

VI

FR. IOANN.
NIDER
EXPOSITIO
DECALOGI

38

K. 5

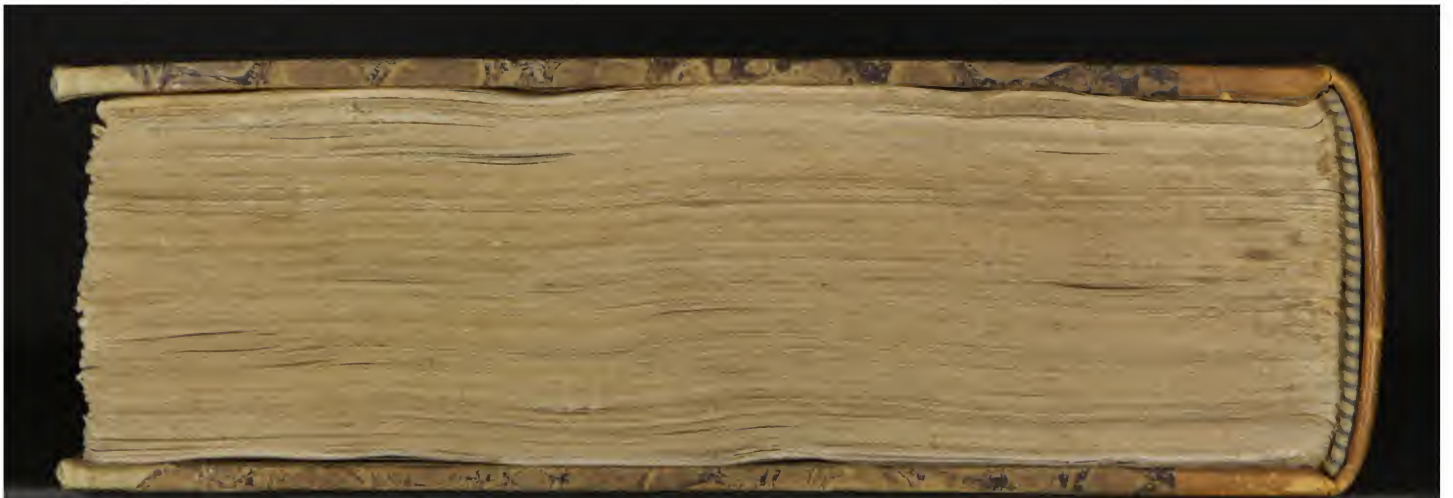
37

S. L. ET A.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.5.37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.5.37

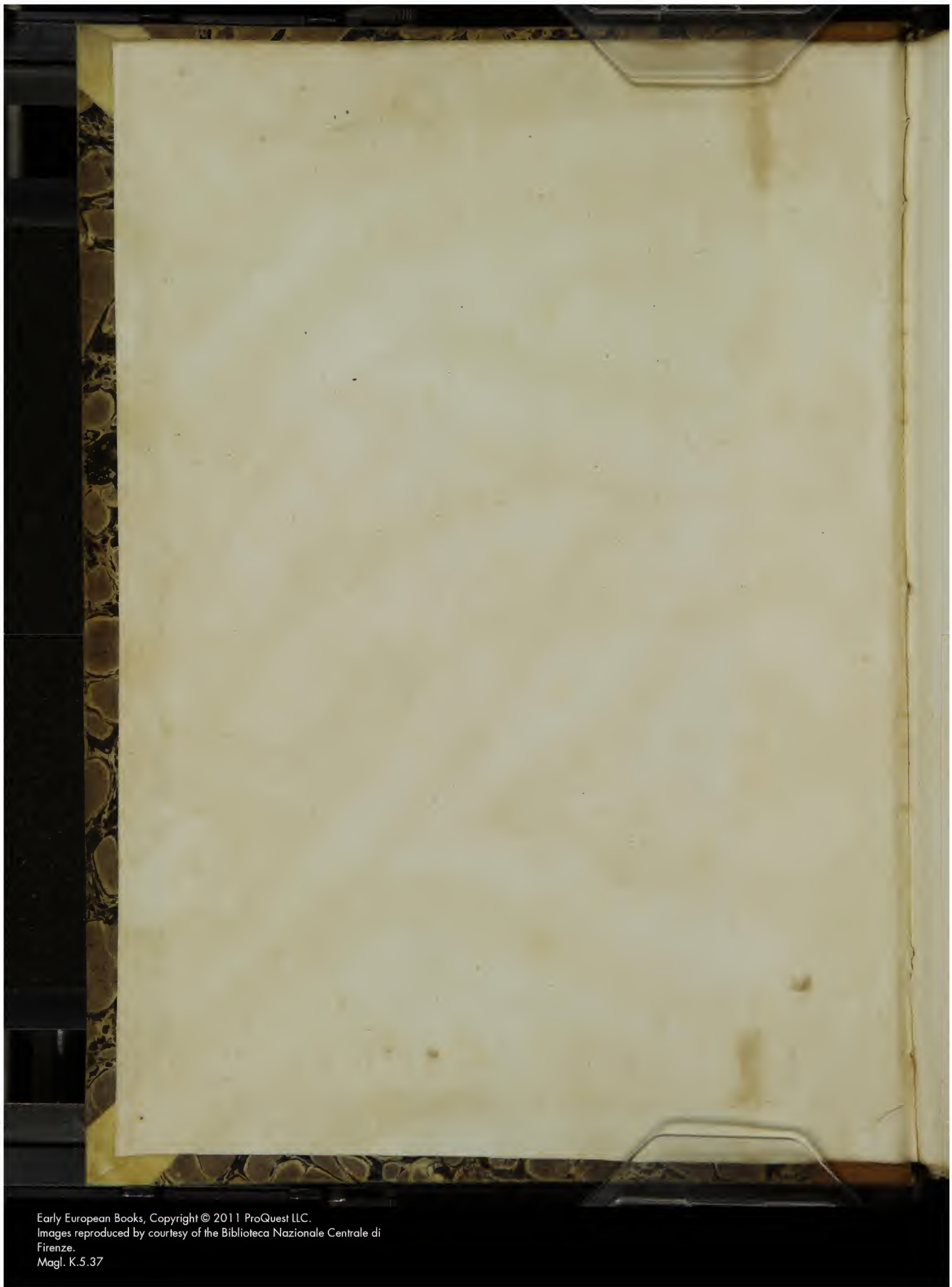

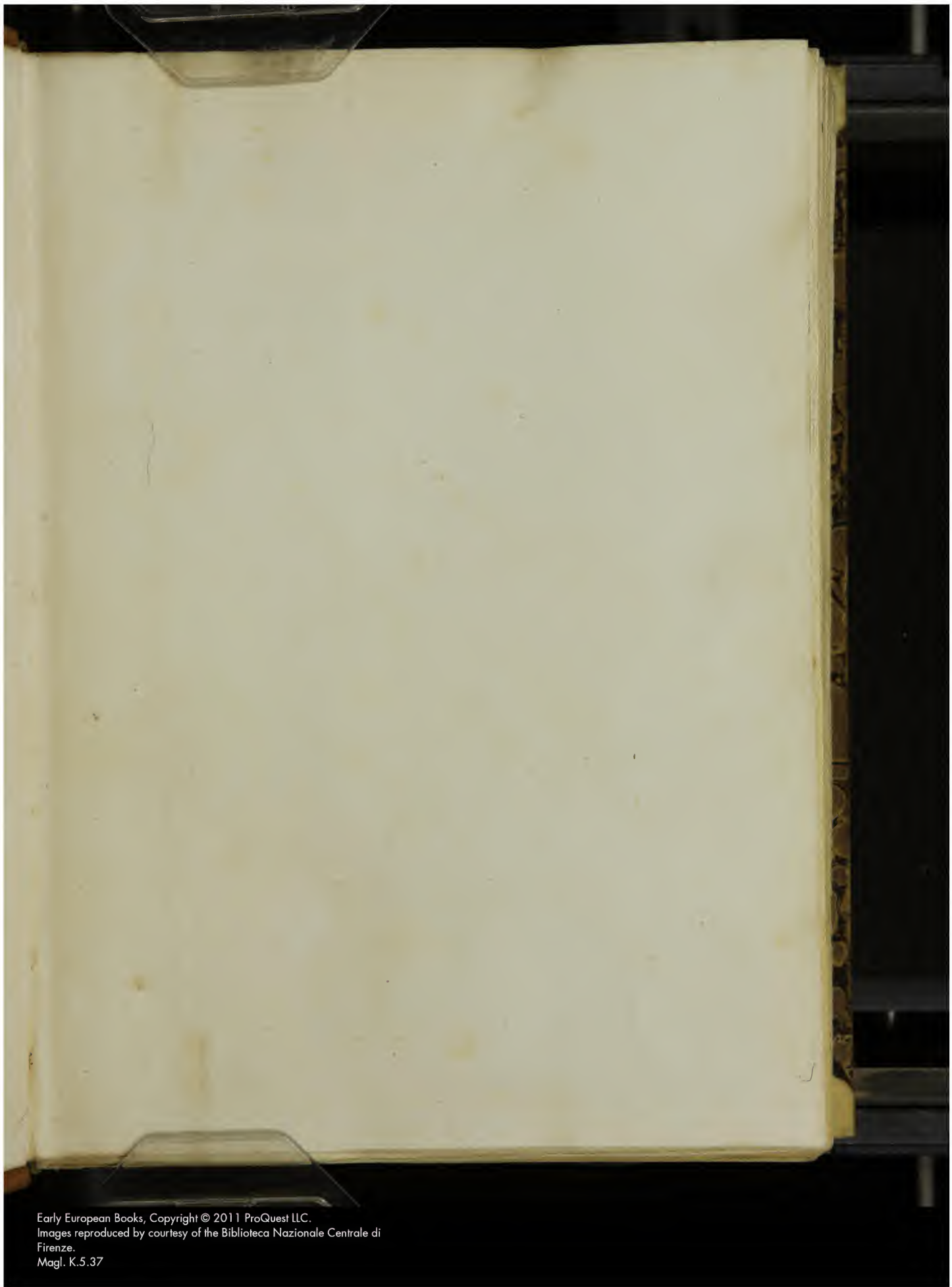
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.5.37

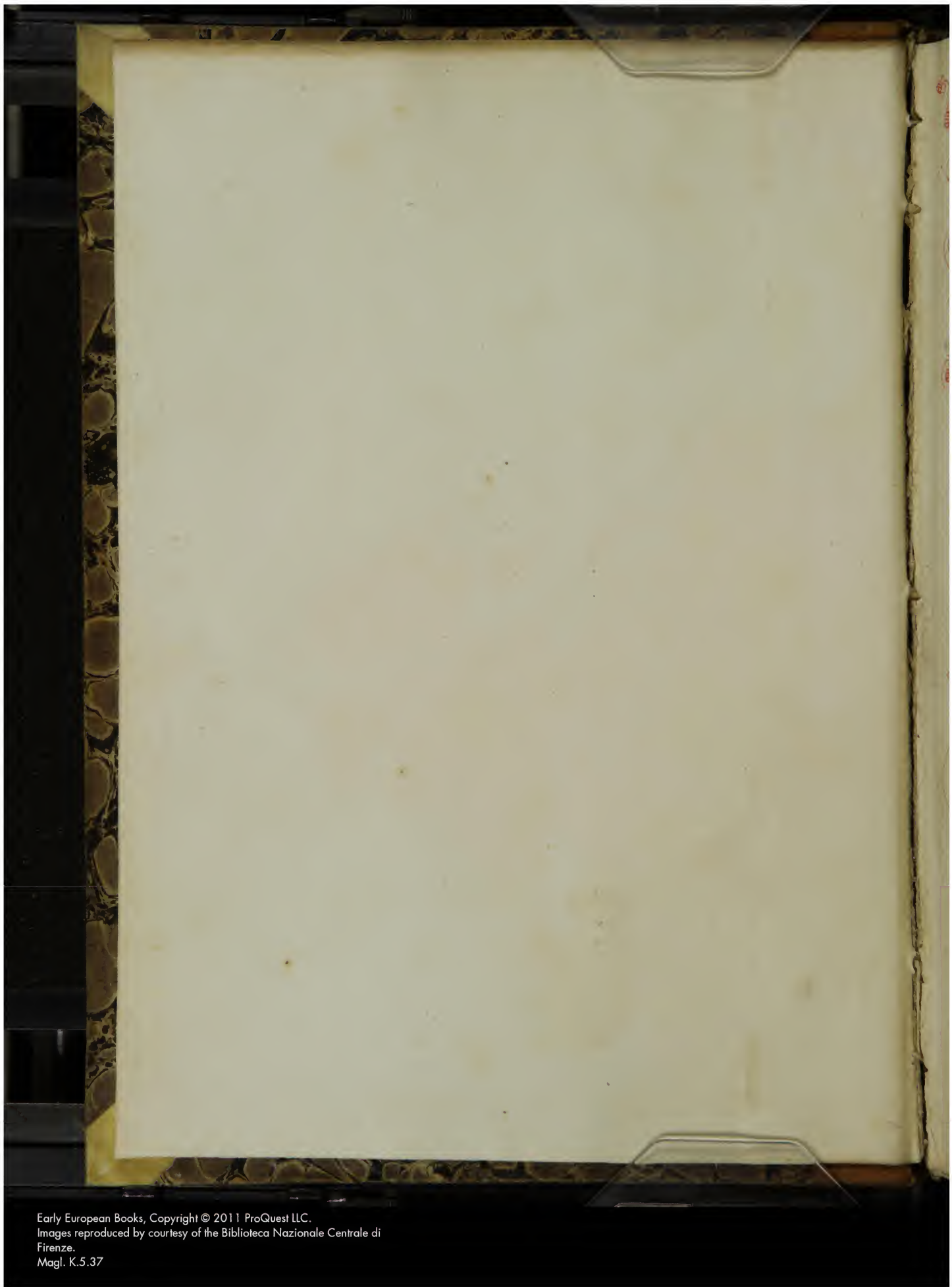
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.5.37

Incipit prologus i expositio
ne decalogi fm fratrem Johā
nem Nider. sacre theologie p
fessorem ordinis p̄dicatorum .

Decalogi legem
sacratissimā. p̄mi
mū dicitur p̄tho
plastoz inter taz
cordib⁹: ⁊ d̄nuo
di digito i tabu
lis exaratā lapideis postrō
q; p̄ incarnatū altissimi v̄bū
propalatam christicoꝝ. (vbi
cuidā ait. Si vis ad uitam i
gredi serua mandata :) hāc
normā cūctoz f̄d̄liū regulaz
iter ⁊ directoriū esse conside
rans: ⁊ fratrum mei ordinis
q̄ p̄dicatoꝝ ē uotis satisfacere
cupiens: p̄ multoz tēpoz
curricula. ex famosoz dictis
diuine sophie p̄ceptoz tā p̄
dicatiū quā p̄ cōfessoz d̄bitis
exercitijs: p̄riclaria ⁊ sp̄alia
dei ⁊ eccl̄ie mandata. i unū
p̄ceptoꝝ colligere in sequē
tibus studui: singula decalo
gi p̄cepta subdistinguedo p̄
sp̄alia capitula: ut ita p̄cep
ta paterēt cuiq; lucidius.

Pro quo labor mibi p̄cor a
lectore sequentium oratōez
ipartiri q̄ntulācūq; puulaz :
ut etne sapie a q̄ cūcta bona
p̄cedūt p̄ p̄m̄io copulari i pa
tria tādez merear eterna.

Incipit p̄ceptoꝝ d̄ine legis
Capitulum primum.

Sunt igit̄ tria prin
cipalr p̄notāda p̄
ceptoz p̄ambula.
Primo quāstricte
deus uelit p̄cepta sua custo
diri. Sc̄do quā rōabile sit d̄o
in p̄ceptis suis p̄ obiam subi
ci. Tercio quō p̄cepta habēt
distingui. Quātū ad p̄mū
illud docet scriptura mltipli
citer. Nā p̄ trāsgressione p̄re
cepti unius de n̄ edendo fru
ctum uetitum p̄mi parētes
⁊ tota posteritas dānata est
genef. ij. Item p̄cepta iu
bentur meditanda. in domo
extra. in uia. dormiēdo. ⁊ ui
gilando. deut. vj. Itē p̄mū
p̄ceptū per blasphemiaz qui
dā trāsgrediens. a deo iubet
extra castra ab oib⁹ lapida
ri: leui. xxiii. Item quidam
modica ligna sabbato colli
gēs similiter lapidat: nume
ri. xv. Itē Saul fm sonum
l̄re d̄i p̄ceptū seruās uicti
manda. de regno eicit: ⁊ a d̄
mone possidet. j. regū. xvj.
Item Oza archam d̄i p̄
ceptū tāgens: subitanee a d̄o
occiditur. ij. regum. vj. Itē
p̄pheta bonus contra dei p̄
ceptum manducans. p̄no se
pulchro priuatur. ⁊ uita. 3.
Re. viij. Que tria exēpla s̄t
d̄ excusātes se in trāsgressiōe

dei preceptorum ut inquit p i
tentorem bonam. Ideo dicit
psalmista ((Tu mandasti ma
data tua custodiri nimis)) id
b e ualde **Q**uo ad .ij. ad sua
du dei mandata septem nos in
ducere debent. Primo sum
ma auctoritas dei precipien
tis qui h3 i nos vniuersale z
plenum dominium: tuz quia
creauit: tum qz regit seu gu
bernat cuncta. Ad talem au
tem principem ptnet codeze
leges nobis z nos obedire si
bi z honorare corde: uerbo:
z factis. Ideo preceptis fre
quenter pmittit. Exodi .xx.
((Ego dñs deus tu)) Secun
do ad idē nos dz iducere im
mēsa dei dignitas z maiestas
q3 h3 p potēciā: eminentiam
plchrytudinē z alia sua pro
pria. Propter q merito obe
rem⁹ eū reuereri: z ei obedi
re: z eū honorā. Magnū ei
est nō obedire prelato mino
ri: mai⁹ superiori: sed maximū
infinite dignitatis picipi: ut
p simile patet i policia hūa
na. Tercio pceptorū rationa
bilitas: tum qz pcedūt a sa
pientissimo: tū qz sūt oīa fz
dictamē recte rōnis nālis ut
declarať in .iij. li. senten. di.
xxxvij. Ideo ro. vij. dť ((Mā
datū scēm iustū z bonum)).
c **Q**uarto preceptorū maxima

utilitas: qz qntuplex. Nā bo
na ecclie ppa facit obfuoatō
mandatorū: fm illud ps ((pri
cipē me fac de⁹ oīm tūmru
te. z custo. mādata tua)) **T**o
tū hoiez rctificat. ecc. xv ((de
dit de⁹ homi mādata: q si ser
uaret. fuarēt eū)) scz in iusti
cia z eqtate. z rctitudie. ami
cū dei cōstituit. Jo. xv ((uos
amici mei estis si feceritis q p
cipio uobis)) **M**āsdz trinita
tis sacratissime efficit. Jo. xiiij
((Si qs diligit me z pr meus
diligz eū z ad eū ueniē⁹ z
mātionē apd eū faciem⁹)) **A**d
uitā efnā ducit qz ((si uis ad
uitā Igredi sua mādata)) ma
thei. xix. **S**z adyte q oportz
oīa fuať. qz dť iacobi. ij ((Si
qs i uno offēderit: scfs ē oīm
re⁹)) sic v3 q q i uno pctō mor
tali deū offēdit. inimic⁹ dei
cōstituit: z si sic decedit. efnā
lit dānabit: n tñ tanta pena
qnta ille q in multis pceptis
trāsgressor repit. Pudor est
certe p temporali p̄cio tam
pmpre seruire homini. z do
pro mercede eterna tā signi
ter obsequi. **Q**uinto ad ser
uandū dei pcepta mouer dz
malozū multiplicitas in quā
curzūt dei pcepta non seruā
tes. Nam aufert homi seipsū
tum qz in seruitutem diabo
li redigit: qz ((omnis qui facit

pc̄m seu est p̄ci) Joh. viij.
 Tū ē qz meli^o esset homi isti
 si natus n̄ fuisset si sic morit̄.
 Aufert hoi oia bōa opa qz ((
 si caritatē n̄ hūero ni hil sū))
 dicit apl's .i. ad corin. xiiij. Au
 fert ēt fraternitatem ecclie.
 quā credim^o i articulo ((Sāc
 toz cōionē)) de q̄ ps̄ ((p̄iceps
 ego sū oim timētū.)) zc̄. ut p̄
 dictū ē. Aufert societate sc̄o
 rū in p̄ria z uitā etēnā. De q̄
 apl's ad gall. v. enumerat p̄
 ceptoz trāsgressionibus. sic c̄
 cl'dit. ((Qui talia agūt regnū
 dei n̄ possidēt)) Sexto nos
 mouere dz bñficiōz diuinoz
 magnitudo z mltitudo. i. tol
 lerando mala n̄ra. ut peitea
 mus: dādo eucharistiā z sac̄
 m̄ta ut sanemur: uocādo nos
 uarie ut f̄surgam^o: custodiē
 do ne moriamur: z uitā eter
 nā pmittēdo. ne despemus.
 Un̄ si tot bñficijs ingrati fue
 rimus. grauius peccam^o cui^o
 exēplā hēmus math. xvij. i
 seruo cui debita dimissa fue
 rant. q̄ alteri dimittere nolu
 it. z math. xxv. De seruo ne
 quaz: qui dñi talentū abscon
 dit. Septio mouere dz man
 datoꝝ possibilitas: nā leue ē
 mādata dei seruar̄ math. xi.
 ((Yugū. n. meuz suaue ē z o
 nus meū leue)). Et. i. io. v. ((
 Mādata eius grauiā n̄ sūt)).

Et Jerō. i. expositōe fidei ca
 tho. Anathēa sit inq̄r q̄ dic̄ d̄
 uz aliqd nobis p̄cepisse: z ho
 minē iplē illd̄ n̄ posse. **Rō E**
 leuitatis ē q̄ntuplex. Nam le
 uia sac̄ p̄: caritas q̄ ((oia suf
 fert oia sustiet)) s̄z apl's. i. co
 ri. xiiij. vñ puus i caritate la
 borat p̄ceptis parēdo. d̄ q̄bus
 mat. vij. ((Arta ē uia q̄ duc̄
 ad uitā)) ut ps̄. dicit ((pp̄ v̄ba
 labioꝝ tuoz ego custodiu vi
 as duras)) s̄z magn^o i caritate
 uia mādatoꝝ currit dicente
 ps̄. ((uia mādatoꝝ tuoruz cu
 curri. cū dilatasti cor meū))
 sc̄z in caritate **S**c̄do qz nā
 ad mandatoꝝ obseruatōem
 iclinat. **D**ia. n. bonū appetūt
 p̄mo ethi. Tercio qz p̄mum
 maximū pmittit: qz oculus n̄
 uidit deus absqz te q̄ p̄p̄asti
 expectantibus te ysa. lxxij.
 Quarto qz coadiutor ē xp̄us
 q̄ s̄m apl'm opat̄ i nobis uel
 le z p̄ficere p̄ bōa uolūtate:
 phi. ij. Quinto quia iuuant
 nos uirtutes infuse: angelus
 noster: oratio: ecclesie sac̄ra:
 z multa silia. **U**ia dūt uicio
 rū in se uicēuersa pp̄ quinqz
 dura ē. **P**rio pp̄ iusticiam
 dei que non sinit hic p̄m im
 punitū. Unde Aug. i. cōfes.
 Iustiti domine z ita ē ut pe
 na sit sibi ois animus iordia
 tus. **S**c̄cūdo qz ē 3 naturaz

eo q̄ rōnem. Un̄. ij. z h̄ in
 diffinitione uirtutis dicitur
 esse determinata rōne prout
 sapiens deſtinabit. Tercio
 qz eſnū ſuppliciu mēi. Prop
 ter qz uicioſis math. xxv̄. iu
 dex dicit. ((Diſcedite a me
 maledcti i ignē eſnū)) Qnar
 to qz uicia ſibi ſriāt: puta p
 digalitas auaricie z ſic de a
 lijs ut dicit ph̄s. iij. eth. Quin
 to qz uia uicōz n̄ adiunāt ſā
 cti āgeli nec de⁹ q̄ nescit p̄o
 cinū p̄ſtare criminib⁹. Sed
 qd̄ facit uicia dulcia: R̄: qz
 .v. corp⁹ aiale. habit⁹ radica
 ti: multitudo deliquēciū: ſua
 ſus inimicorū. z affect⁹ tepi
 d⁹ ad ardua. Dep̄imo dicit
 gall. v. ((Lazo occupauit ad
 ſus ſpiritu z ſpūs ad ſus car
 nē)) Et itez ((maifeſta ſē opa
 carnis q̄ ſūt fornicatio immū
 dicia luxuria zc)) de radicat
 habitib⁹ mal̄ dicit ph̄s. ij. eth.
 qz p̄mpte z delectabilē faci
 unt uicia opari a qb⁹ diffici
 le ē recedere. Un̄ iere. xij. ſi
 ethiops p̄ mutare pellē ſuaz
 aut pard⁹ uarietates ſuas z
 uos poteritis b̄nifacē cū didi
 ceritis malū. De iij. uidelz de
 multitudie deliquēciū patz i
 p̄s. dicēte ((Cū ſācto ſc̄s eris
 z cū p̄ſo puerteris)) Dic̄ eſt
 qz petr⁹ inter xp̄i diſcipulos
 manens ſanct⁹ fuit. ſed cum

i turba pplariū fuit ter xp̄m
 negauit. De iij. uidelz d̄ ſuaſu
 inimicorū dicit apl̄s. ij. coz. xi.
 ((Iple ſathanas trāſfigurat
 ſe i āgelū lucis)) ſic fecit xp̄o.
 math. iij. dicēs ((Si fili⁹ dei
 es dic ut lapides iſti panes fi
 ant.)) De ſuito uidelz affectū
 tepido z ſenſualitate remur
 murate ait xp̄s mathei. xxvj
 ((Spūs qd̄ē p̄mpt⁹ ē caro at
 ifirma)) Quātū at̄ ad. iij. de
 diſtictōe p̄ceptoz notādū fz
 ſc̄m tho. i. 2. q. xcj. qz lex qn
 tplex ē. Una general̄ q̄ de
 nāliter cuilibet indidit rei ut
 ſuo creatori obedirz. Vāc le
 gē nulla creatura trāſgredit̄
 irracōnal. nā celū quortidie
 circuit d̄ qno i p̄s ((ſtatuit ea
 i eternū z i ſeculū ſeculi. pre
 ceptū poſuit z non p̄teribit))
 Quatuor elementa z aues iu
 ra ſua naturalia fuāt z alia
 ſimiliter nālita. Secūda lex
 ē nature de q̄ ro. ij. ((Bētes q̄
 legē n̄ h̄nt nālīt ea q̄ legis ſc̄
 faciūt)) Dec̄ dictat vtutes eē
 faciēdas. uicia fugiēda. Qne
 uolum⁹ ut faciāt nobis hoies
 eadē eis faciam⁹. z ſimilit̄ de
 dimiſſione. Un̄ mat. vij. ait
 ſaluator ((Dia q̄cunqz uultis
 ut faciant uobis hoies z uos
 facite ill⁹)) Dec̄ ē enim lex z
 p̄p̄he. Lex hec etiā ad felici
 tatē nālē per vtutes morales

docet uenit: ut patuit i phis.
Tercia ē lex hūana ciuil' q̄
 prelati seculares statuūt: de
 q̄ puer. viij. Per me reges r̄
 gnāt. r̄ legū dōditores iusta d̄
 cernūt. **Quarta** hūana eccle
 siastica p̄ aplicos r̄ cōsilia ac
 dyocesanos r̄ supiores spūa
 les tradita: de q̄ dcretoꝝ r̄ d̄
 cretaliū libꝝi pleni s̄. **Quita**
 diuina p̄ncipal' i dcalogo c̄
 tēta: de q̄ ubi thema. **De** le
 ges oēs tūc recte s̄ cū ab eē
 na lege. i. a diuina rōe oia ri
 te p̄cōcipiēte deriuātur: dizi
 gūt: r̄ mouet s̄z s̄z **Tho.** ibi
 dē. **In** dcalogo itaq̄ exo. xx
 d̄us hoīb' puidit. ut dicit s̄z
 tho. ibidē. q. c. **Sic** p̄nceps
 reipublice puidē d̄z ad quez
 spectat tria puidēt i subditis
 p̄ q̄o se bñ hēant ad supe
 riores. **Scdo** q̄o bñ se hēant
 inferiores ad se mutuo. **Ter**
 cio q̄o q̄sq̄ sit itra se bñ or
 dinatus. **Scōz** h̄ igit̄ p̄ncipa
 liter. p̄mo necessaria s̄ p̄cep
 ta ordinātia subditos debite
 ad p̄ncipē suū. **Pr̄io** sic q̄ fid
 liter obediatur ei: r̄ cōtēnan
 tur inimici principis: q̄ dō fa
 cim' colēdo eū n̄ demonia.
Secūdo sic ut honorei cau
 te: ita q̄ ore non in uanuz no
 men eius assumatur. **Tercō**
 q̄ obsequijs certo die hono
 retur. **Secundo** necessaria

s̄ p̄cepta pacē iter famulos
 ad inuicē cōsuācia. **Pr̄io** sic
 q̄ p̄p̄qs subueniamus hono
 rādo p̄ntes. **Scdo** ut p̄ximū
 corpe n̄ ledam' p̄ occisiōz. **ter**
 tio nec i p̄sona cōiuncta puta
 uxore l' filia. **Quarto** nec i re
 b' p̄ furtū. **Quito** n̄ v̄bo p̄ fal
 sū testimoniū. **Tercō** necari
 uz ē ut q̄sq̄ dei famulus inē
 se pacifice regat: q̄ regimen
 null' p̄nceps deo dempto fa
 cere p̄t. q̄ interiora n̄ videt.
Ideo uolūtas duob' vltimis
 p̄ceptis cōpescit ne cupiam'
 vxorē p̄ximi. nec res ei'. **Et**
 sic satis fit p̄cepto triplicis di
 lectōis: s̄z dei p̄ tria: p̄ximi
 p̄ quinq̄. r̄ sui p̄ vltima duo
 De' ei math. xxij tria i genē
 p̄cipit. videlz sui dilectiōz di
 cendo ((Diliges dominū deū
 tuū ex toto corde tuo)) dilec
 tōz p̄ximi. ibi ((r̄ proximū tu
 uz)) dilectōz sui. ibi ((sic te)) id
 ē sic te debes diligere. **In** 3
 grediēdo igitur decalogū no
 tādū p̄mo s̄m tho. i. 2. q. c.
 q̄ decalog' tanq̄ capitalia
 q̄dā p̄cepta cōtinz oia p̄cepta
 alia uidelz legis naturalis r̄
 q̄ scriptura r̄ sapiētes alij tra
 diderūt. **Scdo** notādū q̄ q̄dā
 p̄cepta s̄m eūdē ibidē s̄ affir
 matia ut illa duo. ((Sabbā
 ta sc̄rifices. Pabeas in hono
 re p̄ntes)) Alia at̄ negatiua

ut omnia alia octo fm eū. Ali
 q̄ tñ fz q̄ bonaueru. i. iij. di.
 xxxvij. ē pl^o affirmatiuū quā
 negatiuū. ut p̄mū p̄ceptū. af
 firmatia semp ligāt: n̄ p̄ sem
 per: id ē n̄ p̄ om̄i tpe z hora
 Negatiua utroq; mō. Tercō
 notādū q̄ fm Josephū q̄nq;
 p̄cepta erāt i una tabula: pri
 ma uidelz quiq; . alia quiq;
 erāt i alia tabula : fz qz due
 tabule erāt cōtinētes totū de
 calozū significabāt q̄ duo mā
 data scz dilectōis dei z proxi
 mi cōtinerēt totū dcalogū. id
 fz aug. seq̄ndo signatū n̄ l̄raz
 p̄ma tabula cōtinebat tria p̄
 cepta p̄ma: deo seruiētia: fa
 ctiebat alia septē ad primū
 l^o prinētia. Et itaq; p̄mū man
 datū. Exo. xx. sic positū ((ego
 sum dñs deus tuus qui edu
 xi te de t̄ra egypti de domo
 fuitutis: n̄ habebis dōs alie
 nos corā me: non facies tibi
 scuptile neq; om̄ez silitudinē
 q̄ ē i celo desup: z q̄ i t̄ra dor
 sū. nec eoz q̄ sūt i aquis sub
 terra n̄ adorabis ea neq; co
 les)) h̄ p̄ceptū primū ē affirma
 tiuū uidelz ego sū dñs de^o tu
 us. z triplr ē negatiuū. Und
 x̄ps expoīt math. iij. h̄ p̄cep
 tū dicēs ((dñz deū tuū adora
 bis: z illi soli fues)) scz cultu
 latric nā fm iero. in prima p
 te p̄cipit cultus latric id est

honor deo debet^o. p̄ceptū iḡ
 h̄ p̄mū cōtinet plura p̄cepta p
 ticularia que i. xxij. capitul
 sequētib^o recitabūt. quedaz
 affirmatiua. z quedaz negati
 ua. Quēni a dño deo hēam^o
 tria. aiām .corp^o z res. iustif
 simū ē ut ei fūiam^o istis: z d
 um sic colam^o. S̄z fm aug.
 i encheridiō. de^o colit optie
 fide. spe. z caritate. q̄bus aiā
 deū colim^o. Secūdo debem^o
 colere corpe p̄ adoratiōez.
 Tertio reb^o p̄ oblatōem. de
 cimā. z silib^o. Alia ps p̄ceptū
 ē negatiua triplicitē. Suerūt
 em̄ q̄dā q̄ coluerūt plures de
 os sine institutiōe imaginū .
 uidelz solē lunā z silia cōtra
 quos d̄f non habebis deos a
 lienos. Alij colueūt sub ima
 ginib^o plures deos. S̄ quos d̄f
 citur. non facies tibi scuptile
 zc. nō tñ tales coluerunt ima
 gines sed imaginata . sic nos
 hodie unū deum. Alii ipsas
 imagines adorauerunt z ali
 q̄d diuini eis attribueūt . con
 tra quos concluditur non a
 dorabis ea neq; coles. Und
 omnis supersticio in hoc p̄c
 ro prohibet. Itē h̄ prohibet
 quedam capitalia uicia pro
 ut sunt mortalia. Primo su
 pbia. nā dic̄ tho. 2. 2. q. Lxij.
 ar. v. q. humilitas pprie res
 p̄cipit subiectōz hois ad deuz

et everso supbia defectu hu
ius subiectois : fm scz qd ali
qs extollit se sup id qd est sibi
pfixu fm diuina regula l me
surā: q mensus ē nobis deus
Uii ecc. x.) Supbia homia
est apostotare a deo) vbi et
inobediētia notat. Scdo p
hibet hic accidia q̄ tedit di
uini obsequij zc.

Capitulum secundum.

Circa p̄mū p̄ceptū
particulare uidelicet
de tenēda uera fi
de q̄ sub p̄cepto ca
dit mar. vi. ((Qui crediderit
z baptizat⁹ fuerit salu⁹ erit.
Qui vō n̄ crediderit adēna
bit)) tria p̄ncipalr ponēt p̄tio
q̄ z quot cōdēda sit simplicī xp̄i
āo. i. n̄ h̄nti curā aiāz. nec of
ficiū docēdi publice scriptu
rā sacrā. Secūdo quō z q̄lit
credere debeam⁹ credēda. t̄
tio quottuplices hoies. p̄cep
tū h̄ trāsgrediāt. **Q**uātum
ad p̄mū notādū fm i ho. 2. 2.
.q. 2. ar. viij. z fz alios docto
res qd cuilibz simplici sufficit
ad salutē credē explicite ea
q̄ cōtinēt i simbolo ap̄loz. z
qz ibi articuli cūes cōtinēt or
dinate breuiter z vtilit̄ idcir
co statuit ecclia tales ēē cre
dendos a singulisz addiscen

dos esse. Et sūt numero. xij
articuli cōsiderādo auctoꝝ eo
rū q̄ fuerūt duodecim apli fz di
stinguēdo fm credita tūt. xiiij
scz septem d̄ diuitatē z septē
d̄ humanitate qz fids vidz ea
i quib⁹ felicitabimur. Est at̄
uita eterna. ut dī p xp̄z io. x.
vij ((ut cognoscāt te solū ueꝝ
deū z quez misisti iesū xp̄z))
Primus igitur articul⁹ respi
cit unitatem diuine essēcie.
Secundus patrem. **T**ercius
filium. **Q**uart⁹ sp̄s sc̄m tres
alij d̄cernūt opatōem dei ad
extra quo ad triplex op⁹ p̄i
mū nature. ibi ((creatoꝝ celi
z terr̄)) fm op⁹ ē gratie ((Cre
do eccliam sanctā catholicā
sanctoꝝ cōiōz remissioꝝ p̄cō
rū)) Et sub hijs cōtinēt oīa
sacram̄ta. t̄rciū glorie ((car
nis resurrectōem. z uitam et̄
nam amen.)) Septē de hūa
nitate sunt. **P**rimus ((concep
t⁹ de sp̄s sancto)) **S**ecūd⁹ ((na
t⁹ ex maria uirgine)) **T**ercius
((pass⁹ crucifix⁹ mortu⁹ z sepl
tus)) **Q**uart⁹ ((d̄scēdit ad ifer
na)) fm animā. **Q**uintus ((re
surrexit a mortuis)) **S**extus ((
ascēdit ad celos sedet ad dex
terā p̄ris oīpotentis.)) **S**epti
mus ((inde uentur⁹ ē iudica
re uiuos z mortuos.)) **D**os
articulos sic scire ordinate
sic distinguere z enumerare

Articuli sicut

nō ē necessariuz cuilibz sipli
ci fideli sz sufficit z exigit p
mo quō credat itelligat z as
sentiat in genere z implicite
oib⁹ q̄ credit ecclia catholi. z
q̄ nulli articulo explicitē dis
fēriat. Et sic simplices oia cre
dūt: licz implicite solū. q̄ ma
iores credūt inq̄tū maiores
adherēt doctrīne dīne. sic ei
fm greg. super iob. i. *Boues
arabāt z asine id ē simplices
pascūtur iuxta eas. vñ apls.
i. cori. iiii. (Imitatores mei e
stote sic z ego xp̄i).* Secūdo
exigit q̄ q̄s i specie coḡscat
illos articulos z explicitē seu
ista de qb⁹ festiuat in ecclia
in festis p̄cipalib⁹ anni. vñ
dic̄ tho. vbi pri⁹ ar. vii. Post
tēp⁹ gratie reuelate: taz ma
iores q̄z minores tenēt h̄re fi
dez explicitā de xp̄i misterijf
p̄cipue q̄tū ad ea q̄ cōiter in
ecclia solēnizantur z publice
pponuntur. sicut sunt articu
li incarnationis ut supra. Et
qz ut dicit tho. vbi supra ar.
viii. *Misteriuz xp̄i explicitē
credi n̄ p̄ sine fide trinitatis
q̄ i misterio xp̄i hic cōtinetur
utputa q̄ filius dei carnem
assumpserit z p̄ graz spūsc̄
ti mūdū r̄nouauerit. z iterū
de spūsc̄o cōcept⁹ fuerit ido
post temp⁹ ḡtie diuulgate te
nentur oīnes ad explicitē cre*

dēdū misterīū trinitatis: z
etiā oīns q̄ renascūt i xp̄o h̄
adipiscunt p̄ inuocatiōez tri
nitatis. fm illd̄ math. vi. *Eun
tes in mūdū unūsum docete
oīns gentes baptizātes eas i
noīe p̄ris z filij z spūsc̄i facti)*
Dec Tho. Dic declarat d̄
articul⁹ latius Joh. cunseym
tractatu d̄ eruditōe cōfessoz
*sic Tenēt iqt̄ simplex ut i spe
cie coḡscat z credat articulos
seu ista d̄ qb⁹ festiuat i festis
p̄cipalib⁹ anni. Tenēt ei
tales iuxta illud q̄ celebra
tur i festo trinitatis credere
q̄ tres persone i diuinis sunt
vnus deus creator omniū re
rum: in c⁹ trinitatis seu p̄so
narum nomine baptizantur.*
*Itē tenēt credere fm festuz
natiuitatis xp̄i q̄ fili⁹ dei na
t⁹ ē ex v̄gīe maria. Itē circa
pasche q̄ xp̄s sit passus p̄
nobis mortu⁹ z sepult⁹. Itē
circa pascha q̄ r̄surrexit z q̄
resurgem⁹ uere. Itē circa as
censōz q̄ ascēdit i celū. c̄ca
p̄thecostē xp̄m misisse spū
sc̄m aplis z ecclie. Qd̄ vna
ecclia sit extra q̄z n̄ ē sal⁹. z v̄
nū caput ecclie i tris: c̄ca cō
pis xp̄i festū q̄ xp̄s uē d̄riet i
eucharistia. z c̄nt̄ sac̄z p̄nie
z oia alia sac̄a i medicinaz
a xp̄i passōe nobis effluxa. ciz
ca festū oiz sc̄loz q̄ fiat fiale*

iudiciū. Resurrectō mortuo
 rū. Remuneratio bonoz in
 cēna beatitudie i regno celo
 rū. maloz pūitō i cēna dāna
 tōne in inferno. z p cōsequēs q
 bōa sūt faciēda z mala cauē
 da. **Dec** sūt q̄ quilibz fidelis
 adultus explicitē credere te
 neī. z assensus debet esse res
 pectu oīm articuloz z credē
 doz. ut prio tactū ē. s̄z ap̄phē
 sio i specie nō ē n̄ eoz q̄ iā s̄
 fo enumerata. **R**atio at̄
 dictoz ē s̄m bonauen. in. iij.
 circa disti. xxxvij. q̄ si aliq̄s
 excusaret̄ d̄ infirmis seu sim
 plicib⁹ a talib⁹ credendis ex
 plicite i ecclia hoc maxie eēt
 ex ignorātia. **S**z hoc n̄ cum
 articuli tales sint de tā mani
 festis q̄ n̄ p̄t latere sine cul
 pa. **S**ūt enim aliqui articuli
 tā manifesti. q̄ nullus xpian⁹
 h̄ns vs̄m ratōis ignorat eos
 n̄ oīmīno negligat. z p̄temnat
 dei cultum z salutē pp̄am: z
 p̄ cōns taliū ignorātia n̄ ē s̄m
 culpa nisi forte quis excusa
 ret̄ de illoz noticia p̄ defectū
 doctoris. uel p̄ breuitatez vi
 te post iceptum vs̄m rōis v̄t
 p̄ ibecillitatē vs̄m rōis: **N**ā
 pp̄ vltimū s̄ dicit sco. in. iij.
 d. xv. **N**ō requiritur iñ quo
 libet necessario etiā p̄ statu
 isto. q̄ omnes istos articulos
 explicitē z distinctē credat.

q̄ de⁹ nullū obligat ad ipof
 sibile. ex̄ de re. iu. li. vi. **N**e
 mo enī p̄t ad ipossibile obli
 gari. **E**t ideo si q̄s rudis ē q̄ n̄
 p̄t cōsiderare qd̄ sit nā. z qd̄ p̄
 sona. nō ē necesse q̄ habeat
 actū explicitū de articulo p̄
 tinēre ad nature vnitatē z p̄
 sonaz trinitatē distinctē: sic
 h̄nt clerici l̄rati s̄z sufficit sibi
 si nō p̄t h̄mōi distinctionem
 intelligere q̄ nec terminos
 q̄ credat sicut quilibz credit
 usum h̄ns rōnis. **Dec** sco. nō
 tñ v̄t aliquis tā grossus v̄tēs
 rōe qui non possit aliquahē
 manuductionibus z exēplis
 ad ministerium trinitatis in
 telligendū aptari. **D**icitur e
 etiam secundo nisi quis excu
 setur propter breuitatem vi
 te. **U**n̄ querit. **A**lfridiorens.
 in. iij. suo materia de fide in
 quo instāti prio homo tenea
 tur credere sub pena priuati
 onis caritatis dabilis. **E**t po
 nit casuz q̄ puulus statim post
 baptismū deferatur ad paga
 nos. z ibi moreē usq̄ ad adul
 tā etatē. **R**ūdet q̄ s̄m ap̄lm
Insibilis dei a creatura
 mūdi. p̄ ea q̄ sc̄ta s̄ itell̄ca cō
 spiciūt. **g** ad s̄ q̄ aliquis cre
 dat oportet q̄ pus cōsideret
 visibilia z cōferat illa sue cau
 se. **S**z ad oia ista exigit t̄pis
 tractus. ideo impossibile est

p se q aliq̄s i prio istāti vsus
rōis credat. Nullus at teneē
ad ipossibile p se. Unde nul
lus teneē credere in pmo istā
ti etatis adulte. **J**udex. n. se
cularis dat iducias ad credē
dū in se. **S**z q̄stū p̄cise tps d
us det ad h' mōi deliberatōz
nullus scit nisi deus. **E**x quo
p̄z q̄ h' argumentū n̄ ualet.
Iste ē adultus. z nūq̄s credi
dit in deū. z sic decedit. ḡ dā
nabitur. **R**ō ē: qz nūq̄s fuit i
hora i mora credendi. **E**t iō
iudicat ut puulus. donec tps
deliberatōis fuerit elapsū. h
ibi. **D**icit ē notāter: ne q̄s ex
cusaret p̄ defectū doctoris.
Unde dicit **T**ho. in. iij. dif.
.xxv. **S**i q̄s de misterio i car
natōis credēdo uel h' mōi in
structorē n̄ haberet ei d̄us ze
uelaret: n̄ ex culpa sua r̄ma
neret. **U**n̄ explicatio eorū q̄
s̄ de necessitate salutis. l' di
uinitus hōi p̄uidereē p̄ p̄dica
torē fidei sicut p̄z d̄ cornelio
actuū. x. vel p̄ reuelatiōem q̄
b supposita in potestate liberi
arbitrij ē ut i actū fidi exeat
Idē ēt ponit. 2. 2. q. ij. az. vij.
ubi recitat exēplū famosuz.
Qd ēt refert **V**incētius i spe
culo hystoriarū li. xxiiij. c. C.
lxxij. **N**az in cōstantinopoli
qdā laminā aureā inuenit. z
sub ea uirū iacentē. cuz hac

scriptura. x̄ps nascet̄ ex uirgi
ne maria z credo i eū sub cō
stantini z hyerene t̄p̄rib'. **D**
sol itez me videbis. **P**ro tūc
aut hyerena siue helena m̄r
cū filio suo. s. cōstantino ipa
uit. **T**ercō ēt oz quēlibz si
plicē interdū explicite crede
re articulos n̄ exp̄sse d̄retos i
simbolo ap̄loz: puta cō ecclia
cōdēnat aliq̄e articulū con
tra hereticos in certa terra.
Un̄ fm **T**ho. z **S**co. in. iij.
Si sit ali qd q̄ credēdū ē q̄
t̄n cōiter n̄ p̄dicat̄ i ecclia. s̄z
pponit̄ sp̄al̄z i uno loco d̄ no
uo n̄ ē illd̄ necessariuz simpli
ci credere firmiter illi tanq̄s
vero adherēdo imo necium
ē magis illi n̄ adherere quo
usq̄ sciat illd̄ credi ab ecclia
tanq̄s uez. **E**t si hoc sibi con
stiterit teneē illi firmit̄ adhe
rere. **S**icut in moralib' q̄n̄
sunt altricatōes de aliq̄ pec
cato q̄n̄ ē p̄c̄m mortale. ut si
vnus dicat exptus in sciētia
q̄ n̄ licet sic mercari. ali' diē
q̄ sic tucius ē sic n̄ p̄cedē q̄
usq̄ vitas pateat aliunde.
Sic dicit **S**co. i forma z di
recte cōcordat **T**ho. **E**x quo
patet quod si quis inter he
reticos nutritur nullum ha
bens doctorem catholicum
si errat in necessario creden
dis non in toto excusatur:

Quia aut nimis cito credit a
licui errori: aut diuinū auxi
liū n̄ inuocat: aut suis pecca
tis exigētib⁹ iformatorē h̄re
n̄ meruit: ut dic̄ altifidiorēf.

Secūdo principaliter sciēdū
ē. quō z q̄liter credere ōbea
mus. deū colēdo. Ubi notan
dū q̄ mōus fidei n̄c̄io ē ōbi
te h̄ndus. videlicet i corō p
assentū: in ore p̄ v̄bū: et in o
pe p̄ p̄ceptorū dei exercitiūz
Quo ad p̄mū de credēdo in
corde. Sciēdū q̄ actus hui⁹
fidei ē credere z noscēf seu i
telligere z firmiter assentīf.
ac adherere h̄ijs que lex xp̄i
ana nobis p̄ponit credēda. z
sic credere seu fides h̄z duo
s. app̄hēsiōē seu cognitōēz
z assentū. siue adhesiōē. Et
quidā plus h̄nt de p̄mo: qui
dā plus de s̄o. Dēs t̄n̄ fides
utrūq̄ h̄nt. Et s̄m̄ videlicet
assentire seu adherere ē ma
gis meritoriū quā p̄mū vidēz
cognoscere seu app̄hēdere.
De p̄mo n̄ nūq̄ sepe plus ha
bent l̄fati: z de s̄o ecōuerso
simplices āplius. **P**z illd: qz
simplices firmiter credūt. nō
nūq̄ dictis scripture. q̄z l̄fati
cuius signū ē. q̄ simplices se
pe plus opibus ōmōstrāt ea
que scripture iubz q̄nā l̄fati
faciāt. Si. n. l̄fati firmiter as
sentirēt. z p̄fecte. vtiq̄ i opo

exirent. Signū. n. magne fi
dei ē. q̄n̄ fides cordis i opus
exuberat: per opera bona ex
fide procedencia. **S**ignum
vero p̄ue fidei est. quādo mo
dicū redūdat i v̄tutū exerci
tia. Illa utiq̄ q̄bus i sp̄ali p̄
fidē ē assentiendū cōphēdun
tur i articulo s̄boli ut supra
patuit. **S**ecūdo etiā exigitur
q̄ quis interdū fidē p̄fiteat̄
ore. v̄nd. ro. x. **C**orde credit̄
ad iusticiā: ore aut̄ confessio
fit ad salutē) ubi s̄m̄ gl. **C**or b
d̄ credef sufficit ad iustifica
tōz: sed oris cōfessio exigit̄ cū
q̄s i martirio de fidē querit̄ qd̄
martiriū multi fugerūt corō
credētes. s̄z ore dānabiliter
veritatē negātes. v̄n̄ luc. ix.
xp̄s ait. **Q**ui me erubuerit z
meos sermones h̄nc fili⁹ ho
m̄is erubescz cū uenerit i ma
iestate sua. **E**t mat. x. **(Q**ui
me cōfessus fuerit. cōfitebō z
ego eū corā p̄re meo) dic̄ aē
tho. 2. 2. q. iij. ar. ij. **C**ōfessō fi
dei ē p̄ceptū affirmatiuū: iō
licet semp̄ liget. n̄ t̄n̄ p̄ semp̄:
s̄z ē n̄c̄aria ad salutē i aliq̄
loco: z tpe: q̄n̄ sc̄z p̄ ōmissiōz
hui⁹ cōfessōis subtraheretuz
honor debit⁹ deo: uel etiam
utilitas p̄ximis impendenda
puta si aliquis interrogatus
de fide taceret. z ex hoc cre
deret̄ uel q̄ nō haberet fidē.

uel q̄ fides n̄ esset uera l' alij
 p̄ ei' taciturnitatē auerterēt
 a fide. In h' mōi. n. casib' cō
 fessio fidi ē de necitate saluē
 It̄ dicit ibi i cāu necitatis u
 bi fides piclita: q̄libet tene
 tur fidez suā p̄palare. l' ad in
 structionem alioꝝ fidliū siue
 cōfirmatōem uel ad rep̄men
 dū infideliz iſultationē. Si
 tū turbatō ifideliū orizēt de
 cōfessioe fidei maifesta absq̄
 utilitate fidei ul' fidelium nō
 esset laudabile i tali casu fi
 dē publice cōfiteri uō mathei
 viij. (Nolite sanctū dare cani
 bus) neq̄ māgaritas spargerē
 añ porcos. ne ouerſi dirūpāt
 uos. **S**z si utilitas aliq̄ fidi
 speret aut necessitas assit cō
 tēpta turbatōe ifideliū debz
 hō fidē publice cōfiteri s̄z il
 lud mat. xv. (Sinite illos) s.
 turbari (ceci s̄z r̄ duces ceco
 rū) h̄ ibi. **S**z q̄eres tene
 ne aliq̄ sub p̄cepto martiriū
 subire p̄ xp̄z. **R**ndz tho. q.
 li. iij. q. x. ar. ij. Illō q̄ h̄ q̄ri
 tur n̄ cadit absolute sub pre
 cepto. i. n̄ ē p̄ceptū absolute
 sicut honorare p̄ntes. s̄z ca
 dit sub p̄cepto s̄z p̄patōez ai
 .i. i cāu. sic. s. q̄ hō h̄eat aim
 p̄patū ad faciēdū illō q̄ d̄bi
 tū redditur ex aliq̄ cā occur
 rente. Qu. n. opus essz. z hoc
 exigeret salus alioꝝ hō dz

esse patus ad hoc faciēdū p̄
 hunc nāq̄ mōm sustiere mā
 tiriū p̄ xp̄m cadit sub p̄cep
 to: q̄. i. hō dz h̄re aim patus
 ut prius p̄mitteret se occidi
 q̄ xp̄m negaret uel mortalr
 peccaret. Et sic etiam zelinq̄
 re p̄pria bona eadit sub pre
 cepto: q̄ deberet esse patus
 aius xp̄iani magis sustinere
 rapinā bonoꝝ suoꝝ quā xp̄z
 negare. ul' mortaliter pecca
 re. **D**e hoc tñ multū secū co
 gitare z ad p̄ricularia descē
 dere. an hō potius uellz tali
 uel tali horribili morte plec
 ti q̄ fidē negare uel mortalz
 peccare. cauere debent sipli
 ces: presertim ne seip̄os cogi
 tando uel alloquendo tēp̄ret
Sufficit enim in genere d̄ h̄
 h̄re bonū p̄positū: z sperare
 in d̄i gratia q̄ bene acturi es
 sent si necessitas adueniret.
In necitatis. n. articulo mul
 ti prius ēt in fide exigui rep
 ti s̄z diuino assistēte auxilio
 mātiriū aiosissime tolerasse
Un̄ tho. q̄libe. i. q. viij. dicit
Rōtritus tenetur in generali
 uelle pati magis quācūq̄ pe
 nā quā peccare. **I**ō Anshel.
 libro d̄ s̄litudinibus dicit q̄
 aliq̄s dz magis eligere esse i
 inferno sine culpa quā in pa
 radiso cum culpa: quia inno
 cens in inferno non sentiret

penam ⁊ p̄cor i paradiso n̄ gau-
deret de gl̄ia. Et q̄z cōrritio
n̄ p̄or esse sine caritate p̄ q̄m
oia dimittūt p̄c̄la. Et carita-
te. n. plus hō diligit deū quā
seip̄m. Peccare aut̄ ē facer̄ d̄
deū. Puniri aut̄ ē aliqd̄ pati
d̄ seip̄m. Un̄ caritas hoc req̄-
rit ut quālibet penā hō con-
tritus p̄eligat el̄pe. S̄z i sp̄a
li descēdere ad hāc penā vl̄
ad istā n̄ teneret. Quinimo
stulte faceret si q̄s seip̄m uel
aliū sollicitaret super huius
mōi p̄ticularib⁹ p̄is. Mani-
festū ē ei q̄ sicut d̄lectabilia
plus mouent i p̄ticulari d̄
siderata q̄z i cōi. Ita terribi-
lia plus terrēt. s̄z p̄ticulari
d̄siderētur. ⁊ aliq̄ s̄ q̄ in mio-
ri tēptatōe n̄ cadūt q̄ fōte in
maiori caderēt. Sicut aliq̄s
audiens adulterium nō inci-
tatur ad libidinē: s̄z si p̄ cōsid-
rationem d̄scēdat ad singula
res illecebras magis mouēt
Et s̄z aliquis non refugeret
pati mortē p̄ xp̄o. S̄z si p̄ cō-
siderationē d̄scenderet ad d̄-
siderandū singulas p̄as ma-
gis retraheretur. Et idco d̄-
scendere in talibus ad singu-
laria ē inducere hoīez i tem-
ptatōez. ⁊ p̄bere occasioez
peccādi. Dec thomas. Utrū
autē quis possit effici martir
sine morte. R̄ndetur q̄ sic

sex modis. de trib⁹ di. Bern̄.
triplex ē martiriū sine sāgui-
ne. scz parcitas i ubertate q̄z
habuit dauid. largitas i pau-
ptate q̄z exhibuit tobias ⁊ ui-
dua. Et castitas i iuuetute q̄
usus est Iosep in egipto. Se-
cūdū greg. ē triplex ē. uideli-
cet paciētia ad v̄sōz. v̄n̄ dic̄ si
ne ferro martires ēē possum⁹
si paciētia veracit̄ i aio custo-
dim⁹. Lōpassio afflictōz. v̄n̄
dic̄. ois q̄ dolorē exhibz i alie-
na necitate crucē portat in
mēte. dilectō inimicōz. v̄n̄ di-
cit ferre cōtūelias. odiētē di-
ligē. martiriū ē i occ̄ta cogi-
tatōe. Sed querit̄ an habēs
caritatē imp̄fectā possit susti-
nē martirium: Vanc questio-
nē mouet sanct⁹ doctor q̄ li.
iiij. q. xxij. sub hac fōsa. Utrū
aliq̄s absq̄ p̄c̄la caritate pos-
sit se ad martiriū offerre: r̄n̄
det i opib⁹ v̄tutū duo sunt at-
tēdenda. scz illud q̄ fit. ⁊ mo-
d⁹ faciēdi. Contingit autem
idē factū q̄ fit s̄m aliq̄z p̄fec-
tā caritatē fieri et non soluz
ab habēte puā caritatē s̄z et
a non habēte v̄tutē. sic aliq̄s
n̄ h̄ns iusticiā p̄t̄ facere aliq̄
opus iustum. Sed si attendi-
m⁹ ad modū faciēdi. is q̄ nō
habz uirtutē non potest opa-
ri sicut ille qui habet nec il-
le qui habet paruā sicut ille

qui hz magnā: q̄ opatur faci
 liter z p̄mpte z delectabilē:
 q̄ nō facit ille qui caret v̄tu
 te ul' q̄ parvā hz. Sic ḡ dicē
 dū ē q̄ hoc opus q̄ ē offerre
 se martirio vel ēt martizium
 sufferre: pōt facere n̄ solū ca
 ritas p̄fecta. iuxta illud ioh.
 xv. ((Valorē caritatē nemo
 hz ut aiā suā ponat p̄ ami
 cis suis.)) s̄z ēt ip̄fecta cari
 tas. Un̄ gl̄o. super illud ps. ((Dilexi
 mandata tua sup̄ au
 rū z thopazion.)) dicit minia
 caritas plus diligit dei legez
 quā milia auri z argēti. z ea
 dem rōe quā oīa t̄palia z q̄
 plus ē ille qui caret caritate
 se offerē pōt martirio z suffer
 re fm̄ illud. j. corin. xiiij. ((Si
 tradid̄ro corpus meū ita vt
 ardeā caritatē aut̄ n̄ habeaz
 nihil mihi p̄dest.)) Sed cari
 tas p̄fecta hoc facit p̄mpte
 z delectabiliter ut p̄z de lau
 rētio z vincētio. qui in tori
 tis hilaritatez oñderūt. Hoc
 aut̄ n̄ pōt facere caritas imp̄
 fecta vel ēt ille qui caritate
 caret. Hec Tho. Sed an ex
 pediat ip̄fecto se subicere sp̄o
 te martirio. R̄n̄ q̄ nisi diui
 nitus quis sit motus: hoc in
 cautū ē. Et tales in maḡ ml̄
 titudine repiūtur fidē negas
 se ut p̄z p̄ Eusebiū li. vj. eccl̄.
 h̄is. c. xxx. Tercō exigitur vt

fidem quilibet fateatur ope
 si vult ad vitā ingredi. z meri
 torie agere((nā fids sine op̄i
 bus mortua ē)) Jacobi. ij. ((Et
 si vis ad vitā ingredi sua
 mādata)) ubi thema. Tercō
 cio p̄ncipaliter videndū ē q̄
 genera hoīm p̄ceptū de fide
 transgrediūtur. Sunt at̄ q̄a
 q̄. Primo fidem addiscere
 negligentes: nā in decre. per
 Aug. d̄ consecra. di. iij. Sta
 tutū ē q̄ patrini tenent filios
 docef̄ simbolū ap̄loz. Et rō
 ē quia ibi ea uel paulo plu
 ra cōtinētur quā quilibz cre
 dere teneatur: z ordiate ibi
 articuli ponūtur: z memōie
 facilius ip̄rimūtur. Tenentur
 inquā discere nescietes: nisi
 excusarētur ut supra: imbe
 cillitate ingenij: carētia doc
 toz. aut p̄opinq̄itate pueri
 cie. Secundo in fide dubitā
 tes. nam tales dicuntur herē
 tici qui dubitant de fide ca
 tholica ut patet auctoritate
 extra d̄ hereticis li. vi. Ubi m
 d̄r dubi⁹ i fide infidel' ē: nec
 eis omnino credēduz est q̄ si
 dem veritatis ignorant. hec
 ibi. nō credēdū dic̄ apparat⁹
 id est testimoniū eorum n̄ re
 cipiendum. Et patēt illa de
 thoma Joh. xx. cui x̄ps ((No
 li esse icredul⁹ s̄z fidel')) Un̄ z
 didim⁹ d̄r ideo q̄ dubitavit

*ex fidei p̄p̄ta
 q̄ sic scribit hodie
 n̄ d̄r*

*Vol an̄ oīa t̄p̄a uol q̄ n̄ d̄r q̄ filios z abutimo suscipit ad m̄o ut uol oop̄scat fide infidel' ap̄ d̄m extirp̄te
 q̄ illis quos nisi estis d̄ sacro fontē suscip̄e s̄o s̄p̄ col̄ amōie ut extirp̄te custodiat. iusticiā diligit. caritatē tenent
 an̄ ō simbolū n̄ oīom̄ d̄m. z uol ip̄i tenent z illi quos suscipit d̄ sacro fontē oīd̄re s̄o*

Ratōe etiā pz: qd dubitans
nō est i fide. eo qd n̄ assenciat
alicui articulo certo ul' oib'
Et qui nō est in fide ē s̄ fidē
sz illd mat. xij. z luc. xi. (qui
non est mecū s̄ me est) Sic
apli fuerit tpe passōis xp̄i lz
cōfirmati fuerit i aduētū spi
ritus sancti. nā glo. sup illud
ps̄ (Ego confirmam colum
nas eius) dicit. ap̄ls. q̄ in pas
siōe titubauerūt. Idē dicere
uidef̄ beatus. aug. satis xp̄s
se li. de origine. ad venatum
vbi dicit latronē bene d̄ xp̄o
z ap̄los male de xp̄i d̄nitate
sensisse. Tercio ps̄ptuose fi
dei articulus scrutari uolen
tes. Sicut aug. an̄ cōuēsiōz
fecit: s̄ illud ec̄. iij. (Altio
ra te ne quesieris. z. forciora
te ne scrutat' fueris z q̄ scru
tator ē maiestatis opprimef̄
a gl̄ia) Un̄ bern: fidē scruta
ri ps̄ptuose. temeritas ē. cre
dere pietas ē. noscere v̄o uita
n̄ eterna ē. **Quarto** fidē ore
negantes lz corde teneāt. ta
les mortalit̄ peccāt. ut supra
patuit. q̄les fuerit. Nicodem'
Joseph ab aromathia. z ml'
ti p̄ncipes iudeoz i xp̄m cre
dētes sz ne extra synagogam
eicerent eū n̄ fatētes. de qui
bus habet Joh. xij. Pecca
uerit ei mōtalit̄ dic̄. ibi nico.
d̄ lira: qd p̄ncipes erāt q̄ pl'

tenebāt fidē astruere. Et qd
erat de nēcitate salutis xp̄m
cōfitezi ibi. z ut ibidē d̄r dile
xerūt gloriā hoim magis q̄
gloriā dei. Naz ut dicit tho.
2.2. q. c. xxxj. quādo quis gl̄iā
suā p̄fert test' d̄i mōtalit̄ p̄ccat
sic s̄ p̄atos p̄ncipes dicit. Si
milr z Pe. t̄ peccauit morta
liter negando xp̄m ut pbat
thomas i quol. suis. **Quinto**
beretici z ipsis credentes. eo
rū defensores. receptores z
fautores. Om̄s isti quicqz ēt
sūt excōicati qm̄ uiciū eoz in
aliquē actū exteriorē publi
ce uel occulte progrediū ut
plura iura xp̄sse dicūt.

Tercium Capitulū.

Secūdo spes cadit
sub p̄cepto ut dic.
s. tho. 2.2. q. xxij.
ar. i. Un̄ Yere. x.
.vij. (maledct̄s q̄ cōfidit in
hoie. z pōit carnē brachiū su
uz. z a d̄no recedit cor eius)
vñ spe ēt colit̄ de' corde: qd
p̄cedit ab hitu ifuso. ē autē
spes ut dic̄ Mḡ i. 3. di. xxxj
certa expectatō futur̄ beati
tudis. ueniēs ex d̄i gr̄a. z me
ritis p̄cedētibus. Dic̄ at̄ tria
p̄ncipalit̄ s̄ uidēda. prio que
p̄ncipalit̄ sperare z appetēf̄
d̄beam'. Secūdo quō s̄ h̄ man
datum excedant d̄sperantes
Tercō quō p̄sumētes. Circa

primuz p intellectu habitus
 spei z exercitio ei⁹ act⁹ e sciē
 dū q⁹ act⁹ hui⁹ scōe v̄tutis ē
 cōfidere firmiter v̄l certa cōfi
 dentia quā q̄libz dz h̄re q̄nq;
 i actu sz semp i bitu. de h̄ q⁹
 eternalr saluet : q̄ cōfidētia
 dz initi ex vna pte sup diuina
 grā z misericordia cui dz cō
 fidere q⁹ ipz saluabit : z ex a
 lia pte sup pprijs meriz q̄ ad
 hoc vult h̄re grā adiutrice .
 Dz ei firmiter pponē i corde
 suo q⁹ p̄ca uitādo z bñ uiuē⁹
 velit mereri uitā eternā : qz si
 ne h̄ pposito essz magis p̄sūp
 tio q̄ spes. sic s̄ q̄ cōfidūt fa
 tue q⁹ saluabūt . z tñ nihil fa
 cere uolūt l̄ dimittē p salute
 sua . **I**lla aut̄ q̄ sūt speran
 da z cōsiderāda qz n̄ possum⁹
 v̄tute p̄pa cōseq̄ debem⁹ eam
 petē a dō . Et ista sub nume
 ro septuplici enumerant̄ bre
 uis . ut ilr z ordiatissime math.
 vi . i orōe dñica i q̄ sz tho . 2 .
 . 2 . q . lxxiiij . ar . ix . Inuoca
 m⁹ p⁹ deū rememorādo q̄s ē
 qz ((p̄ n̄))puta fidlissim⁹ pijs
 sim⁹ . ditissim⁹ . sūm⁹ . z prudē
 tissim⁹ p̄r iquā . c̄ratōe . gubē
 natōe . f̄dēptōe . gr̄tissactōe . z
 glorificatōe . Sz vbi ē ((i cel
 ))sp̄aliozi eff̄cū . z sūma pos
 sessiōe . p̄mū iḡr d̄r ((p̄ n̄))ut
 nihil diffidamus . Scdm̄ ad
 ditur ((in celis))ut cor sursuz

habeamus . post h̄ septē p or
 dinē petim⁹ . vbi sicut ē ordo
 ita z dignitas septē bonoz .
 Petim⁹ . n . p⁹ ((Sāctificetur
 nom̄ tuū)) . i . honōificēz z lau
 deī . ut mēoria tui nois . quo
 deus n̄r z p̄r diceris semp . z
 ubiq; i renerētia h̄eāt . z h̄ i
 cūctis opibus p̄ncipalr debe
 mus itēdere . z p̄fectissime fiet
 in patria vbi mēoria eo fecū
 dabit̄ . itellect⁹ unieī : z uolū
 tas amore āplexabit̄ . **N**ō at
 sic petī fm̄ Aug . i sermone
 dñi i mōte . q̄si n̄ sit sanctū no
 mē dei sz ut sanctū h̄eāt ab
 hoibus . i . ita innoscat illis
 dñs ut n̄ estimēt aliqd̄ sācti⁹
 qd̄ magis offendere timeāt .
 Sz quia p̄fecte i nobis sāc
 tificāi n̄ p̄t nom̄ p̄ris nisi i pa
 tria tuto loco . iō dicim⁹ . fo
 ((Adueniat regnū tuū)) . Est
 aut̄ sola debita uia . ad h̄ re
 gnū ut voluntas dei implea
 tur : q̄ p̄ceptis inotescit clare
 3do . iij . dr . ((Fiat voluntas
 tua sicut i celo z in t̄ra)) Ad
 h̄ aut̄ p̄cepta cōtinuāda mēi
 torie necari ē p̄āi z subsidiū
 tā cōpis q̄s aīe q⁹ petim⁹ iij .
 dicen⁹ ((Panē n̄r z quottidia
 nū zc)) et h̄ . iij . bōa positia r̄
 sidua s̄ liberatōis a mal̄ q̄ s̄
 tria . p̄mū z pessimū ē culpa
 p̄ca . 3° q̄s dici⁹ ((Dimitte nob̄
 zc)) tenemur . n . ad p̄eaz efnā

ad irā dei. z ad multa alia ma
la sustinēda. Scdm ē futurum
malum. in q̄ incidere possumus
inclinante temptatione. Cōtra
q̄ dicimus. (Et ne nos iducas
inteptationē) Ultimo petimus
(libera nos a malo) p̄ne. s. z
ab oi q̄ pōt impedire seruiciū dei

L (Amen). i. fiat optamus. *S*
notandū q̄ oratio q̄q̄ ē i p̄cep
to secundum Tho. i diuersis lo
cis. ut i. iij. di. xv. z. 22. q. lxxiiij

*P*rio ad horas canonicas tenē
tur ministri ecclesie: qz medijs s̄
inter deū z populū: qz nutriū
tur a pplō: z qz ad eucharistie
sacramentū debent esse disposi
ti amplius. Unde beneficiati.
z in sacris constituti. z religiosi
p̄fessi ad horas tenentur. *S*e
do quilibet tenetur interdū p
se orare z sibi procurare bona
spiritualia: que nec marie uir
gini data sunt semp sine orōe.

*P*referti tñ ad h̄ tñ aliquis tenē
tur. qñ aliquis grauiē tēptatur
nec aliter potest adiuuari. *T*er
cio pro proximo in casu sue ne
cessitatis quo per alium non iu
uaretur in temptationibus suis
in mortalibus me sciēre hoc z
cū nec se alio iuuare posset.

*T*ūc. n. locū h̄z illud *A*mbz. pa
sce fame. s. spūali morientem. si
n̄ pauisti occidisti. *S*z hoc dif
ficile ē sciēre. *Q*uarto dñicis die
bus z in festis p̄cipuis. ad cōfō

mādū se ministris ecclie. hoc tē
tentialr Tho. sup. iij. di. xv.

*Q*uito qñ q̄s voluit aliqd orare
*S*exto si satisfactōez i peniten
tie sacro. p orōez recipit p se.

*S*eptimo si satisfactōez orōmūz
p alio p̄misit. *O*ctauo ex bñfici
cio recepto in elemosina spūali
vel corporali. p dante bñficiūz
sicut pauperes pro diuitibus a
quibus elemosinā recipiunt: z
diuites p clero. a quo sermonē
z sacra recipiunt nisi aliund re
fundant. *P*refati autēz ultimi
quattuor modi sunt saltez debi
ti. z si non p̄cepti semper q̄ ad
oēs. *C*ontra hoc mandatū spei
exceditur. *P*rimo per desperā
tes.

*U*bi sciendū fm Tho. z
bonauen. sup. 2. circa finem q̄
desperatio non ē semp p̄c̄m in
sp̄iū sanctum. Aliquando enim
aliquis desperat fm bonauen.
ex pusillanimitate. ita q̄ in ip̄a
desperatione nō uenit cōplacē
tia. s̄z dolet z remittit s̄ ip̄am.

*E*t sic n̄ ē in sp̄iū sanctū: qz ex ta
li desperatione non p̄icit hō in
p̄fundū. *P*ōt. n. hoc ex uehem
ti demonis temptatione puenit
uel aliquando ex naturali infir
mitate. ut ex mania z crebro s̄
tingit reperire i feminis. *U*nde
*B*onauen. super. ij. dicit. despe
rat aliquando quis ex pusillani
mitate. ita q̄ in ipsa desperatō
ne n̄ uenit cōplacētia. s̄z dolet.

b i

z remittet̄ 3 ipsam z sic non est
 p̄c̄m̄ in spiritū sanctum. **Dec̄** i
 sc̄do di. xliij. Est alia desperatō
 qua q̄s desperat diffinitiuē ab
 sc̄ndēs se quasi a facie diuine
 misericordie fm̄ q̄ cayn fecit
 q̄ dixit (a facie tua eicis me ho
 die) **Et** b̄ simplr̄ ē p̄c̄m̄ i sp̄ri
 tū sanctum qz est in otumeliāz
 diuine misericordie cui suā pre
 fert iniquitatem. sicut ait cayn. ((
 maior est iniquitas mea q̄s ut ue
 niā merear) **Ex** b̄ tñ n̄ iudica
 tur infidelis: aut qz talis bene
 sentit de alijs: z male de se: aut
 certe qz n̄ estimat deum misere
 ri uelle z tale p̄c̄m̄ in spiritum
 sanctum semper h̄z coniunctaz
 malitiā. p̄ eo q̄ q̄ sic desperat i
 tali culpa uult uitam suā finiŕ
 Unde tales desperatissimi fre
 quē sibi inferūt mortē. **Et** tho.
 dicit q̄ desperatio inq̄rtum des
 peratio ē sp̄s p̄c̄i in spiritū sac
 tuz que non prouenit ex hoc q̄
 aliquis neget remissionem pec
 catorum. s̄z remissionem pecca
 torū quā fieri credit ut liberius
 uacet p̄c̄is sponte a se abicit.
 dum n̄ uult tendere in b̄ q̄ fm̄ mis
 sionē peccatorum cōseq̄t̄. **Ca**
 usa autem q̄re desperatio ē pec
 catum fm̄ tho. vbi prius. **Quia**
 ois motus appetitiu⁹ cōformiter
 se h̄is intellectui falso est secū
 dum se malus z ec̄uerso bon⁹
 de uero de deo estimato. **Sed**

circa deū uera estimatō itellec
 tus est q̄ ex ipso puenit homini
 salus z uenia p̄c̄ozib⁹ dat̄. fm̄
 illud ezechiel. xliij. **(Nolo** mō
 tem peccatoris s̄z ut cōuertatur
 z uiuat.) **Falsa** autem opinio
 peccatorum est q̄ homini p̄c̄o
 ri penitenti ueniam deneger. ul
 q̄ peccatores ad se non conuert
 tat per gratiam iustificantem.
 z ideo sicut motus spei qui con
 formiter se habet ad estimatio
 nem ueram est laudabilis z uir
 tuosus ita oppositus motus des
 perationis qui se habet confor
 miter estimationi false de deo
 est uiciosus z peccatum. **Se** t̄
 cundo peccant contra spem pre
 sumentes. **Ubi** notandum fm̄
 bonauenturam. q̄ presumptio
 duplex est. una est de meritis.
 alia de impunitate. **Prima** est
 qua quis de meritis suis presu
 mit: z est superbie. **Secunda** ē
 qua quis presumit de impuni
 tate dans totum diuine miseri
 cordie: z auferens ei omnino ri
 gorem iusticie. z hoc est pecca
 tum in spiritum sanctum: quia
 claudit uiam ad gratiam: z ad
 culpam aperit. z fm̄ thomā pre
 sūptuosus non peccat ex b̄ quō
 misericordiā dei nimis magnā
 arbitratur cū sit infinita: sed qz
 iustitiam eius contemnit z in
 hoc etiā misericordie derogat
 abutens ea ac si non esset iusta.

et ut dicitur. 2.2. q. 22. ar. 2. presumptio
ideo peccatum est quia sicut falsum est
quod deus penitentibus non indulgeat
uel quod peccantes ad penitentiam
non reuocet. ita falsum est quod in
peccato perseverantibus ueniam concedat
et a bono opere cessantibus gloriam
largiatur. cui estimationi conformiter
miter se habet presumptio nis motus. et
ideo presumptio est minus peccatum quam
desperatio quanto magis est pro
prium deo misereri et peccare quam
punire. propter eius infinitam boni
tatem. Illud enim secundum se conuenit
deo: sed ad propter peccata nostra. Unde
peccare cum proposito perseverandi
in peccato sub spe uenie ad pre
sumptio nis pertinet. Et hoc non dimi
nuit sed auget peccatum. **P**eccare
autem sub spe uenie quicquid perci
piende cum proposito abstinendi a
peccato. et penitenti de peccato hoc non
est presumptio nis: sed hoc peccatum
diminuit: quia per hoc modum uideatur
uoluntatem minus firmatam ad pec
candum. Ideo magister dicit. li.
ij. di. xxiij. quod Adā minus pecca
uit. quia sub spe uenie peccauit.
hec tho. Caueant hoc primo ior
dinatam spem in quosdam sanc
tos ponentes qui seruiunt beate
barbare. catherine. et similibus
qui habent bene faciant hijs fuyendo. ui
deant tamen ut spem suam cum
executioe dei uocationum et ma
datoz roborent. Secundo caueant
spem in hominem aliquem nimis

ponentes: sicut faciunt parentes
interdum propter liberos negocia
et opera contra precepta dei actitates. con
tra quos dicit Iere. xvij. **M**ale
dictus qui confidit in homine et
ponit carnem brachium suum et
a domino recedit cor eius. Caueant
tertio penitentiam probrastinantes
et sic sperantes tandem conuer
ti in fine: quia difficile est: non im
possibile propter sex: uidelicet
propter infirmitatem: usum ra
tionis et uoluntatis tardantem
propter dolore: mentem prepedien
tem propter habitum uiciosum:
ad mala inclinantem: propter timo
rem mortis naturam terrentem
propter familiam relinquendam: pro
strepentem et demonem: temptan
tem. Tercio peccant contra hoc
preceptum oronem diuicam et sym
bolum apostolorum non addiscetes: quia
ibi continentur speranda.

Capitulum quartum.

Tercio dilectio dei ca
dit sub precepto qua
sibi seruire debent. et
qua dilectione. **P**rio
uidebitur quod stricte precipitur: et quod
necessaria est. **S**ecundo quod utiliter. **T**er
tio quod cliter cadat sub precepto.
Quarto quod rationabiliter et cur precipitur.
Quinto quot modis contra eam
peccetur. **Q**uantum ad primum quod
stricte precipiatur dei dilectio
patet per plura. Nam exo. xx. d
um diligetibus et deum obediuntibus

va. **Q**uia maledicetur i iudicio illa
 maledictione de qua mat. xxv. ^{cat.}
 ((**N**on maledicti i igne eternu))
 d. **Q**ua utilis vero dei dilectio pz
 ex septe. Primo filiu dei consti
 tuit caritas. quia ((**M**issit deus
 spiritū filij sui. in quo clamam?
 Abba p̄r)) Ro. viij z galla. iij.
 z Joh. i. ((**D**edit eis q̄ pmū rece
 perunt p̄ratem filios dei fieri
 qui credunt in noie eius.)) Naz
 caritas peccatorē d̄ infinita di
 stantia in qua cecidit per mōta
 le peccatum a deo. in qua fuit i
 regione longinqua filius pdig?
 eleuat ad unionē cū patre cele
 sti: hoc ei gratie officū ē. ut di
 cit **Albertus. ij. de mirabili sciē**
tia dei. Secundo facit mereri
 quolibz opere moraliter bono
 uitā eternam. aut eius augmētū
 quia ((**S**i filij z heredes ut dicit
 galla. iij. z Ro. viij)) **Tertio** fa
 cit q̄ p̄ modica bona t̄p̄ralia in
 casu p̄ deo data: z sic de alijs:
 t̄m meret̄ quis quātū alius per
 multa t̄p̄ralia data. **Doc** pz de
 uidua que duobus t̄m minutis
 missis i gazophilatiū. luce. xxi.
 christi testimonio plus quā oēs
 misit. z de sancto **Petro** qui lz
 modicū r̄liquerit cū ait **Mat.**
ix. ((Ecce nos reliquimus oia
z secuti sum⁹ te. quid ḡ erit no
bis? Respondit. amen dico uo
bis zc. **Lētuplū accipietis z vi**
tam eternam possidebitis.))

Non enim ut dicit super eodez
 uerbo gre. quantū sed ex quan
 to. i. ex q̄nta caritate quis dat
 deus ponderat. tunc. s. q̄m n̄ ad
 est facultas exterior. **Quarto**
 facit interdū nihil h̄ntem d̄ bo
 nis exterioribus. t̄m mereri de
 premio essentiali quantū alius
 meretur qui multū dat: ut pz i
 eo videlicet qui in paupertate
 ex̄tis ex magna caritate uellet
 dare centum florenos: z nō pōt
 dare t̄m: i casu pōt mereri sicut
 qui centum florenos dat. **Exem**
pli gratia. Pauper nihil habet
 in caritate tamen existens ut
 duo. quo ad graduz qui perfec
 tum animum habet dandi alte
 ri mendico decem florenos. t̄m
 meret̄ de p̄mio essentiali. quan
 tum diues ex eq̄li caritate dās
 actu. x. florenos. secundus tam̄
 p̄m̄ium accidentale habebit qz
 gaudebit de eo q̄ voluntatē dā
 di habuit. z q̄ dedit z pauper
 mendicus p̄ eo intercedet. **Sz**
 hec modica sunt respectu essen
 tialis premij q̄ erit de creatore
Doc p̄bat sententialiter **sc̄us**
Tho. i. ij. q. xx. ar. iij. **Quanto**
sp̄trat z meretur scientiaz ma
gnā in patria z gaudiuz. sic quōd
siplex uetula in caritate d̄cedit
que habet caritatem ut quattu
oz. et **Mḡr in theologia si dece**
dit in caritate ut duo. uetulla
habebit clariorē z p̄fectiorem

scientiaz de uisus in deo q̄ theo-
logus licet de habitib⁹ scientifi-
cis acquisitis mḡ plus habitu-
rus sit de sciētia. s̄ hoc modicū
ē respectu sciētie de deo immedi-
ate h̄nde. Rōnē assiḡt̄ tho. in
p̄ma. p. q. xii. ar. vj quia magni-
tudine caritatis uie seq̄tur i pa-
tria magnitudo luminis glorie
Et magnitudine lais glorie seq̄-
tur intimior unio z uisio dīne ef-
sentie. z q̄nto itim⁹ uidēt̄ deus
z unū alicui intellectui tāto plu-
ra z intēsius sciet q̄s ea q̄ relu-
cent i deo. z p̄ cōis maior delec-
tatio seq̄t̄ z maius gaudiuz. ca-
ritas enim sinum cordis primo
aperit. i. capaciorem reddit.

Sexto caritas facit q̄ diligen-
tibus deum omnia coopantur i
bonum zo. viij. Dis celū est pre-
mium infernus a peccatis phi-
bitorium: z similiter lymb⁹ pur-
gatoriu⁹ bona t̄pralia sustenta-
mentū: z omis aduersitas lucz
per patientie meritū. quia dicit
Freg. (Nulla nocebit aduersitas
si nulla dominetur iniquitas.
Nulla enim prudenti p̄t̄ adesse
mala fortūa. q̄a ut dicit Boe. de
sola. (In pietate ei⁹ ē aduei s̄
bene vii ut p̄speris) Septimo
in uia facit omne op⁹ leue (In-
gū enim inq̄t x̄ps meum suauē
ē z onus meū leue) Mathei. xi
immo (sin⁹ p̄cepti ē caritas)).
g. **Primo. i. Tertio** qualic̄ cadit

dilectio dei sup oīa sub p̄cepto
uidēdū est. Ubi notadū put eli-
citur ex uarijs dictis scz tho. z
aliorū uidetur q̄ tripliciter dile-
ctio dei intelligit̄ precepta. P̄-
placibiliter seu fauorabilr. Se-
cundo ordinabilr. Tertio app̄-
cabiliter. P̄rio dz diligi placia-
biliter super oīa sic q̄ uelis do-
bonū z. oplacentiā i s̄ h̄as s̄iñ
flatōe ip̄i⁹ i q̄cūq; aliō bonum
Pro cuius intellectu noranda
sūt aliq̄. p̄mo qd̄ sit diligēr. R̄-
fm̄ p̄hm̄ i rhetorica (Est alicui
bonū uelle) ut diligere hoīez ē
sibi bonū uelle. Sc̄do qd̄ sit ho-
mī. bonū. R̄- p̄hs. i. eth. z. x. fe-
licitas sua uirtutes z sciētie. Et
hec nunq̄ obs̄t̄ sibi q̄stū ē de se-
silit̄er z bona t̄pralia z mala pe-
ne defuit̄tia ad v̄tutes. Tertio h̄
nota q̄ duplex est dilectio i ho-
minibus. q̄dā cōcupie. q̄ utilita-
tis n̄re gr̄a ē. puta cum aliq̄s di-
ligit aliq̄s rē p̄pter se diligētē. z
sic diligit̄ a sinū. caprā. cibū. z
similia. q̄r utilia nobis ad hono-
rē ad delectatōez. uel ad como-
dum n̄m. Et tali dilectōe dili-
git hō se principalr n̄ aliō alia ē
dilectio aīcie. puta cū q̄s dili-
git aliq̄ē hoīez p̄p̄t̄ ip̄m dilec-
tū hoīez. ut cū q̄s uidet aliq̄ez
sapiētē virtuosū z h̄mōi z sibi
ista uult iesse z oplacet i eis di-
ligit eū dilectōe aīcie. Quar-
to nota q̄ p̄p̄e deo nihil bonuz

ē nisi id q̄ ipse ē. uidelicet q̄ est
 omnipotens omnisciens. miseri
 cordissim⁹. patientissim⁹. ditissi
 m⁹. ⁊ filia. nā ieiunare. orare. ⁊
 tutes acq̄rere: uicia uitare. nō
 sunt deo bona licet corā nobis
 ei sint honorifica q̄ bonorū n̄o
 rum n̄ idiget. s̄z nobis p̄fata bo
 na sūt ⁊ p̄ ea corā nobis glorifi
 cat̄ p̄r: q̄ in celis est. Ex quo pa
 tet qd̄ sit deū sup̄ oia diligēr q̄
 sibi bonum uelle uidelicet me
 ditari uelle ⁊ complacentiam
 h̄re q̄ est omnipotens sapientis
 simus. optimus ⁊ similia. Et sic
 amam⁹ secundo amore uidelz
 amicitie nō propter aliud nec r̄
 latue ad aliud. non autem dili
 gere debemus euz primo amo
 re sc̄z cōcupiscentie. uidelicz ut
 uelimus tibi bonum misericor
 die q̄z nobis dona dat q̄z tē nos
 pl⁹ diligerem⁹. vñ Bern. li. i. de
 diligendo deū (absq̄z ituitu pre
 mi) diligendus ē de⁹ uerus enī
 amor in seip̄to cōtentus ē). Et
 itezuz (licet de⁹ sit absq̄z ituitu
 premi) diligendus non tñ absq̄z
 premio diligit̄) unde quanto q̄s
 purius diligit deum p̄pter se ⁊
 quanto minus habet respectuz
 ad se diligentem tanto deo di
 lectio plus placet ⁊ ampli⁹ ho
 mo meretur. Ratio autem q̄re
 sic diligere debemus deuz p̄p̄
 se est. Primo quia nisi sic. tunc
 non diligeremus eum nobiliozi

modo q̄s diligitur equum asi
 num ⁊c. quibus bonuz uolum⁹
 pp̄ nos. Item naturaliter m̄r fi
 lio uult bonum sepe sine omni
 respectu utilitatis proprie ut in
 casu quo filius iuuenis morere
 tur ergo plus tenemur deo. Itē
 Idem patet in amicis ueris ad
 quos exigitur ut non diligit v
 tilitatis aut delectatōis gratia
 sed amicum propter se. Itē ex
 perientia ē q̄ q̄s diligit propter
 se eū quē nūq̄ uidebit ultra ma
 re existentem. ut si audis de p
 bo milite in armis ⁊ uirtutibus
 uis sibi bonum ⁊ complacentiā
 habes in eo licet nulla utilitas
 tibi inde sequeretur. cur ergo n̄
 diligeremus deum propter se si
 ne omi respectu ad aliū ab eo.
 Ex quo patet q̄ multum merē
 tur qui dei p̄fectiones sepe me
 ditando considerant: ⁊ corde si
 bi in hoc complacent. Optim⁹
 enī act⁹ est diligere deū. **D**ic
 q̄ritur p̄mo an deum diligēr pos
 sim ut det mihi uitam eēnā seu
 celū: R̄ndetur. nō: s̄z p̄ plura o
 pa alia deo seruire possumus p̄
 p̄ter uitam eternā. Nam differē
 seruire deo ⁊ diligere: sicut ge
 nus ⁊ spēs. **U**nde opa bona de
 beo facere plura: ⁊ conari iplē
 alia precepta. ⁊ alia propter ui
 tam eternam quia opera talia
 bona sunt uisē ad celum. **S**z
 diligere deū non debeo ut uita

*24 fmo liza
 de vna qd
 n̄ dicitur p̄
 b̄ dicitur ⁊ uo
 M̄ liza ⁊ sic
 uocat liza
 uideri dicit
 h̄re h̄re h̄re*

b 4

eternam mihi donet quia sic ordinarem deum in creaturam et in utilitatem in eam quod illicitum est. tum quia hoc esset uti fruendis quod nunquam licet ut dicit augustinus primo de doctrina christiana: tum quia sic me principaliter quererem. tum etiam quod deteriora debent esse gratia meliorum: sicut philosophum in politicis quod hic non fieret. Secundo queritur possum ne diligere deum propter beneficia que mihi dedit. Respondit thomas. 2. 2. q. xxvij. ar. iij. Si tibi propter dicat causas finalem non debeo. quia sic uteretur eo. si autem dicit causam occasionalem uel motiuam. possum secundum illud psalmum ((Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in eternum propter retributionem)) Beneficia enim qui deus nobis dedit. uelut caritatem dei facule nos accendere debent ad deum diligendum et occasionem prestare. Nec autem questio sicut et precedens et similes aut nunquam aut. caute debent predicari secularibus.

l **T**ertio queritur cur tam durum apparet secularibus deus a nobis non debet diligere propter beneficia. Respondet sicut wilhelmus parisiensis libro de uirtutibus. Hoc faciunt carentia doctorum realium et ignorantia secularium que puenit ex eo quod se querunt

non que dei sunt: quod caritas dei non facit sed dilectio. curua. Que ruunt enim homines nimis terram honores. diuicias. et similia que licet sint minima bona tamen in eis contentantur. similes pueris qui in pizo plus amorem figunt quam in tota domo. Contra hunc modum diligendi deum peccant directe quidam peccatores qui uellent quod deus non nosceret peccata eorum uel ut sibi peccata eorum placerent. Contra quos in psalmo dicit dominus. ((Existimasti inique quod ero tui similis arguam te et statuam contra faciem tuam)) tales enim uellent deum non esse omniscientem uel summe bonum. et hoc est deum uelle non esse deum quia scientia sua esse deusmet.

l **S**ecundo contra hoc faciunt odientes deum. Uellent enim eum non esse iustum punientem. imo tristantur quod iustus est ut faciunt etiam damnati dicit autem thomas. 2. 2. q. xxxiiij. quod odire deum inter omnia peccata grauius est quia in eo per se est auersio ab incommutabili bono in alijs autem est auersio per accidens. Verum licet deus clare uisus a nullo possit odiri. quia sic in eo nec apparet nec uerum malum uideretur: tamen oditur a malis uisus in suis effectibus. uidelicet punitionis.

l **S**icut enim uidentur

per croceum uitz pulchrum ho
minem iudicat pulchrum et be
ne coloratum hominem pallidum
uel croceum esse: Sic p[ro]p[ter] pe
nas a deo inflictas eum iudicat
crudeliter. secundum illud ps[almus] (sup
cecidit ignis) scz p[ro]p[ter] et malorum
effectuum (et non uiderunt solem)

M Secundo preceptum de dili
gendo deum sup[er] o[mn]ia debet fieri
ordinaliter sic uidelicet q[uod] nos
et o[mn]ia alia in deum referam[us] et i
suam gloriā uultate ita q[uod] q[ui]c
qd diligimus: uolumus: agim[us]
p[ro]p[ter] deum et ei[us] gloriā diliga
m[us] agamus et omittamus. quia
tunc in oib[us] rebus deum pl[ur]i[us] di
ligimus q[uam] res ipsas quando su
am gloriā in omnibus queri
m[us] ultimate q[uia] (p[ro]p[ter] q[uod] unū
q[ui]q[ue] tale et ipsum magis. i. poste
riorum) Et secundum hoc itelli
gi debet preceptum (dilige do
minū etc) Q[uo]d breui[us] et clari[us]
sic exponit th[omas] tractatu de p[er]fe
ctione sp[irit]ualis uite. et ē m[en]s sac
ti aug. li. i. de doctrina xp[ist]iana.
nam dilectio est actus uolunta
tis que significat per cor: q[uia] sic
cor ē principium materiale om
niū motuum corporaliū ita uo
luntas q[ui]t[ur] ad int[er]iōnem finis
ultimi q[ui] ē obiectum caritatis ē
principium omniū actuum. qua
rumcunq[ue] potenciar[um] q[ui] mouen
tur a uoluntate. Hec autē sūt
tres scz intellectus q[ui] significat

p[er] mētē. uis appetitiua inferior
que significatur h[ab] p[er] aīam: unō
fm eam dicimur agere uitā aīa
lem: et uis executiua exterior q[ui]
significatur per fortitudinē: siue
uirutes siue uires. Precipit er
go nobis q[uod] tota n[ost]ra intentio fe
ratur in deum sic q[uod] omnia ac
tu uel habitu in deum referant[ur]
sicut in finem. Quod impletur
cum aliquis uitam suam ad d[omi]ni
seruitiū ordinat: et per o[mn]is om
nia que p[ro]p[ter] seipsum agit v[er]
tualiter ordinantur in deum ni
si sint talia que a deo abducant
sicut peccata. Et sic diligat de[us]
ex toto corde. Secundo ut itel
lectus noster totaliter subdat[ur]
deo sic q[uod] homo credat ea que
diuinit[us] traduntur. fm illud (ij.
cori. x. In captiuitatem redigē
tes omnem intellectum in ob
sequium xp[ist]i) Et etia[us] in medi
tatis dei p[er]fectionibus ei talia
in esse uelimus: et omnia memo
rata alia scz b[en]eficia dei in deū
ordinemus. Et h[ec] ē tota mente
diligere. Tertio ut appetit[us] n[ost]r[us]
inferior reguletur fm deum h[ab] q[ui]
cunq[ue] homo amat: sperat: et sic
de alijs passionibus i deo amet
uniuersaliter omnem affectōem
ad dei dilectōem referens. non
i uoluptates carnis. Et (qui sic
perdit animam suam in uitam
eternam custodit eam. Johā.
xij. Et hoc est ex tota anima

diligere. Quāto ut omnia exte-
riora nostra uerba et opa ex di-
uina caritate deriuentur: et in dei
honore dirigantur. fm illud ((Ico-
rū. vltio. **O**mnia opa uestra in
caritate fiant)). Et sic diligēt de-
us ex tota fortitudine: et talis p-
fectio deū diligēdi cadit sub p-
cepto. Quō autē omnia sint in deū
referenda et suū honore patz. ((
.i. cori. x. Siue māducatis siue
bibitis siue qd aliud faciatis oīa
in gloriam dei facite ut in omī-
bus honorificet deus)). Sic enī
fit debita recompensatō deo: q̄
omnia in nos ordinauit: ut dicit
magister in .ij. di. i. Quia ((.i. co-
ri. iij. Omnia nostra sunt)). Nus-
id docet naturale. ut cuius est az-
bor ul' ager: eius est totus fit fru-
ctus. Sz totū q̄ sumus et possu-
mus: et a deo accepimus et dei
pprium est. ergo fructus opum
nostroz deo cedere debet. **S**z
p talia deo nullam utilitatez a-
dicere possumus. cum secūduz
ps. Bonoz nostroz nō idigeat
ideo oportet: ut ad eius fiat ho-
norē. Item cuiuslibet ueri sui
omnia opera cedunt domino le-
ge ciuili: sed dei serui sumus p
omnia a quo animam corp⁹: et
res et quicquid in illis boni con-
tinetur: habemus ergo nostra
opera dei honori seruire iustis-
sum est. Notandum tamē q̄
quamuis omnia sint in deū or-

dinanda ultimate. Non tamen
de necessitate sunt omnia imme-
diata: et in solum deum ordinā-
da: quia sunt mltri fines adinui-
cem subordinati. in quos res re-
cte ordinari possunt: ultimate
tū totū ē in deū ordinādū. Exē-
pli gratia. Comedere debes ut
uiuas: non econuerso. Uiuere:
ut opera licita. facias ad q̄ crea-
tus es. Operari bene ut uitam
eternam habeas que sunt videre
deū beatifice et eo frui. Et uitā
eternam habere non propter o-
modum pprium ultimate: sz pp-
ter gloriā dei que ibi plus exē-
cetur. **S**ed queritur cum non
debeam deum diligere propter
uitam eternam ex prima exposi-
tione. possum ne alia bona ope-
ra facere preter deum diligere
uidelicet deū laudare. orare ie-
iunare: et similia propter acqui-
rendā uitā eternā. **R**ndi q̄ sic
Ratio ē quia oīa penumerata
opera bona uie nō sunt formalz
dei dilectio: sed effectus dilec-
tionis. Dilectio ei dei facit quē
deū colere. orare. sanctificare
sabbatum. multa precepta ser-
uare: et similia. **E**t talia tanq̄
minus bona ordinantur in maius
bonū. f. in uitā eternā. uidelicet
in di uisidēz clarā dilectōez. Et
hē rectus ordo. **S**cdō querit
an ad bonitatē actuz nostroz
requiratur ut quis actualitē tēdat

per res p̄nominatas ī deū ordiē
iacto: Rūdetur q̄ n̄ oportet a
tualiter sic tendere. sed ut act⁹
nostri sunt uere boni sufficit ⁊
requiritur ut cadāt sup̄ d̄bitā ma
teriā ⁊ ut alias sint bene circum
stantionati. ⁊ q̄ referātur in de
um actualiter uel uirtualiter.
Tamen q̄nto pius quis actu in
deum referret. tanto plus mere
tur. Sicut mercator ad remo
tam terram paruam rez portās
lucrat̄ plus q̄ alter cū equali ⁊ e
in propinquo manens. Oportet
enim ad min⁹ homiez talit̄ eē
dispositum in animo per habi
tum acq̄situm ex actualib⁹ rela
tōibus in deū aut p̄ habituz in
fusū. aut per generalē itentiōez
faciendi omnia prop̄ deū q̄ si
se resolveret ⁊ actualiter cogi
taret d̄ deo ⁊ de relatōe ī ip̄um
statiz referret in eū exēplum in
sili. P̄ amat filium prop̄ quē
ditanduz mercatur. circuit ma
ria. terras perambulat. non sē
per actualiter talia ordinans ī
filij dicationem. sed sufficit q̄
labores p̄nominati imperati
sint aliq̄n̄ a dilectione filij cui⁹
īperij uirt⁹ manet in sequētib⁹.
Simile de uolenti ire romam.
Non oportet q̄ in itinere pere
grinus talis semp̄ actu cogitet
de fine scz de roma. sed mediā
te una ciuitate attingit aliam.
q̄ Et sic est in proposito. Tercio

Querit̄ an ad hoc q̄ act⁹ n̄ri sit
boni: moraliter l̄ meritoze. ex
gat̄ q̄ a caritate seu a dilectio
ne dei icipiant ⁊ terminent. ori
ginent̄ ⁊ ordinēt̄. Rūdeo q̄ sic
nā q̄ oziri oporteat a dilectōne
di patet p̄ Aug. in libro de sp̄ri
tu ⁊ littera. d. ((non ē fruct⁹ bo
nus qui de radice caritatis. nō
surgit)) Caritas autez est dei di
lectio ex acq̄sito habitu uel ī
fuso procedens. Qd̄ etiaz null⁹
actus sit bonus moraliter. nisi
immediate tendat in deum ut
dei dilectio primario exposita
uel immediate tendat per alia
opera in deum finaliter patet
p̄ aug. ī li. xix. d̄ ci. di. ubi dic̄ n̄
las esse ueras uirtutes si in deū
finaliter non referantur. Ex q̄
bus patet necessarium fore ac
tus nostros. originari ⁊ termia
ri a deo in deum. Verbi gratia
Ad hoc q̄ dilectio tua uel p̄xi
mi sit bōa moraliter exigitur ut
dei dilectio sit causa dilectionis
prox̄ mi. ⁊ quod proximum dili
gas finaliter propter deum. sic
de elemosyna. ⁊ de alijs. S̄z ut
sint opera nostra etiam merito
ria oportet ut ex infusa dilectō
ne procedant uidelicet ex cari
tatis habitu. i. cori. xiiij.

Capitulum quintū.

Quōt̄ hoc p̄ceptum fa
ciāt plurimi creaturā
sibi p̄ fine statuēdo

q̄ creaturam plus deo diligunt
 ut honores. diuitias uoluptates
 scientiam. ⁊ plura alia. Pro cu
 ius intellectu norandum sc̄dm
 tho. i. ij. q. i. q̄ semp est aliquid
 in corde hominis q̄ homo sum
 me diligit. ⁊ in q̄ maxime uitā
 suaz ordinat. Et hoc dicitur ul
 timus finis hoīs. Et ad illō ha
 bet homo quasi specialr faciez
 anime. i. supremam intentōem
 conuertam. Et si hoc ē de^o tūc
 hō est i statu salutis. ⁊ si subito
 moreretur saluaretur. Si uero
 est creatura: iam ē in statu dā
 nationis. ¶ **U**n̄ regula talis a
 doctoribus sacre theologie eli
 citur ⁊ fit prima ad noscenduz
 peccata mortalia a uenialibus
 Qñ amor uel affectio ad crea
 turam ad se uel aliū tñ̄ crescit
 uel ē amor tā magn^o q̄ i eo cō
 stituitur ultim^o finis. id ē q̄ ali
 quis nec actu nec habitu ordi
 nat illam creaturā. nec eius di
 lectōem. aut ēt seipm̄ in deū: s̄z
 uellet cū tali creatura cōtētari
 ⁊ non curare deū offēdere nec
 p̄ceptum eius transgredi p̄pter
 illam creaturaz. ē mortale pec
 catum. quia ē aliqualis contēp
 tus dei. ¶ **E**t licet non sit formal
 tamen ē fruitio creature. ⁊ p̄po
 nitur creatura deo: uel etiā cuz
 aliquis uellet cuz creatura hic
 semp manere. n̄ curando d̄. bea
 titudine. Licet enī n̄ sint rudes

sup hoc temptandi. tñ̄ semp tal
 amor ē p̄c̄m mortale. Quādo
 aut aliquis diligit creaturā pl^o
 q̄ deberet. s̄z tñ̄ p̄ hoc nolet d̄
 um offendere: nec amicitia ei^o
 pdere. nec transgredi eius p̄cep
 tū. n̄ ōz q̄ tunc sit mōtale. Alia
 r̄gula. Secda v. delictet satis c̄
 cordās cū prima. ē q̄ qñ aliqd
 cōmittit̄. notabiliter d̄ dilectōez
 dei. hoc ē mortale. qñ n̄ tūc est
 ueniale. Qñ aut aliqd fit cōtra
 dilectōm dei p̄t̄ attrēdi penes h̄
 q̄ r̄pūgt caritati ⁊ amicitie q̄
 ad deū h̄re debem^o sup omnia
 Tertio diligēd^o ē de^o sup oīa **c**
 app̄ciabilr. sic q̄ tā care hēam^o
 ⁊ app̄ciemus deū: q̄ p̄ nullam
 creaturā eo carē uellem^o s̄z oī
 b^o alijs a deo eū eis p̄ponim^o. ⁊
 q̄ tā firmo amore deo adherea
 m^o q̄ p̄ nullā creaturā nec p̄
 oīs sil aliqd faciam^o aut ueli
 mus d̄riū dine dilectōi id est d̄
 rium dei p̄ceptis. Que enim de
 liberate fiunt d̄ diuina precep
 ta sunt d̄ria diuine dilectōni ⁊
 caritati q̄r sūt p̄c̄ta mortalia q̄
 tollunt caritatem. ¶ **I**llō etiā ui
 detur uelle sco. i. ij. dis. xxvij u
 bi dicit q̄ homo habet deuz ex
 tensiue diligere super oīa ita.
 q̄ nullū aliud nec oīa sil sint
 eq̄ app̄ciabilia sic deus s̄z q̄ oīa
 alia uellz citi^o n̄ ēē q̄ deū n̄ ēē
 ⁊ dz ēt itē sine deū diligē super
 oīa ita q̄ facili^o d̄beret iclinari

ad fructum dilectionis cuiuscumque al-
 terius quam ad fructum dilectionis
 dei. Est autem ratio quia homo quia
 deus est illa preciosa margarita quam
 negotiator ille inuenit qui abiit
 et uendit eam matth. xii). Item cum
 deus infinitus sit in bonitate. mi-
 sericordia. et similibus attributis
 intensiue et extensiue. ideo pro in-
 finitis modis non deberet offen-
 di secundum Augustinum in libro. Cur deus
 homo. Item stultissimus esset uel con-
 temptor thesauro gradum papilionem
 insequeretur sicut pueri. quod tamen faci-
 unt qui creaturam plusquam deum di-
 ligunt. **C**ontra hoc preceptum
 faciunt quicumque intuitu alicuius
 lucri temporalis consequendi.
 ut sit in emendo uel uendendo
 aut delectationis ut sit luxuria
 do: aut honoris ut sit superbiendo:
 uel uane gloriando faciunt
 contra dei preceptum. Tales non
 diligunt deum super omnia sed
 diligunt creaturam plusquam deum
 quod propter eam plus placet eis ta-
 lis creatura quam diuina uolun-
 tas in preceptis. Et apprecient
 uere uel interpretatiue creaturam
 plusquam deum. unde Augustinus. li. d. lib.
 ar. diffiniens peccatum mortale dicit
 ((Est spreto incommutabili bo-
 no rebus mutabilibus adhere-
 re)) unde matheus. x. ((Qui amat
 patrem aut matrem plusquam me non
 est me dignus. Aut qui amat

filium aut filiam super me non est me
 dignus) Secundo hoc preceptum
 faciunt qui amore alicuius persone
 ut adam respectu eue: et malo
 amore capti respectu persone di-
 lecte ne personam talem contra-
 stent negligunt dei preceptum.
 et contra ipsum faciunt dei bene-
 placitum non curantes. Tercio
 qui timore alicuius persone ut
 serui pro dominos deo obedire in pre-
 ceptis obmittunt: et sic creaturam
 uilem creatori preciosissimo pro-
 nunt. **E**x dictis patere possunt
 doctorum quedam regule. et sit etiam
 in ordine. **Q**uicquid committitur
 omittitur contra preceptum dei
 uel ecclesie. uel legis nature. si
 superioris si talia precepta sint
 de necessitate salutis. uel con-
 tra uotum solemne. uel priua-
 tum. uel contra iuramentum li-
 citum semper est mortale peccatum:
 Quia est dictum uel factum uel
 occupatum contra legem eternam.
 Sic enim diffinit Augustinus. et alle-
 gat magister. ij. di. xxxv. **Q**uando
 uero citra: tunc non oportet quod sit mor-
 tale. Item patet quod talia sub dei
 mandatis preceptiuis continent
 Alia regula est quarta uidelicet
 cet quando aliquid fit contra scientiam ueram
 uel false dictantem aliquid esse
 mortale: est mortale peccatum. quia est
 spreto uere uel interpretatiue in-
 commutabili bono rebus mutabi-
 libus adherere ut beatus Augustinus.

diffinit peccatū mortale i libro
de libero arbitrio. z ē ō tertiāz
expositō em: z ō aplm. ro. xij.
(Qui discernit si māducauerit
dānatus ē. qz non ex fide) gl. i.
secundum eonscientiam. Und
conscientia erronea ligat non i
quantum erronea: sed inquan
tum conscientia. Item uel qui
facit contra conscientiaz formi
dantem probabiliter ul dubita
tiue an aliquid sit mortale: tūc
semp ē mortale peccatū. Qd at
n̄ sit ō conscientiam adhuc pōt
esse mortale. si conscientia non
sit satis iustructa z sufficienter
Unde ē regula magistralis. du
bitans de aliquo an sit illicitū:
z stante dubio illud agens: pec
cat. Sed hanc regulam expōit
Lancel. parisien̄. Job. de gerso
na tractatu d̄ pollutiōe. vna cū
vilhel. altis. dicit. Intelligēdū
esse de dubio tali q̄ est uehēns
z magis aut eq̄ saltem iducit m̄
tē crederē q̄ mortale ē illicitū. si
cur q̄ ē licitum. imo Albertus
adhuc facilior est. **S**ecus est
ubi mens plus inclinatur z iudi
cat q̄ est licitum quam illicitū
q̄uis non habeat usq; quaq; cē
titudinem euidētem aut fixaz
quia nec hoc ipsum requiritur.
Item Lancellarius in libro de
uita anime dicit istam regulaz
Exponens se discrimini peccati
mortalis: peccat mortaliter obe

re intelligi n̄ de oī dubio s; d̄ p
babili z uehementi. z pbatuz p
illnd Eccle. iij. (Qui amat pe
riculum peribit in illo) Exēplū
ponitur de scienter ponente se
dormitū ppe serpentes qui se pī
culo committit intoxicationis.
Pro intellectu talium sunt no
tande regule. xij. quas ponit in
diuersis locis Lancel. in florib;
regularum moralium. Et libro
.iiij. de cōsolatione theologie.
Prima ē eq̄tas q̄ nomiāt phus
epyceyā q̄ preponderat iuris ri
gozi. Est at̄ equitas iusticia pē
satis oibus circumstantijs parti
cularibus. dnlcore misericōdie
tempata. Hoc intellexit qui dī
xit. Ipse etiam leges cupiūt ut
iure regātur. z sapiens. Noli eē
iustus nimis. Alioquin sūma iu
sticia. sūma iniusticia fit. z ps.
Omnia mandata tua equitas:
dī. s. i. cū equitate pēsanda. Se
cūda ābulandū est in uia uirtu
tuz. doctrina. uia. regia. ut nec
strictius fiat dei mandatuz. nec
latius q̄ ipse mādauerit. Quam
uis ide sumere possint. aliq̄ aut
malicie uelamē. aut eō i despa
tōez corruere. n̄ tñ oibus p omī
t̄pre z loco p̄dicādā assērim;
quālibet ueritatē. Tertia bona
rū m̄tiū ē ibi aḡscē culpam ubi
culpa non ē agnoscere inquam
non per assensum firmum: hoc
eniz stultum periculosūq; foret

Sed sic ut doleat .aut peiteat
 homo postmoduz q̄si vezacitez
 in culpa teneatur: hoc itelligi
 tur de p̄teritis. Ratio dicti ē q̄
 certissimum est q̄ sine dei gr̄tia
 damnati sum⁹. Et quod nullus
 omnimode certus est se esse in
 gratia nihilq; nost̄ ē ⁊ a nobis
 nisi peccata. Quarta loquēdo
 de futuris agibilibus l' credibi
 libus. Non reputei culpa ubi
 culpa non ē alioquin causaf̄
 erronea conscientia. h' contra
 q̄m si aliquid attēretur fieri iā
 culpa ē si fluctuet anim⁹. Qui
 ta sub hac dubitatione. fluctu
 ās uelut utrumlibz nesciens qd
 acturus sit: consiliū est ut nō
 agat. q̄ exponerz se discrimini
 quo casu certuz hēat q̄ peccet.
 Sexta si uis quicq; secur⁹ age
 f' certus sis illud esse bonū neq;
 uirtuti contrarium. Sed f'fert q̄
 certitudine. sufficit nēpe certi
 tudo mōdalis q̄ ē ifima. nec exi
 gitur secunda certitudo supna
 turalis q̄. est nobilissima clar
 euidētie put uidetur de⁹ i glo
 ria. nec p̄phalis reuellatio ut i
 prophetie dono. nec adherētie
 que diuine auctoritati inittū
 ut i articulo fidei ⁊ sacre scrip̄te
 nec tertia certitudo exigūt na
 turalis que habetur ex demon
 stratōe ut p̄ma p̄ncipia. ē autez
 moralis siue ciuilibz certitudo q̄
 tangitur ab aristotole in princi

pio ethicoꝝ cuius sententia ē.
 disciplinati esse in unaquaq; re
 certitudinem querere iuxta exi
 gentiaz materie. eque eīn uicio
 suz est inquit persuadēte quere
 re mathematicam. ⁊ moralem
 demonstrare. Non eīn cōsurgit
 certitudo moralis ex euidētia
 demonstrationis: sed ex proba
 bilib⁹ diiecturis grossis ⁊ figurali
 bus magis ad unam p̄re quam
 ad alteram. Nec certitudo mo
 ralis sufficit ut non sis in pec
 cato dū facis quod in te ē idest
 dum bñ uteris donis iam habi
 tis .aut saltem peccatū non in
 curris nouū per temeritatē. exē
 pli gratia In celebrādo orta ē
 enī ex diligentia tua p̄paratōis
 excusatio. septima regula certi
 tudo moralis per doctrinaz col
 ligitur altero trium modorū .
 quorum unus puenit ex alteri⁹
 auctoritate .alius ex p̄pa eru
 ditōe tertius ab expermentali
 certitudine. sub. primo uiuunt
 insipientes ⁊ aiales q̄ aut nō ha
 bent clarā sue complexionis ar
 moniam uel aliam gr̄am gratis
 datam q̄ faciliter concipiuntur
 agenda ab eis qui scripturas in
 telligunt ut aug. Tales ab alijs
 recipere habent intelligētiam
 scripturarum ⁊ alijs credere ⁊
 obedire litteratoribus. Sub se
 cūdo. sunt p̄ficientes ⁊ rōnales
 qui proueniunt scilz ex propria

eruditōe. Et oritur hic modus
 nutriturq; ex studiosa p̄scruta
 tōe diuinorum mandatorum in
 sacra scriptura contentorum q̄
 legi debent puro fideli z itegro
 corde. Sub tertio sunt p̄fecti z
 sp̄uales sc̄z sub experimentalī z
 s̄uetudine. De q̄bus ap̄ls ((Spi
 ritual' hō oīa iudicat z ip̄e a ne
 mine iudicat)) Et alibi dicitur((
 nihil dulci' q̄ respicere i man
 datis dei)) habentes enim v̄tutū
 habitus ex eisdem inclinānt ad
 recte iudicandum de agibilib' z
 eorum non ex habitu sciētie so
 lum: sed ex naturali uirtutis in
 clinatōe. puto q̄ religionum in
 stituendarum p̄ncipalis causa
 fuit auctoritas regim̄is cui obe
 dientia p̄staret plus q̄ p̄prie ra
 tionē q̄ in plurimis dubia ē ual
 de z debilis z incerta humana
 enim agibilia tantaz h̄nt uaria
 bilitatē. dicēte. aristo. z teste ex
 perientia ut uisu magis q̄ arte
 cōstare uideānt. Octaua ē **C**er
 titudo moral' non semp scrupu
 los om̄es abijcit. Sufficit ut z
 temnat uel superet sic operādo
 quasi non sint. Est autē scrupu
 lus i proposito. vacillatō seu du
 bitatio quedam consurgens cū
 formidine ex aliq̄b' cōiecturis
 debilibus z incertis. **A**lioquin
 si ex uehementib' argumentis
 z p̄babiliorib' p̄ hac parte q̄
 p̄ altera dubitatio cōsurgerz iā

nō scrupulus solus uel lenis du
 bitatio cum trepidatōe dici oz:
 sz moral' de transgressione cer
 titudo. Nona regla ē **M**oral'
 certitudo nō potest sub una re
 gula tradi q̄ sufficiat i om̄i casu
 z sciētiam agentis reddere se
 curā se n̄ deliquisse. Id ex euentu
 rez p̄p̄di sepi' solet: p̄pterea z
 stitute s̄t i figura tres ciuitates
 refugij fides. spes caritas conti
 nentes lauacrum penitentie z
 imunitatis asyllū q̄ten' pax cō
 turbata p̄ ea q̄ se fecisse formi
 dat homo i forme. Decia regla
 ē oīs agēs z cōsciētia edificat
 ad gehennā si cōsciētia sit fixa
 q̄ id q̄ agitur ē mortale uel ue
 niale solū q̄ntū ē ex parte uni'
 circūstātie q̄ ē facere z cōsciētia
 si cōsciētia iudicet illud solū ēē
 ueniale. Undecia. Exponere se
 piculo p̄ci mortalis ē p̄cim mor
 tale. uel sic. Ageze incertū .z di
 mittere certū i materia morali
 ē p̄cim mortale. si tale sit icertū
 q̄ sit mōtale n̄ solū p̄ cōiecturas
 leues .aut ex suspitōe trepida.
 aut scrupulosa pueniēte ex ni
 mio tiore cadendi in via dei. sz
 itelligit dū tale ē uehēnter z p̄
 babiliter icertuz eque. sicut ex
 positū uel magis. unc ei illd q̄
 agitur non carebit mortali cul
 pa aliter non oportet. Item di
 cit Altrifiodorēs. Alberi' adhuc
 ē benignior in libro de homie

ubi sic queritur utrum conscientia se
per obliget ad faciendum. R: si
ne preiudicio loquendo dicimur
quod non obligat ad faciendum nisi sit
ut opinatum uel ut creditum uel
ut scitum illud quod est in conscien-
tia. Et tunc obligat siue conscientia
sit erronea siue non erronea
non autem obligat secundum eundem: si
est ut dubitatum aut ut ambiguum.
Duodecima regula est con-
silius salubre est frequenter age-
re contra scrupulosos leues et tre-
pidos citando eos ad aliorum iu-
dicium: quatenus ex consuetudi-
ne fiat homo robustus solidus et tra-
quillus in exercitio spirituali. Exem-
plum in dominicatoribus et furi-
bulariis. Tredecima. In nullo
casu est perplexus aliquis iter duo-
decima quod ei pateat exitus absque
novo peccato. Nam si iurauerat quod
pianam se occisurum Petrum inno-
centem non occidat enim ipse non
peccauit nouiter: sed iam pecca-
uerat iurando. Si autem dicitur
sibi conscientia erronea quod petrus
innocens est statim occidendus
ab eo dimittat hanc conscientiam
et liberatus est. Si postremo inci-
dant duo precepta impossibili-
lia ex culpa sua agat id quod de
se est magis obligatorium. et a
novo peccato immunis existet.

Dubia plura hic occurrunt.
Primo an homo teneat diligere de-
um super omnia? R: non si non sit

per semper quod est preceptum affirma-
tiuum. Ratio est quod actualiter deum
diligere semper esset impossibile
propter humanam infirmitatem neces-
sitate. et propter multa impedimenta.
Dicunt tamen Scotus. i. 3. di. xxxvij. quod
ad actualiter implendum obli-
gat diebus festiuis. Ita quod
omni die festiuo et potissime do-
micis diebus et in principalibus fe-
stis teneatur homo se recolligere
et deum super omnia actualiter diligere.
Ut patebit de sanctificatione
sabbati clarius et licet pro tunc te-
neatur ex precepto. tamen omni modo
tenemur peccata uitae et bene agere.
Et forte nimis in christianum esset
siue foret non quotidie de ma-
ne saltem aliquoties cor ad deum con-
uertere. Et quauis impeditus le-
gitime excusetur de audientia
misse interdum die dominico. tamen nun-
quam uideatur quod excusari qui in die
tali teneatur deum diligere super
omnia quia solo corde impleri potest.
Unde dicit Scotus. in. iij. di.
xxxvij. si aliqua necessitas excusat
ab executione audientie misse
eos primo die neesse est supplet in
aliquo equalitate ut saltem die il-
lo deputato in speciali cultui di-
uino aliquis actus habeat flatum
immediate in deum ad eum fuerit
am. **D**ubitat secundo an pre-
ceptum hoc de dilectione in uia
possit implere a nobis? Respondeo.
secundum Tho. in libro de preceptis
c

spūalis uite. Triplex ē gradus
deum diligendi. Primus ut di
ligat q̄tum diligibilis ē. ⁊ hic a
solo deo attingitur. **R**atio .qz
simpliciter infinite bon^o diligi
bilis ⁊ amabilis ē ⁊ sic nec i pa
tria a creatura quacunqz diligi
tur. Secundus ut diligat deus
in totā uirtutē alicui^o diligen
tis. ⁊ sic solum in patria a nobis
perficietur ⁊ ad hoc hic suspira
re debemus. Ibi enim oia nra
scz cor id est intentio. mēs id ē
intellectus. aīa id est omnis no
ster appetitus. ⁊ fortitudo id ē
exteriora nostra totaliter in de
um ferentur dilectiue. Tertius
grad^o ē deū diligēdi sicut expo
situm est tripliciter hoc pceptū
⁊ sic i uia ipleri p̄t. **D**ubitat i
tio an deū plus amare deberes
si pro te solo mundum creasset.
redemisset. ⁊ glorificaturus eēt
te solum in p̄ria ⁊ non alijs uel
pro alijs hec faceret uel factu
rus esset. **R**ñ . Dugo. li . solilo
quij sui vbi hō cū sua aīa loq̄t
Quod imo plus .qz plura sic sin
gulis cōsulit. Nā aīa dicit . Ec
ce uince dilectū. ⁊ electum dili
go. Sed hāc huius dilectionis
mee iniuriam patior qz soluz di
ligens sola n̄ amor. Ubi respon
det hō. Laue aīa ne (qz absit)
non sponsa sed meretrix diceris
si munera dantis id est dei bñfi
cia plus quā amanti affectm di

ligas . Et post hoc oñdit qz tria
uelut arras quas dā quelibet a
nia a deo spōso suo r̄cepit. Pri
mo quedam cōiter. Secundo q̄
dam specialiter. Tertio quedā
singulariter. Commūiter . ut ce
lum ⁊ terram ⁊ eorum ornatuz
quo participant pisces aues ⁊
bestie. Specialiter intellectum
memoriam . uolūtatem . dñiūm
terre . redemptōz i passiōe ⁊ glo
rificatōz. Singulariter uero qz
in utero mortuus non fuisti . qz
peccantem te expectauit . peni
tentiam dedit . ⁊ innumerabilia
alia. Cōmūia finaliter deus pp
ter te creauit q̄ licet deus amet
plus tamen te quia in tuum ob
sequium que si deus non creas
set quot oblecta mentis careres
Specialia propter se in uia fe
cit ut per societatem sine qua
nullius boni iocunda est posses
sio per proximos homines habe
res. In patria uero quot indici
bilibus careres gaudia si sola
saluareris. Plus ergo tibi cōtu
lit alia diligēdo . q̄ si sola ama
ris . nec putes distrahī deum q̄ i
finit^o nō min^o te diligit . plures
diligendo ((Omnia enim ut ait
apls nra sūt)) hec ē sentētia ibi
hugo. **Q**uarto uidendū ē qz lz
rōnabile sit deū diligere super
oia ⁊ q̄re teneamur. Prio qz si
pliciter sūme bon^o ē . imo boni
tas ipsa . ⁊ sic ē amabilis infinite.

.i. .p. .e. .y.
e desiderabilis. Ideo si possibi
le esset infinite a nobis diligen
tus foret. Unde Ber. de diligē
do deū. In qualibet alia affec
tione nra o3 seruare modū z ē
minū cōstituere. ultra quā ascē
dendo fieret affectio uitupeza
bilis. Ut patet de dormitione z
uigilia. gaudio z tristitia z sic d
silibus aie passiōib⁹. In dilectō
ne autē dei p quaz maxime atti
gim⁹ finem nostrū ultimū nō p̄t
esse excessus. Item naturale ē
ut bonū diligatur : z meli⁹ am
plius. ergo optimū summe dili
gendum est. demonstratō enī na
turalis ista est. z hec scz bōitas
diuina debet esse finis z causa
nostre dilectionis. sed oīa que ī
sequentibus dicentur dñt esse
occasionēs z cause effitientes.
ammonētes nos ut deum prop
ter seipm finalr diligam⁹. z pp
ter hoc soluz qz bonus est. Se
cūda ratio qz ip̄e prior dilexit
nos : z plus quā nosipos diliga
mus. quia fm Aug. dicitur d ca
thelizandis rudibus. Nulla ma
ior est ad amorem inuitatio q̄
p̄uenire amantēz. Et nimis du
rus ē q̄ p̄impudentem dilectio
nem remeare negligi. **D**ilexit
eniz nos deus infinite perfect⁹
miseros dilexit. eternaliter dile
xit nescientes z resistentes.
ep̄h. ij. ((deus cum diues esset ī
misericordia propter nimiaz ca

ritatē suā qua dilexit nos z cuz
essemus mōtū p̄ctis cōiunifica
uit nos in xpo. Lius gratia sal
uati estis)) Joh. iij. ((Sic de⁹ di
lexit mōm ut filiū unigēitū suū
daret ut oīs qui credit in eū nō
pereat sed habeat uitaz etnā))
Tertia ratio. quia pater noster
ē amplius q̄ parentes carnis eo
dus nos z p̄tes creauit: ut dic
damas. li. i. c. xv. **U**nd cū natu
rale sit ius z diuinū parentes di
ligere plus deum tenemur dili
gere. Perpendamus quanta be
neficia contulit in singulis mē
bris corporis z potentijs anime
De quib⁹ si oculis priuati a me
dico gratis restitutōez recipere
mus. grati ualde essem⁹ ei. Un
plus ei dilectio exhibēda ē qui
totū corp⁹ dedit. **Q**uarta: qz ē
nī gubernator. **R**egit ei fouet
z p̄tegit. multū diligit rex opti
me regens. ergo sūme diligatur
qui celū terramqz: z omnia ele
menta optimo ordine regit. p
pter homines electos potissime
ro. viij. scimus qm diligentibus
deum oīa cooperantur in bonū
Naz fm Aug. **D**eus mala fieri
non sinezet. nū meliora inde e
licere sciret. **I**tem multum dili
gitur p̄familias qui regendo ci
baria z necessaria mīstrarz: pl⁹
ergo diligēdus ē deus q̄ pp nīm
cōmodū oīa creauit. **O**mnia
enim secūdam aplm nostra sūt
c 2

Angeli nunc ministrando. tãdeꝛ
in patria coletando. Mala et
ppter nos in bonũ uertuntur.
Ma gnũ beneficium q̄ genera
lẽ influẽtiã nobis z alijs ppter
nos irradiat. q̄ fm grego. si ad
instans subtraheret. i. nihilum
oia fluerent. Quinta qz noster
redemptor ẽ. Quãtũ enĩ nobis
bonum in h̄ cõtulit. q̄ eramus i
captiuitate diaboli. morti eter
ne addicti. p̄cio carentes redẽp
tionis: quos per filium suuz uni
genitum dilectissimuz sibi p ei⁹
uitam perfectissimam. p mortẽ
crucemq; r̄demit. Qui ro. viij((
Proprio filio suo non pepercit
sed p nobis omnib⁹ tradidit il
lum.)) Et qm̄ oia dei beneficia
sunt innumerabilia multitudie
z iextimabilia magnitudine iõ
crebro p̄ oculis cordis tenenda
sunt uelut scintille diuine cari
tatis ad nos calefaciendum ap
ta. Et que moriendo pertulit tã
quã iugens ignis debẽt nos ma
xime mouere ad deum diligen
dum. Sexta qz suam presentia
uerissime quottidie in eucharis
tie sacramento cum imolatur
porrigit. paratus nos exaudire
amplius quam si oculis uidere
mus directe corporeis. Beati i
quit q̄ nõ uiderunt z credideẽt
ait enim de hoc((Ego uobiscuz
sum usq; ad consummationem
seculi mathei. ultimo)) Septio

qz p̄misit se diligentibus premi
um iexcogitabile. Quia Job.
xiiij((Si q̄s diligit me sermonẽ
meũ seruabit. z p̄r meus diligz
eum z ad eum ueniemus z mã
sionem apud eum faciemus)) q̄
erit in patria perfectissime.

Capitulum. vj.

Quarto h̄ mandãt no
bis seruitus deo exhi
bẽda a nostro corpe.
hoc enim x̄ps ostẽdit
cum dixit. math. iij. ((Dñm de
uz tuũ adorabis z illi soli fuis
)) Ubi p̄cio uidendũ de rõne fuis
tutis corpalis q̄ deo tenemur:
z quot sint q̄bus corpallter deo
seruire debemus. Secũdo cur
illa facere debemus. z. qm̄. Ter
tio qui contra h̄ faciũt. Quo ad
primum. notandũ q̄ fm iero. in
primo mãdato precipitur lat̄ria
id est seruitus adoratio seu fue
rentia z honor deo soli exhibẽ
da. Et hoc fit cordẽ p̄ fidem spẽ
z caritatem. Sed corpore fit si
cut in precedẽti capitulo dictũ
ẽ. Rebus uero alijs per plura
alia. Et de tali dicit tho. 2. 2. q.
lxxxv. q̄ adoratio duplex ẽ una
interior in uera mentis deuotio
ne. alia exterior in corporeis ex
hibitione que fit alicui tanquã
supremo omnium dño. Et talis
cultus est soli deo debi⁹. quia

deus ē summus noster dñs rex
 ⁊ p̄ rōne creatōis. Un̄ in re co
 gnitōem n̄re subiectionis ad ta
 lem dñm ei obsequia exhibere
 tenemur corporalia. Sicut ⁊ s̄
 ui dñis t̄p̄ralibus corp̄aliter ser
 uiunt: ⁊ etiāz reuerentiā eis fa
 ciunt corp̄alem. Et hoc tangit
 malach. i. ((si ego pater uester:
 vbi honor meus)) patris. n. ē p̄
 ducere ⁊ gubernare. Un̄d apl̄s
 ro. xij ((Exhibeatis corpora v̄ra
 hostiam sanctam viuētē deo
 placentem rationale obsequi
 um v̄rm.)) Exhibetur autem re
 uerentiā ⁊ honor ac seruit̄ do
 nostro a corpore multiplici p̄
 gestus. Quidam sunt cōes: alij
 quibusdam speciales. Commu
 nes sunt. inclinatio capitis. ōro
 uel laus d̄i vocalis. pectoris tō
 sio p̄ manum. dorsi inclinatio.
 genuflexio ambulatio ad loca
 sancta. totius carnis maceratio
 p̄ ieiunium eccl̄ie ⁊ totius cōpo
 ris prostratio: v̄l manū ad mo
 dum crucis extensio fletus ⁊ ge
 mitus. ac h̄is similia que deo f̄
 uerenter exhiberi possunt in re
 cognitōez vniuersalis sui domi
 nij. Sed notādū q̄ taliū gestu
 um quidā fiunt cōiter in eccl̄ia
 uel in publico: ⁊ talibus reuere
 ri debemus in publico. Quia d̄
 hoc math. v. d̄r ((sic luceat lux
 v̄ra corā hoibus ut videāt opa
 v̄ra bona ⁊ glorificent patrem

v̄rm qui in celis ē)) Talia vero lz
 sint signa humilitatis ⁊ d̄i obse
 quia: tñ si non solent fieri a ml̄
 tis deuotis in publico d̄bent fie
 ri solum in secreto. ut sunt ueia
 ad modum crucis manuum ex
 pansio magna pectoris t̄sio. ⁊
 de h̄is d̄r math. vi. ((Tu aut̄ cū
 oraueris itra ī cubiculū ⁊c)) Nā
 fm gl. sup illd̄ mathe. xvij. ((h̄
 genus demonioꝝ nō eijcitur ni
 si in ieiunio ⁊ oratione.)) oratio
 ibi capitur p̄ talibus gestibus
 quibus deo seruimus ((⁊ eis me
 diantibus d̄tinue oramus)) Alij
 gestus corporis sunt quibusdaz
 duotis sp̄ales: ut crinium ab
 scissio oculorum ad celū leuatō
 aurium ad dei uerba uel lauds
 attentio nariū in hospitalibus
 corā ifirmis fetidis afflictō oīz
 sex opuz misericordie exhibitō
 quia qud̄ ((minimo fecistis mihi
 fecistis math. xxv.)) lingue p̄ ab
 stinentiam aliquorum delecta
 biliū licitoꝝ cruciatio. vestium
 durarum indutio quibus tact̄
 affligitur et per castitatem con
 iugalem uidualem ac uirgineā
 corporis sui immolatio. Talia
 enim corporis obsequia deo ex
 hibere debemus. **S**z diceret c
 possum⁹ ne talib⁹ sc̄tos uenera
 ri: Rñ. q̄ sic saltem quo ad ali
 qua aliter tñ q̄ deū ueneramur
 Talia. n. debem⁹ deo exhibere
 in recognitōz ulis sui dominij.

Et talis honor isto modo nulla
 tenus exhibendus est sanctis. Sed eos
 de gestis aliquos saltem exhibe
 re possumus sanctis tamquam dei ami
 cis quorum respectu sumus infe
 riores: qui sunt domini nostri, sed non
 principales potentes nos iuuare.
 Ubi notandum quod uenerari
 seu adorare possumus aliqua tri
 pliciter. latria. dulia. et yperdu
 lia ut declarat thomas in. iij. di. ix.
 et cõiter doctores ibidem. Latria
 idem est quod seruitus deo exhibi
 ta. Et potest fieri uel potuit licite
 his uidelicet trinitati persona
 rum diuinarum tribus angelis quos
 abraham uidit columbe super
 christum appareri. uocati patris: scrip
 ture sacre uerbis in quibus a deo
 processerunt. humanitati christi deo
 unite. cruci christi imaginem christi: sa
 cramento eucharistie. uestime
 tis. clauis. et lancee christi dulia uo
 seruitus est exhibita creaturæ et
 ueneratio qua honorare possu
 mus hec. uidelicet angelum. animam
 beatam. imaginem utriusque. corpore
 alicuius sancti canonizati prefer
 tim et publice: pulueres eiusdem
 ossa. talos. uestes. ungues et si
 milia. facta a sanctis canonizatis
 presertim. et materiis de quibus potest capi
 quod fuerit in corpore alicuius ta
 lis sancti. Sed yperdulia. id est maior
 dulia. quam uenerari possumus christi
 crucem. mariam uirginem. et sex
 sacramenta alia ab eucharistia

Deo henricus de gandauo in gli.
 et bern. claromontensis ibidem. Sed
 queritur posset ne aliquis licite ali
 quem defunctum quem proba
 babiliter crederet esse in celo ue
 nerari et inuocare. Bern. hosti. et
 Joh. an. in nouellis de reliquijs
 et eorum ueneratione. c. Lum ex eo.
 Reliquie oino de nouo inuente non
 debent uenerari sine licentia summi
 pontificis: sic quod publice et per uilem
 ecclesiam uenerentur. Tamen si antiq̃
 liquæ nouiter inueniuntur et
 eas uenerari. secretis tamen et deuo
 tionem ad talem de quo queritur ha
 bere et eum in occulto precari.
 Item ibidem ca. audiuimus. Re
 fert tamen hostiensis. **E**x tolerantia
 ratione ecclesie magnificum carolus
 in sola capella ad gram et non in
 alijs ecclesijs uenerari. **D**ec de
 Joh. andree. Idem patet de quibus
 danda sanctis patribus ordinis
 fratrum predicatorum: ut de fra
 tre mercurino et de fratre abro
 sio. qui in quibusdam ciuitatibus
 Italie de pape licentia festiua
 tur licet non sint canonizati uile
 ter per ecclesiam. Sed quereres quod ge
 stis sunt meliores per deuotionem. Be
 rnarum habertum. quod genu flexio. ma
 nuum ab oculis protensio. et oculorum
 in celum leuatio uidentur corpus
 cor et sensum sursum eleuari occa
 sionaliter plus quam alia: unum tamen
 fuit quod non aliter. g. eligat quisque sibi
 accommodum. **Q**uo ad. ij.

cur ista deo debemus a corpore exhiberi qui bonorum nostrorum non indiget: Rñ. Ideo primo sic deus honoratur. quoniam honorem nobis facit utile. Secundo ut proximum edificetur per hoc. Tertio ut per talia exteriora ad intra deuotione caleamus. Retinent enim animum ut minus ad mala perluat quia signa sensibilia plus mouent. De corpore uero sunt speciales rationes. Nam quia deus corpus nostrum creauit. rexit. assumpsit. redemit. ac glorificauit: dignum est ut ei obsequia prebeat a quotalia sunt et erunt. Sed quoniam tenemur ad corporalia obsequia deo exhibenda: Rñ. secundum Scotum. 3. d. 27. quod die dominico et magnis festiuitatibus pedibus ire debes ad ecclesiam audire missam totam propter preceptum et reuerenter inclinare ad eleuationem corporis christi. Immo hoc tenetur sacerdos docere populum. ut habetur extra li. 11. d. ce. missa. c. Sane. Similiter quoniam portam corpus christi per ciuitatem. Et quoniam quod uadit proprie locum ubi situatur debet reuereri in deum. Laute ubi Scotus de hac materia sic: ubi supra dicit. Quoniam homo teneat deum diligere gratuite ex precepto forte determinauit illud preceptum diuinum. Sabbata sanctifices: et maneat unusquisque apud se recolligendo se et ascendendo

do ad deum suum. Et ecclesia specificauit quantum ad missam audendam. de consuetudine. di. 1. missas. Decille di. 27. Quoad 3. Notandum quod talem cultum dei faciunt. Primo male eucharistiaz sunt. Secundo loca sancta destruentes. Tertio coram eucharistia et reliquijs sanctorum ac cruce irreuerenter se habentes. Quis enim dominum sustineret a rustico ut lutosos pedibus irreuerenter ante eius mensam ambularet: Siles excessus pondera sed gestus supra allegato: .

Capitulum. vij.

Quinto mandatur nobis seruitus diuina deo exhibenda per opera exteriora tripliciter. videlicet sacrificijs. oblationibus et decimatione. Sacrificia ut dicit Tho. 2. 2. q. 177. prope dicuntur quoniam circa res deo oblatas. aliquando fit: sicut quod animalia occidebant a sacerdote et panis benedicitur hodie. Unum sacrificium dicitur quod aliquis sacerdos deo facit. Oblatio uero est deo oblatum: et si nihil circa ipsum fiat. Sed queritur tenemur ne hodie sacrificia offerant: Rñ. quod sic ubi notandum secundum eundem quod lex naturalis dicitur deo sacrificium offerendum. videlicet quod homo sensibilibus rebus utatur: offerens eas deo in signum debite subiectionis et honoris secundum similitudinem eorum quoniam hodie in quibusdam

c 4

regnis dñis eoz aliq̄ offerāt in
 recognitiōnez domini. fm̄ illud
 ecc. xxxv. ((Nō apparebis ante
 b cōspectū dei uacu⁹)). **E**st au
 tē duplex sacrificium. unū prin
 cipale iterius quo aīa se offert
 deo in sacrificiū sicut principio
 sue creatōis: z sic fini sue beati
 ficatōis. de quo ps̄a ((Sacrificiū
 deo spiritus cōtribulat⁹ cor cō
 tritū z hūiliatū de⁹ n̄ despicias
 )) Et ad h̄ sacrificiū om̄es tene
 mur. Aliud ē exterius quo xp̄a
 a sacerdote i eucharistia sacri
 ficatur. Et etiam aliū actus ex
 teriores aliaz vtutū q̄ i diuinā
 reuerētiā assumuntur. quorum
 aliq̄ cadūt sub p̄cepto. alii sub
 cōsilio. Unde quibet xp̄ianus p̄
 modulo suo misse sacrificio de
 bet cooperari. Quō sacrificium
 dignius est omnibus sacrificiis
 qz ibi societas angelica fōs oīs
 gratie memoriale xp̄i caritatis
 summe q̄s paciēdo exhibuit.
 Alio sacerdotis dignissima. z
 presentia uerissima infiniti bōi
 Sunt autem quinqz genera ho
 minū p̄cipantiū de hoc sacri
 ficio misse. Primo fideles etiā
 p̄cōres. Scōdo fideles in carita
 te existentes extra materialem
 eccl̄iam. Tercō astantes misse
 siue sint in caritate siue extra.
 Quarto offerentes bona sua. de
 qb⁹ oib⁹ patz q̄ in canone orat
 sacerdos. Quinto sacerdos met

q̄ si dispositus est pl⁹ omnib⁹ p̄
 cipe p̄. sed p̄cedēs plus z mi
 nus ordine quo numerati sunt.
Secundo de oblatōne queri
 tur. Primo qm̄ sit p̄ceptuz offer
 re. B. tho. vbi prius. q. lxxxvj
 z lxxxvij. Ratō natural' dicitur
 qz eis q̄ diuino cultui ministrāt
 ad salutem totius populi popu
 lus totus necessitatem uictus
 ministret. sicut z hi qui cōmuni
 utilitati inuigilant. scz p̄ncipib⁹
 z militib⁹ z alijs h̄mōi. Stipen
 dia uictus debent. **P**robat hoc
 apostol⁹. i. cori. ix. p̄ hūanas cō
 suetudines dicēs. Quis militat
 suis stipendijs unqz. Un̄ ut hēē
 gen. xlvij. Res gētil' pharao. sa
 cerdotib⁹ specialem terram de
 derat z oib⁹ secularib⁹ p̄ fame
 possessiones suas uendentibus
 sacerdotes terram suā q̄ete pos
 sidebāt. z eis cibaria ex horreis
 publicis porrigebantur. Sequi
 tur in dictis tho. postea. qz cōri
 gere potest qz aliquis ad oblatō
 nes teneatur q̄druplici ratōne.
 Primo ex precedenti cōuentio
 ne sicut cum alicui cōcedit̄ ali
 quis fund⁹ ecclesie ut certis tē
 poribus certas oblationes faci
 at quod tamen habet rationez
 census. Secundo propter prece
 dentem deputationem siue pro
 missiōz. sicut cū aliq̄s offert do
 nationem inter uiuos ul' cū reli
 quit i testamēto eccl̄ie aliquaz

rem mobilem uel immobile i po
 stez soluēda. Tertio mō pp ec
 clesie necitatem: puta si miltri
 ecclesie n̄ hērent vñ sustērarē
 Quarto ppter cōsuetudinē. **T**e
 nentur enim fideles in aliqb̄us
 solēnitatibus ad aliq̄s oblatōes
 cōsueras. Et ideo illi q̄ debitas
 oblatōes nō reddūt possunt pu
 niri p subtractionem sacramen
 toruz non per ipsum sacerdotē
 cui sunt oblationes faciēde ne
 uideatur p sacramentorum ex
 hibitionē aliquid exigere. sed p
 supiorem aliquem. Dec ille .l3
 q̄ritur q̄ntē q̄ntitatis debz esse
 oblatio uel cui⁹. sp̄i. **R**: idē q̄
 quo ad talia in ultimis duobus
 casibus remanet oblatō quodā
 mō uolūtaria: scz quo ad quan
 titatē z speciem. Alicubi enim
 offertur panis z uinum alicubi
 animalia: alicubi pecunia: ali
 d cubi candelē. z s̄cia. **Q**uerit
 cur solis sacerdotibus debean
 tur oblatōes **R**: tho. d. Damaf
 papa di. x. q. i. cōstituit q̄ oblatō
 nes q̄ in eccl̄iā offerunt t̄mō
 sacerdotib⁹ q̄ quottidie d̄no ser
 uire uidēt l3 cōmedere z h̄re.
 Et rō est prima quia sacerdos
 quodāmō cōstituit sequester z
 medius inē populū z deum:
 Sicut d̄ ipso moyse legit̄ deu.
 v. ((Ego iquit sequester z medi
 us fui inter deum z uos)). Et iō
 ad eum p̄tinet diuina dogmata

z sacramēta exhibere pp̄lo. Se
 cūda. ea q̄ sūt populi puta p̄ces
 z sacrificia z oblatōes p̄ eū d̄no
 d̄nt exhiberi. s̄z illd̄ heb. v. ((ois
 pontifex ex hoibus assūptus p
 hominibus constituitur in his
 q̄ sunt ad deum ut offerat dona
 z sacrificia p̄ p̄ctis)) Et iō obla
 tiones q̄ deo a populo exhiben
 tur ad sacerdotes pertinent nō
 solum ut eas in suos usus cōuer
 tant uerum etiam ut eas fideli
 ter dispensent: partim quidē ex
 ponendo eas in his que p̄tinent
 ad cultum diuinum. p̄tū uero
 in his que pertinent ad propriū
 uictum: quia ((qui altari deser
 uunt cum altari p̄ticipantur
 ))i. cor. ix. partim etiaz in usus
 pauperum: qui sunt q̄rtum p̄ d̄
 rebus eccl̄ie sustentādi. q̄ z do
 min⁹ i usus paupum loculos hē
 bat ut dicit iero. sup math̄. Ea
 autem que dantur alias paupi
 bus nec sunt propria sacrificia
 nec oblatōes: l3 dentur propter
 deum qz non immediate deo of
 feruntur. **Q**ueritur qualiter c
 sint oblationes dande. **R**: d̄ns
 albertus super missam oblatio
 exterior debet esse utilis ualo
 re. pinguis deuotione oblata in
 caritatis dilectione. z munda
 in acquisitione. Utilis quidem
 ut possit ministris dei conuerti
 ad utilitatem. Unde malach. i.
 male offerre dicitur qui debile

offerit. **S**imiliter q̄ falsā mone
tam offerit pingue aut ut plus d̄
cordis deuotiōe pcedat quā de
manu sicut uidua duo era luc̄.
Munus enim extrinsecum : re
cognitio debet esse censualis :
ut ipse qui offert mun⁹ recogno
scat q̄ dominus deus in ipsū ha
beat dominium. cui animā cor
pus ⁊ res subdit. Simile factū ē
in temporalibus. luc̄. ij. ubi d̄r
quēlibet dedisse denariū cēsua
le iperatori romanorū. **P**ōt eti
am intendere per oblatiōez sa
cerdotis promotionez pro uite
accomodis reuerentiā exhiben
dam sancto : cuius solēnitās a
gitur. profectū uiuū uel mortui.
p quo missa ualebit. De duota
oblatōe d̄r eccle. vij. ((De negli
gentia purgate cū paucis.)) ubi
glo Quāuis parua oblatio mul
torum delictorum purget negli
gentia semper. que Tho. 2. 2. q.
liij. ar. iij. sic dicit. Parua obla
tio cū hūili mente ⁊ pura dilec
tione facta (ut ibidem d̄r) : non
solum purgat peccata uenialia
sed etiāz mortalia. De. 3. math̄
vi. ((Si offers munus tuum ad
altare. ⁊ ibi recōdat⁹ fueris)) ⁊c̄
De. iiii. prouer. iij. ((Honora do
minū d̄ tua substantia.)) Et fm̄
tho. vbi supra oblatio triplicif
viciat ⁊ refutat. **P**rimo si mer
ces meretricis est prop̄ scādalu
ne etiāz uideat. fouere peccata

si de lucro peccati oblatiōez recipi
at. Secūdo de illicite acquisite
q̄ d̄ tua substantia esse d̄z. **T**er
tio si oblatō uergat in detrimtū
alterius. ut si filius offerat d̄ q̄
patrem nutrire debz. q̄ iprobat
xp̄us math̄. xv. **T**ertio d̄ de
cimis. queritur de quibus reb⁹
sint dāde. ⁊c̄. s̄z doctores q̄ d̄ p
sona ppria ē cōsūptum et d̄ reb⁹
proprijs extrinsecis fm̄ q̄ cōsue
tudo iubet. Un̄ dicit Tho. q̄li.
ij. q. iij. ar. iij. Nulla cōsuetudo
ria soluit hominē ab obligatōe
redendi decimas. q̄ hec obliga
tio fundat sup ius diuinū : ⁊ sup
ius naturale. Un̄ semp tenētur
hoies r̄ddere decias si eccl̄a exi
gat etiāz cōtraria cōsuetudine
n̄ obstāte. ⁊ i terris i qb⁹ ē cōsue
tudo q̄ decie soluat̄ur ipa cōsue
tudo q̄i expostulat. Decias Un̄
peccaret. q̄ n̄ redderet : s̄z i terris
i quibus n̄ ē cōsuetudo cōis q̄
decime dent̄ : ⁊ eccl̄esia n̄ petit
uidetur eccl̄ia r̄mittere dū disti
mulat. al hoies italie ⁊ oriēta
liū ptium dānarētur q̄ decias n̄
soluūt. Dec tho. et postq̄ pba
uit quod i sili apl̄s n̄ postulauit
uictū ab his q̄bus pdicabat pp
ter scandalum tollenduz. addit
tho. **R**ectores inquit eccl̄iaz n̄
bñfacerēt : si i terris talib⁹ deci
mas exigerēt i qb⁹ n̄ ē cōsuetū dāi
quādo probabilif̄ credēt q̄ ex
h scandaluz nascerēt. Dec ille

Dubitatur utrum pauper teneatur solvere decimas diuiti sacerdoti. *R. s. th. q. vi. q. v. ar. iij.* Reddere debitum est actus iusticie. et ideo ad hoc quod alicui red datur quod ei debetur non refert verum sit diues uel pauper. **D**ecime autem sacerdotibus debentur in communi quidem secundum ius naturale. **N**aturalis enim ratio dicitur quod illi qui pro populo in spiritualibus laborant a populo stipendia sue accipiant sustentationis. Et secundum hoc est in nouo testamento est iure diuino sancitum. *Nam. i. Cor. ix.* (dominus ordinauit his qui euangelizant a nunciatur ut de euanaelio uiuant.) In ueteri autem testamento quantitas fuit determinata. scilicet decima. et idem statuit ecclesia in nouo testa. soluendum. **U**n cum sacerdotibus decime debeantur tam de iure naturali quam diuino. Et etiam ex statuto ecclesie quod uis sacerdos sit diues. nihil minus pauper tenetur ei decimas soluere. Sed dicitur alias habet unde sustentetur. cur ergo sibi dabitur? *R. primo quod decimarum solutio etiam propter pauperes est instituta sustentandos: sed his sacerdos providere debet de decima. Secundo quod effectum est alicui debitum pro statuto ecclesie nihilominus ei debet. quod quis sit diues. Qui enim in simili emit rem aliquam debet solvere tantum quantum*

uidelicet siue a paupere siue a diuite emat. *Addit Ray. in su. Clerici. habentes. sufficiens primum uel redditus recipientes adhuc decimas si tales deseruiunt ecclesie et decimas precipiunt non ut eas in malos usus sed in peccata consumant non peccant. alias sacrilegiis committunt. xvi. q. i. quoniam. alie difficultates habent sunt scilicet an laici sine feudo possint decimas habere. sed hoc ad presens relinquo.* **C**apitulum Octauum.

Ergo mandatur est ne gatiuum sicut et sequentia (Non habebis deos alienos coram me) **C**ontra hoc faceretur quod etiam sine imaginibus sole aut luna aliquid aliud pro deo coleretur. sicut quidam fecerunt. **S**ed quod error est iter paganos multos extinctus est ideo nihil de isto iam oportet dicere. **S**ed consequenter septimo mandatum datur. quod nec imagines deorum habere debemus eas uenerando deitatis cultu. **I**tem contra hoc faciunt imaginibus abutentes. **U**n quia hic monemur adorare deum et cauere ab imaginum cultu malo ideo hoc tua uidentia sunt. **P**rimo de institutione imaginum. **S**ecundo de ueneratione reliquiarum. **T**ertio uersus quas mundi partes adorare debemus. **P**ro primo notandum quod adorare est se totum adorato subijcere propter eminentiam

virtutis et sanctitatis: totamque
 spem in ipsum ponere. Unde et
 cultus siue seruus dicitur. et sic
 deo competit soli. Nam sine eo ni-
 hil possumus. *Ioh. xv.* Venerari
 uero sanctos possumus: nos
 eis subiiciendo tanquam diuini amici
 et nostris intercessoribus. **E**t hec
 species est suffragij. Sed dice-
 res cur faciunt christiani ima-
 gines contra illud preceptum
 non facies tibi sculptile. *Respō.*
 primo quod deus absolute non phi-
 buit fieri imagines. quia iussit
 cherubin effigiari obumbrantia
 propiciatorium. *Exo. xxv.* sed
 prohibuit modo qui sequitur.
 scilicet non adorabis ea neque coles
 ea. non uidelicet sicut gentiles qui
 putabant aut aliquid diuini in
 imagine esse. aut creaturam quid-
 e dem effigiare. **F**uit tamen
 in ueteri testamento prohibitum
 fieri imagines maxime dei. tum
 propter prouitatem populi ad
 idolatriam pro tunc: et iter ido-
 latrias commorantis. tum eti-
 am quia deus nondum homo fa-
 ctus fuit unde nec effigiari debu-
 it. *Hodie autem* introductus est usus
 imaginum. primo a christo qui su-
 am imaginem ab agaro regi pa-
 no impressam misit: ut refert
 Eusebius in ecclesiastica histo-
 ria et damasus libro sententia-
 rum suarum. Secundo ab apostol-

Nam tempore eorum hec fuerunt
 unde Lucas imagines uirginis
 marie et filij eius sculpsisse legi-
 tur et apostolorum tempore san-
 ctus seruacius imaginem christi
 crucifixi secum detulisse repi-
 tur in sua historia. **T**ertio a
 continuato ritu ecclesie que appro-
 bationem imaginum in conci-
 lio Romano fere mille episco-
 porum congregato definitum. **S**ed
 cur inuenta sunt? *R*espondetur
Iho. i. 3. di. ix. Triplici de cau-
 sa secundum tres partes imagi-
 nis anime. *Ex parte* memorie
 ad frequentem recordationem
 salutis nostre et instrumentorum
 salutis. *Ex parte* intellectus ad
 informationem rudium qui lit-
 teras ignorant: qui docentur
 imaginibus loco litterarum. *Ex*
 parte uoluntatis ad maiorem exci-
 tationem deuotionem. Plus enim
 mouent uisa quam audita. Et sic
 institute sunt propter memorie
 labilitatem. intellectus ruditate
 et affectus tarditatem. *Item* no-
 tandum quod secundum doctores
 communiter *di. ix.* Tertij adorari de-
 us in quibusdam signis latrat.
 puta eucharistia imagine cruci-
 fixi imagine crucis: et in scriptu-
 ra sacra potissime in euangelio
 posset a prudente adorari: ne-
 neramur etiam sanctos in qui-
 busdam dulcia. ut in imaginibus

sanctorum aliorum ecclesiis altaribus
 reliquijs et similibus. **Q**uo ad .ij.
 Cur uenerande sint reliquie san-
 ctorum. R. fm Damas. i hystoria
 barlaam. ubi recitatur de pces-
 sione sanctorum patrum portantium
 reliquias. q. quadruplici de cau-
 sa fit. Primo ut ex ueneratione
 eorum auxilium sentiamus. Secun-
 do ut exempla eorum quorum reliquie
 sunt hic imitemur. Tercio ut in
 quietem patrie ubi anime eorum sunt
 sperem. Quarto ut nos in pul-
 uerem redigendos memoremus.

Quo ad .ij. R. fm thoma ubi su-
 pra q. ad orientem adoramus. et
 altaria construuntur quadruplici de cau-
 sa. Primo in signum quia christus est
 nostra illuminatio qui est lux mundi
 sicut sol est ab oriente. Secun-
 do quia oriens est nobilior pars or-
 bis in signum cuius nos ibi uer-
 timus. quia credamus omnia nobis a
 deo conferri et nobiliora ut gratui-
 ta immediate. Tercio sicut mo-
 tus incipit ab oriente per angelum
 ita omnia nostra a deo. Quarto
 quia paradysus est ibi a quo ceci-
 dimus. ideo memoremur ut in
 celi paradysum intremus. Qui-
 to quia ab oriente ad iudicium
 ueniet christus.

Capitulum nonum.

Octauo prohibetur huiusmodi
 supersticio. dinatio et si-
 milia in quibus illud quod a
 solo deo uel a sanctis

expectare debemus a creaturis
 illicite requirimus. non inquit adora-
 bis ea neque coles. Circa hanc ma-
 teriam uidentur. Primo de specie-
 bus superstitionum. Secundo de graui-
 tate huius peccati. Tercio de remedi-
 is licitis et illicitis. Quo ad pri-
 mum fm Isidorum viij. et hiap.
 et fm tho. 2. 2. q. lxxxij. Et cer-
 te sunt capitales. xiiij. species.

Prima est phitonum hominum
 delicta in quibus demon loquitur. Ad
 quod reduci uidentur putantes se
 localiter ad herodia naz tradu-
 ci item quidam mulieres in quat-
 tuor temporibus extra sim per de-
 monem patientes. Secunda est
 somnia habentium et deceptorie
 ibi indicantium. Tercia mathe-
 maticorum que sunt natiuitates hominum
 et sunt influxus celestium iudicant
 diffinitive de uoluntariis huma-
 nis. Nam mathematici iudicant
 sunt constellationes. Quarta sor-
 tilegiorum. Quinta ariolorum id
 est in aris ydolorum rursus dantes
 Similiter geomantici in terrestri-
 bus iudicantes. ut in inspectioe
 unguis calibus politis spatula ma-
 nu et in similibus futura uel se-
 creta predicantes. Sexta gugu-
 ria practantium auditu scilicet
 in cantu et uolatu et motu auium
 iudicantium. Septima carmia-
 torum per uerba et ex orcista-
 rum demones et illicite serpen-
 tes adiurantes. Octaua fit per

nu bu

remedia supstitiosa alia pro sanitatibus vel alijs exercendis . ut in ligaturis . verbis inordinatis vel inusitatis caracteribus . et huiusmodi . Nota auuspiciuz . id est horaz et diez uani inspectatores . Decima nigromanticozum . i . mortuos suscitantiuz . ut p̄ . regū . xxviii . hēi . Et hodie ex dubio fidei moriturof ad redeū dum inuitantiuz . Undecima trāformantim se uel alia in similitudines animalium . ut in lupos et bestias alias . Duodecima fortunam inculpantium : aut eufōtunium . Tredecima artem illuciram addiscentim . ut diuinationes . artem notoriaz . et si que sunt similes . **Q**uartadecima maleficorum qui nituntur immutare corpora a sanitate certa . generationem impedire . animu in amorem uel hōdium **o** citare : et his similia . **Q**uo ad secundum de grauitate huius peccati . notandum hoc primo . prohibitum ē in sacra scriptura mltiplici pena . etiam sub pena mōtis anime et corporis . Unde leuitici . xix . ((anima que declinauerit ad magos et ad ariolos : et fornicata fuerit in eis . ponam faciem meam contra eam et interficiam eam de medio populi mei .)) **Y**tē ibidem . xx .)) uir siue mulier in quibus phitonius uel diuinus spiritus fuerit moriatuz

lapidibus obruent eos . sanguis eorum sit super eos .)) Unde ppter hoc peccatum Ochozias infirmus mortuus est . quarti regū primo . Et Saul . j . peralip . x .

Item secundum canones si diuinatorum et maleficorum peccatum occultum sit . imponitur penitentia . xl . diezum . **E**xtra eodem capitulo primo . **S**i notorium eucharistia negatur . **D**e consecratione distinctione . fa . pro dilectione . **S**i sit clericus et ponendus est . et in monasterio detrudendus . **S**i laicus excoicandus . xxvi . q . v . uon oportet . Tales etiam infames sunt . et q ad eos concurrunt . **U**nde nec ad accusationem debent admitti . ij . questione . viij . Quisqz nec **I**tem tales fm leges debēt plecti pena capitis . **E**t si accedat ad donum alterius debent cremari : et bona eorum omnia dnt publicari codice et maleficis . l . nemo . l . culpa . et . l . nulla . **C**ōtra omnes diuinatores et maleficos iura ciuilia seuisima sunt . **U**nde libro . ix . codice . rubrica de maleficis : et mathematicis et ceteris similibus . ut dicit Azo . in summa . Diuinantes circa sōnia uel in garritu auium : et in similibus talibus : non permittitur ad limen alterius accedere alioquin concrematur . **N**ec aliquis debz eos suscipere uel consulere

alioqñ deportatur in insulas ⁊
 omnia bona publicantur. Qui
 autē arte magica uite innocētū
 insidiantur aios mulierum ad
 libidinē flectunt hi bestijs obi
 ciuntur. ut. l. militi. Item nemi
 ni pmittit̄ dininare alioquī sup
 plicium capitis feret gladio ul
 tore prostratus. ut i supradcis
 legibus patet. Item beat⁹ ang.
 dicit. ⁊ hēt. xxvj. q. vij. non obs
 uabitis. Ubi enumeratis mltis
 supersticionibus sic concludit.
 Qui has ⁊ q̄scūq; diuinationes
 aut fata aut auguria obseruat
 aut attendit aut consentit obs
 uantibus. aut talib⁹ credit. aut
 ad domum eorum uadit. aut i
 suam domum introducit. aut i
 terrogat sciat se fidem xpianā
 ⁊ baptismum preuaricasse ⁊ ut
 paganum ⁊ apostataz ⁊ dei ini
 micum. iram dei grauiter i erez
 num incurrere nisi ecclesiastica
 penitentia emendatus deo f̄cō
 ciliet. **S**ed dubitatur an sem
 per sit p̄c̄m mortale talibus ei
 se implicatum. ⁊ q̄sm quosdaz
 q̄ actum diuinationis ⁊ h⁹mōi
 pōt q̄s tripliciter exercere. **P**riō
 sic q̄ credit p̄ illum actum rea
 liter asseq̄ q̄ intendit. puta ali
 cuius amorem uel furti reuela
 tionem. uel futuri euentus pre
 cognitōz de cōringētib⁹. **R**ertū
 ē q̄ q̄ talia credit cōseq̄ posse p̄
 actum illū opozret q̄ credit in

actu aliqd̄ existere dini numis:
 q̄ aut a deo solo expectat̄ debe
 mus aut que soli deo cōueniūt
 ut immutare uoluntatez aut o
 tingentia futura certitudinalit̄
 predicere ⁊ tuuc talis fidem ab
 negat ut in auctoritate aug. im
 mediate tactum est. Et sic de ḡ
 uissimis peccatis mortalibus v
 num est quia fidem tollit debi
 tam. **S**ecundo mō sic fieri pōt
 q̄ licet aliquis non credat p̄ ac
 tum illum realiter assequi q̄ in
 tendit. tamen uult curiose expe
 riri utrum aliquid efficacie sit i
 tali actu uel non. Et hoc iteruz
 est peccatum mortale minus p̄
 mo. **R**atio est quia talis est du
 bius ⁊ fluctuans in fide postq̄
 ueritatem ⁊ firmitatem fidei
 proponit experiri talia q̄ scit ul
 scire deberet p̄ fidem catholicā
 esse reprobata. **T**ercio⁹ si ex so
 la leuitate uel simplicitate hec
 exerceat nihil tñ in hoc credēs
 esse uirtutis ⁊ efficacie nec etiā
 experiri intendit an in hoc aliq̄
 efficacia existat. sed solum leui
 tate ⁊ simplicitate h̄ facit. Et h̄
 uidet̄ q̄busdā esse ueniale p̄c̄m
 maxime apud laycos ⁊ idioras
 sed quantum ad clericos qui te
 nentur hoc scire iure prohibitū
 semper est mortale peccatum.
 quia excommunicandi sūt secū
 dum. iura excomunicatio autē
 a iure solum p̄ mortali infligit̄.

e Quo ad .3. Dubitatur que sūt remedia licita homini pro adp tione bonorum quorumcunq; : et pro euitādis malis quibuscunq; . Rñ. q. v. p. ut faciat hō id q pot ex ppria idustria : ex ppria potentia : et uiriū suarum exercel tatione. Ad appls. ij. cori. ix. iu bet dicens. Abundetis i omē o pus bonū. Scdo q hō recursū habeat pro cōsilio ad alios ho mies qui sunt in hoc prudentio res. et super hō imploret auxiliūz potentioris : ut cum perito in az te medicādi : si ē infirmitas na turalis. Ido ecē .xxxviii. ((Vo nora mend: cuz. ppt necessitatē etenim eū creauit altissim⁹ zc)) ((a dō. n. ē ois medela)) Tertio se cōmendet p̄cibus iustorū hu ius uie. Und ecē .xxxvij. ((cū ui ro sancto assiduus esto. quēcū q; agnoueris obseruantez timo rez dei: cui⁹ aia ē fm aiaz tuā)) Quarto deuote inuocet sc̄os patrie. De q⁹ Job. v. d̄f ((Voca si est qui tibi respōdeat et ad ali quē sanctorū cōuertere)) Quinto ad deum immediate p̄ adiuto rio r̄currat humiliter. Sic i ue teri testamento sarra uirgo sa cra fecit Tobie. iij. q̄ ait ((Voc pro certo habet ois q colit te qz uita eius si in probatōne fuerit coronabitur. si autē in tribulati one fuerit liberabit̄. et si in cor reptōe fuerit ad misericordiam

tua puenire licebit)) Et Iosa phat rex iuda in tribulatione inimicorū exñs. ij. palip. xx. ait. Cū ignoremus quid agere dbe amus. hō solū habemus residui: ut oculos nostros d̄strigam⁹ ad te. Et si intentū nō adipiscitur quis p̄ p̄mam uiam. addat secū dā : et sic si oz tertiam usq; ad ul timā. Quod si pseuerauerit : et si ad salutē est utiq; exaudietur . aut in propria petiti fōma. aut in equiuolenti. Exempla gratia Si uis carere uicio aut occasi one eius aut habere uirtutes d uotione : et huiusmodi spiritua lia bona siue habere tempora lia .uel carere malis huius uite aliquibus primo p̄mū arripe: se cundo adde fm : et sic consequē ter : sed alia remedia q̄rere sup sticiosa .illicitū ē. Sunt autem tria quibus non prohibemur u ti in remediū. Primo herbis la pidibus. et similibus que natura lem hñt uirtutē . de qua rō fm naturales et medicos reddi pōt Un̄ b̄fus Jer. di. et ponit̄ .xxvi. .q. vij. Demoniū sustinēti lz pe tras et herbas h̄re sine incanta tōe. Item uerbis sacris q̄ alicuius auctoritatis sunt . et alijs sa cris rebus. Unde si aliquis col ligat herbā medicinalē cū sim bolo diuino uel oratiōe dñica . uel scribat in cartha simboluz uel dominicā orōnem : et ponat

sup aliquoz infirmū. ut sic i istis
 tñ deus creator omnū honor
 tur. non reprobatur dummodo
 nulla alia superstitio admisce
 atur. Ut habetur in cōsilio mā
 tini pape. xxvi. q. v. non liceat.
 Tertio in ieiunijs oratiōib⁹ ele
 mosinis ⁊ alijs operibus que sūt
 de genere bonorum. que certuz
 est placere deo. **S**ed dubi
 tatur unde maleficia efficacitā
 habeāt: Rñ. ex. quinq; pmo ex
 parua confidentia quā homies
 habēt in deū: id permittit eos a
 demonibus impediri. Scd̄z illd̄
 ps̄. **Q**uā in me sperauit libera
 bo eū. .i. iustū. Et p argumētū
 a contrario sensu qui nō sperāt
 in deū. demonis potestati relin
 quuntur. Secundo ex errore q̄
 in hominibus ē cuius pena fre
 quenter ē effectus maleficij. s̄z
 illud ro. j. **C**um cognouissent d̄
 um non sic deum glorificauerūt
 ec. ⁊ obscuratū est insipiens cor
 eoz. **T**ertio ut fides p̄betur bo
 norum secundū Augu. quōd pro
 bat p illd̄ du. xiii. **S**i surrexerit
 in medio tui p̄pha. aut qui som
 niam se uidisse dicat: ⁊ predixe
 rit signum. aut portentuz ⁊ eue
 nerit quod locutus est ⁊ dixerit
 tibi eam⁹ ⁊ sequamur d̄os alie
 nos quos ignozas ⁊ seruiamus
 eis. non audias uerba p̄he illi
 us aut somnatoris. quia tentat
 uos domin⁹ deus ut palam fiat

an diligatis eum an non. Quar
 to propter pactum expressum ⁊
 tacitum cum demonibus initū
 ⁊ societatem qualis sit in omni
 superstitione. ut dicit Augu. de
 doctria xp̄iana li. ij. q̄ societas
 omni (ut ibi dicit) penit⁹ fugiē
 da est christiano. Quinto ex de
 siderio diaboli qui conatur con
 tinue decipere nos. i. pe. v. **A**duē
 sari⁹ uester diabolus tanq; leo
 rugiens circuit querens quem
 deuoret cui restitite fortes in fi
 de. **D**ubitatur iterum quib⁹ ex
 causis demones sciant futura i
 terdum: ⁊ vnde tam miros effe
 ctus p̄nt cū d̄us p̄mittit efficerē?
Rñ. Secūdū augu. li. d̄ natura
 demonū assignando sentētialr. vij
 causas. nō q̄ futura cōtingētia
 sciant: sed diiecturāt probabili
 ter. Prima qz uigēt subtilitate
 nāli plus q̄ homies. Secunda
 plura sciunt q̄ nos propter ex
 perientiam temporum. Tercia
 propter celeritatem motus de
 mon multa futura predicere p̄
 q̄ hoīem latent. Quarta nā po
 tētia cū deus permittit possunt
 morbos immittere ⁊ hos predi
 cere. Quinta per signa furura
 p̄nt predicere subtilius q̄ medi
 cus uidendo pulsum ⁊ urinam
 nam sicut medicus uidet per si
 gna aliquid in infirmo q̄ homo
 simplex non uidet. ita demon
 quod nullus hō naturalit̄ uidet.

d

Sexta ex signis que pcedunt ab animo hois cōiecturāt ea q̄ sunt ul' erunt in aia astuti' prudenti uiro Sciunt enim qui in stinctus eoruz sūt uerisimiliē se cuturi. Septima. acta ppharū z scripta noscunt ex quibus futura p̄dicere p̄t. Et hec tāgū tur. xxvj. q. iiii. sciendum.

Capitulum. x.

Quo ad p̄mūz modū notandum q̄ pat̄ habet. xxvj. q. v. Epi ex scilio acquirensi. Tales persone non transferuntur a demone localiter ad loca in quibus se dicunt fuisse. sed ipse sathanas cuz mētem cuiusq̄ mulieris ceperit z hāc p̄ infidelitatez sibi subiuga uēit illico: trāsformat se ī diuez sarū formarum spēs z mētez q̄ captiuam tenet ī somnis delu d̄ns mō p̄ leta. mō p̄ tristia imaginarie soluz deducit non ueraciter. Et cū sola aia hoc paciat̄ur infidelis. hec nō ī aia sed ī corpe euenire opinatur exēplū refertur de uetula quam cum ouertere non posset frater predicator ad hanc ex cōdicto uenit fr̄ q̄n̄ ī cubella se transitorā dixit uersus d̄nam herodiadez uel uenerē: nā p̄ tunc uetula sine motu locali dormire cepit. z cum se iāz somniaret v̄sus herodiadem uebi z manus leta. pij

ceret. nersum ē ex motu uas z uetulam cū confusione ad terrā proiecit. **E**adem d̄ causa fita sunt iterdū z imaginaria solum Quando quedam ī quattuor temporib' se ī raptu dicunt uidere aias purgatorij. z plura alia fantasmata. **N**ec mouere debet q̄ quarūdā uetularum pedes pro tunc adusti nō sentiunt ignem. q̄ demō fātasmata ī imaginatōe mulieris tanto ī tendere potest ut anima extra nihil sentiat. Exemplum de hñtibus morbum caducum qui etiam adustionem non sentiunt ī infirmitate sua. quia anima ī interioribus passionibus uel doloribus pressa: extra non sentit ignem. **I**tez naturaliter quidez specialiter mulieres quedā facilliter ex imaginationibus possunt rapi ad intra a deo ut non sentiāt exteriora: ut ponit exemplum aug. xiiii. de ciuitate dei. de quodam restituto nomine qui ad modicum alicuius gemitum se ad interiora cōuere poterat. ut nec uoces nec puncturas. nec uellicantes sentiret imo tanq̄ ī defuncto nullus anhelit' sentiebat. **Q**uo b̄ ad ij. de somnija. notandum qd̄ raro aliquis debz tenerē de somnis z iudicare. **I**nterdum tam̄ potest z de aliquibus debet. p̄mūz patet q̄ causa sōnoz sūt

tam uarie q̄ pauci sciāt a quo
fiant. Nā s̄m Hreg. li. iiii. dyal.
aliquando fiunt plenitudine vē
tris. aliquando uētris z capitis
exinanitione. Et hec experiētia
didicimus. Aliqñ demonū illusi
one. eccl. xiiij. ((multos errare fe
cerunt somnia. aliquando d̄i re
uelatione. gn̄. xxvij. ait Joseph
((audite s̄oniū meū q̄ uidi)) Ali
qñ cogitatione naturali siml z
illusionē. Unde eccl. v. ((ubi mul
ta sunt somnia multe sunt uani
tates.)) Et infra ((multas curas
fecerūt somnia)) Aliqñ fiunt co
gitatione simul z reuellatiōe d̄i
Danielis. vij. ubi ostēdit q̄ som
nium pharaonis cepit a cogita
tiōe z terminabat̄ in reuellatiō
ne. Quidam tamen aliquat̄ s̄z
caute iudicare possunt interdū
de somnijs ut si post somniū de
cruce a qua uel calice exptus
es tibi tribulatiōe sepe subsecu
tam. timere potes q̄ eueniat.
Et patientia z oratione z alijs
te contra temptationem pre
parare. z forte ideo d̄us reuela
uit. Similiter si de extremo iu
dicio te somnias damnatum.
postea scrutare conscientiam.
Sed nūq̄ curāda sunt somnia
de thesauris inueniendis. d̄ in
mico inuadendo: z similibus.
Possunt autem quintupliciter
ut dicit Tho. somnia signa esse
e futuroꝝ. Prio qñ ē cā effectus

futuri: ut quia s̄oniafisti te iturū.
ad eccliam certā. iō postea ua
dis. Secūdo somniū ē signū fu
turi: cuius causa insomnante
est: ut colera pressus somniat d̄
nigro: z sic utuntur medici som
nijs. Tertio interdū a casu eue
nit: de quo quis somniavit. ut d̄
igne somniafisti. z eadem die a
casu domus incineratur. Quar
to quando īpressio aeris: uel ce
li corpus dormientis alterat. se
quitur interdum simile somniū
ut si aer uel celum est dispositū
influere humidō corpus facit s̄o
niare aīaz de pluuia. z ē h̄ cōe
in formica: muscis: pullicib⁹: z
gallo: z ī brutis alijs que ex ta
libus imutātur. z iudicant pru
dentes ex talibus: quosdam e
uentus naturales. ¶ Quito qñ
ab angelis bonis uel malis īflu
xus aliquis de futuro recipitur
¶ Tamen qui haberet de som
nio discretionem spirituum: q̄
est secundum apostolum. i. co
rin. xij. gratia specialis spiritus
sancti: iudicare posset z deberz
de somnio ut sancti z pph̄e s̄ac
ti. Inquit greg. vbi supra. U
siones z reuellatiōes quodā inti
mo sapore discernunt ut sciant
qd̄ a bono spiritu percipiant ul
qd̄ ab illusionē patiantur. Quo d̄
ad. 3. notandum q̄ gene. i. dixit
d̄us. fiant luminaria infirmam̄
to celi. z diuidant diē ac noctē

d 2

z sint in signa. glo. serenitatis z tempestatis. z tempora. glo. ueris estatis. autūni. z hyemis. unde primum ministerium q̄ faciunt nobis corpora celi ē q̄ faciunt diem ad laborandū hominibus z noctez p̄ quiete nostra. Secundo seruiunt in quantum sunt signa nātūm effectiuuz. ut pluuie siccitatis caloris z similia s̄ nō sic sunt signa eoz q̄ depēdent a libero arbitrio n̄o sic q̄ aliquis ex eis iudicār pot sit hunc furem oīno fienduz luxuriosum. z huiusmodi. nam z p̄tho. omeus ait. Sapiens dñā tur astris. Nam hec diuersimode influunt fm̄ q̄ deo seruiunt uel nō. Uñ leuic. xxyj. Si non feceritis mādata mea zc. dabo celuz uobis desup ferreū z terrā eneā z cōsuet̄ in cassum labor uester si autem in preceptis meis ābulaueritis dabo uobis pluuias temporibus suis z terra gignet germem suum. Unde fm̄ thom. li. iij. 3̄ gentiles. Tria sunt in homine uiz corp⁹ seu corporalia. intellectus. z uolūtas. Item tria alia sunt in celestib⁹ uiz celum angelus z deus. Celū solum potest ī corpus ut illuminando. frigefaciendo. z calefaciendo. angelus bonus potest ī tellectum illuminare. z malus n̄ potest intellectui q̄c̄z impmere. deus solus potest uolūtatez

uertere ad placitū . potest ēt ī tellectum z in corpus imprimere quicqd̄ uult. **Q**uicquid ul̄ prefata astris ascribit̄ de actibus ad liberum arbitrium pertinentibus. est supersticiosum l̄ supsticioni p̄p̄quū. **Q**uo ad iij. de sortib⁹ notanduz s̄z tho. 2. 2. q. lxxxv. ar. viij. Et fm̄ nicolaum de lira super illo actuū .i. Soz̄s cecidit super mathiaz q̄ uti sortibus ē ex uario euentu seu dispositione alicuius rei sensibilis proposita determinare aliquod dubium uel incertuz. sicut ex festucis p̄positis p̄ h̄ qd̄ aliquis accipit breuiorem uel longiorem seu in proiectione tallorum. ex hoc q̄ aliquis proicit plura uel pauca puncta. uel ex similibus aliquod dubium inter homines determinatur. **S**ecundo notandum q̄ fortibus uti cōtingit dupliciter aliquando est bonum. malum est octo modis. Primo quando quis ea intentione utitur fortibus qua si actus humani qui requiruntur ad sortes uel euentus eorū subdantur dispositioni stellarū. Hoc enim falsum esset non carens demonum suggestōe. Secundo quando quis expectat sortinz iudicium a demonibus q̄ fit qñ fiunt. In quibus uerisimile ē demonis ibi esse op⁹. si ē

legit Eze. xxi. q. rex babilonis
 stetit in biuio in capite duaruz
 uiarum comiscens sagittat iter
 rogauit idola : exta consuluit.
 Tertio quando qs expectaret so
 tialium actuum euentus eueni
 re a fortuna. z hoc solum locuz
 haberet in sorte que uocatur di
 uisaria. ut si queratur iudico so
 tium quid cui sit exhibendum.
 siue illud sit res possessa. siue sit
 honor. siue dignitas. siue pena
 aut aliqua actio. Et talis fors n
 uidetur habere nisi forte uitiu
 nanitatis. sicut si aliqui non ua
 lentres aliquid diuidere concor
 diter: uelint sortibus ad diuisio
 nem uti quasi fortune exponen
 tes: quis quam partes accipiat.
 ut Tho. dicit. Sz Nico. de lira
 sic dicit. Sz dispositio uel euen
 tus sortiū expectet in fortuna tñ
 nullum est uicium si mittantur
 sortes ad dererminandum iter
 homines quis quam partem ac
 cipiat alicuius rei. z hoc ex co
 muni mittitur consensu fortu
 ne. Causa tñ motiua potest ee
 pcm. ut. si propter cupiditatem
 propriaz ul' aliud uicium nō pos
 sint concorditer alio modo diui
 dere. Quarto qñ quis expecta
 ret iudicium sortiuz uel euetuū
 solum a deo uel a sanctis ange
 lis. Et licet hoc d se n fit illicitū
 quando fieret in nccitate z cuz
 fueretia. tñ fit qdruplicif cum

pcō. Primo si absqz ulla neces
 sitate ad sortes recurrat. h eniz
 uiderur ad dei temptationem p
 tinere ut dicit Ambr. super luc.
 ¶ ((Qui inquit sorte eligitur
 humano iudicio non deprehē
 ditur)) Secundo si quis etiam
 in necessitate absqz reuerentia
 debita sortibus utatur. Uideāt
 tales dicit Beda super actibus
 i. hoc ipos apostolos n nisi colle
 cto fratrum cetuz z precibus ad
 deuz fufis egisse. Tertio si diui
 na oracula ad terrena negotia
 ouertantur. Unde aug. ad iqñ
 tiones ianuarij his qui de pagi
 nis euangelicis sortes legunt z
 si optandum sit q hoc faciant.
 id est permittenduz ne mai^o ma
 lum fiat ut potius quā ad dmo
 nia consulenda cūcurrāt. tñ mi
 hi displicet ista consuetudo. ad
 negotia secularia z ad uite hu
 ius uanstatē diuina oracula ul'
 le conuertere. Quarto si electō
 nibus ecclesiasticis q ex spū scti
 ti inspiratōe fieri debent aliqui
 utantur sortibus q prohibitoez
 extra de sortili. c. ultimo. Nec
 obstat q mathias ē sorte elect^o
 hoc enim adhuc non erat phi
 bitum. Itē cum reuerentia spā
 li spiritus sancti instictu fiebat
 q in consequentiam non est tra
 hendum. Unde z Beda ubi su
 pra. Dato spū sctō. stati septē
 dyacones non sortib^o sz electōe
 d 3

H facti sunt. **S**ortibus tñ licite
 q̄s uti p̄t q̄ntupliciter. P̄rio qñ
 p̄fata uitat licet utatur sortem
 t̄palibus dignitatibus .q̄r talia
 officia ordinatur ad terrena dis
 ponenda. .Secundo in diuisione
 re rerum temporalium .dum mō
 uitentur uicia prius tacta. Ter
 tio quando necessitas aliq̄ ab e
 lectione dignitatis ecclesiastice
 immineret. Tunc enim licitum
 est cum debita reuerentia sorti
 bus diuinum auxilium imploza
 re. Unde aug. in epla ad hono
 ratum. Si iter dei ministros sit
 disceptatio q̄ eorum in tempoꝝ
 p̄secutionis maneat i fuga oiz
 z qui eorū fugiant ne morte eo
 rum deseratur ecclesia. Si h̄ di
 sceptatio aliter non poterit ter
 minari. q̄tū mibi uidetur q̄ ma
 neant z qui fugiant sorte legen
 di sunt. Et hoc mō usi sunt sorti
 bus sancti uiri qui i ueteri z no
 uo testamento leguntur usi fuis
 se sortibus sicut Josue achor
 reppit. Ibidem. vij. Saul. Jo
 nataz. i. Re. xiiij. Et zacharias
 sorte exijt. Luc. i. Quarto licitū
 ē ut dic̄ aug. i. d̄ doctria xpiana
 si tibi abūdaret aliquid q̄ opor
 teret dare ei qui non haberet.
 nec duobus dari potuisset. **S**i
 tibi occurrerent duo quorū neu
 ter alium uel indigentia uel er
 ga te aliqua necessitate supera
 ret: nihil toti⁹ faceres q̄ ut sor

te legeres cui dandum esset q̄
 dari utriq̄ nō posset. De talibus
 sortibus dicitur prouer. xvj. sor
 tes mittuntur in sinum sed a do
 mino temperantur. Quinto fit
 licite fm̄ innocentium z hostiē
 sez. p̄ litib⁹ dirimēdis. in hijs q̄
 t̄palia sunt. qñ fit sorte .simplici
 cum paleis uel huiusmodi. Lō
 cordat ganfredus.

Capitulum. xi.

DE alijs at̄ supra enu
 meratis mōis supsti
 ciosis ut meli⁹ agnos
 cantur z vitent̄ a fid
 libus: mouebū plures breues z
 utiles questōnes numero. xlv. z
 soluent. **P**rimo tñ norādū est
 fm̄ tho. 2. 2. q. lxxxij. z lxxxij
 q̄ cum supstitō sit religio supra
 modum seruata. superstitionis
 duo sunt ḡna idolatria. s. z diui
 natio. p̄ q̄ quis aut occulta aut
 futura iuestigare nititur p̄ pac
 ta aut occulta aut manifesta
 inita cum demonibus. Diuina
 tio autem ut dicit isidor⁹ libro
 viij. ethimo .habz plres species
 Et secundum tho. numerantur
 De quibus infra dicitur distic
 tius. **U**na est prestigium b
 qua oculi hominum prestringū
 tur. **A**lia somniorum diuina
 tio. **T**ertia nigromantia per
 qua futura discuntur per uiuos.

ut per arzepticos: at per phito
nes. Quarta nigromantia qua
adhibitis precantationibus qui
busdam et sanguine videntur
suscitari morui diuinare. et ad i
terrogata respondere. Quinta geo
mantia: qua in materia terstri
scilz ungue ferro. uel lapide fu
tura pronuntiantur. per aliquas fi
guras uel signa inanimata. Ue
rū tñ ad h̄ gen^o pertinet diuina
tio que fit ex cōsideratōe eorum
que eueniunt serio p̄tractio
nem punctorum: sed ibi non fit
inuocatio demoniuz nisi tacita
Sexta idromantia que in aqua
idem facit. Septima aereman
tia in aere. Octaua in igne py
romancia. idē facit. Nona aruf
picium .p̄ q̄ in uisceribus ania
lium. imolatorum in aris demo
nū idem fit. scz inuestigatio oc
cultoz ul futuroz. Et p̄ omnes
istas spēs fiunt talia per expref
sam demonū inuocatōem. seq̄n
tes aut̄ per tacitaz. Undecima ē
mathesis que ex syderib^o natiui
tates hoim considerat. et diuiat
futura. Undecima ē augurium
agaritu auium dicta. licet se ex
tendat ad motus ul uoces au
um seu quorumlibet animalū
siue per sternutationes hominū
fiat vel inbroz saltus. Auspitiū
tñ ab inspectōe auū dictū ad o
culos pprie pertinet. Auguriū
vero pprie ad garritū auū .qr

in duobus istis principaliter di
uinatio in auibus fieri solet.

Duodecima est omen. et fit in v̄
bis. et circa eadē: qñ q̄s v̄ba ho
minū certa intentione dicta. a
lia intētionē retorquet ad futu
rū q̄ vult p̄noscere. sicut maxi
mus Valerius dicit. Quum ob
seruatio aliquo cōctu religioni i
nixa ē. quoniā non fortuito mo
tu: sed diuina prouidentia con
stare creditur que fecit celos.

Tredecima ē chiromātia qñ a
lique dispositione figurarū cō
siderantur in aliquibus corpori
bus uisui occurrentes. ut ex lie
amentis manus cōsideratis.

Quartadecima est spatulaman
tia et eū diuinatio factā in figu
ris spatule alicuius animalis.

Quintadecia sortilegiū ē q̄ fit
p̄ consideratōez figuraz que p̄
ueniunt ex plumbo liquefacto
in aquam piccto. siue ex quib^o
dam cedula scriptis uel n̄ scrip
tis in occulto repositis: dum cō
sideratur quis quam accipiat.
uel ēt ex festucis inequalib^o po
sitis quis maiorez uel minorez
accipiat. uel ēt ex taxilloz pic
tione quis plura puncta proijci
at. uel etiam dum consideratur
quid aperienti librum occurrat
que omnia sortiū nomen habēt
Primo igitur queritur d̄ prestī
gijs. quot modis oculi hominū
possint deludi.

Et autem
d 4

prestigiū sensuum quedā delu-
sio oculorū p̄sertim. Et dicitur
a p̄stringo q̄r aciem oculorūz p̄-
stringit ut dicit isid̄ . viij. eth. c.
ix. ita q̄ res uideantur aliter es-
se q̄ sint. Et ut alex. de hal. se-
cunda parte dicit p̄stigiū pro-
prie sumptum est illa illusio de-
monis q̄ nō h̄z causam ex parte
mutationis rei: sed soluz modo
ex parte cognoscentis qui delu-
ditur. siue quantum ad interio-
res sensus. siue quantum ad ex-
teriores. Dic̄ ē̄ idem Alex. ubi
d supra. Quod tribus modis i ge-
nere p̄t fieri prestigium. Una
delusio nam fit absq̄ demoni-
bus z artificialiter. sola uidelz
agitatione hoim ostendentium
z occultantium. sicut fit in tra-
iectōibus p̄ ioculatores uel per-
mimmos. alius modus fit etiaz
sine uirtute demonūz z nāliter
uirtute quorūdam corporū ni-
neralium que qui habent p̄t
fm̄ quandam uirtutē huiusmo-
di corporibus inditaz rem ostē-
dere uel facere apparere non si-
cut est. Unde fm̄ tho. prima p̄-
te. q̄ Cxiiij. ar. iiii. z secundum
alios plures. quedam herba ac-
censa fumigans facit trabes ap-
parere serpentes. **T**ertius mo-
dus delusionis ē̄ q̄ fit p̄ demōes
deo nō p̄mittēte. Dabēt eni de-
mones quandam potestātē ex
ordine nature sup̄ quasdam res

inferiores. q̄z p̄t exercēt circa
istas res q̄n̄ deus finit. Et tunc
etiam res apparent aliter quā
sunt p̄t enim demō quīq̄z modis
aliquē illudere q̄ iudicet rē ali-
ter ēē q̄ est. P̄rio mō artificia-
li traiectione. Secundo uaturali
applicatōe alicuius rei. De q̄b̄
dictū est. q̄r p̄tatem i hoc habz
plus q̄ hō z sciētiā z cū de^o p̄-
mittit exequi. Tertio modo p̄t
in assumpto corpe se ostendere
esse aliquā rem que n̄ ē. ut lac-
tucā. Sicut accidisse uideēt mo-
niali. de q̄ refert greg. i. li. dia-
logorū. uel in massa auri ut bea-
to Antonio sc̄m̄ legitur. Ul lu-
pū ut infra dicit se ostēdere p̄t
z sic tegere rem alienam suo as-
sumpto corpore. **Q**uarto p̄t tur-
bare orgāum uisus ut uideatur
res nubilosa que ē clara. z hu-
iusmodi sicut z post fietum lu-
men apparet aliter q̄ an̄. Quin-
to modo in imaginatiuam potē-
tiam operando transmutatione
sp̄rum sensibilium. secundum
tho. uel humores uarios mouē-
do. ut appareant ignea uel a-
quea z huiusmodi sicut i melā-
conicis. naturaliter fit uel i ma-
niacis. **Q**uestio. ij. unde pro-
ueniant res uise q̄s uidēt uirgi-
nes in specul̄ uel unguib̄ male-
ficoz ad furta sublata z huius-
modi reperienda. **E**t cur male-
fici potius recipiunt uirgines

mases uel feminas q̄ corruptos
 R. s̄z uilb. parisiēf. in ultima p
 te de uniuerso q̄ ope demonū
 fit per modum unuz uel plures
 precedenti dubio expressos uir
 gines autem tñ ad hoc idone
 as demō mēitur triplici d̄ cau
 sa licet cōruptis idem ostende
 re ualere. **P**rima ut fingat fal
 so se castitatem amare q̄ odit
 q̄ castissimam uirginem sume
 odit que contriuit caput eiusdē
 serpentis. Unde insidiatur cal
 caneo eius. Unde deus ait ser
 penti. Inimicicias ponam inē
 te ⁊ mulierē ⁊ semē tuū ⁊ semē
 illius ipsa conteret caput tuum
 ⁊ tu insidiaberis calcaneo eius
 gñ. iij. Secō ut sic aīas malefi
 corum ⁊ eis credentium decipi
 at ad amicitiam demonum in
 clinatas per infidelitatis uiciū
 sub specie boni non sub specie
 mali. Terrō ut corpa sic ledat ī
 nocentium. uel minus uicijs in
 fectorum. Nam postea ut p̄ ex
 perientiam patet tales habent
 uisum frequenter horribiorē
 q̄ antea ex uestigijs demonum
 relictis in oculis uel facie uidē
 tis. **Q**uestio tertia an uitas a
 liqua subsit his que dicuntur d̄
 monte ueneris. ubi cuz pulchē
 rimis feminis dicuntur quidaz
 frui luxuria ⁊ uoluptate ad pla
 citum? R̄ndet uilb. ubi supra.
 li. de uniuerso. q̄ ficticiū est.

totum licet demonum opere ta
 les homines illudant modis ta
 ctis in primo dubio ut in uitate
 eis fieri uideatur q̄ tñ in appa
 rentia fit. Unde refert q̄ quidā
 miles se sic putabat frui quadā
 femina luxuriose. q̄ euigilās se
 repperit in luto quodam rea
 liter amplecti quoddam cada
 uer mōtue bestie. **Q**uestio q̄rta **h**
 an ueritas sit quō quedam in li
 nea reni bagute famant ⁊ eis
 credentes de quodam mōte cir
 ca bernēse oppiduz in quo refe
 runtur esse absconditi in antro
 uiri ⁊ femine deuotissime uiuē
 tes nullam cōmuniouem habē
 tes cum alijs fidelibus nisi q̄ in
 festiuitatibus pro sacramētis re
 ciendis transferuntur p̄ aera
 ad quosdaz sibi notos presbyte
 ros in prochijs. R. q̄ demonis
 opera ista sunt prout funditus ī
 uestigauī. ⁊ laquei innocentuz
 sicut in precedentibus duobus
 dictum est dubijs. **N**oui enim
 quandam deuotam sanctimo
 nialem quam diabolus quidaz
 multo tempore impugnauit eri
 am uisibiliter qui hanc de mo
 nasterio conabatur educere il
 lesam sub tali de quo queritur
 mendatio: sed mēita est iniqui
 tas sibi. Nam ipsa restitit de cō
 silio prudentum. ⁊ demonem
 non curauit. **Q**uestio quinta **i**
 q̄d sentienduz est de nocturnis

exercitibus qui aliquñ dicunt uideri. et unde pueniant tales a parentie. et cur apparent. **R.** secundum uilhelmum ubi prius et secundum thomam. i. iij. di. xlv. Quod aliquando uiuentibus tales apparent. Et potest contingere quod septem modis fit apparetia talium exercituum. Aliquñ opere et presentia bonorum angelorum sicut Heliseo factum est in adiutorium contra syrios eum capere uolentes. iij. regum. vi. Aliquñ sunt exercitus demonum ab eisde uiuof deludere uolentes sicut rex demonum cum suis apparuit beato Martino in specie christi martinum coronare gestiens pro meritis. item uitas patrum de quibus legitur **Gr.** in libro dialogorum beati gregorie de congregatione demonum iudicia inter se discernentium super reos egimus. Aliquando fit apparetia sanctorum in patria existentium qui propria uirtute ad uiuos uenisse leguntur eis in adiutorium. sicut sanctus Felix martir qui ciuibus nolantibus apparuit a barbaris obsessis. Et idem credendum esse de alijs sanctis prout augustinus scitatur libro de cura pro mortuis habenda. Aliquando fit ab aibus que sunt in purgatorio que suffragia expectant. ut beatus gregorius. iij. dialogorum probat multipliciter. Et uilhelmus. similiter. Aliquñ fit ab animabus damnatis ad eruditionem hominum: et ad terro-

rem. Aliquñ fieri potest eruditione et immisione bonorum angelorum in spiritum uiuentis alicui sine reali apparetia. Aliquando etiam fieri potest mera deceptione demonum. sicut in primo dubio dicitur est. Ex quo patet falsum esse quod dante anime nunquam infernum exeant. immo hoc aliquando fit dicit sanctus Thomas. sed pro tunc damnationem secum ferunt. Unde dicit thomas. etiam modum quo iste apparitiones fiunt assignando. Quamuis inquit anime sanctorum uel damnatorum presentialiter assint ubi apparent. non tamen credendum est hoc semper accidere. Aliquando enim habet modi apparitiones fiunt uel in dormiendo uel in uigilando. operatione bonorum uel malorum spirituum ob instructionem uel deceptionem uiuentium: sicut etiam et uiui homines aliquñ alijs apparent. et eis multa dicunt in somnijs cum tamen constet eos non esse presentes. sicut augustinus pro multa exempla probat in libro de cura pro mortuis habenda. **Q.**uestio. vi. an uerum sit quod aliqui homines sunt siluestres. **R.** albericus in libro de animalibus sic uel saltem monstra hominum sunt. Sunt ei in quatuor duplici dicitur que in siluis apparent in humana specie. Aliquñ aliquñ ueri homines rationales. sic plures prescienti leguntur uitas prius nudum et hirsutum quodammodo recti folijs heremiticam uitam soli duxisse

In opationem sathane in omi
 uirtute signis et prodigijs menda
 cibus. Sancti autem miracula
 dei uirtute icreata impetrant u
 tilia fidei et instantanee cuz pla
 cet altissimo. **Q**uestio. viij. an
 opere demonu transformatoes
 pnt fieri hoim in bestias. sicut i
 lupos et huiusmodi. Rñ. q non
 vii. xxvi. q. v. **E**pi ex cōsilio acq
 rensi sic dicitur. **Q**uisq̄ credit
 posse fieri aliqua creaturā. aut
 in melius. aut in deterius. imu
 tari aut transformari in aliam
 spēm vl i aliam similitudinē nō
 ab ipō creatore qui oia fecit. et
 p quem omnia facta sunt pcul
 dubio infidelis ē: et pagano de
 terior. **I**dem late oñdit beatus
 Aug. de ci. dei li. xvij. c. xvij. u
 bi oñdit q demones faciunt ta
 les transformatiōes nō realiter
 sed uisū hūanū dōcipiendo: sic o
 stensū ē dubio. pmo multis mo
 dis. **U**nde Augu. ibi dicit q fa
 mosissima maga circes mutauit
 socios: ulixi in bestias. **E**t qdaz
 stabularie mulieres conuerte
 bant hospites suos in iumenta
 onera portantia. **R**efert etiam
 socios dyomedis in aues cōner
 sos: et postea longo tempore cir
 ca templuz dyomedis volabāt.
Et q pstantius narrauit de p̄e
 suo ueraciter qui dicebat se ca
 ballū fuisse et annonā cū alijs a
 nimalibus baiulasse. **N**am ut

Aug. ibidē soluit in primo sola
 apparentia fuit et oculoꝝ decep
 tio. **I**n secundo et quarto uera
 onera fuerunt: que demones in
 uisibiliter pntes portauerunt.
In tertio uero socij dyomedis
 per demones fuerunt de medio
 subito subtracti et aues uere lo
 co eoz imediate imposte q̄ ibi
 uolauerunt. **I**n nullo aut p̄dic
 toꝝ de homie uere factū fuit ir
 rationale aial: sed solum appa
 renter. **D**icit tamen **T**ho. i. p.
 .q. cxiiij. ar. iij q omēs trāsmu
 tationes rerum corporalium q̄
 possunt fieri per aliqs uirtutes
 naturales ad quas pertinet se
 mina que in elemētis huius mū
 di inueniūtur. possunt fieri per
 operationes demonū huiusmōi
 seminibus adhibitis. **S**icut cū
 aliqua res transmutatur in spē
 tes uel ranas que per putrefac
 tionem generari possunt. **I**lle
 uero transmutationes corpora
 lium reruz que non possunt uir
 tute nature fieri nullo modo o
 peratione demonum secundum
 rei ueritatē perfici possūt: sicut
 q corpus humanum mutetur i
 corpus bestie: aut q corpus ho
 minis mortui reuiuiscat. **Q**uō si
 fieri uideatur apparētia ē sicut
 oñsum est qōne prima. **Q**ue
 stio nona. vnde ergo prouēit q
 quidā lupi tā crudeliter astute.
 et particulariter hoies comedūt

R. fz alb. in libro de aialib^o. et
 fm alios q^o ex septem, canis p
 uenire p^o aliqui pp^o famis aug
 mentum. Sicut et cerui aliqui et
 alie bestie hominibus appropi
 quat. Aliqui propter ferocitate
 uirium in frigidis enim regioni
 bus sunt corpora minores et ma
 gis asperi et feroces sicut etiam
 tempore coitus et qm habent ca
 tulos ut Aristo dicit li. de aiali
 bus sunt magis seui. sic calcule
 aliquando propter astuciam et
 senium. Lupi enim quanto sunt
 seniores tanto deteriores. et no
 cent hoibus qm non possunt uena
 ri bestias ppter etatem. et den
 tes eoz cōstringuntur. aliquan
 do pp expientiam hūanarū car
 niū que qm optime cōplexionate
 sunt p cōis dulciores sunt. Uñ
 sicut uoluptas leccatorem tra
 hit ad uoluptuosum cibum sic
 humane carnes a lupis aut i se
 pulchro aut post bellum hoim
 uel alio modo gustate. Aliquā
 do propter cerebrum rabidum
 Efficiuntur eniz sicut canes ra
 bidi. et tūc quēcūq; inuenerint
 trucidant sicut et canes aliqui.
 Aliqui propter opationem demo
 num ut hoies credant hoies et
 uetulas falso in bestias mutari
 sicut pagani putabant. Unde de
 monis opere potuit illud fieri
 q^o refert uincen. i speculo hysto
 riali li. vj. c. lx. In gallia. iquit

añ xpi incarnationē et ante bel
 lum punicum. lupus uigilē ua
 gina gladium abstulit. Et uilb
 ubi supra. refert de quodam ui
 ro q se conuerti putabat i lupū
 certis temporibus quibus in an
 tris latitabat. Illuc enim certo
 tempore iuit et ope demonis ue
 lut dormiens iacuit: et sibi inte
 rim cum fixus maneret uideba
 tur q lupus ipse fact^o circuiret
 pueros deuorando. Et cum il
 lud realiter solum demō quēdā
 lupuz possidens faceret. putabat
 falso se somnians circuire. quo
 modo tam diu dementatus est
 uir ille quousq; inuentus est ia
 cere in silua raptus mentaliter
 Aliquādo etiam fit propter oc
 cultum uel manifestum dei in
 diciuz q demonū l diuino istic
 tu lupi propter pctā pētum ul
 puerorum tales damnificāt. Si
 cut factū esse legim^o. xlij. pue
 ris q deridendo heliseum dicen
 do ((ascende calue ascende cal
 ue a duobus ursis de silua exeū
 tibus statim iugulati sunt)) iij.
 re. ij. Et de leone qui pphetam
 dei iussu non implentem occi
 dit. iij. re. xij. Sic etiam ut in
 hystoriis legimus tpe auiti epi
 uienensis letanie minores q an
 te ascensionem dñi celebrantur
 triduo inuente sunt qm lupi ciui
 tates intrantes ibi hoies uora
 uert publice. Nec de^o ominat^o

est leuic. xvi. dicens. ((Si non feceritis madata mea. emittā i uos bestias agri que consumāt uos ⁊ pecora uestra)) Et deus. xxxij. ((Dētes bestiarum immittam in eos cum furore trahenti um sup̄ terram atq; serpentia)) Qd̄ oñdit̄ d̄us effectu. q. 2e. vij. qñ leones imisit qui deuorabāt ydolatrās in terram samarie : loco uerorum dei cultorum positos. **Q**uestio decima. quid de raptis feminis in angaria : ⁊ alias que restitute sensibus : mira dicunt de animabus i purgatorio : in inferno : de furtis p̄ditis : ⁊ similibus : Respon. qd̄ superstiose agunt ista opere d̄monum d̄luse. sicut in prima q̄stione dictum est **N**ec obstat qd̄ candella aduste non sentiāt : quando sunt in raptu : quia d̄abolus mentē meritorie sic stringit : qd̄ exterius nihil sentiunt : sicut fit aliquando in melancolicis uel etiam naturaliter. Sicut de quodam uiro nomine restituto refert beatus Augu. de ciuitate dei. qui quando uoluit rapiebāt a sensibus a deo qd̄ ēt uellicantes non sensit. **Q**uestio. xi. Utrum demones sint q̄ nocturno t̄p̄e in collis equorū quasi strepas faciunt d̄ crinib⁹ ubi gutte ceree repiūt : ⁊ plura i stabul⁹ bestiarū facē uidēt. ⁊. vilb. qd̄ sic nisi hoies talia ex a

stutia facerēt artificialr. **Q**d̄ q̄ xij. ut ⁊ demonū ope captiones puerorum fiant : sic qd̄ infantes ponantur qui non impigantur sed semp̄ miseri sūt : Rñdr. vilb. qud̄ sic. quando parentes infantes non oratiōibus : ⁊ cruce muniant. Tunc emz demon uicē i fantis gereze potest. uel translationem facere deo permittente Uix tamen talia s̄ credēda fieri opere demonū nisi litteratorū iudicia assint. **Q**uestio. xij. vtrum demon localiter possit transferre aliquem hoiez de loco ad locum inuitum : Rñdet uilb. quod sic. Sicut etiā bon⁹ angelus tulit in cincinno capitis abacuch : de iuda in caldeā **E**xemplum aliud habes dubio iij. Sed ut in precedenti dubio dictuz est : ⁊ in solutione primi dubij credendum ē talia soluz ut plurimum in spiritu id est in imaginatiua hois fieri non realiter. nisi forte raro ut tenet dñs albertus ⁊ ulricus i sūma. Qd̄ aut̄ aliquando corporaliter fiat ⁊ localit̄ patet d̄ puero quiquē ni cuiusdam nobilissimi uiri q̄ puer monachus pro tūc factus a monasterio nocte illatus est pistrino clauso **U**bi repertus m̄e se p̄ quosdam dixit ad magnū cōuiuū delatū. ⁊ ut comed̄ ret iussuz ⁊ per superiora pistrino imissum ut r̄fert per damiā

In inferno factus

p

Et hētur in speculo hystoricali
 li. xxvj. c. lxiiij. **Q**uod autē aliqui
 maleficiati ul' amore mulieruz
 capti dicunt se non posse trine
 re qui oporteat eos curere ad
 amasias: uerum ē in parte. z i
 parte falsum. nam si dei gratiaz
 uellent inuocare z facere q' in
 se est ut cōrerentur de peccatis
 deus illa eis dimitteret z grām
 infundendo robur resistendi d
 mōi tribuerz. Et sic eos ad pec
 candum nemo posset cogere ul'
 mouere localiter. Sed si illa
 rēnuunt nō mirū est si i potesta
 te demonis positi quin eoz do
 minus eis dñatnr diabolus .uel
 uoluptatis appetitus. Dicit enī
 beatus aug. in omeli. sup illo v
 bo ioh. vj. (nemo pōt uenire ad
 me nisi pater meus traxerit eū)
 trahit unumquemq' sua uolup
 tas. oñdis ouī uiridem ramuz. z
 te seqt' nullo scz corp'aliter tra
 hente. Sic cris. dicit sup math.
 xx. de asina q' xps eq'rauit. **Q**uod
 cum demō uoluntariē hominis
 peccato possidet. q'si ad libitum
 trahit quo placet. Exemplum
 dans de nauī in mari pdito gu
 bernaculo que ad uenti libituz
 proijciuntur: ita equo potenter
 insidens ita rex tyrāni habens
 possessionez. **Q**uestio. xliiij.
 Quis faciat illos strepituz z lu
 sozia illa q' audiūtur aliqñ z ui
 dentur ut in inquietationibus

domoruz nocturnis ubi proijci
 untur lapides. uel inquietātur
 pulsu homines. uel uidentur in
 cendi fāstici ignes uel alie lu
 dicre operationes. **R.** sm uillb.
 z Laffianum in coll. p'z. Qñq'
 illa fiunt z sepe opere demonū
 talium qui plus nocere nō pōt
 hominibus nisi in talibus pote
 state diuina ligati. **R**idiculosi
 enim tales inutiles effectus de
 monum malignorum z opa oñ
 dunt. Aliquādo fiāt studio ma
 lignorum hominum qui domos
 uolunt euacuari hominibus. ul'
 lucrari tēporalia sub titulo fal
 so apparentium animarum uel
 sub illo p'rextu introduce' luxu
 riam uel furtū cōmittere. aliqñ
 etiam fieri possunt ex curiosita
 te hoim uolētium terrere proxi
 mos ioco uel ex fantastis z
 melanconicis debilitatib'. put
 expiētia docet in prefatis eos
 qui munduz immundum noue
 runt. Aie enim siue sint damna
 te siue in purgatorio siue i celo
 nullatenus sunt credende talia
 facere. q' primis nō legitur ad
 missum. reliquis q' in caritate
 sunt: ista trufatoria inutilia nō
 conueniunt. Unde nō ē dubium
 quin demones aliqñ tales etiā
 inquietudines faciant ut error
 paganicus reddeat quo crede
 batur animas defunctor' circa
 tumulos uel circa aras hitare

non in inferno. Si autem adesset anime de purgatorio tales: verisimiliter aut utilia opera vel salubria facerent et ostenderent: aut auxilia a uiuis peterent (sicut beatus Gregorius ponit exemplum in .iiii. dialogorum) **Q**uestio .xv. autem demones possunt: et audeant grauiter homines ledere. Respondeo secundum Thome quod sic possunt enim deo permittente quod tripliciter ledere. videlicet in rebus. fama. corpore. usu. rationis. et in uita. De rebus patet Job. i. et ij. cui pecora. domum abstulit: et liberos. De fama patet in legenda beati hieronimi. ut refert Job. andree in hieronimiano. d. quod diabolus se transformauit in formam sancti Siluani episcopi in azareth amatoris hieronimi. Qui omnino primo feminam nobilem nocte in lecto et prouocare cepit ad luxuriam uerbis: et deinde factis sollicitauit ad malum. Que cum clamaret demon in spiritu episcopi sancti sub lecto femine se abscondit: ubi requisitus et inuentus: per luxuriam uerba se mentitus est: esse episcopum siluanum. In crastinum igitur sanctus uir disparete diabolo diffamatus est grauissime. que infamia tandem circa sepulchrum sancti hieronimi: fatente diabolo in obsessio corpore purgata est. De corpore patet in beato Job. qui percussus est

a demone ulcere pessimo Job secundo. de tali refert Sigibertus. et Vincentius in speculo hystoricali libro. xxv. c. xxxvij. quod imperator ludouici secundi imperatoris in parrochia maguntina: quidam demon primo sepe lapides iecit. et quasi malleo domos percussit. Et deinde publice loquendo. furta pendendo. et discordias seminando. plures inquietauit. deinde de omnibus contra unum irritauit: cuius hospitium ubicunque manebat incendit: et ob illius peccata: omnes pati affirmant. Unde tandem terram agros per hospitio habere potuit. Propter quod cum presbyteri letanias celebrarent: multos lapidum iactibus. omnino usque ad cruentationem lesit.

Aliquando quieuit. Aliquando seuit: et per triennium ista contumaciter. quosque ibidem omnia edificia incendio consumpta sunt. De nocimento usus rationis. et uexatione interiorum sensuum. patet in possessis et arrepticijs per euangelicas etiam hystorias. De morte: et quod uita etiam quosdam priuaret patet Tobie. vi. de septem uiris sarre uirginis occisis qui propter luxuriosum et effrenem appetitum in uirginem sarra: eiusdem non erant digni matrimonio. Questio. xvi. utrum malefici possunt ueraciter suis maleficijs homines ledere. et si sic quod

modis. z quibus rebus. **D**icuntur autem malefici: ut dicit isidorus. viij. ethimo. c. ix. ob facinorum magnitudines. Di elementa subdunt concutiunt. scz ope demonum turbant mentes hominum: ac sine ullo ueneni. haustu. uolentia tantum carminis iterantur ut lucanus dicit. hec isidorus. **R.** fm Tho. in. ij. circa di. vij. z. vij. z. i. iij. dis. xxxiiij. Et communiter secundum omnes theologos ibidem scribentes quod malefici omnibus istis modis possunt procurare lesiones in hominibus z eorum z eorum cooperatione demone in quibus demon potest solum ledere uel decipere. **D** quibus modis iam dictum est a principio huius materie de superstitionibus presertim questione immediate precedenti v. z. xv. De hoc etiam infra dicitur non autem faciunt ista immediate maleficorum opera actione propria z immediata scz talia fiunt per demones qui uisus maleficis immediate ex pacto dudum cum maleficis a principio mundi: z tempore uetus idolatrie habito sciunt qualem effectum debet ad intentionem maleficorum procurare: ut exempli gratia. Scopam quam malefica intingit aqua: ut pluat: non causat pluuiam: sed demon talibus uisus: qui si deus permiserit potestatem habet in omnia corporalia: z in aerem uentos: z

nubes: ut statim talia procurare z causare ualeat. **M**aga siquidem signum dat per scopam. scz demon illud procurat z agit ut pluat per demonis actionem. **L**ui maga mala fide z opere seruit z se tradidit obsequijs illius uel alijs. **S**ic quando imaginem cereaz uel simile ad maleficiandum aliquem maleficus facit. uel quoniam maleficio alicuius in aqua pluuibus imago apparet: quicquid molestie inferatur tali imagini tale experitur fieri imaginato. i. homini maleficiato. puta punctura uel alia lesura quecumque. que lesio realiter quidem inferatur imagini per maleficum: uel per alium hominem: sed inuisibiliter demon maleficiatum homines eodem modo ledit. **d**e i. pmissio ne si demeruit reus. **Q**uestio .x. .xvij. an licitum est talia maleficia tollere? **R**espon. secundum doctores sub distinctione. aut tolli possunt sine superstitionis modis ut per licitum exorcismum aut per orationem uel intercessionem sanctorum. uel per sacramentalem maleficiati confessionem uel per prescriptam orationem seu indicatum alicuius qui scit ubi est imago. uel per solum motum localem modo congruo sibi: sic est licitum. **A**ut non potest tolli nisi per superstiosum modum uel per noua maleficiorum opera: z sic est illicitum. quia fm ap. l. m. ((n

sunt facienda mala ut eueniāt bona. ¶ **Q**uestio. xviii. an ne hij q̄ in caritate sunt ledi possit p̄ maleficos sicut hij q̄ in peccato mortali? R̄ndet̄ fm̄ Cassianum in collatōe patrum q̄ neq̄ quam. Boni enim in rebus p̄ d̄ monem et suos ledi possunt i meritu eorum et probationē ut i bonis fortune que sunt exterioris. Sicut de beato iob patuit q̄ in talibus lesus fuit per d̄monem sed in nullum peccatu bonis hoibus inuitis p̄ maleficia trahi p̄nt licet temptari ualeāt ab itra et i carne extra. sed nullatenus uiolentari. Sic eniz ponit exemplum cassianus de duobus maleficis q̄ beatum antonium p̄ tres demones successiue misos de cella mouere nequeūt. I. z tēptatum se p̄ hoc sentiret. S. z q̄ signo crucis et oratione temptationi resistit inefficacia hominum fuerunt maleficia. uerum in peccatoribus demon p̄tatez maiorem habet et magnam. uñ ueritas ait luc. xi. Cum fortis armatus custodit atrium suum in pace sunt omnia que possidz. Si autem fortior superueniēs uicerit illū uniuersa arma ei⁹ auferunt in quibus cōfidebat. ¶ **Q**uestio. xix. cur malefici instrumenta sue malicie p̄ sacramenta eclesie uel p̄ alia diuina tāgi pro

curant. ut filiu trahēdo p̄ crismā sacrum uel imaginez cereā sub palla altaris ad tempus ponendo et silia faciendo. R̄. d̄monis instinctu ista fiunt triplici d̄cā. Primo ut n̄ solū hoies p̄ talia p̄di fiāt sed etiā sacrilegi. diuina q̄stum in eis est cōtaminādo pl⁹ deū creatorē suū offendāt: intimi⁹ aīas pprias odem nēt. et plures in peccata ruef faciant. Secundo ut deus sic grauius p̄ hoies offensus fm̄ beati aug. sentētiā demōi maiorem potestatem in homines malos tribuat quib⁹ de⁹ concedit iratus quod denegaz ppici⁹. Tercio ut sic sub specie boni apparētis plures simplices facili⁹ decipiat qui tacta diuinis rebus et orōnibus a deo putant etiā aliquid numinis obtinuisse ubi soluz maiora peccata sunt cōmissa. ¶ **Q**uestio. xx. est cur plura maleficia et sup̄stitiones exerceri solent sacratoribus anni tēporibus et p̄fertiz circa festū natiuitatis xpi? R̄nd. q̄ triplici de causa sicut in precedeti dubio p̄ oīa q̄ festa plus frāgūt peccatis mortalib⁹ q̄ mechaicis opibus ut aug. dicit li. de decem cordis. Sup̄stitio at̄ de maximis fuilib⁹ opib⁹ demonis est contra diuinā reuerētiā. ¶ **R**ōsecūdi ē sp̄alis de calēdis ianuarij. quia ut isid. di. li. viij. et b̄iarum. c. ij.

Ianus a quo ianuaris mēsis dictus ē. qui in circūcisōis xpi die. incipit idolū fuit diuersis faciebus confictum .vna tanq̄ esset finis anni p̄cedētis : et alia tanq̄ esset p̄ncipium futuri : et īminētis anni. protector et fōtū natus auctor. In cuius reuerētiam potius demonis ī idolo uenerati sunt demones : uarias cū motiones luxuriosas fecerunt : stenas et iocalia sibi mutuo homines tradiderunt : choreas uarias duxerunt : mensas prepara uerunt. De quibus mentio fit p̄ beatū Aug. in multis locis et libris. Et .xxvi. q. v. habes fere p̄ totū. Sed has coruptellas s̄i xpiani imitātur hodie circa eadem festa. licet predicatiōe s̄ac̄torū extirpate sint in multis locis. Et t̄n demonum operatiōe alicubi translata sunt. ad ip̄a carnis priuij. q̄n cū lauis : et ludis. et alijs sup̄stitiōib⁹ silia fiūt.

bb **Q**uestio. xxi. vii puenit q̄ semine sepe in maiori multitudie reperiuntur superstitiose et malefice q̄ uiri : R. triplici de causa. Primo q̄ prone sunt ad credendū. S̄idē aut malam d̄mon principaliter q̄rit. Un̄ eccl. xix. ((Qui cito credit leuis ē corde et minorabitur)) Secundo quia a natura propter fluxibilitatem cōplexiōis. facilioris sunt imp̄ssiōnis ad reuellatiōes capiendas

per impressionem separatorū spirituum. ut vllh. dicit vbi supra. **Q**ua cōplexiōe cū bene utūq̄ m̄tū bone sunt : cum male peiores sunt. Tertio q̄ linguam lubricā habēt. et ea que mala arte sciūt eis comparibus feminis uix celare possunt : seq̄ occulte cuz uires non habeant per maleficia uindictā q̄runt facilliter. Unde eccles. xxv. ((Cōmorari leoni et draconi plus placebit quā h̄itare cum muliere nequā. Breuis ois malicia sup̄ maliciā mulieris)) **Q**uestio. xxij. vtrum credi possit licite q̄ demones incubi. sint et succubi mulierib⁹ infestis. et feias cognoscētes : R. Augu. de ciui. dei. q̄ sic et Isid. .li. viij. ethimo. et Tho. in multis locis quomodo autem et quib⁹ d̄ causis illa pueniāt quomodo ul̄ an liberari possit quis ab hac uexatione : Uide in Dialogo quem collegi de formicarū proprietatibus. libro. v. **Q**uestio. xxij. dd an ne possint aliq̄ regule dari p̄ quas agnoscat utruz aliquid sit sup̄stitiosum uel non. Dicit autem sup̄stitio : ut p̄z colla. .ij. sup̄ illo q̄ sunt rōnem h̄ntia sapientie in sup̄stitiōe. glosa ei dicit ibi q̄ superstitio. ē religio supra modum seruata id est modis ul̄ circumstantijs malis et defectuosis. **E**st uero religio uirtus inclinas ad exhibēdū dō ratione

sue excellentie debitum cultuz
 z honorē tam in cordis q̄z i cor
 poris actibus: Rñ. f3 tho. 2. 2. q
 lxxxiiij q̄ sic. saltem i genere z
 l'atis. put ex uerbis elicitur ei⁹
 sancti. Et sunt quinq; **P**rima
 est cuz gloria dei sit finis n̄r p̄n
 cipalis quem in omnib⁹ quereŕ
 debem⁹. attendatur an op⁹ sit
 ad gloriam dei z homo in ope
 deo det principaliter gloriam. p
 ipsumq; opus mēs hois deo su
 biiciatur: iuxta illud. i. cori. x.
Sive manducatis siue bibitis
 siue aliud quid faciatis oia in
 dei gloriā facite) Secunda. ui
 deatur an opus q̄ fit z q̄ p̄tinet
 ad aliq; abſtinentiam corpora
 lem uel ad corporis exercitium
 urum sit refrenatiuum concu
 piscantie modo uirtuti debito f3
 ritum ecclesie uel fm moralem
 doctrinam. qz ap̄ls dicit 20. xij.
 Rarōnabile sit obsequiuz ur̄z
 loquēdo de cop: oralibus exerci
 tijs. Tercia uideatur an op⁹ sit
 fm statutum uniuersalis ecclesie
 uel fm scripture sacre testimo
 nium. ul' saltem fm periculazis
 ecclesie ritum. aut de consuetu
 die genēali q̄ f3 aug. p lege hñ
 da ē un̄ b̄s gre. scribit aug. an
 geloz ep̄o dicenti. q̄ sunt diuer
 se ecclesie cōsuetudines in missa
 r̄a celebratōe mihi iqt gre. pla
 cet ut siue i romana. siue in gal
 liarū seu i q̄cūq; ecclesia aliquid

iuenſti q̄ pl⁹ oipotenti deo pos
 sit placere solicite eligas. Diuer
 se inqt tho. ecclesie cōsuetudines
 i cultu dino i nullo vitati diuie
 repugnant. z ideo sunt seruāde
 z eas preterit̄ illicitū est. Quar
 ta inspiciatur an opus odhibi
 tum uel exercitium ad effectuz
 q̄ expectatur hēat nālem pprie
 tatē ul' n̄ de quo phyci medici
 z astrologi in quantuz tales. ml
 ta iudicare p̄nt z theologi. Quī
 ta consideretur si opus non est
 merito res alicuius scandali da
 ti p̄bens occasiōez ruine. qz tūc
 licet n̄ esset supsticiosum tñ pp
 scādalu esset dimittendū ul' dif
 ferendū. uel occulte sine scanda
 lo faciendū. Quicqd ē uni ex p̄
 missis s̄rium tūndum ē ut sup
 sticiosum: uel ut p̄c̄m. pp̄ p̄ri
 az illicitū est exercere i nouo te
 stam̄to cerimōialia l' iudicialia
 ueteris testam̄ti nisi de nouo in
 stituta essēt ab ecclesia l' gēte pp
 idē z pp r̄gulā secūdā fatue fa
 ciūt uouentes nō pectinare ca
 put sabbato n̄ ieiunāŕ die dñi
 co tāq; meliori die z s̄lia. pp̄
 tertiā supsticiōse agūt q̄ in ritib⁹
 alicuius ecclesie p̄ticularis i p̄ces
 sionibus uel huiusmodi se n̄ cō
 formant omūitati. n̄ aliūde ex
 culent̄. pp quartā supsticiōse a
 gūt q̄ utut̄ caracteribus ignotis
 uel noibus suspectis ul' alligatō
 nū modis nihil cooperantibus

naturaliter effectui qui expectantur
quia prefata de se naturaliter nul-
lius actiuitatis sunt cum sint ar-
tificialia solum et quantitates.

Idem est de imaginibus per a-
strologos factis. et annulis. ac
lapidibus suis artificialibus.

Similiter qui credunt quod celi ul-
stellarum influentia. aliquem ne-
cessiter ad aliquid uicium propter quan-
tam. si res scandalosa esset nota
bilibiter etiam benedictiones ali-
que a secularibus per uerba duo-
ta fiunt sine malis ritibus sicut isir-
mos essent saltem non publice fa-
ciende. **Questio. xxxiiiij. vix** fa-
scinatōes seu inuoluntatiōes ha-
beant efficaciam malam in pueris
a uetulis malis. **Ben. Tho. 2. 2. q.**
xxxviij. Non esset illicitum cauere.
si quis timeret nocuitum alicui pu-
ero ex oculo fascinate quod fascia-
tionem sic declarat. **i. p. q. cxviiij.**
Nam ut inquit ex forti imagi-
atione anime immutantur spiritus
corporis directi. **Que** quidem
immutatio spirituum maxime fit
in oculis ad quos subtiliores spi-
ritus proueniunt. Oculi enim in-
ficiunt aerem continuus usque ad
terminatum spatium. Per quem mo-
dum specula si sint noua et pura
strahunt quaedam impuritate ex
aspectu mulieris menstruatae.
ut **Aristo.** dicit in li. de somno et
uigilia. Sic igitur cum aliqua
aia fuerit nehementer commota

ad malitiam sicut maxime in ue-
tulis contingit efficitur secundum mo-
dum predictum aspectus eius uene-
nosus et noxius et maxime pue-
ris qui habent corpus tenerum. et
de facili receptiuus impressio-
nis. **Possibile est etiam quod dei permissione**
ex aliquo occulto fato: cooper-
tur ad hoc malignitas demonum
cum quibus sortilege uetule pac-
tum aliquod habent. **Hec** tho.

Questio. xxv. Cur plus uera
ri uidentur fantasias uel mirabi-
libus apparitionibus puerpere:
et purgationis sue tempore quam
alie infirme persone? **Respondeo** quod
triplici de causa. **Prima** secundum alb.
in libro de somno et uigilia. Pro-
pter conditiones sue infirmitatis.
Pro tunc horrende imagines fa-
cilius naturaliter eis in cerebro
presentantur quas demones uel
similia credunt esse cum nihil sit re-
aliter. **Secunda** quia tales sepe
uetulas pro famulabus habent
que sunt plene in superstitionibus
Unde gladio peruerpas de sezo
quodammodo benedicunt: galli-
na nigra lecto coniungunt. Si pu-
erpere moriuntur in puerperio
eas iam defunctas in eisdem cali-
gis et uestimentis quibus uesti-
te erant uiuentibus propinquas
certo tempore affirmant: et multa si-
milia fatua asserunt. **Tercia** quia
alie femine superstitiose puerpe-
ras crebro uilitant: que etiam

plura superstitiosa solent semi a re ppter que si puerpere cito ta lib⁹ credūt nō mirū si plusquaz alie uel alij infirmi fantasijs fa tuis a deo uexari permittātur iuxta illud eccl̄i. xxxiii) (Santa sias patitur cor tuum nisi ab al tissimo emissa fuerit uisitatio)

— **83** **Q**uestio. xxvi. vtrum licituz sit per carmina scripta uel uer ba sacra bñdicere ifirmos hoies uel iumēta: z anlicitū sit ead se cū deferre z portare q̄icantatō nis spēs hñe uidetur. **I**ncātato res eim dicuntur qui artem ali quā uerbis pagūt (ut dic̄ isido. viij. li. ethiaz) Rñdet tho. 2. 2. ubi supra q̄ sic septem ditioni bus seruatis. Una est ut uidea tur ne uerba aliquid d̄tineant q̄p̄tineat ad iuocationes de monum expressas uel tacitas. Secunda ne contineāt ignota nomina. q̄ fm crisos. talia me tuenda sūt ne aliquid supstitio nis lateat. Tertia ne materia uerboruz aliquid falsitatis cōti neat: q̄ sic eius effectus nō pos set expectari a deo qui non est testis falsitatis. **Q**uarta ne ibi contineantur uana. vt karacte res inscripti preter signum cru cis. **Q**uinta ne spes habeatur in modo scribēdi aut ligandi. aut in quacūqz huiusmōi uauitate que ad diuinā reuerētiā n̄ pertineat, quia alias iudicare

tur supstitiosuz esse. **S**exta ut in alligatiōe platione uel scrip tura diuinoruz uerboruz respectus solū habeatur ad sacra uerba z ad intellectum eoruz z ad dei reuerētiā seu ad uirtutē diuinā aqua expectatur effectus uel ad sanctoruz reliquias a quibus etiā prefacta expectantur secū dario licet a deo p̄ncipaliter. **S**eptima ut cōmittatur effect⁹ qui expectatur diuine uolunta ti qui scit utrum sanitas uel tri bulatio plus profit inuocanti uel minus uel an obsit. Et hāc ditionem ponit tho. in. i. 2. in materia de gratia. et di. xv. in iij. Alias erit licitum si nulla di ctarum septem conditionum opus infecerit. **P**robat tho. p̄ illud marc. vi. christo dicēte. ((**S**igna eos qui crediderunt hec sequenter. In nomine meo de monia eiſcient linguis loquen tur nouis. serpentes tollent eſ)) **I**tem non minoris sanctitatis sunt uerba dei quā sanctoruz reli quie dicēte aug⁹. Non est min⁹ uerbū dei q̄ corp⁹ xpi. **S**z fm omnes licet reliquias sanctorū secū reuerēter portare ergo q̄lic cūqz nomē dei inuocetur rite p̄ oratōz dominicā p̄ salutationē angelicam uel alio modo licito spes haberi potest in eo cōmit tēdo effectū diuine uolūtati. **E**x predictis elicit sanctus doctor

q̄ predictis seruatis cōdictioni
bus per diuina uerba licitum ē
arcere serpentes. Et eadez rōne
ut dicit quecūq; animalia si sol^o
respectus hēatur ad sacra v̄ba
z ad dininā uirtutē. De serpenti
bus tñ caute est agēdū in ican
tatōibus qz (ut dicit) sepe tales
habēt illicitas obseruātiās. z p
demonēs forziuntur effectū. pre
cipue ī serpētibus. quia serpens
fuit primū demonis instrumen
tum ad hominem decipiendū.

bb **Q**uestio. xxvij. unde ortum
hēant benedictiones z carmina
tiones quas uetule hodie super
infirmos z uiri quidaz faciunt?
Rñ. q̄ principiuz horū fuit san
ctissimū. Sed sicut oīa demōis
instinctu deprauātur mediantē
bus demonib^z z malis homini
b^z: ita z diuina nomia. Nā apo
stoli z sancti uiri secundū illud
mar. xvj. ((In nomie meo demo
nia eiicient)) infirmos uisitarūt
z orationes super eos per sacra
uerba fuderūt. Deinde sacerdo
tes deuoti similia rite pegerūt p
p̄ quod deuotissime orationes
z exorcismi. sancti repiuntur in
antiquis hodie ecclesijs ad oīa
que homines facere uel pati po
terāt p̄ deuotos uiros applicati
olim sine oī supstitiōe: sicuti ēt
hodie l̄fatos z sacre theologie
doctores noui qui infirmos uisi
tantes similia uerba egrotis

applicauerūt nō soluz demonia
cia. **S**z supersticiosi hoies a se
multa uana z illicita ad instar
horū iuenerūt. quib^z hodie utū
tur circa infirmos hoies z iumē
ta. Nec clerus amplius ex sua
desidia licitis utitur uerbis nisi
tando infirmos nisi raro. p̄pter
q̄d uilb. dicit^o durandi gloriator
raymundi dicit. q̄ talia prefata
sacerdos religiosus z discretus.
aut etiaz laicus uir siue mulier
excellētis uite. pbate discretōis
facere p̄t. fusa oratiōe licita su
per infirmū nō super pomū aut
super cingulū z similia sed sup ī
firmantes iuxta dictum mar.
ultimo ((super egros manus im
ponent)) Nec sunt huiusmōi p
lone phibende a talib^z nisi for
te timeatur q̄ ad exēpluz illoz
indiscreti z supstitōsi alij carmi
nationis sibi usurpent abusum
tuētes se exōplo illoz. **Q**ue
stio. xxvij. utruz ne credi possit
licite q̄ deōniaci iuari possint
z melius habere per herbarum
uel lapidum aliquoruz applica
tionē: Rñ. q̄ licz demon talib^z
immediate arceri non possit qz
sup omnia corporalia potentior
est iuxta illud Job. xli. ((Nō ē
potestas super terram que ei cō
pari possit)) tamen per prefata
que naturaliter compescere ha
bent aliquas manie uel alteri
us infirmitatis species quibus
e iij

demō instrumentālī utī in pos-
 sēso homīe leuius habere p̄ d̄
 moniacus. Et s̄m quosdāz tota
 liter liberari. Unde .xxvi. q. ul-
 tima dicitur ⁊ est autoritas b̄i
 hierony. demonium sustinenti
 licet petras uel herbas habere
 sine incantatione .ad idem est
 magister in hystōia scholastica
 super thobiam. ⁊ nicolaus de li-
 za super primō reg. de saulis ob-
 l̄z sessione. **Q**uestio. xxix. utrū
 licitū sit demones adiurā : **R**.
 s̄m tho. 2. 2. q. xc. q. sic dum mō
 modi teneantur debiti expressi
 supra. q. xxij. ⁊. xxvi. **P**ro cui⁹
 intellectu s̄m eundem tho. p̄io
 notandum q̄ iurare promisso-
 rie est seipsuz immobiliter ordi-
 nare ad aliquid agendum. **N**ā
 ille qui iurat iuramēto promis-
 sorio p̄ reuerētiam diuini nomi-
 nis. q̄ ad confirmationem sue
 promissōis inducit : seipsuz obli-
 gat ad faciendum q̄ promittit.
 Secundo norandum q̄ adiura-
 re est p̄ quandam similitudinē
 iuramenti promissorii a se idu-
 ctialium ad aliquid agenduz p̄
 uocare. Tertio notandum q̄ si
 cut homo iurando promissorie
 seipsum ad aliqua agendam or-
 dinat seu prouocat : ita potest
 alim ad agendum dupliciter
 prouocare superiores quidem
 deprecando inferiores autē ipe-
 rando seu compellēdo. **E**t sic ē

duplex adiurandi modus. Un⁹
 quidem p̄ modum deprecatōis
 uel inductionis ob reuerentiaz
 alicuius sacri uel p̄ modum a-
 micitię seu beniuolentię. Alius
 modus est uia imperii seu com-
 pulsionis p̄ hoc ad p̄positum. p̄
 mo enim modo nō licet demo-
 nes adiurā quia. uidet̄ ad ami-
 citiam ⁊ beniuolentiam p̄tineē
 q̄ n̄ licet ad demones uti. d̄ quo
 dicit origenes sup math. Nō l̄z
 s̄m potestatem datam a salua-
 tore adiurā demonia iudaicū
 enim est hoc. Istō modo utun-
 tur nigromantici adiurationi-
 bus demonum. Secundo autē
 modo adiurationis per cōpulsio-
 nem v̄z licet nobis aliquo uti
 ⁊ aliquo n̄ demones enim incur-
 su huius uite nobis aduersarij
 stituuntur. non autem eorū ac-
 tus nostre dispositioni subdun-
 sed dispositioni diuine ⁊ sancto-
 rum angelorū quia ut dicit au-
 gustinus Tertō de trinitate. spi-
 ritus deceptor regitur per spi-
 ritum iustum : possumus demōes
 adiurando per uirtutes diuini
 nominis tanquam inimicos re-
 pellere ne nobis noceant uel
 spiritaliter uel corporaliter .
 secundum potestatem datam a
 christo luce .x. **E**cce dedi uo-
 bis potestatem calcandi super
 serpentes ⁊ scorpiones. ⁊ super
 omnē potestatē inimici . ⁊ nihil

uobis nocebit non tñ licitum ē
 eos adiurare ad aliquid discen
 dum ab eis uel etiam ad aliqd
 p eos obtinendum . qz hoc pti
 neret ad societatem aliquaz cū
 ipsis habitam . ppter q̄ super il
 lo uerbo xpi . obmutescite ⁊ exi .
 dic̄ crisof . mar . i . Salutatez no
 bis dogma datur ne credam⁹ d̄
 monibus q̄tuncūq̄ denunciēt
 ueritatem nisi forte ex speciali
 instinctu uel reuellatione diui
 na aliqui sancti ad aliquos ef
 fectus demonuz opatione utāt
 Sicut legit̄ de b̄o Jacobo q̄ p
 demones fecit hermogenez ad
 ll se adduci bec tho . **Questio.**
 xxx . utruz licet adiurare irratō
 nalem creaturam ? **R.** tho . ibi
 dem q̄ sic . p modum compulsio
 nis que refert̄ tūc debet ad dia
 bolum qui in nocumentum no
 strum utitur irrationalib⁹ crea
 turis . Et talis ē modus adiurā
 di in ecclie exorcismis p quos
 demonnm potestas excluditur
 ab irrationalibus creaturis . si
 enim intentio referetur ad ir
 rationale creaturam quo ad
 se q̄ nihil intelligit uana esset .
 mm **Questio.** xxxi . utrū homini
 liceat alium hoīem adiurare ?
R. fm tho . ibidem . per modum
 deprecationis licet quemlibet ho
 minē imo deum ⁊ angelum ad
 iurare p inuocatōez diuini noīs
 l̄ alicuius rei sacre sēp modum

cōpulsionis licet superiorib⁹ re
 spectu inferiorum quibus etiaz
 iuramenta imponere possunt ī
 casu nō tñ possunt inferiores su
 perioribus p adiurationem per
 modum compulsiois necitatē
 imponere . Sicut se ad iuramē
 ta ligare possunt . qz sic usurpa
 rent potestatem in alium quaz
 non habent licet possint ppter
 aliq̄ necitatē inferiores suos su
 periores restringere tali gener
 adiurationis . **Questio xxxij . nn**
 utrum secularibus non ordina
 tis ad exorcistatum licitum sit
 demōiacos adiuraf̄ ? **R.** fz tho .
 i . iij . di . xxiiij . q . iij . ar . i . sub ar .
 iij . q̄ sic nō tñ tanq̄ ex officio si
 cut etiaz q̄ maius est ministra
 re ad missam priuatam preserti
 licet seculari puro candelas ac
 cendere ⁊ huiusmodi . q̄ accoli
 tatus sunt ordinis . ⁊ tamē laic⁹
 p̄ ea facere sed non ex officio .
Questio . xxxiii . utrum uerum oō
 sit q̄ malefice alienas uaccas
 lacte priuare ualeant . ⁊ si sic q̄
 le remedium possit applicari ?
R. fm p̄dicta p prima questōe
 quō sicut patet questione . xvi .
 Lum enim fm alber . i libro de
 animalib⁹ lac de natura sit mē
 strui ī aiali quolibet . Sicut flu
 xus talis humoris infirmitate a
 liqua restringitur ut dicunt me
 dici de femina . idem potest
 demon si a deo permittitur in

bestia facere. Notandum tñ p
 solutione secūde questionis qđ
 istius fluxus scz lactis restrictō
 tripliciter fieri p̄t. Uno^o ex con
 ditione naturali sicut post con
 ceptum fetum. Alio modo ex i
 firmitate accidentali. sicut for
 te ex comestōne alicuius herbe
 q̄lac restringere habeat z alte
 rare uaccam. Tertio mō ex ma
 leficio. Primo mō remedio nō
 indiget. Secūdo modo si quis
 sciret naturale remediūz appli
 care posset sicut etiāz cōtra ali
 as infirmitates potest seclusis
 sup̄stitionibus tactis questione
 xxij. z. xxvi. Cōtra tertium mo
 dum diuina remedia applicari
 possent: sicut est dictuz questio
 ne. xxvi. Unde a deuotis perso
 nis z uirginib⁹ expertū habeo
 qđ adhibito signo crucis z dñi
 ca oratione cū salutatione ange
 lica trinis uicib⁹ ul' circū cessat
 op⁹ demonis si ē per maleficiūz
 De hoc habuisti capitulo. ix. su
 pra. ff. Non aūt licet applicare
 sup̄stitionosa (ut quedā faciūt) ser
 uantes quoddā brodium de die
 carnis priuij qđ notat superstitio
 pp̄ nem demonis. **Q**uestio
 xxiiij. utrum per sacra uerba
 modis antedictis z etiam lina
 tis liceat contra grandines seu
 cōtra tempestates procedere?
 Respōdetur qđ sic. Tertū eiz ē
 sic beat⁹ tho. dicit sup. Job. j. qđ

demonēs grandines fulmina z
 tempestates deo permittente p
 curare possunt sicut cōtra iob se
 cerunt cui⁹ oues igne cōsumpte
 sunt celesti id est d̄ aere. descen
 dente per demones procurato
 etiam ad consumptionem pasto
 rum. **S**imiliter uehementem
 uentum qui domū deiecit z sep
 tem filios z tres filias iterfecit
 ruina. Unde licitis remedijs de
 moni resistere. p̄t. quis. **H**anc
 enim ob causam uniuersaliter
 uel communiter i ecclesia cāpa
 ne contra aurā pulsantur tum
 ut tanq̄ per tubas deo conse
 cratas demones recedant a su
 is maleficijs: tum etiam ut po
 pulus excitatus deum contra
 tempestates inuocet. Et eādē
 ob causam cum altaris sacrañi
 to z sacris uerbis ad auram se
 dandam proceditur communi
 ter ex antiquissima consuetudi
 ne ecclesiarū in gallia z in ger
 mania. Siant ergo talia z non
 cōtra ea que dicta sunt questio
 ne. xxiiij. Et in alijs his concor
 dare uidentur iura ciuilia. **L**
 de maleficijs eē. Ubi notanter
 dicitur qđ qui faciunt illud id est
 impediētes ne labores homi
 num uentorum grandinisqz la
 pidatione sternantur: non pe
 na sed premio digni sunt. .i. eo
 rum ibidem. **Q**uestio. xxv. qq
 d̄ genetaliaicis z fortuna. Utrū

aliqui homines sint a natura boni
 uel male fortunati. Et quid de
 fortuna tenendum sit. dicuntur
 autes generalitaci ut dicit ysid.
 viij. ethimo. c. ix. ppter nataliu
 considerationem yderuz q uul
 go mathematici uocantur. For
 tuna uero ut ibidem dicit. c. ij.
 a fortuitis noim habere dicitur
 quasi deaz quandam res huma
 nas uarijs casibus z fortuitis il
 ludentem. Unde z cecaz appel
 lant eo q passim in quoslibz in
 currens sine ullo examine meri
 toru z ad bonos z ad malos ue
 nit. hec isid. Sed talez dea cre
 dere idolatria esset. nec ita de
 fortuna loquitur aristo. ij. phico
 rum. nec i libro de fortuna bona
 nec theologi. Unde questioni p
 fate. Rndz sancto tho. iij. tra
 gentiles. q. lxxvij. z sequentibz
 Pro quorum intellectu notan
 dum secundu eu. **P**rimo q ali
 cui tunc bene dicitur a fortuna
 contingere quando aliquod bo
 num accidit sibi preter itentio
 nem ppriam. sicut qui fodit ui
 neam itentione uites nutriendi
 iuenit thesaurum. **P**otuit tain
 talis itentione aliena vz domini
 sui qui sciuit ibi thesauru absco
 ditum ex itentione dirigi. Ma
 le aut fortunari ds si fodiendo
 frangit tibia. **S**ecudo notat qd
 in homine sunt tria que a tri
 bus celestibus causis diriguntur.

voluntatis actus. intellectus ac
 tus z corporalia quorum primu
 a deo tm z immediate. secudu
 ab angelo. z tertiu a celesti cor
 pore dirigitur. Nam electones
 z uoluntates immediate a deo
 diriguntur dicente pu. xxi. scri
 ptura. Cor regis in manu dni.
 z quocunqz uoluerit inclinabit
 illud. **E**t pbus. **D**eus est qui
 operatur in nobis z uelle z per
 ficere pro bona uoluntate. Co
 gnitio uero humana in intelle
 ctuua a deo mediantibz angelis
 ordinatur. Ea uero que ad cor
 poralia pertinent siue sint exte
 riora siue interiora in usum ho
 minis ueniencia a deo mediantibz
 angelis z celestibus corporibus
 dispensantur. Dicit enim beat
 dyo. c. iij. de diuis noibus q co
 pora celestia sunt cause eorum
 que i hoc mudo fiut. Lu igitur
 homo sit ordinatus sm corpus
 sub corporibus celestibus. sm
 intellectuz uero sub angelis sz
 uoluntatem aut sub deo. potest
 cotingere aliquid preter inten
 tionez hois. quod tm est secudu
 ordinem celestium corporu uel
 dispositione angeloru uel etiaz
 dei. Tertio notat q nihil probi
 bet q etiam aliquis homo ha
 beat ex impressione corporis ce
 lestis aliquam efficaciam i aliqui
 bus corporalibus faciendis qua
 alia non habet. **P**uta medic?

in sanando ⁊ agricola in plātan
do: ⁊ miles in expugnādo. Dāc
etiam efficacitā multo perfecti⁹
deus homibus largitur ad sua
opera efficaciter exequenda. h̄
Tho. Unde uilb. in libro d̄ vni
uerso dicit q̄ p̄ exp̄ientiam h̄ēt
sī meretrix nititur plantare oli
uam nō off̄citur fructifera que
tamen per castum plantata fru
ctifera efficitur. Aduertendum
tñ h̄ dicit Tho. q̄ p̄fata corp̄is
dispositio: ⁊ etiam angeli p̄ua
sio: non necessitet hominem ad
eligendum: qui liber est. ¶ Pōt
enim homo non sequi inclinat̄
ionem qualitatis corporalis ⁊ an
geli p̄suasione. Quarto notan
dum q̄ aliquod bonum potest
accidere homini. ⁊ preter inten
tōem pp̄riam: ⁊ preter. inclina
tionem celestiuū corporū: ⁊ p̄ter
angelorum illuminationem nō
autem p̄ter diuinam p̄uidenti
am que est factiua ⁊ governa
tiua cuiuslibet entis. Un̄ respe
ctu dei simpliciter nihil dicit̄.
nec potest esse a cāu ul' a fortu
na. sed respectu nostre uel an
gelice nature. ¶ **Q**uestio. xxx
vj. utrum uel quō differt aliquē
esse bñ natum ul' male bñ fortu
natum uel male bene governa
tum ⁊ bene custodituz: R̄ndet
tho. ibidem. q. lxxx. Et disposi
tione relicta a corpore celesti ī
corpore nostro dicitur aliquis

non soluz bene fortunatus. aut
male: sed etiam bñ natus. Sed
dum vō q̄ ab angelo illuatur
d̄r bene custoditus: s̄z fm̄ q̄ a
deo ī bonū iclinatur: d̄r bñ gu
bernatus. Et quādo aliquis ex
imp̄ssōe celestiuū corporū iclia
tur ad aliq̄s electōes sibi utiles
quarum tam̄ utilitatē pp̄ria rō
ne non cognouit ⁊ cuz hō ex lu
mine intellectualiuū substantia
rum illuminatur eius intellect⁹
ad eadē agēda: ⁊ ex diuina opa
tione iclinatur eius volūtas ad
eligēdum aliqd̄ sibi utile: cuius
rationem ignorat dicitur bene
fortunatus. Et ecōtrario male
fortunatus quādo ex superiorib⁹
causis ad contraria ei⁹ electio
inclinatur sicut de quodaz dicit̄
tur iere. xx. Scribe istum steti
lem uirum qui in diebus suis
non p̄sperabitur. ¶ **Q**uestio. ff
xxxvij. utrum hō possit esse bñ
fortunatus uniuersaliter. .i. ut ali
q̄s habeat ī natura sua aliq̄s dis
positōm ut eligat semp̄ uel ut ī
pluribus aliq̄ quibus diūcta sit
p̄ accidēs aliq̄ commoda ul' icō
moda: R̄ndet tho. ibidez. Ex cor
pore celesti homo p̄t h̄re talē ī
p̄ssionem: qz natura tñ ad unū
ordinatur. Ea autē fm̄ q̄ homi
accidit bene ul' male fm̄ fortu
nam non sunt reducibilia in ali
quod unum sed sunt indec̄mina
ta ⁊ īfinita ut h̄r. ij. phicoz. Si

p̄ esse q̄ ex inclinatioe celesti i
clinetur ad eligendum aliquid
cui cōiungit̄ p̄ accidens aliquid
cōmodum. z ex alia iuclinatio
ne aliud. z ex tertia tertium. n̄
autē q̄ ex una icliatioe inclinet̄
ad oīa. Ex una autē diuina dispo
sitōne p̄ homo ad oīa dirigi. h̄
tt tho. Questio. xxxviii. vtrum p̄
astra licite futura cognosci pos
sint q̄ diuinare d̄r p̄ astra. R.
tho. 2. 2. q. lxxxv. ar. v. Quedaz
sciri possunt p̄ certo. quedaz ne
quaquam. quedaz ex coniectu
ra non certitudinaliter. **C**erti
tudinalit̄ p̄nt sciri p̄ astronomos
q̄ necessario eueniūt per cursus
celoz ut eclipses z aspectus sy
derum adiucē. non possunt au
tez sciri per sydera duo que sub
trahuntur eis que per certitudi
nem sic sciri non p̄nt. Primo ef
fectus contingentes p̄ accidens
siue in rebus humanis siue i na
turalibus. sicut sūt euent⁹ fortu
iti z casuales quia ex. vi. meta
phice. ens p̄ accidens non habz
causam. z p̄cipue naturalem.
cniusmodi est uirtus celestium
corpum. Secundo meri actus li
beri arbitrij q̄ est facultas uo
luntatis z ratōis sicut sunt futu
ra opa hoim solum a libero ar
bitrio depēdētia. q̄ nullū cor
pus p̄ sic directe imprimere iñ
rem incorpoream qualis est uo
luntas z intellect⁹. Istis ḡ duo

bus modis ex astris diuinare ē
supsticiosum z illicituz. possūt
tñ corpora celestia ad hoc incli
nare li. ar. dispositiue inquātuz
imprimunt in corpus humanū
z per dñs i uires sensitias que
sunt actus corporalium organo
rum q̄ inclināt ad humanos ac
t⁹. **Q**uia tñ uires sensitie obe
diunt rōni ut d̄r. iij. de aia. 2. i.
ethicorū ido nulla necitas ex
libero arbitrio imponitur: sed
tra inclinationem celestiuorū cor
porum homo p̄ per rōnez opa
ri. Si quis uero utatur conside
ratione astrorum ad p̄cognoscē
duz futura que ex celestib⁹ cau
santur corporibus. puta siccita
tes z pluuias z alia huiusmodi
non erit diuinatio supersticiosa
z illicita. Dec tho. Dicit etiam
dñs alb. super. iij. c. de di. no.
q̄ inferiora non possunt in supe
rioribus cognosci certitudinali
ter sed tñ coniecturaliter. **E**t
adducit ad hoc ptolomeum. A
risto. z auicēnā multis ratiōib⁹.
Questio. xxxix. **U**nde ergo v̄
pruenit q̄ astrologi ex consi
deratione astrorum frequenter ue
ra pronunciant etiam in hijs q̄
pertinent ad humanos actus.
Rñ. tho. 2. 2. q. x. c. v. ar. v. hoc
contingit dupliciter. **U**no qui
dem modo q̄ plures hominum
passiones corporales sequuntur:
z ido actus eorum disponuntur

ut in pluribus fm inclinatioem
 celestium corporum. **P**auci autē
 sunt. i. soli sapientes qui rōnes
 huiusmodi inclinatioes moderē
 tur. **E**t ideo astrologi in mul
 tis uera pnuntiant: et precipue
 in cōibus euentibus qui depen
 dent ex multitudine. et. **A**lio
 modo propter demones se imi
 scentes. Unde Aug. dicit in. ij.
 sup gen. ad lram. **S**atendum ē
 quando a mathematicis uera
 dicunt instinctu quodam occul
 tissimo dici. q. nesciētes huma
 ne mentes patiuntur. q. cuz ad
 decipiendos hoies: fit spirituu
 imundoz et seductoz operatio
 ē. quibus quedā uera de tprali
 bus rebus nosse pmittunt. Un
 concludit. **Q**ua pp bono xpia
 no. siue mathematici. siue quili
 bet impie diuinantium. et maxi
 me dicentes uesa cauendi sunt
 ne consortio demonioz animā
 deceptā pacto quodā societatis
 irretiant. **Q**uestio. xl. vtrum
 licitum sit coniecturare futura
 per auguria et per aliorum ania
 lium motus seu uoces uel gest.
 Augures autem sunt dicit Isi
 dorus vbi prius qui per uolat.
 auium et uoces intendunt aliq
 signa rerum uel obseruationes
 improuisas hoibus occurrentes
 qui et auspices dicuntur. Aulus
 pices tamen proprie qui oculis
 et uisu. Auspices uero qui audi

tu et ex uoce coniecturant. Res
 ponderet Tho. ibidem q. sic sub
 distinctione tamen. Nam cum
 bruta animalia non habeat ni
 si animam sensitiaz cuius om
 nes potentie sunt actus corpōa
 lium organoz. ideo subiacet eo
 rum anima dispositiōi continē
 tium corporum: et primordialē
 celestium corporum. **E**t ideo ni
 hil phibet aliquas eorum ope
 rationes esse futuroz lig. in qn
 tum conformatur dispositiōibus
 corporum celestium: et aeris s
 tinentis: ex qua proueniunt ali
 qui futuri euentus. In hoc ta
 men duo considerari oportet.
 Primum quidem ut huiusmōi
 operationes non extendantur
 nisi ad precognoscenda futura
 que causantur per mot. celestiu
 corporum (ut supra dictuz est)
 Secundo ut non extendantur
 nisi ad ea que aliquo modo pos
 sunt ad huiusmodi animalia p
 tinere. Consequuntur enim ani
 malia cognitionem quandā na
 turalem et instinctum tripliciē
 Uno modo per celestia corpo
 ra: ad ea que eorum uite sunt
 necessaria: sicut sunt immuta
 tiones que fiunt per pluuia. v. v.
 tos. et alia huiusmodi. **U**nde si
 quis ex hoc q. cornicula frequē
 ter crocitat predicat pluuiam
 cito uenturā: n. ē illicituz. **A**lio
 mō instinct. huiusmodi causant

ex causa spūali bona angelo ut
 ex deo. ut pz in columba super
 xp̄m descendēte luc. iij. Et ī cor
 uo qui paut heliam. iij. regum
 .xvij. Et in ceto qui absorbit z
 eicit ionā Jone. j. Alio? ex cau
 sa spiritali mala ut ex demoni
 bus q̄ utūtur huiusmodi opera
 tionibus brutorum q̄alium ad
 implicādum aīas uanis opinio
 nibus. Et eadem ratio uidetur
 esse de om̄ibus alijs h̄mōi. oīs
 igitur huiusmōi diuinitio si ex
 tendatur ultra illud ad quō p̄
 attingere fm̄ ordinem nature l'
 diuine prouidentie est supersti
 tyiosa z illicita. Nec tho. **Q**ue
 stio. xli. utrum p̄ omen possint
 futura cognosci. Est autem fz
 tho. omen uerbum ex in speza
 to prolatum ex quo seq̄tur bo
 nū alicuius. Et tunc dicit̄ omen
 illius. z ponitur exemplū de ro
 manis q̄rentibus locum aptum
 ut ibi manerent. z ciuitatez edi
 ficarent. Et cum uenissent ad
 locum ubi nunc est roma uexil
 larius qui ferebat uexillm̄ pre
 cedendo fixit illud ī terra dicēf
 Stemus quia hic optime m̄ae
 bimus. Et hoc uerbum fuit ac
 ceptū p̄ omine. R̄ndet tho. ibi
 dem aliter est dicendū de omi
 ne q̄ de p̄fatis augurijs. qz uer
 ba hūana q̄ accipiūt p̄ omine
 non subduntur dispositioni stel
 larum: disponuntur tñ duplici

aliqui fm̄ diuinam prouidentia
 aliqui uero fm̄ demonis opatio
 nem fm̄ primum modum cōiec
 turare est licitum. **U**n̄ gedeon
 qui in cathalogo sanctorū heb.
 xi. ponitur usus fuit omine ex fz
 q̄ audiuit recitationem z inter
 prationem cuiusdam somnij. ut
 legitur iudicum. vij. **E**t simili
 ter heliezer seruus abrahe: ut
 legitur gen. xxiiij. Sed gedeon
 obseruauit recitatōem z exposi
 tionem somnij accipiens eadez
 p̄ omine quasi ordinata ad sui
 instructionem a diuina prouide
 tia: z similiter heliezer attendit
 uerba puelle oratione premissa
 ad deum hec tho. Secūdo mo
 do coniecturare est illicitū quo
 modo receperunt omē serui be
 nedab regis syrie qui audiētes
 ab ore regis israhel achab. hoc
 uz uerbuz. Si adhuc uiuit. fra
 ter meus ē acceperunt pro omi
 ne. z festinantes rapuerunt uez
 bum ex ore ei? atq; dixēf. Fra
 ter tuus benedab uiuit. iij. reg.
 xx. **Q**uestio xliij. utrum ex ar 33
 te phisonomie diuinare licituz
 sit id ē ex dispositione membro
 rum hoīs coniecturare de mori
 bus hoīm? R̄ñ. alb. li. i. de ani
 malibus tractatu. ij. q̄ sic dum
 modo caute fiat uz soluz de na
 tura diectnaliter: fz d̄ morib? z
 electionibus non diffinitie iudi
 cando. Et ad hoc p̄fres allegat

phos. Ubi notat primo q̄ phiso-
nomia est scientia docens diui-
nare id est cōiecturare de affec-
tibus hoīm p̄ phycas formas
mēbroꝝ. Secundo notat quod
ex multis que sunt ī homine ac-
cipitur coniectura illa. **P**rimo
ex sanguine siue humore. q̄r ex
talibus passionat̄ facilliter hō z
afficitur humore quadruplici
vidēz sanguineo .melanconico.
colexico. z flegmatico. Secūdo
ex sexu masculinitatis z femiei-
tatis. **T**ertio ex oculis capill̄.
auribus. facie. z alijs membris
patentibus. Propter q̄ Prolo-
meus dicit diuinare melius ex
stellis secūdis z ueri. **S**tellas
secundas uocans figuras z acci-
dentia inuēta in rebus phycis
que a stellis superioribus imp̄s-
sa materie scimus. **S**z superio-
res stelle .aliqñ nihil imprimūt
licet in eis non deficiat. sed in
materia inferius indisposita.
Tertio notat q̄ p̄fatorum ne-
cessitat̄ uoluntatem. Unde nul-
lus diffinitiuē iudicandus ē ex
talibus malis esse. nisi manife-
stum sit suum malum. licet pre-
fata aliquando inclinent aut si-
gnent inclinationem affectus.
Unde per tria pōt quis contra ta-
lia operari. Prio p̄ hoc q̄ mem-
bruz q̄ inspicitur est fōre signū
per accidens infirmitatis alicu-
ius z non nature. Secundo per

liberum arbitriū quo (ut phs in
.iij. ethicorum dicit) Sum̄ dñi
nostraz actionum. Tertio p̄ ha-
bitum uirtutis uel s̄uetudinez
unde aristoteles refert discipu-
los ipocratis eiusdem faciez op-
time depictā obtulisse philemo-
ni optio physonomo. **Q**ui iudi-
cauit illud esse uiri luxuriosi z
deceptoris idolum. qđ eū ī indi-
gnanter ipocrati retulissent; res-
pōdit. uere iudicauit : qđ ad h̄
natura inclinauit. Sed illō qđ
natura non dedit amor uirtutū
z phie cōtulit. s. continentiam z
fidem. Nec Alber. **T**ertū at̄ est
q̄ gratia pl̄ ualet q̄ oia antedi-
cta. Unde deuoti uiri min̄ alijs
sūt iudicādi. Unde artē p̄fatā ap-
pbat salomon puer. xviij. d. In
facie prudētis lucet sapia : ocu-
li stultoꝝ in finib̄ ire. **E**t ecē.
xix. Et uisu cognoscitur uir. z
ab ocursu faciei cognoscitur sē-
satus. **S**ed iudicia ueritas ui-
tare indet cum iudeis ait Joh.
vij. Nolite iudicare s̄m faciem
sed iustum iudicium iudicate. *no bii*
Questio. xliij. utrum aliqua ue-
ra scientia per artem notoziaz
possit acquiri. Est autē ars no-
toria quedam obseruantia qua
per ieiunia abstinentias z ora-
tiones uerbales cum inspectiōe
q̄rundaz figurarū seu carectez
ac prolatione uerborum igno-
torum z similium quis scientiā

adipisci molitur. **Rñ.** tho. 2. 2. q. x. c. vi. ar. i. q. ars notoria illi cita et inefficax est. et ideo penitus repudianda et fugienda a xpiano. **P**rimum probat qz utitur ignotis caracteribus et uerbis ut. q. xxvi. dictu e. Un sup uacuis signis utes. tacita demonum pacta habet. Secundum patet. qz null dem intellectum hois illuminare pot quez ex obstinatione obtenebrare intrudit semp ut docet tho. i. pte. Acquisic aut scientie et sapientie fit p illuminatides. Un ut aug. dic x. li. de ci. dei. etiam teste porphirio pho. Demonu operatiobus et obseruatijs et purgationibus aia nec diuinā nec ueram scientiā adipiscit. **T**ertiū patet ex aug. li. ij. de doctrina xpiana. Eadem ratione sicut de superstitionib ceteris quas ibi iprobat. **Q**uestio. xliij. utz saliatores peccent iudicantes in suis coiecturis. Sunt enim saliatores ut dicit isid. li. viij. ethimo. sic dicti. qz dum eis membroru quecunqz pres salierit aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare predicunt. **R**espondet idem ibidem quod sic. Idē ex questionibus. xxij. et. xxvi. patet. **U**n cōcludit ex supra dictis oibus isid. quod i his omnibus ars demonu ex quadam pestifera societate hoim et an

geloz maloz exorta est. unde et cūcta uitāda sunt xpiano et omni penitus execratione repudianda atqz damnanda. **D**ec isid. **Q**uestio. xlv. utrū ne licitum sit dies. annos. obseruare aut menses. ad exeundum de domo p itinera. ad induēdū nouas uestes. et ad faciendū similia. pro habēda prosperitate et uitāda aduersitate. **R**ñdet text. xxvi. q. vi. non licet et sequentibus multis auctoritatib summorū pōtificū et aug. qz non. Unde ibi improbantur obseruatores kalēdarū ianuarij sub ritu paganorū v3 ne aliquid pl noui fiat propter annum nouū. Ne mense cum epulis parētur uel lampadibus: ne per uicos et plateas chozi ducantur: nec cautiones fiant. **E**t tales anathema sūt qui faciūt. Itē i alio c. dicitur. **N**on obseruetis dies qui dicuntur egyptiaci. glosa. quos egyptijs inuenerūt. ut qui aliquod opus in die tali inchoaret malum haberet exitum. **T**n ex antiquitate ecclesia sigt hos dies i kalēdaris suis. **D**ec ibi. Unde aug. in encheridion et ibidē in decreto habetur. Quis existimaret qz ismagnum pēm sit dies obseruare et menses et annos et tempora sicut obseruant qui certis diebus siue annis siue mensibus uolunt uel nolunt

inchoare aliqd eo quod sz uari
 as doctrinas hoim fausta uel
 infauſta exiſtimat tpa no hui^o
 mali magnitudinē ex tior apli
 pēſarem^o. q̄ de talib^o ait ((Nūc
 cognouiſtis deum imo cogniti
 eſtis a deo quō cōuertimi itez
 ad infirma z egena elementa q̄
 bus denuo ſeruire utilis. dies
 obſeruatis: z mēſes z tempora
 z ānos. Timeo uos ne forte ſiñ
 cauſa laboraueri in uobis)) Tñ
 bene obſeruar quis pōt tpa qñ
 luna eſt incerta quota ſit p ſe
 candis lignis ut diuti^o durent:
 z minus a uermibus rodantur.
 Sic de pomorū coligendis fru
 ctibus z de ſimilibus que ex na
 turali p̄bia uel ex arte autenti
 ca ſine ſupſtitionibus ſeruari d
 bent uel poſſunt.

Capitulum .xij.

Nono p̄bhetur in colendo
 unum deum ſuperbia qua
 quis renuit deo obedire ſi
 cut humilitate deum reuerētur
 debite. ubi primo uidendū erit
 quid ſit ſupbia. quō differat ab
 inani gloria: z quam detestabi
 le uicium ſit. Scdo q̄ ſint eius
 ſpēs. Tertio qñ ſit mortale pec
 catū: z de eius remedijs. Circa
 primū notandū ſm tho. 2.2. q.
 clxij. z queſtionibus: de malo q̄
 ſtione de ſuperbia. quod ſupbia
 eſt contēptus dei uel ſuperioris
 uel nolle obedire talium p̄cep

tis. Et hoc ē formale z p̄cipa
 le. Sed materiale ē audax ſeu
 p̄ſumptuoſus appetitus z inordia
 tus proprie excellentie. D̄r ḡ p̄
 mo cōtemptus. **U**bi nōt: quod **b**
 ſm tho. 2.2. q. clxxxvj. ar. ix. q̄ ^{ad 3}
 tunc aliquis cōmittit uel trāſgr
 ditur aliquid ex cōtēptu qñ uo
 luntas eius renuit ſubijci ordia
 tioni legis uel regule: z ex hoc
 procedit ad faciendum contra
 legem uel regulā. Quando aut
 ecōtra p̄pter aliquaz particula
 rē cauſam. puta cōcupiſcētiam
 uel irā uel deſideriū cuiuſcūq̄
 alterius rei inducīt ad aliquid
 faciendū cōtra ſtatuta legis uel
 regule non peccat ex cōtēptu
 ſed ex aliqua alia cauſa. Et z ſi
 frequēter ex eadē cauſa uſ alia
 ſili peccatū iteret. Frequētia
 tñ diſpoſitie inducit ad contēp
 tū. Nam ſm bern̄. Contēpt^o eſt
 tumor ſuperbie. D̄r conſequenē
 i deſcriptiōe ſupbie. Nolle obe
 dire. Quod declarat cōtēptum
 id eſt rēnuere obedire. Eſt enī
 tranſgreſſio p̄cepti effectus ex
 teriō ſupbie q̄ ē in omni mortali
 p̄co. Sed cōtēpt^o p̄cepti ē iteri
 or actus z n̄ ē in omni p̄co mōta
 li. qz q̄dam ſiūt ex ignorātia ali
 a ex fragilitate. ſed ſupbia ex q̄
 dā malicia. D̄r uel ſuperioris. qz
 quēlibz debem^o ſuperiōrē arbitra
 ri ut poſtea diceſ. D̄r appetit^o
 audax. qz ſupbia ē in iracibili

de proprio bono presūptō q̄daz
 q̄ se erigit contra deum vel ali
 os hoies eos vel eoz mandata
 quipendendo seu contemnēdo
 dicitur inordinatus: quia si or
 dinate quis appeteret excellen
 tias suas: non peccaret. Nā rex
 frācie p̄ferre pōt diuitias suas
 diuitijs militis. Et considerare
 dona t̄p̄ralia: et spiritalia sibi
 collata a deo: sed cū gratiaruz
 actione. in deū debz ea reduce
 re. Qd̄ si se extollat de eis d̄ de
 um. aut primū. aut eoz māda
 ta inordinate tunc appetit. dici
 tur pp̄ie excellentie. Unde di
 cit Alex. de hal. in sūma q̄ cuz
 supbia sit appeterere excellentiā
 sui: aliud ē appeterere excellētiā
 et aliud appeterere excellentiam
 ut pp̄riam. Appeterere enī excel
 lentiam cū sit naturale homini
 et angelo: inq̄tum sunt facti ad
 dei imaginē: nō ē peccatū: sed
 appeterere excellentiā pp̄riaz: ut
 pp̄riā semp̄ ē peccatum. Et fit
 multipliciter ut in spēbus appa
 rebit quattuor. Ex quibus pz.
 Primo q̄ supbia duplici virtu
 ti t̄riatur directe humilitati q̄
 ad fōmale: in supbia. et quo ad
 matēiale magnanimitati. Que
 uirtus ip̄ortat extēsiōnē animi
 ad magna et ardua in omni vir
 tute. Secundo supbia differt
 ab appetitu inanis glorie. seu
 ab inani gloria. Pro cuius itel

lectu. nota fm aureolum in. ij.
 dist. xxi. q. ij. q̄ aliud ē cōplacere
 et delectari in sui excellentia
 habita. q̄ ē uane glorie: et aliud
 ē erigere se super alios. q̄ ē sup
 bie. Affectiones enī appetitus
 sequuntur cōformiter existima
 tiones intellectus. Sed alia ē
 existimatio in intellectu existi
 mare quantitatez sue excellen
 tie absolute: et aliud ē existima
 re excellentiaz suaz sp̄aratiue
 ad alios secundum excessum.
 imo hec secunda oritur ex pri
 ma. Primo enim intellet^o inor
 dinatus existimat suas sufficiē
 tias esse magnas. et supremi gra
 dus. Secundo ex hac existima
 tione oritur statim existimatio
 insufficientie alioz. qua ex: stiat
 excellentias alioz paruas. Et
 hoc dupliciter. vel existimado
 sufficiētias pp̄rias magni gra
 dus uel insufficientias sibi equa
 liū modicas. Igitur i appetitu
 ezunt conformiter due affectio
 nes correspōdentes ultimis exi
 stimationibus duabus. Primā
 quidē existimationez qua inor
 diate existimat excellentiā suā
 magni gradus absolute sequit̄
 in appetitu delectatio: et com
 placencia i propria excellētia:
 que ē inanis gloria: sed secūdā
 existimationez qua paruipēdit
 aliorum bona sequitur erectio
 Et talis erectio ē superbia. Et

si erectio talis ē respectu supio-
rum uel maiorum tunc dī ire-
uerentia: ⁊ sequitur existimatō
nē qua indicat q̄s suas sufficien-
tias magnas ⁊ superiorū puas.

Respectu uero equaliū dī pre-
fata erectio cōtēptus. qui sequi-
tur existimationē qua quis bōa
equalia aliorū reputat q̄si nul-
la. Uidetur igitur q̄ superbia q̄
duplici dīfferat ab inani glo-
ria. quia superbia ē in appetitu
irascibili respectu alicui⁹ ardui
cum quodam cōtēptu aliquā
do. ⁊ in illo qui non curat mani-
festationē. sed inanis gloria ē i
cōcupiscibili non semper de ar-
duo nec semper cum cōtēptu
⁊ semper ē appetitu manifesta-

tionis. **D**ubitata que sint ra-
dices supbie: **R**espōdetur q̄ tri-
plices. **P**rima est inordinatus
amor sūt. Ex illo enim quis faci-
liter reuertet. inordinate in se
excellencias ueras uel falsas.
Secunda est cōsideratio incau-
ta honorum suorū. Que cuz oīa
sint a deo p̄cipaliter aut tota-
liter. si per gratiarum actōz nō
in deum dirigūtur se erigit ani-
mus i supbiaz. Tertia est negli-
gentia cōsiderandi deū ⁊ proxi-
mum. Nam si sepe cōsideram⁹
deū ⁊ potentissimū. sapientissi-
muz ⁊ optimuz. a quo manant
precepta non faciliter nos con-
tra eum erigeremus. Similiter

si cōsideramus debite primuz
nō faciliē eā cōtēneremus si eq̄-
lis est aut irreuerēter tractare
mus si superior ē. **C**ōsidera igit i
primo quolibet quō raro ē ali-
q̄s tā pu⁹ q̄n aliqui magno p̄des-
se possit. Itē q̄ aliquā uirtutez
occultaz habet q̄ cares. Itē q̄
forte p̄destinatus ē ⁊ tu dānan-
dus. ut in iuda ⁊ magdalena.
claruit improuise in multis.

Dubitat. cuz supbi⁹ sit supra e
regulā a deo nobis traditā ire q̄
sint regule fm q̄s mensura⁹ de-
bem⁹ opa ne supbia mus: **R**ñ .
q̄. iij. opposita. iij. spēbus sup-
bie de q̄bus gre. dicit. xxiiij. mo-
rū. Prima ut credam⁹ firmiter
oīa bona n̄ra q̄ n̄ sunt p̄ca ⁊ de-
fectus a deo nobis data. Secda
ut si q̄ meruim⁹ de p̄cipalissi-
mus auctor extitit sine quo ne-
dū sum⁹ aliqd suffi. ciētes facere
aut uelle bonū. s̄z nec cogitare
ut dīc aplūs. Tertia ē agnosce-
re bona nostra que habemus a
deo esse nihil alieni nobis ascri-
bendo. Quarta amare primū i
nullo eū decipiēdo. **Q**uam
malū sit superbia: patet primo
auctoritatib⁹. Est. n. quasi rex l'
regina alioz uicioz. Unde ps.
((Emūdabor a delicto maxio))
id est supbia fm glo. Itē ecci.
x. ((Iniciuz oīs peccati supbia
qui tenuerit eā iplebitur male-
dictis)) Itē theodie. iij. ((supbia

nunq̄ in tuo sensu aut in tuo v̄bo dominari pmittas. In ip̄a enim incium sumpsit omnis perditio. Secūdo p̄z exēplis. Nā superbia de sup̄mo angelo fecit pessimū d̄monē. ysa. xiiij. (quō cecidisti lucifer d̄ celo qui mane oriebaris.) Ecce de angelo fit demon. de nobilissima creatura. pessima fit. et de celo eijcitur in infernū. **¶** Item eua p̄ superbiam q̄ uoluit effici sciens ut d̄us facta ē isciens: quodāmodo ut pecus. ps̄. Nō cum in honore esset non intellexit cōparatus est iumētis insipientibus et similis factus ē illis. **¶** Item saul postq̄ humilitate: in regnū p̄ deuz ducitur: supbiens deijcit et postez sui: et a demone possiditur. i. re. xv. **¶** Item nabuchodonosor. dan. .v. supbiēs depositus: ē de solio regni sui: et gloria eius ablata ē ei: et a filiis hoim eiectus. **¶** Item phariseus qui se dixit non ēē vt ceteri: ut se sup ceteros extolleret: non ē iustificatus: sed hūit publicanus. luc. xvij. **¶** Item Pe. qui preceteris presumpsit dicēs ((et si omnes fuerint scandalizati in te ego non scandalizabō)) **¶** Mat̄h. xvi. vilius ceteris lapsus ē p̄ ancillam piurando et tria uice. **¶** Quo ad. ij. principale de speciebus superbie. notandum pro intellectu earundem secundū Tho. q. de malo mate

ria de supbia. q. iij. q̄ quedam se habēt antecedētia ad supbiā ut sunt ex qb̄ oritur faciliter: alia sunt in quibus essentialitē cōsistit supbia: alia aut sunt q̄ cōsequūtur supbiā: et ab ipsa eliciuntur. **¶** Et quodlibet istoz ē multiplex. Nā cū superbia sit iordinatus amor proprie excellentie. tot erunt antecedētia et cause et origenes: quot bona in quibus quis excellentiam inordinate appetere pōt. Sūt aut̄ i genere triplitia bona. Primo i fima. q̄ dicunt̄ fortune: ut diuitie. delitie. dignitates officioz. amici. et honores. **¶** Secundo bona nature quo ad corpus: ut pulchritudo. fortitudo. sanitas et nobilitas: quo ad aiā intellectus perspicacitas naturalis. scientia acquisita. memorie. tenacitas: ad uirtutes naturalis habilitas seu uirtus naturalis uirtus acquisita potestas tollerandi. exercitia spiritualia. et artes acq̄sita. **¶** Tertio bona gratie ut fidel. spes. caritas. et alia. Cū igitur homo inordinate diligit se q̄ ē radix oim p̄corum id ē cum non refert omnia bona in deum p̄ p̄ncipaliter et finaliter put̄ in primo p̄cepto dictuz est quodlibet p̄fatorum boncrū faciliter homo retorquet in se: et se extollit ultra q̄ debz. **¶** Et sic b

xxiiij. mox. consistit in quattuor
spēbus. quas declarat sanctus
tho. ubi supra. nam fm aug. li.
sententiarū prosperi. Superbia
est inordinat⁹ amor proprie ex
cellentie. ut cum homo vult si
bi aliquod bonum. solum iō qd
hoc habendo uel isto modo ha
bendo excellentior est q̄ nō ha
bendo uel non sic habendo. In
isto autez caplo solum de p̄mis
duab⁹ spēb⁹ dicef. Prima igit̄
species supbie ē. cum bonuz qd
sibi iest ab alio a semetipso h̄re
se existimat. Excellentius eniz
est quod aliquod bonum insit
alicui a se q̄ ab alio. Quando
ergo homo ppter inordinatum
amorem proprie excellentie mo
uetur ad extrimandum illd bo
num qd habet ab alio se solum
habere a se. Et uult etiā sic ha
bere a seipso: tunc superbit pri
ma spē. 5 tales apo. i. cori. iij.
dicit ((Quid habes qd non acce
pisti)) sup quo glo. aug. Sciēdū
neminem posse discerni ab illa
perditionis massa nisi qd hoc bo
num habet qd credat qd quicqd
boni habet a gratia saluatoris
accepit. Un̄ p̄hs i primo d̄ celo
mundo. Ab hoc quidē ente scz
deo dependet celum. ⁊ tota ei⁹
natura. ⁊ ab uno ente singulis
cōmunicatum est esse ⁊ uinere
nam q̄cunqz habem⁹: a deo ha
bem⁹. aut immediate a sua ma

nu potenti nobis porrecta ut a
nimam. intellectum. uoluntatē
memoriam. fidem. ⁊ uirtutes in
fusas. aut mediancibus dei. nun
ciji qui sunt celū. elementa. ho
mines. bestie. ⁊ alia tempōalia
nobis porrecta: Patet h̄ p̄ illd
math. vj. ubi dicit ((q̄ aues non
nent nec serunt ⁊ tamen p̄ cele
stis eas pascit)) Non. iquit ipse
se pascūt lz uolēt ⁊ querāt. Itē
patet experientia. nam agricola
q̄ interdum ex uno anno bene
colit vineam min⁹ p̄cipit: q̄ p̄e
cedēti āno qm̄ male coluerat ui
neam. Tur: qd labor humanus
non sufficit. sed solis ⁊ celorum
influentia aeris temperies ⁊ nā
in q̄ deus dñatur nō hō. **S**ed
dicis. credo me omnia bona a
deo h̄re: q̄ careo prima spē sup
bie. R̄ndet uilh̄. i summa uicō
rum. d. qd etiā ideo dicitur d̄ su
perbo. qud ipse credit bona sua
habere a se qd scilicet facit ac si
crederet. Sicut in simili aliquis
dicitur nō credere xpm̄ filiū dei
quī nec illius terretur cōmina
tionibus nec attrahitur promif
sionibus. nec p̄ceptis obtempe
rat neccōsilijs acquiescit. ut di
cit bern̄. Sunt autem tria q̄stū
ad hoc qd dicitur superbus face
re q̄si crederz bona sua a se h̄re
⁊ non a deo. P̄rio si gloriatur i
corde suo de bonis suis puerse
ppter qd ap̄lus dicit. ubi supra

((quid habes q̄ nō accepisti: si
 aut accepisti quare gloriaris q̄
 si non acceperis)) Secundo q̄n
 tum ad hoc q̄ aliquis de bonis
 suis se iactat d̄ illud Job. xxi.
 ((si osculatus sum manuz meaz
 )) In manu operatio: in osculo
 v̄o intelligit̄ laudatio. Unde o
 sculum manus ē laudatio p̄pe
 opationis. Tertio quia de v̄ois
 suis deo gratias non agit. Ido
 ingratus d̄r vulgariter non ag
 scere beneficium. Unde greg.
 non ē dignus d̄dis qui nō agit
 l̄ gratias de datis. **S**ecunda
 species supbie ē cū quis bonum
 q̄ h̄z ab alio de gratia coḡscit:
 z fatetur se ab alio habere. sed
 putat sibi hoc debitū fuisse: z p̄
 meritis recepisse. Excellentius
 enim ē aliquid habere ab alio
 ex meritis suis q̄ mere d̄ ḡtia.
 Lum ergo homo propter amo
 rem proprie excellentie mouet̄
 ad extimandum illud bonū q̄
 ab alio habet de gratia habet̄
 se ab eo meritis propriis. Ut si
 famulum habes suo labore vix
 merentem calceos. qui datis si
 bi tunica z caligis z calceis pu
 taret. nec se beni meruisse. hoc
 ē superbie d̄ deum vel hoiez.
 Scire aut̄ d̄bes q̄ quicquid ha
 bes. a deo habes. i. corin. xij. ((
 Deus opatur oia in omnibus))
 imo deus in omni actione n̄ra
 p̄ncipaliter occurrit. Sed dicis

Diuitias z scientiaz studio z la
 bore p̄prio acquisiui: quō ḡ a
 deo heo. **R**ndet̄ q̄ de^o tibi ma
 nus contulit pedes. zc. z itellec
 tus tui industriam. Et hoc ē p̄
 muz q̄ habes: s̄z a deo. Nec at̄
 omnia uelut p̄na mortua ma
 nu scriptoris non recta nihil fe
 cissent ad tuam scientiam. aut
 ad diuitias tuas. nisi sūmus ar
 tifex esse: z intelligere tibi d̄dis
 set z conseruasset. Et hec sunt
 p̄ncipalissima: z sūi nostra idu
 stria z imediate a deo. **U**n̄ lu
 ce. xvij. ((Lū omia feceritis q̄ p̄
 cepta sunt uobis dicite serui i
 utiles sumus q̄ debemus face
 re fecimus)) z merito iutiles qz
 nihil deo proficimus sed nobis
 ex sua bonitate merito q̄ face
 re debuimus zc. qz dei uerissime
 serui sumus creatōe: ratōe cui^o
 omnia n̄ra sibi debemus. Plus
 si possibile ess̄z tenemur ex cōf
 uatione. amplius ex redēptōne
 zc. Dicit̄ et̄ alexan. de hal. i sū
 ma. Credere se h̄re bonum pro
 meritis inquantū credit se quis
 esse causam principalem meri
 torum illozū deū uero secūdari
 am est p̄c̄m z supbia. Similiter
 cum se credit habere bonum a
 deo p̄ meritis inquantū se ponit
 causam secundariā tāq̄z ex me
 rito cōdigni illud tribuentem ē
 secunda sp̄s. **C**redere aut̄ se
 habere aliq̄d bonū pro meritis

ponēdo deū causam principalē non est peccatum. Unde sup^o secunda specie appetit excellētiā ppriā ut ppriā: in quātū pōnit se causam principalē. deum uero secundariam. Nec ille extra ista quidam putant merita sua tam magna ut merito deus pro eis debeat eis dare uitam eternam. p̄seruare a tribulationib⁹ ⁊ a sibi⁹. Quod si non facit deus murmurāt supbe. Ad illam spēm ⁊ ad primā etiā rducitur ingratiitudinis uicium s̄z Tho. Quia ingratus est qui sibi attribuit quōd ab alio habet. Cōtra hāc spēm peccans multipliciter errat. Primo q̄ liberalissimū largitore deum putat uenditorem dum credit emere meritis a deo qui n̄ est extimator meriti. id est opus non est d̄ se meritorum. sed a dei misericōdia. Secundo talis putat soluere quod impossibile est sibi soluere q̄ alias omnia tenemur deo: ut pretactum est. Tertio quia ea que in oculis nostris interdum putantur merita sūt demerita. Uñ iob. iij. ((Ecce q̄ seruiātī e non sūt stabiles. ⁊ in angel' suis reperit prauitatē)) quātō magis hij qui habitant domos luteas que terrenū habent fūdamētū cōsumētur uelut a tineis ysaie lxiiij. Facti sumus ut immūdi omnes nos quasi pannus men

struate uniuerse iusticie n̄re.

Capitulum .xiiij. de eodē.

Quia igitur superbia m̄tis rebus se immiscet. ideo hic tria sunt uidēda. Primo de duabus ultimis superbie speciebus in capitulo precedenti enumeratis. ⁊ q̄bus rebus se immisceat. Secūdo q̄ sit peccatum mortale. Tertio q̄ sunt remedia contra eandem. **Q**uantum igitur ad primū notandum q̄ tertia species est cum iactat se quis de bono quōd non habet excellentius. enim ē habere in se aliquod bonum q̄ nō h̄re illud. ⁊ quanto bonuz ē maius. tanto est excellentius. ⁊ tanto maiorem excellentiā habens per hoc consequitur. Cū igitur quis ex appetitu prope excellentie mouetur ad attribuendum sibi aliquod bonum q̄ nō habet: aut maius bonuz q̄ habeat: tunc ē tertia spēs. Exempli gratia. Cū homo pp̄ appetitum pprie excellentie extimat se sapientē. pulchrū. iustum: fortem ⁊ sic de alijs bonis nature aut gratie: aut ēt extimat se magis sapientē: aut doctū iustum fortem ⁊ in p̄nomiatis quā sit: aut dicit se sapientē doctum. fortē. iustum. ⁊ similia aut magis q̄ sit. i talib⁹ dictis

aut etiam si talia alio modo quam per uerba ostendat ut in prescientia uestium ampla familia. uel qua cum exteriori alia habitudine. est in tertia specie superbie. **A**d idem pertinet cum quis negat aliquod uicium quod in se est. Per hoc enim attribuit sibi uirtutem oppositam. uel attribuit sibi bonum innocentie quod non habet. Unde aug. iij. d. ci. dei dicit quod excusare se de peccato commisso ad superbiam pertinet: Et dixi notate quod ex amore proprie excellentie mouetur ad se sic iactanda. **S**i enim ex aliqua alia causa moueretur ut ex uanitate quadam uel delectatione sola. quam habet in metiendo. uel propter lucrum tunc non reduceretur ad superbiam sed ad aliquid aliud uicium. Et licet iactantia opponatur ueritati. tamen proprie ratione cause ex qua frequenter procedit ponitur hic species superbie. Unde dicit Tho. q. de malo ubi supra et alex. de hal. i. summa licet in iactantia sit falsa uocis significatio quod tamen eius intentio principalis non est ut fallat sed ut excellat: dicitur species superbie et non mendacii. Iactantia ponitur species superbie non quantum ad ipsum exteriorum actum quod consequenter se habet ad superbiam: sed quantum ad interiorum affectum ex quo talis actus exterior procedit dum scilicet homo

presumit de seipso ac si habet quod non habet et in talem excellentiam alius eius tendit que sibi non competit nisi haberet quod non habet. Et in summa dicitur quod iactantia procedit ex superbia sicut ex causa iterum motiua et impellente ex hoc enim quod aliquis interiorum per arrogantiarum supra seipsum eleuatur. sequitur plerumque quod exteriorum maiora de se iactet licet quicquid non ex arrogantia. sed ex quadam uanitate aliquis ad iactantiarum procedat et in hoc delectetur quod est talis secundum habitum. et ideo arrogantiarum per quod aliquis supra seipsum extollitur est species superbie. non tamen ideo iactantie. sed ut frequenter eius causa. ideo ponit gre. speciem etiam. Tendit autem iactator plerumque ad hoc quod gloriam consequatur per suam iactantiarum et ideo secundum gre. ex inani gloria oritur secundum rationem finis. de hac materia uide infra precepto. viij. c. ij. **Q**uarta species est secundum gre. cum quis despectis alius singulariter uult uideri. excellentius enim est quod quis habeat aliquod bonum quod alij non habent aut perfectius illud habeat. quam alij. Cum igitur inordinatus amor proprie excellentie facit quod quis despectis alius uult solus uideri habere quod non habet tunc est quarta species. **U**erum est quod illud uideri plus

ptinet ad inanem gloriaz : cui⁹
 causa est superbia. Unde dicit
 Tho. ubi supra .q. d. malo. Dec
 catū supbie qñq; magis euiden
 rius apparet p aliqua preceden
 tia z subsequētia q̄ per illud
 ī quo essentialit̄ cōsistit. Ideo
 beatus gre. spēs supbie assigna
 uit fm aliquos actus antecede
 tes uel cōsequētes cū tñ omnes
 spēs supbie in quadā presūptio
 ne animi essentialit̄ cōsistant.
 Uelle enī singularit̄ uideri cō
 sequenter ad superbiā pertinet
 Essentialiter aut̄ quāta spēs su
 perbie in hoc cōsistit q̄ homo
 psumit de se acsi omnes singla
 riter excelleret. Ad huiusmodi
 enī excellentiā animus ei⁹ affi
 citur. Dec ibi. Supbia enī ior
 dinate ppriam excellentiā ap
 perit: sed inanis gloria appetit
 excellentie inordinate maifesta
 tōz. Ad hanc spēm reducit̄ cuz
 quis aliquod bonū habet in se
 quod alij nō habēt: aut etiā
 excellentius possidet q̄ alij z si
 bi in hoc complacet inordinate
 in q̄stum p hoc supra alios ē z
 eis excellentior. Uel cū quis n̄
 habet sed appetit habere aliq̄
 bonum maius ut p hoc sup ali
 os sit z eis excellentior: z p hoc
 se extimat alijs simpliciter me
 liorem. z sic uult eis pferri. nec
 uult eis in alijs subesse ubi dbe
 ret tūc ē in illa quarta specie su

pbie. exempli gratia. Si q̄s hēt
 maiorē scientiā alijs z ī hoc cō
 placet: aut appetit habere ma
 gnā propter hoc p eam super
 alios sit z eis excellentior. ē q̄r
 ta spēs. Si aut̄ cognosceret se
 eam habere de munere dei z cō
 placet in ipsa ideo ut meli⁹ no
 scat quid bonū z quid malum
 sit ad se z alios regendū ad dei
 laudem tunc est uirtus. Sed si
 ppter huiusmodi scientiam exti
 mat se nō sciētib⁹ meliorē. itez
 ē in ista quarta specie. q̄ si ip̄e
 excellit ī scientia z in ista ē su
 perior. ī alio deberet putare ali
 qua bona que ignoraret: ratōe
 quoz alter ē multo melior. Et
 sicut dictū est d̄ scientia ita de
 quacūq; alia uirtute: immo de
 diuitijs z roboze corporali z de
 alijs quibuscūq; bonis corporali
 bus z spūalibus. ¶ Ad hanc spe d
 ciem pertinet quando quis pre
 sumptuose tendit in aliquid qd̄
 est supra se z supra suam digni
 tatem. Ut si q̄ non esset suffici
 ens ad regendum ciuitatez qui
 ex amor̄ proprie excellētie mo
 ueretur ad appetēdū fieri mgr̄
 ciuiū. aut simile. aut insufficiens
 ad curā ciuitatū. attū ad talē sta
 tū appetitu tēderet aut se inge
 reret. Et hoc ppter inordinatuz
 amorē proprie excellētie quo ul
 let alijs in statu ep̄ali uel in hu
 iusmodi alijs. esset quarta spēs

Et nunc dicta sint de hijs ī qui
 bus essentialiter supbia cōsistit
 ⁊ de interiori supbia. Ad hāc ē
 speciem pertinere uidetur iudi
 cium temerarium de malicia p
 ximi. Ubi notandum quod tri
 plex ē iudicium. Unū pfectorū
 De quo .j. cori .ij. ((spūalis oia
 iudicat. Aliud est iudicium au
 ctoritatis. De quo sap .j. ((diligi
 te iusticiā qui iudicatis orbē))
 Tertium est iudicium suspitio
 nis. De quo s̄m Tho .2.2.q .lx.
 tria sunt notanda. Primo an iu
 dicium ex suspitione procedens
 sit illicitum. Ubi sciendū q̄ sic
 dicit tullius. Suspicio importat
 opinionem mali quādo ex leui
 bus iudicijs pcedit. Et cōrigit
 ex tribus. Uno quidem mō ex
 hoc qd̄ aliquis in seipō malus
 est. Et ex hoc ipō quasi cōsciūs
 sue malicie facilliter malum de
 alijs opinatur scdm̄ illud ecc .x.
 ((in uia stultus ambulans cum
 ipse sit insipiens omnes stultos ex
 timat.)) Alio modo prouenit ex
 hoc q̄ aliquis male afficitur ad
 alterum. Cum enī aliq̄s cōtem
 nit uel odit aliquem. aut irasci
 tur uel inuidet ei ex leuibus si
 gnis opinatur mala de ipso .qz
 unūquisq̄ facilliter credit quod
 appetit. Tertio modo puenit
 ex longa expientia. Un̄ p̄hs di
 cit .ij. rethorice quod senes sūt
 maxie suspitiosi qz multotiens

experti sūt alioz defectus. Pri
 me autez due suspitionis cause
 manifeste p̄tinent ad peruerli
 tatem affectus. Tertia uo cau
 sa dimiuit ratōm suspitōis. Et
 ideo suspicio uicium quoddaz
 importat: ⁊ q̄nto magis pcedit
 suspitio. tanto magis ē uiciosuz
 hec Tho. Secundo notanduz
 s̄m eundem q̄ triplex est ḡdus
 suspitionis. Primus ut homo
 ex leuibus iudicijs de bonitate
 alicuius dubitare incipiat. Et
 h̄ ē ueiale ⁊ leue p̄c̄z. Pertinet
 enim ad temptationem huma
 nam sine q̄ ista uita non ducit̄
 ut habetur in glo. super illud .i.
 cori .iiij. ((nolite añ tēp̄ iudica
 re)) addit hic Lancel. parisiens.
 Judicār p̄pria extimatiōe aliū
 ex aptis signis exterioribus q̄ n̄
 p̄nt b̄n fieri. nō est ex se mōtale
 licet q̄nqz sit curiositas uenialis
 q̄nqz mōtalis. dū homo ab alijs
 melioribus aut debitis nimis ī
 peditur. aut dum p hoc in sup
 biam erigitur. Secundus ḡd̄
 dicit tho. est cū aliq̄s pro certo
 maliciā alterius existimat ex
 leuibus iudicijs ⁊ signis. Et hoc
 si sit de aliquo graui est pecca
 tum mortale : in quantum nō ē
 sine contemptu proximi. Quod
 enim aliquis malā opinionē hz
 de aliquo sine causa sufficienti
 ex isto indebite cōtemnit ipsuz
 ⁊ ideo iniuriatur ei. Unde glo.

ibidem dicit. et si quod suspiciones vitare non possumus quia homines sumus iudicia tamen. i. diffinitivas firmasque sententias continere debemus. Cancellarius etiam dicit. **I**udicare alterum leui suspitione secundum presumptiones exteriores presertim uehementes non ex se mortale est. secus si firma assertio interiori uel exteriori illud fieret in magnum proximi dedecus et malum. Nullus etiam in uita iudicandus est tanquam dignus inferno quam spiritus sanctus operatur subito. Facta igitur a nobis non persona sunt iudicanda. Zelotipia etiam que est uehemens amor suspiciosus non satis fidens de re amata. et alie suspiciones malivolae ut dum quae semper putat irrideri et falli: ut quidam melancholici et quidam ex religiosis facilliter cadunt si non depmantur. Sed si addatur consensus liber sunt ut plurimum mortalia delicta aut mortalium delictorum uehemens causa. **T**ertius gradus est ut dicit **Th**omas. cum aliquis iudex ex suspitione procedit ad aliquem condemnandum hoc directe ad iniusticiam pertinet. Unde est peccatum mortale. **T**ertio notandum secundum eundem: quod dubia sunt in meliorem partem interpretanda ut dicit glossa super illo **ro. xiiij.** ((Qui non manducat manducatum non iudicet)) Quis ratio est: quod

ex hoc ipso quod aliquis habet malam opinionem de alio absque sufficienti causa iniuriatur ei. et continetur ipsum. Nullus autem debet alterum contemnere l' quodcumque nocumentum inferre absque causa cogente. Et ideo ubi non apparent manifesta iudicia de malicia alicuius: debemus eum ut bonum habere in meliorem partem interpretando quod dubium est. Sed diceret. Cum homo debet diligere proximum sicut seipsum: sed circa seipsum homo debet dubia interpretari in peiorem partem secundum illud **ioh. ix.** ((Uerbar' oia opa mea)) ergo uideatur quod ea quae sunt dubia circa proximos sint in peiorem partem interpretanda: **R**espondeo. **Th**omas. Interpretari aliquid in meliorem partem uel deteriozem contingit dupliciter. Uno modo per quendam suspitionem. Et sic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium siue nostris siue aliis expedit ad hoc ut securius remedium apponatur quod supponatur id quod deterius est: quare medium quod est efficacius contra maius malum multo magis est efficacius contra minus malum. Alio modo interpretamur aliquid in bonum uel malum diffiniendo siue determinando. Et sic in rerum iudicio debet aliquis nitri ad hoc ut interpretetur unumquodque secundum quod est. In iudicio autem personarum

ut interpretetur i meli⁹ sicut di
 e ctū est. **Hec tho.** **N**uc uiden
 dum ē de cōsequētibus supbiā
 iteriorem que a uulgo uocatur
 supbia. **U**bi sciendum q^o super
 bia imperat z inuoluit se mul
 tis opibus exteriorib⁹. z i gene
 re quintuplicib⁹. **P**rimo corpo
 ri. **U**bi sūt supbia criniū .ocu
 lorū excelētia. ceruix erecta. la
 bia magniloqua . gressus pōpo
 sus. z brachia minantia. **S**ecū
 do in ornatu corporis comit
 titur supbia p̄ciositate. molli
 cie. extraneitate. multitudine.
 amplitudie uel strictitudie. **E**t
 hec omia committi p̄nt i peplis
 capucijs tunicis pallijs suffode
 raturis camisijs cigulis caligis
 z i calceamentis. **T**ertio i com
 uiuijs per iuitatōne diuitū mul
 torum z pauperum paucorum i
 multitudie ferculorū z i p̄ciosi
 tate cibariorum. **E**t fm uersuz
 p̄. ppe. laute. nimis ardent. stu
 diose. **Q**uarto in equis z curri
 bus per multitudiem equoruz.
 per ornatū eoz aut curruū. p̄ ni
 mis eorum frequētē usuz. **P**ro
 deo eim z p̄ pcis deberem⁹ ali
 quādo peditare xpi exemplo z
 uirgis marie. **Q**uinto i uoce aut
 p̄ uerba ut tactando se . aut in
 cantu i q^o multi supbiūt frequē
 tando suauius uociferando z
 notas frāgendo. **N**ec solum ex
 teriora uerumetiam simpliciter

oia bona supra enumerata ho
 minis supbia pōt destruer. uñ
 beatus aug. in regula. **A**lia q̄p
 pe iniquitas i malis opib⁹ exer
 cetur ut fiāt. **S**upbia uero ēt
 bonis opezibus insidiatur ut pe
 reant. **P**ōt enim quis de uirtuti
 bus imo de humilitate uestiuz
 z i similibus se exaltare. **N**o
 f tandum aut q^o supbia multis
 nocet. **P**rimo quodammō deo
 cuius templa exiuit. **T**emplum
 inquit apostolus dei. i. coz. iij .
 sanctū ē quod estis uos. s3 hoc
 supbia deuastat. **S**ecūdo nocz
 sanctis. qz in festiuitatibus eorū
 plus solent multi i supbia ue
 stium crinium z sextorum offen
 dere q̄s in diebus sezialib⁹. **T**er
 tio nocet angelis in custodiaz
 nostram deputatis qui gaudiuz
 haberent super uno peccatorē p̄
 humilez penitētiā redeūte. quo
 priuantur cū in supbia excedi
 mus. **U**nde etiā .j. coz. xi. dicit
 Mulier debet hēre nelam sup
 caput suū p̄pter angelos. scilicet
 ne offendat eos. unde glo. **U**bi
 angelici spiritus adesse credēdi
 sunt maxime cuz diuinis miste
 riis ul obsequijs mācipamur id
 est cū ecclesiam ingressi uel lec
 tionibus sacris aurē accomoda
 mus uel orationi incūbimus ul
 missarum solemnia celebram⁹
 uel psalmodie operam damus.
Quarto nocet alteri coniuguz

nide t²⁴ / fuy
 24

interdū cū mulieri superbe uir
per fas ⁊ nefas expensas lucra
tur. Et econuerso mulier uirō
assentit. Quito nocet ipsi supbiē
ti. Superbis enīz deus resistit.
Iac. iij. Sexto nocet alijs ho
minibus quibus datur scādalu
⁊ occasio silia faciendi. Septi
mo animabus in purgatorio.
Nā cū expēse i apparatu supez
bo crescūt elemosine paupib⁹
⁊ in purgatorio decreſcunt.

Secundo ad. iij. principale. qñ su
perbia sit peccatū mortale. nōt
Tho. vbi supra. d. q. supbia fm
suum genus est peccatū morta
le. Accidit tamen q. aliq. motus
supbie ppter sui impfectionez.
sunt soluz uenialia peccata: ut
qui preueniunt ratōnis iudiciū
aut sunt pter eius consēsū. Dic
aūt de malicia superbie beat⁹
Greg. q. euidentissimū signum
reproboꝝ est superbia. Et Cri.
super Mat. Nihil nos ita a di
clementia alienos facit: ⁊ ge
hēne tradit igni: ut supbia tirā
n⁹. Que autem sit differētia i g
uitate quattuor spērum supbie
ostenditur secunduz Alexan. d.
hal. i. sūma. **P**rima ē de se gra
uissima. quia ibi maior deo fit
iniuria. Secunda est minus g
uis. quia minor fit deo iniuria.
Aliquid enim a deo se q. rece
pisse fatetur. Tertia est d. se mi
nus g. uis quā secūda. Uez qñ

supbia uel aliud q. cui⁹q. uiciuz
sit mortale uel non mensuram
dum esset penes q. tuor r̄gulas
de hoc datas in expositōe secū
da ⁊ tertia primi precepti d. di
lectione dei sup oia. Unde p. in
tellectu talium sit hec alia r̄gu
la similis q. si p. me ⁊ sit quinta i
ordine. Alię enim capitulo. v.
sunt posite. **Q**uando aliqd cō
mittitur notabilē contra direc
tionē proximi tunc ē mortale.
quando nōn tunc est ueniale.
Quando autem fit aliquid con
tra dilectionem proximi potest
attendi penes ista precepta le
gis nature: Quod tibi non uis
fieri alteri ne feceris. Et qd ti
bi uis rationabilē ⁊ ex debito
fieri alteri hoc idem facias. Et
potest etiam attendi penes scā
dalum actiuum quod ego in fe
ro proximo meo malo exemplo
sed in quanto oporteat aliquid
esse contra dilectionē proximi
uel quantum fit illud scandalū
ad hoc q. sit mortale nō ē deter
minatū precise: q. in modico fa
cere contra proximū nō ē mōta
le: aut in paruo eum scādaliza
re. unde attēdat quilibet penes
seipm quid sibi uellet uel non
uellet fieri ⁊ per quod factum
fuaret in se ⁊ pximum aicitia
uel nō secūdum h. iudicet aliqd
mortale uel ueniale. **E**st igitur
superbia peccatum mortale

p primam regulam supra capi-
tulo quinto posita dū quis se niti-
tur subiectōi diuine subtraherē
sic q̄ totam uitā suā z actus su-
os ad humanam laudē z gliaz
mūdānam ordinat: z i hijs finē
vltimā cōstituit. Et h̄ quo ad i-
anē gloriā q̄ ex supbia p̄cedit. l̄
q̄n h̄z nolle obedire dei manda-
tis uel deo seu tēnit. (ut in de-
scriptione supbie patuit) Simi-
liter ē supbia p̄c̄m mortale pe-
nes quintam regulam .cum q̄s
p̄ximos pro sua supbia perficiē-
da grauat sicut faciunt nobiles
p̄ fastu suo pauperes excorian-
tes: z uiri p̄ ornatu mulierum:
p̄ximos damnificantes. Est et̄
superbia p̄c̄m mortale. p̄ quin-
tam regulam .cū q̄s per superbi-
am non curat scandalizare ali-
os. Sicut mulieres quedaz alie
nos uiros ad lapsum prouocan-
tes: z ideo se ornātes z occasio-
nem dantes lapsui mētis. Est e-
tiam mortale p̄c̄m p̄ tertiā r̄gu-
lā cū q̄s p̄pter supbiam trāsgre-
ditur p̄ceptum ecclesie sicut (s̄z
quosdaz doctores) milites exer-
centes torneamenta p̄ ecclesiaz
l̄ p̄hibita. **S**ūt at̄ r̄media plu-
ra cō supbia z inanem gloriāz p̄-
mum cōsideratio magnitudinis
dinānarum perfectionum cōtra
quem deum uel eius ordinatōz
quis superbit. Contra q̄ dicitur
Job. xv. ((qd̄ tumet contra deū

spūs tuus)) ad huiusmodi intui-
tum z dei locutionem abraham
se cinerem: gen. xvij. z moyses
impedioris lingue p̄fitebant̄
humiliter. exo. iij. Secundum
est consideratō humilitatis xpi
z sc̄oz. **U**n̄ phil. ij. ((Xps fact⁹
ē obediens usq̄ ad mortem mor-
tem autez crucis)) Et math. xi.
((Discite a me q̄ mitis suz z hu-
milis corde.)) **T**ertium est cō-
sideratio sui in p̄fectionibus q̄s
habemus. Nam corpus z eius
p̄fectōm aiā z eius perfectōz
a solo deo principaliter accepi-
mus: pro quibus tanto plus gra-
ti esse debemus quanto excellē-
tiora dona recepimus: alias ā
plus puniremur faciliter etiaz
perdere possum⁹ oīa bona n̄ra.
qr̄ isa. xl. d̄f. ((Omis caro fenū:
z omnis gloria eius sicut flos a-
gri)). Quartū est cōsideratio p̄-
p̄riarum imp̄fectionū cōmuniū
omnibus. nam corpus de uilissi-
ma materia conceptum est. z i
uermibus finaliter putrescet d̄
fūctū. Medio v̄o tēpōe sup oīa
animātia ex naribus. aurib⁹. o-
culis. ore. z alibi emittit immū-
dicias: p̄ter ea q̄ latēt intrinsec⁹
fm̄ illud michee. vj. ((Humilia-
tio tua i medio tui ē)) Aiā autē
hebet itellectu. curua ē affectu
labilis memoria. prona ad lap-
sum. z tarda ad resurgendum.
Unde Jere. xviij. ((Prāuū ē cor

hois ⁊ inscrutabile ⁊ quis cognoscet illud) Quintū est cōsideratio imperfectionum moralium Nam nescim⁹ (licet sperare possum⁹) an aliquod opus meritorium fecerim⁹ cunctis dieb⁹ uite nostre: tum quia sepe uicia uirtutis pallium induunt: tum qz omissio uni⁹ circūstātie debite totum opus uiciat ⁊ pauci ibi diligentiam adhibēt: tum quia superbia uel inanis gloria sepe totū opus uiciat. Un̄ isa. lxiiij. ((Sicut pannus mēstruate uniuerse iustitie nostre)) Et iob. ix. ((Uerebar omia opera mea sciēs qz nō parcis delinquenti)) Et gre. v. mox. Sepe iustitia n̄ra ad examen diuine iustitie deducta iniusticia est: et sordet in conspectu districti iudicis qz in oculis fulget operantis. Sextum est cohabitatio humilium in corpore ⁊ opere. Sicut eim ille ((qui communicat superbo induet superbiam)) eccl. xiiij. sic qui communicauerit humili induet humilitatē. Un̄ odo epus parisiens. in mensa semp ante se posuit despictiores pauperes ⁊ a latere alios. Requisit⁹ autē quomodo posset hoc tolerare: R̄ndit qz quidam nobil⁹ miles eum docuerat. Job. v. scz. uisitās spēm tuā nō peccabis Septimū est ⁊ forte optimū consideratio p̄p̄oz p̄c̄oz que quilibet

melius scit q̄ alter uel scire debet. Si eis peccasti semel mortaliter deū ⁊ oēm creaturā sibi fuentē offendisti. Ideo fm det iustitiā panis te suffocare deberet: aqua submergere. ignis incinerare. aer inficere. bestie deuorare. Et ita d̄ similibus intelligēdū est fm hugo. Nam secū dū aug. peccator nō est dign⁹ pane quo uescit. Quod igit de te que forte cēciel peccasti mortaliter. Cōsiderem⁹ igitur i alijs bona nō mala. i nobis uero ire quenē nostra mala.

Capitulum. xiiij.

Decimo prohibetur primo precepto inanis gloria prout est peccatum mortale qz proprium dei uicz regis seculorum: ⁊ immortalis honor ⁊ gloria. j. thi. j. tollitur quodāmodo. Et ro. j. ((Qui cū cognouissent deum non sicut deum glorificauerunt ⁊ obscuratū est insipiens cor eoruz)) De hoc uidēdum est primo quante prauitatis sit hoc uiciū ⁊ periculi. secundo que ⁊ quotuplex sit inanis gloria. Tertio quando sit peccatum mortale uel nō. Quantum ad p̄mum notandum fm tho. ⁊ q. xxxi. Qd inanis gloria differt a superbia. Nā superbia nō ē inanis gloria

nec appetitio eius. sed superbia
 ē causa appetitōis ianis glorie.
 Un̄ supbia facit appetere inor
 dinate ppriam excellentiam. z
 ex isto faciliter mouetur hō ad
 appetendum manifestationem
 eiusdem excellentie: z illa ē ap
 petitio ianis glorie z cōcurrē
 ibi p̄t quattuō. nam uaneglo
 riosus putat in se esse aliqd ex
 cellentia certa dignum. qualit̄
 tñ non est appetit ut alij hoc
 cognoscant z manifestum fiat.
 uult ut hoc alij approbent lau
 dent z honorent. z in tali laud̄
 uel approbatione delectat̄. Se
 cundo notandum fm eundē. q̄
 inanis gloria licet non sit semp
 pctm mortale. ē tñ ualde picu
 losum pctm triplici de causa.
 Primo q̄ nulli p̄sone p̄cit. Ju
 uenes impugnat. ut p̄z in uitas
 patruz de pueris uno i duo de
 cimo anno alio in. xv. serpentē
 illese ad monasterium portat̄
 b̄ quos abbas flagellauit. cur
 nō discerent mites z hūiles ēē
 corde. Senes execat ut patet
 in solitario p̄dicante z missam
 cantante cathecuminis cū nul
 lus adesset nisi pater obseruās.
 Nobiles p̄cit ut p̄z in ezechia
 rege q̄ unica oratōe obtinuit p
 cussionem centum octuaginta
 quinqz milium hoim: alia ora
 tōe. xv. ānos adiectos uite z re
 gressum solis facientem. xxxii.

horas die. **Q**ni tñ tandem ele
 uatus. nisi penitentiam egisset
 deo ualde displicuisset: ut dic̄
Lat. de viij. p̄ncipalibus vicijis
 z originaliter ponitur. iij. regū
 xx. z Isa. xxxviij. z xxxix. Ru
 rales inflat. ut p̄z in fratre mat
 tam vestibus alligāre: ut esset
 longiores. **L**ui demon ait. O
 monache si maiora ualēs: ma
 iora faceres. Seias etiam sanc
 tas inficere nititur. Ut p̄z de s̄a
 cta melaiā romana uidua. ecc.
 libras argenti sancto bambone
 p̄tante. **L**ui cū p̄r nihil grāde
 responderet. mulier ait. Pater
 ecc. libre sunt. **R**n. p̄r. si deo d̄
 disti. scit quantum sunt. si mihi
 mercedē perdidisti in celo. Uī
 ros sanctos decipit. Ut p̄z de s̄a
 cro eleuterio abbate: de quo r̄
 fert gre. iij. dialo. qui cū puerū
 a demone nocte vexatū. ad mo
 nasteriū suū detulisset. z ibi pue
 ro exiite illeso. p̄r diceret. Ecce
 fratres quō demon monialibus
 illis illusit: statim puer obsidei
 iterato: z pater Eleuterius plo
 rans imperat ut nemo cibū gu
 stet. nisi puer sanetur. Qd̄ cū fle
 tu factū ē demon abscessit. z p̄r
 deinceps humilior fuit. **S**ecū
 do q̄z hoc uicium oibus opibus
 se inflectis: malit quidē in his
 qui gloriātur cū male fecerint
 z exultāt i r̄b̄ pessimis puer. ij.
 Bonis ēt ut orationi p̄dicatōi

lectioni. correctioni. cantui . ta
 citurnitati uestimentis humili
 b^o. religioso incessui diuinis of
 ficijs. ⁊ sibi^o insidia^o opib^o ut pe
 ant : q^o alia uicia n̄ faciūt. Un̄
 aug. i regula. Superbia ēt boīf
 opib^o insidia^o. Ideo sci p̄res (ut
 cassian^o refert) hoc uiciū assila
 uerūt cepe ubi una sublata pel
 licula cōrinue decorticāda alia
 f̄ stat. Itē assilatur scopulo ma
 ris ad quem illisa nauis referta
 oibus bonis statī mergit̄. Item
 fm̄ greg. latroni qui thesaurū i
 uia recipit oīsum. Itē fm̄ cris.
 arbori iuxta uia plantate: cuius
 poma raro maturescūt. Itē uē
 to urēti qui fructū tenerū statī
 destruit. Exemplū i uitas patz
 ubi frater (ut putabāt) deuot^o
 onagros in solitudine uocauit
 ut onera portarent. Qd̄ cū anto
 nio fr̄es retulissent ait. Iste in
 q̄t ē uelut nauis plēa diuitijs pi
 culo exposita maris. Post pau
 ca aut̄ tpa flente antonio q̄situm
 ē qd̄ f̄eret: ⁊. lapsum iqt̄ illius
 de quo mihi dixistis. Itē ⁊ uis
 te i matta eū flētē. Quērt ⁊ rep
 petērt ⁊. v. die defūctus ē. Ter
 tio ē hoc uiciū detestabile qz̄ in
 oī loco hoīez̄ repit̄ ēt i solitudie
 Un̄ b̄tus apollonius cū. xv. āno
 rū ex̄ns heremū intraret ⁊ ibi p
 xxx. ānos mansisset uocatus est
 ab angelo ut exiret. ⁊ p uerba
 sua egyptios cōuerteret plures

ait. aufer a me q̄so spirituz̄ ina
 nis glorie. Qui angelus. subter
 pedes proiecit q̄cqd̄ circa cerui
 ce m tuā repis. Quo facto dia
 bolum piecit clamantem: ⁊ sic
 prio liber effect^o ē. Itē de alio
 p̄re q̄ cū obsessos liberaret ipu
 gnatus ab hoc uicō obtinuit ob
 sideri: ⁊ tandem fratrū oratiōe
 sanatus liberatus est a demone
 ⁊ ab inani gloria. immo hoc ui
 cium uictū acrius insurgit. Et
 p̄mū ē i uite sancte inchoatiōe
 ⁊ ultimum in uictoria : qd̄ nec
 xpm̄ dimisit qui eum impugna
 ret ⁊ in pinaculo cum eo demō
 ascendit. Sunt aut̄ quinqz̄ f̄me
 dia. Primum ut sollicitē uidea
 mus ne in principio medio aut
 in fine operis boni uana gloria
 se imisceat: sed om̄ia in deo diz
 rigamus: fm̄ illud ps̄. Non no
 bis domine non nobis sed nomi
 ni tuo da gloriā. sic sc̄sus Tho.
 fecisse dicitur crucifixo quan
 do honorabatur cum pollice
 uicz̄ secrete crucē faciendo sub
 scapulari ⁊ dicendo p̄fatus uer
 siculum. Secūdo ut uereamur
 oīa opa nostra cū beato Job .
 ix. ((Ne forte nisi fecerimus ut
 debuimus)) sc̄dz̄ illud luce. xvij
 Cum omnia feceritis que pre
 cepta sunt uobis dicite serui in
 utile sumus. quod facere debui
 mus fecimus. Tertio confide
 remus quantum malum faciat

qz oia opa bona pōt destruere scdm illud xpi. Receperūt mercedē suā qđ xps ait d̄ hypocharis Math. vj. Quāto ut opera apparēt rara z bōa occultem⁹ quātū possum⁹ ((ut nesciat sinistra qđ faciat d̄xta tua)) Ma. vi. Quinto ut oremus cōtra tātū uiciū. Un̄ sup illd̄ thes. ij. dō qui probat corda nostra dicit glō. ut sibi nō hominib⁹ placeam⁹ quod nisi ip̄e i nobis opetur uitare neq̄mus. Et aug. idem dicit. Quas uires nocēdi habet humane glorie amor. nemo sentit nisi qui ei bellū id xerit.

d Quo ad .ij. principale. Notandum qđ gloria in proposito liḡt qđ bonū alicuius deueniat i noticiā alterius l' aliorū. z ad approbatōm eoz. Et sic appetere gloriam est aliquem appetere ut bonum suum uerū uel apparēs ueniat i noticiā z ad approbationem alterius l' aliorū. Sz aliq̄ querēt gloriāz p̄ exteriora facta. fit p̄ hoc quđ aliquis opa sua agit coram alijs aut loquitur. aut qñ manifestatur per laudē alienaz ut qñ honoratur ab alijs qz tunc uidentes eum honorari maiora de eo extimāt Et ista pertinent ad filias inanis glorie. de quibus postea dicetur. Secundo notandū quod non omnis appetitus glorie est malus sed appetitus inanis glo-

rie semp̄ ē malus. Naz ut tho. ubi prius dicit ad perfectionem hominis ptinet quđ ipse se cognoscat: sed qđ ip̄e cognoscatur ab alijs nō ptinet ad eius p̄fectionem. Et ideo non est p̄ se appetendum. **P**t̄ in appetitu iquatur est utile ad aliquid. **U**nd̄ tripliciter est utile z licitū qđ aliquis cognoscatur ab alijs bonus. Primo ad hoc ut deus ab hoib⁹ glorificet. Unde math. v ((sic luceat lux ūsa corā hoib⁹ ut uideant opa ūsa bona z glorificent p̄rem uestrum qui in celis ē)) Secundo ad h̄ qđ hoies proficiant i bono quod in alijs cognoscant ut in precedenti auctoritate etiā patet. Et sic fecit ap̄s. ij. corin. xi. z. xij. ut discipuli sui per pseudo ap̄s nō deciperēt uel eis plus crederēt dicēs ((Ter uirgis cesus sū)) Et multa alia que ibi enumerat d̄ se ap̄s bona. Tertio ad hoc qđ ip̄e homo ex bonis q̄ i se cognoscit per testimoniu z laudis aliene studeat in eis perseuerare z ad meliora proficere. Et sic licet habere curā de fama z cātueri. Etiā sic fit in treugis que fiunt super graduandis in uersitatibus et fm̄ hec tria laudabile ē. quod q̄s habeat curā d̄ bono noie z quod prouideat quis bona corā hominibus. n̄ tñ coram dō. Ro. xij. nō tñ quod i

hoim laudē inaniter delectē
 Pōt igit̄ laudabiliter ad alioꝝ
 utilitatem gloriā suā quere
 re sicut ⁊ deus suā gloriā
 querit nō ppter se sed ppter nos.

Est ergo notandum h̄ q̄ in ge
 n̄r est gloria triplex. una uera
 secūda uana. tertia diabolica.
 Prima est setuplex. s. uera q̄n
 q̄s nullius peccati sibi cōsciū ē
 De qua .ij. cori. j. ((Ela n̄ra hec
 est testimoniū cōscientie n̄re))
 Veriō q̄n dulcedo sancti spūs
 manifeste sentitur: qui spiritus
 sanctus testimoniū dat spiri
 tui nostro q̄ simus filij dei. ro.
 viij. Sic hic cauēdum ē ne q̄s
 decipiatur in dulcedine spūali
 ⁊ sentimentis. nā quedā sunt cō
 munes malis ⁊ bonis: alie sp̄a
 les t̄n̄ boi: ut beatus bern. tra
 dit in epl̄a ad fratres de monte
 dei. Verissima est eterna gloria
 Alie tres sunt p̄us recitate. Ter
 tio notandū q̄ gloriā suā pōt
 quis querere ut premissū est: s̄
 illud cōpetit potissime p̄fectis
 uiris. Unde ⁊ Math. v. cristus
 discipul̄ ait ⁊ doctoribus ((sic lu
 ceat r̄c)). Nec t̄n talibus semp̄
 eompetit. sed quando ē notabi
 lis necessitas uel utilitas. Infir
 mis aut̄ ⁊ imp̄fectis non est taz
 cautum ppter periculum inais
 glorie: q̄ sc̄dm gre. Bona inote
 scere hoibus sine periculo uix
 fieri pōt. Patent hec ubi prius

p aplm qui ait. j. corin. xij. ((In
 sapiēs factus sum)) id est ad mo
 dum insipientis quodāmodo fe
 ci gloriando. uos me coegistis
 sc̄z malis faciliter acquiescēdo
 doctoribus. **S**ecunda gloria **g**
 Uz uana fit quitupliciter sc̄dm
 Tho. Primo ex parte materie
 bone glorie paulo supra. Cum
 q̄s appetit q̄ alijs appareāt ali
 qua bona in se ⁊ illa approbēt
 tanq̄ bona ⁊ magna q̄ t̄n̄ nō sūt
 in eo. Ut cum appetit q̄ alij eū
 extiment doctum aut deuorum
 aut multū doctū aut liberalē.
 aut diuitē aut pulchrū. nobile
 ⁊ sic de similibus. cū nō sit tal:
 aut cum appetit ut alij. putent
 eum fecisse tale opus. quod t̄n̄
 non fecit. Secundo gloria est
 uana cū quis querit gloriaz de
 re que nō ē gloria digna: ut de
 caduca re ⁊ fragili. Sic est pul
 chritudo corpis. diuitie. cristi
 tudo criniū. ⁊ huiusmōi. **U**na
 ne enī ē ⁊ uanū q̄ hō huiusmo
 di res caducas. fragiles ⁊ modi
 cas que cōmuniter magis nocēt
 quam p̄sint tam magnas repu
 tet q̄ etiam gloriā de eis que
 rit: ⁊ uult quod alij in eo talia
 noscant. ⁊ tanquam bona ⁊ ma
 gna reputent ⁊ approbent. Ter
 tio est uana cum quis gloriā
 querit de rebus inutilibus ⁊ no
 ciuis que non sunt apud mul
 tos gūia peccata reputata: ut d̄

superfluis sumptibus in cōiuiis. in uestibus edificijs. familia et fit gl'ia sic uana ex pte materie. Quarto est uana ex pte ei' a quo quis gloriam qrit: Puta cum quis appetit bona sua uel uel apparentia fieri manifesta hominibus ut ea approbēt: quorum tñ hoim iudicium est fallibile et incertum ut hoimib' simplicibus mundanis et secularib' q act' hoim frequenter solū extrinsec' cōsiderāt et multoties non bōa aut modicū bōa estimant magna et excellentia. immo frequenter de rebus modicis aut nihil iudicare sciunt. ut si quis appeteret doct' apparere apud idiotas et rudes. qz de huiusmodi iudicare non sciunt. **T**ales enim noscunt solum sensibilia et presentia ut diuitias potentiaz pulchritudinem et silia modica immo talia sūt bōa minima et media: ut uirtutes: nec maxima ut beatitudinem. faciētes q tñ minima bona maxima estimant. Et illos q talia hñt estimāt gloriosos et reuerēter. tales et honorant. uera autem bona habentes et uere bona ut uirtutes ipsi non noscunt. aut modicum rputant. aut paruipendunt aut qd deterius ē contemunt. **E**t ideo inane et uanum est testimonium huiusmodi bonorum ab eis querere. Quinto modo gloria fit in

anis et uana ex parte ipsius qui gloriam querit. ut qui gloriam suam non refert in debitum finem puta in dei honorem et proximi salutem. Omne enim bonum de quo quis recte gloriam querit dicitur credere a deo sibi esse datum et ita si hō hoc a se. sed est quasi quoddam bonum diuinum et deo de isto principaliter debet gl'ia et laus. **E**t ideo quoniam hō appetit ut bonum suum aliis fiat manifestum dicitur hoc appetere ad istum finem ut de' ex hoc laudetur. qui tale bonum largitus est. **I**deo dicit apostolus. ii. cor. x. Qui gloriatur in domino gloriatur id est de bono opere non querat sibi gloriam sed deo. **T**ale enim bonum datur homini a deo ut ex illo aliis proficit. et ideo intantum debet appetere gloriam de tali in quantum per eam paratur sibi uia ad hoc ut aliis proficit. sicut per apostolum ut supra. Quando ergo homo appetit gloriam et in illa consistit aut in seipsum solum refert in sui laudem et recommendationem et non in profectum proximi aut in dei laudem et gloriam finaliter tunc est uana gloria et inanis. et peccatum quod quodcumque uanum appetere est peccatum secundum illud psalmum. ((Filii hominum usque quo graui corde ut quod diligitis uanitatem et queritis mendacium)). **T**ercia gloria uidelicet diabolica est etiam ex

.i. .p.
 parte materie qñ quis gloriā
 querit de p̄cis notalibus ⁊ de r̄
 bus magis ignominio sed quaz
 glorioſis: ut cum quis per potē
 tiā aliquē opprimit aut cū nota
 bili persona luxuriatus est aut
 aliqd iniuste a tali recepit aut
 haſtiluſit in p̄cis aut pro multo
 luſit ⁊ uult ut alij hoc noſcant
 ⁊ approbent. Hoc ē diabolicuz
 peccatum: qz demones ſic corā
 ſuo principe gloriari ſolent de
 malis in que alios proſcerunt.
 Cōtra quos i p̄s (Quid gloria
 ris in malicia q̄ potens es i iniq̄
 tate. dilexiſti maliciā ſuper be
 nignitatē iniq̄tatē magis quam
 loq̄ eq̄tatē p̄pter ea deſtruet te
 i (Deus i finē) Quo ad. iij. princi
 pale quando ſcz inanis gloria
 ſit p̄cim mortale. Notandum ſz
 Tho. vbi ſupra. q̄ aliquādo ua
 ne glorie appetit⁹ ē mortale ali
 quando ueiale. Omne enī pec
 catum qd̄ ſit cōtra caritatē eſt
 mortale ⁊ ſolū tale. Nō inais
 gloria quedā ē cōtra caritatem
 quedā nō. Et licet p̄cim inanis
 glorie precise ſm ſe cōſideratū
 ⁊ prout ſibi nō cōiūgitur aliud
 peccatū nō repugnat caritati p̄
 ximi: ut q̄ q̄s appetat bona que
 in ip̄o ſunt uel apparent mani
 feſta fieri alijs ⁊ laudari: ⁊ hoc
 precise p̄pter delcātionem q̄z
 habet in alioꝝ laude: hoc n̄ ē cō
 tra caritatē p̄ximi nec aliquo

mō i nocumētum ei. **P**otest lē
 tñ inanis gloria eſſe cōtra cari
 tatē ē p̄ximi in quātū aliud pec
 catū ei ſcz inani glorie cōiūctū
 eſt. Unde hec pria. regula ē. q̄
 quicunqz ordinat inanis gloria
 in aliud p̄cim mortale tanq̄z in
 finem: ut cum quis uult uideri
 doctus ut alij ſibi credāt: ⁊ ſic
 eos perducit in p̄fidiā: uel cuz
 quis ſe laudat de fidelitate uel
 facit ſimulata opa ut eum eſti
 ment probum ⁊ fidelē ⁊ ſic poſ
 ſit eos dānificare in rebus per
 furtū ul̄ p̄ aliā fraudē notabili
 ter preſertim dānoſam uel cuz
 q̄s uult uideri diues uel nobiliſ
 p̄pter hoc ut mulierē aliquam
 poſſit allicere in ſui amorē ⁊ cō
 ſenſum luxurioſum. Tū qz illd̄
 eſſet cōtra caritatem p̄ximi qz
 in magnum nocumētū fieret
 p̄cim mortale. Et d̄ illo ſonabāt
 etiā regule poſite ſupra de ſup
 bia q̄ ſit peccatū mortale. **S**e
 cunda regula ē. Quāuis pecca
 tū inanis glorie p̄ciſe ſm ſe conſi
 deratū ⁊ ſine cōiūctōe alterius
 p̄ci nō ſit cōtra caritatē p̄ximi:
 tñ ē ut ſit cōtra caritatē dei tri
 pliciter: ſz Tho. Primo ratōe
 materie de qua quis gloriatur:
 ut cum quis gloriatur d̄ aliquo
 falſo quod eſt cōtrarium dīne
 reuerētie ſicut illud. Ezech. xx
 viij. Elenatum eſt cor tuum ⁊
 dixiſti deus ego ſum. Suo mō

si gloriaretur de omnipotentia .oi
 scientia .ul qd esset deus z sic si
 laudari appeteret uald peccat
 S dei reuerentiam z mortalit .
 sicut fecit Alexander magn^o q
 filius iouis a multis dici delec
 tabatur .atqz cuz telo grauter
 in expugnatione ciuitatis vul
 nerat^o esset ait .omnes me dei
 filium clamant . iz hoc telu me
 hoiem esse fatetur . Itz idē cū
 se p do adorari uellet : Quidaz
 miles ei ait : Si dij corpus aio
 tuo equassent capite celu z ma
 nibus utrosqz fines terre cape
 res aut tangeres . Lum sis igit
 equalis alijs alijs te non prefe
 ras . sic fecisse uoluit octavian^o
 si sibi i .la maiorem ei non ostē
 disset . Et herodes fecit se ado
 rari pro deo : ut pz act .xii . simi
 liter si quis gloriāz quereret de
 aliquo bono tanqz a se habito
 z non tanquam a deo accepto
 mere gratuito gloriaretur d tal
 so : scz qd aliqd habeat a seipso
 z non a deo esset cōtra dei fue
 rētiāz peccatum mortale . sic fe
 cisse uidetur nabuchodonosor
 monarcha qui in pallacio deā
 bulans ait (none hec est babi
 lon ciuitas magna quam ego e
 dificauī in domum regni in ro
 bor fortitudinis mee z i gloria
 decoris mei . Daniel .iii . quo lo
 quente statim uox sibi cōmina
 batur quod septez annis ut bos

fenū comedere dz . z priuari se n
 sibus . Ad illum p̄mū modum e
 tiam pertinet fm Tho **Lū** qd
 bonū ip̄rale d quo quis gloria
 tur p̄ferret deo : qz hoc phibe
 Iere .ix . (Non gloriei sapiens
 in sapientia sua : nec fortis i for
 titudine sua : nec diues in diui
 tijs suis : sed in hoc gloriei q
 gloriatur : scit z nosse me : quia
 ego sum dominus qui facio mi
 sericordiam z iudicium z iusti
 tiam in terra . hec enim placet
 mihi ait dominus .) Secundo m
 modo appetitus inane glorie d
 riatur dilectōi dei . ex pre eius
 a quo gloria queritur : ut cū qd
 testimoniū z approbatōem ho
 minū p̄fert testimonijs z appro
 bationibus dei . sicut d quosdā
 de p̄ncipibus sacerdotum dicit
 Joh .xij . qd dilexerunt plus glo
 riam hoim qz gloriā dei . Nam
 ut ibi habet multi ex p̄ncipib^o
 z legisperitis z sacerdotibus cō
 diderunt in xpm : sed pp phari
 seos non cōfitebātur : ne de syna
 goga eijcerent : qd erat ap̄d eos
 valde ignominiosuz . Isti ergo
 plus reſugerunt illaz ignomini
 am : z plus dilexerūt gloriā ho
 mimū : z plus uoluerunt ho
 norari : z tanqz boni reputari : z
 approbari ab hoibus quaz glo
 riam dei . id ē qz appetierunt a
 deo approbari : z corā eo iusti
 ex .stere . Et fm Nico . de liza de

iustorum numero in parte vel i
toto fuerunt Nicodemus q̄ ad
ih̄m venit nocte. ⁊ p̄nceps. ⁊ c̄.
Joh. vt supra. Et Joseph ab a
rimathia: ⁊ gamaliel. ⁊ c̄. **T**er
tio? appetitus vane glorie r̄pu
gnat dilectōi dei: ⁊ hoc ex par
te ip̄ius gloriātis. s. qui intentō
nem suam refert ad gloriā tāq̄
ad ultimū finē: ita q̄ gliam ap
petit pp̄ seip̄m. nullo modo r̄fe
rendo eam in utilitatem pximi
aut dei honorez finaliter. Et q̄
opera v̄rutū ordinat ultimate i
gliam suam tāq̄ in suū ⁊ opti
mū sibi: ut q̄ ieiūat. dat elemo
sinam. ⁊ silia: ut alij sciāt ⁊ eū
glorificēt. Et q̄ tante diligit eā
⁊ appetit q̄ ēt pp̄ ip̄am cōseqn
dā: non pretermittit facere con
trā deū: sic ē p̄m mortale. **Q**uā
vero gloria ē uana aliquo mo
doꝝ supra positoꝝ circa h̄am p
positionē: attam̄ n̄ repugnat di
lectioni aliquoꝝ modoꝝ nūc p̄
tactoꝝ: tūc appetitus vane glo
rie non ē peccatū mortale s̄z so
lum ueniale. vt di. Tho.

Capitulū. xv.

Undecimo. hic phibetur
hypocrisis. Nam ex pre
missis pz. q̄ sic finis sup
bie ē pp̄ria excellentia
q̄ intēdit sup̄ sic finis appeti
tionis inanis glorie est manife
statio pp̄rie excellentie quia
illā itēdit uanegloriosus. **A**d

hanc at̄ manifestatiōez s̄z tho.
2.2. q. cxxij. ar. v. p̄t̄ q̄s tēder̄
⁊ directe tripliciter. **P**rimo p
uerba: ⁊ sic ē iactantia. **S**ecū
do per facta falsa: ⁊ sic ē hypo
crisis. **T**ertō per facta uera ha
bentia quandam ammiratōez:
⁊ sic ē p̄sūptio nouitātū. De hy
pocrisi ergo tria sunt dicenda.
Primo qd̄ sit: ⁊ qualif̄ cōmitti
tur ⁊ q̄s mala sit. **S**ecūdo qn̄ sit
p̄m mortale seu sub precepto
phibita. **T**ertio an̄ q̄s se mino
rē possit ostēdere q̄s sit i re que
uocat hyronia. **Q**uantum ad .i.
notandū s̄z Tho. ubi supra: qd̄
hypocrisis duplicif̄ capit̄. **U**no
mō cōmūt: alio mō pp̄rie. **L**ō
mūt̄ seu generaliter hypocris̄
idē ē q̄ silatio. et sic ē mēdaciū.
cōsistēs i signis exteriorū facto
rū: ut cū quis per aliqua exteri
ora signa rerū. aut factorūz ali
quid de se signat qd̄ in eo non ē
aut melius aut excellentius q̄s
in eo ueraciter existat. Et isto
mō magnus appatus uestiū est
simulatio seu hypocrisis l̄ratū
siue sapiētie. Et magnus status
⁊ sūptuosus in equis seruis ⁊ si
milibus est simulatio diuitiarū
⁊ potentie. Et sic om̄is simulatō
seu hypocrisis est mendacium
⁊ ideo peccatū ⁊ aliqñ mortale
si est contra caritatem aliquan
do ueniale sic de mendatō dice
tur ifra i p̄cepto. viij. capitu. .j.

e Causa autē q̄re simulatio ē peccatum est illa dicit Tho. ibidē q̄ ad uirtutē ueritatis pertinet ut aliquis talē se exhibeat exterius per signa exteriora qualis ē signa autem exteriora nō solū sunt uerba sed etiā facta .sicut ergo ueritati opponit̄ q̄ aliquis p̄ uerba exteriora significet aliud q̄ habet apud se q̄ ad mendaciū pertinet ita etiā ueritati opponitur q̄ aliquis p̄ aliqua signa factorū uel rerū aliqd̄ se significet cōtrariū eius quod in eo ē q̄d̄ pp̄rie simulatio dicitur

Tñ sic dicit ang. in li. de questionibus euangelij. Nō omne q̄d̄ fingimus mendaciū ē .sed q̄n̄ illud fingimus quōd̄ nihil significat tē est mendaciū .Cum autē fictō n̄ra refertur ad aliquam significationem non est mendaciū sed aliq̄ figura ueritatis . Et subiūgit exēplum de figuratis locutionibus in quibus quidē fingimus res non ut asseratur ita eē sed eas proponimus ut figuraz alterius q̄d̄ asserē uolum⁹ . Sic igitur se finxit dñs longius ire . luc. .xl. Quia composuit motuz suū quasi uolentis longius ire ad aliud figuratiue significādū scz q̄ ip̄e ab eorum fide longe erat : ut gre. dicit . Est igitur ut dicit Tho. simulatio p̄cim̄ simpliciter quia non refert utrū quis uerbo uel quocunq̄ facto alij

mēciatur . tñ ylicus dicit si q̄a dat p̄ aliquod opus uel per uerbum duplex aliquid intelligere q̄ nō est nō intentione fallendi sed intentione utilitatis cōsequētis talem simulationem nō esse p̄cim̄ . **C**irca q̄ tñ notat tho. e q̄ sicut aliquis uerbo mentitur q̄n̄ significat q̄ non . est non autem q̄n̄ tacet q̄ est q̄ quidez aliquando h̄ . ita simulatio ē q̄n̄ aliquis p̄ exteriora signa factorum uel rerum significat aliqd̄ q̄ non est . Non autem si aliq̄s pretermittat significā q̄ ē . Unde aliquis potest occultare suū p̄cim̄ sine p̄cō . alio modo capitur hypocrisis in sacra scriptura proprie . z est simulatio sanctitatis z iusticie q̄s quis nō h̄z . Et sic hypocrita est qui per exteriora signa factorum sanctitatem aut quāoz ututē q̄s nō h̄z simulat cum intentione ut alij credant eū talez esse z talis hypocrisis semper est peccatū . sic z omne mendaciū est peccatum . Ipsa autē hypocrisis ē mendaciū in facto . Unde hypocrisis duo dicit scz d̄sc̄m̄ sc̄l̄tatis z simulationē sanctitatis ipsi⁹ . **I**o aug. dicit sup̄ ps. lxxiii. Simulata equitas non ē equitas . s̄ duplex est iniqtas . Est eniz ibi duplex p̄c̄z scz in hypocrita . uidlz iniqtas occulta z falsitas sanctitatis in ostensione . **D**ec f

autez hypocrisis .in quinq; p̄so
nis se inflectere solet sepius.

Primo in hereticis . De quibus
Mat. vij. Attendite a filiis pphe
tis q̄ ueniūt ad uos in uestimē
tis ouū: intrinsecus aut̄ sūt lu
pi rapaces. Secdo in fictis clezi
cis ⁊ religiosis. De quibus dicit̄
dum ore ⁊ habitu: n̄ corde deo
se seruire oīdunt p̄ xp̄z math.
xv. ((Hypocrite bene pp̄hauit
de uobis Isa. xxi. pplus hic la
bijs me honorat. cor aut̄ eoruz
lōge ē a me)) Et math. xxij. ((
Ue uobis scribe. ⁊ pharisei hy
pocrite q̄ clauditis regnū celoꝝ
aī hoies)) vos eī n̄ intratis. s. ma
le uiuendo: neq; introeūtes sini
tis intrare. s. p̄ exempla mala e
os inficiendo. Tertio. i fictis iu
dicibus ⁊ scabīs: ac dñis t̄prali
bus q̄ cū iustitiā deberēt defen
dere. ⁊ se hoc facere p̄ndant:
intrinsecus sunt pleni dolo ⁊ aua
zicia. De quibus math. xxij d̄r
((Ue uobis scribe ⁊ pharisei hy
pocrite: q̄ mūdatis q̄ deforis ē
calicis ⁊ parapsidis: intus aut̄
pleni estis rapina ⁊ imunditia.
Ue uobis scribe ⁊ pharisei hy
pocrite . qui similes estis sepul
chris dalbatis: q̄ foris apparēt
hoībus spetiosa: intus v̄o plēa
sunt ossibus mortuoz ⁊ oi spur
citia)) Quarto infictis uiduis ⁊
u rginibus que in delitijs uiuē
tes uel nequitijs alijs prehono

rari uolūt uñ Job. xx ((si ascēd
rit usq; ad celos supbia eius: ⁊
caput eius nubes tetigerit qua
si sterquiliniū in fine perdetur.
)) Quinto i pauperibus ficte m̄
dicantibus. De quibus luc. xx.
ait xp̄us . ((Attendite a scribis
qui uolunt ambulare in stolis.
⁊ amant salutationes in foro:
⁊ primas cathedras in synago
gis. ⁊ primos acubitus in cōui
uijs qui deuorant domos uidu
arum simulantes lōgam oratio
nem. Nij accipient dānationez
maiozem.)) Sed quomodo co
gnoscitur quis hypocrita esse?
Respondz augustinus sup illo
luce. vj. ((Non potest arbor bo
na fructus malos facere. ⁊c.))
q̄ a trib⁹ cogscūtur hypocrite
Primū est bonorum oppressio
uel persequendo ul̄ detrahēdo
Omnes enī hypocrite detracto
res sunt. Secundum est facilis
reprehētio aliorū quod faciunt
ut uideantur habere zelū. Ter
tius est impacientia i aduersis
super omnes enim mouentur
⁊ offenduntur ad contumelias
sibi dictas: quia querunt gloriā
ideo dolent ad contumelias. Un
de dicit hieronymus. Nō que
ras gloriā ⁊ non dolebis cum
ingloriosus fueris. Qui laudez
non appetit. non sentit contumeli
as. **S**ed diceretis sunt ergo b
mali religiosi clerici hypocrēte

Rūdit tho hit^o sanctitatis pu
ta religionis uel clericat^o signi
ficat statuz quo quis obligatur
ad opa perfectionis. z ideo cū
quis habitum sanctitatis assu
mit intendens se ad statum per
fectionis transferre. si per infir
mitatem deficiat. nō est simula
tor uel hypocrita q^r nō tenetur
manifestare suum pccm: sancti
tatis habitum deponendo. Si
autem ad hoc habituz sanctita
tis assumeret ut se iustum ostē
deret: esset hypocrita z simula
tor. Un̄ gre. dicit xxxi. mox. sūt
nō nulli q̄ z sanctitatis habituz
tenēt z perfectionis merita exe
qui non ualēt. hos nequaq̄ cre
dendum ē i hypocritarū nume
ro currere: q^r aliud est infirmi
tate peccar aliō malicia. **S**
iterum dubitares. utrum aliq̄s
simulans sanctitatē ad honorē
dei z edificationē proximi pec
cet: Rūder. Pe. de tharētasia i
quolibe. duplex est simulatō. q̄
dam q̄ fit ab aliquo ut imq̄tas
sua pallietur z ipse ab hoibus
laudei z bonus reputetur z b̄
ē pccm. Alia fit ad dei honorez
z proximorum edificationē ut
si aliquis religiosus maiorem r̄
ligionem ostendit coram secu
laribus q̄ coram suis fratrib^o
ut ipsi magis edificentur: iste n̄
peccat sed meretur. **D**ec ille.
exemplum in b̄o dūico p q̄dra

gesimam in pane z aqua cuz so
cio ieiunante ut hereticos z cō
uerteret. Et sic ep̄s exomens di
dacus olim z hereticos albien
ses hortabatur abbates eadez
intentione ut pedes irent i pau
pertate. **Q**uo ad. ij. principa
le. notandum fm tho. q^r hypo
crisis secundo modo sūpra. ali
q̄ ē pccz mortale z aliq̄ uēia
le. Qū at sit mortale l' ueniale
ē attēdendum ex fine quē ipse
fingens intendit. si nāqz talis fi
nis est cōtra caritatē est pccm
mortale. sicut cū q̄s simulat san
ctitatez ut falsam doctrinaz se
minet i qua sibi nō taz cito cre
deretur nisi sanctus z iustus ap
pareret. Quales sunt cōmunit̄
beretici. pp q^r dicit dñs math.
vij. attendite a falsis ppbetis q̄
ueniunt ad vos in uestimentis
ouium intrinsecus autem sunt
lupi rapaces. uel cum q̄s simu
lat sanctitatem ut indign^o adi
piscatur ecclesiasticaz dignita
tem uel ut adipiscatur alia tē
poralia quecunqz cum damno
alioz. uel simulat sanctitatem
ut familiarior fiat alicui muli
eri aliene. ut eam p hoc: decipi
at z in suum cōsensū alliciat z
sic de aliis h^omōi finib^o q̄ sūt z
tra caritatem dei uel proximi
Dec uidei esse mens sancti do
ctoris. Un̄ z vlr̄ic^o li. vj. trac.
iij. c. xxvij. dicit. Lum aliquis

simulat sanctitatem q̄ non ha-
bet pp̄ hoc ut detur ei aliqd̄ si-
cut illi de qb̄ Math. xxiii. dici-
tur. ((Ue uobis hypocrite q̄ co-
meditis domos uiduaz)) pecca-
tum mortale est. qz rapit qd̄ de
beī sancto. qz quod datur ei da-
tur in nomine iusti. Item quā-
do talē simulationē facit ex in-
satiabili auaricia. Si aut̄ aliq̄s
p̄ sua necessitate simul z̄ ap̄lio-
rem indigentiam q̄ habeat nō
est hoc mortale peccatū : sicut
faciunt illi q̄ cōmuniter trutāni
uocantur. De hijs enīz dicit cri-
sostomus q̄ talis simulatio po-
tius ē culpa diuitū q̄ pauperū
qui ex sui indigentia ad hoc cō-
pelluntur. Si aut̄ fm̄ tho. finis
intentus non repugnat caritati
tunc manet ueniale: ut cum q̄s
fingit solum qz delectatur in sic
figendo. De quo dicit p̄s. .iiij.
et̄bi: quod magis uidetur uan⁹
quam malus l̄ si fingeret p̄pter
iocun. Eadem enim rat. o est d̄
fictione z̄ mendatio ut dc̄m̄ ē
precedenti capitulo. Tam̄ siue
hypocrisis sit ueiale siue morta-
le peccatum est periculosuz z̄
multipliciter nociuum ut patet
primo ex uerbis xp̄i qui hypocri-
tas sere p̄alijs ipugnauit Ma.
xxiiij. septempr̄. z̄ Math. .vi.
((Exterminant enī facies suas
ut appareāt hominibus ieiunā-
tes)). Et luce. xij ((attēdite a fer-

mento p̄barifeorū qd̄ est hypo-
cris.)) Et Mar. viij ((hypocrita
eijce pm̄u trabez de oculo tuo))
Secundo quia raro ad melius
cōuertuntur. **T**um quia se bo-
nos putant aliorum laude dlec-
tati. Job. xxxvi. ((Uincti n̄ cla-
mabunt)) glo. quia humane lau-
dis auuiditate superari sanctos
se esse miseri etiaz cum i pecca-
tis mozentur putant. **T**um qz
spiritus sanctus eos fugit sine
quo conuerti nō possunt Sap̄.
i. ((spiritus sanct⁹ discipline ef-
fugiet fictum)) tum etiam quia
diabolus noscitur esse in eis z̄
dormit iob. xl ((Sub umbra dō-
mit in secreto thalami.)) scz in
quo nullus fructus stirpis uacu-
us z̄ radix in limo laudis est fū-
datus. **T**ertio quia sunt simi-
les sterquilino mue tecto. sepul-
chris pulchris cadaueribus ple-
nis uulpibus quarum pellis est
bona z̄ carnes inanes: simoni q̄
angariatus crucem domini por-
tauit. z̄ uulpi que se mortuam
fingit quo adusqz cornicem ca-
piat. Ligno que exterius est al-
bus caro autem eius nigra.
Quo ad tertium principale.
queritur utrum hyroia per quā
aliquis minora de se fingit sit
peccatum: Respon. secundum
Tho. .2.2. questione. iij. **Q**uod
aliquis de seip̄o minora dicat
potest contingere dupliciter .

vno mō salua ueritate. dum scz
 maiora que sunt i seipsis recitēt
 quedā uero minora detegunt z
 de se pferūt que tñ in se esse co
 gnoscūt. Et sic minora de se di
 cere nō ptinet ad hyroniaz: nec
 etiam est pctm fm gen^o suum.
 nisi p alicuius circūstantie cor
 ruptōz. alio mō aliquis dicit mi
 nora a ueritate declinans. Pu
 ta cum asserit aliqd uile d se q
 in se nō cognoscit aut cū negat
 de se aliqd magnum q tñ perci
 pit i seipso esse: z hoc ptinet ad
 hyroniam. z ē semp pctm. Un
 de aug. li. de uerbis dñi. Cū hu
 militatis causa mentiris. si non
 eras pctor anteq̄ mētireris mē
 tiendo pctor efficeris. Et si obj
 cis illud greg. ad aug. angelorū
 ep̄m bonarum mentium est ibi
 culpa s agnoscere ubi culpa nō
 ē: B. tho. Quod ad bonitatez
 mentis ptinet ut hō ad iusticie
 pfectionem tendat. Ideo i cul
 pam reputat non solum si defi
 ciat a cōi iusticia q̄ uere culpa
 est sed etiam si deficiat a iusti
 cie pfectione. que qñqz culpa n̄
 est. Non autem culpaz dicit q
 p culpa n̄ recognoscit. q̄ ad hy
 ronie mēdacium ptinet. Nota
 tñ q hyronia p defectum pprie
 opponitur iactantie q̄ ambo cō
 sistunt in uerbis. In factis aut
 uidetur aliquid opponi hypocri
 si p diminutionem suo modo si

cut d hyronia. Capitulū. xvi.

Dodecimo. phibet pre
 sumptio siue sit nouita
 tū siue alia. Un̄ ecci. a
 xxxvij. ((O p̄sumptio neq̄ssima
 vñ creata es)) glo. a mala uolū
 tate scz deficiente. Ubi notādū
 q̄ p̄sūptio qdā ē bona q̄ scz i q̄
 busdā id q̄ in nobis ē facimus.
 z de residuo in diuinuz auxiliū
 speramus z de deo p̄sumimus.
 alia mala qua q̄s se inordinate
 z nimis confidit. de utraqz dici
 tur iudith. vj. Qui nō deseris p̄
 sumentes de te z de se p̄sumen
 tes humilias. Mala p̄sumptio
 est duplex. Quedam uocatur p̄
 sumptio nouitatus que est filia
 inanis glorie secundum grego.
 alia est p̄sumptō respectu ali
 orum illicite que etiam nō hñt
 nouitatem seu ammirationem
 spālem. Item quedam ē p̄sump
 tio que est pctm in sp̄m sanctū
 alia ē pcti alleuiatina. De q̄bus
 duabus habes supra i. i. precep
 to uidēz de spe. Est igitur p̄sū
 ptio quituplex. prima bona de
 meritis uel de dei bonitate con
 fidentia hñnilis. Secūda pcti
 excusatiua in pte sz bene faciē
 di p̄telatiua. Tertia p̄sump
 tio generalis. Quarta specialis
 que dicitur nouitatum p̄sūp
 tio. Quinta pctm in sp̄ritū san
 ctum. De p̄sumptione igitur b

nouitatū. prio aduertēdū quod nouitatum inuentio est triplex Quedā licita et uirtuosa ut modus acquirendi perfectionem uirtute spiritualis. sic samuel cuneos reperit prophetarum: dauid cantorum numerum. helias anachoresum in ueteri testamento. in nouo Iohannes baptista. Et Maria et Ioseph matrimonium uirginium. Antonius monachatum uel potius christus uel Iohannes baptista secundum Crisostomum. Alia est uana superflua uel modicum peccatum: ut inutiliter in artibus laborando. in alchimia: et in alijs experimentijs. ultra quam se occupando. Tertia est nouitatum inuentio uiciofa. qua nouus peccandi modus reperitur. per quem alij proficientes in malis imbuuntur.

Secundo notandum quod hoc uicium multis generibus hominum se inflectit. Primo in hereticos qui de suo ingenio presumptentes noua confingunt. Secundo in religiosos: qui contra uel supra statuta seniorum. sicut pharisei singularem quendam interdum confingunt. uisiones ut sancti appareant et similia. Tertio in artifices mechanicos ut sutores. sartores. fabros. et etiam homines se superbe uestientes. Quarto in mercatores cum contractibus rarioribus. cambijs. reemptionibus. uitalicijs. et similibus uanis. Nam cum per usuram manifestam lucrari

non audeant. per auaros octus tantum quam varijs uis ad lucrum tendunt Quinto in iudices scabinos ad uocatos. et hominum nouis modis in iustitiam defendentes. **S**exto dominos temporales. nouos modos illicitos extractionandi repientes. in thatis. in steuris. et similibus. **S**eptimo in clericos et religiosos nouos modos cantandi theatricos per questum uel ob apparentiam repientes. Tertio notandum quod sit mortale. Nam quando aliquis presumit aliquid in uentura de scientia ut nouos errores imponat: ut alios in errorem ducat. uel nouos modos quibus alios notabiliter deprimat. uel extractionem indebite inueniat. uel in finem qui tendit in mortale peccatum aliquem iducat. in hijs et alijs quibus caritati dei uel proximi frugnat: sicut supradictum est mortale peccatum est. **E**t quia quis participans efficitur in malis sequentibus. que quis primo inuenit ualde latum peccatum est: et periculo sum. nouitatum inuentio illicita: ut inuentores uestium. superbie deseruentium. nouarum cantilenarum: et similiarum. **Q**uarto notandum quod quis non semper fit peccatum mortale nouitatum inuentio: tamen periculosum est ut ostendunt plura. **P**rimo (ut dictum est) quod aliquis tot malorum hic per peccata. et in futuro per

penas particeps efficitur quot malis alijs futuris et presentibus hominibus occasione per inuentores nouam amministrat. Secundo quod inuentores nouitatum illicitarum omnes mali fuerunt et filij hominum. Nam prius inuentor auaricie fuit cayn qui primus ciuitatem fecit gen. iij. iniurias faciens illuc fugit. mensuras fecit. et terminos in agris statuit. Ab isto cayn septimo gradu descendit lamech. qui primus bigamiam repperit et sic primus adulter fuit huius filij et filie omnes fere curiosas artes explorauerunt. ut huius gen. iij. quia eius filius Yabel pater fuit habitantium in tentorijs. Thubalchayn primus sculpturas moralium curiosas fecit. Noema filia primo uariam texturam reperit cuius a principio a deo animalium pellibus cooperimenta fuerint ordinata. Thubal ipse fuit pater canentium in cithara et organo hec omnia gen. iij. et li. ij. spec. hysto. uincenij. Di etiam cum omni sua cognatione diluuium interierunt. Tertio quod omnes qui postea auerunt uel dilatauerunt nouitatum inuentores mali fuerunt et miserabiliter mortui ut ex martiniana patet hystoria. Ubi legitur quod tullus hostilius etius de primis regibus romanorum scilicet post romulum scilicet quod primus purpura est uisus et tandem cum to

ta domo sua fulmine arsit. Nero imperator quintus ab octauiano quod piscabatur retibus aureis que sericis funibus extendebantur. nullam uestem bis induit. soleas argenteas mulis fecit: tandem a romanis de palatio fugatus extra romam seipsum interfecit. et a lupis dicitur comestus. aurelius imperator romanus primum apud romanos dyadema capiti inexit gemis. fulmie corripit. sed non moritur. tandem fraude serui sui occisus est. Dioclecianus imperator primus gemas uestibus calciamentisque immisit. Cum omnes retro principes sola purpura uterentur: tandem ueneno periit. Tarquinus superbus rex romanorum a romulo septimo excogitauit omnia tormentorum genera cathenas: tormenta caeceres impeditur exilium. et huius modi. huius propter tarquinum filium suum qui lucretiam nobilem fecerat corripit. a regno et a roma est expulsus in exilium. hec de martiniana Item simon magus uolare uolens corruit occisus. Item ethierus monachus postea. primo iuuenis ingeniosus uolare uolens cecidit non mortuus. sed fractis pedibus ut refert Vincenius in speculo hystoricali. Ecce quomodo omnes curiositatum inuentores quater puniti sunt.

Capitulū. xvij.

Tredécimo. hic prohibetur preciositas uestiuz q̄ ex supbia inani gloria vel ex p̄sumptiōe p̄cedit. Modestia ei. ut Amb. li. i. de offi. dicit circa exteriorē cultum seu ornatum consistit: cui opponitur imodestia. Circa q̄d primo videndū de illicitis uestimentis. Secundo de hijs q̄ disuadent talium supbiam. Tercio an utilitas uestiuz sit laudabilis. Quātū ad primū ē dubiū vtrū circa exteriorē ornatū possit esse uirtus ⁊ uicium: R̄ndet Tho. 2. 2. q. clxix. In ip̄is rebus exterioribus quibus homo utitur non ē aliquod uiciū: sed ex parte hoīs q̄ imoderate utitur eis. Sed quia quidam dicunt q̄ cū in corde sit uirtus. non aut̄ in uestibus: p̄t quis eque d̄ferre tunicam p̄ciosam. ⁊ in habitu seculari latere cor humile: sicut in humili ueste ⁊ econuerso ⁊ ouili cor lupinū p̄t latere. Ad circōtria sunt notāda. Primo q̄ circa exteriorē uestitū uirtutes consistunt siue exercentur. q̄ lz oēs uirtutes subiectiue sit in aīa ⁊ essentialiter. tñ circa actus exteriores exercent̄. qui eoz sūt materia. Exēpli gratia misericordia ē mētis hitus sed in d̄tributiōe pecuniay exercent̄. sic fides confessione. Sic etiaz humilitatem ⁊ simplicitatē nomi-

nat andronicus (ut dicit Tho) habitus moderatiōis uestimentorum. Unde sicut stultū ē dicere. Si cor est misericors nulla uis de operibus misericōdie exterioribus ē. Sic etiā dicit̄. iij. et h̄. Eutropelia ponitur habitus modificatiuus uerborū uel factorum solatioforum. Secundo nota quod p̄ exteriorē uestituz uirtutes menti adesse cōprobatur. Unde si hūiliter in uestitūto procedis ex cōde h̄ manauit dicente bernardo in appologetico. Ex cordis thesauro s̄n̄ du bio procedit quicquid foris apparet uiciorum scz siue uirtutū. Unde si p̄ciosum defers uestitum de corde uicioso processit. Nam fm̄ p̄hm. ij. et h̄i. Habit⁹ semper inclinant ad actus ex q̄bus generantur. Tercio notandum quod per exteriorē uestitum uirtutes acquiruntur. Patet q̄ studēdo ⁊ legendo sciētia acq̄ritur. Et eadē ratiōe hūilia uestimēta portando hūilitatis habitus acquiruntur. Patz̄ igit̄ q̄ fatue dicant qui inquitunt. si cor bonum est nulla uis erit in uestimento. Dubitatur secūdo utrum uestes p̄ciosas deferre sit peccatum: R̄ndet̄ q̄ sic. Unde sup̄ illo luc. xvj. Induebatur purpura ⁊ bisso. dicit glo. gregoriij. Si cultus p̄ciosorum uestium in culpa non esset

sermo dei non tam vigilan̄t ex
primeret : q̄ diues purpura ⁊
bisso indutus .apud inferos tor
quebatur. Et p̄batur rōe. quia
p̄ciosum dicitur relatiue . ⁊ ita
sonat p̄ciositas in excessum p̄
prij modi: imo includit corrup
tionē modi circa p̄p̄um statum
sed corruptio vel excessus mōi
ē p̄c̄m: ut dicit Aug. li. de natu
ra boni. Peccatū cōsistit ī cor
ruptione boni: q̄ cōsistit in mō.

d specie ⁊ ordine. Dicit tñ Tho.
vbi supra. Si illi qui in dignita
tibus cōstituātur . vel ēt mīstrī
altaris: p̄ciosioribus uestib⁹ q̄
ceteri induūtur. hoc non est p̄p̄
sui gloriam. s̄ ad significādā
excellētiā sui ministerij. vel
cultus diuini: ⁊ ideo in eis nō ē
uiciosum. Et fm̄ Pe. de palud̄
in. iij. dist. xxiiij. **P**reciosa ue
stis ad p̄p̄am mundi est in cul
pa: sed ad honorez dei portata
ē laetitia. De hac materia dicit
Alexan. de hal̄ in sūma sic. Uti
p̄ciosis uestibus ē in se maluz :
eo q̄ vsus uestis dz ēē ad neces
sitatē: non ad curiositatē l̄
uoluptatē. Preciositas autē
uestis curiositatē dicit : ⁊ ideo
in se malū ē . Unde. i. thi. vi. ((
Dabentes alimenta: ⁊ quibus
tegamur: hijs contenti simus))
glo. q̄ vltra tendit malū iuenit.
Pōt aut bene fieri: ut cū aliq̄s
utit p̄ciosis uestibus ex offō di

gnitatis: ut r̄ges ⁊ nobiles ⁊ eis
assistentes: qui lz pauperes sint
vtrūtrū tñ p̄ciosis non ad osten
tationē sui. vel honorez: sed ad
honore dñoz suoz : similit̄ ⁊
mulieres: cū vtuntur p̄ciosis ve
stibus non ad ostentationē sui
uel ad uoluptatē carnis: sed tā
tuz ut placeāt uiris suis: vti pre
ciosis non ē eis p̄c̄m. Et si dicitis
q̄ oīa facta sunt p̄p̄ hoīem . Di
cēdū. lz hoc v̄x sit tñ p̄ciositas
vestium non ē facta p̄p̄ statum
oīm hoīm: sed p̄p̄ eos quibus
uenit ex officio dignitatis. Dec
Alexan. de hal̄ . **E**t post pau
ca dicit. Et licet mulieres orna
ri auro ⁊ margaritis in se malū
sit . propter coniunctionem ac
tus ad materiam indebitam :
eo q̄ mulier cuz sit facta ad di
uini imaginem : non debet querere
decorem ex artificio. Tñ qñ de
uoluntate maritorū faciunt ut
cōseruēt eozū gratiā. uel ut mo
rem regionis uel ciuitatis obs̄
uēt cū modestia tñ uel ut ḡduz
dignitatis obseruent: excusant̄
a p̄c̄o. Sicut de hester legitur
hest. v. q̄ induta ē regalibus in
dumētis: habebat etiā coronaz
in capite suo quā non gestabat
causa superbie sed ut gradū di
gnitatis obseruaret hester. xiiij
Dec ille. Sed quid de uirgini
bus uel de illis q̄ maritos n̄ ha
bēt: Rñ. idē. Si uirgo n̄ p̄p̄at
i h

.i. .p.
 nubere peccat grauitur se p̄cio
 sis ornando: nisi hoc faciat ut
 cōseruet gradū dignitatis. quia
 in tali virgine dz esse ornat⁹ si
 plex nō p̄ciosus. sicut dicit hie.
 Que. s. nesciat esse pulchra ⁊ q̄
 negligat forme bonum ⁊ proce
 dens ad publicum. non peccus
 aut collū denudet. nec pallio f̄
 uelato cernicē apperiat. s; q̄ ce
 let faciem. vgo enim dum vgo
 ē cogiter q̄ dei sunt nt dicitur. j
 cor. vij. Si autem proponit nu
 bere non peccat se p̄cios⁹ ornā
 do ut placeat illi cui p̄ponit nu
 bere moderate tamen ut n̄ pro
 nocet ad libidinem s; in se ha
 beat decentiam muliebrē. Un
 de. i. cori. vij. ((Virgo non pec
 cat si nubat. ergo nec ornando.
 ut nubat. Nec ille. Huic cōcor
 dare videtur Aug. ad. Possido
 niū in eplā. Nolo inquit de or
 namentis auri vel vestis prepo
 perā habeas in phibendo sentē
 tiā nisi in eos qui neq; coninga
 ti neq; coniugari cupientes. co
 gitare dñt quomodo placeant
 deo. Illi autem cogitant que
 sunt mundi: quo placeant. l. vi
 ri vxoribus. vel mulieres mari
 tis: nisi q; capillos nudare femi
 nas quas ēt uellare caput apo
 stolus sub; nec maritatas decz
 Ex p̄missis patet q; p̄ciositas
 vestium nouem generibus hoī
 nuz plus ⁊ minus ꝛceditur. Pri

mo sacerdotibus in diuino offd
 ꝛceditur: ⁊ i eis ē cultus latric
 ⁊ quibus ꝛpetit ex officō digni
 tatis. Sicut dñs papa. ut dicit
 Alex. vbi prius utitur p̄ciosis
 ex officio dignitatis scz romaz
 imperij. quā dignitatē. Cōstāti
 nus dr romane ecclesie contu
 lisse. Unde in signum huius do
 minus papa defert signa ip̄eria
 lia. Secundo reges ⁊ nobiles
 ⁊ eis assistentes etiā si sint pau
 peres. Tertio quicumque alius
 quando hoc exigit cōsuetudo f̄
 glonis ⁊ mores eorū inter quos
 aliqui uiuūt. Tunc entz possūt
 p̄ciosis uestibus uti fm Tho. ⁊
 alexan. Unde di. xli. dicitur si
 cut in cibis mores eorum cum
 quibus uiuimus obseruare mo
 nemur: sic de indumentis intel
 ligendum est. Et loquitur sp̄ali
 ter de clericis. Clerici etiam q̄
 non habent de patrimonio cru
 cifixi: sed tm̄ uiuūt d̄ pprio p̄ri
 monio possūt uti p̄ciosis uesti
 bus ea intentione ut seruet gra
 dum sue nobilitatis. Qui autez
 uiuūt patrimonio crucifixi uel
 sunt in sacris ordinibus consti
 tuti peccant utendo uestibus p̄
 ciosis nisi eis competat ex offi
 cio dignitatis ut de papa dictū
 fuit. Unde super illo Ma. iij.
 ((Johānes habebat uestimētū
 )) glosa Seru⁹ dei nō debet ha
 ber uestimentum ad decorē ul

ad delectationē. sed tñ ad tegē
 dum nuditatem. Et. xxxi. q. iij
 Dis iactantia z iactura corpo
 ralis aliena ē a sacro ordine.
 Omnes ergo epōs z clericos q̄
 se fulgidis z claris uestimentis
 ornant: emendari oportz. Itē
 di. xli. p̄simoniā cum ueste hūi
 li non reprobamus. sicut z or
 natum p̄ter corpis diligentiam
 ifucatum laudamus. Disolutos
 z factos uestibus non f̄cipim⁹
 nec obstat illud. i. pe. i. (uos e
 stis genus electuz regale sacer
 dotiū) Ex quo uidet̄ q̄ cū ha
 beant dñatōem in populo ratō
 ne dñationis p̄nt uti uestib⁹ pre
 ciosis: & quod licet aliq̄ habe
 ant dñationem i p̄lo: q̄r tñ eis
 data ē in elemosinā non teneū
 tur causa dñatōnis talis uti ue
 stib⁹ p̄cōf. p̄nt tñ clerici ut pre
 missuz est uestib⁹ p̄ciosis uti ex
 officio dignitatis. uel f̄z p̄. e cō
 suetudinez moderate tñ. z hīs
 exceptis que expresse p̄hibent̄
 extra. iij. de vi. z ho. cle. ubi d̄r
 pannis rubeis aut uiridibus cle
 rici non utantur: Lorigias au
 ri uel argenti ornatum h̄ntes n̄
 ferant. sed neq̄ anulos nisi q̄
 bus cōpetit ex officio dignitatē
 Nec oia alex. Quarto coniuga
 te possunt uti uestimentis nobi
 libus f̄m suum statum. Quinto
 uirgines nupture ut dictum ē.
 Sexto uirgines nobiles etiam

nō nupture. Unde Lecillia it⁹
 cilicio z extra aureis uestibus
 tegebatur. Septimo uidue nu
 pture eadem ratione sicut uir
 gines nupture. Octauo humili
 habitu z decenti uti d̄bēt uirgi
 nes z uidue in castitate uiue
 re uolentes: non superbo. No
 no religiosi. minime. **D**ubita
 tur. iij. quot modis in uestitu
 quis peccat̄ possit: & f̄m r̄ho.
 multipliciter taz in immoderā
 tia q̄ in defectu: inter que v̄tus
 mediū tenet. que modestia d̄r.
 Igitur peccatur. xij. modis in
 immoderantia. Primo mō p̄
 pationem ad cōsuetudinē hoīz
 cum quibus aliquis uiuit. Unde
 d̄r beatus Aug. iij. cōf. f. Que
 tra morē hoīz sūt flagitia pro
 morum diuersitate uitanda sūt
 ut pactum inter se ciuitatis z
 gentis consuetudine ul̄ lege fir
 matum nulla ciuis aut peregri
 ni libidine uioletur. turpis enīz
 est pars oīs uniuerso suo nō cō
 gruens. Ex quo patet q̄ peccat̄
 nouarum incisionum iuētores
 in uestibus z alijs pegrinis mo
 dis se uestientes q̄ cōsuetu
 dinez faciunt. Et sub isto cōtine
 tur extraneitas uestium id est
 cuz q̄s uult habere uestes alijs
 dissimiles. Unde soph. j. uisita
 bo sup principes z sup filios re
 gis. z super omnes qui uestiti
 sunt. z induti ueste peregrina.

Secundo mō p̄ esse immode-
ratio in usu talium rez ex iordi-
nato affectu mentis. Ex quo q̄
doq; contingit q̄ homo nimis li-
bidinose utat talib; siue fm cō-
suetudinem eoz cū quib; aiuit
siue etiam p̄ter eoz consuetu-
dinem. Et fit p̄ sup̄abundantiā
trib; modis. Uno modo p̄ hoc
q̄ homo ex superfluo cultu ve-
stium gloriā hoim querit. pro-
ut scz uestes et alia h; mōi perti-
nent ad quendam ornatum: ut
patuit in probatōne p̄ gre. in se-
cundo dubio. nemo quippe ue-
stimenta p̄cipua uel p̄ciosa scz
excedentia statum p̄prium nō
ad inanem gloriā querit: ne-
mo etiā uult ibi p̄ciosis uestib;
indui ubi a nemine p̄ uideri.
Quarto modo fm q̄ homo per
superfluum cultum uestiū que-
rit delicias fm q̄ uestes ordinā-
tur ad corporis fomentum. Et
ideo mollicies uestium ē uiciū
De quo math. xi. Qui mollib;
uestiuntur in domib; regū sunt
ubi greg. nemo estimet influxu
atq; in studio p̄ciosaz uestium
p̄cēm deesse. Quia si hoc culpa
non esset nullo mō: dñs iohānē
de uestimēti sui asperitate lau-
dasset. Hanc molliciem crisō.
sup̄ apostolum etiam in mulie-
ribus reprobāt eas ostendēs n̄
semper naturaliter delicatas es-
se: sed ex cōsuetudine mala ut

apparet in rusticis feminis du-
ra sustinentibus et in delicatis
v̄ginib; q̄ cilicio corpus doma-
bāt. Quito mō fz q̄ nimiaz sol-
licitudinez q̄s apponit ad exte-
riorū uestiū culturā etiam si n̄
sit aliq; inordinatio ex p̄te finis
Unde in uitas patruz quidā p̄-
uidens ornatā meretricē fleuit
et q̄rentibus causaz ait. due res
me flere faciunt. Isti; mulieris
p̄ditio. et q̄ deo meo nūq; tanto
studio meā aiā ornaui. Itē d̄
sc̄to nōno ep̄o ibidē sil'it legi.
q̄ uisa ornatissima meretrice
margarita noie fleuit ob sc̄daz
causam dictā. Das. v. p̄oit tho.
Sexto sup̄fluitas i quantitate
continua ut sūt q̄ nimis longas
uestes portāt terrā coopientes.
pulueres suscitātes pulices col-
ligentes et demones interdū ue-
hētes. Exēplū de p̄re uidēte di-
abolū ridef; a quo causaz q̄res:
Rñ. demō. sociū meū in cauda
ml'ieris eq̄tātē uidi et retractu
lutū icider. Et de alio solitario
legimus q̄ p̄paupertate mattā
uestē plōgauit et uocē audiuit.
si āplus posses grandiora face-
res. Sic qdā uiri ut lōgiores sit
faciūt et calopedia alta iduūt
quos ps. ((Neque in tibijs uiri
beneplacitum erit ei.)) et. j. regū
xviij. Cum pater dauid p̄ntar;
eliab primo genitum tanq; re-
gno dignum. samuel dixit deus

ad samuel ne respicias vltū ei⁹
 z altitudinē stature eius qm̄ a
 bieci euz: nec iuxta intuitū ho
 minum iudico. Septimo super
 fluitas in quantitate discretā. q̄
 volunt habere diuersa paria ve
 stium: z potius a tineis cōmedi
 q̄ xpm̄ indui. **C**ōtra quos Ya
 cobi. v. dī. agite nūc diuites z
 plorate vlulantes ī miserijs ve
 stris q̄ euenient uobis. diuitie
 vře putrefacte sunt. z vestitiua
 a tineis cōmesta. **Bez.** Clamāt
 nudi clamant famelici conque
 runtur vobis frigor z fame mi
 serabiliter laborantes. Quid cō
 ferunt tot mutatoria vestiu⁹ ex
 tensa in partibus vel plicata in
 b manticis: Octauo. materie pre
 ciositas in serico. auro. vel argē
 to. vbi nota quō dicit in curio
 sitate: hūana industria. **P**rimo
 fuit vestis pell cū lana: q̄ gen.
 .iij. dī. ((Fecit deus ade z vrdi
 sue tunicas pelliceas.)) Secun
 do processit ad purā lanā: que
 lenior ē pelle. **Q**uā artē noe
 ma reppit filia lamech primi a
 dulterij. Tertiō pcessum est ad
 cōtices herbaz. i. ad linū. Quā
 to ad stercorea vermiū. s. sericū
 Quinto ad aurifigiū: z ad lapi
 des p̄ciosos qui nūq̄ viui fueſt
 nec pars rei viuētis. Nono co
 loris uarietas. Nam clericis p
 hibetur color uiridis: z rube
 us z varius. Ratio quia deus

naturam uelleris in neutro sic
 colorauit. **E**xēplum. Quedam
 diuotissima virgo talia ferē no
 luit dicens. Quis q̄ nūq̄ pecca
 uit naturali cōtētatur colore.
Tur ego que peccaui utar p̄cō
 so: Decimo uestē hūdi iniusta
 iportunitas. volentes. n. vestiri
 superflue occasione dant q̄ pe
 cunia acquiritur arte illicita.
Undē Jere. ij. ((In alijs tuis ī
 uētus ē sanguis animaz paupe
 rum z innocentū. Undcimo ex
 parte defectus: habitus fit re
 phēnsibilis duplr. vt dic̄ tho. fz
 affectū vno mō ex negligentia
 hominis qui non adhibet studi
 um vel laborem: ad hoc q̄ ex
 teriori ornatu vtaī fm̄ q̄ oportet.
 Unde p̄hs dicit. vij. eth. q̄
 ad molliciez ptinet. q̄ aliqs tra
 hat uestimentum p̄ terraz ut n̄
 laboret eleuando ipsum. Alio
 modo z est duodecim⁹ ex eo q̄
 ipsum defectum exterioris cul
 tus ad gloriam ordinat. Unde
 dicit aug. in sermone dñi in mō
 te. nō in solo rezū corporeaz ni
 toze atq; pōpa sed in ipsis sordi
 bus z lutosiss esse iactantiam z
 eo piculosiorē quo sub nomine
 fuitutis dei decipit. Et p̄hs dic̄
 iij. ethico. quod z superabun
 dantia z immoderatus defect⁹
 ad iactantiam p̄tinēt. **I**do
 de beato aug. dicitur q̄ nec ue
 stes nimis p̄ciosas. nec nimis

abiectas hñe uoluit: qz i ntrōqz
hoies suam gloziam q̄runt .

Capitulum .xviij.

Dabitur utrū mulieſ
peccent mortaliter iſu
perſuo ornatu: ſ̄ñdet
Tho. ubi ſupra . Circa ornatuz
mulierum ſunt eadem attrēden
da que ſupra cōmūiter dicta ſ̄
circa exteriorē culturū: uicē q̄n
que prima z duo ultima z iſu
per quoddā aliud ſpēale ſcēz qd̄
muliebris cultus uiros ad laſ
ciuiam puocat ſm illud p̄v. vij.
Ecce mulier occurrit illi orna
tu meretricō preparata ad ca
piēdas aīas. Pōt tamen muli
er licite operam daſ ad hoc ut
uiro ſuo placeat : p̄ eius cōtēp
tum adulterium labatur. Und̄
j. cori. vij. Mulier que nupta ē
cogitat que mundi ſunt quomō
placeat uiro. Et ideo ſi mulier
cōiugata ad hoc ſe ornet ut ui
ro ſuo placeat pōt hoc facere
abſqz p̄cō. Unde. j. Thi. ij. dic̄
apo. Mulieres in habitu orna
to cū reuerētia z ſobrietate or
nantes ſe non in tortis crinibus
nec auro nec margaritis aut ue
ſte precioſa p̄ qd̄ datur intelli
gi q̄ ſobrius z moderatus orna
tus non prohibetur mulieribus
ſed ſuperfluus z iueſecundus z
impudicus. Ille autē mulieres

q̄ uiros non hñt nec uolūt hñe
z ſunt i ſtatu nō hñdi non pñt
abqz p̄cō appetere placere uiro
rū aspectib⁹ ad concupiſcēdum
qz hoc ē dare eis incētiū pec
candi. Et ſi qdā hac itētiōne ſe
ornēt ut alios puocēt ad cōcu
piſcētiā mortaliter peccant: ſi
autem ex quadam leuitate uel
ex uanitate p̄pter quādā iac
tantiā nō ſp̄ eſt mortale pecca
tum ſed qñqz ueniale . Et eadē
ratio eſt quātū ad hoc de uiris
Et licet mulieres caput nudan
tes a p̄cō poſſint excuſari quan
do hoc nō fit ex aliqua uanita
te ſed propter terre conſuetudi
nēz tunc cōſuetudo talis nō eſt
laudabilis. Hec Tho. Sed qd̄
de religioſis: Rñ. ulricus li. vi.
trac. ij. c. x. Precioſitas ueſtiū
uel ornatuſ tunc ē mortale pec
catū cū eſt cōtra profeſſionem
alicuius ſicut cū aliq̄e monia
les profeſſe paupertatē z ſecu
li abrenuntiatōz ornant ſe ad
modū theatricarū mulierum ſ̄
etiam monachi abiecto habi
tu religionis ſue deferunt habi
tum clericorū ſeculariū uel cū
hoc p̄cedit ex ſuperbiā dānabi
litez ul' ordinatur ad prouocan
dum alios ad concupiſcentias
illicitas. Inexcusable aut̄ ſūt
mulieres cum a uiris prohibite
nihilominus immoderate ſe or
nant. Patet enim q̄ tūc faciūt

ex superbia vel ex libidine p̄ca
aūt oīm h̄itium incitamentuz
libidinis ex tali ornatu redun
dāt in talē personā p̄ aggraua
tionem culpe. Dec Ulricus.

Sz quō tenebit se vxor p̄pter
maritū suū se ornans: ne peccz
alijs occasio ruine existendo?
R. durād. in. iij. dis. xxxvij. Nō
solum peccat q̄ dat alij directe
occasionē peccandi. sz ēt q̄ sciē
ter z absqz iusta necessitate p̄
ponit alicui materiā: vnde sūt
occasionē peccādi: maxie quā
do credit eū dispositū ēē ad t̄le
peccatum. Vbi gratia: si mulier
credit aliquē male dispositum
ad occupandū eā: si sciēter: z
absqz necessitate iusta: vel d̄bi
ta vtilitate p̄tēt se ei: peccat.
Unicuiqz ei deus mādauit d̄ p̄
ximo suo. Nō aut displicet satis
alicui dānatio pximi qui sciēter
proponit ei materiam. vnde su
mit occasionem peccandi.

Sed nūquid ē mortale peccā
tuz viris induere muliebria ve
stimenta z ec̄uerso mulierib⁹
induere vestimētū virile? Rñ.
Alexā. vbi supra virū idui mu
liebri ueste: z mulierem veste
uirili in se malū ē: eo q̄ utriqz
nexui. diuersa indumenta d̄dit
natura: ut d̄r deu. xxij. in gl. su
per illud. Nō induetur. **T**n̄ ex
cusatur a p̄co cum aliquis hoc
facit cā necessitatis. ut si quis q̄

zertur ad mortē: z ut occultare
tur uestimentū acciperet mlie
bre. vel cū mulier: ut seruet cō
poris castitatē: ueste iuri idui.
Sicut legitur de beata Mari
na: z beata Eugenia. Luz aut
hoc fit ex c̄suetudine: ut possit
licentius libidinē suā implere vir
cū mulierib⁹: z mulier cū viris
sicut aliquā factū ē: vel cū hoc
fit: ut alij hoc videntes ad libi
dinem puocētur: mortale pec
catum ē. Dec Alex. L̄ōcordat
tho. vbi prius dicit. cultus exte
rior cōpetere d̄z cōditioni per
sone fm cōem c̄suetudinē. z iō
de te viciosum ē. q̄ mulier uta
tur ueste virili vel econuerso.

Specialiter autem hoc pro
hibetur i lege deu. xxij. qz gēti
les tali mutatōe habit⁹ utebāt
ad idolatrie superstitionem. po
test tñ hoc quicqz fieri sine p̄co
propter aliquam necessitatem.
uel causa occultandi ab hosti
bus. uel propter defectum alte
rius vestimēti uel p̄pter aliq̄ a
liud humismōi. Dec tho. **S**z
qd̄ de mulierib⁹ se colorātibus
uel alia figmenta ad apparētē
pulchritudinē adhibentib⁹? R.
Liprianus li. d̄ habitu uirginū
Non uirgines tantuz aut uidu
as: sed ēt nuptas: puto ēt cōs
feminas omnino esse admonen
das q̄ opus dei z facturam ei⁹
z plasma adulterare nullo mō

debeant adhibito flauo colore
 uel nigro puluere uel rubore .
 aut quolibet lineamēta natiua
 corrūpente medicamine. **M**a-
 nus deo inferunt quā illud quod ille
 formauit reformare contēdūt .
 Impugnatio ista dini opis ē p̄
 uaricatio ⁊ ueritatis. Deū uidē
 nō poteris cum oculi tibi nō sint
 quos deus fecit. sed quos diabo-
 lus infecit d̄ inimico tuo tēpta-
 cuz illo p̄ter arsurā. Ubi tho.
 dicit fucatio de qua loquit̄ **L**i-
 prianus ē q̄dam spēs fictōis q̄ nō
 potest esse sine peccato. q̄ etiaz
 ut nō dubitat̄ aug. i eplā ad pos-
 sidonium. **I**psīs maritis nolen-
 tibus decipi displicet. Non tamē
 semper talis fucatio est pecca-
 tum mortale sed soluz quando
 fit propter lasciuiam uel i dei
 tēptū. de quibus casibus loquit̄
 Ciprianus. Sciēdū tñ q̄ aliud ē
 fingere pulchritudinem nō ha-
 bitā: ⁊ aliud ē occultare turpi-
 tudinem ex aliqua causa puēi-
 entem puta egritudine uel ali-
 quo huiusmōi. Hoc enim est li-
 citum qz s̄m aplm. j. corin. xij.
 Que putamus ignobiliora mē-
 bra esse corpis his honorem ā
 bundantiorem circūdāmus .
 Queritur utrum artifices orna-
 mentozū sup̄flaorū p̄fatorū fa-
 ctōres peccēt mortaliter: **R**ñ.
 Tho. ibidē. Si qua est ars ad
 faciendū opera aliqua quibus

hoies uti nō possunt absq̄ pec-
 cato p̄ oīs artifices talia faciē-
 do peccarent: ut puta p̄bentes
 dirrecte alijs occasiōz peccādi
 Puta si quis fabricaret idola l̄
 aliqua ad cultum idolatrie per-
 tinētia. Si qua uero ars sit cui⁹
 opibus possunt hoies bene uel
 male uti sicut gladij sagitte ⁊
 alia huiusmōi: usus taliū artiū
 nō ē peccatū ⁊ he artes sole sūt
 dicende s̄m crisos. super Ma .
 Si tamen operibus alicuius ar-
 tis ut pluries aliqui male uterē-
 tur quāuis de se non sint illici-
 te sunt tamen propter officium
 principis a ciuitate extirpan-
 de s̄d̄m documenta: platonis .
 Quia ergo mulieres licite se po-
 sunt ornare uel ut conseruent
 decentiam sui status uel aliqd̄
 etiam superaddere ut placeāt
 uiris cōsequens est quod ar-
 tifices talium ornamentorum
 nō peccant i usu talis artis nisi
 forte in ueniendo aliqua super-
 flua ⁊ curiosa. Und̄ crisos. dicit
 super Math. quod ab arte cal-
 ceozū ⁊ textozū multa abscind̄-
 re oportet etenim ad luxuriā de-
 duxerunt necessitatē ei⁹ corzū
 p̄tes artem male arti d̄miscen-
 tes. Dec tho. Alexā. ubi supra
 dicit. Qui uiris faciūt idumēta
 muliebria ⁊ mulierib⁹ uirilia
 ut se inuicē magis excitēt ad lu-
 xuriā ⁊ ut licenti⁹ possit exple-

libidinē tales artifices peccāt mortaliter .de. talibus loquitur crisostomus. Lū inq̄t uiros in mulierū formas deducant ⁊ mollescere faciāt p̄ calciamenta lasciuie cū supfluis ⁊ nociuis eas arce ri statui⁹ ⁊ loq̄tur de arte textoria q̄ fiunt uestimenta uiris ⁊ arte sutoria q̄ fiunt eis calciamenta muliebria. *Dec alex.*

Sed nunq̄d si artifex req̄ratur ⁊ petatur ut sibi faciat uestem uane dispositionis curiosam ut uanam nouiter inuentam: ⁊ sic de domib⁹ ⁊c. nunq̄d p̄pter lucrū debet facere talia: ⁊ .mḡr henri. d. bassia i lēura sup gen: q̄ artifices n̄ dnt esse taliz uestium excogitatores ⁊ a fortiori non talium factores non forte casus specialis quicq̄ aliud ex poseat. Ratio est q̄ nullus debet aliuz ad uanitates puocār nec ad superfluos sūptus occasionare. nec quicq̄ iuuare debz ut uani homines suas adinventiones friuolas ⁊ cogitatus nō rios expleant in ope. *Dec ille* Sed nunquid taliusmodi ornamenta aliquādo p̄ consuetudinē sine graui peccō. p̄nt deferri: Rñ .mḡr ioh. d. tābaco. li. d. consol. theo. In his q̄ sunt solū mala q̄ prohibita multum excusat i toto uel in tanto consuetudo iō in talib⁹ ex ui ratōnabil consuetudinis p̄sertim si p̄scripta sit ē

cōtra ius scriptum multotiēs faciendum. Nam ⁊ gracionus ille gratiose dicit q̄ constitutio utentium moribus cōfirmat quāuis etiaz superflua ornāmēta gestare ad cōplacendū multis scōz auctoritatibus reprobetur tamē sine excluso ratione consuetudinis gestari possunt sine graui peccō. Causa autē quare in talibus saltem circūscripto scandalo excusare ualeat consuetudo ē. Quia res que p̄pter sui nouitatem ⁊ p̄sequēs raritatem imaginationē excitāt ⁊ puocāt ad libidinē. eo. s. q̄ p̄pter ammirari homines res huiusmodi magis cōsidrant ⁊ p̄fūdus cogitant. Plē quidem res quādo in cōsuetudinē ueniunt cessant imaginationem excitār ⁊ ad libidinē puocare eo q̄ tunc cessant q̄dāz rara esse ammiratōe digna ⁊ cogitare cōsideratōe p̄funda. *Dec ibi* **Q**uo ad .ij. p̄cipale nō h̄ tanduz q̄ supbiā ornatus dissuadet p̄mo peccatum multiplex inde oriens. Primum est inanis gloria quam rarissime ibi quis deuitat. Exemplū d̄ diuite epulone in purpura. Luc. xvi. Unde gre. i homelia ibidē. Nemo uestimenta p̄cipua nisi ad inanez gloriam q̄rit. Secūdū ē tumor mētis sup alios. Unde herodes ueste p̄ciosa indutus elatus in seipso ab angelo necatur act.

xij. Tertium ē q̄ cōfundūt pau-
peres talia nō habentes. Nā si
cut p̄ apl̄. i. corin. xi. Corithei
arguūt q̄ p̄ escā suam cōfun-
debant non hñtes. sic p̄ uestiū
ta fieri pōt fm basilium i regla
Quarto mollem z effeminatuz
efficiant. Exemplum de epulo
ne qui sicut propter superbiam
purpura induebatur ad extra
ita bisso propter molliciē ad in-
tra fm glo. Quintū ē rapina v̄
furtū aut illicitus labō q̄ a tali
bus facilliter exercetur ut sup̄
flua vestimenta habeant z spo-
liant pauperes. Unde Petrus
Damiani de contemptu mūdi.
Illa uestis n̄ imerito rapia ēē
nūcupat̄ que duoz vel triū eti-
am uestiū sūma coemitur. Ra-
pinam pculdubio ppetrat qui
uani honoris ardore succensus
duarum impensas uestiū i unā
redigit z primū suū quem sic
seipm̄ amare debuerat in sua
nuditate relinquit. Sextum est
scandalum proximi nā qui scā-
dalizauerit unū ex minimis istis
qui in me credūt expedit ei ut
suspendatur mola alinaria i col-
lo eius z demergat̄ in profundū
maris Math. xvij. Septimum
est participatio omnium crimi-
nū que alijs eius exēplo faciūt
uel ad l̄am scdm̄ ps̄. Peccatū
cōmittetur eū quodammodo
sicut uestimentū quo coopitur

z sicut zona q̄ semper precingit̄
Secundo dissuadent superbiam i
uestiū exempla sc̄torū. Primo
dei qui nobilissimum spiritū in
nobis uestiuit carne fragili fz il-
lud iob. x. ((pelle z carne uesti-
sti me)) Secūdo de⁹ qui primis
parentib⁹ fecit tunicas pellice-
as gen. iij. Itēz hester. xiiij. ait
Tu scis dñe ifirmitatem meaz
z necessitatez meā q̄ abhoiner
signum supbie z glorie mee q̄
ē super caput meum in dieb⁹ o-
stentatōis mee. z detestor illud
q̄si pannum menstruate z non
portē illud in dieb⁹ silentij mei
Item iob. xvi. Saccū cōsui su-
p̄ cutē meā. Itē math. iij. Ipse
iohānes erat uestit⁹ de pilis ca-
melorum. Item fm maximum
in sermōe beatissima uirgo uix
tunicam unam habuit. Itē x̄ps̄
fm crisostomum uestimenta ab-
iecta habebat. Itēz de ātiquis
patrib⁹. dicit apl̄s heb. xi. Cir-
cuiuerunt i melotis in pellibus
caprinis. Itēz augustin⁹ dixit
nt̄ eius canit̄ legenda. Fa teor
de preciosa ueste erubesco.
Tertō idez dissuadet multiplex
supborū in uestitu stulticia. q̄rū
prima est quod exteriora uilia
interioribus nobilissimis prepo-
nunt scz corpus anime. Secun-
do q̄ dei ordinem peruertunt z
nature. quia ancillaz scz carnē
preponunt dñe id est aie z dñe

ppria. acille tradūt. Tertio qz plus expēdūt ut oculos aliorū pascāt q̄ ppū uētrē. Quarto putāt q̄ ex p̄cōsitate selle z freni: equus id ē corp⁹ app̄cief. Qui to qz oia bōa sua uolūt h̄re bona z ornata z solā aiaz s̄z aug. turpem. Quo ad .iij. principale queritur utrum sit uirtuosum z laudabile deferre uestimenta hūilia nō p̄ciosa ul' abiecta: Rñ. s̄z Tho. qd̄libe. x. q. xiiij. Quo ad istud aliter ē loquēdū de persona publica in dignitate aliqua uel in prelatura cōstituta aliter de persona priuata cui nulla cura regimi uel prelationis est cōmissa. **I**n persona enī publica duo cōsiderant̄ scz status dignitatis z pprie p̄sone cōditio. Circa que duo ita se d̄bet h̄re ne dignitatis auctoritas ueniat in contemptum z ne ip̄e in superbiā efferatur utruz q̄ igitur ei p̄t esse laudabile z quod p̄ciosis utatur ad reuerentiam auctoritatis inducendam z q̄ uilibus utatur ratione p̄pe hūilitatis. sic d̄taxat. ne que ad auctoritatē conseruandam fiunt in superbiā degenerent. z ne dum nimis fuatur hūilitas regendi frangat̄ auctoritas sic dicit augu. Nec Tho. Ex quo sequit̄ q̄ uirtuosum z laudabile sit in persona publica si ppria firmitatis intuitu uestimēta d̄

ferat humilia. Un̄ i laudē b̄i martini ep̄i d̄f. q̄ post susceptū ep̄atum eadē in eius uestibus māsit uilitas z abiectio. Et d̄ d̄ mostene p̄ho legit̄. q̄ tā diu utebatur toga philosophica q̄ diu fuit uulgo incognitus sed uita z eloquētia cognit⁹ ait. **M**alo uenerari uitam z sapientiaz q̄ togam. Unde tunc communib⁹ utebatur uestibus. Item gre. i. dialogorum de beato equitio abbate dicit. quod tam uilis erat in uestibus atqz ita despectus. ut si quis illum fortasse nesciret. salutatus etiā resalutare despiceret. **U**nde uix aut nunquam legitur de sanctis q̄ auctoritatem suam in regimine uestium p̄ciositate exhibuerant ueneranduz sed potius uestiuz uilitate. morum humilitate. z uite sanctitate. ut apostoli de q̄ b⁹ legit̄ q̄ fuerūt p̄nosi id ē uilibus pannis induti. Et x̄pm p̄anis mater inuoluit id est secundum bern̄. z alb. uilib⁹. Nō iqt̄ bern̄. fit mentio de pellib⁹ aut alijs p̄ciosis suppellectilibus ut nobis commendat paupertatez habitus z indumentū uilitatez De personis uero puatis quibus nulla cura regiminis uel p̄latōnis ē cōmissa. dauid. s̄z tho. loco p̄allegato. Meritorie z uirtuose agunt si portant intuitu p̄pe hūilitatis z amore contemptus

mūdi uestimenta hūilia z hūili
 ora z uilioza q̄ status pprius r̄
 m quirit. Nec obstant cauillatio
 nes iniquorū qui primo ī cōtra
 rium arguūt: attendendum ab
 hijs qui in uestimentis ouium
 ueniunt intrinsecus aut sunt lu
 pi rapaces: r̄nsio fm Thomā q̄
 hoc est pro utilitate uestiuz qz
 nunq̄ lupi uilia induerent nisi
 xp̄i ouīū hec uestimenta essent
 ppria. Secundo dicunt talem
 habitū deferentes scādalizār:
 R̄ndit hiero. i epla ad marcel
 lā: icandelizat quempiā uestis
 fuscior: scandalizat z Johānes
 quo inter natos mulierum nul
 lus maior fuit qui angelus dic
 tus d̄im quoq̄ baptizauit qui
 camelorum uestitus regmine
 zona. pellicea cingebatur. **T**er
 tio dicunt. cum in corde uirtus
 lateat nihil officit uestimentū
 si cor fuerit bonum: R̄nsuz est
 de hoc supra. Quarto obiciunt
 aug^o. iij. de doctrina xp̄iana z
 habetur di. xli. c. quisquis. Quis
 quis rebus trāseūtibus strictius
 uti q̄ se habe r̄suetudo eorū
 cum quibus uiuit. aut intempe
 rans ē aut superstitiosus: R̄n̄ .
 q̄ gratianus false allegat. qz in
 oibus correctis orig alibus b̄i
 aug. h̄etur tēperans z non intē
 perās. Et sic Tho. z om̄s famo
 si allegant. Quinto arguūt bea

tū bartholomeū usuz fuisse pur
 pura clauata: R̄ndit bonauen
 tur a li. de pfectōe euangelica.
 q̄ illud ī legēda romana n̄ h̄ēt.
 z sic verum est q̄ d̄r. Dico quō
 necessitate ductus hoc fecit. qz
 aliud in regione illa calida ue
 stimentuz portabile nō inuenit
Item nota q̄ diabolus dixit cō
 similia uerba per idolum. chri
 sti etiam uestimentum tunice.
 inconsutilis p̄ciosum fuisse ne
 gat exp̄sse crisost. sup math. in
 opere impfecto. Quantuz uero
 sit meritorium talia deferre pa
 tet p̄ petrum damiani li. de con
 temptu mundi dicentem rex ni
 niue purpura indutus p̄pter ci
 uitatis excidiuz cooptus sacco
 diuini furoris motū contriti cō
 dis hūilitate placauit. **E**zechi
 as quoq̄ cultu regio decorat^o
 terribiles regis assiriorum mi
 nas tremefactus audiuit. **S**ed
 mox ut ip̄e cilicio tegitur cilicō
 que tectos ad prophetam mit
 tere nuncios non erubuit prop̄i
 quum diem uictorie z optate
 prosperitatis oraculum repoz
 tauit. Naz ecce angelus d̄ni cē
 tum octuagintaquinque milia
 assiriorum una nocte percussit
 Egregius ille prophetarum isa
 ias ad diuie iussiois ip̄iū. uesti
 menta deposuit z triū ānorū
 spatō nud^o z discalciatus icessit

Erubescat igit̄ dicit̄ Pe. dā. hu
mana superbia. Ex quo patz q̄
hūilitas uestiuz deū placat gra
tiā merēi z pximum edificat.
Uñ Tho. 2. 2. ubi supra dic̄ sic.
Si uilioribus uestibus q̄ cete
ri q̄s induat nō sp̄ peccat. sed si
hoc faciat pp̄t̄ macerationem
carnis. uel humiliatōnē spūs.
ad uirtutē tp̄antie ptinet. hoc
āt̄ p̄cipue ptiet ad hos q̄ alios
uerbo z exēplo ad p̄itētīā hoz
tantur. hec Thomas.

Capitulū. xix.

Decioq̄rto. prohibetur h̄
dei tēptatō. Uñ deu. vj
((Non temptabis dñm
deū tuū.)) Et idē xps̄ cōtra dia
bolū allegauit Ma. iij. Ubi p̄
mo uidēd̄. q̄d sit deū tēptat̄. Se
cūdo quot ḡia hoim̄ i illud uici
um icidāt. Tertō de ḡdib⁹ deuz
tēptatiū. Quo ad .j. s̄z Tho. 2. 2.
q. lxxxvij. p̄ totum. deum tēp
tat̄ q̄ expimētū sumit seu explo
rat ex intentione ratione pprie
psone p̄ sua uerba uel fca d̄ dei
potētia sapia. pietate. bonitate
uel uoluntate speculatiue sine
sp̄ali dei instinctu. sin̄ iusta ne
cessitate uel pia utilitate z sine
alijs debitis circumstantijs uel
qui etiāz preter intentionez ta
lia experiendi aliquid loq̄t̄ pe
tit uel facit quōd ad nihil aliud

utile ē nisi ad pbādū dei ptatē
sapientiā uolūtātē. uel boitatē
Uñ sup̄ illo deu. vj. ((Nō tēpta
bis dñz deū tuū)) dic̄ gl. deū tēp
tar. q̄ h̄ns qd̄ faciat sine ratione
cōmittit se discrimini uel pic̄lo
experiens utrū possit liberari a
deo. Dicitur prio q̄ expimētū
sumit seu explorat. qz tēptare ē
experimentum de aliquo sume
re nullus aut̄ experimentuz su
mit nisi de re ignota uel dubia.
Ex quo pz quod oñis deū tēp
tans deū ignorat. uel dubitat d̄
aliqua perfectione dei quod sp̄
est peccatū. Ex quo patet quod
deū temptare sp̄ est peccatum.
Dicitur ex intentōe ad dñiam:
tēptationis p̄ter intentionem.
Ubi notādū quod duplex ē dī b
temptatio. una intēta. alia non
intenta. Intenta fit dupliciter
uno mō exp̄sse. alio mō it̄pre
tatiue. Exp̄sse cū aliquis dicto
uel facto intendit exp̄imentum
de aliquo sumere. Interpretatiue
uero qñ nō intendit exp̄imentū
sumere per sua dicta uel facta
tñ agit uel dicit qd̄ ad nihil ali
ud uideretur ordiabile nisi ad ex
perimentum sumendum. Uñd̄
qñ interpretatiue deum temptat
qui z si nō intendat de deo ex
perimentum sumere aliquid tñ
petit uel facit ad nichil aliud
utile nisi ad probandū dei p̄a
tem bonitatem z filia. Dicitur

rōe proprie p̄sone: qz si quis ex
 perimentum sumeret de deo ul'
 ad deum prinētib' non ut ipse
 experimētū sumēs de hijs seu
 talia explorans talia cognoscat
 sed ut ea alijs demōstret quan
 do ē iusta necitas aut pia utili
 tas. Hoc enim nō esset tēptare
 deū: Dicitur p̄ sua uerba uel fa
 cta n̄ cogitata ad differentiam
 ifidelitatis. nā ifidelis i quantū
 h' mōi in mente dubitat de dei
 perfectione. puta bonitate potē
 tia z similibus. sed deum temp
 tare cū directe opponat̄ cultui
 diuino seu latricie uel religioni i
 exterioribus consistit actibus.
 Dicitur etiā p̄ sua uerba uel fa
 cta. qz hō deum temptat exp̄sse
 dupliciter. Quāqz expresse v̄bis
 quando homo i sua petitiōe orā
 do uel similia uerba formando
 ea intētōe aliqd a deo postulat
 ut exploret dei sententiam. po
 tētia. uel boitatē. uel uoluntatē
 factis aut̄ deum expresse temp
 tar. quādo p̄ ea que facit inten
 dit̄ experimētū sumere diuine
 potestatis siue pietatis. aut sa
 c̄ pientie. Dicitur d̄ di potētia bo
 nitate zc. speculatiue non pra
 ctice. Nā duplex ē cogitō dīne
 uoluntatis uel boitatis una qui
 dē speculatiua. Et quantū ad
 hanc nō lz dubitare nec proba
 re utrū dei uolūtas sit bona ul'
 utrum deus sit suauis. alia pra

ctica affectiua seu expimenta
 lis. dum quis expit̄ in seipo gu
 stum diuine dulcedis z cōplacē
 tiam dīne uoluntatis. Sicut d̄
 serotheo dicit Dyo. de diuinis
 noibus. c. ij. quod didicit diuina
 ex compassione ad ip̄a. Et hoc
 modo monemur ut probemus
 dei uoluntatem z gustem' eius
 suauitatem scdm̄ illud ro. xij.
 ((Proberis q̄ sit uoluntas dī bo
 na bñplacēs z p̄fecta)) z in ps.
 ((Eustate z uidete qm̄ suauis ē
 dñs)). Dicit̄ sine spēali dei insti
 ctu. Un̄ abrahaz non peccauit
 gen. xv. cum dixit ad dñm. Un̄
 scire possum q̄ possessurus sim
 eā scilicet terram repromissam a
 dō similiter nec beata Agatha
 que noluit mediciam recipere
 quia expta erat erga se diuinā
 beniuolentiam ut vel ifirmita
 tes n̄ pateretur p̄ quibus cōpo
 rali medicina indigeret. uel sta
 tiz sentiret diuine bonitatis ef
 fectuz. Sed acham peccauit n̄
 petēs signū. Nō. n. si petissz deū
 tēptasset qz deus iussit eū pete
 re. z ēt quia ptinebat ad cōem
 utilitatē. Bedeon uero qui iudī
 cū. vi. signū a deo petisse legif̄
 de victoria repromissā ex debi
 litate fidei. fm̄ glo. petisse uidē
 ideo peccauit. Sicut z Sacha
 rias luce. i. qui dixit ab ange
 lum. Unde hoc sciam vnde pp
 ter incredulitatē punitus fuit

p Ubi sciendum q̄ dupliciter ali
q̄d signum patitur a deo. Uno
modo ad explorandum diuinā
potestatem. aut ueritatem dicti ei⁹
z hoc de se p̄tinet ad dei tēpta
tōz. Alio modo ad hoc quod in
struatur q̄d sit circa aliq̄d factū
placitum deo. Et hoc nullo mō
pertinet ad dei tēptationē. Di
citur sine iusta necitate. qz si iu
sta necitas foret non esset p̄c̄m
Unde. ij. palipo. xx. ((Lum igno
ramus q̄d agere debeam⁹: hoc
solum habemus residui ut oculo
s n̄ros dirigamus ad te.)) Di
citur siñ pia utilitate. qz ex pia
utilitate sancti z apli petierūt
ut in nomine xp̄i fierent mira
cula. Act. iij. Similiter de quo
dam .j. dialogorum ut refert
gre. qui suscitauit paruuluz ad
lachrymas n̄ris eius. Similiter
q̄uis p̄dicatores pro uictu cor
porali non sint solliciti ut uerbo
dei z doctrine uacent si sic soli
deo imutantur. non deum tēp
tant qz non sine necitate uel uti
litate faciunt: sed si sine tali fa
cerent deū tēptare. Unde au
gu. xxij. cōtra faustum dicit q̄
paulus n̄ fugit quasi n̄ credēdo
in deum. sed ne deum tempta
ret si fugere noluisset. cum fuge
re potuisset. Dicitur z sine alijs
debitis circūstancijs. quia pie
z humiliter petendū est aliquid
a deo z sic seruiendum est deo

Dicitur uel qui etiam p̄ter intē
tōem propter temptatōnē dei i
terpretatiuaz. **Q**uo ad. ij. p̄n e
cipale notandum q̄ cōtra hoc
mandatum exceditur quātupli
citer. Primo ueritatem inquiren
do de alia uita: q̄ in fide mutan
tes reuocant monituros. Secū
do iustitiam q̄ uolūt p̄ duellum
ostendi unius innocētiam z al
terius malum. Tertio sapiētiam
qui pretermisso studio hūano
artes uel scientias desup expe
ctant per oratōes solū. Quarto
potentiam qui nō fugiūt. necem
cū possint z debeāt. paul⁹ enim
p̄ sportā fugit. z xp̄s de templo
deorsum se non dimisit sed de
scendit. Quinto bonitatem. q̄
refutant medicinalia in cāu si
ne necitate z utilitate. Similiē
qui tempus miserendi deo con
stituant ut dicitur iudith. viij.
hi eniz omnes aliquo mō uidē
tur explorare diuina illicite.
Quo ad primum q̄rit sc̄s tho.
q̄bli. iij. q. ix. ar. ij. utz liceat ab
aliquo moriente requirere ut r̄
uellet statum suū post mortē?
R̄ñ. q̄ sic supponēdo h̄ tñ diuī
no iuditō z dūmō nō ex dubita
tione fidei de futuro statu qua
si temptando inq̄rant. **E**t pia z
humilis intentio habeat uz ad
subueniēdū defuncto per suffra
gia. Ratio ē qz fm dan. li. iij.
Impletio naturalis desiderij

non est peccatum nisi aliqua i
 ordinatō adiungat ut patet de
 cibo. naturaliter autem scire d
 sideramus ut dī .i. methaphice
 sed cum p̄fatis trib⁹ conditōib⁹
 desiderare scire statum alicui⁹
 post mortem nihil iordinate uir
 habere annexum. Unde. ii. ma
 cha. xii. (sancta ergo et salubris
 est cogitatio p̄ defunctis exora
 re ut a pctis soluant) hec tho.
 Quidam alius doctor addit qd
 qui expeteret reditum ut certi
 ficari uellet de statu illo an ui
 dēz celum sit uel infernus q̄ cō
 muniter p̄dicatur mortalit̄ pec
 caret. qz infidelis foret. Dicit e
 tiam qz istam petitōem non dnt
 facere nisi homies deuoti. et illi
 possunt sic expeti qui fuerunt i
 statu isto deuoti: et de quibus
 p̄sumitur qz sint saluadi. diabo
 lus enim sepe immiscere potest
 illusiones quando sic mortui re
 uocantur. Contingit eniz qnqz
 mortuum esse in purgatorio. et
 demon in ei⁹ specie dic̄ eū eē i
 inferno ut anima suffragio p̄ue
 tur. et uiu⁹ de deuota uita mor
 tui quaz recolit imitari desistit
 Secundo contingere potest a
 nimaz esse in purgatorio quaz
 demon dicit esse in celo: ut aia
 suffragio priuetur. Sed queris
 nunquid teneat uiuus apparen
 ti credere qz aperit? Rñ. idem
 doctor. Posito quod defūct⁹ re

uerteretur non esset q̄s obliga
 tus credere ea q̄reuelar̄. lz etiā
 esset v̄a. Hec ille. ¶ Secundo
 possunt peccare contra istō du
 ellantes. Ubi notandū qz s̄z ni
 col. de lira super materia duel
 li dauid cum golia. j. reg. xvij.
 Duellum p̄ dupliciter accipi.
 uno mō pprie et sic est singula
 ris pugna duorū: ut per uictori
 az unius appareat tadē eius iu
 sticia p̄ diuinū iudiciū et alteri⁹
 iniusticia. Et sic fm omnes do
 ctōres duelluz est illicitū tā ex
 pte appellāris quaz etiā recipiē
 tis et etiam iudicantis et cōsulen
 tiuz scz ex officio. et fauorē p̄stā
 tiū. sicut sacerdotē q̄ darēt bñ
 dictionē talibus. qz ibi manife
 ste ē tēptatō dina q̄uic̄ ibi uideēt
 peccare appellatus inuite seu
 suscipiens inuite: grauius q̄ spō
 te. sed offerens grauissime. sicut
 uir de iudice et coopantib⁹. hec
 uidetur raymundi sentētia. Et
 s̄ mō fm quosdaz uident̄ loq̄ d
 duello iura ipm duellū p̄hiben
 tia. v. mō archiā. et extra de pur
 gatione vulgari cū suscepisti. n̄
 p̄ reuelationem dinam manife
 statum fuerit qz de⁹ uult sic iu
 dicare suā iusticiam. et hoc mō
 dauid aggressus ē goliā. qz ei
 dixit. ego. uenio d̄ te i noie dñi
 uiuētis nec pprie sic dauid fuit
 duellator. s̄z dine iusticie execu
 tor. ¶ Alio modo potest accipi g

duelluz large put ē bellum sin-
 gulare vnius cum vno absq; ex-
 pectatiōe diuini iudicij. sed ut
 per virtutē. artē vel fortunaz
 vel omnibus istis vel aliquibus
 eoz urrentibus. aliqua vtro-
 uersa inter eos criminalis vel
 ciuilis terminef. an tale duellū
 semp sit: discordant taz theolo-
 gi q; iuriste. Sit aut duelluz tri-
 pliciter. Primo a spiritu sācto
 vt in dauid. i. reg. xvij. et in Ro-
 lando: ut hētur in hystoria ca-
 roli. Secundo fm multos pre-
 fertim ex parte appellantis cuz
 pco: ut in fo modo tactū ē. Ter-
 tio semp ē graue pcm: ut in pri-
 mo casu. Et notandū q; iudiciū
 ferri cādētis. et aque feruētis.
 et similia phibita sunt. sicut et
 de duello dictū ē. Tertio pecca-
 re possunt q; hoc volētes p artē
 notoriam vel similē sine huma-
 no studio scientiam adipisci.
 Quarto qui non fugiunt vbi te-
 nentur: et possunt. dei auxiliuz
 ad hoc sine causa expectantes.
 Cōtra quos xps ait. ((Lū uos p
 sequētur in vna ciuitate fugite
 in aliā)) math. x. Quā aut fugien-
 da sit mors in xpiana psecutiōe
 et qñ n. vnctio et cōsideratio scan-
 dali piculuz gregis. et huiusmōi
 docere possunt. Nā aliqui cōtin-
 git eodem tempore et in eodem
 loco: unū debere fugere alterū
 non: ut de santulo quem gladi^o

ferire non potuit. et de diacono
 recedente. vt greg. poit exēplū
 in li. dialogorum. Quito quidā
 fugiunt medicinalia. vbi opōtz
 ēt q; agatha fecisse videatur
 tamen ut Tho. 2. 2. q. lxxxvi.
 dicit: fecit certa de dei adiuto-
 re: ut supra. **Q**uo ad .iij. pri-
 cipale: nota s; Tho. q; quadru-
 plex ē gradus deū temptantiuz
 oēs tamen non sunt pprij. Pri-
 mus eoz qui aiuz non pparant
 aut oñonez: sed distrabūtur sci-
 enter et negligenter. qui labijs
 deum honorant solū. Secūdus
 eoz qui nō dimittunt ante ora-
 tionem debitoribus rancorē te-
 nentes. De ambobus dicit eccl.
 xvij. ((ante orationē ppara ani-
 mam tuam: et noli esse: quasi
 homo qui temptat deum.)) vbi
 dicit glo. interli. Temptat deū
 qui orat q; docuit sed nō facit
 quod iussit. **S**upra que dicit
 Tho. 2. 2. vbi prius. q; iste qui a-
 te orationem suam animaz nō
 pparat. dimittendo si qd aduer-
 sus quē habet. vel aliquis se ad
 deuotiōem nō disponendo non
 facit q; in se est: ut exaudiatur
 a deo: et ideo quasi interpretati-
 ue temptat deum. Et q;uis hu-
 iusmodi: quasi interpretatiua
 temptatio videat ex temptatio-
 ne seu idiscretiōe pcedere tam
 hocipm ad dei reuerentiā perti-
 net: ut homo psumptuose et sūi

debita diligentia se habeat in
hijs q̄ ad deum prinēt. Dicitur
enim .j. pe. v. Duiliamī sub po
tēti manu dei. Et .ij. Thi. ij. sol
licite cura teipm̄ probabilē ex
hibere deo. Uñ etiā huiusmōi
temptatio ē spes irreligiositatis
Hec Tho. Tertius eorum qui
p̄ter intentionem perūt uel faci
unt que dicitur in diffinitionis
declaratiōe itēptata rēptatō.
Quartus eorum q̄ ex intentiōe
talīa faciūt. ut ibid̄ patuit.

Capitulū .xx.

Decimoquinto prohibet
hic accidia cuius propri
um est tristari de obse
quid diuino: sicut caritatis est
gaudere ī bono dīno. Ubi tria
principaliter sunt uidēda. **P**ri
mo de quiditate et malicia. **O**ri
gine accidie. Secundo de spē
bus. Tertio de remedijs. Quan
tum ad primū fm̄ Tho. .2. .2. q.
xxxv. Accidia est tristitia de bo
no diuino qđ homo debet face
re. Dicitur primo tristitia sed n̄
quelibet. Est enim quedam tri
stitia bona: ut illa qua compa
timur miserie pximi. Sic miseria
facit tristari et passionis xp̄i me
ditatio: similē tristitia quā ha
bemus de peccatis cōmissis in
contritione. Alia ē tristitia ma
la in appetitu uindictę inordi

nato et cōstituit spēm p̄ci ire ul
tristitia de bono proximi et fa
cit odium uel inuidiam sed tri
stitia de bono dīno cōstituit ac
cidia. Dicit .ij. de bono dīno id
est de bonis spūalibus istis po
tissime que hominem per se ordi
nāt ī deū ut sūt fuitutes deo ex
hibende corde .ore l' ope. De q̄
bus dictū fuit a primo p̄cepto
particulari usq; ad sextum. Et
sic etiā sunt omnia opa uirtutū
nō in quantum circa talem ma
teriam sed in quātū p̄pter deuz
ficta et in deum relata. Ex quo
p̄ qđ ē accidia oris cordis et ope
ris. Quia quis tedium et tristiti
am habere potest meditandī
fidem . sperandi in deuz . deum
diligendi quo ad cor . quo ad os
laudando . orando . loquendo d̄
deo et similia. Et ī opere multi
pliciter fit. Dicitur consequent̄
quod homo debet facere. quia
si quis tristaretur de spūali bo
no ad quod quis non teneretur
sub pena peccati uenialis aut
mortalis : puta de perficiendo
aliquo quod solum cadit sub d̄
filio non esset accidia. Exēplū
d̄ iuene euangelico qui tristis
abscessit cum ei christus dixit
(Si uis perfectus esse uade et
uende oīa que habes et da pau
peribus) math . x . x . **S**z quot
sunt radices et cause tristicie?
R̄ndetur quod tres. Prima cā

quis nō amat deū nec gaudet i
eo: ideo cōter non amat opera
spūalia. nec in eis gaudet. s3 tri
statur. Secunda q̄ quis nō no
scit uel non aduertit uel nō me
ditatur honestatem z utilitatē
ac suauitatem spūalium bono
rum. Ex hoc puenit q̄ non r̄pu
tat spūalia sed ea uilia z quasi
nihil ualentia estimat z triste
ea fac̄ aut ea r̄fugit. Tertia q̄
sensus apprehendit spūale bo
num ut laboriosum z puatiuuz
delectatōis sensibilis: z ideo se
sualitas a spūali bono fugit ad
delectabilia s̄sualitatis. Et tal'
sensualitas interdum ad se tra
hit rationem z uoluntatē q̄ tri
stantur de spūalibus bonis z di
c uinis. Sed quare accidia ē pec
catum: Rñ. fm Tho. triplici
de causa. Primo qz in se malū
est tristari de bonis optis qua
lia sunt diuina. De talibus enīz
sūma cōplacentia esset hñda.
Secdo qz immediatus accidie
effectus est q̄ facit tedioum z
grauem i spūalibus dinis. ope
randis. Tertio qz mlta alia ma
la ex accidia sequuntur in spē
bus z effectibus eius. Quñ uero
sit p̄c̄m. nota fm Tho. ubi pri^o
q̄ tristitia de bono spūali aliqñ
do nullum est p̄c̄m sed forte de
fectus nature ut quando opus
diuinū est solū cōsiliuz z nullo
mō debitū. Secundo aliquādo

materia ē meriti. Tertio aliqñ
est ueniale. Quarto aliqñ mor
tale. pro quorū intellectu notā
duz. primo q̄ i nobis sūt duo. p̄
mum ē caro siue sensualitas si
milis bestijs alijs. s̄ dempto q̄
p̄ rōnē p̄ frenari. Nec caro ha
bet cōplacentiam in luxuria in
uana gloria i gula ira z i simili
bus. z habet tristitiā de oib⁹ q̄
sūt ōria carni: ut p3 in ieiunio
oratoe. hūilitate. pacientiā zc.
secundum est aīa rationalis a
deo optimo immediate creata
q̄ naturalit̄ uellet b̄ficari. nec
desiderare deberet uirtutes. de
um. z beatitudinē. z spūalia bo
na: z de solo p̄c̄o principaliter
tristari: sicut etiam naturaliter
p̄hi reppererūt z de hoc scripse
runt z fides amplius instruit.
Secundo notandum q̄ caro c̄ d
cupiscit aduersus spirituz z spi
ritus aduersus carnem gal. v.
Quod idem sensit ro. vii. dicēs
(video aliā legē i m̄bris meis s̄
pugnantē legi mentis mee. Et
idem quilibet expituz) Exēpli
gratia. Ratio iubet diuitē uel
religiosum ad matutinum sur
gere z p̄m̄ium delectat ratōnez
s3 mollicies lecti z calor corp⁹
tenēt q̄ nō uult surgere. Existo
causatur quedam tristitia i sen
sualitate. Unde si p̄pter ta
lem repugnantiam tristitia de
bono spūali ueniat hoi subito

z indeliberate z oino s̄ ant pre
ter uoluntatem tunc est solum
primus motus z mere natural
Et q̄ diu manet solum primus
z naturalis motus nullo mō de
pendens a uoluntate. tunc nul
lum est peccatum moris sed de
fectus seu peccatum nature. qz
ñ ē i potestate hois : dicēte b̄to
augustino. non ē i potestate no
stra qb̄ uisis tangamur. ¶ Et
si homo statī ut huiusmōi mo
tuz accidie ratōe p̄cipit incipit
resistere ratōe z uoluntate tūc
illa r̄sistentia est sibi meritoria
sicut sepe accidit q̄ homo s̄rit
aliquod redium in exercitio spi
rituali ratione sensualitatis. q̄
tamen rationi displicet. Ideo
etiam resistit conando p̄ exerci
tia bona delectari in diuis pro
posse: talis tristitia nō ē pecca
tum. quia in sola sensualitate o
sistit. sed est materia meriti. qz
uoluntas detestatur eam. si ue
ro homo huiusmodi primo mo
tuz accidie nō consentit fm̄ rō
nem plene saltem. nec sufficiē
ter se ei opponit. postq̄ ipsuz p̄
cipit. sed uolūtas aliquo modo
ad sensum inclinata h̄z se circa
hoc negligenter i resistēdo. tūc
illa accidia est p̄c̄m uemale si
fuerit de op̄e debito. Et hoc ē
propter negligentiam uolunta
tis q̄ ei imputabilis est. Et fm̄
Lassi. de institutis monachorū

ēt i p̄fectos uiros cadit. Sed si
motus ille accidie pertigit usq̄
ad rationem. ita q̄ carne totali
ter contra sp̄m̄ preualente : z
tristitia sic in ratione inualescē
te q̄ ip̄a ratio ex hoc cōsentiāt
i fugā z horrozē aut detestatio
nē boni sp̄ualis d̄ni q̄ hō facerē
tenetur tunc ē p̄c̄m mortale. ut
dicit sc̄us Tho. Lius ratōz as
signat. qz illd̄ ē mortale ex gr̄ie
q̄ de se z fm̄ propriā ratōz cōt
riat caritati: sed accidia huius
modi est talis. quia propri⁹ effe
ctus caritatis est gaudium de
deo z de d̄nie rebus cui cōtra
riat accidia que est tristitia de
bono sp̄uali inquātū d̄nū. Exē
plū in infimili de cōcupiscentia
adulterij. q̄ de genere suo est
peccatū mortale. Nec cōcupi
sc̄ria q̄ diu est naturalis mot⁹
manēs i sensualitate z n̄lo mō
depēdēs a uolūtate tūc ñ ē pec
catū. sed si hō ei resistit pp̄t̄ deū
ē ei meritorū. Si uero uolūtas
non cōsentiendo in opus nec i d̄
lectatōm non excludit cōcupiāz
sed pmittit eā morari i aio tūc
uenial fit culpa. si uero p̄t̄gat
usq̄ ad rationē ita q̄ ratō supra
ta cōsentiāt in opus adulterij fit
culpa mortalis. ita in p̄posito
Simile est de ira. ¶ Quo ad
.ij. principale notandum pro
ut colligitur ex dictis Grego.
xxxij. moralium. z ex Ysidoro

de summo bono. et Cassiani de .viiij. principalibus vicijs. et ex Uilb. in summa vicioꝝ qꝫ viginti sunt spēs vñ modi peccādi acci die. **P**rimus ē origo alioꝝ vꝫ tepiditas. que vomitū puocat. Unde apoꝫ. iij. xpꝫ dicit ((scio opa tua. quia neqꝫ frigidus es. neqꝫ calidus. sed quia tepidus es: et nec frigidus nec calidus incipiam te euomere de ore meo)) **E**uomitur cū i deteriora labi pmittitur. Nec fiducia temptā di diabolo prestat: quia de ml tis temptat tepidum. vbi nō feruidum. Exemplum de olla feruenti. cui musce non insident. Nec ēt hoiem quasi dētum facit: quia secundum Ber. Forsitan: id nō possumus quia nō multū volumus. **S**ecūdu s ē mollicies. q̄ ē ipacientia dure rei. De q̄ puer. xvij. ((Qui moll' et dissolutus ē in opere suo: frater ē opa sua dissipāti) et reperit cōiter in delicate nutritis. Nec est culcitra diaboli. **N**ec facit ut hō velut niuens globus ad ignē tribulatiōis liqueat. Tertius somnolenta. De qua puer. xix. ((Pigredo imittit soporē)) Animi erate ei somni phibere dberent auicule de mane canētes: et galli et ineptia actus dormiendi. q̄ pnt esse nimietas brutalitas: surgendi tristitia. importunitas dormiendi. **Q**uartus est

otiositas puer. xij. ((Qui opat terrā suā saturabitur panibus: q̄ at sectat otium stultissimus ē)) vbi nota qꝫ terra: siue solum oris octo fructus pferre pōt. s. di laudatōz. gratiaz actionē. orōnem. cōfessionē. vboꝝ modificatiōem. abstinentiam. fraternam correptōem. et fraternam eruditionem. **S**tultissimus inquit ē stultus. quia in uita negligit necessaria vite celestis acquirere: stultior quia vitā hostibꝫ exponit stultissimꝫ qꝫ aniam iterticantes solet pascere: puta corpus et demonē. Quitus est distillatio. ps. ((Tempus faciendi dñe dissipauerūt legem tuā.)) **T**ardant quidā cōuerti alij cōfiteri alij perfici. Ad cōuersionem **h** accelerandaz mouere deberēt quicqꝫ: scz mortis incertitudo lu. xij. ((Uos estote pati qꝫ nescitis qua hora dñs uester uenturus sit.)) **S**ecūdo multiplex bonuz inde proueniens scz uite iocunditas: maior uiuendi et moriēdi securitas pene maioris euasio. et pmij multiplicitas: Tertio piculum male cōsuetudinis Jer. xiiij. Si mutare pōt ethiops pellem suā et uos poteritis benefacere cū didiceretis malefacē. Quarto qꝫ iniquꝫ ē in deū: i angelum in se et in proximum fm illud aug. Pēoz non est dignus pane quo uescitur. **Q**uinto

qr difficile est quem uere ad de
um cōuerti. vii. Ambro. Plures
inueni baptismalē inocētiā ser
uasse q̄ neraz penitētiā egisse.
Sext^o ē tarditas. sicut enī acci
diosus differt cōuerti. sic tardus
tarde procedit in ope iaz ichoa
to. prouer. xi. ((Sicut acetum de
tibus et fum^o oculis sic pigez mo
lestus est hiis qui miserunt illū
)) Quo cōtra terrere deberent
tēporis breuitas. malorū i ma
lis strēnuitas et bonorū uirorum
et mulierum sollertia. Septim^o
ē negligentia in hoc consistens
q̄ homo non curat qualiter op^o
inchoatum faciat utrum bene
uel male. sed hoc solū curat ut
ab onere laboris inchoati se ex
pediat. prouer. xxiii. ((Diligēter
exerce agrum tuū)) Jere. xlviii
((Maledictus qui facit op^o dei
negligenter)) alia lra hz fraudu
lenter. Tales terrere deberet ir
rationalium ut apum et formica
rum diligentia ad corp^o ppriū et
dei intuitus. Octauus est impse
uerātia q̄ habēt qui op^o ichoa
tum ad pfectuz n̄ ducunt. Que
saul deiecit. i. regum. xv. Ad q̄
uitandaz xp̄s de cruce descēde
re noluit uiuus math. xxvii. p
seuerantia enī cib^o ē dei. Joh.
iiii. ((Deus cibus est ut faciaz
uolūtātē eius qui misit me ut p
ficiam opus eius)) Huic demō
insidiatur. gen. iij. Tu insidiabe

ris calcaneo eius. Nonus est r̄
missio in eo enim est qui quoti
die deterior efficitur. uersus.
Seruid^o in primis. medio tepet
aiget in imis. prouer. x. ((Egesta
tem opata ē man^o remissa ma
nus aut fortius diuitias parat))
Quo d. puer. iij. ((Iustoz semi
ta quasi lux splendens procedit
et crescit usq̄ ad pfectum diez))
Ubi nota qd sit p̄ficere v̄z siml
omnia peccata pposito dimitte
re et exercitia pro uitatione ui
ciorum necessaria. et acquisitōe
uirtutum apta iuxta suuz statū
arripere. Decimus est dissolutō
Dissolutus enim difficultatem
inueniens in suo regimine se di
mittit omnino absq̄ gubernatō
ne. fm illud prouer. xxij. ((Eris
sicut dormiens in medio mari et
quasi sopitus gubernator amis
so clauo)) Talis animum suum
non recolligit. Est enīz tanquā
pulsis quem proscit uentus a
facie terre et quasi dolium nō li
gatum. Hanc dissolutionē gre
uidetur uocare importunitatez
mentis qua mens propter tristi
tiam in spiritualibus importu
na se transfert ad delectabilia
corporalia tediose spiritualia i
plendo. Undecimus est incuria
que suorum debitam curam nō
habet. Cui opponitur diligen
tia. Incuriosus sua non colit :
cultā non colligit : et collecta nō

custodit. Unde versus. Nō mi-
nor ē virtus q̄ q̄rere. p̄ta tueri
hoc vicio laborant qui audita
nō curāt memorie tradere: mē
te vel scripto vel ope. qui dila-
cerate ambulat ⁊ imūdiicias si-
ne rōe sustinēt. S̄ quos ē q̄ ordi-
nate nā p̄cedit q̄ ornatus iter
dū ē virtus ⁊ q̄ exteriora notāt
l interiorē incuriā. Duodecimus
ē ignavia qua labōat qui eligit
potius in miseria magna pmāe
re q̄ aliquātū laboris subire. ⁊
videtur idē esse cū pusillanimi-
tate. Nā magnanimitas ē v̄tus
inclinans ad opera magno ho-
nore digna s̄m phum. iij. ethi.
Presumptio ē excessus: sed pu-
sillanimitas defectus ē sp̄aliter
in his que sp̄aliter cadūt sub cō-
silio. Et s̄m Tho. 2. 2. q. cxxiiij.
Pusillanimitas deficit a p̄portō-
ne sue potētie dū recusat ad id
tendere q̄ ē sue potentie cōmē-
suratū. Et inde ē q̄ Math. xxv
⁊ luc. xij. seru⁹ q̄ acceptā pecu-
niā dñi sui fodit in terra. nec ē
operatus ex ea pp̄ quēdaz pusil-
lanimitatis timorē puniūt a dño
l Tredecim⁹ ē indeuotio. s. q̄daz
ariditas sp̄ualis ⁊ carētia seruo-
ris mētalis: de i q̄ ps. ((aia mea
sicut terra sine aqua tibi.)) Et
numeri. xi. ((aia n̄ra arida ē ni-
hil respiciūt oculi n̄ri nisi mā.))
Oritur autem aliquando ex su-
perbia que ē quasi mōs gelboe

super quē nec ros nec pluuia d̄-
uotionis s̄m Berii. descendit.
Aliquādo ex defectu cibi sp̄ual'
ps. ((auit cor meū qz oblit⁹ sū
cōmedere panē meū)) Aliquan-
do ex accidia: nam alic creatu-
re ocio ipinguatur: s̄z hō labor'
sp̄uali prouer. xij. ((vult ⁊ non
vult piger. aia aut laborantiuz
impinguabitur.)) Decimusquar m-
tus ē tristitia in diuino. s. officō
Et grego. videtur vocare torpo-
rē qui ē circa p̄cepta que perti-
nent ad cōem iustitiā. nō inquit
aug. ex tristitia aut necessitate
quia ((hilarē dato: ē diligit de-
us)). ij. cori. ix. Hoc viciū ē
quali absinthium positum in e-
sca dei. Item cum omnia a dō
acceperimus iustissimū ē ut ei
restituendo lete seruiamus. Itē
puer. xv. ((Sicut tinea vestimē-
to: ⁊ vermis ligno sic tristitia
uiri nocet cordi.)) Decimusqui n-
tus tediū vite q̄ aliquando ori-
tur ex dei amore. ⁊ celestis pa-
trie. sicut patet in apostolo qui
cōcupiuit dissolui ⁊ esse cū xp̄o
Aliquē ex maloruz p̄fertim atie
noz consideratiōe quibus mōs
plenus ē. Ecc. ij. ((Tedit me
uite mee videntē mala esse uni-
uersa sub sole ⁊ cuncta vanita-
tē ⁊ afflictōez sp̄s.)) Aliquādo
ex uehementia tribulatōis p̄pe
ij. cori. i. ((supra modū gnat in
m⁹ ⁊ supra v̄tutē ita ut tederet

etiā nos uiuēt aliqñ ex accidia
 z tunc ē p̄m z puenit ex lōga
 tristitia postq̄ nō solū tedet dō
 seruire sed etiā uiuere. Decim^o
 sextus ē desperatio q̄ docz apo
 stol^o fugere penitentes. ij. cori.
 x. Ne nimia tristitia absorbean
 tur huiusmōi. Decimusseptim^o
 ē rācor z q̄dā mētis amaritudo
 z illos q̄ hoīem uolunt ad spūa
 lia exercitia iducere. Exēplū d̄
 monacho accidioso z prelatuz
 amaricato. **D**ecimusoctauus
 ē instabilitas ppositi cū hō i dei
 fuitō diuersa pponit z mala at
 tēptat z frequentē pposituz mu
 tat non ex iporētia aut ex ratō
 nabili causa sed ppter tediū qd̄
 habet i eozū executiōe spūaliū
 Decimusnonus ē inquietudo cor
 poris z instabilitas loci ut appa
 ret in multis. Uicesimus ē ma
 licia qñ propē tristitiā quā quis
 habet in d̄inis i tñ malus effici
 tur q̄ etiā spūalia modica aut
 nulla estimat z etiā impugnat.
 o Quo ad. iij. principale notādū
 quod plā remedia sunt z acci
 diā. Primum ē cōsideratio de
 testabilitatis hui^o uicij ut appa
 ret p̄mo i cōsideratōe exēplorū
 oim rerū laboratiū. Nā in uita
 carētib^o sol z astra quortidie gy
 rā mūdi circōuēt i h̄itib^o utā
 uegetabilē herbe z arbores mi
 nimū iniciū h̄ites in multis ad
 uersis ad magnā q̄ritatē pueni

unt. Insensibilib^o dicit. salomō
 puer. vi. Unde ad formicā o pi
 ger z cōsidera uias ei^o addisce
 sapiam in malis hoīb^o quot sūt
 studia mūdo seruiēdi. i. bōis ho
 mib^o cecilia q̄si apis argumēto
 sa deo fuit. i. angel^o bonis z mal^o
 cōtinua sūt exercitia. Scdm̄ ē
 q̄ tñ displiceat deo. Un̄ apo^o.
 iij. Quia tepidus es incipias te
 euomere. Lā fm̄ glo. qz q̄ndaz
 securitatē accipiūt de bonis ali
 qb^o. It̄ luc. xv. (Gaudiū ē ange
 lis sup̄ uno pctōre scz seruido
 p̄niam agēte q̄ sup̄ nouaginta
 nouē iustis q̄ n̄ indigēt p̄niam). s.
 tepide uiuētib^o s̄z gre. It̄ luc.
 xij. de ficulnea d̄r ifructifera ((
 succide illā ut qd̄ etiāz terrā oc
 cupat)) Tertius ē q̄ accid a ml^o
 tum placet diabolo. Un̄ math.
 xij. Immūd^o spūs exiēs ab ho
 mine iueniēs domū uacantē ua
 dit z assumit alios. vij. nequio
 res se z itrantes h̄itant ibi. It̄
 math. viij. demōes dixerūt xp̄o
 si eicis nos mitte nos in gregez
 porcorum z iob. xl. Dormire. s.
 demon in loco calami per q̄ ua
 cuitas designatur. Secunduz f̄
 medium est ratōnabilis diuersi
 tas occupationum sed ordina
 ta dz ēē z rōnabilis ut docz exē
 plum in uitas patruz ubi beato
 antonio. accidia temptato an
 gelus apparuit quem uidit pri
 mo funiculum torquentem.

deinde orantē. deinde sportas
 texentē. et iterum oratōi uacan
 tē. et sic facer̄ antoniū iubētē s̄
 accidiā. Tertiū ē ut cū sēt̄ tri
 sticiam accidiē q̄s interdū q̄rat
 bonā societate cū q̄ uerisimiliē
 solū de deo et licitis tractet lete
 exemplum in uitas patrū ubi se
 pe illud fecēr̄. In cuius figura
 legīt̄ exo. xvij. q̄ iosue pugnan
 te s̄ amalech. orabat moyses le
 uas manus ad deum cui⁹ man⁹
 erant graues. sed hur et aaron
 sustentabant manus eius ex u
 traq; pte. Quartus ut homo se
 cogat ad exercitiū spūaliū que
 fastidit. Nam habitus delecta
 bilis nō nisi p̄ actus interdum
 tristes multiplicatos acq̄ritur.
 ut d̄s. ij. ethicoꝝ. Quintum ut
 cū magno conatu q̄s memore
 tur dei tot bñficia. et si fm̄ ps. ((
 Rēnuīt cōsolari aīa mea)) cre
 dat. q̄ seq̄t̄ ((memor fui dei et de
 lectatus sū)) oportet autēz hūc
 conatum magnū esse qz hō i tri
 sticia cōstitur⁹ difficulē talib⁹
 immorat. Sextū ē exclusio pro
 posse trium radicū accidiē i p̄i
 cipio capituli positazū. In cu
 i⁹ figura dicit̄ leuic. vj. Ignis
 in altari meo semp̄ ardebit que
 nutriet sacerdos subsiciēs ligna
 mane p̄ sigulos dies. Septimū
 est consideratio pene inferni et
 purgatorii et beatitudinis que
 expectamus secundum nostruz

meritum uel demeritum. unde
 in uitas patrū. q̄dam p̄r̄ cōq̄st⁹
 ē p̄ri achili accidiā. Rēndit alē
 iō pateris qz n̄dū uidisti requiē
 celi nec penaz inferni. Octauū
 et sūmū remediū dei gratia est.
 ps. ((uia mandatorū tuorū cu
 curri cū dilatasti cō meū)) uñ i
 canti ((Trahe me post te curre
 m⁹ i odorū ūguētoꝝ tuorū. Lā.))
 i. ps. ((erraui sic ouis q̄ piit. et))

Capitulū. xxi.

Decimosexto prohibetur
 erubescencia xpm̄ sequē
 di et eius doctrinam in
 necessariis ad salutem. Unde
 luc. ix. ait. ((Qui me erubuerit
 et meos sermones hūc fili⁹ hōi
 nis erubescet cum uenerit i ma
 iestate sua et p̄ris et sāctorū ā
 gelorū)) id ē ad modū erubescē
 tis se hēbit dicēs ((nescio uos)) si
 cut ait uirginib⁹ fatuis math.
 xxv. et clausa ē ianua. Tria sūt
 hic dicenda et uidenda. Primo
 de uerecūdia seu erubescencia
 bona. Secūdo d̄ mala. De qb⁹
 dicitur eccl. iij. ((ē cōfusio addu
 cens peccatum et est confusio ḡ
 tiam et gloriā adducens.)) Ter
 tio de remediis male erubescē
 tie. Quantum ad. i. notandū
 fm̄ tho. 2. 2. q. cxliij. q̄ uerecun
 dia est timor de actu exprobra
 bili facto uel fiendo. Dicitur

primo timor q̄ ē respectu ardui
 possibilis respectu cuius non ē
 tristitia. Ex quo patet q̄ perfec
 ti non erubescunt faciliē de fu
 turis malis p̄petrabilibus .q̄ n̄
 app̄hendūt mala opera ut diffi
 culter ab eis mediāte gr̄a uita
 bilia. Itē patet q̄ maliciosi nō
 sunt uerecundi quia ex habitu
 facilia putant mala. Dicitur d̄
 actu turpi in quo includitur co
 gitatio .uerbū uel obmissio tur
 pis. Dicitur turpis seu ex p̄bra
 bilis. sed que sunt turpia expro
 brabilia seu inhonesta: R̄n̄sio
 quod nuditas corporis in adul
 to respectu alterius. Item dis
 coopertura membri immundi
 puta genitalium posteriorum z
 uberū. Ex quo patet q̄z malefa
 ciant uestes curtas portantes
 quo ad uiros z ubera nudātes
 quo ad mulieres z tūcas leuā
 tes sine cā. Ratō istorū ē q̄z a
 natura talia ueremur ut dicit
 beatus aug. li. de ciui. dei. c̄tra
 diogenē. Item om̄ne peccatum
 ē erubescibile p̄cipue t̄n̄ luxu
 rie furti seu subtractionis aliēi
 boni z mendacij de q̄bus inter
 cetera dicitur ec̄. xli. ((Erubef
 cite a patre z matre de. formica
 tōe. Et a p̄s̄idēte z potēte d̄ mē
 datō. Et a p̄ncipe z a duce
 de delicto.)) Q̄d autē turpe sit
 om̄ne p̄m̄ patet tripliciter. Pri
 mo quia peccatū nuditatez se

cit erubescibile. Nā gen. ij. d̄z.
 Erant uterq̄ nudus Adaz sc̄l̄i
 cet z uxor eius z non erubescē
 bant. ratio q̄z nullum peccatuz
 fecerant z futurum faciliē ui
 tare poterāt. Interi eni q̄ mēs
 superiori obediēbat creatori q̄c
 quid infra mentem erat ut mē
 bra corporis z etiā bestie hom̄i
 obediēbant sed eo ip̄o quo hō
 deo inobediens fuit obediētia
 multorum hōi est subtracta.
 Ideo gen. iij. dicitur postq̄z
 ambo de fructu uetito gustauē
 runt. apti sunt oculi ambozum
 uidelic̄z experientiā habēdo q̄
 malum prius mēte nouerunt.
 Lūq̄z cognouissent se esse nu
 dos consuerunt folia ficus z fe
 cerūt sibi perizomata plura ibi
 de uerecūdia uidelic̄z q̄ ad uo
 cem dei fugerunt q̄n̄ deus que
 sinit adam ubi es q̄ deus ait q̄s
 iudicauit zc̄. Secundo cuz eru
 bescentia sit fuga rei turpis z
 peccatum sit opus diaboli con
 tra naturam immo eo remoto
 oīa decētia forte cōstat p̄m̄ eē
 maxie erubescibile z q̄d plus ē
 i eius cōpatōe alia erubescibi
 lia nō sūt teste gre. dicēte d̄ ma
 ria magdalena q̄z semetip̄am q̄
 uiter intus erubescēbat nihil
 esse credidit q̄d uerecūdareē fo
 ris. Tertio erubescētia ē r̄sp̄cū
 immūdorū sed in cōpatōe p̄ci
 alia immūda mūda sunt. Unō

math. xv. Que de ore procedunt de corde exeunt et ea coinquant homines de corde enim exeunt cogitationes male homicidia. adulteria fornicationes. furta. falsa testimonia. blasphemie. hec sunt que coinquant hominem. ps. ((Corrupti sunt et abominabiles facti sunt)) scilicet iniqui. Dicitur factum ut fiendo quod plura fecimus quam erubescere debemus. et nescimus an de facto luere coram deo habeamus. plura etiam sunt que perpetrare possemus turpia. **N**otandum fore. secundum Thome ubi prius et philosophum in ij. et in iij. ethicorum quod uerecundia que quis non sit uirtus eo quod uirtus dicitur perfectionem habitus perfectus autem uir non timet aliquid ut futurum arduum possibile uel difficulter uitabile. sed propter habitum faciliter uitabile turpe. Tamen uerecundia est bonum quod et laudabilis passio et habitus consimilia eius acquiri potest. Laudabilis inquam quintuplici ratione primo quod frenum est sensu litatis quod dum quis habet a multis malis preseruatur actibus et spes est de eius correctione. Unde quidam philosophus dicit. Erubuit res salua est. Secundo est ornamentum preciosum quo decoratur iuuentus et muliebris sexus. **U**nde ecclesiasticus vij. ((Fratria uerecundie eius scilicet mulieris sensate et bone super aurum)) Tertio est oculus quidam

mentis ostendens opus de quo quis uerecundatur esse examinandum an bonum et tunc erubescencia expellenda. si malum tunc est dimittenda. secundum illud math. vj. si oculus tuus nequam fuerit totum corpus tuum tenebrosum erit. Quarto est priuilegium humane conditoris in hac uita quo caret omnia animalia irrationalia. quod nullum eorum uerecundatur proprie. quod turpe non precipit ut patet in eorum actibus. Quinto gratiam a deo meretur. Unde gen. ix. sem uerecundum benedicitur et cham maledicitur. Et luce. i. ad ingressum angeli maria uerecunda et timida audiuit ((ne timeas maria. inuenisti gratiam apud deum)) Quo contra quinque mala incurrunt in uerecundi per oppositum que faciliter considerare potes. Unum Jerem. iij. ((Frons meretricis facta est tibi noluit erubescere)). Item ibidem. vj. ((confusione non sunt confusi et erubescere nescierunt.)) Tertio notandum quod uerecundia que etiam non est peccatum reperitur in multis primo in perfectis et seibus quo ad habitum multum et parum quo ad actum quia non apprehendunt turpia ut possibiliter sibi et difficulter euasibilia sed tamen sunt sic dispositi ut si in eis esset aliquid turpe de hoc uerecundaretur: ut dicit philosophus in iij. ethicorum. Secundo reperitur

plus in mediocriter bonis. qz in eis est aliquid de amore boni attamen nō sūt totaliter immunes a malo. Tertio plus reperiendum est de uerecundia in feminis. Quarto plus in uirginibus adultis. Quinto maxime i iuuenibus utriusqz sexus postqz uenerint ad usum rationis. Uerecundia aut carēt qui sunt in patria. Item usu rationis carētes in uia: Adā et Eua carueūt in paradiso. Et malitiosi qui nihil apprehendunt ut turpe nec malum timent. **E**st p̄terea triplex uerecundia. q̄dā naturalis usum rationis p̄ueniens sic alie passionēs: alia ē materia merēdi ut ista que insurgit ratione infamie innocentis. Tertia est meritoria et satisfactoria ut ista quam habemus i cōfiteōdo peccata. Un̄ ber. Quantum displicet deo impudicitia peccatoris tantū placet deo crubescētia penitēris. Quo ad .ij. principale notandum qz fm Tho. ubi supra. Mala uerecūdia ē tior inordinatus de actu non uere sed apparēter ex probabili seu turpi facto uel fiendo. **P**ro cuius declaratione aduertēdū cū timor sit de essentia uerecūdie quātū ad p̄positū sufficit timor uel metus qz fm Tho. in .iiij. di. xxix. est instantis uel futuri periculi causa mentis trepidatio.

et est duplex metus quidam q̄ cadit in cōstantem uirū. alius qui nō cadit in cōstantem uirū. Cōstās enī pprie est uirtuosus et inconstans uiciosus. met⁹ autē cadēs in cōstantē uirū est qz do minus malum sustinenduz cogitur metu maioris mali hic timor cadit in constantem uirū. Cuius ratio est quia secunduz phm. ij. ethicorū cōstans et uirtuosus ē mēsura omnium opeꝝ suorum. Scit enim quid fugiendum et qd faciendum sit. Ad ciz co eligit magis sustinere minus malum quā maius malum inciderē ubi unum fieri oportet. et differt cōstans ab incōstanti dupliciter. Primo electione qz eligit quodcūqz malum pene pati puta priuationem bonorum exteriorum fame uel uite qz peccare de quo dicit Ansel. li. cur deus homo qz pro infinitis mundis saluandis scz corporaliter nō esset cōmittendum peccatum. Incōstās autē et uiciosus eligit potius subire maius malū puta peccatū ppter delectationē annexam qz uitare minus malum puta pdere spalia. Nā minimū peccatum est maius malum qz maximum malum pene sit malum. Alia differentia est quātū ad estimationē periculi l' pene imminētis qz cōstās nō cogitur nisi forti et pbabili estimatione

Inconstans at p leui estimatō
ne z fugit quodāmo nimine p
sequente. **E**st autē q̄drupelex
metus q̄ cadit in cōstantē uirū
Primus est met⁹ mortis ab eo
q̄ intendit z p̄t occidere. Secū
dus ē grauis cruciatus corpis .
puta uerberatō. torsio. incarce
ratio z h⁹mōi. Tertius est me
tus stupri qui bōis uiris maior
q̄ mortis esse dz. Item si quis
dedit aliquid ne stuprum patia
tur uir uel mulier. Quartus ser
uitutis metus z dicit. tho. Pe.
z alb. q̄ nō differt utrum hec p̄
dicta quattuō fiant in persona
ppria. siue in p̄sona liberorum
sue uxoris. Item si q̄s in adul
terio uel furto uel flagicio alio
dephens⁹ dedit aliqd uel se ob
ligauit ad predicta q̄ttuor perti
net : q̄r timuit mortē uel pericu
la uel uincula. Item si deprehē
sus dedit quid dephētori ul' p̄
misit ne proderet. pertinet ad q̄t
tuor p̄fata : quia proditus pre
nominata potuit pati. Metus
autem cadens in cōstantē uirū
est qui fit per minas v̄box : ut ni
si hoc feceris non habebis gr̄az
meā uel nō diligā te. z similia .
etiam fm legistas timor ifamie
z uexationis non caderet in cō
stantem uirū z sub quattuor p̄
fatis q̄r talibus multis modis
subuenire p̄t. Et nota q̄ metus
cadit in unum qui non diceret

cadere in alium. n̄ ei ē uerissimi
le reges timere debuisse militē
puū. z minor metus excusat in
casu feiam q̄ uirum. Met⁹ igi
tur cadēs i cōstantem uirū fac
q̄ p̄missa l' data tali metu nec
corā deo nec corā ecclia tenēt.
ut m̄imoniū metu contractuz
z alia data uel p̄missa . Ratio
est q̄r cōsensus in talibus nō ē li
ber mere sed coact⁹ nihil ergo
dedit libere. immo met⁹ cadēs
in cōstantē uirū impetrat resti
tutōz in integrū. **S**ed querit i
utrū ille qui per metum caden
tem in constantē uirum cōpul
sus aliquid promittit de tempo
ralibus teneatur illud postmod
adimplere. R. alber. in. iiii. cre
do q̄ ubi est iudicium p̄ q̄ inue
niri potest defensio a iudicante
etiam coactus dz soluere p̄mis
sum z competit ei actō ex lege
z ex canone. z iudex debet euz
restituere in integrum. Si au
tem defectus sit iudicium puto
q̄ non debet soluere sed aliquā
leuem p̄pter cautelas facē pe
nitentiaz de promisso. precipue
si fides uel iuramentuz nō inf
uenit. si autem iuramentū icue
nit dicūt multi z etiā mibi satis
pbabile uidetur esse soluendū.
si aut n̄ soluit z iuramentū uio
lauit z postea uenit ad penitēri
am uidēt mibi nō esse cogend⁹
ad solum cōm. sed tm̄ ad facti

iuramenti emendatiōem. **Dec**
l2 Alber. Dubitatur an timor i ge
 nere de timore loquendo excu
 set a peccato? **R.** fm Tho. 2. 2.
 .q. Lxxij. ar. iij. Timor intātū
 bz rōnem peccati: inq̄tū ē s̄ or
 dinē recte rōis. que ē reglā hu
 manay actiuū. Recta. at ratio
 iudicat q̄dam mala: magis esse
 alijs fugienda. Et ideo quicun
 q̄ ut refugiat mala: q̄ fm rōem
 magis sunt fugienda: non refu
 git mala que sunt mius fugien
 da: non est peccatum. Sic ma
 gis est fugienda mors corporal'
 quā amissio rerum. Unde si q̄s
 pp timorē mortis latronibus p
 mitteret aut daret. excusaretur
 a peccato q̄ incurreret si sine
 causa legitima pretermisiss ho
 nis hominibus: quibus magis
 esset dandū peccatoribus largi
 retur. Si aut aliquis p timores
 fugiens mala que fm rōnē sūt
 minus fugienda. incurrat mala
 que fm rationez sunt magis fu
 gienda. nō potest a peccato to
 taliter excusari: quia talis timor
 inordinatus esset. Sunt autez
 timenda magis mala anime: q̄
 corporis: z mala corporis q̄ ex
 terioz rez. Et iō si quis incurrat
 mala anime. id est peccata fu
 giēs mala corporis: puta flagel
 la uel mortē. aut mala extero
 rā. puta damnus pecunie. aut si
 sustineat mala corporis. vt vitz

dānū pecunie. nō excusatur to
 taliter a peccō. Diminuitur tñ a
 liq̄d ei? peccatū quia minus vo
 luntariū ē q̄ ex timore agitur.
Imponitur. n. hoi quedā neces
 sitas aliquid faciendi pp iminē
 tē timorē: ut faciat voluntariū
 mixtum fm phm. **S**ed quan
 do est timor peccatū mortale?
R. ideoz vbi supra ar. iij. Timō
 ē p̄m fz q̄ ē iordinatus pro ut
 scz refugit q̄s qd fm rōnem nō
 est fugiendū. Dec aut inordina
 tio timoris q̄nqz qdē cōsistit in
 solo appetitu sensitio n̄ ueniēte
 ex cōsēsu rōnal appetitus z sic
 n̄ ē p̄m mortale sz ueiale solū
 Q̄nqz uero h̄modi inordinatō
 timoris pertingit usqz ad appe
 titum rōnalem quod dicitur uolū
 tas. que uoluntas ex libero arbi
 trio refugit aliquid non fm ra
 tionem. Et talis iordinatio timo
 ris q̄nqz ē peccatū ueiale. q̄nqz
 mortale. Si enī q̄s ppter timores
 quo refugit q̄s piculū mortis ul'
 quodcunqz aliud tēporale ma
 lum sic dispositus est ut faciat
 aliquod phibitum uel p̄termi
 tit aliquid q̄ est preceptū in le
 ge dina talis timor ē peccm̄ mō
 tale alioquī erit peccatum ue
 niale. Unō apoc. xxj. Timidis
 z incredulis z execratis para
 erit in stagno ignis z sulfuris
 qd est mors scda. ((Dec Tho.
 q̄cqd igitur de timōe dicitur est

illud ad uerecūdiā applicandū
 m est. **A**d sciendū quā uerecūdiā
 sit p̄ctm ueniale uel mortale no
 tandum s̄m tho. 2. 2. q. xix. ar.
 iij. 7. ij. q. timor mundanus est.
 quo quis iordinate timet amit
 tere bona exteriora: humanus
 quo quis timet proprie p̄sone 7
 pertinent ad unum timorez i re
 quo quis a deo f̄cedit pp̄ amo
 rem creature 7 corporis detrim̄
 tum. 7 timere talium perditōez
 interdum est naturale. interdū
 uicium. naturale enim est q. re
 fugit pp̄rii corpis detrimētuz
 uel etiam damnū temporaliz
 rerum. Sed q. hō pp̄ter ista re
 cedit a iustitia est cōtra rōem
 naturalem. Un̄ ph̄us. iij. ethi.
 dicit q. quedaz sunt p̄ctoz ope
 ra ad que nullo timore dz quis
 cogi. q. peius ē h̄mōi peccata
 cōmitterē q̄ penas quascūq. pa
 ri. Dicitur in diff. nitōe de actu
 nō uere sed app̄p̄ter expro
 n babili. **U**bi nota q. duplices
 sunt actus. quidam uere expro
 bables ut in principio capituli
 patuit. alii non uere exprobabi
 les sed apud filios huius seculi
 de quibus dicitur iob. xij. Deri
 detur iusti simplicitas. Super
 quo greg. libro. x. mo. sic dicit.
 animus quippe uiri iusti nō nū
 quam operi recto constanter
 innititur 7 tamen humanis irri
 sionibus urgetur. Miranda a

git 7 obprobria f̄cipit. q. ab hu
 ius mundi sapientib⁹ puritatis
 uirtus fatuitas creditur. **Q**uid
 namq. mundo stultius uidetur
 q̄ mentem uerbis ostendere ni
 hil calida machinatiōe simila
 re. nullas iuriis cōrumelias f̄d
 de f̄. p. maledicētib⁹ orare. pau
 ptatem q̄rere. possessa relinq̄re
 rapienti nō resistere. percuciēti
 unam maxillam alterā p̄bet. s̄z
 q. abhominantē egyptij israheli
 te deo offerunt. Subdit. **L**āpas
 cōtempta apud cogitationes di
 uitum id est sup̄borum parata
 ad tempus statutum. **I**stē no
 tandum q. malam uerecūdiam
 multi habent s̄m q. multiplicē
 aliqui peccāt. ut in septem pec
 caris capitalib⁹. **P**rimo quidā
 uerecundantur hūiles esse aut
 in ueste s̄ exemplū Job. babri
 ste uestiti zona pellicea math.
 iij. aut non querēdo necessaria
 dubia cōtra xp̄i exemplum. q. in
 medio doctoz q̄sunt luc. ii. Aut
 uerecūdantes q̄ n̄ sciunt respō
 dere ad quedam inutilia. sicut
 homerus (ut refert po. icratus)
 q. p̄blema pediculorū soluet̄ ne
 q̄ens p̄ tristitia mōuus est. aut
 sacramento reuerentiā non
 facientes. **C**ontra exemplum
 militis qui p̄cioso indutus e
 quuz descendit i luto genua sic
 ctendo ad eucharistiā s̄m suaz
 cōsuetudinē ut cesarius refert.

in suo dialogo. Secundo sunt alij uerecundates paupertatem que est instrumentum humilitatis lima peccatorum et christi ornatus. Alij celant genealogias pauperum. Quo contra dicit de vibel. episcopo parisiensi. qui scopam cum qua pater suus pistoz fornacem purgare solebat in camera sua semper habebat ut uideret se de paupertate eleuatum. Et ysaie. xlvij. Ecce excoxi te sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis propter me faciam ut non blasphemem. gloriam meam alteri non dabo. Tertio alij uerentur detractiones castitatis. et contrahunt contra exempla uirginum que etiam sanguinem effunderent non erubuerunt unum sapientium. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis. et adulterine plantationes non dabunt radices altas. nec stabile firmamentum collocabunt et si in ramis in tempore germinauerint infirmiter posita a uento commouebuntur et a nimietate uentorum eradicabuntur. Quarto alij patientiam recusantes uerecundantur iram sopire contra christi uerbum. In patientia uestra possidebitis animas uestras lucus. xxj. Quinto alij. uerentur ignoscere in se peccantibus contra exemplum christi qui tortens per sexti die crucifixionis offensus omnia condonauit. Sexto alij abstinentiam uerentur propter ob

loquentes contra exemplum horati. primo dialogorum gre. ubi dicitur quod in conuiuio carnes comedere non lens miraculose piscem obtinuit. Septimo alij ex inertia et pusillanimitate timent mortis mortem annunciare contra exemplum ysaie. dicitur Ezechie dispone domui tue quia morieris tu et non uiues ysaie. xxxvij. Alij uerecundantur in firmis obsequi christum fugientes. Alij uerecundantur corrigere uicia filiorum ancillarum et familie. Quos omnes ualde terrere debet formidolosa habet christi sententia lucus. ix. Qui me erubuerit et meos sermones habet filii hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua etc. Quo ad. iij. principale notandum quod ad expellendam uerecundiam ualeat septem. Primo considerare christi maximam dehonorationem in sua morte. Nam ad festum pasche de omni terra quasi aliqui iherosolim uenerant. christus famosissimus in uerbo facto et uirtute fuerat. Crux turpissima fuit pena. at si uoluit in medio latronum educi et mori et nudus omnino exui que omnia alia et aliam uerecundiam maximam incutere potuerunt. At tamen ad hebreos. xij. proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta quasi. ut ibidem dicitur. ((Exeamus extra castra improperium eius portantes.)) Secundo uideamus exempla

sanctorū qui uerecūdiā postpo-
nentes stutibus insudarunt. nā
heb. xi. ((Fide moyses grandis
factus negauit se esse filiū filie
pharaonis)) uoluit enim magis
affligi cuz populo dei q̄z tēpora-
lis peccati habere iocūditatē. su-
fanna magis uoluit mori turpi-
ter q̄z puritatem m̄rimonialem
p̄deſ dañ. xiiij. Itē actu. v. ((sbāt
ap̄li gaudentes a cōspectu cōci-
lij) qm̄ digni habiti sunt contu-
meliā p̄ nomine ihu pati)) Ter-
tio ponderandum est q̄z malū z
stultum sit dimittere opa bona
ex uerecundia. Nā tales faciūt
sicut uir q̄ p̄pter latratū cani-
culi castrū nō defenderet. sicut
equus q̄ trūcū umbrosuz formi-
daret z sicut uidentes recti z sa-
ni irrisiōnem cecoz curuorum.
z leproforū z iudicia eoz fal-
sa curā nō debēt. p̄ nihilo enī
irrisiōnes curande sunt talium
Quo 3 leui. xxvi. dī ((Terrebit
eos sonitus folii uolātis)) Quaz
to ualet cōsiderare ernbescētā
q̄z i futuro sustinebunt bona fa-
cere erubescētes luc. ix. ((q̄ me
erubuerit: z meos sermones. zc̄
)) Quinto sexto z septimo ualet
cōsiderare tres radices uerecū-
die male z illas extirpare. Pri-
ma radix est amor placendi mū-
do. Sen. desines timere si spera-
re desieris. Idem nondz felix
es. si non turba deridet te z ma-

th. v. ((Beati estis cum maledi-
xerint uobis hoies)). Secunda
elōgatio dei ab aima. q̄r si p̄is
esset multū diceret quis illd ps.
((Si ambulauero in medio um-
bre mortis nō timebo mala qm̄
tu meuz es domie)) alias time-
ret. Figura huius est in petro q̄
xpm̄ sequens a longe ter nega-
uit ex timore z uerecūdia. Ter-
tia causa est auiditas honoris
trāsitorij q̄ cū a falsis attribui-
tur faciliter perditur. z ap̄d ne-
minem ul̄ter honor habetur ((
Si inquit ap̄s hominib⁹ place-
rem xpi seruus non essem))

Capitulum. xxii.

Quia igitur superbie ui-
cium causat iobediētā
z preceptoruz transgres-
sionem atqz contemptuz. Idcir-
co decimo septimo tria princi-
paliter de huiusmodi p̄ nūc sūt
uidenda. **P**rimo quibus ex
precepto sit obediendū. Secun-
do quid sit cōtemp̄t⁹ et qm̄ mor-
tale p̄c̄m. Tertio de inobediē-
tia qm̄ sit mortale p̄c̄m. Quan-
tū ad. i. dubitatur an subdit⁹ te-
neatur prelati suis in omnib⁹
obedire: R̄nd. tho. 2. 2. q. Ciiij.
ar. v. Obediēs mouetur ad im-
perium precipientis quada3 ne-
cessitate iustitie. p̄t̄ autem cōtin-
gere ex duobus q̄ subditus nō
teneatur superiori suo i omnib⁹
obedire. vno modo pp̄t̄ p̄ceptū

maioris ut dicitur Ro. xiiij. ((Sicut illud qui potestati resistit dei ordinationi resistit qui resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt)) ubi glo. aug. Si quid iusserit imperator nunquam faciendum est si contra preconsulem iubeat. Rursum si quod ipse proconsul iubeat et aliud imperator. nunquam dubitatur illo contempto isti est seruiendum: ergo si aliud imperator aliud deus iubeat illo contempto obtemperandum est deo Ray. addit. Si tamen dubitat subditur utrum id quod precipitur sit contra deum uel non debet obedire nisi esset tale quid in quo nullo modo esset excusabilis ignorantia puta contra articulum fidei precepta uel prohibitiones uel generale statutum ecclesie. Alias bonum sine quo potest esse salus debet differre interdum propter bonum obedientie

b Alio modo dicit Tho. non tenetur inferior suo superiori obedire si ei aliquid precipiat in quo ei non subditur. Dicit enim Seneca. iij. li. de beneficiis. Errat si quis estimat seruitutem in totum hominem descendere pars eius melior excepta est corpora obnoxia sunt et ascripta dominis. mens quidem est sui iuris. Et ideo in hijs que pertinent ad interiorum motum uoluntatis homo non tenetur homini obedire sed in hijs que exterius per corpus sunt agenda

In quibus tamen sunt ea que ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur sed soli deo. quia omnes homines natura sunt pares. puta in hijs que pertinent ad corporis sustentationem: et plura generationem. Unum non tenent nec sui dominus nec filii parentibus obedire de matrimonio habendo uel uirginitate seruanda. aut aliquo alio huiusmodi. sed in hijs que pertinent ad dispensationem et dispositum actuum et rerum humanarum tenetur subditus suo superiori obedire secundum rationem superioritatis. sicut miles duci exercitus in hijs que pertinent ad bellum. seruus domino in hijs que pertinent ad se. uilia opera exequenda. filii patris in hijs que pertinent ad disciplinam uite et curam domesticam et sic de alijs. Ulricus in summa addit laici non tenentur prelati ecclesiasticis obedire nisi in hijs ad quorum obseruationem se in baptismo obligauerunt scilicet ut teneant ueram fidem cum opibus quibus abrenunciauerunt diabolo et omnibus populo eius. clerici autem tenentur eis obedire in hijs que pertinent ad officium clericale.

Dubita tur. ii. utrum religiosus teneatur in omnibus prelati suo obedire?

Respondetur. secundum Tho. ubi supra. Et Petrus de thar. super. ii. dist. vi. quod triplex est obedientia. Prima sufficiens ad salutem. seu necessitatem qua scilicet obedire

quis in hijs ad q̄ obligatur. Obligatur autem religiosus. et ad illa solū obedire tenetur q̄ pos sunt ad regulā cōseruatōem p̄tinere: ut sunt p̄missa. et illa sine quibus religiōis p̄fessio non seruari: ut mutua obsequia: et officia. et huiusmodi. **E**t in his prelato suo obedire. ē necessitatis. Secunda est obedientia p̄fecta que obedit in oibus licit. sed illa non ē necessitatis. **I**do Ber. li. de dispen. et p̄cep. dicit. Subditus nec citra p̄missa est inhibēdus: nec vltra p̄missū cogendus p̄ legem obedire. **T**ertia obedientia est indiscreta q̄ in illicitis obediret. **D**ubitat. iij. vir ū religiosus teneatur obedire prelato suo in his q̄ sunt cō regulā: **R.** fm. Pe. de thaf. i. quodli. Eorum que religioso a prelato suo iniungūtur tria sūt genera. Quedam sunt secundū regulam. ut ea que in regula cōtinētur: et ea que ad illoz debitam obseruantia expediunt vel requirūtur. **I**n his nō ē dubiū qui abbati p̄cipienti teneat monachus obedire. nisi excuset rōnabili impedimento. Alia sūt p̄ter regulam ut que nec ibi continētur nec ad illa expediūt vel ordinātur: vel leuare festucam. **E**t de hijs ē verior et cōmuniore opinio q̄ in leuioribus q̄ sit regula tenetur obedire: sed non i

gravioribus. que autem omnio p̄ter regulam sunt i hijs non tenetur obedire. quia nō tenetur nisi quantum se obligauit sua p̄fessione. **P**erfecta tamē obedientia etiam in his obedit. Alia sunt cōtra regulā. ut quoz opposita ibi p̄cipiuntur v̄l prohibent. De his distinguēdū ē. quia quedam sunt in quibus p̄latus pōt dispensare. quedaz in quibus nō pōt eo q̄ regula vel constitutio prohibet. Aut ergo certū est religioso q̄ p̄latus in tali casu i q̄ precipit non pōt dispēsare. et tē non debet obedire. **A**ut certum est quod potest: et tunc debet obedire. **A**ut dubium est an possit: et tunc ratione dubij dico simpliciter q̄ tenetur obedire. **N**ec de pe. **I**n dubijs enim obediendo alteri presertim superiori: quis multipliciter excusatur. **P**rimo h̄z ray. in summa. Subditus qui mouz bellū domino suo sibi mādante. Quādo enī subditus pbabiliter dubitat an dñs h̄eat iustum bellū excusatur ibi subditus pp bonū obediētie. licet forte peccet dominus contra deuz mala precipiendo. **U**nde Augu. li. contra manicheuz. **V**ir iustus si forte sub rege sacrilego militet recte pōt illo iubēte militare uel bellare si q̄ iubetur uel non esse cōtra preceptum dei certum est l'

utrū sit certum non est : ita ut
 fortasse reum faciat iniquitas i
 perandi. Innocentem autē mi
 litem ostendat ordo seruiēdi s;
 intellige fm viii. quando dubi
 tat miles an assint conditiones
 req̄site ad bellum iustū uicz p
 sona res causa animus ⁊ auto
 ritas. Item fm hostien. intelli
 ge probabiliter dubitantem q̄
 do inquisiuit quantum potuit
 peritiores consuluit ⁊ semp du
 bius remansit ne incōscientia
 sit affectator ignorantie. Unde
 in rebus dubijs homo pro illū
 natione sui laborare debet ut
 docet aug. lib. lxxxiij. questōnū
 ⁊ habetur di. xxxvij. finali dicēs
 Non omnis ignorans immūnis
 est a pena. Ille ei ignorans p̄
 excusari a pena qui quod discē
 ret ⁊ non inuenit. Illis autem
 ignosci hoc n̄ poterit qui habē
 tes a quo discerent operā nō d̄
 derunt. Secundo excusat dubi
 um aliquo modo in reddendo de
 bitū in matrimonio i casu quo
 mulier crederet primū uirum d̄
 fūctum ⁊ iam aliū duxit. ⁊ nūc
 audit primū uirū uiuere. Nā ut
 Tho. dicit. q. l. finali super. iij. di.
 xxxviij. Si post secundum con
 tractū oriatur aliqua dubitatio
 de uita prioris uiri ex aliq̄ cau
 sa que certitudinem facere pos
 sit nec reddere debet nec exige
 re debitum. Si autem causa il

la faciat pbabilē dubitationez
 debet reddere. sed non exigere.
 Si aut sit leuis suspitio potest
 utrūq; licite facere. quia debet
 illam cām potius abijcere quā
 fm hoc cōsciētā formare: hec
 Tho. Tertio excusat i dubio ēt
 ubi superioris non arcet mādātū
 ut in scripulos ⁊ timoratis dic
 tum est supra primo precepto
 de regula tertia p̄ci mortalis.
 Item .iij. precepto de sacramē
 to eucharistie ⁊ de accidētibus
 cū remorsu p̄ci. Quarto excusa
 tur in dubijs obediēdo religio
 si eo modo quo dictū ē nūc. iij.
 dubio. Quito excusat q̄s possē
 for alicuius rei q̄s credidit bōa
 fide fuisse suaz eo q̄ h; cōtinua
 tionē possessiōis bōa fide. iusto
 titulo ⁊ rē p̄scriptibilē ibi esse
 credidit ⁊ sic p̄scriptōz habere
 locū credit licet iā incipiat ex ali
 quo motio dubitare an res sit
 sua dicit enī hosti. q̄ tal' adhuc
 dicitur habere bonam fidem ⁊
 utetur fructibus ⁊ sic prescribit
 debet tamen ab alijs iqrere ue
 ritatem ut sic ad eā pueniat ⁊
 illa pbat p iura canonica ⁊ ciui
 lia. Idē dic̄ ber. in glo. extra de
 p̄scrip. sup. c. qm̄ om̄e. Itē in o
 cen. i glo. ibidē. Dubitat. iij.
 quō i dubijs q̄s sibi rectā d̄sciaz
 deat formare: Rñ. s; Johāne
 de rābacō li. de cōsolatōe theo
 logie. xiiij. c. viij. in dubijs iqr̄

bonorū uirorū uita alijs uiuen-
di debet esse regula. Est igitur
respiciendū ad facta bonorum
uirorū et discretorum. Et si plu-
res tales uel ut in pluribus ca-
su tali eis occurrente sic uel sic
se habere inueires aut estima-
tione tua iudicares: tūc et tu si-
militer agere non formides h-
ille. Ad idē ē. Lancell. parisie.
de gerosa tractatu de uita aie
lectione sexta sic dicēs. Genera-
le damus documētum credere
scz facilliter sapientum et bonoz
iuditō et cōtra eorū cōmunes sē-
tentias non leuiter sibimet for-
mare scrupulos anxios et timi-
dos. Fallor si nō iubet sapiens
(Sili ne initaris prudentie tue
) Et rursus. (Noli trāsgredi ter-
mios quos posuerūt p̄ses tui.)
Hoc p̄cipue neāriū ē apud fili-
giosos respectu superiorū suorū
hoc ēt apd ignaros diuinarū le-
gū. Nec ille. Idē dicit de iunio-
ribus theologis respectu senten-
tie seiorum in quibus uita et do-
ctrina in moribus bonis edōcor-
dat. Et cām allegat. Quia uir-
tus lōge certius arte opat et iu-
uenes passionibus obtenebrāt.
Prefatis cōcordat Yero. super
illud p̄uer. iij. dicens. Ne ini-
taris prudētie tue. prudētie sue
iq̄t inittit q̄ ea q̄ sibi agēda uel
dicenda uideretur patrū decretis
preponit. Quo ad .ij. p̄ncipi

pale de cōtemptu quid sit et qm̄
mortale p̄ctz: B. Lancel. de ui-
ta aie lectōe. v. ubi sic dicit. Lō-
sului sūmaz dñi anth. siodorēf.
ubi loq̄tur de cōtemptu et dicit
q̄ cōtemptus est appreciari rez-
minus iusto. Alio modo est rem-
negligere et de ea non curarē ut
dum peccans habet circumstā-
tias retrahētes sed eas nō curat
aduertere. claudit quoq̄ oculū
quodamō et uertit tergū ad eas
Tertio modo est irasci rei tam-
q̄ uli et eam aspernari. Primū
ē malū. Scdm̄ pelius. Tertium
pessimū. dicamus ergo q̄ i om̄i
p̄cto etiam ueniali cōmittatur
cōtemptus de. Primo mō uere ē
interpretatiue. Secūdus contēp-
tus interuenire p̄t taz i mortali
q̄ solo ueniali. Tertius contem-
ptus circa deum p̄cipientem
et erga prelatus suum in q̄rtum
prelatus est. non uideēt n̄quaz
fieri cū deliberatōe cōpieta abs-
q̄ p̄cto mortali. et hoc uocatur
proprie contēptus. nihilominus
aduertendū est diligenter. q̄ re-
fert plurimum dicere aliqd̄ fie-
ri ex cōtemptu et aliqd̄ esse cum
cōtēptu. Sicut r̄fert aliqd̄ fieri
ignoranter. et aliquid ex ignorā-
tia. Dicitur quippe fieri ex con-
temptu. qm̄ contēptus est prin-
cipalis causa talis actionis sic
q̄ illo nō existēte nō fieret actō
ita quis opatur ex ignorantia

quā illa non existente nullo mō fieret illud q̄ fit. Prouenit aut̄ actus nō nūq̄ cū cōtēptu vere l' interpretatiue. nō tñ ex cōtēptu quia cōtēptus non est in cā s̄z v̄l infirmitas. aut debilitas. aut iḡ rārie. aut affectio viciosa. aut libidinosā domiatur : sicut peccat aliquis quandoq̄ ignorāntē ita tamen q̄ n̄ minus operaret̄ q̄ opatur si illū cognosceret p̄ terea palam ē ignorantia. tunc non esse cām agentez sed circūstantē. Quēadmodū cōringit ī subditis qui dicunt se scandalizari de factis superiorū quos tñ ab actionibus malis non cōpesceret scandalī cessatio z plato rum v̄ta bona: sed ita sibi blādiuntur : z super alios querunt
b excusationes in peccatis. **E**x hijs omnibus non videtur regula generalis posse sumi de distinctione inter mortale z veniale penes hoc: q̄ ē esse vel non esse ex cōtēptu. Quā si capiatur contemptus. p̄mo mō nō ē necesse oēs actū factū ex contēptu esse mortale: dū. s. deus aut platus appreciā minus iusto. solū venialiter z ex contemptu tali in̄titur aliq̄s. aut ociose iocānt vel lente resistit p̄mis motibus. Si m̄lt̄ ex s̄o cōtēptu pōt euenire quīs non ita leuiter z frequenter deniq̄ actus q̄ puenit d̄liberate d̄liberatōe c̄pieta ex fertō

cōtēptu ut mihi uidetur est semper mortal'. Hoc enī fit quā peccatū attendit ad precipientem z ad p̄ceptum eius licituz siue de' sit siue prelatus. z p̄pter uilip̄sionē z asperationez precipientis suiq̄ precepti assurgit effrēate ad actum talez faciēd' ul' obmit tendū. alioquin non factur' ul' non obmissurus. hoc proprie ē agere ex cōtēptu tāq̄ si dicat ut aliqui. Ego in despectum uestri z quia sic precipitis agā oppositum. Dec cancel. parisiē. d̄ gerso. ad idē **T**ho. v̄l supra p̄cepto. i. de supbia. Satis etiā cōcordare videtur humberthus super li. constitutionum vbi addit. q̄ maioritas z minoritas cōtēptus īsurgit ex multis. Aliq̄ ex magnitudine rei cōtēpre. aliq̄ quā ex numero cōtēptoz. aliquādo ex cōtēmentis magis debita subiectione: aliq̄ ex acris ītensione. aliquando ex frequentia. aliquando ex obstinatione aliquando ex contēmentis mōdicitate. Est autem differētia īter negligentiam z contemptū s̄m beatus Ber. qz negligentia est languor inertie. s̄z cōtēpt' est timor superbie. **Q**uo ad iij. principale quale sit peccatū inobedientia: R̄ndet v̄lric' li. iij. tractatu. iij. Inobedientia exhibita prelatoñ ē s̄m se mortale p̄c̄m nō sit c̄tra p̄ceptū ei'

Quia ipse prelatatus ideo mada
tam teporat. qz non uult subdi
tuz p qualibet leui causa expo
neri discrimini mortal' p'ci dixi
m' at' fm se qz ex aio n' obediē
tis simplici mandato p' h' fieri
mortale p'cm scz cū hoc facit
ex tali contemptu auctoritatis
plati q' intendit ei nō obedire
etiam si p'ciperet id q' mandat.

Sequitur fm preceptū.
Capitulum primum.

Preceptum fm est.
Non assumes nomē
dei tui in uanum. Nō
eniz habebit deus in
fontem qui assumpserit nomen
eius frustra. **C**irca q' ponent
quinqz capitula. Primum ē de
intellectu uerborū huius p'cep
ti in generali z de iuramento li
cito. Alia uero erunt de modis
hoc p'ceptum transgrediendi.
Quātū ad primū norandū fm
tho. 2. 2. q. Cxii. Et fm alex. de
hal' in. iii. di. xxxvii. q' non est i
telligendum hoc preceptum so
lum de hoc nomine deus. q' illō
non sit in uanum assumendum.
sed est intelligendum de omni
nomine p' q' rationali menti de
us innotescit. sicut sūt illa nomi
na. creator rēdemptor. guberna
tor mundi z similia. non enim
differt p' quodcūqz nomē dei p'

iurium cōmittatur. nominibus
quippe dei debetur reuerentia
ex parte rei significate q' ē una.
non autem ex parte uocum. iō
dicitur in singulari nō assumes
nomen dei tui in uanam. **S**e c
cundo notandum q' ibi non pro
hibetur omnis assumptio diui
ni nominis. quia illa p' multis
modis bñfieri ut in orōnibus.
dei laudibus. z benedictionib'
ecclesie ac exorzismis. z i sermo
nibus. nec phibetur hic omnis
iuratio per nomē dei. qz illa p'
etiam multis modis benefieri.
Sed hic proprie phibetur ua
na assumptio diuini nominis q'
fieri p' uana fm. tho. ubi prius
dupliciter. Uno modo fm seip
sam. scz qz non habet firmamē
tum ueritatis ut qñ quis falsuz
iurat que iuratio ē hic prohibi
ta z principaliter est piurium z
p'cm mortale ut dicitur. **E**t b
uolunt glose. i. exodi. xx. super
hoc p'cepto. que dicit. non assu
mes scz iurādo p' nibilo. **S**ecū
da est deutro. v. Non assumes
scz iurando pro re que non est.
Secundo dicitur assumptio di
uini nois uana ex parte iuran
tis ut qñ q' iurat uerū z tamen
ex leuitate z sine iudicio discer
tionis z tunc licet non sit semp
p'cm mortale est tñ semper p'cm
z disponit ad lapsum z peziuri
um. **T**ertio notādū q' dei nomē

ualde honorifice ē tractādū p
 pter causas recitatas p̄rio p̄ce
 pto circa finē ī tertio p̄cepto p
 ticulari. Et q̄n aliter fit grauit̄
 peccare contigit. Additur autē
 huic sicut z p̄rio p̄cepto pena
 Ideo quia ad ea ad que hoies
 proni sunt p̄ne tanq̄ medicine
 addende sunt secundū p̄hm. iij.
 et̄h. Ad idolatriam autem pro
 ni fuerunt iudei qz inter l̄ circa
 idolatras degebāt. Ex lingue
 etiā lubricitate hoies proni sūt
 periurare ideo dicūt non enī ha
 bebūt deus īfontē q̄ assumpserit
 d nomen ei⁹ frustra. Dubitatur
 .i. an licitum sit iurare? Rñ. s̄z
 Tho. 2. 2. q. lxxxix. Et fm alios
 doctores cōmuniter super. iij.
 di. xxxix. Iuramentum fm se n̄
 est malum sed p̄t esse licitum
 z honestū patet primo deu. vj.
 ((Dñm deū tuū timebis z p̄ no
 mē eius iurabis.)) Itē apls iu
 rauit ī eplis suis. ij. cor. j. ((Ego
 testē deū iuoco ī aiaz meā)) 2o.
 j. ((Testis ē mihi de cui fuio))
 Secūdo ad idē est aug. li. con
 tra mendatiū: z in sermone do
 mini in monte: z in sermone de
 uerbis apostoli. Tertio patz ex
 bona origine iuranti z finē. In
 troductū enī ē ex uera fide qua
 credūt hoies habere infallibilē
 ueritatez deū z uniuersalē oim
 cognitionē z p̄uisionē z ideo
 ipm ī testē dictorum suoz in

ducūt tanq̄ eum q̄ nec fallere
 nec falli potest quē nihil latet.
 Finis ēt iuramenti ēe debet ad
 certificandum hoies de dictis
 ad finiendū cōrouersia ut dicit
 apostol⁹ heb. vij. nec obstat illd
 Ma. ((Ego autē dico uobis nō
 iurare oino.)) qz cum ibi nega
 tio p̄ponitur signo uniuersali af
 firmatio ē sensus fm bonauē. n̄
 iurare oimode z non in oimī ca
 su quod uerum est qz nō debet
 fieri leuiter z sine comitib⁹ dicē
 dis. Si autē christus dixiss̄z oī
 no nō iurare cū ibi negatio seq̄
 tur sensus esset q̄ in nullo casu
 esset iurandū: Nec est iuramētū
 desiderandum tanq̄ p̄ se bonuz
 sed tanq̄ medicina quedam cō
 tra malum primi sine qua non
 curatur primus uel iuuatur ut
 dicit aug. super eplam ad gal.
 Ideo Ma. v. ((Sit fmo uester
 est est: non non: quod autē hīs
 habūdātius ē a malo ē.)) Secū
 do dubitatur quid sit iuramen
 tum? Rñ. aug. iurare per deuz
 ē deum testem inuocare Ray.
 dicit. Iuramētū est affirmatio
 uel negatio de aliquo sacre rei
 attestatōne firmata. Dicit etiā
 hostien. q̄ p̄ fidei interpositōnē
 obligatur quis sicut per iuramē
 tum. Sed quereres qd est iura
 mentum licitum? Rñ. q̄ iurare
 licite ē reuerēter deū testē iuo
 cas ad cōfirmationē ueritatis d

qua audiens n̄ est certus ⁊ cui non assentit simplici assertione in causa utili ei qui iurat uel ei cui iuramentum p̄stat. ul' cōmunitati. Ex quo patet primo male iurare eū q̄ irreuerēter iurat puta in loco. tēpor. uel uerbo indecedenti diuinum nomē assumēdo in testimoniū. Secūdo male iurat q̄ de certis alteri iurat ut q̄ cras dies erit ⁊ sibi⁹. Tertio uane iurat quando sine iuramēto alter crederet dicēti. Quarto uane iurat qñ aliquis dicenti nō credit i causa nulli⁹ uel modice utilitatis ⁊ tñ iurat patent oia ex descriptōe. Quinto sequitur q̄ omne iuramentū a malo aliquo occasionem hz. patet qz a malo ignorantie alterius quem certificare optet. Nō dñs ait. sit sermo v̄r. ē est. non non: q̄ autez hīs habundanti⁹ ē a malo est scilz ignorantie n̄ semp a malo pcti p̄prij. **V**er tō dubitatur quot modis. ⁊ per q̄ uerba fiat iuramentum: R̄. i. genere triplex est iuramentum. Primū qñ hō inducit diuinū testimoniū ad cōfirmatōem p̄sentii aut p̄teriorū ⁊ uocat assertoriū ut cū dicit. **T**estis ē mihi de⁹ q̄ ita est. nel q̄ ita fuit. aut dicit p̄ deū ita fuit. ⁊ sic de aliis hoc enī est ita sicut deus ē mihi testis dicit aug. in quodā sermone d̄ periurio. uel dicit deus scit

q̄ uerum loquor ⁊ sic de aliis si milibus locutionibus. Secūdo iuramentum dicitur p̄missorium. cum q̄s diuinū testimoniū inducit ad cōfirmandum aliq̄ futurū. ut cū dicit quis per deum ita faciā. ul' testis ē mihi deus q̄ uolo cras soluere. Tertium est execratorium: cū q̄s se aut aliquid sui uel ad se prinēs obligat deo ut iudicium suuz i illud exerceat si non ē uer⁹ q̄ dicit. aut si nō faciet q̄ promittit ⁊ similia. Et h̄ uocatur execratoriū iuramentum. Quñ homo creaturā aliquam uel magis p̄prie bonuz q̄ ex aliqua creatura percipit deo obligat uel ipi⁹ rat. ut scilicet in illo puniat nisi eueniat illud pro quo iurat. aut ita sit sicut iurat. ut cū dicit. ita uiuat filius me⁹ ē sensus nisi ita sit sicut dico. aut nisi imple uero q̄ promitto. non uiuat filius meus. aut cū dicit. Sic me deus adiuuet est sensus nisi ita sit sicut dico. aut faciā q̄ p̄mitto nō adiuuet me deus. aut cū dicit. p̄ salutem meam ē sensus nisi ita sit non sim saluus. ⁊ sic iurauit ioseph. gen. xliij. ((p̄ salutem pharaonis)) ut sit sensus. nisi ita faciā ut dixi. non sit saluus pharaoni. aut cum iurat q̄s per aīam suam aut p̄ aliam rē q̄s diligit sicut apostol⁹ iurauit. ij. coriñ. i. dicens. ((Testem deū

inuoco in aiam meam) et fm a
lexan. ubi prins execratoriū iu
ramentum est graue iuramētū.
qz ibi de^o inducitur ut testis et
etiam ut iudex. scz ut i puniēdo
oñdat aliquē mendacē et sic det
testimoniū q̄ iurantē per penā
eius. Item notandum fm doc
tores. di. xxxix. tertii. nō ē ma
ius saltem fm se uel ad minus
ita magnū est iuramentū q̄ fit
p solū deū sicut qñ cōtigit iura
re p euāgeliū aut super corpus
xpi. aut s̄ crucē. Itē non ē pu
tandū q̄ puū sit iuramentū. qñ
fit extra iudiciū aut sine solēni
tate. Immo iuramētū p deum
ē maximū qñ fit extra iudiciū
aut sine sollemnitate ut dicit
gre. et aug. ad publicolā. Ideo
dicit brūs Verō. habem^o i lege
di scriptū. ((Nō periurabis i no
mine meo. nec pollues nom̄ dei
i uanū.)) Ideoqz amonēdi sunt
ut om̄es diligenter caueāt piu
rium non solū in altari seu s̄co
rium reliquis sed etiā in om̄uni
loquella. Sed dices q̄re tūc
facit ista ecclia scz sup crucē eu
charistiam uel sup euāgelium
iurare et. Et quare iuramenta
publica cū ceremonijs plus re
pntat? Rñ. triplici rōne. primo
ut iurans timeat eo magis falsi
tatē dicere ex hoc q̄ sibi ad me
moriā reducitur beneficium re
demptōis nostre factum p chri

stū ppter quod nullo modo de
bet offendere deū. Secūdo ut
magis et expressius recorde^t se
iurasse et sciat pluribus constā^r
et sic nō faciliter transgrediat̄.
Tertio ut ex hoc appareat q̄ oī
no deliberate iurauit ut postea
se nō excusare possit p̄ q̄ i opi
nate et surrepticie applicatus fu
it. Quarto dubitatur dictum ē **g**
q̄ iurare est deum testē inuoca
re. et cū aliquis iducitur in testē
fit illo fine ut ip̄e testis manife
stet ueritatē circa ea q̄ dicāt.
modo deus non manifestat ue
ritatem q̄ per nomen eius iura
tur? Rñ. scōz Tho. 2. 2. q. lxxxix
q̄ immo deus sepe maifestat an
uerū sit quod dicitur et in pre
sentī. Aliqñ p internam inspira
tionē. aliqñ p facti nudationez
dum scilicet producitur in pu
blicum quod occultum fuit. ali
qñ et manifestatur per penam
mentientis quando quis execra
tozie iurauit ubi deus simul est
iudex et testis. Ad propositum
refer. Vincencius in speculo hy
storiali li. xxiiij. c. xxiiij. quō ad
charolum magnum uenerunt
due sorores ducis cuiusdam
francozum contra eum de tem
poralibus rebus conquerentes
charolus igitur negantem du
cem iurare fecit per sanctū Sil
uiū matricē q̄ nihil teneretur
sororibus de his i quibus tra

eū agebant. qui cum let^o iuraf
set crepuit medius statiz .z p al
uum stercora pruperūt. sanguis
q̄ postq̄ exiuit oculos aures of
z eius nares uitā infra duas ho
ras terminauit. Itē refert idē
li. xii. c. lxxiii. z gre. turonensis
q̄ ad sepulchrū beati pancrati
martyris p diocleianuz marty
rizati anno. xv. etatis sue q̄ quis
falsum iurare noluerit nunquā
ad cōcellā chori ecclesie uenit
quin aut statim a demone cap
tus isaniit. aut cadēs i pauimē
tum protinus expirat. Itē idē
li. xxiii. c. xc. Quidam nomine
berninus in rebus ecclesie sac
ti quintini martyris falsum fere
bat testimonium uolens aufer
re quādā siluaz. Quem martyr
in somnis redarguens ei^o nasuz
tenendo falsatorem pclamauit.
expergefactusq̄ cū uisum uxo
ri recitaret z faciem aqua laua
ret nasus i aq̄ cecidit. Quo ter
ritus ad placitum quo eadē cā
citus erat ire recusans nasuz
aureum cū catheis aureis arti
ficialiter appendit. Quem itē
minis sanctus p uisuz coegit ut
nasum artificialem pectora non
passurus deponeret in testimo
nium falsitatis. Quod z factuz
ē in ecclesia scēi pfati. Itē idē
li. xxiii. c. cix. Quidam solidum
argenteum a p̄e mutuauit quē
iuramento postea negauit se ac

cepisse a p̄e. Cui p̄. Jura mi
hi p sanctum adomanum te ue
ritatem asserere. Qd cū faceret
erecta manu statiz oculi ei^o cre
puerunt z die tertia miserrima
morte dcessit. Idē. li. x. c. Cxv.
ffert. Quomodo in alexandria
uidua ditissima melātia accusa
uit iudicialiter eugenium uirgi
nem q̄ se ueste monachi induit.
Accusauit inquam melātia eu
genium quē iuuenclū putauit
eo q̄ sine copulis iungi nollet.
z famuli postquam uidue testi
monium dederunt ibidem fal
suz dicentes se uidisse eugenū
uelle uidue uim intulisse. euge
nius igitur cū se uirginem oñe
deret patri suo iudici liberatus
est. Sed non diu post uidue do
mus cum omnibus inibi existē
tibus celica flamma cōbussit. p
hibebit autem deus testimoniū
ueritatis oculute. in iudicio fina
li maifeste qm̄ illuminabit absco
dita. tenebrarū z manifestabit
osilia cordiuz. i. cori. iiii. z illō
testimoniū nulli iurati d̄ficiet.

¶ Quinto dubitatur que z quot
requirunt ad hoc quod iuramē
tū sit licitū. R. q̄ tria. iere. iiii.
posita. Ubi dicit iurabis uiuit
dñs. in ueritate iudicio. z iusti
cia. Sup quo dicit iero. tres es
se debent comites iuramēti. iu
diciū uidēz ueritas z iustitia
Primū horū qd se tenet ex pte

iurantis est iudicium discretio
nis. ut. s. n. iuret leuiter: sed cuz
discretōe z discussiōe q̄ntuplici
ter. Primo q̄ illud q̄ iurā vlt
possit facere. **S**ecundo an sit
faciendū. z quid ex hoc seq̄ pos
sit z accideret. **T**ertio: loc⁹ debi
tus: z tempus debitum. **I**n con
uiuio enim z loco solatiofo: z
sic de tempore piculosuz ē iura
re. quia ibi minus cōsuevit ho
mo deliberare. **S**imiliter quā
do q̄s irascitur. **Q**uarto an sub
sit causa ratiōabil z necessaria
quarum vna est utilitas proxi
mi: q̄ n̄ credit n̄ quis iurauerit.
vbi n̄ p̄xio n̄ expediret n̄ crede
re. **A**lia cā pp̄ quā quis p̄ iura
re ē utilitas sui. s. iurantis. ut in
cāu quo o3 hoīem se expurgare
p̄ iuramentū. **A**lia cā ē ut exer
ceat̄ publica iustitia. **T**ercio iudi
ces h̄nt cōpellef̄ testes ad iurā
dū in casibus de veritate dicen
da. **A**lia cā ē cōis utilitas. ut cū
principes volunt facere federa
pacis. aut subditi iurant fidei
tatē suis superioribus aut p̄ cōsue
tudine ecclē seruāda. **Q**uinto vt
fiat reuerēter z deuote: cā ē q̄
in quolibet iuramēto p̄ nomē di
siue fiat in iudicō: siue extra iu
diciū adducit̄ in testē deus. **T**ercio
q̄dlibet iurameurū dz cū max̄ia
reuerētia fieri pp̄ singlarissimū
honorē quē hō tenef̄ tanto dño
tāquā tremēde maiestati p̄ q̄n

to ē deus qui noiatur: z i testez
adducit̄ oī terreno dño z teste
reueribilibior. **O**b cui⁹ rei oñsio
nē pueri iurare n̄ pmittatur añ
etatē pubertatis: q̄r deliberare
plene nō p̄sumūtur. **P**eriuri ēt
nō admittūtur iurā. q̄a p̄sumū
tur ex priori eos reuerentiā obī
tā iuramēto n̄ exhibē. **E**t. xxij.
.q. v. d̄f. **D**onestū ē ut q̄ sanctis
audet iurare: hoc ieiunus faci
at cū oī honestate z tiore dei.
Ex quibus p3 q̄s male faciāt hi
quoz fore se fz v̄bū ē. p̄ deū. p̄ d̄
um sanctū p̄ creatorē meuz. sic
me deus adiuet. testis ē mibi
deus. z p̄ silia. **S**i. n. famuli p̄n
cipū audiēte eoz dño non nisi
cum timore z reuerentia eū no
minare audent: ut coram papa
fit perfectissime p̄. **E**t corā f̄gi
bus ambasiatores eos noiando
caput z genua inclinant. **E**t op
positum faciendo paruipendēf̄
iudicātuz dños: Quāto plus cū
sūma reuerentia deus in testez
assumendus est. **S**ecundum z
tertium circa iuramenti comi
tes se tenet ex parte eius q̄ per
iuramentum cōfirmatur. est ei
secundus comes veritas. ut sci
licet uerū sit id q̄ q̄s iurat iura
mento assertorio: z q̄ quis p̄po
nat facere illud quod iurat iu
ramēto p̄missorio z ut adhibe
at diligētia sibi possibilē ut adī
pleat z uerum faciat q̄ iurant.

Tertiam est iustitia et requiritur
 i iuramento promissorio ut scilicet
 illud quod quis promittit mediante iu-
 ramēto promissorio sit licitum nec
 sit impeditivum melioris boni et sit
 nullam includens iniquitatem quantum
 boni apparere potest humanitus quoniam iu-
 rat. Quoniam igitur unum defecit de tribus
 comitibus aut plura deficiunt est
 iuramentum illicitum et tunc per quod
 tota pars et principaliores circumstan-
 tie deficiunt. Quoniam vero tres comites as-
 sunt iuramentum est licitum et merito-
 rium. imo cultus virtutis patrie. Unde
 augustinus in sermone de iuramento. Quod
 inquit ad me pertinet iuro magna
 necessitate compellitur cum uideo quod
 non iure non mihi credi. et ei qui mi-
 hi non credit non expedire quod non cre-
 dit. hac pensata ratione et conside-
 ratione deliberata cum magno
 dico timore coram deo ita est
 aut testis est mihi deus. aut scit
 christus quod sic est.

Capitulum Secundum

Contra hoc preceptum pec-
 cant multi. primo periur-
 zi. Ubi tria sunt princi-
 paliter notanda. Primo quid
 sit periurium. Secundo quoti-
 pliciter fiat periurium et quoniam sit mor-
 tale uel ueniale peccatum. Ter-
 tio an periurium sit maius peccatum
 quam homicidium et quoniam pene sint per-
 iuri. Est autem periurium ut dicitur

magister li. iij. di. xxxix. mendacius
 iuramento firmatum et capitur
 ibi mendacium large tam per eo quod
 dicitur contra mentem quam per eo quod non
 dicitur contra mentem dum tamen sit falsum quod
 dicitur. uel secundum alios periurium est iuramē-
 tum illicitum et idebitum. Unde quod cum
 quod ex tribus comitibus iuramē-
 ti defuerit scilicet ueritas iustitia et
 iudicium periurium est non tamen eo-
 dem ordine. Sed primo quidem
 et principaliter periurium est quando
 deest ueritas secundario autem quod
 deest iustitia. Quicumque ei iu-
 rat illicitum ex hoc ipso falsitatez
 incurrit. quod obligatus est ad hoc
 quod contrarium faciat. Tertio
 uero quoniam deest iudicium quia cum
 indiscrete iurat ex hoc ipso peccu-
 lose committit falsitatem incurren-
 di. Et sic capitur periurium lar-
 ge et non est semper mortale pec-
 catum periurium istis modis omnibus.

Secundo notandum quod qui scien-
 ter iurat falsum scienter inquam
 quo ad dictum et quo ad iuramē-
 tum est uere et proprie periurium et
 est semper peccatum mortale. Cuius
 ratio assignatur secundum thomam ubi prius
 quod periurium de sui ratione impor-
 tat contempnum dei. Unde de se i-
 portat irreuerentiam dei ipsam idu-
 cere in testem falsitatis. quod per hoc
 significatur uel quod deus uerita-
 tes non cognoscit et sic testifica-
 tur falsus ex ignorantia aut signi-
 ficat quod testificatur falsitatem

quorū utrūq; est magna dei ir
 reuerētia. Et enī sic deū iuoca
 re tātū ac si deus nō cognosce
 ret ueritatē z sic ex ignorantia
 testificet falsum ul si cognoscit
 eam tunc est ac si scienter app
 bet z testificetur falsitatez. Itē
 periurium propriuz est mōrale
 quia dirrecte cōtra pceptū dei
 sez non assumes nomē dei tui i
 uanū. Et cōtra illud leuiti. xix.
 c. ((Nō piurabis in noīne meo.))
 Ex qbus seqtur q; piuriū ad mi
 nus nouē modis cōmittit. **P**ri
 mo qñ q; falsum iurat solēniter
 in pūtia iudicis qui dliberauit
 tā de dicto cōfirmato q; de iura
 mento. Talis piurās nō solū mō
 taliter sed ēt enomiē peccat unī
 p tres digitos quos ponit signi
 ficat q; corpus aiām z famam
 impignorat deo derelicto ipi di
 abolo. Nam ibi ppter circūstāti
 z; grauius qñis peccat quia in
 iudicio. Et q; multum delibera
 te piurat ut dicit Ray. q; iqd iu
 rat per deum multum obligat
 q; uero p deū z euangeliuz ma
 gis obligatur: qui istis adiūgit
 sanctoruz reliquias magis obli
 gatur: z ita crescentibus solem
 nitatibus crescit obligatio. Se
 cūdo piuriū facit q; extra iudi
 ciū uel nō solēniter falsum iurat
 deliberās prius de dicto z d iu
 ramēto z talis ēt peccat mōta
 liter minus tamen q; precedēs

unde Tho. 2. 2. q. xcviij. arti. iij.
 uult q; grauius est peccatum si
 quis p euangeliū solemniter iu
 rans piuret q; si per deuz cōmu
 ni sermone peziuret: tum ppter
 scādalu: tum ppter maiorem deli
 berationē. Quibus eq;liter hic
 inde positus grauius est si quis
 p deum iurans piuret q; iurās
 per euangelium. Et sūt talia p
 iuria ualde graua peccata q;
 cum deus sic assumitur tanq;
 testis falsitatis assumitur con
 tra secūdum preceptum. Est ei
 ut paulo antedictum est ac si d
 us non cognoscat ueritatem z
 sic ex ignorātia testificetur fal
 sum: uel si cognoscat eam tunc
 est ac si scienter approbet. z te
 stificetur falsitatē. Quorū utrū
 q; est magna diuine ueritati in
 iuria. Tertio piurat qui ex lap
 su lingue iurat. Si quidem ad
 uertat se iurare z falsum esse q;
 iurat non excusatur a peccato
 mōtali sicut nec a dei cōtemp
 to. Nam ad hoc quod aliquis
 peccet mortaliter saltem non
 ex habitu requiritur quod suū
 peccatum plene sit uoluntariū
 dirrecte uel interpretatiue quod
 dicitur ppter istū qui cum deli
 berare posset: deliberare cōrem
 nit. Si ex tali contemptu deli
 berationis ex surreptione peziu
 rat uidetur multis q; talis non
 ē excusandus a peccato mōtali

nō autem sic p omnia de isto q̄
 deliberare omittit nō ex cōtem
 ptu sed ex negligentia. Si autē
 non aduertat aliq̄s se iurare fal
 sum: nec falsum esse q̄ asserit:
 tunc n̄ uidetur habere intentio
 nem iurandi nisi ex habitu ma
 le introducto forte iuraret. ideo
 a crimie p̄iurij excusat̄. sicut
 cum quis iurat in cōmuni s̄mo
 ne non aduertens quē inuoc̄z z
 ad quid. sed ex quadam consue
 tudine mala. aut alia surreptio
 ne mala iurat. tunc non peccat
 mortaliter. sed appropiquat ad
 e mortale. **Q**uarto periurat q̄s
 loco falsum scienter confirman
 do z mortaliter peccat. Un̄ dic̄
 sancrus tho. ubi prius. q̄ ille q̄
 iocose piurat nō euitat diuinaz
 irreuerentiaz. sed quo ad aliq̄d
 adauget eam. Magnum enī ē
 z maior irreuerentia dei cum ī
 ioco assumitur testimoniuz fal
 sitatis q̄s ex aliqua nēcitate ho
 minis z sicut homo non euitat
 diuinam irreuerentiam sic nec
 p̄c̄m mortale. **Q**uinto peziu
 rat z peccat mortaliter q̄ iurat
 aliq̄ uerū q̄ tñ credit falsuz. q̄
 iurando mētur. z fallere iten
 dit mediante iuramento. z intē
 dit illud q̄ credit falsum confir
 mare mediante iuramento z p̄
 testimonium diuinum. **E**xep̄i
 gratia. Mercator h̄z duo dolia
 uini ad uēdendū. in uno scit cor

ruptum uinum esse in alio sanū
 s̄z a cāu trāspōnūtur uasa ista .
 Si igitur mercator intendit ā
 bo in equali precio uendere z
 ex errore iurat q̄ ī alio dolio sit
 sanum uinum in quo in uitate
 ita est. sed mercator putat solū
 sanum uinum esse in isto do
 lio. uerū iurando periurus est .
 q̄ mētur. z h̄z cor loq̄t. **S**exto
 periurat qui dubitat an sit uez
 q̄ iurat. z tñ dicit se scire q̄ ue
 rum. sit z si hoc ex deliberatiōe
 z ex p̄posito facit ē mōtale pec
 catū z malus si est solēnizatum
Ratio est q̄ talis iurat se scire
 certum esse sermonem sic esse z
 h̄ est mendacium q̄ non scit sic
 esse. sed dubitat. Est ergo mēda
 cium iuramento firmatum .sci
 ta igitur p̄ scitis p̄ quis iurare
 credita solū p̄ creditis z dubia
 p̄ dubijs dz quis iurare uel ta
 cere. **S**eptimo periurat ille qui
 falsum iurat q̄ credit esse uerū
 licet non tam grauit̄ peccet si
 cur quintus cum ille nō intēdat
 fallere sicut quintus. nec intēdat
 mendose p̄ nomē dei testimoni
 uz ei⁹ induere. non tñ ē a p̄c̄o
 immunis. Quia ut dicit bonauē.
 sup. .iii. di. xxxi. **Q**uāuis talis
 non cōtēnat ueritatē ex certa
 scientia adducendo eam ī testi
 monium falsitatis cōtēnit tamē
 ex ipsa temeritate. A deo ei no
 mē dei terribile ē .z uenerabile

q nullus debet ipm in testes af
 sumere: nisi nouerit quid loq̄t.
 z sit certus de veritate dicti sui
 Nā ignorātia nō excusat in to
 a to in tali iuramēto. Octauo p
 iurat quis qui iurat falsum deli
 berans de dicto: sed n̄ de iura
 mento. Et sic forte p̄ cōtingēt
 q̄ hō piuret sine peccato mōta
 li tñ ad minus ē veniale grossū
 z piculosuz z multuz appropin
 quat ad mortale p̄c̄m. Nono s̄
 tingit aliquē iurare qui nec dli
 berate de dicto nec de iuramēto
 sed totum p̄fert ex quadam sur
 reptione nō ex cōsuetudine vel
 habitu. siue qñ iurat i cōi fmo
 ne. nō attendens quē iuocat z
 ad quid: s̄z ex quadā surreptōe
 iurat. z sic non peccat mortalr
 sed venialiter minus tam quā
 ille qui deliberat de dicto n̄ de
 iuramento. Quod enim ex sur
 reptōe p̄cedit p̄fecti voluntari
 um non est. Ad hoc autē q̄ q̄s
 peccet mortaliter requiritur q̄
 suum peccatum sit plene volun
 tariū directe v̄l interpretatiue
 quod additur. ut in .iij. patuit.

b Quante vero grauitatis sit p
 iurium quo ad .iij. patet p̄ sanc
 tum Tho. v̄bi prius z q̄dlibe. i.
 .q. ix. ar. ij. ex quinq̄. Tū quia
 in se grauius ē q̄z homicidium
 fm Tho. Tum quia diuini no
 minis ē quedā abnegatio: tum
 quia dei in suo noie ē ifamatō:

Tum quia ab ecclia grauiē pu
 nitur: Tū ēt quia a gētibus hō
 rēdū cēsēt. Dia preter quartū
 patēt p̄ Tho i quōlibe. v̄bi p̄us
 Ubi sic dic. Ap̄ls dicit ad heb.
 vi. ((Voies per maiores sui iu
 rant z om̄s controuersie eoz̄ fi
 nis ad cōfirmatōem ē iuramen
 tū)). Frustra at̄ in cā homicidij
 controuersie finis esset iuramētū:
 si homicidiū grauius esset q̄z p̄
 iuriū: p̄sumeret ei q̄ q̄ maiorez
 culpā homicidij cōmisit n̄ vere
 retur minorē piurij icurrēt. vñ
 ex hoc ip̄o q̄ in causa cuiuslibz
 peccati defer̄t iuramēto manife
 ostiditur q̄ piuriū p̄ maxio pec
 cato debet haberi: nec imerito
 quia piurare nomē dei videt̄ q̄
 dam diuini nominis denegatō.
 Unde fm locū post idolatriam
 p̄c̄m periurii tenet. ut ex ordine
 p̄ceptorū p̄z. Sed z apud gēti
 les iusiuranduz erat hono:atissi
 mū ut dicit̄ i principio metha.
 Itē fm bern. nec deus nec ho
 mo p̄ dispensare i preceptis p̄
 me tabule sed piuriū ē s̄ p̄cep
 tū prime tabule hoicidiū at̄ cō
 tra preceptum secunde tabule.
 n̄ occides cū quo de° l' homo p̄
 dispēsare ergo piuriū ē grauius
 homicidio. Itē piuriū ex obiec
 to ē p̄c̄m in deum. homicidiz
 ex obiecto in proximum. sed ex
 obiecto attenditur grauitas pec
 cati principaliter ḡ zc̄. Qd̄ aut̄

homicidium grauius puni^t i ec-
clesia. Ratio est q^uo^d graui^o nocu-
mentum iterdum hoib^{us} iminet
etiam ex minori culpa. s^{ed} iudi-
cium t^{ri} dei maius peccatum g^{ra}-
uius punitur. hec tho. Ric^{ardus}. te-
net q^uo^d homicidium sit graui^o p^{er}-
iurio q^uo^d contra caritatem q^uo^d p^{ro}-
xi-
mus est diligendus. periurium
uero est contra uirtutem lat^{er}-
e. piurus enim iurat uerū q^uo^d falsū
est. Quartuz q^uo^d eccl^{esi}a graui^o pu-
niat periurium patet q^uo^d periu-
rus debet agere penitentiā. vii.
annis. xxi. q. i. predicandum. z
hosti. dicit. li. ii. q^uo^d periurus q^uo^d
tumcunq^{ue} agat penitentiā testi-
ficari nō p^ot. Quamuis alij peni-
tentes. licet fuerint criminosi
possint testificari. itellige q^uo^d se-
mel s^{ed} periurium probatum est
Ratio dicti est q^uo^d alias nimis
piurium fieret. Et q^uo^d ipsuz iura-
mentuz est de se substantia testi-
monij. Infamis est piurus iura-
mēto promissorio. q^uo^d piurat so-
lemniter z q^uo^d pro tali piurio fer-
tur s^{ed} eum sententiā diffinitiuā
i in causa accusationis zc. Ad
detestationem piurii faciunt q^uo^d
tuoz alia. Primo quia peior est
quodammodo diabolo. q^uo^d demon-
res sacras timet z quasi uerē
demonēs enim credunt z cōtre-
mescunt iaco. ij. z philip. ii. In
nomine iesu flectatur omne ge-
nu celestium terrestriū z inferno

rum piur^o uero nomen dei sacra-
tissimū nō reueretur. Scdo piu-
rās quodamō peior est fur. q^uo^d piu-
rās fur z sacrilegus esse uidet^{ur}.
sacrilegus enim est qui rem sacrā
furatur inuito domino. sic piu-
rans prohibete deo. nō assumet
nomen dei tui in uanuz z sacri-
legium quodamō cōmittit. Ter-
tio piurus q^uo^d falsarius est. i. q^uo^d
sigillum alicui^{us} dñi ad cōfirmā-
dum aliqua^m ueritatem sibi cō-
missam inferret ad aliq^{uod} confir-
mandum falsuz. ipse falsari^o iu-
dicaretur. z si s^{ed} faceret de sigil-
lo pape d^{omi} facto esset excomuni-
catus: sic cū de^{us} p^{ro}miserit hoib^{us}
ut assumant nomen snū ad cōfir-
mationem ueritatis. si utantur
nomine eius ad confirmationē
falsitatis. falsarii sunt quo ad d^{omi}
um z excomunicati isti. de exco-
municatōe q^uo^d dicit apo. i. cor.
xy. si q^uo^d nō amat dñm iesum ana-
thema sit. Quāto qui illicite iu-
rat. quasi laqueum ad collum
suum ponit secundū illud pro^u.
vi. Illaqueatus est uerbis oris
tui et captus proprijs sermoni-
bus. iuramentum autez trāsgre-
diens quasi se proprijs manib^{us}
in aīa iugulat p^{ro}p^{ter} hec pericula
dic^{it} scripura. eccl. xxi. uir mul-
tum iurans replebitur iniquita-
te z nō discedet a domo eius pla-
ga. z ps. q^uo^d ascendet in montem
dñi idest in celum. Et sequitur

Qui non iurauit in dolo pro
suo ergo a sensu dno dolose iu
rans non ascendet sed descendet
in infernum: et ecc. xxiij. ((Jura
tioni non assuescat os tuum: mul
ti enim sunt casus in illa.)) Re
media ergo contra periurium quod
sibi de adhibere presertim assue
tus perjurare. Primo ut non dis
fidat quin cum proprio conatu
dei gratia hoc uicium possit era
dicare. exemplum. Noui militem
in periurijs assuetissimum. tandem con
punctum per sermones. quod cum dedi
scere non ualeret periuria. tandem
sibi infligit toriens a carnibus
una die abstinere. quotiens per
iurium faceret. et fecit: licet in
curia foret magni principis. et
plene sanatus est. audiui de quo
dam alio. quod quotiens iurauit gut
tam sui sanguinis per puncturam de
corpore extorsit. Potest quod to
tiens quotiens iurat si diues est
denarium in elemosinam dare alias
non dandum. uel si pauper est aliquid
orare. Secundo de quolibet in a
statuere potius uelle emolimen
to corporali carere. quam in consuetu
dine periuurij perseuerare. secun
dum illud christi. math. xvi. ((quod
perderit homini si uniuersum mundum lu
cretur anime vero sue detrimentum pa
ciatur)) et sic tandem habitum malum
deponet et lucrum temporale habere po
terit. exemplum cesarij in dialo
go. Duo colonienses mercato

res ad quendam confessorum uene
runt de habitu periurandi con
rentes: quibus persuasit. ut per an
num uederent sine iuramento. quod
fecerunt. et anno euoluto ad confes
sorem redentes se dixerunt ualde
depauperatos. eo quod sine iurame
nto nullus eis credere uellet: quod
confessos secundo persuasit. de moris
dicens illud esse negotium. nec cu
radum. sed secundo anno ceptum con
tinuare. Quod cum facerent maiorem
fidem homines in ipsis sine iu
ramentis habentes quam antea eos
multum ditauerunt. Tertio in
spicienda sunt testimonia paga
norum iuramenta in maxima re
uerentia habentium: et sine iura
mento uerba eorum tam firma te
nuisse ut eis crederetur. Exemplum
in meth. ut supra. Item in uitis
philorum Solon. philus ait. ne me
tialis probitatem iureiurando
certiorem haberi: Cuius ei dic
tum non habet sine iureiurando pro
dus ei quocumque iuratum uile est.
Item ibidem Xenocrates philus pla
tonis discipulus fuit quod: ut ait ua
lerius: tantam autoritatem sue sapi
entie attulerat. ut cum de re aliquo
testimontum coactus a iudice di
ceret: et ad aram accessisset ut iu
raret omnia se uere retulisse. phi
bitus est a senatu iurare. Quarto
per omnibus consideret quod mala
pronotata ipsius periurij. Quinto
oret deum ut hoc uicium euadat.

Capitulū .iiij. p̄cepti .ii.

Contra hoc p̄ceptum faciunt secūdo incaute iurantes. **U**bi videndū erit ā z qñ : z qñtū incautū iuramētū liget. Sit aut̄ incautum iuramenti quintupliciter. Primo qñ irreuerenter fit iuramentā: vel leuiter vel sine cā rōnabili: quia tunc comes iudicij seu discretionis offenditur: et si vep̄ sit z licituz p̄ quo iuratur. Secundo fit incautum iuramētū qñ quis ideliberate iurat ex ipetu: sic q̄ si plene deliberassz illud nos iurasset. **E**t tunc fm̄ vll̄b. quis seruaf̄ tenetur: si licitū ē q̄ iurauit. Sufficit. n. ad h̄ q̄ sit obligatus q̄ intenderit de um inducere testez illius rei: q̄ dixit. Itē si hō pp̄ omissionē de liberatōis sufficientis: aut unō cūq; iurat p̄missorie aliqd̄ sibi ipossibile: tunc deest iudicium z ē illicitū: z sic iurans peccat. imo si illud q̄ iurat credit sibi possibile fore. cū tñ sibi sit ipossibile: n̄ excusatur a p̄o totalr̄ qz pp̄ reuerentiā diuini testimonij non deberet iuramentuz adhiberi: nisi in re in q̄ firmiter cētus esset. Un̄ ibi d̄ficit iudiciū discretionis. nisi forte q̄ erat ei possibile quādo iurauit: reddat̄ ei postea impossibile. **P**uta si q̄s iurat pecuniam se soluturus

q̄ postea ei vi ul' furto subtrahitur. Tunc videtur excusari a faciēdo q̄ iurauit: licet teneat̄ facere quantū in se ē: ut soluat z impleat q̄ p̄missit. Item sep̄sime incaute contra p̄ceptū fm̄ faciunt hi qui causa lucri de facili iurant. vt omnes vendētes: z ementes. Tales sep̄sime falsum iurant: z sic piuriū icurrūt z mortale peccatuz. Quod maius erit si in damnum proximi sic iurant: z quandoq; p̄ parua re: se n̄ remissius dat̄ iurat. Itē sep̄sime cōtra hoc secūdū p̄ceptuz incaute iurant z peccāt qui absorpti passiōe ire: aut ex ebrietate. aut in ludis etiam p̄hibitis. z taxillorum enormiter aliquando falsa. aliquando iho nestra. uel etiam iniusta. z de se peccata in tali dispositione iurant: quia uolūtas tē uehemēs est ad uelle iurare. z passio rōnem. absorbet: ut non possit p̄ tunc deliberare de hijs que iurantur. Ideo cōtra hoc p̄ceptum sep̄sime peccant ex peruersa consuetudine. z falsuz iurant z periurant etiam ex lubrico lingue. z si aliqñ n̄ peierant. i. sic iurant. tñ sp̄ peccāt. qz leuiter sin̄ cā z irreuerēter iurat. Tercio incautū iuramētū fit rōne ei' q̄ iurat. Nā s̄z Tho. Ric. z cōiter omēs theologos z iuristas. sic incaute iurat q̄s qñcūq;

iurat aliquid quod derogat caritatis actui. Et potest fieri in quibus casibus. Primo cum quis iurat facere uel omittere quod alias esset mortale peccatum. ut quod aliquem pro propria auctoritate quomodo uelit ledere uel inimicitiam ad eum gerere cum rancore: in quo casu peccat per iurando. et peccat iuramentum implendo. sicut et in secundo casu quod sequitur. Exemplum de dauid qui iurauit temerarie uelle nabal occidere sed retractauit bene ut dicit ambrosius. li. de off. c. Secundo quando quis iurat aliquid facere uel omittere quod alias esset ueniale solum. ut quod uelit metiri officiose iocose. uel simile. Tertio cum iurat aliquid indifferens quod ex circumstantia effici posset ueniale et mortale. Ut cum iuratur aliquid quod uigil in deteriori exitu propter aliquid quod nouo emergit quod fuit impeditum. Sicut patet in iuramento herodis qui iurauit puellam saltanti se daturum quod petisset. Huiusmodi iuramentum poterat a principio esse licitum intellecta debita conditione: sed si peteret quod dare liceret. et deceret: sed impletio iuramenti fuit illicita ut dicit beatus ambrosius. li. i. de off. c. Quarto cum iurat aliquid quod est contra consilium euangelicum. uel notabiliter boni impedimentum. sicut cum aliquis iurat se non intraturum religionem. uel quod non fiat clericus aut quod non accipiet prelatum

onem in casu quo expedit eum accipere. Et hoc casu peccat quoddem iurando. ut dicit thomas. quod peierat. et est graue peccatum. et non tenet seruare iuramentum. Ponit ei obiectum spiritui sancto sed multo melius facit non implendo huiusmodi iuramentum. Similiter qui iuraret se continere premissuram cum exitu mundi esset. Unde per. d. pa. sup. iii. di. xxxix. dicit. Quando aliquis promittit non mortale. nec ueniale. nec aliquid bonum. sed pura preuentione melioris boni. ut si aliquis iurat se non intraturum religionem. aut non seruaturum uirginitatem. uel non facturum bonum alicui. nisi in quantum caritas uel preceptum cogit talis peccat. Iuramentum enim dicitur cadere super materiam debitam. et super bonum ex se et formaliter: et tunc licet prius matius bonum. ualeat tamen. ut iurante aliquo se uelle obere cum aliquo matrimonio. Quando autem nullum bonum iurat sed solum malum. cuiusmodi est pura preuentione melioris boni. non ualeat sed peccat quod in iurando. et obligat ad culpam. Quia quando quis iurat quod est maioris boni impedimentum. cum iurat id facere quod melius esset non facere quam facere. uel iurat non facere id quod melius esset facere quam non facere exemplum. quando iurat quod se non ieiunaturum. et non uelle iustum in iudicio. uel non accommodare pecuniam. uel non intrare domum foris uel non uendere rem suam.

pro minori scio vel non comedere secum vel nolle retinere famulum quem melius esset retinere. vel non loqui proximo. vel non facere ei consolatorem: que omnia melius esset facere quam omittere. et sic de similibus: talis non est obligatus ad seruandum quod iurauit et prebentur omnia quod per Aristotem in si nonimis li. ij. di. Et allegat magister. dist. xxxviii. tertij di. In malis promissis rescinde fidem. in turpi voto muta decretum. Et thomas assignat rationem. Quia per se mala et maioris boni impeditiua subiuramento cadere non possunt. Et secundum Bernardum. Quod pro caritate institutum est contra caritatem militare non debet. Et tamen sicut Rich. dicit et viii. pp fuerentiam sacramenti diuini nominis iuocati. et ad punitionem temeritatis sic iurantiu: et per reuerentiam eorum qui presentunt. et ad tute ambulandum: non debet quod auctoritate propria venire contra quodlibet iuramentum incautum. sed per aliquibus debet recurrere ad aliquem superiorem suum qui a tali iuramento debet absolueri ipsum vel declarare eum non fore obligatum. maxime quando potest oriri dubium. utrum obseruatio vergat in peiorem exitum quam non obseruatio. Tamen contra tria propria auctoritate contrahere potest. Contra quodlibet uero iuramē

tum quod respicit rei veritatem. et si rogatus caritati vel eius perfectioni. vel disponentibus ad eam potest homo venire propria auctoritate in casu necessitatis. Nec sententia. Rich. durantibus dicit. Si iuramentum esset incautum ex eo quod iurans non sufficienter deliberauit. vel illud quod permittebat erat res indifferens: seu parua vel plus nocens uouenti quam expediens. vel sicut possunt alie circumstantie iueniri circa iuramentum quod reddunt ipsum incautum non est tutum quod tale iuramentum intermittatur sine auctoritate superioris potentis in talibus dispensare. Quarto principaliter iuramentum incautum fit interdum a coactis. et per metum: ubi sunt plures casus. Primus quod de eo qui compulsus per metum iurauit se aliquid facturum vel datum: Rich. durandus dicit. xxxviii. et xxxix. Circa tertium iuramentum promissorium: aut est coactum per metum qui cadit in constantem virum. aut per metum quod non cadit in constantem virum. si primo: sic non est obligatorium in foro contentioso. quia cogenti non competit actio contra coactum ut obseruet iuramentum. Quantum vero ad forum conscientie tale iuramentum est obligatorium. si illud quod promittitur est licitum. et si iurans consensit in promissum quantumcumque fuerit per metum iustum

coactus. Vñ si quis nō implet
 q̄ coactus iurauit iuramento p̄
 missorio peierat. ⁊ peccat mor
 taliter nisi talis sit coactus per
 metum cadentem i cōstātem ui
 zū fuerit p̄ hñtem potestātē ab
 obligatōe absolutus. q̄ p̄ nullo
 tpali d̄z homo facere aliq̄ irze
 uezentiam dei uel deo. sed h̄ fie
 ret nisi impleretur promissum
 nihilominus talis habet reme
 dium ⁊ potest repetere in iudi
 cio q̄ coactus iurauit ⁊ soluit.
 p̄ etiaz petere ab ep̄o ut cogat
 illum absoluere ipsum a iuramē
 to. si non poterit ad hoc induci
 soluat ⁊ repetat. quia licet iura
 uerit soluere nō tamen iurauit
 n̄ repetere. q̄ si iurauit etiam n̄
 repetere tunc denunciēt ecclie
 fm̄ formam euangelicā. ((si pec
 cauerit in te frater tuus)). ut ec
 clesia illum cōpellat ad pñiam
 in qua ueniet absolutō iuramē
 ti uel restitutio male acquisiti
 uel accepti. Tres p̄ iudici dñū
 ciare ⁊ ille ex officio tenetur a
 lium cōpellere ad restituēdū. si
 v̄o iurauit non denunciare iudi
 ci tale iuramentum ē illicitum
 nec obligat. Et ideo nō obseruā
 dū cū uergat in deteriorē exitū
 utpote ex n̄s iustitiam ⁊ i uti
 litatē publicā. Et p̄sertim h̄ p̄
 denunciare dñm̄ h̄ faciat prin
 cipaliter intētōe salutis eterne
 si uero iuramētū p̄missoriū sit

coactum per metum q̄ n̄ cadit i
 cōstātem uirū. tūc iuramētū ē
 obligatorium in foro cōscie for
 tiori ratōe q̄ sit iuramētū coac
 tum p̄ metum cadētē in cōstātē
 uirū. ⁊ iterū i foro cōtēcōso. q̄
 fm̄ iura talis metus n̄ indicat
 sufficiens ad aliquid cum iura
 mento p̄mittenduz. Et sic appa
 ret qd̄ sit dōm de coactōe ad p̄
 missorium iuramētū. aug. in ser
 mōe d̄ piurio sic dīc̄. Si q̄s coac
 tus p̄ uita redimēda. uel q̄libz
 cā uel nc̄itate piurat q̄ pl̄ cor
 pus q̄ aiā dilexit tres q̄dage
 simas peniteat. alii iudicat̄ tres
 ānos unuz in pane ⁊ aq̄. Ex quo
 sequitur q̄ ille q̄ nō intenderet
 soluere q̄ coactus p̄mitteret cū
 sciēnt̄ flm̄ iuraz tenerēt ad pe
 nitentiam illam de rigore. s̄z de
 assertorio seu p̄batorio iuramē
 to est secundus casus. Ubi. dō.
 q̄ q̄cūq̄ faceret iuramentuz as
 sertorium iurādo falsū uel icau
 te sic peccaret iurando ⁊ piuri
 um incurreret. ⁊ ad h̄ faciēdū
 nullus cogi p̄t. si tñ q̄s oppositū
 faceret ex metu tunc coactō ex
 cusaret a tanto s̄z n̄ a toto. quia
 ad peccandum nulla coactō fie
 ri potest sufficiens libero arbi
 trio. nā om̄e malū pene sustinē
 duz foret a quolibet aq̄q̄ mini
 mo peccato peccat̄ deberz. Est
 enim mimū p̄ctm̄ maius oī ma
 lo peñ precise. vñ qñ seru⁹ iurat

aliquid falsum uel illicitū. dño cogere abo sūt periuri ((Nolite ait xps timere illos qui occidūt corpus)) Utrū vero iste peccet: qui iuducit hoīem ad iurādum quē pbabiliter crdit periuratum. q̄ ē tertius casus. uel sic r̄cipit ab eo iuramentum: **R.** s̄z tho. bonauē. z Rich. Inducēs aliū adiurandū. aut hoc facit si cut p̄sona publica: z secundum ordinē iuris. aut hoc faciūt nō tanq̄ p̄sōa publica sed priuata Primo modo si quis inducit alium etiam precipiendo ad iurandum. quāuis credat eum iuraturū fallū n̄ peccat. quia facit illud q̄ ex officio tenet̄ facere. Unde non tam dici debet illuz ad iurandū cōpellere. quā pars aduersa. que hoc petit a iudice Si aut̄ iste qui inducit ad iurādū sit priuata persona. aut publica: nō tñ b̄ faciēs. ut p̄sōa publica. puta d̄ ordinē iuris p̄ccat mortaliter. quia talis ē sciēter proximo suo cā peccati mortal̄ z sic spūaliter homicida p̄pam anīam z alterius necans cui gladiū peierandi tradit. Exemplū refert aug. in sermone quodā. Quod q̄dā fidelis inocēs rē accomodauit cuidā quā ille r̄d dere negauit. Compulsus ergo per accomodatē iurare: peierauit. z alter rem pdidit. **Qui rapto in nocte ip̄a iudex ait. **Lur****

prouocasti hoīem iurare: quem sciebas falsum iurare. Ille respondit: quia rem meā negauit. Et iudex. melius erat ut rē tuā pderes q̄ ut aiām eius p̄urio pimeres. Prostratus igitur taz grauit̄ cessus ē: ut in dorso uigilantis plagarū uestigia apparerent: sed indultus ē ei postq̄ emendatus ē. Ideo idē aug. in sermone de de collatione Jobānis baptiste ait. Ille qui hoīez prouocat ad iuratōnem. z scit eum falsum iuraturū: vincit homicidā. q̄a homicida cōpus. occisurus ē. ille aiām imo duas animas. Itē talis q̄ aliū peierat̄ pcurat debet penitere. xl. dies i pane z aq̄. z septē ānos sequētes. z nūq̄ d̄z esse sine peitētia. **.xxij. q. v. **S**i quis se. Quīto p̄ncipaliter iuramentū icauit̄ sit a dolosis. de quo dicit tho. i sūma sic. ar. vij. Et in scripto quōd iurans simpliciter sine dolo in foro conscientie non tenetur nisi si secundū suā intentionē. **I**n foro autem contentioso obligatur s̄m q̄ uerba comuniter solent accipi. Si aut̄ dolose iuratur. seruari d̄z s̄z sanū itellectū illius cui iuratur. z licet ratiōe iuramenti non obligetur. nisi secundum suam intentionē. **T**ñ tenetur ad hoc ut alius ex tali dolo non ledatur. z hoc fit quādo s̄m intentionem recipientis**

2. .p. .c. .xij.
F impletur. **D**ubitat̄ circa p̄
dicta p̄mo utrum in iuramētis
possit dispensari ⁊ per quem? R̄
t̄ho. 2. 2. q. lxxxix. In iuramētis
promissoriis dispensari p̄t sicut
⁊ in uotis. q̄r in aliquo casu p̄t
esse illicitum uel nociuū iuram̄
tū siue id q̄ iuratur. ⁊ p̄ oīs nō
est debita mā iuramenti. Et id̄
notandū q̄ illud q̄ cadit sub iu
ramento promissorio aliq̄n̄ est
manifeste p̄pugnans iustitie. ut
puta q̄r est p̄c̄m uel maioris bo
ni impeditiuum. ut ne intret re
ligionem: ⁊ tale iuramentum
dispensatione nō indiget. Quāq̄
autem aliqd̄ iuramento p̄mitti
tur de quo dubiū ē utrū sit lici
tum uel illicitum p̄ficiū l̄ noci
uū. aut simpliciter aut in aliquo
casu: ⁊ ī p̄t quilibet ep̄s disp̄
sare. Quāq̄ uero p̄mittit̄ aliqd̄
sub iuramento q̄ ē manifeste li
citur ⁊ utile. Et in tali iuramē
to non uidetur habere locū dis
pensatio uel cōmutatio nisi ali
quid melius occurrat faciendū
ad cōmunem utilitatem: q̄ ma
xime uī pertinere ad potestātē
pape qui h̄z curam uis eccl̄ie l̄
etiam absoluta relaxatio. Nam
ad unum quēq̄ p̄tinet irritare
iuramentum qd̄ a sibi subditis
factum est circa ea que subdū
ei⁹ potestati. sicut pater potest
irritare iuramentum puelle. ul
uir uxoris. Numeri. xxx. Durā

us dicit ut supra. **D**ubitat̄. 8
ij. an iurans possit licite obtine
re dilationem uel absolutionē
ab eo cui iurauit? R̄. secundum
tho. ubi prius. ⁊ Ray. Si iura
mentum factum est in fauorez
dei ⁊ per illud homo intēdebat
se obligare deo uel cultui dei. l̄
ad pietatis opus tunc nō potest
absolui ab homie nisi per com
mutationem in melius ut dicef̄
de uoto ut q̄ uelit intrāf̄ religi
onem cum socio: ire ad sanctuz
iacobum cum socio. ire contra
infideles cum eo. ⁊ sic de dicen
do psalterium siml. tunc non
potest absoluere aliam inquan
tum concernit dei fauorem. uel
pietatis opus. sed bene inquan
tum aliū tangit. Un̄ quasi duo
iuramenta sunt ire ad sanctuz
iacobū. ⁊ h̄ alter non p̄t relaxa
re ⁊ cū socio ire q̄ socius potest
relaxare. si uero sit in fauorem
hois iuramentum alteri si ille
sponte absoluerit postea n̄ tene
tur. ⁊ idem de dilatione: ⁊ etiā
si non intendebat se obligare
deo. sed tantum hōini nihilomi
nus nō p̄t absolui ab hoie qm̄ iu
rafit se aliqd̄ factuz i fauore d̄i
Sic si iurassem tibi q̄ dare tūō
x. florenos in fauorez ipsi⁹ titij
n̄ posses mihi remittere h̄mōi
iuramētū. Thomas addit p̄efa
tis nisi forte sit interposita con
ditio. scilicet si uidebitur illi

cui promittit uel aliquid tale.
b Dubitatur .iiij. qñ ille q̄ audit
 aliquem alium iurare falsum .z
 ipse scit .z tacet .an teneatur h̄
 manifestare . Nec q̄stio mouet̄
 ideo q̄r dicit̄ .leuic̄ .v. (anima q̄
 audiuit uocem iurantis fl̄m te
 stisq̄ fuerit q̄ aut ip̄e uidit aut
 cōicius ē . n̄ idicauerit . portabit
 iniquitatē suā . dicit̄ tñ tho . i sū
 ma . z ray . q̄ ex quo moyses i p̄
 dicta aucto . n̄ expressit cui h̄ es
 set indicādū . suffic̄ isti ut se ab
 h̄ pct̄i uiculo absoluat si indicz
 talib⁹ q̄ magis possent p̄desse
 q̄z obesse piurio . siue eum corri
 gēdo siue deū p̄ eo placādo . ut
 puta sacerdotēs l̄ honesti z dis
 creti p̄res . z ad h̄ac denūciatio
 nē de talib⁹ p̄sonis faciēdā tene
 tur q̄ubz quotienscūqz uiderit
 aliquē uicinū p̄cipitio id ē pct̄o
 cōmittendo . Sic soluit q̄stōem
 istā aug . li . questio . sup . leuic̄ .
 xxij . q̄ . ii . v . hic uidetur .

Capitulū . Quartum .

Contra fm̄ p̄ceptū n̄ as
 sumes zc̄ . peccāt adhuc
 tria genera pct̄oz . Pri
 mi sunt blasphem̄i . Secūdi sūt
 adiurantes illicite . Tertij sunt
 p̄ creaturas illicite iurantes . d̄
 q̄dus est dicendū per ordinem .
a Circa primū notādū s̄z tho . .z . z
 q̄ . xij . q̄ blasphemare ē bonita

ti z excellentie . p̄cipue d̄ine de
 rogare . seu cōuiciari . Dicit̄ bo
 nitati . q̄r deus oimode bonus ē
 z excellens . Dicit̄ p̄cipue diuie
 q̄r blasphem̄ia cōmitti p̄t̄ in sac
 tos z d̄ina . Sicut enim deus in
 sc̄is suis laudat̄ in q̄stū laudan
 tur opa q̄ de⁹ sc̄is suis efficit .
 ita ex blasphem̄ia que fit in sac
 tos . ex cōsequenti in deū redū
 dat . **D**icitur derogār . ubi no
 tādū q̄ sunt tres q̄d̄ ammō sp̄s
 hui⁹ pct̄i blasphem̄ie . z . semper
 deo derogatur . Una est cum at
 tribuitur deo q̄ ei n̄ cōuenit ut
 cuz aliqui dicunt qñ ipsi puniū
 tur in se uel in suis : en alij pct̄o
 res non puniuntur taliter . Ecce
 deus est iniustus . Similiter ma
 ledicentes deo ut lusores ei im
 precantes q̄ non p̄t̄ deo iesse .
 Sicut qui uellent deum nō ēē
 iustum . ut pct̄a eorum nō puni
 ret . sicut etiā isti in inferno faci
 unt . sic etiā peccant deo attri
 buentes membra q̄ in quantuz
 deus non habz . Et peius q̄ deo
 attribuunt membra que nomi
 nari d̄ probō uiro essent uerecū
 da . z pessime qui deo attribuūt
 que in eo non sunt . Exemplum
 primi . Iurantes per caput dei .
 z p̄ similia membra . Exempluz
 secūdi . Ut p̄ dei posteriora . z
 p̄ alia uerecūda membra . Itē
 simile n̄r qñ quidā a deo puniū
 tur q̄ dicunt . nunquid latrones

sumus: quid fecimus ubi h̄ me
ruimus. Cum tamen alias deū
sepe grauit̄ offenderūt. Spēs
blasphemie. alia ē. cuz a deo re
mouetur q̄ ei cōuenit: ut dicē
tes deū nō esse iustū. deū n̄ esse
vex. hoīem. deū n̄ esse i eucha
ristia. deū n̄ eternalr̄ p̄ire pec
catū mōtale post h̄c vitā. Ter
tia spēs ē. qm̄ creature attribui
tur q̄ deo approp̄at̄ ut q̄ ima
go det gratiā. q̄ creatura aliq̄
puta v̄b̄n̄m vel factum p̄nunci
et futura soli deo nota. sicut cir
ca sup̄stitutiones interdum fit.

CSecundo notandū s̄m Tho.
ubi p̄us. q̄ blasphemiaz s̄ gen^o
suū. ē p̄c̄m mortale. Ratio est
quia peccatū mortale ē p̄ q̄ hō
sepatur a p̄mo p̄ncipio sp̄ualis
uite. q̄ ē caritas dei. Un̄ q̄cūq̄
caritati repugnāt ex suo gen̄e
sunt peccata mōtalia. Blasphe
mia aut̄ s̄m ḡn̄is suū repugnat
caritati. quia derogat diuine bo
nitati. q̄ ē obiectū caritatis. ⁊ i
terū. quia ē s̄ s̄m p̄ceptū. **S**ūt
aut̄ s̄m Tho. vbi prius tres gra
dus blasphemie. in derogante
enim diuine bonitati secunduz
tres p̄fatos modos. Quidam d̄
rogant secundū solaz op̄mōez
intellectus. **A**lij d̄rogant deo
secunduz op̄mōez itellect^o oiec
ta q̄dā affectus seu volūtat̄is d̄
testatōe. ⁊ uterq̄ mod^o dicitur
blasphemia. cordis si non pro

dit ad extra. alij autem primuz
modū uel secundū. uel ambos li
gua produnt et est blasphemia
oris. prima mala. secūda peior
Tertia pessima. Et sūt s̄z gen^o
suū omnes tres gradus maxi
ma peccata. S̄z dices est ne
semper p̄c̄m mortale emittere
blasphemā. cū q̄dam absq̄ de
liberatione blasphemēt. **R**. ibi
dem. tho. **B**lasphemia potest
absq̄ deliberatione ex surreptō
ne p̄ceder̄ dupliciter. Uno mo
do q̄ aliq̄s nō aduertat hoc: q̄
dicit esse blasphemiaz q̄ potest
contingere cum aliquis subito
ex aliqua passione in v̄ba ima
ginate prorumpit. quozū signi
ficationem non considera. **E**t
tunc est peccatum ueniale. ⁊
ideo non habet proprie ratōem
blasphemie. alio mō qm̄ aduer
tit hoc esse blasphemiam consi
derans significata uerboruz: ⁊
tunc non excusat̄ a p̄c̄o morta
li. sicut nec ille q̄ ex subito mo
tu ire aliquē occidit iuxta se se
dentem. Tercio notandum q̄ p̄
uitando. h̄mōi p̄c̄o qm̄q̄ mala
blasphemie sunt cōsideranda.
Primo ecclia h̄ p̄c̄m multum
punit. q̄. xxij. q. v. talis q̄ iurat
p̄ caput dei aut p̄ capillos eius
aut aliquid huiusmodi dicēs q̄
si deus secundū diuinitatē talia
habeat. Si clericus est debet d̄
poni. si uerō ē laicus anathema

tizari. Qd fm bonauē. in. iij. di.
xxxix. intelligendum est de illis
qui turpiter et irreuerenter no
minant membra xpi et quodam
exquisito modo iurandi diui
dūt eum membrati. et potissime
qui iurant per eius mēbra q̄ eti
am in nobis nerecūduz esset no
minare et essent pro illis a presi
dētibus religiosi et secularibus
grauissime puniendi. Idem ui
detur etiam intelligendum de
his qui de uirgine benedicta et
sanctis dei iurando ihoneste lo
quūt. Aut q̄ animas suas demo
nibus deuouēt ul' alia dicūt hō
fnda. Secundo detestabile est
hoc uiciū q̄a peius ē piurio. Un̄
glo. super illd ephē. iij. ((Blas
phemia tollatur a uobis)) dicit.
Peius est blasphemare q̄ peiera
re. Qui enim peierat id ē falsū
iurat n̄ dicit aliquid uel sentit a
liquid falsum de deo sicut blas
phem⁹. sed adhibet testem tāq̄
sperans q̄ deus sup hoc n̄ testi
ficetur p aliq̄ euidens signum.
Unde pene periurio debite eti
am isti blasphemus deberentur
de iustitia. Tertio est detestabi
le. q̄ blasphemia ppōderat ho
micidio. Un̄ tho. ibidem dicit.
Homicidium et blasphemia si
cōsiderentur fm obiecta in que
peccatur. maximuz est blasphe
mia. q̄ est directe p̄c̄m in deū
homicidium aut in proximum.

Si aut considerent fm effectū
nocendi sic homicidium ppōde
rat. Plus enī nocet homicidi
um proximo q̄ blasphemia dō
qui nō moritur. Tñ q̄ blasphe
mus intendit nocumentuz iser
ri honori diuino simpliciter gra
uius peccat q̄ homicida. **P**ri
mam tñ locum tenz homicidiū
iter peccata i proximum cōmissa
Quarto est detestabile. q̄ hic
a deo et a suis di morte sepe pu
nitum reperimus. Unde leuic.
xxiiij. ((Silius rixans cū alio quo
dam et blasphemans deū : capi
tur. icarceratur)) et deus p moy
sen r̄sum dedit q̄ lapidari de
beret. et statim lex sancita est.
((Qui blasphemauerit nom̄ dñi
morte moriatur siue ciuis siue
pgrinus fuerit.)) Itē refert vi
cenciū in spe. hysto. Qd rex frā
cie phillippus quicunq̄ percepe
rit in taberna uel alibi hominē
etiā militē blasphemasse eum
submersit. Et de hoc edictū fir
mū posteris añ mōtē suā r̄liq̄t.
Quinto hoc p̄c̄m est detestabi
lissimū q̄ ppriū est oim dēnato
rum. Unde dicit glo. sup illud
apo. xvi. ((Estuauerūt hoīnes
estu magno et blasphemauerūt
nomen dñi habentis p̄tatem su
per has plagas.)) In inferno i
quit positi quamuis sciāt se pro
merito puiri dolent tñ q̄ de⁹ tā
tā potētiā habeat q̄ plagas eis

infert. hoc autē ē dicit tho. blasphemia. Et credibile ē q̄ post resurrectionē eritque etiam vocalis blasphemia. **C**irca secundum v̄z adiurationem notandum fm̄ tho. 2. 2. q. lxxxix. q̄ adiuratio non ē aliū adiurandū iducere. sed ē p̄ quandā similitudinē iuramenti a se inductaliū aliū ad aliqd̄ agēdū puocare. Pro cui⁹ delectatione aduertendū q̄ ille qui iurat iuramento pmissorio p̄ reuerentiā diuini nominis q̄ ad cōfirmationem sue promissionis inducit. seipm̄ obligat ad faciendū q̄ p̄mittit. q̄ ē seipm̄ immobiliter ordinare ad aliquid agendū. Sicut autē hō seipm̄ ordinare p̄t ad aliqd̄ agendū. ita etiā ⁊ alios superiores q̄dē deprecādo inferioribus autē imperādo. cui⁹ igitur utraq̄ ordinatio p̄ aliqd̄ diuini confirmat. ē adiuratō. Et fieri p̄t ad quāq̄ ḡn̄a rerū. s. ad dūm. ad subditum sibi hoīez seu ad se ad p̄ximū egle uel superiorem: ad demonē: ⁊ ad c̄ratū rāirrōalē. s. diuersimod. Per h̄ enim cum hō sit dñs actuum suoz nō autē dñs eoz q̄ ab alio sē agēda. ideo sibi p̄t necessitate iponei p̄ diuini nominis iuocatōz. Nō autē hāc necessitate p̄t aliis imponere nisi sibi subditis quos potest ex debito prestiti iuramenti compellere. si igitur aliquis p̄ inuocationem diuini nominis

uel cuiuscunq̄ ei sacre alicui sibi sibi subdito adiurādo necessitatem agendi aliquid imponere intendat sicut iponit sibi ipsi iurando. talis adiuratio illicita ē quia usurpat potestatem in alium: quam non habet ⁊ eum nititur compellere q̄dammō t̄i propter aliquā necessitatem. q̄ sunt superiores. suos inferiores tali genere adiurationis cōstringere possunt. Et ideo princeps sacerdotum. ut orige. dicit sup̄ math. ih̄m illicite adiurauit p̄ deum viuū. quia subditus ei⁹ non fuit. Si uero adiurans itē dat solūmodo p̄ reuerentiā diuini nominis v̄l alicuius rei sacre aliqd̄ ab alio obtineri absq̄ necessitatis impositione. talis adiuratō licita ē respectu quorumlibet. Et sic adiuramus deū dicēdo p̄ passionē ⁊ crucē tuā libera nos. Similiter hominē. demonē ⁊ āgelum. ⁊ sic patet secundū ⁊ tertium. **E**st enī mod⁹ adiurandi sic duplex. unus per modū compulsionis ⁊ est illicitus ad equales ⁊ superiorem de quo i primo. Secundus ē p̄ modum deprecatoris uel inductionis ob reuerentiā alicuius sacri. **Q**uo igitur demō possit a nobis adiurari licite uel nō. Rñ. q̄ non licet demōes adiurare p̄ modū beniuolētie d̄p̄catōnis seu inductionis. q̄ ille mod⁹ uel ad quandam beniuolentiam uel

amicitiam ptinef q̄ nō licz ad d̄
mones uti: z sic nigromantici u
tuntur adiurationibus z iuoca
tionibus nel incantationib⁹ de
monum ad aliquid ab eis obri
nēdum adipiscēdū ul' ad discen
dū. Secundo autē adiuratōnis
modo v3 qui ē p̄ compulsione li
cet nobis ad aliquid uti z ad a
liquid non licz. Possumus t̄ nī d̄
mones adiurando p̄ uirtutē di
uini nois tanquam inimicos re
pellere ne nobis noceant cōpali
ter uel spūali. secūdū p̄fatē da
tam a x̄po. sc̄dm illd̄ luc. ix. ((Ec
ce dedi uobis potestātē calcan
di super serpentes z scorpiones
z super oēm v̄tutem inimici: z
nihil uob nocebit. Et mar. vl.
((In noie meo d̄monia eijsiēt))
Et rō istius ē quia demones in
cursu h̄ v̄te nobis aduersarij
cōstituūt: nō aut̄ eoruz actus
nostre dispositioni subduuntur s3
dispositioni diuine z sanctoruz
angelorum. secūdū aug. iij. li.
de trim. Nō t̄n̄ licituz ē d̄mōes
adiurare ad aliquid ab eis ad
discēdū. vel ēt ad aliquid p̄ eos
obtinendum. quia hoc pertine
ret ad aliquā societatem cū ip̄is
h̄ndam. Unde Criso. super illd̄
((obmutescē z exi ab eo)) dicit sa
lutiferum h̄ nobis dogma dat̄
ne credamus demonibus quan
tumcunq; denuncient ueritatē
nisi forte ex speciale instinctu

uel reuelatione diuina aliq̄ sac̄
ti ad aliquos effectus d̄monuz
operatiōe utant̄. Sicut d̄ bea
to Jacobo legitur q̄ per demo
nes fecit hermogenem ad se ad
duci. et sic patet quarto. **E**x
perdictis sequitur primo q̄ nul
la alia p̄tas h3 d̄monē cogē nisi
diuina angelica. z humana: nō
ex natura s3 ex gratia et uirtu
te diuina z ratio est q̄ (non est
potestas super terram que ei cō
pēt qui factū est ut nullū time
ret) ut dicitur Job. xli. Un̄ gl̄
ibidem. Omnia humana supe
rat z si meritis sanctorū subiace
at. exemplum est de multis san
ctis. Nec obstat illud thob. vi.
q̄ raphael Thobi. iuniori dixit
q̄ fum⁹ p̄ricule cordis piscis po
siti sup carbones exterminaret
omne genus demoniozū: fumus
eniz hoc n̄ fecit. ut dicit nico. de
liza. q̄ res corp̄alis n̄ imprimi i
rem pure spūalem. S3 p̄ fumū
designabatur uirtus expulsua
meritoria thobie. q̄ fuit uirtus
orationis thobie: cuius merito
raphael expulit demonē sarr̄az
liberando p̄pter q̄ dicit̄ ibidem
Raphael apprehēdit demonē
z ligauit eum i deserto superior̄
egypti. Nec obstat illud. i. reg.
xvi. ubi ad cytharizationem da
uid spiritus malus in saul q̄cuit
quia non fuit liberatus saltem
ut demon non rediz sed meli⁹

habebat uirtute diuina imedia
 te: uel mediantibus angelis sã
 ctis ex merito dauid .qui lauds
 diuinas in cithara canebat p
 salute saulis. sicut ⁊ sancti duo
 tionibus. Melodia aut coopat
 ad deuotõez. sicut ⁊ q̄rto re. iij.
 Deliseus fecit adduci psalten.
 ut mens eius in deum eleuaret
 non tamen melodia in demonẽ
 agebat. ¶ Item naturalem dis
 positõnẽ melodia bonã poterat
 facere: ⁊ malam iminuere .rõe
 quoz demon minus poterat ue
 rare . De qua materia plenius
 reperies li. v. in dialogo de for
 micis. Secundo patet ex prefa
 tis falsitas quorũdam libroruz
 in scriptis nigromanticorum ⁊
 exorcismorum. qui per talia ca
 racterizata demones se putant
 cogere: ⁊ uexare . seclusa virtu
 te diuina: non attendentes illõ
 xpi. ((*Doc genus demonioz nõ
 eijcitur nisi i ieiunio ⁊ orõne.*)
 ¶ Per ieiuniũ. n. fm Bedã corp⁹
 ⁊ p orõnẽ spũs leuatur ad õuz
 ut calcet demonia. Tertio seq̄t
 q̄ exorcismi quidã deberẽt exa
 miari p litteratos: an aliqd sup
 stitiosum õtinerent : tũc ei non
 essent admittendi. ne posterõda
 peiora fierent prioribus. Sicut
 exẽplũ ponit: greg. li. i. dialogo
 rũ: de quadã p demonẽ obsessa
 post coitũ eccliaz intrãte. ⁊ cuz
 sacerdotis cuiusdã iuuamẽ ni

hil iuuaret ad incantatores eã
 duxerunt cognati ⁊ legio in eaz
 intrauit. Quinto an liceat adiu
 rare irrationalẽ creaturã: Rñ.
 tho. adiuuatio qua quis utitur
 ad irrationalẽ creaturã põt in
 telligi duplicitẽ .vno modo: ut
 ipã adiuuatõ referatur ad ipã
 creaturam irrõnalem secũdum
 se. ⁊ sic vanuz esset irrationalẽ
 creaturã adiuuare: cũ nõ itelli
 gat locutõem . Alio mō ut refe
 ratur ad eum. a quo irrational
 c̄atura agit ⁊ mouet. Et sic du
 pliciter adiuuatur irrationalis
 creatura. Uno qdẽ mō p mōm
 deprecatois ad deũ directe. q̄ p
 tinet ad eos qui diuina inuoca
 tione miracula faciunt. ¶ Alio
 modo per modum compulsiõis
 que refertur ad diabolum qui
 in nocumẽtũ n̄m utitur irrõna
 libus creaturis. Et talis est mo
 dus adiuuandi i ecclie exorcismis
 p quos demonũ p̄as excludit
 ab irrationalibus creaturis. cir
 ca. iij. an liceat p creaturas iu
 rare: R. fm gor. super math. v.
 Jurare p creaturam q̄druplici
 ter cõtingit. Prio ipãz tãq̄ aliq̄
 diuinũ iplorãdo. ⁊ sic stricte pu
 nit iurãs cã. xxij. i duob⁹ locis.
 ⁊ etiam sic q̄s purium commit
 teret mendacium per creaturã
 iurando. ut ibidem dicitur. Se
 cundo contingit iurare per crea
 turã iuramẽtũ tanq̄nam p rem

uile cōtēnendo . primū ptinet
ad ifidelitatē . 2 sp ē pētm sicut
2 fm q ptinet ad dolositatem .
Tertio deū q ipsa creatura pfi
det tāq̄ testem iuocādo 2 sic io
seph iurauit p salutem pharao
nis gen. xlii. Et ecclesia iurat p
sc̄a euangelia . Quarto cōtigit
iurare p creaturam tāq̄ eaz ad
usū quē iurās inde sperat deo i
pignorando . Et sic fit iuramētū
execratoriū . ut testis ē mibi de⁹
i aiaz meā . Tertio 2 q̄rto licituz
esse p̄ ut supra tactum fuit .

Capitulum quintuz .

Contra fz p̄ceptū . n̄ assu
mes . 2c . peccant etiam
uota frāgentes . **U**nō
deuoto primo uidendū ē qd̄ sit .
Secundo q̄ntum p̄tm sit iūrigē
uotū . Tertio de eius dīspensatō
ne . Quātū ad primū notādū fz
mḡm in . iiii . di . xxxviii . 2 tho .
2 alios theologos . Quod uotuz
est p̄ceptio spontanea melioris
ppositi ai deliberatōe deo l̄ san
ctis eius firmata cū itēione se
obligandi . Pro cui⁹ intellectu
notanduz q̄ ad licitū 2 cōpletū
uotum plura exiguntur que tā
guntur in descriptione ei⁹ . **P**ri
mo est cōceptō alicui⁹ a spiritu
sancto in intellectu facta . **S**ecū
do exigitur q̄ non sit de malo .
Nā proprie sūptum uotum non

p̄ esse de malo 2 iō d̄r̄ ibi meli
ozis . ubi p̄supponit q̄ sit bonuz
Malū eni poti⁹ nos d̄rdiat a
deo . Uotum enim non est uicū
luz iniq̄tatis . Un̄ Jsi . In malis
promissis rescinde fidem . in tur
pi uoto muta decretū . Un̄ iudi
plures quā quadraginta q̄ uoue
runt se neq̄ māducaturōs neq̄
bibituros donec occiderēt pau
lum actu . xxiiij male uouerunt .
Tertio exigitur q̄ n̄ sit de n̄c̄io
a nobis alias fiēdo q̄ melioris .
ad bonū eni n̄c̄ariū puta q̄ a
lias ē p̄ceptū nobis obligamur
ex alterius autoritate 2 . **H** p̄pe
non pertinet ad uotum cuius ob
ligatio est ex mera uolūntate .
uerū tamē ut dicit durandus
q̄ ad idem potest quis obligari
pluribus obligationib⁹ . ideo n̄
hil prohibz quin ad illud ad q̄
obligamur per p̄ceptum ex al
terius autoritate obligemur eti
am p̄ uotum ex propria uolūta
te . Unde firmiter tenēdū est q̄
uouens cōtēntiā 2 cōmittēs ad
ulteriū uel simplicē fornicatiōz
peccat dupliciter . u3 peccato
adulterii uel fornicationis : et
nihilomin⁹ fractōne uoti . q̄muis
illud uotum sit large 2 improp̄e
dictū . Quia uotū pp̄rie dictum
ē solū de his q̄ sunt i hoīs liber
tate . Quarto exigitur quōd non
sit bonum indifferens quia tale
ut sic non ordinat in deū . **I**tez

q̄ non sit d̄ minori bono. ibi me
 lioris boni. Ratio ē quia mius
 bonū respectu maioris boni h̄z
 rōnem mali. Et iō nō pōt cadeŕ
 sub voto. i. q̄ntū ē ipeditiū ma
 ioris boni. Quāto exigitur q̄ sit
 cōceptio libera. Ibi spontanea
 Ex quo p̄z qui possint vouere :
 quia q̄libet pōt uouere ea q̄ sūt
 in sua libertate: et ea in quibus
 est sui iuris. vnde ipuberes. sui
 religiosi clerici et vxores. i. q̄bus
 b dam non possunt vouere. Sex
 to exigitur deliberatio ibi. Ani
 mi deliberatōe. Et addit̄ ad dif
 ferentiā votoꝝ. que fiunt ex sur
 reptione. in quibus n̄ iuenit̄ ple
 na rō uoti. An autē deliberatio
 ad votū exigat̄. dicit rich. Vo
 tū d̄r a volendo. vñ sicut in no
 bis ē duplex velle. s. plenū. q̄ ē
 deliberatiuū. et semiplenū q̄ est
 uelle ex surreptione: sic ēt̄ du
 plex votū. q̄ddā h̄ns plenā rōnē
 voti. et quoddā surreptitiāz siue
 semiplenā. Et de rōne primi est
 q̄ sit factū ex deliberatione. nō
 aut̄ de ratione secundi. Tale ei
 potest fieri ex surreptiōe. Et qz
 non habet plenam rōnem voti.
 ideo non obligat de necessario.
 sed tantuz de cōgruo. Extra eo
 dē venientes. Et extra d̄ iur̄tu.
 ad nostram. Et ideo venire con
 tra tale votum. etiam ppria au
 toritate. non ē pcc̄m mortale.

Septimo d̄r deo vel sanctis

eius. q̄a n̄ ē ad hoiez pprie. Un̄
 rich. eicit q̄ de forma voti ē ut
 fiat deo. Extra. e. ti. magne. c.
 .i. Ratio ē quia homo in uoto
 obligat se ad faciendū aliq̄ bo
 nū. Nulli aut̄ alij a deo pōt hō
 de iure obligare se totū. quia si
 bi soli cōuenit de iure potestas
 sup̄ hoiem totum. et nullus pōt
 recipere de iure obligationē. n̄
 si cōueniat ei de iure potestas i
 illam rem. Et ideo soli deo pōt
 fieri uotū pprie loquēdo de vo
 to. quia tamen salus totius ho
 minis multū pmouetur p̄ oratō
 nes sanctoꝝ. et illud aliquo mō
 possumus. sed n̄ plene q̄ ipetra
 re valemus. scis aliquo mō con
 ueit potestas sup̄ hoiez totū. et
 iō pōt fieri eis aliquo mō uotuz
 non tñ plene rationez habens
 uoti. hec rich. Octauo dicitur
 firmata animi. s. deliberatōe.
 Primo enim exigitur delibera
 tio. Secundo ppositum volun
 tatis q̄ exigit deliberatōem.
 Tertio ex pposito pcedit pmis
 sio. in qua pficitur rō voti quā
 pmissionem seu firmitatē tho.
 sic dclarat. Uotū quādā obliga
 tionē iportat ad aliquid facien
 dū vel dimittēdū. obligat autē
 hō se hōi ad aliq̄d p̄ modū pmis
 sionis. q̄ ē rōis actus ad quā pri
 ner ordinare. Sicut. n. hō ipan
 do l̄ d̄pcādo ordiat q̄ddāmō q̄d
 sibi ab alijs fiat ita pmittēdo

ordinat qd ipse p alio facere d
 beat. Sed pmissio q hoi fit nō
 pōt fieri nisi p verba vel quecū
 q̄ alia exteriora signa. Deo at̄
 potest fieri pmissio p solā iterio
 rē cogitatōez. q̄r ut d̄f. i. 2e. xvj
 ((Voies vident ea q̄ parent. de
 us aut̄ ituetur cor)). Nec tho.
 Aliqui ut goza. Numeri. xxx.
 addunt intentione obligandi se
 adimplēdū pmissuz dicētes ex
 nuda pmissione: z ex delibera
 tione facta non obliq̄ari pmittē
 rem. Sola enim deliberatio n̄
 firmat promissionem. Quaz ad
 ditionem. Rich. non improba
 d. re videtur. **D**ubitatuz an ex
 pediat uouere: Rñ. Rich. Uo
 uens aut̄ vouet bona. quoz ob
 seruatio videtur pbabiliter p
 portionata infirmitati sue sp̄ali
 aut̄ iproportionata. Primo mō
 expedit hoi uouere. quia per h̄
 amplius firmat voluntatē suaz
 in bono z excludit a se p magna
 parte libertatem malefaciendi
 z facit actū virtutis lat̄ie z iō
 vouendo meretur ppter q̄ uo
 uet. Un̄ ps. ((Uouete z reddite
 dño deo vfo)) Secundo modo
 non expedit nec licet. quia tale
 uotū non haberet discretionez
 comitem. cum per hoc uouens
 magis se videat illa q̄are quaz
 augere securitatē d̄ sua salute.
 Simile dicit Tho. 2. 2. vbi pri
 e us. **D**ubitatuz an melius sit

aliquid facer̄ ex uoto q̄ sine uo
 to: Rñ. tho. ibidem q̄ sic tripli
 ci d̄ causa. Primo qz uouere ē
 actus lat̄ie que est nobilissima
 uirtus. Illud aut̄ quod imperat̄
 a nobiliori uirtute melius est z
 magis meritorium. Secūdo qz
 quō uouet plus se dō subijc̄it q̄z
 qui non uouet. sicut qui darz az
 borem cum fructu q̄z qui daret
 tm̄ fructum ut dicit ansel. Un̄
 z promittentibus gratie augen
 tur. Tertō quia p uotū uolūtas
 immobilit̄ firmatur ad bonuz.
 Facere autem aliqd̄ ex uolūta
 te firmata ad bonū p̄inet ad p
 fectionem uirtutis: ut p̄z p ph̄z
 .ij. ethi. Rich. rōez assignat di
 cens sic. **Q**u deus acceptet op̄
 pp̄ operantē. tantomagis acceper
 tat opus q̄nto ē ab homine ad
 eius seruitium specialius dedi
 cato. Sed ceteris paribus idez
 cuz equali scilicet caritate z le
 ticia sp̄alius dedicatur hō ad
 dei seruitiū p uorum q̄ sine uo
 to. nā uotū. ut dicit pe. d̄ palu. i.
 iij. Non ē piculosum de sua na
 tura sed ex culpa n̄ facientis iō
 expediens est uouere. Et licet
 melius sit n̄ d̄ uouere q̄z pmissa
 non reddere: tamen meli⁹ ē uo
 uere q̄z non uouere. Sic melius
 est baptizari q̄z non baptizari z
 tamen melius est nō baptizari
 q̄z postmodum retorsum conuer
 ti. **D**ubitatuz an penitens f
 m

.2. .p. .c. .v.
de eo q̄ uoluit licite. alias nō cō-
pleturus uotum. nisi q̄r nō uult
frangere uotū. nunquā talis mere-
tur: B. fm̄ ansel. li. de similitu-
dinibus. quōd plus talis meretur
q̄ simile faciens non ex uoto. ⁊
exemplificat de uulnerato cau-
terizando. qui timēs abscissionē
malarum carniuz ne uolenter
medicum ledat. se spontanee iu-
bz ligari. Quē cū urere medic⁹
incipit. incipit turbari ligatus.
⁊ nolit uelit rescinditur putri-
duz recedente passione gratias
tam ligatoribus quam medico
refert. Dicit etiā pe. d. pal. Ta-
lis adhuc plus meretur ceteris
paribus. quam si sine uoto simi-
le faceret. Primo quidem quia
bona uoluntas sufficit ad meri-
tum fm̄ bern̄. Un̄ a principio
quā uouit ⁊ n̄ soluit tñ meruit q̄
tum quā sine uoto soluit. ⁊ huic
merito supraditum ē merituz in-
stitie quo ult̄ facere q̄ p̄misit.
Sec̄do q̄r lz sit tristitia in b̄ quōd
uouit. ⁊ quedam uoluntas tam̄
in soluendo quod uouit ⁊ in ue-
nerando uotum est uoluntariū
Tertio etiā uidetur quod nō
de meretur in hoc q̄ uellet non
uouisse. quia sicut a principio
non tenebatur uouere. sic uoto
ex post facto tenebatur soluere
uel dato q̄ penitere de bono sit
sibi peccatum tamen non prop-
ter hoc impeditur quin uolēdo

bonum mereatur maxime si sit
diuersi actus. **N**ūc sc̄do uide-
dum est quomodo uotum liget
Ubi primo notandum q̄ uotuz
ligat ad faciendum rem possibi-
lem. Unde deu: xxiiij. **C**um uo-
tum uoueris dño deo tuo n̄ tar-
dabis reddere. quia requirit il-
lud dñs deus tuus. **R**atio ē s̄z
thomam. quia omnis promissio
licita facta cum intentione ob-
ligandi se ⁊ cum deliberatione
si acceptetur ab eo cui fit obli-
gat promittentem: non tñ ex p̄-
cepto legis diuine. sed etiam le-
gis nature sed uotum licitum ē
huiusmodi promissio ⁊ omnem
talem promissionem recipit de⁹
ergo ⁊c. Dicitur notanter possi-
bilem. q̄r fm̄ tho. in. iiii. quicquid
uotum impediret si presens eēt
dum uouetur etiam aufert obli-
gationem uoto facto. Unde si
uouetur possibile iam ⁊ fit idē
postea impossibile non obligat
pro quanto est impossibile. ut si
diues uoueret cōstruere eccle-
siam qui depauperatur postea
ut infra dicitur. Sec̄do nota-
dum fm̄ tho. ubi prius. q̄ uoti
fractio ppria autoritate est sem-
per peccatum mortale nisi fōre
subesset ratōabilis causa. ⁊ tūc
n̄ posset hēri r̄cursus ad autori-
tatē plati. aut dispēsatis aut uo-
tū cōmutāris. Pe. de palu. i. iiii.
di. xxxviij sic dicit p̄ ois uolūtāia.

noti fractio ē mortalis. qz redd
 ze ē necessitatis: z totiens quo
 tiens frangit. duz tamē assit ac
 tus exterior z interior. secus si
 exterior tm̄. quia p̄c̄m p̄ se ē in
 actu interiori. Et hoc intellige
 in uoto negatiuo. vt exempli ḡ
 tia. i. illo q̄ uouit n̄ bibere vinū:
 secus in affirmatiuo. puta cum
 q̄s uoueret ieiunare: tūc ei non
 quotiēs comedit totiens p̄cat
 sed solū fa vice. tertia autē z de
 inceps nō. maxime si nō ex con
 temptu: sed q̄si nō r̄putans sibi
 possibile plus illa die ieiunare.
 paratus ieiunare: si iam non
 fregisset. z paratus alia die in
 tegra ieiunare pro illa. Secus
 si in contemptum. puta si om̄io
 frustra fregit. aut adhuc fra
 cturus si non fregisset. hec ille.
 de hoc dubia sunt apud docto
 res p̄sertim de affirmatiuo non
 b ex cōtemp̄u. **T**ertio notādū
 fm̄ eundē tho. in materia de iu
 ramento. 2. 2. az. viij. Uotum ex
 sua rōe ē magis obligatoriu z
 iuramentū. saltē p̄ximo p̄stituz
 vt sic: qz obligatio uoti causat
 ex fidelitate q̄z deo debem⁹. scz
 ut ei p̄missum soluamus obliga
 tio aut iuramenti causatur ex r̄
 uerentia quam debemus homi
 ni: ex qua tenemur q̄ uerifice
 mus illud q̄ p̄ nomen eius p̄mit
 timus. **S**ed omnis infidelitas
 irreuerentiam cōtinet. sed nō c̄

uertitur illud. Uidetur enim in
 fidelitas subiecti ad dominum
 esse maxima irreuerentia. z idō
 uotū ex ratione sua magis ē ob
 ligatorium quā iuramentū. D̄f̄
 notanter proximo p̄stūū ut sic:
 Quia Rich̄. distiguit d̄ iuram̄
 to. aut. n. fit hoi aut fit dō. Pri
 mo: nō ita fortiter obligat sicut
 uotum: quia obligatio q̄ fit dō
 in uoto ē tortior obl: gatiōe que
 fit hoi. Secūdo mō magis obli
 gat iuramentū ceteris parib⁹.
 Uotū ei n̄ iportat nisi p̄missio
 nē deo factam ex deliberatiōe
 cum intentiōe se obligādi: hoc
 autem totum importat iuramē
 tum. z addit testimoniu z prime
 ueritatis ad maiorez confirma
 tionem promissionis. **D**ubita
 tur. j. an uotum semp obligz ad
 obseruantiā siue ipletionē: R.
 Tho. in scripto **Q**uicquid sien
 dum uotum impediret. si p̄s̄ es
 set ēt uoto facto obligatiōe au
 fert. Und si aliqd ē possibile cū
 fouetur. Et postea fit imposs̄ bi
 le: tollitur obligat̄o: quantum
 ad hoc. ut si quis diues uoueret
 edificare ecclesiam quod post
 moduz perficere non possz pau
 pertate superueniente non obli
 gatur. hoc tm̄ sic īelligendo q̄ si
 factus ē oīo iporēs absolut⁹ ē a
 toto. si aut ex parte ita q̄ totū p̄
 ficere non potest. tunc r̄ manet
 solum obligatus ad illud quod

l^e potest et non ad aliud. **D**ubita-
 tur. ij. utrum uouens notū licitū
 teneatur statim soluere ipm: **R**.
 s^m rich. Obligatio uoti causa-
 tur ex propria uoluntate et intē-
 tōe. Un̄ leuif. xxiiij. ((Qd̄ semel
 egressum ē de labijs tuis obser-
 uabis et facies sic̄ promisisti do-
 mino deo tuo et propria uolūta-
 te locutus es ex ore tuo)) et ideo
 si de uoluntate et intentōe uouē-
 tis sit obligare se ad statim sol-
 uendū. statim soluere tenet̄. si au-
 tem ad certū temp⁹ et sub certa
 cōditōe nō tenetur statim solue-
 re. sed nec tardare d̄z ultra quā
 intendit obligare se deo. Dicit̄
 enim ibidē ((si uotū uoueris do-
 mino deo tuo non tardabis red-
 dere q^r req̄ret et d̄ns deus tu⁹ il-
 lud et si moratus fueris tibi re-
 putabitur in peccatum.)) vilh.
 roth. dicit. Cum aliquis aliquid
 uouit sine cōditione uel tēporis
 prefixione tenetur illud exequi
 statim cum potest nisi in uouēdo
 aliud in mente habuerit tamē
 datur ei tēpus ad arbitrium bo-
 ni uiri ad disponendum de reb⁹
 suis. Concordat tho. addēs in
 scripto q^d si is qui uouerat intra-
 re religionem ex mora circa dis-
 pensationē rerum probabiliter
 timeret perpetuū impedimētuz
 tenetur ulterius non differre.
Dubitat̄ur tertio an uotum
 subitū min⁹ sc̄z deliberatū obli-

get: **R**. petrus. de pal. in iiij. di.
 xxxviiij. qd̄ uotum subituz nō ob-
 ligat ad promissum. nec ad pec-
 catum pfectum nec ad bonum
 pfectum. ut puer qui iratus p̄ri
 uel magistro. uouet uel intrat in-
 trare religionem uel b̄i potat⁹
 Talia enim q^r calore iracūdie
 fiunt p nō facto haberi debent
 sed uerū ē q^d sic subito fit q^d nō
 ad sententiam rōis nō requirit
 magnam morā tēporis puenit.
 sed quādo sciens est quid iurat
 uel uouit tunc tenetur nisi cum
 eo dispensetur ratione min⁹ ple-
 ne deliberationis. sicut etiam q^d
 calore cōcupiscentie inflammat⁹
 aut bene potatus nō t̄n̄ perfecte
 ebrius iurat uxorez ducere. un-
 de illa deliberatio t̄pis uel eta-
 tis q̄ sufficeret ad obligandū se
 diabolo per mortale p̄c̄m suffi-
 cit ad obligandum se deo p uo-
 tuz et sicut ex ira occidens q^r ex
 electōe seu habitu nō processit
 s̄z ex passione iudiciū ratōis tur-
 bante nō excusatur ex toto q̄n̄
 sit mōtale. sed in parte. sciuit ei
 in parte quid faceret sic de uo-
 to in proposito suo mō. **D**ubi m-
 tatur. iiij. an solum propositum
 aliqui aliquē obliget: **R**. idē ibi-
 dem q^d sic in illo casu quādo q̄s
 intrat religionē cū proposito re-
 manendi et deo p̄petuo famulā-
 di q^d eq̄poller uoto simplici sed
 non solemn̄i extra de religio.

Consulti ubi dicitur q̄statiz te-
netur ad aliam religionē intra-
re. Et quāquā non sit ligatus vi-
uori: q̄ n̄ p̄misit. sed solum p̄po-
suit. n̄ ligatur ui statuti in reli-
gione aliqua remanere. Dubi-
tatur. v. vtrum uotum sub cōdi-
tione emissū obligat uouētem?
R. fm Ray. Conditiō duplex
ē generalis que in uoto semper
intelligi debet: et illa n̄ existēte n̄
ligat. Exempla gratia. si de uo-
luerit. ibo romā. si potero. Alia
specialis. puta si intrauero lom-
bardiam ibo ad sanctū marcū.
vel si filius me⁹ fuerit liberat⁹
de infirmitate: uisitabo sanctuz
Jacobum et similia. Nec condi-
tio si defecerit id ē n̄ affuerit nō
obligatur ex uoto. Al̄ sic. xxij.
.q. viij. n̄ solū extra de cōditiōe.
oppo. vtrū. Et hoc intelligat ubi
tota obligatio ponebatur i eū-
tu conditiōis. Aliter si alias fue-
rit cū causa: vel etiaz si fecit vo-
tum et causam: ob publice et nō
expressit causaz sed uotū. Tūc
propter cōcausaz vel cōsciētiaz
ut alia littera habet. et propter
scandalū tollendū tenetur imple-
re. extra d̄ uoto magne. gl. viij.
dicit. Cōcausa ē q̄n non tūc ex
una causa obligauit se sed etiaz
ex alia exempli gratia. Aliquis
uouit q̄ iret ad factū Jacobuz
q̄a credebatur q̄ ibi iueniret fr̄ez
suū nihilominus p̄p̄ redimenda

peccata sua. in hoc cāu q̄uis in-
tellexit fratrem suum decessisse
anteq̄ iter arriperet nihilomi-
nus tūc ire p̄p̄ aliā cām tenebit.
Itē intelligas quotiē scūq̄ uoue-
at aliquis ex duabus cāis: l̄ plu-
ribus. uel sub duabus cōditiōni-
bus uel pluribus. et nihilominus
intendit se obligare qualibet il-
larum causarum: uel conditiōe
exstante. **D**ubitatur. vi. an vo-
tum sub conditiōe factum que
conditiō non impletur p̄p̄ culpam
uouentis sit obligatorium? R. n̄.
Rich. q̄ sit. et ponitur exp̄sse p̄
casum extra de sponsa. Sicut
ex litteris. unde cum aliquis uo-
uet aliquod sp̄ale obsequium.
sa peccato de quo tēptat p̄ser-
uauerit eum. si incidat in illud
peccatū. nihilominus tenetur i-
plere uotum: quia q̄d deus eum
nō p̄seruauit ab illo peccō. stetit
per eū. n̄ p̄ deū. q̄ illū a peccato
illo p̄seruasset si ille uoluisset.
Dubitatur. viij. esto q̄ aliq̄s hor p̄
rens cōmittere aliq̄d magnū sce-
lus q̄ nūq̄ intendit committere
uoueatur q̄ si committat intrabit
aliquam religionem quam non
uult s̄z horret intrare: et postea il-
lud scelus cōmittit. nunquid te-
netur intrare religionē? R. Ric.
fr̄. iij. di. xxvij. q̄ sic. quia uo-
tum sub cōditiōe factū de re bo-
na et propter finem bonum ē ob-
ligatorium exstante cōditiōe siue

illa cōditio sit bona siue mala
 q ut alias tenui. **D**ubitatur. viii
 an uotum de non uouendo ali
 quid nisi illō q uouet exprimat
 uerbo dicto. uel scripto sit obli
 gatorium: **R.** q sic p astaxā. li.
 i. c. de uoto. Ita q si postea uo
 ueat z uotū suū uerbo uel scrip
 to non exprimat peccat. nā tale
 uotum est bonum: qz p uoti ex
 pressionē in vbo ul scripto ha
 betur de uoto facto certior co
 gnitō: z p̄cauet i uouēdo preci
 pitatō: quoz utrūqz est bonū. ni
 hilomin⁹ tñ uideēt q teneat illō
 uotū si alias sit licituz qz cū uo
 uere sit bonū z a spiritu sancto
 consultum per illud ps. ((Uoue
 te z reddite dño deo ur̄o)) id uo
 tum de nō nouēdo nō obligat.
 Un̄ uotuz de quo p̄posita est q̄
 stio nō obligat ad nō uouēdum
 sed obligat ad exprimendū per
 uerbum uel scriptum si cōtinge
 r̄ ret emittēt uotū. **D**ubitatur
 ix. utrum uotum factū sub con
 ditōe inhonesta sit obligatoriū
 stāte cōditōe. Verbi gr̄a. aliq̄s
 uouit se pegrinaturū ad sc̄z ia
 cobuz ut prosperet i furto. ho
 micidio. uel adulterio. Querit̄
 postq̄ cōmisit furtum. adulteri
 um. uel homicidium. uel simile
 utrum teneat pegrinari ad sanc
 tum iacobum: **R.** astax in sum
 ma ubi prius q non. Sed durā
 dus q̄li. iiii. q. penultima disti

guit h̄ inq̄t generaliter est uerū
 q cōditō q̄ est i nām d̄ctus tol
 lit d̄ctum: z facit ipsuz esse nul
 lum: qz includit oppositionem
 ad d̄ctum. Conditio aut̄ i hone
 sta q̄ est i nām d̄ctus promissio
 nis uel obligationis potest esse
 inhonesta dupliciter: qz q̄nqz ē
 inhonesta z illicita non solū s̄z
 se sed etiam in habitudine ad il
 lud q̄ promittitur uerbi gr̄a. si
 aliq̄s dicit. sic promitto deo quō
 si possum p̄petrare homicidiuz
 ego i gr̄az actōez dici faciā mis
 sam solēnē. q̄nqz uero ē inhone
 sta i se s̄z non i hitudine ad pro
 missum vbi gr̄a. si q̄s dicat sic p̄
 mitto q si cōtingat me peccaf̄ ie
 iunabo ut dimittat̄ mihi p̄c̄m
 cōmissum. Si primo mō ē inho
 nesta uotū n̄ ē obligatoriū qz ē
 i nām promissionis uel d̄tract⁹
 z p̄ d̄nis tollit obligationez. Et
 tale uotū nō p̄t impleri sine de
 trimēto salutis qz illud q̄ p̄mis
 sum ē redditur illicituz ex circū
 stātia informantē in uouēdo z
 soluēdo: qz si aliq̄s soluat ut ob
 ligat⁹ ex cōditione z cōditio n̄ i
 format sic illico optet ut soluat
 ex motiūo illicito ut p̄z i titulo
 q̄ ē p̄c̄m. Si sc̄do mō uz q̄ cō
 ditio inhonesta nō sit i nām cō
 tractus tūc extante cōditōe uo
 tū ē obligatoriū. rich. t̄z ē i. ij.
 mēbro q̄ nō lz ut uouens se ieiū
 natuz si occidat inimicum suū.

- o** Dubitatur .x. utrum si quis votum fecit de carnibus non comedendis et infirmetur ita quod a medicis dicitur quod est in periculo nisi carnibus vescatur. et quod aliter non potest euadere infirmitate. Rñdz bug .xxxij. q. finali non solum talis de precepto maioris. et sine precepto potest carnes comedere. quia est causa necessitatis. et in huiusmodi uoto conditio tacita fuisse videtur: nisi necessitas cogeret et preceptum maioris adesset.
- t** Dubitatur .xj. a quibus teneatur abstinere qui uouit vel cui iniunctum est ieiunare in pane et aqua. Rñ. De. de pa. in. iij. di. iij. Ab omnibus istis tenetur abstinere videlicet brodio expresso de carnibus vel piscibus quando sunt nimis condensata vel tipsana vel burra ex substantia pisorum extracta: quia hec non uidentur vere aqua.
- u** Dubitatur .xij. an sacerdos qui tenetur ex uoto uel obedientia uel penitentia ieiunare uno die in pane et aqua. an eadem die celebrans debeat sumere uini per fusionem post sumptionem de calice ipsius eucharistie. Unde De. de pa. in. iij. di. xij. dicit quod debet sumere uini per fusionem. quando non est aliam missam celebraturus ipsa die. ut dicitur de corde. eadem parte: quia nec uotum: nec penitentia: nec obedientia debet immutari ritum ecclesie: et ordinationes

coecilioy. Plura alia dubia uidentur in summis. Quo ad. iij. notandum est in Thoma. et omnes quod in uoto potest fieri irritatio dispensatio et commutatio. Ratio quia uotum non est vinculum iniquitatis nec impeditiuum melioris boni. quia per caritatem institutum est. Sed sepe contingit quod quis malum uouit et tunc est irritum: aliquando quis uouit minus bonum: et tunc est in melius commutandum. Sunt autem tres dispensatores uotorum: papa et suus uicarius episcopus. et suus penitentiarius prelati religionis. et cui committitur. Papa solus potest dispensare in uoto religionis: si est dispensabile: in uoto continentie: in uoto crucis in terre sancte. et sibi reneret uotum ad limina petri et pauli et ad sanctum Iacobum: episcopus autem in alijs. Et nota nunquam sine aliquo cuius prelatorum auctoritate quod debet uotum infringere nisi necessitas urgeat et superior haberi non possit. Ratio est quia nullus debet esse iudex in propria causa.

Sequitur preceptum .
.iij. Capitulum .i.

Preceptum .iij. sic ponitur exo. xx. ((De iure ut die sabbati scilicet)) sex diebus operaberis: et facies omnia opera tua. septem autem die sabbatum

m 4

dñi dei tui ē. non facies i eo oē op^o) Ubi tria rāguntur de quibus .principaliter agendū ē. primo phibentur opera quedā p q̄ festū frangi p̄t̄ ibi ((nō facies in eo oīne op^o)) Secūdo iubemur sc̄tificare festū .ibi ((memēto ut diē sabbati sanctifices)) Tertio mādātur ut laborem^o certis diebus .7 certo festiuem^o ibi. ((sex diebus operaberis. septimo autē die sabbatum dñi est .)) **P**ro quoz declaratōe notādū .p^o q̄ i ueteri testamento duplicia festa fuerūt ut puta sabbatū q̄ institutū fuit originali ē triplici d. causa. Prio in gr̄arū actiōem z ad deo uacanduz unde exo. xx. ((Sex dieb^o fecit de^o celū z terrā. z septimo die requieuit)) idē cessauit a nouis creaturis cōdē die. Un̄. fm̄ tho. 2. 2. q. cxxij. sabbati p̄ceptum erat morale partī z p̄tī ceremoniale. Morale qz lex nature dictat deo oīm rerū principio aliquo tpe uacanduz p̄tī^o q̄ creature . Cerimoniale autē fuit quo ad diem septimum iō fuit figura requie i xpi i sept̄chro: que futura erat in sabbato. ut dicit aug. li. iij. sup gene. ad lram. Secūdo in auaritie restrictiōem. nisi enī deus die sabbati feriandum mandasset auaritia p̄ acq̄rendis t̄p̄alib^o nimum creuisset . Tertio ut laborātes famuli z serui licite i corpo

re z aia recrearentur quos imi sericordes nimis alias grauaf sent. Utrumqz tangit exo .xx. vbi iter preceptum illud dī. ((nō facies in eo oīne op^o tuū)) Ecce restrictō auaricie i dñis ((Et filius tu^o z filia tua z seru^o tu^o z ancilla tua iumētū tuū z aduena q̄ ē itra p̄otas tuas.)) Ecce tertio u^o. alia habuerūt i ueteri testamento festa p̄ter sabbatū ob specialia bñficia eis collata. sic p̄ liberatōe p̄ iudith sc̄ta. Itē p̄ hester z silia. sic z i nouo testamento duplicia hz ecclia festa . prio diē dñicū loco sabbati. Secūdo festa xpi z sc̄torū i mēoriā specialiū beneficiorz ecclie p̄stitoz. **F**uit autē sabbatū in diē dñicū q̄ntuplici de causa rōnabiliter trāslatū. prio ut cessāte figura sabbato pasche q̄do xps requeuit in sepulchro cessaret z sabbatū p̄tē uitate z imediate trāsfereēt i diē sequētē. oīs enī decursus t̄pis a creatōe uel lapsu homis usqz ad dñice resurrectōis diem quedam nox fuit. Secundo ob memoriā creatōis toti^o mūdi. Hac enī die ad lraz de^o in principio fecit celū z terrā z lucē. Tertio i memoriā bñficij recreatiōis q̄ p̄ passiōē ad gloriosam xps puenit resurrectōem. Epus enī dñico die soluz cōsecrari debet ut habet̄. lxxv. di. c. Ordinationes episcopoz.

Et maiora que xps fecit quodā
 mō illa die fecit mūdum creare
 inchoauit z lucem de q̄ postea
 sol factus est. Unde z pprie di
 cif dies solis. xps furrexit .spi
 ritum sanctum misit z nat⁹ est
 in mundum. z ut Innocēci⁹ di
 cir quelibet dñica dies est ima
 go dñice resurrectōis. Ob quas
 etiam causas maior dei influx⁹
 i ecclia expectari p̄t q̄ alio die
 simplici sicut z de loco cōsecre
 to creditur q̄ in eo citius homo
 exauditur orādo ceteris pibus.
 Quarto ne iudaizā uideamur
 cōmune festū cū iudeis tenēdo
 Jō etiaz feriare sabbato die su
 spectū esset de iudaismo. Quin
 to .in figura z memoria future
 resurrectionis nostre in corpō
 d z aia. **S**ecundo notandū q̄
 q̄q̄ non liceat feriare sabbato
 nisi quis iudaizare sicut z anti
 xps ordinabit ut dicit gre. d̄ cō
 se. di. iiii. peruenit. tamen sabba
 tum beatissime uirgini i specia
 lem honorē est p̄ clerum depu
 tatū triplici de causa. Prio q̄
 i sola dei m̄re lumē fidei sabba
 to obābratum pmansit aplis z
 aliis de xpo titubantibus. Se
 cundo q̄ sicut a ieiunio ferie sex
 te fit transit⁹ p̄ sabbatum ad so
 lenitatē diei dominice. sic etiā
 a miseria p̄ntis uite fit transit⁹
 p̄ bēaz uirginē ad statū glorie.
 Tertio q̄ sabbato sepe legitur

beata uirgo maria peccatorib⁹
 miracula z beneficia prestitisse
 Unde legim⁹ in hystoriis. q̄ oli
 in gretia a nona diei sexte erie
 uelū intra q̄ imago v̄ginis erat
 diuina v̄tute se apperiebat z sic
 pmansit usq; ad nonam sabbati
 q̄ iteruz diuinitus se retraxit.
 Eius exemplo latini sabbatum
 etiā in laudez uirginis cōsecre
 uerūt. **T**ertio notādū q̄ tripli
 cia sunt festa ecclie. q̄dā sunt z
 dicūtur p̄cipua. z maiora festa
 ecclie. z sunt dies dñicales. xpi
 festa b̄te uirginis. z apostolorū.
 Alia sunt festa ecclie satis cōsu
 nia p̄ orbē. Alia sunt q̄ epi sp̄ali
 ter in suis dyocesibus istituēnt.
 Quarto notandū q̄ propter q̄n
 q̄ n̄ultum peccant qui b̄ p̄cep
 tum transgrediuntur. Prio q̄
 in ueteri testamento pena mor
 tis plexuz ē. Un̄ numeri. xv. d̄r
 de quodā q̄ colligebat ligna in
 sabbato quem moyses z aaron
 recluserunt in carcere z querē
 tibus quid ei facere deberēt: r̄n̄
 dit de⁹. **M**orte moriā hō iste
 obruat eū lapidib⁹ omnis tur
 ba ex̄ castra) mystice at ligna
 die phibito colligit q̄ materiaz
 ignis infernalis colligit. Talis
 lapidibus id ē duris obiurgatō
 nibus proiiciend⁹ est. q̄n i festis
 transgredi non dimittit. Secū
 do in nouo testamento etiam
 grauiter punitū est. Refert eni

greg. f. dialo. quod quedaz nup
 ta marito in uigilia dicationis
 sacri sebastiani uicta scupiscen
 tia a uiro suo se nō abstinuit. in
 crastino aut cum fmozū dscie
 tie uerecundia uicta a pcessio
 ne se non subtraxit. Unī i eadez
 a demone publice uexari cepit
 quam cū sacerdos palla altarīs
 iuuare uellet. eum etiā demō i
 uasit. z cōfudit. Hāc igit ami
 ci p icātatores iuuare pcurauē
 runt. s3 in ipsia coniuurationibus
 legio dmonum in eā intrauit z
 tot uocibus clamare cepit quot
 demonibus arrepta erat: q3 tū
 demum sanct^o eps fortunatus
 p plures dies z noctes orādo li
 berauit. Tertio qz magne igra
 titudinīs uicium quis icurrit cū
 sex dies sibi cū magno conatu
 expendit z unum diem nō in di
 bonorez z ppriā aie salutē dsum
 mat: z cū tot di beneficia medi
 tari negligit. Quarto qz quodā
 mō i tres personas diuinas pec
 cat: in pte cuius potētia mūdū
 creauit: i filiū cuius sapiā mōm
 redemūt: in spām scūz q3 tali die
 in mūdū ueit: z i xpi hūanita
 tem q3 nata tali die uisibilē pri
 mo apparuit. Quito qz mltū ce
 ce peccāt. Festis enī peccantes
 faciunt sic ille q3 loco sacro pec
 carz: quod utiq3 turpi^o ē q3 nō i
 sacro peccare Temp^o aut a dō
 sacratū est. Itēz dedicatōz xpi

i dedicatōem demonis uertāt.
 Item p totā ebdomodū ppē la
 bōes mundi sunt i anima: z do
 minico die turpes sūt i aia licz
 mūdi i uestimentis. Quito no
 tādum q3 in genē xij. sunt p q3 se
 sta uiolari possunt. Priō peccā
 do mortaliter quocunq3 genere
 pccī fm tho. ubi pū. Et alex. d
 hal in suo. iij. di. xvij. Leui. enī
 dē. xxij. (Omne op^o suile nō fa
 cies in eo) scz sabbato. Seruit
 at hō pccō. unī ioh. viij. (q3 facit
 pccm su^o ē pccī) Unī glo. iamb.
 luc. xij. di. Lex in sabbato ful
 lia opa facere id ē pccīs aq3ua
 ri phibet. Rō ē qz pccā morta
 lia driāt obfūatīe festoz iq3tuz
 ipediūt applicatōz hoīs ad deū
 q3 ē finis festi. Et qz ut dic tho.
 magis impeditur homo a reb^o
 diuinis p opus pccī q3 p opus li
 citum q3uis sit corporale. iō ma
 gis d h pceptū agit q3 peccat in
 die festo pccō mortali q3 q3 opus
 corporale alias licitum facit. nī
 tū p ueniale pccm fit uiolatō il
 lius pcepti. Unde aug. li. de .x.
 cordis dicit. Melius id ē min^o
 male faceret iudeus i agro suo
 aliqd utile q3 in teatro sedicio
 sus existeret: z melius facerent
 femine lanam earum in die sab
 bati quam tota die in neomeni
 is suis ipudice saltarēt. Et di h
 cit alexande: d hal. ubi supra
 quod qui peccatum mortale in

die festo cōmittit dupliciter pec-
 cat mortaliter: et incurrit reatū
 duoz peccatoz mortaliū: eo q̄
 exempli gratia fornicator agit
 3 duo p̄cepta scilicet n̄ mecabe-
 ris: et sabbata sanctifices. et sic
 de piurio et homicidio. et c. vnde
 sequi videtur q̄ sic peccans for-
 nicādo sufficienter si vlt cōfiteri
 oz q̄ dicat i cōfessione fornicat⁹
 sū. et in die festo feci. sicut i simi-
 li furatus in loco sacro tenet cir-
 cūstantiā loci exprimere: quia
 tales circūstantie aggrauant in
 infinitū. Secundo infringi pōt
 sabbatū faciēdo op⁹ suile. quia
 leuic. xxiij. dr̄ ((oē opus seruile n̄
 i facies in eo)). i. sabbato. ¶ Pro-
 cuius intellectu notandū scdm
 tho. 2. 2. q. Lxxij q̄ p̄ter seruitu-
 tez peccati adhuc quintuplex ē
 seruitus. Una que fit peccando
 mortālī: de q̄ dictū ē. Alia est q̄
 fit per opus latric q̄ v3 ptinz ad
 dei cultū. Et p̄ tale seruile opus
 quis meretur i festo: nec phibe-
 tur hic. qz plus quis ad q̄etē sab-
 bati disponitur. Un̄ ē in ueteri
 testamento licuit sabbato circū-
 cidere: hostias mactare: et offer-
 re archaz circumferre ibericho
 et similia. Et hodie licet docere
 verbo et scripto. Unde Job. vij
 ((Circuncisione accipit homo
 in sabbato: ut non soluat lex
 moysi)) et Math. iij. ((Sacerdo-
 tes in sabbato sabbatū violāt))

id est corporaliter operatur i sab-
 bato. Et numeri. xxiij. die glo.
 fabri et h̄mōi artifices ociant
 in die sabbati. Lector autem di-
 uine legis uel doctor ab opere
 suo nō definit nec tñ cōtamina-
 tur sabbatum sicut nec sacerdo-
 tes in templo uiolant et sine cri-
 mine sunt. alia est seruitus qua
 homo seruit altari uel sibiipsi et
 talia opa seruilia sunt duplicia
 quedam sunt spūalia. ut mētis
 exercitatio. et talia hic nō dicū-
 tur seruilia qz cōueniunt homi-
 ni fm mētē fm q̄ ē homo suus
 dei et n̄ hoīs. Unus enim homo
 nō est seruus et pprius alterius
 fm mētē s3 fm corp⁹. a talibus
 seruilib⁹ nō oportet abstinere i
 festo quo ad illa q̄ sunt de se li-
 cita honesta et recta. Ex quo p3
 q̄ q̄s non tenetur i die festo ab-
 stinere ab ipsis operibus spūali-
 bus que etiam ab ipso operāte
 ordinantur ad tpale lucrū: aut
 ad aliud h̄mōi tale bonum ut
 si aduocatus in die festo studet
 in hijs que die crastina uult pro-
 ponere p̄pter temporale lucrū
 et rusticus cogitet de aratōe ter-
 re sue q̄ crastina die uult arare
 Talia enim fm p̄dictā sententi-
 am sc̄i tho. non sunt suilia sal-
 tez materialiter cū sint spūalia
 et interiora. de istis dicit rich. i
 iij. di. xxxvii. q̄ homo p̄ execu-
 tione huiusmodi actūū iterioz

z exercitio non icurrit peccatū
 mortale nisi propter eoz exerci
 tium excludatur illa vacatio q̄
 tūc d̄z cultui diuino ex necessita
 te. Alia sunt opera hoīs corpo
 ralia: z sunt duplicia: quedaz s̄
 uis pp̄a: utpote ad que quilibz
 non tenentur: sed ad que tenentur
 serui dñis: ut sūt arar̄: cibos co
 q̄re: metere: z actus mechanici
 z huiusmodi. Nō ei tenentur qui
 libet sibi aut alteri ad talia ex
 tra necessitatē. Sed serui tenent
 ad talia dñis suis quoz sunt pp̄j
 Et oīa talia phibebāt i uetēi le
 ge p̄ hoc mādatū: eo q̄ ōriaban
 tur obseruantie sabbati: quia p̄
 hibent applicationem hominis
 ad diuina. Nunc uero in noua
 lege non ē tā stricta phibitio i
 die dñico sic fuit i die sabbati.
 Quedā ei opera cōcedūt nunc i
 die dñico q̄ i sabbato phibebā
 tur. sicut cibozum decoctio: z
 alia huiusmodi: que licet neces
 saria fuerint poterant tamen p̄
 ueniri. Et etiam in q̄busdā ope
 ribus phibitis facilius dispēsan
 tur i noua lege pp̄ necessitatem
 q̄ i uetēi lege. Et rō ē qz obser
 uatio sabbati fuit figuralis. Si
 gura aut̄ p̄tinet ad p̄stacionez
 v̄itatis q̄z veritatē nec i modico
 p̄terire ōz. Et iō fuit sabbatū tā
 stricte obseruādū ut figura cor
 responderet ip̄i rei. Obseruatio
 uero dominice n̄ ē figurāl cū n̄

significet futurū: sed ē cōmemo
 ratio p̄terite resurrectōis xp̄i: z
 rep̄ntatio p̄ntis quietis aiay q̄
 nunc h̄nt p̄ xp̄i mortē. Alia rō ē
 qz olim s̄m L̄ho. in uetēi lege
 obseruantia sabbati fuit moral̄
 z cerimonialis seu figurāl. Et
 obseruantia talis sabbati muta
 ta ē in dñicuz diē ordinatōe ec
 clesie. Iō hodie obligamur ad
 obseruantia dñice. n̄ ex h̄ tertio
 p̄cepto. sed tñ ecclie mandato.
 Alia uero sunt opa hoīs corpora
 lia cōmūia seruis z liberis ad q̄
 quilibet homo applicat̄ corporali
 ter: q̄ de sui natura aut intentō
 ne agētis ordinatur ad lucrum
 temporale. aut ad aliquod bo
 num corporale tanq̄ ad finem
 proprium z immediatuz: ut sūt
 omnes actus mechanici. cultu
 ra agrorum uinearuz. z similia
 mercatura: placitatō: iudicia z
 cōtēciosa z silia. Ista ecclia de
 terminauit esse seruilia z statu
 it ea i dieb̄ dñicis z i alijs festi
 uitatib̄ ab uniuersali ecclia isti
 tutis non esse exercenda nisi ur
 geat necessitas aut suadeat pie
 tas. ut p̄z de cōse. di. iiii. rogatio
 nes. Et. xv. q. iiii. z extra de feri
 is. c. oēs. **T**ertio ifringitur fe
 stum p̄ hoc q̄ aliqui non legitie
 p̄pediti negligunt audire mis
 sam. **Q**uilibet enim cbristia
 nus ex p̄cepto primo tenetur
 ad deum actualiter diligenduz

Et vñ scoto i. iij. di. xxvij. quod b̄ sit diebus festiuis. ita . q̄ oī die festiuo z potissime dieb⁹ dñicis z principalibus festis teneat se b̄o recolligē. z deū sup oīa actualit̄ diligere. z forte b̄ deēmi nat̄ dñi mādatū illd. ((Sabbata sanctifices.)) ut unusq̄sq; mane at apd se recolligēdo se z ascē dēdo in deū suū. z ecclia specificat b̄ q̄tū ad missam audiēdaz die dñico de conse. di. i. missas.

m Quarto infrigit̄ p eos q̄ nimis tarde i uigilia festi laborāt opera p̄hibita z q̄ i die festo nimis cito laborant nō scz ēminato festo. qñ aut̄ q̄z teneat̄ festū icho are uel terminare. .z. Ray. q̄ regularit̄ a uespera i uesperaz extra. e. oēs. Festorū tñ incipiuz z finis iuxta eorū q̄ritatē z iuxta diuersarū f̄gionū cōsuetudines cōsiderari dñt. Et sicut magnitudo dierū exigit celebrari sic prius incipere z tardius debet̄ terminari uera ratōe vñ extra. e. qñ. Quito offendunt̄ p̄dicatōz i festo nō audientes uel irridentes eos q̄ audiunt uel alios de f̄mōe trahentes z in sermōe dormiētes. Magna ei est negligētia cibū corp̄is p sex dies q̄rere z aīe cibū p unā horā fastidire nullus ei p̄cepta itelligere nisi discat. predicator aut̄ ē doctor dei p̄ceptoz. Sexto offēdūt supbi uestitu sup̄lūo pomposo

bautiludijs z similibus. Septimo uendentes auare z ementes mercatores z istitores. Octauo luxuriosi culta uestitū. f̄tis. tactibus carib⁹. z uerbis. potissime choreis insistēdo. ut cōpleāt luxuriosam uoluptatē. Nono gulosi potatōibns uel cōmessatōib⁹ se ingurgitantes z fercula nimis lauta pcurātes. Decimo iracūdi litigiosi z lusores. Undecimo iudicijs presidentes sine cā uel pietate. Duodecimo accidiosi qui diuinū cultū ad quē tenent̄ p̄ta sermones missaz z similia fastidiunt z triste audiunt. Et sic p̄z de prohibitif i. iij. mandato.

Capitulū Secūdū.

Secundo uidendū erit d̄ isto q̄ mādat̄ affirmatiue uiz. ((Memēto ut diem sabbati. sanctifices)) Non eniz sufficit a sensibilibus abstinere s̄z optet cultui diuio se applicat̄. Ubi notādū q̄ festiuitas sanctificat̄ nouē mōis. P̄rio in audiēdo missā z d̄ina officia de uote. Qui ei ut rich. dicit̄ omitunt̄ audire missam peccāt̄ q̄nī nisi sint ex aliq̄ ratōabili causa legitie excusati. Un̄ d̄ de ose. di. i. missas. Die dñico seculari b⁹ z a fortiori clericis diē archidiaconus totas audire specialī ordine p̄cipimus. ita ut ante

benedictionē sacerdotis egredi
 pplus nō psumat. Quō si fecerit
 ab epō publice cōfūdatur. id ē
 grauiū corripantur usq; ad ru
 borez ul' excommunicēt. Appa
 ratus ibi dicit. hoc sup missal p
 ceptū esse. Undō q̄ dieb' dñicis
 missas nō audiūt. hoc precep
 tū faciūt: q; deū nō sup oīa dili
 gunt i festiuitatib' dñicis z si
 milibus si excusētur ut supra di
 ctum ē pcepto primo. c. v. g. Et
 debent ibi deū sup oīa diligeŕ.
 Secūdo scificatur festū p audi
 entiaz z lectionē z collatōez v̄
 bi dñi i i f̄mone. Tertō audiēdo
 ul' ab audientib' q̄redo quis ex
 omuniceŕ que f. sta z que teiu
 nia sit necō per ebdomodā ce
 lebranda z tenēda. Quāro psci
 ēciā emundādo. Rimari ei tūc
 atrēci' deberz xpian' q̄lit deuz
 offēderit p ebdomodā z oreri.
 satisfactiōē p pccis exēq z fa
 cerē bōa filia. Un̄ gre. i r̄gistro.
 Dñico die a labore terreno ces
 sandum est atq; oīno rationib'
 insustendum: ut si qd negligētie
 per sex dies agitur die resurre
 ctionis dñice expieŕ. Quito attē
 te meditari dz hō dīna bñificia
 sibi singulariter z alijs omūiter
 misericordissime collata q̄ sunt
 tā innumerabiliter multa z taz
 incestimabiliter magna ut ingē
 tem flāmam caritatis accendi f̄
 habeant in corde meditantis. z

sic gr̄as agē dz p talibus z p v̄r
 tutib' si q̄a fecit. Meditet gau
 dia patrie. penas inferni. z mise
 rias mūdi. ut sic suspiret ad eter
 na: exēplo illi' q̄ legit p totū tē
 pus vite sue in tribus libris quo
 rum primus erat rubeus in quo
 legit caritatē z passiōē xpi z s̄a
 ctōz. Secundus erat niger i q̄
 legit penas inferni. Tertius au
 reus i quo legit gaudia celi. zc.
 Sexto debemus orare deū bea
 tam uirginem z sanctos ab eis
 uelut pauperes suffragia men
 dicando contra vulnera anime
 z contra hostem corporis z ani
 me. Septimo p idulgentijs de
 bem' ambulare si deuotiōi oꝝgu
 it ul' quiete in uno loco pro cari
 tatis augm̄to perseuerat. Octa
 ua opa misericordie corporalia
 implere in leproforis in hospita
 libus: apud etiam alios paupes
 nō min' quā xpm uisitando q̄ ait
 ((Quod uni ex minimis me
 is fecistis mihi fecistis)) Nono o
 pa misericordie spūalia oꝝpleŕ. i
 formādo de auditis l' lectis i scri
 ptura. in moribus acillas famu
 los. incolas dom'. maritus z pu
 eros q̄ talia ignorāt q; i defectu
 taliū magna cecitas i eccl'a cau
 satur. Secundo notandū q; fui
 le op' factum in festo excusare
 p̄nt tria. aliqñ a toto. a iquan'a
 tāto. Prio n. c̄itas. sc̄do pietas.
 z tertio opis paruitas. Primo

excusat necessitas. q̄r legem nō
 bz z sit multiplicē. P̄rio excu
 sat q̄n̄ imminet piculum uite p̄
 incursum hostium tunc licitū ē
 pugnaŕ p̄ sua aut cōmunitatis
 nec̄aria defēsiōe. sicut fecit ma
 chabeus. i. mach. ij. Sic ī bello
 iusto licet facere fossata z mu
 ros repare. Secundo si hō esset
 ī tali nec̄itate cōstitut⁹ q̄ prop̄
 defectum necessariorum corpo
 ris esset in periculo amissionis
 uite nec posset aliunde suo defec
 tu succurere. Tali esset licituz
 quodcūq; op⁹ seruire exercet p̄
 uita propria cōseruanda aut al
 terius. Ideo math. xxij. xp̄s ex
 cusabat discipulos q̄ propter ne
 cessitatem cōfricabant spicas
 d manib⁹ in sabbato. **T**ertio si
 iminerz hōi nec̄itas egritudinis
 corporalis p̄ in festo opari lici
 te opus corporale pertinens ad
 salutēz corpis pprii ul̄ alieni p̄
 curādā. Id̄o medici possunt me
 dicare z infirmi medicamen re
 cipe. e. Un̄ xp̄s iob̄ vi. arguen
 do iudeos dicit ((Mibi indigna
 nimi q̄ totum hōiem saluū feci
 in sabbato)) Sicut enī bib. m⁹ z
 comedimus in festo p̄pter salu
 tem sic z medicamen appōi p̄
 Un̄ greg. ad ciues romanos z
 ponitur d̄ cōse. di. iij. p̄nent. ad
 me platus ē a pueris hoib⁹ uo
 bis pdicatum esse ut die dñico
 nullus debeat lauari. Et si q̄dez

p luxūia z p uoluptate q̄s laua
 ri appetit hoc fieri nec reliquo
 quolibet die cōcedimus. Si at
 p necessitate corporis hoc nec
 die dñico p̄hibem⁹. z archidi
 dicit sup̄ h̄. p̄ nec̄itate ergo non
 licet lauari in festiuis dieb⁹ nisi
 nec̄itatis. cā. Eadem rōne nec
 minuere sanguinem nec barbā
 radere. nec ungulas scindē. p̄a
 nos autem z calciamenta idui
 mus his diebus ea nec̄itate q̄ z
 comedim⁹. Dec ille. **Q**uarto e
 si imminet nec̄itas uitandi rei
 exterioris dānū. ut si iacentibus
 segetib⁹ in agro. aut feno ī pra
 tis z immineat tēpestas q̄ talia
 corrūpat. aut multum deterio
 ret. aut forte adducat a sole se
 pata. non sunt prohibēdi dñi re
 rum tollere in festis z indemni
 tati sue precauere. ul̄ adhuc stā
 tibus uuis in uiribus z sapient
 at frigus destruens. aut si ē ue
 risimilis timor de incurſu hosti
 uz q̄ alio die h̄mōi res destrue
 rent uel auferēt. aut etiā hoies
 circa collectōez talium rerū cape
 rēt. l̄ occidēt. tūc lz opari dicit
 hostien̄. ne in modico momēto
 pereat cōmoditas celesti proui
 sione concessa. Patent illa per
 xp̄m math. xxii. dicentē ((Quis
 ex uobis hō qui habuerit ouē z
 ceciderit sabbato ī foueā nōne
 tenebit z leuabit eā?)) In sibi ei
 casu licitum est ex idulto ecclē

dñicis z festiuis diebus pter q̄
 in tūmis: z maioribus festiuita
 tibus. allecia piscari. ceruisiā i
 uasari. zc. extra de ferijs. c. licz.
¶ Quinto excusatur serui z rusti
 ci q̄ iusto metu opellūt a dñis
 ad laborādū festis diebus. Nā
 si sine cōpulsione p labore ipe
 runtur n̄ debent dñis obedire:
 qz n̄ ē licitū nec honestū. dñi tñ
 grautez peccant. Similiter q̄
 adducūt in festis census dñis si
 ne cōpulsione vel necessitate a
 liqua ptracta. supius ad finē istū
 v3 ut alijs diebus pprijs z osue
 tis laboribus uacant. non oīno
 excusantur: nisi arda necessitas
 cōpellat. Similiter regulares:
 z sacerdotes qui dñicis diebus
 absqz necessitate q̄drigāt. aut
 huiusmodi alia faciūt. qz alios
 corrupūt exēplo. z silia alijs fa
 ciendi occasionē dant. Similr
 excusantur vectores merciū ad
 nundinas remotas: vel ad loca
 remota aut aliaz rex si sine q̄
 ui icōmō nō pūt diebus festiuis
 vacare ab eūdo aut q̄drigādo.
 Idem uidetur de cursoribus q̄
 ex cā rōnali z necessitate dieb⁹
 festiuis ad loca remota ābulāt
 z sine graui icōmodo suo aut a
 lioz uacare non possent. Sex
 to excusari possunt munitores
 z uectores peregrinorum z suf
 ferratores equozuz: qui talia fa
 ciunt in festis. si h̄ principaliter

faciunt pp necessitatē eoz p q̄
 bus faciunt talia. Et tūc ē lic
 te recipiunt sallariū p laborib⁹
 suis. Si vō faciunt talia i festo
 principalr pp questū aut pp im
 pbam cupiditatē lucrādi n̄ uid
 tur quō debeant excusari. Sz
 illi qui eos de talibus requirūt
 excusatur: si rationabilem hñt
 cām z necessariam: z alias sibi
 non poterant prouidere. Nec
 omnia z illa in quinto m̄bro di
 cta sunt sententialiter. Uilb. in
 glo. Ray. Septimo qui vadūt
 ad mercata: que fiunt domini
 cis diebus. z alijs festis maxie
 p̄cipuis: si qu s̄ faciat hoc n̄ cō
 suetudinarie: sed aliqñ z p aliq̄
 necessitate nō credo dicit idem
 qz peccet mortalr. Si aut hoc
 ducat in consuetudinē z faciat
 ex cupiditate lucrādi. sicut fa
 ciunt mercatōes qui pp fr equē
 tāda mercata: aut nūdinas v x
 aut nunq̄ intrāt ecclesias suas
 credo qz peccant mortaliter.
 Mercata tamen que fiunt ex
 victualibus necessarijs ad quē
 cūqz diem festū de pane. uio. cā
 nibus: z huiusmōi non credo il
 licita esse: aut de facili phiben
 da: dum tñ se propter hoc non
 subtrahāt a dñino seruitō. hec
 villb. ibidem. Sed cum dictum h̄
 sit qz possit indulgeri hominib⁹
 ut in diebus festis laborent cū
 necessitate artā. Quereres q̄s

3. p. .c. .2.
dabit licentiā istā: *R.* fm uil. q̄
ep̄s loci si cōmode adiri possit .
alias sufficit simplicis sacerdo
tis dispensatio. discreti tñ . possz
etiam esse tanta ncc̄itas ⁊ tam
notoria q̄ auctoritate pp̄a pos
sent facei. Sed p̄ q̄nta ncc̄ita
te liceat operari i festis hoc po
tius ad arbitriū boni ⁊ discreti
uiri limitanduz ē q̄ p̄ aliq̄ doc
trinā gnālē determiadū. *S.*
cūdo excusat in seruilib⁹ opib⁹
i festis pietas opis multipliciē
P̄rio arare agros pauperū . aut
eis q̄drigare . uel eis alio modo
laborare. Si enim dicit idē ibi
dem in diebus dñicis aut alijs
maioribus solēnitatibus scz fe
stis . xpi . beate uirginis ⁊ in die
bus ap̄tozū talia faciant n̄ uī li
citū . S3 ceteris festiuitatibus
lz seq̄ consuetudinē regionis q̄
scit ep̄us loci ⁊ nō reprobat. Si
autem dubitat̄ an sciat ep̄s lo
ci ⁊ sustineat . recurref dz sacer
dos ad ep̄um ut sup̄ hoc ab eo
certificetur . ad hoc at̄ ut talia
licite sustineātur . aut licite fiāt
oportet q̄ p̄ huiusmodi labores
non reuocentur laborātes a di
uinis audiendis que tenent̄ au
dire . ⁊ q̄ talia principaliter fiāt
p̄pter deum ⁊ nō propter affec
tum carnalem . aut spe remune
ratōis terrene. In pastu etiā ho
minuz ⁊ aialiū laborantiū . ⁊ q̄
ncc̄itas paupertatis illi⁹ cui ta

lia fiāt hoc uideat exigē sic etiā
exceptis p̄cipuis festiuitatibus
credo q̄ nisi sit prohibitū aut
suetudini contrariū liceat aliqd
opari circa edificatōem ecclesia
rū ⁊ sacrorum locoz ⁊ ad opus
mistroruz ecclesie pauperū p̄se
ti eozum qui reddit⁹ nō habent .
ita tñ q̄ labor nō peueiat ad
multam fatigatōnem ⁊ tediū ex
diurnitate laboris qz non cre
do q̄ dbeat̄ i eis laboraf p̄ torā
diem . nec ad multam fatigatio
nem nec debent p̄pter huiusmo
di laborem omittēf auditōnez
misse in tali festo . Nō enī d̄bent
dimittere ⁊ ad quod tenetur p̄
pter aliud ad qd̄ non tenentur .
Dec . d . uilb . *Tertō excusat* lz
interdū seruitatē opis modici
tas . Un̄ dicit idem q̄ licz nō sit
licitum scribere aliquod grand̄
i die festo ut de sexterno ad sex
ternum sicut nec licz alia opera
seruilia opari scolares tñ lectō
nes suas quas non possunt sine
scripto memorie commendare
scribere possunt Similiter fmo
nes quos stilo aut plumbō nota
uerunt scriberē possunt ut credo
Puto etiā q̄ studendo quis i
aliquo libro possit corrigere si a
liquid corrigendū sit . Locaf au
tē opas suas aut alienas oduce
re diebus festiuis p̄pter corrigē
dos libros non est licitum . Et
sicut dicitur d̄ correctione libri
n

fic p̄t de laborib⁹ alijs intelligi
ut si quis nō itentōne s̄z operādi
alias ut forte deābulādo transi
ret in die festo p̄ uinea suā aut
agrum ⁊ trāseūdo purget modī
cū q̄ p̄ icuriā māterat purgādū
aut repat modicuz d̄ sepe que i
aliq̄ pte rupta aut inclinata fu
it. aut iuxta uites erigat unum
palum uel duos inclinatos aut
aliud puum faciat q̄ sic transe
undo occurat faciendum. Dec

Uilb. **T**ertio quereret quis
utrum xpianus tota die festiuo
obligatus si habeat animū recol
lectuz ⁊ se exerceat i supra nota
tis nouez exercitijs: Rñ. q̄ licz
illud est bonuz nō tñ ē hō ad h̄
obligatus vrute illius precepti.
imo in multis casibus pōt se oc
cupare exercitio opeꝝ exteriōꝝ
eum a talibus distrahentiuꝝ ut
cuz necessitas urget. aut pietas
sua suadet. Immo dicunt aliq̄
doctores. ut cancellarius modē
nus q̄ in die festo pōt homo as
sumere sibi aliquā r̄creatōez spa
ciū l̄ solaciū. dūmō s̄ sit sibi hōe
stū. ⁊ talr fiat ut n̄ cōmittatur il
la peccata p̄ q̄ offendit deus. ⁊
potissime mōralia ut sunt ebrie
tates: periuria: rixē: desideria
carnalia: v̄ba: opa: aut cāmina
luxurie: ⁊ cetera similia q̄ in di
ebus festis sunt duplicia pecca
ta. Idez d̄ choreis. Ille v̄o auro
ritates sanctorū que sonant quō

in diebus festis nihil nisi oꝛo
ni ut deo aut huiusmodi uacan
dum sit ut dicit alexan. d̄ hal.
in suo. iij. intelligēde sunt q̄ ni
hil cōtrariuz uacatōi diuinorū ⁊
aut q̄ h̄ mōi uacatōem impedi
at agendū ē ut sunt opera ser
uilia prohibita ubi non nccitas
urget nec suadet utilitas. Und̄
tho. di. in. iij. di. xxxij. q̄ l̄z non
teneat homo toto die festo ora
re ⁊ oibus horis teneat tñ se toto
die cōseruare idoneū ad orādū.
⁊ addit ibidē q̄ act⁹ m̄fimonias
licet careat culpa tñ q̄ ratō
nē deprimit ppter carnalē d̄lec
tatōz ⁊ hoiez ad spūalia tēdē n̄
sunt. iō i dieb⁹ festis ⁊ alijs in q̄
bus ē p̄cipue spūalib⁹ uacādūz
n̄ l̄z petere coniugale debitum.
Exēplū uide paulo supra greg.
dialogoz p̄nti p̄cepto. c. i. f.

Capitulū Tertiu.

Tertio ad hoc mandatū
(memento ut diez sab
bati s̄ctifices) reduciū
reuerentia ⁊ sanctificatio s̄ p̄tē
sacramentorum noui testamen
ti. Sicut enim sancificantur
tempus ⁊ locus. ita sanctifica
ri debent septem sacramenta.
de quibus in sequentibus dice
tur latins quantum ad ea q̄ sūt
necessaria ubi primo notanduz
q̄ fm hugo. de sancto uictore

multiplicis. Tertio hñt efficaci
 am a fide ecclesie. sine cui⁹ fide
 collata non ualerent. Quarto a
 caritate susipientis quedā hñt
 maiorem efficaciam. Et hoc vlti
 mū fm q⁹ mai⁹ ē fm hoc ēt plus
 haurit de medicina vasoz grē.
 Quuat aut mizo mō receptio sa
 cramentoz hoies: q⁹ ut cōit dicūt
 doctores: viz habēt ex ope opa
 to. id ē ex uirtute ipoz signoz.
 ex pacto xpī. z fide eccle. z in
 sacramentis datur gratia: z nō
 exigitur q⁹ homo se semp dispo
 nat. s³ exigit q⁹ hō grē se nō op
 d ponat. Quo ad sacramenta in
 spāli. pmo d baptismo sunt tria
 scienda. Primo quē fructū dūs
 p hoc sacm nobis dederit. Se
 cundo q⁹ fieri debēt a cōferētib⁹
 hoc sacm. Tertio quis teneat
 scire talia. De primo ponuntur
 quinq³ fructus. Primus ē remis
 sio peccati originalis. q⁹ sicut
 oēs i adā mōiūtur: ita oēs i xpō
 uiuificātur. s. per baptismum.
 .i. corin. xv. **S**ecundo datur
 oēs uirtutes viz. caritas. spes
 fides. iustitia tēperantia. prudē
 tia. fōritudo zc. ut dēmiatū ē i
 cle. de sūma trini. z fidi catho
 lica. Tertio caracter spēal imp
 miū anime q⁹ cedit in glā ppetu
 az beati. z i cōfusionē eter nā dā
 nati. d quo caracter dēminatuz
 ab innocē. extra d bap. z eius
 effectū. c. maiores. Quarto ois

pena pccōz relaxatur q⁹ p bap
 tismuz hō cōsepeliū xpō passo. z
 rēgenerat fm apostolum ((Cōse
 pulsi exim sum⁹ xpō per bap tis
 mū i mōtē)) Quiro iāua celi ba
 ptizato apperit. In cui⁹ signū
 celi apti sūt sup xpōm baptizatū
 luc. iij. Que aut fieri debeant a
 secularibus qñ baptizat eos oz.
 Sciendū q⁹ tanto cauti⁹ h dñt
 pcedere. q⁹to maior uz infini
 tū boni ppetuo frueudi defect⁹ pē
 cōmitti p unū uerbum addituz
 uel subtractum. Prio ibi uide
 ant ut mā sit apta. uz ut fit aq⁹
 elemētariis. pura. z natural. Ex
 quo p³ q⁹ apta materia sunt. aq⁹
 pluuial. maris fluminis. stagni.
 putei. fontis z aqua resoluta ex
 zore. pruina. niue. grandine. gla
 cie. Et fieri nō potest in aliquo
 alio liquo⁹. ut uio. ceruisia. uri
 na. medone oleo. lacte. brodio
 expresso de piscibus uel carni
 b⁹. rosacea. sublimita. seu alchi
 mica. sudore. saliuā nec de bur
 zeta extracta de substātia pisso
 rū nec in niue. glacie. grādine z
 pruina. nisi sint resoluta. Dñbiū
 āt ē an baptize⁹ q⁹ i lixiuio. tip
 sana extracta d substātia orde
 balneo sulphureo. z lutosa aq⁹.
Secundo uideatur ut fōma
 sic debita quo ad ea que sunt
 de necessitate sacramenti. z ēt
 de necessitate uitandi peccatuz
 Forma autem baptismi q⁹ tenz

romana ecclesia ē ista. Ego baptizo te in nomine patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti. Et habet extra de baptismo ⁊ eius effectu: si q̄s. ⁊ p̄mittitur ppriū noīn v3 Jo. vel ceterina de ritu romane ecclesie. Sed p̄cedentia oia nō s̄ de necessitate sac̄ri. Amē vero non ē de necessitate baptisimi: nec de essentia sacramenti. nec de necessitate p̄cepti: nisi vbi ⁊ consuetudo particularis. hoc habz q̄ v̄lis consuetudo hoc n̄ hz: nec ē de forma xp̄i licet li. ego sui d̄ necessitate. n̄ sac̄ri. s3 p̄cepti ecclesie v̄lis. In li. baptizo prima persona intelligitur. Et ē semp̄ regula iuris q̄ mutatio quocūq̄ modo fiat in forma ecclesiastica sacram̄torū obligat ad p̄c̄m nisi ex impotentia. vel ex necessitate fiat. Et consuetudo ecclesie ligat ut statutum. sicut ⁊ cōsuetudo populi ligat ut lex. **Quis** aut̄ scire teneat̄ hanc formam. dicit̄ Pe. pa. in. ij. dis. v. S̄dmā baptisimi forte non oēs scire tenetur: nisi q̄bus icumbit ex off̄o ut curatus ul̄ obstetrix cui sepe icumbit. Et n̄ solū p̄nt̄ seculares in casu necessitatis baptizare: s3 debēt: quia si non occurreres morti corporis cum posses. esse reus mortis. sic multo magis si non succurras mōti anime. Un̄ si hoīes appetunt diuitias cōpōrales ut dent elemosinas: cur n̄

appeterēt plus diuitias sp̄uales v3 sciam: ut dent spiritui elemosinas que maiōes sunt: Aduertē dum tñ q̄ si non sit piculum de tardatione baptizandi. debz q̄s expectare idoneū ministrū. qz solus sacerdos hz ex officio baptizare: nec alter i licet nisi i necessitate. Tamē quodocūq̄ sua cōscia dictabit ei q̄ puer ē in piculo moriēdi: anteq̄ veniat: potens: ⁊ uolens: ⁊ debens baptizare: ip̄e n̄ soluz p̄t: sed etiā d3 eū baptizare si sciat formā baptisimi. Et simplices debent querere a litteratis an beñ baptizauerint: vel an debitā formā sciunt. In piculo etiā si solū manus vel aliud membrū nascitur. baptizandū ē fm̄ Tho. ⁊ plures alios. ⁊ fm̄ Sco. in cimiterio sepeliendū. **Hec ille** Tertio baptizans debet attendere. ut simul sit ablutio in aqua: ⁊ forme p̄a tio. Unde dicit aug. sup. Jobā. omel. viij. ((Accedit v̄bū ad elementum: ⁊ fit sacramentū.)) Non aut̄ accedit rite saltem. nisi si fiat simultas talis q̄ declarat Sco. dicēs **Moluit** xp̄s nos obligare ad tam s̄btilē simultatem: quanuix homo posset percipere uel seruari. Siue. n. sacerdos prius imergat una imersione: ubi moris est ter mergere. ⁊ postea incipiat uerba cum secunda immersione. Siue prius

incipiat uerba et dicat. ego baptizo te. immergat aut aspergat in casu euz cum uerbis sequentibus sufficiens est simultas. dum tñ platio n̄ finiat ante inceptio nē ablutōis. nec ablutio a n̄ iceptōz prolutōis. Quarto quisqz baptizat⁹ i se. et in suis cōtinue meditari debet qd̄ pmiserūt patrini p̄ eo ac si met baptizatus pmisisset. v3 resignare diabolo et pōpis eius. et licet illud nō sit proprie uotum. qz ē dei necessarius. certuz tñ est baptizatū grauius peccare. q̄ non baptizatū ceteris parib⁹. ¶ Quinto uidē dum est ut leuans non sit monachus. Item ut nō sit consanguineus uel affinis. ut dicetur de cōfirmatiōe. Item ut sit vnus nisi cōsuetudo obster. Ex pmisiss omnibus p3 qz baptisimus cōstituit xpianū ut familie xpi ascribat. ut dei filius adoptiuus sit. s3 p cōfirmatōez militib⁹ xpi ascribit.

Capitulū. iij.
precepti. iij.

Secūdum sacm̄ ē confirmatōis. cuius fruct⁹ sūt tres pncipales. Primus qz caracter spāl̄ aie ibi impmit. Rato ē quia confirmatio ē sacm̄ quo hō deputat ad aliqd̄ sacm̄. puta ad cōfessioem fidei. et cōstantez eius de fessioe

Un̄ et in fronte repiciē hoc sacramētuz p̄ impssionē signi crucis ep̄o dicere. cōsigno te signo crucis. ne erubescas christū crucifixū cōfiteri v̄bo et ope. Unde tho. dicit. qz xp̄ianorū duplex ē pugna spūal. Una q̄ q̄s pugt cōtra ipedientes salutem salūspius et hec oibus indicitur. s3 ad hoc nō datur sacramētuz confirmatōis. s3 ad sistendum fortiter in pugna. q̄ quis nomen xpi impugnat. et ut inuictus xpi cōfessor p̄maneat. Et huic pugne n̄ oēs exponuntur. nam q̄suis cuiuslibet baptizati et credentis sit cōfiteri fidē quādo cōfessio ab eo expetitur: nō tñ est cuiuslibet se libere exponer. sed tñ cōfirmati. Et hoc patet in apostolis in quibus hoc sacramentum inicum sumpsit. qz ante aduentum spiritus sancti confirmantis eos erant fores clause cenaculi p̄metum iudeorū. postea uero repleti spū sancto ceperūt cum fiducia loqui. et publice uerbum dei predicare. Etiam christ⁹ eis prius ait ((Sedete i ciuitate donec induamini uirtute ex alto)) Luce ultimo. Sic etiaz uidem⁹ quod qui ad mandū militiaz eliguntur eis imprimitur aliquod signum p̄manens. ut aureū balthouz. uel simile. Et olim cauterio brachium taliaz signabatur ad dñiaz aliorū. et etiaz in bello

dimicatur: certis signis cōsignā
 tur. sic et in militia fidei p̄ confir
 mationē fit. **S**ecūsus effectus
 ē sp̄alis et noue gratie sacramen
 talis infusio. Ratio ē qz confir
 matio deputat suscipientem ad
 aliquod sacrū qz digne sine gr̄a
 fieri nequit. qz nō ē speciosa la⁹
 in ore peccatoris. Immo depu
 tat ad opus arduissimū: et maxi
 me caritatis: ut aīaz suā ponat
 q̄s pro xpo. **I**ō de cōsecra. di. v.
 .c. nouissime dicitur. q̄ in cōfir
 matione datur sp̄s sancti septi
 formis gratia. cu omni fōitūdi
 ne sanctitati. Tertius effectus
 ē q̄ in confirmatione d̄bitur co
 gnatio sp̄alis. sicut et in baptis
 mo. Unde dicit **Pe. de pal. in.**
 .iiij. di. viij. **S**icut inter baptizā
 tem et uxorez eius matrimonio
 cōsumato. et oēs filios ei⁹ ex vna
 parte: et baptizatū et patrē et ma
 trē eius ex altera. Et similiter i
 ter leuantē d̄ sacro fonte et uxo
 rē eius matrimonio cōsumato:
 ex una parte cū filiis suis et bap
 tizatū ex alia parte cū patre
 et matre ei⁹ d̄bitur cognatō spi
 ritualis. que matrimonium ipe
 dit et dirimit. Similiter omnib⁹
 illis modis ē de confirmante et
 confirmato. et tenente eū: et uxo
 ribus et liberis: ut hētur li. xi. d̄
 cognatione sp̄ali. c. i. Itēz sicut
 non debent plures leuare bap
 tizatū. Si in fiat sp̄alis cognatō

ad oēs d̄bitur n̄ q̄dez inter illos
 adinuncē. sed inter quēlibet eo
 rum ex una parte. et baptizatū:
 et parentes eius ex altera. Sic
 ēt ē p̄ oīa de tenentibus confir
 matū. de cōse. di. iiij. Non p̄les.
 et li. vi. de cognatōe sp̄ali. c. ij.
 Item sicut uir non d̄bet tenere
 uxore. nec filiū eius i baptismo
 qz si scienter fecerit. puat se iure
 petendi debitū. si aut ignorāē
 non propter hoc seperantur: sic
 p̄ omnia de cōfirmatiōe. xxx. q.
 .i. de his. et de cognatiōe sp̄ali
 in decretalibus. **Dec. Pe. Qua** **c**
 liter autez confirmandus se ha
 bere debeat. Sciendum primo
 q̄ illi qui perfecte etatis sūt mo
 neri d̄nt: ut cōfiteantur. q̄tenus
 m̄di dona sp̄s sancti ualeāt ac
 cipeze extra. de conse. di. v. ut ie
 iuni. Secūdo debz recipiens ēē
 ieiunus. nisi necessitas urgeat.
 ut dicit magister in. iiij. di. viij. et
 de conse. di. v. ut ieiuni. Excipi
 untur aut̄ ibidem infirmi et peri
 clitantes morte. Ideo ēt pp̄ m̄
 titudinē confirmadorū sustincē
 ut a non ieiuno detur et suscipia
 tur. Cōgruentius in ē ut fiat a
 ieiunis. et a ieiunis suscipiatur.
 ubi fieri p̄t. Tertio p̄uideri d̄z
 de apto tenente i confirmatiōe.
 Circa quod **Pe. d̄ pal. notat cū**
Tho. qz mulier p̄t tenere uirū
et econuerso. et mulier mulierem
et uir uirum. Teneri en. m debz

confirmandus in signū q̄ ifirm^o
 indiget ab alio sustentari. Hoc
 autē signum locum h̄z muliere
 uel uiro tenente. Itē nō plures
 uno tenere debēt i cōfirmatiōe
 sicut nec in baptismo in quo tñ
 forte tria cōsuetudo excusat .d̄
 cōse. di. iiii. nos plures. Et quā
 do mos erat. crimē nō erat. Itē
 n̄ ut in baptismo nō baptizatus
 nō d̄z tenere baptizandū. sic ēt i
 cōfirmatiōe nō cōfirmat^o non d̄z
 tenere cōfirmandū. De cōse. di.
 iiii. in baptizate. Itē nec q̄ leua
 uir in baptismo debet tenere in
 cōfirmatiōe. nisi i nccitate. Itē n̄
 d̄nt se tenē mutuo cōsanguinei
 uel affines. q̄ suff. cere eis debz
 uinculum naturale ⁊ carnale.
 Quarto fm rich. debet. Trons
 cōfirmati ligari donec desicceē
 ne forte sordes h̄bat. Et fm hu
 gonez. ij. de sacramentis parte
 vj. c. ulti. Decet confirmatum n̄
 lauare caput septem diebus pp
 ter septem dona spirit^o sancti.
 Et etiā q̄ spūs sc̄i aduēt^o sep
 tem diebus celebratur. Quinto
 atēdi d̄z q̄b^o sit dandū h̄ sacra
 mentum v̄z q̄r omnibus xpianis
 mutis. q̄r signo p̄nt cōfiteri xpm
 mulieribus uiris. morituris. eti
 am p̄pter meritum obedientie
 ⁊ signum characteris. pueris eti
 aq̄ dari possz. q̄r nō ponunt obij
 cem gr̄e huius sacramenti. Cir
 ca septēniū tñ diē pe. de pal. cō

suetum est dari ut memoreretur
 de sacramento nō iterabili faci
 lius. **U**ltimo queritur an con d
 firmatio sit sacramentum neces
 sariū. id est ad salutem neces
 sariū. R. fm tho. q̄ n̄ ē sic ne
 cessarium q̄ sine eo non posset
 quis saluari. quia pueri non cō
 firmati saluātur. Sed sic est ne
 cessitatis q̄ contempt^o ei^o dam
 nabilis est. Armeanus li. ix. de
 q̄stionib^o armenozum sic dicit.
 Mibi uideē cōfirmatio sic esse
 necessaria. q̄ si haberi poterit
 habeatur. Ideo in adultis eius
 acceptio h̄z uigorem p̄cepti ut
 mihi uidetur. Nec ille. Postea
 illud multipliciter psuadet Sco.
 di. i. iiii. di. vij. Cōfirmatiō n̄ est
 sacramētū nccitatis ad salutez
 nisi adulto oblata oimoda opor
 tunitate sic q̄ tūc n̄ cōtēnat. vñ
 extra de sen. ex. nō ē plen^o xp̄ia
 n^o q̄ cōtēuit iudicaret aut cōtē
 pt^o si oimoda oportunitate ob
 blata nō susciperet. Dec. d. sco.
 adult^o fm sco. ē q̄ signa h̄z usus
 rōnis. dicit etiā pe. d̄ pal ubi p̄.
 Luz hō teneat semel i uita cōfir
 mari si possit ⁊ negligat. licz ali
 ter sacramētū n̄ cōtēnat morta
 liter peccat. ⁊ damnat moriens
 n̄ si cōfirmetur tunc si potest uel
 nisi peniteat ⁊ confiteatur de
 hoc quod in sanitate potuit et
 neglexit. Similiter si quis bel
 luz aliquod mortale intret. qui

pri^o confirmari potuit et neglexit deberet similiter tunc de hoc confirmari si posset. Item confirmatio est necessitatis sacramentum ubi imminet confiteri coram tyranno. et hoc confirmat et omnia parata quae tunc ut per excusari a contemptu. uel presumptione. Dec. d. pe. pa.

Capitulum. v.

Tertium sacramentum est ordinis sicut ordinatio. Ubi notandum secundum magister in. i. iij. di. xliij. et thomas. et alios doctores ibidem. quod sacerdos quilibet habet septem privilegia propter quod multum honorandum est ab alijs. A se custodiendum a peccatis et deo si bene uiuit ualde acceptus. Primo enim ad spacia dei cultum est septies ad minus plures quam secularis consecratus. nam ordines sunt. septem et in quolibet consecratus spacialiter. et in quolibet recipit speciales gratias sacramentalis gratia una est perfectior alia secundum gradum ordinis. quod in quolibet deputatur ad spacia actum diuinum ad quem gratia exigit spacialis. Si igitur locus sacer ut cimiterium et ecclesia. ac altare et uasa sacra. puta calix. et monstrantia. et uestes sacre. ut corporale pale idem. per missa et huiusmodi. sunt reuerentem tractanda. que tamen omnia sunt irrationalia. cur rationalis sacerdos septies sacratus

deo. non plures esset honorandus. Secundo quod quilibet sacerdos ultra laicum habet. vij. characteres anime sue immixtos specie differentes. idelicet biles. per quos habet. et in iudicio. et in alio seculo agnoscent in quo ordine fuit: quod ei si signacula in magnam gaudium. si saluabitur cedent. uel in magnam tormentum si dannabitur. vnde cuilibet sacerdoti orandum est illud psalmus ((Fac mecum signum in bono. ut uideant quod me oderunt et confundant. quoniam tu domine adiuuisti me. et solatus es me)) Tertio quilibet sacerdos habet effectum clauium regni celestis saltem ubi habet populum. De quibus dicit matheus. xvi ((Tibi dabo clauem regni celorum. et quicquid ligaueris uel solueris etc)) dicit etiam thomas. ubi prius. quod clauis realiter est character sacerdotalis. cuius effectus est septiplex. Primus peccata delere. si repit in confitente et hoc dispositiue. Secundum maculas peccatorum tergere. Tertium gratiam acquirere dispositiue. quartum penam purgatorij imminuere. Quintum pena satisfactoria ligare. Sextum excommunicare. quod est in episcopo. sacerdote. archidiacono. uel electo. habente iurisdictionem. septimus indulgentias dare. si est in episcopo. Quarto sacerdos habet potestatem corpus christi consecrare. Et ista opinio sit an episcopus sit ordo supra sacerdotium tamen dicit scilicet. Quicquid de hoc sit

actus nobilissimus in ecclesia si-
pliciter ē consecratio eucharistie.
Et iō sup̄mus gradus siue nobi-
lissimus ē sacerdotiuz pp nobili-
tatē actus ad quē disponit v3
consecratōem eucharistie. Sex ue-
ro alii inferiores ordines sunt q̄
in nobilitate sic se excellunt .ut
primus sit hostiazius. sc̄ds lecto-
ratus. tertius exorcistatus. quā-
tus acolitatus. quintus subdya-
conatus. sextus dyaconatus. ⁊
sacerdotium supremus .mensu-
rando penes nobilissimum ac-
tum consecrandi eucharistiaz .
Prefatoꝝ .n. ordinū quilibz dis-
ponit aliquater ad eucharisti-
am. Hāc aut̄ potatē eucharistiā
.s. consecrādi: nec āgelus h3: nec
hō ali⁹ quātūcūq; potēs aut sci-
ens. Sāctus aut bonus. Quodā
modo enim sacerdos eū q̄ celos
verbo creauit. verbo recreat h3
⁊ eū quē castissima virgo semel
genuit quotidie quoddāmō re-
gnare pōt. Quinto sacerdos est
uelut alter gabriel archangel⁹:
⁊ celestis quidam panimphus .
medians inter deuotā aiā vel
sponsam eccliam: ⁊ xpm ei⁹ spō-
sum cum celebrando orat ⁊ of-
fert vota aiāꝝ sūmo patri: ⁊ cle-
mentia patris renūciat pplo: ac
demū diriḡt xpm sp̄suz cuiuslibz
homini misse assistenti deuote.
Est etiam sicut baiulus dom no-
bilissimi d̄cti i scrinio sp̄z sac̄

mentaliū. q̄ scriniū p̄ celestis p̄
eū quotidie dirigit m̄do. Q̄n-
te dulcedis ⁊ solationis ē duo-
to sacerdoti tm̄ sac̄ꝝ v̄bo confi-
cere. p̄ oculis h̄re directare ma-
nibus. ore sumere. ⁊ aliis mistra-
re. Sexto sacerdos ē utilissim⁹
ecclesie. q̄a nullus xp̄. anus rite
efficitur necessitate dempta. nī
si p̄ sacerdotē. Nullus in xp̄i mi-
litē consecrat. nisi p̄ sacerdotē ep̄ꝝ
in cōfirmatōe. Nulli. n. p̄c̄m dī
mittitur nisi p̄ sacerdotē . Om̄s
fame p̄rēt sp̄s: si eucharistiaz
nullus cōsecraret . Nec aliquis
muniri p̄ melius ad mortē q̄s p̄
sacerdotē datē eucharistiā: ⁊ un-
ctionē nec b̄ndici i m̄rimonio q̄s
p̄ fructuose. nisi p̄ eūdē nec aia
bus post hāc uitā subuenit salu-
bri⁹ q̄s p̄ eucharistiaz fm gre. in
.iiij. dyal. imo nec pro p̄ore hic
fieri p̄t mai⁹ q̄m ut pro eo xp̄s
offerat p̄ri i eucharistia: ut di-
tho. Septimo uita sacerdotis
boni tota ē āgelica. Quidā enī
angeloz sc̄dū d̄o. ⁊ dān̄ .i ce-
lo deo habent assistere. Sacer-
dos uero i terra idē habz facc̄
deo in altari ⁊ i choro. Alij i ce-
lo ⁊ alibi deo mistrat. sed sacer-
dos in terra xp̄o. Preter h̄ oēs
angeli in celo triplicia habent
officia uidelicet. laudare. bene-
dicere. ⁊ pred care: que in ter-
ra sacerdoti sunt propria . Ex
istis sequuntur plura docum̄ta

salubria. Primo q̄ ois hō secu-
laris. tñ. potissime in magno ho-
nore tenerē d̄z sacerdotē. siue bo-
num siue malum. Patet q̄ p̄fa-
ta maximo honōr sūt digna. iō
dauid maluz s̄z unctū saul quā
quā mortales suū inimicū. lede-
re noluit. i. re. xxiiij. sic fecit cō-
stantin⁹ impator (ut refert rufi-
nus) q̄ cū intrasset locū niceni cō-
cilijs z p̄ses quosdā repiret inter
se haberē iurgia. acceptis ab eis
ois iurgiorū z q̄rioniarū libel-
lis eos ī sinu colligens fecit ex-
uri. ne cui hominum innotescerē
posset p̄c̄m sacerdotum. Unde
z alibi fertur dixisse z poniē di.
xcvi. ī scripturis. imperator con-
stantinus dixisse narratur uere
si proprijs oculis uidisset sacer-
dotem dei aut aliquē eorū qui
monastico bitu amicti sunt pec-
cantem clamidē meā explicarē
z coopire eū. ne ab aliquo uide-
retur. Secundo sequitur quod
grauiter peccant sacerdotes ra-
ro celebrantes uel ī diuinis īdi-
gne ministrātes z alijs p̄c̄is mor-
talibus se inq̄nantes. Patet q̄
cū crescūt dona crescūt etiā s̄z
gre. donorū rationes. ((z seruus
sciēs uolūtātē dñi sui z nō faci-
ens plagis uapulabit multis.))
lu. xii. Ideo etiam xp̄us maxi-
me in sacerdotes inuexit malos
euz ue multiplex eis p̄dixit: ma-
thei. xxij. z q̄n de eorū templo

uendētes z emētes eiecit. math.
xx. Tertio sequitur q̄ grauiter pec-
cant q̄ sacerdotib⁹ coopant ad
peccandū. puta. ludēdo. crapu-
lose cōuiuēdo. z preserti luxuri-
ando. tactu. uerbo munusculis.
uel actib⁹: q̄r omnes tales macu-
lant sacerdotes dñi z indignos
reddūt maximis bonis q̄ facere
possent boni sacerdotes. Quar-
to sequitur q̄ grauiter peccāt se-
culares sacerdotibus indiscrete
detrahētes. Patet. q̄r tales ma-
xie honorā tenent z nō ifama-
re. Quo 3 deus exo. xx. p̄cepit.
((diis nō detrahes z principi po-
puli tui nō maledices.)) Quinto
sequitur q̄ m̄res z p̄ses ac alii nu-
triciū sacerdotū honorū deo m̄-
tum regratiari tenentur. z leta-
ri debent q̄ eorū ministerio ali-
qs fact⁹ ē sacerdos. patet. q̄r p̄ti-
cipes sūt specialius honorū ope-
rū taliū sacerdotū. q̄z alii plures
Dec sūt tria sacramēta uiz bap-
tismus. confirmatio. z ordo solū
caracteres imprimētia īdelibi-
les. Quorū ratōem assignat pe-
de thar. sup. iiii. dicēs. Lū carac-
ter sit signum distinctiuū s̄z sta-
tum fidei ī ecclia militanti. sciē-
dū q̄ triplex ē distinctio. Una
totius exercitus ab exercitu 3-
rio. q̄ fit p̄ caracterē baptismi.
altera militum fortiorū a popu-
laribus infirmioribus. q̄ fit per
caracterē cōfirmatōis. Tertia

ducum ab utrisq; q̄ fit per carac-
terem ordis. Prim^o imp̄mitur
ad fidei susceptōm. Secūda^o ad
ei^o cōfessionez seu defēsiōz. Ter-
ti^o ad doctrinaz fidei siue tradi-
tōm. Nec autē triplex distinctio
in triplici sepatione z electiōe
ppl̄i isrl̄ significata ē. Naz i ele-
ctione z sepatione eorum ab egypti-
ijs signat caracē baptismalis
i sepatione bellatorū ab imbellib^o
caracter cōfirmationis: i sepe-
ratione vō leuitarū ab alijs cara-
cter ordis. Nec pe. Uñ ē t̄ho.
dicit q̄ in cuiuslibz odis suscep-
tōe q̄s dux eff. cū quo ad aliqd
populi xp̄iani.

Capitulum. vij.

Unctionis extreme sacra-
mentum exeūtib^o d̄ hoc
mundo ē institutū. Ubi
p̄mo uidēdū de ei^o effectib^o sc̄do
quō sit recipiendū. tertō an sit
nec̄ario recipiēdū. Quātū ad
primūz. Notād̄ s̄z t̄ho. i. iij. di.
xxij. z alios q̄ quinq; sūt p̄ci-
pales effectus huius sacramēti
Prim^o z p̄ncipalis s̄m t̄ho. est
ablatō reliquiāz peccati. Non
autē dicūtur reliquie peccati ha-
bitus uel dispositōes p̄coz: s̄z d̄-
bilitates ex talibus cōsequentes
z al̄ aīaz ad malū occasionātes
vñ p̄mus effectus ē q̄dā sanatiō
sp̄ual̄ q̄ dat̄ d̄ q̄ndā debilitatē l̄

ineptitudinē q̄ i nobis relinquit̄
ex p̄co actuali z originali: d̄ quā
debilitatez roborat̄ hō p̄ hoc sa-
cramētū. Uñ pe. d̄ pal. declarat
illud vlt̄erius dicēs q̄ morte in
stāte iminet grauiſſima tēptatō
inimici calcaneo insidiantis. Et
causat̄ ex q̄ttuor. P̄rio ex mēo-
ria p̄cedentiū delictōz ex q̄bus
i desperatōz illabi q̄s p̄sser.
Quinto. n. pluries z grauiorib^o
peccatis q̄s cōsensit tantomagis
meruit in tēptatōibus deseri.
Ibi autē iminz grauiſſima tēpta-
tio. Sc̄do ex hitib^o mal̄ q̄ i d̄ziuz
grē iclināt. z p̄ tūc hō p̄nus est
ad maluz p̄ci. Tertō ex iclinatō-
ne aīe ad corpus ifirmū cui iū-
ta ē magis p̄ tūc z p̄ cōis minus
aīa sibi p̄i intendit naturaliter
ei aīa diligit corp^a q̄ separti s̄z
p̄hm. iij. ei h̄. terribilissimum ē.
Quarto pacietur tunc uisiones
terribiles hō. Ex his oibus aīa
debiliore eff. citur. z grauiſſima
iminet tēptatō. Ido q̄si pugil
inungitur d̄ demonē sic cōfirmā-
d^o c̄tra mūdum. z sic infirmitas
sp̄ualis p̄ hoc sacramētū tollit̄
in p̄te uel in toto. z s̄ si infirm^o
utitur rōne. Silia hēs ifra. c. xi.
.g. Si autē ifirmus iā pdidit usū
rōis lapsus in frenesim. ita quōd
p̄care n̄ p̄ tē adhuc r̄stat i eo in-
firmitas ab actu gl̄ie z pena de-
bita peccato actuali. Et contra
banc que ē fa infirmitas etiam

dator unctō. dicit pe. d. palude
 ut pugnans in fine uincat ⁊ pur
 gatus sine graui purgatorio ce
 lū intret. ⁊ ppter has duas ifir
 mitates fit unctō. vnde triplex
 pē esse ibi infirmitas. prima coz
 poralis. Scōa spūalis ad resistē
 dum tēptatōi. Tertia spālis ad
 obligatōem pene. Secundus ef
 fectus ē secundarius uz sanitas
 corporalis. Hūc āt nō inducit nisi
 fm q̄ expedit ad finem princi
 cipalem scz ad sanātōnem spū
 lem. ⁊ tunc semper iducit. dicit
 rbo. dūmodo nō sit impedimētuz
 ex parte recipientis. Tertius si
 imminet dicit idem aliq̄ pecca
 tum mortale ul' ueniale quo ad
 culpam. tollit ipsum. dūmō nō po
 natur obstaculum ex pte recipi
 entis. ita q̄ attrit^o pē fieri cōtri
 tus si nō pri^o fuit. De. de pal. ad
 dit ponatur enim q̄ duo ifirmi
 sint in extremis. ambo solum at
 triti nō potentes cōfiteri. quoz
 unus inungatur alter nō primus
 pē saluari ⁊ alter damnari. qz i
 primo unctionis sacramentum
 de attrito fecit cōtritum. nō sic
 in scōo. Itē ponat etiam eos ef
 se cōfessos. tñ in cōfessione po
 tuerunt habere tam impfectuz
 dolorē q̄ fuerunt ficti respectu
 sacramenti penitentie. stat pri
 mum p unctiōem fieri cōtritū nō
 fm. qz non ungitur. Item ponā
 tur etiam esse cōmunicati. ad

hūc unī delebitur pēcm. q̄ alte
 ri non delebitur nō uncto. Quar
 tus ē hilaritas mentis non ac
 tualis sz habitualis. q̄ fit p aug
 mentuz grē habitualis si pze fu
 it. ⁊ infusio noue grē sacramēta
 lis q̄ pcedentia efficit. ⁊ ornat^o
 q̄dam sacramentalis. Quintus
 effectus ē professio quedam ul
 timate xpiane fidei. sicut cōfir
 matio est professio q̄dam ichoa
 te fidei p baptismū. Et ista inu
 untur iaco. v. ((Infirmatur quis
 ex uobis iducat presoyteros ec
 clesie ⁊ orent super eum ungen
 tes eū oleo. in noie dñi. ⁊ oratō
 fidei saluabit ifirmū. ⁊ alleuia
 bit eū dñs. ⁊ si in pctis fuerit di
 mittentur ei.)) Quo ad. ij. tria ^b
 obseruāda sunt. Primo iungē
 dus debet esse penitens saltē do
 lore attritionis alias fictus ob
 staculum sacramento poneret.
 Secundo dz uti ratōe actu uel
 aliq̄liter de propinquo usus fuif
 se. Ideo pueris nullaten^o ē dā
 dum nec fatuis nec furiosis. seu
 amētibus. qui nunq̄ ratōe usi
 sunt qz sacramentuz h̄ requirit ut
 profit q̄ ex quadam deuotōne
 suscipiatur q̄ pfati nūq̄ habue
 runt. Frenetici tñ ⁊ amentes si
 in mente sana constituti. hoc
 sacramentuz petiuerunt eis da
 ri potest iam alienatis a ratōis
 usu. dūmō non faciant irreuerē
 tiam sacramēto. Un ligari pnt.

Possunt. n. tales esse i peccato:
 z in alijs defectibus. Et qz sani
 petierunt: iō eius effectū habe
 re possunt in infirmitate. Tertō
 oportet ut sit infirmus in piclo
 mortis constitutus. Ratio est.
 quia non quelibet sanitas spūal'
 est effectus huius sacramēti. I3
 ultima z pfecta: q̄ disponit ime
 diate ad actū glorie. Nec i qua
 libet necessitate cōporali subue
 nit uirtus diuina: sed in extrēa
 deficiente auxilio humano. Iō
 pp vtrūq; effectū solū in piculo
 mortis constitutis dber dari.

Senibus etiā dat̄ q̄ moriuntur
 Et sine aliqua actuali infirmita
 te. q̄a defectus nature reputat̄ i
 eis p actuali infirmitate. Nō er
 go debet dari sanis. nec omni in
 firmo adulto. nec in quolibet pi
 culo mortis: quia n̄ datur de ca
 pitandis: vel bellaturis. aut na
 uigantibus quia mors taliū im
 minet ex euentu fortune: nō ex
 defectu nature. An aut̄ in eadē
 infirmitate pluries sit dādū: B.
 fm Tho. q̄ sic. qm̄ ē diuturna in
 firmitas: ut hydrofis. thylis. z si
 miles fm q̄ hō pluries in piculo
 mortis cōstituitur. Si aut̄ q̄s sa
 natur z recidiuat: tunc a fortio
 ri pōt iterari in piculo mortis.
 Quo t̄p̄e aut̄ p̄mo possit iuueni
 bus dari in extremis constitutis
 apparet q̄ t̄c qm̄ eucharistia eis
 datur. Et an post eucharistiam

vel ante sit dādū. consuetudini
 uidetur relinquendū. Si tñ eu
 charistia sumere n̄ posset yngen
 dus esset. Dicit̄ ēc̄ De. d̄ pat. q̄
 si quis expresse nō petiuit h̄ sac̄
 mentū anteq̄ puatus fuit rōne.
 quia forte de periculo non cred̄
 bat. tūc ēc̄ nō vrenti rōe pōt dāi
 z deberet. qz ad hoc deuotio p̄
 cedens suff. cere pōt: si vez simi
 le esset eū desiderasse amonitū.

Quo ad. iij. an vnctio sit sac̄z
 necessitatis: Bn. armenicus li.
 .ix. de q̄oe armenici. c. xxvi. qd̄
 non ē sic necesse q̄ sine eo null'
 saluetur adultus. Tamē si infir
 mus sit forte in peccatis morta
 libus vel uno: pōt cōtingere qd̄
 non adiutus alioz sac̄oz ecclē
 suffragio: nec vnctionis sacram̄
 to. finaliter sine cōrūtōe dāngre
 tur: quibus tñ adhibitis: deus
 sibi cōrūtōnem daret. Ideo pp
 possibilem casum expedit h̄ ia
 cramentuz recipere. Et. c. xxix.
 dicit. Constat iuxta prefata q̄
 potest esse casus in quo dato h̄
 sacramento: infirmus saluaret̄
 qui alias damnaretur. Cum igi
 tur lateat sacerdotes ecclēie
 quādo ille casus instat. semper
 aut pro maiori parte sunt incer
 ti quando instet. **E**t ita artan
 tur ex cura quam gerunt per il
 lius sacramenti remedium suc
 currere. Alioqui eni non uideo
 quin animam infirmi picitent.

*o. n. l. s.
 q. nō.
 An pluries pos
 sit dari in ea
 dē infirmitate.*

et ex isto sequitur necessitas huius sacramenti in casu scilicet necessitatis talis. Item eius necessitas arguitur ex magna utilitate eius. Qui enim tam utile sacramentum negligere cum isto indigeret: non in merito deus offendere uideretur. quoniam sine omni difficultate ex parte sui infirmus posset acquirere. Qui enim sine difficultate et molestia potest melius facere uel magnum bonum commodum spirituale acquirere. si negligat: non uideatur deo qui sit sue salutis neglector et beniuolentie diuine contempтор immo amicus dei non esse conuincitur. quod eius beneplacitum cum illis perficere potest non explet. quoniam sine difficultate et molestia posset facere. ut dictum est. Uidetur ergo hoc sacramentum necessarium esse ad salutem. ita quod si commode haberi poterit. habeatur: hec de armicano.

Capitulum. vii.

De matrimonio quod consistit in consensu duorum in signo consensus et inter personas legitimas sunt tria uidentia. Primo quod eius efficacia. Secundo quod matrimonij introitus inficiant. Tertio quibus modis sanctificetur matrimonium. et quibus intentionem habere debeant contrahentes. Quantum ad primum notandum quod effectus matrimonij secundum theologia et alios in. iiii. circa di. xxvj. scilicet. quibus

Primus est gratie sacramentalis collatio propter difficultatem perpetue obligationis. et propter iuuamentum necessarium in operibus matrimonij. Unde quoniam queritur cum omnia sacramenta fluxerint a passione christi et ex contrariis per sacramenta conformemur passioni christi quod fuit pena. quod benedictus potest confirmari passioni christi. presertim cum matrimonium sit delectabile. Beatus thomas. Quauis matrimonium non contormet passioni christi quod ad penam tamen conformatur quod ad caritatem. per quod per ecclesiam sibi in sponsam coniungenda passus est. Nam sicut aqua baptismi habet quod corpus agat. et cor abluat ex tactu carnis christi: ita matrimonium habet habet uel uel conferre gratiam. ex hoc quod christus sua passione illud representauit. et non principaliter ex aliquo sanctificatione sacerdotis. Et sicut aqua baptismi cum forma uerborum non operatur immediate ad gratiam sed ad characterem: ita actus exteriores et uerba exprimentia consensum. directe faciunt nuptium quendam: qui est sacramentum matrimonij. Et huiusmodi nuptus ex uirtute diuine institutionis dispositiue operatur ad gratiam que gratia concupiscentie fomitem in sua radice habet reprimere. Nec thomas. Secundus igitur effectus est diminutio concupiscentie per cellatam gratiam. Sed diceret si matrimonium concupiscentiam

p grām hz minuere .g̃ uirgines
 z deuoti oīns deberent ōhere ?
 R. tho. uerum h̃ esset si non eēt
 aliud efficacius remedium per
 opa spūalia: z carnis mortifica
 tionē: z p similia. Tertius effec
 tur cōsistit in bonis matrimonij
 que sunt fides: ut neuter alieno
 maculeſ thoro: sacramentū. i. i
 diuisibilitas: seu uinculū ppetu
 um signans unionē xp̃i z ecclie
 z ples ad cultū dei educāda .h̃
 tamē bonū plis ē in obligatiōe
 sub conditiōe. s. si uenit q̃ susci
 piatur gratanter z rel giose e
 ducetur. Unde est ibi obligatō
 p semp z ad semp n̄ impedire i
 stud bonum studiose. Quartus
 ē excusatio vel decor in actu. q̃
 alias esset actus turpitudinis .
 Nullus enī prudens debet pa
 ti iacturam. nisi p recōpensatiōe
 eglis boni vel maioris. Sed in
 cōmuniōe uiri z feie. rōnis iac
 tura accidit: tum qz rō absorbe
 tur. tū quia caro tribulatōez pa
 titur. fm aplm. i. cori. viij. tuz ē
 qz nulli p tunc gr̃e pphetiaz
 ferūtur in actu. Ergo tria bona
 p̃dicta expectāt: ut fiat. recōpē
 satio taliū. Quintus effectus con
 sistit in accidentalibus bonis fz
 uersus. Hostes cōciliat. z eo dī
 scernit heres. bis ligat alma no
 tat ius transfert auget amores.
Quo ad secundū. notandū qd̃
 ad recipiendum quinqz p̃fatas

utilitates requiritur ut accipe
 uolens sac̃m m̃rimonij in sex p̃
 cipue se licite teneat: alias picu
 lum iminet p̃ci mortalis t̃rane
 um. aut diutinū fm doctores .
Primo uideat contrahens ut n̄
 sit in p̃cō mortali. **U**bi notat
 Scotus q̃ qn̄ q̃ritur q̃s sit mini
 ster matrimonij uidetur: ut plu
 rimū q̃ ip̃met ōhentes m̃strēt
 sibi hoc sacramētū: uel mutuo
 uel uterqz. Sed nec hoc r̃quiri
 tur necessario: sed cū oī contra
 ctu ē sac̃m. Nam aliquādo pa
 tres contrahunt p filio z filia p̃
 sentibus non exprimētibus sig̃ p
 pria. Si igitur ibi ē sac̃z oz di
 ci q̃ minister ē indifferenter: q̃
 pōt esse minister in contractu
 matrimonij Omnes enim ōtra
 hentes duas gratias accipiunt:
 quia due sunt gratie in aiabus
 contrahentium. Et hoc uerū ē.
 nisi sit obex peccati. supple mō
 talis hinc z inde. Non enim suf
 ficat ad gratiam percipiendam
 q̃ ōhens non sit fictus respectu
 sac̃i. sed oportet q̃ prius peni
 tuerit quia illud sac̃m nō dat
 primaz gr̃am. hec Scotus. **S**e
 cundo caueat ōhens ne in ōctu
 solum: uel principaliter itendat
 supbiā. auariciā. l. luxuriosā uo
 luptatē. qz di. Uillh. p̃si. d̃ sacra
 mentis. Qui matrimonio inten
 dunt multū peccant. Verbi gr̃a
 Qui amore explēde libidis sue

tm̄ forinsecus m̄rimonia inēūt.
 Similr q̄ solā ppter uoluptatez
 aut solam auariciā. aut solam
 superbiam inuit z̄ ōxit m̄rimo
 niuz. bonis m̄rimoni aut exclu
 sis aut neglectis. B̄ est n̄ curatis
 taliter ōbentes multum peccāt
 q̄r nō in sanctificatōe. s̄z i impu
 ritate terrenozum sacramentiuz
 recipiunt immo abutuntur isto
 sacramento: z̄ uer̄. similiter pec
 cant mortaliter ut dicit uilb̄. si
 sit q̄s adult̄. aut a deo p̄uectus
 z̄ erudit̄ ut talia noscere debe
 at. Merito enim in tales demo
 niuz habet potestatez. thob. vi.

d Sed quereres. est ne inter ta
 les m̄rimoniū: B̄. q̄ sic. q̄r z̄ si a
 mor libidinis sue explende sol̄
 illos moueat. uel eorum alterū
 ad oīa tm̄ onera m̄rimoni uter
 q̄ se obligat pactiōe generali. B̄
 est ad uxorem regendam z̄ ser
 uandam ei fidē thori z̄ alia one
 ra. Sicut enim. si quis baptizare
 tur causa luxurie tm̄ cōcupiscēs
 speciem alicuius xp̄iane mulie
 ris quam aliter habere nō pos
 set nisi baptizaretur. uere bap
 tizaretur. z̄ uerū sacramentum
 baptismi r̄ciperet. sic z̄ iste uerū
 sacramentum m̄rimoni p̄cipit
 lz̄ non recta intentōe. Cōsensus
 etiaz iste z̄ si amore libidinis sit
 tm̄. m̄rimonialis tamen est non
 fornicarius aut amatorius. non
 enim in solam libidinem cōsen

tit. sed etiā in oīa onera m̄rimo
 ni. z̄ ad omnia illa se obligat.
 sic z̄ ille q̄ causa luxurie sue ex
 plende tm̄ baptizatur. non i solā
 luxuriam cōsentit. s̄z etiā i B̄ ut
 baptizetur. z̄ xp̄ianus fiat z̄ ad
 omnia agēda z̄ sustinenda que
 xp̄ianissimi sunt se obligat ipsa
 susceptōe baptismi. Nec uilb̄.

Tertio caueant contrahentes.
 ne inter eos sit affinitas. uel co
 gnatio sp̄ual. aut cōsanguinitas
 m̄rimoni ōctum impediens. z̄
 dirimens alias sibi debitum r̄d
 dendo alter ad minus adulteri
 um uel fornicationem cōmitte
 ret. Quarto debet in contractu
 cōsensus fuisse in mēte. z̄ expres
 sus in uoce. signo uel scripto de
 ficiente enim alterius consensu
 uel si non fuit expressus nullum
 m̄rimoniuz esset corā deo. Qui
 to uideat ne scient̄ sit uotū deo
 factum inter pres de cōtinentia
 alias uouēs peccare posset mō
 talitez. z̄ deo sponsam subtrabe
 ret. nec sine peccato mortali s̄z
 multos vnq̄ postea posset pet̄ r̄
 debitum nec p̄p̄ritas ip̄alium
 in tali matrimonio esse multū
 speranda. Immo etiā q̄ntez x̄r̄
 peccare qui uotiū dnc̄i sciēt̄ez
 q̄r coopatur ei ad pet̄z mortale
 causam dando frac. oīs uoti. si
 militez alii qui tales tradūt nu
 ptui. q̄r. ro. i. dicitur. (non solum
 supple. excludūtur a regno dei

qui mortalia faciunt sed etiā q̄
consentunt faciētibus ubi glo.
consentire ē tacere cum possis r̄
darguere. ul' errorez adulando
fouere. **S**exto caueant ne clan
destine nuptias celebrent s̄z be
nedictōz r̄cipiant in facie ecclie
ubi nō sunt binubi. **N**euter enī
conjugum tenetur reddere de
bitum alteri statim extracto m̄ri
monio. dicit tho. i. iij. di. xxxij.
Et s̄. n. viij. sup ray. peccat mor
talit̄ qui āte b̄ndictionē nuptia
lem n̄xorem cognoscit in locis
ubi est osuetum benedictionem
e adhiberi. Valet autem benedi
ctio m̄rimonialis r̄ fit pp̄ mul
ta. ut notat hūbertus de officio
epi. r̄ viij. p̄si. de sacramentis.
Quāz ei m̄rimonio annectitur
sterilitas. **C**ontra hāc valet be
nedictio diuina. ps. ((Benedixit
eis r̄ multiplicati s̄t nimis)) In
terdū paup̄tas. **C**ōtra hāc valz
eadē b̄ndictio q̄a p̄uer. x. ((B̄n
dictio d̄ni diuites facit)) Inter
dū discōrdia cōiugū: s̄z benedic
tio d̄ni valz ad pacē. Nūeri. vij
((Sic b̄ndicetis filijs israhel. cō
uertat d̄ns uultum suum ad te.
r̄ det tibi pacē)) Interdū demō
accipit potestatem in contrahē
tes: ut patet thobie. iij. de d̄mo
ne q̄ interfecit septem uiros sar̄
Sed contra hoc uz benedictio
quā ibi ē crucis signum quo
fugat demonem. **I**nterdum

in conjugib⁹ caro d̄natur. sicut
equus r̄ mulus. **I**ō malo amor
coniunguntur. contra hoc valz
benedictio sancta. q̄r dat gr̄am
eccl. xl. ((gratia sicut paradysus ī
b̄ndictōib⁹)) gr̄a aut̄ eleuat mē
tem ad sp̄ualia. **I**nterdum ma
trimonio adiuncta ē multa p̄
peritas ducens ad malum finē
sed benedictio diuina econuer
so adducit abundantiam sp̄ua
lium bonorūz ducētium ad bo
nū finem. ps. ((benedictionē da
bit legislator. ibunt de uirtute
in uirtutē uid. de. deoz ī syon))
Quia ergo b̄ndictio diuina cō
comitat̄ inuocatōem d̄ni noīa
q̄z facit sacerdos in sua b̄ndictō
ne fm̄ illud. Nūeri. v. ((inuoca
bitis nomen meū sup filios isrl̄
r̄ ego b̄ndicā eis)) ideo rōnabili
ter. b̄ndicetur matrimoniūz ali
quoz. **Q**uo ad tertiūz notat
uulh. ubi supra. **Q**d cū m̄rimōi
um sit sancta r̄ sanctificatiā. et
p̄fecta societas maris r̄ feie in
specie humana. r̄ sanctitas sit
fm̄ dyo. elōgatio ab execratio
nibus. r̄ stamiationib⁹ vicōz. r̄
p̄coz r̄ adherentia totalis ad r̄
um: idēco septuplex est sancti
tas m̄rimonij seruanda a s̄hen
tibus. **P**ria consistit ī elōgatiōe a
turpitudine r̄ execratōe phibi
toz. q̄r strahentes itēdere d̄bēt
ut se lōge faciant ab hijs. **S**e
cunda consistit in custodia r̄

retractiōe consortis ab h^o mōi .
 Tertia consistit in subiectiōe sui
 ad alterū . 2 in iugo perpetue f
 uicitatis quo se alter alteri subijc
 abiq; pncipe . Quarta in suscep
 tōe oneris v3 pncipiōis 2 educatiō
 nis . Nō ei leue ē onus viro pui
 dere de pgnantibus enixis : 2 nu
 trientibus similr custodire puu
 los . 2 erudire . **S**imiliter 2 i mu
 liere dolor partus erūnositas p
 gnatiū . qbus condolet uir 2 mi
 seria nutriētū 2 silia . Quira est
 ex susceptōe regiminis ipi^o uxo
 ris qntū ad uix qui ēt regere bz
 totā domuz . vbi mulieri cōpetit
 pars solitudinis . **N**on enim r
 cepit uxore tm ad ei exhibēda
 necessaria uictus 2 uestitus : s3
 ēt ad regendū in cōpositiōe mo
 rā . in correctione 2 pfectiōe ei^o .
 Nec leuis cura 2 modicū . ē on^o
 cura mulieris unius . **S**exta ex
 fructu plis ad dei cultū nutriē
 duz . **S**eptia ex ipō sacro id est
 sacre rei signo . Est enim signuz
 coniunctionis xpi 2 ecclesie xpi
 2 fidelis anime . xpi 2 beatorum
 patrie . De sunt sanctificatiōes .
 de quibus videtur loqui apls . i .
 thessa . iij . ((Nec ē uoluntas di
 sanctificatio vfa ut abstineatis
 a fornicatiōe . ut sciat unusq; qz
 vestrū uas suū possidē i sanctifi
 catione 2 honore . non in passio
 ne desiderij . sicut 2 gentes que
 ignorant deum . non . n . vocauit

nos dūs in imundiciā : s3 in sancti
 ficatiōez in xpo ihu dño nro .))

Capitulum . viij .

DE penitentie sacro c^o
 tres sūt ptes fm Lris .
 Lōrutiō . cōfessio . 2 sa
 tisfactō . Prio uidēdū
 ē de origine cōtritiōis . Secūdo
 de cōditōibus cōtritiōi necessarijs
 Et tertio de effectibus cōtritiō
 nis . Quantū ad p^mū . Notandū
 primo q s3 mgm i . iij . di . xvij .
 Contritiō ē dolor voluntarie af
 sumptus p peccatis cū pposito
 confitendi 2 satisfaciendi . Dicit
 p^mo assumptus . Oportet eni in
 cōtritiōe q cōiter hētur pceder
 quedā . secus de puilegiata ut i
 latrone magdalēa 2 Paulo ubi
 deus fontē misericōdie aperuit
 ut fieret subito . q i alijs paula
 tim . Sicut enim sanauit quosdā
 subito xps . alios quortidie sanat
 successiue mediante cursu cōi .
 sic 2 in aiabus fecit ut Tho . di
 cit cōtra . gen . Secundo dicitur
 voluntarie . non coacte . propter
 hoc periculosum ē in extremis .
 primo penitere . ut hēs supra . c .
 .vi . a . Tertio dē dolor scilicet q
 sit displicibilis maior cuiuscūq;
 puarōe citra deum . **E**t h dolor
 est uoluntatis . nec opōtet neces
 sario quō sensualiter doleat . vn
 de stat . quod pro parte mortuo

sensibiliter plus doleat nō intel-
lectualiter ⁊ gaudeat p̄cor de
dolore tali . sed q̄ diu dolebit ⁊
⁊. semper id ē q̄ recolit se ma-
le fecisse. Quarto cum p̄posito
confitendi ⁊ satisfaciendi . Se-
cundo notandū fm bonauē . q̄
quinq; s̄nt p̄ambula cōtritiōis
ut plurimum : nā p̄iā actualis
que est immediata dispositiō ad
gr̄am oritur ⁊ incipit s̄ ordinē
Primo a fide cuius actus p̄m^o
ē quo hō cognoscit ⁊ credit dei
bonitatem ⁊ iusticiam ⁊ q̄ illi
diuine bonitati displicet omne
p̄c̄m . ⁊ q̄ diuina iustitia p̄c̄is
sic offenditur q̄ nullo modo di-
mittit multum . p̄terq; homo
cognoscit se mala cōmisisse . ⁊
dei offēsa icidisse p̄ iustitiā sol-
uēdā. Secūd^o ē act^o timoris s̄
uilis quo timet se cēnaliter mi-
serum futurum p̄pter p̄c̄m. Et
retrahitur isto mō a p̄c̄is p̄p̄-
metum gehēne. In quo timore
q̄ si soluz maneret desperaret .
Terc^o act^o fidei ē quo c̄dit
dum tam infinite misericordem
ut ad ueram penitētiā remittat
om̄em offēsa ⁊ i amicu dei fci-
piat penitētē. Quart^o est actus
spei de uenia cōsequēda propter
dei misericordiaz ⁊ boitatē q̄b^o
paratus ē indulgē. Et i amici-
ciam reassumer penitētes. Qui-
tus est p̄positū emendandi uita
⁊ reuertendi ad deū . ⁊ se ei cōse-

derandi ⁊ satisfaciendi p̄ geituz
confessione ⁊ satisfactione . Et
hec oia inuūtur luce . xv . p̄ filiū
p̄digū primū ibi . Dicaz illi scz
patri pater peccau in celum ⁊
corā te . fm ibi . Jā nō sū dign^o
uocari filius tuus . Tertiū ibi .
Et surgens q̄ nō fecisset nisi de
p̄is clemētia presūpisset q̄rtuz
eriam ibidē . uz . Surgens . quin-
tum ibi nenit . ⁊ sic patet q̄ peni-
tentia incipit a timore seruili .
⁊ ut uidebitur . terminat i amo-
re filiali . Inuat etiā ad pricipi-
um cōtritiōis . mala cōsiderare q̄
facit p̄c̄z mōtale p̄cipue . de q̄^o
i principio libri hēs de trāsgre-
diētib^o p̄cepta ca . i . d . Quo ad b
fm notādū fm mḡm in . iiii . in
pluribus distinctiōibus de peni-
tentia . ⁊ tho . ⁊ sco . q̄ ad hūda cō-
tritiōem uel dispositiōem sufficiē-
tē ad eādē pro deletone oiz pec-
catorū mortaliū exigunt plura
p̄io diligens discussio cōsciētie
⁊ distincta p̄cogitatio oiz p̄corū
mortaliū . de q̄bus hō n̄ ē prius
sufficenter cōtrit^o . ⁊ cuiuslibet
eorū cū circūstantijs agguātib^o
maxie cū circūstantijs i aliō ge-
n^o mortal p̄c̄i trahētib^o . Deat
āt ad memorādū diligētiā sic di-
cei capi . ix . f . ⁊ ca . xii . f . ut p̄bat
magister . i . iiii . di . xvi ⁊ p̄ aug . li-
bro de uera ⁊ falsa penitētia .
⁊ ad min^o in prima contritiōe
id ē attritiōe ⁊ p̄paratione ad

contritionē exigitur : ut doleat de singulis q̄ memorie occurrūt mortalibus. ⁊ ēt de singulis eorū circumstantiis q̄ peccati spēs mutāt. ad est i aliud gen^o peccati mortalis trahūt. De q̄bus circumstantiis clarius dicitur i mā cōfessionis. Rō dictoz. q̄ oz ut in sequenti mēbro dicitur. de singulis detestatiōem spālē h̄re memorie saltē occurrentibus. Uti p̄ceptū ecclie. Oīs utriusq; sex^o li. v. de peni. ⁊ remis. dicit. Omnis utriusq; sexus fidelis postq̄ ad ānos discretōis puenerit.

Omnia sua peccata saltē semel in anno fideliter confiteat. De h̄ ezechias rex ait. ysa. xxxviii. ((Recogitabo tibi omnes ānos meos i amaritudine aīe mee.))

CSecundum ē dūplicentia seu detestatio singuloz mortalium peccatoz suoz. quoz in p̄dicta p̄cogitatione poterat esse m̄or. Est autē detestatio ista. nolitio qua penitēs nollet se illa sua p̄terita peccata fecisse. Aut ē uolitio conditionalis. qua uellz se non peccasse si esset sibi possibile: aut optatiua. ut utinā n̄ peccassem ita contra deum. Quod autē singula que memorie occurrunt oporteat in spālī detestari. Dic pater. i. ezechie. xviii. ubi d̄us tradidit modum iustificandi impiuz dicens. ((Si impius egerit penitentiam ab oīs pecca-

tiis suis q̄ opatus ē. ⁊ custodierit uniuersa p̄cepta mea. s. p̄posito ⁊ fecerit iudiciū. id ē scrutiniuz sup cōmissis. ⁊ iustitiam id ē exterius effectualiter. cuiq; q̄ suū ē tribuendo deo. sibi ⁊ primo rita uiuet ⁊ n̄ morietur.)) Idē vlt apls. i. cori. xi. vbi dicit. ((Probet autē seipm hō. ⁊ sic de pane illo edat.)) Idem vult glo. sup il lud. ps. ((Lauabo p singlas noctes lectum meum.)) dicunt per singulas noctes intelligere d̄bemus singula p̄ca super quibus singulariter flere d̄bemus. ad h̄ ut lauetur lectus nostre cōscientie. Ratio ē q̄ p singla p̄ca mōtalia. facta ē spālīs auersio ab i cōmmutabili deo qua rei mutabili homo adhesit. Item cōtritio p cōfessionē explicatur. s. oz de singulis mortalibus confiteri. Ig tur ēt oz de singulis cōterri. Et licet illud ab oīs sit faciendū. Est tñ singulariter necessariū istis q̄ adhuc aliq̄ malitia ita infecti sunt. ut illā uix uel n̄ dimittere pponant. Indigēt hi tam diu lamentari. quo dum p dei gratiaz de omnibus doleāt. Concordat p̄fatis Tho. i. iij di. xvij. dicens. Quantuz ad p̄ncipium contritiōis id ē quantū ad attritiōez. q̄ hō cogitat d̄ peccato. ⁊ dolet ⁊ se p̄parat ad contritiōez. oportet q̄ sit detestatio de singulis peccatis que quis

in memoria h3 adhibita diligētia ad memorandum et inueniendum ea. Quantum uero ad minimum cōtritōnis sc3 qm̄ ip̄a displicētia formatur caritate ⁊ fit cōtritio. tūc sufficit. q̄ fiat una d cōis de omnibus simul. **T**ertium requisitum ē una generalis testatio oim̄ p̄corū suorū. tam obliatorū. q̄ ignoratorū q̄ peccator cōmisit. ⁊ non sciuit. ⁊ adhuc nescit quot fuerūt peccata. Pro intellectu at̄ obliatorū p̄corū notandū f3 tho. q̄ obliuio de aliquo p̄ esse duplici. uno. sic. q̄ totaliter a memoria exciderit. ⁊ q̄ homo non possit illud inq̄rere nec memorari. Alio mō sic. quod partim a memoria exciderit ⁊ partim remanserit. Sic cum in generali scolo me aliqd̄ audiuisse. s3 nescio in sp̄ali quid fuerit. ⁊ tunc requiro in memoria ad cognoscendum ⁊ reminiscendum. Sic etiam dicitur ali quid esse oblitum duplici. uno mō sic. q̄ in generali maneat in memoria. s3 n̄ in sp̄ali: ut cū hō recolit se unū l̄ plura cōmisisse ⁊ nescit q̄ uz an supbia. an auaritia. uel luxuria. ul̄ gula. ⁊ tūc d3 homo cum diligentia recogitare ut inueniat p̄c̄m in sp̄ali. quia hō tenetur de quolibz suo mortali memorato in sp̄ali cōteri specialiter. Si autem iuenerit nō p̄ nec in p̄ticulari memo-

rari tūc sufficit de eo cōteri. fm̄ q̄ in memoria cūtinetur. sc3 dolere q̄ cōmisit quoddam mortale. de quo non est memor. Et d3 non solum sic in generali dolere de quodaz peccato commisso ⁊ obliato. sed debet etiam cum hō dolere de obliuione q̄ sibi ex negligentia p̄pria p̄tingit. **A**lio modo potest p̄c̄m esse oblitum sic q̄ ipsum omnino a memoria excidit. nec aliquaz de eo habz notitiam etiam adhibita sufficienti diligentia: ⁊ tunc nō tenet hō d̄ eo cōteri i p̄ticulari. q̄ im potentia excusat eum a debito ⁊ sufficit generalis cōtritio de oī eo i quo deū offēdit. **E**t dicit bonauen. q̄ penitens n̄ d3 de obliatis conteri in generali sub cōditōe. ut si deum i aliquo p̄c̄o offendit. s3 d3 de eis cōteri sub p̄babili estimatōe. d3 eniz probabiliter ⁊ uerissimiliter estimare. q̄ in multis offendit deum. ⁊ sic ex hac estimatione doleat ac si certus esset. **T**ūc ē uere contritio de eis. ⁊ dimittūt sibi illa obliata. sicut cognita que detestatur in p̄ticulari. **D**e ignoratis uo p̄c̄is quō sit cōterendū. ubi uz q̄s peccauit. sed nescit ea fuisse peccata. notandū p̄rio fm̄ tho. in. iiii. di. xxi. quod ignorantia eius quod quis scire tenetur nō excusat eum. quia ipsamet ignorantia est peccatum. **U**nde

cū aliq̄s nō confitetur p̄c̄a p̄p̄
hoc q̄r nescit ea esse p̄c̄a ⁊ suo
mō uiderur. si n̄ cōteritur d̄ aliq̄
b̄ p̄c̄is prop̄ hoc q̄r nescit ea
esse p̄c̄a ⁊ potissime p̄p̄ ignorā
tiam iuris diuini tunc non excu
satur. alias heretici excusarent̄
qui aliqua p̄c̄a i quib̄ sunt ne
sciunt esse p̄c̄a. Et etiam excu
sarentur simplices qui ex negli
gentia aut ex desidia ignorant.
Et q̄r ignorata ex negligentia
sciuntur p̄ diligentiam. iō tenē
homo facere q̄ in se est ut p̄c̄a
sua cognoscat. q̄tenus de eis cō
teratur. cōfiteat ⁊ satisfaciāt.
⁊ si q̄ris p̄ qualē diligentiam sit r̄
pellenda ignorātia: **B.** criso. su
per math. omelia. xxxix. Si uel
les scripturarum ingredi uerita
tem nunc petezes orationibus.
nunc quezeres in scripturis. nūc
pulsares hoīs operibus. nunc i
terrogares sacerdotes. nūc istos
nunc illos. **E**x q̄bus fm bona
uen. sup. iiii. ⁊ viii. parisiē. de
fide ⁊ legibus elicitur q̄ quat
tuor sunt inuantiā contra igno
rantiam. **P**rimo tenetur quis
discere salutaria sibi. Et hoc p̄
uerbi dei attentam audientiam
p̄ librorum sacre scriptur̄ dilige
tem lectionem ⁊ per cordialem
meditationem. Debet enim q̄li
bet fm status sui exigentiaz ta
libus intendere. nō soluz i q̄dra
gesima s̄ etiam i omni die festi

uo cū ad hoc sit institutus. Si
enim p̄ alios dies t̄p̄ralibus itē
dis. cur nō i die festo legi dei in
tenderes: O si qui p̄fata. fecisset
q̄nta tā ignorata didicisset. Se
cūdo exigitur ut q̄s frequēter cō
uerfetur cū hoīs hoīb̄. **D**e re
bus loq̄tur salutaribus. ⁊ q̄rat
de eis q̄ ad dei p̄tinent honorez
⁊ suā salutē. **T**ertio caueat a
peccatis grauib̄. q̄ iaz cogno
scit: ⁊ si incidit statim cōteratur.
Alias fm greg. peccatum quōd p̄
penitentia nō deletur: mox suo
pondere ad aliud trahit pecca
tū. ⁊ lumen rōis cecat. **U**t pro
bat mgr̄ in. ij. di. xxxvii. **C**h̄ro.
.i. ((Enumeratis q̄busdā p̄cis ⁊
negligentijs dic. Propterea tra
didit illos d̄s. s. phos in passio
nes ignominie qui deum cogno
scentes non sicut deuz glorifica
uerūt)) **Q**uartū ē ut quis crebro
deuotis orōnibus deum ⁊ sc̄os
inuocet q̄tenus eū de necessari
is potissime dignetur illuminā
qr̄ (ois sapientia a d̄no deo est)
Sic sc̄us tho. fuit illuminatus
a deo. et etiam ab apl̄is de quo
dā dubio instruct⁹. **B**eni facien
do plurima q̄s disceret. De **B** eti
am reperies infra precepto. ix. c
iii. l. **A**d p̄positum igitur q̄n
quis incipit secundum bonauē.
super. iiii. cognoscere peccata
que prius ignorabat tunc tene
tur de eis in particulari cōteri.

z cum h̄ p̄teri d̄ ignorantia sua
q̄ sibi ex sua culpa euenit. Et d̄
bz etiaz istam ignoratiā emēda
re p̄ posse. alias nō uideretur eē
uerus penitēs qm̄ est de nec̄arijs
ad salutem q̄m̄diu sūt ignorat
aliqua p̄ca: debz d̄ eis p̄teri i ge
nerali ut qm̄ hō dolz i cōi d̄ om̄i
dei offēsa per ip̄m̄ om̄issa. dole
at etiam i ḡnali de omnib⁹ pec
catis oblitis. Et postquaz hō cō
tritus est i particulari de oibus
sibi cognitis. z etiam de oib⁹ ob
litis in generali. tunc debz hō e
stimare uerisimiliter se etiaz in
multis offēdisse deum que igno
rat z non noscit esse peccata.

Et de talibus debet conteri in
generali. z cum hoc de sua cul
pabili ignorantia seu crassa. z p̄
t̄ilibus humiliter uenā p̄cetur
Hoc docet lex dei in. p̄a. ((deli
ta quis intelligit)) glo. q. d. Nul
lus oia. Hō addit ab occl̄tis. zc.
((z ab alienis parce seruo tuo))
Et alibi ((delicta iuuetutis mee
z ignoratias meas ne memieris
dñe)) S; q̄reres q̄ntus dolor seu
q̄nta duplicitia exigitur ad cō
tritōem: R. fm̄ Tho. Duplex ē
dolor contritōis. vnus in uolun
tate z est ip̄a contritio met: seu
duplicitia peccati. Et dz esse
maior de peccatis. q̄ q̄cunq; de
liberatus dolor. aut quecūq; vo
luntate eiusdem uoluntatis. d̄ qua
cunq; temporalit̄ re. Quia plus

uoluntas debz detestari peccatū
quia cōtra deum. quam nolit q̄
cūq; damnum i alijs reb⁹ maxi
me quando homo de utroq; de
liberat z ea ad inuicem cōpat.
Deus enim debet super omnia
placere cum oia alia finalit̄ sint
i ip̄s ordināda. z ido peccatū q̄
ab eo auertit. z eum offendit d̄
bet sup̄ oia uoluntati displicē.
Ideo H̄ere. vj. ((Luctuz unige
niti fac tibi)) ubi glosa dicit. Do
cet peitētem quid facere d̄beat
nam peccator n̄ habet nisi unā
animā zc. Et alia glo. Nihil do
lētius morte unigeniti. Et ita
fm̄ ratōm z uolūtatez nihil de
bet esse detestabil⁹ z magis no
litum q̄ peccatuz. Et addit tho
mas z dicit quod etiam i casu i
quo oportet hominem peccare
mortaliter aut mou. aut aliam
quancunq; penam tolerare. teñ
retur homo in tali casu omnem
penā preeligere. z potius sustie
re. quā peccare mortaliter: aut
quā uelle peccasse. z habere uo
luntariā z deliberatā cōplacen
tiaz in mortali peccato p̄erito.
Tamen quando non imminet
talis casus necessitatis. tunc nul
lus est de hoc temptandus. eo
quod homo non scit de facili af
fectus suos regere: aut mensu
rare. Bonauemura etiam dicit
quod magnum est periculum z
stultitia ab aliquo ifirmo id est

in uirtutibus imperfecto. uel etiã
a seipso hoc q̄reze. scz. an uellet
mori. aut q̄cumq; penam susti
nere. uel mortaliter peccare. qz
h̄ est se uel alium temptare. Et
a nullo penitẽre dz cõfessor h̄ q̄
rere. sz si sponte quis illud dicit
signus est magne penitentie. ali
us est dolor sensibilis in pte scz
sensibili. z talis non est necessa
rius ad cõtritõem p mortalib⁹
Primo qz non est semper i pta
te nra. Secundo qz sicut pecca
tũ p actum uoluntatis sufficien
ter nascitur. ita p actum uolun
tatis. u3 p detestatiõem pcti uo
luntariam. que est essentialiter
cõtritõ sufficiẽt tollit sine dolo
re sensibili pctm. Laudabil tñ
l eẽt si h̄eret moderate. **Q**uar
tum requisitum ad cõ ritõem e
ut hõ cesset a mortalibus. z ut
etiam habeat propositũ sibi ca
uendi p futuro. non solũ d pctis
cõmissis de q̄bus nũc dolet. sed
etiam de oibus mortalib⁹ z oc
casionibus ppinqs. rõne quorũ
ueris miliẽ esset postea itez ca
surus in mortale. Pz illud p dif
finitõem penitentie gre. q̄ e pec
cata pterita plangere z plangẽ
da iterũ nõ cõmittere. id e h̄ere
ppositum non ea ampli⁹ admit
tendi. ad idẽ e mgf in. iiii. di. xv
z. xiiii. Ratio ppositi ist us est
qz si hõ nõ h̄eret tale propositũ
nullum mortale scz cõmittendi

tunc haberet uoluntatem alicu
ius uel cõplacentiam mortalis
pcti. Dicit etiã aug. li. d uera z
falsa penitẽtia. Scio deũ inimĩ
cũ oĩ criminoso. Quõ ḡ q̄ unum
crimẽ reseruat de alio r̄cipit ue
niam. nã luc. xiii. z ioh. vii. (To
tum hoiem sanum fecit. i sabbato)
Et nullum demonẽ i eo reli
q̄t q̄ legionez habuit. Luc. viii.
Ex quo patet qz nõ conerit qui
odiu graue d̄ pximum retinet.
Itẽ q̄ occasiones certas pctozũ
uitare nõ pponat ut cõcubinas
usuras. z h̄mõĩ. Item q̄ nolũt
reuocã seductos malis cõsilijs
z morib⁹ p eos. aut d ffamatos
iniuste. Quintum req̄situm est.
propositum confitendi pro loco
z tpe sz ecclesie pceptũ oia sua
mortalia prius non confessa : z
de quibus prius non est legiti
me absolutus z etiã ppositũ sa
tisfaciendi deo pro istis pctis.
Sextum req̄situm e mor⁹ li m
bẽri arbitrij in deum. qui uidẽ
eẽ maxime di dilectõ super oia
Ratõ est scõm tho. in. iij. par. q
lxxxv. Quia talis dilectio dei
e causa detestatiõis peccatoz fi
naliẽ ppter deũ. z inq̄tũ sũt di
offensua z d̄ honorem ipsi⁹ scã
ut patebit statim. De hoc etiaz
h̄es isra. c. xi. pñi precepto. h.
Septimũ req̄sitũ e una genera
lis detestatio oĩz pctoz mõtaliũ
Ad uerã eni penitentiaz req̄rit

dicit Tho. ibidem q̄ hō d̄ferat peccatū: inq̄ntū est contra deū. Et post pauca subdit. Si enim displicet homini aliq̄d peccatū: eo q̄ ē d̄ deū sup oia sibi dilectū q̄ req̄rit ad rōem vere penitētie tunc etiam displicent sibi omia peccata mortalia. **I**deo inḡr i .iiij. di. xxi. beatus Augu. allegando dicit. Arbitrij libertatez q̄rit deus: nō necessitate. caritatem. z n̄ solū timorē. z subdit.

Portet nō solū timere iudicē. sed z diligere. ergo oz q̄ homo deū sup oia diligit. z q̄ actual̄ dei dilectio sit sibi cā. z euz moueat ut detestetur peccatum finaliter propter deum. s. inq̄ntuz ē dei offensiuum. z d̄ eius honorē. Ex quo pz q̄ si hoc peccata sua detestetur solū: quia sūt opposita uirtuti morali. aut soluz quia reddūt eū idignū z uitupabile. q̄l̄r ēt p̄bi cognouerunt de testāda esse peccata. aut si solū detestaret ea pp timorē pene. amissionis uite eterne. inq̄ntuz illud esset sibi icōmodū ibi sistendo sine ulteriori relatōne i deū tunc hō solū q̄reret suū cōmodū z fugeret suum icōmodū. z nullo mō quereretur deū z illi⁹ honorē. **S**i illd apli. i. cori. x. ((Siue manducatis siue bibitis. zc)) nec talis detestatio esset actus uirtutis. q̄a nō circūstantionata debito fine. z p̄ cōis non iformaret̄ ḡ

tia. nec fieret contritio. **N**ō nullum tolleret p̄m. imo ipa esset uiciū z actualē p̄m. quia circūstantionata in debito fine. Et p̄ s̄ns ēt non esset attritio uera q̄ de congruo meretur gratie ifusionē. z peccatoz remissionem. sed esset actualiter offendens. z ita meretur penā. Exēplū p̄mo de anthiocho. de quo. ij. math. ix. qui de peccato q̄ cōmisit in dei fideles. n̄ ē a deo misericordia c̄secut⁹. Qui (ut dicit Tho) ueniā fuisset asecutus si vere penituisset. **N**ō aut̄ vere penituit q̄ non ex amor̄ iustitie d̄ peccatis c̄missis dolebat. sed ex timore pene quā expectabat. l̄ ex dolore pene quā sustinebat. Sic demones z dānati oēs penitentiā agūt magnā p̄ p̄cis. nō q̄ deū offenderūt. s̄z q̄ icōmodū eoz maximū ē. S̄z licz ista septē p̄cta sint pbabilr̄ ex doctorib⁹ sacre theologie dicta. tñ q̄ de talib⁹ p̄sertim. ij. z. vij. conditionibus uult p̄dicare caueat ne pplz scādalizet uel despar̄ faciat: s̄z more prudentis medici. z s̄z pastore beati greg. caute loquatur ita ut duos z dissolutos terreat z emolliat. pusillanimes autem desperare de uenia non faciat. **Q**uantum igitur ad tertium principale quādo homo per illa septem supradicta se preparauit z deuenit ad illā unā gnālē

oim suoz mortalium detestatio
nem bn circūstantonata maxie
circūstantia debiti finis fm dic
ta. Et qñ h' mōi detestatio est sa
tis magna pro tot z tantis pctis
tunc mox informatur caritate .
z fit cōtritiō. z in eodem instan
ti deus multa bona cōfert peni
tenti. non ex ualor' contritiōis p
cise seu attritionis . s; ppē me
ritum passionis xpi. qz icipit iā
aliquo modo unīr se xpo ppter
qz unionem passio z meritum
xpi sibi suffragat p mōz influx'
fm tho. in. iiii. p. non inqz ex ua
lore contritiōis p̄cise. quia bre
uis z pua est. z non sufficiens sa
tisfactio pro pctō mortali qz est
aliquo modo infinite malicie. eo
qz p ipsum infinitum bonum cō
tēnitur. s; dimittit pctā . z alia
bona confert propter meritum
xpi qui sua passione nobis meru
it. qz qñ hō in fide xpi z propter
deum detestat pctā sua fm mo
dū pmissum tunc deus dimittit
ea ppter b qz dei fili' sibi dilec
tissimus pro pctis istis sicut p oī
bus alijs mortuus est. z deo p̄ri
hostiam se obtulit: plus s; anſ.
Cur deus hō deo placentem. qz
pctm sit malū z nociuū. **S**unt
aut effectus cōtritiōis seu bone
attritiōis etiā anteqz qz cōfiteat
actu. P̄rio qz secūdū xpi exem
plum luc. xv. Omnia pctā morta
lia penitenti instanti dimittun

tur. z p̄ celestis ei tanquā filio
pdigo reuertenti miā motus oc
currit ei eternam penā in t̄palē
mutando. Scdo amic' dei effi
citur. ita qz iniquitatū eius am
plius non recorder' ad irā. scdm
eze. xviii. qd significat osculum
p̄ris. Tertio qz grā caritas z ce
te uirtutes in baptismo ifusse z
p pctm perditē aie ifundūt. z h
ē stola p̄mo. **Q**uato quia hēs
eterne patrie efficitur que here
ditas per fidei anulū in baptis
mo datur ei. z nunc fides cari
tate formata certa ē de eā: fe
licitate. Quinto qz oia opa uiua
oliz z mortificata pez peccata r
uiuiscūt. ut uelut calciam̄ta pe
des affectuū ammō muniant.

Prefatas. v. additōes uere cōtri
tionis breuius p̄stringens cācel
la. parisienſi. **J**oh. de gersona in
terpreti suo. inter cetera sic diē
Sciens misericordissimus pat̄
deus z cogscēs nostraz fragilita
tem p̄maximam z ad malū p̄ni
tatem multiplicib' uijs mōtali
uita durante patissimus ē nobis
delicta remittere. z grā confer
re. si dūtaxat ueracit' z ex cōde
tres sibi sub scriptas ueritates
porrigamus. P̄ria ueritas. Dñe
sic uel. sic s; tuā bonitatem pec
caui qz mihi displicet ratōne tu
ius penitentiam ago qz te offē
di. qz totus est uenerandus z co
lendus. Quozqz mādatum tuum

} nota

transgressus sum. Secunda ue-
 ritas. dñe bonum habeo propo-
 situm. ⁊ desideriu tuo inuamie
 mediãte mihi in futurũ p̄cauẽ
 di ne incidã i peccatuz. ⁊ occa-
 siones. iuxta possibilitatẽ uiriũ
 euitãdi. Tertia ueritas. dñe bo-
 nam habeo uoluntatẽ. p̄cõroz
 meorum cõfessionem integrali-
 ter faciendi. pro loco ⁊ tpre fm
 tuum ⁊ sc̄te m̄ris ecclesie man-
 datum ⁊ p̄ceptum. Das uitates
 si aliq̄s q̄licũq; loco ⁊ tpre sine-
 riter non ficte aut m̄daciter ex
 corde pronũciauerit. secur⁹ exi-
 stat se in salutis ⁊ gr̄e statu cõfi-
 stere. ⁊ uitam eternã mereri. q̄
 nis oia crimina cõmississet. Si
 etiã talis absq; alia cõfessõe tri-
 nuo decederet in absentia sacer-
 dotis dormiẽdo. aut alio quouis
 mō morte subita p̄uentus idẽ
 finaliter saluãtur acerbissima
 pena purgatorij mediante. Ex
 quo notandum. salubre consili-
 um elicitur. ut xp̄ian⁹ q̄libet sin-
 gulis dieb⁹ bis aut semel sero l̄
 de mane aut saltez festis dieb⁹
 redeat ad cor suum cõscientiaz
 examinãs. an tres premissas ue-
 ritates proferre ualeat cum cor-
 dis sinceritate. Et si sic tunc inĩ-
 statum salutis se esse confidat.
 Qd̄ si eas pura mente fateri nõ
 ualet obstante uoluntate peccã-
 di q̄ actualiter delectat. aut inĩ-
 quo p̄posito quo q̄s occasiones

p̄cõroz uitare r̄nuit. quẽadmo-
 dum illi q̄ p̄c̄is carnalibus mez
 si resurgere nolũt. aut usuras su-
 as. aut iniustas mercatões. ⁊ lu-
 cra cõtinuant ul' iniuste retinẽt
 alienum quiq; alterius odio ul'
 nindicte desiderio flagrantes. i
 nocendi proposito p̄seuerãt: cer-
 tissime sciant hi. ⁊ consimiles n̄
 ep̄m aut papam eos absolueze
 posse. q̄q; talibus salutare cõfi-
 liuz detur. ut p̄ seip̄os uel alios
 bona q̄ poterũt opezentur. orãdo
 uel elemosinas dando. q̄ de⁹ eo-
 rum corda illuminet ⁊ ad bonũ
 dirigat ⁊ cõuertat. Dec cãcell.

Sed quõ contritio ẽ habẽda
 de uenialib⁹? R. r̄ho in. iiii. di.
 xvii. q̄ ad ad deletõz uenialiu
 non exigitur actualis contritio
 de oib⁹. nec sufficit habitualis
 contritio p̄ deletõẽ omniu
 semper. sed suff. cit media contritio.
 scz quorundam displicentia in
 sp̄ali nisi q̄s in deũ seruide ferre-
 tur ubi p̄ tunc sibi implicite oia
 sua displicerent uenialia. Tam̄
 oportet semper q̄ anim⁹ nec im-
 plicite nec explicite illi ueniali
 ihe. eat. q̄ sibi uult dimitti. ali-
 as uoluntas curua esset. **Dec i**
 tellige quo ad reatũ p̄c̄i. Sz d̄
 pena pl⁹ ⁊ istius dimittitur. fm
 q̄ pl⁹ dolet uel aptius deuotum
 remedium suscipit. ut aq; b̄ndi-
 cram disciplinam. ⁊ alia huius
 modi.

Quantū ad .ii. principale de quinq; circūstātiis satis necēzi-
um est dicere. uidelicet: Quis.
Ubi. Quā. Quid. et. Quō xpian⁹ te-
neatur confiteri. primo. q̄s cōfi-
teri teneatur: R. s̄z p̄nominatos
doctores. q̄ adultus qui habet
usū rationis. et q̄ post baptismuz
susceptum peccauit mortalitez
p̄ adultum aut̄ intelligit Sco.
non aliquē tante: aut tante eta-
tis: s̄z hoīem q̄ h̄z etatē suff. ciē-
tem ad cognoscēdū q̄d iustum et
quid iniustum s̄ legem dei: et q̄
prius instructus et interrogatus
ordinate percipit quid iustum
et quid iniustum in lege dei.

Quod in uno citius fit quam in
alio. In n̄nullis ē malitia sup-
plet etatē. ita et p̄t fieri i bonis

Sed sunt quattuor dubia hic.
Primū q̄d de muto. Itē q̄d de
ignorante idioma certū: R. cōfi-
teri s̄z doctores. q̄ tales p̄ signa
et nutus confiteri possunt nota-
tam confitenti q̄s confessori. Si
autem non habent signa utriq;
nota. tunc fiat interpretē. etiā se-
cularē. qui tacere tenetur sic
cōfessor principalis. **Scoto tñ**
uidetur non esse necessariū cōfi-
teri per interoretē. sed talis q̄
non habet sacerdotem idioma
scientem habet impossibilitatē
confitendi homini idoneo. pp̄t
q̄ ut dicit scorus suff. cit̄ sibi cō-
fiteri deo cuius p̄posito ista p̄c̄a

cōfitendi etiam sacerdoti opoz-
tūitate oblata. **Tertiū dubiū**
Nunquid non habenti sacerdo-
tē p̄ntē: licet mittere et confiteri
p̄c̄a p̄ scripturam. **Scoto et sat-**
cto Tho. in q̄libetis uidetur q̄d
sit s̄ rōem cōfessōis sacramēta-
lis scriptura missa sacerdoti ab-
senti. tum quia scriptura talis d̄
sua natura semp̄ ē patula cuiq;
q̄ legenti. tum quia absenti tol-
lerei uerecundia. que est etiam
pars maxima satisfactiōis. tum
ē p̄ pericula que sequi possent
in reuellādo peccata. **Doc xps**
docuit sumere sac̄m. et uidetur
fm̄ Aug. et mḡm di. xvij. Quā-
do luc. xvij. precepit leprosis ut
se p̄ntarent sacerdoti. **Quarto**
quid de illo qui nullū mortale.
sed solū ueniale peccatuz habe-
ret: R. fm̄ multos q̄ n̄ tenet cō-
fiteri rōe diuini p̄cepti. q̄ cōtra
mortale solum latū ē: sed ratōe
precepti ecclesie. Omnis utriusq;
q̄ sexus tenetur secunduz quos-
daz. **Secundo** quid tenetur ali-
quis confiteri: R. n̄. q̄ mortalia
p̄c̄a cū q̄nq; adu. d̄ibus. v̄z omnia
mortalia circūstantias ad mor-
tale trabentes. dubia quedam
quotas mortaliū. et fm̄ quosdaz
q̄ntitatē q̄ndā. **Mortalia tene-**
mur cōfiteri. q̄ quis p̄us n̄ ē rite
confessus. et de q̄bus p̄t habere
mēoriā. ut dicit Sco. p̄missa inq̄si-
tōe diligētī secūdū possibilitatē

fragilitatis humane. Ratio est
 q^r p^r q^ulibet p^rctm mortale eff. ci
 tur quis dei inimicus. z sep^rat^r
 ab unitate quadā ecclie. **C**onfessio
 aut directe instituta ē ut q^s ostē
 dat deo z ecclie reconciliatus.
Ite per omne mortale naufra
 gatur hō z p^r tabulam secūdam
 penitentie post baptismuz solū
 salus acq^ritur. sed etiam dictū
 ē mortalia illa cōfiteri quorum
 p^r habere memoriā ut tactū ē.
Et dicit sco. q^d hō debet tātā di
 ligentiam apponere in scrutan
 do cōsciam suā z iq^rendo mor
 talia a se commissā. q^uam dili
 gētiā apponeret prudēs uir cir
 ca aliq^u multū arduū q^u ualde
 esset sibi cordi. **S**z cōstat q^d ho
 mines pro temporalibus ardu
 is q^rūt diligentissime uias amī
 cos z media prudētissima. **U**n
 aug. z allegat a magi. di. xvi. di
 cit. Sit patus facere p^r recupe
 randa uita aīe q^u faceret p^r eui
 tāda corporis morte. **E**t subdit
Lū gaudio enīz facere dz imor
 talis futurus que faceret p^r dif
 ferenda morte moriturus. **D**iu
 turna igitur deliberatio locum
 maxime hz in diu nō confitenti
 bus z cōterentibus raro z gros
 se uiuentibus. **O**portet etiaz
 oīta memoratā z singula unī
 z eidē cōfessori confiteri. **R**ō.
 q^r cōfessio fit sacerdoti loco dei
Sed in cōtrōne oīa z singul.

deo debent oīdi .ergo z in con
 fessione. z in casu quo cōfessor
 primus propter casus referua
 tos non possit absoluerē ab oī
 bus. **T**ū confitens tenetur p^rio
 confessori cōfiteri oīa z singula
 z de illis a q^bus nō p^r absoluerē
 cōfessor dz eum ad superiorem
 remittere. **D**icitur notanter oīa
 mortalia. q^r siue sint consensus
 siue p^rposita. siue vba siue facta
 siue omīssa mortaliter oīa sunt
 confitenda. addit uni ex pte cō
 fitentis qui erubescere debz co
 ram christi uicario que facere
 nō erubuit coram omnipotentī
 deo: ex parte etiam confessoris
 ut sciat de singulis iudicaf. **E**t
 sic hēm^o q^u oportet cōfiteri mō
 talia omnia q^u in memoria hēri
 p^rnt z uni sacerdoti. **O**portet: b
 etiam tertio confiteri mortalia
 cū circumstātijs agzrauatib^o z i
 aliud gen^o p^rcti mortal' trahēti
 b^o. **S**ic sunt ille q^u spāli phibitō
 ne p^rceptoria phibent. vbi grā
 accipere alienuz phibetur ibi.
 non furtum facies. **S**z si q^s de
 loco sacro accepit uel rē sacrā
 alia prohibitionē phibetur. iō
 oportet ambo confiteri uideli
 cet de furto z de sacro loco. **S**i
 militer si fornicatus es: cum
 adultera uel cum moniali ul' o
 sanguinea. **D**ec circumstātie in
 alia spēs p^rcti mortal' trahūt er
 go sunt confitende. **S**ic forte

ē de hoc q̄ quis mortaliter pec-
 cat die feito. q̄ per mortale pec-
 catū plus violatur festuz quā p
 opus mechanicū. De h̄ b̄es. c. 1.
 .h. huius p̄cepti. **P**recedentia
 ei mortalia c̄qualeant duob⁹ mō
 talibus. Oportet ēt. iij. quot as
 p̄dicatoꝝ mortaliū dicere q̄ me-
 moratur q̄ quia quotiēs ēcircū
 stantia. Uñ oz dicere. p̄ma vice
 feci cū talibus circūstātijs. ⁊ fa-
 uice taliter aut taliter. Oportet
 ēt fm aliquos dicere quantū vl'
 circūstancias quāsdā q̄ licet n̄
 mutant sp̄m. addunt tñ notabi-
 lē q̄ritatē malitiē ⁊ deformitatē
 ut in furto multū addit ad paz.
 Uñ qñ quis tales circūstātijs
 noscit ex se vel ex cōfessoris inq̄-
 sitione. ēt sunt confitende sc̄d̄m
 multos. Tho. tñ dicit q̄ nō opō-
 tet. Scorus dicit q̄ nō ē certuz
 eas cōfiteādas esse. s̄z tutū ē fieri
 ⁊ utile. Oportet ei q̄ q̄s cōfitea-
 tur peccata q̄ dubitat ā sint ue-
 nialia vel mortalia. Quia s̄z bo-
 nauen. qñ hō aliquod ueniale
 suū. credit esse mōtale: aut dubi-
 tat pbabilz an sit mortale aut
 ueiale. ⁊ sic dubitat an confite-
 ri teneatur an non: si illud non
 confitetur: tunc expōeret se dis-
 crimini. ⁊ in his que sunt saluē
 dimitteret partem securioꝝ q̄s
 faciliter cōsequi posset. Et tho.
 di. xxiij. q̄ qñ q̄s dubitat de ali-
 quo peccato an sit mōtale tene-

tur illud confiteri dubitatione
 manente. quia quicquid cōmit-
 tit aut omittit. i quo dubitat ēē
 peccatū mortale. peccat grauiē
 discrimini se committens. Debz
 ergo cōfiteri zē put habet in cor-
 de non dicendo se peccasse mor-
 taliter: sed iudiciū cōfessori.
 de hoc relinquendo. **T**ertio
 aduertendum ubi uel cui quis
 confiteri teneatur: **R**ñ. secundū
 tho. in. iij. di. xvij. q̄ non omni-
 sed sacerdoti habenti iurisdic-
 tiōē i cōfiteāte. Et sunt plati q̄ u-
 or. Papa habet iurisdic-
 tiōē i oēs. Ep̄s i dyocesanof. Pleban⁹
 in prochianos suos. Et platus
 collegij vel monasterij uel ordi-
 nis in sibi subiectos. Et quilibz
 prefatorum pōt potestatem suā
 alteri cōmittere. qui etiam secū-
 dum cōmissiōem pōt absolueri
 Sed quō tenetur ad celatōem m
 confessionis hoies: ⁊ ēt ad alia
 celatāda: **R**. fm doc. cōter in. iij
 di. xxi. q̄. vij. sunt sigilla hoiem
 ad tacenduz astantia. nisi de re
 aliūde sciat. Prio ligat ad tacē-
 dū cōfessor de pc̄is ⁊ circūstāti-
 is ⁊ p̄sonis in cōfessiōe p̄ceptis.
 Sc̄do: n̄ cōfessor q̄ audit confi-
 tētē a cāu vel a p̄posito l' interpre-
 tādō signa muti vl' yba ide oma-
 ignorātis. Tertio q̄cunq; audit
 ab aliquo p̄cedentium ⁊ euella-
 tionez confessionis adhuc tene-
 tur tacere. Quāto confitēs qui

ſuelatōem iniunctōis penitētie
 probabiliter crederet confesso
 rē ledi tenetur celare. alioquin
 uerenda p̄ris ſui non coopiens
 ſz diſcoopiens cum cham male
 dicit. Quinto q̄n un⁹ ab alio pe
 tit cōſilium recōmendans ut ſ
 celet. aut hoc accipit ad celādū
 tenet celare. niſi aliūde deobli
 garetur. ut patet infra. p̄cepto.
 viij. c. iij. d. xij. c. Sexto q̄ p̄ce
 pit ab alio v̄ba q̄ ex natura fac
 ti talis ſunt materie q̄ reuella
 tio noceret. tenetur taceſ. min⁹
 tñ q̄ ſi ſe ad ſ obligaret. Septi
 mo ſeruus auſcultans a propoſi
 to. uel a caſu ſecretuz q̄ tracta
 tur in curia dñi ſui tenet celare
 z ſi frangit. ius ciuile grauiter
 eum punit z ius diuinz. Octa
 uis mod⁹ uocat ſigillū ſecreti.
 z ut dicit pe. de paſ. ubi prius.
 q̄ oēs talia ſigilla frāgentes de
 q̄bus dictū ē. peccant grauē. ni
 ſi aliunde ſciant. v̄l ordo correc
 tionis fraternelle uel denunciatiōis
 uel p̄ſumptio boni uiri cui dicit
 reuellationē quorūdā d̄ p̄fatis a
 n liter ſiendum expoſcant. An at
 poſſit fieri laico confefſio: R. q̄
 in nullo caſu neceſſe ē laico cō
 fiteſ. q̄ cū claues nō hēat. non
 pōt abſoluere. Sz q̄n q̄s n̄ hz ſa
 cerdore ſufficit p̄poſitū confiten
 di. Uerūtamen. ut dicit magis
 di. xvij. z alij doctōes plures pe
 nitens. talis in articulo mortis

non hñs ſacerdotem non teneſ
 ſz poſſet cōfiteri ſeculari ut ue
 recundia ſibi cedat i ſatisfactio
 nem. z alter ſibi cōciliari poſſit
 z ut oñdat ſuū poſſe facere. De
 bet etiam cōfiteſ diligenter ca
 uere ne alterius famaz: ſicut al
 ē tenetur in confefſione ledat
 manifefſtando alterius perſone
 occltū peccatū graue: z ifamās
 q̄ p̄ſonam confefſor actu noſcit
 aut noſceret uerifimiliter p̄ fu
 turo. Nec confefſori ſuſcitanti
 debet eam patefacere. niſi prius
 circa iſtam perſonam ſeruafſet
 ſuper hoc formam correctionis
 fraterne. Aut eſſet forte alique
 cauſe. propter quas etiaſ extra
 confefſionem poſſet. aut dberet
 illi ſacerdoti illas res denntia
 re. aut alias deferre. alias dicēs
 uel iubens dicere peccat detra
 hendo. Et ſi cui in aduertentia
 factū ē: aut ex ignorātia d̄ illd
 confiteri. quia in ſacramēto pe
 nitentie multū ē p̄c̄m uitanduz
 Un peccat qui in cōfefſione di
 cit. Uicini mei iſta cōiter faciūt
 uel cōe eſt hoc peccatum in ci
 uitate: uel in patria mea. uel noſ
 omnes ſumus tales. Sed dice
 res quid ergo faciendum eſt mi
 hi in p̄cō circūſtationato talr
 q̄ non poſſū eius ſp̄m exp̄mē
 niſi alium notem. ut ſi filia cuſ
 patre peccauit: R. n. quod debz
 q̄rere aliuſ confefſorem hñtem

p

auctoritatē quem si non cōpetē
ter repit .petat licētiā alteri sa
cerdoti cōfiteri. Et semp talem
qr̄at q̄ nec noscat aliū .nec ueri
similiter noscitur? sit. ⁊ si nullū
re p̄iret q̄n nosceret aliā p̄sonā .
dicit bona. ⁊ durā: si etiā iminet
casus necessitatis. ut quia se pu
tat statim moriturū. q̄ famā p̄
ximi q̄rtum p̄t d̄z custodire. sed
magis d̄z suam cōsciā purga
re. Tho. in. iij. di. xvii. q̄stione
de cōfessōe. articulo tertio dicit
In cas. b^o illis q̄n cōfitēs scit sa
cerdotē suū hereticū. aut sollici
tatorē ad malum .aut fragilem
qui ad p̄c̄m q̄ q̄s ei cōfitēr sit
pronus. uel. si reuellator: esse cō
f̄f̄siōis p̄babiliter estimēt. ul si
p̄c̄m q̄ ipsuz cōmissū sit de quo
q̄s cōfiteri d̄z. ⁊ in casibus i q̄b^o
p̄babiliter penitens piculū sibi
uel sacerdoti ex cōfessione ei fa
cta timet. debet recurrere ad su
periorē uel ab eodē petere licē
tiā alteri cōfitēndi. Et si licē
tiā h̄re nō possit. idem est iudici
um .q̄ de illo q̄ non habet copi
am sacerdotis. Unde magis de
bet eligere laico cōfiteri. nec in
B̄ trāsgredī aliq̄s preceptum ec
clesie. quia precepta iuris positi
ui nō se extendūt ultra intentio
nem precipientis. que est finis.
precepti. Nec autē est caritas
s̄m apostolum. Unde. Bernar.
dicit. Illud quod est institutuz

pro caritate. non debet militār
contra caritatem. Sed confes
sio pro caritate instituta est que
contra caritatem militaret. si
homo ad confitenduz uni sacer
doti artaretur in casibus reci
tatis. Nec fit aliqua iniuria
sacerdoti. si in precedentibus
casibus ab eo diuertitur. quia
priuilegium meretur amittere
qui concessa sibi abuti p̄tate.
Dec. d. tho. It̄ caueat cōfitēns
s̄m p̄fata quātum p̄t ne cofitea
tur reuellatori cōfessionis. uel ei
qui pronus sit ad odium audita
cōfessionis materia uel ad lu
xuriā. Et sic d̄ alijs. s̄z n̄ necessa
ria ibi abscondat l̄ aliu cōfessorez
secūduz predicta querat. Nam
q̄n circūstātie incitantes ad libi
dinem peccatum aggrauantes
q̄ nō tamen ad aliud genus p̄c̄i
mortalis trahunt: tales quādo
q̄s debēt ⁊ p̄it laudabiliter reti
ceri adhibita debita discretōne
sc̄dm cōsiderationem turpitudis
circūstantiarū. ⁊ prouitatis ad
malū ex eius cōfessione siue i
cōfitēnte siue in cōfessore. Noi
etiā ut dicit bona. uolēri medita
ri cōfitēnda d̄ luxuria cōpetit pri
us domare carnē per ieiunia. ⁊
hui^o mōi cōsiderat̄ utilitatē p̄c̄oz.
iferri penas. ⁊ hui^o modi. ⁊ sic d̄
testari ne caro icalescat. Quod
si nō iuuat oportz utiq̄s necēaria
ibi fieri. ⁊ sacramētū ibi iuuat̄

pē nē noceat s; illud marci .ul
tuno. ((z si mortiferum qd bibe
p rint non)) zc. **Quar**⁹ modus ī
confitente debet seruari v; ut si
vult absolui oportet de nēcita
te z sub pena noui pēti q; sit in
caritate. uel atiritus. Un z sco.
dicit. q; homo tenet cōfiteri cuz
displicentia pēti cōmissi z cum
proposito abstinēdi a pētis. z et
cum pposito obediendi i suādo
istam satisfactionē z penitētiā
q; ab ipso sacerdote sibi iposita
uoluntarie assumpsit sine in se
suscipiet. Et bonauen. dicit. q;
si accedit ad cōfessionē z absolu
tōem sine premissa dispositione
pbab li. immo accedit cū ōria
dispositōe. ut q; sibi placet aliq;
mortale pētm tunc peccat mor
taliter. q; illud sacramtū q̄stum
in se est irritum facit. qd n̄ ē sine
cōtempnū. **P**ericulū ḡ ē nolēri
bus restituere. inuidiam tenen
tibus. z carnalez amorem tenē
tibus luxariosum. **I**ste tamē q;
fictus est id ē qui non habet p
positum cauēdi mortalia. s; p
ponit cōmittere. uel n̄ displicent
preterita mortalia audiendus ē
z sibi peitentiā iponēda p emol
litōe cordis. s; n̄ est absoluēdus
q; fictio talis ē sibi peccatū mor
tale si sic uellet absolui. **I**tem
caneat confitens ut ptūc nō sit
ī excomunicatōne maiori q̄a a
nullo pco p̄t absolui non preab

solutus a sētētia excomunicatō
nis maioris. **I**te cōfessio sit uera
ut nihil dicat hō scienter falsū
fictē se laudando uel utupādo
etiā se. q; tūc mētiēdo .i. s̄ men
tem loquendo fieret pcor. itē sit
nuda absq; obscuritate vboruz
occulante pēa aut circumstanti
as. Sed cōf. tēs oia cōf. tēda q;
tuzcunq; sunt turpia exprimat.
ut potest honeste z decenter ta
liter in z cū talibus uerbis ut cō
fessor plene z clare itelligat pēi
spēm z circumstācias agguantes
Quinto. Qn̄. id est rps cōf. tēdi
obseruandum est. **U**bi notā
dū q; ex pcepto ecclie. Dis utri
usq; in decretal. tenetur homo
ad cōfessionē in oīni āno ad mi
n⁹ semel z potissime in q̄dragesi
ma añ pasca. q; tūc qlibet tene
tur cōmunicare. **S**ecūdo ut di
cit sco. ex pcepto diuino ille q; cō
misit mortale de quo n̄ est cōf. tē
sus tenet illud confiteri q̄ncūq;
ē in morris articulo quia q; ibet
quando sibi imminet iudicium
damnationis. z iudicium miseri
cordie: tenetur se ad misericōdi
am preparare q̄ntum potest. s; i
ibi ē huiusmodi. s; i i firmitate
ubi merito formidat sibi mortē
imminere. **S**ecundo quādocūq;
se expoit actibus periculosis ad
mortem. sicut in bello mōtali in
naufragio. z similib⁹. **T**ertio qn̄
uult exercere act⁹ q̄b⁹ specialif

debetur reuerentia . ut quando uult communicare ul' celebraſſe preconfiteri debet poſt mortale peccatuſ. habita ſacerdotiſ copia. Subdit ſco Et in ſimilibuſ ſimile eſt iudiciuſ. Quarto qñ quiſ habet preſentiam eiſ qui p̄t eum abſoluere. Et uerifiſimiliter timetur quod non ſit illi' aut aliter abſoluere poterit preſentiam unquam i poſteruſ habituſ. Item quinto teneretur qñ coſciſ a erronea aut dubiuſ probabile auget ad confitenduſ. Item ſexto quando uouiſſet certis temporibus uelle confiteri. **¶** Ex precedentibus omnib' patz. z maiſte ſequitur q in certis caſib' eſt neceſſariuſ confeſſio iteranda. Primo qñ quiſ diuidit confeſſioneſ ſic q ſciēter z a ppoſito ſeruat aliquod mortale quod omnino non uult conſiteri: aut qd nō uult illi ſacerdoti ſz alteri conſiteri. Talis tenet oia p̄coſſa iterato conſiteri etiam tacituſ peccatuſ quod tacuit ſciēter. Secūdo quādo conſiterens eſt in excommunicatōne maiori. q: tunc ut dicit tho. in iiij. di. xviii. nō p̄ticeps eſſe p̄t ſacramentoz. nūi pri'a uicū abſolutuſ p̄ſato. Tertio qñ qſ contemnit ſatiffactioneſ aut negligit impleſ ſatiffactionē. z ſatiffactioniſ obliuiſcitur. Tūc ſm aliquoſ confeſſioneſ oportet iterare. Alias neſciret ſatiffactioneſ

iniungere. Dicit taſm bonanen. q primuſ z tertiuſ caſuſ intel liguntur quando conſiterens mutat coſiſſorem. Nam ſi precedenti conſiteretur. z talis mēoratur de peccatiſ. tunc non oportet iterari. Aut nō. tunc oportet ſm aliquoſ iterari. Item non oportet iterari propter peccatiſ obliuiſ re cordationem: ſed ſufficit obliuiſ conſiteri p̄c̄m. z obliuiſionem p̄prie negligentie. Et alia p̄coſſa in generali dicere. Puta cū plura confeſſuſ ſum obliuiſ fui etiaſ de iſtiſ. **¶** Quo ad tertiuſ p̄ncipale. de generali confeſſione notandum eſt q generalis confeſſio eſt duplex quedam generalis z publica q fieri ſolet i acceſſu ſacerdotiſ ad altare poſt ſermonē ad populū. In religi onibus etiaſ quibuſdam in pri'a z añ p̄pletoriū. Nec ualeat ad ſiſmiſſionē uenialiū. qñ qſ dirigit ſi ea confeſſionem illā ad deletionē culpe eorū z pene toti' uſ p̄t ſm exigentiā deuotioniſ. z actualiſ coſiſitōiſ. etiaſ i generali. Alia eſt general ſacramentaliſ in fine confeſſionis. ubi poſt ſcita z coſſa p̄ticulariter. dat qſ ſe reum in multis aliſ prout de ignoratiſ ſupra dictū eſt. Et etiaſ d obliuiſ. Et talis ualz ad deletionē etiaſ mōtaliū z uenialiū. Et pluſ qſ p̄cedēſ non ſacramentaliſ qz ibi eſt uis clauū

Capitulum .x. de satisfactione

Satisfactio quae est tertia pars penitentie. idcirco circa eam tria sunt uide da. Primo quod de causa oportet fieri et in quibus consistat. Secundo de medijs contra reiduum peccati. Tertio de periculo eorum quod tardant con uerti et satisfacere. **Q**uatum ad primum. Nondum secundum Theodorem. i. iiii. di. xiiij. ad uidendum quod et cur oporteat satisfieri deo. similitudo accipi debet in humanis. Nam homo qui offendit primum peccat contra amicitiam in quantum sibi affectum debi tum non impedit. Et etiam peccat contra equalitatem iustitie in quantum rem alteri debitam subtrahit. Sic peccator quantum ad affectum peccati amicitiam dei uiolat. et per inobedientiam diuine legis deo debitum subtrahit. **E**x primo amittit gratiam. et incurrit offensam: ex secundo meretur penam. cuius etiam post actum peccati cessationem manet debitor. et se per usque ad penitentiam de peccato. Illa autem obligatio ad penam uocatur reatus peccati. contingit autem inter homines aliqui dimitti offensam alicui. et hoc per preparationem amicitie non dimissa pena satisfactoria. ut cum offendens placat offensum uerbis. et taliter quod recipit eum in pristina amicitia. At tamen offensum ad huc ab eo exigit satisfactionem aut damni illati recuperationem.

aut rei ablata restitutionem. vel si male aliquid. Sic ad propositum. Quia homo per penitentiam se deo subiicit per peccatis: cetero modo et confitendo in uoto ad minus deus remittit sibi peccatum quo ad offensam. quod recipit eum ad amicitiam restituendo sibi gratiam gratificantem. sed nondum sibi peccatum dimittit quo ad totam penam. Sed etiam mortali debitam sibi mutat in temporalem: quando ceteritur inproportionata tamen uiribus penitentis in hoc modo. et id in purgatorio luendam. secundum theodorem. et bonauenturam. **L**uero confitetur et absoluitur tunc eadem pena in clauis sic minuit quod efficitur proportionata uiribus penitentis hic et in toto aboleri potest per satisfactionem in uita presenti. Et uiz talem diminuendi christi passio penitentie sacramento contulit. Et sic patet causa quare oportet satisfactionem fieri. **S**ed quereres. pro quanto tempore uel per quot opera purgatorium abolet per satisfactionem hic uel in purgatorio: **R**espondeo. nichil factum super. iiii. di. xvj. Quis hanc profunditatem inuestigauerit. cum apostolus clamet: et scie dei: quod incomprehensibilia sunt iudicia eius. **N**onne estimas illum summe bonum odio uel inuidia abscondisse. sed potius ex bonitate sua per sua utilitate magna. **S**cit enim in scolis

illud gñ. viij. q. (sensus et cogitatio hoī sunt ad malū pna) Un si sciret quanta sue culpe debeat cōtrītio ut delectat reatus pene eterne. ul' purgatorij. iam ad maiora nō tenderet. s; hijs contentus. multa purganda coaceruaret. Lū. tamē purgatorij pēa c oēm mūdi penā excedat. **S**z q̄ sunt opa per q̄ satisfacere possum? R. s. docto. i. iij. xv. di. ad hoc q̄ opus aliq̄ sit satisfactoriū deo pro pcc̄is q̄nq; req̄runtur. Et idē intelligendū de passione satisfactoria. Primū oportet q̄ sit opus bonum et bñfctm cedens ad honorem dei. op' ei malū aut malefctm q̄tūcūq; ēēt penale n̄ satisfaceret. qz non ēēt ad honorem dei. immo s̄. et penā meretur illud agens. fm plures etiam doctores opus satisfactoriū o3 q̄ sit caritate formatum. Scdm ē q̄ sit penale d̄ sui natura. ita q̄ homo p̄ tale opus subtrahat sibi aliquam delectationē corpalem. aut cōmodum cōporale. aut utile tpale. op' ei bonū n̄ penale iō n̄ satisfacit. qz illud pcc̄ori q̄ peccando plus iusto habuit nihil d̄ suo subtrahit q̄ tñ req̄it iustitia. s; pcc̄or p̄ tale op' solum p̄ficitur. Itō opōret opus satisfactoriū esse bonum ut cedat ad honorem dei. et penale ut aliq̄ cōmodum subtrahat pcc̄ori. q̄ nimis habuit se

quando ppriam uoluntatem s̄ dei preceptum. Itō dicit aug. d̄ vā et falsa pnia. Sūt digni fructus uirtutuz. q̄ nō sufficiūt penitentibus. Penitentia ei grauior res expostulat ut dolore et gemitibus. mōtū impetret uitam. Alia rō q̄re opus satisfactoriū d̄ esse penosum. qz d̄ esse p̄seruatiuum a futura culpa. et ideo ne faciliter redeat ad uomitum tanq̄ afflictiuū expertum et medicinalē debz ei se penosum. **pe ne enim sunt medicine. ij. eth.**

Sed s̄ si sic tunc quanto q̄s d̄ cēt uirtuosior et in caritate maior. tanto minus satisfaceret. qz non aut modicum ē penosuz asuetis talibus ieiunare. Itē o3 eadez rōne n̄ esset satisfactoria. Nam iaco. v. dicitur. Tristatur quis in uobis oret aut psallat? R. tbo. ad ambo. Quādo diminutio penalitatis prouenit ex p̄te actus. tunc diminuit satisfactionem. **N**am ceteris paribus minus satisfacit qui ieiunat cum piscibus. quam qui cuz pane et aqua. Et minus satisfacit q̄ dat denarium. pro deo. q̄ q̄ dat illorenum. S; diminutio penalitatis que prouēit ex promptitudine uoluntatis. q̄s causat caritas et habitus. non diminuit efficaciaz satisfactionis. Quelibet igitur o3 etiaz hz uim satisfactoris. qz q̄uis habeat suauitatē

spūs: tñ hz etiã afflictionez carnis spūi subseruientis. Un̄ greg. sup ezech. Dum crescit in nobis fortitudo amoris itimi: infirma mur pculdubio fortitudine carnis. Tertium est ut sit uolūtariū. ut sic sit hominis. Un̄ si ab aliq̄ tota r̄ uolūtario. et renitente exigeretur pena ille non satis faceret. sed forte satis paterē. Unde apud deū non esset opus satisfactoriū. si esset op̄ mere inuolūtariū. Quartū ē: ut sit asumptū ab hoīe ad h̄. et pp̄ illuz finē. ut p̄ ip̄m puniat in se p̄c̄m suū: ut sic pl̄z sibi deū quē offendit p̄ p̄c̄m. Quintū ē ut illd̄ opus sit alias indebitū. id est ut ad h̄ opus hō non teneatur aliunde. quia si sic. tunc non satisfaceret pro peccato isto. quia non esset correspondens illi secundum iustitiam sed alteri. Sed contra. si sic tunc nullus possz deo satis facere. quia rōe creatōis. gubernationis. redemptōis. et pp̄ alia d̄bemus deo oē opus bonuz. fm̄ illud xpi luc. xviij. ((Lū fecerit̄ oīa que p̄cepta sunt uobis dicite serui iut les sumus q̄ debuim̄ facere fecim̄)). R̄. Tho. q̄ quā uis hō omne q̄ p̄t̄ deo debeat debito decentie. nō tñ d̄bito necessitatis et precepti. qz non exigitur de necessitate ab hoīe oē q̄ p̄t̄ facere. imo hoc ē ip̄sibi le. totū conatus in unum dirige

re. cū circa mlt̄a opōteat distrahi. Est aut̄ hōi quedā mensura a deo cōstituta ad quā tenetur. et que ab eo exigitur. s. obseruātia mādator̄ dei. De reliquo uero. s. de opibus superogationis p̄t̄ facere p̄ peccatis. Potuissz tñ d̄us nos obligasse sic: ut q̄cqd̄ possumus teneremur: s; ex maxima misericordia n̄ fecit: s; solū obligauit vi p̄cepti ad d̄caloguz et ad ea q̄ p̄ceptiue i eo continētur. De r̄liquo possumus opa satisfactoria exercere. Exempli ḡtia d̄ns liberalis hz seruū emptitiū. quē si uellet iuste possz artare: ut quicqd̄ lucraretur d̄ni esset: sed ex liberalitate dominus misericōditer solū petit: ut d̄ uinea magna decē mensuras tñ uini det ānuari. et de residuo ad modū pp̄riū et suoz lete uiuat. sic ēt deus tñ d̄calogū a nobis exigit. et q̄ in eo p̄tinētur ip̄licite p̄ modū p̄cepti. **S**unt igitur ut ex premissis inferri p̄t̄. sex opera satisfactoria i genere. capiēdo opus satisfactoriū general̄ v; p̄ interioribus et exterioribus laboriosis actibus. Primum est contritio inter̄: ier̄ pro peccatis. et ēt dolor cōsequens in corpore pergenitus et huiusmodi. Et hec cōtritio tāta p̄t̄ esse. ut ēt omnem penā d̄beat. Ex quo p̄z p̄ q̄ qui libet quādo cumq; de peccato preterito recordatur debet

dolere de eo . Et quotiens B fa
cit . totiens minuit penā . sz si re
cordei cū delectatione tunc au
get penam . Secūdo expedit ut
sepe cū amaritudine aie de pre
teritis sponte doleamus . Nec enī
faciant hoīem securiorē de dī a
micitiā . Delent penā magnam
hūiliāt . z a reciduo pseruāt s . n
opus satisfactorium ē oris cōfes
sio . qua hūiliat se q̄s mala p̄p̄a
dicendo rōe . cuius pena ēt miui
tur p peccatis . Unde expedit di
stincte confiteri . z nude z humi
litas maior ibi sit . z medicamē
aptius apponatur . Tertū satisf
factorium opus est passio peno
sa uerecūdie cōfessionē cōsequēs
q̄ uerecūdia etiam multum tol
lit penam . Unī aug . z alex . ma . i
.iiij . di . xvij . Qui per vos pecca
stis p uos erubescatis . Erubescē
tia ei ip̄a ptem hz remissionis .
Quartū est elemosina . Quintū
ieiuniū . Sextū ē orō . Et hec s̄t
tria in genē q̄ cōiter uocant̄ sa
tisfactoria . Nā p elemosinā itel
ligit̄ oē illud q̄ ex mia expēdi t̄
impendi p̄t proxio in utilitates
p ieiuniū intelligit̄ ois corporis
afflictio . siue p abstinētiā siue
p uigiliā . pegnatiōes . asperi
tates uestium . duritiās stramē
torū discalciatiōes . pedum ul la
bor corporis . ad idē sunt flagel
la quib⁹ hic punimur . q̄ lz nobis
nō infligamus . ea tñ aliunde in

flicta . accipimus patienter . pp
ter deum i purgatiōem nr̄am .
Ro . v . (Tribulatio patiaz opa
patia autē p̄batōem) id ē p̄cō
rū purgatiōz ut di . glo . Per ora
tōem uero intelligit̄ omne opus
exterius . ad cultum latrīe perti
nēs z ad hoc ordinatū . ut hō p
adiutus z stimulatus ascendat i
deum contemplatiue . ut oratio
uocalis . psalmodia . sacrificia .
oblatiōes . z similia . **P**onunt̄ g
autē tria p̄fata . in genere . Pri
mo ut p omnia q̄ habem⁹ a deo
bona satisfacimus . elemosina d̄
rebus exterioribus . ieiunio de
corpore . z oratione de anima .
Secūdo q̄ circa tria cōtingūt
peccata . Quedam ei sunt i reb⁹
ut auaricia . alia in corpore : ut
luxuria . z gula . alia in spū ut s̄
bia . inuidia . ira . z accidia . Ergo
p oia pro oibus satisfaciendum
ē . uidelicz per elemosinā s̄ aua
ritiā . per oratiōem s̄ supbiā . z
p ieiunium s̄ luxuriā . Tertio
q̄ tria bona temporalia tres ra
dices sunt om̄ium p̄cōz . auari
cie enim radices sunt exteriora
bona s̄ q̄ grande remediū ē ele
mosina . Radix supbie inuidie .
accidie ac ire ē in spū . s̄ q̄ est
orō . Radix uo gule z luxurie i
carne ē s̄ q̄ ē ieiunandū . Ex q̄
b⁹ patet q̄ cuilibet consultuz ē
ut uideat ad q̄ uiciū plus incli
natus ē . vt cōtra illud assumat

h aptius op^o satisfactoriū . Sz
dubiu^z ē an q̄s in mortali pctō
possit satisfacere: R̄ . primo fm
sco . Qui penitentiam sibi i cōfes
sione z in absolutione iniūctā
a sacerdote z a cōfiteute volun
tarie assumptam abijcit volun
tarie z sine rōnabili causa z ne
cessaria nolens eā implere . ē ino
bediens . z illa inobedientia est
pctm mortale . q̄r est transgres
sio p̄cepti ecclie z uicariū dei pp
illud piculū ē sanuz cōsiliū ut cō
fessor n̄ iniūgat pctōri penitētiā
nisi de cōsensu suo . nec aliq̄s nisi
de q̄ sperat q̄ eā impleat . Immo
a cōfessor amonēd^o ē cōfite^o an
sibi eā competat recipere . z uerisi
milit^o portare . Scdo dicit tho .
z cōmuniū doctores lz sco . con
trariū teneat q̄ nullus satisfacere
p̄ extra dei caritatē . Opera
tū penalia extra caritatē facta .
q̄ reliq̄ssent effectum q̄ iā i con
trito esset . n̄ oportet iterari ut i
elemosina z maceratōe carnis
fieri p̄ . Est ei fere tū penosum
dedisse unū florenū sicut dare
denariū . z siliter ubi p̄ abstinē
tia effect^o i carne relict^o esset .

Capitulū Undecimū .

Quia in satisfactionis in
iunctione z propria ipo
sitiōe semp̄ puidenduz ē
contra recidiuum pcti . idcirco

hic tria erunt uidenda . Primo
de remedijs i recidiuū pcti . se
cundo de periculis eoruz q̄ tar
dāt conuerti . z satisfacere . Ter
tio an uiuus p̄ pctōre uiuo satis
facere possit : z an talis mereat

Quantū ad primū notādū q̄ a
p̄ doctores quosdā in proposito
bene exptos tres de hoc dātur
regule . Prima est q̄n quis est i
grati pctō a quo desiderat sana
ri z p̄seruari . statuat sibi firmi^o
obseruare aut ad tempus uoue
at . qd̄ pro qualibet nice qua re
cediat unam uel plures de tri
bus p̄tibus satisfactionis uelit i
plere v^z q̄ post pctm cōmissum
infra tres dies ieiunet in pane z
aqua . Ut prima die dicat septē
psalmos peitēriales . secūda ieiu
net i pane z aq̄ . tertia det i ele
mosinā unū solidū . l^o q̄ quotiens
cōtingit eum recidiuare q̄ tunc
ifra unum ul̄ duos uel tres dies
se obligat ad cōfite^o . D^o mōi i
medium uerus penitēs rationa
biliter debet acceptare q̄a uide
mus multos p̄pter penas a ui
cijs cessare : ut fures z latrones

Secūda regula seu secundū
cōsiliū est q̄n q̄s se sentit pro
num ad cē um uiciū statuat fir
miter . uel ad tempus se uoto ob
liget . q̄ si cōtingit eū taz uehem
ter temptari de illo pctō . q̄ etiā
oīno deliberet intra se sic agere
Tū nihilomin^o antea dicē uelit

septem psalmos penitentiales. aut flecter genua corā cruce to tiens. vel orationem aliquaz di cere uelit beate marie . vel alij sancto anteq̄ opus illd̄ nephari um perficiat. Ratio quia sic fie ri potest. ut deus cū temptatōe faciat puentum propter orōnes ⁊ humiliaiones: ⁊ q̄ homo ces set a malo. **T**ertia q̄n̄ p̄c̄er de certo vicio tēptatur statuat fir miter ⁊ ad hoc assuefaciat. quōd q̄n̄ sentit se ad tale p̄m̄ inclina ri. mox aīz suū trāsserat ad cogi rādū aliq̄d̄ terribile sibi futuruz ⁊ p̄ tale p̄m̄. puta dānatiōez eter nam: mortē iminentem: āmissio nē v̄tutū: ⁊ cōsortiū oīm sancto rū ⁊ dī ⁊ regnī celorū societate demonū: igniū: flāmas. Rō . q̄a illa ualent : ut rō in p̄ntia temp tatiōis a sensualitate obumbra ta ⁊ allecta: non possit : tūc per fectam ⁊ solidam cogitationem de deo ⁊ honestate uirtutū h̄re Per p̄efatum tertium modum facilius respiscit f̄ducitur ⁊ fre natur a malo ad bonuu. Nam p̄ illa terribilia ratio quasi sopi ta excitari pōt. quasi ad fugien dum causam tanti mali. Quan tūcunq̄ enim quis temptaretur acriter. si penalia intense q̄s me ditaretur: ⁊ firmiter quis crede ret. talia se icursuz desisteret a cepto malo: ut p̄z in uolentibus luxuriari: q̄n̄ p̄cipiunt homines

uidere. uel se decapitandos. tūc enim excitata ratio dicerz. quō sum tendis. Nunquid pro tam leui. tūm bonū uis perōre. Dec f̄ media in foro p̄niali imposita. uel a se sponte extra foruz peni tentie assumpta sunt cum ad iutorio diuino efficacissima re media s̄ recidiua. Sed q̄a heu pauci confessi talia remedia ag grediuntur ⁊ pseuerāter sezuāt: idcirco pauci uere peitentes re periuntur ut i estate p̄ pascha trāfactum rei crebro p̄bat eue tus. **Q**uo ad f̄z p̄ncipale no tandū. quod p̄c̄ore cōv̄sionez suam tardantem terrere d̄bent ⁊ ad ouersionem inuitā quiq̄ Primū est piculū mortis. ⁊ q̄ rara est uera ⁊ fera p̄nia. Nā se cūdum omēs docto i. iij. di. xx. q̄z diu q̄s in hac uita utiū ratōe. p̄ salubriter ⁊ uer̄ penitere. ut p̄bat aug. in libro de uera ⁊ fal sa p̄nia per latronez luce. xxij. Et ezech. xvij. ((Quacunq̄ ho ra ingemuerit p̄c̄or uita uiuet ⁊ nō morietur)) fm unaz litterā ut magister allegat. sed tamen ab eo qui diu prius distulit peni tere. uix ⁊ multum difficulter potest in extremis haberi uera penitētia sufficiens ad salutez Quia aut homo moritur ita su bito q̄ n̄ ad̄t̄it se mori sic dōmi endo. ⁊ tunc expedita res est q̄ tunc iudicatur sicut reperitur.

Aut p̄cor aduertit se mori .sed
 p̄ unam horā aut morulam mo
 dicaꝝ z tūc q̄r hō i rep̄tinis ope
 ratur fm̄ habitum . ideo n̄ uide
 tur q̄ hituatus in peccatis tam
 repente fiat bonus . Aut mori
 quis languore p̄cedēte . z sic ad
 buc q̄ pri⁹ distulit penitere . uix
 z multum difficulter p̄ i extre
 mo h̄re ueram p̄niaz sufficientē
 ad salutē . Qd̄ p̄bat sco . ex uer
 bis b̄ti aug. in li. de uera z falsa
 p̄nia quattuor ratōibus . Et ma
 gister allegat di. xxi. q̄r ad cōtri
 tōem exigīt usus liberi arbitrij .
 quo rō diligēter de p̄cis delibe
 ret . z uoluntate libera detestē
 ea . Sz istorū usus ubi statī imi
 net mors terribilissima . timore
 z dolore uehemēter impeditur
 Un̄ aug. difficile ē ut tūc sit ue
 ra p̄nia : quando tam sera uenit
 quādo cruciatus membra ligat
 z dolor sensum opprimit . ut uix
 hō aliq̄ aliud cogitare ualeat .
 melior t̄n̄ est sera q̄ nulla . **f**ini
 le habes supra . c. vi. a . **S**ecū
 da rō . Ad ueram p̄niaz req̄ritur
 ordinata displicentia de p̄cis .
 Ad h̄ autē q̄ displicentia uale
 at z ordinata sit . oportet q̄ sit d̄
 bite circumstantōata . z maxime
 circumstantia finis z principij ac
 tui principalis . ut scz sit uolun
 taria z propter deū . Sz difficile
 ē tūc h̄re actuz sic circumstāōna
 tum . q̄r qui usq̄ tunc fuit impe

nitēs . n̄ uidetur ex seip̄o extorq̄
 re displicentiam nouā . nisi timo
 re pene imminētis : z sic n̄ pp̄ d̄
 um fit : sed p̄pter se z tantum pp̄
 uitare malum dānationis sue .

Presumitur . n̄ . si esset remotus
 a timore mortis z damnationis
 q̄ n̄ extorqueret a seip̄o displicē
 tiam peccatoꝝ . sicut nec prius
 fecit cū fuit sanus . Nec v̄r tē me
 re elicere displicētiā huiusmōi .
 Sicut nec mere libere i pericu
 lo naufragij quis merces pijcit
 sz solū timore piculi maioris . sic
 h̄is displicētiā p̄coꝝ : soluz timo
 re mortis aut dānatōis eam vid
 tur habere . **E**t talis displicētia
 in eo n̄ ē mere libera . z p̄ cōis n̄
 multū placens deo . nec accepta
 sibi . Ideo aug. dicit ibidē . Nul
 lus expectz quando peccare nō
 potest . arbitrij libertatez querit
 deus . ut delere possit cōmissa : z
 non necessitatem : caritatem z
 non timorē t̄n̄ : quia non in solo
 timore uiuit homo . Qui ergo se
 ro penitet . oportet non solum ti
 mere iudicez . sed diligere : quia
 sine cāitate nemo pōt saluus ēē
 non ergo timeat t̄n̄ penam qui
 penitet : sed anxietur p̄ gloria .

Hec Aug. Tertia ratio ē . Ma
 lus habitus usq̄ tunc continua
 tus : z in consuetudinem uersus
 multum inclināt ad peccata . z
 ad eorum placentiam . z sic ual
 de retrahit hominem ab actu

uere penitendi fm quem actuz
penitendi uere oz hoiem pecca
ta fortiter detestari. Similit ha
bit⁹ iordinati amoris ad mōz z
ad alia pñtia radicati in pecca
tore ipediūt multū displicentiaz
pro peccatis. multū nāq; difficilē
ē ut hō affectū suū; quē toto
tempore vite sue i huiusmodi res
fortiter inclinauit subito ab eis
retrahat. z in dñm flectat. vñ
aug. dicit. hec cōuersio si cōtin
gat alicui ēt i fine desperanduz
nō ē d⁹ ei⁹ remissioe. Sz qñ uix
aut raro ē tā iusta cōuersio tñm
dū ē de eo q̄ penitet sero maxie
cū filij quos illicite dilexit sint p̄
sentes. mundus z uxor ad se vo
cēt z cetera que illicite dilexit.
Multos ex hoc solet sera pñtia
decipere. Nec ille. Intellige li. p̄
sentes in seipis aut i suis fantas
matibus. q̄ retrahūt a forti dis
plicentia peccōz. Quarta ratio
q̄nto aliquis est minus dñs act⁹
sui tanto ad struōem r̄q̄rīt intē
siō displicētia. ut sit sufficiēs ad
delectionem culpe. Sed iste in
extremis positus est minus dñs
actuū suoz. qz tunc nullo mō
ē dominus actuū exteriorū. ad
peccandū. Non. n. pōt mechari
aut furari. z silia amplius facerē
ergo requiritur in eo fm strictā
iustitiā intensior actus displicen
tie ad eius iustificatōem. q̄ ad
iustificatōem sani. cū tamē uix

z difficulter habere possit eque
intensum. Et iō uix z difficulter
pōt tñnc habere uerā. pñtia z
sufficiētē ad salutē. Un̄ aug.
ubi prius. Abe pñtia dū sanus
es. Si sic agis securus es. quia
pñtia egisti: quando peccare po
tuissti. Si vis pñtia tunc p̄uo a
gere: qñ peccare non potes. pec
cata te dimiserunt nō iu illa.

Inuitat. v. ad statim se a pecca
to cōuertendū multiplex scriptu
re z sanctorū doctoz p̄suasio. vñ
eccē. v. ((Ne tardes cōuerti ad
dñm: z ne differas de die in diē
subito eni ueniet ira illi⁹ z i tpe
iudicte dispdz te)) Itē eccē. xxix
((Repromissio neq̄ssima mlros
pdidit)) Nequā v3 qz peccator r̄
promittit sibi q̄ ē p̄prium deo
de futuro tempore disponere.
Contra illud actuum. primo. ((
Non est uestruz nosse tempora
nel momenta: que pater posuit
in potestate sua)) Nequior est p̄
missio illa quia cum ip̄us infini
ti ualoris sibi a deo datuz fatue
expenderit. adhuc tamē p̄sumt
quod deus multū temporis adij
ciet sibi. Neq̄ssia ē illa p̄missio
q̄a talis non solum tempus sibi
datū pdidit. imo ēt i cōtumeliā
ip̄ius largitoris expēdit z i futu
rū expendere uult. Itē tardātes
cōuerti terrere deberet illō gn̄.
vi. z. vii. vt lz ad peitēdū dati es
sēt hoib⁹. cxx. ām̄. iñ. xx. ām̄ r̄cisi

fuerunt pp impiam. Itē luc. xii
dī illi q̄ dicebat aīe sue. ((Aīa
mea hēs multa bona reposita ī
annos plurimos. req̄esce. come
d. bibe. epulare. stulte hac noc
te aīam tuā repetere a te. q̄ at
pparasti cui⁹ erunt.)) Item lu.
ibidē. ((Et uos estote parati q̄
q̄ hora nōn putatis fili⁹ hoīs ue
niet)) rē. Ad idē ē aug. i. ser. de
īnocentibus. Hac inq̄t animad
uersiōis pena p̄cor p̄cutitur. ut
moriens obliuiscat sui q̄ uiuens
oblit⁹ ē dei. Et gre. Qui tibi ue
niam pmittit. diē crastinum non
spospondit. Qui pmittit penitē
ti ueniā non pmittit peccanti.

g **U**n̄ notat dñs alb. sup illo io
belis. i. ((Quis scit si conuertat⁹
z ignoscat)) conuertat⁹ inq̄ ab ira.
s. ad miā. Licet enim uerū sit
q̄ dicitur eze. xvij. ((Quacūq̄
hora p̄cor ingemuerit oim ini
q̄ratum eius n̄ r̄cordabor ampli
us)) tñ ualde incertum est utrū
ad ultimam egritudinem peni
tentiam differenti grām dare
uelit. In tali enī casu dicit gre.
Qui non uult cū poterit. iustus
ē ut inligatur ei nō posse cum
uoluerit. Un̄ prouer. i. ((Uocauī
z rēnuistis. extendi manus meā
z nō fuit q̄ aspicerz. desperistis
omne consilium meum. z incre
pationes meas neglexistis. ego
quoq̄ in interitu ur̄o ridebo))
Seq̄ i iobel. Et ignoscat id est

q̄ scit si ignoscere uelit. quāuis
certum sit contrito ignosci tñ in
certum ē an sit uere cōtritus. iō
ecc. v. j. ((Nemo p̄ hunc cōrige
re: quem ille despexerit)) Et. ii.
m. i. b. ix. ((Drauit scelestus uz
āthiochus ad dñm. a quo non
erat miāz r̄secutus)) Dec alb.
Duic consonant uerba aug. in
sermōe de p̄nā. ubi. dicit. Si q̄l
positus ī ultima nēcitate uolue
rit accipere penitētiā z accipit
mox reconciliabitur ei. Sic ua
dit fateor non illi negamus q̄d
petit. sed non presumimus q̄d
bene hinc exit. Si securus hic
exierit ego nescio. dare penite
tiam possum⁹ scz exteriore s̄ se
curitatē nō. nūquid dico dāna
bitur. s̄ nec dico q̄ saluabitur.
Si uis d̄ dubio liberari age pe
nitentiam dū san⁹ es. si sic aq̄s
dico tibi q̄ secur⁹ es. q̄ p̄niam
egisti eo tempore quo peccare
potuisti. Due res sūt. aut igno
scitur tibi aut nō ignoscit. Quid
hoz tibi sit futurū nescio. Ergo
tene certum z dimitte incertuz
id est age penitentiam sanus.
Dec aug. **S**z q̄no ad. iii. p̄i
cipale. dubium est an uiuus p̄
te uiuo p̄core satisfacē possit?
R. Tho. i. iij. di. xx. unus apud
humanaz amicitiam p̄ alio p̄
satisfacere. ergo multo magis a
pud denm. Tñ q̄ satisfactio est
etiam in remedium d̄ futurum

lapsus in futura peccata. **E**t qz vnus n̄ p̄seruatur a peccatis per satisfactionē alienā. ideo non ē pmittendū ut unus viu⁹: p alio uiuo penitentiā agat. nisi in ip̄o penitente appareat aliquis d̄fec tus. s. corporalis. p quē fit impo tens ad sustinendū satisfactōez vel spūalis. p quē nō fit pmptus ad portandū penā. Un̄ confiten ti pōt duplex satisfactio iungi. Una p̄ preteritis. alia p̄ futuris etiā unū opus pōt propter ab̄o iungi. Satisfacere igit̄ pōt vnus uiuus p̄ alio uiuo. z penitētiāz agere. ut dicit pe. de pal. in. iij. di. xx. z sc̄dm̄ doctores cōiter in multis casibus. **P**ri⁹ qñ forma inunctionis sacramentalis illd̄ contineret. ut si dicit. Oīa ieiunia q̄ tu feceris. vl̄ alij p̄ te fece rint. sint tibi i remissionē p̄corū. Tūc alteri⁹ ieiuniū p̄ me factū p̄ me satisfacit. Similiē si tibi i iunctū ē ire ad sanctū Jacobuz p̄ te uel per aliu⁹ vl̄ ieiunaf̄ per te uel per aliu⁹. **S**ecundo si ē oimoda in d̄ria. tūc idē ē. vbi gr̄a. Si ipositū ē alicui dare pecuniā. nō oīo idē ē si tu das vl̄ alius p̄ te de suo. Sed si seru⁹ tu⁹ de tuo daret ēt te in gr̄a z illo i mortali constituto satisfaceret. **R**atio quia elemosina esset in casu tali tibi meritoria. Ergo hoc opus est satisfactorium. **T**ertio quando quis non potest

satisfacere per se tunc pōt face re per aliū. qz talis uidetur uolū tas imponentis q̄ noluit ad im possibile obligare nec ad purga torium dirigere. Un̄ cū dicit̄ i penitentiā ieiunes intelligitur id est per teipsum si potes. si n̄ fac per aliu⁹. sicut etiam facta est penitētia pro nobis per chri stum. **S**ed tamen ut supra dictum est aduertendum. quod quando quis potest satisfacere p̄ seip̄s. z quando penitētiā data sibi est in remedium. si tunc ta lis alio modo non recompēset. certum est quod non sufficit per aliu⁹ fieri satisfactionem. ut si ieiunium est tibi impositum ad domandū carnē extra luxuriam non sufficit q̄ alius pro te ieiunet. quando carnē tuā uis nutri re. nec aliquo equipolenti edo mare. **D**ec̄ pe. de pal. **S**ed lz nunquid meretur satisfactens p̄ alio: Respondz Tho. z pe. de pal. quod quicunqz i caritate p̄ alio satisfacit. pro uiuo uel mor tuo sibi semp̄ meretur sed nō sa tisfacit pro se. sed pro alio solū. Unde pro se ita tenetur ac si ni hil fecisset. Simile est quia qui pro alio omni creditori soluit illum solum liberat. nō seip̄m nisi suo noīe illi soluat. lz ap̄ illuz de amicitia laudē h̄et. Un̄ uolentes p̄ se satisfieri ut prudēter z fidel̄ agāt. tria d̄nt notanter

seruari. Primo satisfaciens sit in caritate. et tale queretur. quod secundum cōiōrez et tutiorem opinionem. **A**c tus qui non est ideo acceptus nisi potest esse satisfactorius pro faciente nec pro alio ergo qui uult penitentiam suam alteri imponere nisi uelit se piculo exponere aliqui debet querere hominem de quo confidat quod sit in caritate uiuens caute. **S**ecunda doctrina quae uelut penitentiam suam alteri iniungere debet satagere quod non solum ille sit bonus. sed quod sit melior se. ut non solum sit satisfactoria. sed et magis satisfactoria. Unde haec est tertia causa propter quam licet alteri penitentiam tuam imponere etiam ubi tu met posses. sed satisfacere. quam scilicet tu uis melioribus occupari. sed non propter amorē carnis quam bene uis alias domare. sed quod deo magis carum uis facere. **T**ertia regula consulendum est diuitibus. nobilibus. potentibus et hominibus alijs peccatoribus. quod querant participationem honorum quam in religionibus sunt. quia ibi sunt penalitates plures quam alibi. et magis accepte in deo quam alibi. **S**ed adhuc est dubium. cum tres sint partes satisfactionis. oratio. ieiunium. et elemosina. quod eorum est magis satisfactorium: **R.** durā. di. xv. quoniam aliqua comparantur inter se debent comparari ceteris paribus existentibus. et secundum hoc dauid quod supposita pari

gratia uel caritate ieiunium est magis satisfactorium quam elemosina. uel oratio indirecte tamen et concomitantiue elemosina est magis satisfactoria. **P**rimum probatur. quod supposita caritate illud est magis satisfactorium quod est magis penale. quod in opere satisfactorio formalis conditio ex parte operis est penalitas. sed ieiunium est magis penale quam elemosina et oratio comprehendendo sub ieiunio quicquid est corporis afflictiuum. ut discipline. uigilie. et similia. **S**ed ieiunium est magis satisfactorium nec obstat illud. i. thi. iiii. **C**orporalis exercitatio ad modicum ualet. pietas autem ad omnia. quod differt meritum et satisfactio. **M**eritum enim est ad acquirendum premium. ad quod requiritur et sufficit bonitas operis. et quod melius est magis meritorium. **E**t sic dare elemosinam est magis meritorium quam ieiunium cum sit opus bonum danti et recipienti. ieiunium autem non sic. **S**atisfactio autem cum ordinatur ad expiationem pene requirit quod opus bonum. sed formale in opere est penalitas. quod per penam fit compensatur. propter quod ieiunium est magis satisfactorium. **A**ndi recte autem et concomitantiue elemosina est potior pars satisfactionis. **P**robatur. quia illa est potior pars satisfactionis in qua continentur uirtualiter alie partes

satisfactiois ut de se patet: sed
 elemosina ē h^o mōi. ut p^o p^o q^o
 elemosina eū cui dat constituit d
 bitore ad ieiunadū orādū z faci
 endū alia q̄ pōt ei q̄ dedit loqn
 do de debito morali nō ciuili.
 Secūdo q^o elemosina pp deum
 data ē q̄si q̄dā oblatio deo fca .
 fm p̄hm. iij. eib. Oblatio autē
 deo facta vi orōnis hz. Freque
 ter. n. plus ipetrat donuz. q̄ sup
 plicatio. Tertio cū bona c̄xtiōa
 ad c̄seruatōem corporis ordinē
 tur subtractio eoz p elemosinaz
 uirtute cōtinet ieiuniū. Et plezūq^o
 cōtingit q^o aliq̄s artius uiuit: ex
 h q^o sua dedit. Igit elemosina
 cōpletius hz viz satisfactōis quā
 oratio uel ieiuniū. z pp hoc ele
 mosina indicitur: ut uniuersalis
 medicina peccati luc. xi. ((Date
 elemosinā. z omnia munda sūt
 uobis)) z thob. xij. ((Elemosina
 a mōre liberat. z ipa ē q̄ purgat
 p̄ca)) ait raphael z facit iueni
 miaz z etnā vitā. Nec durād^o.

Ca. xij. de sacra^o eucharistie

Postremo d nobilissimo
 sacro eucharistie vidē
 da sunt tria pncipalit.
 Primo que exigantur
 ad cōmunicadū sine nouo pctō.
 cū augiūto meriti. Secundo q̄s
 fructus bñ cōicantiū. Tertio q̄
 exigātur ad frequēter cōicados

Quantum ad. i. Notandum fm a
 Tho. z alios doctores in. iij. cir
 ca mām di. ix. z sequentiuz. Ad
 sumendū eucharistiam sacra^o
 taliter z spūaliter. xv. exigūtur.
 fm q̄ q̄s se pbare dz. ((Probz
 inqt apo. i. corin. xi. seipsū hō: z
 sic d pane illo edat)) zc. Primū
 ē ut cōicans sit hō. Nā solus hō
 hoc sac^o p se sumere pōt sacra
 mentaliter z spiritualiter saltē.
 nō angelus bonus nec malus. n̄
 aīa exuta in purgatorio. libo. l
 i inferno: nec aīal brutū. Proba
 tur. q^o iste solus sumit p se sacra
 mentaliter z spūaliter q̄ utiī sa
 cramento ut ē sacm z xpo incor
 poratur. s̄ sic nullus p̄fator va
 let ergo ambe p̄misse vere s̄ p
 bat q^o ille solus utiī sacro: ut ē
 sacm. q̄ utitur sp̄b^o sensibilib^o
 z uelantibus aliq̄d spūale cōtētū
 z q̄ x^o amplius l de nouo incorpa
 tur. s̄ null^o istoz ē h^o mōi nisi: fō
 Ex q^o p^o maximū donū dei. Nā
 q̄ i p̄ria s̄ x^o fruū letius q^o nos.
 s̄ d n̄ xpm i eucharistia sumim^o
 frutuosi^o q^o p̄ficere possum^o in
 cōtēntialia z accidētali p̄mio. bñ
 xpm h̄it securi^o s̄ nos mirabili
 us. Scd̄z ē: ut q̄s sit hō viator n̄
 cōphēsor. z iō uaticū d̄r ut nos p̄
 ferū ab hostib^o z ab impedimtis
 uie. vñ si apparet aliq̄n sancti
 pura p̄r z mater defūcti petētes
 sacm. sicut quandoq^o est factū
 non debz sacerdos eis ministrare

sed p̄ in missa sacrificiū tale p̄
eis offerre. Tertius ē ut quis sit
fidelis ⁊ baptizatus. Jō nō ē dā
dum cathecuminis : nec videre
debent istōles. qz nullus nisi ad
xpi pplm̄ ascriptus baptismatis
sac̄o debet admitti ad sac̄am
eucharistiam. Quartum ē ut q̄s
sit adulus. Nam masculus in .
xiiij. āno. ⁊ feia in .xij. admittit̄ :
sed p̄ tunc prius vel posteri⁹ quā
do peccare possunt mortali ⁊ di
scernere cibū corporalē a spūa
li ⁊ deuotionū dētibus h̄ sac̄m
masticare. In septioctauo vel
alio quocūqz debito āno : ⁊ h̄ iu
dicio boni uiri relinquendū ē : ⁊
statuto synodali v̄l cōsuetudini
bōe n̄ p̄iudicare dz. Quintus est
ut quis sit mente p̄ditus. pp̄ de
moniacos ⁊ amentes. Ubi scien
dum q̄ si faciunt gestus periculo
sos : ⁊ sunt furiosi ac quibus pos
sit p̄pendi q̄ eiicerent corp⁹ xpi :
uel tractarent impudice ul̄ irre
uerenter. in hoc casu non ēēt eis
eucharistia ministranda : pp̄ re
uerentiā sac̄i. Si aut̄ sit amēs
⁊ non furiosus : sed tm̄ loquens
inania : ⁊ alienus a sensu. disti
guēdū ē : quia aut̄ pretendit ac
tus : ⁊ signa deuotōis ad sac̄m .
Et sic determinat. c. de conse. di
stinc. ij. c. de infirmitate : tali eu
charistia non est neganda. Aut
nullum p̄ tunc pretendit actum
vel signum deuotionis. tūc cur

rendū est ad tempus precedens
passionem. Vel eniz tunc petijt
⁊ deuotionem ad sacramentum
p̄rendit. si alias non immineret
periculum posset quidem sibi li
cite dari . Sed non video. dicit
pe. de pal. necessitatē magnā : s̄z
si talis amēs haberet lucida in
terualla. possumus dar̄ eucharis
tiaz tempore lucido. Demonia
cis autem .s. possessis a d̄mone
si habent deuotionem ad cōmu
nicandū dari debet fm̄ Tho.
Nā Lassi. collationē sereni diē
q̄ multi p̄ illud liberati sunt a d̄
mone. Predictis oibus cōdat
Tho. **S**extum ē ut sit ieiunus
ieiunio natur̄. Ratō p̄ma quia
sic placuit spirituisancto : qui h̄
p̄ ap̄los ecclesie fiendū tradidit
ut dicit aug. ad inq̄sītōes ianua
rij. Secunda pp̄ reuerentiā cor
poralem. digni ei ē ut panis ce
lestis p̄cedat omnez terrenū pa
nem . Tertia ut maior deuotio
hēat̄. q̄ solet ip̄diri sepe p̄ cibū
vel potum. Omnis igitur potio
uel cibatio pp̄rie quocūqz fine
fuerit sumpta. ip̄edit dignaz eu
charistie sumptionem : ut dicit
Pe. d̄ pal. Excipiuntur tres ca
sus in quibus non ieiunus p̄t
municat̄ . Primo rōe infirmoz
de quoz periculo timetur ne s̄n̄
viatico uadant : tales cōmunicā
di sunt etiam non ieiuni . Secū
do sacerdos q̄ sumit aquā purā

per errorem p uino. post eucharistiā tenetur integrum sacramētū p̄ modū p̄ficere. Tertio i p̄asceus cōtingere posset q̄ anq̄ eucharistiā q̄ deglutiret uinū p̄cederet i stomachū. Adē i esta te contingere posset cōmūicati cuilibet. cui palato adherē posset nec diglutiri nisi dilueretur uino uel aq̄ prius stomachū intrante. Ex q̄o p̄z q̄ si cibus aut potus proprie sumatur rōne medicine soli nō itēdō se nutriendi ipedit eucharistiā. Itē si q̄s heri paturā i ore posuit ⁊ hodie traiciat ipedit eucharistiā. Itē q̄ p̄bando uinū seu gustādo l̄ cibū aut aq̄ casu deglutiret l̄ statim euomeret nō alteratū i aliquo: adhuc ipedit. q̄z esset cōmestio l̄ bibitio. nisi i aliū conductum gutturis transfisset. ⁊ statim eiectum ess̄ tūc nō ipedit. Quando uero fieret deglutitio casualis saliuē uel reliq̄ r̄ū cibi uel aque remanentis post lotionem dentium uel oris non ipedit. dic̄ etiā. Rich. q̄ si sacerdos an̄ missāz lauet os ⁊ casu gutta aq̄ intrat stomachū n̄ credo q̄ iō teneat̄ dimittere m̄ s̄ā maxime in die sollēni. cū n̄ uideatur impedire dignā p̄paratōem nec reuerētiā sacramenti. Et de similibus idem iudiciū habeat. Itē si q̄s sale ⁊ aceto p̄funderet dentes ⁊ quicq̄d faceret dū tain

n̄ deglutiret. siue medendo siue lauando n̄ esset cōmestō nec bibitio. Et l̄ os nō sit ieiunium t̄n stomachus ieiunus ē. iō n̄ impedit. Reliq̄e etiā aq̄ ex quo casu aliter n̄ ex proposito os abluendo traiciuntur. l̄ n̄ sunt cōuerse i saliuā nō ipediunt. Itē Loci l̄ tabernaculi uel ministrantes ad mēsa q̄ cibū uel potū ponūt sup̄ lingua solū ad p̄bādū ⁊ statim pijciūt q̄uis pp̄ reuerētiā p̄mi duo p̄tūc deberēt a talib̄ se cōtinerē ⁊ tertius alteri p̄bā cōmittere. t̄n n̄ ipediūt. Si at̄ quis talia deglutiret lic̄ statim euomeret n̄ alteratū ipedit. hec oia petr̄ d̄ pal. Dicit̄ at̄ ieiunius nature. q̄ incipit ab abstinētia p̄nomina torū a media nocte. Dicit̄ etiāz landolfus. Nisi cib̄ l̄ pot̄ digest̄ fuerit sano iudicio ministrācis uel recipientis eucharistiā n̄ dz̄ sumi hōc sacramētum. Dormitō tamen post cibum non exigitur nisi in quantum quis sine somno in deuot̄ efficeretur. nō multū etiā decet bibere post matutinas sero dictas. ⁊ multo minus comedere. nisi necessitas urgeat. Septimum est ut sit sine conscientia peccati mortal. post diligentem discussionem conscientie sue. Uude apostol̄. i. cor. xi. p̄bet at̄ seipsum homo ⁊ sic d̄ pane illo edat. Ubi notandū secundum thomam dist. ix. pe.

de thā. Sco. q̄ duobus modis
pōt contingere aliquem cū pec
cato mortali accedere. Primo
cōsciam de hoc habendo. Secū
do nō. Primū fit tripliciter.

Primo sic accedētes cū cōscia
peccati mortalis quoz cōscia
surgit ex certitudine sufficienti
ut q̄ scit se fornicatū. vel sic se ī
actu peccati mortalis interiori
ul' exteriori. Puta q̄ sibi se cōscij
peccati mortalis. n̄ de eo dolētes :
tales accedēdo peccāi mortālī
q̄ cōtēnunt. Et q̄ idigne mādu
cāt iudiciū sibi manducāt. quia
abutiūt scō scōp. **E**t mentiūt
se incorporari xp̄o. q̄ eucharistia
figurat. Scōdo sūt quidā hītes
cōscia peccati mortalis. quoz cōscia
surgit ex certitudine pbabili
Putā qui diu morose diectati
sunt: z timent fuisse mortalem
sensus. Et tunc sic accedendo
sine contritione. adhuc peccāt
mōtaliter. q̄ discrimini se d̄mit
tunt circa tm̄ misteriu. **T**ertio
q̄s h̄z cōsciam peccati mortalis cui?
cōscia ex leui surgit ut hō scrū
pulosus qui timet de leui delec
tatione ne fuerit peccm̄ mortale
Et talr accedens dicit **P**e. de
thā. n̄ peccat mortaliter. Quō
ueq̄ ē fm̄ Pe. de pal. q̄n̄ firmaz
cōsciaz n̄ h̄z : s̄z tiorē quēdā l' ua
cillatōem cui remittitur. Unde
Pe. de thā. dicit. In p̄mo cāu
q̄s cōtēnit ī fo se d̄iscrimini com

mittit. s̄z tertio nō. Secūdo q̄dā
sūt q̄ n̄ h̄nt cōsciam peccati mortalis
z tm̄ it̄ in peccato mortali ignorānt
Et hoc ē fit triplr. Et p̄mo quā
do q̄s p̄parauit se : z d̄iscussit p̄
pauōe sufficienti diligentissime
cōsciam examinando. z peritos
cōsulendo. Et talis accedendo n̄
peccat : sed remissionē peccoz si
qua latent: accipit z meretur.

Videtur aut̄ ista examinatio di
ligentissima quam tradit Sco.
dicens. Diligenti inquisitione ha
bita s̄z possibilitatē nostre fragi
litas: quātā. s̄. diligētā faceret
prudens vir in ardua re q̄s uellz
examinare seriose. quā ēt inqui
sitiōem oportet differentē esse se
cundū diuersitatē penitētiū. ut
maiorē apponat diligētā: quia
forte diutius nō ē cōfessus: z mi
nus in aiūm suū posuit peccata
sua: ut ea memoriter retineret.
z suo ip̄ze distincte confiteretur
p̄missa insup contritione : z con
fessione sufficienti secundum p
babilitatem correspondētē ad
predictam inquisitionem : si tūc
cōmunicet non peccat. **I**mmo
si aliqua alia peccata lateant
per illud sac̄m̄ dimittētur. Alij
sunt quicon sciam suam exami
nāt probabiliter z confitentur.
Et tales dicit Petrus de thā.
accedentes non peccant: sed ta
men remissionem peccorum non
accipiūt nec merentur. **S**z tho.

ubi pi^o dicit. Si q^s p^r quattuor
 signa facta diligenti inq^sitione
 sue cōscie q^muis forte non suffi
 cienti ad corpus xp̄i accedit ali
 quo mō peccato mōrali in ipso
 remanente quod ei^o cognitōez
 p̄terfugit. non peccat immo ma
 gis ex vi sacramenti p̄ci remis
 sionez s̄equet̄. Unde aug. dicit
 in quodā sermone q^d quādo cor
 pus xp̄i manducatur. uiuificat
 g mortuos. ¶ Que autem sūt illa
 quattuor signa. dicit tho. Certi
 tudo hēri nō p̄t an aliq^s sit sine
 p̄cō mortali. i. cor. iij. ((Nihil
 mihi cōsci^o sū. s̄z nō in hoc iusti
 ficat^o sū)) p̄t tñ de h̄ hēri aliqua
 siectura. p̄cipue p̄ q̄ttuor signa
 sicut dicit Bern ¶ Primo cum
 quis deuote v̄ba dei audit. q^r ((
 q̄ ex deo ē v̄ba dei audit Joh.
 viij)) Scōdo cū q^s se p̄mptuz ad
 bene opandū iuenit. Quia p̄ba
 tio dilectionis exhibitio est opis
 ut dicit greg. Tertō cū q^s absti
 nēdi a p̄c̄is in futurū p̄posituz
 habet. Quarto cū de preteritis
 dolet q^r in eis uera penitencia
 cōstitit. s̄m greg. Tertio sunt q̄
 neutro mō se discutunt sed ne
 gligenter. Et tales. dicit pe. de
 thā. peccāt mortaliter accedē
 do. z demerentur. maxime si ne
 gligencia sit magna. Dicit etiā
 scorus q^d cōtritus q̄ h̄z copiam
 cōfessorū tenet cōfiteri sub ista
 lege uz p̄bet. autem seipsuz ho

mo. Octauū req̄situm est ut q^s
 nō sit cōuersatōe in crimine no
 tat^o. ut duellare uolens p̄serti
 ipetens. Et publicam penitenti
 am agentibus n̄ debet dari nisi
 cōpleta penitencia. nec hystrio
 nibus neq̄ciosis. nec suspensori
 bus pueris. Intellige de sanis
 z quousq^z appareat emenda ali
 qua post eorū conuersionē. No
 num est ut sit in corpore mūd^o.

¶ Ubi notandum q^d q̄druplex h
 est immūditia. Prima corpora
 lis cōiūcta cū imūdicia spūali
 s̄m ueritateem. sicut i uigilia fō
 nicantes qui in crastinum cele
 brant. l. stati. Secūda ē. corporā
 cōiūcta immūdicie spūali s̄m
 q̄dam similitudinē. ut in somni
 is sordidis fit cū pollutionibus.
 Tertia est imūdicia corporalis
 horrorē causans in proximis. s̄z
 nec in re nec in imagine cōiū
 cta peccato. ut lepra. mēstruuz
 fluxus seminis ex debilitate na
 ture cātus. Quarta est idifferēs
 ut esse sordiduz pedibus lutos.
 uel fulgine tactum. aut sudan
 tem. Prima impedit. secunda.
 si ex causa p̄cedenti in uigilia l
 paulo añ p̄ mortale p̄c̄z ē egres
 sa impedit etiam. ¶ Tertia impe
 dit ut non publice quis celebret
 aut crebro cōicet. sed occulte n̄
 impedit celebrare. Quarta ē i
 differēs n̄ lotis ei manib^o mādu
 care n̄ coinq̄nant boiem prop̄c̄.

reuerētia tñ mundicia dz serua
zi quantuz comode fieri potest .

i Decimū ē ut si quis sine piculo
vomitus .z idem ē de eo qui sto
machū haberet talit̄ dispositū:
q̄ a se sumpta cruda egerētur
Pro tūc ei ēt fieret ireuerētia
facrō: z cōmunicare quis nō de
beret. vt dicit Petrus de pal.
Undecimū ē ut q̄s non sit appa
ritōe miraculosa phibitus. Si
.n. in sp̄ibus illis appareret fru
strū carnis puer vel aliqd̄ huius
modi nō essent tunc sp̄s ille pci
piende. Ratio qz xps̄ instituit q̄
sumeretur eucharistia in sp̄e pa
nis z vini. Duodecimū ē ut reci
piatur a ministro idoneo. non a
muliere. non a laico: nec a dia
cono. ubi pōt copia sacerdotis
haberi. nec a quolibet sacerdo
te: sed a papa ep̄o: z plebano p
prio. vel a p̄iato pprio uel ab eo
cui aliquis taliū licentiā dderit
idoneo sacerdoti. s. nec ēt a quo
cūqz prelato: sed a non excōica
to: non interdicto: non suspēso.
Tercidēcimū ut recipiatur tē
pore debito: ut ad minus semel
in anno: z fm̄ diuersos status a
diuersis diuersimod̄. Quartum
decimū ē ut fiat recta intētio
ne. fm̄ quam xps̄ instituit p me
dicina videlicet anime non cor
porum nec ad maleficiū. Quintū
decimū ut fiat cū actuali deuo
tione. Quia enīz eucharistia da

tur in cibū z potū: cōsiderāda ē
mandacatio n̄ra realis q̄ cōsistit
in sp̄e attritione .sacramental̄
aut cōsistit in interiori intellec
tus z affectus ruminatōe p fidē
cōsiderādo xpi passionē digni
simā. eius incarnatiōem: z silia
beneficia z spe fulni ad amorez
eius accensi eius vnionē deside
remus. Quia sicut nocet aut pa
rum pdest cibus corporis in sto
machuz traiectus sine mastica
tione oris z calore stomachi. sic
nec eucharistie sacrz: nisi rumi
netur: ut p̄mittitur: z caritate i
xpm̄ caleamus. Actualis enīz
duotio causat ex timore z amo
re. Timor insurgit ex cōsideratō
ne nostroz dfectuū. z xpi magni
tudine aut iustitia. Sed amor
iungendus ē quo xpm̄ neduz ue
lut piissimū p̄ez z benefactorē
imo vitam cordis desideremus
amplexibus. ¶ Quo ad. ij. prin
cipale de effectibus eucharistie
secundum Tho. sunt septem no
tabiles distin. xij. iij. Et recipiū
tur ad similitudinē cibi corpo
ralis. Primus z principalissim⁹
q̄ nos deo p̄ amorē apli⁹ vnit.
Iste. n. cibus non xp̄z in nos fa
cit mutari: sed nos in xp̄z secun
dū illd̄ xpi ad aug. Lib⁹ sū gran
dium. cresce: z māducabis me.
nec tu me mutabis i te: sicut ci
bū carnis tue. s. tu mutaberis i
me. Secundus ē restauratio d̄ p

ditorum in reparatione cuiuscunque defectus precederis. **Tertius est** augmentum omnium virtutum. **Quartus** remissio peccatorum uenialium omnium aut mulrorum quo ad culpam. **fm** quod deuotio minor et maior ibi fuerit. **Quintus est** remissio peccatorum mortalium si inuenit in subiecto. non in conscientia. modo supradictio uel tacto. **Sextus est** remissio pene debite pro mortali et ueniali in toto uel in parte. **Sed** hoc ut dicitur thomas. facit eucharistia solum quoniam est sacrificium. **Ut** in missa pro aliquo lecta que certum ualorem habet ad satisfaciendum. **Et** ultra illum habet efficaciam ex deuotione ministri. et procurantis missam. **Septimus est** remissio fomitis ut minor propter similes ad uicia. **Facilius** enim cauet quod futura etiam mortalia roborat hoc pane. **hec** thomas. ubi prius

Quo ad tertium principale. de frequentatione eucharistie querit sanctus thomas. in. iij. di. xij. an quilibet die possit quis eucharistiam sumere? **In** hoc sacramento requiritur ex parte recipientis de siderum coniunctionis ad christum. quod facit amor. et reuerentia sacramenti. que ad donum timoris pertinet. **Primum** incitat ad frequentationem huius sacramenti quotidianam. sed **fm** retrahit. **Unde** si aliquis experimentaliter cognosceret ex quotidiana sumptione feruorem caritatis augeri et reuerentiam

non minus deberet quotidie communicare. **Si** autem sentiret pro quotidianam frequentationem reuerentiam minui et feruorem non multum augeri: talis deberet iterum abstinere. ut cum maiori reuerentia et deuotione postmodum accederet. **Utrum** quantum ad hoc unusquisque reliquendum est iudicio suo et hoc est quod augustinus dicit. **Dixit** quispiam non esse accipiendum quotidie eucharistiam alius affirmat quotidie eucharistiam sumendam. **Faciat** unusquisque quod secundum fidem suam pie credit faciendum esse. **Hec** augustinus. **Et** probat exemplis zachari et centurionis. quorum unus recepit dominum gaudens. alius dixit ((non sum dignus ut intres sub tectum meum)) et uterque mirum consecutus est. **h** thomas.

Capitulum. xij.

Quoniam autem inter ea que sanctificanda sunt locus dei continetur: idcirco de sanctificatione et ueneratione sanctorum locorum puta altaris. ecclesie. et cimiterii terra sunt uidentur. **Primo** cur ecclesie sanctificari debeant. et per quod. **Secundo** cur oratio uel alij cultus latius in ecclesia facti deo placeant. et citius impeterent ceteris precibus quam si extra locum sanctum fierent. **Tertio** per quod debonestentur loca deo sacrata. **Quantum** ad primum notandum quod ecclesia frequenteranda est sex de causis. quas sanctus thomas. posuit super illud Job. ii. ((Nolite facere domum patris mei

domū negociationis)). Ecclesia
 iquit frequēnda ē pp sanctoz
 reliquias. sacroz efficacias offi
 cioz frequētas. angeloz residē
 tias. multas indulgentias. z mō
 tuoz indigentias. Dec tho. i po
 stilla. Idcirco dicit Beat^o aug.
 in regla sua. In oratorio nemo
 aliquid agat nisi ad q̄ factū est
 vnde z nomen accepit. Et cām
 assignat dicens. Ut si forte aliq̄
 preter horas constitutas : si eis
 uacat orare voluerint: non sint
 eis impedimēto qui ibi aliquid
 C agendum putauerint. Sed du
 bitatur an t̄pre gratie debeat es
 se locus orandi specialis. v̄ qd̄
 nō. q̄ mulieri Job. iij. de loco
 orandi q̄rēti ih̄s r̄ndit. ((Uenit
 hora i q̄ veri adoratores adora
 bunt p̄rem in sp̄u z v̄itate)). B.
 Dūbertus i regule expositione.
 Nō ē i loco ponēda tal' fiducia:
 q̄ credat aliq̄s alibi se non posse
 exaudiri: sic fecerūt aliq̄ iudei.
 sed curandū ē ex alijs trib⁹ cau
 sis de loco. P̄rio quia si n̄ essz a
 liq̄s locus d̄putatus orationi: t̄c
 nesciretur utz hoies orarent ul'
 n̄. z multi omittēret orare. Sec
 do qz uadens ad locum orandi.
 plus laborando amplius merēt
 T̄t̄tio ut orationis locus ad
 oranduz excitet z moneat. sicut
 locus comedendi excitat appe
 titū cibi z mēsale ad idem: z sic
 d de alijs. Dubitatur. ij. que in

oratorio possint fieri licite: B̄n.
 secundum eundem q̄ triplices
 sunt actiones in genere. Quedā
 sunt spirituales z predicationis
 audientia. z ea que nominata
 sunt per Tho. Et talia regula
 riter possunt ibi fieri. Hoc eniz
 innuit nomen oratorij: quod ab
 oratiōe dicitur: accipiēdo ora
 tionem generaliter pro omni e
 xercitio: quo anima erigitur in
 deum. secundum quod oratio a
 Damasceno diffinitur. Oratio ē
 ascensus mentis in deum. Und̄
 z super illo math. xviij. ((Hoc ge
 nus demonioruz non eiicitur ni
 si per orationem z ieiuniz)) glo
 sa dicit. Oratiō generalis non so
 lum est in uerbis: sed in omnib⁹
 que in obsequium dei z fidei de
 uotionem gerimus. Simile dic
 tū fuit supra de paribus satisfā
 ctionis tribus. Alie uero actio
 nes sunt necessitatis: z sine pec
 cato p̄nt ibi fieri dispensatue.
 Nā ecclesie cū omnibus ornamē
 tis suis d̄nt teneri mōe. nec d̄nt
 ibi diuicia fieri vel hoies ibi ia
 cere: aut sua supellectilia mitte
 re: nisi p̄pter hostiles icursus.
 aut incendia repentina: seu al's
 necessitates urgētes: sic t̄n ut ne
 cessitate cessante res i loca pri
 stina reportēt. Id p̄bāt sūmiste
 extra d̄ custo. eucharistie. Re.
 di. xliij. c. penultio z vltio. Item
 pp metum paganoz hereticorū

pyrrhatay. seu p̄donū. p̄ ecclia
icāstellari seu muniri. ⁊ p̄nt̄ ibi
h̄re refugiu. nō solū clerici sed
etiā laici. ⁊ defendere eccliaz. ⁊
q̄ in ea sunt. pbatur ut pri⁹. Et
ad idem ē Ray. ⁊ hostiē. Nō ḡ
licz ī ecclia comedere. bibere.
uel iacef regulariter. s̄z disp̄sa
tiue ⁊ ex cā. Tertio ut dicit Dū
bert⁹. sunt actōes q̄dā q̄ uix aut
nūq̄ sine p̄cto fiūt. ⁊ tales nūq̄
debent ibi fieri nisi forte ī neces
sitate pegrinādi. de q̄bus dicef
in tertio membro. **Q**uo ad se
cundū principale. notandū fm̄
hūbertū ubi pri⁹ q̄ quāuis ofo
nes ⁊ alia sub oratōe cōtenta. ī
omni loco possunt fieri. fm̄ illd
.i. thi. ij. **I**n omni loco leuantes
puras man⁹. tamen cōpetenti⁹
⁊ fructuosius ī oratorio effūdū
tur: septem de causis. uel ratōi
bus. Prima q̄ pie credendum
est q̄ deus facilius exaudiat in
loco sibi deputato ad b̄: q̄ ī alio
uñ. ii. pal. vii. **(**Oculi mei erūt ap
ti. ⁊ aures mee erecte ad oratio
nē ei⁹ q̄ in loco isto orauerit. **)**
Secūdo quia credendum ē q̄
angeli sancti locum talem san
ctum magis frequētent qui est
domus dei. Unde ī huius rei ar
gumentū Jacob gen. xxviii. ui
dit angelos dei ascendentes ⁊
descendētes in loco q̄ dicit̄ Be
thel. id ē domus dei. Ipsi autez
sunt q̄ necessarii sunt ipsi oran

tibus ad ferendū orōnes n̄ras
corā deo. Tertio pbabile est q̄
deinones qui libentius impedi
unt orationes non audeant ita
accedere ad huiusmodi locum
sanctum sicut ad alia prop̄ ter
rorem quē incurit eis locus san
ctus. Uñ gen. ubi prius. **(**Quaz
terribilis est locus iste. Ad uerū
est precipue de d̄monib⁹. **)** Quar
to quia oratorium consecratuz
est in honore alie⁹ sancti. **P**riū
autem est credete q̄ sanctus pa
tronus ecclesie specialem curaz
h̄z de conuenientibus ad locū
sui patronat⁹. sicut princeps ter
re de hijs qui conueniunt ad lo
ca sui dominij. Sicut inuenitur
de beato Jacobo. ⁊ de multis
alijs sanctis specialiter iuuant
bus sua loca uisitantes. Et q̄
orantibus non modicum neces
sarium est adiutorium sanctorū
qui sunt potentes apud deum.
fm̄ illud iob. v. **(**Ad aliquez san
ctorū cōuertef **)** cōsulti⁹ oratur
in locis sacris q̄z alibi. Quinto
ibi est frequenter corpus xpi cō
tinue. aut hora misse ad minus.
Rōne cui⁹ q̄libz ecclesia excel
lit templum primū salomons. ī
quo nunq̄z tñ bonū fuit. In pñ
tia aut xpi si q̄s forti fide orat
ti⁹ exaudiri p̄t orās. sicut latro
prope christū ī cruce. ⁊ magda
lena. ⁊ chananea cito exaudie
bantur christo presente. Ergo ī

fide accedendo q̄ pl^o mereri p̄
 q̄ presentia corporis xp̄i faciētis
 miracula. Hodie taz cito exau
 diri possumus quam oli. Unde
 Joh. xx. xp̄s illud Thome inuis
 se v̄r dicens. ((Quia uidisti me
 Thoma credidisti. b̄ri qui n̄ uid
 runt. z crediderunt)) Sexto i ec
 clesijs sunt reliq̄e sanctorū .nec
 dubium talia coopari ad effica
 ciā n̄re orōnis q̄ fuerint uenēa
 te. Ideo quo ad quintum z sex
 tum heb. ix. dr. ((Māna q̄ figu
 rabat corpus xp̄i z v̄ga aaron: z
 tabule moysi. tāq̄ eoz r̄liq̄e cu
 stodiebant i propiciatorio siue
 oraculo)) z non alibi tanq̄ cōpe
 tentia orationi z propiciationi.
 Septimo ibi sunt imagines cru
 cifixi. beate uirginis. sanctoruz
 siue angelorum ut frequenter
 q̄n libri laicorum. Nec autem
 sensibiliter in mentē itroducta
 horū memoriam que itroducta
 multum ualent frequēter ad ex
 citandum deuotionem. Deuotō
 nis autem affectus sūme facit
 orōnem efficacem. Un̄ aug. ad
 probā de orando deū. Dignior
 seq̄tur effectus q̄ feruentior p̄
 cedit affectus. fm̄ illud. i. cor. i.
 ((Ad affectuz cordis respicit de
 us)) piculosum ē depingere ima
 gines luxuriosas. Ezech. viij. i
 oratorio etiā fit concursus mul
 toz. Sicut ei ferrum ferro acui
 tur. sic deuotio fidelium mutuo

excitatur. **I**mpossibile enim ē
 p̄ces multoz nō exaudiri. Item
 mat̄. xvij. ((ubi duo uel tres))
 zc. Quantum ad. iij. principale
 .s. de d̄hōestatibus ecclias. Ad
 uertēdū q̄ de ecclia q̄libet intel
 ligi p̄ illud gen. xxvij. ((Quam
 terribilis est locus iste. n̄ est hic
 aliud nisi dom^o dei. z porta ce
 li. uere etenim d̄ns ē i loco isto))
 unde irreuerentes ecclias peio
 res quodāmodo sūt q̄ d̄mōnes:
 qui terrentur a locis sacris. sed
 non hoies illi mali. Unde cōtra
 tales terribilis legitur hystoria
 ij. mach. iij. de heliodoro p̄ci
 pe. cui irreuerenter templum i
 tranti apparuit equus terribilē
 habēs sessorem optimis op̄m̄tis
 adornat^o. isq̄ cū impetu helio
 doro priores calces elisit. q̄ aut
 isidebat hēbat aurea arma. alii
 aut apparuerūt duo iuuenes q̄
 circūsteterūt eū z ex utraq̄ p̄te
 flagellabāt. s̄n̄ itermisiōe mul
 tis plagis v̄berātes. Subito aut
 heliodor^o cecidit i terrā. z i tel
 la gestatoria deportat^o ē ex era
 rio. z iacebat mut^o absq̄ oī spe
 salute p̄uat^o. s̄z p̄ pcib^o Onie sa
 cerdotis uita ei donata ē. Sūt
 aut̄ plura p̄ q̄ irreuerētia sacro
 loco siue sit cimiteriū siue eccle
 sia exhiberi potest q̄ tangit gre.
 deciuus. Et pouūtur in genera
 li concilio lugō. z li. vi. de imu
 nitate ecclesie z cimiteriorum

L. decet. Decet inquit domum
dñi sanctitudo. Decet ut cuius
i pace factus ē loc⁹ ei⁹. cult⁹ sit
cū debita veneratōe pacific⁹. sit
itaq; ad ecclias humilis : ⁊ duo
tus igressus. Sit i eis q̄eta d̄uer
satio. deo grata inspiciētib⁹ pla
cita. q̄ cōsiderātes n̄ solū struat
sed reficiat. Et addit q; quotiēs
nominatur nomen ihu xpi : ibi
sp̄aliter inter sacra misteria flec
tātur genua cordis illud ⁊ capi
tis inclinatione quis testet. Nul
lus ibi seditōez excitet : oclama
tionē moueat. ipetū ne omitterat
Lessent etiam in locis illis unū
sitatum ⁊ societatum quelibz
silia. otentiones ⁊ publica pla
menta. Lessent uana ⁊ multifō
rius feda ⁊ pphana colloquia .
Lessent confabulationes queli
ber. Lessent in ecclesijs ⁊ earuz
cimiterijs negotia. ⁊ p̄cipue nū
dinarum ac fori cuiuscūq; tumultus : ⁊ ois in eis seculariū iudicō
ram strepitus oquiescat. Nulla
in ibi causa per laicos criminal
maxime agitetur. Sint loca ea
dem a laicorum congregationi
bus penitus aliena. Et ponit ibi
causam illam. ne ubi est pecca
torum uenia postulanda : ibi
peccandi occasio detur. aut cō
prehendantur peccata commit
ti. **Dec ubi prius.** **Secundo**
habet emunitatem hanc eccle
sia : ut multi ad eam confugien

tes: uita tueantē corporali. **De**
illo beatus aug. li. pri. de ciui
tate dei. ca. primo. dic. q; etiam
barbari pepererunt basilice apo
stolorū. rome etiam paganis ad
eā o fugientib⁹. Postea p̄ plura
capitula pbat quod pagani ue
teres ⁊ etiam romani nōnūq; le
gūt pepercisse in corpore fugien
tib⁹ ad deoz suorumz templa. Et
ca. vij. ocludit. q; id quod bāba
ri confugientibus ad apostolorz
templum latissimum pepererūt
hoc xpi nomini. hoc christico
templo tribuēdum. Quisquis in
uidet cec. **Quisquis** uidet nec
laudat ingratus. Quisquis lau
danti reluctatur insan⁹ ē. **Dec**
ibi. Unde nullus ad ecclesiā cō
fugiens inde per uim abstrahi d̄
bet. Excipitur primo latro qui
stratas publicas insidijs : ⁊ ag
gressuris obsidet. **Secundo** q̄
de nocte agros uastat uel com
burit. **Tertio** qui in ecclesia
committit maleficiuz sperans se
ab ecclesia defendi. Quod sem
per presumitur nisi con rariū p
betur. Et tales etiam in alia ec
clesia extrahi possūt. Quarto si
confugiens sit seruus. qui si pre
stita a domino cautione. de ipu
nitate non uelit de ecclesia p̄ re
inuitus expellitur. Et redditur
domino. **Quinto** heretici qui ui
dentur in tertijs cōcludi. Alijs
autem etiam iudeis . paganis .

inmo de exōmunicatis si con-
suetudo de exōmunicatis tenz
debent rectores eccliarū saluar
uitā z mēbra. Nec omnia p diu
sa iura probātur. sed breuitatis
causa dimitto.

Capitulū .xiiij. de
sc̄ificatōe sabbati

Tertia p̄ticularia tertij pre-
cepti de sc̄ificatōe sab-
bati ē. ((Sex dieb⁹ opa-
beris)) ubi labor mandatur ext̄
dies festos. **C**irca quod tria
sunt uidentia. **P**rimo quā labor
sit i p̄cepto. quā in cōsilio. z quā p
hibitus. **S**ecundo qui possint d
elemosinis uiuere sine laborē ma-
nuum in toto uel in parte. **T**er-
tio quibus modis labor exercē-
dus ē debite. Quātū ad .i. notā-
dum q̄ sup. ii. thessa. iij. ubi d̄r
((Si quis nō uult opari non man-
ducat. si quis non obedit uerbo
uestro p eplam. hunc norate. z
non misceamini cum illo ut cōsū-
datur.)) glo. precipit ut operen-
tur. **U**bi querit hōra. utruq̄
opari manibus sit p̄ceptū. Qd̄
sic patet. p glo. z textum p̄alle-
gatū. R̄ndit. q̄ sic qdā sūt bōa
p se ut sanū esse. qdā p accidēs
z ppter aliez ut medicari. **P**ri-
ma aut̄ appetēda sūt sibi semp̄
z oibus. secunda in casu z aliq̄-
bus sic quedam precipiunt p̄p̄
se. q̄ p se bona ut deum colere
parentes honorare. Et hec sunt

semper habita oportunitate im-
plenda. z ab omnibus. Quedaz
uero precipiunt ppter aliud. ut
generatōi uacare ppter multi-
plicationem. z cōsecratōem hu-
mani generis. Et hec n̄ semper
nec ab omnibus sūt implēda. s̄
aliquando quā sc̄z necessitas ho-
rum ppter q̄ data sūt imminet.
nec subuenitur ab alijs. labora-
re uero z opari manibus nō est
d̄ his que sunt bona z precepta
ppter se dicit eni de se op⁹ idif-
ferens n̄ uirtuosum s̄ ē de his
q̄ sunt bona z precepta propter
aliud. Unde non ligat omnes z
semper. sed aliquos z in casu ne-
cessitatis ppter quā p̄ceptū est.

Preceptū aut̄ de laborādo ē
partū p̄p̄ necessitatē sp̄ualē ad uitā
dā sc̄z p̄c̄ta q̄ ex otio nascuntur
partim p̄p̄ corporalez ad acqui-
rendum sc̄licet vnde sustentē
cōporis sanitas z uigor. **U**bi er-
go occurrit alicui necessitas spi-
ritualis quia ex otio implicatur
p̄c̄tis q̄ nisi per laborez p̄t̄ uita-
re debet laborare: ubi ē occur-
rit necessitas corporalis: quia ali-
unde nō p̄t̄ necessaria iuenire
debet laborare: ubi ē occurrit
necessitas utraq̄ sūt: ut q̄ alias
nō p̄t̄ modo licito z honesto ui-
uere sine p̄c̄to uel furti uel adu-
lacionis. ul̄ h̄modi nec necessa-
ria iuenire debz laborare ali-
as exceptus h̄s tribus casibus

nullū puto teneri ad laborandū
precise. aliqui tñ expedit labora
re. aliqui n̄. Si. n. homo alias hz
necessaria mō licito: ⁊ al' p exer
citiū spūale sufficientē. vitat pec
cata. q̄uis nō teneatur laborā
si tñ uacat opi spūali uel tprali
utiliori. uel si uacat utiliori: tñ
p laborē hunc ab illo ope non i
peditur notabilē expedit labo
rare. qm̄ perfectius est utrūq; fa
cere. q̄ alrerū tantum. Sin aut
alias nō expedit. ut quando im
peditur exercitiū uel publicum
ut lectionis: aut predicationis
publice uel priuatum. ut lectio
nis: uel orationis priuate.

Dec gor. Lōcōdat tho. i tracta
tu 3 ipugnātes euangelicā pau
d ptatē. Sed notandum q̄ preter
exercitiū manuale. alia sunt
exercitia spūalia licita: corpus
ēt multum aggrauantia. Puta
oratio deuota. meditatio bona.
studium licitū. lectio utilis. la^o
diuina: cōfessionis audientia. Da
tio cōsilioꝝ i causis spiritualib^o
uel temporalibus: ⁊ huiusmodi
Quibus exercitijs inherendo li
cite nullus censeri debet p tunc
esse otiosus. quia spiritualis la
bor ē penaliōr corporali quintu
plici de cā. fm̄ medicos. Primo
quia labores spirituales externu
ant uires naturales ⁊ aīales q̄s
labor exterior tanq̄ corporale e
xercitiū uigōat. Secundo quia

laborū spūalium quidam ue
rāt die ac nocte per somnia du
ra. Sed laborem corporalem
sequitur somnus quietus. ⁊ per
consequens bona digestio. ⁊ ui
rium fatigatarum restauratio.

Tertio qz uires spirituales ma
gis lese sunt originali peccato.
Ideo maiorem difficultatez pa
titur homo cum illis operando
quaz cum uiribus exterioribus.
Quarto labō corporalis calorē
naturalem cōfortat. cōp^o mundi
ficat. ⁊ agilitat: sed spūaliuz
laborum multi calorez natura
lem conculcāt ⁊ extinguunt. hūo
ribus replent. ⁊ ex sāguineo me
lanconicum faciūt. Quinto la
bor spūal' emulos hz malos spi
ritus ipedientes ne homo ad ue
ritatem ⁊ spēalitē ad uirtutem p
ueniat. sed non sic de cōporali.

Otium igitur id est carentia e
tam corpalis quā spūalis exēci
tij quīq; mala fac. primo dat lo
cum diabolo. Unde sancti p̄es
dixerūt occupatum uno demone
sed otiosum innumeris tēptari.
Et Zoro Semper aliquid boni
facito ut te diabolus inueniat
occupatus. Secundo graue dā
num sustinet sine causa in uīca
sui corpis. que est anima. Nam
de ore solum quis octo fructus
posset colligere qui sunt dei lau
datio. gratiarum actio. oratio.
confessio. modestia uerborum.

abstinentia. fraterna eruditio.
 uitiorū correctio. Tertio otiosus
 brutis ē deterior. Brutis enī cō
 petit cōmedere. s3 de otioso dic
 ap̄ls. ii. thes. iij. ((Si q̄s non vult
 opari. non manducet.)) Quarto
 cōsumit tempus. z nihil noui lu
 cratur. z se facit receptaculum
 oīm sordium. Un̄ bern̄. Om̄iuz
 temprationum z cogitationum
 malarum z inutilium sentina z
 seminarium ē otii. Exemplum
 Dauid occupatus bellis non lu
 xuriat⁹ est. sed tpre otij adulte
 riū z homicidium comisit. ij. re.
 xi. Sic etiam z salomō circa tē
 plum z alia occupatus non ceci
 dit. s3 otiosus. Quinto otiiū facit
 fugeze sanitatem corporis z ani
 me q̄ sequitur plus laborem q̄
 otiiū. ut p3 exemplo cathene de
 ferro q̄ non vsam rubigo consu
 mit ḡuius. q̄ si q̄s ea uteretur.
 q̄ z si usu cōsumitur. tñ nimis
 q̄ rubigine. z etiam dealbatur
 Otiosus etiā nō p̄t acquirere ha
 bitum uirtutum. q̄ habitus ge
 neratur p̄ actus frequentatos.
 sic etiam aia otiosi semper ma
 f. net nuda. **Q**uo ad. ii. p̄cipa
 le. Notandum fm̄ tho. tractatu
 3 impugnantes paupertatē euā
 gelicam. Et. 2. 2. q. clxxxvij. ar.
 v. q̄ nouem sunt genera homi
 nū q̄ excusari possunt a labore
 manuali in toto uel in parte. z
 uti possunt elemosinis. **P**rimo:

prelati ecclie. z clerici. Nō apo.
 oñdit. i. corin. ix. dicens ((Nesci
 tis qm̄ qui i sacrario operantur
 q̄ de sacrario sūt edunt: q̄ alta
 rio dseruiunt cum altario p̄tici
 pant)) Secūdo religiosi p̄cipue
 medicātes. eadem ratōne q̄ ad
 plura quaz clerici. q̄ orant. lau
 dant. student p̄dicāt. celebrant
 sacramenta etiaz quedā ad mi
 nus conferunt: p̄p̄ que opa p̄
 cōmunitate ecclie sc̄a tam iuste
 sustentatōez ab alijs recipiunt
 qm̄ faciunt. ad que instituti sunt.
 sicut stipēdarij z famuli rerum
 tpaliū p̄cium sui laboris. Tertio
 p̄be studio uacātes. aut litteris
 artium ut scholares q̄ tales nō
 possunt studere z siml laborare
 z ecclesia de talibus fructū spe
 rar̄ p̄t p̄ republica futuz. Quā
 to inspirati z uocati sp̄ali insti
 ctu sp̄s sancti ad uoluntariam
 paupertatem quoz exemplar fuit
 beatus alexius. qui medicauit
 plurib⁹ annis. **N**ā i ediffa ciui
 tate in atrio ecclie beate v̄ginis
 xvij. annis ad elemosinaz sedit
 z postmodum in domo paterna
 totidem annis uelut mendicus
 est nutritus. licet a patre igno
 raretur. Unde x̄ps iuueni de ca
 logum seruanti ait ((Si uis p̄fe
 ctus esse uade z uēde omnia q̄
 habes z da paup̄ibus)) Quinto
 inualidi ad laborandū. ut pueri
 uel senes. uel egri: aliter talibus

eni clericus si habet. uel alij se-
culares puidet debet. Sexto e-
lemosina etiam uti pnt qui labo-
rare pnt sz nō tantū ut se z suos
nutrire possūt. Residū ei d ele-
mosinis accipe pnt: ut sunt inter-
dum debiles mulieres. l. senes.
Septimo si qs diues oia sua de-
disset pauperibus z in seculo ul'
religione manēs egeret. nec ar-
tem operādi sciz ul' exercē nō
posset pp̄t dissuetudinē. Tal' d
elemosinis uicitare posset sibi
datis. uel mōasterio ad qd se cō-
traxisset. Octauo penitentes ali-
q mendicare pnt ul' elemosinam
recipere. puta hi quib' p gūib'
peccatis iniunctum ē. Sz tales
si hnt debēt iptiri d suis bois qn-
tū ipi cōsumerēt alijs paup'ib'.
Nono pnt elemosinas accipere
aliq pro loco l' structura cōitati
uel diuino seruitō ualenti. z sic
mēdicāt aliqui pro ecclesijs. a-
lij p pōte. alij p r̄paratione uie.
Omnes istos modos pbat scūs
thomas licitos tractatu quo su-
pra. Et. 2. 2. Qui uero sub ta ium
numero nō cōtinēt. Et tñ otiose
uiuūt etiam de redditibus pp̄js
nec recōpensant prout tenentur
orationib' ul' alijs diuinis ad q
apritudinez hnt. aut elemosinas
fidelium recipiunt. tales nocēt
sibi z pauperibus alijs. Et pro-
ximuz decipiūt. **E**x quib' patz
q' plura genera hoium deberēt

p capita xp̄iani populi corrigi
q' otioie uiuere uolūt. **P**rio cle-
rici z religiosi otiosi. **S**ecundo
nobiles otiosi. q' eo qd diuitias
non habent a predecessoribus.
potius depdant. z alia mala fa-
ciunt quam uelint laborā. Ad
quē tñ laborez i tali casu tenēt
Tertio ualidi mendicantes ua-
rijs mendacijs populuz decipi-
entes. quarto usurarij. Judei. z
xp̄iani. cum utrisq' i lege eozuz
sit phibitum. Quinto xp̄iani cā-
bijs malis z sc̄ribus peruersis i-
sistentes. **S**exto incantatrices
z pphetisse dmonū de vaticinio
eaz elemosinā recipiētes. Septi-
mo ciues reddituati ēt otiose ui-
uentes: nulli profunt. non deo
cui non seruiunt. non pximo. qz
non mercantur nec laborant: sz
alios inficiunt. se dstruūt: z oia
noua mala interdūz reperiunt.
Deu quaz multi reperiuntur q'
tales statum desiderant habēt.
Quo ad tertium principale b
Norat magister Henri. de has-
si. super illud gn. iij. ((In sudor
vultus tui)) zc. q' quinqz requirū-
tur ad hoc q' quis rem artificia-
lem faciat: vel naturalem fieri
procuret. primum est recta intē-
tio que est: ut ipse suis labori-
bus necessitatem uite acquirat
competentem sibi. z communi
utilitati deseruiat. **S**ecundum
ē ut op' suuz utiliter sine flitate

et sophisticatōe faciat. Tertium est quod certis temporibus ab ecclesia constitutis hoc est in festiuitatibus labores suos intermittat. ut diuinis plenius uacare possit. Quartum. ut opus suum legaliter et honeste iustitiā ciuilem uēdat sine fraude iuxta eius ualorē pensatis omnibus ex parte materie operis et laboris. et status continuandi laborantis. Quintum est. quod non sint artifices curiositatum et uanarum nouitatum inuentores. in uestibus. edificijs. ut magis lucrentur. Uide de hoc primo mandato. de curiositate et de superbia.

Sequitur quartum preceptum.

Preceptum quartum capitulum primum. ((Diliges proximum tuum sicut teipsum.)) Notandum. quod sicut sub precepto dilectionis dei comprehenduntur tria precepta prime tabule de quibus hactenus dictum est: sic sub precepto de diligendo proximum comprehenduntur septem precepta secunde tabule. propter quod Christus ait matheo. xxii. ((Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua: et ex omni mente tua. hoc est primum et maximum mandatum. Secundum simile est huic. diliges proximum tuum sicut teipsum. In hijs duobus mandatis uniuersa lex pendet et propheta.)) Id

circo aliquā discēdamus ad septem precepta residua. necesse est dicere de precepto dilectionis proximi. Et ponentur quattuor. Primo quomodo tenemur diligere nosipsos. Secundo quomodo tenemur diligere proximos sub precepto. Tertio de ordine diligendi. Quarto quomodo proficere debemus in diligendo proximum. prout est consilium. **Q**uo ad. j. tria ponentur primo quod sit diligere se. Secundo que requiruntur ad bene diligere se. Tertio cur non est speciale mandatum de diligendo se. l' saltē nō tam exacte positū sicut aliquid mandato. Quantum ad. i. **N**otandum secundum thomam. li. de perfectōe spiritualis uite ca. xiiij. quod diligere se est sibi bonum uelle. **S**ed quod uel quot sunt tibi bona? Respondit quod quinq. primo maximum bonum est felicitas tua scilicet deus immediate in patria tibi unicus. **S**ecundo uirtutes et uitae uiciorum. quod sine his nullus beneficiabitur. **T**ercio scire aliquales quod sine his nesciretur quomodo uirtutes essent acquirende et uitae uicia. **Q**uarto bona corporis. ut fortitudo sensus uiuacitas. pulchritudo. sanitas et cetera. **Q**uinto bona exterioria. ut fama. et possessiones. ac pecunie. **P**rima tria deseruiunt principaliter anime. duo residua corpori. prima tria interiori homini. alia duo exteriori homini

Sed queres que d̄ quinque bo-
nis diligendo d̄ q̄s se diligere?
R̄n. phus. ix. et̄h. vbi q̄rit q̄s est
phylatus. id ē amator sui. R̄. q̄
q̄ diligit partē principalem sui.
id ē aiām. z eius bona p̄ncipalr
talis d̄r phylantus z virtuosus.
Qui v̄o diligit p̄ncipalr ptē sui
minus p̄ncipalē. v̄z corpus z ei⁹
bona. non est phylantus: quia a
maiori fit denominatio. Duic d̄
cōdat dictū psali. ((q̄ diligit inq̄
tatem odit animam suam)). Et
x̄ps ait ((qui odit aiām snam. id
est aiālez z sensualē uitā: hoc ē
corporis delicias in uitā eternā
custodit eā)). Ex quo p̄z q̄ pecca-
tores se non diligunt sed odiūt.
d **Quantum ad fm.** ex quo quis
se diligendo p̄t se male diligeŕ
ut p̄ncipalr corporalia diligēdo
z ēt bene se diligeŕ. Ideo neces-
se ē scire. Qualis d̄beat ēē dilec-
tio sui: ut b̄a sit. fm q̄ ēt neces-
se erit p̄ximū diligere velut fm
quoddam exēplar hoc tradidit
Tho. vbi pus dicēs q̄ ad sui lici-
tā dilectōez quattuor requirunt
P̄rio ut dilectō sui sit verax. fo-
recta. tertio sancta. z quarto ef-
ficax. P̄rio uere se amat qui si-
bi bonū aliquod de quinque p̄no-
minatis vult. z nō vult sibi quī
q̄ opposita p̄fatis quinque bonis
Dilectio. n. i duo tendit in eū. s.
cui aliq̄s bonū vult: ut in te si te
diligis. z in bonū q̄ optas tibi:

s̄ illō abusiue diligere dicimur
diligendo. n. piscē n̄ ei: s̄z tibi vis
bonū: q̄r piscis destruetur quez
comedes: sed tu fortificaberis.
Sic de pusill. sic de vīno: z de a-
lijs similibus. q̄ i usum n̄m tran-
seunt: s̄z illa d̄ditio diligēdi se: n̄
sufficit ad bonā dilectōem. Se-
cūdo ḡ necesse ē ut dilectio tui
sit recta z iusta seu ordiata. q̄d
fit q̄n̄ maius bonū d̄ q̄nq̄ p̄noia-
tis p̄ponis micri bono. Manife-
stum aut̄ ē q̄ b̄a aiē s̄t optia.
Putā b̄tudo z v̄tutes. S̄z scie-
tia z corporis b̄a s̄t media. ex-
teriora uero sunt ifima b̄a. V̄o
s̄t optia b̄a b̄tudo. z v̄tutes.
quia te iuito nec d̄mōes: nec ho-
mines te talib⁹ p̄uare q̄rūt: s̄z so-
lū tua volūtas. n̄ aut̄ sic de b̄is
corporis z exteriorib⁹. Ex q̄bus
p̄z q̄ nō recte s̄z curue se diligit.
q̄ picul z laborib⁹ iordiate cōp⁹
suū irrōnabilr d̄struit p̄ b̄is ex-
teriorib⁹. sic faciūt ebriosi basti-
lufores. auari. z his siles. Nō q̄z
exteriora p̄fēt alijs b̄is corpo-
ris. quo d̄ iob. ij. d̄r ((bellē p̄pel-
le: z oia scz tēporalia exteriora
dabit hō p̄ aiā sua)) id ē p̄ aiāli
seu corporali uita uel sanitate.
Similiter patet q̄ nō se diligūt
recte: qui bonuz rationalis ani-
me contemnunt. inbiantes uel
inherentes bonis corporis. ut
faciunt spaciatus euntes die se-
stiuo. z sic sermone negligendo

Studentes potibus et alijs delictis uacantes neglecto studio. Clerici et religiosi conuiujs exorbitantes neglectis officijs debitis. **D**i enim sunt de quibus ubi supra dicitur ((Qui diligit iniquitatem odit animam suam)). scilicet quod istud secundum modum diligendi se uidentur etiam quodam phororum gentiliu habuisse. ut ex .ix. eth. patet. et ex .x. et ex .i. ideo tertio necesse est ut dilectio sui sit sancta. dicitur autem aliquid sanctum ex eo quod ordinatur ad deum. Unde altare sanctum dicitur quasi deo dicatum. et alia huiusmodi que diuino misterio mactantur. Qui igitur diligit se propter deum: et specialiter ex caritate in fusa sancte diligit se. et eius dilectio deo dicata est. **R**ationabile enim est ut dilectionem sui quilibet ordinet in deum. quod princeps summus est omnium. fons beatitudinis. collator gratie. et scientie. firmum etiam corporis et anime. **U**nus apud dicitur phil. i. ((Mihi uiuere christus est et mori lucrum. Et .i. cor. x.)) Siue manducatis. siue bibitis. siue aliud quod faciatis. omnia in gloria dei facite)) Et quod non sufficit carere ad consequendam beatitudinem quod quis etiam se sancte diligeret. nisi etiam bonum uelle ad opus pertinet. secundum illud christi ((non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum celorum. sed qui facit uoluntatem patris mei qui in celis est. ipse intrabit in regnum

celorum)) matth. vii. **I**ndicet quoque quanto necesse est ut dilectio sui sit effectiua et operosa ac in exteriora opera progrediens pro loco et tempore. **P**er desiderium honorum in ore in manu in pedibus. in expensione pecuniarum ad elemosinam. ut sic beatitudo. uirtutes. scientia. et alia ad beatitudinem ualentia acquirantur. Quantum ad .iiij. principale. **C**ur deus non tam exacte precepit dilectionem sui uel non tam clare sicut dilectionem dei et proximi? **R**espondeo quod preceptum est diligere se debite. et ibi diliges proximum sicut teipsum expressit satis ponit. **T**riplex autem ratio est que non tam expresse precipit. **P**rima quod ad se diligendum inordinate homo alias satis inclinatus est. **S**ecunda quod natura inclinatur ad diligendum se etiam secundum animam. ut patet ex phororum dictis. **T**ertia scilicet augustinus. quod in dilectione dei dilectio sui includitur. Quilibet enim dicitur diligere se sancte: id est propter deum. ergo plus.

Capitulū .ii.

De dilectione proximi igitur dilectione dicitur tria uidentur sunt primo quomodo bene fieri debet. **S**ecundo cur fieri debet. **T**ertio qualiter per alias dilectiones impleatur. **P**ro proximi intellectu. notandum quod dilectio proximi ualde necessaria est homini quia homo secundum philosophum est animal politicum id est sociale. **P**ro

illud p multiplicē scripturā. Nā
tātam dilectōez xp̄s uoluit nos
habere ad proximos ut diceret
petro querenti quorīes deberet
dimittere proximo in se peccan
ti q̄ usq̄ septuagies septies. id ē
q̄dringentis nonaginta uicibus
fm̄ Jero. J̄tē ioh̄. xiii. ait ((Mā
datum nouum do uobis ut dili
gatis inuicem sicut dilexi uos))
Nouū q̄ ad p̄fectissimū xp̄i mōz
diligendi. Nouum. quia nos no
uos facit de uetustis. ut exponit
r̄ho. in postillis: uel nouū qz sem
per ligat ac si de nouo ligaret.
Uñ Ro. xiiij ((Nemini q̄cquā d̄
beatis: nisi ut inuicē diligatis))
J̄ō (ut Jero. ait) Luz Johānes
moriturus inter discipulorū ma
nus ad eccl̄iam duceretur z cre
bro diceret ((Filioli diligite inui
cē)) z quidā quereret. Luz h̄ tori
ens replicaret: R̄. Mādatū dñi
ē z in eo oē mādatū ipleri p̄t̄.
Hinc ad 20. xiiij ((Qui diligit p̄
ximū suū legē ipleuit)) z subdit
Nā nō adulterabis. Nō occides
nō furaberis. nō fl̄m̄ testimoniū
dices. nō occupabis rē proximi tui
Et si q̄d aliud ē mādatū: i h̄ ver
bo instaurat ((id est cōtinet z i
plet. Diliges proximū tuū sic teip
sum)) In isto etiā cōtinet̄ p̄ceptū
dilectōis dei qz proximū n̄ p̄ ordi
nate diligi nisi pp̄ deuz alias dī
lectio n̄ esset sc̄ta. S̄z pp̄ q̄ unū
q̄d̄qz z illud magis. Hanc ē ob

cām. ut dicit aug. libro de ci. dī
Sepe unū p̄ reliq̄ p̄ōit̄. h̄ ē v̄
inuet̄ xp̄s J̄oh̄. xv. dicēs ((Doc
ē p̄ceptum meū ut diligatis in
uicē sic dilexi uos)) dicit meū. qz
i dilectōe p̄xi de⁹ diligit̄. **S**e b
cūdo notādū q̄s sit p̄xim⁹ t̄ frat̄
nr̄. Nā illā q̄stōem mouit legis
perit⁹ xp̄o post h̄ p̄ceptū. luc. x.
Pro cui⁹ solutōe xp̄s mouit pa
rabolā de eo q̄ incidit i latrones
postq̄z quesuit ((Quis tibi uide
tur p̄xim⁹? R̄. legispit⁹. ille q̄ fe
cit ei mīaz: R̄. ei xp̄us. Uade z
fac s̄l̄r)) Ex hoc aug. li. p̄ d̄ doc
trina xp̄iana sumit solutōem q̄
stōis. Et allegat magis. in. iiii.
di. xvii. q̄ uolunt. Quōd p̄xim⁹
censendus ē q̄libet rōnal̄ creatu
ra cui a nobis exhibēdū ē offici
um misericordie. z a q̄ nobis ex
bibendum ē. Nō enim pp̄inqui
tas generis facit p̄ximū sed op⁹
misericordie impensū. **E**x quo
patet q̄ quilibet ē nr̄ p̄xim⁹ q̄
h̄ uiuit. qz cuiuslibet p̄t̄ a nobis i
pendi misericordia. uel nobis i
pendi. Sc̄do qz aīe i purgatorio
sunt nr̄i p̄xim⁹. qz a nobis recipe
possunt misericordiā suffragio
rum. Tertio qz etiā angeli i celo
qz nobis misericordie opa ip̄edē
possunt. **Q**uarto oēs aīe beate
eadē rōe. Quinto xp̄s eadē rōne
xp̄s inq̄s fm̄ qz h̄ō sed nec demo
nes nec anie dānate sunt p̄xim⁹
nr̄i. qz nec nobis opera mie nec

nos ip̄is ip̄endimus. Unde om̄ie
beatificabile ē nos̄ter pximus :
ut comunit̄er dicunt doctores i
c. iij. di. xvij. Tercio notandū fm̄
Tho. li. de perfectione sp̄itual
uite vbi supra. 2. 2. q. xliij. De
us non precipit ut pximu, toto
corde diligamus: qz nō ē v̄le no
strū bonū: sed particulare bonū
nec p̄cipit: ut diligamus pximū
ēq̄litez sibi. Vel eque foriter: z
eque intenso affectu: quia ordi
nate quo ad intentione dilige
pximū debemus fm̄ aug. vi po
itea dicetur. v3 ut p̄mo aiā no
strā: fo aiā pximi: tertio corp̄
nost̄r diligamus. Sed debem̄
pximū n̄m diligere sicut nos.
Dijs suppositis (dicit Tho.) li.
quo p̄ius. 2. c. q. p̄fectio dilectiō
nis pximi: q̄ necessaria ē ad sa
lutē quattuor debet h̄re secūdu
quattuor in p̄cedēti cap̄lo tacta
īsa p̄te de diligēdo se. Un̄ mltū
eadem quattuor h̄ rememorā
da sunt. Nā de dilectōe pximi q̄
cadit sub consilio: in sequēti ca
pitulo determinabit̄. P̄rio igit̄
opz q̄ dilectio pximi sit vera. ut
dictū ē. Quicūqz aut̄ aliqd̄ assu
mit in suū vsuz. nō vere amat il
lud: s3 magis seip̄m. ut in pximo
mēbro de dilectione sui dictum
fuit. Sed sic aliquas res assumi
mus in nostruz vsuz: ita ēr z ho
mies ip̄os. Ex quo sequitur q̄ si
pxios eo t̄m̄ modo diligimus in

q̄ntum in n̄m usum venire p̄sit
māifestū ē q̄ eos si vere diligim̄
nec sicut noiipos. Et quide hoc
apparet q̄m̄ amicitia utilis z d̄
lectabilis. Qui ei amat aliq̄e qz
ē ad suā v̄tutē z delectationē
seip̄m amare quincit̄: cui ex al
terzo ponū delectabile. uel utile
querit nō illū ex quo querit. Ta
les. n. tam false amant pximos si
cut tu false dicis amare pisces
galitanos: quos tuo stomacho
uis. non autem eis bonum vis:
sed tibi. Ratio autem quare di
lectionem pximi oportet esse ue
ram non fictum est: qz caritas
(ut descabit apostolus) est que p̄
cedit de bono corde: z concien
tia pura: z fide non ficta. Et. i.
corin. xij. ((Caritas non querit
q̄ sua sunt.)) Duius rei etiam se
ip̄m exempluz dat apo. i. corin.
.x. dicens. ((Non querens quod
tibi inutile est: sed quod multis
ve salui fiant)) Secundo ad d̄ter
minatum moduz diligendi pro
ximum. sicut se dicitur: ut sit iu
sta z recta. Oportz igitur ut eo
ordine quis bona proximis optz
quo sibi quinqz supra tacta de
bet optare: precipue quidem bo
na sp̄itualia. Deinde bona cor
poris. demuz que in exteriorib̄
rebus consistunt. Un̄ taz tibi q̄
pxio beatitudinē. z v̄tutes oran
do desiderare debes sine p̄ditōe
absolute dicendo. O deus illa

mibi confer. **R**atio ē. q̄r talia bona nulli obesse possunt. orando autē p̄ scientia pro bonis corporis et exterioribus cōditōaliē ip̄licite peti debent. puta si pro sunt ad beatitudinem. Ratio ē q̄r talia multis obsunt multis et profunt. Sed cui profunt nouit deus cui cōmittit p̄ cōditōnem. hunc etiā modū Socrates orare docuit ut hētur in uitas phorū. Ideo aug. libro de doctrina xp̄iana dicit. Nō eq̄ diligatur q̄ minus uel amplius diligēdū ē.

Tertio ex p̄dicto mō p̄cipitur ut sit sancta proximi dilectio p̄ quo notādum q̄ i dilectōe proximi morū semp̄ cōtingit plures conuenire uel adiuuari. Quidā enī cōueniunt in aliq̄ naturali unione fm̄ generatōem materialem puta q̄r ex eisdē pentib⁹ oriūt. Alij uero conueniūt cōuenientia q̄dā ciuili. Puta q̄r sūt eiusdem ciuitatis māicipes. sub eodem principe et eisdē legib⁹ gubernātur. alij fm̄ aliq̄ officiū l̄ negotiū aliq̄ cōueniētia ununt. Sicut q̄ sunt socij in negotiādo uel militādo uel fabricādo. Et h⁹ mōi primoz dilectōes honeste q̄ lem et recte possunt esse. Sed nō ex h̄ sancte dicūt. s̄ loquuntur ex h̄ q̄ dilectō proximi ordinatur i deū. Sicut enī hoies q̄ sūt un⁹ ciuitatis cōfortes i h̄ cōueniūt q̄ uni subdunt p̄cipi cui⁹

legib⁹ gubernāt. Ita om̄es hōies inq̄rtum nālī in b̄titudinez tendunt h̄nt q̄dā generalē conueniētiā in ordine ad deū. sicut ad sūmū om̄iuz principē et beatitudinis fōtē. et tori⁹ iustitiē legis laterē. cui⁹ b̄nficio et gubernatōe unūt. Bonum autē cōmune fm̄ rectā rōnem ē bono proprio p̄ferēdū ut docet natura de uacui p̄uentōe. et mēbra in cordis uel in capitis defensiōe. et ciues in ciuitatis et cōmunicatis p̄p̄gnatōe. ergo i suis p̄xijs et p̄xijs dilectōe cū sint p̄icularia bona dilectio sancta efficit q̄n i deuz uniuersale nostrū bonū ordinat un̄. i. Jo. iiii. (h̄ mandatū hēm⁹ a deo : ut qui deum diligit diligat et fratrem suum). **Q**uarto ex mō dilectōis instruitur ut proximi dilectio sit efficac̄ et op̄tata. ut sicut unusq̄sq; nō solum sibi optat bona anime et corporis sed etiam effectualiter ad habēdum laborare debet. Sicut etiam ad bonum non sufficit bonū habere affectum si etiam effectum habere oportet secundum illud. i. Joh. iiii. (Non diligam⁹ uerbo neq; lingua. sed opere et ueritate.) Omnia illa tradit̄ho. sententia liter. li. de perfectione spiritualis uite. **E**x p̄missis sequitur partim regula magistral. q̄n quis peccat mortalit̄ contra directionez proximi que

ē qñ aliqd cōmittitur notabiliē
 ō dilectōem pximi. tunc est mō
 tale pctm: qñ nō tunc ē ueniale
 Qñ autem aliquid sit ō dilectō
 nem pximi p̄t attendi penes ista
 precepta legis nature ((Qd̄ tibi
 nō utis fieri. alteri ne feceris)) z
 ponitur thob. iiii. Et q̄ uis tibi
 rōnabiliter fieri z ex debito .al
 teri hoc idem facias .z ponitur
 math. vj. Et p̄t etiaz attendi pe
 nes scandalum actiuum .q̄ ego
 infero proximo meo malo exē
 plo. Sed in q̄to oporteat aliqd
 esse contra dilectionem pximi
 quantum sit illud scandaluz ad
 hoc quod sit mortale. non est ō
 terminatum precise. quia in mo
 dico facere contra proximum
 non ē mortale aut ī paruo eum
 scandalizare. Un̄ attendat quili
 bet penes seipm̄ quid sibi uellet
 uel n̄ uellet fieri. Et p̄ q̄ factum
 seruaretur inter se z proximum
 amicitia .ul̄ nō. fm̄ hoc iudicet
 aliquid mortale uel ueniale.

b Secundo patet ex p̄missis q̄
 ql̄bet uolens pximū suuz pecca
 re mortaliter. aut cui placeat ō
 liberate pctm̄ mortale alterius
 ille ī h̄ peccat mortaliter .qr̄ q̄c
 qd̄ deliberate fit cōtra caritatē
 illud ē mōtale. sed uelle pximū
 mortaliter peccare. aut gaudē
 deliberate ō pctō mortali. ōriat̄
 caritati dei z proximi. dei ī quē
 deberet proximum sancte dili

gere. pximi cui uult tantuz ma
 lū. Tertio seq̄tur a fortiori q̄ il
 le peccat mortaliter q̄ pximum
 ad mortaliter peccandū ex deli
 beratōe iducit. aut iducef̄ nitiē
 ut cōsilio. iussōe .auxilio iducef̄
 nitens fornicādū. pdādū. z ad si
 militia. p̄z q̄r uult malū mortale
 pxio. quē sic odit n̄ diligit. Quē
 tñ efficacit̄ sic ōberet diligē .ut
 ab eo malū auferet. z bonū sua
 deret. Quo ad .ii. principale. no
 tandū q̄ plura sunt motiua px
 imū diligēdi elicita ex dictis b̄i
 Amb. li. de offi. z beati ansel. li.
 de similitudinibus. Primū ē diui
 na iussio: cui diligētissime ē obe
 diendū. ut patuit ī p̄mo notabi
 li. z p̄mo p̄cepto fm̄ illud .ps. ((
 Tu mādasti mādata tua custo
 diri nimis)) Secūdū ē exēplum
 brutoz aialū: se solo instinctu
 nature in sua sp̄e amantium mi
 rabiliter. Plus aut̄ tenetur hō
 rōe pditus .vnde ec̄c̄ xiiij. ((Qd̄
 aial diligit sibi simile)). Simile
 p̄z in mere existentibus. ut aq̄ n̄
 ōriatur aque: sed recordat ignis
 izri .aer acri. z terra terre alte
 ri. Tertiuē ē cognatio. z unitas
 originis. Un̄ fm̄ aug. li. de doc
 trina xp̄iana. Nō putandus est
 proximus solum qui consanguī
 neus est. **A**dā z euam inten
 damus: z sic omnes fratres eri
 mus. Nec in aliqua specie per
 fecta animalium recipitur q̄ ab

uno principio prodierint. sic oēs homines ab uno primo homine. Quartum ē fraternitas spūalis melior carnali. Nā omnes xpīai unū p̄rem xp̄m z m̄ez unā b̄is simam yginem mariā z ecclesiā catholicā habem⁹. Unū math. xxij. ((Patrem nolite uobis uocare sup̄ t̄ram. un⁹ enim p̄r est uester q̄ in celis est.)) Quintum exemplum ē xp̄i. q̄ principium. mediū z finē decursus sue uite p̄ nobis etiā inimicis posuit. vñ ioh̄. iij. ((Sic de⁹ dilexit mundū ut unigenitum suum daret z oīs qui credit in ipsum n̄ peat s̄z habet uitā eternā)). **S**extū est exemplum angelorū q̄ etiā pessimos hoīes ex caritate custodiūt. Unū math. xvij. ((Uidete ne cōtēnatis. unū ex his pusill. Ange li enim eorū in celis semper uidēt faciē patris mei q̄ i celis ē)) Septimū ē exemplū mēbrorum hūani corpis ad fuiendū sibi in uicē. Nā si pes ifirmat manus leuis palpat. caput se inclinat. alter pes ad medicum peditat. dorsum se curuat. uidet oculus. z auris medici precepta auscultat. z sic de aliis. Lum̄ autē z tota ecclia unum sit corp⁹ z singuli alteri alteri⁹ mēbra idē faciē deberem⁹. nec aliqd̄ membrum despiciendū esset. Unū ro. xii. ((n̄t̄i unum corpus sumus. singuli autem alteri⁹ mēbra)) Octauū

est similitudo hoīs ad deum ad cuius effigiem quilibet ē in mēte format⁹. z baptismo reformatus. Unū sicut q̄dam pueros pl⁹ diligunt qui sunt similiores p̄ri quem dilexerunt. sic z nos si patrem deum diligeremus multū sibi similem quemlibet diligeremus. Mens enim v̄z memoria intellectus z uoluntas sūt. q̄b⁹ capaces sum⁹ omnes infiniti b̄oi z uniuersalis. Idcirco etiam ut scotus dicit sup. iij. de caritate Caritas habitus inclināt h̄ntē ad uelle haberi deum a se. z etiā ad hoc inclināt ut deus diligatur z capiat a primo. saltem cui⁹ amicitia sit deo grata. Caritas enim non est habitus purum amorem in dilecto q̄rens: sicut cupiditas uel zelus que socium nō uult habere. ul̄ in se re torquet omnia. Nonum est intuitus multiplicis boni ex dilectione primi sequētis. Que utilitas dz esse occasio non causa principalis saltem. sicut etiā tibi odor bonus est occasio comedēdi nō cā. s̄z sanitas corpis l̄ delectatio eius ē cā comedēdi. Ex dilectione etiā p̄ri seq̄t amicitia. suffi agiū. cōsolatio. z uita perpetua. **Q**uo ad etiā p̄ncipale. notādū ē q̄ dilitō p̄ri q̄ mltiplr̄ mēri possem⁹ heu p̄ q̄ttuō s̄las p̄ri dilectōnes sophisticat̄ z falsificatur. q̄ inutilis ad uitā eternā efficiē

Prima carnalis q̄ ut plurimū ē
inter p̄sonas diuersoz̄ sexū .s.
solum p̄pter delectationes car
nales: et semp̄ ē mala. nisi q̄ntuz
inter coniuges rōne m̄rimoniū ex
cusatur. Nec dilectio nō nūq̄ a
spū s̄m apostoli verba incipit. et
ad carnalia degenerat insensibi
liter. **U**nde ad dephendēdū ta
lem falsitatis amorē se sub pal
lio boni abscondentē: sciendum
q̄ dephendi pōt p̄ quedā idicia.
Est aut̄ prīmū idiciū carnalis
amoris q̄ eo capti ad inuicēz lo
quūtur pauca de spūalibus et v̄
tutibus: et multa de ip̄ralibus et
iutilibus: et ad talia v̄ba vix suf
ficit t̄ps̄ eis. Nec sentiēs caueat
ne caute capiatur: ne laque⁹ hu
milis eū irretiat. Per opposituz
spūalis dilectio p̄ximi pascitur
spūalibus: et pascit ac otiosa fu
git. **S**ecundū idiciū carnalis amoris
ē q̄ inquieto corde cogitant de
se inuicē cū sunt a se absentes.
Primo quidē sit de bonis. Sec
do de iutilibus demum d̄ noxijs
Sed spūalis amor quiescit i d̄o.
eū quē vere amat cōmendat d̄o
orōnibus quieto corde: nec v̄ba
titur nec congaudet dilectio nisi
quantum ratio dicat recta.
Tertiū idiciū ē ipaciētia cōdi
lecti: ut si quem diligit unus alē
tristatur: vel timet se minus dili
gi. Tristatur si bona alieno lāzi
untur. si familiaritas ei aridet.

Sectm

Sed caritas oēs hominē diligit
et diligere letatur honeste. et d̄ b̄n̄
ficio alteri impenso congaudet.
Quartum idiciū carnal̄ amo
ris sunt munuscula. dulces l̄re.
sudariola. et huiusmōi trāsmilla
Que s̄m Yero. xp̄i amor: non h̄z
Nā talia s̄seruata dilectionē no
ciā nutriūt. et inspecta inficiūt.
Sed spūal̄ amor h̄z puras et cre
bras orōnes exhortatorias allo
cutiones. et p̄iaz necessitatum sub
uentiones. Quintum idiciū ē
inordinata dissimulatio viciorū
ad inuicēz p̄ditio maioris p̄fecti⁹
in casu quo alter localiter dista
re oporteret. et defensio alterius
in aliquo uicio uel excessu. **S**z
caritas secundum illud apoc. iij
dicit cū xp̄o. (Ego quos amo ar
guo et castigo) **S**ecunda dilectio m̄
proximi ē cupiditatis qua quis
aliū diligit p̄p̄ lucrum solū. Sic
serui diligunt dominos: qui a vo
lunt h̄re lucz. .s. p̄cium. et sic ecō
uerso domini seruos. Sic et dili
gimus equos nostros. vieas. bo
ues. et similia. Et illa dilectio nō
est meritoria quādo procedit ex
sola amore seu affectione p̄p̄rij
cōmodo. **T**ertia dilectio ē natu
ralis fundata in diiunctione nāl̄
originis ut cum uolumus alicui
bonū: quia cognatus v̄l consan
guineus. et sic parentes liberos.
et cōgnati consanguineos diligit
Que dilectio potest esse bona

uel mala fm diuersas circūstāti
as. Sed nūq̄ est meritoria illa
naturalis dilectō. quando q̄s di
ligit aliū soluz ideo .qr̄ cognat⁹
ei⁹ est. sic etiam bruta diligunt
ferus suos. Un̄ greg. in home.
de aplis. Ite ueracif. caritatē
h̄z. q̄ z amicum diligit i deum z
inmicum pp̄ deum. nā sunt nō
nulli qui diligunt proximos sc̄z
pp̄ affectōem carnis z cognatio
nis. q̄b⁹ tū in hac dilectōe sacra
eloq̄a nō cōtradīcūt. sed aliud
est q̄ spon̄te impenditur natūf
aliud q̄ p̄ceptis dominicis ex ca
ritate debet̄ obediētie. Di nimi
rū z pximum diligunt. z tū ista
sublimia dilectōis premia nō as
sequūt. qr̄ amorē suum nō spūa
liter s̄z carnaliter ip̄dāt. Si q̄s
tū diligit cognatos nō solum iō
qr̄ cognati sunt. s̄z etiā pp̄ deum
z ex caritate infusa. tunc fit di
lectio meritoria. gr̄a eni non de
struit naturam. sed eam dirigit
z ordinat. Quarta dilectio p̄xi
ē social. q̄ q̄s alfi ulf bonū solū
ideo qr̄ ē socius eius. uel amic⁹
cōcūis cōpatriota. z familiaris
sibi. q̄ potest esse bona uel mala
fm circūstāntias. Et q̄n fit so
lum p̄pter societatem tunc non
est meritoria. un̄ mat̄h. v. ((Si
diligis illos qui uos diligūt q̄s
mercedē habebitis?)) dilectō igitur
ista q̄rta p̄f ēē mala ut i his
q̄ se iurant ad p̄c̄m. bona s̄z nō

meritoria. in his q̄ sine caritate
i bōis se iuuāt. z meritoria si fit
pp̄ deum

Capitulū. iij.

DE ordine aut̄ dilectōnis
tria sunt uidēda. P̄rio d̄
numero z gradu diligē
dorū. Sc̄do de ordine quo p̄xi
mis effectiue p̄ elemosinam uel
aliter subueniēdū fit. T̄rto an
p̄ctores sint diligendi. **Q**uan
tū ad primi it̄lectū notadū p̄
q̄ p̄xim⁹ uel q̄s met̄ p̄f intelligi
diligere triplicif. P̄rimo mō cō
placētē z delectatiue. id ē q̄ p̄f
delectēf z cōplacētiam h̄cāt i
bono q̄ aliq̄s possidet. Secūdo
modo aliquid diligit̄ affectiue
seu optatiue uel desideratiue.
T̄rto modo affectiue. nam di
lectio est uolūto boni. z illa di
lectio d̄f dilectio affectiua seu
optatiua. Illi⁹ aut̄ dilectōis sūt
plures effect⁹. ut elemosina cor
poral. ul̄ spūal. z opa bōa alia.
Et exhibiō taliū effectiua dicit̄
dilectio effectiua. Secūdo re
memorandū q̄ bona nobis z p̄
ximis desiderāda sunt triplicia.
Quedam maxima. ut b̄ritudo.
alia media. ut uirtutes. T̄rta
if̄ ma. ut corpi deseruiētia. z q̄
b̄b̄n̄ z male uti possum⁹ ut sc̄ia
honor. d̄nitie. z filia. **T**̄rto
nō q̄ cū caritas ic̄licet ad dilige
dū diuisa. bōa meliora z optia q̄
ordo nec̄ari⁹ ē ibi. un̄ s̄r illo cā.
p̄rio ((Ordinauit i me caritatē))

Ambro. dicit . Multoz caritas iordinata ē . Qd primū ē ponunt tertiu z quartuz . Peccat q̄ p̄poſtere agit . Naz ſcire quid facias z neſcire ordinē faciendū non ē p̄fecte cognitionis . Ordīs nāq̄ ignorantia cōturbat meritoruz formam . Ordo igitur diligēdorum ſm magi . in . iij . diſ . xxix . p̄ ut elicitur ex aug . li . de doctria xp̄iana . Ambro . vbi prius z Jerro . ſup ezecl̄ cōſiſtit in . xij . gradibus . Nā primo oīm deus diligēdus ē . Primo affectiue ſic ſuper oīa : ut diligatur p̄p ſe tñ . z alia oīa diligātur p̄p deū . relatiue in eū ordinando ea . z taz firmo amore ei quis inhereat . qd hō potius uellit ſe z omnē creaturam non eſſe q̄ deū non eſſe . z q̄ hō p̄p nullā creaturam deliberate z ſcienter faciat aliquid q̄ p̄ceptū dī ſibi dilecti . i quo tñ debet cauere . ut habes p̄cepto iii . c . viij . l . z . Secūdo diligatur ſuper omnia complacētē z delectatiue ſic q̄ nulli uelit bonum ſic deo . Tertio affectiue diligēdus z ſuper omnia . Maximi ei effect⁹ exterioris caritates ſibi exhibendi ſunt . puta honō . z ſueretia ſp̄al̄ oſformitas noluntatū obediētia . laus ḡrāū actō z ſimilita ſm illō . p̄a . ((Laudate eum ſm multitudinez magnitudinis eius)) Ex quo patz q̄ bñ ſibi timere habēt q̄ hōi interduz

reuerenti⁹ ſunt q̄ deo . z ecōnerſo timē habēt p̄ſidētes talē honorē ſibi fieri permittentes . ut dicit glo . heſter . xij . Quā ob cauſaz mardoche⁹ uenerari noluit aman malum . Secūdo gradu quilibet tenetur ſeipſuz diligere q̄ſtum ad ai am . ſibi bonuz uolēdo . prout expoſitū eſt p̄riaca . plus affectiue id eſt ienſiori affectu ſeu actu dilectiue . quaz proximo . q̄ tenetur intēſiōni affectu z uolūtōe ſibi uelle bonum bñitudinis z uirtutum z actuum bonorū . q̄z cuiuſq̄ alteri hōi . Et tenet ſe firmius dirigē ad illa . ita q̄ minus poſſit auerti a dilectōe ſui q̄z cuiſcūq̄ alterius poſt ſe . Ex quo patet q̄ nō ſoluz bonus hō ex caritate . imo malus debet ſm legem ſe plus diligere z intēſius amore optatiuo q̄z proximo . ſaltem ordiato amore qui ſc̄z ē reſpectu p̄dictorū trīpliciū bonorū . n̄ tñ q̄dā ē malus debet ſe pl⁹ proximo bono diligere complacenter z delectatiue . q̄ non complacere ſz trīſtari debet de eo q̄ nunc eſt . z deſiderare q̄ fiat bonus . z ſibi b̄ q̄z totius p̄e z diligentius quā cuiuſq̄ alteri procurare . Qui libet etiā homo tenetur oēs homines uiatores diligere eq̄litate z ſicut ſeipſū ſiferendo eq̄litate ad p̄tatem boni q̄ optat . quia quilibet tenetur proximo cuiuſq̄

optare et uelle eandem beatitudinem .i. equalē beatitudinē quāz si bi optat. et eandem perfectionem uirtutum et gratiarum. quia hoc ē diligere primum tuū sicut teipsum .i. ad idē bonum ad quod teipsum. ut uult aug. sup. illo gal. vi. ((Ope mur bonū ad oēs)) Et apłs dicit .i. cori. vii. ((Uolo oēs hoies eē sicut me .i. ad tuū bonū licet non tanto affectu teneat)) **Tertio** gđ du post seipsum tenetur quis iter omnis maxime diligere intensiue parentes suos. Quia quāto res diligibilis ē ipi diligentia magis cōiuncta. et quāto uagis. et pri^o diligebatur ab ea. et quāto plura et maiora beneficia suscepit ab ipa: tanto plus et intensius debz eam diligere. Sed parentes alii cuius sē h^omoi: qā pmo gđu diu et dilectōe pueniētes natos. et eis esse post dñm nutrir: et disciplinā tradiderūt gđ zc. Sz dicit. qđ si pntes essēt mali. nōne tūc ceteri mius propinqui: uel ēt extranei boni essent. amore pntibus pponendi: R. qđ oplacenter et delectatiue debemus plus diligere meliorem. quia debemus plus cōplacere in bono suo adepto. et in maiori bono plusquā in miōri bono. **Sz** sicut hō amor optatiuo et desideratiuo tenetur se plus diligere intensiue ēt si malus sit. ita ēt optatiue et desideratiue debz hō plus diligere parētes malos

qđ alios uiatōes quoscūq; bonos quia debet intensiōi actu eis optare et desiderare uitā eternaz. et ut boni fiant. quā cuiuscūq; alteri uiatozi ēt meliori. Et debet ēt hō maxime ad hoc conari et cooperari sūm exigentiā status sui ut bōi fiant: et caritatem acquirant: et in ea pmaneat. **Non** aut debz approbare eoz mala facta. quia hoc esset eos odire. **Quarto** post parentes debet hō maxime diligere intensiue filios et filias. **Quinto** deinde fratres et sorores. **Sexto** consequenter plus propinquos qđ minus propinquos. **Septimo** domesticos plusquā extraneos. **Octauo** extraneos. Et hoc seruādum ē tam sūm ordinē caritatis infuse quāz secundum ordinem rectum nature. quē caritas non aufert sed precipit et regulat. Et nota **Rich.** in. iij. di. .xxix. quod intensio dilectionis attenditur secunduz propinquitatem ad deum que est bonitas ipsius diligibilis. **Non** est ergo dicē ipse tanta esse bonitas extranei uel minus coniuncti. et tam parua bonitas: et propinquitas mihi magis coniuncti: ut pote quia non attinet mihi nisi in tertio uel quarto gradu quod ex maiori affectu debeo diligere extraneum magis bonum quā magis coniunctuz mihi et minus bonū. **Doc** etiam innuit **Ambrosius.**

cū dic q̄ domestici boni sūt etiā
 mali filijs p̄ponēdi. Nono dbe
 mus inimicos diligere ut bono
 nature corū bonū uelimus. s; i
 q̄ntū sunt inimici id est iniuste
 nobis nocere cupientes. non d
 bemus eos diligere. **R**atio sc̄di
 q̄r tūc p̄c̄m amaremus. **R**ō pri
 mi ē. q̄a ēt sunt p̄xiimi. s̄m illud
 p̄ceptū math. v. ((Diligite inimi
 cos vestros benefacite his q̄ od
 runt uos)). **P**ro quo s̄m Tho.
 notandū q̄ huiusmodi dilectio
 nature inimici: p̄t dupliciter c̄
 siderari. Uno modo in generali
 z sic diligere inimicū ē de neces
 sitate salutis .ut cū quis in gene
 rali diligit p̄ximos ab illa gene
 ralitate inimicū non excludat .
 alias peccaret mortaliter cōtra
 caritatem. **A**liō mō considerat̄
 dilectio p̄xiimi in speciali. ut c; z
 quis in speciali moueatur motu
 dilectōis actualis ad inimicum
 suum . ita q̄ actualiter uelit z
 optet sibi bonum illud. n̄ ē d̄ ne
 cessitate p̄cepti exemplū. Quā co
 gitat de sorte inimico non oportet
 q̄ statim optes sibi bonum
 actualiter. **R**ō est. q̄r p̄ceptū d̄
 dilectōne inimici ē affirmatiuū
 ideo nō obligat p̄ semper s; pre
 cepti ē ut nō odias eū. z ut nun
 q̄ nel z optes sibi mala int̄rio
 ne nocendi. q̄r non odire proxi
 mū est p̄ceptum negatiuū . ideo
 obligat semper z p̄ semp. **E**st tñ

ut dicit tho. de n̄c̄itate carita
 tis s̄m p̄paratōem animi ut sc; z
 hō habeat aīm patum ad h̄ ut i
 singulari inimicum affectiue di
 ligat si n̄c̄itas occurreret. **S**z q̄
 absq; n̄c̄itatis articulo hō hoc
 actu ipleat. p̄fectōis ē. z adhuc
 maioris p̄fectōis si amore elici
 to actu feratur dilectiue i inimi
 cum cum affectu uolendi sibi
 bonum potissime q̄n inimic⁹ ac
 tu offendit. at x̄po in cruce acci
 dit. **D**e hac materia pleni⁹ dice
 tur in precepto quinto de homi
 cidio. Decimo undecimo z ulti
 mo diligere debemus ex carita
 te corpa n̄ra z p̄ximorū eis uo
 lendo bonum. **S**unt autem cor
 pori bona cibus. potus. aer. gau
 dium. tristitia. somnus uigilia .
 abstinencia. z tam prospera quā
 aduersa inq̄stuz talia deseruiūt
 spū. **I**n quantum uero spūm i v̄
 tutib⁹ impediunt talia z filia n̄
 sunt bona corpori s; nociua .q̄r
 damnat p̄ talia eternaliter uel
 ad illud disponitur. **I**tem quat
 tuor dotes anime sunt optima
 corpori que sine labore vie non
 acq̄rim⁹. **E**x p̄missis oib⁹ con
 clusid̄em illā nota doctorū cōf
 q̄ q̄uis quilibet oēs alios homi
 nes ex p̄cepto teneatur in gene
 re diligere sicut seipsuz idest ad
 equale bonū n̄ tñ oportet ipsum
 in quēlibet specialiter z equali
 ex affectu dilectionis dirigere .

Sed dubitatur cum multe alie
 sit conditiones quibus mēbra xpi
 inaicē coniunguntur p̄ter tactas. ut
 relatio uxoris ad marituz. Filij
 ad p̄rem spūales. subditi ad pre
 latū. discipuli ad inḡz. ⁊ dñi ad
 seruū ⁊ econuerso. Cur de his n̄
 fit mentō p̄ ambro: ⁊ bonauē.
 di. ij. in tertio. q̄ oēs reducūtur
 ad p̄fatas: ut p̄ma uxoris ad di
 lectionē sui. Secunda ad dilec
 tionem patris carnalis dilectio
 patris spiritualis ⁊ p̄lati similt̄.
 vltia duo ad dilectionē domesti
 corum. Secūdo dubitatur utz
 pater carnalis plus sit diligēd⁹
 patre spirituali: ⁊ ibidem Ri
 char. in tertio. q̄ sic. Quia lz p̄
 spūal' magna det. n̄ tñ ta vere
 ē cā bñficij q̄ ip̄edit: cū n̄ det fi
 lio illud beneficiū nisi misteria
 liter. Pater gūt carnalis dedit
 filio esse nature: sicut cā efficiēs
 ⁊ bñficiū nutritiōis ⁊ doctrine.
 Honor tñ magnus debetur p̄ri
 spūali pp̄ statū benef. ciū. ⁊ etiā
 pp̄ subsidium. Tertio dubitatur
 an coniugatus plus teneatur dili
 gere uxorem q̄ p̄ntes: ⁊ sc̄dm
 Tho. q̄ uxor coniungitur viro ut
 una caro. math. xix. (Erunt duo
 i carne una) ideo intensius dili
 gitur uxor: sed maior reuerēt̄a
 est p̄ntibus exhibenda rōe p̄ri
 cipij. Unde in quibusdā magis
 debet uir assistere parentibus q̄
 uxori. Sed quātū ad vniōnē cā

nalis copule ⁊ cohabitationis
 licitis omnibus adherēbit uxori
 Non simpliciter relictis omib⁹
 quia n̄ his q̄ ad parentes p̄tinēt
 quibus ē subueniēdum ē. Quā
 to dubitatur an creaturas irra
 tionales licite diligere possim⁹?
 ⁊ n̄. Tho. in summa. q̄ non tan
 q̄ ad ea ad que amicitia habea
 tur. sed sicut bona. qui alij volu
 mus. inq̄ntū. s. ex caritate volu
 mus eas conseruari ad honorez
 dei: ⁊ utilitatem hominū. Et sic
 etiā deus eas diligit. Et h̄ p̄
 xij. gradus esse diligendi. Ex q̄
 pz q̄ male faciūt q̄ canes. aues.
 equos. vestes pecuniaz. ⁊ huius
 modi. plusquā ai. am uel corpus
 in se uel in alijs diligunt. Quo
 ad fm̄ principale. cui magis sit
 benefacienduz: ⁊ Tho. in. iij.
 di. xv. dicēs. Et allegat phz. ix.
 ethico. Illud facile non est d̄
 terminare propter mltas diuer
 sitates boni ⁊ necessarij. Tamē
 hoc ē tenendū q̄ semper magis
 reddendum ē debitum. quā bñ
 ficiū impēdēdū: ut ip̄e dic̄ ibi
 dem. nisi ex pte altera assit ma
 ior bonitas uel necessitas. Et iō
 parētibus: ⁊ propinquis ⁊ bene
 factoribus: ⁊ eis a quibus spūalia
 accipit homo magis d̄z elemosi
 nam facere: si indigeant: ⁊ cete
 ris paribus melioribus magis ⁊
 magis indigentibus. Et sic se
 cundum has tres conditiones

obent gradus in elemosinis pre
stitui. s. fm honestū necessariuz
z debitū. Assignare aut in singu
lis qñ unū alteri eoz pferatur ē
ipossibile qz singulares ditiōes
que attēdende sunt infinite sūt:
z non cadunt sub arte. De his
aut unctio docet. z prudentium
consiliū. **Dec Tho.** **Quo ad**
.iij. principale. queritur cuz oēs
debeamus diligere: an etiā pec
catores debeamus diligere? **R.**
Tho. .2.2. q. xxiij. z magister in
.iij. di. xxviii. In peccatoribus
duo sunt cōsideranda. s. natura
z culpa. Secūdu naturam quā
a deo habent capaces: sunt bea
titudinis: z id fm naturam sunt
ex caritate diligendi: z sic debe
mus eos diligere. s. optando eis
vitā eternā. priam de peccatis.
iustitiā. z alia bona ad vitā eter
nam pinouentia. S3 culpa eo
rū deo ē ōrta. z ei displicei: z ē i
peditiua eoz salutis. Et idō fm
illā dñs detestatiōem sunt oēs pecca
tores odiendi. Immo pat z nr
z filii z pōinqui. ut docetur luce
xiij. **Jo.** .ps. ((Iniquos odio ha
bui)) vnde gre. in pasto. exponēs
illud. ps. ((Perfecto odio oderā
illos)) dicit. Inimicos dñi pfec. o
odio odisse ē. z qz facti sunt a dō
diligere. z qz faciunt increpare.
prauorum mores premeze uite
pdesse. z fm aug. in sermone qz
dā. **Esto s. l. medico. Medico enī**

odit egritudinē. z ut liberz egro
tū febrē psequitur: nolite amar ui
cia amicos uroz. si amatis ami
cos uestros. **Capl'm.** .ii. j.

Porro nūc quarto uidē
dū ē de dilectōe pximi:
ut cadit sub cōsilio de qz
tractanda sunt tria fm tria per
que dilectio pximi ad pfectiōez
tendit. Primo de extensione di
lectionis fraterne. Secundo de
intentione eius. Tertio de effi
catia sed effectu eius. Que oia
ponit sanctus tho. li. de pfectōe
spūal' uite c. xliii. xv. z. xvi. Quā
tum igitur ad pimum sciendū qz
in extensione dilectōis pximi ē
triplex gradus. Sunt enim qui
dam qui aliquos homines dili
gunt: uel propter benef. cia im
pensa: uel propter naturalis co
gnationis uinculum: aut ciuilis
amicicie. Et iste dilectionis gra
dus terminatur in ciuilis amicicie coā
tatur. Unde dñs dicit math. v.
((Si diligitis eos qz vos diligūt.
quam mēcedē hēbitis: nonne z
publicā s3 faciūt z si salutaueri
tis fratres uros tantum quid am
plius facietis nonne z ethnici s3
faciunt)) Sūt alij qui dilectōnis
affectum etiā ad extrāeos: ex
tendūt. dū tñ i eis nō iueniatur
aliquid quō eis aduersetur. z h
quidēz dilectōnis gradus quodā
mō sub nature limitibus coāt
tur. Omnis enī homo naturalit

est ois hominis aic^o q^o ondit. q^a
 aliū errātez uia dirigit ⁊ a cau
 subleuat. Sed qz naturalit^r seip
 sum magis qm aliū hominē dili
 git: ex eadē rōne pcedit ut ali
 quis diligatur. ⁊ ei^o cōtrarium
 hodio habeat. Ideo cōsequēs ē
 ut infra naturalis dilectionis li
 mites inimicōz dilectō nō con
 b prehendatur. **T**ertius aut di
 lectionis grad^o ē ut dilectō pro
 ximi etiā ad inimicos extēdatur
 Quē qdem dilectōnis g^odū dñs
 docz. mathe. v. dicēs. (Diligite
 inimicos uestros bñfacite his q
 oderunt uos. Et in hoc pfectio
 nē dilectōis dmonstrat eē. Unde
 cōcludit subdēs. (⁊ estote ergo p
 fecti sic ⁊ p^r ueliter. pfectus est
) Quādo aut inimici dilectō sit
 necessaria: non cōsulta solū in p
 cedēti capitulo paruit. Qd au
 tem dilectio inimici sit sūma p^r
 qz in dilectionibus alijs ad dili
 gendū mouet aliqd aliud bonū
 Puta vel beneficiū exhibitum
 vel comunio sanguinis: uel uni
 tas caritatis. aut aliqd huiusmo
 di: sed ad diligendū inimicos ni
 hil mouere potest. nisi solus de^o
 Diliguntur enim inq̄ntum sunt
 dei q̄si ad eius imaginem facti:
 ⁊ ipius capaces. Et quia deū oī
 bus alijs bonis caritas p̄fert.
 non cōsiderat certum boni detri
 mentum q^o ab hostibus patitur
 ad h^o q^o eos odiat: sed magis cōsi

drat diuinū bonū. si eos diligit
 Un̄ q̄nto pfectius uiget in hoīe
 caritas dei: tāto facilius anim^o
 hoīs flectitur ut diligit inimicū
 Dec Tho. **Q**uo ad fm. scien
 dū q^o secundo pfectio dilectōnis
 pximi cōsiderat fm itensioez
 amoris. Manifestuz est enī q^o
 quanto aliquid intensius amat
 tanto facilius alia ppter ipm cō
 temnūtur. **E**x hīs ergo que hō
 ppter dilectōnez pximi dimit
 tit uel contemnit. cōsiderari pōt
 an sit pfecta dilectio pximi.
 hui^o modi dilectionis pximi tri
 plex grad^o inuenitur. Sūt enī
 aliq^o qui bona exteriora cōtēnūt
 ppter dilectionem pxioz. duz ea
 ul p̄cularit^r pxis admistrāt vl
 totalit^r oīa nc̄citatibus erogant
 pxioz. Qd u^o dī apl^o us tāget cū
 dic^o (si tradidero i cibos paupuz
 oēs facultates meas) ⁊ can. viij
 dī. (Si deberit hō omnē substā
 tiā dom^o sue p dilectōne q̄si ni
 hil despiciat eā) Un̄ ⁊ dñs h^o cū
 phēdē u^o dī cū dic^o Mathe. xix. (Si
 uis pfectus eē uad ⁊ red oīa
 q̄ hēs ⁊ da paupib^o ⁊ uel seque
 me) Ubi oīz bonorū exteriorū
 abdicatōem ad duo u^o dī tur ordi
 nare. s. ad dilectōem pximi. cuz
 dicit. da pauperibus. ⁊ ad dilec
 tionez dei. cū dicit. sequere me.
 Ad idē etiam p̄inet si quis dam
 num in exterioribus rebus pati
 non recuset propter dilectionez

dei et proximi. Unde apostolus commendat quosdam de hebraeis. x. ((Rapinam bonorum uosorum cum gaudio suscepistis)) Et proverbia. xii. ((Qui negligit datum propter amicum iustus est)) Ab his ei dilectionis gradus deficiunt qui de bonis que habent proximi misericordiam habentibus subuenire non curant. Ubi. i. Job. iii. ((Qui habuerit substantiam mundi huius et uiderit fratrem suum necessitate habentem. et clauerit uiscera sua ab eo quanto caritas dei manet in eo)).

Secundus autem gradus dilectionis est ut aliquis corpus suum laboribus exponat propter proximorum amorem. cuius rei exemplum apostolus in se ostendit dicens. ii. thessal. iii. ((In labore et fatigatione nocte et die operantes ne quem uosum grauare)) ad idem refertur. Si quis tribulationes et persecutiones propter proximorum amorem pati non recuset. Unde et apostolus. ii. cor. i. ((Siue tribulamur pro uosra exhortatione et salute)) Et. ii. thi. iii. dicit ((Laboro usque ad uincula quasi male operans. sed uerbum dei non est alligatum. id est omnia sustineo propter electos ut et ipsi salutem consequantur)) Ab hoc autem gradu deficiunt qui de delictis nihil omitterent. aut aliquid incommodi sustinerent pro aliorum amore. Contra quos dicit amos. vi. ((Ue qui dormitis in lectis eburneis. et lasciuitis in stratis uosris: qui comeditis a grano

de grege. et nitulos de medio armenti. qui canitis ad uocem psalterij sicut dauid)) Putauerunt se habere uasa cantici. bibentes in phyalis uinum. et optimo unguento delibuti. et nihil patiebantur super contritione Joseph et ezechiel. xii. dicit ((Non ascendistis ex aduerso. neque opposuistis nos murum pro domo israel. ut staretis in prelio in diem domini.)) Tertius autem gradus dilectionis est ut aliquis animam suam pro fratribus suis ponat. i. Job. iij. ((In hoc cognouimus caritatem dei. quoniam ille pro nobis animam suam posuit et nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. Ultra hunc autem gradum dilectionis itendi non potest. ubi Job. xv. ((Maiorem hac dilectionis nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis)) Unde in hoc perfectio fraterne dilectionis constituitur. Tamen animam id est uitam corporalem non uitam anime que deus est. que auferitur per peccatum mortale ponere pro proximorum salute cadit sub necessitate precepti in articulo necessitatis. puta si quis uideret aliquem ab infidelibus seduci deberet se mortis periculo exponere ut eum a seductione liberaret. Sed ut aliquis extra hos casus necessitatis pro salute aliorum mortis periculo se exponat. pertinet ad perfectionem iustitie uel consilij. Cuius exemplum

ab apostolo. accipere possumus
 qui dicit .ij. corin. xii. ((Ego aut
 libentissime impendar: et super i
 pendar ipse pro aiabus vestris)) glo.
 Perfecta caritas est: ut quis pa
 rus sit pro fratribus mori. Quod aut
 quandam similitudinem mortis con
 ditio seruitutis. que mors civilis
 dicitur. Ideo ad eandem perfec
 tionem dilectionis pertinere videtur
 quod aliquis seipsum seruituti subij
 ciat pro primi amorem: et quod se
 mortis periculo exponat. licet hoc
 perfectius videatur esse: quia ho
 mines naturaliter magis mortem
 f. refugiant. Omnia Theophrastus (Quo
 ad tertium consideratur etiam
 fraterne dilectionis perfectio ex
 effectu. Quanto enim maiora bo
 na proximis impendimus tanto per
 fectior dilectio esse videtur. Sunt autem
 circa hoc et tres gradus consideran
 di. Sunt enim quidam qui proximis
 obsequuntur in corporalibus bo
 nis. Puta qui uestiunt nudos.
 pascunt famelicos. et alia opera mi
 sericordie huiusmodi infirmis mi
 nistrant. que sibi dominus reputat exhi
 beri. ut patet Matthei. xxv. Sec
 do sunt aliqui qui bona spiritualia
 largiuntur. que tamen non excedunt
 conditionem humanam. sicut qui do
 cet ignorantem consulit dubitan
 ti: et reuocat errantem. De quo com
 mendatur Job. .iiij. ((Ecce do
 cussi plurimos: et manus lassas
 roborasti. uacillantes firmaue

runt sermones tui et genua tremu
 tia confortasti)) Tertio sunt etiam
 alij qui dona spiritualia: et dona
 supra naturam et rationem exceden
 tia proximis largiuntur. scilicet doctri
 nam diuinorum manuductionem ad
 deum et spiritualium sacramentorum
 communicationem. De hijs do
 nis facit mentionem apostolus
 gal. .iiij. dist. ((Qui tribuit nobis
 spiritum: et operatur uirtutes in no
 bis)) Et secunda thesa. .ij. ((Cum ac
 cepistis a nobis uerbum auditus
 dei accepistis illud non sicut uerbum
 hominum sed sicut est uere uerbum dei))
 Quomodo igitur bonorum collatio ad si
 gularum quandam perfectionem pertinet
 fraterne dilectionis: quia per hec
 bona homo ultimo fini coniun
 gitur. in quo summa hominis per
 fectio consistit. Perfectio hec o
 stenditur Job. xxxvij. ubi dicit.
 ((Nunquid nosti semitas nubium
 magnas perfectas scientias)) Per
 nubes autem secundum beatum Augu
 stinum predicatorum intelliguntur. Ha
 bent ille nubes semitas subtilis
 simas scilicet predicationis uias
 et perfectas scientias: dum se su
 is meritis nihil esse sciunt. quia
 ea que proximis impendunt su
 pra istos existunt. Additur autem
 ad hanc perfectionem si huiusmodi
 spiritualia bona non uni tantum
 uel duobus: sed toti multitudini ex
 hibentur. Quia secundum philosophum
 bonum gentis perfectius est. et

diuinius q̄ bonum v̄nius . Nec
omnia r̄ho.

Capitulum .v.

Quartū p̄ceptū q̄ p̄mo lo
co sub p̄cepto dilectiōis
p̄ximi d̄rietur Exo .xx.
sic ponit . ((Donora p̄ez
tuū z matrem tuam ut sis lōgeu⁹
sup̄ terrā)) Ubi notandū p̄mo q̄
p̄ter patrē nost̄r̄ quez quotidie
inuocamus in oratione d̄nica :
adhuc triplices sūt patres quos
honorare debemus . Primo car
nales h̄ . Secundo spiritalis p̄
lati de quoz numero fuit ap̄lus
dicens . i . corin . v . ((Ego p̄ euan
gelium genui uos .)) Tertio pote
states temporales seu domini .
Unde fuit naaman . iij . regū . v .
ei dixerunt ((Pater si r̄e gr̄dez
dixisset p̄pheta certe facere de
bueras)) De p̄mis parentibus p̄
mo tria s̄ notāda . Primo q̄bus
motiuis filij parentes d̄nt hono
rare . Sc̄do quibus modis hono
rē d̄nt eis exhibere . Tertio quo
rupliciter d̄ p̄ceptū hoc stringat
peccare . Quātū ad primū quaz
stricte hoc mandatū sit seruan
dū docet p̄mo uiolātū dira ma
ledictio ((Nam gen . ix . Cham d̄
ridens p̄ris sui uerenda in semie
suo maledictus ē)) Itē gen . xlix
Rup̄ licet ess̄z p̄mogenitur ia
cob . cū ben̄dicturus alijs . isti di
xit ((n̄ crescas qz ascendisti cubi
le patris tui)) Esau venatō z pa
rū in tabernaculis inhabitās be

nedictionē p̄mogeniture pdidit
quā Jacob m̄ri obediēs iuenit
gen . xxv . z . xxvij . Secūdo idem
suadet uite filioz abbreviatio .
Naz deu . xxi . d̄r . ((Si genuerit
homo filiū contumacē z p̄teruū
qui non audiat patris uel m̄ris
imperiu .- apprehendent eū z du
cent ad seniores ciuitatis illius
z ibi accusabunt eum de comē
sationibus luxuriis z cōiuiis . z
lapidabit eū omis populus)) sen
tentia ē ibidem . ((Sic duo filii
heli cōrepti a patre nec emēda
ti fortes una die occisi sunt i bel
lo capta archa . i . re . ij .)) Tertio
idem suadet multiplex natoruz
benedictio . Nam hic in precep
to illo specialiter lōgītudo uiuē
di in premium pmittitur . supple
si filio ualeat ad salutē : uel ad s̄
moduz maius . Si enim non ad
hoc ualeret diu uiuere plaga es
set diu uiuere non premium . qz
diu in peccatis uiuentes pei⁹ dā
nantur . Et per oppositūz diu be
ne uiuere beneficiuz dei magnū
ē . Sic sem filius noe qui patrē
honorauerat . qui sem v̄r fuisse
fm multos melchisedech rex sa
lem . quem constat durissime ui
xisse uidelicet annis plusquā sex
centos gen . xi . Quod etiam p̄z
in benedictionibus ioseph que z
p̄ oibus filiis pdilexit eo quod
obediens fuerat in arduis . ut pa
tuit in exitu ultimo ad pascua

uersus fratres. Dic in quibus ioseph tam materiam paciencie. castitatis. quam potestatem adeptus sit et semen eius. per gen. xxxvij. xxxix. xli. et xliij. multipliciter. **Q**uarto idem docet filiorum iudeorum et eorum gentes pro bonorum provisione aut humilitate. nam david saul diu in persecutione manserit in eiusdem principio sollicitus matrem et patrem commendauit regi moab. i. Reg. xxiij. Recohabite cum liberis ad iustitiam patris eorum ionadab in perpetuum non biberunt uinum. domum non edificauerunt. seminem non seruauerunt. uineam non plantauerunt. et solum in tabernaculis manserunt. nisi in necessitate guerrarum. Iere. xxv. Non precucitis israelitis laudam a deo. Sic etiam perfectionis exemplar iesus erat subditus illis. scilicet parentibus. Et in mortis agonia de matre sollicitus uirginem uirgini commendauit. ioh. xix. **Q**uinto idem docet paganorum multiplex eruditio. ut docet ualerius libro quinto per plura exempla. Nam filia quidam cuius mater in carcerata et fame necanda iudicis consensu obtinuit ut uisum uisitaret per custodes tantum prima quaestione ne alimentum afferret. Que filia matrem diu lactans tandem per custodes explorata est matrem alere. quod cum iudex precepisset uite matrem filie donauit in pietatis munus. Et locus consecratus est dijs a populo ut alij scribunt. Item ibidem

ualerius dicit de coraliano romano. qui cum a romanis proscriptus rex aliorum factus esset et romanis nullatenus nec precio nec dote reconciliari ualere ueniente ad eum de roma matre statim a filio obtinuit romanis paces. Item ibidem. de filio cresi regis refert. quod cum filius eius matrem uideret ab alio quodam patrem debere occidi. nec lingua nec uiribus hunc patrem esse demonstrare posset. in pietatis munus lingua eius soluta est. et locutus est hunc patrem. et alia clare eloquens in multorum stupore. **S**exto idem suadent creature irrationales. celi aues. Nam. ut dicit abraham in exameron. v. Licet conie pie aues penses senes nudatos plumis tegunt. fouet alij et nutriunt alimentis. et ibidem dicit quod admiranda est cornicis clementia. Nam cum penses per longuam senectutem plumarum tegmine et alarum regimine minorari contigit. cornices iuniores proprijs penis eos fouent. et collato cibo pascunt. quasi etiam penses eorum senescunt eos fulcro alarum suarum subleuant et ad uolandum exercent. ut in pristinos usus membra disueta reuocent et reducant dicit Bartholomaeus in libro de proprietatibus rerum. et Solon ut historio graphi ponunt. uultures parentes fame preceperunt. Et ut refert ysaie in libro de apibus parte sexta. apes iuniores non in ope uisum

sed et in fetu iuuant matres .

Septimo illud docent insensibilium exempla . Unde Pe . rauen . Tolle radiū a sole : et nō lucet . Riū a fonte et desiccatur ramū ab arbore et arefcet mēbz a corpore et putrescet : sic sepa filiū a deuotōe paterna : et iam nō ē filius : sed collega istoz . de quibus dicit . ((Vos a patre diabolo estis et opa patris vestri vultis perficere)) Quo ad .ij . pncipale . Notandū sūm Tho . 2 . 2 . q . Lxxij . Et in hoc pcepto exprimat solū honoratō pentū . i . illa tñ honorōne intelligitur mandari sustentatō eorum . et quicquid aliud a suis liberis ipis debitū ē . Sic interpretatur . xp̄us math . xv . Et sup illo eph . vi . ((Donora patrē tuum et matrem tuam)) dicit glo . Zube muz parentes honorare . id ē obsequium pietatis et reuerentiaz exhibet . ac necessaria ministrare . Cōsistit autē reuerentia exhibenda parētibus secundū alex . de hal . i . tribus . Primo in affectu : ut liberi parentes ament : eis bona optent pro eis orent . et exide timeant eos ac reuereantur . et offensam eoz caueant . ppter p̄tatem quam a deo in filios habent . quoz sunt principia post dñm . Secūdo cōsistit in signo exteriori et reuerētia que fit assurgēdo . supra se locādo . verbū porrigendo loquēdi : et similibus . Ter

tio consistit in effectu ut eis obediant in omnibus salte que pertinent ad utilitatez ac necessitate rei familiaris : et que p̄tinent ad bonos mores . que salutē sunt necessaria sūm illud eph . vi . ((Obedite filij parentibus uestris in dño)) . i . sūm iustitiā et fidē dñi dei . Et coll . iij . ((Filij obedite parentibus uestris in oibus)) . i . ut p̄s expositū ē . Quarto consistit in sustentatōne eoz fienda p̄tā . Verbo per solatōes . Facto per ministeria cōporalia . vbi opus ē et dono tēporali . Quā iustū ē ei ē q̄ parentes pueros debiles nutriant . taz dignū ē ut filii fortes p̄ntes debiles iuuent . Dubitatur circa h̄o primo vtrūz homo magis debeat diligere p̄m quā matrē .

Hac questionem mouet Seneca . li . declamationum . v3 an filius potius teneatur alere p̄m q̄ matrē : sub hoc casu . Quidam p̄ a pyrhatē caprus ad filiū mittit p̄ auxilio habēdo : sed matre ceca domi manens : nec habens aliud auxiliū quā filiū eū p̄cipit manere . eo q̄ utruq̄ iuuat n̄ posset . Quē ergo iuuabit filius . Seneca fortiter ambas partes roborat : sed non seluit . Legiste tñ rudent institū . d̄ patria potestate . in glo . q̄ citius habeat patrē alere . q̄ ex legis p̄sumptione ut cōiter plus filius sperat habet a p̄e . ((Et Tho . 2 . 2 . q . xxvi . ar . x .

dicit. q̄ magis tenetur diligere
 p̄rem. Quia dicit b̄tus iero. sup
 ezech. q̄ post deū oim p̄rem di
 ligēd^o e p̄r. ⁊ postea addit d̄ ma
 tre. **U**bi notādū q̄ in istis cō
 patōibus. ut q̄dam dicunt quos
 tho. nō reprobāt hoc q̄ hic dici
 tur intelligendum est per se. ut
 uz itelligat esse q̄stio de patre i
 quantū p̄r est. an sit plus diligē
 dus matre iquantum mater est.
 p̄r enim ut subdit tho. in oibus
 h^o mōi tanta esse distantia v̄ru
 tis ⁊ malicie ut amicitia soluat̄
 uel minuat̄. ut dicit p̄hs. viij.
 et̄b. ⁊ ideo ambro. dicit q̄ boni
 domestici sunt malis filijs p̄po
 nendi. Sed p̄ se loquēdo pater
 magis diligendus est q̄ mater.
 amant̄ enī p̄r ⁊ m̄r ut principia
 q̄dam naturalis originis. p̄r autē
 h̄z excellētiore principij rōnem
 q̄ mater. q̄ p̄r ē principium per
 modū agētis. mater autēz p̄ mo
 dū patiētis ⁊ materie. Et iō p̄r
 p̄ se loquendo est magis diligen
 dus. Tñ hec spēs amicitie de q̄
 nunc loquimur ē amicitia q̄ de
 beī p̄r ⁊ m̄r s̄m generatōis ra
 tōem. est ei alia spēs amicitie q̄
 diligit̄ amātē. alia q̄ genera
 tē. P̄ria spēs possumus p̄r diligē
 unū. secunda sp̄alium. Nā m̄res
 naturaliter plus diligunt filios
 q̄ p̄res pp̄ tres rōnes. Primo q̄
 plus laborant in eorum genera
 tōe unī ponāt ibi magis de d̄ suo

Secūdo q̄ magis sciunt q̄ sūt
 sui filii q̄ p̄res. Tertio q̄ statiz
 natos secum tenēt ⁊ nutriūt. nō
 aut p̄res. Sicut ⁊ cōsanguineos
 cū q̄b^o magis nutriti sum^o. ul^o c̄
 uersati āpli^o diligit̄. q̄ amicitie
 naturali adiūgitur amicitia
 socialis. Et hoc totum redit ad
 hoc q̄ plus ponit m̄r de suo i fi
 lio q̄ p̄r. sed pl^o de eo q̄ fili^o est
 ponitur a p̄re quam a matre. q̄
 pater dat uirtutem formatiua^z
 q̄ est dispositio ad nobilissimam
 anime rōnalis formā. mater ue
 ro materiam. Et ideo naturali
 ter hō plus p̄rem diligit. ⁊ cōsan
 guineos ex p̄re p̄ris. Nec tho.

Dubitatur secundo. an filij ⁊
 filie in reuocatōe uotorū a pen
 tibus attēptatis debeant obedi
 re: **R.** s̄m tho. 2. 2. q. lxxviiij. q̄
 filij ⁊ filie sub pentū uel tutorū
 degētes tutela sunt in statu tri
 plici. Quidā q̄ nōdū b̄nt usū rō
 nis. ⁊ tales q̄stūcūq̄ ante usum
 non possunt aliquid uouere. q̄
 non possunt deliberare. alii autē
 sunt q̄ ante ānos pubertatis id
 est masculi añ decimum q̄rtum
 annum. femelle añ duodecimū
 attigerunt usum rōnis. Et tales
 p̄nt q̄stum in ipsis est uouere si
 ne pctō. sed uotum eorū p̄r irri
 tari p̄ pentes. quorum cure r̄ma
 nent adhuc subiecti. Que reuo
 catio etiā sine pctō fieri p̄r a pa
 rētib^o ul^o tutorib^o. Rō q̄re nati

uouentes non peccant. quia impli-
cite subintelligitur si parentes con-
senserint. Ratio quare parentes re-
uocando non peccant quia utuntur
iure suo. Quamquam tamen patris fi-
lij ante annos pubertatis sint doli
capaces: non possunt obligari voto so-
lemni religionis pro ecclesie statu-
tu quod respicit id quod in pluribus ac-
cidit. Tertio sunt qui uouent post
annos pubertatis: et tales si sunt
libere conditi quantum ad ea que sunt
sue potestatis et sue persone possunt
se obligare uoto religionis. uel si
plici uel solemniter sine uoluntate
parentum. Et eadem ratio est de alijs vo-
tis. et obere possunt. Non sunt autem sue
potestatis tales semper quo ad dis-
pensatorem domesticam. idcirco non
possunt aliquid uouere quod sit ratum
sine consensu patris. **D**ubitantur
.iij. an filius teneatur obedire pa-
rentibus carnalibus quantum ad
omnia. **R.** **T**ho. quod li. ij. q. v.
ar. i. quod non. sed in quibusdam.
Nam cum obedientia prelati ob-
beatur. ad illa se extendit debitum
obedientie ad que se extendit in
prelacionis. Dabet autem potestatem
carnalis ius prelacionis in filiis
Primo quidem quantum ad dome-
sticam obseruationem. Sic ei est potestatem
familias in domo. sicut rex in regno
Unde sicuti subditi regis tenen-
tur obedire regi in his que perti-
nent ad gubernationem regni.
ita etiam filij et alij domestici te-

nentur obedire patrifamilias in
his que pertinent ad dispensationem
domus. **S**ecundo quantum
ad morum disciplinam. Unde
apostolus dicit heb. xij. **P**atres
quidem carnis nostre habuimus
eruditores. et obtemperauimus
eis. Debet enim pater filio
etiam disciplinam. (ut philosophus dicit.)
In his ergo tenetur obedire fili-
us patri carnali. et non in alijs.
Unde illud col. ij. **F**ilij obe-
dite parentibus uestris quo ad
omnia intelligitur omnia ad que
se ius prelacionis extendit. **I**dem
etiam non exhibet irreuerentiam
parentibus. qui eis non obedit in
his in quibus eis obedire non te-
netur. Quo ad. ij. principale. pro
ex premissis quod multipliciter nati
peccant contra hoc preceptum in
parentes. **P**rimo qui parentes
irrident pauperes: aut debiles cre-
reat hos maledictio cham gen.
.ix. **S**ecundo quidam parentes
duris uerbis contristant contra
apo. di. i. thi. v. **S**enilem ne in-
crepaueris. sed obsecra ut patrem
iuniores ut fratres. anas ut ma-
tres iuenculas ut sorores in om-
ni castitate. **T**ertio alij paren-
tibus maledicunt. contra illud
exodi. xxi. **Q**ui maledixerit pa-
tri et matri morte moriatur.)
Et exodi. xx. **Q**ui maledixerit
patri uel matri extinguetur lu-
men eius in medijs tenebris. et

meriet̄ i pcc̄is suis zc̄. Quarto q̄ mortē parentum suorū optāt ex eorum odio aut appetitu honoris. l' hereditatis. Un̄ p̄v. ix. (Qui affligit p̄rem z fugit m̄rez erit ignominiosus z ifelix) Qui to q̄ pentibus pauperib⁹. l' idigētib⁹ n̄ ministrāt p̄ posse. 3 illb̄ eclesi. iiii. (fili suscipe senectā patris tui z n̄ cōtristes eū i. uita illius z si defecerit sensus ei⁹) p̄ insipientiā l' ipaciētā sup̄p. (ueniā da illi) Sexto q̄ n̄ obediūt s̄z p̄ terruere calcitrāt i his uz q̄ pertinent ad p̄ris imperium q̄ iubetur lapidari. ubi supra. Septio q̄ manus uiolētās i eos iecerit. Contra quos exo. xxi. (Qui percussit patrem uel matrē. morte moriatur) Octauo q̄ parentibus defunctis p̄ suffragia n̄ subueniūt. 3 quos puer. xix. (Qui affligit p̄rem erit ignominiosus z ifelix. ¶) Dubitat p̄ q̄re huic p̄cepto additur promissio p̄mis. plus q̄ alteri mandato. ¶. fm alex. de bal. i suo tertio z alios. primo: ut ad sustentatōnem pentum allicerent filij ex p̄mio quē admodū p̄ntes alliciunt ad nutritōem filiorū ex natura. Secūdo q̄r cōgruum ē ut uitam p̄tantes in pentibus filij tales etiam recipiant longitudinē uite i seipsis. Tertio q̄r precepta dāt de eis q̄ i q̄busdā hō n̄ inclinatur aut modicū. 3z ad subueniēdū

filij p̄ntes inclināt multū. z ec̄d uerso modicū. 3ō nece fuit mādari. Sic uidem⁹ ē q̄ trūc⁹ p̄det ramis. n̄ rami trūco. Corp⁹ mēbris n̄ mēbra oia corpi. sol radio nō radius soli. fons riuo nō riuus fonti. ¶ Dubitatur secun do utrū aliq̄s p̄cepto p̄ris possit cōpelli ad matrimonium cōtra hendū. ¶. tho. i. iiii. di. xxix. ar. vi. Cum in matrimonio sit quedam seruitus perpetua: pater n̄ potest cogere filium ad matrimonium per preceptum cum sit libere conditionis. sed potest eū inducere ex ratōabili cā. Et tūc sicut se h̄z filius ad cām illā. ita se h̄z filius ad preceptum p̄ris. ut si rō illa cogat de necitate v̄l de honestate. z preceptū similit̄ cogat alias nō hec tho. ¶ Dubi q̄tat tertō. utrū iuitis pentibus filius possit intrare religionē. ¶. tho. q̄di. ix. q. v. arti. i. Distingū dū ē. q̄r aut iste q̄ h̄z p̄positū in trandi religiōez uidet se in seculo n̄ posse uiuē sine pctō mortali uel n̄ defacili. Si timer sibi d̄ piculo pcti mortal' cū magis teneat saluti aie sue p̄uidere. quā cor pali necitati pentū n̄ teneat i seculo f̄manē. Si at̄ uidz se posse i seculo cōuersari absq̄ pctō ad huc distinguēdū ē. q̄r aut sine ei⁹ obsequio p̄ntes nullo modo uiuere possunt. z sic tenetur eis seruire. z alia opera perfectionis

permittere et peccaret eos dimittens. Si uero sine eius obsequio possent penes aliquiter uiuere non autem honorifice. non propter hoc tenentur opera perfectionis dimittere. Secundo autem est in illo qui iam religionem intravit. quia cum iam sit mortuus modo propter professionem solutus est a lege qua in mundanis obsequiis parentibus tenebatur. scilicet doctrina apostoli. ro. vij. Illis autem in ipsa libus: puta orationibus et huiusmodi. eis tenentur seruire. Et hoc quod dictum est de introitu religionis potest dici et de obseruantia uirginitatis et de alijs operationibus perfectionis. Dec the. Dubitatur autem. utrum ille cuius pater non potest sustentari a filio nisi obsequendo accipiat dotem. unde patrem nutrit possit. teneatur obsequere ut patrem sustentet. R. the. eodem ar. Casus propositus non uidetur de facili possibilis. uix ei contingere potest. quin quis penes sustentari possit absque matrimonii contractu saltem manibus operando et mendicando. Si tamen hoc contingeret esset idem iudicium de uirginitate seruanda in isto articulo. et de alijs perfectionis operationibus. sicut est de introitu religionis ut prius dictum est. Dec the.

Capitulum Sextum.

O de honore suo patri uel spiritui rituali exhibendo uide da sunt tria. Primo uide

bitur quod stricte mandatum sit plerumque spiritualibus obedire. Secundo in quibus sint et qualiter honorandi. Tertio quomodo circa eos hoc preceptum non seruetur. Quantum ad. i. Notandum quod pater spiritualis est qui cumque plerumque reges in spiritualibus aliquem quem doctrina euangelica generauit. uel habet nutrire presertim si eucharistie sacramentum uel alia fidei ministrat spiritualia: ut sunt papa episcopus plebanus et uices eorum gerentes. presbiteros. predicatores. abbatissae. priorissae. Unde apostolus. i. corin. v. ((Ego pro euangelio genui uos.)) De his intelligitur illud mandatum apostoli. ((Obedite propositis uobis et subiaceat eis. Ipsi enim uigilant quasi rationem pro aiabus uestris reddituri ut cum gaudio hoc faciant non gementes.)) De his christus ait luc. x. ((qui uos spernit me spernit.)) Et ut non solum bonis: sed et malis obedire debeamus: docet matth. xxij. christus ubi sic dicitur ((Iesus locutus est ad turbas: et ad discipulos suos dicens. sicut cathedram moysi sedet scribae et pharisaei. ((omnia ergo quaecumque dixerint uobis seruate et facite. sed in uero opera eorum nolite facere. dicunt. non. et non faciunt.)) Et ad id deseruit aperte. Exemplum in uita patrum. ubi dicitur quod ad quandam solitariam uenit quidam presbyter cuiusdam basilice ut colebaretur in

oblatōez ad cōmūicandū quidā
 aut uenit accūsans sacerdotem
 apud solitariū . Venit ergo pre
 sbyter quadaz uice uolens cōse
 crare oblatōem id est celebrare
 missam sed solitarius pulsanti n̄
 apperuit. 7 sic sacerdos discessit
 Et uox ad solitariū. ecce tūle
 runt sibi hoies iudicium meuz
 Et factus ē uelut i excessu men
 tis solitarius. Uidebatq; q̄si pu
 teum aureum situlā aureā 7 fu
 nē aureū aquāq; ualde bonam.
 haurire aut uidit q̄ndam lepro
 sum 7 refūdentez in uas . Uidit
 igitur s̄ solitari⁹ 7 cupiebat bi
 ber. s; noluit pp̄t leprosu q̄ hau
 sit. Et uox. cur nō bibis . nā iste
 solum hausit. nihil iq̄nauit. Ex
 p̄gefactus solitarius misteriu
 icellerit. 7 mittēs p̄ sacerdote si
 cut pu⁹ erat solitus ab eo obla
 tōem sūpsit. **S**ed q̄rit̄ in qui
 b⁹ laici teneantur suis p̄latis ec
 clesiasticis obedire? R̄ndet vl .
 li. vi. ti. iij. ca. xv. Laici non te
 nent̄ p̄latis ecclesiasticis obedire
 nisi in his ad quorum obseruan
 tiā se in baptismo obligauerūt
 scz ut teneāt ueram fidem cum
 opibus. 7 abrenunciēt sathane.
 7 omnibus pompis 7 operibus
 eius. 7 per consequens q̄stuz ad
 omne peccatuz uitandū. 7 spūa
 le bonū p̄sequendū. In alijs au
 tem actibus nō subduntur eis ni
 si q̄stum ad ista p̄tinere seu r̄du

ci p̄nt. **Q**uo ad secundum p̄n
 cipale. Notandum q; honor de
 bitus p̄latis ecclesiasticis p̄ mul
 ta est exhibendus. **P**rio ut bo
 num eis corde optem⁹. 7 nōnun
 q̄ p̄ eis orem⁹. ne pp̄t p̄cta sub
 duoruz p̄lato gr̄a uerbi dei sub
 trahat. q; dicit gregorius super
 ezech. ome. xij. Aliq̄n pp̄ malos
 auditores bonis tollitur sermo
 doctoribus. Aliq̄n uero pp̄ bo
 nos auditores dat̄ termo docto
 ribus etiaz malis. Beniuole ual
 de se habuit dauid erga letalez
 inimicū saulē pri⁹ unctū in regē
 7 iā a deo abiectū. n̄ obstāte q; i
 regē iā unctus esset dauid. q; ei
 saul unctus dñi fuit māsuertissi
 me se ad eū h̄uit d̄d ut pz. i. B.
 ca. mltis q̄sto pl⁹ ad sac̄dotes ec
 clie septēplici⁹ deo consecratos
 nos beniuole h̄re dēm⁹. Itē ali
 q̄n pp̄ p̄cta ppli de⁹ pmittit regē
 re hypoctā. iob. xxxij. Qui regē
 re fac̄ hypoctā pp̄ p̄cta ppli. q; erit
 sic pplis. sic sac̄dos. 7 sic fu⁹
 sic 7 dñs ei⁹. **M**isa. xxij. ḡ ad hoc
 malū euitādū obrēpādūz subdi
 tis ē nedū pastor p̄ abrupta ḡdiē
 grex i p̄cipitiū labat. ut greg. di
 cit. **S**ec̄do subditi studere dñt
 ut bōa d̄ p̄latis dicāt. 7 eos hono
 rēt l̄ d̄ corū mal̄ taceāt nisi ubi
 locū h̄z fr̄na cōrectō. 7 mō licito
 sperat̄ em̄da. R̄ō q; illd̄ ad quē
 libet fieri d̄z. ḡ plus circa prela
 tum. **N**az de omni uerbo otioso

redditori sumus rōnem ut ueritas ait quantopl^o d malo. z pla to detrahēdo. alias nihil se qtur nisi infectio populi z pccm ppi um. **T**ertio tenentur subditi eis ad ruerētiā gestuū ppter excellentiā status eorum z dignitatis. z tales sim magis z minus Un apls. i. thi. v. ((Qui bn psūt psbyteri duplici honof digni habeant maxime q laborant i vbo z doctrina)) puta dcimis z oblatōibus cō. bus tōrand sui plat i ecclasticū. Quarto domi z obuē tōib^o alijs eorū iuribus. qz talia sunt eorum stipendia ad sustentatōez uite eorū ordinata. Et il lud pbat apls. ubi supra p^o prefata vba imediate subdēs. ((scri ptū ē n itrenabis os bouis triturantis. dignus ē enim operari^o mercedē sua.)) Un z math. x. idē dī ((Dign^o ē operari^o cibo tuo)) Doc enim dixit qn misit discipulos ad pexistendū populis vbo z sermonibus. Rō ē qz in if. nituz sūt meliora spūalia tpalibus. i. cori. ix. ((Si nos uobis spūalia seminamus n magnum ē si nos carnalia nra metam^o)) Quinto debent honorari in mandatis q p̄cipiūt. nt in uitandis excōmunicatis. seruandis festiuitatib^o. z h^o mōi. **Q**uo ad. iij. principale noradū q tot modis z plurimis p̄ de honorari prelati ecclesiastic^o quot mōis honorari. Pri

mo irridentes platis quo ad personam. Scdo q eis detrahunt leuiter z multipliciter infamando. uel maledicunt. s̄ illud apli actu. xxij. ((principem ppli tui n maledices)) Tertio q eos gestib^o debonestant sine rōnabili cā. ut cum eis ludentes. illicite luxuriantes. Et si ē chā uerenda morū p̄norū z defectuosorū detegentes. s̄ illud exodi. xxij. ((Dijs nō detrahes z principē populi tui nō maledices)) Quarto q eis debira i decimis oblatōib^o z alijs subtrahūt. z iuribus eorū s̄ illō mal. iij. ((dicit dñs iferte oēm decimā in horzeū meuz. ut sit cib^o in domo mea)) Et eccl. xiiii. ((fili si hēs bnfac recū. z deo dignas oblatōes offer)) Quinto q p̄cepta platorū cōtenunt in his i qui b^o obedire tenent. ut i excōmunicatōib^o fuandis. p̄cipue sc̄e m̄is ecclie. Et qui dieb^o dñicis cōrēnūt audire missas. z alijs festiuitatib^o z iteresse diuinis fm ecclesie ordinatōez. z p̄cepta z teiunia ab eis rite iussa trāsgrediuntur **C**apitulū. vii.

Tertio p̄e uidz prelati to seculari hōrando tria ponent. Prio qz necē z rōnabiliter sint honorandi. Secundo i qb^o sint honorādi. Tertio quot modis s̄ eorū honorem fiat. z s̄ hoc p̄ceptuz. **Q**uātum ad. i. Notandum. q p̄co

seculariuz psonarū sunt omnes
 v3 qui gubernare hñt aliquem
 uel aliquos de secularibus i fo
 ro eorundē. Sic igitur paterfa
 milias ē pater uxoris filiorū. fa
 mulorū z domū ihabitantiuz.
 Sic princeps ul' signifer seu ca
 pitaneus pater ē subditorum si
 bi. sic magister suoz scholari
 um z rex suorum in regno. z cō
 siliū cū magistro ciuium oim
 ciuū. Subditos autē obedire q̄
 necesse sit suis p̄latis : z p̄ribus
 p̄fatis. primo docet imo impat
 scriptura. Secūdo sanctorū exē
 pla. Tertio phoz documenta.
 Quarto ē irrationaliū facta. z
 b quinto n̄ sentiēciū regiūta. **N**ā
 quo ad p̄mum x̄ps ait ((Reddi
 te q̄ s̄ cesaris cesari)). mat. xxiij
 hic petr' p̄. pe. ij. dicit ((Subie
 cti estote oi hūane creatur' pp̄
 deum. siue regi q̄si p̄cellenti. si
 ue ducib' quasi ab eo missis ad
 uindictā maloz. laudē uero bo
 noz)) Paul' ēt di. 20. xiiij. ((Qui
 p̄tati resistit dī ordiatōi r̄sistit
 )) Docēt. ij. illō sc̄toz exēpla.
Nā x̄ps tributū p se z petro ex
 piscis misterio tribuit mat. xvij
 Nec pilatū p̄latū l' iudicē x̄pus
 negauit cui ait ((. Nō h̄res i me
 p̄tate ullā nisi tibi datū tu s̄z d̄
 super.)) Job. xix. Paul' ad ces
 sarē appellauit. z iudices iuoca
 uit i fides. ut p3 actu. xv. mau
 rica' cū suis sociis idolatris Dio

cretiāo z Maxiano iperatorib'
 militare n̄ renuit. ubi deo vō nō
 ōriū ipauit. Ex q̄b' ēt p3 q̄ tam
 mal' q̄s bonis p̄latis obediēdū ē.
 ut p3 p̄ p̄cedentia. Et p dauid q̄
 uenerat' ē saul nōdū depositum
 publice p deū l' pplz. Un. i. pe.
 ii. ((Serui subditi estote i timo
 re dñis z n̄ tm̄ bonis z modestis
 s̄z etiā discot)) p3 tertio p̄ phica
 documta. Nā aristoteles icono
 micorū librū p regimine dom'.
 z libros politicorū p regimine
 ciuitatuz et regnorum elegatissī
 me conscripsit. Sic plura exem
 pla ponit ualer'. z ceteri. Docz
 idē q̄to tā bestialiū hoīm q̄ ir
 zōnaliū. uita. uidem' ei p̄dones
 uni obedire. sic z latrōes. q̄ sine
 obediētia n̄ la pax p̄seuerat. sic
 gall' gallias f̄git. gr' grues. rex
 apū apes. z caput mēbra in cor
 pe. z talia exacte suis p̄latis obe
 diunt. Quinto idē p3 etiam i n̄
 sentiētib': In toto etiā uniuers
 so de' ordinanit ignobiliora de
 bere obedire nobilioribus. Sic
 angelus p̄est hoī. aia corpi. cele
 stia t̄rens. z hūidīs luna. z omī
 terre cum suis uegetabilibus p̄
 est sol. **Q**uo ad. ii. principale. **d**
 Notādū q̄ subditi seculares dñt
 in quinqz honorare suos prela
 tos. Primo bona eis optando.
 z d̄m p eis orando. Un. i. thi. i.
 ((Obsecro fieri c̄ones prio pro
 regib'. z hiis q̄ i sublimitate sūt

Et bazuch. i. ((Orate p uita na buchodonosor)) Rō e. qz ppter pctā ppli aliqn hypocrita datur populis. Et fm greg. qz plati aliqn non corrigunt populū . idcirco ipsi prelati infatuāt. z peccāt z ppl's puniūt. ii. re. ultri. ubi dicitur. d. dauid qui peccauit z tamē populus punitus fuit. Orate ergo oportet pro prelati. Secundo honorandi sunt uerbis ut bona de eis subditi referāt. Rō. qz qn illud nō fit ppl's eius recalciat etnā i licitis. z sic turbat res publica. Et sepe ea q̄ apparent malefacere uel omittete prelati ipsi talia emendare nō ualēt. ul' ppl's iudicās errat temerarie iudicando. Ideo paul. ait actu. xxiiij. ((Scriptum ē principē populi tui non maledices)) Tertio debent gestibus honorari. sessio nib' z aliis licitis. i. pe. ii. ((Deus timete. regē honorificate. q̄ qd eni ei fit deo fit a quo ois ptas)) Quarto sunt plati tributa danda. exactōes licite pro republica thelonea z steure. qz sine talib' cōtib' subsidijs prudentes cōsiliarij. officiales ciuitatis. z stipendiarij. aut milites sua officia simul z laborādo p:uictu faceri nō pnt. iō. i. cor. ix. ((Quis militat stipendijs suis unq̄)): Et ro. xlii. ((Reddit omnib' debita. cui tributū tributū cui uectigal uectigal.)) Quinto obediēdū ē p

latis in his in quibus sunt aliqui eorū subiecti eis ut milites capitaneo in rebus bellicis : familia p̄familias i domesticis. Lites consiliariis iu ciuilib' ((Sō tho. .r. z. q. ciiij. q̄rit: an subditi teneantur platis in oibus obedire: R. qz nō. s; i his vbi sunt plati z subditi eis astricti. Ubi p̄mo subditi nō tenentur obedire ei q̄ usurpasset dñum sibi. nisi pp scandalū l' malus malū uirādū: obediendo tñ in licitis non quis peccaret .

¶ Nec sō subditi tenentur obedire platis ubi iperāt unū : z alē maior prelati sub quo est primus iubet aliud . Est. n. regula a b̄o aug. manans qz duobus platis s̄ria precipientibus obtempandū ē maiori. intellige in licitis. Tertio nullus debet obedire ubi prelati iuberet aliqd qz peccatum esset . Quia cū deus hoc phibeat p̄cedētē regulā. q̄ ē oiz dñis deo ē obediēdū . tñ fm ray. z alios plurimos q̄ sunt subditi n̄ dico amici l' n̄ subditi tales subditi qn dubitāt aliqd esse illicitū ul' licitū debēt plato obedire nisi esset tale quid i quo nullo mō ēēt excusabilis ignorantia. Puta s̄ articulū fidei p̄cepta l' phibitiones uel generale statutū ecclie. Ratio ē quia dubia sunt in meliōrē prē iterptāda. Quarto subditus non tenetur obedire domi no ul' plato si precipiat ei i quo

non subditur ei. puta si intronit
teret se de actibus anime iterio
ribus. Unde Seneca li. iii. de bñ
ficijs. Errat si quis estimat fui
tutē in totū hoīem descendere.
ps eius melior id ē aīa excepta
ē. Corpora obnoxia sūt ⁊ ascrip
ta dominis. mens quidem ē sui
iuris. Ideo dicit oīquent̄ tho.
In his que pertinent ad interio
rem motū voluntatis. homo nō
tenetur homini obedire. sed. in
his que per corpus ex erius sunt
agenda: nec in talibus omnib⁹.
Quinto igitur in his et q̄ per cō
pus exterius sunt agenda homo
non tenet̄ hoī obedire in oīb⁹ ta
libus. qz nō in his q̄ ad nām cor
poris p̄tinent. sed soli deo. quia ī
īsta parte oīns hoies natura sūt
pares. puta in his que pertinent
ad corporis sustentationem ⁊ p
lis generationem. Unde nec te
nentur serui dñis nec filij paren
tibus obedire de matrimonio d̄
hendo. vel uirginitate seruanda
aut aliquo h⁹mōi. S3 in his q̄ p
tinent ad dispensatōem actū ⁊
rez humanaz tenet̄ subdit⁹ iuo
supiori obedire fm rōem supio
ritatis. Sicut miles duci exerci
tus in his q̄ p̄tinet̄ ad bellū. hec
g Tho. **Q**uātū ad tertiū p̄ncipa
le p3 ex premissis qd̄ multiplici
ter subditi faciunt contra hoc p̄
ceptū dehonorādo p̄latos. Pri
mo eis mala faciēdo uel p̄ eis

non orando. cū tñ p̄ oībus oran
dum sit p̄ oronem dñicam. Sec
do qui eis detrahūt. Unde exo.
.xij. ((Dñs non detrahes. glo. iij
dicibus. Tertō qui sine tiorē ⁊ r̄
uerentia sunt ad eos d̄ illud ro.
xxij. ((Princeps dei minister ē
tibi)) i bonū ((Si aut̄ male fece
rit t. me. nō. n. sine cā portat gla
dium)) Et post pauca. ((Subdi
ti estote non solū pp̄ iram sed et̄
propter conscientiam. Ideo. n.
tributa prestatis)) Quarto qui
eis d̄bita tributa stipendia. steu
ras subtrahūt. Tales p̄ tātō sūt
peiores q̄ fures p̄ quanto in plu
res q̄a peccat q̄ puat iste q̄ sub
trahit. Prestantes et̄ tributa a
lia n̄ pdunt. s3 tātō plus merētur
quātō rē cōez. i. diuinā plusquā
ppriam curā. Ubi patēt quorū
dā modica caritas q̄ iuiti sē ad
talia. Quinto q̄ eis rebellizāt im
mo potius deo. Unde ea que d̄
pl̄atos fiunt deus sibi f. cri dicit.
ut p3 numeri xxij. vbi p̄pls dicit̄
murmurasse d̄ moysen ⁊ aaron.
At tamen deus ait ((Usq̄ quo d̄
trahit mihi omnis populus iste
quousq̄ nō credet mihi.)) Et ibi
dē ((Usq̄ quo multitudo hec pes
sima murmurat d̄ me)) Sic. i.
re. viij. qñ samuelē iudicē p̄pls
petiuit ut regem eis daret domi
nus ait. ((Nō te abidcerūt s3 me
ne regnē inq̄ eos.)) Sequitur p̄
ceptū quantum sc3. non occides

**Sequitur Preceptum
Quintum scz Non occi-
des. Capitulum primum**

Preceptum quintum est
Nō occides. De quo tria
principaliter sunt uiden-
da. **Primo** de homicidio in se
Secundo de causis homicidij.
uidelicet proximis et propinquis
quod sunt ira. inuidia odium. detra-
ctio. et alie filie inuidie. Item est
conciliationis omissio et frater-
ne correctionis que omnia cau-
sa sunt esse possunt homicidij
corporis uel anime. et hic prohibentur
Tertio de scandalo et de derisio-
ne. que occasio sunt occisionis anime
et corporis. De homicidio in se tria
ponuntur. **Primo** quomodo iuste
quis occideri possit. et quot modis
iniuste. **Secundo** quomodo alie lesio-
nes corporales etiam sub hoc pre-
cepto prohibentur. **Tertio** de his
que ualent ad fugiendum et de-
standum homicidium. **Quan-**
tum ad primum notandum fin-
tho. 2. 2. q. lxiiij. quod duplex est oc-
cisio. quedam iusta. alia iniusta hic
prohibita. ad occisionem iustam
hominis tria requiruntur. **Primo**
causa iusta ut quis occidatur pro
culpa. per quam talem mortem
et occisionem meruerit: Unde
exodi. xxij. maleficos ne patia-
ris uiuere. **Secundo** ordo. et ut
seruetur in occisione iuris ordo

et maxime quod huiusmodi occisio
subeundo uel exequendo fiat ab
eo qui habet auctoritatem legitime
time potestatis: ut iudex uel prelatus
Unde numeri. xxv. ((homicida
sub testibus puniet)) Et de. xxi.
((Filius iobediens parentibus iubet
ad seniores ciuitatis et ad portam
iudicij duci)) Ro. xiiij. ((quod iudi-
cas alienum seruum. Domino suo stat:
aut cadit)) Tertium requisitum
est iustus animus. ita quod iudex man-
dans et minister exequens occidat
propter bonum finem et recta inten-
tione: ut propter conseruationem iu-
sticie et correctionem culpe. Unde
de. xvi. quod iustus est: iuste exequi-
ris. Iudex igitur uel princeps si
alius sine talia tria occidens non
peccat. ut aug. probat. i. de ciui.
dei. et hec occisio non prohibetur.
sed iniusta occisio hominum non ani-
malium irrationalium. in quibus quis do-
minus habet. quia his licite potest uti oc-
cidendo. Ideo alia est occisio ho-
minis iniusta hic prohibita: et fit
quadrupliciter. **Primo** quando occi-
ditur innocens qui nullam penam
meruit. **Secundo** quando occiditur
nocens et qui meruit puniri. licet
non meruit mortem. sed minorem
penam. **Tertio** quando qui meruit
mortem occiditur: non seruato
legitimo ordine iuris: maxime
quando occiditur ab eo qui non habet
auctoritatem legitime potestatis
Quarto quando quis occiditur

p culpa sua et ab habere aucto-
ritatem: sed non fit iusto animo uel fine:
ut amore uindictae uel propter ali-
c um aliquem indebitum finem. **S**it
autem transgressio. xv. modis. **P**ri-
mo. q. lxxij. et ex alex. de hal. in suo
tercio. q. xx. Primo quando iu-
dex uel alter occidit innocentem
uoluntarie. Puta eum qui nullam pe-
nam apud iudicem meruit. Exo.
xxij. ((Innocentem et iustum ne occi-
das)) Secundo quando iudex uel ali-
us uoluntarie: et scienter occidit qui
meruit penam corporalem: sed non mo-
rem. puta aliam penam carceris. s. u-
berationis uel similem. Tertio
quando iudex uel alter occidit uolun-
tarie uel nocentem uel innocentem
non seruato ordine iuris practo
maxime si occidens non habet aucto-
ritatem legitime potestatis: ut
quia non iudex: uel quia in bello
non iusto occidit hostem. Unde
actu. xxv. ((Non est consuetudo ro-
manis. quod aliquis damnetur. prius
quam is qui accusatur prius ha-
beat accusatores et locus defen-
dendi accipiat)) Nullus enim ut
dicit Aug. de ci. dei. habet aucto-
ritatem recipiendi uitam alte-
ri qui auctoritatem a deo non acce-
pit. qui dicit deus. xxvij. ((Ego oc-
cidam et ego uiuere faciam. pec-
torem et ego sanabo. etc.)) Quarto
qui occidit hominem mala intentione
etiam alias reum et accusatum

sufficienter: puta liuore uindictae
aut appetitu pene. Quinto qui occi-
dit copulatus necessitate euitabi-
li. tamen puta quod inuadentem se et oc-
cidere uolentem euadere posset
fugiendo uel adiutorium aliorum in-
uocando. et non uult pro uerecundia
Aut alio aliquo modo posset se sal-
uare. sed non uult et occidit eum
talis homicida est contra hoc pre-
ceptum. ut ceteri tenent docto-
res. **S**exto qui dando operam d
rei illicitae. et quam euitare debe-
ret occidit hominem casu et propter
intentionem: ut qui uiolenter pro-
curit uterque pregnantis non intendens
occidere infantem nec matrem.
si inde sequatur mors mulieris.
uel fetus. reus est homicidii. maxi-
me si fetus fuerit animatus. Exo. xxi
((Quia dat operam rei illicitae))
Uel si quis proicit lapidem uel
iaculum uersus locum. ubi tran-
situs hominum esse consuevit: idem est
iudicium: et sic de similibus.
Septimo qui dando operam rei licite:
non tamen adhibendo diligentiam ob-
ligatam. occidit propter intentionem homicidii
ut si quis in loco publico ubi con-
sueuerunt homines transire securus arbo-
rem. dat operam rei licite. Sed si
non adhibet diligentiam debentem
uiz circumspeciendo aut alte cla-
mando: ut sibi caueant homines
occidatur aliquis: reus est ho-
micidii. **D**e quo casu de iuro
nomio. xix. habes. et sic de aliis

.v. .c. .i.
Octauo qui uult et intendit alium iniuste occidere. coram deo homicida est etiam si nunquam exequatur ope. Unum super illud deus. v. ((Non occides)) dicit glo. re l uoluntate. Nono qui iubet aliquem iniuste occidi. ut pilatus. manus lauans christus precepit dari militibus et crucifigi. Decimo qui suadet et consilium dat ad iniquam hominis occisionem. aut pro tali iniqua hominis occisione instat fienda et rogat. Et sic secundum marcum iudei christus crucifixerunt hora tertia linguis. Unum secundum aug. piculose decipiuntur qui estimant non homicidas illos quorum consilio. fraude uel exhortatione homines occiduntur. Undecimo qui odit proximum. qui uult desiderat uel optat sibi mortem. et hoc solum ex appetitu uindictae et malum alterius. Unde. i. Iob. iij. ((Qui odit fratrem suum homicida est)) scilicet mente et uoluntate. quod deus principaliter respicit. Duodecimo qui negligit pro posse a morte liberare hominem quem noscit positum in extrema necessitate et periculo uite: ut cum noscit aliquem hominem in tali articulo constitutum. quod circa eum apparerent signa probabilia extreme necessitatis future. non ei subueniat. si tunc homo negligit illi pro posse subuenire de suo dando aut alium de procurando: homicida reputatur. et agit contra presens pre-

ceptum. Unum amb. pasce fame morientem. si non paueris occidisti. Et aug. ii. 3. faustum. Si incurras in eum famelicum. qui mori posset nisi porrigendo cibum subuenias. iaz tu homicida teneberis. **T**ertiodecimo mulier que est causa abortus. seu ex nimia in gluuie. aut ex nimia strictitudine uestimentorum. ad lasciuam ordinata. aut ex nimia agitatone forte in choreis corporis aut alijs similibus uanis: aut quocumque alio indebito modo. Et si fetus iaz sit animal: tuum peccatum est grauius. quod est uerum homicidium. Circa hunc modum tam uiri quam mulieres iterum rei sunt qui luxuriantur cum impregnatis. Unum dicit dominus alb. li. suo de animalibus li. i. trac. i. c. ij. Sepe accidit inquit quod quedam mulieres simul abortiunt et concipiunt ita quod in uno concubitu unum exit pro abortum. et alter intrat pro conceptum. Et hoc frequenter accidit in his que multum delectantur in coitu. Sepe etiam contingit quod quando uir coit cum muliere pregnante. post octauum mensem completum mulier abortum facit. Et ideo periculosum est tales moueri saltando. aut chorizando post conceptum. quod tunc quod semine bene receptum sit. Nulla autem aliorum animalium femina oino ad boie recepit aut sustinet coitum

post impregnatiōem. mulier ue
ro tunc plus appetit. Equa tamē
aliquando simile patitur. Dec
ibi. Idē li. x. tracta. ij. c. dicit q̄
cauendū ē etiam tam uiro quaz
impregnate mulieri a multis a
lijs. Casus inquit aborsus ꝑcep
ti fetus sunt multi ualde. Aliquā
fit aborsus ex percussioē. aut ex
casu ab alto. aut per exercitiuz
corporale laboriosuz. aut ex ue
hemēti saltu. Adhuc ꝑ passioēs
anime. aliquando faciunt abor
sum. sicut ira uehemens aut tri
stitia. aut timor. Similiter faci
unt aliquando frigus superflūū
aeris: ꝑ etiam supflua calida.

Undē longa balnea medicā etiā
eis prohibent. Fit etiam aliquā
do aborsus ex repletōne uehemē
ti aut societate plurima nausea
ta. Idem li. ix. tracta. ij. ca. viij.
dicit. Femina obstetricandi idi
get magno exercitio: eo q̄ defa
cili in partu periclitantur: ꝑ ma
ter ꝑ partus. nisi uterq; caueat
ualde. Dec. d. Alber. que tamē
non sunt omnia predicāda uul
go. nisi quedam: ꝑ cum cautela
maxima ne discant malefacere
qui nescierunt. Quartodecimo
peccat contra hoc preceptum q̄
dat mulieri uenenum sterilitatis
aut mulier que huiusmodi reci
pit propter hoc ut tam non con
cipiatur puer. Aut quocūq; alio
modo illicito impediunt. uolun

tarie ne commixtione uiri ꝑ mu
lieris fetus concipiatur. **Q**uin
todecimo peccat homicidio qui
sibi manus inicit se uoluntarie
occidendo. nisi ex speciali dei re
uelatione certa hoc fieret ut de
Sansone dicit Augustinus pri
mo de ciui. dei. In quolibz alio
casu peccat mortalr se occidēs:
ꝑ tanto grauius quanto agit cō
tra naturalem inclinationem q̄
quilibet tenetur se diligere ex
ratione. ꝑ diligit naturaliter. Et
sic peccati contra naturalem in
clinationez. id est contra carita
tem sui: ꝑ contra iustitiam com
munem cuius membrum est: ꝑ
sibi adimit homo tempus peitē
di. Dic etiam reus est sui qui sic
uiu't uel agit propter quod uitā
suaz notabiliter abbreviat. ꝑ no
tabiliter accelerat mortem. Un
de Hieronymus dicit. Non re
fert utrum paruo tempore: aut
magno te interimas. Et hoc se
dum bonauen. in. iij. di. xv. con
tingit dupliciter. **P**rimo cum
quis sibi diminuit uitam ꝑ acce
lerat mortem: ꝑ facit hoc scien
ter uoluntarie ꝑ ex intentione.
Et de illo loquitur hieronymus
ꝑ est graue peccaruz. Sit exem
pli gratia inter plura unum exē
plum. **A**liquis sic se sanctum
putat uel iustum ut secutus de
gloria iaz impatiens ꝑ patria se
affligit per indiscreta ieiunia

.v. .p. .s. .i.
nigilias : z cetera exercitia cor
poralia. z pp hoc sibi abbrevie
et vitam. ut cito sit cū christo.
Tales male agunt. z pdunt nō
nunq̄ uitā p̄ntem z futurā. Si
cut simile legitur in collatione
patz collatiōe. ij. moysi d̄ patre
qui se in puteū p̄cipitavit. Sec
do cōtingit hoc cū quis sibi ab
breuiat uitam z accelerat mor
tē dando opaz rei inutili super
uacue z illicite : ut solet fieri p
nimiam crapulā z sup̄fluam po
tationez : illud ē contra p̄s pre
ceptū. Quo ad. ij. principale no
tat. tho. 2. 2. q. cxij. q̄ licet in s̄
mādato exprimat̄ solū homici
diū cū d̄r. ((Non occides)) tū in
illo homicidio tanq̄ in p̄ncipa
liori z maximo corporis nocuū
to itelligūtur oia alia corporis no
cumenta p̄hibita .z naturalit̄
lesio: puta: mutilatio: v̄neratō
incarceratio: verbera grauit̄
lesiu: z similia .imo p̄hibetur
ēt affectus talia inferendi ul' op
tatio uel consiliū. iussio z cōsen
sus. sicut dictū fuit d̄ homicidio
Unde in talibus d̄ hoc p̄ceptuz
faciunt multi. P̄mo iudex uel a
lius q̄ innocentez verberat. vul
nerat z similia facit. qui talia i
co nō meruerit. quē d̄ sibi impo
nit. Secundo iudex ul' alius q̄
nocentem lederet. vulnere car
cere z similibus: sed plus quam
meruit. Tertio qui talia faceret

nocenti nō fm ordinē iuris: ma
xime q̄n ledens non habet puni
endi legitimā p̄tatem. Quarto
iudex ul' priuata p̄sona mutilās
uel ledens nocentem etiam fm
ordinem iuris. qui non facit ta
lia iusto animo. sed iudicatiuo.
Quinto qui dat opam rei illici
te: z per hoc ledit aliquem i cō
pore: ut in exemplis prius d̄ ho
micidio patuit. Sexto qui dat
opam rei licite. non tamē adhi
bet diligentiaz deb̄tam. z sic le
dit ut prius. Septimo qui iuz
suadet uel auxiliū dat. uel hui'
modi ut iniusta lesio iusta p̄rio
inferatur. ul' ēt qui maliciose f̄
trahit eum. qui hoīem defende
re uoluit. aut conseruare ab hu
iusmodi iniusta lesiōe. Octauo
qui ex odio optat aut desiderat
p̄ximo huiusmodi mutilatōem
uel lesionem. aut gaudet. idō so
lū quia nocuētū proximo est
illatum. **N**ono qui mutilaret
se membro aliquo dempto cāu
quo membrū esset nociuū cōpo
ri. seu piculosum iōe putredinis
nisi hoc aliq̄n ex sp̄ali instinctu
fieret sp̄s sancti. sicut de marco
pollicē sibi amputante legitur.
uel origie qui se castrauit. ut fi
dem inter mulieres sine suspitō
ne predicare ualeret: quod lici
tum fuit si a deo habuit. **N**ull
nulli licet se mutilare. **R**atio
prima: q̄ nullus n. si deus z res
t

publica p̄tatem h̄z aliq̄nē priua
re uita aut membro uiuo . Qui
dicit ((Ego occidā z ego uiuere
faciā)) Sc̄da ratio q̄r etiam am
putato mēbro quocūq; ad p̄t̄z
inclinante . uel coopante uiciuz
in uoluntate in nullo est eradi
catum . Nulli ḡ ut dicit cris̄ . sup
math̄ . licet se castrare . corpora
liter mēbrum abscindendo . sed
mēs castranda est . z cord⁹ simi
liter p̄ fugam mulierū . p̄ ieiuni
um . p̄ custodiam . Uisus z alioz
sensuum . z maxime per uigila
tōez aīe ad expurgādas cogita
tōnes malas . Ybi . n . ē radix p̄ci
z essētia puta i uoluntate sc̄dm
cris̄ . ubi prius sup uerbo ((Sāt
eunuchi q̄ se castrauerūt pp̄ re
gnū celoz)) nō iquā mēbroz ab
scisione dicit . s̄z cogitationum .
Abscidere ei mēbz demoniace
tēptatōis ē . **N**otandū tñ quōd
p̄iceps q̄ p̄est ciuitati aut reḡ q̄
ē p̄fecta cōitas h̄z i suos subditos
p̄fectam p̄tatem cohercendi . z
iō p̄t̄ eis p̄ se l̄ p̄ alium q̄ ei⁹ p̄ta
te fungit̄ i fligere penas etiaz ir
repabiles . maiores z miores s̄z
merita delictozū . Seruando p̄
fata tria in primo membro posi
ta . Pater uero q̄ solū p̄est fami
lie domestice q̄ ē imp̄fecta con
munitas habet imp̄fectā p̄tate
cohercendi s̄z solū fm̄ leuiorez
penas que non inferunt irrecu
perabile nocumentū : quēadmo

dū ē uerbera iō mediocris . quā
iubet sp̄s sanctus p̄ salomonē
puer . xij . d ((Qui p̄cit v̄ge odit
filiuz)) Et infra ((Noli subtrabe
re disciplinam a puero . Si eniz
pcusseris eum uirga : nō moriet̄
Tu uirga pcutis eū . z aīam ei⁹
de inferno liberabis .)) Nam pa
ter familias tria tenei sibi subdi
tia . Primo nutrimentum corp̄is
Sc̄do doctrinam que correctō
nibus uel uerbere interdū cres
cit . Sed sine tertio parum ual̄z .
Yō etiam d̄z dare exemplū bo
num . Que si non h̄z : timeat illō
ap̄li . i . thi . v . ((Si quis suorum z
maxime domesticorū curā non
h̄z fidem negauit z infideli ē de
terior . **Q**uo ad tertium prin
cipale ad cessandum ab occidōe
z lesionib⁹ alijs non inferendis
multa ualent . primo docet talia
abhominari natura : nā ((omne
aīal diligit sibi sile)) Ec̄ . xiii . Et
rō natural̄ dicitat p̄ximo nō infe
rendum q̄ sibi odit fieri . Secun
do cohibere deberet maḡ pena
q̄z ex scriptura legimus infligi
inuasoribus taz in p̄nti q̄z i s̄ntu
ro . Un̄ math̄ . xxvi . ((Oēs qui ac
ceperint gladiuz gladio p̄būt))
Et gen̄ . ix . ((Quicūq; effuderit
hūanum sanguinem : fūc̄t̄ san
guis illi⁹)) Qd̄ p̄t̄ itelligi tā de fu
tura q̄z de p̄nti pena . Tertio hor
ror h⁹ p̄cti v̄z effusiōis sanguis :
q̄r clamat . ad deū ḡ aduersariū .

m Sunt autē quatuor peccata clamantia ad deū. quoz quartū ē homicidiū: et i alijs trib⁹ quia sunt quod dā homicidiū. iō etiā clamare dicuntur ad deuz. Pri mū ē homicidiū gen. iij. d pmo boie homicida dicitur ((uox sanguis fratris tui abel clamat ad me d terra)) .s. ad te uindicandū. 3do subditur ((Maledictus eris sup terram. que apperuit os suū: et suscepit sanguinē fratris tui de manu tua)) gen. iij. Secundū ē oppressio innocētū de quo exo. ij. ((Clamor filiorū israhel ad me uenit. vidiqz afflictionē eoz q ab egiptijs opprimūtur)) Ter tiū ē pēm sodomiticum. de quo gen. xvij ((Clamor sodomoz et gomoz eoz multiplicat⁹ ē)) Quā tū ē detentio mercedis mercen narioz. de quo Jaco. v. ((Ecce merces operarioz qui messuerūt regiones uestras: q fraudati sūt a uobis: clamat et clamor eorū in aures dñi sabaoth introiuit.)) In pctō ei s nām effundit illd q potuit esse materia hūani cō poris. In oppssione uero inocētum. Et detentione mercedis mercennarioz uita pauperū bus auerit. Unde eccl. xxij ((Panis egentū: uita paupis ē: q defraudat illum hō sanguinis ē)) Et ibidē ((Qui aufert in sudore panem. quasi qui occidit primum suum.)) Et ibidem ((Qui

effundit sanguinem: et qui fraudat fac mercenarius frater sū.))
Quarto deberet prohibere ratio naturalis. Unde Seneca Ferina rabies ē ista sanguine et uulnere letali. Et hoc est abiecto homine in siluestre animal transire. Quinto cohibere deberet custodia angeli proximi quē inuadens grauiter offendit mat. xvij ((Uidete nō condemnatis unū ex hijs pusillis.)) Angeli ei eoz in celis semper uident faciem patris mei qui in celis est. Grauitur enim offenderet regē francie: qui sub eius latef turū inuaderet. Sexto q fratres sumus plus omnibus animalibus quia omnes unum patrem habemus et in celis. vnū xpum. .s. qui quemlibet tā p̄ciose r̄demit. vñ dicitur deberet illud gen. xxxvii. ((Quid pderit nobis si occiderimus fratrem nrm: et celauerimus sanguinē eius)). Septimo imago dei in proximo quam vilipēdit quis et inhabitatio spūs sancti. cuius templum est homo. Un gen. ix. postquā deus dixit. ((Quicūqz effuderit humanum sanguinē fūdetur sanguis illi⁹.)) Subditur cā. ((Ad imaginem quippe dei factus ē homo.)) Ideo et habitaculū dei ē hō. i. corin. ii. ((Nescitis quia tēplū dei estis uos et spūs dei hitat in uobis)) Si quis autē templum

dei uiolauerit : disperdet illum deus. Nec ualeat si quis diceret .h. cōcludere de lesione iustorum .qz quo ad quedam .grau^o est lede re occidendo p̄forem q̄ iustū . qz p̄s . dicit ((mors p̄forū pessī ma)) eo qz statim forte damna^t : sed ((p̄iosa ē in conspectu dñi mors sc̄forū ei^o .)) **C**api . iij .

Nunc d̄ causis homicidij videndum ē . q̄ sunt ira z inuidia . prout xp̄us notat math . v . d . ((Audistis qz dictum est antiquis . Nō occides . q̄ autez occidet it reus erit iudicō Ego autem dico uobis . q̄ irascit̄ fratri suo . re^o erit iudicio)) Ecce p̄hibitio ire . Et statim rancorē inuidie . p̄hibens subiungit ((Si ergo offers munus tuuz ad altare . z ibi recordatus fueris . quia frater tuus habet aliqd̄ aduersū te relinque ibi munus tuū z uade prius reconciliari fratri tuo : z tunc ueniens offeres mun^o tuum .)) **D**e ira igit̄ primo uidē dum q̄z malum uiciū sit . Secūdo q̄n uiciū sit z quando nō . Tertio de remedijs contra irā . Quātum ad primum notandum quōd ira ideo est magnum uiciū . qz capitale . Ex quo fz gre . li . xxxj . mora . sex nascuntur filie . uiz idīgnatio . tumor . clamor . contentō . blasphemia . z rixa . q̄ postea de clarabūtur . Unde deus ira multuz offenditur . Primo qz per ta

lia p̄ca hospitū dei turbatur . Ep̄he . iij . ((Nolite contristare sc̄m dei sp̄m)) Greg . dū ira aīm pulsat sp̄m sc̄o habitationē suā turbat . imo q̄nqz p̄rem z filiuz z sp̄m sc̄z de h̄ratōe cordis eicit z diabolū int̄ducit . qz sicut s̄ n̄ p̄s . in pace factus est locus eius sc̄z dei . ita in ira locus d̄i boli . **S**c̄do qz imaginem dei in templo cordis d̄ssipat . Unde Job . v . ((Uiruz stultū iterficit iracundia)) super quo gre . Nā s̄uetudo in nobis imaginem dei suat . qui semper trāquill^o ē . sed ira dissipat . q̄ multas uirtutibus priuat . Tertio qz templum dei incendit . uñ p̄s . ((Incēderūt igni sc̄uariū tuū in terra)) z . i . cor . iij ((Nescitis qz templum dei estis z sp̄it^o sanct^o habitat in uobis Si quis autē templum dei uiolauerit : disperdet illum deus .)) Secūdo malum ire ostenditur qz hōi ualde nocet . in aīa cozpe z rebus . In anima quidem pp̄ uicia pretacta . Aīam enim q̄ ad imaginem dei est formata mltis malis assimilat . Primo qz irat^o est uelut homo ligneam h̄is domum . cui q̄nqz accidit qz uespe re diues . est z mane nihil habet qz ignis totuz uastauit . Sic etiāz facit ira domū cordiū . Quo d̄ ait ap̄tus Ep̄he . iij . Sol non occidat super iracundiaz nr̄am Secūdo assimilāt demoniaco

de quo dicitur mar. xi. ((Magister
attuli filiū meū ad te hūc spū
mutū. qui ubicunq; apprehēde
rit eū: allidit eū et spumat et strī
det dentibus)) Tertio assimilā
olle nimium habenti de igne. q̄
ebulliendo emitit q̄ in ea erat
optimū: et postea crepat. Unde
prouer. xv. ((Os fatuoꝝ ebullit
stultitiam)) Quarto rāno assimi
latur. qui ignem ex se. pducit s̄z
Josephum ex impetu uenti: et
se et alia destruit. Quinto bestijs
et apro cāi rabido et urso assimi
latur ira. Ideo circum assimilatur s̄
pentibus ignis qui interfecerūt
filios israhel in deserto. numeri
.xxi. Nocet etiam corpori mul
tipliciter. Primo amarum red
dit hominem. quia ira secundū
dam. est euaporatō fellis. Et se
cundum Aug. in epistola ad ne
bridium. ira crescente augetur
fel in corpore. Secundo tristiti
am ingerit. ((Animus gaudens
etatem floridam facit: sed spiri
tus tristis exsiccat ossa)) pner.
xviij. Tertio membris ualitudi
nem et sanitatem adimit: quia to
tum corpus propter sanguinis e
bullitōem et spirituum turbatio
nez alteratur secundū medicos
Quarto uita citius priuat. Un̄
s̄m phos. aīalia iracūda breuio
res habēt peryodos ceteris pa
ribus. Quinto demoni interdū
corpus suūz propter irā possidē

dū traditur: ut accidit interdū
blasphemantibus in ira. Nocet
etiā rebus: quia iratis fāilia triste
seruit: amici tales fugiūt: et pru
dentes horrent. ex quibus pau
ca temporalia iratus procurat.
Tertio maluz ire ostenditur. **d**
quia diabolo multum placet. Pri
mo quia ualde potens efficitur
ad destruendum bona uirtutūz
mediante ira. sic etiā homo me
diante igne qui est maxime ac
tius multa mala facit. De quo
igne p̄t intelligi illud iohelis. i. ((
ad te domine clamabo quia ignis
comedit speciosa deserti et flum
ina succendit omnia ligna regio
nis)) Secundo placet diabolo:
quia rationis cecitatem iducit
ira: ad quam sequuntur multa
mala. Un̄ s̄ p̄ xiiij. dicitur quod regi
scz celesti acceptus est minister
intelligens sic regi infernali ce
cus. Nam iratus se impatientez
facit: filios uxorem familiam et
extraneos: et illicita omnia sibi
licita putat iratus: quia omnis ira
apetit uindictam sub ratione et
aparentia iusti. Ideo prouer.
xv. ((Expedit magis urse occurrē
raptis fetib; quā fatuo s̄fidenti
sibi in stultitia sua)) Tertio dia
bolo placet: quia bona multa
sibi procurat per iram. Non
enim unū hominem p̄ illā lucra
tur. sed interdum genealogiam
totaz ul' patriam p̄ rixas. Un̄

puer. xv. ((Vir iracundus puocat. rixas. qui autem paciens est. mitigat suscitatas)) Exemplum de cane iracundo. q. oēs alios prouocat.

Quantum ad finem quoniam ira sit peccati natura. uel meritum. Sciendum quod secundum thomam. i. 2. q. lvi. 2. 2. 2. q. Clviii. Et philosophus. ii. Reth. ira septem gradus potest habere. Primus est imaginatio uera uel falsa. de lesione uel per suspensionem facta tibi in persona tua. rebus amicis et hominibus. Et ibi est fundamentum omnis ire. quia quilibet ira a tali incipit imaginatione que sepe falso innititur interdum est uero. Ex quo patet quod uerus humilis quod omnia sibi illata putat iusta esse. et dei misericordiam salutare flagellum difficulter irascitur quia tribulationes non recipit ut lesiones. sed sicut dei patris medicinales incisiones. Secundus gradus est. postquam quis iudicauit se lesum uel uilipensum ab alio: cum naturale sit nocentia repellere: surgit quodam uehemens et impetuosis animo motus qui est appetitio uindictae uel motus inclinans fortiter ad uindictae irrogationem. et hic appetitus uindictae potentie irascibilis. est ira puta est passio. Unde super illo math. v. ((Ois qui irascitur fratri suo)) dicit glossa. Ira est uehemens motus animi ad nocendum. Nec ira si est tam subita in aliquo ut preueniat omnem deliberationem rationis

et omnem motum uoluntatis: dicitur primus motus. Et quod non est in potestate nostra sicut nec ceteri primi motus: Idcirco non est peccatum. sed pena potest esse peccati. Nec enim ira non est peccatum quandiu non dependet a uoluntate positue. scilicet eam uolendo: aut priuatiue ei non resistendo cum possit. Unde Augustinus super illo psalmo. ((Irasimini et nolite peccare.)) Si surgit motus ire qui propter penam peccati non est in potestate nostra saltem moueat conscientiam. ut ei non consentiat ratio: ut mente que regulata est secundum deum seruiamus legi dei si adhuc carne seruimus legi peccati. Ad illum autem motum qui est appetitus uindictae uel repulsionis nocentis. id est ire sequuntur naturaliter tria. Primo euaporatio fellis. Unde Augustinus in epistola ad nebridium. Assiduitate irascendi fel crescit. etiam medici affirmant: cremento autem fellis rursus et facile ac prope nullis causis existentibus irascimur ita quod suo motu animus fecit in corpore. ad eum rursus commouendum ualebit. Secundo sequitur ascensio et ascensio sanguinis circa cor. et cordis dilatatio. Unde materialiter aristoteles diffinit iram: dicens. Ira est accensio

sanguinis circa cor. Totum est corpus sequenter calefcit. Tertio sequitur turbatio et inordinatio spirituum et humorum. Que tria complectens damus. sic dicit. Ira est fevor eius qui circa cor est sanguinis ex euaporatōe tellis ul' p' turbationem fiēs. Sicut enim ad motum localem naturaliter sequitur in corpore apto calor sic ad appetitum uindictę uel repulsionem nocumēti. naturaliter sequuntur in corpore pfata tria.

Tertius gradus est cum ratio posset p'cipe talem deordinatōem et uoluntas posset moderari uel extinguere. et neutrum fit. scilicet negligens ab eo se hnt: et tamen possent uigilantia sua talia repmē. Et tunc fit ira peccatū: ueiale quidem quā ira puenit rōem. sicut premititur. et ultra nō progreditur notabiliter. Vigili enim animo hō interiora tāq' oim bonorum et malorum p'cipalissima assidue custodire deberet. ne hostis quas q' parte lederet. Sed quia hoc pauci faciunt. idcirco ueras uirtutes pauci possident: licet multi de exterioribus magnam uiz faciant. Unde. i. thi. iij. ((Cōporalis exercitatio ad modicum utilis ē: pietas autē ad oia.)) Quartus gradus ē quā rō p'cipit iram et appetitū uindictę. scilicet tñ deliberatōem rōnis ira puenit. et tūc uoluntas pōt in iram consentire sal

tem surreptitie. positue iram uolendo uel in ea cōplacendo. aut priuatiue ei non resistendo. sed eā in animo continuat ul' inualefcere sinit. et sic ē ueniale. sed maius quod in tertio gradu. saltem quā ira adhuc recens ē quod deliberatōne rationis moderari non potuit. quod dicitur p' eos qui statim irati uerbis maledictis seu maledictis ul' gladio proximos ledunt. qui nō excusantur. ut supra de blasphemia patuit p'cepto. ij. c. iij. d.

Quintus gradus et duo sequentes sunt quos xps prohibuit mathe. v. dicens. ((Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha: reus erit consilio. Qui autem dixerit fatue. reus erit gehenne ignis.)) Unde dicit tho. 2. 2. ubi prius. Dominus math. v. tñ ponit tres gradus ire. non spēs.

Qui gradus accipiuntur s'm processum humani actus. in quo primo aliquid in corde concipitur et quantum ad hoc dicit ((Qui irascitur fratri suo)) Secūdo autē euz p' aliqua signa exteriora manifestatur exterius. etiam antequā prumpat in effectū. et quantum ad hoc dicit ((Qui dicit fratri suo racha)). quod ē interiectio irascētis. Tertius gradus est quando peccatum interius conceptū ad effectū pducitur. Et est autē effectus ire nocumētū alterius sub rōne

t iij

uindictę. Minimum autem no-
cumentoznm est quod fit solo v̄
bo. z ideo quantum ad hoc dic̄.
(Qui dic̄ fratri suo fatue.) Un̄
fm̄ augustinus in primo gradu
est unum. s. ira tm̄. In secundo
duo. s. ira z uox. In tertio uero
tria. scz ira z uox. z in uoce. uitu-
perationis expressio. Et sic patz
qz secundū addit sup̄ primum: z
tertiuz sup̄ utrūqz. Un̄ si pm̄ ē
peccatū mortale in casu in quo
dñs loq̄ sic dcm̄ est: multoma-
gis alia. Iō singul̄ eozū ponun-
tur correspondentia aliqua per-
tinētia ad condemnatōez. Sed
in p̄mo ponitur iudiciū. quod
minus est quia ut auḡ. dicit. in
iudicio adhuc datur loc̄ defen-
siōi. In sc̄do uero ponit̄ cōsiliuz
in quo iudices inter se cōferunt
quo supplicō dānari debeat ul̄ o-
porteat. In tertio ponit̄ gehē-
nam ignis que est certa damna-
tio. Et licet aliquibus mix̄ uide-
atur quod aliquis p̄ m̄mo nocu-
mēto quod fit sola uerbo fit f̄us
gehenne ignis. Cris̄. tamē osidit̄
hoc non mirū esse: cū q̄qz̄ p̄ua
uerba plura homicidia peperit
z ciuitates z regna euerterint.
Nec tamen paruū estimes fr̄em
stultum ul̄ fatuum uocare aufe-
rens prudentiam: z intelligen-
tiam quo homines ab irōnalib̄
distant. Exempla uide uinē. in
spe. hysto. Prio q̄o narses Ro-

me patricius cum Italia totā
ab hostibus liberasset. z impa-
tor Justinus cum romanis i gra-
tus. suum narses in patriciuz
creasset. uxor iustini iam narse-
ti cōstantinopolim exulāti sic d̄-
risorie demādauit. In constan-
tinopoli remea: z cū puellis tuis
in germis feiarū lanarū p̄sa di-
uide. ad q̄ uerba narses respon-
dit: talem se telam ordituruz q̄
diu uiueret. nō deponeret. Qd̄ z
fecit. Nam z longobardos d̄ p̄a-
nonia uocauit. q̄ totam Italiā
i breui obtinerūt excepta roma
z rauēna. Sic cū spado impato-
ris eraclij togas z dona uel ele-
mosinas militib̄ distribueret. z
sarraceni impatori militates idē
peterēt. spado eis dixit. Uix suf-
ficat imperator dare togas mili-
tibus suis quanto magis cāibus
istis: Qui exacerbat. cōuocatis
alijs sarracenis in breui romaz
graub̄ malis uexauerāt. Quā-
do aut̄ ira fm̄ p̄dictos tres gra-
dus fit mortale: uel quando ue-
niale peccatum. nota primo fm̄
tho. ubi prī q̄ ira fit quintupli-
citer peccatum. Cum enim ira
fit appetitus uindictę uindicta
fit iniusta quadrupliciter. Pri-
mo quando quis ex ira punit
uel uult illum unire qui non
meruit. Secundo quando mā-
iorem penam illi infert aut in-
terre appetit. quā ille demeruit.

Tertio si tantam quātam demeruit. s3 non fm ordinem iustitie ut qz uult punire aliquem p se ipsum. cuius superior n̄ ē. aut s3 p̄termisiōem alteri^o ad debitū ordinem iustitie requisiti. Quarto si iustam penam z fm ordinē iustitie infert: non tamen bona intentōe. aut non p̄pter bonum z debitum finem. Debet ei intentio punientis esse bonum ipsius puniti. aut cōseruatio iustitie cōmunis. aut dei honor. ita ut peccans corrigat se. uel alii p̄ eius exemplū: z ad dei honorē fiat. Un̄ semp̄ peccat q̄ ex odio l' rancore i malū alteri^o uindictā appetit. aut ut puniēs dicat̄ strēnu^o: aut bon^o iustitarius. aut p̄pter lucrum. aut propter satiari uindictā. aut p̄pter alium malum finem. Quinto ira fit p̄c̄m p̄p̄ modum indebituz. id ē nō bene modificatnm. etiam si prefata caueant̄ saltem q̄dam. ut pote si quis nimis ardentē irascitur interius. l' si nimis exterius manifestat signa ire. Ira igit̄ s3 tho. q̄n̄ fm quatuor modos primos l' aliquo eorum homo infert aut uult inferre talē uindictam alteri est de suo genere peccatū mōtale. q̄r cōtrariat̄ iusticie z caritati. Potest tñ cōtingere q̄ tal' illatio iniuste uindictē z etiam uolutio inferendi. z etiam ira ad hoc inclinans esset solum pecca-

tum ueniale. ut cum q̄s appetit se uindicare in aliquo modico. q̄ quasi nihil est reputanduz. ita q̄ illud ita modicum sit q̄ si actu inferretur. non esset mortale ut si quis parum trahat alienū puerum per crines uel aliq̄ h^o modi faciat. Uel etiam manet ueniale p̄c̄m p̄pter imperfectōnem actus. ut cuz motus ire subito oritur in animo z preuenit iudicium rōnis ut in antedictis declaratum ē. Quā aut̄ quis q̄nto modo irascitur appetēs uindictam ut si quis nimis ardentē irascitur interius uel nimis exterius manifestat signa ire. sic ira fm se nō habet ex suo genere rōnem p̄c̄i mortalis. P̄t tamē cōtingere q̄ sit p̄c̄m mortale puta si ex uehementia ire aliquis excidat a dilectione dei ul' p̄ri h̄ sententialif tho. Dicit quidāz alius doctor q̄ si consideretur i ordinatio ire ex pte modi irascēdi puta q̄uis iusta uindicta iuste z debite appetatur. q̄ tñ mltū inordinatus est motus ire. z nimis uehemens interius z exterius. tunc credo si procedat ex habitu uitioso. s. ex superbia uel inuidia uel ex ira etiam in habituata uoluntate. ubi habitus ē z principia ex quibus talis motus procedit sūt mortalia credo etiam q̄ illa mordinatio ire sit p̄c̄m mortale. Ratio est quia

referunt in eundem finem uicij unde procedit. Ut si non procedat ex habitu uicioso. sed ex hoc graue scandalum excitatur puta quod si ille contra quem irascitur modo inordinato. uel alij audientes uel uidentes ad peccata mortalia impelluntur per hoc quod motus huiusmodi ire tam inordinatus est quod alias ad dicta peccata non mouerentur: peccatum mortale credo in dicto modo committi si tamen talis motus inordinatus non procederet ex habitu uicioso. nec graue scandalum generaret ex naturali complexionem irascentis proueniret qui forte multum esset clericus et debilis uel infirmus. et alias nimis colera infectus. posset esse peccator ueniale. nisi tunc debilitas et motus colere inordinatam accensionem ire causas. ex culpa mortali proueniret. puta ex nimia ebrietate uel gula. uel aliquo huiusmodi: uel ipse motus inordinatus ire tantum irascentem inflammaret. quod a caritate dei uel proximi caderet. **C**apitulum iij

Quid ubiatur huius primo quomodo ira sit capitale uicium. Respondet thomas. 2. 2. ubi prius. Ira dicitur uicium capitale. eo quod multa uicia ex ea oriuntur. tunc ex parte obiecti quod multum habet rationem appetitum. in quantum scilicet uindicta appetitur sub ratione iusti et honesti quod sua dignita-

te allicit. Obiectum enim seu causa prima omnis ire in nobis est appetitus uindictae sub iusti apparentia. uel existentia. ut si aliquis nobis intulit iniustum aliquod uel iniuriam uel paruipendit nos propter quod merito sit uindicta sibi intelligenda. Tamen est quia ira ex suo impetu mentem habet precipitare ad inordinata quaeque agenda. **30** glossa super illo proverbia xxix. **(**Uir iracundus prouocat iras**)** Ianua inquit uiciorum omnium est iracundia. qua clausa uirtutibus intrinsecus dabitur quis. qua aperta ad omne facinus armabitur animus. Ira enim dicitur ianua uiciorum. per accidens quidem remouendo uidelicet prohibens id est impediendo iudicium rationis per quod homo trahitur a malis. Directe autem et per se est causa aliorum specialium uiciorum quae dicuntur filiae eius. Et secundum gregorium libro xxxj. mora. **S**unt sex duo in corde b

tria in ore: et unum in facto. Prima filia est indignatio qua homo illum contra quem irascitur se putat indignum ut sibi quid tale fecerit. quod uideatur esse quaedam uilipensio. imo quidam contemptus proximi. Secunda est tumor mentis ut cum irascens replet animum suum diuersis cogitationibus amarum. quibus a se aliquando cogitat diuersas

uías se uindicādi : z habet mul-
 tiplex propositum alteri nocen-
 di. Et huiusmōi sunt magna pec-
 cata. q̄ n̄ solum in actu exterio-
 ri peccm̄ est: sed magis in uolūta-
 te: etiam si n̄ impletur ad extra
 p̄ opus. Tertia est clamor q̄ est
 inordinata z confusa loquutio:
 quo aliquis quo ad modum lo-
 quendi exterius demonstrat irā
 suam. Quarta est bla sphemía
 cuius sunt tres spēs ut dictuz su-
 it in .ij. precep̄o. Quinta est cō-
 tumelia. cum quis ex ira prorū-
 pit in uerba opprobriosa z iniu-
 riosa: que sunt. contra proximū
 Et hoc fit frequenter ex ira. q̄
 cum ira sit appetitus uindictę z
 nulla uindicta sit irato ita prō-
 pta sicut cōtumelia. ideo in eaz
 statim prorumpit. Est enī cōtu-
 melia proprie: cum quis mani-
 feste z s̄ honorem alteri⁹ dicit
 sibi defectum suuz. soli aut corā
 aliis. Et est maior contumelia
 cum quis corāz mutlis dicit ali-
 cui defectum suū: eo q̄ p̄ h̄ ma-
 gis dānificat̄ in honore aut re-
 uerētia sibi ab aliis impēdēda.
 P̄ tñ etiā dicit cōtumelia. cum
 sibi soli dicit: inq̄tum. s. ille qui
 loquitur: s̄ audientis reuerenti-
 am agit. quem uidef̄ u lipēdere
 ex hoc q̄ manifeste uerba s̄ eū
 p̄feri. Et sumūtur q̄q; pro eo-
 dem. cōuiciū contūelia. z im-
 properium. Exemplum. cū quis

dicit tu es fili⁹ meretricis. fur.
 miser. l. simile. uel cum aliq̄s al-
 teri impropert q̄ in paup̄tate
 eius sibi plura dederit s̄m̄ illud
 ec̄. xx. ((Exigua dabit z multa
 ipropabit. **U**bi s̄m̄ tho .2.2. q. c
 lxxii. notādū q̄ qñ intentio p̄fe-
 rentis s̄ aliquē cōuiciū aut con-
 tumeliam. ad hoc fertur. ut per
 uerba q̄ profert. alterius hono-
 rem minuatur. tūc ē peccm̄ morta-
 le. nō min⁹ q̄s furtuz aut rapina.
 Nō enim minus hō amat suum
 honorē q̄ rez possessam. vñ x̄ps
 illud oitēdere uoluit. Math. v.
 ((Qui dixerit fratri suo fatue: f̄
 us erit gehēne ignis)). S̄ q̄s v̄o
 alteri uerbum leuis cōuicij aut
 contumelie dixerit. nō aīo deho-
 norandi. sed ex animi leuitate.
 aut ex leui ira. sine firmo p̄posi-
 to aliquē dehonoriandi: s̄ forte
 uult ipsum leuif̄ z modicū cōtri-
 stare. tūc p̄ esse ueniale. Si q̄s
 uero alteri dixerit uerbū conui-
 cii nō animo dehonoriandi. sed
 p̄pter correctōem. tūc p̄ esse s̄
 ne peccō. si alias sit bñ circūstan-
 tionatū. Sicut enī licitum est.
 aliquē sibi subiectū v̄berat̄. aut
 in reb⁹ dānificare causa discipli-
 ne. sic z v̄bū ei conuiciōsū causa
 discipline dicere. sicut x̄pus luc̄.
 xxiiij. uocat duos de discipulis
 tardos z stultos. z apl̄s. gal. .iiij.
 discipulos suos uocat isensatos
 z stultos. Dicit tamen beatus

Aug. in sermone domini i monte q̄ raro z ex magna necessitate sunt huiusmodi obiurgatōes exhibende. in quibus non ut nobis: sed dño seuiatur instigem? Addit tho. q̄ in usu talium v̄boꝝ magna discretō seuiāda ē necessario. ut v̄z q̄s talibus v̄bis caute z moderate utatur i correctōne z alias. quia posset esse tā ḡ ue conuiciū q̄ p incautelā. platur auferrēt honorē eius q̄ quē profertur: z tunc posset hō peccare mortaliter. etiam si non intenderet de honoratōne: sicut ēt si quis aliū ex ludo incaute. p̄ iiciens grauitē ledat: nō caret culpa. Sexta filia ē rixa p̄ quā intelliguntur oīa nocumenta. q̄ ex ira primis iferuntur exteriori facto: siue in corpore siue i rebus: q̄ mltipliciter fit ut ostat. P̄z igitur q̄ntis malis iratus pateat. Patet ēt q̄ in cōfiteudo nō sufficit dicere actus z verba exterius. plata z p̄cepta. s̄z ōz ēt interiora ḡuia cōfiteri z plāgere. Dubitatur fo quot sit spēs ire? R. s̄z tho. 2. 2. v̄bi prius. z humbertū in expositione. regule b̄i aug. z pl̄m. iij. et̄ q̄ tres. Nā ea que dñus math. v. ponit sunt gradus ire ut dictuz ē in alio capitulo. Est prima species ira acuta. s̄a amara. tertia diff cilis. Dam. li. ij. vocat eas felleā. manā z furorem. Scdm primaz q̄

dam acuti sunt: q̄ p̄tinet ad originē: ut qui nimis cito irascuntur ex causa qualibet leui. Tales si cito irascuntur z cito ueniam petūt. sunt sicut aq̄ que cito calefcit. z statim frigescit q̄ est minus malū. V̄ij nō sunt meliores propter ire frequentiaz. cuz oīs homo ōbeat esse tardus ad iram. iac. i. sed pp̄ celerem satisfactōnē. cito ei culpam suā recognoscūt. Itē sicut signū ē bōe cōplexiōis si cito purgari a supueniente infirmitate. ita ē signū bone cōscie. se statiz uenie petiōe mūdare. Itē delicta s̄ tāto grauiora. q̄nto diuti⁹ tenēt aīaz ḡ a d̄rio. tanto leuiora q̄nto citius eas dimittunt. Est ḡ pria species leuius p̄m. Tum quia ea moti. culpā suā citi⁹ cognoscūt tum quia cito se purgant ab illa iniuria. tum etiam. quia iniuriam in alterum omissam non p̄lungant. De secunda specie sūt amari: quoz ira mltō tpe durat z m̄et. i quib⁹ tristitia difficulter absorbetur nisi diurnitate t̄pis q̄ nō prumpit ad exteriora s̄ḡ iracundie. Tales tardi⁹ irascūt z ad ueniam petendam tardi⁹ iclinantur. similes ferro. q̄ tarde ignescit z difficulter infri gidatur. Quod peius est tales tripliciter peccant. Primo quo ad primū. q̄ p̄ offēsa caritatē fr̄nā q̄z turbauit differt̄ rep̄ar

Secūdo in se: q̄r satisfactōem salu-
ti sue necēariam p̄rabūt facere
Tertio in deū: q̄r iram dei s̄ se
exortam. occasiōe offense cōmis-
se in suū suū cōtemnūt placare.
Tales triplici laborāt uicio.
Quo ad primum accidiē. q̄r tar-
di ad bonum. Quo ad secūdum
ire q̄ nondum in eis sedata est.
z quo ad tertiu supbie. q̄r ex sup-
bia p̄cedit q̄ ledens satisfacere
dedignatur. Hoc triplici funicu-
lo collo ei⁹ apenso in baratrum
mergit̄ amar⁹. Quo contra p̄s
(Disrumpamus uincula eorum.
z p̄iciamus a nobis iuguz ipso-
rum)) De tertio specie sunt diffi-
ciles: qui ita obstinati sunt quōd
non dimittunt desideriu uindi-
cte: nisi puniāt. Tales nūq̄ uo-
lunt petere ueniam similes lapi-
di albestio. s̄ quo dicit aug. i li.
de ciui. dei: q̄ semel accēsus nū-
q̄ extinguitur. Dos tres gradus
aug. ponit in regula dicens. me-
lior autem ē qui quamuis ira se-
pe temptetur tamen impetrare
festinat ut ei dimittat cui se ag-
scit fecisse iniuriam quam qui
tardius irascitur. z ad ueniam
petendam tardius inclinatur.
Qui autem nunq̄ uult petere ue-
niā aut nō ex aīo peti sū cā ē i
monasterio: etiā si ide n̄ p̄ciāt.
¶ Qñ autem ille tres species sint
p̄c̄ta mortalia: rñ. q̄dam doctor
sic. In eo casu ubi acuti q̄ min⁹

sunt mali peccant mortaliter. n̄
est dubium amaros z difficiles
peccare mortaliter. z tanto gra-
uiori reatu. q̄ro peiores sunt in
moribus. siue motus ire ipsoru
sit ex iniusta uindicta desidera-
ta uel illata. uel ex inordinato
modo irascendi. Et hoc patet p̄
aug. in regula. q̄r ira rucutorum
in quibus crescit in odium. z in
tātū reat⁹ ei⁹ aggrauatur q̄ fa-
cit trabem de festuca. z animā
facit homicidam ((Qui enī odit
fr̄em suum. homicida ē)). i. Jo.
iii. In difficilibus q̄ quorū ira
nō cessat donec iniuste puniāt.
p̄z q̄ ira semper est p̄c̄m morta-
le. nisi uindicta illata esset mini-
ma iniuria. sicut si quis modicū
de niue uel gattam aque super
aliquem proiceret. uel puerum
aliquem indebite p̄ capillos tra-
heret. In amaris autem q̄r ira
cōuertitur in odiū fm Aug. rea-
tū suū trahit in sp̄z p̄c̄i mortal'
In acutis tñ appetit⁹ uindictē i-
dēbite. possēt indeliberat⁹ esse z
preuenire iudiciū rōnis. q̄ in
alijs nūq̄ uel rarissime contige-
re possēt. **D**ubitat̄ tertio. Qñ
ira sit licita z meritoria: R̄ secū-
duz tho. ubi prius. Scōz beatū
greg in mora. duplex ē ira. vna
uocatur ira p̄ uicium. de qua p̄-
us dictum est. alia p̄ zelū. cuz. s.
quis ex amore dei. proximi. aut
iustitie. irascitur p̄c̄o p̄po. aut

primi. et appetit uindictam iustam
 .i. in eum qui peccauit. et tantam quam
 tam demeruit. et secundum ordinem iu-
 sticie ad honorem dei. et modo debito.
 Et tali ira non solum licitum est.
 imo expediens et debitum aliquando
 uti. ut patet per Crisostomum super mat-
 theum. Qui sine causa irascitur
 frivus erit: qui uero cum causa non erit.
 reus. Nam si ira non fuerit: nec
 doctrina proficit. nec iudicia stant
 nec crimina cōpescunt. Itaque quod
 causa non irascitur peccat.
 Patientia eius irrationabilis uicia
 seminat. et negligentiam nutrit: et
 non solum malos sed et bonos in-
 uitat ad malum. Item gregorius. v.
 moralium. Si nulla ira ex uirtute
 surgeret diuine aduersionis in-
 petnum per gladium phinees non
 placasset. Hanc iram quia hely
 non habuit: in se et in suis grauius
 punitus fuit. De hac ira dicit psalmus.
 ((Irascimini et nolite peccare))
 Quod quidam male. solum intelligunt
 sibi ipsi irasci licitum fore sed si pro-
 ximos ut nos amare precipimur.
 restat ut sic proximorum errantibus
 sicut nostris uiciis irascamur.
 Nec sententialiter gregorius. Idem di-
 cit Augustinus. iiij. et. iiij. ethicorum. Sic
 exo. xi. cum loqueretur moyses
 pharaoni. et ille noluit audire: exi-
 it a pharaone iratus nimis.
 Sic etiam exo. xvi. cum prohi-
 beret moyses ne usque mane ser-
 uaret manna israelite. illi ma-

ne seruantibus et manna scaturire
 te te uermibus iratus est moyses
 contra eos. Sic uidens uitulum
 et choros iratus percussit de manibus
 tabulas decalogi exo. xxxii. Si-
 mile de eodem moyse legitur leui.
 x. Et numeri. xvi. Sic christus
 mar. iij. cum circumspexisset. cum
 ira iudeos qui obseruabant eum
 contristatus est super cecitate
 cordis eorum. **D**ubitatur quod
 totum licitum sit uti ira: R. secundum
 greg. v. mora. quod duplex est ira.
 una rationem preueniens ut patet
 in secundo principali usque ad quar-
 tum gradum inclusiue. alia est
 rationem supple rectam subse-
 quens. Sunt ergo tres regule.
 Prima homo non debet uti ira ra-
 tionem preueniente: sed quod statim
 precipit eam. debet ei resistere to-
 taliter excludendo nec aliquam
 penam inferat quousque animus
 totaliter quiescat. Ratio est quod
 ira rationem preueniens trahit
 rationem a sua rectitudine. unde habet
 rationem mali. Ira enim delibe-
 rationem rationis preueniens ce-
 cat rationem ut iudicet iniuri-
 am illatam que non est iniuria.
 uel maiorem quam sit. et sic in a-
 lia uicia. ira precipitat. Secun-
 da regula. Ira rationem sequen-
 te est aliquando utendum. Exem-
 pli gratia. quando homo perfec-
 te cognoscit peccatum alterius
 secundum omnes circumstantias: et quiete

z integre deliberavit de salubri
pena z uindicta pro illo peço in
fligēda: atñi adhuc se precipit hō
timentem aut negligentē in exe
quendo dictatam penam: tūc af
sumere pē iram tantam quantā
pē regē rōne: ut exequatur me
lius p̄dictatam penam. Nec enī
aliqñ locuz hñt in iudice respec
tu reipublice. In mgrō respectu
scolaris. in dño respectu serui .i
prelato respectu subditi z in ui
ro respectu uxoris. Ratio dicti
est ut dicit tho. ubi supra. quia
passio ire sicut z omnes alii mo
tus appetit⁹ sensitivi ad hoc da
ti sunt. ut homo p̄mptius excq̄t
illud q̄ ratio dicit: alioqñ fru
stra esset in homie appetit⁹ sen
sitivus. Extra p̄dictos autez ca
sus nunq̄ utendum ē ira: q̄ ui
hil prodest ira. Alias obest plu
rimum. in multa mala precipitan
do faciliter. Tercia regula. ē q̄
uis ira predicto mō assumi pos
sit cum deliberatōe p̄ instrumēto
v̄tutis z ei⁹ adiutorio. illud nñ
expedit oibus hominib⁹ indiffe
renter. nō quidez imp̄fectis sem
p̄ sed p̄fectis. Ratio ē q̄ nō oēs
propter difficultatem boni usus
ire scirent eam regē rōne: z sic
odiū z alia vitia nata esset ira
generare. nō at̄ sic in hoibus uir
tute p̄fectis. Simile est in medi
cinalibus. Nā aliqua medicina
licita sunt p̄o medico adhi

bere qui scit modificare ea: q̄ p
hibent imperito. **D**ia predic i
ta p̄bant auctoritate exemplis
z ratōne. Auctorita. bñi greg. v.
moralis dicentis. Cum animus
p̄ zeluz mouetur. curandū sumo
pe est: ne hec eadem ira q̄ pro
instrumento uirtutis assumitur.
mēti dñetur. nec q̄si dña p̄eat.
sed quasi ancilla ad obsequium
p̄parata a rōnis tergo nunquaz
recedat. Tunc enim robustius
i uicia erigitur. cum subdita za
tōi famulatur. Nam quantum li
bet ira ex zelo rectitudinis sur
gat. si imoderata mentē uicerit.
rōni p̄tinus seruire cōtēnit. z tā
to se impudentius dilatat. q̄ro
imparie uicuz uirtutem putat.
Exēplis ēr p̄horū ista pat̄t. Nā
ut dicit ualerius libro. xi. archi
ta mgr̄ pitagore z platonis. uil
lico suo iratus. Sum̄fissim in
quit a te supplicium. nisi iratus
essem. Maluit enim impunitū
relinq̄re. q̄ propter iram graui⁹
iusto punire. Sic socrates ut di
cit seneca li. x. de ira. Cū seruus
eum offendisset quē habebat di
scolum. et dixit. Lederem te nisi
iratus essem correptionem enīz
serui in tempus distulit sanius:
nec fuit ausus se ire cōmittere.
Erat autem i eo ire signū. uocē
summittere. z loqui prius. q̄ ap
parebat sibi tunc ob̄tare. Tra
diogenes. ut dicit seneca libro

iiij. de ira. Cū de ira differeret :
 adolescētulus p̄teruis in eū cō
 spuit . Interrogat⁹ uero an ira
 sceretur ⁊ illū: ait. Nō irascor:
 sed dubito an irasci op̄deat.
 Sic ⁊ de platone d̄r: ut dicit Ua
 lerius libro primo. q̄ cū aduer
 sus serui delictuz uehementius
 exarsisset. ponere illū statiz tuni
 cā ⁊ p̄bere scapulas uerberibus
 iussit: sua māu ip̄z cesur⁹. Post
 modū intelligens se irasci. iaz i
 alto manu suspensa. q̄situs est a
 sp̄ōhippo amico suo quid ageret
 Exigo inquit penas ab homine
 iracundo. Oblitusq; iam serui .
 quia alium quez potius castiga
 ret inuenerat: abstulit sibi i ser
 uum potestates . Tu inquit sp̄ō
 sippe istum uerbera. nollo ut sit
 ille meus. i. in potestate mea q̄
 in sua non ē. Rōne etiam gene
 rali. p̄fata patent fm tho. i. 2. q.
 xlvi. quia quāuis homo sit aīal
 mansuetum consideratis i gene
 rali rōne recta. ⁊ tēpatissima hu
 mana complexione : tū confide
 rata colera homis magis d̄ faci
 li inflāmātur multi ad irā quaz
 ad cōcupiscentiā ul' aliā passio
 nem ⁊ etiaz quia ira ē passio ue
 hementissima.

Capitū q̄rtū. v. p̄cepti.

Sextima filia ire pōt po
 ni maledictio q̄ sepe ex
 ira oritur. De quo ui
 cio tractat ut sequitur. tho. 2. 2.

.q. lxxvij. Est. n. fm euz maledi
 cere imp̄caudo . imperādo. aut
 optando. p̄nuntiare ⁊ aliuz ma
 lum. ⁊ sub rōne mali. ⁊ non ad e
 mendationem alterius. s; soluz
 in malum eius. Oprare aut ⁊ i
 perio mouere ad malum alteri⁹
 sub rōne mali. fm se repugnat ca
 ritati. quia debemus diligere p̄
 ximū uolendo bonum ip̄ius. Et
 ideo secundū genus suū ē p̄c̄m
 mortale. Und. i. corin. vi. ((Ne
 q; maledici neq; raptores r̄gnū
 dei possidebūt)) Et ē h̄mōi ma
 ledictio tāto ḡuius p̄c̄m . quāto
 maledicit q̄s p̄sone q̄s magis
 amare. ⁊ reuereri deberet . Un
 leui. xx. ((qui maledixerit patri
 aut matri: morte moriā)) Sub
 dit tho. Contingit tñ v̄bū male
 dictionis platū p̄c̄m esse ueia
 le. uel pp̄ paruitatē mali q̄ quis
 alteri maledicendo imprecatur
 uel etiam propter affectum ei⁹
 qui profert uerba maledictionis
 cum scilicet ex leui motu ul' ex
 ludo uel surzeptione aliqua ta
 lia uerba profert. Peccata enī
 uerborum maxime ex affectu
 pensantur. **D**ictum est autez **b**
 notanter in de'criptione male
 dictionis. sub ratione mali. ⁊ so
 lum in malum eius cui maledi
 citur . quia si quis imprecetur.
 impezet : aut optet malum ali
 cui sub ratione boni : sic est licī
 tum: nec proprie maledictio est

eo q̄ intentio principal' nō fert̄
in malum illius s̄ bonum. Lon
tingit enim optare malum ali
cui sub ratōne duplicis boni. q̄n̄
q̄ sub ratione iusti. ⁊ sic iudex
iuste maledicit illum cui p̄cipit
iustam penam inferri. Sic etiā
maledicit es anathematizando
Quāq̄ ē sub rōne utilis optatur
malum ut q̄n̄ q̄s optat aliquem
p̄ctorem pati egritudinem uel fi
mle. ut meliōr efficiatur uel a
p̄secutōe bonorum desistat. Et
quamuis maledicē bene possit
fieri s̄m̄ predicta. tamen creatu
ris irrōnalibus homines regula
riter nō debēt maledicere. tum
q̄ illud cōmaniter fit ex irrōna
bili q̄dā ira. tū q̄ solet indiscrete
fieri in malum hoīm quozū sūt.
Tamen ut r̄ho. ibidem dicit ma
ledicere reb' irrōnalib' inquan
tum creature sūt dei. ē peccatū
blasphemie. Maledicere autē
eis s̄m̄ se cōsideratis ē ocōsuz ⁊
uanū ⁊ p̄ cōsequēs illicitū. imo
maledicere est a deo illicitum
ut etiā diabolo fieri non debeat
Un̄ eccl̄iastici. xxi. ((cū maledic̄
impius diaboluz. maledicit ipse
aīaz suā)) d̄ ē maledictō culpe
⁊ pene se subicit q̄ cū diabolus
fit natura bonus. peccatuz est sal
tem ut sic ei malum optat. Un̄
beat' iudas i canoica sua ca. i. dī
cit cū michahel archāgelus cuz
diabolo disputans altercatur

de moyfi corpore non est ausus
inferre iudicium blasphemie :
sed dixit ((Imperz tibi dñs)) ubi
glo. Diligenter intuenduz est q̄
si michahel archangel' diabo
lo sibi aduersanti blaphemiam
dicere noluit s̄ modesto sermo
ne eum coercuit quantomagis
hoibus oīs blasphemia est cauē
da. Quāuis enim uoluntate ma
lus sit demon. tamen natura bo
nus est. **C**Ad cauendum autem
uicium maledictōis mouere dñt
exempla sacre scripture: ⁊ bono
rum xpianorum. Nam xps cum
malediceretur. s. i. cruce. nō ma
ledicebat. i. pe. ii. Paul' etiam
dicit. i. cor. iiii. ((Maledicimur :
⁊ benedicimus)) Et petrus. i. pe.
iii. ((Non reddentes malum pro
malo. nec maledictū p̄ maledic
to)) Exempla etiam xpianorum
bonorū ad idem sunt. que osten
dunt q̄ interdum maledicentes
siue inuiti sint siue uolentes. in
malum eorum exaudiunt. Un̄
greg. iii. dial. refert. q̄ cum sim
plex ⁊ sanctissimus florenti' p̄
pastore hēret ursuz ouiculas pa
scentem. discipuli quatuor cuius
dam sancti patris q̄ dicebat̄ eu
titius. ursum in campo occulte
occiderunt. De quo cum floren
tius ualde tristaretur. eutitius
flentem fratrem uenit consolari
Lui florentius. Spero in oīpotē
tem deum quōd in hac uita ante

oculos hominum vindictā acci-
pient qui innoxium ursum occi-
derunt. Statim autē quattuor
rei discipuli elephantio morbo
pcussi. membris putrescentib⁹ i-
terierunt. Unde omni tempore
florentius flebat. se homicidaz
proclamans. Item ibidē refert
greg. q̄ cum famulus cuiusdam
stephani presbyteri. negligenter
ei seruit. clamauit presbyter ue-
ni diabole discalciam me famulo
sic loquens. Statim autem de-
mon affuit et corrigie summe ca-
ligarum se soluerunt in signum
demoniace fuitutis. Ex quo pa-
tet ut dicit Grego. diabolum pm-
pissimum esse in maledicioni-
bus ad puniendum. Simile in
quarto refert de Romano fili-
um quinquennem nutriende.
qui mox blasphemā consueue-
rat cum ei aliquid resisteret.

¶ Unde in patris sinu pestilentia
laborās simile ad apparentiam
demonis faciēs. necatus ē. sic ce-
sarius in dialogo suo disti. v. re-
fert quod uir q̄dam motus ira
uxorem ei ait. Uade diabole.
Mox autē illa p̄ auriculaz demo-
nē irare sentiens fuziebat: cum
autē q̄dā scis abbas super caput
ei⁹ legeret euāgelium sup egros
manus ipōnent. Illa terribilissi-
me clamabat. Et cū demoni in-
parz ut exiret. Ille respōdit. nō
dū uult altissim⁹. Postea tamē

modū quo demon intrauerat in-
sa patefecit. Item quidam irat⁹
dixit filio suo. Uade diabole. quē
mox demon rapuit. nec unq̄ cō-
paruit. Item puella quinquēnis
cum lac cōmederet. pater ei ira-
tus ait. diabolum comedas in-
uentrem tuum Mox autē ue-
rata est puella usq̄ ad maturaz
etatem. In q̄ cū limia apostolo-
rum petri et pauli uisitarz libera-
ta est. Sz antea demō in ea ait.
Ne egresso hec nūq̄ post hāc
uitam sentiet aliud purgatoriū
Dec cesarius. Sic uicesimo pri-
mo de ciuitate dei refert Augu-
stinus de uidua nobili et diuite
habente septem filios et tres fe-
mellas eis maledicente. **Om-**
nes autem statim tremore om-
nium membrorum terribilitez
sunt percussi. et ciuium suorum
oculos uerentes in orbem dispa-
si sunt: omnibus spectaculuz fa-
cti miserum. Et si nunquaz ma-
ledicentis optio impleretur. ta-
men semper ille qui maledicit.
seipsum primo maledicit: ut ue-
rificetur illud gen. uicesimo sep-
timo quo Isaac d̄ Jacob ait.
(qui tibi maledixerit sit ille ma-
ledictus.) Tertio principalit̄ d̄
uidendum est de remedijs ire.
Sunt autem quedam remedia
contra iram propriam: que-
dam contra alienam. **Reme-**
dia ire proprie. sunt nouem.

Primum ē radicē ire euellē. q̄
 est amor sui inordinatus ⁊ suo
 rum. Qui enī ardēter diligit inor
 dinate se amicos. filios. ꝑalia
 ⁊ honores statī credit sibi iuri
 am illatam esse. uel se paruipen
 di. ut dicit arist. ij. rethorice. vn
 de ecc. xxvij ((fm ligna filue sic
 ignis exardescit. ⁊ fm uirtutem
 hominis sic iracūdia illius erit:
 ⁊ fm substantiam suam exalta
 bit iram suam)) Secundum est
 silentium. Nam natura ire ē ut
 plata magis serueat. Unde pro
 uer. xxvi ((Qui imponit stulto si
 lentius iras mitigat)) unī sc̄s ꝑ
 ysaac requisitus cur demones
 eum tantum timent: R̄ndit.
 Ex quo factus sum monachus
 statui ap̄d me ut iracundia exi
 guttur meuz non procederz. Et
 ꝑs ((Posui ori meo custodiam
 cū ꝑsisteret peccatō adꝑsū me))
 e Tertius remedium ē exempla
 patiētium. inspicere. principalis
 sime xpi passionē. de quo greg.
 dicit. Si passio dñi ad memori
 am reuocetur. nihil a deo durū
 est q̄ nō equo aīo toleretur. In
 cuius figuram numeri. xxi. filij
 isrl̄ lesi a serpentiibus ignitis in
 specto serpēte eneo id ē xpo cru
 cif. x̄o: sanati sunt. ad idem ua
 lent exempla Job. Exemplum
 etiam illius mulieris nobil̄ de q̄
 refert cassianus in colla. patrū
 que petiuit uiduam iracundis

simam in qua patiētiaz discerz.
 Talibus enī exemplis uelut op
 tio clypeo aīa muniri ꝑt. Quā
 tum est cogitāe quō deū sepe ꝑ
 prijs malis ꝑtempsi. nus uel qui
 pendimus: ⁊ quod indigem⁹ ei
 am i proprijs d̄fectib⁹ a ꝑximis
 supportari. Unde greg. v. mora
 Est ali⁹ seruande māsuētudinī
 mod⁹. ut cum alienos excell⁹ cō
 spicimus: nostra q̄b⁹ excessim⁹
 delicta cogitemus. Cōsiderata
 quippe infirmitas propria. pec
 cata nobis excusat aliena. Pa
 tienter namq; iniuriam illatam
 tolerat. q̄ ꝑte meminit quod for
 tasse adhuc habeat in quo d̄be
 at ipse tolerari. Ideo tam faci
 liter quidā irascuntur. qz ꝑꝑios
 defectus quib⁹ a deo ul ꝑrimo
 supportantur nō agnoscat. Unī
 prouer. xix ((homo indigens mi
 sericōs ē.)) Veneca. Regū ani
 mos induimus. Illi obliti sue i
 firmatis: aliene d̄seruiunt qui si
 iniuriam acceperint. Quintum
 remedium est cōsolatō diuīe or
 dinatōis. Nu lū enī malū nobis
 patz infēri n. si diuina ordinatō
 ne. qd̄ maximum debz esse fide
 libus. Deus enī est uelut medi
 cus fidelissimus qui aquā tribu
 lationis cuiq; ꝑꝑinat: secūdum
 sue ifirmitatis exigētiaz pars
 Statuit aquas quasi i urze)) scz
 d̄ celo eam dispensās filijs. Unī
 j. coi. x. ((Fidelis deus qui non

patietur uos temptari supra id quod potestis sed faciet etiam cum temptatione puentum ut possitis sustinere)) Hanc rationem assignat Christus petro Jo. xvij ((Calicem quem dedit mihi pater non uis ut bibam illum)) Sine quo nec filii zebedei poterunt cedere ad dexteram et sinistram in regno ((Potestis inquit Christus bibere calicem quem ego bibiturus sum)) Math. xx. deus est uelut pater piissimus qui filium quem diligit castigat. Apoc. iii. ((ego quos amo arguo et castigo)) ne uis secundum apostolum simus adulescentium filii)) Si inquit extra disciplinam estis cuius principes facti sunt omnes: ergo adulteri et non filii estis)) hebre. xij. Deus etiam est uelut misericordissima que licet castiget filiolum. tamen non supra modum. Nam Isa. i. ((Nunquid obliuisci poterit misericordiam suam ut non misereatur filio uteri sui. Et si illa oblita fuerit: ego tamen non obliuiscar tui)) Sextus est consideratio utilitatis ipsius tribulationis. Nam ueritatem nostram sicut apes: que licet pungant. tamen diliguntur. quia mellificant. Sic inimici licet rodant: tamen pena peccatis minuunt prudentes faciunt: decorant patientiam augent hic meritum: et in celo premium. ps. ((Circumdederunt me)) s. inimici dei Christi. ((sicut apes et exarserunt. sicut ignis in spinis.)) Septimum est consideratio nostre

impotentie. Sunt enim quidam qui uerecundantur si non tribulationes eos uerbo uel facto ledunt. Sed sciat homo est minimis oportere parcere. Unde Augustinus. Non tibi conuictum dicit. et tumes et iratus es. Pulicibus resiste si potes ut dormias. Octauum est parcere et misereri insano. Nam iratus aliquem ipugnans. ratione in parte uel in toto non utitur. et sic cecus est stultus. et quodammodo insanus: quibus naturaliter clementes sumus. Unde puer. xiiij. ((Qui impariter est exaltat stulticiam suam.)) Nonum est prima consideratio omnium malorum que sibi possent inferri. Unde Gregorius. v. moralium. Mens sollicita ante teque quodlibet agere incipiat omnes sibi quas pati putat contumelias apponat. quatenus sui redemptoris probra cogitans contra aduersa se preparat. Que nimis ueniencia tanto fortior excipit: quanto se cautius ex prescencia amauit. Qui uero impudens ab aduersitate reprehenditur quasi ab hoste dormiens inuenitur. Nec remedia sunt ire proprie Sed principaliter inuocandum est in omnibus auxilium diuine gratie. sine quo nihil possumus. Remedia autem contra alienam iram sunt tria. Primum est mollis responsio. Hoc est mirabile naturale unum. ubi molle frangit durum. Unde prover. xv. ((responsio mollis frangit iram)) Exemplum in uitas patrum ubi discipulus

macharij eum pcedēs. ait ad sacerdotē idolorū ligna portātem Quo uadis demon. Qui iratus ulnerauit grauer dūcipulum. Cū autē macharius superueniens sacerdoti diceret. Salueris laborator hoc uerbo lenitus. p macharium conuersus est i mo nachum. Un causa uulneratōis reddita. uulneratuz ambo i monasteriū pōtauerūt. Hō ei irat⁹ ē uelut olla bulliēs cui aqua frigida superfundenda est. Unde prouer. xv. ((Os fatuorū ebullit stulticiāz)) Secūdu remedūz ē silentiū. Verba enī sūt uelut ligna. si saltem sint vba irato displicibilia q̄ ad extinguendum ignē oportet materiam lignorū iminuer. un ecclī. viii. ((Nō litriges cū hoīe linguato z ne struas in ignem illius ligna)) Securi⁹ ergo esset interdum ab irato recedere eum qui nolet comburi sic z ab igne. Ro. xij. ((Nō vos dōfēdētes carīsimi. s̄z date locuz ire)) Tertiū rmediū ē beneficiū Beneficia enim irato impēsa sunt uelut carbones igniti ualentes p caritate pximi. Ideo prouer. xxv. ((Si esuerierit inimicus tuus ciba illum. Si sitierit da illi aquam bibere. Primas enī oḡgabris sup caput eius: z dñs reddet tibi.)) **C**apitulum. v.

D E inuidia q̄ ut plurimū est causa homicidij de q̄

Job. v. ((puulū occidit inuidia)) tria sunt principaliter uidenda Primo quid sit. Secūdo q̄tuz noceat. Tertio de remedijs.

Quantum ad primum. inuidia dicit brūs aug. est odium felicitatis aliene. Dam. li. ij. dicit quod ē tristitia de alienis boīs. Et dicit inuidia. q̄a non p̄t uidere bona aliorū. Unde ambro. li. d. offi. Inuidus bono torquetur alieno. Nullus autem p̄t uidere equanimiter illud de quo torquetur. Pro cuius intellectu notādum fm tho. 2. 2. q. xxxvj. q. inuidia est tristitia de alieno bono iqn̄tū q̄s aliū excedit in bono apparenti. precipue d̄ quo est gloria: uel in quo homines appetūt hō rari z i opinione esse inquantuz alienum bonum diminuer̄ uidēt̄ ppam excellētiā. Un̄ greg. xxxi mora. **I**nuidia ex inani gloria ul ex superbia nascitur. Qd̄ sic patet. Nam cū supb⁹ inaniē gloriosus appetit super alios excellere z magnus apparere. z cognoscit. in alio aliqd̄ bonum. tūc timet quod in h̄ ipsum alter excellat. uel sibi equetur: z tūc tristatur. inquantuz hoc minuit gloriā suā z excellentiā q̄s h̄ret in opinione hominū. Ex h̄ enīz quod alius i aliquo bono sibi equat̄ aut eū excedit ip̄e minus gloriosus estimatur: quia tunc nō sup̄ alios ip̄e excellēs

putatur. Exemplū. Tu scis arti
ficiuz ī ciuitate: uenit pegzin^o q̄
equaliter tibi uel melius te opa
tur de quo ipse laudatur. sed tu
times eum tibi equari aut te ex
cellere. ⁊ doles d̄ fama ei^o ul' bo
no. qz fama tua minō erit. Nec
tristitia de alieno bono est inui
dia uera. Et uidetur p̄ncipalius
esse tristitia de gloria alterius ī
quantū minuit gloriā tuā quā
appetis. Sic similiter est inter
diuites. nobiles. predicatores.
magistros. ⁊ similes: quo ad pul
chritudinem fortitudinē. sciāz.
uocē. deuotionem. ⁊ d̄ quocūq;
uero ul' extimato bono. de quo
quis gloriā querit. **S**ecundo
notādum s̄m tho. ubi pri^o q̄ cū
inuidia fit tristitia de alieno bo
no: quadruplex est tristitia. que
de alienis bonis in alio cognitis
pōt oriri: ⁊ solum quarta est in
uidia. Primo enim quis trista
tur de bono alterius inq̄ntuz ex
eo timetur nocumētum. uel sibi
uel alijs bonis. Et talis tristitia
non est inuidia. sed magis timo
ris effectus. ⁊ p̄t esse s̄n peccato
⁊ laudabilis. Un̄ puer. xxix. (in
multiplicatōne iustoz letabitur
uulg^o: cū impij sumpserint p̄n
cipiatum gemet populus ⁊ gre
go. xxj. mora. Eueniūt plerunq;
solet ut non amissa. caritate. ⁊
inimici nos ruina letificet. ⁊ rur
us eius gloriā sine iuidie culpa

tristiz. cum ⁊ ruente eo quosdā
bene erigi credimus. ⁊ proficiē
te illo: plerosq; iniuste opprimi
formidamus. Secūdo modo po
test q̄s tristari de bono alteri^o
nō ex eo q̄ ipse hz bonuz. s; ex
eo q̄ nobis deest bonum illud
q̄d hz ipse. Et h̄ proprie est zelus
ut dicit ph̄. ij. reth. Et si zelus
iste sit circa bona hōesta lauda
bilis ē. Un̄. j. cori. xiiij. (emu
lami spūalia. ⁊ hiero ī epistola
ad aletham. de instructione fi
lie dicit. Habeat socias cum q̄
bus addiscat. quibus inuideat
⁊ quarum laudibus mordeatur
Ubi sumitur inuidia pro zelo
quo quis debet incitari ad profi
cienduz cū melioribus. Si autē
sit de bonis t̄palib^o p̄t esse cum
peccato: ⁊ sine peccato. **T**ertō d
modo aliquis tristatur de bono
alterius. in quantum ille qui ac
cipit bonum est eo indignus.
Que quidem tristitia nō potest
oriri ex bonis honestis. ex qui
bus aliquis iustus efficitur sicut
philosophus dicit. ii. rethori:
sed de diuicijs ⁊ de talibus que
posuunt provenire dignis ⁊ indi
gnis. Et huiusmodi tristitia se
cundum eum uocatur nemesis
⁊ pertinet ad bonos mores.
Sed hoc ideo dicit. quia con
siderabat ipsa bona t̄palia secū
dū se put possunt magna uide
ri non respicientibus ad eterna

Sed fm doctrinā fidei bona tēporalia q̄ puenunt indignis ex iusta dei ordinatōe disponūtur ad eorū correctōem uel ad eorū damnatōem. Et huiusmodi bona quasi nihil sunt in opatione ad bona futura que seruant̄ bonis. Et iō huiusmodi tristitia p̄hibetur in sacra scriptura. s̄z il lud. ps. ((Noli em̄lari i malignātibz neq̄ zelaueris faciētes iniquitatē.)) z alibi. ((Pene effusi sunt gressus mei quia zelauī super iniquos pacez peccatorū videns)) Quarto modo aliquis tristatur de bono alicuius inq̄ntū alter excedit ip̄m in bonis : z h̄ pprie ē inuidia : z hoc ē semper prauum : ut dicit Aris. ij. retho. Quia dolet de eo de quo ē gaudendū. s. de bono pximi fm cāitatē. cui etiam directe ōriatur : ut dicetur. **Q**uomodo autem fiat inuidia ueniale peccatū ul' mortale. notandū tertio q̄ tres ibi sunt gradus. Prim⁹ ubi materia origo z cā inuidie ē cognitio boni alieni excellentis. i ho mīne uane glorioso. Talis ei facilliter timer de dīminutōne sue glorie. z tristatur facilliter ō bono pximi. vnde fm grego. xxxi. mora. Inuidia ex inani gloria nascitur. z ex eadē radice etiaz secundum phum. ij. reth. multe sunt cause inuidie. Primo similitudo aliquorum secundum ge

nus cognitōem. statūrā. habitū aut opinionē. Ratio ē quia ad illos tñ ē inuidia quibus hō se vult equare uel preferre : h̄ aut non ē nisi respectu nō multuz distantium. Nullus enim nisi inlanus studet se equare uel proferre in glōia. his qui multo maiores eo sunt. puta plebeius regi f̄econuerso : ideo his quibus multum distat loco uel tempore ul' statu homo non inuidz. sed quibus est propinquus. Nam cuz p̄pinqui uideantur in gloria excedre. eos nitimur excellere : z ex eorū gloria qua contra nostram uoluntatē pollent. tristari incipimus. z sic inuidere. **S**ecundo facill' inuidēt pusillanimes quia omnia reputant magna z gloriosa que non habent. Tertio senes facilliter inuidēt iunioribus quos putant possidere. q̄ ipsi non habuerūt uel n̄ habent. **L**apitur tñ inuidia sicut cetere passiōes q̄nq̄. sicut dicit Aureolus sup. ij. dist. xxi. q. ij. quasi p̄ q̄dam naturali inclinātōe ad passionē inuidie. Sunt eniz ut inq̄t in appetitu sensitino appetibilitates quedam facientes in corpore reales transmutationes ōsequentes ōplexiōes corporū nāles. Unde qui sunt complexio nis frigide z humide. sunt naturaliter magis inclinari ad inuidiam. ut patet de multis pueris

mulieribus et quibusdam hoibus
 flegmaticus. Et ratio est quia ta-
 les quietates passine sunt. id est in
 corpore aptitudo ad casum et de-
 pressionem. propter quod in appeti-
 tu sensitivo oritur proportional
 quam aptitudo ad depressionem. et
 ad casum. ut faciliter deprimatur
 et cadat ad apprehensionem boni
 alterius. non sic est quod omnia alia que
 dam reputantur superiora respectu
 sui. ideo timentur confundi natu-
 raliter et deprehendi. Ratione igitur
 talis complexionis. quando quis uidet
 bonum in aliquo. statim inclina-
 tur ad inuidendum. et tunc fit transfor-
 mationis transmutatio in corpore. puta
 quidam casus manifestus in uultu
 et prope inuidiam. Et hoc modo
 accipiendo inuidiam scilicet pro na-
 turali aptitudine et passione uel
 etiam ut talis passio est primus
 motus. ut sic non est peccatum sed pe-
 na peccati. uel peccatum largo modo cum
 sit pena peccati originalis. Nec de
 aureo. Unde augustinus. libro primo. confes-
 sionum. dicit. puulum quendam collac-
 taneum suum toruo uultu aspexit
 se. et illud inuidie attribuit. uidi
 inquit ego et exortus sum zelantem
 puerum. Nondum loquebatur.
 et intuebatur pallidus amaro as-
 pectu collactaneum suum. **S**e-
 cundus gradus est quedam sub-
 ita et non deliberata tristitia de
 bono proximi in quantum excellens
 est. Tertius est tristitia talismodi

deliberata. seu perfecta. Prima est
 ueniale peccatum. scilicet tertia est mota
 le peccatum. unde thomas. ubi prius dicitur
 quod dicitur. Inuidia ex genere suo
 est mortale peccatum. Genus enim
 peccati consideratur ex obiecto. In-
 uidia autem secundum rationem sui obiecti con-
 trariatur caritati per quam est ui-
 ta anime spiritualis. secundum illud. i. Job.
 iiii. ((Nos. scimus quoniam trans-
 lati sumus de morte ad uitam
 quoniam diligimus fratres)) Utriusque enim
 obiectum et caritatis et inuidie est
 bonum proximi secundum trium motum.
 nam caritas gaudet de bono proxi-
 mi scilicet illud. i. cor. xiiij. ((Non gau-
 det super iniquitate. congaudet
 autem ueritati)) Inuidia autem
 de bono proximi tristatur. Unde
 ex suo genere conuincitur pecca-
 tum mortale esse inuidia. Unde Job.
 v. ((Daruulus occidit inuidia))
 sed nihil occidit spiritualiter nisi pec-
 catum mortale. Sed sicut dictum
 est supra quod in quolibet genere peccati
 mortalis inueniuntur aliqui im-
 perfecti motus in sensualitate exi-
 stentes. que sunt peccata uenialia. sic in
 genere adulterij primus motus
 concupiscentie. et in genere homicidij
 primus motus ire. ita etiam in gene-
 re inuidie inueniuntur aliqui primi
 motus: quoniam etiam in uiris per-
 fectis que sunt peccata uenialia. hec thomas.
 Quartus gradus inuidie est peccatum in
 spiritu sancto. quod dicitur inuidia fratre
 gere. Unde thomas. in. ii. di. xiiii. dicit.

Inuidia duplex est: quedā que est de prosperitate ul' exaltatōe hoīs z quedā que est de exaltatōe grēe sicut q̄ multi ad deum conuertantur uel aliquid huius modi. Et talis inuidia solum est peccm̄ in spm̄ sanctum. Un̄ ibidē bonauen. dicit. Duplicit̄ potest aliquis inuidere aliene gratie . vno modo. quia ex hoc minuit bonū ppriū. cuius p̄motōez appetit singulariter. z sic ē peccatū capitale. Alio mō qz uisus aie sic ē deprauatus. ut sicut nō uidet bonū i se. sic ēt nolit uidere bonū in alio. z tunc ē peccm̄ i spiritum sanctū. Hoc autē ē in illis maxime qui uix possunt in alio uidere bonū. Et ita alio mō est capitale uiciū. z alio mō peccm̄ i spm̄ sanctū. z isto mō non procedit nisi ex magna corruptione: z malicia uoluntatis que adeo gustum peruertit ut bonū faciat apparere malum z econuerso.

b Secundo principaliter uidentum est de inuidia quantum nocet. z q̄ sit d̄restabilis propter nouem. Primo nocet pprio subiecto in corpore multip̄ quia ē tristitia. Sed tristitia s̄z t̄ho. i. z. q. xxxvii. saltem mala: multa mala facit. qz aggrauat aīm ut interdum motus corp̄is exterior impediat̄ z fit hō stupid⁹ z intensa tristitia p̄ oib⁹ anie passionibus maius nocentur

infert corp̄i. Un̄ puer. xxv. ((Sicut tinea uestimento. z uerinis ligno ita tristitia uiri nocet cordi. quia animus gaudens etatē floridam facit. sp̄s tristis exsiccat ossa)) Et ec̄. xxxviii. ((A tristitia festinat mors)) S̄z hoc uerum est de tristitia que spem nō habet annexam. sicut contritio habet spem z gaudium de remissione z intuitu diuine misericordie. Secundo damnosa est inuidia. qz recipit eam h̄nti societatem eccl̄ie ps̄. ((Particeps ego sum oīm timentiu z custodientium man. tua)) Aug. pensent inuidi. q̄tum bonum sit caritas q̄ sine labore nostro aliena bona nostra facit. Tertio inuidia nulli peccat: De nocentibus notum ē: de innocentibus p̄z cū cayn iudus. abel. fratres ipsius ioseph. eandem. z saul dauid sine causa sint persecuti. Tales peiores sūt pilato. de quo mathe. xxvii: ((Sciebat quod per inuidiaz tradidissent eum)) Quarto inuidia ualde difficulter curatur: qz est uelut ignis grecus q̄ in aqua tribulationum ardet: z difficulter extinguitur. Ideo gal. v. ((Non efficiamur inanis glorie cupidi inuicem prouocantes. inuicem inuidentes)) super quo Lyprian⁹ zelus iste modum non habet. p̄manēs iugiter sine fine: cū alia finiuntur scelera. quantoq; ille

cui inuidetur erescit in successu
 meliore : tanto inuidus liuoris
 ignibus inardescit. Quinto inui
 dia ondit hoïem pusillanmem
 z infimis reb⁹ cõpat: Job. v. ((p
 uuluz occidit inuidia)) Nobiles
 snnt ðmũicatiui ut patz i hoïb⁹
 i leone. aquila econtrario igno
 biles sunt inuidi. Sexto signuz
 est per quod demon suos cogno
 scit sicut caritas econtrario. Jo
 hã. xiiij ((In ð cognoscẽt oẽs q̃a
 mei estis discipuli si dilectõem
 habueritis ad inuicez)) Septio
 socij sunt diaboli i lucro z in dã
 no. qz quãdo diabol⁹ lucratur z
 male succedit homini inuidus
 hoc lucz suũ putat z econuerso
 Unũ cum fm tulium amicorum
 fit idem uelle z uole. patz pposi
 tum. Octauo proditores pleruz
 qz efficiuntur. Proũ. xiiij ((Ne
 comedas cũ hoie inuido. z ne ðfi
 õres cibos eius. qm̃ i silitudinez
 arioli. z cõictoris extimat qd
 ignorat. Comede z bibe dicet tĩ
 bi. z mens eius non est tecum))
 Nono inuid⁹ grauißima anime
 ifirmitate tenetur. Sustum eniz
 aie a deo ifectuz hz ut bonũ ini
 mici putz malũ. z econũso. Ysa.
 v ((Ue qui dicitis bonũ malũ z
 malum bonum. ponentes tene
 bras lucem z lucem tenebras:
 ponentes amarũ in dulce z dul
 ce in amarũ)) Tertio pncipa
 liter de remedijs inuidie notan

dũ e q̃ õtra eã ualẽt quiqz. Pri
 mo ut hõ ponat dilectõem i ea
 bona q̃ pũt sil a mltis haberi. z
 a singulis plene: sic e p̃dicatio.
 cucharistie cõio dei sup oia di
 lectõ z regnũ celoz. vñ gre. q̃ fa
 cibus inuidie carẽ desiderat. illã
 hereditatẽ appetat q̃ numerus
 possidentium nõ angustat. Uir
 eni iustus p ð q̃ in terris nihil
 appetit: aliẽis p̃fectibus inuide
 re nescit. Secũdo inspiciere õbe
 mus quantis fraternitatibus iũ
 gimur. Ois eni pximus est fr̃ nř
 nãl quoz omniũ unus fuit p̃r
 adã. Multi sũ fratres nři spũq̃
 les. quorũ oim unus pater c̃bri
 stus e. z maũ una vgo bẽißima
 maria. sic z mř una sc̃ca ecclia.
 Sumus eni mẽbra uni⁹ corpis
 ecclie. i. cor. xii ((Si quid e patĩ
 unũ mẽbrũ. cõpatiuntur cetera
 mẽbra)) Tertio õtra inuidiã ua
 let eradicatio pprie supbie quia
 ex ea oritur. Unũ dicta cõtra sup
 biã uel inanẽ glĩam ualent etiã
 hic. Quarto ualet cõtra inuidi
 am meditatio multiplicis dãni
 q̃ ex ea puenit. ut in fo mẽbro
 patuit. Sicut eĩ grecus ignis a
 rena z aceto solet extingui sit i
 uidiã cõsĩdratõe ifructuosi stat⁹
 quẽ hz. z amaritudie. z cõsũptõ
 ne uirtũ. p̃ extingui. Quinto ua
 let contra inuidiam. exercitiũ i
 operibus misericordie circa px
 imos ul inimicos. unũ puez. xxv.

((Si esurierit inimicus tu⁹ ciba illum si sitierit: potū da illi. prunas enim cōgregabis sup caput ei⁹ & dñs reddet tibi)) Mīa enī directe opponitur inuidie. q̄rū p̄ or dolet de miseria proximi. posterior vō d̄ felicitate pximi. vñ d̄ mīa d̄f. 2. cor. xi. (Quis infirmat & ego non infirmor.) de inuidia uero Jude Johā. xii. q̄ iudas murmurauit de effusioe unguēti super caput ihu. **Ca. vi.**

Nunc de filiabus inuidie differendum ē. Primo d̄ his q̄ occasiōes sūt hominidij corporal'. Secundo de odio ī speciali q̄d sit. & de ei⁹ pprietasibus. Tertio an pctores se odio habeant. **Quātū ad p̄mā nō.** fm tho. 2. 2. q. xxxvi. & fm greg. xxxi. mora. q̄nq; sunt filie q̄ ex inuidia oriri p̄nt: u3 susurrūm. de tractio. exultatio ī aduers'. afflictio ī p̄speris proximi. & odium. q̄ sic p̄z. Nam in conatu ī inuidie est aliq̄d tanquam p̄ncipium. & aliq̄d tanq̄s mediūz & aliq̄d tāquam terminus. P̄ncipiū quidez est. ut aliquis diminuat gloriam alterius uel ī oculto. & sic ē detractio. uel manifeste & sic ē detractio. Medium autem ē q̄ aliq̄s intendat diminuere gl̄iā alteri⁹. Et tūc aut p̄z & sic est exultatio ī aduersis: aut nō p̄z. & sic est afflictio ī p̄speris. Terminus autem ē ī ipso

odio. q̄r sicut bonum delectans causat amorem. ita tristitia odium. Quo ad secundum ē sciēdū b q̄ differunt. ira. inuidia & odiūz secundum tho. 2. 2. q. Clviii. Ira enim est per quam appetimus malum proximi fm quandā mēsuram. prout scz habet rationez uindictē. Odium autē ē per q̄ de sideratur malum proximi absolute. Et ira ē inrerdū causa odij q̄r p̄ hoc q̄ aliq̄s appetit malūz uindictē sub ratōe iusti & cum h̄ frequēter facit. puenitur ad appetitum mali absolute ī proximum: q̄ est odium. Inuidia uero est tristitia de bono alieno. vñ sicut tristitie opponitur gaudiū sic odio amor. & causatur odiūz tam ex ira. q̄s ex inuidia. sed di rectius ex inuidia: q̄r ex eo quō quis tristatur de bono proximi: statim displicentiam seu odium facilliter capit. **D**ubitatur primo utrū deus possit odiri ab aliquo: R̄ndet tho. ibidem. Deus potest dupliciter ab homine apprehendi. Uno modo fm seipsū puta cum per essentiā uidetur. Alio modo fm effectus scz cum inuisibilia dei p̄ ea que facta sūt intellecta cōspiciuntur. Deus p̄ essentiā suā est sūma bonitas quam nullus p̄ odio h̄re sic uisam q̄r sic non h̄z nisi rōnem diligibilis non odibilis. quia ibi nihil mali apparet intellectui.

Sunt aut effectuz diuioꝝ duo genera. Quidā qui nullo modo pnt contrariari volūtati ut esse uiuere ⁊ intelligere. ⁊ talia sunt omnibus ēt appetibilia. Et pro ut taliū ē effectū auctor: etiā non pōt odiri. Alij sunt effectus dei qui repugnant iordinate volūtati. s. inflicō pene. ⁊ cohibi tio peccatoꝝ p legem diuinā re pugnantē uolūtati peccatorū Et quantū ad tales effectus de us pōt odiri ab aliquibus. in quā tum vꝝ deus apprehēdit ut pco rū phibitor ⁊ penaz iūictor.

Secūdo dubitatur an odiū di sit grauiſſimū pccōꝝ simpliciter: R. fm tho. ibidē q sic. qñ ē de liberatū. Ratio quia optio op pōitur peſſimū p phm. viij. eth. sed amori di qui ē optimū oppo nitur odiū di: iō cū primū sit op timū sit fm peſſimū odiū ē quif ſimū ſimpliciter. Immo odium dei ex deliberatōe ē maxie pꝛ in spū sanctū. fm q peccatū in spū sanctū noiāt aliqđ gen⁹ spā le pꝛi. Non tñ cōputatur inter spēs peccati in spū sanctū quia generaliter inuenitur in oī spē peccati in spū sanctū. Unū odiū dei maius peccatū ē infidelita tis peccato. qā ex eo oriū ut effe ctus ex cā Dubitatur. iij. q pos ſimus ⁊ debeamus odire: R. fz tho. ibidem. licet odio habeī il lud q a diabolo deriuatur. ut

pcēm ⁊ oē illud q pertinet ad ſectū diuine iuſtitie. ⁊ quicquid a deo abducit nos fz q a dō ab ducit: sed nām fratris. gratiaz ⁊ huiūſmodi cum ſint a deo ſine peccato nō poſſumus odire. De primo dꝛ luc. xiiij. ((Si quis ue nit ad me: ⁊ non odit pꝛem aut matrem: nō pōt eſſe meus diſci pulus)) Et Ro. i. ((detractores: deo odibiles)) De ſecūdo. i. Jo. .ij. ((Qui ſrem ſuū odit. in tene bris ē)) Sed ſūma cautela ſecū dum greg. ibi adhibenda ē: ne ſub ueſte boni odij ſe occultet o dium fratris. **Q**uo ad tertiuꝝ utrum pꝛatores ſe odiant: R. q sic. Unū. ps. ((Qui diligit iniqꝛ tatē odit aīaz ſuā)) Pro cui⁹ itel lectu notat h tho. 2. q. xv. vbi qrit utꝝ peccatores ſe diligāt. q amare ſeiſm. uno mō cōe ē om nibus. Alio mō ppriū ē bonoꝝ. tertio modo propriū ē maloꝝ. Qd. n. aliquis amet id quō ſeiſ ſum eſſe exiſtimat homo cōe ē omnibus. Dō aut dꝛ eſſe aliqđ dupliciter. Uno modo fz ſubſtā tiā ſuam ⁊ naturam. Et fm hoc omnes eſtimant bonum cōe ſe eſſe illud q ſunt. ſcꝝ ex anima ⁊ corpore cōpoſitos. ⁊ ſic etiā om nes homines bōi ⁊ mali diligūt ſeiſos in quantum diligunt ſui ipſoꝝ ſſuatiōez. Alio dicitur eſſe hō aliqđ ſcꝝ pꝛcipalitatē ſi cut pꝛceps ciuitatē dꝛ eē ciuitas

.v. .p.
 Un̄ q̄ principes faciunt: dicitur
 ciuitas facere: Sic autem non
 oēs existimant se esse il. d̄ q̄ sunt
 Principale enim in homine est
 mēs ratōnalis. secundarium au-
 tem est natura sensitua z corpo-
 ralis. quorum primū uocat apl̄s
 interiorez hominē ut p̄. Ephe.
 iii. Boni autem existimant prin-
 cipale in seipsis rationalem na-
 turā siue interiorem hominem:
 Un̄ fm̄ hoc existimāt se esse q̄
 sunt mali autem existimant p̄i-
 cipale in seipsis naturam sensiti-
 uam z corpalem sc̄z exteriorem
 hominē. un̄ n̄ recte cognoscētes
 seip̄os non uere diligunt. **E**t
 hoc p̄bat philo. in. ix. eih. p̄ quī
 q̄ s̄ sunt amicitie p̄pria. Unus
 quisq̄ enim amicus. primo qui
 dem uult suum amicum esse z ui-
 uere. Sc̄do uult ei bona. Tertō
 opatur bona. ad ipsum. Quarto
 conuiuit ei delectabiliter. Quin-
 to concordat cum ipso quasi in
 eisdem delectatus z contristat̄.
Et fm̄ hoc boni diligunt seip̄os
 q̄ntum ad interiorem hominem
 quia etiam uolunt ipsum obsua-
 ri in sua integritate. z optant ei
 bona eius q̄ sunt bona spiritua-
 lia. z ad assequendum opam im-
 pendunt: z delectabiliter ad cor
 redeunt. q̄ ibi inueniunt bonas
 cogitatōnes in presenti. z memo-
 riam bonorum preteritorum. z
 spem futurorum bonorum: ex q̄

bus delectatio causatur. Simi-
 liter etiam non patiuntur in se
 ipsis dissensioem uoluntatis: q̄
 tota aia eorum tendit in unum
Econtrario autem mali non uo-
 lunt cōseruari in interioris hoīs
 integritate. nec appetunt eius
 spūalia bona. nec ad hoc opant̄
 nec delectabile est eis secum cō-
 uiuere redeundo ad cor quia in-
 ueniunt ibi mala presentia. pre-
 terita z futura q̄ abhorrent. nec
 etiam sibiipsis concordant prop̄
 cōscientiaz remordentem fm̄ il-
 lud ps̄. ((Arguā te. z statuam cō-
 tra faciem tuam)) Et p̄ idem p̄-
 bari p̄ q̄ mali amāt seip̄os s̄z
 corruptionem exterioris homi-
 nis. Sic autem boni nō amant
 seip̄os. odiunt ergo mali seip̄os
 s̄z principale sui: uidelicet aīaz.

Capitulū. vij.

Hic necessarium est scire
 quō inimici uel peccato-
 res sint diligendi uel odiē-
 di. de quibus xp̄ns preceptum
 dat math. v. dicens. ((Audistis
 q̄ dictum est diliges proximum
 tuum. z odio habebis inimicum
 tuum. Ego autez dico uobis. di-
 ligitē inimicos uestros. benefi-
 cite his qui oderūt uos. z orate
 p̄ p̄sequentib̄ z calumniantib̄
 uos: ut sitis filij patris uestri.
 qui in celis est qui solem suum
 oriri facit super bonos z malos
 z pluit super iustos z iniustos))

ubi dicitur glo. qd inimici nostri tri-
 bus modis pugnant cō nos. s. mē-
 tali odio. verbali opprobrio. z
 corporali nocimento. siue lesio-
 ne in exteriori bono ut notatur
 in uerbis predictis. Sed ibi ecō-
 trario tria iubet vitas inimicis
 impendenda. videlicet diligere
 corde. benedicere ore. z opibus
 subuenire: de quibus tribus vi-
 dendum erit. Primo quō cord
 sint diligendi inimici: ubi tria
 occurrunt declaranda. Primo
 an inimicorum dilectio sit nobis
 possibilis. Secōdo s. sic. Cur inimi-
 ci sint diligēdi z nō odiēdi.
 Tertio an ad eorū dilectōem ne-
 cessaria sit spāis actuatio. Quā-
 tuz ad primū repiuntur tā ceci-
 zōe z itecti uolūtate ut affrmēt
 z credāt sibi impossibile esse qd
 inimicos diligant. Contra quos
 sunt scriptura. sanctorū doctria
 z phōz ac naturalium exēpla.
Nā mat. vi. dicit. ((Si dimiseritis
 hominib⁹ peccata eorū dimittet
 z uobis pater uester celestis de-
 licta v̄ra)) Super quo glo. Uidē-
 tis fratres. quia cū dei gr̄a. i. po-
 testate nostra positū ē quō a do-
 mino iudicemur. Inquit enī do-
 minus. Si dimiseritis dimittet
 uobis. Si nō dimiseritis nō dimitte-
 tur uobis. In pōtate autē nostra
 est dimittere z non dimittere.
 Exempla habemus gen. xv.
 Ubi post extremam iniuriam p

fratres illatā Joseph ex amici-
 tia singulos oculabatur. z sup
 singulos flebat. Sic Exo. xxxij.
 Moyses a pplo crebro uexatus
 cum iam ppe lapidaret: tñ ait
 ad deum. ((Si non dimiseris pec-
 catū populi tui. dle me de libro
 quem scripsisti)) Et. ij. re. i. Da-
 uid cui suus inimicus se mei in-
 faciem maledixit. maluit p̄cere
 z letales inimicos flere uoluit z
 eosdē occidentes punire. Ideo
 ait in. ps. ((Si reddidi tribuen-
 tibus mihi mala decidā merito
 ab inimicis meis ianis)) Idē quo-
 q. iij. ((sic deus dilexit mōm ut
 unigenitū suū daret: ut ois qd cr̄-
 dit i eū. n̄ peat sz hēat uitā efnā))
 Ad ro. vij. ((Sic nos xp̄s dile-
 xit qd tradidit seipm p nobis in
 mortē. Iustus p iuitis)) cū tñ
 inimici essem⁹. z p se psequenti-
 bus in cruce ait. ((P̄ ignosce ill⁹
 qz nesciūt qd faciūt)) Quē b̄tus
 stepha. sequēs p inimicis se lapi-
 dātib⁹. act. vij. flexis genibus
 z clamādo orabat. ubi p se stā-
 do orauerat dicens. ((dñe accipe
 spm̄ meū)) Ad idē sūt sāctorū di-
 cta z exempla. Nam quod possi-
 bile sit nobis inimicos dilige-
 re patz per Augustinum qd d̄ seuo
 pigro qui non uteba ur uiribus
 sibi a deo collatis. sic dicit. Ser-
 uum pigrum qui secundum hy-
 storiam euangelicam talentuz
 domini sui credituz fodit i terrā

nec in eo negociatus est. n̄ dam
naret de^o. si ea que nullo modo
fieri poterant p̄cepisset. Et b̄s
Yero. Anathema sit qui dicit d̄
um p̄cepisse impossibile. Prete
rea. Si tot mulieres. pueri. z tā
delicate puelle flāmas. ignes. z
gladios. imo bestias equanimi^r
pertulerunt pro x̄po. que tamen
nobis fuerunt similes. cur non
possemus conuicia z iniurias cō
nimit̄er tolerare z inimicos dili
gere? Simile docent exempla
phorum ut in uitis eorum legi^t
Nam pitacus philo. cum duc
tor esset mitilensium cōtra athe
niē. quorum dux fuit: Firmo
ex pacto singulare certamen in
dixit pitac^o. z sub scuto occulta
io r̄thi cum. Firmonem inuolu
eret z occideret. ac triumpho po
titus in principem mitilensium
leuaretur: principatui post de
cēnium resignauit: iam ciuitate
optime ordinata. Lumq; quidā
operarius. eius filium securim i
gerens interfecisset z occisor li
gatus per ciues piraco p̄ntaret
ipsum absoluit dicens indulgen
tiam esse supplicio potio^rem. sic
eschines philo. z orator maxim^o
cum sua eloquentia athenas re
geret. z ibidez a demostene ora
tore in orando uictus in iudicio
rhodis propter ignominiam per
geret. z ibidem rogatu ciuita
tis primo suam z deinde demo

stenis orationem clarissimam r̄
citaret. cunctis utriusq; eloquē
tiam mirantib^o. z plus demoste
nis. sic ait. longe amplius mirari
essetis. si ipsum perorantem au
diuissetis. inimici sui testis z cō
mēdator excellentissimus effec
tus ut ibidez habetur. Sic etiā
ualerius de uitis phorum refert
de socrate q; semel ictu calcis p
cussus. cum quidam eius tolerā
tiam miraretur: ait. Si asinus
me percussisset calce. unde eum
in iudicium conuenirem? Cur
igitur non sic equanimiter susti
nerem ictus hominuz. sicut per
cussuras irrōnaliuz? Qd etiā ini
micis possim^o p̄cere. patet a fili
nam si tu expectares ab impera
tore magnum donuz. z te impa
tor offenderet uel p̄cuteret. tu
ne sumpturum donu p̄deres. nec
facto nec nerbo propter tale do
num uindicare. Cur igitur non
faceres simile pro eterna p̄ria.
inimico p̄cēdo. **Q**uo ad. z. p. i
cipale quo. s. inimici sint diligen
di z quare: notandum primo
quis sit inimicus. Est autem ini
micus ille q; affectat aut optat
aut uoluntarie infert. aut infer
re conatur alteri malum culpe
aut pene i anima corpe l' rebus
z hoc facit n̄ ad correctionē pro
ximi nec ad iustitiam exercen
daz. nec ad aliud bonū aliq;. sed
tātū alteri ad malum uel etiam

qui mala intentione gaudet de malo proximi. aut tristatur de eius bono. Dicitur primo qui affectat alteri malum non ad correctionem eius. sed tantum in malum suum. puta ex odio rancore uel animi amaritudine. quia si quis uellet alteri malum pene ut caeceres uerbera paupertatem infirmitatem et huiusmodi. et solum ad correctionem sui. et perfectum anime eius? aut propter communitatem utilitatem. et faceret illud non ex amaritudine animi rancore uel uindicta. sed fraternitatis dilectione. Talis non est inimicus alterius censendus. Sed amicus: quia prodesse conatur quantum obesse uideatur. Non parentes punientes pueros suos et magistri scolares non sunt eorum inimici estimandi. sed amici.

Secundo dicitur non ad iustitiam exercendam. quia qui uult aut infert alteri malum pene. amor exequende iustitiae: non est inimicus personae puniende. Unde licet non est inimicus eius quem occidit mediante iustitia: nec index similiter: dum modo non ex odio uel rancore sed solum propter communitatem utilitatem illa faciant. amore preclarissime iustitiae. Dicitur tertio uel propter aliquid quod aliud bonum. quia medicus qui prodesse intendit tanquam amicus: urit infirmum quem sanare intendit. Dicitur quarto uel qui mala intentione gaudet de ma-

lo proximi. aut tristatur de eius bono. quia si intentione bona facit. ut de tristitia inuidie fuit dictum: non est inimicus censendus. Ex quibus patet quod homo potest licite uelle in casu amico suo malum. scilicet paupertatis infirmitatis mortis uel huiusmodi. dum sine rancore fiat et bona intentione. ad bonum peccatis uel communitatis seu iustitiae. ut Gregorius dicit. xxix. mora. Sed ut ibidem subdit. ad haec seruanda ualde necessarium est subtilissime discretis examine cum nostra odia excutimus. fallamur sub specie utilitatis aliene uel estimantes nos mala inimicis nostris uelle propter eorum correctionem ubi ex odio uolumus rancore et mala affectione. Et statim loquitur de tyranno propter facinora punito. Subtiliter inquit pensare debemus. quid debemus ruine peccatoris. et quod iustitiae dei deferentis. Nam cum peruersus quicquid omnipotens deus percusserit. et condendum est miserie pereuntis: et congaudendum est iustitiae iudicis. Secundo notandum quod in inimico duo sunt consideranda. Primum est inimicitia odii seu rancore quem habet ad proximum suum. et secundum illa non debemus inimicum diligere hoc est non debemus uelle quod sint inimici nostri aut aliorum: aut ut habeant odium inimicitiam et huiusmodi versus nos et proximos

quia hoc esset uelle eorum mala et peccata in caritate. et hoc tenent comuniter doctores in .iij. dist. .xxix. et .xxx. et tho. 2. 2. q. xxv.

Quo ad secundum consideranda est in inimico ipsius natura secundum quam ad dei imaginem creatus est capax glorie nobiscum: et noster proximus. Et secundum hoc dicendum. primo quod ex precepto tenemur inimicos nostros non odire secundum naturam secundum quam sunt nostri proximi. Secundo quod tenemur eos secundum naturam non solum non odire sed et tenemur eos diligere. Ita ut uelimus eis bona felicitatis eternae. virtutum et bona nature et fortune. in quantum eos talia promouent ad beatitudinem eorum. Primum patet per uer. xxv. ((Cum ceciderit inimicus tuus. ne gaudeas ne forte uideat dominus et displiceat illi et auferat iram suam ab eo)). Et exo. xxiiij. ((Si uideris asinum odientis te iacere sub onere: non pertransibis: sed subleuabis eum)). Si inimici asinus non est reliquendus in luto. quantum inna christi sanguine redemptus et dei imagine insignitus non debet negligi homo. Ideo. i. Job. iij. ((Qui odit fratrem suum homicida est.)) Et scitis quod omnis homicida non habet uitam eternam in se manentem quod doctores exponunt sic. Qui odit fratrem suum

um. quod peius est quam non diligere eum. homicida est suipsum spiritualiter et fratris sui corporaliter: dispositiue tamen. Secundo patet quod math. xxii. preceptum est ((diliges proximum tuum sicut teipsum)) sed inimicus est proximus tuus. ut patuit supra. Item mat. v. dominus preceptiue dicit ((diligite inimicos uestris benefacite his qui oderunt uos)) Item probat magister in .iij. di. xxx. **R**atio autem quare tenemur inimicos diligere est. quod dilectio quam nobis precipit qua tenemur diligere proximum est caritas quam habitem facit attendere quod quilibet proximus uiator est ad imaginem dei. dei capax et beatitudinis: quam capacitas cum sit naturaliter in inimico et in amico: omnes tenemur diligere ad tale bonum. Deus enim est uniuersale bonum in nullo minuibilis ex comminatione sui ad alium. cui bono fauere debemus. et optare ut ab omnibus hominibus uiatoribus honoretur. Diligamus ergo in inimico omne illud quod est in eo a deo et odiamus in eo. omne illud quod est a diabolo. sic enim medicus in firmum diligit: sed febrem persequitur. et mater filium diligit. sed eius scabiem odit. **Q**uo ad tertium principale utrum scilicet ad diligendum inimicum exigat spiritualis actuatio mentis. notandum secundum tho. ubi supra quod dilectio

nature inimici p̄ dupliciter con-
siderari. Uno modo in generali
et sic est in precepto. ut cum aliquis in
generali diligit proximos: ab illa
generalitate inimicum non ex-
cludat. Unde qui oraret ex deli-
beratione: corde l' ore dicendo
dñe da pacem huic ciuitati uel
fr̄gidi. dempto tali inimico meo:
peccaret mortalit̄ q̄ cōtra cari-
tatem ager̄. Alio modo cōsiderat̄
dilectō proximi in sp̄iali ut sc̄z ali-
quis speciali moueatur motu di-
lectionis actual' ad inimicū suū
ita q̄ actualiter uelit et optet si-
bi bonum. Illud s̄m tho. nō est
d̄ necessitate p̄cepti. Exempli gr̄a.
cum q̄s cogitat de sorte inimico
suo: nō est p̄ceptū q̄ statim uelit
uel optet sibi bonum actualiter
quia p̄ceptum de dilectione ini-
micorū ē affirmatiuū: ideo non
obligat pro semp. S̄z p̄ceptū ē
ut n̄ odiat eū. et nūquā affectet
uel optet sibi malū int̄tione no-
cendi quia non odire proximum
est p̄ceptū negatiuū. ideo ob-
ligat ad semp̄ et pro semp̄. Est
tñ s̄m tho. hoc de necessitate cari-
tatis. s̄m p̄paratōem animi. ut
sc̄z homo habeat aim̄ pat̄uz ad
hoc ut in singulari inimicū af-
fectiue et etiam effectiue dilige-
ret si necessitas occurreret. Sed q̄
absq̄ articulo necessitatis hō hoc
actu implet: p̄fectionis est: ut
aug. probat in encheridion. Et

ut ibidem dicit. esset adhuc ma-
ioris p̄fectōis. q̄ homo magno
conatu et perfecto amor̄ elicitō
ferretur dilectiue in inimicum
cū affectu sibi uolendo bonū po-
tissime dū ille inimicus actu of-
fendit ut fecerunt xp̄s in cruce et
Stephanus moriturus.

Capitulū. viii.

Secundo cum inimici nos
persequantur ore debe-
mus eis dilectōis benefi-
cia ostēdere nō solum corde s̄z
etiā ore: q̄ fieri p̄ tripliciter. de
q̄bus pro p̄feti tractabitur. Pri-
mo de reconciliatōe. Secundo
de uitanda calumnia. Tertio de
oratione et de impēdenda bene-
dictione. Quantum ad primum
ualet illud math. v. ((Si offers
munus tuum ad altare et recor-
datus fueris q̄ frater tuus habz
aliquid aduersum te. relinq̄ ibi
munus tuum altare. et uade r̄cō-
ciliari fratri tuo)). **U**bi prio
notandum quid sit templum in
quo offerendum sit munus. q̄d al-
tar̄ super quo. et q̄d munus seu sa-
crificiū. Templū ē aia m̄da et cor-
pus q̄ sunt deo p̄ xp̄i passōem in
baptismate cōsecrata teste ap̄lo
i. cor. iij. ((Nescitis q̄ templum
dei estis uos)) Et iterum ((templū
dei sc̄m ē q̄ estis uos)) Et alibi
((Empti estis p̄tō maḡ: glorifica-
te. et p̄tate d̄uz in cōpe ur̄o)) alta-
re ē hōs v̄a et firma d̄ q̄: heb. vl.

((Habemus altare de quo edes non habent qui tabernaculo de seruiunt)) ((Sudañitū enī aliud supple q̄ fidē ihu xpi nemo pōt ponere p̄ter id q̄ positū ē: q̄ est xps ihs)) .i. corin. iij. ((Quia sūñ fidē ipossibile ē placē deo)) heb. xi. Mūera z oblatōes s̄ act^o p̄ncipaliter interiores anie: ut meditatio bonoz. complacentia diuī norū. affectus z oratio mentalis dei dilectio z proximi. z hīs similia. Ex quibus interius in tēplo cordis oblati. debet hō prōrumpere ad actus exteriores patrie vel dulie. ut ad iubilatōem hīnum orationem uocalem. oblationem. opera misericordie cōporalia z spiritalia z similia que sine interioribus munerib^o fere nulla sunt. z ista ē expositō secundum Augu. Secundo notandum q̄ ista munera non essent deo grata. si non esset in offerente caritas fraterna. Unde nullum opus ē deo acceptū sūñ caritate. teste ap̄lo. i. corin. xiiij. dicente ((Si linguis hominū loquar z angeloz. zc)) Et id facturus aliqd̄ opus bonū q̄ ē munus debet quidē bonū propositū nō totaliter dimittere. sed munus līnquet an̄ altare. id ē huiusmodi opus differe z ad fratrem p̄gerē pedibus corporis uel anime. z r̄conciliari fratri satisfaciendo. v̄bo facto uel utroq; z tunc offer

re debet munus suū. v̄nde aug. in sermone domini in monte. Cum aliqd̄ tale oblaturi sum^o in interiōi tēplo. pergendū ē ad reconciliatōem cū fratre. dimittendo tale munus spūale. Pergendū ē nō pedibus corporis. s̄ motibus animi. ut te humili affectu prostēnas fratri ad quē castra cogitatōe cucurreris in cōspectu eius cui munus oblatur^o es Ita. n. etiā si p̄ns sit poteris euz n̄ simulato animo lenire atq; in gratiaz reuocare ueniaz postulando. si hoc coraz deo prius feceris pergens ad eum nō pigro motu corporis. sed celerrimo dilectionis affectu: atq; mō ueniens. i. intentiōem reuocās ad id q̄ agere ceperas: offeras mun^o tuū. Doc. n. remediū ē q̄ peccatuz ire q̄ s̄z aug. superbi amplecti non ualent. Inflati. n. h̄ me dicamē caritatis z humilitatis subire nolunt. **Tertio** notandū q̄ tribus modis contigit fratrem habere aliquid contra te. **Primo** modo si ille habeat contra te iram: aut odium quānis tu illi nullā iniuriā feceris. nec fueris sibi iniuste z per aliquod debitum causa istius odij aut ire. Sed forte susurratores aliqui suis susurrijs hoc fecerunt. **Aut** ille forte frater sponte assumpsit sibi contra te iram odium uel indignationem

ex falsa uel solum estimata iu-
ria quam credit ex leui aut fri-
uola suspitōe. In isto casu non
est preceptum ad eum uadas. z
coneris procurār reconcilatōez
sui. cum nullam sibi iniuriam fe-
ceris. *Esset tamen consilij z ma-
gni meriti se humiliare coram
fratre modo statim dicendo . z
eum ad pacem z concordiam
reuocare: z esset ad huc maioris
meriti z perfectionis hoc agere
cum fratre. quem tu non offēdi-
sti. sed ipse te. Unde cris. Nō di-
cas: mihi nocuit. non ego illi.
Si enim pro gloria salutis tue
iubet deus amiciciam facere:
tu offensus debes preuenire of-
fendentem. ut duplicem glori-
am consequaris: unam scilicet.
quia iniuste offensus es. aliam:
quia prior ad amiciciam mo-
d ues.* *Et est aduertendum quōd
in illo casu non debet homo a
fratre sibi sic sine causa irascen-
ti. ueniam petere: ex quo non
in eum deliquit. Sed uadat
ad eum ut se apud ipsum excu-
set siue caritatiue declaret quōd
in eum non peccauit. z sine de-
merito contra euz irascitur. z sic
eum a rancore z ira fruocet. nisi
forte hō timeret q̄ hōmōi humi-
lis reuocatio uerisimiliter in de-
trimentum fratris cederet in iu-
ste irascentis. qui forte aut sup-
biret. aut audatius alijs noceret*

*Et si hoc timeretur cautius ef-
set ut intermedie p̄sone rancoro-
sum inducendo ad concordiam
ponerent. z innocentem petēdo
pro dimissione offense. Uñ aug.
in sermone dñi in mōte. Tūc hz
frater aliquid aduersum nos. cū
nos eum in aliquo lesimus. nos
autem aduersus eum habemus
si ipse nos lesit. Ubi non est op^o
pergere ad reconciliationem sz
tantum dimittere. sicut tibi a
domino dimitti cupis. quod ip-
se commiseris. Et in sermone d̄
concordia fratrum cuius initiū
dies isti. dicit august. Nolo ut
mentiaris. nolo ut dicas illi da
mihi ueniam quia te noscīs non
peccasse in fratrem tuum si tu
scīs quod iste peccauit in te. nō
tu in illum. Noli uenire ad fra-
trem tuū qui in te peccauit z ul-
tra ab eo petere ueniam. Debēt
tñ inter uos esse alij pacifici qui
illum obiurgent. ut a te prius
ueniam petat. Tu autem esto
paratus ignoscere z prorsus ex
corde dimittere. Jam dimisisti
Dabes adhuc quid facias. Ora
pro illo ut petat a te ueniam:
quia scīs ei nocere si non petit.*
*Secundo contingit fratrem e.
aliquid habere contra. ut si ha-
bet contra te iram uel odium
ideo q̄ tu ei iuriam fecisti. z ei
iniuste causa z occasio illi^o odij
fuiisti. i illo casu d̄bes obmissis*

alijs actibus tuis fratri a te leſo pro iniuria ſibi illata ſatiſfaceſ actu aut uoluntate. ⁊ ei mō ſu pradicto ut melius poteris recōciliari. uide Crif. ſup illo (uad prius reconciliari fratri tuo) dicit in perſona dei. Ego libenter contemnō. ego libenter honōis mei patior dānuz libēter ego dō minus expecto ſuos: tñmō uos in amicitiam ueniatis. uade ergo ut ſcias: quia plus diligo cōcordiā fidelīū meoz. quā munera. quia munera hoīm nullā faciunt deo lucz. Caritas vō illo rā. dei gloriā opatur. Prop̄ h̄ itaq; oia facta ſunt. pp hoc de⁹ homo factus ē. ⁊ pp hoc aduerſa negociatus ē. ut hoies ad caritatiuā concordiā in bono congregarz. Et itez. Quādiu hoies fideles inter ſe aliquā diſſenſio nē habuerint munus eoz nō ſu ſcipitur oratio non exaudiſ: nec deus uult eſſe amicus fidelīū q̄z diu inter ſe ſnerint inimici. Et ō ſequenter dicit. Qualis aut preceſſit offenſio talis debet ſequi reconciliatio. Si opibus offēdiſti. operibus recōciliare. Si cogitatu offendiſti: cogitatu recōciliare. Si uerbis offendiſti: v̄bis reconciliare. Ideo etiā xp̄s math. v. ſtatim poſt prefata uerba ubi docet reconciliationem fraternam dicit. ((Eſto conſentens aduerſario tuo cito dum es

in uia cuz eo. ne forte tradat te aduerſarius tuus iudici. ⁊ iudex tradat te miniſtro ⁊ in carcerem mittariſ. Amen dico tibi. nō exies ide. donec reddas nouiſſimū quadrantē)) Ubi ſm Aug. p ad uerſariū in uia intelligitur ille cui iniuriam feciſti: per iudicez xp̄s per miniſtrum. Demon per carcerem infernus. ⁊ donec capitur nō pro diſtancia tempōis finita: ſed infinita. Penas cni ibi poſitus ſemp reddet ⁊ nunq; pſoluet. **T**ertio modo contingit q; frater tuus hz aliquid aduerſum te: ut. ſ. cum tu ſibi iniuriāz feciſti. hoc habet ō te. ⁊ licet ſciat q; ſibi iuriā feciſti: ſiue neſciat: nullam tñ contra te habet ppter hoc irā odiū uel rancorem. In iſto caſu non oportet ledentē petere ueniā ⁊ ad cōcordiā r̄ducere. imo in caſu nō expedit ut ſi leſus ignoraret ſibi iniuriā factā. quia hoc faciēdo ſibi maſteſta occaſio rancoris dareſ. Tamen debito iuſtitie oz ut leſo ſatiſſias: cui abſtulisti honorem uel res: p uerba ul facta ſatiſfaciēdo. Unde Aug. in epla ad macedoniū. Si alienū (qm̄ peccatum eſt) cum reddi poſſit non redditur: non agitur penitētia. ſed fingitur. Si aut ueraciter agitur: non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatuz. **S**unt aut circa precedētia. xij. g

dubia que mouet habent⁹ in ex-
 positione regule beati aug. et soluit
 Dubitatur primo. quem moris te-
 nere debet qui reconciliare uult fra-
 trem quem offendit: Rñde. Tripli-
 cem. uerbo placet. cito et cum ma-
 suetudie. Primo quidem quilibet te-
 netur ad satisfactionem illi quem le-
 sit uerbo in rixando. Argumentum
 ad hoc est. Exo. xxi. ubi dicitur quod
 si aliqui rixati fuerint. et percussie-
 rit alter alterum et mortuus non fu-
 erit. sed in lecto iacuerit: tenebitur
 eidez ad expensas in medicos.
 Si hoc uerum est de lesione tali
 ergo et uerbo satisfacere debet
 qui uerbo lesit. cum uerbis aliqui
 cuius quis ledatur quam plagis.
 Secundo cito tenetur etiam ad
 satisfactionem quod in restitutionibus
 quando sine die debetur: omni die de-
 bentur ita hic. Unde. Eph. iiii.
 ((Sol non occidat super iracundiam
 uestram)) Tertio etiam in satisfaciendo
 sic debet cauere a modo superbo. uel aspe-
 ritate quod satisfactio proficit ad cu-
 rationem iracundie. Propter illa dicitur.
 Zugu. in regula. Qui conuicio
 uel maledicto uel etiam criminis
 obiectu. aliquem leserit memine-
 rit satisfactione quantotum cura
 n re. quod fecit. Dubitatur secundo
 per quot quis satisfacere debet: Rñde.
 Per tria potest huiusmodi satisfac-
 tio esse una per uerba. ut cum quis petit
 ueniam de offensa ab offenso.
 Sic faciebat. augustinus. scribens. hic

ronymo obsecro te per mansuetu-
 tudinem Iesu christi. si lesi te ig-
 nosce mihi. Alia est per corporis hu-
 militatem. Sic fecit semel da-
 uid cui maledixit. ii. regum de-
 cionono. Semel prostratus coram
 rege ad eum dixit ((Non reputes
 mihi ad iniquitatem neque me-
 mineris iniuriam serui tui et ce-
 tera.)) Tertia est per obsequia
 sic Jacob muneribus uoluit pla-
 care fratrem suum. Esau. Ro-
 duodecimo ((Si esurierit inimi-
 cus tuus: ciba illum. si sitit potum
 da illi)) quod dicitur per hoc placabis il-
 lum: et redibit amicitia. Du-
 bitatur tertio an quilibet offen-
 dens teneatur ad omnes huius-
 modi satisfactiones: Respondeo
 quod non. Sicut. n. ledens alium
 in rebus non tenetur nisi ad certam
 quantitatem rei restituende ita
 et offendens in uerbo: non tene-
 tur ad omnes satisfactiones sed
 ad certam. secundum quantita-
 tem offense. Dubitatur quarto
 quam statim offendens teneatur
 reconciliare offensum: Rñ. Aut
 offensus est absens aut presens. Si
 absens sufficit offendenti propo-
 situm satisfaciendi sine mora cum
 poterit sicut in restitutionibus nec
 oportet quod uadat in hoc casu pedi-
 bus. sed sufficit animo. Si uero est pre-
 sens aut fuit leuis offensa. Ita
 quod non creditur offensus grauius
 turbatus: uel grauis. Si leuis.

p̄t differri satisfactō usq; ad tenuis
 pus modicum. Si uero grauis
 debet sine mora satisfieri tuz ra
 tōe debiti quod oī die debet tuz
 etiāz ratiōe caritatis fraterne: d̄
 bet eni opaz dāe. ne ira crescat
 in odium. z trabem faciat de se
 lruca z aiā faciat homicidam
 l2 aut augu. ubi prius dicit. Dubi
 tatur quinto. utrum lesus in ca
 sū^o predictis teneatur dimittere
 offendenti impenitenti nec satisf
 faciēdi cum deus cui^o mīa hūa
 nam excedit in infinitum nūq̄m
 dimittat impēitenti: Rñ. qd̄ sic
 q̄ntū ad remissionem intrisecam
 cordis. quo ad rancorem ul' irā:
 non rōne illius quia impenitens
 est. s; ratiōe suis ipsius ne peccet.
 nō est autēz simile de deo cuius
 ira non ē peccatuz. Impenitenti
 tñ peccanti in nos non tenemur
 dimittere dimissione exteriori.
 vñ. luc. xvii ((Si septies i die pec
 cauerit in te frat̄ tuus z septies
 in die ad te ouersus fuerit. dicēs
 penitet me. Dimitte illi)) dicit
 glo. Non iubemur passim peccā
 dimittere. sed penitenti. Que in
 telligēda sunt. quod impenitēti
 peccant i nos non tenemur pec
 cata dimittere dimissione exte
 riori. uel quod non tenemur in
 foro peiteriali ipenitēti dimitte
 l re Dubitatur sexto quid sit illa
 dimissio exterior quaz dimittit
 offensua offendenti: Non est pec

catum. q̄ hoc tñ deus dimittit.
 nec satisfactio. quia illa soluitur
 tūc: Rñ. q̄ ē acceptatio satisfac
 tionis. uel indicatio reconcilia
 tionis. uerbo. uel facto expref
 sa ut cum offēsus offēdētē fle
 ctētē genua eleuat. ul' dicit dñs
 parcat tibi. uel parco uel satisf
 factum est mihi uel similia.
 ¶ Dubitatur septimo an post m
 huiusmodi satisfactiōē ul' etiā
 autēca dimissioe intriseca liceat
 signa rācoris fr̄tinē: R. Signoz
 huiusmodi quedam sunt p̄pinq̄
 quedam remota. p̄p̄iq̄ sūt que i
 gerūt probabilem suspitōē de
 rancore. ut cum aliq̄s nūq̄ uult
 alteri loqui. z toruo uultu sem
 per eū respicit. z similia. Et ista
 nulli licet retinere. q̄a ab omni
 spetie mala abstinēdum est fin
 applz. Et sicut eleazarus absti
 nuit a carnibus que similes erāt
 porcinis ne scandalizaret ita ne
 mo debet illa signa facere. p̄ q̄
 probabiliter credētur esse in o
 dio. Remota sunt que non ige
 runt argumentum de odio licet
 odiuz subsequantur ut sunt sub
 tractio familiaritatis. z seruicio
 rum aliquoruz z similia. Et ista
 licet retinere oibus dum mō non
 fiat malo animo. imo p̄t esse in
 terdū meritorium. cū fit p̄p̄t bo
 nū alterius. Quod aut̄ interdūz
 dicitur q̄ hoc non debent face
 re p̄fecti. si intelligat̄ quod hoc
 x iiii

nō est pfectōis. uerum est aliter non uidetur esse ueruz. Dubitatur octauo. utrum iniuriatus teneatur querere recōciliationem iniuriātis. ipso nō petente. **R.** q. nō tenetur ex hoc solo. sed rōne fraterne caritatis posset teneri in casu. scz si credere probabiliter q. p. hoc liberaret aīam ei. ab odio mortali. z non esset occasio mali in eo l. i. aliis. h. mōi excellens humiliatio. Quōd autē dauid iniuriatus q. sicut reconciliatōnem a saule nō penitēte z similia opa sanctorum nō optet q. imitemur q. magne pfectōis opera fuerunt. **D**ubitatur nono. Esto q. aliq. offendat alium uerbo in secreto. z petat offens. satisfactōem in publico. nūquit tenetur ad h. mōi satisfactōem offēdēs. Ut ecōuerso offēdat aliq. aliquē in publico z ult. satisf. facere tñ in secreto nūq. sufficit ei. **R.** nōdeo ad primū q. nō tenet nisi forte q. scēm fuit in secreto. publicatū fuisset: sic fur q. latenter accipit. non tenetur publice satisf. ad secūdū dicenduz q. nō sufficit. argumētum est ad hoc actu. xvi. de paulo. cui publice condemnato ad carcerē nō suffecit occulte liberari: sed publice. Dubitatur. x. Ponatur q. aliq. iposuerit alteri culpā. z lesus nō uult accipe satisfactōz a ledēte. nisi dicat se mētūm

fuisse. nunq. tenetur ad hoc ledens. **R.** Si ledēs scit se dixisse uerū nullomō dz dicere cōtrariū nec h. dz ab eo req. Si autem scit uel credit se dixisse falsum l. dubium. sm q. h. i. conscia sua: sic dicere dz. sicut restituer. tenetur q. rem ablatāz cum damno sue rei. **P.** tñ adijcere aliq. alleuiatā culpā suā. uz q. ex animi turbatiōe illud dixit uel q. ita audierat uel credebatur tunc. licet mō reputet falsum. Ad h. autem q. dicat se mentitū fuisse nō tenetur. quia per h. reuelaret secretum mentis sue peccatum q. sibi multum noceret. z aliis nō pdesset. q. ita restauratur fama alteri p. hoc q. cognoscitur se falsū dixisse. sic si diceret se mētūm fuisse. **Hec omnia humberus.**
Dubitatur. xi. Quid facere d. a beat. offendens q. petit ueniam a lesō s. lesus nō uult dimittere. **R.** Augustinus in quodam sermone sic. Si fratri tuo per te offēso in corde in uera humillitate z egritate non ficta dicis: dimitte mihi. z ille noluerit tibi dimittere. noli esse sollicitus. serui estis. ambo unum dominum habetis. Confuo tuo debes. eum rogasti: noluit tibi dimittere. interpella dominum amborum. z quod tibi dimisit dominus. si potest exigat seruus. **Uult ergo augusti. quō petēdo**

ueniam a seruo tali. post uel añ
 a dō : liber. est licet si intulit dā
 nū : pro illo satisfacere debeat le
 so. Et lesus grauius peccat: cu
 ius (ut dicit augu) oratio nō ex
 auditur munus nō accipitur. nec
 dimittitur peccatum. **D**ubi
 tatur. xij. utrum prelatus aut ali
 us superior. ratōne istius p̄cepti
 de reconciliatione fr̄is teneatur
 ueniam petere secundum modū
 dictum a subdito suo. q̄a euz in
 iuste lesit: aut in corrigendo mo
 dicum lesit: R̄ndet augu. in p̄di
 cto sermone dicens. Sūt perso
 n̄e hūiles p̄ ordinem seculi hui⁹
 a quibus si petimus ueniam. ex
 tolluntur ī superbiā. Et subdit
 Duruz uidetur ut iubeā q̄ si hō
 dñs peccat in seruum suuz. iniu
 ste litigando. iniuste cedendo. z
 similia q̄ dicat ille isti ignosce.
 da mihi ueniam : non quia non
 debet facere: s̄ ne ille incipiat su
 perbiere. Quid ergo faciet dñs.
 Ante oculos dei peniteat eū. z
 si nō p̄t dicere seruo suo : q̄ non
 optet da mihi ueniam. blande
 tñ illū alloquat̄. Blanda enī ap
 pellatio: uenie est postulatō. Et
 in regula dicit augu. Quando
 necessitas discipline uos dicere
 dura uerba compellit. si etiam
 ip̄i modum uos excessisse s̄ntis
 nō a uobis exigit̄ ut a uobis sub
 ditis ueniaz postuletis: ne apud
 eos quos oportet esse subiectos

dum nimium fuerat humilitas
 regendi frangatur auctoritas.
Quo ad secundum principale q
 sciendum. quod x̄ps alio modo
 iubet ore benefacere uidelicet
 inimicis benedicēdo: eis non d̄
 trabēdo. vii. Ro. xij. ((Nemi ma
 lum pro malo reddētes. s̄ bene
 facite p̄sequentibus uos: benedi
 cite z nolite maledicere)) Et idē
 x̄ps iubet math. v. dicens ((Ora
 te pro p̄sequētibus uis per opa) z
 calumniantibus uos)) s̄ per v̄
 ba. calumniari etenim est niti d̄
 fectum in aliquo iuenire uel cā
 men sibi imponer̄. Et est duplex
 calumniator. unus est q̄ falsum
 crimē aut defectum alteri impo
 nere nititur. aut si ueruz tamen
 occultum. imponit publice. nō s̄
 uato ordine diuini iuris z facit
 hoc tñ in malum alterius. ut in
 de puniat̄ uel diffametur. Alter
 est qui etiam benefacta ab alio
 nititur ostender̄ mala. aut ficta
 facta ut eum per hoc hypocritā
 ostendat: aut ut ad penam uel
 malam famam apud alios tra
 hat. **S**ed dubitatur utrum
 aliquis peccet infamiam non re
 pellēdo: R̄. tho. q̄dlibz. ix. q. vi.
 arit. ij. Utrūq̄. s̄. contemptus fa
 me : z appetitus p̄t esse lauda
 bilis. z uiciosus. Fama enī non
 est necessaria homi p̄pter seip̄s
 s̄ p̄pter proximum edificanduz
 Appetere ergo famam propter

primū: caritatis ē. appetere vō
 pp̄ seip̄s ad inanē gloriā spectat
 Et e contrario cōtēptus fame rō
 ne sn̄p̄ius humilitatis ē. Rōe
 vō proximi est ignauie z crudeli
 tatis. **A**lii ergo quibus icumbit
 ex officio uel ex statu perfectio
 nis aliorum saluti prouideri pec
 cant. nisi infamiam pp̄riam iux
 ta posse repellant. Alij uero qui
 bus magis custodia sue salutis
 im̄nz. p̄it sue humilitati puidē
 tes famā uel infamiā cōtemner̄
 Sed cū infamis dupliciter r̄pel
 latur scilicet occasionez subtra
 hendo. z linguas detrahentium
 compescendo. Primo: omnes
 tenentur infamiā uitare. al sine
 scandalo actiuo fieri nō possent.
 quod semper est peccatum. Sz
 secundo modo non tenetur nisi
 quantum debet aliquis saluti p
 ximi puidere. Unde greg. ome.
 .ix. super Ezech. dicit. linguas
 detrahentium sicut non d̄bem⁹
 nostro studio excitare. ne ipi pe
 ant ita p̄ suaz maliciā excitatas
 debemus equanimiter tolerare
 ut nobis meritum crescat. aliqñ
 ēt cōpescere: ne dū de nobis ma
 la desseminat: eoz q̄ nos ad bo
 na audire poterant corda inocē
 tium corumpant. Et infra. hij
 etenim quoz uita in exemplum
 imitatiois ē posita. debent si p̄it
 detrahentium sibi uerba cōpe
 scere ne eorum predicationez n̄

audiant qui audire poterant: z
 in prauis moribus remanentes
 bene uiuere cōtēnant. h. d. tho.
 p̄it tñ saluo p̄fectōis statu p̄fe
 cti orat̄ deū ut liberētur a calū
 niātibus. ne in eoz p̄secutiōe ru
 ant. vñd. p̄a. ((Redime me a ca
 lūniis hoīz. ut custodiā mādata
 tua)) Quo ad. iij. principale iube t
 mur ēt ore orare z corde p̄ p̄se
 quentibus z calūniātibus nos q̄
 ten⁹ cōuertant. Et h̄ oratio a fid
 libus diligētissime ē ob̄suanda.
 q̄a exaudibilissima ē z maxime
 meritōia qz ex maḡ caritate p̄ce
 dit. Consumata. n. caritas facit
 p̄ inimicis orare magno deside
 rio ut cōtāt ab error̄ uie sue nec
 q̄c̄qz ut dicit Cris. sic p̄fectuz ē ut
 inimicos amare. z p̄sequētib⁹
 z calūniātibus orare. z viceuer
 sa iter oēs n̄ras orōnes illa peiō
 ē z piculosior z irrōnabiliior: q̄
 oram⁹ ut nos deus uidicet d̄ ini
 micis n̄ris. Tales ut Cris. dicit
 sagittas p̄niciosas ifigunt. z di
 gnos se efficiunt ut maluz q̄ ini
 micis imp̄cantur: eis deus infli
 gat. Et secundum eundem cum
 a proximis molestamur: non ho
 mini cui compati d̄beremus: sz
 demoni hominem ueranti indi
 gnari deberemus. **S**i eniz ip
 se homo naturaliter homini fe
 bricitati grauit̄ condolet: z
 non irascitur. Cur anime de
 moniacis infirmitatibus presse

quā iniuriatur non cōpatietur.

Capitulum nonum.

D Tertio modo diligendi inimicos v3 bñfaciendo cōtra eoz psequutiones ubi tria sūt dicēda. **P**ri^o mo utz ex pcepto teneamur ini-
micos nostros diligeŕ effectiue sic q̄ eis bñficia ipendam⁹ z ex^o teriōa signa dilectōis oñdam⁹. **S**ecūdo an sit magis meritorium inimico bñfacere q̄ amico. **T**er^o tio quā malū sit rācorē ī primū tenere. Quātū ad primū notan^o dū fm tho. 2. 2. q. xxv. q̄ bñficia z dilectōis signa q̄ q̄s exhibet p^o ximis ī cōi l' p toto pplo alicui⁹ ciuitatis l' p alicuius monasterij cōitate talia bñficia z dilectōis signa exhibere inimicis ē de ne^o cessitate pcepti. ita q̄ hō in tali casu ēt inimicos suos pp inimici^o tiaz a generalitate non excipiat fm modū de interiori dilectōne supra tactum. quia effectus z si^o gna caritatis exteriora debēt p^o portionari interiori affectui. **D**ilectio autem ut supra tactū fuit ī cōi ēt ad inimicū ē pceptū. **E**t si inimicis prefati effectus n̄ exhiberentur. p̄tineret ad uīdic^o tam iniustā contra illud leuiti. xix. ((non queras ultionem z non eris memor iniurie conciuum tuorum)) **E**t secūdū Rich. i.

.iij. sentē. ēt hō tenetur inimicis suis effectum salutationis osue^o te z cōis impendere. i. teneretur exhibere eis istā salutationem que ex omuni consuetudine illi^o us loci ab omnibus solet ipendi nisi forte ī casu quo timeret istā ex hoc prouocari uel semetipm̄ uel timeret aliquod aliud malū ex hoc oriri. **A**lia sunt beñ^o ficia aut dilectionis signa. que quis exhibet particularit̄ soluz aliquib⁹ personis forte sibi magis familiaribus et amicis siue sint bñficia spiritus siue cōpis ppria anime ut opera mie spūalia que ī uersu isto trinētur. **L**ō sule. castiga. remitte. solā. fer. ora. **S**ine corpis: ut in uersu uer^o stio. cibo. potō. do tectuz. uisito. soluo. sepelio. z similia. **D**e his dicendum. p̄mo qd̄ necessa^o rie obligationis est talia impen^o dere tam amicis quam inimicis tpe necessitas. vñ math. v. prop̄ hoc xp̄us ait ((Benefacite his q̄ oderunt uos. z orate pro psequētib⁹ z calumniantibus uos.)) **3**ē. j. ioh. iij. ((qui habuerit substantiam huius mūdi. z uiderit fratrem suū necessitatē patiētē. z clauerit uiscera sua ab eo. quō caritas dei manet ī eo.)) **E**t **A**mb. **P**asce. fame moriētē **S**i non pauiſti occidisti. **E**rgo a siti si non consuluiſti in necessitate ul' tunc a peccato non defēdisti

z h^o mōi occidisti. s3 sub p̄cepto
tenemur non occidere . ergo in
necessitate sub p̄cepto. subueni
re etiā inimicis . Secūdo meri
torius esse p̄t q̄ quis talia bene
ficia z dilectiōnis signa exhibe
at inimico omni congruo t̄pre z
oportunitate se offerete . s3 tam̄
extra casum necessitatis non ē
de necessitate salutis. nisi s̄m p̄
pationē animi . Oz. n. ut hō pa
tium aīm habeat q̄ si occurrerz
necessitas i illo cāu inimico suo
talia beneficia dilectionis exhi
beret p̄ posse . Et tenetur exhi
bere talia ēt inimico quicūq̄ ca
sus necessitatis occurrerit. z o
portunitas adest . z plus tenet̄
amico in necessitate : sed q̄ ali
qs̄ ext̄ casū necessitatis h^o mōi
bñficia alicui inimico exhibeat
ē supererogationis z consilij.

c Quo ad secundū . an sit magis
meritōiū inimico q̄m amico bñ
facē: Rñ. q̄ sic qñ uz idē homo
eq̄ intēs actibus. et ex eq̄li cari
tate z ceteris parib^o diligit uno
t̄pre amicū. z alio t̄pre inimicū
z utriq̄ bñfacit. uel si unus dili
git amicū z alē diligit inimicūz
z cetera sunt paria . s. q̄ diligūt
eq̄ intēs actib^o. z ex equali ca
ritate. z sunt equalr dispositi .
tunc dilectō inimici et bñficia
ei^o sunt magis meritoria q̄s̄ dile
ctio z bñficia amici . Un̄ greg.
Seruitia q̄nto sūt mius obita .

tāto sūt magis accepta . S3 mi
nus debitū ē inimicū diligere q̄s̄
amicum . cui^o est ratō q̄r s3 tho.
2.2. q. xxvij. Et s̄m doctores in
.iii. di. xxvij. quattuor sunt q̄ au
gēt in nostris bonis actib^o meri
tū. Primū ē libertas. quāto enī
homo opatur plus s̄m rōnem z
uoluntatē nō naturaliter mere
nec coacte. tāto ceteris pib^o pl^o
meretur: sed in dilectiōne inimi
ci nec natā nec bñficia inimici
mouent ad diligendūz . imo ma
gis ad odiū. **S**ecundūz ē diffi
cultas. q̄ q̄nto actus aliquis ex
se est difficilior: tāto ceteris pa
ribus est magis meritorius. Et
dr notanter ex se: quia duplex ē
difficultas in opando. Una pue
niens ex ip̄o ope ex se : ut ieiūa
re i pane z q̄. ē difficilior quaz
cum uio z piscib^o. z paupez da
re denariuz de nc̄cariuz. ē diffici
lius q̄m diuitē dare denarium d̄
supfluis: z hec difficultas auget
meritum. Alia est proueniēs ex
i dispositione opātis solum puta
quia se neglexit ad bonum dispo
nere. uel male se habituauit z h̄
non auget meritum. Unde patz
q̄ sepe plus meretur cum modi
co ḡuamine ieiunans religiosus
quam male assuetus mereatur
ieiunando cum maiore labore.
Sed certum ē q̄ facili^o est ami
cū diligere q̄s̄ inimicum. Tertiū
ē caritas. Nam nullus actus est

meritorius: nisi a radice aliquo
mō pcedat caritatis. Et quanto
actus ex maiori caritate proce
dit. tāto est deo acceptōr: et ma
gis p cōs eo meremur: sed dile
ctio inimici ex caritate causat̄
totaliter. et solum dependet ex
dilectōne dei actuali ul habitu
ali. et nullā aliam causaz mouē
rē hz nisi deum amici uero dile
ctio multas alias causas hz pu
ta bñficiū et alia. Quartū ē co
natus ad bonū. qz ubi maior co
nat⁹ ē ad bonū ibi mai⁹ ē meritū
uñ. i. cor. iiii. (unusq̄sqz mercedez
accipiet fm suuz laborē) s; cer
tū ē maiore conatū exigi i dilec
tione inimici quam amici. ergo
e **Q**uo ad terciū de difficulter
rācorem dimittētib⁹. notādū qz
q̄daz sūt tā discordes qz raro uel
nunq̄m remittunt iniurias. Isti
sunt ualē mali ppter tria. Prio
qz nō sūt ueri xpiani qui inūgūt
in baptismo ad habendum cor
piuz. et non molescunt ad pieta
tē. s; sunt iudei dure ceruicis. et
incircuncisi cordibus. et aurib⁹
resistentes semper spiritui sācto
ut aut btūs stepha. actu. viij. vo
lunt habere oculum p oculo dē
tem pro dente. leuiti. xxiiij. Se
cūdo sunt sicut holofernes gēti
lis d quo. Judith. iij. d; quod fe
rocitatem animi ei⁹ mitigāe nō
pote rant. Tertio qd̄ peius ē sunt
sicut diabolus de quo dicit greg.

qz nullo potest placari obsequio
Cōtra hos ē qz de alexādro ma
gno legitur. qui dum offensus a
q̄dā nullatenus ire cedere uel
let: ei ait suus mgf. aris. nobilissi
mum tibi adhuc documentum
tradere possum. Alexandro autē
dicente presto sum audire. ait
aris. Quis est qui regna supera
uit. Nonne cor tuum et potētia?
Sed maiorem uictoriam acq̄
ris hodie: aīm propriū si uice
ris. Si autem neglexeris: aliuz
habebis. Ad que uerba placar⁹
est. Uñ prouer. xvi. (Qui dñat
animo. fortior est expugnatore
urbium.) Sic legitur de Julio
cesare qz nullius solebat obliuif
ci nisi iniuriaruz. Tertiuū ē etiā
senecam mgf̄m neronis ad eum
scripsisse librum de clemētia. q̄ ē
fm tulium uirtus per q̄z anim⁹
in odium alicuius cōcitatus. be
nignitate retinetur. Scribūt na
turales. leonem p̄cere p̄stratis:
nec regem apum aculeum h̄re
Ergo miseranda res est xpianuz
in rācore manē. ubi monarche
mundi placant. gentilis librum
scribit. et aialia bruta docēt. pre
terea dicit. ap̄ls. col. iiii. (Donan
tes uobis metips. si q̄s aduersus
aliquē hz q̄relā) Item math. v.
sanctorū eīt nō solum remittere
sed etiam benefacere inimicis.
Item christus piissime orauit
pro crucifixoribus luce. xxiiij.

Quā lōge ergo sūt ab apostolica doctrina a scōp uita .z xpi exē plo. quis mittere nolunt offēdē tibus eos. Sunt autē alij quidaz discutientes culpas offēdentium qui multā pretendūt difficultatem in remittēdo: mō qz magne sunt offēse. modo quia multoties commissē. z remisse multoties. Nō sic facit deus. imo magna fmittit. Jobel. ij. ((prestabilis super malicia)) malicia ei sonat i culpam gūē: multa etiā dimittit qz multus ē ad ignoscēdō. Isaie. lv. z multoties. Mathe. xvij. Non dico tibi septies: s; usq; septuagies septies.

Capi .Decimus

O E dtractiōe q̄ est filia i uidiē. nunc dicenda sūt tria principalē. Primo qd sit z qn pccz. Secūdo cur sit fugiēda pp̄ ei? magnum malū Tertio quō peccēt detractores a audientes. (Quantuz ad pmū notādum fm tho. 2. 2. q. lxxij. z alex. i sūma. ij. pte qd dtractio est aliene fame p occulta vba d nigtō s; est ablatio ul' diminutō fame alteri? p uerba q̄ dicuntur absente alio uel ignorante eo z tra quem dicuntur. Nam detrahē est de aliquo toto partē tollere: unde detrahens: aliquid d bono proximi trahit. Quia imāginem dei uirtutes z naturalia de proximo non potest trahē. q̄

sunt bona hois: sed famā eius potest diminuere aut tollere.

Sit autē dtractio sex modis se cūdum tho. directe quadruplr. Prio cuz qz p uerba sua alteri falsum crimen imponit: z aduenit. Et ē pessima dtractio de q̄ ecē. xi. ((Attende tibi a pestifero fabricat. n. mala)) Secūdo cū peccatū alterius suis uerbis ad auget. ut cū peccatum de proximo narrat qz forre uep ē z ali? adauget: uerbis suis aggrauando plus quam sit in se. De quo. Ecē. xi. ((scintilla augetur ignis z a doloso augetur sanguis)). i. peccatum. Tertio quando quis occultum reuelat. ita quod peccatum alterius licet uerum sed occultuz manifestat. nō seruato ordine caritatis z fraterne cōrektionis a domio i euāgelio instituto cōtra illud ecē. xxvij. ((qui denudat archana amici: fidem perdit)) Quarto quando illud quod est bonum dicit mala in tentione factum: ut cuz quis iunat orat. z similia facit de genere bonorum: alter non potēs accusare opus. accusat intentōnem que in corde est. z quā scire non potest. nec habz ad hoc signa sufficientia. sicut luc. xi. In di dixerit xpo ((In belzebub principe demoniorum eicit demonia)) Quo contra ecē. xi. d; ((bona i mala uertēs isidiā.

z in lectis ponit maculā.)) Undi recte aut fit detractio dupliciē Primo negando bonum alteri^o ut si de aliquo uere bona dicūt q̄ sit doct^o uirgo. nobilis. uirtuo sus z similia. ego dicam. non est talis. Uel si a me queritur utrū prefata bona in proximo sint. z ego respondendo negem. cum tñ sciam sibi inesse. sicut Job. ix. iudei negabant. primo miraculum de illuminatione ceci. Secūdo bonum alterius reticēdo maliciose. Sicut si d̄ proxio fit sermo q̄o bona fecerit. me p̄sente. uel a me queritur de tali. z ego maliciose taceam ex odio uel in inuidia. sic milites tacuerunt xpi resurrectionem z iudei

c Math. xxviii. ((Secūdo notā dum fm tho. q̄ p̄c̄ta uerborum sūt maxime ex intentōe loquentis diiudicāda. Qñ. n. q̄s aliq̄ dicit de alio illa intētōe ut p̄ hoc auferat uel minuāt famam ei^o: tūc uere dicitur z pprie ei d̄tra here. Et h^o mōi detractio ē p̄ se loquendo p̄c̄m mortale. Qd̄ p̄ batur primo: q̄ Ro. i. d̄r ((d̄tractores. deo odibiles)) Quō ideo additur ut dicit glo. ibidem. ne putetur leue esse p̄c̄z propter s̄ q̄ cōsistit in uerbis. Sc̄do sic p̄ batur. Nam p̄c̄ta que cōmittūt d̄ proximum p̄sanda sūt penes. nocumenta que p̄ ea primo in feruntur. sed p̄ detractōem ma

ius nocumentum infertur p̄rio q̄ p̄ furtum aut rapinam. eo qd̄ per detractōem auferatur hōi fama : z per furtum diuicie. fama autem multo preciosior ē diuicijs uñ puer. xxij. ((Melius ē nomē bonum q̄ ungen tum p̄ciosuz z diuicie multe)) Et ecci. xli. ((Luram habet d̄ bono noie. Doc ei magis p̄ manebit tibi quā mille thesauri magni p̄ciosi)) nam per defectū fame a multis bonis hō impeditur. tā in sp̄ualibus q̄ in corp̄alibus. Primo q̄ infamari doctrina minus sapit in p̄rio Sc̄do in famatus p̄rior ē ad peccandum. q̄ cōspicit se honorem perdidisse. Tertio. q̄ uno i famato alij multi p̄nt infamari. ut p̄ in monasterijs religioforū in domibus z ciuitatibus. Quaz to in tp̄alibus cōtractibus m̄ri monij. mercanciarum. z huius modi hōi minus creditur : pp̄ q̄ hoies sterdu mori pati sūt causa defēdēdi famā. sic i duellantibus patet ergo plus est mortale q̄m furtum uel rapina tp̄aliū

Sunt aut̄ tres grad^o d̄tracto rum. Quidaz mali. q̄ detrahunt simplicibus primis. alij peiores q̄ d̄trahūt deuotis. uel religiosis uñ. iij. Re. ij. ((cum pueri mala loquerēt de heliseo p̄p̄ba q̄ uitā duxit sicut fligiosi dicētib^o p̄uēis ascende calue statim exiuerūt duo ursi de silua occidentes.

xlii. pueros. Tertii pessimi qui
 dtrahūt platis z a patribus spūa
 lib^o ul' carnalib^o dliberate iten
 tōne nocēdi: z maxime i hīs q̄
 ptinēt ad eorum officium ut dic
 e alex. **Q**uod pater pmo. exo. xx.
 ubi dicit ((dij non dtrahes z pnci
 pē ppli tui nō maledices)) ubi p
 lati dij noiant. q̄a dīnos hoīes
 suis sacramentis z doctrinis fa
 cer pūt. siue bñ siue male uiuāt
 Item nūeri. xiiii. de^o dtractōez
 fēaz plato rputat suā. d. ((Usqz
 q^o dtrahit mibi pplis iste. Seria
 ego eos pestilētia.)) Itē ecci. x.
 ((In cogitatōe tua rgi ne dtra
 has)) glo. Sipliē mōnz ne ira
 ul' leuitate aī maiorib^o nris ma
 ledicamus. Scdo pillud. ij. re.
 vi. ubi oza .a dño pcussus ē q̄a
 manū suā ad archā dei extēdit.
 sz religiosi ul' deuoti uel plati sē
 archa dei pfectiores i quib^o r
 tinetur māna dulcis cōsolatiōis
 virga correctōis z scia discretio
 nis. Nec imerito talis a dño pez
 cutitur q̄ irzeuerēter manu lin
 gue tēplū dei tangit. Un' greg.
 Multi dū plus vitā sacerdotuz
 q̄ suā discutiūt i erroris fouez
 dilabūt: min^o dconsiderātes q̄ si eos
 uita sacerdotū lederet. si hūilr
 bonis sacerdotū āmonitiōib^o au
 rē accomodarēt **T**ertio pz idē
 in chā gen. ix. qui noe patris sui
 uerēda dregēs. in semie suo ma
 ledictionē sascepit ubi alii sīes

benedictionē rēceperunt ((Ma
 ledictus inq̄t chanaaz puer. ser
 uus fuoz erit sribus suis)) Sūt
 ēt alij ḡdus inuidie. quia q̄dā de
 trabunt vbo. alij peius scripto .
 alij cantilenis. Lū tñ aliq̄s dic
 aliq̄ uerba per q̄ minuit alterius
 fama. z non intentione nocendi
 alteri in fama. sed dicit ex in cō
 sideratione aut aī leuitate. aut
 pp̄t aliq̄s causam. sz. non necāzi
 am. tūc manz pccz ueiale nisi v̄
 bū detractoriuz a deo sit graue
 q̄ notabilē hoīs famam ledat:
 p̄cipue in hīs q̄ ptinēt ad hone
 statē uite. z dispositionē bonam
 uoluntatis. Hoc enīz ex ipso ge
 nere uerborum habet rationez
 pccī mōtal' ut dic rbo. Nā ut di
 ctū ē. precepto. j. c. xiiij. d. si quis
 leuiter z ex paruis signis firmiē
 credit de proximo peccatuz mō
 tale: ipē in hoc peccat mōtalit':
 z aliū de tali mortali accusare.
 etiam ex leuitate z sine necāria
 z rōnabili causa. peius ē z mai^o
 nociūtū hoīs: z nō solū dē cari
 tatē. sz ēt dē iustitie equitatez. ḡ
 a fōtiori ē pccz mōtale Und' eti
 am tenetur ad restitutōne. sic di
 cēt isra p̄ce. viij. ca. viij. Exēpluz
 ē ad ppositū. Si ei aliq̄s ex leui
 tate aī i rebus ul' i cōpe magnā
 dānū iferrz. grauis culpa etiam
 in secularibus iudicijs iudicare
 tur ut si ledendo necaret uulne
 raret. aut domum incineraret.

Sic est de detractorib⁹ ex leuitate in magnis rebus. ut dictum est. Et Alexander. Qui aut mala ea per que minuitur pximi fama manifestat. non omnibus in differēt. s; debitis circūstantijs et ppt aliquō bonū ul' necessariū ei qui pt nō obesse s; pōsse et hoc facē cā correctionis pximi nō causa nocendi ei talis serua to modo corrigēdi euāgelico de quo mathe. xviii. non peccat s; meretur. Unde Augustinus in regula. Si frater tuus uuln⁹ habet in corpe quod uelit occultare dum timet secari: nonne crudeliter a te fileretur et misericōdiā indicaretur. **Q**uarto ergo magis debes manifestare. ne detertius putrescat i corde. **Q**uā tum ad secundū pncipale. nota q; detractō est ualde detestabile uiciū ppter septē. Primo q; ualde cōis ē et cōsuetā malicia unde super illud prouer. xxiiij. ((detractorib⁹ ne cōiscaris.)) dicit glo. Hoc spēaliter uicō periclitat fere totum hūanūz genus fm tho. tum q; stultoꝝ infini⁹ ē numer⁹ tum q; pauci sunt qui p uiam salutis ādulāt tum etiā q; pauci aut nulli sunt. q; nō alio quo sex modoꝝ positoꝝ dtrahūt pximo suo aut intentione nocēdi. aut ex leuitate animi. aut ex causa nō necessaria. Proptē qđ Zac. iij. dr ((Si quis in vbo non

offendit hic pfectus est uir)) In omni autē ira aut inuidiā hoies pmptrissimi sūt ad detrahendūz aio nocendi quia ira est appetitus uindictē et inuidiā tristitia de alieno bono. Similiter ubi homies ueniunt: statiz aliena facta pponuntur incaute. Ideo puer. xxiiii. dictū ē ((cum detractoribus ne commiscearis)) et in ps. ((detrahentes secreto pximo suo hūc perseq̄bar)) Qua propt super illo. ps. ((p eo ut me diligere dtraherent mibi)) glo. terribiliter dicit. Plus nocēt in mēbris detrahentes xpo q; animas creditoꝝ interficiunt: quā qui ei⁹ carnem mox resurrecturā pmerāt. Ubi alexander dicit qđ si opatio itelligitur q̄ntum ad motiūm pncipium. uera est auctoritas. quia detractores ex certa malicia faciunt. nō sic crucifixoꝝ res xpm occideēt: sed non d̄bet intelligi cōpatio in gñe. quia genus peccati xpm crucifigentiuꝝ fuit maius q̄ detractō sit. Secūdo detractio detestabile est uiciū. quā non sufficit detractorē penitere de pccō infamie sic de quibusdam aliis peccatis: s; optet etiā fstituere interdū cū cōfusione. ut patebit in. vii. pcepto. Tertio. q; magne crudelitatis est detractō. qui cecum. i. ab sentem. et surdum. i. non audientem persequitur. Contra illud

leuiti. xix. (non maledices surdo nec coram ceco pones offēdicu lū. s3 timebis dominū deū tuū) Quāuis at illa sit ad lraz crude lia: tñ fm glo. surdo maledicit qui absenti detrahit. Sic etiā ceco. idest audienti detractionē offēdiculum ponit. credendo faciliter. z iudicando temerarie z postea detrahendo proximo.

b Quarto detractor multis malis assimilatur. Primo porco qui tora die rostrum tenet in luto vicioꝝ. Un̄ mar. v. demones dixerunt (Mitte nos i porcos) Serpenti assimilatur qui est aial. p diciosum i silēcio mordens. z tō tuose incedens. Un̄ eccl̄. x. (Si mordeat spēs i silētio. nihil eo min⁹ habet qui occulte deſbit) Est etiam bestia simil urse quā uidit daniel. eiusdem. viij. res o dines dentium habenti in ore: quia neccat animam propriam famam proximi. z inficit audientes detractionem. Detractor enim est similis homini. z est bestia humanum sanguinē idest peccatum sitiens: nunc a perta bona diminuens: nunc oculta reuelans: nunc uero falsa imponens. est et sepulchrum patēs. scōz. p̄f. guttur eius z lingua eius gladius acutus. Sunt eniz detractores dapiferi diaboli q̄ carnes humanas hoib⁹ comedē das pponunt. Un̄ sup illud p̄v.

xxiii. (Noli esse in conuiujs potatorū. nec in commestationib⁹ eorum qui carnes ad uescendū cōferūt glo. carnes ad uescendū conferunt qui in colloctionib⁹ crimina proximorum uicissiz dicere student. **Q**uinto detractores multis nocēt. Deo. cui⁹ iudiciū usurpāt. Luc. vi. (Nolite iudicare z non iudicamini. nolite dēmnare zc) Proximo nocent quez auditu corūpunt. z cui detrahūt. Sibi quia sufflāt im puluerē alienoꝝ defectuum. z se ce cāt fm greg. Nocēt etiam ecclesie: q̄ detractores faciunt a boīs interdum cessare. Sexto pūuntur gūiē. Nā numeri. xii. maria sorō moysi lepra inficit. quia ei detraxit. Numeri. xiiij. (detraxerunt filij israel terr̄ promissionis in malum suum) Dan. xiiij. duo senes susannam infamantes turpiter occisi sunt. **S**eptimo lz dissuadent exempla sanctorum z philosophorum multipliciter. Legitur. n. q̄ beatus augustin⁹ in mensa contra detractores vsus istos scriptos habuit.

Quisquis amat dictis absentūz zoderē uitā: Danc mensam indignam nouerit eē sibi. Quos etiā dlerē minatus ē quibusdam episcopis detrahentib⁹ nisi cessarēt. In uitas patrum legitur. cū fra tres o multoꝝ absētūz loquerētur uicijs abbas. Pior saccum.

plenū arena a tergo. z minorez
 in pectore portans egrediebat.
 A quo cum cām quesisset ait.
 Proprijs peccatis magnis obli-
 tus. aliēa parua ptractato. ora-
 te q̄so: ut mihi mea dimittātur.
 Quo audito tacuerūt detracto-
 res. Refert beatus greg. P̄o
 libro dial. q̄ cum beatus fortūa-
 tus ep̄s demonē a quodaz eieci-
 set: demon in sp̄tie pegini sero
 clamitabat p plateas ciuitatis
 O virum sanctum fortunatus.
 Pezegrinū a suo eiecit hospitiō
 Tunc quidam pegrinum istum
 hospitio recepit. Et cum is qui
 fictum pegrinum suscepit. pre-
 sente uxore paruulū ppe ignez
 haberet. demon puuluz inuasit
 z in ignē pietum cōcremauit.
 Et dicit greg. q̄ mala z detrac-
 toria intentōe iste pegrinuz hos-
 pitauit. ac si ep̄s imisericors fu-
 isset. Sic in uitis phoz d̄ socra-
 te d̄ q̄ aliquando seriose suis d̄-
 tractoribus auditū p̄buit. Cām
 aut̄ sciscitātibus reddidit dicēs
 nā si eoz que insunt dixerint cō-
 rigemur: si uero nō nihil ad nos
 Oportet inquit ita fieri. ut si be-
 ne dicunt. corrigamur: si male
 nihil ad nos. Sic cum quidam
 diogeni diceret de amico suo q̄
 modo diogeni maledixisset: R̄i-
 dit diogenes. An amicus ista di-
 xerit non iudico: sed certum est
 te ista mihi de amico meo retu-

lisse. Sic etiam xenocrates ph̄s
 tū a senatu honoratus ut testif
 nunq̄ iurare cogeretur. cū in p̄-
 sentia q̄norūdam detractorū ta-
 ceret. eis cām querentibus. R̄i-
 dit. me dixisse aliqui penituit. ta-
 cuisse uero nunquā. **Q**uo ad
 tertium sciendum. q̄ non solum
 peccant detrahentes. s̄z alij plu-
 res. z interdū plus q̄ detracto-
 res fm̄ tho. Primo qui aliū ad
 detrahendū inducit. Secundo
 qui detractorem audit. z sibi d̄-
 tractio placet propter odiuz ei⁹
 cui detrahitur. uel pp̄ aliquā a-
 liam maliciam. Uterq̄ illoruz
 peccat: z non minus q̄ detrahē-
 tes. vñ ro. i. ((Nō solū qui talia
 agunt (supple sunt mōte digni)
 s̄z et̄ q̄ faciētibus cōsentiūt)) Itē
 inducens z cōplacens detracto-
 ri facit d̄ caritatē proximi. quia
 p̄mus ledit famā. z scdus cōpla-
 cet in proximi malo. Un̄ bern̄.
 ij. li. de cōsideratōe ad eugenū.
 Detrahēre aut̄ detrahētē audi-
 re. q̄d̄thoz dānabilius sit. nō fa-
 cile dixerim. Quandoq̄ autem
 contingit q̄ aliquis audit d̄tra-
 hētē z nō placet sibi detractō
 non tñ repellit detrahētē nec ei
 resistit. z hoc propter aliquem
 hūanū timorē. aut prop̄ negli-
 gentiam. uel uerecundiam. tūc
 adhuc peccat. Quia ea ratione
 qua quis tenetur subleuare asi-
 num alterius. iacentē sub onere

ut precipitur deu. xxij. eadem rōe
tenemur non pati detrimentuz
fame pximi. Et ideo si possum⁹
iuuare tenemur. Un̄ hierony. si
esset in nobis diligētia ne passiz
obtrektoribus crederem⁹: iaz
oēs detrahēf timerēt. Et i eplā
ad nepocianū. hiero. di. Nemo
iuito auditore libēter detrahāt.
Sagitta i lapide n̄ figitur: sed
interdū resiliens pcuti. dirigētē
Discat detractor dū te uidz n̄ li
bēter audire n̄ facile dtrahere.
Et dicit tho. q. talis non resistēt
ex cāis iā dicitis peccat plerūq;
uenialr. qñq; ēt fit pccm morta
le. ut cū alicui ex officio icūbit
dtrahentē corrigere: ut forte su
piori respectu inferior. vel cum
ex tali detractōe natū ē seq ma
gnū piculū: nisi p̄hibeatur: uel
pp radicē. s. tiorē hūanū q p̄ es
m se pccm mortale. **S**unt aut̄ rep̄
hensibiles tribus de cāis q dtra
hentes audiūt. z eis nō resistūt
z libenter audiunt. Prio qā ui
dent fratres suos a carnibus di
lacerari z non resistūt saltē cla
more cū p̄it. uel lapidibus cor
rectionis: q si non faciūt bestie
uidētur. Un̄ cc. xii. **Q**ue cō
municatio sancti hoīs ad canē
Secundo nō resistentes. z pla
cibiliter se ad dtrahētes hītes.
falsam eis ministrāt q̄ s̄res ome
dūt q̄ dtractoribus sine audien
tiā letu ultu comestio carniū

humanaz i detractiōe insipida
foret. Un̄ hier. Nemo iuito au
ditore libenter narrat. Un̄ p̄y.
xxv. **U**er⁹ aquilo dissipat plu
uias: z facies tristis linguā dtra
hentē. **T**ertio audientes dtrac
tores libēter iniuste agunt. S le
gem nature scriptur⁹ z humanā
qā frequēter credunt uni testi.
cū tamen in ore duoz uel triuz
stet oē v̄buz. Et q̄ peius ē. citi⁹
interdū de bono uiro credi⁹ vni
ribaldo q̄ decem p̄bis ad triuz
ubi est ueritas meza. **P**ropter
h̄ Bez. dicit lingua detractoris
ē uippera ferocissia que letalī
tres interficit uno flatu: scilicet
dtrahētē. cui detrahatur. z ip̄z
q̄ detractōibus dlectatur. **S**z n̄
dubitat̄ quō hō debeat resistēf
hoī dtrahenti cū dicaſ. **E**cc. iiii.
Nō contradicas uero ueritatis
ullo mō. qñq; aut̄ aliquis detra
hit uerba ueritatis dicēdo: **R**n̄.
q si dtractorem scio falsū d̄ alio
diceſ possū sibi sic resistēf q̄ eū
p uerba arguā de falsitate. **S**i
aut̄ scio eū uep dicere de alio.
tūc non d̄beo euz d̄ falsitate ag
re sed debeo uerbis corrigere. d̄
hoc quod peccat s̄f i detrahēdo
uel saltem debeo oñdere qd̄ mi
hi displicet detractio. z hoc de
beo pncipaliter oñdē p tristitiaz
faciei. Qui enīz detractori hila
rem oñdit faciē. facit eum puta
re q̄ placeat sibi detractio sua:

z sic audatioz fit ad detrahēdū
 Qui aut̄ tristem sibi exhibet fa-
 ciem. facit eū citius obmutescere.
 pp hoc d̄r puer. xxv. ((Uēt̄
 aquilo dissipat pluuias z facies
 tristis linguā detrahētē)) Sz cō-
 tra p̄dicta faciūt q̄dā. Nā qñ ali-
 qui d̄tractores corripit̄ur a bo-
 ne sc̄cie uiris. stat̄ r̄ndent. Ego
 uitatē dico de isto. z si pīs esset
 cui d̄traho. sibi in faciē dicerē?
 R̄ndetur q̄ tales grauiter errāt
 q̄ putant q̄ i faciē aliquem d̄-
 citari leuius pecc̄m sit: cū tam̄ pe-
 ius sit uiciū q̄ detrahēre. ut oñ
 suz ē de contumelia i mā d̄ ira.
 Secūdo r̄ndendum ē talib⁹ q̄d
 non sufficit ad uitaduz peccatū
 dicere ueritatem: sed oz ut d̄bi-
 tis circumstantijs dicatur secun-
 dū illd̄ ((Quod iustū ē iuste exe-
 quaris)) deul. xvi. Tertio r̄ndet̄
 q̄ rarū ē apud quosdā detracto-
 res illa eos audere in faciē d̄-
 cere. que a tergo euomunt.

Ca. xi. de correctione fraterna.

Quia fraterna correctio
 p̄seruat interdū infamā-
 tem q̄ non d̄r detractor
 sed potius aīe pximi de
 morte peccati suscitatio z q̄a oc-
 ciditur frater in eius dimissione
 ut aug. dicit idcirco nūc tria s̄
 dicenda de fraterna correctioe.
 Primo quātū noceat iobmissio

eius. z proficiat eius exercitiū d̄-
 bitum. Secundo quō fieri debe-
 at. Tertio quis ad eam teneat̄.

Quantū ad primū notandum: a
 primo q̄ fraterna correctio ē sz
 doctores ammonitio fratris de
 emendatione delictorum ex fra-
 terna caritate procedens. Dicit̄
 primo amonitō. quia obiurgatio
 uerbi z castigatio uerboz p̄inet
 ad p̄latum. sz ammonitio p̄ solū
 uerbū pertinet ad omnes. Dicit̄
 et de emendatione delictoz q̄a
 ille finis eius esse debet. Dicitur
 ex caritate. ex qua p̄cedere d̄z.
 Secūdo notandū q̄ ualō picu-
 lose peccāt dimittētes sine rōna-
 bili cā fraternā correctione: q̄
 p̄z tripliciter. Primo quia sicut
 loquendo quis peccare pōt: ita
 tacendo. Est enim ut d̄r eccl. iij
 ((Tempus tacendi z t̄ps loquē-
 di)) vñ Isaias. vi. c. lamentat̄ se
 tacuisse dicens ((Ue mihi quia
 tacui)) glo. Quia oziam: z alios
 libere non rephēdi. Secundo
 quia sācti de hoc terribiliter sē-
 tentiant. Und̄ greg. Qui pximi
 mala conspiciunt: z silentio pre-
 tereunt. quasi conspectis vulne-
 ribus vsuz medicaminis subtra-
 hunt. z iō eo mōtis auctores fi-
 unt. quo vulnus q̄ curare pote-
 rāt nolunt. Et aug. Tu uulnus
 fratris cōteninis. Tu eum perir̄
 uides z negligis. Peior es tacē-
 do. quam ille cōmittēdo. Textō

oēs doctores concorditer tenēt qđ
 reus ē cū fure. qui scit furtū ⁊ nō
 indicat corrigendū . Et eadē rō
 vř de participatōe cuiuslibz de
 licitū . Lū g̃ tātus ppha peniteat
 sup h̃mōi. cū sancti tā graue b̃
 iudicēt: ⁊ cū fm oēs mgřos hoc
 reputetur cōsensus in delictis pz
 qđtū malū sit omīssio fraternē cō
 rectoris. Uñ dicit b̃eus augu. In
 nocentes qđpe non estis si fr̃es
 uestros quos indicando corrige
 re potestis. tacēdo p̃ire pmittitis
 b Et uere nō s̃t tales inocētes tri
 plici de cā. quia nocent sibi pec
 canti ⁊ socijs. Primo nocent si
 bi labia polluendo delicto alie
 no ut nō sint digni deū laudare .
 Isa. vi. ((Ue mihi qđ tacui. quia
 uir pollutus labijs ego sū)). s. ex
 ista taciturnitate. Glosa. Quia
 oziam ⁊ alios non correxī. iō cū
 angelis deū laudare nō merui.
 ne dicat̃ mihi. ((Quare tu enar
 ras iustitias meas ⁊ assumis te
 stamentū meum p os tuum. ⁊c.
 ))Secundo nocent ei qui ē cor
 rigendus. Unde Augu. in epla
 ad hiero. Obsecro te p mansue
 tudinē ihu xp̃i. si lesi te. dimittas
 mihi: nec me uicissim ledēdo .
 reddas malū p malo. Ledes at̃
 si tacueris mihi errorem meum
 quem in factis meis: uel in dic
 tis inueneris interpretatiue. er
 go tot occidimus: quot ad mor
 tē ire tepidi ⁊ tacentes uidem̃.

Tertio nocent socijs. qui eoruz
 exemplo tacentes idē peccatuz
 taciturnitatis incurrūt. Sicut
 ē ⁊ ((pestilente castigato stult⁹
 sapientior erit. si autē corripue
 ris sapientem: intelliget discipli
 nam)). puer. xix. **P**orro ex fra
 terna correctione sextuplex p̃
 sequi fructus. Prim⁹ ē aie libe
 ratio. ((Si (inquit xp̃s) te audie
 rit: lucratus es aiaz fratris tui
 ))Mat̃h. xvij. Si autem te nō
 audierit. saltem lucratus es ani
 mam tuam. Unde eze. iij. ((Tu
 uero aiam tuam liberaſti)) scilz
 postqđ dixisti impio impietate suā
 ⁊ noluit caueř. Secundus ē dia
 boli fugatio. fugit enim sicut lu
 pus. dum exclamatur. Quo con
 tra dicit Bernā. Securus acce
 dit temptator: ubi nullus timeř
 reprehensor. Tertius est pecca
 ti cognitio. Frequenter enim
 mittens culpaz non aduertit qđ
 fecit: aut si aduertit: non cogi
 tat se maluz fecisse. aut si malū
 non multuz male. Quartus est
 cautela de futuris. Quintus est
 puritatis augmētato. Uas enī
 aureuz uel argentum q̃nto plz
 confrigatur tantomagis purif⁹
 catur: ita bōi uiri ⁊ religiosi. Et
 ideo intelligentes hoc. non se
 runt grauit̃er. Ecclesiasti. x. ((
 ))Uir prudens ⁊ disciplinatus
 non murmurabit correctus.))
 exēplum de Augusti. qui dixit .

ego senex et ep̄s. paratus sum ab omnibus corrigi et emendari: et illum amicum meum estio cuius lingue beneficio ante diem extremi iudicii anime mee maculas tergo. ¶ Sextus est amicitie ac quisitio quamuis enim religiosus correctus interdum ferat moleste in principio: ad cor tamen reuertens. amicum intelligit. Un̄ p̄v. xxviii. ¶ Qui corripit hominem tunc ueniet gratia postea apud illum. magis quam ille qui per lingue blandimenta decipit. ¶ pp̄ ista beat⁹ augu. quemlibet hortatur ad correctiōem fraternam. Ome. xiiii. ¶ d super ioh̄. sic. d. ¶ Quis comeditur zelo domus dei. nisi qui omnia que ibi uidet peruersa. satagit corrigere et cupit emendari. si emendare non potest: tolerat et gemit. non est maior domus tua quam domus ubi habes salutem eternam. Si ergo in domo tua: ne peruersum aliquid fiat satagis: in domo dei ubi salus preposita est et requies sine fine. non debes pati quantum in te est. si quid forte ibi presum uideris esse. Verbi gratia. Uides fratrem tuum currere ad theatrum prohibe mone. contestare. si zelus dom⁹ dei concedit te. uides alios currere et inebriari uelle. aut alia que non licet perpetrare: prohibe quos potes tene quos potes: terre quos uales. quibus non potes blandire: noli tamen desistere.

fac quicquid potes. ueniat in mentem seruus ille qui abscondit talentum et noluit super erogare. Nunc quid accusatus fuit quod perdidit. et non potius quod sine lucro seruauit. Sic ergo fratres mei non qui escatis. Nolite quiescere lucrari christo: quia lucrati estis a christo. Dec august. ¶ Sed queres. e quoniam correctionis fraternae obmissio sit peccatum et quoniam non. Respondeo secundum the. 2. 2. q. xxxiiij. quod aliquis est meritoria aliquando peccatum mortale. aliquis ueniale. nam tripliciter contingit correctionem obmitti fraternam: uno modo meritorie: ut cum quis difert correctorem usque ad opportunum tempus. uel ideo obmittit quia non sperat eorum emendationem sed uerisimiliter estimat quod ex hoc propter impatientiam ipsi corrigendi deterioriores fiant: aut quod aliquod aliud malum ex hoc sequatur peius quam correctio sit bona. aut ex aliqua alia causa rationabili. Si tunc obmittit ex caritate: tunc obmissio est meritoria. unde augu. primo de ciui. di. Si propterea quisque obiurgandis et corripiendis male agentibus peccat. ut opportunius tempus inquirat. uel eisdem ipsis metuit ne deterioriores ex hoc efficiantur uel ad bonam uitam pie eruditionis impediunt alios infirmos: et premant ac auertant a fide. non uidentur esse cupiditatis occasio: sed

consilium caritatis. Et dicitur notat
 quoniam non sperat emendationem fratris.
 sed uerisimiliter putat deteriorationem:
 ut forte quod propter me. uel concipi
 per gratia odium contra me: aut aliud
 peccatum committeret. pro quod peccatum fie
 ret: quoniam per peccatum peccatum. Tunc ei non
 solus laudabile. sed etiam obitum est
 set cessare a correctione quod ordinatur
 ad bonum fratris et non ad malum
 Et illud uult scriptura puer. ix.
 Et greg. super eodem ut postea
 ponet. non enim ex correctione ueri
 filii melius aliquid proferretur quod pro
 cauere maiora mala quam odium
 illi sit malum. tunc est odium quod
 ruda aliquando timendum. Et cum meli
 us bonum ex correctione sequitur quoniam
 sit odium malorum: tunc odium malo
 rum est detestandum. In quo casu iohannes
 herodem correxit propter edificationem
 non aliorum ut uult. Crisostomus. Et sic in
 terdum etiam sancti correxerunt tyrannos
 super persecutione christianorum cum
 tamen sciret ex hoc odia magna ge
 nerari in eos. et aliquando contra in
 martyres. et in se sequi propter mor
 tem. **S**ecundo contingit corre
 ctionem fratris obmitti cum pecca
 to mortali ut cum quis delinquens
 occurrit. et est oportunum tempus
 corripiendi. et speratur eius emen
 datio. nec timetur aliquod aliud
 malum peccati inde peruenire. et non
 est alius presens cui ex officio in
 cumbat corrigere. uel si est presens
 negligens tamen apparet si tunc

homo huiusmodi delinquentem
 obmittit corrigere forte propter
 timorem humanum uel munda
 num. ut quod sicut dicit augustinus ubi
 supra iudicium timet uulgi aut
 carnis excruciationem. uel etiam
 propter odium uel aliud tale minus
 malum quam peccatum illi pro quo
 corrigi deberet: tunc uidetur pec
 care mortale: Quia ex quo spe
 rat emendationem fratris. et ob
 mittit corrigere propter timorem
 tunc detestatur diuinum preceptum. Et
 uidetur huiusmodi quorum amissionem
 timet. caritati fraternae et saluti
 proximi preponere: cum tamen sit
 ordinem caritatis anima proximi
 plus sit diligenda quam proprium
 corpus. Exemplum de elemosina
 corporali. Uideo hominem famescere
 tem. qui non habet. nec ex se ha
 bere potest. unde pascat. nec ap
 paret alius illud facere. nec po
 tens facere. ego teneor tale frater
 possibilitatem nutrire. Quod si ne
 gligo: pecco mortaliter: et eius
 occisor reputor. Sic si uidero pro
 ximum tendentem ad peccatum
 mortale. per quod moreretur in anima
 et spero ipsum posse corrigi per aui
 monitionem meam. et non est uerisim
 ile quod sequantur alia peiora.
 nec est alius qui eum corrigat: teneor
 ex precepto multo plus subnere
 re anime ne peccet quam corpori in casu pro
 cedenti. Unde greg. in ome. sup. cum
 audisset Iohannes in uinculis.

pl^e aiam in eternuz uicturā pa-
bulo uerbi reficere: qm uentrez
carnis moritur terreno pane sa-
tiare. Ul si scirez aliquē eē i pec-
cato mortali z haberem spē q
emēdaretur ad correctōem me-
am. nec timerem aliud peius se-
quutuz. z non ē mihi uerisimile
q per alium corrigat. aut q per
seipsum emendetur. sz q uisimi-
liter in isto peccato mōiat: tunc
ex precepto teneor eum corrige-
re ne anima moriat eternaliter.

Tertio h^o modi correctionis ob-
misso est peccatuz ueniale. uicz
quādo timor z cupiditas aliquē
tardiorē faciunt ad corrigēdū
delicta fratris non tñ ita quod si
ei cōstaret q fratres posset a pec-
cato retrahē propter timorē ul
cupiditatem dimitteret quib^o in
aio preponit caritatē fraternaz.
Et h^o mō aliquādo etiā uiri sanc-
ti negligunt corrigere delinquē-
tes. Et d^r in predictis notanter
si speratur emēdatio ffr̄is pcura-
ri p h^o modi correctionem. quia
finis fraterne correctionis est e-
mendatio fratris z ista iuentio-
ne fieri debet. Ubi uero proba-
biliter timetur. q amōitionē ip̄e
frater non recipet. sed ad peiora
labetur. nec aliud bonum inō
puerit: ut alioz edificatio q
scandalizati sunt aut scādaliza-
tur uerisimiliter. tunc esset ab
huiusmodi correctione desisten-

dum quia que ordināt ad fines
habēt zōnem boni ex ordine ad
finē. Uñ prouer. ix ((Noli arguē
desisorem. ne oderit te)) Ubi di-
cit glo. z est greg. Non ē timēdū
ne is qui arguitur cōtumelias ti-
bi inferat. sz h^o potius puidēdū
ne tractus ad odiū: inde peior fi-
at. Et dicit tho. nbi prius. Dili-
genter puidendū ē. ne ex corre-
ctione sequatur odiū ex nra cul-
pa pp̄e indiscrētā correctionem
Si autez sine nra culpa ad odi-
um puocetur. ex illo ex quo de-
bez ad dilectionem incitari nō
est curādum. p̄cipue qñ eius pec-
catū in d̄ ānum aliorum uergit
uel etiā damnū sequens uel pec-
catum ipsum est graui^o odio q
in nos excitamus: ul qñ sperā^o
q odiū paulatim tepescet. z ta-
mē correctō sequetur. qā sic dīc
greg. melius ē odiū ppter deum
q̄ amicitia q̄ ē preter ip̄m. cum
enim pp̄e ipsum amamur: debi-
tores dei sumus. cum odio ppter
ip̄m habemur: debitores eū no-
bis facimus. Dec sententialiter
tho. Cancellari^o parisiensis ma-
gister. Johan. gerson tradit re-
gulas tres in libro de floribus r̄-
gularum moralium. Prima pe-
ne sunt restrigend: sic quod abs-
q̄ utilitate reipublice uel eius
cui infligitur. neqz institui neqz
institute exequi deberent. Et
peccant oppositum facientes.

vel eas euz instituerint non tol-
lentes. Secunda in omni repu-
blica tollerāi pōt aut debent vi-
cia q̄ absq; deterīōi periculo ne-
q; corrigi neq; extirpari ualēt .
Quā aut illd̄ ē r̄ q̄ n̄ difficile ē r̄
sepe ipossibile generalr̄ diffini-
nisi put circūstātis p̄icularib⁹
inspectis p̄latis supiōdes r̄ sapiētes
determinabūt. Exēplū ē de mē-
tricibus usuris : r̄ silibus q̄ quicq;
pmittūtur . r̄ ita d̄ ocubiaris sa-
cerdotibus p̄ loco r̄ t̄pre staret.
forte esse faciendū. Tertia. Dis-
error facit ius ad hunc sēsum ul-
intellectum : r̄ similes q̄ p̄lari r̄
principes sepe aliq̄ faciunt aut
pmittunt iustissime ob errorem
subditorum cōmunem : que als
si fierent aut permitterentur ad
culpam eisdem obligarent .

Sed cum teneamus corrigere
proximū pro mortalib⁹ : dubita-
tur etiam an de uenialibus pec-
catis? Respondet hūbertus i
expositōe regule beati aug. Ue-
nialia sunt disposit̄ . ad mortale
Sed q̄dā sunt dispositō remota
q̄dam p̄pinqua . uel rōe multitu-
dinis . sicut ille q̄ni assidue hui⁹
modi sine numero cōmittit : uel
rōe magnitudinis . sicut sūt aliq̄
mendatia r̄ alique detractōes :
r̄ similia uel rōe cōnexionis euz
mortali sicut sunt colloquia r̄ i-
p̄dicus uisus : r̄ huiusmodi cir-
ca mulicrem . Sicut ergo aliq̄s

uidens aliquem alium inceden-
tem p̄ uiaz p̄ quam credit q̄ sta-
tim incurret peccatū mortis pec-
caret nisi retraheret euz : ita po-
test aliquis peccare mortalr̄ ni-
si corrigat fr̄ez de h̄mōi uenia-
libus q̄ sunt dispositio ad morta-
le : r̄ d̄ talib⁹ ē petulantia oculo-
rū. Tenemur ergo iterdū ad cō-
rectionē de uenialibus n̄ iquan-
tum uenialia : s; q̄ntuz ad mōta-
le ductina. Nec ille. **Q**uo ad
.ij. principale . s. quō fieri d̄beat
fraterna correctō . notandum q̄
sex in modo sunt attendenda cū
maxima diligentia . Nā ibi agit̄
de cura aīme nobilissime . que si
non fit : ut oz p̄iciatur aīa i p̄pe-
tuam damnationem . r̄ infiniti
boni dei minister occiditur . Agi-
tur etiam crebro ibi de bono fa-
me que est inter temporalia bo-
num maximum . Unde primo d̄-
bet fieri cum lenitate . quia deli-
quētes sunt quasi infirmi . **A**d
gall . vi . **I**nstruite huiusmōi in
spū lenitatis) Secūdo cū humi-
litate . Superbus . n . ē aīus . r̄ iō
cū quis ei supbe loquitur . sequū-
tur iurgia non fructus . iuxta illd̄
p̄uex . xiiij . **I**nter supbos s̄ sp̄
iurgia .) Tertio cū passione .
Non enim ē uere iustitie indigē-
ri p̄corib⁹ s; cōpati . r̄ ex pas-
sione eos corrigendo dirigere .
p̄f . **L**ōripiet me iustus i miseri-
cordia) . s . passione . Quāto cū

discretōe: q̄r aliē sunt corrigēdi
maiores. aliē pares. aliter mino
res: aliter ḡuia p̄ca. aliter leuia
aliē occulta. aliē manifesta. In
oib⁹ obſuand⁹ est locus ⁊ t̄ps ⁊
optūitas q̄ n̄ obſeruantēs q̄dem
emlatōz dei q̄dem h̄nt fm aplz
sz n̄ fm ſciam. ro. x. Und⁹ Bern̄
Delū tuū refrenet ſcia ſcz diſcre
tōis. Quinto cū moderamie nō
ei de feſtacijs proximoz ſūt tra
bes faciende. ſic faciūt illi q̄ do
cti ſūt i culpis aliorum aḡguan
dis. j. tbi. ij. ((Seruū dei cū mo
deſtia corripierē)) i. cū d̄bito mō
Eſt aut̄ modus debit⁹ ut potius
ſēp culpe alleuietur q̄m aḡguēt
cōtra q̄ q̄dā faciūt ouū frāgere
cupientes ſecuri. ⁊ ad extingūē
dus muſcam q̄rūt gladius. Sex
to fieri debet cum trāq̄llitate.
correctio ei que ſit cuz turbat⁹
ē ai⁹: ſre q̄nt̄ ē q̄dā ipatiētie effu
ſio. mentiens ſe correctōez. Exē
plum patz in platone q̄ dixit ſ
uo d̄m offēdēti. Niſi eēz irat⁹:
te vberarē. Modos p̄tatos inu
ūt v̄ba b̄ti aug. ſmone d̄ni i mō
te li. j. cuz i q̄t necēitas nos cogit
aliquē rephender: p⁹ cogitem⁹
utz tale unq̄ uiciū hūm⁹. Et
ſi nunq̄ habui⁹ cogitemus nos
hēre potuiſſe. homines ei ſum⁹
Si uero hūm⁹: tangat memori
am cois infirmitas ut reprehen
ſionem illam non odiū ſz miſeri
cordia p̄cedat. q̄ ſi nos idem ui

ciū habemus in quo eſt ille
quem reprebendere uolumus n̄
reprehendamus illum. ſz igemi
ſcamus: ⁊ non illum ad obrēpe
randū nobis. ſed ad paritē co
nandū inuitem⁹ hec ille. **Sz** la
dubium eſt que causa ſit q̄ taz
caute eſt i correctione fraterna
p̄cedenduz: Rñ. ſecundū tho.
ubi prius cum quis peccat: illd̄
nocet aie ⁊ ſi publicatur etiā no
cet fame. Et quia prudens me
dicus nititur ſanar: unū mēbrū
ſine leſione alterius: ideo ſic d̄
bemus p̄ ſr̄nā correctionem co
nari ad hoc ut ſanemus fratris
aiam: ſine leſione fame. q̄ntum
fieri p̄t. Et ſi n̄ p̄t omnino ſine le
ſione fieri tunc fiat cum minōi
leſione qua fieri p̄t. Ulez qz aia
p̄cioſior eſt fama. iō ſi aliē n̄ p̄t
ſr̄ ſanari: tunc oportet eū poti⁹
in tota fama damnificari p̄ pu
blicā denūciatōnē: ut aia ſalua
fiat. Eſt autem tribus de cauſis
ſumme cauendum in correctio
ne ne iōbite ledatur fama pec
cantis. Primo quia ((melius ē
nomen bonum q̄ diuitie multe
))prouerbioruz. xxiij. Ex quo pa
tet quod qui aufert famam. pl⁹
nocet quam qui tollit. diuitias
Secundo diuitie ablatae poſ
ſūt r̄ſtutui: ſed uix fama: quia
forte poſt diffamationem excu
ſanti non crederetur. **U**nde
bene d̄r in glo. ſuper lucā. quod

fama ē res lubrica. Sicut enim lubricū elapsū uix rehabeti potest ita fama. Tertio qui infamat non solum reū infamat: sed et ledit omnes audientes. Sicut qui lutuz mouet non solum se. sed omnes astantes inficit. Unde Ambrosius. tollerabiliores sunt fures qui uestes et alia bona rapiunt quam qui famam. tamen quia magis recipiunt. tamen quia nunquam restitunt. tamen et quia non uni sed multis nocent. Unde super illud luc. i. ad uirginem desponsatam dicit glossa. Maluit dominus alios quos de suo ortu quam de uirginis pudore dubitare. Ecce quantum christus curauit de fama aliena.

Capitulum. xii.

De ordine fratris correctionis.

Ordine ergo corrigendum est modo. ubi tria sunt uidentur. Primum quod triplex est correctio. Secundo quod ordo sit debitus procedendi in correctione fraterna. Tertio quod ad correctionem fraternam teneatur.

Quantum igitur ad primum notandum secundum Thome. ubi prius. quod xxxiiiij. et in. iij. di. xix. quod duplex est correctio. Quedam est prelatiua. quam non solum intenditur emendatio fratris. sed et intenditur procuratio boni consilii. Et illa fit non solum per simplicem ammonitionem. sed etiam quicquid per penam inflictionem ut ipse frater uel alij timeant et a peccato desistant. et hec correctio solum pertinet

ad prelatos et superiores et in dices respectu inferiorum suorum et nunquam ad inferiores respectu superiorum: et de hac nihil dicemus hic et aliquid dictum est in primo capitulo. Alia est fraterna correctio et est simplex ammonitio fratris de emendatione delinquentis. et est actus caritatis. que maxime malum proximi id est peccatum per correctionis limam tollit. Et pertinet correctio hec ad quemlibet aduocatum in caritate existentem in casu. siue sit superior siue inferior: et est respectu superiorum et inferiorum.

Secundo notandum quod ordinem corrigendi ponit christus Matthei. xviii. d. Si frater tuus peccauerit in te: et frater doctores prenotatos et alios communiter intelligit sic. Peccatum proximi tui. Aut est occultum aut manifestum. Si est publicum. sic quod non peccauit in me solum. id est me solo sciente: sed et alijs scientibus: tunc illud peccatum est coram eis coram quibus factum est et ad quorum noticiam uenit publice arguendum. Unde primo thome. qui tollit Peccantem coram omnibus argue. ut ceteri timorem habeant quod intelligit de peccatis publicis secundum augustinum. in sermone domini in monte. Ratio dicti est quod correctio talis

famam non minuit rei coram eis
 coram quibus fit cū pri^o sciāt ⁊
 etiam puidēt eorū scādalo. Si
 autem pccm sit occultuz tñ tūc
 qz etiam pccis occultis potest pa
 rari offensa proximorum ad hoc
 ddm est qz aut est in nocumētuz
 cōiatatis seu multorrū: aut pau
 coz. Si in multorum seu cōita
 tis corpale ul' spūale puta cum
 quis occulte tractat cum aliqui
 bus qualiter ciuitas sit tradēda
 hostibus. uel si hereticus puate
 hoies a fide auerteret: tunc nō ē
 expectanda secreta amonitio sz
 statim aut alteri qui pdesse p̄t
 ut prelato uel alteri superiori q̄
 tale periculum p̄cauē p̄t. est de
 nūciādum. s̄seruando famaz illi
 us. q̄ntū potest cum salute r̄ipu
 blice ⁊ non aliter: ut si ille ī quo
 rector ciuitatis plus cōfidit cui
 clauēs tradidit. eēt illa nocte eā
 traditurus hostibus ul' aliquod
 huiusmodi. ⁊ nullo mō uult de fi
 s̄tē nec p̄t isti periculo alit̄ puidē
 ri: tunc essz isti noiātīm dīcedū.
 Laueatis ne clauēs isti hac no
 cte tradatis qz prodituz^o est ciui
 tatez. Nō dci est qz bonū cōita
 tis preferēdum ē bono priuato.
 Sic cum fama sit d̄ maximis bo
 nis religiosozū unum si unus re
 ligiosus scādalizat alios. ⁊ secre
 ta amonitio non iuuat: prelato
 dicendum est ut prouideat fa
 me communitatis. Sic etiam

de heretico est intelligendū nisi
 aliquis forte firmiter estimaret
 qz per secretam amonitionē pos
 sent h^o mōi mala ipediri. Et idē
 iudicium ē habenduz d̄ similib^o
 casibus. Unde Hiero. Que mi
 sericōdia ē parcerē vni ⁊ multos
 indiscrimen adducere. Polluit
 populus ex uno peccatore sicut
 ex una oue uniuersus grex. Sēp
 igitur bonum multorum debet
 preferi bono unius. **S**i au
 tem peccatum proximi occultū
 est in nocumentum unius uel
 paucoz tunc si est nocumentuz
 tam paruum quod melius sit il
 lud paruuz pati quam aliuz dif
 famari: quia si forte modo non
 corrigitur postea forte corrige
 tur: ut si esset ei facturus dam
 num modicū ⁊ in modico ualo
 re: tunc debet corrigere si cōue
 nienter potest. sed n̄ debet reue
 lare. Si autem est notabile no
 cumentuz: ut quia uult occidre
 nocte uel hoīem spoliare cum
 iaceat in camera: uel uult deci
 pe filiā. uel vxorē abducere aut
 domum oburē: l' h^o mōi filia fa
 cere ⁊ non sperat qz per secretaz
 amonitōez possit h^o mōi damnū
 impediri nec per aliquem aliuz
 modū: tunc melius est innocen
 tem seruare indemne q̄ isti con
 seruare famam. Illud tamē sic
 dicendum est in secreto ⁊ sub si
 gillo secreti. qz non possit agere

ad illius infamiã reuelãdo. nec
ad penam ipm denunciando. s3
d solũmõ ad sui cautelã. **S**i at
pcem fratris sit occultũ talr qd
non e ifamatus de illo. nec põt
sufficenter pbari corã iudicio
illius qui h3 corrigere. z si e so
lũ in nocumtum peccantis z fõ
te eius in quez peccat. qã ab eo
leditur uel p solam noticiam.
Tunc ad hoc solũ tendenduz e
ut fratri subueniatur z emende
tur. Et ideo si speratur qd p cor
reptionẽ corrigatur ut e pmissũ
tunc primo corripiendus est se
crete: ut innocentiam recuperz
z famam non pdat. Et hoc uo
luit dñs cũ dixit ((Corripe eũ in
ter te z ipsum soluz)) non solum
semel sed pluries. z semper secr
te qdũ probabiliter spes habe
tur quod per eam corrigatur.
Quando autem probabiliẽ ex
timatur qd secreta ammonitõ ñ
proficiat. nec est uerisimile qud
ex testium inductione aliquod
peius sequatur. sed uerisimiliter
proficit ad fratris correctionem
tunc est ulterius procedendum
ut primo paucis uni uel duob⁹
monstretur peccatum fratris. q
possunt prodesse. z de quibus
non creditur quod obsint diffã
mando. ut sic saltem sine mul
titudinis infamiã emendetur.
e **E**t isti testes adhibentur prin
cipaliter. **P**rimo ut fratrem

amoneat z cõrigat. Secundo
ut amonitionis fratris sint testes
Tercõ ut negãtem corã superiore
cõicãt de actu. si actus iteretur.
Sũt enim testes inducẽdi ut ac
tũ iteratum uideãt fm augu. si
aut iterati oñdi testibus nõ pos
sũt: debent tñ adhibere ut corã
ipsis regnoscat. uel saltem ut ipi
eum amoneant. z ut obiurgatio
plurimorum ipsum corrigat. Et
has dnas causas tangit. glosa
super uerbo adhibe tecũ unũ ul
duos testes. **S**i autem ad ta
lium testium inductionem non
corrigitur: tunc quia cõscientia
preferenda est fame: debet i pu
blico denunciari superiori ut sic
rãdez cũ dispendio fame a pco
liberetur. Et hoc uoluit christ⁹
cuz dixit ((Dic eccie)). i. prelato
uel alteri superiori per publicã
denunciationem. Et ille potest
peccatum eius publicãt. ut alij
sciant se ab eo custodire ne infi
ciantur. Et potest eum punire i
rebus uel in corpore uel per ex
cõmunicationẽ: ut resipiscat a
peccato: z propter communem
iustitiam z alij uidentes penaz
illius caueãt sibi. etiam timore
pene: a similib⁹ pẽis. quia pene
sunt medicinales. Unde fm au
gu. in regula si quis oculi petulã
tiã in aliquo advterit. Prio sta
tĩm õbet amoneẽ frẽm ne cepta
pgrediat. Secũdo si nõ emedat

prelato tāquam patri si hēretur
indicādum est. ut secretius cōre
ctus non innotescat ceteris.

Tertio si nō iuuat: testes debēt
adhiberi: quarto in publicum p
ductus quincēda⁹ ē si negauerit:
sed duo media dñs i uno cōphē
dit. Sed tho. in tracta. de fra
terna correctione sic pcedre do
cet. ⁊ preceptum de correctōne
fraterna fm q̄ p̄tinet ad omnes
sic debet fm eādē doctorē q̄s
exequi. cum dicitur. si peccaue
rit in te idest contra te tunc est
p̄ceptum d̄ dimittendo. uel in te
.i. sciēte te et hoc p̄t fieri dupl̄r
uel te solo sciēte: tunc corripere
eum inter te ⁊ eū solū. Si te au
dierit lucratus es animam fr̄is
tui. Si te non audierit non de
bes ultra procedere. non enīz po
tes addere unum uel duos. cuz
null⁹ ali⁹ sciat tamen potes ei dī
cere qui p̄t p̄desse nō obesse. Si
aut̄ contigat q̄ alij p⁹ea sciant
⁊ sit adhuc in illo p̄ccō: tunc de
bes unum uel duos adhibere ad
eum corripiedum. Et sic est pro
cedendum si p̄ccm̄ est occultū.
Si aut̄ sit maifestum ita q̄ plu
res sciāt: tunc est sic procedēdū
Si peccauerit in te. idest te sci
ente non: tñ solo. corripe eū āte
te ⁊ r̄maneat. Si te audierit lu
cratus es aīam fr̄is tui. Si aut̄
te nō audierit: adhibe tibi unuz
uel duos scilicet d̄ illis qui sciāt

non. s. per auditum s; per uisum
ut dicit. glo. ut q̄ ad unius moni
tōem corrigi noluit multorum
obiurgatione respiscat. Si te
non audierit. dic̄ ecclē id est pre
lato. tunc potes ea dicere denū
ciando. ⁊ tunc un⁹ adhibendus
est. q̄ in denunciatiōe ut q̄dam
dicunt sufficit unus testis. Sed
si sic uidetur q̄ publicet peccatuz
occultuz: Rñ. q̄ peccatū dicitur
occultum tripliciter. P̄rio si hō
ut solus deus ⁊ non alio mō uel
ut homo loco dei: sicut ille q̄ ex
sola sacramentali confessione
scit. tunc non p̄t corrigere ul̄ ali
quid facere sed tacere. sicut qui
nescit. Secundo mō si scit p̄ccm̄
unus solus homo ut homo tunc
debet eum corripere inter se ⁊
ipm̄ solū: nec debet ul̄ procede
re ut dictum ē. Tertio mō dicit̄
occultum si pauci sciunt ⁊ tunc
occultū ⁊ maifestum non cōtra
dicunt. Si tunc te audierit non
est procedendus. Si non: tunc
adhibendus est unus uel tres.
Si nec unum nec tres audierit
⁊ plures nesciant: quomodo tūc
dicz ecclē. quia sic uidetur alte
rius peccatum publicare. Dicē
dum q̄ ecclē non dicitur hic cō
gregatio siue multitudo fidelīū
sed dicitur ecclēsia prelatus cui
p̄t dici. eo quod p̄t prodesse non
obesse: unde non est publicatō
crimis. Dec. d. Tho. ubi prius

aliter aut esset pcedendū quan
do correctio esset p̄tativa. plati
vz ibidem dicit. **Q**uo ad etiā
principale quis corripere tenea
tur? R̄ndetur s̄z Tho. fraternā
correptio pertinet ad quēlibz a
dultū regulariter. qui caritatez
habet. siue sit p̄latus siue subdi
tus: pp q̄ d̄r. xxiiij. q. iij. Tam
sacerdos quā reliqui oēs fīdles
sūmā debent h̄re curā. de his. q̄
peunt q̄tenus eoz redargutiōe.
aut corrigantur a peccatis: aut
si incorrigibiles appareant ab
eccia separentnr. immo sic infe
rior debet corripere p̄latuz suuz
aut aliū superiorē. q̄a ē op̄ mise
ricordie q̄ maxime p̄lato debet
Unde ecclesi. xvij. ((Unicuiqz
mandauit deus de proximo suo
)) Tñ cum modestia debet fieri
ad p̄latos. scdm̄ illud. j. thi. iij.
((Seniore ne increpaueris. sed
obsecra ut patrē)) Dictū ē autē
notanter q̄ correptio pertinet r̄
gulariter ad quēlibet. quia i ca
su non pertinet ad quosdā. Un̄
gorrā s̄r mat. xvij. dic̄ q̄ i q̄nqz
casib⁹ quis absoluit a p̄cepto s̄r
ne correctionis. Primus cū n̄ ē
aliq̄ spes correctōnis. vñ Salu.
Frustra niti z nihil aliō se fati
gādo q̄z odiū q̄rē extreme d̄mē
tie ē. Et puer. ix. ((Noli corrige
re d̄risore ne oderit te.)) Sc̄dus
cū timei d̄fcūs p̄batōis. et c̄ialr
agit. ubi. f. obligatur actō ad ta

lionē si in p̄batōe defecerit uel
deficiat. Tertius cū p̄lato tāq̄
iudici notū ē factū qz ille notōi
us uel cōuict⁹ ē. Quart⁹ cū me
liori operi uel ad min⁹ eq̄ bono
uacat sicut monachi q̄ n̄ obligā
tur i dispendiū aiāz suāz extra
mōasteriū vagari. Quit⁹ cū ml̄ti
tudo ul̄ ptās ē in culpa. ubi cor
reptio pl⁹ noceret eccleie q̄z p̄des
set. Un̄ versus. Nō spes n̄ testis
plebs. presuiscit monachus suz.

Capi. xiiij. de scandalo.

Expedita materia cor
rectōis s̄r ne. qua q̄a itē
dit aliū em̄dare z i aīa
uiuificare tractādū ē d̄
scādalo q̄ directe d̄riatur corre
ptioni s̄r ne. q̄a p̄ scādalum quis
uere uel itēptatie itēdit alium
in morali uita corrūpe: de quo
scandalo tria sunt principalz di
cēda. Prio qd̄ sit. q̄ntū z quotu
ples. Secundo qm̄ sit peccm̄ mor
tale. ueniale. uel nullū. Tertō
q̄ sint p̄pter scādalu uitanda uel
facienda. **Q**uantū ad. i. notādū a
fm̄ tho. 2. 2. q. xliij. Et in. iij. di.
xxviiij. q. scādalu fm̄ hiero. su
per Math. xv. est dictuz uel fa
ctum ul̄ obmissum min⁹ rectuz
p̄bēs occasionem ruine. D̄r. i.
dictū n̄ cogitatū. quia cogitatio
non opponitur alicui ut offēdi

culum. Dicitur secundo dictum uel factum uel obmissum. quia istis modis potest proximus ruinam pati a nobis. Dicitur tertio minus rectus non quod ab aliquo superatur in rectitudine: sed quod habet aliquam rectitudinis defectum uel quia est sed se malum sicut peccata: uel quia habet spiritum mali licet de se non sit malum prebet tamen occasionem ruine. ut patet de inclinante se idolo non pueris intentio. unde apostolus. ij. thessa. v. ((Ab omni spiritu mala abstinete uos)) Dicitur quarto prebens occasionem ruine. Nihil enim potest esse homini sufficiens causa peccati quod est spiritualis ruina. nisi propria uoluntas. ideo dicta uel facta alterius potest esse causa imperfecta et occasio peccandi. Uocatur autem scandalum grece. latine offensio. impulsio uel ruina. quia sicut contingit quod aliquis obex ponitur alicui in uia corporali cui impigeris disponitur ad ruinam. et talis obex dicitur scandalum: sic similiter in processu uie spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spiritualem per dictum uel factum uel obmissum alterius. in quantum. scilicet aliquis sua ammonitione uel inductione. aut exemplo alius trahit ad peccandum. et hoc proprie dicitur scandalum. **b** Est autem scandalum ualde detestabile peccatum. ut ostendit christus quintupliciter Math. xviii ubi dicit. ((Qui scandalizauerit

uultum)) ergo plus peccat qui multos ((de pusillis istis)). i. infirmis Hieronymus ibi dicit. quod recte dicitur pusillus. quia qui magnus est id est robustus in fide et caritate: moueri non potest puer. xij. ((Non tristabit iustum quicquid ei acciderit)) ((qui in me credunt)) quia magis fidelium scandalum est cauendum. Ecce iam premissum scandalum positum est. Nunc sequitur primo pena ((Expedit ei)). i. minus malum ei foret. ((ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris)) Et secundum Hieronymum. loquitur secundum ritum palestine. ubi pro maioribus criminibus legato saxo ad collum solebat homo in mare precipi. mola asinaria id est quicumque quis lapis: ut est asinus uel qui onerat asinum. et dicitur mola quia uolunt asini uel equi cum rota in molendinis. Secundo alia pena innuitur. ((Ue mundo a scandalis)) Nam tot animarum mors procuratur: quot scandala fiunt. Ber. super illud Isa. xxxviii ((In pace amaritudo mea amarissima.)) Amara in nece martyrum per tyrannos: amarior in persecutione hereticorum. sed amarissima in scandalizantibus falsis christianis. Tertio ponit spirituale malum peccati mortale ibi ((ue hoi pro quo scandalum uenit)) Quarto ostendit malum scandalum in multiplici pena. et specialiter

ignis eterni. Unde sequit̄ ((Me-
lius est tibi rē .q̄. mitti i ignem
eternum.)) Quid alia pena ad-
ditur de uerme math. ix. ubi de
materia istius scandali dr. Ubi
.s. ingehenna uermis conscientie
.s. eorū non merietur. Sz potuis-
set q̄s a christo quesisse. Si ita
maluz ē alios scandalizare cur
p̄mittis scandala euenire? Ideo
r̄ndit christus. necesse est. id est
expediēs ad aliorum p̄batōem
uel necesse si m̄d̄ uult male ui-
uere. **S**ecundo potuisset quis
iterum q̄sisse. Si ē necesse ergo
scandalizantes nō sūt puniēdi?
R̄n. q̄ imo q̄r ue homi illi per
quem scandalum uenit. Et illa
oia dicta sunt. de scandalo acti-
uo seu dato. q̄r illd̄ est aliquādo
speciale p̄c̄m. Est autē duplex
scandalum. Unū actiuū seu da-
tum. q̄d diffinitum est. z isto di-
citur quis scandalizare. aliud ē
scandalū passiuum seu acceptū
in eo q̄ ex dicto ul̄ facto alteri
r̄uit. z istud non est speciale pec-
catum. sed generale: z ipso dici-
tur quis scandalizari. Itē notan-
dum q̄d dictum uel factum ali-
cui⁹ potest alteri ēē occasio pec-
candi dupliciter. Uno modo
p̄ se. Alio modo per accidens.
Per se quando quis intēdit suo
malo exemplo v̄bo uel f̄c̄o aliū
ad peccatū inducere. uel etiā si
ip̄e hoc non intēdit. ip̄m factū

ē tale q̄ de sui natura rationez
h̄z ut sit inductiuum ad peccan-
dū: utpote cū aliquis publice fa-
cit p̄c̄m. uel aliquid q̄ h̄z s̄litu-
dinem p̄c̄i. Et tunc ille qui h̄ fa-
cit prope dat alteri occasionē zu-
ine. potissime quādo hoc intēdit
z uocatur scandalum actiuuz.
Per accidens uero v̄bū ul̄ factuz
uniuz est alteri causa peccandi.
q̄n̄ p̄ intentionem operantis. z
preter conditionem opis aliq̄s
malus male dispositus iducitur
ad peccandum. puta cū quis iui-
det bonis aliorū. Et tunc ille q̄
facit talem actū rectū. non dat
alteri occasionē peccandi. sz ali-
us sūt. Et idō h̄ ē scādālū passi-
uum sine actiuo. q̄r iste qui r̄cte
agit non dat occasionem zuine
quam alter patit̄. Et de passiuo
scandalo loq̄tur christ⁹ ubi p̄us
math. xvij. si oculus tu⁹ scādali-
zat te. si manus. si pes. zc̄. Conti-
git ergo q̄n̄q̄ q̄d siml̄ sit scanda-
lū actiuum in uno. z passiuū in
altero. puta cum ad inductōem
uni⁹ alter peccat. Q̄n̄q̄ est acti-
uuz sine passiuo puta cū q̄s idu-
cit aliū uerbo ul̄ facto ad peccā-
dum. z iste n̄ c̄sentit. Q̄n̄q̄ v̄o ē
passiuuz sine actiuo. ut pri⁹ d̄c̄z
ē d̄ d̄c̄o ul̄ f̄c̄o p̄ accidens i malicō-
so. **Q**uantum ad. ij. p̄ncipale
q̄n̄ scādālū sit peccatū ueniale z
q̄n̄ mortale z quot modis fiat
p̄c̄m ē h̄ conclō fm̄ tho. z alios

q̄ scandalum actiuū seu p se nū
 q̄m ē sine culpa scandalizantis
 ⁊ scādalum passiuū nūq̄ ē sine
 culpa scādalizati: actiuū tamen
 bñ est sine culpa scandalizati ⁊
 passiuū sine culpa scandalizan
 tis. Prima pars p̄z. q̄r om̄e scā
 dalum actiuū uel ē p̄tm uel h̄z
 speciem p̄ti. Si ē peccatuz: p̄z
 p̄posituz Si uero nō sit d̄ se pec
 catum s̄z h̄eat sp̄m p̄ci. ut ome
 dere idolotum coram infirmis
 debet dimitti ex caritate ad tol
 lendum lesionem proximi. Et q̄
 non dimittit contra caritatem
 agit. sic dicit ap̄ls. Ro. xiiii. (Si
 propter cibum frater tuus con
 tristatur: iam non s̄m caritatez
 ābulas) It̄ p̄z mat. xviii. ubi su
 pra alie tres pres pat̄et ex ultio
 nōbili p̄tracto in p̄cedēti articu
 lo. **A**n aut̄ scādaluꝝ sit specia
 le p̄tm ul̄ generale: Rñ̄ tho. q̄
 scādaluꝝ actiuū per se q̄n̄ v̄z p̄
 cedit ex int̄tione agētis. ut cuz
 aliquis suo dicto. ul̄ facto inten
 dit alium trahē ad peccatum:
 tunc est speciale peccatum: tuz
 q̄r ibi ex int̄tōe specialis finis
 sortit̄ rōem specialis peccati eo
 q̄ finis dat speciem in moralib⁹
 tum etiam q̄r speciali virtuti op
 ponit uidelicet caritati prout ī
 pat̄ correctōnē fraternam. quia
 scandalizans intendit alium cō
 rūpere. vbi fraternalit̄ cōrigens
 intendit alium emendaf. Scan

dalum uero actiuū qd̄ fit preter
 it̄tōem agentis puta cū aliquis
 suo facto uel uerbo inordinatō
 non intendit alteri dare occasi
 onem ruine. sed solum satisfacc
 re sue uoluntati. non est specia
 le peccatum quia quod ē p̄ acci
 dens. non cōstituit speciem. s̄z est
 t̄c̄ circumstantia aggrauans. s̄.
 q̄ in publico fit. Scandaluz au
 t̄ passiuum non potest esse spe
 ciale p̄tm. quia ex dicto uel fac
 to alterius cōtingit aliquē ruf̄
 s̄m quodcumq̄ genus peccati.
Sed q̄n̄ scādaluꝝ est p̄tm morta
 le ul̄ ueniale: Rñ̄ tho. Scanda
 luꝝ actiuuz p se fit mortale p̄tm.
 Primo q̄n̄ q̄s intendit aliū idu
 cē ad peccādum mortaliē. Se
 cundo q̄n̄ quis intendit inducē
 alium ad peccāduz ueniale: p̄ ac
 tum peccati mortalis. Tertō au
 t̄ est ueniale q̄n̄ quis it̄dit ali
 um inducē ad peccādū uenia
 liter p̄ actum peccati uenialis.
 Scandalum uero actiuum per
 accidens q̄n̄. s̄. q̄s non it̄dit aliū
 trahere ad p̄tm. primo est mōta
 le p̄tm q̄n̄ aliquis actum p̄ci mō
 talis comittit. secundo quan
 do quis suo actu contēnit salu
 tem proximi. ut si p̄ ea cōseruan
 da non pretermittat aliquis fa
 cere qd̄ sibi libuerit. Unde etiā
 in scripto dicit tho. qd̄ q̄n̄ quis cō
 mittit actum in quo non it̄dit
 proximi nocumētum qui actus

alias est ueniale uel indifferent
 hñs tñ similitudinem pñi mōta
 lis. tñc scandalū actiuū ēēt pec
 catum mortale. ex aliqb^o circun
 stantijs occurrentib^o ex qb^o est
 mazi pbabili^o posset quod infir
 mi aspicientes peccarent moz
 talr. Veniale aut potest esse du
 plicitez. Primo qñ quis actum
 cōmittit pñi uenialis. Secundo
 quādo quis actū omittit. qui nō
 est fm se pñm sz habet aliqua^z
 spēm mali cum aliqua leui indi
 g sceretōe. **Q**uando autem passi
 uum scandalum sit mōtale ul ue
 niale. notandum q cū scādalu^z
 iportet inactionem qñdam per
 quam aliq^s disponit ad ruina^z.
 ideo scandalum passiuū qñq^z ē
 pñm ueniale. quādo. habz ipac
 tionem tñi puta cū aliquis ex in
 ordinato dicto: uel facto alteri
 us. commouetur motu uenialis
 pñi. Qñq^z uero ex mortale qñ
 cuz inactione habēs ruina^z: pu
 ta cū aliquis ex iordiato dicto
 uel fco alterius procedit usq^z
 ad peccatū mōtale. **Hec Tho.**
h Quo ad tertium principale que
 bona sunt dimittenda. uel non
 dimittenda propter scandalum
 uidelicet passiuum. idest ne ali
 us scandalizetur. notandum pri
 mo q triplicia sunt bona. Pñlo
 qdā spūalia q sunt de necessita
 te salutis. Secundo qdam spūa
 lia que non sunt de necessitate

salutis. Tertio qdaz tpalia. Se
 cūdo notandū q tria sunt gene
 ra hoīnū i qb^{us} scādalu^z oriri pñ
 Primo quidaz ex malicia pña
 scādalizant^r puta cum aliqui vo
 lūt ipedire bona spūalia. Pñlo
 uel secundo mō dca. Et illud ē
 scādalu^z phariseoz. Alii scanda
 lizant^r interdum ex ignorantia.
 puta qz ignorant opa qdam ēē
 licita. q tamē sunt licita. Et ter
 cio alij infirmitate scandalizant^r
 non ut primi ex malicia pñia.
 z talium uz secundo z tertio mō
 dr scādalu^z pusillorū. **Qñ g q**
 ritur q bona sunt dimittēda ne
 q^s scādalizet: rñdeo. fm tho pri
 ma bona que uz sunt de necessi
 tate salutis puta que nō possūt
 pretermitti sine pño mortali ta
 lia nullus debet dimittere ne a
 li^o scādalizet etiā qcūq^z. Rñ est
 quia qlibet tenetur se dilige pri
 us z plus q^z alterum g ea q sunt
 de necessitate salutis nō dbent
 dimitti propter scādalu^z alteri
 us uitādum. Unde patet qd qñ
 dñsio^z obseruatio z impletio o
 pez mie tpaliū uel spiritualiuz
 est de nccitate salutis. tñc talia
 non sunt ppter scandaluz alicu
 ius dimittenda ut p^z in his qui
 aliqua dñsilia uouerunt. z i his
 quibus iminet ex debito defecti
 b^o alioz subuenire tēpalib^o. ut
 pascēdo esuriētē. uel spūalibus
 ut docēdo ignorātē siue h^o mōi

fiant debita pp iniunctū officiū
 ut pz i plaris siue propter neces
 sitatē indigentis .quia de talib⁹
 eadē rō ē sicut d̄ necessariis oīz
 Non solum autem peccatū mō
 tale vnquā ē faciendū pp vitau
 duz scandalū cuiuscunq; sed et
 nec ueniale peccatū ē unq; com
 mittendū: ut uiterur scandaluz
 alterius: licet aliquis actus qui
 alias esset peccatū ueniale ut v̄
 bum ociosuz aut simile fieri pos
 set nullū peccatum pp utilitatē
 alterius. Dicit et̄ beatus hiero .
 q̄ dimittendū ē scandalū omne
 q̄ pōt p̄termitti salua triplici ve
 ritate .s. uite .iustitie z doctrine.
 Que declarans sanctus Tho. i
 .iiij. vbi supra sic .d. Nullo mō
 aliquis peccare debet : ut p̄m
 alterius uitet. Quicunq; aut̄ ve
 ritatē relinquit . peccat. Veritas
 .n. de qua loquimur consistit in h̄
 quōd homo in dictis z factis suis
 rectitudinē diuine . siue diuie le
 gis regle se conformet . Cui qui
 dem homo conformari debz . z ī
 his que ad cognitiōem p̄tinent .
 z hoc p̄tinet ad ueritatē doctrine
 Et in his que ad actōez spectāt
 siue ea debeat aliquis p̄ seip̄m
 agere q̄ pertinet ad . ueritatem
 uite . siue ea debeat ab alijs obf
 uanda promulgare . quod perti
 net ad ueritatem iustitie . que
 consistit in rectitudinē iudicij. Nō
 tamē quicunq; p̄termittit ali

quid in quo se diuine legi confō
 mari potest . ueritatem dimittit
 quia illo remoto: ueritas adhuc
 remānere pōt. Sed tunc dicitur
 aliquis ueritatem dimittere . q̄n
 do obmittit l̄ facit aliquid quo
 obmissio ul̄ factio: ueritas n̄ ma
 net q̄ sine peccato esse non pōt .
 z ideo ueritas nullo modo pp̄
 scandaluz passiuum alterius di
 mittenda est. Nec Tho. Unde
 Ray. dicit. Doctor ul̄ p̄dicator
 non debet fl̄m docere pro aliq̄
 scandalo . tacere tamen potest z
 debz . si omnes obstiati sunt ita
 q̄ defiores efficiantur. Unde ex
 tra . li. v. utilius scaudaluz nasci
 p̄mittitur . quam ueritas relinq̄
 tur . ueritas .s. doctrine . uite . z
 iustitie. **S**ecunda uero bona
 sunt bona sp̄ualia que non sunt
 de necessitate salutis z sunt con
 filia . vnde primo dico q̄ ista nō
 sunt dimittenda . nec ad tempus
 nec semper propter eos qui scā
 dalizantur ex malicia . Dico se
 cundo q̄ vbi periculum non imi
 net: bene sunt differenda ul̄ oc
 cultanda . pp̄ eos qui inde scan
 dalizantur p̄babiliter nō ex ma
 licia . sed ex ignorantia ul̄ infir
 mitate. Tandiu autem propter
 tales . opera que non sunt de ne
 cessitate salutis . ubi periculum
 non imminet . sunt occultanda
 ul̄ differēda quousq; debita r̄d
 dita rōne instruantur alij quod

non debēt ex talibus scandaliza-
ri. sed potius edificari. Et si post
redditam rōem. h^o mōi scandalū
duret: iam uidetur scandalum
esse ex malicia n̄ ex ignorantia
uel infirmitate. Unde in scripto
dicit tho. q^d pp̄ tale scandalum
passuum cōsilia sunt ad tempus
intermittenda uel occulte agen-
da. non autem oīno dimittenda
q^d homo plus sibi q̄ p̄ximis in
sp̄ualibus prouidere debz. Et iḡ
rantia si diu duret in malitiam
per obstinationem cōputat. Ta-
men attēdēda ē quantitas scan-
dali z boni quod cōtingit ex cōsi-
lio seruato. z fm̄ hoc aliquādo
cōsilia sunt intermittenda p̄pter
scādalu pusillorum uel scanda-
luz cōtēpnendū prop̄ cōsilia hec
l^z tho. **S**z quid de operibus alijs
a consilijs seu super erogationis
operibus que uocantur in diffe-
rentia ex genere. ut comedere
carnes bibere uinum. tempora-
lia modo licito acquirere. acq̄si-
ta custodire. debita r̄petē. z sic
d̄ alijs nūqd̄ sūt. pp̄ scandalum
dimittēda. Sūt enim triplicia
opera. q̄dam necessaria ad salu-
tem. alia super erogationis z consi-
lii alia v̄o indifferentia ex ḡne.
: Rñ. richar. iii. iiii. di. xxxviii.
Opera idifferētia ex genere quo-
rum obmissio nalli alii p̄iudicat
nisi opanti. z etiam i t̄p̄alib^o m̄.
obmittenda sunt ad uitandum

scādalum p̄ximi pueniens ex i-
firmitate uel ignorantia. quādo
pbabili^o apparet quod nisi tale
opus obmittat p̄ximis scandali-
zabitur. Et si pbabile ē q^d scan-
dalizet mōtalit̄: tunc obmissio
illius operis est i p̄cepto. Si at̄
pbabile ē q^d non scandalizetur
nisi uenialit̄. tūc obmissio illius
operis est i consilio. postq̄z tamē
p̄ximo est ostensum quod ex ta-
li opere scandalizari non debz z
debito modo suatum ut n̄ scāda-
lizetur. sic non tenet obmittere
illud op^o p̄pter p̄ximi scanda-
lū uitanduz: quia scādalu post
talia hortamenta proueniens
pp̄rie essz ex malitia. vnde pp̄
illud non est dimittenduz. Dec
Rich. Et diē. durād^o i. iiii. di.
xxxviij. q̄ sūt indifferentia sicut
comedere carnes uel abstinere
ab eisdem. oia dimittēda sūt. q̄z
diu durat scandalum pusillorū.
Dec ille. Et pbat per aug. i sez
mone dñi i mōte. dandum ē r̄c.
ut postea patebit. Et dicit notā-
ter quādiu durat scandaluz pu-
silloz. propter eos qui infōmati
in scandalum phariseorum in-
cidunt ex malicia: ut in uolenti-
bus impedire bona: sepe appa-
ret. Item ut statim dicetur fm̄
thomam z omnes communitez
temporalia non sunt dimitten-
da pp̄ scādalu ortum ex mali-
cia q̄ multeminus abstinente

et huiusmodi quodam plus seruitia
 virtuti quam temporalia. Et dicit viii. su-
 per Ray. quod non debet quis esse
 facilis ad credendum quod alij scan-
 dalizent de bono opere quod facit nec
 debet quis facile propter metum scan-
 dali cessare a bono opere. quod dicitur
 presumere de alijs potius quam sint
 boni quam mali sint. Semper. n.
 iudicandum est in indifferentibus in
 preteritum meliorem. Tamen durante
 conscientia quod alij scandalizent
 dicitur dimittere vel opus occultare
 non primi dicti vix quod propter scandalum
 ortum ex malicia non debeat quis
 dimittere opera bona concilij. est
 quia si propter malitiam talium bona ob-
 brezent semper obmitti. mali bona
 frequenter impedirent: et occasio
 daretur malis malignandi. Unde
 hoc scandalum est phariseorum
 quod etiam christus docuit non
 curare. Unde postquam christus
 Math. xv. presentibus scribis et
 phariseis predicasset: christo discipuli
 dixerunt. Scis quia pharisei
 audito hoc verbo scandalizati sunt:
 At ille respondens ait
 ((Omnis plantatio quam non plantauit
 pater meus celestis eradicabitur.
 et duces cecorum. Lecus autem
 si ceco rec)) Rō secundi vix quod
 ubi piculus non iminet. opera super-
 erogationis sunt differenda uel
 occultanda propter scandalum
 pueniens ex ignorantia uel infir-

mitate quousque tales informantur.
 et aliquo modo confortentur est
 ista. quia ex occultatione operis super-
 erogationis uel ex dilatione et pro-
 ximi malum vitatur: qui informa-
 bitur. et proprium bonum non mi-
 nuitur. Unde dicit Rich. super
 .iiij. di. xxxviiij. quod tunc quis me-
 rito proprio non iudicat. quia sic
 opus supererogationis intermittere
 meretur equale premio premio ob-
 operi supererogationis quod obmit-
 tit uel maius. Unde talis obmis-
 sio nihil minuit de perfectione
 caritatis. sed magis ad eius aug-
 mentum disponit. Unde christus hoc
 scandalum pusilloz. math. xviii.
 uitare iubet ut patuit supra. Et
 Math. xvij. ne scandalizaret di-
 dragma petentes: illud persoluit.
 Et ideo supra patuit de aposto-
 lo. Ro. x. iij. Ex predictis patet quod
 frequenter amici qui scandalizantur
 de ingreſſu alicuius in reli-
 gionem scandalum habent phariseoz
 Propter quod hiero. in epla ad he-
 liodoz dicit. Licet in limine iace-
 at pater: siccis oculis ad uexil-
 luz crucis euola. Solū gen^o pie-
 tatis est: in hac re esse crudelē. m

Tertio quando. scilicet bona temporalia
 sint dimittenda ne alius scanda-
 lizetur. distinguendum est. Nam
 bona temporalia secundum Tho.
 aut non sunt nostra sed nobis pro ali-
 is. commissa ad seruandum et disponē-
 dum pro communitate. sicut bona

ecclesie committuntur platis et re-
 ctoribus et publice committuntur bo-
 na et publice talia non sunt
 propter scandalum dimittenda. Quia
 talium conservatio sicut et depositio
 rum iminet his quibus se commis-
 sa ex necessitate precepti tuenda.
 Et ideo non se propter scandalum dimittenda
 sicut nec alia bona prima que sunt
 de necessitate salutis. unde bea-
 tus Thomas cantuariensis. precepit res
 ecclesie cum scandalo regis. Aut
 bona temporalia sunt nostra quo-
 rum nos sumus domini. et tunc ite-
 rum distinguendum est. quia cum ea da-
 re non volumus vel apud alium
 detenta repetimus: aut scanda-
 lum oritur ex malitia alicuius a-
 lienum uolentis usurpare uel ob-
 tinere que est scandalum phariseo-
 rum. Et illud scandalum non est
 curandum. et bona temporalia.
 tunc sunt repetenda. tunc quia
 noceret bono communi daretur enim il-
 lis occasio rapiendi aliena. tunc
 etiam que nocet sapientibus inui-
 sta rapiendo. que retinendo alie-
 num peccarent. Unde dicit gregorius
 in moralibus loquens de raptori-
 bus alienorum. Quaedam seruata equi-
 tate prohibenda sunt non sola cura
 nostra subtrahantur. sed ne sa-
 pientes non sua semetipsos perdant.
 At scandalum oritur ex ignorantia
 uel infirmitate aliorum quod
 dicitur scandalum pusillo-
 rum. **T**unc propter illud dimittenda sunt

temporalia ad ipsos. quousque sedetur
 scandalum per ammonitionem uel per
 aliquem alium modum. Unde beatus
 Augustinus in sermone domini in monte.
 Dandum est quod nec tibi nec alteri no-
 ceat. quantum ab homine credi potest.

Et cum negaueris que petit indicanda
 est ei iustitia. et melius ei aliquid
 dabis cum petentem iniuste: con-
 rlexeris. Si autem post sufficientem
 ammonitionem et sufficientem
 instructionem scandalum non sedare
 perfectionis est sua dimittere. sed non
 est necessitatis. Unde Mattheus.
 .v. ((Si quis uult tecum in iudi-
 cio contendere. et tunicam tuam
 tollere: dimitte ei. et pallium)) et
 loquitur de consilio. Et si sit pre-
 ceptum intelligendum est ut dicit
 Augustinus. scilicet per passionem animi. scilicet ut ho-
 mo paratus sit talia facere si hoc
 impediatur promotionem fidei. et
 bonorum morum. **S**ed dubium est
 quo modo predicator predicando
 uel princeps uel prelati et eis
 similes se debent habere circa
 malos et scandalizatores bono-
 rum presertim quando multitu-
 do est in causa? Respondeo quod
 mali aliquando tolerandi sunt
 aliquando puniendi. Unde. vlti-
 mi. .viij. tracta. .iiij. questione. .viiij.
 assignat quatuor causas dissimu-
 lationis. circa peccata iniquorum
 propter quas non potest uel non
 expedit zizania euelli.

Una est cum mali sunt occulti

nec p̄nt discēni a bōis. Alia cau-
sa est si multitudo tāta est i cau-
sa : quod non possit extirpari si
ne scismate ecclie i quo etiaz bo-
ni inuoluerentur. Et sic eradica-
reī etiā ⁊ triticum. Un̄ aug. nos
ad doctrinā sacram ptinere arbi-
tramur. ut ⁊ canes in ecclia pp̄
pacem ecclie tollerem⁹. ul̄ si un⁹
sol⁹ ē uel pauci. s̄z hoc n̄ p̄t fieri
sine scādalo bonorum eo q̄ eos
latet crisi nocētis. sicut dñs no-
centem iudam usq̄ ad dignum
exituz tolerauit. qm̄ tamē multi-
tudo est in culpa: p̄nt aliqui ma-
gis rei ex eis puniri ad terrores
multitudinis. uel turba in quo-
rum cum facultas ē i populis p̄-
mendi sermonez. gñali obiurga-
tione fezienda est ut dicit aug.
o **S**tra p̄menianū **T**ercia causa
ē. qm̄ pbabiliter p̄sumit de eozū
correptione. eo q̄ peccant ex in-
firmitate l̄ ignorantia ⁊ non ob-
stinata malicia. Si eniz tales ex-
terminarent sepe eradicarent tri-
ticū. i. ipsi qui postmoduz cōuer-
si fuerunt triticuz facti sūt sicut
pater de paulo. Unde bt̄s dñi
cus sp̄ p̄phético iter hereticos
igni tradendos unum fecit f̄ser-
uari : q̄ post multos ānos con-
uersus fuit. Quarta causa si exerci-
tando bonos profunt ecclie ⁊ nō
obsūt. Tunc ei tollerari p̄nt ne
boni otio torpeant in caritate:
⁊ sic eradicetur triticum. Unde

psalmista ((.Dñs ostendit mihi
super inimicos meos ne occidas
eos ne quando obliuiscantur po-
puli mei)) Quod fm̄ bern̄. ad lit-
teram hodie de indeis potest in-
telligi. unde etiā. Judicū .ij. (nō
delebo gentes quas dimisit io-
sue. ut in ip̄is expeziar israhel.)
Dec. d. Ulrico. Ray. addit qd̄
si peccatum. quod faciunt aucto-
ritate defendunt qud̄ nō sit pec-
catum. tunc non d̄bet orra illes
dormire seueritas discipline. nā
tales etiam heretici possunt di-
ci de. pe. di. vj. ca. j. i fine. Et se-
cūdū eundem idem uidet̄ seruā-
dum circa publicā delinquētez
multitudinem uel p̄ncipē p̄dica-
tōe. qd̄ dictum est d̄ correptione
⁊ excommunicatōe faciēda ul̄
disimulanda. satis concordare
uidetur tho. 2. 2. q. cxiij. **D**e
materia scandali tradit cācella-
ri⁹ nouus q̄tuor r̄gulas de flozi-
b⁹ r̄gularū moralū. Prima nul-
lus agens bene secūdum om̄es
circumstantias dici debet dare
scandalum alteri quantumcun-
q̄ scandalizetur alius. quia scan-
dalum est dictum uel factuz mi-
nus rectum. p̄bens alteri occasi-
onem ruine. Nam i uia oio rec-
ta si quis ceciderit. nō ex scanda-
lo uie s̄z ex proprio defectu pro-
ueniet. Secunda. Solus ille scā-
dalizat actiue. qui aduertēs aut
aduertere debēs alios p̄mores

esse ad peccanduz ex modo suo agendi qui sibi non ē i precepto nihilominus ipe operari non dñstit. Secus i casibus hic exclusis ubi malitia propria ē scandalum gratis acceptum: ubi preterea non est aduertentia: nec eē debet de scādalo alterius. z ubi quis ad illud operandum tenetur. Tertia regula. Ille dicitur ex malitia sua peccare z scādalum accipere non ex actu alterius. qui informatus sufficienter d bonitate huiusmodi actus: nihilominus cadit in ruinas. ut si ex uoto religionis emissio parentes post sufficientes de religionis perfectione informationem se scandalizari q̄ratur: scādalu ē hoc n̄ iaz pusilloz sed phariseoz: acceptum sed non datū. Quarta regula. Quilibet ab oī actu cui n̄ ē astrictus aliunde tenetur desistere. Qui aut timet aut timere debet secundum vehementē cōiecturam scandalū pusilloz quo usq; de illo spescendo. diligentiam compleuerit. nisi forte p cōiutilitate. Vnctio spūs sancti doceat illud tunc agenduz. ut xps fecit i publicatōe vitatis sacri.

Capitulum. xliij.

Proterea cum derisores seu irrisores magna mala faciāt in eccl'a occidē

tes cōceptus spūales bonoz operū d irrisionis vicio tria pncipaliter uidēda s̄. Prio eq̄le viciū fit z qd fit irrisio. Secūdo quā d testabile fit. Tertio utz zilus fit licit? **Q**uantū ad p̄nuz notat Tho. 2. 2. q. lxxij. z sequētibz q̄ iniuria z iniustitia fit verbo per quinq; uicia. Sunt. n. quintuplicia bona hoīs. q̄ntū ad ppositū sufficit videlicet. fama. honor. amicitia. gloria seu testimoniū conscientie: z bōa nature z fortune. Detractor famam recipere nititur. Contumeliosus seu uiciator honorez. Sufurro amicitiam inter aliquos uult tollere. **D**erisor ad confusionem conatur proximi. z eripere uult gloriam bonoruz aie. Maledictus uero penaz imprecatur. z si peccatum alicui optat: tamē illud facit in penam pximo. Et q̄rtuō prima uicia eo ordine q̄ ponūt seu excedunt in malicia. quia detractor est mal⁹. peiō d̄ ueritiam inferens. quem excedit sufurro. qui amicum recipere gestit. Et adhuc peior est irrisor. intelligi semper ceteris paribus Sed etiam interdum pessimi sunt maledicti. **Q**uale autem b peccatum sit derisio: z ab alijs distinctum notandum secundo fm tho. ubi prius. q. lxxv. q̄ peccata uerboz sunt p̄cipue p̄sanda fm intentionem proferentis

Et ideo fm diuersa que quis in
tēdit contra aliū loquēs. h^o uōi
pēca distinguuntur. Sicut enim
aliquis conuiciādo intendit cō
uiciati honorem deprimere. et d
trahendo diminuerē famā. et su
furrando tollere amicitiaz ita
etiam irridendo aliquis inten
dit. q̄ ille q̄ irridetur erubescat
Nam de opere uirtuoso aliquis
apud alios et reuerentiam mē
tur et famam et apd seipsum bo
ne conscientie glām fm illd. ij.
cori. j. ((Gloria nra h̄ ē testimo
nium consciētie nostre)) unū ecō
trario de actu turpi et uicioso a
pud alios quidem tollitur homi
nis. honor et fama. et ad hoc cō
tumeliosus et detractor de alio
dicunt apud seipsum autē per
turpia que hic dicuntur aliquis
pdit conscientie gloriaz p̄ q̄ndā
confusionem et erubescētiā. et
ad hec turpia deicit derisō. Et
quia hic est finis distinctus ab
alijs iō etiam peccatū irrisionis
distinguitur ab alijs pēcis. Se
curitas enī cōscie et q̄es illi^o ma
gnū est bonuz. fm illud. Eccl.
ix. ((Secura mens quasi inge
cōuiciū)) Et ideo q̄ consciētiā
alicuius inquietat confundēdo
seipsum: aliquod speciale nocumē
tuz ei infert. **¶** Quando uero sit
peccatuz mōtāle: r̄idē ibidē sic
Yrissio non sit nisi d̄ aliquo ma
lo l' defectu. Malū autē si sit ma

gnū n̄ p ludo accipit. s̄ seriose
Unde si in ludum uel risū uer
tatur. ex quo irrisionis uel illu
sionis nomen sumitur: hoc est
q̄a accipitur ut puū. potest autē
accipi aliq̄d malū ut puū duplx
uno mō fm se. Alio mō rōne p
sone cū aut aliq̄s alteri^o persone
malū l' defēm i ludū ul' risū poit
q̄d s̄ se puū malū ē: ueiale est
et puū p̄m. fm gn^o suum. cum
aut accipit q̄i puū rōe persone:
sic defēs pueroz et stultorum:
paruz ponderāe solem^o. Aliquē
autē illudē ul' irridē ē cū oīno
p̄ipēdere et eū tā uilē estimā
ut de ei^o malo n̄ sit curādū s̄ sit
quasi pro ludo habendus sic de
risio est peccatum mortale et ḡ
uius q̄ contumelia que similtē
est in manifesto: quia contumeli
osus uidetur percipere malum
alterius seriose. irrisor autē
illud. et ita uidetur esse maior
contemptus et debonoratio. Et
secundum hoc illusio est graue
peccatum et tanto grauius quā
to maior reuerentia ~~debetur~~
personē que illuditur. **¶** Unde d
grauissimum est irridere deum
et ea que dei sunt secundum il
lud Ysa. tricesimoseptimo ((cui
exprobaſti et quem blasphema
ſti. et super quem exaltaſti uocē
tuam.)) Et post subditur. ((ad
sanctum israhel)) Deinde secun
dum locum tenet irrisio parētū

Un̄ puer. .xxx. ((Oculū qui sub
sanat p̄em : ⁊ despicit paruum
m̄is sue effodiant eū corui de
torrentibus ⁊ comedant eū filij
aęle)) Deinde iustorū derisio ḡ
uis ē. quia honor ē v̄tutis p̄mi
um. Et contra hoc dicit̄. iob. xij
((dridetur iusti simplicitas)) que
quidem derisio valde nocua ē
quia per hoc hoies a bene agē
do impediuntur fm̄ illud greg.
qui in aliorum actib⁹ bona exo
riri cōspiciūt: mox ea manu pe
sifere exprobatōnis euellunt.
Et quāuis lud⁹ nō importet ali
qd̄ cōtrariuz caritati f̄spectu ei⁹
cum quo luditur (in̄ amicos ei
interduz ludi) p̄ tñ importare
aliqd̄ cōtrariū caritati respectu
ei⁹ de quo ludit̄ p̄pter t̄ptum
e ut dī. tā ē. hec de tho. **Q**uo ad
ad secūdū principale d̄risio est
valde detestabile uicium tripli
ci d̄ causa. P̄rio quia p̄ irrisores
diabolus occidit. necat ⁊ suffo
cat paruulos ecclesie. cum bo
num inchoatum propter eos di
mittitur: et interdūz plus nocēt
quam heretici. **U**nde sunt
sicut pharao. qui submersiōe p̄
uulorum populū israel delere
noluit. Exo. j. Sunt sicut hero
des qui christum puulū occidit
uoluit. ⁊ puulos postea occidit
inocētes. Mathe. ii. Secūdo
irrisores malis animalib⁹ assimi
lātur ⁊ eis peiores sūt. Draco ei

stetit. Apoc. xij. an̄ mulierē que
erat peitura. ut cū pepissz duo
raret filius ei⁹. Sz irrisors p̄tuz
matris non expectant. uicz ecclie
fructuz quē p̄posito bono cepe
rūt ei⁹ fideles. Sunt uulpecule
uineā dñi demoliētes. Lan. ij.
((capite nobis uulpeculas paru
las q̄ demoliūtur uineas.)) Sūt
etiam bufones qui non possūt
odorē ⁊ florē bone uite sustineē
Tertio irrisores nocēt multis. ⁊
ipij sūt in om̄s In̄ deū qz rursus
crucifigunt filium dei. hebre. vj
Et fm̄ p̄s. super dolorē ulneruz
eis addūt. dū aias pro q̄bus mō
tem sustinuit ei aufert. Sūt d̄ri
sors impij i p̄imum dū ulnus
sp̄uale iaz per p̄niā sanatum ite
rum renouāt ⁊ scidūt. Job. xli.
((concidit me ulneī sup uuln⁹))
Sūt impij in matrē eoz ecclia:
tā i militātem q̄ triūphantē dū
defraudāt eam gaudio quod ha
bere debuit de conuersione pec
catorum. Magna reuera crud
litas necare iniuste filium quez
mater pp̄ria genuisset magnis
doloribus. Sic in proposito ma
gna est crudelitas penitentem
magnis fletibus ecclesie conuer
sum peruetere irrisionibus. Naz
Johan. xvj. ((Mulier cum pa
rit tristitiam habet.)) Sunt ⁊
ipij in se. qz cum in mari mundi
scilicet naufragentur pp̄ eorū
p̄cā tñ p̄nie tabulam secundam

post naufragium stēnāt ul' uili
 pendunt. **U**nde sacra scriptu
 ra cōtra iridentes gūes penas
 fluminatas commemorat. Naz
 i. re. xxv. nabal uerba nūciorū
 dauid deridens ait ((Quis est fi
 lius ysari. Hodie increuerunt s̄
 uī qui fugiunt dños suos)). Und
 post pauca misere mortuus est
 deo eū necante prius aut dauid
 iurauerat euz z domū suā totā
 interficere. Sic. ij. reg. vj. post
 quā dauid luserat ante archaz
 dñi z saltauerat egressa est in
 occursum dauid nichol eius o
 xor z dīdēdo ei ait ((quā glorio
 sus fuit rex isrl' hodie discoop
 ens se ante ancillas seruatorū su
 orum. z nudatus ē quasi si nud
 tur unus de scurris. Igitur mi
 chol filie saul nō est natus fili
 usqz ad diem mortis sue)) z. iiii.
 re. ii. cum descēderet heliseus p
 uiam pueri parui egressi sunt d̄
 ciuitate. z illudebant ei dicētes
 Ascende calue ascende calue.
 egressiqz sunt duo ursi de saltu
 z lacerauerunt ex eis. xliij. pue
 ros Luce. xvi. postquā christus
 predicauit nemo pōt duobus
 dñis seruire. non potestis deo
 seruire z mammonē sequitur.
 ((audiebāt aut hec oīa pharisei
 qui erāt auari z dīdebāt euz. z
 ait ill' ihs. Vos estis qui iustifi
 cat uos coram hoīb'. de' antez
 nouit corda uestra)) Un' actu. ii

discipulis deuotissime spiritam
 sanctum accipiētibus alij eos ir
 ridebāt dicētes qz musto pleni
 sūt iō spū scō ceci manētes cāne
 rūt. **Q**uo ad tertium ē dubiū g
 utrum ridere sit peccatuz? Rñ.
 fm alex. de hal. parte. ij. Qui
 dā ē risus qui causatur ex iocū
 ditate spūali. z iste non est pec
 catū. s̄ est meritori' uel effcūs
 meritorie cōplacētie. Est ei fru
 ct' spūs de quo apłus ad gal.
 v. loquitur ubi numerat etiam
 gaudium. benignitatem. z alia.
 z phil. iiii. ((Gaudete in dño sem
 p. iterū dico gaudete)) de q' risu
 etiam d̄r muliere forti. prouer.
 xxvi. ((Reddit in die nouissimo
 ((Dic risus non est cū cachino
 Unde bñs benedictus tertium
 gradum humilitatis pōit n̄ esse
 p̄mptū risū. Sic etiā modestus
 risus in eutrapelia meritorie fi
 eret. Unde albē. super luc' vj. c.
 ue uobis q' reditis dic' bon' hō
 non cachinis sed moderate uix
 ridet. Et seneca. Sciro q' uerū
 gaudium seuera res ē. Et secun
 dum illud. ecclī. xxj. ((fatu' in ri
 su exaltat uocem suā sapiēs au
 tē uix tacite ridebit)) Secūd' ē
 q' causatur. ex māsuetudie natu
 re: z passionis humane p̄prius
 effectus. z p̄t fieri s̄n peccato z
 merito ut in dormientibus. i pu
 eris. z in q̄busdā m̄ tā subito fit
 ut ratō p̄uenire nequeat sic alie

quedam passiones. Tertius ē q̄
 prouenit ex cordis lasciuia seu
 ex iordinata delectatione. Et si
 tūc hō delectat̄ i creatura pptē
 se et ibi constituitur ultimus finis
 hominis sic dictū fuit supra pre
 cepto primo. ca. v. b. tūc ē mor
 tale p̄m. Similit̄ si morose de
 lectatōis consensum h̄z in actu
 p̄i mortalis. ut dicet̄ in penulti
 mo p̄cepto. Sicut si plac̄z deli
 berate in cogitationib⁹ v̄bis v̄l
 opibus. que alias sunt mōtalia
 p̄ca. De isto risu dicit. x̄pus luc.
 vi. ((Ue uobis q̄ nūc ridetis. q̄a
 flebitis)) Ue autē dicit p̄cz mō
 tale. Si autem ex surrectōe q̄s
 rid̄z uel s̄n̄ s̄nsu in mōtale. s̄z
 tm̄. ex q̄daz lenitate ai: ueniale
 fieri posset sic sara. gen. xvij. d̄
 priori risu qui est p̄m mortale
 sup̄ illo luce. viij. ((Ue uobis q̄
 nūc ridetis)) dicunt expositores
 cōmuniter qui ridetis sc̄z p̄ iep
 tā leticiam ad p̄m mōtale d̄cli
 nātez fm̄ illud p̄v. ij. ((Qui letā
 tur cum malefecerint. et exultāt
 in rebus pessimis)) Ordie ḡ cōt̄
 rio faciamus. mō lugēdo ut con
 solemur. Nā i malis puer. xiiij.
 ((risus dolōr miscebitur et exte
 ma gaudii luctus occupat)) sed
 in duotis. Mathe. v. ((beati qui
 fletis quoniam ridebitis)) Et. ps.
 ait ((Euntes ibāt et flebat mittē
 tes semina sua. uenientes autē
 ueiēt cū exul. et)) itē luc. xxiij.

((nōne sic opōtuit pati x̄pum et
 ita intrare in gloriam suam.))

Seq̄. vi. p̄ceptū. La primum.

Nunc de. vi. precepto
 occurrit dicēd. quo d̄z
 nō mechaberis. Me
 chia autēz p̄pe dicit̄
 adalterium uiri. Adalterium a
 uero ē oīs iordiat⁹ concubitus
 maris et feie. quo iugalis tho
 rus uiolatur. In h̄ ḡ sexto man
 dato d̄ns uolens prohibere oēs
 inordiatū cōcubitū non dixit ge
 neraliter nō adulterabis. s̄z sp̄ā
 liter non mechaberis. Est enī p̄
 prie mechia adulteriū uiri. Quō
 deus posuit p̄p duo. Primo ad
 significādū q̄ adulteriū uiri aut
 alter eius illicitus cōcubitus ē
 primo et principaliter p̄bitus
 tāq̄ illud q̄ p̄ se ē maius pecca
 tū q̄ muliens adulteriū l̄ forni
 catio. Uir. n. s̄z Aug. d̄ adulteri
 nis iugis ē fortior ad resisten
 dū occupat̄ie q̄ h̄z rōez maio
 rē et mulier ē sibi ad regendum
 cōmissa. Ideo peccat directe
 et p̄ se grauius fornicādo q̄ mu
 lier lic̄z utrumq̄ sit mortale uiz
 uiri et feie fornicatio. Dicitur
 aut̄ notāter directe et p̄ se q̄a p̄
 acc̄is illicita ē mulieris fōmca
 tō. et maxie adulteriū sit graui⁹
 p̄pter ea q̄ nata s̄t ex ea seq̄: ut
 plis occisio. impeditio conceptus

exhereditatio filioꝝ legitimorū .
 generis ignobilitatio pcuratio
 abortuum. zc. huiusmodi pp q̄ i
 maledictione relinquit memoi
 am eius. z dedecus illius nō ole
 bitur. eccl̄. xxiij. Secūdo dixit i
 spāli non mechaberis. Ad exclu
 dendū hūane pueritatis opinio
 nem. qua viri nōnūq; putant nō
 indecens vel turpe si fornicētuz
 imo de incontinentia gloriātuz
 z p oppositū mulierē uelut infā
 mē psequuntur. Unde Aug. d̄ d̄
 cem cordis dicit. Ad hoc dillap
 sa ē humana pueritas ut uir ha
 beatur qui uictus ē a libidine z
 non habeatur p uirō : qui ē libi
 dinis victor. **D**oc ergo māda
 to. non mechaberis secundum
 Aug. exo. xx. phibetur etiaz ois
 illicitus concubitus: z etiaz om
 nis genitalium membroꝝ usus
 uel ctactus siue fiat per ocubi
 tum siue illicitus z iordinatus:
 siue etiam inaturalis qui fit ad
 pcuratōem libidinis z causa ex
 periende veneree delectatōnis.
 De hoc ergo luxurie vicio tria
 principaliter iā sunt videnda .
Primo q̄ detestabile sit istd̄ vi
 ciū. Secundo de remedijs d̄ lu
 xuria. Tertio d̄ falsis excusatio
 nibus quorūdā dicentiuꝝ se non
 posse trinare. **Q**uātū ad p̄mum
 notandū q̄ hoc uiciū in se ē ab
 hominabile ppter quinq;. **E**st
 enim nociuum quintuplici q̄n

q̄ generibus nociuuz z displici
 bile. z ē pp triplices eius effect⁹
 miserabile. Abhominabile ē pri
 mo. quia ē anxiatiuū z peniten
 tiā inducens. Dico. Appetitus
 fornicatōis anxietas ē. satietas
 vero penitentia. Und̄ pcedētia
 sunt anxietates multe quas d̄s
 spias uocat Osee. ij. di. ((Sepiā
 viā tuā spias)). Spine sunt vigi
 lie. timōes expense z sollicitudi
 nes. Scōo ē erubescibile viciū.
 Unde Job. xxiij. ((Ocul⁹ adul
 teri obseruat caliginē. Illud nā
 pclamat)) z Seneca d̄ diogenē
 qui caninus d̄r ut Aug. dicit in
 de ciui. dei. Tertio ē fetidum.
Unde Job. i. ((Fumenta cōpu
 truerunt i stercorebus suis)) ubi
 fm greg. stercoꝝ luxuria ē: z cō
 putrescere ē mori. Nam ēt ad
 litteram dicit Uilb. d̄ vicijs vi
 ri spūales fetorē huius peccati
 interdū sentiunt. ut scolaris qui
 p̄ntiam scorti i sua domo sentie
 bat p fetorē. z archidiaconus q̄
 dam in seruo sentiebat. quādo
 fornicatus fuerat. Quarto ē fe
 dū seu maculosum. Unde super
 illud. i. cor. vi. ((omne peccatuz
 q̄cūq; fecerit hō extra cōpus ē.
 q̄ aut fornicatur in corpus suuz
 peccat)) Dicit glo. **L**etera pec
 cata tm̄ animā maculant. forni
 catio uero non tm̄ animam sz z
 corpus cōtaminat. Et Seneca
 In uoluptate nihil ē magificū

nihil q̄ naturam deo proxima
 deceat. quia mēbroꝝ uiliū ac
 turpiū ministerio uehemēs ō
 lectatio exitū fedat. Quinto ē i
 fame. vñ eccl̄. xlvij. ((Inclinasti
 femora tua mulierib⁹ (⁊ postea
) maculā dedisti in gloria tua.))
 Est igitur luxuriosus iam q̄daz
 infernus hñs ignē ⁊ cupie fetorē
 d imunditie ⁊ vermē ⁊ scie. Secūdo
 luxuria. ē quinq; generibus no
 cūa uel displicibilis. Prio deo:
 cuius tēplū uiolat ⁊ polluit. Un̄
 i. corin. iij. ⁊. vi. ((Nescitis. quia
 tēplū dei estis uos : ⁊ spūs dñi
 habitat iu uobis. Si quis autē
 tēplū dei uiolauerit. disperdꝫ il
 lum deus)) . Et sequitur ((empti
 estis p̄cio magno . glorificate ⁊
 portate deū i corpore v̄fo)) Su
 per quo ultimo uerbo dicit glo.
 Si n̄ parcis tibi pp te. uel parce
 tibi pp deū. q̄ sibi fecit te domū
 Secūdo displicet angelis oibus
 quia hō relicta spūali natura p
 tem iumentā sociat sibi ⁊ eidē
 se copulat. Unde in uitas patrū
 Angelus ad aspectū fornicatōis
 nares obturauit: non autē ad fe
 torem cadaueris . Displicet autē
 ualde pprio angelo quia fz. ps.
 Angelis suis deus mandauit de
 te ut cus. te. Multum enim dis
 plicet iuueni. Qui tradisset in
 custodiam rex filiam suaz. si cu
 stodia negligētia uiolāet. Dic ḡ
 Ber. In quouis āgulo. i. quouis

diuersorio : reuerentiā exhibe ā
 gelo tuo. ⁊ ne audeas illo p̄nte .
 q̄ me uidente non auderes .
Tertia luxuria iniuriatur mul
 e tum proximo. qz rapit ei nō sua
 sed seipm. Jō puer. vi ((Nō grā
 dis ē culpa cū quis furatus fue
 rit. Furat̄ ei ut esuriētē impleat a
 nimā dephēsus quoq; reddet se
 ptuplū. Qui at̄ adulter ē pp cor
 dis iopiā p̄det aiaz suā)) Inops
 ei ē adulter corde. quia insipies
 carēs di sapia: iops etiā ē qz nul
 li altēi fidē seruat ut pꝫ i dauid
 ij. re. xij. q̄ fidlē militē pcurauit
 occidi factus adulf. Quarto no
 cet luxuria proprio subiecto in
 rebus. vtꝫ luc. xv. in filio pdigo
 qui ⁊sumpsit in luxuria oēs sub
 stantiā suā. Nocet in corpe. qz se
 nescere facit. uitā adimit. vires
 eneruat. Jō iterduz ēt multi pp
 unius luxuriaz interficiātur. ut
 pꝫ d̄ sychē filio. emor. ge. xxxiiij
 Nocet ēt i fama . Unde gen. pe
 multimo ((Ruben propter luxu
 riam per iacob priuatus primo
 genitura . Ruben inquit primo
 genitus meus)) Et post ((Prioꝝ
 in donis. maio in imperio)) sup̄
 esse debueras. sed sequitur ((nō
 crescas)) . **Q**uinto luxuria est
 displicibilis. quia ualde placet
 diabolo. ut patet in demonibus
 incubis ⁊ succubis. Unde Job
 quadrage. legitur Behemoth .
 in locis humidis dormire. Naz

in luxurie peccato demon semp
binos hoies lucratur. 7 emit p
vilissimo precio fede : 7 momen
tane delectatōis. **T**ertio lu
xuria ē abhoiabilis pp triplices
eius effect^o. Prim^o ē. qz luxuria
ē multū efficac ad capiendū ho
minē. Unū numeri. xxij. balaz
eam elegit ad uincendū israhel
quē alias uincere nequiuu sapi
entissimos cecauit. ut salomonē
7 dauid. fortissimos deiecit : ut
sanonem. **S**ecundus ē quod
luxuria est potens ad retinēduz
in malo. Undē prouer. xxij. ((Fo
uea pfūda os aliene similis vul
ue)) Qui iratus ē dñs incidet in
eam. Qui enim hoc uicio labo
rat. uix pōt capere ea que dī sūr
.i. corin. ij. ((Alis homo nō ca
pit ea q̄ sunt dei)) Et dañ. xij. in
senibus d̄ quibus dicitur ((decli
nauerunt oculos suos ut nō uid
rent celū nec recordarentur iu
dicioꝝ iustoz)) Unde 7 qui uxo
rem duxit. se excusauit cuz alij
se excusarent de ueniendo ad
uuiū : ut patet luce. xiiij. Terti
us effectus ē qz durissime serui
tuti subicit. Nam enim nobilis
simaz facit seruire corpori. 7 ei^o
turpissimo mēbro totūqz corpus
sue hoiem facit seruire mulieri
Unde Tullius. Ego nulluz libe
rā dico cui mulier impat leges i
ponit. Uocat ueniendum ē abi
cīt: abeundum ē. Dunc ego nō

mō seruū. sed nequissimū suū
iudico. **M**alicia ēt huius vi
cij patet ex septē filiabus quas
enumerat grego. xxxi. moraliuz
que sunt cecitas mentis. inconsi
deratio. precipitatio. amor sui. odi
um dei. affectus p̄ntis seculi. hō
ror 7 desperatio futuri. quaz p
prietates ostendit sanctus tho.
.2.2. q. cliij. dicens. Quando ife
riores potentie uehementer affi
ciuntur ad obiecta sua: cōsequē
ē qz superiores uires deordinen
tur 7 ipediantur in suis actibus
Per uiciū aut luxurie appetit^o
inferior. s. concupiscibilis uehe
menter intendit obiecto suo. s. d̄
lectabili pp uehementiā dlecta
tionis: 7 iō consequens ē ut p lu
xuriā maxime supiores uires d̄
ordinentur. s. ratio 7 uoluntas.
Sunt aut rōnis quattuor act^o
Primus quidez simplex intelli
gentia. que apprehendit aliquē
finem ut bonum. Et hic actus i
peditur per luxuriam fm illud
dañ. xij. ((Specties decepit te 7
cōcupiscentiā subuertit cor tuū
) 7 quantū ad hoc ponitur cecit
tas mentis. Secundus actus ē
consiliū de his q̄ sunt agēda pp
ter finē. 7 h̄ ēt ipeditur p cōcupi
scentiā luxurie. Et quantū ad h̄
ponitur precipitatio que impoz
tat subtractionem consilij. Ter
tius est iudicium de agendis.

Unde dañ. tredecimo senes.

auerterunt sensū suū ut nō rēcor
darentur iudicioꝝ iustoz & q̄n
tuz ad hoc poitur incōsideratō.
Quartus est preceptum ratōis
de agendis quod etiam impedit
p luxuriam. ne exequatur quod
decreuit esse faciendum. Ex pre
aūt uoluntatis sequit̄ duplex
actus inordinatus. quoz un⁹ est
appetitus finis. Et quantum ad
h̄ ponitur amor sui quātū. s. ad
delectationem quā inōdiatē ap
petit. Et per oppositum odium
dei iqtū de⁹ phibet dlectatōz
occupatam. Alius ē aūt appetit⁹
eoz q̄ sunt ad finēz. & quantum
ad h̄ poit̄ affectus p̄itis seculi. in
q̄tū. s. in eo uult frui uoluptate
Et per oppositū ponitur despe
ratio futuri seculi. quia dum ni
mis detinetur carnalibus dlec
tatōib⁹ : n̄ curat p̄uēire ad sp̄a
les s̄z eas fastidit. **Q**uo ad. ii. p̄
ncipale nōndū ē q̄ p̄tra luxuriā
vii. sunt remedia. nā cū luxuriā
sit ignis q̄dā. ollā seialiuꝝ uasoz
calefaciens oportet ut q̄s uel a
quam frigidā i ignē piciat. uel
liḡ subtrahat. ul̄ ollā ab igne se
moneat. Unō p̄mū remediū est
ō luxuriā ut ad aquaz recurrat
frigidā l̄ ad l̄ram se ifrigidando
l̄ lachrymis se rigz. l̄ aliq̄z aq̄z tri
blatōis sibi intēret ut disciplinā
bonā q̄s sibi det ul̄ flagellz se tō
tit̄. ul̄ capillis se trahat bābe ul̄
capitis ul̄ tribulatōnē ifermi ul̄

alterius saltem imaginetur. **I**ō
ecc̄i. xi. ((Malicia unius bore
obliuionem facit. luxurie multe
)) Sic in uitas patruz. pater qui
mulierez hospitans tēptabatur
cādela accēsa omnes digitos s̄
bussit. dicens. Si hunc ignē sus
ferre nequis: quomō sustinērs i
fernalem: Un̄ n̄ mix si quozūdā
aime domus luxurie ignis cre
mat. q̄ aquā tribulatōis assumē
tardant. Scdm̄ remediū est ut
tēptatus materia luxurie ut sūt
cibi & potus nociui. p̄ abstenen
tiam subtrahat. & sic deridēdus
foret. q̄ diceret sibi displiceꝝ do
mū suā iciezari q̄ accēse domui
ōtinue fasciculos flammigeros
iniceret. sic qui luxuria ardet. &
carnes uiruz & cetera superflua
n̄ uitat ((nam fm̄ ligna silue exā
descit ignis. Et fm̄ uirtatē hoīf
sic iracūdia illi⁹ erit)) ut d̄r ecc̄.
xxviii. Tertū remediū ē ut q̄s
se elonget ab igne luxurie usu
auditi. tactu. & choabitatione
mulierum quantum ualet.
Quod iubet apostolus prima
Corinth. sexto. dicens. ((Fugi
te fornicationem)) Ubi ambro
sius. Cum aliis nempe uicis po
test expectari conflictus: hanc
fugue ne approximetis: quia
non potest aliter melius uinci.
In cuius exemplum ioseph
fugiens pallium in manu mul
ieris reliq̄. ut genesis .xxxix.

h Quartum remediū cum luxuria non sit qualiscunq; ignis .sz infernalis oratione opus ē. Et si cut patientes hunc ignez qui infernalis dicitur .vel sancti antonij non recedunt de ecclia sācti antonii nisi liberentur. sic tales nisi iuuētur ab oratione non cessent. z adiutus quis deberet sancto gratias quotidie agere. qui eum iuuat . Hoc remediū doceat sap. vii. ((Sciui q; non possū aliter esse continens: nisi deus det : Et hoc ipm erat sapie scire cui esset hoc donū. adū dñm z dep̄ catus sum illū)) Spāliter aut virgini virginū hic seruiēdū ē. sed a uotis stultis z indiscretis cauēdum. **i** Quintum remediū ē occupatio seu labor. Sunt. n. tria in hoie occupanda v3 mens principalissime sensualitas . z corpus ne ocium habeant . alias p̄ has tres partes velut primas temptatio intrat. **U**nde in uitas patrum patres dixerunt occupatū uno . ociosum uero pluribus demonibus temptari. Et Bernar. **D**iam temptationū z malaz cogitationū sentina ē iners ociaz . Et Hiero. ad rusticū. Semp a liquid operis facito. ut te diabolus inueniat occupatus. Mens enim occupanda ē meditatione scripturaz. **U**ndō hiero. ad rusticū. Ama scripturaz studia: z cānis uicia non amabis. Sensua

litas etiam aliquo tristabili castiganda ē: ut in primo mēbro dictum est ne lasciuat. Corpus ēē corporali labore grauanduz est interdum. Unde in uitas patrum. quidam pater cuz essz artifigulus: z nimis impugnātur a fornicatōne: figurauit de luto uxorem. corporiq; dixit. **E**cce nunc pro te z uxore laboraf oz Et post paucos dies cum temptatio non cessasset figurauit de luto filiam dicens. **E**cce nunc z filiam nutrire oportet. **L**uiq; labore nimium uexaretur dixit corpori proprio. **S**i hunc laborem ferre non uales: noli fornicari. Quam diligentiam uidens deus. ab eo temptatōez fugauit. **S**extum remediū est elemosina. **U**nde. i. thi. iiii. ((Pietas ad omnia utilis ē)) vbi glo. ambro. **S**i quis misericordiaz sequitur si lubricum carnis patiatur uapulabit quidem: sed non peribit. **S**anctus tho. in. iiii. di. xlvij. dicit. **N**ō peribit idest disponetur p̄ talia opera mie ad n̄ peundā. **S**eptimum remediū est attentione custodia memorie. cum in uocatione diuine gratie ne inimicus menti cogitationes luxuriosas inserat. et si immiserit: statim expellamus conatu z oratōne: sic enim caput serpentis cōterim⁹. **S**ic secūdā. ps. ((Beat⁹ qui tenebit. et allidet paruulos

sua ad petram. hic fm cōe die
 tum principiis obsta. sero medi
 cina peratur. Sicut enīz faciliē
 corui in orto tuo nidificantē ex
 pelluntur si prohibent cum sola
 ligna siue stipulas comportare
 inceperint. difficilīus si oua ge
 nuerint. sed difficilīme cū ope
 pullos habuerint sic etiam faci
 liter cogitationi fr̄sistit quis dif
 ficili^o delectationi. sed difficili
 me cōsensui seu opi((optimū ē ez
 go gr̄a stabilire cor))hebre xiii
 Quo ad tertium principale no
 tandum q̄ multi luxuriosi sunt
 q̄ dicūt se n̄ posse cōtinere. quod
 n̄ ē uerum si ad p̄rata media tē
 derēt q̄ p̄ba^t tripliciter. P̄rio
 autoritatibus scripture. nā gen̄.
 iiii. ad chayn de^o dixit((Sub te
 erit appetitus tuus et tu domia
 beris illius))Itē ec̄. xv. de^o dī
 cit homini. Apposui tibi ignez
 et aquaz ad quod uolueris pone
 manum. Ante hoīez uita et mōs
 bonum et malū. quod placuerit
 dabitur illi. et ap̄stol^o. i. cori. x.
 ((fidelis de^o q̄ n̄ permittit uos tē
 ptari supra id quod potestis))Et
 xp̄s mat̄. xi((Iugum meū lūa
 ue est. et onus meum leue et quo
 modo leue si ipotabile. et. i. Jo.
 v((Dec ē caritas dei ut mādata
 eius custodiamus. et mādata ei^o
 graua nō sunt))et hiero. Male
 ledictus q̄ dīc̄ deum precepisse ī
 possibile. Et augustinus. Nemo

peccat in eo q̄d uitā n̄ p̄t. quia
 fz eūdē peccatū ē a dō uolūtari
 um. q̄ si non esset uoluntarium
 non esset peccatū. Et ne duz ista
 theologi sed etiam tradunt phi
 losophi. nam ut dicit ph̄s. iiii.
 eth̄. sumus dñi oīm n̄ra^o opera
 tionuz a principio usq̄ ī finem.
 et seneca. Obmitte excusationes
 Nemo peccat inuitus. **S**e m̄
 cundo idem oñditur experiētia
 humanorum actuum. Nam ab
 actu luxurie facit cessare uere
 cūdia uisione paucorum hoīm.
 Lur ḡ nō attente imaginata: a
 temptato uisio dei et oīm āge
 lorū et sanctorū. Ideo boetius ī
 fine. v. de cōsala. ph̄ie. Magna
 uobis si dissimulare non uultis
 indicta est necessitas probitatis
 cum ante oculos iudicis agitis
 cuncta cernentis. Itē ab actu
 fornicationis cessare facit timō
 mutilationis uel mortis corpa
 lis intense imaginatus ut patet
 in istis qui fugiunt mortem ad
 loca ubi nulla est mulier. Lur ḡ
 non idem faceret timor mortis
 eterne et utriusq̄ hominis. Und̄
 prouer. xx. ((Dolor ulneris ab
 sterget mala))Itē ab actu lu
 xurie cōpesceret amor pecunie
 ut si ex continentia lucrari debe
 ret quis cast^o uel mille mācas
 Lur ḡ n̄ cōtineremus pp̄t regnū
 celoꝝ p̄pter q̄ q̄daz se castrauē
 rūt mat̄. xix. Ideo bern̄. dixit

Ignosce dñe excusamus. tergi uersamur: uix ē aliquis qui i eis que ad te sunt uelit experiri qđ possit. Et qđ p̄mptissime p̄t secundu carnem. uel secūdu seculū siue timor impulerit siue cupiditas traxerit. Tertio patet idem a simili in irrationabilibus. Nā piscis se t̄pare p̄t ab esca si h̄num suspicatur. auis a cibo et th̄s si dolum suspicatur. animalia a laqueo cauent abscondito. Tur ergo homo se non temperz a ueneno luxurie. a cibo d̄lectationis et a laqueo demonis cuz talia uere cognoscat: vnde eccl̄. vij. ((Inueni mulierē amariorē morte)) mulierē. i. uoluptatez qđ corpus necat et animam.

Capitulum secundum

Iam de spēbus luxurie et eius fomentis tria sunt uidenda. Primo qđ sint spēs luxurie. Scđo que sint occasiōes graues luxurie ut cantus. tactus. et oscula. et qñ sit p̄ca c̄boree et h̄mōi. Tertio qualia p̄ca sint tact^o. oscula et huius a mōi quo ad ḡdus. Quātū ad .i. notādū fm tho. 2. 2. q. cliij. qđ plures s̄t d̄rie seu spēs luxurie qđ ponūtur. xxxv. q. i. ca. Lex illa: et excedunt se in malitia fm qđ gradus hic ānumerā. Pr̄ia est simplex fornicatio. Secūda pe

ior. s. adulteriu. Tertia incestus et utrāq; aggrauat raptus. Quāta sacrilegiū. Quinta uicium contra naturam. omnibus istis peccatuz contra sextum p̄ceptum.

Prima ē simplex fornicatio qđ ē cūcubitus soluti cū soluta prius corrupta qđ dicitur propter stuprum. quod non est simplex fornicatio. et intelligitur fm Alex. de hal. i suo tertō. Solutus et soluta: a uinculo matrimonij s̄anguineitatis ordinis. religionis et uoti continētie. Unde fōnicatio p̄prie d̄r luxuriosus us^o uidiuarū meretricum. et concubiarum et iam corruptaz aliaz. hec simplex fornicatio sp̄ ē mortale p̄m. Qđ p̄z primo thobias .iiij. ubi thobias ait filio suo. ((Attēde tibi ab omni fōnicatōe et preter uxorez tuā nō paciaris crimē sc̄i)) crimen aut̄ impōtat p̄m mortale. Item gal. v. p̄missa fornicatione et aliis quibusdaz uiciis d̄r ((qui talia agūt regnum dei nō possidebunt)) et ii. cor. vi. ((nolite errare neq; fornicari. neq; idolis seruiētes neq; adulteri etc. (plura ibi ponit. et sequitur) n̄ (scilz tales) regnū dei possidebunt)) Ephē. v. ((Scitote qm̄ ois fornicatō aut i mundus aut auarus quod ē idoloꝝ seruitus non habz hereditatem in regno dei)) Unde numeri .xxv. legitur qđ cum fornicatus

esset populus isrl' cum filiabus moab. iussit deus cunctos principes populi suspendi in patibulis cō solē. et occisi sunt de pplo xliiii. milia. Ex quo pz qd omnes sequentes spēs luxurie sunt sem p p̄ca mōtalia. q̄a q̄libz specieꝝ sequentium est magiō quā sit simplex fōnicatio. **S**c̄da species ē stuprum q̄ ē illegittim⁹ ꝓcubitus quo uirginalis integritas corumpitur nulla pactōe. s. coniu gali precedente. Et est ḡuior q̄ simplex fornicatio. Nam ualde multa mala ex stupro sequuntur. Primo quia iniuriatur v̄gini si eam ui opprimit. uel si eaz n̄ op p̄mit ui. tñ eam seducit pp̄t qd si eam ui opprimit ul' seducit tenetur i foro conscie ut eā ducat aut ei satisfaciatur. uel se cum ea cōp̄dat. uñ. exo. xlii. Si seduxerit q̄s uirginem nōdū d̄sp̄sataz dōmieritqz cū ea. dotabit et hēbit eam in uxorem si aut pat̄ v̄ginis dare noluerit. reddat pecuniam iuxta modum dotis q̄z uirgines recipere consuerunt. Et si q̄a uirginem rapuerit z stu prauerit ad huc ḡuius est p̄c̄m Et similiter si ui opprimat. Se cūdo infamiaz potest corrupta icurrere. Tertio uirgo p̄ stuprū sepe impeditur a legitimo ma trimonio contrahēdo. q̄r p̄pter infamiā eaz nullus ducet facili ter. Quarto. ponitur in uia me

retriciandi. q̄r fama pdita z uir ginitate pronior fit ad malum. Quinto in corpe z aia d̄struit. **S**exto seq̄t nōnūquam uolū taria impeditio prolis per uene na sterilitatis z ꝓcubitus in de bitos p̄ci contra naturaz. Septi mo uolūtaria procuratō abōsu um z occisio plis nōdum bapti zate iterdum. Octauo stuprans sic deteriorat terraz v̄ginis. qd ista q̄ poterat r̄ddere fructū cē tesimum. solum reddit sexagesi mum uel tricesimū. Nono reci piū thesaur⁹ irrecupabilis v̄ginitatis. cū quo n̄ dispensat̄: q̄r a nemine reparatur. Duius pec cati magnitudinez ostendit scri ptura genesis. xxxiiii. d. quod si chem filius emoz qui dynaz fili am iacob d̄florauit ideo interfe ctus est cum patre suo z toto po pulo urbis sue. **T**ertia species c luxurie est adulterium. Est aut̄ adulterium illicitus concubitus quo coniugalis thorus. uiola tur: z dicitur adulterium quasi accessus ad alterum thorum. Et semper est mortale peccatuz Et si utraqz persona ē in matrio nio cōstituta est grauius quam si solum altera. Aggrauatur eti am p̄ uiolentiam. ut si alicuius uxor ui rapiatur de domo mazi ti. z iterum fit ḡuius si uxor ra pta ui per uiolentiaz opprimat̄. **T**erum aggratur peccatum

per alias circunſtãtiã ſz ſi una
 pſonã fuerit religioſa ⁊ alia i
 matrimonio cõſtituta . aut una
 fuerit in ſacriſ ordinibus . ⁊ alia
 in matrimonio . aut ſi fuerint ad
 inuicem conſanguineæ . Viri et
 ut ſupra patuit ceteris paribus
 plus peccant q̃ mulieres quarũ
 d deberent eſſe rectores . **Quã**
 tum aut malum fit adulteriũ p̃
 ex . viij . **Primo** quia aſſimilatur
 homicidio quodãmodõ : ⁊ ẽ maius
 oĩ pecunie furto . ⁊ ſic fit iniuria
 aut coniugi pprie . aut aliene .
 Tur ei uir ⁊ mulier ſint vna ca
 ro . qui auferit uxorẽ ſuã alicui .
 idem ẽ ac ſi ei ſeipm̃ auferret .
 Unde adulterium exuperat oẽ
 furtum . quia q̃ auferretur . videli
 cet creatura rationalis melius
 ẽ q̃ quecunq̃ terrena ſubſtãtia
 Adcirco prohibitõ adulterij im
 mediate ponitur in decalogo p̃
 prohibitionem homicidij : ⁊ an
 te phibitionem furti . Unde cle
 mẽs papa dicit . Quid in oĩbus
 p̃cis adulterio grauius . Scõz i
 penis ⁊ locũ . Sz ſur ſuſpẽditur
 p̃ parua re . ⁊ adultẽ quaſi nihil
 patitur . Etiam adulter qui p̃cat
 cum ſoluta ſe furatur uxori legi
 time . **Secũdo** fit per adulte
 rium iniuria magna deo . cuius
 ſacramentum uiolatur ⁊ macu
 latur q̃ in paradifo inſtituit . in
 carnatus approbavit . ⁊ paſſus
 ſanctificauit . Contra illud col .

ij . **Uiri diligite uxores veſtras**
 ſicut ⁊ xp̃s eccleſiaz ſuã dilexit .
 Pro qua ſz ſanguinẽ fudit ⁊ d̃
 cuius xp̃i latere ſacramẽta oĩa
 fluxerunt . Adulter ei q̃ deus d̃
 iunxit ſepat . Tertio ex adulte
 rio ſequuntur homicidia ſepe .
 Unde . ij . **Re . xi . ſtatĩ** poſtq̃ da
 uid adulteriũ omiſit p̃curauit
 occidi fidelẽ uriã milite ſuum .
Quarto tales infortunati ſunt
 ſepe in tranſitorijs rebz : ut pa
 ter in eodez dauid . cui . ij . re . xij
 Deus poſt adulterium dixit ((
 Non recedet d̃ domo tua gladi
 us uſq̃ in ſempiternum . eo q̃ d̃
 ſpexeris me ⁊ tuleriſ uxorẽ urie
 ethel .)) **Quinto** interdum ex
 adulterio ſequitur exhereditatõ
 filiorum legitimoruz in malum
 magnũ t̃prale eoz . ⁊ i malũ aie
 adultere que tenetur reſtitueſ .
 Uñ ec̃ . xxxiiij . ((Mulier ois re
 linquens viz ſuuz peccabit . ſta
 tuens hereditatem ex aliẽo ma
 trimoio .)) Propter hec omni le
 ge prohibetur adulteriu . ⁊ gra
 uibus penis punitur . **Sexto**
 adulter contra omnem legẽ pec
 cat . Primo d̃ legẽ naturẽ que di
 cit . q̃ tibi non uis fieri alteri ne
 feceris . Nullus autẽ ẽ qui uellet
 uel uelle d̃beret q̃ alius cũ ſua
 uxore . uel filia luxuriaretur .
 Ideo geneſis . xvi . Abimelech
 ſtatuit qui non fuit de lege cir
 cunſoz : ut quicunq̃ uxorem
 ⁊ iiii

abrahe tangeret occideretur. et
 lex roanorum fuit usq; ad theo
 dosiu xpiani rpa. adulteram per
 petuo atro clausaz manere. Et.
 ff. no. li. x. ca. iij. Lex humana
 punit adulterum pena capitis.
 qd hodie seruat in qqsda xpia
 noz terris. Lex etiā uet^o diuina
 sic dicit leui. xx. (Si mechat^o fu
 erit qs cū uxore alterius. et a
 dulteriuz ppetrauerit. cū uxore
 proximi sui morte moriatur.)
 Et numeri. v. p. iudicium zeloti
 pie aduereze d^r. Si declinasti a
 uiro tuo ac si pulluta es. et con
 cubisti cum altero uiro his ma
 ledictionibus subiacebis. Det te
 deus in maledictionem exēplū
 q; cūctorum in populo: putresce
 re faciat femur tuum. et tumens
 uterus tu^o dirumpatur. Septio
 quodam mō infames efficiunt
 adulteri et aduereze. Unde ut
 supra apud romanos usq; ad
 tēpora Teodosij. adultera per
 petuo causa atro tenebatur
 et ea ut scōto leones uti poterāt
 sed theodosius imperator hanc
 penam in aliam commutauit.
Quarta species luxorie est ince
 stus. qui est illicitus concubitus
 sanguineoz ad inuicem in gra
 du prohibito siue sit inter con
 sanguineos siue inter affines.
 Et peccatū hoc tanto est graui^o
 qnto gradus sanguinitatis ē
 propinquior. Quantum autem

peccatum istud sit detestabile
 patet p aplum .j. cori. vj. q tra
 didit sathane illum fornicato
 re q cum nouerca sua fornicat^o
 fuerat. et secundi. Regum xiiii.
 amon q sororem suam cōrupat
 a fratre suo absalon interfectus
 est. **Q**uinta species est sacrile
 giū quod ē illicitus concubitus
 quo continentia deo sacrata le
 ditur siue uiolatur. Et dicit Ale
 xan. de. hal. qd continentia deo
 sacrata dicitur continentia de
 religiosis professis siue uiris si
 ue mulieribus. et in his qui sus
 ceperunt sacros ordines et qui
 uorum continentie emiserunt.
 Omnium ergo talium cōcubit^o
 sacrilegium est. Dicitur. enim sa
 crilegium uiolatio siue lesio. ul
 irreuerentia illicita ul usurpa
 tio sacre rei inuito domino. Et
 dicitur sacrilegium quasi sacri
 ledium. id est sacrum ledens.
Quelibet autem dictarum
 continentiarum est res sacra
 quia deo oblata. **E**t est acus
 religionis ipsa obseruatio. Ta
 lis castitatis. quia ad diuinum
 cultum est ordinata. **E**t per
 cuncubitum uiolatur inuito do
 mino scilicet deo cui oblata est
Est autem hoc peccatum
 ualde et grande: et graue prop
 ter quinq; **P**rimo quia fit se
 per cum circūstantia uoti frac
 tionis et secundum apostolum.

primas fides tales irrita faciunt. Secundo quod ibi semper committitur furtum uel rapina. quod deo sacra tum eo inuito auferitur quod tanto peius est quanto subtractum donum est incomparabilius. Unde ecclesiasticus xxvi (Omnis ponderatio non digna est anime continentis) Tertio quod a se deo sacra imunde quod aburitur. Sic enim in loco sacro quod luxurians: uel peccans aliter plus peccat quam extra tales similia faciens sic etiam plus peccat quam cum persona deo sacra peccat quam maculat. contra illud. isa. liii (Mudamini qui fertis uasa domini) Unde sicut qui calicem in lutum proiceret sic isti quod corpus deo sacrum in lutum peccati picunt. Quarto de angelo domini qui deo seruire deberet faciunt demones spurcissimum. Unde malachias ii (labia sacerdotis custodiunt sciam et legem et querunt ex ore eius quia angelus domini exercituum est.) Quinto de deo faciunt homines bestialem. deo enim sacra persona. uocatur deus. Unde exo. xxii (dixit non strabes) potest ei sacerdos deficiendo quod nullus ualet angelus et similiter dimitte de peccata. **S**exta species luxurie est peccatum contra naturam. per quam intelligitur omnis inordinata effusio seminis extra uas sibi debitum in ordine ad generationem. Predicando autem de hoc uicio publice

debet quilibet cautus esse et tamen in genere de ipso loqui. taliter tamen quod qui rei sunt ex hoc ualeant cognoscere culpam suam. sed species et modos huius turpitudinis non expedit communi populo particulariter explicare ne perire aures maculentur. Et ne quis facere discat quod ignorabat. Quilibet tamen distincte in confessione si reus est se debet accusare. et confessor prudens hoc caute ubi oportet rimari. Sunt autem huius nefandissimi peccati multi modi secundum theologia. ubi prius. Primus uocatur inmundities siue mollicies. puta quando sine concubitu. uoluntarie procuratur pollutio delectationis uenerie. et fit per contactum proprii genitalis siue alieni. et per quoscumque alios modos illicitos. quibus homo pollutio procuratur uoluntarie propter experiri delectationem uenerieam. Secundus modus et peior fit quando non seruatur modus naturalis concubendi. Et hoc fit quantum ad instrumentum uel quod non ad debitum uas sed quod a natura ad genera idem deputatum est. aut quantum ad alios concubendi modos bestiales aut monstruosos. Tertius est peior scilicet proprie uocatur sodomiticum peccatum. quod fit per concubitum ad non debitum sexum puta cum masculo concubitus cum masculo. aut femina cum

feia. De hoc p̄co loquitur ap̄ta
 Ro. j. Quartus ē pessimus. q̄ di
 cū bestialis. et fit p̄ cōcubitum
 rei. nō eiusdez sp̄ci. ut cum quis
 concumbit cū bestia hoc pecca
 tum sexte sp̄ci uidelicet uicium
 tra naturā ē grauissimuz inter
 omnia p̄ca carnis s̄z augu. de a
 dulcīnis coniugij. Et p̄z hoc tripli
 citer. Primo quia grauissime h̄
 deus puniuit quia cā diludij fu
 it s̄m methodiū. Unde gen. vi.
 ((omnis caro corruerat uiam
 suam super fram)) omnis caro .
 .i. hō. et gen. xix. dñs pluuit s̄r so
 domā et gomōrā ignē et sulphur
 de celo. et gen. xxviii. ((Onā fun
 fundebat semen super terrā id
 circo percussit eum dñs)) Secūdo
 leges pena mortis hoc plectunt
 Unde leui. xx. ((Qui dormierit
 cum masculino coitu feio moria
 tur)) Tertio infra bestiaz hoīez
 mergit. Nulla. n. bestia similia
 facit. Non ergo mix si ut sancti
 dicunt. et hiero. p̄lexit in nocte
 natiuitatis xp̄i omnes Sodomi
 te occisi sunt. et feze incarnari d̄
 b us pp hoc uicinm desijt. **S**e
 cūdo principaliter uidendum ē
 d̄ fomentis: et nutrimentis sp̄ez
 luxurie. et s̄t plura q̄ uix siue p̄co
 luxurie fieri possūt vt uisus muli
 eris incautus. auditus. cantus
 locutio de ueneris. et tactus.
 oscula. aplex. et h̄mōi. Nō so
 ium aut fornicatio et alie sp̄es

luxurie s̄t p̄ca mōtalia: s̄z ēt pre
 fata ipudica actū cānalis copu
 le p̄cedentia: et ad eū alliciēda
 sunt p̄ca mortalia qm̄ fiunt libi
 dinose cū aliena muliere: ut qm̄
 quis cū nō sua facit talia. illa in
 tentōne ut per hoc in se v̄l i mu
 liere excitet concupiscentiā ei⁹
 aut ipam inclinet ad sui cōcupi
 scentiaz. q̄ p̄z quia math. v. d̄r
 ((Qui uiderit mulierē ad cōcupi
 scēdū eaz. i. eo aīo ut cōcupiscat
 (illud enī nō ē iam titillari solū
 sed plene consentire libidini). et
 sequitur ((mechatus est eaz i cō
 de s̄no)) Super quo dicit Cris.
 q̄ uiris dñs hic loquitur: hoc ēt
 de feminis dicit. ergo multoma
 gis osculum libidinosum tactus
 et similia sunt mortalia et cōtra
 preceptum non mechaberis.
 Ideo diu⁹ Ciprianus in libro d̄
 uirginitate. Terte ipse concubi
 tus. Ipse amplexus. Ipsa con
 fabulatio. et osculatio. feda dō
 mitatio crimen est. Item non
 solum deliberatus consensus in
 actum peccati mortalis est mor
 tale. Sed etiam consensus deli
 beratus in delectationem pecca
 ti mortalis i ueneris est specia
 le mortale peccatum ut patebit
 in nouo precepto. **E**rgo plus
 prefati tactus et uisus et huius
 modi. Dicit tamen Thomas. 2.
 2. quest. cliiij. q̄ peccatus morta
 le dicitur aliquid dupliciter.

Uno modo s̄m sp̄m suā. ⁊ hoc modo osculum. āplex⁹. ul' tact⁹ s̄m suam sp̄m non noīat p̄c̄m mortale. p̄nt enīz h̄ absqz libidine fieri. uel propter consuetudinem patrie. uel propter aliquā necessitatez aut ratōnabile causam. Alio modo dicitur aliquid esse peccatū mortale ex sua cā sic ille q̄ dat elēosinā ut aliqm̄ iducat ad heresiz. ⁊ isto mō tactus ⁊ h̄ modi dēm fuit p̄us sunt mōtalia p̄ca q̄ fiūt pp̄t̄ dīectatōnem morosam i ueneris. Tertō p̄nciplr̄ notād q̄ sic maius p̄c̄m ē adulterium q̄ simplex fōnica tō. ⁊ sacrilegiū mai⁹ q̄m adulterium ut p̄ius dēm est. sic etiā tactus oscula ⁊ huiusmodi inter adulterantes: uel quecunqz alie impudicitie maiora peccata sūt quam inter talia: que fiunt soluti cum soluta. ⁊ sic de osculis sacrilegorz q̄ maiōa s̄t q̄ adulteroz

Capitulum tertium .

Est preterea aliud multū peccato luxurie deseruiens. uicē chorea. de qua uideāda sūt tria. Primo q̄ piclōsus ludus sit. Scdo an possit fieri sine p̄c̄o. Tertō q̄n sit peccatū mortale. Quantum ad .i. notād q̄ chorizār ē piculosus lud⁹ ualde pp̄t̄ septez. Pr̄io. qz chofa dīabolicum h̄z exordium. ut f̄fert

magister hystoriarū . nā a sarepthauro quodā demōe sic dicto exōdium habuit. q̄ demō in filitudine thauri gerentis in humeris signum lune corniculate albe egdiens de flūie ab egiptiis i die quodam festo cū timpanis ⁊ choreis est ueneratus. ⁊ sarepthaurus iste i flumine nilli ibidem gestus ostendit saltando: quos egyptij secuti . sunt in terra chorizando postq̄ autem sarepthaurus eos excitauerat ad chorizandū: euanescebat. unde ⁊ nūc loco sarepthauri uetula aliqua .i. puella aliq̄ preceteris ducitur. Scdo q̄a scriptura de b̄ maximis malis f̄fert. que choreas sequuta sunt ut pl̄rimū. Nā exodi. xxx. cuz moyses appropi quasset ad castra. uidit uitulz ⁊ choreas ⁊ iratus est ualde: ⁊ piccit de manu tabulas. ⁊ confregit eas ad radicem montis: d̄ inde assumptis secum filiis leui interfecit. xxiiii. milia hoīnum. Nam hodie in choreis uitul⁹ p̄ quem designat̄ lasciuia ueneratur neglecto dei seruitō. Sic math. xiiii. saltatrix fecit amputari caput iohannis baptiste. quo maior inter natos mulierū n̄ surrexit. Et eze. xxv. dr ((Pro eo q̄ plausisti manu. ⁊ pcussisti pede: ⁊ gauisa es ex toto affectu super terrā. ecce e⁹: extendā manum meā super te ⁊ tradā te

in direptione et interficiam te de populo) Tertio dissuadenda est chorea quia ibi demon habet valde multa arma ad occidendum animas. mulier enim ut ait Hieronymus, gladius est igneus. Ibi enim videlicet in chorea tot sunt gladij quot ad capiendum uestibus sunt ornati. Ibi enim gladij accutores, quia ad aspectum. ante. retro. infra. et sursum patores. Ibi est gladij flamma luxuria accedentes. Ibi insuper arma fortiora ad vincendum quam mulier ibi est: quare demon elegit ad adam. sanfonem. dauid. salomonez iob. thobiam. et filios israel seducendos. Mulier enim ornata est sagena diaboli per quam multitudinem infinitam stultorum capit ad interitum. Sic etiam econuerso de uiris est intelligendum. Diabolus enim in propria specie nimis horribilis est. ideo per uirum uel mulierem seducit. Quarto quia in chorea quodammodo omnia sacra ecclesie stulticia exceditur. Nam in baptismo patrinus ait loco baptizandi **A**brenciatio diabolo et omnibus pompis eius: sed in chorea est processio diaboli. ubi fistulata est cantorum: scolares peccatores: et transitus ad sinistram. contra ordinem fit: cuius causa uel peras. sermones: et huiusmodi tales negligunt: matrimonij ibi fides facilliter est uisa uiolatur. confirmationi que per crisma signum

crucis impressit fronti iniuria fit per sarta et pepla. et illicita que sunt signa demonis. Primum sacramento iniuriatur quod in quadragesima receperant: et iam se de monem exercitui immiscerunt. Eucharistiam quam susceperant. sicut iudas peccator statim maculant extreme unctioni hi qui susceperunt igrati sanitate collata abuntur in corpore toto. et spalius manibus et pedibus. **Q**uinto chorizantes omnibus quibus sensibus et membris peccare possunt uel gressu. ornatu. cantu. visu. et auditu. Nam supbiam et auaritia prouocant in nobilitatibus filia sicut ipsi uestimenta: luxuria ibi comitatur in corde. Indignationem procurat cum mulieres et puellae uolunt a maritis uel parentibus habere preciosa. **I**nuidia ibi procurat in eos qui magis excellent. **S**ula nonnumquam sequitur et potissime accidia. quia sicut gustato spiritu desipit omnis caro sicut greges. sic gustata carne desipit dei famulatus. **S**exto quia multa dissuadent ineptam letitiam choree et aliorum. **S**umus enim in exilio ideo sursum respiciendo suspirandum esset: quod sumus exules et incerti de reditu. infra infernum quem intraui possumus: et terra in quam sepulti conuertemur: a dextris prospera et a sinistris aduersa que nos peccare faciunt secundum illud psal.

((cadēt a latef tuo mille)) A tergo sūt nra pēta que fecimus añ in que cadere possumus. Intra mordēs oscia cuz carne ifecta: extra demonum multiplex pug̃. Unde hiero. Gladium tenet hostis ut me perimat. ex omni parte sunt pericula. **S**eprimo di suadent choreas. sanctorū z prudentum exēpla. nā refert greg. li. iiij. dialogorum q̃ uirgini de uote maria uirgo apparuit nocte ei oñdens coeuas i albis puellas quibus cū uirgo se adiūgē uellz maria ait ut nihil ultra leue agere. a risa z iocis abstineret. sicq̃ tricesimo die eis iungeretur. Quod z factum est. nā uisio disparuit. uirgo se a prefatione abstinuit. parentibus mutationem mirantibus uisionem aperuit. xxv. die febre corripitur. z xxx. die in hora exitus mariam cum puellis prenominatū uidit. Quam uirginez cum maria uocaret. moritura clamauit ut potuit. Ecce domina uenio ecce dñā ueio. z sic cum eadez uoce sp̃m reddidit. ex quo pz q̃ choree z inepte leticie ab iḡssu regni impediūt. Uñ in uitis phiosophoz d̃ socrate legitur quōd ceromam uenit populū que ibi i luxuriā lapsuz auctōitate sua ad usum frugalitatis fuocauit matronas a uiris seperatas. z pueros a parentibus ad pudici

ciā z ad debita societatis obsequia suo studio reduxit induxit q̃ matronas ut auratas uel stes ceteraq̃ sue dignitatis ornamenta. uel luxurie instrumēta deponerent. z in iunonis edem delata ipsi dee consecrarēt. docēs uera matronarum ornamenta pudiciam esse. **Q**uo ad. ij. p̃ncipale an chorizare sit peccatū. z Rñ. fm alber. in. iiii. di. xvi. q̃ chorea z h̃modi ludi siue fiant cantu. siue musicis. fz se nō sūt mali quia possunt bñ fieri aliqui. Sed ex triplici causa p̃nt fieri mali ex circūstantia. Quarum una z precipua est mala intēdō ut quando fiunt ad oñdendā itanciam z prouocandum libidinem. sicut feze omnes modo exerceēt z iō etiā ecclesiastice persone talia deposuerūt. qz etiam in signis gaudii non est cōmunicandum cum peccatorib⁹. alia cā ē. qñ n̄ fiunt suo tempore ut tempore tristitie quia sicut dr̃ ecc. xxii ((musica in luctu importuna naratio)) z hoc modo intēdō penitenti ne sit in ludis. qz dum penitet tempus est fiendi. Tertia causa est ex officio persone sumpta sicut clericis interdicitur uenatio. z alii ludi q̃a in sorte dñi electi aliis exercitiis debent occupari. Primo autem quod quicq̃ cōcurrētib⁹ ad choreā nō sit reprehensibilis. Primum qd̃ sit

debito t̄p̄e. s. gaudij sicut i nup
tis uel t̄p̄e uictorie uel libera
tionis hoīs uel patrie uel aduē
tus amici de terra longinqua.

Secundum ē q̄ sit cū honestis
personis de quibus non oriatur
p̄sumptio mali. non cū leccatōi
bus uel meretricibus. Tertium
q̄ fiat a personis secularibus q̄
monialibus monachis ⁊ clericis
pp̄ hoc q̄ in alijs ōbent occupa
ri oēm choreā puto illicitā esse
Quartum est q̄ honesto modo
fiat non gesticulatiōibus nimis
inhonestis uel inordinatis. Qui
tū ē q̄ cantus excitans in talib⁹
⁊ musica non sint de illicitis. s̄
de moribus uel d̄ deo : de melo
dia aut non est curādū ut puto.
quia in talib⁹ necesse ē fieri me
lodiā leuē que aliquat̄ exp̄mat
g modum chorizandi. **Q**uo ad
tertiū p̄cipale quando choriza
re sit peccatum. queritur utrū
peccent mōtaliter choreatrices
ducēdo choreas h̄ mōi illicitas
siue i festis. siue i p̄festis dieb⁹?
B. viii. sup ray. Credo q̄ sic si
hoc faciant cā incitandi uel se l̄
alios ad libidinē. aut si choreas
ducunt de cōsuetudine licet h̄ n̄
faciant corrupta intentione. ut
dictum est peccant mortaliter.
siue in diebus festiuis hoc fa
ciant. siue p̄festis cuz inspiciētes
a deo puocet ad libidiem q̄ di
cat hiero. in quadam Omeli. q̄

non credit uiro si dicat se illesi
euisse a spectaculis talium cuz
dauid ex eo q̄ uidit bersabee la
uantem se ad libidinē puocat⁹
sit. Si aut aliquis ul̄ aliqua mu
lier raro ⁊ sine aliqua corrupta
intentione imisceat se huiusmōi
choreis. n̄ audo dicere q̄ sit mō
tale p̄m. s̄ nec audeo eū ul̄ eā
excusare ⁊ assecurare a p̄co mō
tali cum se igerat piculo puocā
di alios ad libidinē. ⁊ ip̄o facto
videat approbā choreas ⁊ ex
suo auctoritatē aliis filia facien
di prestare. Nec ille.

Capitulum quartuz.

Nunc de actu coniugali
q̄ fit i m̄rimoio uiden
da s̄ tria. nā s̄ alex.
b̄ hal. ⁊ tho. i m̄rimonio triplex
ē i ḡne ōcubitus. Primus licit⁹
Secundus fragilis. Tercius in
petuosus. Licitus fit tripliciter.
Primo causa suscipiende plis
ad diuinum cultū educande. et
sic est in officium multiplicande
natur. Unde. j. thi. v. ((Uolo iu
niores nubere filios p̄creare))
Est igitur ōcubitus in matrimo
nio meritori⁹ ⁊ v̄tutis act⁹ que
b̄r castitas cōiugalis. q̄n fit solū
causa prolis procreāde ⁊ religi
ose educāde ad āpliādū cultuz
dinū. Et si tunc assunt alie debi
te circūstātie est actus uirtutis

que dicitur religio. Secundo est meritorius: et uirtuosus actus matrimonialis quoniam alias est bene circumstantionatus et fit solum causa reddendi debitum alteri coniugum quia tunc est actus iustitie que unicuique reddit quod suum est. Unde. i. cor. vii. (Uxor uiri debitum reddat) Tertio est meritorius quoniam alias nihil illicitum iterum. et fit solum ab uno coniugum propter uitare fornicationes in altero quam alias in eo facile caueri non posset. Et sic est in remedium concupiscentie. i. corin. vii. (Unusquisque habeat suam uxorem etc.) ut si uir uideat uxorem de alio temptari et adhibita diligentia sufficere in cohibendo adhuc timor de malo fornicationis eius et ad eam non petentem accedit non propter plenum sed tamen ut ponat remedium fornicationis eius: aut econuerso si mulier uidet uirum in adulterium inclinatum. et ab eo petit debitum etc. tales merentur. Sic etiam meretur mulier moderatum ornatum portando. solum ideo ne maritus propter uxoris contemptum adulteretur. Unde. j. cor. vii. (Mulier que nupta est cogitat que mundi sunt quomodo uiro placeat) Extra illos tres casus est peccatum actus conjugalis interdum petenti solum interdum reddenti. et posteri interdum ueniale interdum mortale. Verum ut per. d. palu. ponit in. iij. sic licitus actus. Quarto

quoniam quis petit debitum propter uitandam fornicationem in semet ipso Sed queritur propter secundum modum utrum uterque coniugum teneatur sub precepto alteri reddere debitum: Rñ. fm. tho. Sco. et magistrum in. iij. di. xxxij. quod quilibet coniugum tenet ex precepto alteri petenti reddere conjugale debitum exceptis casibus rationabilibus postea exprimendis. per per uerba magistri dicentis. ubi primum cum in omnibus uir prefit uxori ut caput corpori (est enim caput mulieris) in soluendo tamen debitum carnis pares sunt. Ideo apostolus utriusque precipit in hac causa sibi uicem subici dicens. j. cor. vii. (uir uxori debitum reddat. similiter et uxor uiro. quia mulier non habet preteritatem corporis sui sed uir. similiter uir non habet preteritatem corporis sui. sed mulier) Ex quibus patet quod in tractu matrimonii uir dat corpus suum uxori ad actum matrimonialem et econuerso mulier uiro Unum sic ex dicto precepto et de rigore iusticie tenetur homo non auferre alienum iuramento domino ita tenetur ex precepto et iusticia alienum reddere petenti. ergo cum unus coniugum petit corpus alterius ad actum matrimonialem et hoc sine debitum usum. tunc tenetur reddere nisi habeat legitimam excusationem alias factam contra dei preceptum non restituendo

alienum. Et si alter pp hoc inci-
dit in fornicatōez: et non reddē
ri aliquo mō iputandū ē. et intel-
ligendū ē istud. siue explicitē de-
bitum petatur. ut p verba. siue
implicitē. ut p aliqua signa.

Sunt autē hij casus in quibus
et petenti n̄ tenetur reddere.

Primus qñ petēs amisit ius pe-
tendi. ut qñ fornicatus ē. et h̄ al-
teri publice cōfiterit. Tunc. n.
nocens pdidit ius petendi. et iō i
nocēs pōt eū repellere nec tene-
tur reddere. nisi postq̄ ip̄um no-
centem sibi reconciliauit carna-
liter sibi cōmiscendo. Rō dicti ē
quia ex quo non seruauit nocēs
siue fornicans fidē. alter non te-
netur ei seruare fidē nisi ut non
cōmiscatur alteri. Unde dicit
Tho. in. iij. di. xxxv. articulo. i.
Vir p̄po arbitrio pōt dimittere
vxorez quo ad thoz d̄bitū. vidli-
cet negando quācito sibi cōstat
de uxoris fornicatōne. nec tene-
tur ei reddere debitum nisi per
ecclesiaz cōpellat. **Q**uātū vō ad
cohabitacōem. nō pōt dimitteŕ
vxorē fornicariā nisi iudicio ec-
clesie. Nec ille et econuerso de
uxore respectu viri. De isto loq̄-
tur x̄ps. matth. v. ((Qui dimise-
rit vxorē suā nisi pp fornicatōm
et.)) **S**ecūduŕ cā^o ē qñ nonduz
acq̄iuit ius petendi d̄bitum : ut
in ip̄e post matrimonium cōtū
sed nōdum cōsumatum q̄a iteri

pōt intrare religionē. imo secun-
dum viilb. peccat mortalr q̄ are
b̄ndictionē nuptialē vxorez cog-
scit i locis ubi cōsuetuz ē bene-
dictōem adhiberi. **T**ertius cāus
ē secundum thomam. qñ mari-
tus redditur impotens ex causa
ex matrimonio sequuta puta si
prius debitum reddidit. et ex h̄
factus ē ipotens ad iam reddē-
duz. tunc mulier non habet ius
petendi. et tunc in petendo ma-
gis se meretricem oñderet quaz
coniugez. **Q**uartus qñ quis ma-
iori uinculo astrictus est ad nō
reddendum eo q̄ uergit. in no-
tabile nocuentū sanitatis sue
Teneŕ. n. hō plus ad cōsuatōem
sui q̄ ad redditōem debiti ut qz
persona infirma: ē aut pbabilif
timeretur ex redditōe eius infir-
mitas. Dicit aut̄ tho. q̄ si mulier
ifirma certū q̄ ex cānali coitu
ei periculum imminz. **Q**uintus
ē quando uerisimiliter uel p̄ba-
biliter timetur. de periculo exti-
ctionis fetus aut abortu: quia ē
neuter tenetur reddē alteri qz
maiori uinculo tenetur ad cauē-
dum occisioneŕ fetus in utero p̄-
gnātis: aut ut nō nascatur abor-
tus q̄ teneatur reddere debituz
Sextus non tenetur reddere
debitum in sacro loco. quando
non sacer locus et aptus haberi
potest. quia alias irreuerentia
fieret loco sacro qui pollueŕtur

et reconciliatione indigent. ut tenent Joh. andree. hostie. arch. de consecra. di. i. ecclis. extra. c. .i. Sed quando alius locus quam sacer haberi non possit. tunc ibi teneretur quis secundum albe. reddere debitum nec etiam fidei relicto debitum. nec quis teneretur in loco etiam non sacro qui est in publico ut deducit augu. de. ci. dei contra diogenem. Septimo casus quando coniuges pari consensu uouerunt continentiam in domo. tunc neuter teneretur alteri debitum reddere. imo neuter potest uotum renouare ut patet per aug. ad ediciam. et ponit in agister in. iiii. di. xxxij. Ratio est quia uterque resignauit iuri suo. **O**ctauo est secundum per. de pal. q. di. in. iiii. Generaliter. uerum est ubi coniugi alicui non potest prouideri aliter securitate uite sue. nisi alium coniugem dimittendo. non teneretur ei debitum reddere. nec cohabitare cum periculo corporis sui Non est ubi una pars copule est infidelis uel incidit in heresim. de quibus tamen ista est conclusio quod quando duo tempore legis euangelice contraxerunt matrimonium extra legem christianorum si alter eorum solum conuertitur. tunc non tenetur conuersus reddere debitum infideli nec eidem cohabitare. sed statim debent separari si ammonitus noluit conuerti.

Si uero inter christianos unus coniugum heresi incidit alter potest eum dimittere quo ad cohabitationem temporalem quousque corrigatur. sed ut thomas. di. non propter unum actum infidelitatis potest dimittere. sed propter consuetudinem que pernitentiam ostendit quia ex tali infidelitas perficitur. Ex supradictis patet quod unus coniugum teneretur debitum reddere alteri coniugum qui omnino uult et debitum exigit. etiam leproso licet ei cohabitare non teneat. Item menstruata quando uir scit et omnino istat. Item tempore quantumcumque sacro. quando maritus non uult desistere. In talibus autem exactio debet per modicam uiam ab incontinentia retrahere animam alterius si potest sine periculo fornicationis alterius. **D**ia ista diffuse tangit thomas. i. iiii. Unde si in talibus reddens debitum non faciat illud causa concupiscentie sed solum propter reddere debitum sicut obligatur meretrix et grauius peccat si non redderet. patet igitur primum quod unus actus coniugalis sit licitus et meritorius. **D**ictum est secundum quod alius actus fragilis matrimonialis. et fit multipliciter. et semper est peccatum ueniale ad minus. primo quando fit concubitus solus causa delectationis eripiende in coniugatione ita tamen quod non uellet pro tali delectatione experienda accedere.

ad aliam. si tunc nihil aliud in
 ordinatum interueniat est uenia
 le peccatum. Item qui cognoscit
 uxore cā sanitatis peccat q̄ que
 rit p̄ ineptū medium sanitates sic
 q̄ p̄ baptismuz q̄reret sanitates.
 Item cognoscens uxorez cā uitian
 de fornicationis in se peccat se
 cunduz augu. Item q̄ cognoscit
 vxore post ptum ante purificati
 onez: ob hoc precise. non peccat
 mortaliter. Item q̄ in die festo
 petit debituz sine contemptu tem
 poris z eccliaſtice exortationis:
 n̄ peccat mortaliter. Itē q̄ petit
 d̄bitū i loco sacro q̄n aliū locum
 h̄ere non p̄t peccat ueialiter fin
 alber. si exigit cū gemitu q̄. scz
 sine usu matrimonii esse non p̄t.

In his casibus cōmūter docto
 res tenent q̄ actus matrimonia
 lia p̄t sine p̄cō mortali fieri.

Sunt alij casus in q̄b̄ picu
 lum est uel nō tā securum an sit
 ueniale uel mortale exigere. Et
 reddere debitum Prim⁹ qui f̄d
 dit debitum añ b̄ndictionez nup
 tiales uel añquā in facie ecclie
 strabat. Item q̄ exigit a mēstru
 ata. q̄ est menstruata naturalitē
 Item d̄ menstruata naturalitē q̄
 uoluntarie reddit z complacentē
 Item qui petit in loco sacro cuz
 alium locum habere posset. d̄c̄z
 est tertio quod quidam matrimo
 nialis actus est impetuusus z sit
 communiter cū peccato mōrali.

Primo qui querit delectationē
 in actu matrimoniali. extra li
 mites matrimonij. sic v3 quod
 patus esset idem facei cū uxore
 etiā si n̄ esset coniunx. z est morta
 le p̄c̄m. Et d̄z ardētor amator
 uxoris. Secundo impetuusus ē
 qui fit causa satiande libidinis.
 et hō se ad h̄ prouocat p̄ mere
 tricas blanditias: uel de indu
 stria utitur calidis z ualde incē
 tiuis: aut per alium modum
 h̄modi actū a se q̄si exigit p̄ptē
 satietatem delectationis. Tertio
 cū sit d̄cubitus. cōtra naturalē
 modum ut cuz obmittitur d̄bitū
 uas. z h̄ semp ē mōtale peccatū
 quia proles sequi non p̄t z inten
 tō nature totaliter frustratur.
 Quāto est ipetuusus q̄n fit cōtra
 naturalē modū etiā ad d̄bitū
 uas nature ubi tam dispositio
 cōporis bene sustieret naturalē
 modū. Est aut̄ modus tal̄ s3 al
 ber. multiplex. Prim⁹ modus ē
 malus q̄n d̄cubit⁹ lateralr sit.
 Secundus peior qui fit se
 dēdo. Tertio adhuc peiō q̄ fit stā
 do. Quāt⁹ ē ipessim⁹ q̄ sit a tergo
 vbi d̄c̄z iho. q̄ ubi obmittit d̄bit⁹
 modus d̄cubendi solū q̄ ad sitū
 n̄ ē sp̄ p̄c̄m mortale ut q̄dam di
 cūt. z ē q̄n̄s sine p̄cō. sic q̄n di
 dispotō aliu modū n̄ patit. Nec
 ille s3 alij dicūt s3 alber. q̄ ē cō
 tra itētōz nature. z ipedit d̄cep
 tō z ē signuz concupie mōralis.

nisi dispositio corporis aliū situz
exigeret q̄ naturalis situs ē .ut
fieri posset pp̄ egitudinē uel p̄
guedinē uel periculū suffocādi
fetum: aut propter aliam cāz rō
nabilē. Quinto fit concubitus i
peruosus cuz fit tempore probi
bito. ⁊ tunc potissime peccat il
le qui perit. Sexto cum fit in lo
co indebito ut in sacro nel in pu
blico in scandalū alioz. Septi
mo qui accedit ad impregnataz
vicinā partu. vbi timor est de a
borso. Octauo cuz quis accedit
ad menstruatam saltem natura
liter menstruum habentem. ubi
videtur secundum Sco. q̄ petēs
scienter peccat mortaliter. quia
ut dicit. Non ē verisimile q̄ lex
nova minus intendat castitatez
quaz uetus. sed leui. xx. dicitur.
(Qui coperit cum muliere i flu
xa menstruo ⁊ reuelauerit turpi
tudinē eius. ipaq; speruit fon
tem sanguinis sui. interficiē
ābo de medio ppli sui) Hoc āt
fm̄ Sco. non infligitur. nisi pro
mortali. Sorram tenet sic Sco
tus. Sanctus Tho. ad idem de
clinare uidetur in. iij. Unde glo
sando illam auctoritatem dicit
q̄ intelligitur qm̄ uterq; uolūta
rie consentit. Nono uidetur ipe
tuosus in eo qui perit debitū p̄
uotum continentia a se emissuz
pari consensu. aut ante matrio
nium emissum: cum quo non ē

dispensatum. In prefatis cāib⁹
oibus actus matrimonialis ē p̄z
mortale l' multū p̄pinquus mor
tali. Notandū tam̄ p̄ intellectu
noni mōi q̄ ille qui uouit casti
tate ⁊ strabit m̄rimoniū itentō
ne cōsumādi p̄ carnalē copulam
peccat mōtaliter. Secus si solū
aio conjugalis societatis. Item
quāuis qui uouit cōtinentiā ppe
tuam nō peccet mortaliter post
p̄mū actū matrimonialē. petenti
cōiugi implicite uel explicite de
bitū reddēdo fm̄ multos tñ pec
cat mortaliter d̄bitū a cōiuge pe
tendo. nisi secuz fuerit dispensa
tum. It̄ sic neuter coniugū pōt
cōtinentiā uouere sine cōsensu al
terius. sic ēt p̄babilis ē q̄ neu
ter possit uouere nolle petere d̄
bitum sine alterius cōsensu. Oia
ista sunt de mente sancti Tho. i
.iij. It̄ q̄ uouit cōtinentiā ppe
tuā ēt peccat mortalr. i p̄mo ac
tu matrimoniali p̄ quez cōsumat
matrimoniu: qz uotū seruare po
terat post contractuz religionē
intrando q̄ non fecit.

Capitulum Quintum.

QUam ventris ingluuies
fit cā mechie ⁊ luxurie
ut patuit in primis pa
tribus q̄ post cibū Ita
tim erubuerit gen. iij. Et 20. xiiij.
Non ambulem⁹ in cōmessatōib⁹

et ebrietatib⁹.)) Et sequitur nō
in cubilibus et i pudicitijs. Idē
paruit i sodomitis. **U**nd ezech.
xvj. ((hec est iiquitas fororis tue
sodome. supbia. saturitas panis
z abundantia. z oriū ipius z fi
liarū eius)) Idcirco de uicio gu
le tria sunt uidenda . vñ salua
tor luce .xxi. ait. ((Attendite ne
grauentur corda v̄ra crapula z
ebrietate)) crapula .i. czuda epu
la .iōqz de utroqz uidendū est.

Primo de gula i genere. Scdo
de sobrietate. Tertio de ieiunio
quō ad illud teneamur. **Q**ua
tū ad primuz tria dicētur princi
paliter **P**rimo qd sit tēperātia
z quid gula. **S**ecundo que
sint speties gule. **T**ertio qū sit
mortale vel ueniale p̄m **Q**uā
tum ad p̄mū notandū qd ad itel
ligendū quid sit uiciū castimat
gie congruit scire quomodo ab
stinendum sit. Est autem absti
nentia sumptō uel subtractio ci
bi uel porius secūdm qd recta
dictat rō. **U**n̄. ij. pe. j. ((**M**istra
te i fide ūra v̄tutem. i v̄tute au
tē sciētiaz .in scientia aut absti
nētā.)) Ex q^o p̄z abstinētiā
fieri optere scdm sciaz v̄z quātū
oportet sumendo qualia oportz
ubi oportet quando oportet z p
pter quid oportet pro congruen
tia hoium bonoz cum quibus
uīuit hō. z p cōgruentia perso
ne sue. z pro sue ualitudinis cō

suetudinis. etatis. laboris. robo
ris z icōmoditatis necessitate l
congruentia : ut dicit aug. in li.
de questionibus euangelij. z ēt
secundum regionem in qua q̄s
degit : quia in una citius sumi
tur cibus quam in alia : z sic de
tempore. **S**ecundo notandū b
quod corpus nobis datuz est ut
seruiat spiritui nostro ad opera
bona . que in hac uita non po
test spiritus exercere sine cor
poris ministerio . sed cibus . po
tus. somnus. et huiusmodi sunt
nobis data . ut per eorum usum
conseruemus corpus pro posse
in tali habitndine ut sit beñ dis
postum ad spiritui seruiendum
sicut instrumentum bonuz z ap
tum deseruit expedite artifici.
ad laborandum. Est ergo regu
la quod tunc homo temperate
uīuit i cibo z potu. quando i eis
talem modum seruat i q̄ritate
z qualitate uicibus. z sic de aliis
circūstantiis. qd per hoc corpus
suū in tali statu z robore ponit
z cōseruat qd ip̄e possit facere ea
q̄ sibi cōpetunt fm officiu ad ui
tandum uicia. z de die in diem
p̄ficiendi in v̄tutibus. Idē intel
ligo d somno uigilia ocio z exer
citio z similib⁹ ad corpus prinēti
bus ut uult aug. i li. de mōib⁹ ec
clesie dr aut signū qd inspicieda s̄t
etas. cōplexio. cōsuetudo z silia .
qz iuuenis ualet qd nō ualz puer.

sanus q̄ non ualet infirmus pauper ualet q̄ non diues. Unde si diues delicate nutritus statim uellet grossa sumere infirmaret̄. Ideo dicit de diuitibus Aug. in li. de v̄bis dñi. Utatur diuites consuetudine infirmitatis sue: s̄ doleant se aliter non posse. Meli⁹ enim uellent si aliter possent.

Tu ḡ diues utere tuis electis et precōsis. quia sic consueuisti et aliter non potes. quia si consuetudinem mutas. egrotas. Concedit ergo tibi. Utere subtilibus. da pauperibus superflua. Utere precōsis. da pauperibus uilia. hec ille. Sic etiam. senex indiget melioribus quam iuuenis fortis.

Similiter delicate complexio artus indiget pro bono statu sui cōpōis subtilioribus: et magis dicitur catis q̄ robustus et grossi corporis hō. quem panis et legumina plus accēderet q̄ alterū carne. Sic et̄ fin officia attendendum ē quia fabru⁹ uel similit̄ mechanicum plus et crebrius oz comedere: et sibi forte grossiora sufficiūt q̄ insudāt̄ studio aut spūa c̄ li exercitio. Tertio notandus q̄d fin q̄ aliq̄ uarias intentōes hnt qui sumunt cibum aut potū moderate. fin hoc etiam sunt diuerse abstinentie. Et sunt sex. quarum una sola. uirtus ē. Unde uersus Abstinet eger. eger. cupidus. gula. simia. uirt⁹. Prima absti-

nentia dicitur medicinalia que fit solum pp̄ sanitatem corporis seruandam aut recuperandā et n̄ ē uirtus. quia ibi deficit optima circumstantia que est finis debitus i secundo notabili tactus.

Dicitur aut̄ solū quia si absteret ppter sanitatem corporis n̄ ibi sistēdo: sed eā in bonū uirtutis et dei obsequiū ordinando esset meritoria. Secunda dicitur paupertatis. que fit solum ex necessitate penurie. nec ista ē uirt⁹ nisi pauper non hñs vñ laute ueretur abstereret contentus his q̄ habz tñ cū illa intentiōe q̄ si ē multa possideret. nollet lautius uiuere ex quo illud sibi sufficit p̄ diuinenti corporis ualitudine. sed si uellz sic uiuere pp̄ deū. illa esset uera uirtus abstinentie.

Tertia dicit̄ abstinentia auaritie que fit solum ad parcendū expensis nec uirtus est. Dicitur etiam solum. quia si absteret propter minus expendere non ibi sistendo. sed ulterius referendo in fines debitos et pp̄ misericordie opa faciēda uel sibi rōabiliter in futurū puidendo: uel ad laudem dei et ad similia: tunc uirtus esset q̄ saltē alie circumstantie debite illi adessent. Quarta uocat̄ abstinentia hypocrisis que fit propter hominum inanē gloriam. et hec semper est mala. Quinta est religionis que

lit fm dictamen recte rōis pp̄
 deum. modo dicto in notabili se
 cundo. Sexto additur cum q̄s
 ratōne gule ieiunat idest quādo
 quis abstinet solum vel princi
 paliter propter hoc ut postea de
 lectabilius comedat. Quarto
 d notādum q̄ gula oppoitur tem
 perantie et abstinentie. et ē actu
 alis duplex gula. Una interiō q̄
 est animalis et imōdrata appeti
 tio imoderate edendi aut biben
 di. propter cupiāz cibi aut po
 tus delectabilis aut ipsius delec
 tationis. s̄ exterior actualis gu
 la est imoderatus esus aut pota
 tio ab interiori iordinata edēdi
 aut potandī appetitōne impera
 tus. Dicitur primo q̄ ē animalis
 appetitio. ad dr̄m famis et si
 tis q̄ sūt appetitiones naturales
 nec subiciunt ratōi. Gula autē ē
 appetitus animal̄ q̄ est appeti
 tio actualis exiēs in uoluntate.
 aut in sensualitate a uoluntate
 tamen aliquo modo depēdēs et
 rationi potens subici. Dicitur se
 cundo appetitio non delectatō.
 Pro quo notandum q̄ circa sū
 ptionem cibi aut pot̄ tria sunt
 cōsideranda. Primum ē ip̄a delec
 tatio q̄ est i sumptōne ciboz aut
 potuuz. Et istam delectationez
 uirtus temperantie seu abstinē
 tie non aufert nec uidetur eam
 moderare. quia natural̄ ē hui⁹
 modi delectatio. et est maxime

in abstinentibus quibus panis
 plus sapit q̄ gulof pisces aut cā
 nes. et hoc propter naturales ap
 petituz necessarij cibi. Secū
 dum est concupiscentia. et illa
 est amor et desiderium delecta
 tionis que est in ciborum et po
 tuum sūptione et esu. Delectatio
 enim experta in cibis et potibus
 causam amorem et desiderium
 sui. Et istam concupiscentiam
 moderatur uirtus abstinētie. ne
 sua magnitudine faciat excedē
 circa cibos et potus. contra bo
 nuz rationis eos sumendo. ul̄ ap
 petendo ultra debita quantita
 tem. qualitatem. tempus. et simi
 lia. Tertiū ē actus interior et uo
 litio sumendi cibum. aut interiō
 actualis sūptio ab interiō uolūtōe
 imperata. que uolūtō causat ha
 bituz abstinentie prōpte et facili
 ter inclinantem ad debite sumē
 dum uictum. Unde gula non ē
 delectatio causata ex sūptione
 cibi aut potus. s̄ est animalis appe
 titio seu concupiscentia inordīa
 ta. Dicitur tertio quod est appe
 titio inordinata. non enīz oīs ap
 petitō edendi aut bibendi animalis
 ē gula. sed appetitio inordinata
 ut cum quis uoluntarie uult et
 appetit cibum uel potum aliter
 quam secundum dictamen rec
 te rōis. ut sc̄ plus q̄ oportz ante
 ip̄us et sic de alijs circumstantijs.

Dicitur. Quarto propter concu-
piscentiā cibi delectabilis. Nam
si q̄s excedit in q̄litate q̄stitate .
aut s̄m aliā circumstantiā. ita q̄
appetat aut s̄umat cibū plus de-
bito: aut delicatiorē q̄ necessa-
riū sit. aut ante debitā horaz: et
hoc n̄ pp̄ occupiam sed estimans
sibi necessariū non pertinet hoc
ad gulā ut dicit Tho. 2. 2. q̄ōne
Cxlviij. sed ad q̄ndam impitiaz
nec ē semp̄ prēm: quia non p̄t
semp̄ ab homine vitari. Unde
dicit greg. iij. mōa. Quia p̄ vsuz
voluptas necessitati miscetur.
quid necessitas petat. et quid vo-
luptas suppetat. ignoratur. et au-
gu. x. confes. Quis est domine q̄
aliquantulū extra metas neces-
sitaris cibum non sumat? Sz si
quis pp̄ occupiam .i. amorem et
desideriū delectationis que ha-
betur in edendo et potando exce-
dat mensuraz in edendo et potā-
do. hoc ē gule. siue sit exterior sū-
ptio. siue sola interior uolitio v̄l
appetitio. et semper est peccatū.
¶ Secundo principaliter uiden-
dum que sint spēs gule. Sunt
aut̄ plures. quinq; ponit glo. et
greg. sup̄ illo gen. xvj. vbi esau
ait. Jacob. Da mihi de coctiōe
hac rufa. et sumūtnr ex. xxx. mo-
rum. et oēs sunt s̄m obmissione;
et defectū circumstantiaz princi-
paliz que requiruntur in uirtu-
te abstinentie. Unde uersus.

Pre. proprie. laute. nimis ardē-
ter et studiose. Prima ē cum an-
te debitam horam sumitur cib⁹
aut potus sine ratōnabili causa
sed solū ex inordinata cōcupia
ciboz aut potuū. De talibus di-
cit ap̄ls phil. iij. (quoz deus vē-
ter ē) q̄ primo querunt regnuz
dei sui. regnum autem dei eozū
ē esca et potus. Secunda ē quā-
do hō querit lautiores et p̄ciosio-
res cibos. quos non requirit su-
pradicta sui corporis ualitudo
nec hōestas status aut persone:
sed hoc in eo causat inordinat⁹
amor delectationis: que in tali-
bus est. Sic filij israhel numeri
.xi. carnes desiderabant et p̄mi-
ti sunt et luce. xvi. (diues epulo
epulabatur quotidie splendēdū)
Quo contra Seneca. Palatuz
tuum fames excitet nō saporēs.
Tertia quando hō ea que in ci-
bis aut potibus sumenda sunt:
vult et appetit nimis accurate p̄-
parari. frigendo. assando. elixan-
do. et per diuersa exquisita con-
dimentoz genera. ut hōiem ad
supflue sumēdū n̄ soluz incitent
gustu per diuersos: et delicatos
saporēs: sed etiam visu per uari-
os colores. et olfactu per multi-
modos odores. Sic fecerūt filij
hely. primi. Reg. ij. qui ut dicit
magister in hystoria scolastica.
anteq̄ adolerēt adipē. tollebat
ab offerentibus crudā carnem

o iij

ut lautius sibi procurarent. Tales sunt sicut bestie ruminantes studiose. uicqz medicantes de accuratis. Sed differunt ab eis quia bestie post cibum: isti autem ruminant. Quarta. est quoniam nimis in quantitate excedit in cibo uel potu plus in sumendo in quantitate quam sit sibi necesse aut ueniens: magis propter delectationem se implens quam reficiens. Hec una fuit causa subuersionis sodomie. Unde eze. xvi. ((Ecce hec fuit iniquitas fororis tue sodomie superbia saturitas panis. et abundantia et otium ipsius. et filiarum eius et manum egeno et pauperi non porrigebat)) Quarta cum homo nimio desiderio et auaritate uictus quodammodo uorat sicut lupus in canis famelicus: sicut fecit esau gen. xv. Nam iacob coquente plumentum. uenit Esau lassus de agro dicens ((Da mihi de octone hac rufa)) Et sequitur. ((en morior et sic accepto pane et lentis edulio uendit primo genitricem suam. Ideo dicit augustinus. Melius est piscibus uesci more domini quam lenticulam more iumentorum. Item idem. Mallem piscem comedere cum domino quam lenticulam cum esau. Sexta species est cum quis nimis frequenter sumit cibum aut potum. Hec fuit una causa damnationis diuitis. luce. xvi quia epulabatur quotidie splendore. Suf-

ficit ei homo sano quod non est puer aut intentus labori grauius in die sumere cibum. Aliter faceret more porcorum et bestiarum est seruare. Est enim proverbum uulgare semel sumere cibum est diuinitus humanum. ter et ultra bestiarum. Septima est. noua et in consueta sumere. Hec est enim causa. quare secundum suam periodum bestie diutius uiuunt quam homines quidam uiuant. quorum periodus. id est spacium uite. est secundum psalmum. in ipsis septuaginta annis si autem in potentibus octuaginta anni. amplius eorum labor et dolor quia homines quidam noua et inconsueta sumunt cibaria. bestie uero semper eadem: ut uacca fenam. Unde ecclesiasti. decimo ((omnis potentatus breuis uita.)) Octaua est quando homo multis et uariis ferculis et potibus uult uti. non ad sustentandum naturam: sed ad irritandum gulam. Sic fecisse uidetur assuetus rex gentilis. hester. primo. de quo facto conuiuio solemnissimo dicitur. ((bibebant qui inuitati erant auribus poculis. et aliis atque aliis uasis sibi inferebantur.)) Nonna est cum precisa uel supertuosa nimis quod procurat non habens respectum nisi ad hoc quod sint magis saporosa. Propter quod diis uidetur quinqz milibus non

rara sed coia i illa terra in qua
fuerit procurasse. cū d̄ quiqz pa
nibus ordeaccis ⁊ duobus pisci
bus satiauit eos. non enim legi
tur q̄ potum uini dederit cānes
aut de pane triticeo .qz coibus
cōmunia sufficiunt ⁊ (plus) non
nūqz proficiunt. **Q**uo ad terti
um principale dubitatur qm̄ gu
la pccm̄ sit mortale. uel n̄. Rñ.
fm̄ tho. ubi supra. Qm̄ hō tātuz
amat ⁊ desiderat delectationes
in cibis ut pp̄ eos cōsequēdos
deuz cōtēmnit. patus agere uel
etiā agēs contra dīna p̄cepta ut
h̄mōi delectatōes cōsequatur.
tūc ē mortale pccm̄. qz preponit
delectatōem h̄mōi deo. Quā
do vō quis amat h̄mōi delecta
tōes plus debito. citra tñ d̄m
qz licet amet ⁊ desiderz plus de
bito h̄mōi delectationes. tñ ne
quaqz uellet propter eas agere
contra legē dī. tūc ē ueiale pec
catū. Et s̄ uult aug. i fm̄ōe de
igne purgatorij ubi dicit. Quo
tiēs aliq̄s in cibo aut potu plus
accipit q̄ necesse sit ad minuta
peccata nouerit pertinē. Et s̄
intelligitur cū pp̄ amorē delec
tationis s̄ cōtingit quā pl̄ debito
amat. licz citra deū. Qm̄ aut̄ gu
la quo ad potuz sit mōtale pate
bit statiz. Ex premissis pz q̄ gu
la ē pccm̄ mōtale qm̄ propter cra
pulam. ieiuna eccīe ul̄ missa in
diebus dñicis uel magnis seu p̄

cipuis festis negligitur. Sc̄do
posz esse mortale quādo sc̄cia
alicui probabiliter dictaret. qd̄
comedē uel bibē ultra talē men
suram ēēt destructio nature uel
soluere ieiuniū tali die. ⁊ come
dre tales cibos ēēt ōtra p̄ceptū
eccīe. uel scandalizart̄ notabili
ter pximum. Tertio posset esse
mortale qm̄ quis comederet uel
biberet sine disp̄satōe l̄ ncc̄ita
te ōtra illd̄ qd̄ uouit. patet ista
qz i oibus istis hō pat̄ ē facere
ōtra dei p̄ceptum prop̄ gulam

Capitulum sextū.

Dicitur ē i p̄cedentibus d̄
una sp̄tie temperantie.
uidelicet d̄ parsimonia
sen frugalitate q̄ est moderata
sūptio. ul̄ subtractio cibi fm̄ re
ctam rōem. Jā dicendū ē d̄ alia
specie uidelicet de sobrietate q̄
est uirtus disponēs hominem
ad hñdū se bñ circa usuz potus
iebrizare ualentis de q̄ tria tāgē
tur. Primo qz necessaria sit so
brietas. ⁊ qd̄ sit uicium sibi oppo
situm scz ebrietas. Secundo d̄
filiab̄ gule. Tertio d̄ remedijs
uidetur gule tam quo ad parsi
moniam q̄ quo ad sobrietatem
Quanto ad primum notandū a
qd̄ sobrietas est uirtus iclinans
habentes ut dictū ē. ut utaqz po
tu tēpate i q̄litate .in quātitate

et sic de alijs. ut dictum fuit in primo et secundo notabili precedenti capituli. Et est uirtus multum necessaria eo quod usus moderatus huiusmodi. magis uini. plurimum confert corpori et anime. et modicus excessus multum nocet. quia sua fumositate turbat caput et impedit usum rationis. magis quare excessus cibi. Unde ecclesiasticus xxxi. ((Eua uita hominis nimis sobrietate potatus)) Et ibidem ((Exultatio anime et cordis uinum moderate potatum))

b Secundo notandum quod ad moderate sumendum potum. v. exempla adducunt. Primum abstinencia eorum que fuerunt et sunt extra fidei catholicam. Nam sarraceni secundum suam legem perpetuo abstinere a uino. Item ieremi. xxxv. rechabite in ueteri lege nunquam bibebant uinum. Item tertio illud quod dicitur numeri. vj. Nazarei tempore consecrationis sue non bibebant uinum uel aliud quod inebriare posset. Quarto narratur hystorie quod Larulus magnus non bibebat nisi ter in mensa.

c Similiter quinto legitur quod ludo vicus rex francorum in uase ex quo bibit habuit ipse huberti signum usque ad quod ei ministrabant uinum et residuum totum implebatur aqua. Si tales gentiles iudei et reges moderata biberunt: quanta uerecundia est simplices christiani nos in potu excedere. **Tertio** notandum quod uinum multa facit

abuentibus. Primo incitat ad libidinem puer. xx. ((Luxuriosa res uinum)) et sic continentiam destruit. Secundo facit turbationem ad alios. quia audaciam generat. Eccli. tricesimo primo. ((Uinum multum potatum irrationem facit)) Et sic pacem tollit et amicitiam Tertio facit blasphemare. Unde super illud. prime corinthensium. decimo ((sive comedatis sive bibatis)) dicit glosa. Si uinolentia te ingurgites. quascumque laudes lingua sonet. uita blasphematur. et sic dei laudem tollit. Quarto facit fatue loqui. secundi. esdre. quarto. ((Homines facit fatue loqui)) Et sic tollit linguam disciplinatum Quinto uinum incitat ad uanam letitiam. secundi. esdre. iij. ((Omnes mentes conuertit in securitatem et iocunditatem et non meminit omnem tristitiam)) et sic tollit luctum qui est quedam beatitudo uie. Sexto obscurat intellectum. ecclesiasticus. j. di. salomon ((Ut animam meam melius transferrem ad sapientiam. cogitavi a uino abstrahere animam meam)) sicut etiam dani. i. et dani. x. daniel fecit: et sic tollit deuotionem.

Septimo apostatate facit interdum. ad iras religiosos et non perseuerare. Unde ecclesiasticus. decimo nono. ((Uinum apostatate facit)) et sic tollit perseuerantiam.

¶ Quarto notandum quod circa potum uini multa contingunt reprehensibilia primo in quantitate. **3o** j. thi. v. ((modico utere uino)) bernar. si tantum uobis placeat auctoritas apostoli de bibendo uino no obsecro. ne tradatis obliuioni quod dicit modico. Secundo in numero et uarietate uinorum. nam in nobilissimo uiuio quod a pud gentiles legitur hitu fuisse hester. j. n. legit quod diuersa uina fuerint misrata. scilicet uinum abundans ministrabatur ibi non uina ibidem primo. Tertio in qualitate preciositas. Unde uox pessimorum. sap. ij. dicit. ((Uino precioso nos impleamus.)) Quarto in actione quo ad fortia. uina. **Eccl. xxxi** ((Quas sufficiens est hominum uinum exiguum)). i. debile. Qui in tempus uicibus extraordinarie bibendo peiores a finis quam certis uicibus adequatur de his ps. **xxiii**. Qui uer. Nonne hijs qui morantur in uino. Prefata omnia indecentia sunt in seculari presertim in muliere uel puero peiora in clerico. sed pessima in religioso. Nec quidem immoderantia uini sumpti dicta sunt que contingere possunt in ebrijs et etiam in non ebrijs sed ebrietas speciale malum est uicium et secundum **tho. 2. 2. q. Cl. capitulum dupliciter**. Uno modo putatur quaedam defectum hominis. qui accidit ex multo uino aut alio

potu fumoso potato ex quo fit ut homo non sit copiosus rationis isto modo non est culpa cum non sit uoluntaria. nemo enim uult huiusmodi ebrietatem saltem pro se uel solam. sed est defectus quidam culpam consequens. Alio modo actum dicit. quo quis in hunc defectum incidit. ut est interior uoluntatis potationis immoderate aut est ipsemet exterior potatio immoderata et inebrietas. Et potest ista ebrietas contingere tripliciter. Primo quod homo nesciat. potum esse immoderatum et inebriant potentem. quia forte ignorat fortitudinem uini. et credit se tanto indigere potu. et sic inebriatur sicut de noe uidetur esse factum gen. nono. et hodie contingere posset ut si quis in itinere peregrinando multum fatigatus et calefactus. nesciens fortitudinem uini illius terze biberet in quantitate quantum crederet se indigere et tamen propter nimiam fortitudinem uini quam oio ignorat inebriatur a liquore. Similiter contingere posset de aliquo simplici qui putaret se debile uinum bibere. quod tamen sibi per industriam forti uino limphatum esset eo penitus ignorante. Et sic potest esse ebrietas si ne pro precipue si non ex aliqua negligentia hominis contingat. Secundo modo sic quod homo precipiat esse immoderatus potum non

tñ estimat ipm inebriare poten
 tem. z sic esse pöt cū peccato ue
 niali. eo modo quo supius dictū
 ē de gula. Tertio mō pōt conti
 gereq; aliquis tantuz percipiat
 potū esse imoderatū z inebrian
 tem. atñ magis vult ebrietatez
 incurrere q̄ abstinere: z sic ē pec
 catum mortale. quia talis uolēs
 z sciens. priuat se usu rōis. q̄ est
 optimū hoīs: z sine quo nec vir
 tutes operatur. nec uicia dēliat
 Et hoc uult Augustinus in fmo
 ne de purgatorio ubi dicit quō
 ebrietas si sit assidua est pecca
 rum mortale. non intendens p
 b̄ q̄ ebrietas fiat mōtale p solā
 iteratōem. sed ideo quia nō pōt
 esse q̄ hō assidue inebrietur. qñ
 sciēs z uolens ebrietatē icurrat
 dum sepe experitur fortitudinē
 uini z suaz habilitatez ad ebie
 e tatem. **Q**uo ad secundum pñ
 cipale notandum q̄ quinq; poit
 gregorius tricesimoprīmo mō a
 lium filias que ex gule uicio ge
 nerantur. que etiam sunt cause
 uel occasiones aliorum multoz
 malorum corporis z anime.
 Prima est ebetudo sēsus circa
 intelligibilia. Acies enim ratio
 nis obrunditur. z ebetatur per ī
 moderatam ciborum z potuum
 sumptionem propter fumosita
 tes inde surgentes z caput ptuz
 bātes. Nā sicut fenestra obstru
 cta limo obtenebratur: sic intel

lectus cibis z potibus obscura
 tur. Secda ē inepta leticia. Cū
 enīz per imoderatiā cibi z pot
 quasi sopitū ē rōis gubernaculū
 tunc sequūtur ut plurimū mul
 te deordinationes in appetituz
 et male ac inordinate passiōes z
 specialiter uaga qdā letitia et ī
 epta. Tercia filia ē multiloquiū
 p qd̄ itelligi p̄t inordinatō loquu
 tionis siue q̄ ad supfluitatē v̄
 borū. siue q̄ ad honestatē eoz.
 Utq; ei orit̄ ex iordiatā sūpti
 one ciboz et potuū. vñ grego. ī
 pasto. Nisi gule deditos immod
 rata loquacitas capet. dñes ille
 qui epulatus quoridie splendit̄
 dr̄ in lingua grauius nō arderet
 Quāta filia dr̄ scurrilitas. i. que
 dam leuitas in exterioribus mo
 tibus z gestib̄. siue quedā iocu
 lazitas q̄ risū mouere solz ut di
 cit glo. Eph. v. Und̄ dicit greg.
 in Dme. de diuine epulone.

Prima male conuiuantiū cul
 pa famulatur loquacitas: loq̄: i
 tatēq; ludēdi sequitur leuitas.
 Scribitur enim. Sedit popul⁹
 manducare z bibere. Et surre
 xit ludere. Quinta filia est im
 mundicia corporis que p̄t attē
 di scdm̄ inordinatam emissionē
 quaruzcunq; superfluitatum z
 maxime seminis. aut per uomi
 tū. Sequuntur etiam plura ma
 la aīe z corpis ex gula. Primo
 auaricia. Quia plura fercula

uolentes habere uel delicata uicualia . facilius conantur perphas z nephas acquirere tpalia
 Un̄ hiero. Delicie z epularū uarietas auaritie fomenta sunt. Sc̄do sequit̄ luxuria. Un̄ hiero. q̄ndiu eua in paradiso abstiniit: uirgo fuit. q̄ncito preceptuz abstinentie uiolauit: corruptio nem sensit. Tertio ira z inuidia Un̄. ij. Reg. .xiii. absolon fecit uinum z interfecit fr̄em suuz amon cuz temulent⁹ esset uino. Quarto per accidiam regez prestat demonib⁹. Jo legio d̄monū dixit. mar. v. ((Mitte nos in gregē porcorū)) Qd̄ dñs pmisit eis in signum q̄ gulosi sunt. secundū glo. demonum habitacula. Qñto ḡuat spiritum z ab omni duotōe deicit. Un̄ luc. .xxi. ((Attendite ne grauentur cōda n̄ra crapula z ebrietate)) crapula autē est cruda epula. qñ tantum d̄ cibo sumitur quod calor natural non sufficit ad eius decoctionē. Sexto sequitur corpis infirmitas imo infirmitates plures. Ideo eccl̄i. .xxii. ((In multis enim escis erit infirmitas)) Septimo. sepe mors sequitur. Unde ibidem. ((pp̄t̄ crapulam multi pierunt))
 ¶ Quo ad tertiu⁹ principale notandum. q̄ contra gulam sunt plura remedia. Primum est sermo d̄ni⁹. Hoc dat dñs. Mathe. iiii. d. diabolo de gula tēptanti.

((non in sole pane uiuit homo sz in omni uerbo quod p̄cedit de or̄ dei)) ad l̄ram eniz frequens sp̄ualis cibi studium gulā restringit. secunduz est moderata occupatō. Un̄ puer. .xxi. ((Desideria occidit pigrum. noluerunt enim q̄cquam manus ei⁹ opari. tota die concupiscit z desiderat)) ad l̄ram namqz aures ociosi desiderat̄ ru mōres. oculi uanitates. z os gulosa. Tertium est elongatio ab his que dant occasionem excedendi i cibo : z potu. sicut sūt delectabilitas. uarietas. ul̄ nimietas ciborum. Fugere enim in uicio gule sicut luxurie uictoriosum est. Un̄ gen. .iii. dr̄ ((Uidit mulier lignum q̄ bonum ēēt ad uescendum z pulchru⁹ oculis a spectuqz delectabile tulit d̄ fructu illius z comedit)) Quartum ē cōsiderare frequenter qualis p̄ mortez caro sit futura. quod docet Grego. dicens ((Nihil a deo ualet ad domandum carnis desideria. sicut cogitare qual̄ sit futura mortua. Quintuz ē meditatio eterne cene quam non uel tāde gustabunt qui i pr̄adio huius seculi se siliquis p̄corū reficiunt Sicut etiam cenā auide gustaf nequit qui in pr̄andio se repleuit Un̄ math. .v. ((b̄i qui esuriunt z sitiunt iustitiam qñ ip̄i saturabunt)) Si b̄i q̄ esuriūt ergo beatiores q̄ saturabuntur. Sextū

est consideratio malorum que gula facit in se membro tactorum. Nam tripliciter infert mortem culpe corporis et eterne damnationis. Unde Job .vi. ((Sustare quis poterit quod gustatum auferat mortem.)) Nam si cut cum prudentissima mensura sunt medicina uel tyziaca: sic sumi debent discretissime victualia.

Septimum est consideratio penurie christi in se et membris suis. Item .iiij. ((Recordare paupertatis et transgressionis et fellis)) quo ad .i. Quis etiam quo ad alterum cogitare possit pauperum pro uictu sollicitudines. labores. modicitates. et exiguitates. quas patiuntur captiui mendicium uidue et dei amici. Octauum et optimum est dei gratia. Unde qui laborat super gule uicio. dicitur orationibus istare. **Job** .iiij. ((Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet in eternum)) et **hebr.** .xlii. Optimum est gratia stabilire cor non escis qui non profuerunt ambulatibus in eis.

Ca. .vii. de abstinentia et ieiunio.

De abstinentia et ieiunio tria sunt nunc uidentur. Primo que sunt utilitates sequentes ieiunium. et que mala sequantur non ieiunantes. Secundo qui teneantur ad ieiunandum. qui et quibus. Tertio de potentia abstinenti in homine. **Quantum** ad primum notandum primo quod ieiunium secundum **Thomam** in

.iiij. di. xv. est parsimonia uictus. abstinentiaque ciborum. **Primum** .s. parsimonia uictus semper est necessaria ad uirtuosum actum habendum in sumendo et appetendo cibum. sed secundum se abstinentiam in certis cibis et potibus certis horis non semper necesse est seruare sed quando ieiunium indicitur ut postea dicitur. Secundo notandum quod quintuplex est ieiunium seu abstinentia .s. nature pro sacramento eucharistie in sano necessarium. Secundum est spirituale uel abstineri a uicijs secundum hieronymum. et ad ejectionem demonum necessarium. Tertium est memoris discipulorum christi in triduo mortis christi. et et aliorum quibus dulcedo spiritualis subtrahitur. Quartum est gaudium ut discipulorum christi in eius presentia et deuotorum in presentia consolationis spiritualis. Quintum est ieiunium ecclesie quo tamen semel certa hora et certis cibis quis abstinet et de hoc solum est ad propositum.

Tertio notandum quod gulosi qui bdam dicunt ieiunium minimum uirtutis esse actum. quo contra secundum **Thomam** in .iiij. di. xv. fructus .xij. et utilitates ieiunium in summa ponuntur. Primus est diminutio fomitis quem ab aduocatis parentibus contraximus. Qui licet peccatum non sit. tamen valde inclinatur ad peccatum nisi ieiunium: et alijs operibus uirtuosis

sibi resistatur. h. fomes ignis est
uirtutum opa destruens si ligna
ciboz & potuū iordinate sibi mi
strāt. **Jo** apo. ait. i. cor. ix. (casti
go corpus meū & i seruitutē re
digo. ne cum alijs p̄dicauerim:
ipse f̄probus efficiar) Castigatur
etiam & domat corp⁹ ut seruiat
aīe facilliter & uicijs n̄ lasciuiat.
Secūds ē deletō p̄ci. **Qz** enīz (ait
gre) caro leta nos traxit ad cul
pā afflictā reducat ad uerā. **Jo**
filii isrl̄ pro p̄cis ieiūauerūt. iudi.
xx. Terti⁹ ē acquisitō uirtutum
& augmētatio. nūq̄s ei tēperātie
uirtutem obtinebim⁹ nisi t̄pate p̄
abstinētiā iteratis actib⁹ iſu
demus ut diē p̄hs. i. iiii. et̄h. & ii.
Domato etiam cōpore: facilliter
seruit spiritui ad uirtutes. Obedi
etiam i hoc eccl̄ie. & sic meremur
per obedientiam. Quartus est
corporalis dotis in p̄ria augmē
tatio. Corpus enim resurgendo
erit lucidum subtile impassibile
& agile: & incorporari pulchritu
dine. & alijs similibus unis erit
alijs excellentior. Di autēz qui
sunt xp̄i qui corpus suūz crucifi
xerūt cum uicijs & concupiscētijs
ieiunando. gal. v. Verisimiliter
erunt excellētiores in talib⁹ do
tibus que sunt accidentale pre
mium. Unde ap̄lus. i. cor. iiii. (un⁹
quisq̄z p̄p̄am mercedēz accipiet
f̄m suūz laborē) Quintus est men
tis eleuatō ut patet in helia qui

post ieiunium. xl. diez uidit ui
sionem magnā. iiii. Re. xix. Ieiū
nii ei ad litteraz intellectu acuti
orea s̄t qz p̄ gulam aīa corpori ni
mum immergitur. q̄ per abstinē
tiam ad superna eleuatur. sicut
uidemus quod f̄m p̄hnm. aues
paucarū carniū apti⁹ & altius
uolant & uident. Et illa quinqz
tāgun̄t in p̄fatione. Qui corpa
li ieiuno uicia oprimis. Quo ad
p̄mum & secundum: mētē eleuāt
quo ad quitū. uirtutem largiris
quo ad tertius: & premia quo ad
quartum. Sextus est corporis sa
nitas. Unde hugo. de sancto ui
ctore. Natura humana in modi
co cōtenta. est consuetudo uero
multa addidit. Et uoluptas plu
rima aggregauit. Et ad litteraz
ieiunantes saniores sunt quam
diuites crapulosi. in quibus na
turalis ignis tot uictualia non
ualens consumer. cito sicut ma
terialis ignis exinguitur. Sep
timus est satisfactio notabilis p̄
p̄co sicut primo. Re. vii. Filii is
rahel q̄ offenderant d̄nm ieiuna
uerūt dicētes. ((Tibi peccauim⁹
d̄ne)) s. eligendo. regē. Ratoe cu
ius est ps p̄nie ip̄a abstinētia.
Et ceteris paribus tanto plus o
purgatorii pena minuit̄ quanto
pl⁹ ip̄m corpus leditur. Octau⁹
est q̄ ieiunium & abstinētia est
ad cautelam p̄ p̄cis futuris. p̄i
ti citi⁹ ei f̄cōdantur ne offendāt

de futuro qui tã penaliter puni
 ti sunt de pterito ut patuit. **I**de
 .iij. in ieiunio ninuittaz a rege
 iniuncto. Nonus e quia p ieiuni
 um fit decimatio ipria quedaz .
 Und beatus greg. dicit i Ome.
 ductus e ihs in desertu. Dignuz
 ei e ut qui tot diebus vltra sel
 refici possumus in corpore : et i
 terdu abstineamus a corporali
 bus ut recreemur in mente. De
 cimuz e q ad sacra prepat : ut
 fructuosius sumantur. Ideo to
 ta quadragesima ieiunatur ut i
 die pasche deuote coicetur pp
 q et ecclia pcepit a non ieiunio
 sine necessitatis articulo nulluz
 debere coicari. Undecimus est
 q p ieiuniu xpo passo multo co
 formamur : qui sicut ad horam
 nonam in cruce e p nobis pass^o
 sic nos pp eam usqz ad eandem
 horam nos cruciando ieiunam^o
 ut dicit tho. in .iij. di. xv. Duod
 cimuz e q facilius p nobis z ali
 is ea q perim^o a deo obtinemus
 sic damel oratur^o ieiunauit dan.
 c .x. z sancti multi **Q**uid aut ieiu
 nia ab ecclia instituta sint rigid
 obseruanda. ad hoc multa indu
 cunt. Primo ritus iudeoz quo
 rudã q a deo rigide seruabãt su
 as abstinentias : ut potius mori
 eligeret qz abstinentia idictã sol
 ueret. ut pz. ii. malach. vi. z. vii.
 Quãta g uerecudia e xpianum
 tpre gratie facilliter soluere ieu

niã ? Scdo qz n iuenitur aliquo
 pcm humanu grauius punituz
 qz fractio abstinentie iposite ut
 pz in pmis pentibus gen. iij. .
 Quarta g pãa infligenda e facili
 ter abstinentia n suatib^o io zach.
 iii ((Adã exẽplu meuz ab adole
 scentia mea)) Tertio abstinentia
 multos malos hz ipugnatores.
 Eã caro unpugnat . **I**te creatu
 re uisu pulchre z ad uescenduz
 suaues. Item diabolus ut patz
 in x^o z pmis pentibus. imo ipz
 ipugnat rã q e maximuz q faci
 le e eam reperit multa argumẽ
 ta. Item societas hoiz. **I**de tãto
 virtuosior e actus abstinentie .
 quanto plures hz ipugnatores .
 Un. ps. viriliter agite z confõte
 tur cor vřz oes qui spatis i dño.
Secundo pncipalr magis in d
 spali videbitur qñ si pceptum ie
 iunare z abstinere. qliter tenea
 mur ieiunare : z an ieiunium sic
 dispẽsabile. De p^o fz tho. 2. 2. q.
 .xlvi. ieiuniu cadit in coi sub
 pcepto legis nature. Primo iqz
 tum pertinet ieiuniu ad necessa
 riaz cohibitoz a pco. Secudo
 in quãtu pñet ieiuniu ad satisfi
 ctionem in pnia .z sic cadit sub
 pcepto dno. s. put iniunctu e in
 pnia simplr. z sic e pars sacram
 ti. Tertio cadit sub pcepto ea
 dem abstinentia in quantum p
 cibũ aliquẽ probabiliter quis sa
 nitate corpis z uita priuaretur.

Quarto cadit sub p̄cepto legis diuine q̄n̄ quis uouit ieiunare. Quito sub p̄cepto eccl̄ie cadunt ieiunia ab eccl̄ia instituta & precipie ieiunium quadragesime quattuor t̄pm̄. uigiliaru & oiu & a postuloꝝ preter uigilias Johannis euangeliste. philipi. & iacobi & similia ieiunia que ab eccl̄ia instituta sunt uel pro ḡn̄ali consuetudine eccl̄ie tāquā ieiunia necessario obseruanda approbata sūt. Ista cadunt sic sub p̄cepto q̄ qui ea sine n̄citate: & legitima cā trāsḡdit̄ peccat mortl̄r modis imediate per sc̄m̄ tho ex p̄m̄edis. Un̄. j. q. vij. su q̄s om̄ez eccl̄iasticam traditionem scriptā uel non scriptam uiolat anathema sit nullus autē nisi pro mortali anathematizatur. Et tho. ubi prius dicit. Quod si q̄s auctoritatem legislatoris cont̄nit̄ p̄ceptum eius trāsḡdiēs ex cōtemptu: uel si quis trāsḡdit̄ hoc modo quod impediāt finis quem int̄dit̄ legislator. tūc peccat mortaliē. Si aut̄ aliq̄s ex aliqua rōnabili causa statuz non seruet. precipue in eo casu i q̄ legislator si presens esset decerneret non esse seruandum. talis non peccat mōraliter. Et i scripto super. iiii. di. xv. dicit. Intentioni legislatoris obuiat. qui ex contemptu uel sine aliqua ratōnabili cā ordinationez non seruat.

Si autē in aliquo casu ordiati onem non seruat in quo probabiliter credi potest si legislator adesset eū obligari n̄ uellet. talis non est reputandus trāsḡressor p̄cepti. & ideo non est necessarium q̄ quicūq̄ aliquē diē ab eccl̄ia institutū ieiunare obmittit. q̄ mortaliter peccet. Potest enī hoc aliqui oīno sine peccato contingere. aliqui aut̄ sine mortali cum ueniali. quod intellige q̄n̄ ratōnabilis causa subest. aliqui aut̄ cū mortali. & hoc s̄m̄ diuersas occasiones quibus homo ducitur ad ieiunium frangēdū. hec tho. Concordat pe. de pal. in. iij. di. xv. dicens. Ieiunium eccl̄ie cadit sub iure positio. Un̄ eius trāsḡressio sine causa ē p̄z mōtale. ut i adā. Et oli exo. xij. (aia que se n̄ affixerit uidelicet abstinendo a fermentato. peribit d̄ populo suo) Quando aut̄ fractō est cum causa nō ex toto sufficienti est ueniale. ut d̄ his qui legunt matutinam i cōpleto rio quandoq̄ simpliciter nulla culpa est ut in n̄citate. **Quō** aut̄ ieiunare teneamur. notādū secundum eundez q̄ ieiunium tripliciter p̄t̄ solui. Primo q̄n̄ quis comedendo etiam semel. per totā mensaz irascitur male. ul' gulo se comedit per totum uel huiusmodi facit qd̄ est contra uirtutē tēperantē. Secundo q̄n̄ quis

etiam semel comedendo nō oti-
 nue. s; in parte excedit peccādo
 vt in fine gulose comedendo. ul
 in pte irascendo. r pro tanto so-
 lum pdit ieiunium. nō pro toto.
 Tertio. qui die qua ieiunant cir-
 cūstantias necessarias uiolāt.
 Ieiunium eniz dz fieri cū septē
 circūstātiis. Primo ut quis die
 ieiunabili ultra semel nō ome-
 dat ea per q̄ alias māducatio so-
 let compleri. An autē peccet to-
 tiens q̄s mōtaliter quotiens die
 ieiunabili pluries quāsemel co-
 medit sine rationabili cā. Qui
 dā dicunt q̄ sic alii qd̄ non. Tu-
 tū tene s̄m aug. certum r dmit-
 te incertum hoc tū certum est
 scdm̄ utrozumq; opinionem. qd̄
 peccatum ex pluralitate come-
 stionū ampli⁹ p̄t̄ ḡuari. r ut pl⁹
 peccz die ieiunabili quatter co-
 medit. q̄s qui ter ceteris paribus
 quia statz q̄ quis hora prima di-
 ei comedat ficus cū modico pa-
 ne r sic secunda hora. tētia quā-
 ta r quinta r sic quinquies ome-
 dat modicū semp̄ alius uero co-
 medat post prandium r in cena
 eandem cenā usq; in crastinū p-
 telādo in cibis r potibus. appa-
 ret q̄ secundus pl⁹ peccet q̄s pri-
 mus q̄r secundus pl⁹ ōtra itētiōz
 legislatoris facit q̄s primus. quia
 prim⁹ plus lasciuas corporis re-
 primit quod intendit legislator
 quam secundus. faciat. Secūdo

non debet ieiunans horā prāditi
 preuenire notabiliter sine cau-
 sa rationabili. Est autē hora prā-
 dii in ieiunio ecclie alicubi. xii. a-
 licubi forte aliter secūdū cōsue-
 tudines uarias a maioribus p̄-
 latis bene approbatas. In pri-
 mitiua tamē ecclia fuit hora no-
 na diei. que est secunda hora p̄-
 meridiez quia protunc secūdūz
 plures doctores uidetur primo
 xpm̄ mortuum fuisse in cruce in
 cuius recompensam nos crucia-
 mus ieiunio. In quadragesima
 tamen strictius uidetur ieiuniū
 esse seruandum. Unde in calce-
 donensi. cōsilio sic dicitur in qua-
 dragesima. nullatenus credendi
 sunt ieiunare. qui ante mandu-
 cauerint q̄s uespertinum celeb̄-
 tur officium quadragesimali tē-
 pore post nonam dicitur. Et de
 cōse. di. j. Solent plures qui se
 ieiunā putant i quadragesima
 mox ut signum audierint ad ho-
 ram nonam manducare. q̄ nul-
 latenus ieiunare credēdi sunt. si
 autē manducauerint q̄s uesperti-
 num celeb̄re officium Lōcurrē-
 dum est enim ad missas r audi-
 tis missarum solemnibus: r uespē-
 tinis officiis largitis elemosinis
 ad cibum accedendum est. Si
 quis v̄o aliq̄ nccitate cōstrictus
 fuerit r ad missam uenire non
 ualeat. estimata uespertina ho-
 ra r ōpleta oratōe sua ieiunūz.

soluat. Nec ibi. Addit tho. i. iiii de hora ieiunii. Horam ieiunii in comedendo non oꝝ stricte cōsiderare. sed sufficit grossa estia tio. s. q. sic circa horā debitam. Nec multū nocz si ex aliqua cā illa hora aliquantulū pueniatur. Vel si forte pp infirmitatē uel e tatem uel aliquid huiusmodi ta li hora comedere cederet alicui in magnū grauamen. esset cum eo de ieiunio dispensandum uel ut aliquantulū pueniret horam. De. d. pal. ēt dicit q. ieiuniū frā gitur notabili hore anticipatōe sine cā dico notabili nō de illa q. uocatur spēs gule. Dico ēt horā nonam omni tempore. Tardius tamen debet edi in quadragesi ma q̄ in alijs ieiunijs. In q̄dra gesima ḡ post officium uespera non ante horā uespertinā nō lz edere. ex quo cōstat q. hora no na transijt. sicut in alijs ieiunijs post officium none ante horam none. dum tamen constet horā sextā transisse uel esse. Nec pe. Uocant aut̄ doctores p̄nomina ti horaz sextā meridie. Tertō fm tho. ubi prius in sūma z scri pro. esus carniū generale i oī ieiunio prohibitus ē. Ratio est quia generaliter magis ē delec tabilis. z ad humorem luxurie magis ceteris opatur. Concor dant Inno. z hostien. Unde ēt in sexta feria necessario est ab

stinendū a carnibus: z etiam in sabbato fm quorūdam consue tudies. In quadragesima uero iterdicūtur uniuersaliter oua z oia lacticia. In alijs aut̄ ieiu nijs circa hec comedenda v̄ di mittenda diuerse cōsuerudines existunt apud diuersos. quas q̄ q̄ obseruare debet fm morē eo rum inter quos conuersatur.

Unde Hiero. loquens de ieiu nio dicit. Unaqueq; puincia a bundet in suo sensu: z precepta maioꝝ leges apostolicas arbit̄ tur. Sed nūquid dieb⁹ ieiunioꝝ pōt q̄s de castore comedere: rñ det vilh. i. rōabili p. vi. ca. de dñi ca. iij. aduentus. Tū quidam pi sces sint hñtes ex una parte for mā quadrupedis aialis. z ex al tera piscis. ut binetus i ieiunijs possunt comedi ex parte qua pi scis: ex alia uero minime. Nec ille. Tñ di. iij. deniq; dr sic d̄ ie iunāte. Nequaq; sumptuosiora marinaꝝ beluaz. i. monstuoꝝ z cetus conuiuia p̄paret. Quaz to circa usum illoꝝ ciboꝝ que a lias cōitez nō sumūt ut electua riorum z sp̄rum. sic quis se de bet habere ut modicum sumat. n̄ tñ i hoc dz exorbitare. v3 q̄ q̄ rat solum delectationē in eis. l̄ multum sumat. Unde fm tho. i. iij. sūptō electuariorum modi ca ēt ad delectationem ieiuniū ecclie non soluit. quāuis homo

possit totalit̄ uel in pte ex hoc
 meritū ieiunij p̄des. ul' etiā mo-
 taliē peccare si sit imoderata li-
 bido. Nō tñ ē trāsgressor p̄cepti
 eccie. nisi i fraudē sumeret. aut
 si eis q̄si alijs cibis uteretur ad
 famem extingūdam. Per ele-
 ctuaria enī ut i sūma diē. nō sol-
 uitur ieiuniū. sic. nec p̄ alias me-
 dicinas. nisi q̄s in fraudē electu-
 aria sumat in magna quantita-
 te p̄ modum cibi. Quinto in po-
 tu non debet quis exorbitare.
 Nā ut pe. d̄ pa. dicit i. iiii. z tho.
 in. iiii. potus ē aī z post nō sol-
 uit ieiuniū. nisi in fraudē fiat.
 Qñ aut̄ d̄r q̄ potus : nec aī nec
 post soluit. illud intelligo dicit
 pe. qñ non conficitur ex illis q̄
 s̄ueuerant sumi in cibū. ut pot̄
 ceruisie. Qñ aut̄ potus cōficitur
 ex illis q̄ cōsueuerāt sumi in ci-
 bū ut amigdolatū brodiū : z hu-
 iusmodi que ē ante in cibuz su-
 muntur : secus forte ē ut in pur-
 reta. Nec ille. Alber. in. li. de q̄t-
 tuor coeuis t̄z q̄ potus aī pran-
 diū sūptus soluit ieiuniū. Inno-
 cen. t̄z q̄ n̄. pp̄ cōsuetudinē. pe.
 de pal. vbi prius addit. Si quis
 non propter famē ul' uoluptatē
 sed timore ne deficeret pinani-
 tate. ficus aut̄ purretam aut ali-
 quid huiusmodi prelibaret per
 moduz medicine. sic non est fra-
 ctum ieiunium. **Sexto** debz
 ieiunans locum z terram consi-

derare : in qua forte uult ieu-
 niū solueē. Unde dicit pe. de pa.
 ubi prius. q̄ si consuetudo est i
 aliq̄ diocesi q̄ ieiunetur certo
 die. illi de diocesi tenent ieu-
 nare sicut tenerentur si episco-
 copus idiceret. Rō quia cōsue-
 rationabilis prescripta obligat
 di. xij. c. illa. De hoc intelligo.
 quo ad indigenas. non enim sic
 faciunt consuetudinem ribaldi
 et mali licet plures sint numero
 qui nec cetera ieiunia obseruāt
 q̄ nō est cōsuetudo rōne obrēta
 sed corruptela. **Alienigene** ue-
 ro si ueniunt aīmo inhabitādi
 ligant̄ etiam ieiunio cōsuetudinā
 rio sic z scripto. Nec pe. Si au-
 tem solum trāseunt p̄ terrā turis-
 simum esset ut seruaret ieiunia
 t̄ze p̄pe. z aliene. z fm̄ p̄fatū
 doctorem teuenī fuare ieiunia
 p̄prie terre in alienis locis. Et si
 ieiunia cōsuetudinaria aliene atē
 f̄ q̄ pertranseunt ieiunāe nolūt
 tñ tenent̄ : n̄ scandalizare bis co-
 medendo. Unde publice non d̄
 bent bis comedē. Ideo. i. cori-
 viii. **(Si esca scādalizat fr̄e me-
 um (dicit apos) non māducabo
 carnes in eternū.)** Ad istud est
 illud q̄ h̄ ēnr. dis. xii. Illa. ubi
 aug. interrogauit pro matre be-
 atum ambrosium. Qui respōdit
 Cum romam uenio sabbato ie-
 iuno : cum mediolani sum. non
 ieiuno. Sic z tu ad quamcunq̄;

eccliaz ueneris. eius morē sua:
 si cuiq; nō uis esse scandalū nec
 quēq; tibi. Ex quo sunt vsus.
 Cū fueris rome romano uiuito
 more. Lū fueris alibi uiuito sic
 ibi. Septimo dz a ieiunante in
 spici tps. Na s; Tho. i sūma die
 dñica ieiunā nō onenit qā dies
 ē leticie. Unde si quis tunc ieiunaret
 cōiuetudinē ppli xpīai faceret: q̄ p lege
 fm aug. hūda ē. Addit bonauen. li. de euange
 lica pfectione. nisi ualitudo aliū
 requirat. uel familiaris iūcti?
 spūs sancti aliud requirat. De.
 pa. z tho. dicūt q̄ ē in festo na
 tūtatīs dñi quis ieiunare pōt:
 ut p; ia multis religionibus. Et
 q̄ uouissent tūc plus tenētur.
 Que dicta sunt d ieiunio i alie
 na terra seruando. ē intelligen
 da sunt de abstinētia a carnib?
 uel lacriciniis ne scādalizet q̄.
 Unde extra de obser. i. e. ca.
 Explicāi. or q̄ in festo natiuita
 tis xpīi si in sexta feria uenit a cā
 nibus abstinere tenētur qui ad
 hoc obligantur uoto uel regula
 ri obseruantia. Et q̄ ē hī nō sē
 rephendendi qui pro tūc ob de
 uotionem uoluerint abstinere.

Capitulum Octauum.

S Est adhuc queritur q̄ te
 neātur ieiunare. z q̄ in
 ieiunio dispensari possit

z q̄. Ubi notandū s; dur. tho. a
 z De. de pa. q̄ nullus auctori
 te sua debet soluere ieiunū: qz
 nullus ē iudex in sua causa. si co
 mede potest habere recursum
 ad superiorē suuz. Et fm hosti.
 non sufficit licentia simplicis sa
 cerdotis. si pōt habēi episcopus
 Alias si non pōt comodō haberi
 epus: pōt curatus dispensare.
 Tñ in summa Tho. addit. In
 talibus recurrendū est ad supio
 ris dispensatōem: nisi forte ubi
 ita cōsuetm ē quod ex hoc ipō
 q̄ prelati dissimulant annuere
 vident. **S**unt aut quinq; cau b
 se principales rōnabiles z legiti
 me pp quas pōt quis dispensare
 in ieiunio uel i preueniendo ho
 ram: uel in comedendo aliū cibū
 quā ieiunantes fortes pro tunc
 comedant. **E**t sunt etas infir
 mitas. necessitas. labō z ministe
 rium. **P**rima causa est etas.
 Unde fm tho. usq; ad finē. xxi.
 anni non tenētur ieiunare iuue
 nes: quia indigent ut plurimuz
 ante illud tps de nutrimento du
 plici de cā. uidelz: ut nutriātur.
 z ēt ut crescant. Tamen infra p̄
 dictum tpus decens ē ut ad ali
 quaz abstinētia se exerceāt pl?
 z minus fm modū sue etatis.
 Sed quia quanto ad terminuz
 p̄dictuz appropinquatur: tanto
 uirtus nature magis roboratur
 z augmentum tardius procedit

cum in p̄mis quicq̄ annis p̄ueiat
 puer ad medietatem augm̄ti ut
 p̄bus dicit. ideo s̄z q̄d magis ap
 p̄p̄quāt ad predictum terminū
 s̄t eis ieiūia magis commensu
 randa ut dicit tho. Idē c̄d̄it te
 nendum de senibus ualde. p̄ptē
 debilitatem uirtutis digestiue si
 tanta sit q̄ nullo modo possit di
 gerere tantum cibum una dige
 stione. q̄ntus sufficeret ad c̄ser
 uationem nature. plurimuz etiā
 terrarum consuetudo habet. q̄
 i ieiunijs p̄fatis usq̄ ad septēni
 um. pueris dantur oua z lactici
 nia ut dicit quidam doctō secū
 da causa est infirmitas. ul' debi
 litas q̄ autē dicit decretalis. de
 bilibus z infirmis nō p̄iudicetur
 dīc pe. pa. i. iiii. Intelligitur. nō
 ip̄o iure sed dispensatiue. Unde
 nō dicit q̄ tales non ligentur s̄z
 q̄d eis non preiudicetur. Debet
 autem esse euidentis infirmitas.
 unde etiāz canones permittunt
 necessitate exigente cuz infirmis
 in esu carniū disp̄sare. extra de
 obs. ieiū. Consiliuz. Et uidet̄ q̄
 etiāz debiles que nō p̄nt tātū co
 medere una uice q̄ natura con
 seruetnr. non teneāt stricte diu
 saltem ieiunare eadē ratōe qua
 supra de erate dictuz ē. Aste ca
 sus tr̄git. s̄z in pauciorib'. Pro
 quanta aut infirmitate ul' debili
 tate solui possit. ieiunium ab in
 firmis uel debilib' arbitrio bo.

ni uiri potius limitanduz est q̄
 p̄ aliquam doctrinam generalē
 ut dicunt doctores d̄ mulierib'
 p̄gnantibus z nutricib' si timea
 tur probabiliter de periculo ea
 rum si ieiūauerint de fetu i ute
 ro. uel de puero ad ubera non so
 lum p̄nt. sed etiam tenentur sol
 uere ieiunium. **T**ertia causa est c.
 euidentis necessitas penurie nimie
 que potest ēē duplex. Una ma
 gne paupertatis. ut quando ali
 quis cogitur hostiatiz mendica
 re. z non p̄t habere tantum d̄ ci
 bo quod sufficiat pro una refec
 tione. ille p̄t pluries comedere.
 Alias si potest habere simul satis
 pro una refectione. tenetur ie
 iunare. Lōcordat tho. in scrip. z
 in summa z addit quod q̄n quis
 p̄pter precedentem mediam ita
 debilitatus ē quod ieiuniū susti
 nerē non p̄t etiā excusatur. Alia
 penuria posset esse ex maḡ cari
 stia. ut si in. xl. uel in prefatis ie
 iunijs null' ali' cibis h̄ri posset
 nisi carnes uel in exercitu ul' ali
 as si non posset simul habere ci
 bū sufficētes. sed soluz successi
 ue z interpolati. In talib' casib'
 pluzies cōedēs uel carnes edēs
 a p̄cō mōtali excusant̄. Qui tñ
 sufficientiam carniū h̄ret. i tali
 casu fm quosdā teneat ieiunare
 scilicet tantuz semel comedēdo.
Quarta causa ē labor neces
 sarius z pins. quē homo usq̄ ad

aliud tempus differre non pōt :
 ⁊ quem cogitur cum magna fa-
 tigatione continuare. In tali la-
 bore non tenentur ad dicta ieiu-
 nia maxime qui non sunt ita fō-
 tes q̄ simul possent laborāre ⁊ ie-
 iunare. Ex quo pz ad q̄d teneāt
 peregrinantes. itinerātes. labo-
 rantes in uineis agris ⁊ artibus
 mechanicis. Unde in.iiiij. dicit
 Tho. Si sit talis pegrinatō que
 posset sine icōmodo differri : dz
 pegrinatōem homo differre : si
 simul cū ea non pōt ieiunare.

Si autē pegrinatio cōmode dif-
 ferri nō pōt: vel quia tps ieiunij
 hoiez in uia preoccupat: uel qz
 dies festus alicubi imiet ad quē
 ex deuotione hō pzere cupit. vl'
 quia mora in penitentia pericu-
 culum habet spirituale uel cor-
 porale pōt secūdū dispensatōez
 sui superioris oibus p̄dictis pensa-
 tis pegrinari ⁊ ieiuniū solueri.
¶ Hoc tñ intelligitur de his q̄ la-
 bore itineris a deo asiliguntur
 q̄ simul cū ieiunio itinerare nō
 pñt. Nec obstat q̄ p̄ceptum dz
 p̄poni consilio. quia intentio hu-
 iusmodi p̄ceptum dantis non ē
 alias pias: ⁊ magis necessarias
 cās excludere. Nec intērio ma-
 ioris luci non necessarij laborā-
 tes corporaliter a peccato exco-
 sat si ieiuniū frangunt. Nec illi
 iterum a peccato imunes sunt
 q̄ oparios cōducere nolunt nisi

tali pacto: ut ieiuniū soluant ni-
 si fōte cā sit necessaria que festi-
 natōne opis pro quo laboratur
 exposcat. Dec tho. **¶** Quia cā
 p̄ueniendi cibū ē ministerium.
 Unde seruientes nobilibus diu-
 mensam p̄rahentibus: si ex cā
 necessaria p̄ueniant aliquātulū
 horā comedēdi comedendo ex
 toto uel si plibant modicū ne d̄-
 ficiant in seruiēdo. ⁊ hoc faciāt
 positis iā mensis uel paz añ. ita
 q̄ pp̄ otinuatōem tēporis totū
 debeat reputari una mensa: nō
 credunt quidaz doctores q̄ pec-
 cent: sic nec peccant seruitores
 mediocriū p̄sonarū qui surgunt
 de mensa dñorū suorū: ut uadāt
 ad portandū vinū: vl' ut portēt
 exenia: ⁊ reuertentes iterum co-
 medunt. De regularibus qui de-
 bent legere ad mensam in refec-
 torio. idem dicendū. sicut de ser-
 uitoribus nobilium. dūmō hoc
 licentiati faciunt. **¶** Quo ad ē-
 tium principale notanduz q̄ ml'
 ta uirtus abstinendi est in hoie
 quā paucissimi expiātur: nisi cō-
 pus suuz exerceāt ieiunijs absti-
 nentijs ⁊ similibus. Quōd pz prio
 in abstinentijs phoz paganorū.
 Nam ut legitur ut in uitis pho-
 rum de socrate. Socrates tā tē-
 perat⁹ fuit i uictu. ut fere p om-
 nem etatem suam infirmitate
 caruerit ut in peste que athēas
 uastauit illesus trāfiret. **¶** Itē cū

quosdam, hospites tenui cena p
curasset et amicus ei^o ei b^o itia
ret: ruidit Socrates. Si b^oi s^ut
equanimiter ferent: si mali: n^o
est curand^u. Itz docebat illos
vitandos in cibo z potu q^o ultra
sitim fam^eq^z sedad^a puocare se
noscerentur. Sic Larneydes
ph^os ut refert valerius in tant^u
cogitationibus z studio inhesit
ut ad mensam sedens. man^u ad
m^ensam porrigere obliuisceret z
famula quam loco uxoris habu
it dextram p^hi n^ec^arijs usib^o ap
podiarz. Att^u. c^o z. x^o sue etatis
anno. uiuendi et philosophari
di finem dedit. Et epicur^o uolu
ptatis assert^o ut ait hiero. dixit
oleribus pomis z uilibus cibis
ut^edum q^o carnes z exq^uisite epu
le ig^eti cura. z solitudie misse
rapparate. maior^e pen^a h^uit iq^u
redo qua uoluptates i abut^edo
ubi .n. aqua z p^ais s^ut z cet^ea si
mil^{ia}. ibi nature satis fact^u est
quicq^d sup^er fuerit n^o ad uite ne
citat^e s^z uoluptat^e prin^z. h^o d^o ui
ta p^hoz. Q^o si gentiles hoc fe
cerunt q^unta uerec^udia e xpian^u
n^o abstin^er. Sc^odo q^unt^u ualeat
in abstinendo h^uana natura li
cz in ad^a sit debilitata p^z in ab
stinentijs magnis z longis quas
sustinent iuiti in carcerib^o. z q^o
faci^ut aliq^o pro salute acq^ureda
z osuanda. Tert^o p^z i abstin^en
tia q^o fecer^ut uiri sci q^o nobis simi

les fuer^ut immo et mulieres sc^e
fragilioris nature. Ex quo p^z q^o
hoies multa possent: si uellent se
proba^r i abstin^etijs. S^z s^ut heu
multi q^o se pbant proici^edo lapi
dez luct^ado. saltando. curr^edo.
pugn^ado eti^a ad m^ot^e. s^z i absti
n^etijs pauci se pbant. Und^o dic
ber^u. Ignosce domine ignosce.
dissimulamus tergi^osamur z in
his q^o ad te ptinent. uix e que ue
lit expiri q^d possit. S^z quereret
aliq^os. Est ne aliq^u ieiuni^u ul^o ab
stin^etijs uici^u ul^o c^otra augm^ent^u
ytutis: R^u. tho. i. iiii. di. xv. q^d
sic in triplici casu. P^orio q^u q^o si
bi subtraheret necessaria i cibis
q^o ptinent ad n^ec^essitat^e uite. Hoc
enim non licet sicut nec iterime
re seipsum. Sed hoc necessari^u
e ualde modicuz. quia modicis
natura otempta e. De hoc dicit
hieronymus. Non differt utrum
magno uel paruo tempore te in
terimas. Secundo est necessari
um ad conseruandum ualitu
dinem corporis in statu. que ac
cipitur secundum sufficientiaz
Dabito respectu ad ea que in
cumb^ut ex offit^o. uel ex societa
te eorum ad quos quis c^ouiu
n^ec^ario agenda. z tale necessari
um subtrahi non debet. q^a hoc
esset de rapina hostiam offerre
si quis propter ieiuniuz impedi
retur ab aliis operibus ad que
alias obligatur. Und^o hiero. dic

De rapina holocaustū offert q̄
uel ciborum nimia egestate ul
manducandi uel somni penuria
imoderate corpus affligit. Ter
tio si sit tanta abstinentia q̄ hō
ab opibus utilioribus impediā
quamuis ad ea ex necessitate si
teneatur indiscretum est ieiuni
um ⁊ si non sit illicitum. Unde
Diero. dic. Rationabilis hō di
gnitatem amittit qui ieiūiuz ca
ricati. uel uigilias sensus integri
tati p̄fert. **Q**ueritur. ii. an ie
iunia possint redimi pro pecuni
a. uel alio modo. Rñ. secundū i
noc. qd̄ triplex est ieiuniū. Unū
ab ecclia mandatum. d̄ quo sup̄
et hoc non p̄t redimi. nisi causa
uel necessitas in ieiunāte subsit
Alia ieiunia sunt uolūtaria. id ē
uotina. ⁊ talia sine causa que in
ieiunante subsit (dūmō alias sit
utile) redimi p̄t auctoritate su
perioris. Tertio sūt ieiunia i pe
nitentia iniuncta. ⁊ de istis idē
ē sicut de uoluntariis.

Preceptum. vii. Lapi. primum

Modo uidentum ē d̄ sep̄
precepto non facies fur
tum. Ubi non solum de
us prohibet furtum. sed
rapinam omnem infidelez emp
tior̄ uenditionem. laborē ⁊ oēs
modos quibus hō uoluntarie in
fert alteri damnum in reb̄ suis

tpalibus. Qd̄ notauit Aug. cū
i q̄stionibus exo. dixit. Furti no
mine intelligitur ois usurpatio
rei aliene. Nō ei rapiaz permittit
q̄ furtuz phibnit. sed a pre totū
prohibere uoluit. Un̄ cōtra aua
ziciā hoc mādatuz tradit: d̄ quo
uidēda sūt tria. Primo quid sit
auaricia ⁊ quale p̄m. Secūdo
q̄ detestabilis sit. Tertio cur di
uicie que sunt infima bona tātū
diliguntur ab homine. **Q**uan
tū ad p̄mum sciendū q̄ auaricia
capitur fm Tho. 2. 2. q. c. xviii.
dupliciter. Uno mō ut ē inōdia
tus appetitus seu amor hūdi ⁊
possidendi aliena. Ex q̄ amore
mouet hō ad uolēduz seu possi
dēduz aliena indebite. uic̄z sur
ripiendo ea aut retinēdo. Et sic
auaricia opponit iustitie. Et sic
accipitur. Ezech. xxi (p̄ncipes
ei⁹ in medio ei⁹ quasi lupi rapiē
tes p̄dam) Alio mō accipit aua
ricia put est iordinat⁹ amor ⁊
appetitus ad diuitias proprias:
ut cuz q̄s nimis amat res utiles
exteriores. ⁊ pp̄ hoc nimis desi
derat eas acquirē. aut nimis cō
plac̄ i iaz. possessis. ⁊ idō nimis
retinet eas. q̄uis non uelit rape
re aut retinē aliena. Et sic opp̄tur
liberalitati. que moderatur hu
iusmōi affectiones circa pp̄rias
diuitias. Nec auaricia semp̄ est
p̄m. vñd̄ heb. ultri. dicit (Sint
mores (idest uita) sine auaricia

contenti partibus). i. non sint cupidi non habitos. Ubi glo. Auarus est qui tenax est in largiendo. **b** cupidus in accipiendo. Ex quo patet quod auaricia non solum est in diuitibus qui plus debito acquirunt diuitias aut retinent. sed et est in pauperibus qui licet non habeant superflua: tamen sic inordinate amant diuitias. quod ex hoc mouentur ad desiderandum eas superflue. aut supra debitum modum aut in paruis diuitijs sic amore herent: ut idebite in eis delectentur. aut eas indebite retineant. Unde super illud psalmi. (uidebunt iusti et timebunt et super ipsum ridebunt. et dicent. Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum sed sperauit in multitudie diuitiarum suarum) dicit augustinus. Audiuit aliquis pauper prophetam dicentem sperauit in multitudie diuitiarum suarum. et continue attendit panes suos. Respexit forte iuxta se diuitem ornatius indutum. et ait in corde suo. De illo dicit. numquid de me? Contra quod subdit Augustinus. Nolite inde excipere. noli te inde separe: nisi uideris et timearis. et peccata rideas. Nam quid tibi prodest si egeas facultate et ardeas cupiditate. Hoc ergo attendite. et rursus de paupertate et egestate presumatis. Et quamuis ita sic de pauperibus ut dictum est

tamen auaricie superflua amor frequentius et magis abundat in diuitibus quia ex hoc quod aliquis diuitias possidet. allicitur animus eius ad earum amorem. sicut etiam ex continua cohabitatione mulierum efficitur quis incontinentes. eo quod uterque materiam sui criminis habet presentem. Unde in epistola ad paulinum et therasiam dicit augustinus. quod terrena artibus diliguntur adepti quam occupata. Nam ubi ille iuuenis discessit. nisi quia magnas habebat diuitias? Aliud est enim nolle incorporare que desunt. aliud iam incorporata diuellere. Illa ei uelut extranea repudiatur. ista uero uelut membra prescinduntur. et crisostomus super mattheum. Appositio diuitiarum maiorem accedit flammam et uehementer fit cupidus. **C**uando autem ille due auaricie sint peccata mortalia uel non. notandum secundum Thomas. quod auaricia. primo modo uicibus potest opponi iusticie. quo ad actus suos est de genere suo peccatum mortale. quia actus eius sunt iniusta acceptio et retentio alieni. et sic pertinent ad rapinam et furtum que sunt mortalia ut patebit in sequentibus. Sed secundo modo auaricia. capiendo eas potest opponi liberalitati per amorem inordinate nato diuitiarum. proprietarum. est aliquando peccatum mortale. aliquando ueniale. quia ut dicit

sanct^o tho. 2. 2. q. Cxviii. si homo diligit diuicias sup^{er}flue & plus debito non tamen plus q^{uam} deum sed citra deum. nec uellet ppt^{er} diuitias aliquid facere q^{uod} est cōtrarium amori dei aut proximi tunc talis auaricia est peccatuz q^{uod} immoderatus amor & cōtra rectam rōem sed ē ueniale eo q^{uod} non ē cōtrariū caritati dei aut p^{ro}ximi. Si aut^{em} amor exterior^{is} rez sit tā immoderatus: & magnus q^{uod} homo plus diligit diuitias uel rē aliquam utilē q^{uam} deū ut q^{uod} pl^{ur} uult carere deo quam tali re. l^{ib} q^{uod} p^{ro}p^{ter} amorem diuitiaz. non ueret facere cōtra amorē d^{omi}ni aut p^{ro}ximi. tunc talis auaricia ē peccatum mortale sicut euz amōe non necessariū lucri & sine causa rōnabili utolaret diem d^{omi}nicum aut multum solemnē diem. aut piurat aut damnificat proximū et sic de alijs auaricie filiabus. Et hoc uult ap^{osto}lus ro. v. Ubi cū premisissz repletos omni iniquitate. fornicatione. auaricia. Et si milib^{us} subdit ((q^{uod} talia agunt di gnū sunt morte)) **Q**uo ad. ii. principale notandum q^{uod} auaricia est ualde detestabile uicium p^{ro}p^{ter} quinq^{ue}. primo q^{uod} est capitale uicium ex qua filie uald^e nocue oriū^t fm greg. xxxi. mora. Differunt aut^{em} mortale uiciuz. & capitale quia mortale ē quodlibet puans. boiem yta aie. quod

ē gratia. & uita eterna cui peccō debetur pro pena mors eterna. & talia mortalia sunt ualde multa sed capitale est ex quo multa alia peccā ut frequēter oriuntur p^{ro} modum principii & cause efficientis. Un^{de} sicut caput ē p^{ri}ncipale membruz & tanquaz p^{ri}ncipiu^s a quo alia quodāmodo oriuntur & diriguntur & sicut dux & exercit^{us} p^{ro}p^{ter} principalitatem alios regit. sic ad similitudinem talium quedam sunt uicia que p^{ro}p^{ter} principalitatem & depēdētiā aliorum ab ip^sis dicūtur capitalia. Et sunt. vii. quoz unum ē auaricia de q^{uod} tho. 2. 2. q. cxvii. declarādo filias auaricie quas ubi prius enumerat gre. dicit. q^{uod} auaricia est superfluus amō habēdi diuicias. Et in duobus abūdat. Pro iⁿ f^{er}tinendo. & ex hac p^{ar}te ex ea oritur obduratō cōtra misericordiam. scz cor non emoluit misericordia ut diuitis suis subueiat miseris. Secōdo auaricia abūdat in accipiēdo. Et fm h^{oc} auaricia p^ot^{est} considerari duplici^{ter} Uno modo fm q^{uod} est in affectu & sic ex auaricia horitur inq^{ui}etudo iⁿq^{ui}ntū ingerit hoi sollicitudines & curas superfluas. Alio modo potest considerari in effectu & sic in acquirēdo aliena utitur aliquando vi. quod p^{er}tinet ad uolentiam. Quandoq^{ue} aut^{em} dolo q^{uod} si fiat in uerbo erit fallacia q^{uod}stō.

ad simplex vbum puzium autē
 si addatur cōfirmatio iuramēti
 Si aut dolus mittatur in ope
 sic q̄tum ad res erit fraus. quan
 tum ad psonas erit pditio : ut pz
 de iuda qui pdidit xp̄z ex auari
 e cia. **S**ecundo facit ad d̄testa
 tionem auāicie q̄ nā illud viciū
 dissuadet. que terram uoluit es
 se infimam ⁊ oim̄ calcari pedi
 bus. Pecunia autē ⁊ omnia app̄
 ciabilia pecunia .sunt terra ru
 bra uel alba s̄z ber. uel terrēa .
 In cuius signū legitur. actu. liij
 q̄ p̄mitti de ecclia. p̄cia domo
 ru⁹ uel agroꝝ suoꝝ ponebāt añ
 pedes ap̄loꝝ q̄ ⁊ ioseph ibidem
 fecit. Super quo glo. dicit. Do
 cet calcandum esse aux ⁊ subdi
 pedibus ap̄loꝝ. Item aia s̄z na
 turā ē sublimior ⁊ purior celo :
 utpote deo. s̄ior. Unde in li. de
 caus̄ d̄r esse in orizōte eternita
 tis id ē media inter cōpalia seu
 t̄p̄ralia ⁊ eterna. q̄ sunt āgeli ⁊ d̄
 us. Idcirco debz esse exaltata a
 terrenis. Et si terrenis inheret :
 tūc celū terrā tāgit contra nāz.
 Item aia s̄m ber. celū ē in quo
 deus habitat terra uero scabel
 lum dei s̄m illud ppl̄e. ((Celū
 mibi sedes ē. terra aut scabellū
 pedū meoꝝ)) Isa. lxxvi. Absurdū
 ē at̄ celū. i. aiam terrenis r̄pleri.
 f **T**ertio facit ad d̄testationem
 auaricie ue multiplex p̄ scriptu
 rā cōmitatū. vii Isa. v. ((Ue q̄

siūgitis domum ad domuz et a
 grum agro copulatis usque ad
 fininū loci. Nūquid hitatis solt
 uos i medio terr̄: Abacuch. ij. ((
 Ue qui congregat auariciā ma
 lam domui sue)) Amos. vi. ((Ue
 qui opulenti estis i s̄io Luce. iij
 Ue uobis diuitib⁹. q̄ h̄bētis cōso
 lationē uřaz. Isa. v. ((Agite nē
 diuites . plorate ululantes in
 miserijs uřis q̄ adueniēt uobis.
 diuitie uře putrefacte sūt ⁊ ue
 stūta uřa a tineis cōesta sūt.
 Argētū uřz ⁊ aurū erugiauit. ⁊
 erugo eoꝝ i testionū uobis erit
 et māducabit carnes uřas : sic
 ignis)) In epl̄a iude. ij. d̄r. ((Ue
 his q̄ i uia chaz abierūt q̄ auar
 iciā sequuti s̄ ⁊ errore balaam
 mercede effusi sūt ⁊ cōdictione
 chore pierunt)) apoc. viij. ((Ue
 ue. ue. hitantibus i tra)) hitātes
 aut in terra ad modum talparū
 sūt auari. nec mirum cū aposto
 lus dicat. ep̄ he. quinto ((Auari
 cia est idolorum seruitus.))
 Quarto detestabilis est. quia **g**
 tria que debemus dare deo fidē
 spem. ⁊ caritatem. dat diuitiis.
 S̄ idem dat q̄ plus credit de di
 uicijs quam de deo. eo quod pu
 tat sibi diuicias debere p̄curār
 necessaria. quasi deus curam
 non habeat de seruis suis. con
 tra illud Math. sexto ((Cōside
 rate lilia agri. uolucres celi sta
 turam agri ⁊ similia)) Spez dat

q̄r putat solatōes ueras diuiti-
 as conferre. ⁊ uirtutuz diuitias
 tristitias facere contra illd̄ xp̄i
 Jobis. xvj. ((In me p̄ceꝝ habe-
 atis in mundo pressuram habe-
 bitis)) Et math. xix. ((Om̄nis qui
 reliq̄rit domum. ul̄ fratres. aut
 sorores. aut patrem. aut matrē
 aut uxoreꝝ. aut filios. aut agros
 pp̄t nomen meum centuplū ac-
 cipiet. ⁊ uitam eternam posside-
 bit)) Caritatem diuicijs tradit
 quia ((ubi est thesaurus tu⁹ ibi
 est ⁊ cor tuū)) Math. vj. **Q**ui
 to facit ad detestationez auari-
 cie q̄ inter infirmitates sp̄uales
 ipsa una ē de peioribus. vñ eccl̄.
 v. ((Est infirmitas pessima q̄z uidi
 sub sole. diuicie cōsuāte ī malū
 dñi sui peūt. n. ī afflictione pessi-
 ma)) Merito dicit pessima q̄r in-
 firmitas mala ē debilitas cōp̄is
 sed hec in bonuz cedit aīe ē ifir-
 mitas peior peccatuz ueniale ⁊
 quedam mōtalia. q̄r aīaz uulne-
 rāt p̄pter que uulnera xp̄z medi-
 cum uenire oportuit. Sed auar-
 icia est ifirmitatū pessima quo
 ad plura. sicut ⁊ infirmitas ma-
 gna. corporis. Primo q̄r diutur-
 na. eo qd̄ materia uix perfecte
 euacuat̄ ut patz ī diuite iuvene
 q̄ noluit relinquē oīa. Secūdo
 q̄r continua. Eccl̄. iij. ((Unus est
 ⁊ secundum non habet. nō filiū
 nō fratrem. ⁊ tñ laborare nō ces-
 sat)) Tertō q̄r acerbe affligit̄ re-

tinēdo grauius in acq̄rendo:
 grauiissime uero in amittēdo. j.
 thi. vi. ((Radix oīm maloz ē cu-
 piditas)) Et statim seq̄t ((Quam
 quidam appetētes exraueſt a fi-
 de inferuerūt multis dolorib⁹))
 Quarto. q̄r pestis est uniuersal̄
 nam iuuenes ⁊ senes. diuites ⁊
 pauperes infirmos ⁊ sanos. stul-
 tos ⁊ sapientes clericos inficit
 ⁊ ifeculares. Non sic aut̄ est de
 luxuria. Unde ier. vi. ((A minoꝝ
 usq̄ ad maioreꝝ om̄es studēt auar-
 ritie ⁊ a p̄p̄eta usq̄ ad sacēdo-
 tem cuncti faciunt dolum)) Se-
 neca. Quid stultius q̄m deficiē-
 te uia uaticum augere. Quito
 quia celestis medicus hanc ifir-
 mitatem ad mortem quasi iudi-
 cauit. math. xix. dicens ((Amen
 dico uobis q̄r diues difficile in-
 trat in regnum celorum.)) Sex-
 to q̄r hec auaricia expertissimo
 ⁊ potētissimo medico a cura ab-
 stulit unum infirmū. iudaz. uz.
 Septimo q̄r celestem medicū ir-
 risit. ⁊ ad ultimum interfecit.
 Unde luc. xv. ((Audiebant v̄ba
 hec pharisei qui auari erāt ⁊ ir-
 ridebant eū)) Octaſo q̄r h̄ infir-
 mitas nimis uaria est. ut perit̄-
 simi aīaz medici uix eaz agno-
 scant ut patet in usurariis tra-
 ctib⁹. symoniis. ⁊ mercationib⁹
 Tot enim inuētiōes ⁊ modos
 inuenit humana malicia ī acq̄-
 rēdo tp̄alia ⁊. Unde gen. xx.

pmo acquirere et tunc cessaret si
 tis respectu aliorum fin illud ioh.
 iiii. (Qui biberit ex hac aqua quae
 ego dabo non sitiet aeternum.)
 Quia uero auari non sic faciunt
 sed temporalia que nec in intellectu nec
 in affectum potest ponere sed bene in ci-
 stam uel stomachum ideo nun-
 quam satiantur: sicut nec ille corpa-
 lem sitim sedaret qui potum in
 calceum dolum. pedes aures uel
 huiusmodi poneret. Quia causa
 est quae anima est spiritualis. et temporalia
 sunt corporalia talium autem nulla
 est proportio. Unde sic cista non
 potest esse proportionata sapientiae: sic
 nec anima temporalibus. **T**ertio princi-
 paliter queritur unde paeniat
 tantum affectus ad diuitias. cum
 tamen tot curis et malis acqui-
 rant et possideantur et amittantur.
 Item quod ex tribus. Primo quia
 homines multum diligunt corpus
 honores. praesentias et huiusmodi: et
 secundum humanam estimationem putant
 quod per pecuniam talia adipiscantur.
 Sed uideant huius exemplum luc. xii.
 diuitis qui multis diuitijs con-
 gregatis ait anime sue. Quae gaude
 epulare et letare quia resposita
 habes multa bona in annos plu-
 rimos. Sed ei dicit. Stulte hac no-
 cte repetent animam tuam a te et
 que congregasti cum erunt. Se-
 cundo quia homines non cogitant mala
 paenitentia ex diuitijs prius ta-
 cta. Unde apostolus. j. thim. vj. (Ra-

dix omnium malorum est cupidi-
 tas id est. auaricia) Et iterum ibi
 dicit. (Qui uolunt diuites fieri in-
 cidunt in temptationes et in la-
 queos diaboli et in desideria in-
 utilia et nocua que mergunt
 homines in interitum et in perditio-
 nem) Exemplum de contractibus la-
 boribus et huiusmodi. Tertia causa
 est quia prius ut tactum est non cu-
 piditati detrahere studet homines
 sed pecuniae adiciunt. Unde Se-
 neca impossibile est aliquem cum au-
 ricia obiecto carere auaricia sic
 luxurie obiecta habendo. id est. mul-
 tae frequentiae. et castus esse. Item
 sic ignis non extinguitur: sed in-
 tenditur si materia lignorum
 aptorum sibi ministratur. Sic et
 auaricia non ergo mirum quod do-
 minus diuitias spinis comparat.
 mat. xiii. di. (Solicitude seculi
 et fallacia diuitiarum suffocant
 uerbum dei) Diuitie enim sunt aug.
 uelut bitumen auium sunt. et si
 eas non capiat: tamen multae con-
 templatorem pennae priuat. Unde
 Celsarius diuites in suo statu con-
 pat aptissime nauis in mari tem-
 pestatibus quassate. quae aut perit
 aut mergitur aut iactura one-
 rum uacua ad litus uenit. Sic uera
 diuitum status aut ad infer-
 num trahit aut in purgatorium mer-
 git: aut plurimum glorie gradibus
 priuat.

Capitulum Secundum.

De obduratione que ē filiā auaricie. ⁊ de misericordia que oppōitur obduratōi videbūtur p̄cipaliter tria. Primo quid sit obduratio q̄d mīa. q̄d elemosina ⁊ q̄ eius fructus. Secūdo quis posset elemosinā dare. quō d̄z dari ⁊ quibus. Tertio que sūt elemosine spūales. quot ⁊ quō. corporalibus elemosinis sunt meliores.

a Quantum ad primā notandū q̄ obduratio ē quedā a mīe opibus obstinatio. Est autē mīa s̄m aug. ix. li. de ci. di. aliene miserie in corde nostro opassio. cui cū possum⁹ subuenir̄ cōpellimur. Sunt autē duplices p̄rimoz defectus. quidā spūales. quib⁹ subuenitur p̄ spūales elemosinas d̄ quibus in tertio p̄cipaliter dicitur. Alij sunt corporales. quib⁹ subuenitur p̄ corporales elemosinas ut s̄. vij. opa misericordie cōpalia cōtenta math. xxv. ⁊ hoc v̄ su. Visito. cibo. potu. redimo. te go. colligo. cōdo. Ad auaricia q̄ ē inordinatus amor diuiciarū facit cor dux ⁊ non p̄cipere miserorū defectus nec opati. aut n̄ t̄m̄ q̄ntū deberet q̄s p̄ t̄p̄alia affectu uel saltē affectu. Est autē elemosina s̄m Tho. 2. 2. q. xxxij. ar. 1. opus quo indigenti datur aliquid ex cōpassione p̄p̄ deuz. Et sunt elemosine effectus s̄m tho. in. iij. tres p̄cipales ⁊ ma-

gni. Primus q̄ satisfacit p̄ peccatis q̄ hic aut ī purgatorio lue re deberemus. Unde s̄m doctores dur. pe. pal. ⁊ ēt alios in. iij. di. xv. elemosina inter tres p̄tes satisfactionis. que sunt ieiuniaz ⁊ orō. ē cōmittatiue magis satisfactoria. supposita pari gratia: ⁊ caritate. Ratō quia in elemosina virtualiter cōtinētur alie p̄tes ut ieiunū ⁊ oratio. triplici d̄ causa. Primo quia cui datur elemosina constituit eum debito rē ad ieiunādū ⁊ orādū: ⁊ ad faciēdū alia bona que pōt qui dedit loq̄ndo d̄ debito mōali nō ciuili. Secūdo quia elemosina p̄pter deū data. ē quasi quedā oblatō deo facta. Unde in. iij. erbi choz d̄r q̄ dona h̄nt aliq̄d simile deo sacratis. Oblatio autē facta deo uim orationis habz. Frequenter enim plus impetrat̄ donum quam supplicatio. Tertio quia cū bona exteriora ad cōseruatōem corporis ordinētur. subtractio eorum per elemosinam cōtinēt in uirtute ieiunium. ⁊ plerunq̄ cōtingit quod aliquis artius uiuit ex hoc quod sua dedit. ergo elemosina completius habet uim satisfactionis quam oratio uel ieiunium. Et idcirco elemosina indicitur etiam p̄ scripturam ⁊ v̄lis medicina peccati luce. xi. ((date elemosinas ⁊ omnia mūda s̄t uobis)) Et tho. iij.

Elemosina ab omni peccato liberat et a morte et non patitur aniam ire in tenebras. **S**ecundus effectus seu fructus elemosine est quod misericordes per opera misericordie cotidie frequenter a magnis peccatis resurgunt. **U**bi matheo. v. Beati misericordes. quoniam. etc. Et matheo. xxv. disceptatio fiet de misericordie die operibus que ibi enumerantur. et i. thi. iij. pietas ad omnia ualet dicere glo. abro. Omnis summa discipline christiane in misericordia et pietate est quam aliquis sequens si carnis lubricus patitur. sine dubio uapulabit sed non peribit. Quare auctoritatem. tho. in. iij. di. xlvj. exponens dicit quod sic intelligi potest. quod inuita ista existes. illi que ex fragilitate in carnalia peccata incidunt. mortalia seu uerba per opera misericordie ad penam disponuntur. **U**nde talis non peribit. i. disponet per talia opera ad non penam dum. Ad idem est Aug. in epistola ad euodiu ubi refert augu. se a ginnadio medico audiuisse. **Q**ui ginnadius cum iunior esset et elemosinas magnas daret. et cum diuita post mortem dubitaret dormiente ginnadio: apparuit ei iuuenis pulcherrimus. et se sequentem duxit ad ciuitatem in qua sonos audiuit ad dexteram supra modum suaues quos cum a iuene audisset fore gaudia beatorum cuius gaudia ginnadius. **A**lia

aut nocte iuuenis inter dormientem apparetur quoniam. an se. i. iuuenem cognoscat. **Q**ui respondit quod sic. **E**t iuuenis per que? **R**espondit ginnadius. **P**er uisionem alterius noctis. **E**t iuuenis. **U**iquid uides me in somno? **R**espondit ginnadius quod sic. **E**t iuuenis. **U**bi est modo corpus tuum? **R**espondit ginnadius. **I**n cubiculo meo **E**t iuuenis. **S**cisne in eorum cubiculo ligatos oculos tuos habere et nihil eis mediantibus uideret? **R**espondit ginnadius. **S**cio. **E**t iuuenis. **Q**ui ergo sunt oculi quibus nunc me uides? **E**t ille non inueniens quod responderet obmutuit. **E**t iuuenis ait. **S**icut oculi carnis tue iam me non uident sed oculi tue mentis. sic post mortem corpe iacente. anima uiuit et oculis mentis uidebis. noli esse amodo incredulus. **Q**uia ex uisione omnis dubitatio a ginnadio recessit operibus misericordie (dicit aug.) adiutus. **U**nde hiero. dicit. **N**on memini me legisse male mortuorum qui libenter exercuit opera pietatis. **H**ic ei multos intercessores et ipsos sibi est multorum preces non exaudi. **E**t Leo papa. **Q**uicquid in opera pietatis expenditur non minuitur: sed augetur: nec unquam apud deum perire potuit quod fidelis benignitas erogauit. dum quod cuique tribuit id sibi ad premium recondit. **T**ertius effectus elemosine est meritum premij

essentialis et accidental. et hoc fit
 quod magis datur de temporalibus uel
 finem quod ex maiori caritate datur.
 Unde dicitur thomae. i. iiii. di. xv. tractan-
 do questionem an plus mereatur
 de premio et fructu. qui dat multum
 de temporalibus uel qui dat modicum
 ex magna caritate. sic videtur
 Elemosina efficaciam habere ex ipso
 faciente quantum est quoddam opus meri-
 torium et ex recipiente quantum ob-
 ligat ad orandum pro illo qui elemo-
 sinam dedit. Si ergo consideretur
 elemosine efficaciam ex parte reci-
 piētis. sic maior efficaciam in maio-
 ri dato consistit in quantum pro hoc
 plures magis et debitores effici-
 untur ex parte autem dantis sic re-
 spectu premii essentialis efficaciam
 elemosine magis pensat ex affec-
 tu quam ex dato. sed respectu pre-
 mii accidentalit ut puta remissionis
 pene uel alicuius huiusmodi magifica-
 tur efficaciam elemosine ex ma-
 gnitudine dati. nisi ex altera par-
 te intensio uoluntatis magnitudi-
 ni exterioris dati preponderet.
 Per tamen tanta intentio esse uoluntas quod et
 omnem penam absorbet et reatum. sic
 dicitur de contritione. Et secundum hoc intelli-
 gitur illa glossa. super illud pars. Qui se-
 mitat in lacrymis. Magis quantum uoluntas
 multum dedit multum seinauit
 In hac uoluntate illa uidua que
 minuta duo misit. non parum sei-
 nauit. Dec. gl. et thomae. Et super. ii.
 di. quantum dicit. Actus exterior ni-

hil adiungit ad premium essentia-
 le. Tantum enim meretur qui habet pre-
 ctam uoluntatem aliquid bonum facien-
 di. quantum si faceret illud. Sed ubi
 supra idem thomae. dicitur i. iiii. Nullus
 ab elemosina excusatur. quod si pecunia
 adest obsequium potest facere uel opus
 misericordie spirituale. et si hoc de-
 esset. uoluntas completa sufficeret
 Dec. thomae. Ex predictis patet quod ele-
 mosina habet tres effectus de quibus
 ecc. xix. ((pde pecuniam propter fratres:
 ponit thelauros in preceptis altissimi
 mi. et proderit tibi magis quam au-
 rum)) quo ad premium effectum. Quo ad
 finem sequitur ibidem ((Conclude ele-
 mosinam in sinu pauperis. et ipsa pro
 te orabit)) Quo ad tertium dicitur
 ibidem ((et curabit te ab omni ma-
 lo)) Verum quod hos effectus ele-
 mosine potissime diuites negli-
 gunt sepe. **M**otandum secundum ar-
 canum sermonem de ephraim quod tria
 sunt genera hominum habentium
 diuitias. Primi qui in uita
 sua nihil post mortem in elemo-
 sinam dandum ordinant. et in uita
 modicam elemosinam aut nullam
 donant. preuenti morte. aut ali-
 quos prepediti citra mortale pec-
 catum. alij sunt qui in uita non
 dant: sed in uita ordinant: ut
 elemosine post eorum mortem
 dentur. Tertij sunt qui in uita
 dant elemosinas. Primi sunt de-
 fides secundi simplices. Tertij
 prudentes. De primis et tertijs

sciēdū q̄ utili⁹ ē homini ut det
 quis denariū unū i uita sua quā
 ut totius mōdi diuitie alterius or
 dinatione solū post eius mortez
 dentur pro eo in elemosinaz. q̄a
 pro uno denario dato ex carita
 te in uita. dans meretur uitam
 eternā uel spālē gradū essentia
 lis ppetui gaudiū teste math. x.
 ubi dicit xps. ((Quicumq; dede
 rit potuz uni ex minimis istis cali
 cem aq̄ frigide tm̄ in noie disci
 puli: amen dico uobis non p̄det
 mēcedē suā)) Quāto ḡ maḡ me
 retur qui amplius dat in noie di
 scipuli. i. ex caritate q̄ q̄s xpi di
 scipulus efficitur: Per nullū at
 bonū datū p̄ eo post mortē alte
 rius dono. et si mōds daret corpo
 reus p̄t defuncto mereri ḡdus
 ppetuus gaudiū in uita eterna.
 sz tm̄ diminutio purgatorii. aut
 eius totalis pene ablatio. quia
 fm̄ oēs doctōes theologie null⁹
 p̄t alēi mereri excepto xpo aug
 mentū gratie. et p̄ oēs glorie. sz
 quilibet solū sibi. sz aliquis alte
 ri mereri possit diminutōz pene
 De stultitia ḡ p̄mox et for̄ licet
 minor sit dicit Salomō eccl. iiii
 ((Cōsideraui et reperi aliā uani
 tatem sub sole. Unns ē et fm̄ n̄
 habet non filium. non fratrem.
 et tamen laborare nō cessat. nec
 fatiantur oculi ei⁹ diuitiis: nec
 recogitat dicens. Qui laboro et
 defraudo animā meam bonis))

De secūdis et pz quō aiāz suam
 defraudant: cōpando actuz do
 nationis denariū in uita et ordia
 tionis rez post mortez. Nam v̄
 tus ut dicit p̄s. ij. et bicorum ē
 circa difficile. Et ((regnum celo
 rum uim patitur)) math. xi. Et
 Math. vij ((Intrate p̄ angustā
 portam quia lata porta et spatō
 sa est uia que ducit ad perditio
 nem. et multi sunt qui intrant p̄
 eam. Quam angusta porta et ar
 ta est uia que ducit ad uitam. et
 pauci sunt qui inueniunt eaz)).

Ex quo pz q̄ et meritū exigit
 actū difficile saltē ex parte ope
 ris. sed in ordiatiōe tue pecunie
 dande post mortem nihil ē diffi
 cile tibi. Quid. n. patēis cū post
 mortē primo distribuitur pro te
 quo necessario uelis nolis care
 bis. Datio autez uoluntaria vni
 us denarij: in uita saltem aliq̄z
 molestiaz tibi infert. quia ama
 tum tradis. Multum ergo aiāz
 defraudat bonis qui in uita da
 re potens ordinar. Primo post
 mortem dandum. Est tamen al
 terum meritorium. sed tamē lō
 ge minus primo. Raro eniz he
 redes propter auariciā exequūt
 fideliter ordinationem.

Capitulum Tertium.

Uidendum est nunc quā
 do teneamur dare ele
 mosinā l̄ n̄. Ubi sciēduz

q̄ dare elemosinam s̄m tho. 2. 2.
 q. xxix. aliqui est p̄ceptuz. aliqui
 consilium aliqui p̄hibitū. de quib⁹
 trib⁹ uideñdū erit. ¶ Preceptuz
 est primo q̄m proximus est cōsti
 tutus ī urgente ncc̄itate ⁊ picu
 lo uite aut grauis infirmitatis ⁊
 ille qui uidz non h̄z tunc illam
 ncc̄itatem sed sup̄fluum q̄ ad. il
 lā ncc̄itatē indigēti tunc dare ⁊
 s̄m possibilitatez subueire isti ī
 sua ncc̄itate ī uictu ⁊ uestitu
 cadit sub p̄cepto ut cuz q̄s oc
 currit ī tali articulo cōstituz q̄d
 c̄ca eum apparent p̄abilia siḡ
 extreme ncc̄itatis future nisi ei
 subueiat si tūc nullus apparet ī
 p̄mptu q̄ possit aut uellit ei sub
 uenire. tu teneris quātum tibi ē
 possibile de tuo dando aut aliū
 deordinando. Quod si negligis:
 peccas mōtaliē contra p̄ceptū d̄
 dilectione p̄xi. Un̄ ambro p̄
 sce fame morientē. si nō pauisti
 occidisti. Ita etiam d̄ q̄libz alia
 ncc̄itate intelligēdum est. Ideo
 Basi. Est panis f̄alici quez tu
 tenes. tunica nudi quam cōsuas
 indigentis aurum ul' argētuz q̄
 possides quo c̄ca tot iniuriaris
 quot exhibere ualeres. Et addit
 tho. di. xv. Obligat p̄ceptum
 quādo apparēt signa p̄abilia
 ext̄me necessitatis futur̄ nisi ei
 subueniat ut cum quis uidz ali
 quos impotentes uel pigros ad
 subueniēdum ⁊ paup̄em indigētē.

cibo ⁊ potu ⁊ aliis uite necessa
 rijs nec sibi satisfacere posse. nō
 enim est expectāda vltia neces
 sitas qz forte nō posset iuuari na
 tura iam fame l' siti cōsumpta.
 Dicit enim cris. super ioh. Non
 optz paup̄em ululātē. decepto
 rem uocat. Ratio aut dictoz ē
 qz caritas pl⁹ diligit uitā proxi
 mi q̄m oia bona sp̄alia. etiā de
 cētia statum. Un̄ br̄s martinus
 cum indecētia uestitus sui uesti
 uit pauperem. Et hoc est p̄cep
 tū ioh. baptiste luc. iij. (Qui ha
 bet duas tunicas. (quod est de
 ncc̄itate) det unā nō h̄nti) q̄d est
 nature qz extra padisuz nō p̄t ui
 uere nudus. Videmus etiā br̄u
 ta naturaliter subuenire patien
 tibus necessitatē. Un̄ gallia nu
 rrit alienos pullos ⁊ catti quidā
 alienos fetus. Sic etiaz beatus
 dominic⁹ necessaria quo ad sta
 tum suum ⁊ superflua quo ad p̄
 sonam. libros ⁊ omnem suppel
 lectilem uendit p̄pter famem
 pauperum palentie. Quod qz ⁊
 epulo non fecit de quo luc. xvj.
 idcirco sepultus est in inferno.
 ¶ Secundo elemosinam dare q̄
 est p̄ceptum q̄m quis habet su
 perflua. Duplicia enī sūt sp̄alia
 quedā sūt necessaria homi. alia
 sup̄flua necessaria. sunt adhuc
 duplicia. Quedam simpliciter
 sine quibus homo esse nō potest.
 aut uiuē. Alia sunt. necessaria.

non simpliciter: sed sine quibus
 cōuenienter uita trāfigi. nō pōt
 fm statum z cōditōez p̄sone p̄pe
 z aliaz p̄sonaz quaz cura ei in
 cumbit. z tunc que vltra hec ne
 cessaria sunt. dicuntur supflua.
 Und q̄n quis talia hz supflua
 ista fm armicanū sub p̄cepto te
 netur distribuere in elemofinas
 paupum: aut in alios pios vsus
 q̄ si quis non facit: transgredi
 mandatum dei z peccat morta
 liter. Qd̄ pz quia luc. xi. dic̄ xp̄s
 ((Qd̄ superē date in elemofinā
 z ecce oīa munda sunt vobis.))
 z loquitur p̄ceptiue. It̄ xp̄s ad
 ignem eternum cōdemnat eos
 qui esurientes non pauerunt. z
 ita de alijs. Math. xxv. Quod
 non diceretur nisi elemofinā da
 re caderet sub p̄cepto: z non de
 necessario: nisi in casu necessita
 tis igitur de supfluo. Idem vult
 b̄s Joh̄ .in. iij. ca. primo. vbi n̄
 solū affirmat: s̄z ēt p̄bat q̄ qui i
 z seruatoe diuitiaz supflua
 rum claudunt uiscera pietatis
 necessitatez patientibus peccāt
 mortaliter. q̄z dicit q̄ caritas dī
 non manet in eis eo q̄ non dili
 gunt pximuz opere z ueritate
 sed tñ uerbo z lingua. Item p̄
 bat tho. 2. 2. q. lxxvi. idem sic. ea
 que sunt iuris humani non pos
 sunt derogare iuri naturali uel
 diuino: s̄z fm naturalem ordinē
 ex diuina prouidentia institutū

res inferiores sunt ordinate ad
 hoc ut ex eis subueniāt hoīz ne
 cessitati. Et iō p̄ rez diuisione
 z approbriatōem de iure huma
 no procedentez: non impeditur
 quin hominis necessitati sit sub
 ueniendum ex huiusmodi reb̄.
 z iō res quas aliqui superabū
 denter habent ex naturali iure
 debentur pauperum sustentatō
 ni. It̄ez de istis qui supflua di
 uitiaz congregant. dicit aug. li.
 de decē cordis. Seruat tibi p̄
 tuus. seruas tu filijs tuis: seruāt
 filij tui filijs suis. z nullus ē fua
 turus p̄ceptuz dei. Quare illi n̄
 seruas omnia. qui te z alios fec̄
 ex nihilo? Neq̄ enim melius
 mittis patrimoniuz tuum filijs
 tuis quā creatori tuo. Nec ille.
 Ueruz quia patres dicunt se ex
 cusando t̄p̄ralia se retiere amo
 re filioruz. q̄bus puidere volūt
 vbi tñ auaritia sepe ē i cā. idcir
 eo subdit aug. Amittat amator
 siue seruator diuitiaz filiū suuz
 tunc utiq̄ si p̄opter filium ser
 uabat mittit post illum partem
 suam. Quare illā tenet in sacu
 lo z reliqt̄ filiū ab aīo? Redd̄ il
 liq̄ suū est. redde illi q̄ suabas
 si pp̄ ip̄m sic agebas. Mortuus
 recessit ad deu. pars illius debe
 tur paupib̄. Illi. n. d̄tur ad quē
 prexit q̄ z dixit ((Quō uni ex mi
 nimis meis fecistis mibi fecistis
 )) Videte fratres quia mādaciū

est qđ hoīes dicunt scz filijs me
 is suo. Quia auari sūt homines
 ideo diuicijs execati sic mentiū
 tur. *Dec. d. aug. Idē ptz de pa
 tre. qui si in diuicijs filius aut fi
 liam h̄ret qui reformate religi
 onis locum intrare uellet pat̄ ei
 minus qnam alteri in seculo ma
 nenti daret pecunijs nec de r̄si
 duo elemosinam faceret ex quo
 ptz p̄ris auaricia. Und̄ cōcludit
 Arnicano ubi supra sic Basili⁹
 Tris. Jero. angu. ambro. gre. .z
 Bern. pre ceteris quantum ego
 intelligo ex eorum scriptura sen
 tētia: t̄ tali argumento utuntur
 Quicqđ est tibi superfluū ī bōis
 paupuz ɔputatur. Cū igit̄ super
 fluum illud eis subtrahis tē sub
 trahis qđ eis debet. .z p̄ ɔis non
 eis irrogans solum iniuriāz. sed
 etiam ɔmittis rapinam. Et si ex
 illa causa moriuntur paupes sic
 subtrahēdo qđ eis debet. eos oc
 cidis. **S**ed queritur. Quid sit
 supfluum: Rñ. Scđm eundē ar
 nicanoz ibidē .z pe. de pa. i. iiii
 di. xv. .z alios q̄ etiam mirius lo
 quūtur d̄ proposito. Supflua bo
 na sunt que nec necessaria sūt p̄
 sone. nec statui. nec persone ac
 cōmoda ad hoc ut p̄sone stat⁹
 .z honestas seruetur. Ex q̄ patz
 q̄ in homie sed in quatuō ɔsū
 randa quorum qđlibet aliqđ re
 quirat de diuicijs. p̄ que p̄t quis
 rimari an .z q̄ habeat superflua.*

Primū ē persona p̄pa quātū ei
 ad eius t̄palē uitam cōplexionē
 sensus .z oīa naturalia ut hō ɔf
 ueī in ɔueniēti hitudine .z ī uali
 tudine corpali que sufficit ei ad
 exercitiū opm spūaliū. aīme. Et
 etiam exercitiū corpaliū opum
 q̄ sibi ex officio. statu aut socie
 tate eoz cum qđ uiuit necario
 icūbāt faciēda necaria sūt ei a
 liqua t̄palia ut cib⁹ pot⁹ uestis
 hospitii .z cetera h̄mōi sine qđ
 hec fieri non possent. Et iste di
 uitie ad hoc req̄site dicuntur ne
 cessaria persone. Et ad sic ɔsuā
 dū p̄sonam ī bona dispositōe na
 turaliū .z conuenienti ualitudie
 unus pl⁹ indiget q̄ alter. Aqua
 enim rustico sufficit. q̄ sola pota
 ta īfirmaret diuitem aut ɔbilē
 in cōplexione. Simplicia .z mōi
 ca uestimenta sufficerēt forti q̄
 non sufficerent debili. .z sic de
 aliis. Et qđ secundo ē necarium
 primo esset supfluum .z sūt p̄fa
 ta n̄ soluz itelligēda d̄ necarijs
 vni p̄sone soli. s̄z d̄ necarijs perso
 ne p̄ncipali .z oibus quorū cura
 sibi necario incūbit ut uxoris .z
 filioz .z similiuz. Et notant̄ dici
 tur necario incumbit. q̄ non sic
 de personis spōte assumptis ad
 p̄pā .v̄l ad aliam supfluitatem
 Ex quo patet iterū qđ vnus plu
 ribus idigz quo ad hoc quā altē
 quia habens infirmam uxorem
 plus indiget qm habens sanam.

e Secundum in hoie considerā dū: ē honestas persone que ē excellentia persone ī aliquibus bonis. q̄ ei intunt ratōne quoz redditur persona honore digna. qz ut rho. 2. 2 q. Cxlv. dicit hōestū ē aliquid ex hoc q̄ ē honore dignum. Unde fm **Isid.** honestas dīr quasi honoris status. S3 qz honestas hois maxime cōsideratur fm virtutē z opera uirtuosa ideo inter oia hois bōa virtutes reddunt eum magis. honore dignum. Unde p̄hs primo ethico. dicit q̄ honor ē p̄m̄ium virtutis Et in. iij. In veritate soli boni sunt honorandi. Ideo etiā honestas persone maxime ē uirtus persone z opera eius bona. Unde si nobilitas generis z aliqua exteriora faciunt hoiez excellētem aut honore dignū. hoc ē solum in opinione hoiz errantiuz aut inquantū iuuant hoiem ad virtutū opa. Et dicitur notāter q̄ vera honestas persone consistit in his que faciunt uere bonore dignū. ut sūt virtutes. scie z opera virtutū. quia honestatē persone nō faciunt mlte diuitie grandes familie. vestes p̄ciose. apparatus mense. domus gloriose: silia exteriora. s3 magis inhonestum faciunt. z signa sunt superbie z auaritie insatiabilis. sicut et indicia virtutū easdem ostendunt. **T**ertius in hoie confi-

derandū est status eius seu officium uel artificium: uel alia habitudo ipsius in cōtate. q̄ totū cōprehēditur sub statu. Ad status aut sepe multa requiruntur que officia talium exigunt. Un̄ magister ciuium plus indiget ceteris paribus quā simplex ciuis: plus dux q̄ comes: p̄ep̄us quā plebanus: z sic de alijs. Itē mechanicus vnus indigz de instrumentis sue artis. d̄ materia quā faciat. z de talibus. Unde ad b̄ q̄ hō exequatur cōuenienter p̄tinentia ad statum suū. necessaria sunt sibi p̄fata ultra duo prima. z illa dicuntur necessaria statui. **Q**uartus in hoie considerandum ē honestas status. Et sicut hōestas persone per ea que dicta sunt. Secūdo mēbro non est grandis familia z huiusmōi sic nec honestas stat⁹ ē h̄mōi. s3 ē virtutes tali statui debite z factio opm tali statui d̄bitoꝝ. z p̄ncipaliter opera exteriora rōni recte cōmēsurata que homini ratione status sui ul' officij facienda incūbunt ad regimen aliorum z p̄fectū t̄praliuz. z sp̄ualium. Et ad cōseruādū talē status honestatez sepe vltra predicta tria que sunt necessaria: requirūt aliqualis familia. aliq̄ uestes. z aliqua huiusmodi: z diuitie ad hoc requisite dicuntur honestati status necessarie. z accomod

A iij

Et illa necessaria sūt differētia
 fm dīam statuum. Status enī
 honestior plura in talibus r̄qui
 rit. Et nota q̄ quanto uirtutes
 ad statum p̄tinētes sunt excellē
 tiores. ⁊ opa ad q̄ homo tenetur
 ratione status sunt prestantiora
 tanto status uidetur honestior.
 Et ita status ep̄i cui principalit̄
 incumbit regimen oīm in dioce
 si honestior est quam status ple
 bani. qui soluz subministratōez
 quorūdam habet. Idō etiā lici
 te ep̄us recipit ultra necessitatē
 p̄sone ⁊ status aliquam famili
 am ⁊ uestes ⁊ plures quam sta
 tus plebāi. Et sic de plebano f̄
 spectu alt̄i iste ⁊ ducis respectu
 militis ⁊ militis resp̄cū rustici ⁊
 sic q̄ ep̄o q̄atum ē ex parte isti
 us cōditionis fm rectam ratōem
 sunt necessaria i diuicijs. essēt
 simplici plebano sup̄flua. ⁊ ecō
 uersa. Debz t̄n illud q̄ ip̄editur
 pro honestate status ⁊ persone
 esse moderatum q̄ fm aug. li. p̄
 mo de ci. dei. de ratione hōesta
 tīs est usus rerum modestus ⁊ f̄c
 te rationis moderamine mensu
 ratus quia aug. ibidem exponit
 honeste uti rebus pro uti mode
 ste sobrie tēperant ⁊ pie. Etiam
 honestas utriusq̄ uicē status ⁊ p̄
 sone paucis cōtenta. Luriositati
 uero pompe. ⁊ uanitati utriusq̄
 status totum min⁹ est. Ista om
 nia deuorāt. ⁊ pauperibus nihil

reliquant ⁊ faciunt q̄ multū di
 fis modis illicitis laborant quō
 cōgregent diuitias quibus super
 bias ⁊ uoluptates suas nutriant
 ⁊ dilarent. Istis igitur quattuor
 pensatis ea temporalia que f̄sul
 tant ex istis quadruplicibus ne
 cessarijs. dicuntur necēarii homi
 ad transigendum cōueniēt uitaz
 suam fm exigentiā status sui ⁊
 cōditōem persone p̄pe ⁊ aliorum
 quoz cura sibi necessario icūbit
 Et de istis necessarijs loquitur
 ap̄l⁹. j. thi. vj. di. ((Habentes ali
 menta ⁊ quibus tegamur his
 cōrenti sum⁹)) ⁊ salomō prouer.
 xxx. di. ((Dñe diuitias ⁊ mendi
 citatem ne dōderis mihi. s̄z t̄n uī
 ctui meo tribue necessaria)) pro
 quibus s̄z aug. ad probā. oram⁹
 ((Panem nostrum quotidianū
 da nobis hodie)) Et homo q̄c b
 quid super illa quattuō habz su
 perfluum reputet ⁊ in pios us⁹
 distribuatur. quia preceptum est
 ⁊ dicit. pe. de pa. di. xv. i. iiii. q̄
 habens talia superflua. nō soluz
 tenetur subuenire pauperi ext̄
 nam paupertatem patienti sed
 etiam patienti necessitatez in
 uite honestate ratio est q̄r quili
 bet debet uelle ex caritate pro
 xio quod sibi. Unde contra cari
 tatem faceret si seipm̄ de hōesta
 ret q̄ crudelis est qui famam ne
 gligit. Idō etiam cōtra caritatez
 proximi facit si eius honestati d̄

sic superfluo non subueit. Ideo beatus nicolaus uicino q̄ se de honestate uoluit p̄stituendo filias subuenit. Exemplum de latrone qui liberauit uxorem unius detenti d̄ carcere. quānis uideretur maior necessitas uitandī p̄c̄m. Et in necmia z esdra quasi d̄ mortali rēphūduntur israhelites d̄ hoc q̄ fratres possidebant in seruos in ancillas dantes eis uictum z uestitū q̄ si tenebant eos fm decētiā status sui cuz essent liberi z non sui. z d̄ superfluo quo eos tenebāt seruos poterant eos tenere ut liberos. ut mutando ut thobias fecit gabelo de sua abundantia dando proximo uel ad decēter filias suas maritandas sicut fecit beatus nicolaus fm pe. palu. **¶** Veruz cum medium t̄pantie nō consistat in indiuisibili. sed in latitudine quadam: non oportet q̄ punctualiter predicta necēria sciāt. S̄z exēpli gr̄a. si cētum floreni sunt necērij precise ad quattuōd̄ prefata: tñ qui sine dolo z fm rationē rectam et inuestigationem diligentem centum. et duos florēos putat̄z necessarios: non magna vis esset. q̄ punctuale medium nō est necessarium scire. Ex quo patet̄ quā multi sint iniusti possessores t̄paliū. fures aut raptores. q̄ superflua h̄nt. de quorum numero fuit epulo diues q̄ non

legitur illicita acq̄sisse. attamē in inferno sepultus fuit. quia superflua non dedit. Predictis satis recordat̄ tho. 2. 2. q. xxxij. ar. v. z addit q̄ non oportet quod diues uel alter consideret ad om̄s casus qui p̄nt contingere in futurum hoc enim esset de crastino cogitare. q̄ d̄s prohibet math. vj: sed debet iudicari sup̄fluū z necessariū fm ea que probabiliter z ut plurimūz occurrunt. S̄z diceret aliquis diues. Quilibet licet re sua uti z eam retinere. sed recipiendo rez suas aliqua elemosinam non dabit. ergo nō est preceptum dare elemosinā. Rñ. tho. ubi supra. Bona t̄palia que homini diuinitus cōferunt̄ eius quidē sunt quantū ad p̄prietatē. sed quantum ad usum non solum debent esse eius. sed etiā aliorum qui ex eis sustentari p̄nt ex eo q̄d ei superfluit. Unde basiliius. Si kateris ea diuinitus tibi prouenisse scilz bona t̄palia an iniustus ē deus inequaliter nobis distribuens? Cur tu abundas. ille uero mendicat. nisi ut tu bone dispensationis merita consequaris. Ille uero patiētie meritis decoretur. Est panis famelici quem tu tenes. nudi tunica quā in celauis consuas discalcari calceus qui penes te marciscit. Indigentis argentum q̄d possides inhumatum. quo circa.

tot iniuriaris quot dare uales.
 Nec est xpi mea luc. xvj. dicētis
 ((facite uobis amicos de mamo
 na iniquitatis . ut euz defeceritis
 recipiant uos in eterna taberna
 cula)). Uñ aug. Dia bōa sua de
 dit deus duobus hoib⁹. diuitib⁹
 terrena: paupib⁹ celestia: s; de
 us uolens utrumq; saluare. cōsti
 tuit ut hic diuites in sua heredi
 tate recipiant pauperes. z pau
 peres eos in sua hereditate col
 locent ut uterq; p alium collo
 cetur. **E**st aut elemosinā dare
 aliqñ fm tho. ibidē peccatū z p
 hibituz v; d nccario certo dare.
 Ubi notat quod necessariuz d; z
 aliqd dupliciē. Uno° sine quo
 aliquid esse non p̄t. d tali nccā
 rio oio elemosinam dare nō de
 bet q̄s. Puta si aliquis i necessi
 tatis articulo cōstitutus haberet
 solum unū sustētari possent filij
 sui z alij ad eum p̄tinentes. d h
 elemosinam dare esset sibi z su
 is uitaz subtrahere. s; hoc dico
 nisi forte talis casus immīneret
 ut subtrahēdo sibi daret alicui
 magne p̄sone p quā ecclā uel r̄s
 pub. sustētaretur. quia pro tal
 persone liberatōe seipm z suos
 laudabilr morti exponeret euz
 bonū cōe sit pprio p̄ferendū. vñ
 iij. re. xvij. vidua uictui suo z fi
 lij p̄posuit victū helie dicentis.
 ((**S**ac mihi subcinericiū panē.
 tibi at z filio facies postea)) lau

dabiliter enim p̄ferre poterant
 uitā helie. q̄ currus tuit israhel
 z auriga eius. z mōti se expone
 re. z sic p; q̄ ē duo casus sunt i
 quibus elemosina ē i phibitōe
 Primus rōe dantis. qui equalit̄
 indiget. uel plus in ppria perso
 na. Ratio ē quia caritas ordia
 ta incipit a seipā. Unde ecc. xxx.
 ((Miserere aie tue placēs dō))
 Scōs cāus qñ idigz p suis. vii. i.
 thi. v. ((Si q̄s suoz z maxie do
 mesticoz curā n̄ h; fidē negauit
 z ē ifideli dterior. vii aug. Si q̄s
 vult filios exh̄ditare. z eccliaz
 instituire. aluz querat q̄s aug.
 p consilio. z itelligit casus nisi a
 lia rō utilitatis publice d̄rium
 suaderz ut supra dēm est. **Q**ñ vō
 elemosinam dare sit cōsiliū z qñ
 q̄s p̄t de nccariū elemosinam dā
 re illd docz ubi supra tho. d. q̄
 scōo aliqd d; nccariū sic q° n̄
 p̄t oueniētr trāsigi fm d̄itōz uel
 statum p̄sone pprie z aliaz plo
 naz q̄rum cura ei icūbit. h̄mōi
 nccarij terminus n̄ ē i iduisibili
 cōstitutus. s; multis additis non
 p̄t diiudicāi ēē. ul̄ tale nccariū
 z mltis subtractis adhuc rema
 net unū possit cōuenienter uitaz
 transigere. fm statū ppriū. De
 h̄mōi ḡ elēosinā dar ē bōuz z n̄
 cadit sub p̄cepto s; sub cōsilio.
 Inordiatū aut esset. si aliq̄s tā
 tū sibi d; boijs pprijs subtraherz
 ut alijs largiret quō de residuo

non posset aita transigere quei
 enter fm proprium statū z nego
 cia occurrentia nullus enī incen
 uenienter uiuere debet. sz ab h
 tria sunt excipienda quoruz pri
 mū ē qñ aliquis statum mutat.
 puta p religionis igressum. tunc
 enim oia sua largiens ppē xpm
 op^o perfectionis fecit. se in alio
 statu ponendo. Scdo qñ ea que
 sibi subtrahit z si sint necessaria
 ad conuenientiam uite. tñ faciliē
 sfāciri pñt ut n̄ sequat̄ maximū
 inconueniens. Tertio qñ occur
 ret extrema necessitas alicu^o
 puate persone uel etiam aliqua
 mag^o necessitas reipublice. **C**on
 his enī casibus laudabiliter ali
 quis premitteret id qd ad decen
 tiam sui status pertinere uideret
 tur ut necessitati maiori subue
 m niret. **D**ec tho. **S**cdo princi
 palit̄ sciendum quis dare possit
 elemosinam? Rñ. fm omnes qd
 isti qui hñt dñim libez tpaliuz
 ul' amministrazione taliū z ptatē
 erogandi ut religiosi qui habēt
 dispēsatiōem a prelato sibi cōmis
 sam dare pñt elemosinam fm o
 missum ul' psumptuz. Si vō nō
 hñt dispensationem sibi cōmissā
 n̄ pñt dare corpalem elemosinā
 sine licentia prelati expressa ul'
 psūpta nisi i casu necessitatis ex
 treme. **R**atio dicti ē. quia ni
 hil hñt proprium. Famuli etiaz
 dominoruz si pñt dar elemosinā

de rebus dñoz nisi panem z su
 perflua coquine z h^o mōi q̄ non
 inferunt sensibile nocumentum
 de quibus eius constat aut vñ
 militer presumitur quod nō dis
 pliceat dominis suis. Si ei als
 darent. tunc contrectarent rem
 alienaz inuito domino. z sic fur
 rum committerent. **F**ilius fami
 lias. qz ea q̄ habet sunt p̄ris. non
 p̄t dare elemosinam nisi forte a
 liquam modicaz d̄ q̄ p̄t presume
 re quod patri placeat. nisi forte
 alicuius rei esset sibi cōmissa di
 spēsatiō a patre. Uxor etiaz non
 p̄t de omnib^o sibi z marito com
 munib^o sed fm tho. ray. z pe. pa
 lu. p̄t facere elemosinam z alie
 nationem sine licentia uiri in
 mltis casib^o. Prio si uxor habet
 res peratzenales id est proprias
 res preter dotem ubi huiusmōi
 de consuetudine locuz habent.
 Secundo si sit lucratiua ita qd
 si exhibita debita gubernatiōe
 domus. operibus suis lucratur.
 potest de illis elemosinam dare
 nec illud intelligitur deducēdo
 expensas uictus sui quia uir te
 netur ad omnia huiusmodi one
 ra propter dotem z propter ob
 sequium ab uxōe exhibitū. **R**a
 tio dicti ē quia talis mulier uira
 go est z quasi uirilis. Tertio de
 rebus uiri ut de pane uino z h^o
 modi que d̄ approbato more so
 lent ad dispensationem uxoris.

pertinere. p̄r z debz dare elemo-
 sinas: moderatas tamē: z fm fa-
 cultatem uiri z maiorē ul' mino-
 rem multitudinē z nccitatē pau-
 perū. Intellige etiam de rebus
 dotalibus. Et si uir aliqui phibe-
 at prefata uerbo: p̄r tamē proba-
 biliter credere q̄ nō itēdat om̄i
 no prohibere elemosinas dare.
 sed superfluitatem. nisi aperte
 contrarium appareret. tūc non
 tenetur dare nisi in articulo ne-
 cessitatis. Quarto si uxor pegri-
 natur. z uir expensas taxatas de-
 dit. si ult' sibi subtrahere potest
 paupibus dare. Quinto in extre-
 ma nccitate qz tūc oīa sunt com-
 munia. Sexto pōt alienatōem
 rez facere sine licentia uiri ad-
 uitādū dānū uiri. sic abiga. i. re.
 .xxv. qz mulier hz pprietatē in
 cōibus bonis sic z uir. vnde si p
 negligentia uel malicia uiri im-
 mineat piculum. pōt ipa obuia-
 re. Septimo si uir sit fatuus. tē-
 enim dispensatio domus ptinet
 ad uxorem. nisi aliter per supio-
 rem fuerit ordinatum. ¶ Octa-
 uo si uir absens non posuit dis-
 pensatores domus sue loco sui.
 Sed quibus danda est elemosi-
 na: Respon. secundum Ray.
 Ille qui posset dare omnibus i-
 digentibus. Tal' indistincte oib' in-
 digentibus dare deberet: ut do-
 cet Crisostomus. super episto-
 lam ad hebre. Exemplo lotb

z abrahe qui quoniam omnes
 differenter recipiebant inter ali-
 os etiam angelos recipere me-
 ruerunt. Si enim nō omnes rece-
 pissent. forsitan z angelos repu-
 lissent. In hoc enim casu addit
 criso. Quiescamus ab hac sur-
 da ac diabolica z peremptoria
 curiositate. s. discernēdi inē pau-
 perem z paupem. Non enim ex
 uita eorum quos recipis merce-
 dem tibi retributurus est deus
 sed ex uoluntate z honorificen-
 tia multa. ex misericordia z bo-
 nitate. imo secundū gre. excom-
 municato dāda esset elemosina
 z cuilibet manifeste peccanti si
 ex securitate sibi uel elemosine
 negligez iustitiaz. In quo casu
 (dicit aug) utilis panis esurien-
 ti tollitur si de cibo securus iusti-
 tiam negligat. quam esurienti
 panis frangatur ut iniustitie se-
 ductus: acquiescat. Intellige
 tamen hoc nisi talis esuriret ad
 mortem. Unde dicit petrus de
 palu. Ribaldo panis. non pe-
 cunia danda est. ne luxurietur
 Iusto ergo z sancto danda est
 elemosina. iuxta illud ecclesia.
 ((Da misericordi: z ne suscepis
 peccatorem)) nisi solum ut foue-
 atur natura non culpa. Propē
 decem enī iustos olim pepcisset
 deus pēta poles genef. xvij.
 Bona ergo bonis secundum aug
 creata sunt peccator autē pane

dignus non est quo uescitur.
Propinquitas etiam secundū au-
 gu. li. primo d̄ doctrina xp̄iana
 debet inspicī. q̄ illi qui sunt no-
 bis magis conūcti quasi quadā
 sorte nobis obuēniāt ut eis ma-
 gis prouidere debeam. Utilitas
 etiam inspicienda est. que expec-
 tatur a persona cui subuenitur
 uel ab eis data est. Predicatori-
 bus namq; et prelatis ex debito
 subuenitur. Unde sacerdotibus
 et p̄bis annona olim dabatur de
 publico. quia multitudo sapien-
 tum sanitas est orbis terrarum
 sap. vj. et leuite etiam nutrieban-
 tur de bōis cōibus ut patet in le-
 uit. i. multis locis. **M**agis au-
 tē pdicatori subueniēdum ē. uñ
 j. cori. ix. ((Non alligabis os bo-
 ni trituranti)) Ideo dicit. tho. u-
 bi p̄us i summa. quod circa hec
 ē discretionis rō adhibenda s̄m
 diuisionis d̄ am. sanctitatis et
 utilitatis. **Q**ui aut magis sit
 danda elemosina et plus bene fa-
 ciendum. dicit. tho. in. iiii. Ubi
 prius non est facile determina-
 re propter multas diuersitates
 boni et n̄carii. ut dicit p̄bus. ix.
 ethico. tamen hoc est tenēdum
 q̄ semper magis est reddendū
 debitum q̄ beneficiū impenden-
 dum ut ip̄e p̄bus ibidē dicit nisi ex
 parte altera assit maior bonitas
 uel n̄citas. Et iō pentib⁹ et pp̄in-
 quis et benefactoribus et eis a

quibus spūalia accipit magis de-
 bz hō elemosinam facer̄ si indi-
 geant. et ceteris paribus. meliōi-
 bus magis. et magis indigentib⁹
 et sic s̄m has tres condiciones d̄-
 bet gradus elemosina constitui.
 scz s̄m n̄cariū honestū. et debi-
 tum. Assignare autem in singu-
 lis q̄n unum alteri p̄feratur. est i-
 possibile. quia singulares condi-
 tiones que attendende sūt. sūt
 infinite. et non cadunt sub arte
 de his autez unctio docet et pru-
 dentie consilium. **H**ec tho.
Tertio principaliter uidendum
 ē de elemosina spūali que ut di-
 cit tho. in summa ubi prius. est
 septuplex. et sunt. docet ignoran-
 tē. contra defectū intellect⁹ spe-
 culatiui. consuler̄ dubitātū. tra-
 defectū intellectus practici. cont-
 gere peccantem. contra inordi-
 natam uoluntatē proximi. reit-
 tere offendenti inq̄ntum pxim⁹
 peccat in nos consolari tristē
 tra passionem appetitiue ptis-
 inē q̄s maxima est tristitia. Pō-
 tare onerosos et graues. cōtra
 sequelam p̄ci. Ex iordinato enī
 actu grauantur ei uiuentes eti-
 am preter peccantis intētionez
 s̄m illud ro. vi. ((Debemus nos
 firmiores infirmitates aliorum
 portare)) imo non solum tales
 quod infirmi sunt graues ex ior-
 dinatis actibus. sed etiam q̄libz
 eoz onera sunt supportanda s̄z

illd gallath. vj. ((Alter alterius
 onera portate.)) Ultimū ē ora
 tio p quam poscun^o auxiliū a dō
 Unde uersus. Cōsule. castiga. r̄
 mite. solare. fer. ora. z sub li cōsu
 le cōprehenditur doctria z cōsi
 liū. Querit aut utruz elemosine
 spūales sint meliores quam cor
 pales: R. thomas. ibidem simpli
 cif loquēdo quod sic ((Primo ex
 pte domi qz illud qd exhibetur ē
 nobilius scz donum spūale qd p
 eminet corporali. Scdo rōe eius
 cui subuenitur. qz spūs nobilior
 est corpe. Und sic homo sibi p̄
 magis debz puidere qntum ad
 spirituz qz quantū ad corpus. ita
 etiam pximo quē debz tanqz se
 ipm diligere. Tertio qntum ad
 ipos actus p quos z quibus sub
 uenitur pximo. qz actus spūales
 sunt meliores corporalibus q sunt
 qdāmō fuiles. **E**x quibus patz
 qz ditiores sunt predicatorēs z
 docētes sacrā scripturā ex com
 passiōe pp̄ deuz pure z qb^o au
 rū z argētum deest. qz d spūali
 bus operibus misericordie plā
 facere pnt. vñ plūs merēt tales
 nobiles euāgelici canes vlceza
 lazari. i. p̄coris sanādo qz diues
 epulo mereri poterat micas dā
 do: z ecōuerso pl^o peccat absco
 dens talentū dñi. i. v̄bz dei qz
 diues negās micas tpalis l̄be.
 Un̄ eze. iiii. ((Sāguinez eius (vz
 peccatoris) d manu tua req̄rā))

Quādo ergo medici uisitant ifir
 mos. aut aduocati defendūt pu
 pilos. z doctores legum docent
 iusticos. q̄uis non sit p̄m. tamē
 non ē elemosia si fit pp̄ lucrū
 qz non fit ex cōpassione z prop
 ter deum. Si autem gratis hoc
 facerent z propter deū. elemosi
 na esset non spūalis sed cōpora
 lis. quia ille scientie lucratiue
 sunt principaliter propter indi
 gentias corporales supplēdas.
 Possent tamen spūales elemo
 sine comparī corporalibus fin
 aliquē p̄ticularē casū. z tūc prefē
 ri corporalis spūali. puta magis
 pascēdus esset fame moriens qz
 p eo orandū. sic etiam fm ph̄m
 melius est idigēri dītari qz pha
 ri q̄uis hoc simplr fit melius.
 Querit etiā quomodo ele. sit dā
 d ut fructuose dentur: Rñ. p̄mo
 sunt ex caritate dand. i. cori. i. 3.
 ((Si distribuero in cibos paupū
 omnes facultates meas. carita
 tē tā n̄ hēaz nihil mihi pdest)) s.
 ad essentialē premiū in celo licz
 alias multiplicif p̄sit. Scdo dā
 de sunt ex bōa itentōe n̄ pp̄ ina
 nem glīam. s. tāqz deo. qz q̄ uni
 ex minimis xp̄i fit. xp̄o fit. ma
 thei. xxv. Und math. vi. ((Quī fa
 cis elemosinam. nesciat sinistra
 (.i. ianis glīa) qd faciat dextera
 tua)). i. recta itētō n̄ ipediat p̄ si
 nistrā itētōz. Tertio ut odiate fi
 at p^o tibi. so p̄xis. tertio alienis.

Capitulum quartū

DE furto pprie dictio qd directe contrariatur precepto septimo tria principaliter uideāda sūt. Primo ubi expsse committatur furtū ul' rapia z quod moīs. Scdo ubi talia committat uellate. Tertio quomodo in reb' iuentis. Quātū ad pmū diff' nit. Ray. z vl. in tracta. iiii. qd furtum est cōtractatio rei aliene. mobilis. corpalis. fraudulosa inuito dño lucrificandi gratia uel ipius rei uel etiam usus eius possessionisue. Dicitur p' cōtractatio qd sine ea nō ē furtum pprie licet. interueiat uoluntas vbum uel scriptura. Alias si cōcupiscat qd res aliēas illicite z sine cōtractatione est transgressor alterius precepti. scz non cōcupiscet rem pximi tui. Dicitur rei aliene qd non committit furtū i re plēssime propria: plenissime dico. qd si alius hēz in re illa i' puta creditor cui res ē pignori obligata ut comodatarius id ē ille cui est aliquid comodatū vl' socius vel similis psona alia. dominus furtiue surripiens alicui tali psonae furtum committeret. Dicitur mobil' corpāl qd in reb' immobilib' vl' incorpālibus ut sunt actōes et fuitutes furtum nō committitur. qd talia nō pnt cōtractari pp' sui imensitatē. z incor

porositatem. Dicitur fraudulosa qd si aliquis cōdebat rē esse suā z credebat sibi licere rē suā surripi nō committit furtū lz al' teneat restituere si nō fuit sua. z iō si credebat se face' dño uolēte nō facit furtū. qd nō facit dolū. Dñ' inuito dño. quia si credebat dñm pmis suz z subest iusta cā credēdi nō tenet. Si vō nō subest causa. qd re debebat credere. dñ' tenet. Et dñ' dñs inuitus etiam si uideat rez auferri q'uis nō cōtradicat. Si aut' putat face' inuito dño z tñ dñs ul' furtum quidem facit qntum ad intentionē. z mortaliter peccat. lz nō tenetur ad restitutionē. nec dñs potest petere. obstante sibi sua uoluntate. Dñ' lucrificandi gratia. quia si qd alienam ancillaz uel meretricē rapuerit. ul' celauerit. nō causa lucrificandi. lz causa libidinis exercende non committit furtuz licet alias grauit' peccet. Dñ' ipius rei uel usus ei' possessionis ue qd non solum committit furtuz qui rei dñm uult lucrificare sic furtiue sed etiam qd usū l' possessionem rei. addit tho. 2. 2. q. 1. xvi. qd sicut furtum committitur in occulta acceptione rei aliene ita z in occulta detēōe iniusta.

Est autem tam furtū quā rapia b ut docet tho. ubi prius peccatus mōtale. qd cōtra dñū pceptū. ut patuit supra z contra iustitiam

Qua unicuique reddendum est quod suum est: et contra caritatem dei diligendo primum. quia rapina et furtum humana societas perit. et tam furtum quam rapina aggrauatur ex circumstantiis loci temporis et persone et similibus. ut si rem sacram in loco sacro aufert. tunc est sacrilegium: aut alia species: aut si debito tempore orationi aufert alienam rem: si etiam persona damnificata pauper fuerit in se vel in suo statu aut in suis hereditibus et ex hoc graue damnum patiatur. **S**ed quereres est ne peccatum mortale si quis alteri furtum faciat uel penam ad scribendum vel talem paruum rem? **R.** secundum Thome. ubi prius quam in talibus rebus minimis homo cui aufertur res non reputat sibi damnum inferi. et ille qui accipit potest presumere hoc non esse contra eius voluntatem cuius res est. et si esset peccator ipse non dissentiret. sed si quis huiusmodi res furtive. id est alio nesciente accipit. potest excusari a peccato mortali. Si autem habeat animum furandi: et alteri inferendi damnum potest in talibus minimis esse peccatum mortale. sicut et in sola uoluntate furandi est mortale. ubi est extrinsecus nullum nocuumentum inferitur. **E**x quibus patet quod multis modis contra septimum mandatum peccant homines. Primo quando quis rem alienam iniuste aufert alteri. ignorante illo cuius est. et

eo iusto. sic quod si hoc cognosceret sibi displiceret. Et non solum contra hoc septimum preceptum peccat. sed et tenetur restituere iniuste ablatum. **S**ecundo sequitur secundum Thome. quod quod res sua apud alium iniuste detentam occulte recipit. peccat quod dem furtim auferendo. non quia grauat illum qui detinet. nec tenetur ad restituendum aliquid uel ad reparationem: sed peccat contra communitatem iustitiam dum ipse usurpat sue re iudicium. iuris ordine pretermisso. Et ideo tenetur deo satisfacere et dare operam ut si inde ortus fuerit scandalum proximorum quod illud sedetur. **S**ed **P**e. aureoli in quodlibetis. iij. q. xxi. dicit quod hec opinio uidetur habere ueritatem in casu in quo persona per uata potest per iudicem siue personam communem satis de facili recuperare rem suam: sed in casu ubi talis per iudicem non posset rem suam recuperare bono modo. uel quia iudex non est peccator. quia factum ad eius noticiam peruenire non potest. aut quia iudex non audeat inquirere: uel ille cuius res detinetur non audeat alium accusare uel alio modo consimili. in tali casu unusquisque quod sit quasi minister iudicis. et executor legis. ita quod rem suam uel equalens accipere potest nec peccat in re accepta. nec in modo accipiendi. **H**ec ille.

Et probat per Angu. in episto
la ad macedonium. et per ratio
nem. Eandem opinionem pe.
pa. recitat. nec eam improbat.
Tertio peccat contra septimum
preceptum qui proximo suo nec
in se nec in re sua eam non qui
dem sibi usurpando et reinendo.
sed siue occulte siue manifeste
destruendo et corrumpendo. ut
qui comburit alterius domum. in
terficit animalia aut destruit a
grum eius. et similia uastat. qua
uis enim nihil de illa re apud eum
maneat. tamen quia proximus
iniuste damnificat peccat contra
hoc preceptum: et tenetur dam
num recompensare. Quarto pec
cat contra hoc preceptum quod hu
iusmodi damnum proximo iniu
ste illatum sibi non recompensat
quantum potest. quod utique tenetur nisi
alter qui damnificatus est sibi
illud uoluntarie remittat aut ab
eo habeat uoluntariam dilacionem
aut pro impossibilitate restitu
endi uel similem excusationem lici
tas. Ex quo potest responsio ad quos
dam alios casus. Unus est. Quid
si aliquis accipit equum uel aliam
rem accomodatam usque ad certum
locum. et ipse ultra illum locum pro
cedat cum illa re? Respondeo. secundum Ray. quod
furtum committit nisi in casu qua
do. scilicet crederet dominum non fore in
uitum si sciret. Alius. Quid si a
liquis res sibi ad utendum concessam

alij commodauit? Respondeo. Ray. quod furtum
utique committit. quod non erat ei concessa
sa ad usum istum. Alius casus utrum
creditor committat furtum si pigno
re sibi obligato utatur? Respondeo. Ray. quod
sic. In hoc autem casu et sibi. scilicet cum fur
tum committitur in usu rei. tenetur
fur ad estimationem usus rei. et
re ipsa domino restituta secundum Ray.
et hostien. Quinto peccat con
tra hoc preceptum qui uineam
agrum. ortum. aut quodcumque ali
ud sue culture commissum infideli
ter aut fallaciter colit. et pro
ximam suam damnificat. et tenetur ad
damni restitutionem. Idem intel
legendum puto de quolibet infi
deli et fraudulento laboratore.
scilicet carpentatore. muratore
proximam damnificante iniuste. Sex
to peccat qui terminos agrorum
suorum. uinearum. ortorum. pratorum
uel similibus possessionum scienter
dilatat in damnum proximi sui. per
hoc aliquid sibi de sua possessio
ne auferendo. et tenetur ad resti
tutionem. non solum ablati sed et
fructuum quos inde percepit et
quos percepisset dominus rei. si eam
possedisset: deductis tamen ex
pensis factis pro fructibus querere
dominus congregandis et consuandis.
Septimo peccat iudex qui ex cu
piditate. timore. odio. amore. aut
ex quacumque alia causa scienter male
iudicat et sniat in damnum proximi sui
et secundum Ray. tenetur illi quem sic
B

iniuste lesit ad omne itēse. Si
 militer intelligendum est d̄ illo
 qui licet sit ignarus ⁊ ad talem
 causam indicandam insufficiēs.
 tamen p̄sumit eam iudicā sine
 cōsilio aliorum magis p̄torū qui
 sufficientes reputati sunt. ⁊ sic
 cōtingit eum per ignorantia iu-
 ste iudicare ⁊ proximum dānifi-
 care. Peccat enī talis contra B
 p̄ceptum iniuste iudicādo. ⁊ per
 hoc ledēdo proximum ⁊ i foro cō-
 scientie tenetur lesio ad restitui-
 tionem. Eodem modo dicendū
 est de illo qui sufficiens fuit ad
 iudicādum s; neglexit adhibere
 diligentiaz debitā q̄r non studuit
 nec uidit que studere ⁊ uidere d̄
 bunt: ⁊ sic ex sua negligentia
 male iudicauit in proximi lesio-
 nē. **D**ecimo peccat aduocat⁹
 aut procurator qui sciēntē defen-
 dit causam iniustam ut dicit thō.
 ⁊. 2. q. lxxij. q̄r iniustum est illici-
 tum scienter alicui cooperari ad
 malum faciendū. siue cōsulēdo
 siue adiuuando siue cōitercunq;
 cōsentiendo und. ro. j. ((digni sūt
 mōte non solum qui faciunt sed
 etiā illi q̄ cōsentiunt faciētib⁹.))
 Tenetur etiam ad restitutōnem
 eius dāni qd̄ cōtra iustitiā p̄ ei⁹
 auxiliū. altera p̄s incurrit. Si ue-
 ro in principio credidit causam
 fore iustam. ⁊ i processu apparz
 sibi iniusta debet causam d̄sere
 re sine aduersarii damno ut dicit

thō. ubi pri⁹. **N**ono peccat ad-
 uocatus aut procurator. si parti
 aduerse causam bonam aufert
 ⁊ eā ḡuat. aut damnificat. in ex-
 pensis aut ipedit i exquitione iu-
 stitie. in hoc q̄ petit dilationes
 sup̄fluas. aut producit scienter
 falsa instrumenta. aut falsos aut
 corruptos testes aut iudicat fm̄
 falsas leges. aut quascunq; fal-
 sas probationes. ⁊ secundū ray.
 tenetur parti aduerse quam sic
 iniuste lesit ad restitutionē oim
 que per patrociniū iniustum
 amisit. **D**ecimo peccat qui cē-
 sus ⁊ tallias consuetas ⁊ theolo-
 nia uectigalia ungelitas. ⁊ simi-
 lia iuste instituta. aut ab antiq̄
 consuetudine cuius d̄rium non
 ē in memoria introducta nō sol-
 uunt. sed i toto nel i parte d̄nis
 fraudulēter subtrahūt. ⁊ tenent
 ad restitutōez. **U**ndecimo q̄ ple-
 bano ⁊ aliis subtrahūt aut eoz
 eccl̄ijs debita: ut q̄ nō soluūt d̄-
 cimas fidētr: aut oblatōes cōsue-
 tas aut alia huiusmōi. ⁊ tenent
 ad restitutionem. **D**uodeci-
 mo famuli ⁊ famule qui bōa do-
 minorum aut d̄narū infideliter
 dispensant aliis. aut sibiipsis in-
 uitis d̄nis appropriando: aut
 qui nimis late i proprios us⁹ ta-
 lia assumunt. uel etiam q̄ d̄ boīs
 d̄noꝝ suoz ipsi inuitis elemo-
 sinas faciūt contra sup̄tradita
Tredecimo: mulieres que la-

bona uiroz suoz furantur. aut ea maritis nescientibus: aut no-
lentibus nimis sumptuose consu-
munt in usus proprios uel et d-
spis bonis uiroz suoz elemosi-
nas faciunt contra eoz expensas
phibitōem. et contra ea q̄ supra
de elemosina tacta sunt. Decio
quarto peccant mulieres adul-
terantes que filios illegitimos
nutriunt sub expensis eoz qui pu-
tantur patres taliū filioz: et non
sunt. et sic faciunt filios suos ille-
gitimos succedere ad heredita-
tem legitimoz. q̄ n̄ soli ius h̄nt
in paternis bonis. Talis. n. mu-
lier. taliter priuat legitimos vel
maritum in bonis ad utrūq; vel
alterz pertinentibus. **Quinde-**
cimo testamentarij qui elemosi-
nas aut alia legata nō assignāt
quibus ex testō assignanda sūt.
s. qui sibi retinent. aut propria
uoluntate alijs donant q̄ illis q̄
bus noiatim per testatorē ordi-
ta fuerunt. p̄ hoc enim iniuste
damnificant primū in re sibi d-
bita. et tenentur ad restitutōem
ei. **Sedecimo** peccat contra
septimum preceptuz etiam qui
rapinam cōmisit uidelz rez alie-
naz iniuste auferendo alteri vi
vel uolentia alio cuius res ē sci-
ente et iuito. et tenetur talis resti-
tuere q̄ alteri sic abstulit et dam-
num recompensare q̄ iniuste in-
tulit. Et istud ē generale in om-

nibus iniustis damnificatōibus
Et notanter dictum ē qui iniu-
ste. quia si fieret auctoritate iudi-
cis iuste iudicāris. talis occulta
et manifesta receptio nec furtuz
foret nec rapina quia non iniu-
sta sicut et filij israhel deo iubē-
te egyptioz bōa licite receperūt
Ueruntamen si talis in publica
auctoritate positus auferret al-
teri res per uolentiam iniuste
talis peccaret et omitteret rapi-
nam. et teneretur ad restitutōem
Sic et nec furtū omitterit. nec ra-
pinam qui auferit furioso occul-
te gladiū ne occidat nō iniuste.
quia non in alterius nocumen-
tum. **Decimoseptimo** peccāt
domini qui a subditis suis per i-
ustas talias aut exactiones in d-
bitas. supfluas. inconuetas sub-
ditos suos grauant et ab eis pre-
fata exigunt. Sunt tamen aliq̄
casus s̄z Ray. et hostien. in quib-
us licitum ē dñis ultra censuz
debituz aliq̄d subsidiū modera-
tuz exigere. Primus ē pro defē-
sione patrie. ut cum patria iniu-
ste ab hostibus inuaditur. Tūc
enim subditi non solum tenent
suas res impartiri: sed et tenent
corporaliter: et totaliter iuuare
et laborare. Secundus si domi-
nus uult ire in exercitū indictū
ab ecclesia uel principe contra
hereticos uel paganos. **Nec**
sufficit ad expensas, potest a
B 2

subditis petere subsidium. Terti-
us si in bello ex pacto suo iusto
fuerit captus ab hostibus et non
sufficit se redimere absque dam-
no graui. Quartus si debeat fili-
am maritare aut filium despon-
sare. et si aliqua alia causa simi-
l' emergat. de quibus uide larius in
summis. prout licite a subditis petere
auxiliu[m] sed moderatuz. si uero do-
minus extra tales et similes ratio-
nabiles causas ultra consuetu[m] exi-
gere uellet teneretur ad restitu-
tionem sicut Ray. et alios. Decimo
octauo peccant interdum qui con-
tractu conductionis mercenariu[m]
de precio suo non statim soluendo
n dampnificam. Unde dicit alex. de
halis in summa. talis tenetur resti-
tuere damnuz. et etiam tantu[m] quan-
tum mercenario nocuit. Unde le-
uiti. xix. ((Non morabitur opus
mercenarii tui apud te usque ma-
ne)). i. operis merces. Et ecci.
xxiiii. ((Qui defraudat mercedem
mercenarii et qui effundit san-
guinem fratres sunt)). Et iac. v.
dicit diuitibus ((Ecce merces opa-
riorum uestrorum que fraudata est
a uobis clamat et clamor eorum
in aures domini sabaoth introiit.
)) Prout autem ille cui precium solui
deberet multipliciter dampnificari
non solutus aut quia tantum te-
netur eadem nocte soluere aut
alimoniam et alia necessaria emo-
re uel principi obnoscu[m] fieri aut

aliud huiusmodi incurret propter con-
sentiam sibi debite mercedis.
Decimonono peccant qui de-
fraudent dominos aut ciuitates in
steueris licite impositis. imo inter-
dum illicite per tyrannos extor-
tis. Exempli gratia. Dominus alicuius ci-
uitatis sibi subdite imponit ei ali-
quam exactionem iniustam sed re-
ctores dicte communitatis pro se
et comunitate ut maius malum eui-
tent permittunt eidem domino quan-
dam pecunie summam. et statuunt
quendam modum recipiendi si-
ue colligendi dictam pecuniam
a singulis de illa comunitate. im-
ponendo cuilibet certam pecuniam sol-
uendam. sicut multitudinem bonorum
suorum uel aliter posito etiam quod a-
liquis ciuium dictam summam pecunie
uel sicut per pres promittens soluere
dicto modo recipiat ad firmam
pecuniam impositam communi-
tati dicto modo colligendam. de-
mum posito quod aliquis de com-
munitate existimantes huiusmodi exac-
tionem iniustam. et ideo non soluere
aliquam pecunie summam eis im-
positam clare uel occulte retineant.
Querit ergo goskedus quod li.
vii. q. xv. Utrum sic retinentes
illud quod est impositum eis te-
neantur illud restituere. et hoc
illi qui recipit dictam collectam
ad firmam. Respondetur. Debitum est ut
unusquisque tanquam pro tribuas.

ad cōe bonuz conseruanduz suā
 portionē. sicut ēt quisq; p salute
 ppria tenetur dar tyrāno bona
 exteriora uel perdere plusq; per
 mittat se perimi ab eodem. ⁊ be
 ne stant. simul in pposito casu ⁊
 in alio q; aliquid iniuste ab ali
 quo recipitur. ⁊ tamen iuste p̄t
 ab alijs exigī: ut si dñs a tyrāno
 capitur. si captus sine subditoꝝ
 bonis r̄dimi non p̄t. ⁊ tñ tyran
 nus iniuste precīū recipit. ⁊ r̄stī
 tuere tenetur. ⁊ subditi benefa
 ciunt dñm liberando. sic ē i pro
 pposito. ubi oēs de cōmunitate s̄t
 sicut vnum corpus ⁊ rectores cō
 munitatis qñ rōnabiliter subdti
 tis aliquid soluendū iponunt te
 nentur solnere alias communi
 tatez defraudant. ¶ **Uicesimo**
 peccant qui scienter tradūt hoī
 bus malas pecunias l̄ alias res
 p̄ bonis postq; ab alijs sic ad ip
 ios peruenerunt. Tales. n. nec
 dant precium iustum nec fideli
 ter agunt. nec bene intendunt.
 sed hoc quo ad pecuniā p̄cipue.
 intelligedū ē. qñ datur pecunia
 que est falsificatio monete cōis
 secus si non esset falsificata mo
 neta. sed in uno grosso plus de
 argento a casu q̄ in alio ⁊ min⁹
 q̄ de cupro. ¶ **Uicesimo prio** pec
 cant secundū plures qui melio
 res denarios eligūt d̄ moneta n̄
 pure argentea ⁊ resoluunt in az
 gentum uel uendunt p̄ciosius ⁊

leuiiores eque care uendunt. p̄s
 quia tunc monetaz reddunt mi
 nus acceptam. ⁊ tales faciunt i
 terdum libram denarioꝝ ita le
 uem. sicut p̄ciosiores monete
 q; tñ oio illicituz ē. ergo nocent
 cōitati eadem rōe interdum. sic
 illi dē q̄bus prouer. xi. dr. (Qui
 frumenta abscondit: maledicēt
 in populis.) ¶ **Secundo** princi
 paliter uidendum ē de palliatis
 furtis ⁊ rapinis de quibus ē pri
 ma regula magistri Math. li.
 d̄ contractibus. Quicumq; exhi
 bet se qualem scit se n̄ esse. cui
 propter hoc principaliter q; cre
 ditur esse talis qualem se exhi
 bet: datur: mutuatur: venditur
 vel fit aliquid boni. q; non dat
 aut fieret si sciretur non esse. tal
 illud ip̄e iniuste p̄cipit ⁊ ad resti
 tutionem tenetur nisi sibi aliun
 de cōperat de iure uel ip̄e p̄ba
 biliter ignoret. q; hac rōe sibi d̄
 tur uel fiat. Patent ista: quia si
 n̄ debetur alias de iure. non da
 tur sibi uoluntāie. immo inuolū
 tarie. quia ex ignorantia cuius
 ip̄e ē cā per suam falsam exhibi
 tionem ⁊ simulatiōem. sequitur
 q; ip̄e fraudulenter recipiat. Si
 iuxta hanc regulam discuterēt
 se hoies: o q; multi inuenirent
 se iniustissimos occupatores. qui
 de diuitijs suis gloriantur: ⁊ a
 spernantur ceteros ut malos.
 Primo enim principes qui h̄nt

defendere terrā z subditos eisq;
 prouidete de iustitia ad q̄ otri
 butōe subditorum q̄si precio cō
 ducti sūt de quanto defēsiōnem
 debitam z iustitiā negligunt. d̄
 tanto otributionem iniuste reci
 piunt. secundo idem iudicium ē
 de his qui se clericos uerbo dī
 cunt uel habitu uel officio exte
 riori ostendunt z non sunt tales
 q̄les rōe clericatus esse deberēt
 Ex quo enim ille quem ep̄ non
 acceptauit z ođinauit in clericū
 cum iniuste recipit beneficia ec
 clesiastica ut fructus eoruz quo
 modo ille coraz deo iuste f̄cipi
 z quem de^o nunq̄ in clericum
 acceptauit: Quomodo aut̄ ē c̄
 dibile q̄ deus illuz unq̄m ī cleri
 cum acceptauerit. q̄ nūquam ut
 clericus uiuere uel ut talis deo
 seruire p̄posuit. sed si aliquid de
 his que ad clericum pertinet as
 sumpsit aut facit. hoc principa
 liter ideo facit ut per h̄ faciliter
 reditus et pecunias possit: obti
 nere. et per illas seculares h̄re
 honores. conuiuia. luxurias. et
 vanitates seculi exercere. Et. si
 aliqui bonū propositum habet z
 p̄ tunc iure p̄cipit: nonne etiam
 tuncquādo mutat propositum z
 opef̄ contrarium implet iterum
 percipiendi ius perditur. **T**er
 tio similiē est iudicandum de re
 ligiosis habitu. z irreligiose: ui
 uentibus. Quis enim credit.

(puto aut̄ quod nec ip̄imet cred̄
 re p̄nt) hoies ideo eis bona dar̄
 ostruē monasteria. elemosinas
 oblationes porrigere. ut inde d̄
 talibus cōtra deum. z regulam
 uiuantur. Anm ergo ip̄i solum
 sub pretertu huiusmodi z coloꝝ
 petant z recipiant z hoc intuitu
 eis detur ut v3 fm statuz assum
 ptum deo seruiāt z uiuant. Ip̄i
 non habent ius conuertendi da
 ta in aliud maxime contrarium
 quaz ad id ad quod data sunt z
 ip̄i receperunt. Quam cito ego
 quispiam religiosoz sciēf̄ cōtra
 ea facit que ad statū f̄ligiosum
 de nccitate salutis p̄tinent. iniu
 ste p̄cipit z abutitur oibus mōa
 sterio donatis etiam pane ul' h̄i
 tatōe z nisi mutet intentōe z ue
 lit eis uti sicut debz ad f̄stitutōz
 tenerur. **Q**uarto conformiē p̄ dī
 ci q̄ q̄ sciēf̄ conāt ut res q̄cun
 q̄ uenalis melior appareat quā
 ē bona. q̄m emptor propter h̄ e
 mit p̄ncipalitē qz talē credebat
 eā esse qualis apparebat cōi iu
 dicō. tantū tenetur restituēf̄ q̄n
 tū recipiunt vltra vez eius valo
 rē. Et si reddatur eis res eorum
 integra. totum precium reddere
 tenebunt qz non fiebat emptio
 nisi pro tali re qualis fm iudici
 um omune apparebat. Similiē
 sentiendum est de his q̄ rē bonā
 esse v̄ealē oñdūt ut vinum claz
 z sapiō in uitro z postea tur bide

Vel alias malum uasis uinum in
fundūt. Nec de p̄fato matheo.

Quito s̄ p̄dicta iniuste agūt
mercatores ul' alij qui accomo
dant pecunias ab alijs: ⁊ ut d̄ci
p̄iant vestes ⁊ apparatus h̄nt p̄
ciosos: ut eis credat. cum t̄n p̄
babiliter soluere debita non itē
dant uel nequeant. **S**ecūda
regula eiusdē. quicunq; indebi
te ē alicui homini cā timoris ve
recundie. tristitie. uel alteri p̄pas
sionis sibi oīno inuoluntarie. cu
ius quidem passionis occasiōe
ille homo mouetur ad dandum
mutuandum uel aliq̄d vtile sibi
faciendum. hoc ip̄e iniuste reci
pit de tanto de quāto illa datio
ex illa inuoluntaria passione p̄
cedit. Et q̄d restitutōe tenetur
nisi forte sicut p̄tractum ē illd̄ si
bī ex aliquo iure debeat. uel
nisi bona fide p̄babiliter ignorz
an inuoluntarie sibi detur: sed
p̄abilem habeat presumptōez
de voluntario. **I**stud p̄z q̄z quā
do iste n̄ h̄z ius ⁊ scit illū dare n̄
voluntarie. ⁊ ultra hoc ē indebi
te cā illius datōis. quō p̄t sibi
res iuste venire. Dico autē cuius
ē indēbite causa. quia si das pau
peribus elemosinā ex timorē mō
tis: aut dānatōis ip̄i non iniuste
recipiunt: quia non sunt causa
illius timoris: immo adhuc si q̄s
esset causa illius timoris: sed n̄
indēbite. ut si necesse esset nau

tam facere foramen in nauī pp
ter q̄ oz etici uel alijs dare mer
ces. si autē nou esset necesse: sed
faceret hoc quia speraret se ob
tentuz merces eiectas. ip̄e cete
ris paribus. nō solū merces elec
tas. ⁊ demū inuentas iniuste re
ciperet: sed ēt teneretur refund
re dato q̄ eas nunq̄ inueniret.

Ex premissis possunt multa eli
ci. **P**rimo q̄ potentes ⁊ domini
q̄n petunt sibi aliquid dari l' mu
tuari a subditis q̄ pre timore in
dignationis negare non audent
de tanto iniuste recipiunt: d̄ q̄n
to ex inuoluntario timore dona
tur. **S**ecundo si quis petit ul'
mendicat per tam honorabilez
personam cui quis pre uezecu
dia tam paruam rem negare: ⁊
vultum eius non audet confun
dere. **T**ertio debitores qui mi
nantur creditoribus. nisi pars d̄
biti remittatur eis se totū uelle
negare coram iudice. nulli tali
um sunt absoluti a debito q̄ oc
casiōe illius timōis dimittitur.

Quarto hi qui molestauerunt
homines ⁊ minātur amplius ini
micari eis si non concordauerit
cum eis pro uoto ip̄ozū: non de
bent credere se uere ⁊ euangeli
ce reconciliatos. etiam si off. n̄ si
ex illo timore se iniuriam dimit
tere ⁊ v̄bo testētur ⁊ scripto.

Quinto mimi ⁊ ioculatōes quj
nō uocati ueniūt ad hoīes s̄z eis
B iiii

penitus inuitis et dolentibus. et illi per uerecundiam uel timore obloquutionis eorum aut humane confusio nis insinuant eos. et alicui quando ioculationes eorum non sunt securi in conscientia de eo quod eis datur de quanto ex illis motiuis datur quorum ipsi sunt causa indebita. Sed haec omnia sunt intelligenda nisi ipsis alio iure spectat. aut probabiliter appareat quod uoluntarie datur. Et sic additum est de tanto. de quanto. et que sequuntur cetera. quod aliqui homines dant non solum ex aliqua talium passionum uoluntariarum sed et ex affectu homini beniuolentiarum et placentiarum honorem solatium aut laudem. et certe de tanto illi non iniuste recipiunt. et aliquando totaliter mutatur affectus. Quia autem hoc haberet. possit contingere quod qui prius iniuste recepit. iniuste postea retineret. quod quod prius erat inuoluntarium. postea fit aliquando non solum uoluntarium. sed etiam delectabile. sicut contra in his contingit ad quod mouet in quibus surgit concupiscentia. illa enim non facit inuoluntarium. et ideo que ex illa datur iudicatur licite posse retineri. non obstante quod dans peccat in sic dando et recipiens mereatur. cum peccato superbie auaritie. uel luxurie. De hoc magis. mathe. Quantum ad iij. principale de rebus inuentis est specialiter notandum secundum sanctum thomam. 2. 2. q. lxxvj. et secundum alexan. in

suo. iij. dist. xxiii. quod quedam sunt res que nunquam fuerunt in alicuius bonis. ut gemme et lapilli qui inueniuntur in littore maris. et ille res statim sunt inuentoris. Dicit enim de illis lex in libro institutionum de rerum inuentione. Gemme et lapilli et similia que in littore maris inueniuntur iure naturali statim inuentorum sunt et fiunt. **A**lie sunt res que aliquando possesse fuerunt sed modo derelictae sunt. ut thesauri antiquo tempore sub terra occultati quorum nunc non est possessor. Et de istis dicendum est sicut de supradictis. scilicet quod sunt in uentoris. nisi quod secundum leges ciuiles tenet inuentor dare medietatem domino agri si in alieno agro inuenit non data ad hoc opera. Propter quod in parabola euangelii mathei. xiii. de inuentione thesauri absconditi in agro. quod emit agrum illum. ut haberet ius possidendi thesaurum. si uero inuenit thesaurum data opera. nihil tenetur domino agri. Unde de illo dicit lex li. insti. de rerum diuisione. Quisquis thesauros in loco suo inuenit adrianus naturalis equitatem sequutus ei concessit quod inuenit ac si quis in alieno loco non data ad hoc opera. sed fortuito inuenit dimidium inuentori et dimidium domino soli concessit. **A**lie sunt res que de proprio in alicuius fuerunt bonis.

z sunt ab eo derelictæ. z istas si quis inuenit z eas accipit. nõ aõo retinendi sed eas restituendi dño earum qui eas non habet pro derelictis. ille non committit furtũ nec in re cum sint derelictæ nec uoluntate. cum eas derelictas sciat aut credat. Si autem in ueritate non sunt derelictæ. ipse tñ inuentor bona fide hoc credit z accipit etiam aõo retinendi tunc ignorantia facti eum excusat ut dicit alex. si autem si credat eas derelictas z accipit eas animo retinendi tunc furtum committit. qz strepat rem alienaz. z õ hoc intelligit illud aug. in qdaz omelia sic dicens. Si qd inuesti z nõ reddidisti rapuisti. Dicit tñ pe. õ pa. i. iiii. de cõsuetudine. a thesaurus nbcunqz inuẽtõ sit õ pncipis. z sic ille solus p̄t facere elemosinam. õ enim thesaurus uetõ õpositio pecunie cuius memoria nõ extat. sz quõ restituentõ inuẽta qñ nescit. Cui ruidetõ sz ray. faciat inuentor publice dici p̄pcones l̄ p̄ ecclias ubi rez inuenit. z secũdũ hostien. antequaz dño restituat si dubium est cuiõ sit certificari debz inuentõ p̄ ecclias fr̄. alias sõre multi si dñi eam peterẽt

Capitulum quintum

De emptione z de uenditione circa que sepe pl̄a

ualde illicite acquiruntur tria nunc sunt uidenda. Primo q̄ requirantur ad talia. Secundo q̄ piculosum est habere officium mercatorum. Tertio qualiter se debeant habere bene ut saluentur mercatores. Quantum ad primũ notandum q̄ fm uincenzij i speculo hysto. li. ij. mercatorum proprietates chain primus habuisse uideatur. qui simplicitatem uite hoĩz aduentione mensuraz z pondum permutauit. atqz ad calliditatem z corruptionem perduxit terminos terre primus posuit rapinis z uiolentia opes õgans. suos ad latrocinia inuitauit.

Quauis igitur negociatio ut hodie res se habet. de se non sit illicita. qz ipsa mediante bona terrarum q̄rundã aliis terris talium carẽtia habẽtibz aduehãt z econuerso. tamen ibi magne fraudes sunt. Cũ sõ notandũ e qdõ sz thõ. z. q. lxxvii. Et sco. i. iiii. di. xv. duplex est cõmutatio. Una iconomica quando cõmutans intendit recipere rem non ut mercetur in ea. sed ut ipsa utatur. Alia est cõmutatio negociatiua ubi cõmutans intendit lucrari de re quã acquirat. Emit enim rem. non ut utatur ea. sz ut uendat carius. Ad primã cõmutationem ut sit iusta quinqz requiruntur. z ad secũdã ut sit iusta eadem et adhuc duo alia

requiruntur. Primo igitur ad contractum emprōnis et uenditiōis et ad quemcūq; contractum requiritur libera uoluntas in utroq; scz uendendi in uno. et emendi in altero id est q; dans uelit trāsserē et recipiens uelit accipere rez trāsserēdā. Scdo requiritur libertas in utroq; ita quod neuter ipsorum prohibeatur lege superioris nec per actum alteri^o a quo depēdeat. Et ppter defectum h^omoi non potest monarchus sine licentia superioris nec filius familias sine licentia patris emere uel uēdere. Tertio requiritur q; fiat cōmutatō. sine fraude iterueniēte bona fide. **3o. j. thessa. iij.** ((hec est uoluntas di ne q; supgrediat neq; circūueniat i negocō fratres suū.)) **p li supergrediat ineq̄litate in sti p̄cij excludit .d** quo post pauca dicit et circūueiat. p fraudē.

d **¶** Sit autē s^m Tho. fraus tripliter. Primo in substātia rei uēdite ut cum q; rē uni^o sp̄ci sciēti nendit p re alteri^o sp̄ci. aut substātie minus preciose. ut auricālcū p auro. aut aquaz p uino aut mixtum pro puro. aut denarium cupreū p aureo. cōtra illd **3sa. j.** ((Argentum tuū vsū ē in scoriā uinū tuū mixtū ē aq̄)) Scdo cōmittit fraus i q̄ntitate q; p mensurā coḡscit siue res mēsuratē p pondus siue p aliā mēsurā

corpālē ut modū uel sextariū. siue sit in liquidis. siue azidis. et si militez in libra et ponderē. Et in oibus istis uniuersalr oz esse iustam mensurā in uendēdo et emēdo: alias iniustum fit. Ideo **du. xxv.** dicitur. ((Nō habebis in saculo diuersa pondera maius et minus. nec erit i domo tua modius maior et minō. Abhominatur enim dñs eū qui hoc facit. et aduersatur oēm iniustitiā)) Tertio cōmittitur fraus in qualitate. puta cū q; aial infirmū uendit q̄si sanū aut uinū corruptū q̄si sanum et purū. aut crocū mixturū rez uiliōi. Ex quo p; q; faciunt res inutiles et defectuosas defectusq; eaz ex industria et studio se obtegunt: et occultāt tenētur ad restitutionez illius quod occasione talis occultationis eius datur pro rebus. nisi res non ob stāte defectu tñ ualeat q̄ntum datur. Et similiē ē de h̄ntib^o res uēales ē iudicādū. Dia ista pbatur extra de iniurijs et dāno dato. Qui eni dat occasionē dāni dānum dedisse uidet. sz defraudās aliū i substātia q̄litate et q̄ntitate dat ei occasiōz damni. alias eni n̄ pmutarez. Et in his oibus dicit tho. n̄ solum peccat q; iniustā uēditōez faciendo: sz et ad restitutōez tenetur. **¶** Quarto exigitur q; adminus h̄tualiē intendat si ueraciē aguerit rē n̄

vll. d. .c. .v.
fuisse talem qual fm contractum
esse obuerit q hoc uelit sicut ra
tionabili fuerit emēdare si enim
uenditore ignorante te aliquis
pdictoz defectum in re vendi
ta fuerit uenditō quidē non pec
cat. tenetur tñ cū ad ei⁹ noticiā
peruenerit ueraciter saltez dam
num recōpensari emptori. Et q
dictum est de uenditore etiam
itelligendum z ex parte empto
ris. Cōtingit enim quandoq; uē
ditorem credere rem ēē min⁹
pccōsam qntum ad spēm puta si
quis auruz uendat loco aurical
ci. emptor si illud cognoscat iuu
ste emit. z ad restitutionem te
netur. Et eadem ratio est de de
fectu qualitatis z quantitatis :
ut si quis simplex peregrinus cō
dens equum suum ualde ifirmū
exhibet eum uenalem. z emptō
astut⁹ quanuis noscat defēz ef
se puum aut forte p noctem sa
nabilem z tñ emit eum p puo p
cio quasi ualde ifirmum. ille sci
enter z iniuste dānificat pximū
suum z peccat cōtra hoc manda
tum z tenetur ad restitutionem
¶ Quinto requiritur equalitas ua
lozis inter res permutatas aut
inter rem emptam aut uenditaz
z pccium. nā rem carius uēdere
aut uilius emere q̄ ualet i se ul
estimatione hoim est contra iu
stitiam fm p̄m primo politi.
Et contra math. vii. Omnia que

cunq; uultis ut faciāt uobis hoī
nes z uos facite ill. Sed nullus
est q̄ sibi uellet rem carius uēdi
q̄ ualeat. qz sic dānificaretur
ut plurimuz uel semp. Un̄ aug.
xiiij. li. de ci. dei. Uelle uile eme
re et care uendere re uera uict
um est. Df autē q nō licet rē ca
ri⁹ uendere uel uilius emere. q̄
ualeat in se ul in estimatiōe ho
minum. In trib⁹ enī casib⁹ licet
rem carius uendē q̄ sit empta
ideo qz aut res meliorata est in
se uel in estimatiōe hoiz. aut ra
tione fuicij circa rē emptam ex
hibiti. Primo enī res empta p̄t
meliorari aliquādo naturaliter
ut quādo fit de impuro uino pu
rum. z de gracili ligno forte. et
d equo trium annoruz octennis.
Aliquando artificialit̄ fit empte
rei melioratio. ut melior est pan
n⁹ i tunicā formatus quam sim
plex pannus. Aliquādo fit natu
raliter z artificialiter. ut melius
ad ignem ualent ligna sicca q̄m
hūida. Secundo principaliter
res ēpta potest meliorari si i se
sz i opinione hoiz. aut qz nescie
batur prius quam bona ēēt. aut
quia est iam indigentia eius q̄ p
us non fuit. ut patet de pillulis
pestilentialib⁹ extra tps pestilē
tie z i tpe pestilentie z i multis
alijs modis. Et tam in p̄mo q̄m
in secundo meliorationis modo
p̄t res cari⁹ uēdi q̄m empta est

Tertio principaliter idem fieri potest ex parte uidentis uel ratione seruitutis quod circa eam fecit. uel officij quod circa eam habet. et hac ratione collocos hospitum. captores. institores. caupones. penestici. et quicunque stationarij possunt res et nullomodo mutatas nec in se nec in estimacione hominum uidentur cariores emerunt. et hoc propter superius labores. industrias. curas. pericula. et alias occupationes rationabiles. et multo plus qui adducunt res a longinquo. Ratio est quod. i. cor. ii. (vniuersusque recipiet mercedem secundum suum proprium laborem.) Eadem ratio est de mercatore. sicut de alio laboratore. quod sibi merces det pro suis laboribus. industria cura et solibus. **¶** Cuius tamen secundum diuinas que naturaliter legem illicitam reputat si in emptione et uenditione non sit equalitas iustitie seruata scienter. et ille qui plus habet postquam innotuerit sibi illud teneretur recompensare ei quod damnicatus est si sit notabile damnum. Quod dico. quia iustus precium rerum quicquid non est punctualiter determinatum. sed magis in quadam estimacione consistit. ita quod modica additio uel minutio non uidentur tollere equalitatem iustitie ut **Thom.** dicit. Et addit **Scotus** quod quando commutantes per necessitatem mutua reputant hinc inde equiualens dare et accipere. ita quod uterque computat

tantum dare quantum recipit. et e conuerso recipere quantum dedit si tunc aliquod modicum deficit ab individuali equalitate non erit iniustitia reputanda. quia quando ex tali estimacione: datione et receptione equiualentis mutuo sunt contenti. Tunc mutuo sibi uolunt remittere uel risimiliter. si in aliquo deficiunt ab illa iustitia requisita. et sic istorum contractuum quemlibet concomittatur aliqua donatio conditionalis. ut si aliquid sit amplius in re data. **¶** Veritatem habet si aliquis multum indigeret de re aliqua et alius ledatur si ea careat. et per magnam instantiam ille inducitur ad uendendum rem suam uel ad permutandum pro re alterius. tunc cum possit se conseruare indemnem erit in casu tali. iustum precium non respiciendo solum ad rem que uenditur. sed etiam ad damnum quod uenditor ex uenditione incurrit. et sic licite potest aliquid carius uendi quam ualeat secundum se. quod non uendatur plus quam ualeat habere. Si uero aliquis multum inueniat ex re alterius. quam accepit ille uero qui uendidit non damnificetur carendo re ista. non debet eam superuadere. quia utilitas que alteri accrescit non est ex uenditione: sed ex conditione euentus. **¶** Nullus autem debet

uendere alteri quod non est suum
licet posset ei uendere damnum
quod patitur. Ille tamen quod ex re alte-
rius accepta multum iuuatur potest
propria uoluntate uendere aliquid su-
perrogare quod pertinet ad eius ho-
nestatem. Et sic patet quod quicquid re-
quiruntur ad commutationem huius-
modi. Sed ad negociationem ad-
huc super prefata requiruntur alia
duo. Primo si debeat esse iusta
oportet quod talis commutatio sit uti-
lis reipublice. sicut est de merce-
toribus illis qui afferunt res de
patria ubi abundant ad patriam
ubi deficiunt. quare tamen usus est
ibi necessarius. Et etiam qui res
emptas conseruant ut prompte in-
ueniantur uenales a uolentibus
eas emere tales habent actum
utilem reipublice. Oportet enim quod
nec aliquis credat nec credendi
ratio habeat emptorem esse communi-
tati uel reipublice preiudicalem
propter defectum illius conditionis
sunt aliqui uituperabiliter nego-
ciatores. puta qui nec transferunt
nec conseruant nec eorum indu-
stria melioratur res uenalis nec
certificatur alius simplex de ua-
lore rei emende. sed emit modo ut
statim uendat sine omnibus dictis
conditionibus. Talis esset extermi-
nandus a republica tanquam noci-
uus communitati eo quod prohibet imedi-
atam commutationem uolentium huius-
modi commutare. et sic faciunt quod li-

bet uenale usuale carius emeri
quod debet esse et uilius uendere et
sic damnificat utramque partem. patet etiam
quod illi qui frumenta uel alias
res utiles communitati uel necessarias
et bonas ad hoc principaliter e-
mittunt. ut non desint ciuitati patrie
uel aliquid alia bona intentione. non intentione
debet carissima iducere: sed quicquid
necessitatem uel notabile graua-
men pauperum uiderint uendere
iuxta rationem: et rationabile estimatio-
nem. Tales enim licite et meri-
torie possunt hoc facere et aliquid carissima
impedire. sed illi qui in congrega-
do talia nec communitati profunt nec
utilitatem eius intendunt. sed so-
lum lucrum suum nihil nisi carissi-
mam expectando grauissime pec-
cant. **R**atio est quod quilibet in communitate
uiuens ratione caritatis proximi et
ratione emolumenti utpote solaci-
defensionis et similibus debet com-
munitati esse utilis et maxime non
nocuus et sine iura. Turpis est pro-
pter quod se non confirmat suo toti. possunt
autem utrique promissorum se ex hoc consi-
derare. Quia qui intendit carissima
dolet de frumentorum copioso pro-
uentu. Alius uero ex hoc uel letus
est. uel contentus et non tristis.
Secundum requisitum ad commuta-
tionem negociatiuam est ut uen-
dentes pro re uendibili recipiant iustum
pretium. Est autem iustus pretium
considerandum secundum quod res uen-
dibiles ualent ad usum hominum.

plus uel minus fm necessitatem r
rum interdum sz dñderiū hoim
qđ habent ad res. Et licet diffi
cile sit dare de ualore rei suffici
ētē z generalem r̄gulā. tñ hāc re
gulam qđā doctor tradit. Sicut
estimatō q̄ uerisimiliter bona si
đ creditur erronea esse nō est se
quenda .sic om̄is estimatō i q̄
nullus error uerisimiliē apparet
sequēda est. siue i spē siue in sin
gulari ubi uero nulla ē uel non
uera estimatō. ibi recuratur ad
rōem .pensando labores. sūptus
z cetera statim dicēda. bona fid
prout melius p̄t fieri. nec nō me
lioratōm ul' peioratōm siue rea
lem siue estimataz. z iuxta b̄ fs
uendatur. Talis negociator iux
ta diligentiam suam. z industriā
z pericula accipiat i cōmutatōe
p̄cium cōfidēs. qđ declarat sco.
quia unum quēq; i ope honesto
seruientē reipublice. oportet de
suo labore uiuere. sed talis affe
rēs uel etiam cōseruās honeste z
utilit̄ fuit r̄ipublice igit̄ cetera.
Secūdo qz vnusquisq; industri
am suaz z solitudinem suaz p̄t
iuste vendere. Industria enim
magna requiritur in tali transf
ferēte đ parzia in patriam ergo
p̄t iuste sustentationem suam
pro se z familia sua ad illam
necessitatem : deputatam reci
pere precinuz correspondens sue
industrie . ¶ Tertio etiam cor

respondens aliquid suis p̄culis
Semper tamen lucrum debet
esse moderatum ne talis cupiēs
nimis diues fieri uiciū auari
cie incurrat. ¶ Ad hoc uero quō
uenditō uel emptō sit bona ma
terialiter requiruntur conditio
nes z circūstātie communes sic
in aliis actib⁹ moralibus poris
sime finis ē. qz nō sit in scanda
lum in malum exempluz đ uorū
uel ex auaricia . unde dicit san
ctus tho. qđ emens non debz lu
crū statuere tanq̄ finez suū uel
suoz opey. Sed lucrū qz querit
ulteri⁹ i alium finem necessariū
uel honestum ut ad sustētatōez
dom⁹ sue uel ad subuenienduz
indigētibus si sit negociatio lici
ta uel etiam cū qs negociatōez
intendit pp̄ publicam utilitatē
ne scz res ad uitam necessarie đ
sint patrie. z tunc lucruz expetit
nō tanq̄ finem sz q̄si stipēdiū la
boris. ¶ Sed est dubium utz uen
ditor teneatur dicere uiciū rei
uēdende: Rñ. sz tho. qđli. ij. q.
x. et. 2. q. lxxvii. arti. iij. si. fs uē
denda ppter uiciū quod habz
redditur minoris ualoris ul' ei⁹
usus redditur ipedit⁹ ul' noxius
scz cum equus claudicat nel do
mus ē ruinosa aut cibus cōrupt⁹
uel uenenosus. si tunc h⁹ mōi ui
ciū ē occultum z uēditor ñ dere
git z si tam care uendit ac si
non esset uictosa. erit uenditio

dolosa .z uenditor tenetur ad
damni recōpensatōem .si uero
uicium sit manifestum puta cū
equus sit monoculus. uel tale
manifestum uicium habz res uē
denda uel cū usus rei licz n̄ conue
niat uni uenditori .p̄t tñ conueni
ens esse alteri .z si tūc ip̄e uendi
tor propter h̄mōi uiciū subtra
hat de p̄cio q̄ntum oportz tunc
nō tenetur ad manifestādū uiciū
rei qz forte h̄mōi emptor uel
let pl̄ subtrahi de p̄cio q̄ esset
subtrahēdum. unde p̄t licite uē
ditor indēntrati sue cōsulere ui
cium rei reticendo. uerbi gr̄a. e
xemplificant doctores alij. Tu
uendis mihi equum oīno maluz
z qui nihil ualz ad eq̄tādum z
das mihi eum p̄ tanto p̄cio. q̄n
tum sola cutis ualeat: nihil inui
stuz facis mihi q̄ equ⁹ non ualz
ad eq̄tādum. nisi ego i cōtractu i
terrogarem. an equ⁹ ualerz ad
eq̄tādū. z tu diceret q̄ sic tunc
enī contractus iniustus ē z frau
dulentus. si aut̄ ego ex simplici
tate uel in aduertentia non cō
siderarē illum defectū: nec inq̄
rerem tu tñ bene scires q̄ ego
principaliter ad equitādū euz
emerem. z ex simplicitate uel i
aduertentia id non dicerē. Tu
quidē peccas cōtra me: nō inui
ste ad extra uendendū. sed mius
fideliter z eāitate circa me agē
do bec ē sententia tulij qui nar

rat de atipatre p̄ho acutissimo
qui dixit oīa vicia emptōi pādē
da sunt. z post plura eius uerba
cōcludit tulius li. iiii. de offi. ni
hil debet uenditor emptōi cēla
re. Quod si increpandi sunt q̄ r̄
ticent: quid de hiis estimanduz
est qui fucationis uanitatez ad
hibent. ¶ Sed quid d̄ hiis mer
catoribus z cōtrahentibus qui
sciunt uerisimiliter iustum p̄ciū
z tñ signo. uel v̄bo uel silentio.
rem supuendunt: R. q̄ triplicif
p̄nt tales uiciū cōmitterē. Prio
si uidēs hoiez simplicē z iexp̄tū
circa rem. non facit diligentiaz
fidelem ut ei non superuendat.
Quia enī iexp̄tus hō nescit rē
estimare. 3do uenditor non p̄t
se secundum illius exhibitionē i
uendendo regere. sz tota eius
estimatō sibi icumbit. Dic ergo
nisi fidelē diligentiaz adhibeat
non est sine peccato si rez super
uendat. sec⁹ aut̄ est quando res
uenditur homiui intelligenti z
experto circa rem. Secundo q̄n
do emptor aut uēditor ē artat⁹
necessitate uel inordinata affec
tōne impulsus. tūc nequaquā pōt
alter dubius de ualore rei tam
secura cōscientia durus esse er
ga eū ceteris parib⁹. sicut erga
libez z omni tali impulsū ca
rentez hz ei timere q̄ ex illa ar
tatōe cari⁹ emat q̄ alias facerz
emptor uel q̄ uenditor uendat

remissus. Tertio quando uenditor aliqua arte uel cautela uoboz etiam si uera sint et non falsa inducit emptorem ad emendum carius quam alias emeret. ut si uenditor rem que uix ualeat unum denarium. scienter exhibeat pro quattuor. et emptor ex uerecundia uel quia non credit superhiberi rem in quadruplum exhibeat et det plus quam unum uenditor coram deo tenetur ad restitutionem eius quod plus uno recepit. Tenet enim ad restitutionem si rem scienter superederet. etiam si illud nullo modo induceret quanto magis quando hoc per cautellas efficit. et maxime per falsitates et mendacia hoc procurat. Secundo principaliter uidentur esse quae periculosum sit mercari uel negociari. Et hoc patet ex septem que eas reddunt periculosam. Primo ignorantia interdum ualoris rerum et quantum estimandi sint labores. curae pericula. et cetera huiusmodi quae negociantes habent circa uenales res. in quarum estimatione merito quilibet est sibi suspectus utpote iudex in propria causa. et in hoc minus periculose stant quae uendunt res apud multos inuenibiles et uenales. quia facilius et propinquius potest haberi estimatio et homines non sunt artati ad unum. Quisquis uero habet rem uenalem uel exercet officium aut laborem non possibilem apud alium haberi

sicut aliquando solum unus est notarius medicus. apothecarius. et alius talis. hic debet sibi multo magis esse suspectus et ualde cauere ne in necessitate hominum exigat aut recipiat uel si ante laborem sui ualorem. Secundum reddens negotiorum periculosam est diffidentia de proximis quae surgit ex cautelis et fraudibus omnino die contingentibus. propter quod uendentes multo carius exhibent res quam ualent et ementes. multo magis quam uelit dare. et sic utrobique multa falsa dicuntur. et non pauca mendacia. et quia quae periuria committuntur. Tertium est inordinatus timor damni. et lucri desiderium excessiuum ac effectus res cito uendendi. Ex quibus oritur consuetudo laudandi uendenda et emenda uitupandi quae quidem timor et desiderium tempore contactus sic mentem urgent et occupant quod modicus uel nullus respectus ad deum uel iustitiam solent haberi. Quartum continuata et anxiosa sollicitudo et occupatio cum talibus rebus extrinsecis et diuersis hominibus que raro mentis recollectionem admittunt et in quibus tanta habetur diligentia quod debitum deo seruitium et cura proprie salutis obmittitur. Quantum est malum exemplum quod quis uidet in maiori parte mercantium propter quorum multitudinem homo plane uolens.

pceder uir pōt aliqd lucrari mē
 cando. Sextum ē cōtinua occu
 patio cum uero obiecto z mate
 ria auaritie scz cum rpalibus
 bonis z etiam cum forma ei⁹ qz
 cū modo acquirēdi eadē nec n̄
 cum auaris. circa que uidetur tā
 difficile uitare auaritiā sicut
 assidue. conuersando cum pca
 cibus mulieribus cōtinentiā ser
 uare. Septimum ē raritas pure
 intentionis q̄a ualde rarum est
 ut quis recte intendat i mercan
 do utilitatē proximoz. z sic fz
 utilitatē officij uel obsequij sui
 uictum mereri que tamen itēto
 tam necessaria est qz sine tali in
 tentione actuali uel habituali
 nullus actus negociationis est
 meritorius apud deum etiam si
 quo ad homines nihil iusti fiat
 imo dubium z disputabile est:
 an iste qui nō intendit i mercan
 do hoim utilitati seruire. etiā si
 utilis sit: possit aliqd fm deum
 pro labore suo recipere. **T**ertio
 pncipaliter uidendum ē quō mē
 cator cupiens saluari debeat se
 tenere: Respō. qz dbet ante om
 nia intendere. non plus debito
 recipere. uel minus dare sciēte
 et uelle supplei ubi percepit de
 fectum z fideliter seruiendo aut
 prodesse his a quibus uult
 uictum acq̄ere. z cum timor lu
 crum recipere scdm nobilitatem
 z grauitatem z utilitatē cure

laboris industrie z sūptuū quos
 z quas contingit habere. Nec
 n̄ fz magnitudinez multitudinē
 aut preciositatem rerum in qui
 bus seruit aut ministrat hoibus
 nec tantum negociationi intēde
 ut p hoc aliquid eoz negligat q̄
 sue sūt necessaria salutē. dico au
 tem nobilitatem z cetera quia
 dato quod negociatoris merces
 adducētis tantus esset labor sic
 militis d̄fendentis terram. nobi
 lior est tamen labō militis cete
 ris paribus quā alteri⁹. quia ad
 nobiliore finem tendit. sic etiā
 staret qz labōes. cure z cetera es
 sent eque nobiles z graues z tū
 unus esset magis necessarius a
 lio. p isto certe sibi magis debe
 retur. Dico etiā secūdū multitu
 dinem magnitudinez z preciosi
 tatem rerum quia penestica uēdēs
 .s. pisum z olea. z de uno floze.
 cōmūitati seruiens non potest tā
 tum lucri recipere. sicut institor
 uerdens nobiles z multū utiles
 res nec institor i q̄ete q̄damō re
 sidens ceteris parib⁹ p̄ tūm lucri
 recipere. etiam de eque magna
 pecunia. sic tres eque bonas de
 partibus longinquis adducens.
 Et ideo si quilibet fm statum su
 um uellet uiuē. z fm meritum
 suum lucrum f̄cipe om̄ia staret
 eo melius sed qz penestica d̄ mo
 dico p̄cio z labore tantum uult
 lucrari quod quotidie bōis cibus

L

et potib⁹ repleta sit. et ultra hoc
 continue pl⁹ dicitur que si debite
 p⁹cederet uix nudum panem me
 reretur. et institor de modico la
 bore: et precio respectiue uult se
 et suos tam delicate nutrire: et p⁹
 cioso uestire sicut unus d⁹ multo
 maiori summa. g⁹uiori et utiliori
 labore c⁹munitati fuit et ita dis
 currendo de aliis. hinc est q⁹ q⁹si
 omnes auaricie et supbie et uolu
 ptatis morbo laborant p⁹ q⁹ tantu
 excecant q⁹ cedunt ita ee debet ex
 h⁹ q⁹ illa sunt ta⁹ c⁹itiaz c⁹sueta
 et q⁹ quasi omnes sic agunt est tamen
 nulla c⁹suetudo possit excusare
 in his q⁹ sunt contra recta⁹ r⁹oz s⁹ so
 luz idifferentibus q⁹ p⁹nt fieri be
 ne et male nulla autem r⁹o recta
 uidetur dicta⁹ hoc bonu⁹ q⁹ filia
 simplicis militis aut burgenf.
 quantumlibet opulenta deferat
 tam p⁹ciosam uestem cingulum
 aut coronaz. que pro statu suffi
 ceret cuiuscunq⁹ magne princi
 pisse: aut regine. nec hoc quan
 tumlibet diues mercator. ta⁹ splē
 dide in uestibus. tam magnifice
 in sūptibus uiuat quod suffice
 ret regi uel principi b⁹ magno.
 Et h⁹ modo m⁹lta sunt q⁹ sub dissi
 mulatōne trāseūt nec r⁹putatur
 tā mala q⁹ tñ si recte p⁹sa⁹nt ma
 nifeste uide⁹nt excessiua recto
 iudicio r⁹is. Ex quib⁹ p⁹z q⁹ q⁹nti
 ficatio p⁹ciij iusti p⁹sa⁹da est in li
 bra ratiōis recte atēdēdo bona

fidei id ē fideli intentione sua
 industria circa rez. sollicitudine. ne
 cessitatem. nobilitatem rei uen
 dibilis magnitudinez. multitudine
 ne. labores. picula. et sumptus.

Sequit. vi. ca. de usuris

De usuris mō et aliis strae
 tib⁹ tria ponentur. Pri
 mo quod modis usurarij
 faciunt s. vij. p⁹ceptū. Secundo
 q⁹nta mala ludos c⁹mittent. Ter
 tō quō peccant lusōes. **Qua⁹**
 tū ad. i. p⁹notāda s⁹ quattuor.
 P⁹rio q⁹ usurarij tenentur ad re
 stitucionem usure. et ad restitu
 tionem damni per usuras alicui
 illati. Omnis eniz usura c⁹mittit⁹
 circa mutationem ul⁹ c⁹cessionē
 Est autem mutuatō actiua seu
 cōcessio. datio g⁹uita rei quā
 equiualens tenetur reddē r⁹cipi
 ens iuxta pactum. Mutuatio
 uero passiuā est talis rei recep
 tio. d⁹ autem mutuatō q⁹si meū
 tuum facio. s⁹ tñ q⁹ tibi mutuo
 non simpliciter desinit esse meū. s⁹
 solū ad temp⁹ debet esse tuū nū
 ueraciter d⁹e possum me tantum
 h⁹re apud te et ille n⁹ dicetur oio
 paup⁹ cui d⁹bitores bene soluturi
 tenerētur multa. d⁹ autē mutua
 tio pecunie uel h⁹modi datō q⁹a
 dominum transferetur. unde in
 scriptura uocatur mutuatio. da
 tio. Exo. xxi. d⁹tro. xv. luc. vi.

cupit. Ex quo etiam patet quod usura extra legem naturam est. Tertium patet quod non est peioris conditionis que mutuam prestat alicui pro mutuationem quam ante. scilicet potuit recipere sponte uel ex alia pia aut iusta causa data ab eo qui haberet potestatem dandi. ergo et postea habet in eo recuperationem eorum que pecunia non mensuratur licite potest per mutuo quis exigere. secundum multos. puta benivolentiam et amorem eius cui mutuauit uel aliquid habet in modo. sed diceret adhuc usurarius. si nihil possum recipere pro bono quod tu habes ex pecunia uel usu eius. tamen tu teneris mihi pro damno quod habeo quia interim quod tu habes eas. ego non possum emere censum pro ea nec possum uti ea nec cum ea lucrari. quod totum possem habendo pecuniam ipsam. Cur non pro tali damno aliquid recipiam? Respondeo. quicquid est certum damnum que mutuanus ex mutuatione incurrit: tunc nisi illi petenti sit tanta necessitas. pro quo iste mutuanus teneat illud damnum subire ipse bene potest sibi denegare mutuationem. si autem iste petens noluerit illud damnum in se recipere ad uitandum suum grauius damnum. hoc mutuanus licite potest facere et idem nitari sue puidere. nec recipit habere rationem mutuationis. sed ad uitandum damnum que sibi ex mutuatione imminet. ubi uero non est aliquod cer-

tum damnum. ibi nihil certi potest recipi: et multominus quando eam uerisimile est occasione mutuationis bonum uenire sicut malum uel damnum vitare sicut incurere. sufficit enim pro possibili damno. possibile lucrum. unde sic arguitur contra usurarium. si hoc est damnum tuum que non potes lucrari cum pecunia tua. tunc hoc est lucrum uel bonum tuum que non potes perdere pecuniam tuam ex spolio furto. uel alijs dolis. uel mercedo damnificari cum ipsa utraque ei est eque possibile et contingens si teneor tibi pro ista: tu teneris mihi pro isto. et sic fit recuperatio. **T**ertio notandum que habes substantiam huius mundi sicut tenetur interdum sub precepto aliqui sub consilio dare aliquid simpliciter ut elemosinam indigentibus ut supra hitum est de elemosina precepto quanto. Item supra ca. ij. precepti. sic etiam tenetur in casu re sua dare ad tempus quod est mutuare eadem ratione. Quia prima Joh. iij. ((qui habuerit substantiam huius mundi et uiderit fratrem suum necessitate patientem clausuram uel scera sua ab eo quoniam caritas dei manet in eo)). Sed certum est que prima tenetur quis facere libere et gratuite. et nihil pro eo sperare pro datioe uel recipere tanquam debitum ciuile. quanuis talis elemosinarius possit licite intendere que alius.

pius sit ad ipsum orando pro eo pauper ei in ueritate obligatur ratione opis pietatis orare uel pius esse pro benefactore. g. z secundum debz fieri sic libere v3 mutuz. ubi res datur ad temp^o opera enim pietatis debēt gratia fieri vñ luce. vj. ((Estote misericordes sicut z pater uester misericors ē.)) ((qui uic3 gratias ē z ibidē.)) si benefeceritis his qui uobis benefaciunt: q̄ uobis ē gratia. Quarto norandū ē3 rbo. 2. 2. q. lxxviii. q̄ q̄dā sunt res quaz vsus nō ē cōsumptio earū ut usus domus ē inhabitatio z dissipatio eius usus equi ē eius equitatio uel alter eius labor z in talibus pōt usus concedi sua ta pprietate. z pro taliū rerum usu pōt hō licite recipere p̄cium. ut fit in eaz locatione. alie sunt res quarum principalis usus est earuz consumptio. ut sunt pecunia. panis triticum: z huiusmōi usus enim panis ē cōmestio per quam cōsumitur. sic etiaz de uino z similibus. sic usus principalis pecunie ē eius distractio ē3 q̄ in cōmutatōe expenditur. z in talibus non debet nec vsus principalis cēdi sine dominio quia in illis per mutuum fit translatio dominij. si enim mutuo tibi pecuniā. illa erit tua p̄ mutuū nam mutuum d̄r quasi de meo tuū. Et iō si mutuātū pdit ipm

pditur illi qui mutuo recepit. lz teneatur reddere equalens simili liter de pane uino z similibus intelligendū ē. **H**is p̄noiatie **g** concluditur q̄ quis usura i nullo casu sit licita tamē in quibusdam casibus potest quis licite recipere ultra ualorem rei mutuate non pro mutuatione. sed alia de causa. Primum patet. q̄ uideretur esse contra lege3 nature z iaz patuit. z ē3 declaratiōe ecclesie. Extra de usu. li. v. fere p̄ totum. Et cōtra dinam legem. ps. ((pecuniā suā nō dedit ad usurā.)) Scdm patet. p^o casu si q̄s detinet iniuste p̄ uolentiā bona mea. z mutuo sibi pecuniam: recipiēs eadem bona idign^o. s̄q̄ fructus ueniunt de illa re impignorata: ego iure recipio. non rōe mutui. sed q̄ pertinebat ad me etiā sine omni mutuatōe. Secundus cas^o si añ tēpora tibi mutuauī z hodie debes soluere. z q̄ non soluis ego ex legitima causa cogor tātuz pecunie sub usura f̄cipe tūc illud q̄ pro usura teneor soluere tu debes dare. z ego iure recipio. nō pro mutuatione quia iam fine3 habet: nec tu tenes rem illaz ex mutuatione sed detines uolenti uel me iuito. Et quia ex ista iniuria tua habeo damnum. tu teneris mihi illud refundere. Tertius casus est si ego fideiussi pro

te ei qui tibi mutuauit. et tu tempore solutionis non soluis nec liberaf mea fideiuffione. mutuans quoque recipit pecuniam sibi obitam sub usura ut prius et prope promissionem meam obtinet iure a me illud quod dedit pro usuratu teneris mihi illud reddere nec ego recipio usuram a te. nec tu das illud residuum ratione mutui. sed prope damnum quod ego ex negligentia tua incurri.

Quartus casus ponitur extra de usuris salubriter si socer qui differt dare genero dotem. obliget sibi in re cuius usus non est eius consumptio pignus pro dote quam mox dare deberet tunc generum tenetur fructus quos de bonis impignoratis percipit computare in sortem. hoc intellige cum maritus sustinet onera matrimonio aliam non. Et dicitur notante in re cuius usus. etc. Quia secundum multos non potest de. x. florentis unum recipere quia contra naturam pecunie est quod generet secundum philosophum sed tamen hoc non potest esse propter hoc quod gener expectat. et dat inducias socero numerandi uel soluendi dotem quia hoc esset pro mutuo recipere sed hoc uidetur esse licitum quia ius presumit quod quando quis dat alteri filiam suam. non uelit eos deficere uel perire. immo subleuare in oneribus matrimonij: unde presumitur ex caritate. facere quicquid

facit uel quod papa qui habet providere saluti hominum ordinauit hoc in penam deferentium dote uel in fauorem matrimonij. et quia hoc mundus acceptauit: quilibet tale pignus obligas uidetur renuntiare quodammodo iuri suo. Quintus casus sed dubius apud quosdam est et tangitur. Extra. li. iij. de feno. ca. insinuatione. Quando uasallus bona feudalia impignorat domino feudi. quod tunc secundum legistas et canonicos dominus non tenetur computare in sortem precepta de bonis predictis etiam si percipiat aliquid ultra labores et impensans maxime quam inter se non exigit seruicium. tamen in hoc casu se curio est opinio. Innocentius dicit quod ibi oportet fructus computari in sortem. Patet ex predictis quod multis modis usurarie peccat quis contra septimum preceptum. Primo qui alicui pecuniam mutuatur et pro solo tali mutuo exigit lucrum temporale in pecunia. aut in alia re cuius ualor potest pecunia mensurari. Dico notanter pro solo modo quod secundum theologia. quod mutuum dat. potest absque peccato in pacrum reducere cum eo quod mutuum accipit recompensatorem damni ut patuit in secundo notabili et in quarto pro casu dico etiam quod exigit lucrum quod secundum eundem theologia. Si mutuans accipit aliquid ab eo cui mutuatur. non quasi exgens nec quasi pro aliquo obligatoe.

tacita uel expressa: sed sicut gra-
tuitū donum: n̄ peccat ut supra
patuit. Secundo contra h̄ man-
datū peccat p̄ uirum qui pro q̄
cunq; re que usu cōsumitur mu-
tuata accipit ex pacto ultra sor-
tem pecuniā: aut aliā rē cui⁹ ua-
lor pōt pecunia mensurari. quia
cum talē rem mutuatur alteri: tē
amplius non ē sua. sed istius q̄
eam mutuo accipit. si ergo exi-
git p̄ ea lucz: tunc exigit lucrū
pro re non sua. Ex quo p̄ q̄ usu-
ram cōmittit qui pro mutuo exi-
git munus ab obsequio. uel a li-
gua. quia uterq; ualor pecunia
mensurari pōt: ut p̄ in laboran-
tibus aduocatis z similib⁹. Ter-
tio peccat contra hoc p̄ceptū p̄
usuraz q̄ mutuatur. xvij. libras p̄
una uel centū etiā p̄ una cū pa-
cto de illa soluēdo imo sola spes
de lucro rōe mutui s̄m illd luce
.vi. mutuū date nihil inde speran-
tes. Ex quo p̄ q̄ talis speras lu-
crum pro mutuo fit usurari⁹ mē-
talio. ueruz ē quando spes lucrī
ē cā mutuandi. Ita q̄ alias nō
esset mutuaturus nisi de lucro r̄-
cipiendo sparet aut aliquo alio
emolimento ut de propina ul si-
mili lucro. si quis uero principa-
liter moueretur ex caritate ad
mutuum z cum hoc speraret de
retributione alicuius lucrī: illd
non esset usura nec uiciosum ut
dicit alber, super illo luc. vi. mu-

tuum date nihil inde sperantes
obligatur enī ex beneficio q̄ mu-
tuum recepit. s̄m illud luce. ibi
dē ((p̄ ut uultis ut faciant uobis
hoies z uos facite illis similitē))
Et dixi notanter. si quis mutua-
ret. xvij. libras pro una quia si
non mutuaret realiter: sed eme-
ret unam libram p̄. xvij. super
aliqua re immobili ānui census. z
.xvij. libze essent iustū p̄cium p̄
una perpetui census: uel ad re-
emendum: tunc contractus nō
esset usurarius. ¶ Quāto usurā
cōmittit qui mutuatur alteri sub ta-
li pacto ut etiam sibi postea re-
mutet. quia uult aliuz obligare
ad pecuniam estimabilē. licet e-
nim licitū sit z dignū. q̄ mutuā-
ti vnum mutuetur aliud. nō tū
ē licitū aliū p̄ mutuū obligari
ad remutuātiū. ¶ Quinto usuraz
cōmittit qui habens molendinū
mutuat pistoribus aut alijs illo
pacto q̄ molant solū in suo mo-
lendino. accipit enī ultra sortē
in tali mutuo. s̄. istam commodi-
tatez que est pecunia estimabi-
lis z auferit eis libertatem alibi
molendi. z tenetur eis ad satisfac-
tionē. Sexto cōmittunt usurā q̄
mutuauerunt res suas ad certū
terminum quo ueniente nolunt
dare plongetōez nisi data pecu-
nia propter mutuuz uel alio eq̄-
ualenti. sunt enī usurarij. etiā si
exp̄sse nihil petant. ¶ Septimo m
L iij

usuram mittūt q̄ rez cari⁹ uen
dūt q̄ sit iustum p̄ciū ip̄ius prop
ter h̄ ut emptori de pecunia sol
uenda expectent usq; ad certuz
terminum uel q̄ rē uili⁹ emit q̄
sit eius iustum p̄ciuz pp̄t h̄ q̄r pe
cuniam soluit p̄s antequaz sibi
res posset tradi. Aut etiam q̄ tē
pore collectionis bladi uini ⁊ s̄
similium cum min⁹ soluē solēt
uēdit talia p̄ precio q̄ ualitura
sūt circa pascha. Aut alio tēpe
in quo plus soluere cōsuerūt ⁊ sic
singulis modis palliate usure cō
tra. vii. preceptum fit ⁊ tenetur
in omnibus talibus quis ad re
stitutionem damni p̄xiō sic sibi
iuste illati. **O**ctauo qui mutu
at ad usuram noie aliēo. ⁊ h̄ ma
xime est uez de tutore p̄curato
re ⁊ similibus qui i h̄ non p̄stant
nudum ministerium s̄ etiam au
toritatem. ⁊ sic usuras acceptas
noie alieno tenitur huiusmodi r̄
stituē. si iste cuius nomine ac
cepit non est i soluēdo aut si nō
uult restituere. Idem intelligo
per oia de uiticis ecclie ⁊ d̄ his
q̄bus commēdata sūt hospitalia
aut alia loca fligiosa ⁊ pia nec
excusat eos quod huiusmodi lu
cra conuertantur in pios usus.
quia est r̄gula iuris non sunt fa
cienda mala ut eueniant bona
Et quia fm se usura ē mala. nū
quam p̄t fieri bene sicut alia si
milis ut dic̄ aug. libro tra mē

dacium. **N**ono peccant om
nes isti ciues contra hoc p̄ceptū
quorum autoritate. cōsilio. ul' cō
sensu alicuius cōmunitatis mu
tuant ad usuram. Et omēs qui
autoritatem prestant. aut p̄cep
tum ad hoc dant. aut cōsiliuz si
ne quo ciues h̄ modi usurā nō cō
misissent. tenentur ad restitutō
nem insolidum. Leteri uero ut
cōsentientes p̄pter emolimētuz
quod eis ex hoc accrescit: tenen
tur ad restitutionem eius p̄tis q̄
ad eos peruenit. aut q̄ntum rele
uati sunt in expensis q̄s alias fe
cissent de suo aut q̄s eos soluē̄
oportuisset. Notat autem domi
nus alb. sup illo luce. vi. ((Mu
tuū date nihil inde sperantes))
Contra mutuum inq̄t mltis mo
dis peccatur. Primo indigenti
non dādo. uñ eccl̄i. xxix. Genera
re proximo tuo in tpe necessita
tis illius. Scdo datuz nimis im
portune r̄petendo q̄n hō non p̄t
soluere cōtra qd̄ Isa. lviii. ((oēs
debitores repetitis)) ubi glo. qui
repetit non h̄ntem deo facit uio
lētā. Tertō pignora nec̄aria ul'
d̄tinēdo uel d̄struendo d̄ q̄b⁹ iob
xxiii. Abstulisti pro pignore bo
uem uidue ⁊ exo. xxii. proximo
tuo pignus aut uestimētū ei⁹ añ
solis occasum reddes. Quāto cū
usura exigendo ut h̄ ⁊ eze. viij.
Ad usuram non cōmodauerit qd̄
uz ad utrum iustum nec̄io p̄inz;

Exo. xlii. Si pecuniaz dederis
mutuo nō urgebis eū nec usuris
opprimes. Quinto pro dilatōne
termini solutionis munera acci-
piēdo. de quo p̄f. qui pecuniam
p̄ suam n̄ dedit ad usuras. **Q**uā-
tum ad scōz principale queritur
utrum ea licite possint recipi z
retineri que acquiruntur per lu-
dos alee schacoꝝ uel alios. z ex
pactis mutuis hoim de cursibus
equoꝝ galloꝝ z alioruz aīaliuz
morsibus. bellis. uel duellis. eti-
am hoim uel de duratione plu-
uie. uel siccitatis. uel quocunqz
alio in certo futuro uno unam
p̄tem tradictionis. alio aliā eli-
gente. Et ponatur casus exēpli
gr̄ia. sint petrus z paulus ambo
sui iuris signo uerbo ul̄ facto ta-
le pactum faciant mutuo quod
petr⁹ debeat dare florenū in ca-
su q̄ crastina die n̄ ceciderit plu-
uia uel si in tessere uenerint tres
oculi. Et e contra paul⁹ petro in
cāu quo ceciderit pluuiā l̄ quat-
tuor oculi uenerint in tessere.
ponatur etiam ulterioꝝ q̄ ueniat
illud qd̄ petrus elegit. tunc q̄rit̄
utrū isti peccent sic pasciscēdo
hoc est q̄ unus eozuz obligat. se
sic alteri ponendo rez suā i tale
dubium z fortunam z q̄ recipit
reobligationem ab alio. z utruz
īpleta conditione quā petr⁹ ele-
git paulus possit licite retinere
eam. uel an teneatur eam

dare petro. z an petrus possit eā
licito inre recipere z retineꝝ tan-
quam suam. In istis enīz cōsistit
tota uis ludi. Pro quorum intel-
lectu notandum q̄ n̄ oportet du-
bitare an licitum sit ludrica uel
iocosa excerere p̄ creatōe z q̄si
p̄ quadam quiete uirtutis aīal-
cum taz theologī q̄ p̄bi circa h̄
ponant uirtutem eutropelie uel
iocunditatis. sed q̄ talia que p̄
alleuatiōe mentis inuenta sūt
sunt pro acquisitiōe. pecunie z
pecunia estimabilium. Idcirco
dubium morum: Rñ. ergo ad
dubium septeꝝ sunt tenēda. Pri-
mum est qd̄ hō habens domini-
um rei p̄t licite se obligare ad
dandum eam sub tali cōditōe fō-
tuita nisi fōte quis haberz dñiū
quo ad hoc restrictum. uel nisi
conditio uel obligatio uel ambo
simul aliquid mali implicarent
patet q̄ talis potest simpliciter
z libere dare sicut z quomodo
uult z statim ergo pōt etiam da-
re impleta cōditione que nihil
male includit. Quod autem p̄t
quis licite facere: ad hoc faci-
endum potest se pacto uel pro-
missio restringere. sed hic aduer-
tendum est q̄ talis obligatio p̄t
etiam male fieri ut pote q̄n̄ q̄s se-
cundū fctam rōem deberet p̄ se
aut suis seruare. siue quādo obli-
garet se ibi ubi sciret uenire in
malum. Secundum ē q̄ homiez.

obligare se sic ut p̄dictum est in p̄mo p̄cise : et p̄ncipalit̄ pro simili re obligatione iniquum et iniu-
stū ē. similiē et talē exigere obli-
gationem pro obligatione sua.
probat̄ur quia ibi i contractu non
seruat̄ur equalitas .eo q̄ obli-
gatio pauli est petro lucrosa s̄z
obligatō petri paulo nihil. Et h̄
est q̄d petrus desiderat et inten-
dit paulus uero contrariū licet n̄
dissequatur intentum ergo null⁹
eorū intendit equitatem que ta-
men necessario i omni contractu
non gratuito requirit̄. **I**tem p̄-
batur ex alio . quilibet ludens
talit̄ habet inordinatū desideriu
ad temporalia . et nō subiectu
s̄z sic debet . q̄ ludens de quo agi-
tur desiderat uenire illud q̄d ipse
elegit . int̄m q̄ si oino non uene-
rit tristatur . maledicit̄ aliq̄n . et
blasphemat . que sunt manife-
sta signa magna desiderij : et ni-
mis inordinati . manifestū autē ē
q̄ casus oculorū in tessere . uel
pluuia . uel s̄lia s̄nt actus natu-
rales a deo respectu cuius nll̄a
est fortuna dif̄cte . licet uolūtas
mala ut sic n̄ sit a deo . Ecce q̄
mō lusor dolet de illo q̄d deus
facit . In hoc aut̄ magis piculo
se st̄at q̄ talia eligūt que si ueni-
rent esset cōitari damnosa . ut q̄
non ueniat pluuia . uel q̄ nix vl̄
gelu diu duret . et qui prebent si-
biūp̄is occasionē desiderandi id

q̄ deo non placet uel cōmunita-
ti nocet. **I**tem patet aliter . naz q̄
duo qui simul ludūt uolunt ha-
bere deuz ad impossibilia . Qui
libet eniz uult q̄ ipse finaliter lu-
cretur . hoc aut̄ i eodē ludo ipos-
sibile ē fieri . **I**demq̄ lusor posuit se
ad hoc q̄ iposibile ē deū vtriq̄
placere . et sic agef̄ q̄ uterq̄ ster-
de eo bene contentus . Ad cuius
cōtrarium deberent oio conari
quia aliter non possunt esse deo
placentes et grati . Dicente aug-
(nemo placet deo nisi placeat
sibi deus) Ecce quantū malum
vult unus lusorum alteri dum
q̄libet uult q̄ deus alteri non
placeat . quāuis ostidant se q̄nq̄
tales quasi sint socij et amici . **I**tem
ex alio tales ludentes abutūt̄ur
donis dei . deus enī dedit nobis
t̄p̄ralia . n̄ ad aliū d̄ceda . nisi ad
laudē suā . utilit̄a ē nostraz aut̄
p̄xi . nunc aut̄ ludens auertit̄ se
ut cōiter per ludum a laude dei
et eius . memoria et necessario ul̄
habet damnum uel damnificat
p̄ximū . et hoc ultimuz principa-
liter intendit . ergo sic ludere ē
abuti donis dei . **T**ertium est q̄
le p̄m sit ludus p̄dictus : h̄ n̄ .
q̄ ludere p̄ncipalit̄ it̄t̄ōe lucrī
ut talis et acquisita retinere sola
uel principaliter hac occasione
est ex genere peccatum morta-
le q̄ ē cōtra caritatem p̄ximi .
imo et dei ut patz ex precedenti

dicto pōt tamen aliquis sic ludē
do peccare uenialiter. sicut si lu
deret puer ex toto desiderio lu
crandi pro globulo uel lapillo.
Aut alia tam parua s̄ quod pxi
mo n̄ nocerz. Quartū est q̄ pau
lus in casu principali non potest
iuste retinere rem d̄ qua pactuz
fecit. probatur. paulus perdidit
ius suum q̄ habuit ad illā rez z
nō acquisiuit aliquid noui iuris
ad eam. igit̄ n̄ debetur sibi z p̄
sequēs non pōt retinere eā sibi.
Primum uidelicz q̄ pdidit ius
suū p̄z. q̄ paul⁹ potuit iuri suo
renunciare z renunciauit ḡ per
didit. Aliud pro p̄ma pte patet
ex casu pro secunda pte proba
tur paul⁹ ex quo cōsensit i ludū
cōsensit exp̄sse uel tacite q̄ si
sic eueniret sicut petrus elegit.
q̄d res nō esset sua ergo renun
ciauit rei illi si sic eueniret. s̄ sic
uenit. igit̄ r̄c̄sa. Secūdū uiz q̄
non acquisiuit nouū ius patet q̄
pdendo illud nihil iuris acquisi
uit et nihil aliud interuenit iux
ta casuz. q̄ per illum oia alia ex
cluduntur. Quintum ē q̄ petrus
non iuste occasione ludi recipit
rē istam ad sibi retinēdam. p̄ba
tur petrus nullum ius h̄z ad rez
i hoc casu. z non datur sibi gra
tuite ut casus inuit ḡ p̄mum ui
delicet q̄ nullum ius habeat ad
rem patet. q̄ nemo ex iniusto
fundamento suo potest in aliq̄

re ius acquirere. eo q̄ sic nemo
colligit de spinis uuas. nec d̄ tri
bulis ficus. Math. vij. sic nec
ex iniusto potest uenir̄ ius. nihil
enim dat quod non habet. s̄ pe
trus ad acquirendum rem pau
li habet iniustum fūdamētū eo
q̄d facit iniustam obligationem
z dānificat proximum z abuti
donis dei ut in sc̄da probatōe pa
tuit. **S**extum ē q̄ res p̄ casuz
lucrata ad cuiuscunqz manus d̄
ueiat occasione ludi scientis q̄d
res talis sit est ad pios usus con
uertenda uel auctoritate superi
oris qui sibi talem dispēsationez
reseruauit. uel si nullus superi
or sibi talia seruasset. Ip̄e per
se debet facere l̄ disponere q̄ p̄
alium fiat. patet q̄ oia tēpalia
sunt ordinata a deo z d̄dinanda
ab hoibns uel imediate ad lau
dē dei uel ad utilitatē hoim. In
qua n̄ etiam laus dei intēdēda
est. si ergo ordinatur ista res im
mediate ad laudem dei: manife
stum est quod in pios usus con
uertitur cum pietas sit cultus d̄i
secundum augustinum. Si au
tem ad utilitatem hominum ra
tionabiliter ordinatur cū nulli d̄
beatur de iure. planum est q̄
cui datur. datur ex m̄ia et p̄ta
te z sic iterum in pios usus con
uertitur: sed quereretur aliquis
ex quo res ista debet in pios u
sus conuerti. utrum hoc spectet

ad Petrum vel Paulum uel ali-
 quē aliū: & q̄ uterq; eorū d̄bet
 ad hoc conari. quia quilibet eo-
 rum ē cā q̄ res sic conuertenda
 ē. & p̄pterea ēt uterq; eorū d̄bet
 facere diligentiam & impedire.
 ne aliter conuertatur. vnde si pau-
 lus timet q̄ Petr⁹ n̄ sic conuertat
 dedet quantū de iure p̄t p̄uidē
 re q̄ non ueniat ad manus eius
 notificando v̄z superiori ad quē
 pertinet dispositio uel ponendo
 ad manus cōmunes. uel procu-
 rando arrestationez uel aliquo
 alio modo iusto aut benigno. si
 milititer debet facere Petrus ne
 res ueniat in manus pauli si cō-
 formiter timz de ip̄o si uero nul-
 lus talis iuridicus modus locuz
 haberet. quia tamē paulus pac-
 tum fecit se daturū petro si p̄ue-
 ret hodie tunc ex quo pluit: vidē-
 tur securius q̄ det uel dimittat
 petro possessionem rei q̄ q̄ sibi
 referuet. pacta enim seruanda
 sunt quantuz possunt sine pecca-
 to maxime quādo dubiū ē quo
 modo Petrus rez conuertat q̄a
 tunc presumendum est de bono
 uel quando non potest iuridico
 uel benigno modo indebitam con-
 uersionem rei quaz perdidit im-
 pedire. non eniz uidetur q̄ pau-
 lus ad impediendam illaz con-
 uersionem rei indebitam etiaz si ve-
 risimiliter timeat de ea debeat
 se periculo exponere. uel pugna

re. Aut se ponere ad scandalum
 uulgare. ut notetur de non ob-
 uatione pacti. mendatō. uel fal-
 sitate nisi si & quantū aliq̄d istoz
 de iure debitum ē uel fm iusti-
 tiaz expedit. ¶ Septimū ē q̄ oc-
 casione ludi nihil oio p̄t de a-
 liena re recipi ul' teneri de iure
 non q̄ntum p̄sumitur de volun-
 taria perdentis datione ēt si nō
 perderet. sic enim fit inter ami-
 cos q̄ aliquando sine ludo plus
 dant q̄ per luduz amittant. Et
 ideo qui ludunt in solatō pro esi-
 bilibus uel potabilibus ul' alijs
 rebus tanto securius sumunt ac-
 quisita quanto uerius p̄sumūt p-
 dentes uoluntarios ad dādū ex
 amicitia ēt sū ludo. igitur se nō
 lucrū: sed solatiū de victoria in-
 tendē. De tanto uero insegurio-
 res de quāto illos inuite dare i-
 telligunt uel se lucz ut lucz itē
 disse. ¶ S̄ quereres p̄t ne i a-
 liquo casu pdentes i ludo de iu-
 re perdita repetere? & q̄ sic: nā
 q̄n furiosi minor ēnes maxime
 pupilli. mente capti. surdi. ceci-
 muti. & morbo perperuo laborā-
 tes serui religiosi. filijs familias q̄
 nihil habent nisi a patre vxōes
 que non habent p̄frenalia. per-
 dunt aliquid ludo. illa iure pos-
 sunt repeti & debent restitui. ul'
 illis. uel eorum tutoribus: cu-
 ratoribus. dominis. monasteri-
 js. patribus. aut maritis.

Idem debet fieri si administratio rerū ecclesiasticarum & reb⁹ ecclie aliquid in dō pdidisset similiter repeterē posset & reddi deberet si aliquis inuite ludendo : & ad ludum coactus aliquid pdidisset. Conformiter crederē repeti posse & reddi debere. si q̄s solum & sensisset in simplicem & plānum luduz & alius p falsitatez q̄s iste non agnosceret lucraretur. ludēs enim taliter non iuste pdit rem suam nisi p consensum i illō mediante quo pdit ut patuit. Ille autem de quo hic dicitur nō cōfessit in fallaciam p quā lucrās obtinet qd̄ intendit. Quantum ad tertium principale notādū q̄ ad detestationem ludi. tria faciunt. Primo multitudo p̄corū q̄ i ludo accidere possunt primum cupiditas que scdm̄ aplūm. i. thi. vj. est radix oīz maloz. nec est ibi quecunqz cupiditas. sed rapina uult enim proximum spoliare rebus suis. Scdm̄ ē pditō uult ei spoliare illum cum q̄ cōmedit & bibit. Tertius ē immia uellet enim eum spoliare si posset etiā camisia. Quartum est quia usurarium excedit in malo qui israhelē. de. x. florenis unum lucratur. sed iste statim lucrā eadez die. Quintū ē affectio p̄ris dei qm̄ iurando & ip̄cādo d̄hoēstat. Sextū ē mādatū ecclie. q̄ q̄dā mō. contemnit de his duobus.

puer. xix. (Qui affligit patres & fugit matrem ignominiosus erit & infelix.) Sep. imum est scādulum pximi corrupunt enim multi qui ad ludū uideūdū ueniunt. Octauum est obmissio multozū bonoz q̄ deberet quis facere tēpore quo ludit. Nonum est peccatum piurū. Decimum fra⁹ q̄ cōmittit in alterum. Undecimū ira & conuiciatio p̄corū. Duod. cimum est fractio solemnitatez in quibus pl⁹ conueniunt. Decimum tertium interdū hoicidiū etiam pro modico v̄bo. Decimū quartum ē idolatria. qz sup̄ illo phil. iij. quozuz deus uenter est dicit glo hoc ab homine colitur quod preceteris ab eo diligitur. Secundo faciunt ad detestatōz ludi quod i eo quasi oia p̄cepta decalogi transgrediunt. Primo illud non habebis deos alienos ut iā tactum ē. Secundum nomē dei i uanū facilitatez assumit. Tertium sabbatū sepe uiolat. Quā. tuz & alia facilitatez patēt. preter non mechaberis quod ad min⁹ spūaliē transgradit. qz adherēs al. cui alii a deo contra deuz fornicationem committit amorem anime cum creatura re combinando inordinate. imo sepe tales socii sunt fornicatores ad lram. Tertio fz ē ad detestationē ludi multiplex ibi commissa stulticia qz p̄mo uilissime seruituri se lusor.

subicit taxillis utdelicet ossibus
forte canis. Secundo largit ad
pceptum taxilloz qd non daret
ad dei pceptum. Tercio qa ofen
tit q ulissimi sibi nobilissimum
recipiant uic3 rps. Quarto oib⁹
nocet. qz scit qd sibi e damnosuz
prio scandalosum z deo crime
liosuz. Quinto qz uelut isan⁹ ppis
manibus se ibi quis interimit .

Capitulum septimum.

Quia uero detinere alie
nuz. e. vira. vij. pceptuz.
No nunc de restitutione
tria sunt pnciplr diceda. Prio
quod sit restituenda bona materia
lia rez z corpuz. Secdo quod bo
nu fame sit restituendu. Tertio
quod bona aie sint restituenda.
Quantu ad .j. notadu qz restitu
tio ope uel uoluntate e qbdam
pabulum necessariu ad uirtoz
Et q aliu iuste danificauit aut
aliena detinet: tadiu est pecca
tor mortalis qm diu no ulr resti
tuere pposse dicere beato Aug.
in epla ad macedonium. ((Qua
diu res ppter qm pcm e non red
ditur. si reddi potest. pnteria n
agitur sed fingitur.)) Si autem
ueraciter agitur. non dimittitur
peccatum: nisi restituatur abla
tuz ex quo pz qz quadiu ho n re
stituit p posse si interim sacraim
mentu aliquod sumit nouo pco

peccat. quia indigne sacramen
tum sumit. Et si manens in tali
peccato implet pnam sibi a sacer
dote p peccatis sic confessis in
iuncta. nihil p hoc satisfacit do
fm multos. Secundo notandu
qz detinere aliena inuito dno : e
io pcm mortale .qz i septimu p
ceptu .f. non furtum facies. Ler
tum e eniz qz auferre alienu est
contra idem pceptum z eade
ratione retinere alienum. quia
damnificatur in utroqz domin⁹
rei z ab usu sue rei inuitus ppe
ditur. Est et contra iustitie uir
tute qne reddit unicuiqz q suuz
e. Est etiam contra fraternam ca
ritate. q uult alteri bona : z reti
nens alienu uult alteri malum.
vnde eadem rone qua detinens
uxorem alterius. non est capax
pntie: sic etia q bona aliea in
uito dno . Tertio notandum qz
de restitutione sunt multa du
bia doctrinalia q determinat
sanctus tho .z sco. in .iiij. dis.
.xv. **Primum** dubiu est quis
teneatur restituere: R. qz primo
z principaliter ille q rem abstu
lit : aut damnum iniuste intulit
z hoc est certum. Et preter illu
sunt multi alij q ad restitudoez
obligantur. qui comprehendun
tur in his uersibus . Iussio con
siliuz. consensus palpo. recursus
Participans . matus non ob
stans non manifestans. Et tho.

exponendo hos uersus ubi pri^o
 Et 2.2.q.lxxii.dicit q̄ inter illa q̄
 in his uersibus enumerata sūt.
 q̄nq; obligant semper ad resti
 tutōem. Primū est iussio.ut cū
 q̄s iubz aliquē d̄p̄d̄ari.aut alias
 iniuste damnificare.si ex ei^o ius
 sione fit:tenetur ad restitutōm
 tocius.Secundum est cōfēs^o in
 rapinam aut in aliam iniustam
 damnificationem ⁊ h̄ in eo sine
 cuius cōsensu talis rapia aut alia
 damnificatio fieri non poterat.
 Tertium est recursus.scz q̄n q̄s
 est receptor latronū. ⁊ prestans
 patrocinium .nam q̄ f̄ceptat la
 trones ⁊ tuetur eos .aut rem ra
 ptam uel furatam dolose :celat
 ita q̄ p̄ h̄ impeditur restitutio
 rei.ille tenetur isolidū cum his
 qui abstulerunt.Quartuz p̄ci
 p̄as ut cum q̄s p̄iceps est in cri
 mine furti.p̄de uel similiū .ut qz
 latroni se sociauit ad spoliādūz
 ⁊ partem accepit.Et ille q̄ p̄ci
 pat in crimine teneē isolidū de
 toto s̄z ille participat non in cri
 mine s̄z solū in re accepta.ille so
 lum tenetur restituere qd̄ de re
 scienter emit :uel accepit.Qui
 tū non obstās.cū scilicz b^o modi
 spolijs latrocinijs:et ceteris ma
 lis.ex officio obstare tenetur.ut
 princeps terre. qui iustitiam cō
 seruare tenetur si non obstat cū
 obstare possit ⁊ sic per eius defe
 ctum iugalescūt latrōes ⁊ ceteri

malefcores ad restitutionem te
 nentur.similiter intelligatur d̄ si
 manifestante ⁊ cui cōuenit ex of
 ficio manifestare.Aut fm̄ sco.
 q̄ i iudicō requisitus tacz ubi f̄s
 finaliter posset restitui ei cuius
 est et dicendo ueritatem ubi nō
 immineret sibi p̄iculum status
 aut psone cōsimiliter predictis in
 telligendum ē de non resp̄dēte
 ⁊ cui hoc cōpetit ex officio :ut dī
 cit tho.2.2.q.lxxii.Et subdit quō
 principib^o terre ex hoc imminet
 p̄iculum p̄pter hoc eni p̄tate pu
 blica pociūtur .ut scilicet sint iu
 stitie custodes. In aliis autem
 enumeratis in v̄sibus n̄ teneē hō
 ad restitutōem nisi in certis cas
 bus scilicet q̄n hō pbabiliter c̄
 dit q̄ suum cōsiliū fuerit efficac
 ⁊ quōd alios sine suo cōsilio n̄ fuis
 set facta ablatio .similiter non
 ois palpo uel adulator tenetur
 sed ille qui adulando incitat ad
 auferendum laudās p̄ illo ⁊ dī
 cens signum esse strenuitatis.
 Et maxime tunc teneē ad f̄stitu
 tionez q̄n pbabiliter credit q̄
 sua adulatō fuerit cā iniuste ab
 latōis. Idem intelligatur de de
 trabente si propter detractionē
 ip̄e audiens prouocat ⁊ damni
 cat iniuste eum cui detractū est
 Et dī. sanct^o tho.2.2.q.lxxij. quod
 principalit̄ restituere teneē illi q̄
 sunt principales ī facto. Primo
 quidem precipiens dānificatōes

fieri & secundo ipse exequens
 & consequenter omnes alii obligā
 tut per ordinē. Quā tñ vnus resti
 tuit illi dānū q̄ dānū passus ē. tē
 ē eidem totaliter satisfactū nec
 aliquis eoz tenet eidez aliqd̄ vl
 terius restituere. sed illi qui sūt
 principales in facto. & ad quos
 puenit res tenētur satisfacere il
 lis alijs q̄ restituerunt. Quod si
 non facerent tūc ceteri tenētur
 vt uideretur singuli pro partib⁹ q̄ i
 solidū satisfecit. **N**otandū h̄.
 q̄ sicut sunt nouē aliēa peccata
 in versibus tacta. quibus pecca
 tis quis particeps efficitur alie
 nis delictis in demerito hic & in
 accidentalī supplitio in futura
 vita. Ita ex opposito sunt nouē
 aliena merita. quibus pximi vir
 tutes nostras quodāmodo face
 re possumus h̄ & in futuro acci
 detalia p̄mia habebimus. P̄rio
 cū iubemus & impamus bonuz
 alijs: ut parentes p̄ueris dñi ser
 uis magistri discipulis p̄lati sub
 ditis ip̄ates bōa. Sc̄do cū cōsilia
 damus pxis ut uitēt aliq̄ uicia
 vel operētur meritōia vel v̄tuo
 sa opa. sic qlibet pōt docere pro
 ximū verbo & exēplari uita q̄b⁹
 tot meritis alienis participam⁹
 quot opa bōa alii ex nostris bo
 nis faciunt. Tertio cū cōsentim⁹
 in bōa alioz. ut dñi seruos māu
 mittendo p̄ sacerdotio & religio
 ne adipiscēdis parētes silr. Quā

to cū ex laude alicuius virtutis
 in alio talis p̄ficat. ut fit in ingre
 dientibus religionē: uel uirgini
 tatem vel uiduitatē laudātib⁹.
 Quinto cū defendimus iniuste
 uexatos ut aduocādo. hospitō f̄
 cipiēdo. vl̄ septē opa mie exhi
 bendo. mat̄h. x. q̄ p̄phetam. i. p̄
 dicatōrē recipit: mercedē p̄phe
 te hēbit. Sexto cuz coopamur
 alioz bōis ut pegrinādo. scribē
 do libros. corrigendo eosdez. ec
 clesias & sermones uisitādo.
Septio bñ silentio nostro alios
 edificamus & locutiōe alioz vir
 tutes discrete attollimus. Octa
 uo qñ n̄ obstatū v̄tuosis alioz
 exercitijs. sed econtra fraternā
 correctōne. & vij. opibus miseri
 cordie sp̄alibus iuuam⁹ ad bo
 num. Nono qñ manifestamus a
 lioz miseras ut eis subueniam⁹.
 Sunt etiam tertio nouēz deme
 rita aliena ī alijs peccatis q̄ sit
 illa vbi tempōaliter damnifica
 tur pximus p̄ scandalū mltiplex
 q̄ facilliter repies & sic sunt tripli
 cia nouē. P̄rio ī restituēdis.
 Sc̄do in merēdis. Tertio ī de
 merēdis p̄. ix. modos scādalizā
 di pximū. **S**c̄dm̄ dubiū ē qd̄ sit d
 restituēdū: Rñ. q̄ oē alienū: q̄
 q̄s iniuste abstulit iniuste detinet
 & inuito dño rei. tenet restituē.
 Circa q̄ notandū q̄ triplr̄ conti
 git aliquē iniuste aliena auferi
 vel d̄cere. p̄rio cum alteri ex cā

licita ad aliquid obligatur et ei non soluit alio inuito. ut cum non reddat dispositum rite preposcenti non restituit accomodatum non soluit mutuum. non reddit precium mercenario. Aut non soluit alias obita ut scilicet uectigalia. theologia census. decime. et huiusmodi ad que soluenda quis iuste obligatur. Secundo cum quis iniuste aliqua acquisiuit quocumque modo siue per usuram siue per furtum siue per rapinam siue per defraudationem in mensura liquidorum uel aridorum siue per pondera falsa. siue per fraudem uel falsitatem in rei substantia. quantitate uel qualitate ut supra dictum fuit. Tertio cum ei aliquid quod tale datum est in munere aut relictum in hereditate. aut in testamento aut est sibi uereditum ab eo qui ius in eo non habuit. eo quod res sua non fuit. aut potestatem eadem dandi non habuit. Omne igitur tale oportet restituere alias contra preceptum hoc agitur et grauius peccatur. Et istis additur quod quod alteri iniuste nocuit. et damnum in rebus intulit. tenetur sibi damnum recompensare etiam si in id nihil habuit ut si cumbulisti domum meam iniuste tenebris mihi ad recompensationem totius damni quam uis nihil de domo apud te firmam ferit. Secundo dicitur quod non solum iniuste ablatum. est restituendum sed etiam fructus eius si sit res de se

fructifera ager uinea. Et hoc dicunt esse uerum de possessore male fide et de fructibus qui supersunt deductis expensis que sunt gratia fructuum querendorum congregandorum et consummandorum. si autem ablatum sit res que non est de se fructifera ut pecunia tunc auferens uel iniuste detinens tenetur ad restitutionem equivalentis et ad restitutionem dampni quod ille passus est ex careria pecunie sue non tamen oportet quod tantum restituat. quantum ille lucrari potuisset cum pecunia sed secundum estimationem lucri quod accidere consueuit preterito labore et in fortunis que in lucro alias accidere potuissent. lucrum enim non solum pensatur uel causatur ex pecunia et labore. Nam secundum theologia. 2. 2. q. lxxij. Quando datum alicuius illicitum est et contra legem. ut cum quis simoniaci dedit. tunc non potest repetere sed meretur illud datum amittere nec debet sibi restitutio fieri. Et alius qui simoniaci accepit. non potest retinere. sed debet in pios usus conuertere. Tertium est dubium. cui sit restituendum. Respondent doctores quod illi qui uerum dominus rei est. Aut iniuste damnificatus si est uiuus et noscitur. Sed si non est presens: debet expectari aduentus eius et tunc sibi restitui si saltem speratur aliquando reuersurus. si autem non speratur reditus eius. si tunc res est magni ualoris

D

dz sibi transmitti si p̄t cōmode si
 eri nec obstat dicit sanct⁹ tho. si
 f̄mittēs damnum f̄mittēdo pari
 atur. quia p̄e sibi ip̄i huius dāni
 causa fuit. p̄ hoc q̄ alteri suuz i
 iuste abstulit uel detinuit. si au
 tē trāsmittē nō possit. aut si fōte
 res non sit magni ualoris. ita q̄
 non possit sibi remitti sine maio
 ri in cōmodo quā r̄s esset sibi uti
 lis si eam h̄re. tūc p̄t eaz dān ali
 quibus cognatis eius propinq̄ōi
 bus. q̄r p̄sumitur lege nature q̄
 ille uellit magis restitutiōem fi
 eri propinq̄s suis q̄ alienis. Et si
 non h̄ret cognatos. aut non no
 scerentur posset r̄e cōmittē uni i
 cenobio cum tali prestatione q̄
 reddere teneatur. si unquāz r̄q̄si
 erit ul' cōparuerit aut etiā r̄stitu
 at heredib⁹ suis si unquā tales
 cōparuerint si autem dñs rei resti
 tuēde uel ip̄e dānificatus oino
 incertus sit et ignor⁹. nec poterit
 sciri. et similiter heredes eius ig
 rantur omnino. nec sciri p̄nt ad
 hibita sufficienti diligentia tūc
 pauperes sunt heredes illarum
 rez restituendaz. non ei ille iū
 stus ablator uel derentō aliena
 rum rez p̄ h̄ deobligatur a resti
 tuēdo nec p̄t sibi ip̄i retinē s̄z te
 nec dare p̄ aīa illius cui restitū
 tio dedebatur uero dñs rei re
 stituende ē mortuus. deī heredi
 bus suis. et si non sciūtur heredes
 nec facta diligenti inquisitione

sciri. possunt. detur pauperibus p̄
 salute aīe sue scdm modum pro
 missum. Qui enim non p̄t tēpali
 ter reddi. reddatur spiritualiter
 Redditio autem spiritualis fit
 cum datur pauperibus pro ip̄so
 et pro ip̄ius aīa. **Q**uartum dubi
 um ē p̄ cuius manus debēt talia
 distribui pauperibus et reddi.
Rñ. q̄ p̄ man⁹ cōfessoris uel ali
 cuius alterius de cuius f̄dilitate
 confidat. s̄z di. sco. quod non iue
 nit. q̄s necessario determinatus
 sit mediator i distribuendo pau
 peribus illa. Et addit uideēt mihi
 q̄ talis per seip̄m possit paupib⁹
 reddere et distribuēt cōsilio tñ ali
 cui⁹ boni uiri q̄r posset cōtingē q̄
 daret tali meditatōi de cuius f̄
 delitate cōfideret. et q̄ talis tñ si
 bii ip̄i applicaret uel aliis usibus
 q̄s deberz un̄ ubi lex diuina. Ec
 clesiastica non ligat personaz. se
 quenda est rō naturalis. Illa au
 tem magis dictat quod p̄sona q̄
 tenetur magis restituat per seip
 sam q̄s per aliā. nō tñ excludēdo
 cōsiliū boni uiri sed magis inclu
 dendo. **Q**uintuz dubium. q̄n sit f̄ g
 stituenduz. **R**ñ. q̄ quilibz teneēt
 statim restituere alienum nisi di
 latōem uoluntariā h̄eat ab eo q̄
 est dñs rei. q̄r ut dictum est pri⁹
 sic ē cōtra iustitiā et dilectōem p̄xi
 mi et cōtra p̄ceptū dei auferre ali
 enū. Ita ē cōtra iustitiā cōtra dile
 ctōē proximi et cōtra dinū p̄ceptū

tenere alienum iniuste. ideo est magnus peccatū. sed constat q̄ per nullū peccatum continuare sed quilibet tenetur peccatū statim deserere tam quo ad actuz volūtatis elicitū quā quo ad actum exterius impatrim. Juxta illud eccli. xxi. quasi a facie colubri fuge peccatū. Igitur quilibet tenetur statim restituere ablatam aut quecūq; aliena in quibus non habet ius nisi ipse obtineret voluntariā dilatōez a dño rei qz non licet detinere alienū id ē eo nolente. Ab isto tamen expedit Scotus aliquos casus in quibus fm eū licitū ē differre restitutionem exteriorem. dūmodo assit interior restitutio id ē firma voluntas restituēdi quā cito occurrēt circumstantie oportune. Et illi casus cōphendūtur sub hac maxima. licitū ē detinere rē alienā quando ille. s. dominus rei ratio nabiliter deberet uelle eam detineri. sed in aliquibus casibus ratio nabiliter deberet uelle quis rez suam detineri de facto. qui tam haberet firmā uoluntatez restituēdi positis ibi ad hoc circumstantiis oportuniis. Primus illorum casuz fm scotū ē. Quando restitutio ad statim esset notabiliter damnosa cōmunitati: tunc non tenetur ille statim restituere quia in tali cāu alter deberet uelle restitutionē non statim si

bi fieri qz magis d̄z uelle bonuz cōmunitatis. Et id d̄z rōnabiliter uelle aliquale dilatōem illius r̄ stitutōis bōi utilis. Secundus casus qñ restitutio esset dānosa ei cui debz fieri ut reddere gladiū furioso quo mediante se uel alium interficiat ut dicit saci^o tho. 2. 2. q. lxxij. q̄ si res restituēda apparet p̄ nunc grauiter noxia illi cui restituenda foret vel ē alteri tunc nō debet restitui ei. q̄ r̄ stitutio ordinatur ad utilitatē illius cui restituitur. Quia ei q̄ possidentur sub rōne vtilis cōtinētur nec tñ quis d̄z sibi eā appropriare in tali casu. s̄z d̄z reseruare ut cōgruo t̄pre restituat uel alicui tradere tutius cōseruāda. Tertius casus ē qñ imediata r̄ stitutio esset diffamatoria restituēti. sicut fur occultus non tenet statim de facto restituere. s̄z potest captare t̄pus in quo sine sui diffamatione restituat. d̄z tam habere voluntatē restituēdi q̄ cito oportune possit et debet ad hoc diligentia adhibere. Addit ē scotus q̄ quando ablatio fuit occulta: tunc non tenetur ablator se p̄des. nec tenetur per se ipsum restituere. sed potest hoc facere per aliam personam discretam et fidelem: et expedit per confessorē cui prius ē peccatus in confessione detectum. supposito quod sibi credatur de fideliter

restituendo id q̄ sue fidei om̄is-
sum est. Et etiā q̄ caute r̄stitu-
at sine māifestatione ei⁹ qui pri-
us abstulit. ⁊ non restituit. Et ī
tali casu p̄r restitutio differri q̄
usq; uoluntas ⁊ oportunitas ta-
lis persone medie possit haberi.

h Quartus casus. quando accele-
ratio restitutionis ēēt multū dā-
nosa restituere obenti. ⁊ breuis
dilatio restitutionis nō esset dā-
nosa uel non multum damnosa
ei cui fieri deberet. tūc itēz non
tenetur statim restituere de sc̄o
sed sufficit q̄ statim ex affectu r̄-
stituatur cum cessabunt ipedimē-
ta hincide. Quint⁹ casus quādo
q̄s est oīno impotens ad restituē-
dum. Talis enim p̄tūc nō tene-
t̄ sed cum puenerit ad pinguiorē
fortunam. Actō enim non extin-
guitur p̄ inopiam s; sopitur. Et
talis debet habere fortē uolūta-
tem restituendi si aliquādo po-
tēs erit ad hoc. Et sanctus tho.
2. 2. q. lxxij. dicit q̄ in hoc casu d;̄
homo remissionem petere ab eo
cui restituendus ē uel saltem uo-
luntariā dilatōz ⁊ hoc petat aut
per se aut per alium. Et uidetur
q̄ p̄ari r̄atione sit faciendum in
casu precedenti hec sunt dicta
de restitutione sc̄a. ⁊ de bonis fō-
i tune. **S** queritur quomō r̄sti-
tutō sit faciēda d̄ bonis corporis
que quis aufert? Respon. Sco.
ubi prius. q̄ si occidit aliquem.

iuste si sibi p̄ illo a iudice secun-
dum legem istius loci infligitur
mors. ut sic uitam reddat pro
uita. debet illam paciēē sustine-
re ⁊ sic soluere penā illaz si autē
sibi a nullo infligitur iudice tūc
expedit sibi ut uitaz suā expōat
in causa iusta. ut contra infideles
⁊ inimicos ecclesie pro r̄stitutio-
ne faciēda illi cui uitā abstulit
qd̄ si non uelit tantaz restituti-
onem facere non p̄r tamen a re-
stitutione oīno immunis esse. si
cut quidaz dicit. sco. absoluunt
homicidas nec eis r̄stitutioē ne-
cessario icūbentēz iniūgētes q̄si
facilius possit transire hoicida
qm̄ canicida uel bouicida. q; si
occidisset q̄s bouē proxi sui uel
canem nō absolueretur sine r̄sti-
tutione. tenetur ḡ ille ad restitu-
tionem faciēdā equiualentē vi-
te quā abstulit ⁊ hoc eo modo
qui p̄r equiualentia in talibus
esse. Nec hoc soluz tene-
t̄ sed ut addit sco. si interfectus sustēta-
bat aliquos ut patrē matrē uel
propinquos: tenetur intersector
oibus illis ad tantam restitutōē
q̄ntam eis abstulit p̄ interfectōē
istius. **D**e mutilatione uero l;̄
aut alia corporali di. sco. debet
fieri restitutō per pecuniam ⁊ il-
la debet r̄iderē non solum dāno
quod quis incurrit p̄ mutilarōez
pro toto tpe uire sue quo usus
fuisset membro absciso sed etiā.

debet rñdere expensis appositis
in curatione: z ultra hoc placa
tõĩ lesi q̄ requirereĩ etiã si nõ eẽt
talis mutilatio z cõsolatõĩ sic af
flicti. q̄ ppetua ē sibi dõsolatio d̄
tali mutilatione. plus ē f̄z sco .
ponderanda ē mutilatio paupis
q̄ diuitis quia pauper plus indi
gebat inbro absciso ad uictum
necessariũ acquirenduz. De tali
bus restitutionibus fiendis p ui
ta ablata aut p mutilationibus
mẽbroz. aut lesionibus z dãnĩs
corpõis dicit Sanctus tho. 2. 2.
q. lxxij. q̄ in quo non põt recõpen
sari equalens: sufficit q̄ recom
penseĩ q̄ ē possibile. sicut p̄ de
honoribus. qui sunt ad deum z
ad parentes q̄bus nõ põt reddi
equiualens vt d̄f. viij. eth. sic ēt
in pposito q̄ illud q̄ ablatũ est
non ē restituibile p aliquod eĩ
le: d̄z fieri recõpensatio qualis
possibilis est puta cuz quis ali
cui abstulit membrum: debz ei
recompensare in pecunia uel in
aliquo honore z similibus. confi
derata conditõne utriusq̄ perso
ne. z fm arbitriũ boni uiri. **S**e
cundo principaliter dicẽdum ē
de restitutione bone fame abla
te in toto ul in parte. Ubi notã
dum fm tho. z sco. in. iij. di. xv.
z ex dictis sancti tho. 2. 2. q. lxxii.
q̄ q̄dupliciter cõtingit aliquẽ
dãnificare aliuz i fama. Primo
uerũ crimẽ suum de eo manife

stando z iuste. ut cũ quis mali
ciã alterius mãifestat ei qui cõ
zigeze habet. Aut si incorrigibi
lus ē: manifestat i cõspecta eccle
sie. z hoc bõa itentõe. s. ut d̄fus
a peccato desistat. nel saltez ut
alij discedant ab eius consortio
infectiuo z corruptiuo. seruato
tñ ordine iuris z fraterne corre
ctionis. Et qui isto modo mani
festat crimen alterius. z sibi au
fert famam: non peccat in hoc
nec tenetur sibi famã restituere.
Secundo dãmnicat quis aliũ
in fama z hoc iniuste. s. falsũ cri
men sibi imponẽdũ id ē false eũ
corã alijs accusando de crimie
de quo nõ ē reus z qui isto mo
do accusat z pximã dãmnicat i
fama sua. grauiter peccat. quia
malus ē auferre famam quã tẽ
põ alia. Et qui aufert t̄palia al
teri grauiter peccat ut dictũ su
it supra p̄cepto quinto capi. viij
.q. x. z p̄cepto. vi. ca. ij. b. ergo ḡ
uius peccat qui sic iniuste aliuz
dãmnicat in fama. hoĩes enim
diligunt plus famam suam quã
t̄palia sua. Talis enim sic false
z iniuste dãmnicans pximũ te
netur sibi famã suã restituere.
z hoc illo mō q̄ v̄duz suũ f̄trac
ter absolute apud om̄s ad quos
p eum p̄uenit. dum modo sciat.
z possit. debet enim apud om̄s
confiteri falsuz se in hoc de illo
dixisse ut dicit sc̄us tho. z sco.

dicit q̄ debz sic famaz. f̄stituē p̄
 q̄ retractionē nerbi sui seu eius
 q̄ sibi false imposuit. z hoc ita
 publice sic sibi imposuit q̄ alias
 n̄ f̄uat iustitiā i f̄ddēdo p̄ximo
 q̄d suū ē. Ex q̄ hō tenetur resti
 tuere tp̄alia ut dictum ē m̄lto a
 fortiori tenetur restituere famā
 sic iniuste ablatam. q̄ ē multo p̄
 tiosior tp̄alib⁹. un̄ puer. xxiij. di
 cit. Meli⁹ ē nomen bonū q̄ di
 m̄ uicie multe. **S**z dicerz aliquis
 nō imponit tale crimē i publico
 asserendo illud de eo sz murmu
 rat z incaute: z indisc̄te loq̄tur
 uel alicui coram pluribus loq̄t̄
 z narrat huiusmodi nō tāq̄ sibi
 certum dicit se sic audiuisse. An
 talis teneatur famam illi f̄stitu
 ere? Rñ. sco. d. rara f̄ds ideo q̄
 multi multa loquuntur. Et ideo
 sic murmurāt aut incaute loquēt̄
 de alio falsum crimē scz dicēdo
 apud alios forte ille fecit hoc
 certe p̄t esse q̄d fecerit aut dicē
 do ego audiui q̄ ille fecerit hoc
 Et h̄ n̄ ex mō dicendi tal̄ on̄dat
 aliquam certitudinē maiore q̄
 ex relatōe cōi aufert ex natura
 actus illi in op̄ione illoz audiē
 tiū q̄ si illi firmit̄ accipiāt z cre
 dāt ex h̄ illū d̄ q̄ ē s̄mo crimio
 sū eē. leues sunt. q̄ q̄ cito c̄dit
 leuis est corde. uerūt̄ n̄ q̄ a scan
 dalo pusilloz oportz cauē. Jux
 ta illud pauli. i. cor. viii. si esca
 mea scādalizet f̄rcm meū n̄ mā

ducabo carnes in eternū z mul
 ti sunt tales pusilli leues ad cre
 dendum mala. z ideo piculosū ē
 coraz ip̄is talia audita ex flato
 f̄ferre. z si h̄ fiat ex intentione
 mala ut scz aio z itentōe leōndi
 famā illi⁹ de quo s̄mo ē. tūc nō
 ē facile excusat̄ q̄n̄ c̄tra carita
 tez z p̄ cōis mortale. si autem fi
 at cōam talib⁹ pusill⁹ z leuib⁹
 ad credēdū mala z fiat ex iustō
 ratōe duz est dicere q̄ exeat ge
 n⁹ p̄ccī uenialis q̄ lingua in lu
 brico posita est. z q̄ non offēdit
 v̄bo hic p̄fect⁹ est uir. Et dicūt
 aliq̄ q̄ si q̄s ex alicui⁹ tali relatō
 ne notā infamie incurrisset. ap̄
 illos apud quos sic locutus ē te
 net̄ ille sibi restituc̄t famaz. Et
 dicere apud eos se f̄lm̄ in hoc d̄
 isto audisse. z minus cautum se
 locutum fuisse uel q̄ nō sibi fue
 rat credēdum cū tale c̄tra p̄xi
 mū dixit q̄n̄ illud retuli d̄ bonū
 p̄xi de quo nullam c̄titudiē ha
 buit. l̄ aliq̄ c̄sili modo f̄stituāt
 p̄xi famā put meli⁹ potuerit.
Tertio cōtingit q̄ aliq̄s dāni n̄
 ficat p̄xim i fama. z h̄ uerū de
 eo dicēdo sz iniusto mō ut cū q̄s
 occultum c̄men alterius pdit d̄
 debitū ordinem seu cū uez c̄mē
 alterius sz occultū nō fuato or
 die iuris d̄ eū i publico p̄ponat
 de h̄ dic̄. s. tho. tenet̄ illi damni
 ficato in sua fama restituere fa
 mā q̄ntuz p̄t tamē sine mēdatō

ut q̄ se dicat male dixisse. vel q̄ iniuste eum diffamauerit. vel alio tali cōmodo mō. Et si nō pōt famam sibi restituere: debet sibi illud dānuz aliter recōpensare put etiam d̄ alijs dānis superioris fuit dictum. Et sco. de h̄ dicit. q̄ talis non tenetur retractare verbū suū q̄ p̄posuit in publico. q̄ sic faciendo mētiretur cū sciat illud q̄ contra eū p̄posuit esse uez. et iō non debet mentiri p̄ q̄dēcūq̄ bonū alteri reddēdū imo in nullo casu ē mentiendū. sed tenetur alio modo licito sibi reddere famā. ut per huiusmōi verba nō credatis eū esse talez. Male ei dixi et fatue dixi. et illō suū dictū tunc ē uez. quia non seruato ordine iuris p̄posuit in publico. q̄ nō fuit uez publicū et ergo in h̄ male stulte. et fatue dixit. Et illa. s. non reputetis eū esse talem et bona. quia quilibz p̄sumendus ē bonus donec p̄betur tr̄rium. Juxta illud. Extra d̄ scrutinio in ordine faciendo. humana fragilitas istū quē idignū esse non nouit dignū debet estimare. Sed ille non ē p̄bat⁹ malus coram illis. et ergo hoc p̄suadendum est eis ut eum non r̄putent idignū et malū. **Q**uāto contingit quē damnificare a lium in fama. s. verum crimen. Sed occultum in publico sibi i positum negando. quia ip̄m qui

sibi crimen impōnit ostendit in hoc mendacē. et notat eū de calumnia id est de falsi criminis i positione. Et de illo dicit Sco. q̄ ille sic negans non tenetur retractare negociatōnem suam q̄ negauit in publico uez crimen sibi impōsitū. q̄ ut dicit non tenetur in publico quicunq̄ statiz i iudicio cōfiteri se reū nisi fuerit conuictus. Tenetur tamen p̄ q̄dam verba sobria. ut statim aū hoc dictuz fuit restituere famā illi accusanti. quez indirecte notauit de calumnia v̄z dicendo n̄ habeatis eum pro calumniatore. quia credo q̄ habuit intentōnem bonā in p̄ponendo. vel forte ip̄e credidit se p̄bare posse intentū suū deceptus ē. Ex quib⁹ patet quā periculosū et magnū peccatū sit aliquēz ifamare.

Tertio p̄ncipaliter dō. ē de dāni p̄ficante aliū i aīa sua id est i bonis aīe quō teneatur restituere. Ubi notandū fm scotū p̄ bona aīe itelligendo bona moris q̄ acquisita corrupū: et acquirenda impediūtur per uicia ei et peccata virtutes iam acquisite corzū puntur. et qui deberent ex bonis actibus generari p̄ uicia ip̄ediūtur ne generētur i istis bōis aīe. s. virtutibus et actibus uirtuos non potest unus alium directe damnificare auferendo ea sibi sicut auferuntur exteriora bōa

D iij

aut infundeado sibi contraria scz
uicia z peccata. qz peccatum in tantum est
peccatum in quantum est uoluntatum nam si
non esset uoluntatum non esset pec-
catum ut dicit augustinus in libro de uer-
itate uigilantie. igitur solauoluntate
propter a peccatum quod sic directe damnificari
scz in seipso causando uoluntates
malas z peccata. potest tamen unum
damnificari alium indirecte scz tra-
hendo ex intentione a bonis operibus
z sic impediendo a generatione uir-
tutum z inducendo ad mala opera
quibus uirtutes corrumpuntur. z uicia
generantur z talis inductio ad
malum z retractio a bonis con-
tingit multis modis. uiciz iubendo
consulendo. persuadendo. rogando.
deridendo bona. z laudando ma-
la z sic de aliis modis. ad pro-
positum igitur primo dicendum quod quod alium
sic damnificat in istis anime bonis quod
uult peccat. quia contra dilectionem dei
agit eo quod retrahendo a bonis mi-
nuat bonum quod debet exhiberi z indu-
cendo ad mala auget dei inhonorem
ne z offensam agit etiam contra dile-
ctionem proximi cui debet uelle
z facere bonum sed uult z facit sibi
malum. z peccatum est tanto grauius. quan-
to damnum est maius quod proximo infer-
tur exempli gratia. grauius peccat
ceteris personis quod damnificat proximum
in libra quam si in solo denario. cum
autem homo non anime sit inestimabi-
liter melius bonis corporis aut for-
tune. sicut anima incomparabiliter melius

est corpe sequitur quod multo grauius
peccat qui damnificat alium in
bonis anime ut in uirtutibus z operi-
bus bonis quibus meretur eternum bo-
num. quam peccet qui damnificat in bo-
nis corporis aut fortune. **S**e-
cundo dicitur quod sic damnificans
alium in bonis anime tenetur sibi
ad restitutionem modo possibili
ut dicit scilicet. z patet quod cum bona
uirtutum sint maxima bona in omni
oia humana bona in presenti uita
sunt augustinus libro primo retractationum
plus damnificat. proximum quod in istis
eum damnificat quia in quibuscumque
aliis. z per omnes plus tenetur sibi
iustitiam ad restitutionem suo pro-
ximo de tali facienda. quam sibi
possibile est quam de aliis bonis. Ta-
lis autem restitutio fiat sic ut dam-
nificans illum damnificatum sua
dando. inducendo. exhortando. z
aliis bonis modis efficaciter in-
ducat ad penitentiam ad uite emen-
dationem. ad actus bonos: uir-
tutum generatiuos. Et si non sufficit
sua propria persuasio aut exhortatio
z similia adducat alios efficaciter
res dummodo tamen illis non pro-
dat peccatum illius occultum. z
si non sufficiunt persuasiones huius
modi z inductio ad bonum quia
facilius est peruertere quam conuer-
tere tunc tenetur ultra hoc qua-
tum potest impetrare illi conuersio-
nem per orationes proprias z pro ora-
tiones aliorum per ipsum impetratas

z procuratas z aliis similibus aut melioribus modis possibili b^o. damnificans igitur aliquem in bonis anime tenetur sibi f^rst^r t^rne quantum sibi est possibile semp tñ sic aēgdo q^o nō publicz istius occultum peccatū. z ei^o p^o sonam quam noscunt aut nosce rent uerisimiliter pro futuro. ex his ē diligē^r considerandum q^o magnum pccm est sollicitare z iducere alium ad peccandū: qz i se est magnum pccm. z ulra b^o tenet hō illi restituere z damnū recōpensare quod homo uix p^r t^r facere ad condignū eo quod uoluntatem iam allectam ad malum uix p^r hō reducere ad uirtutes. pauci etiā sunt q^o sic restituere conentur cum tñ multi sunt q^o sic restituere teneantur. Creber zima emz est illa damnificatō z maxime circa iuuenes utriusq^o sexus qui sepissime inducūt ad mala supradictis modis z non nō q^o maiorū exemplis pessimis corumpūtur. **S**ed qd facien dū ē d^o eo q^o damnificat aliū ref^r bendo eū a religione: Rñ. sco. q^o si q^o abstraxit a religione ali que iā obligatū ad religionem p^r f^rssionis obligatione: tenetur agere restitutionē. dānificauit ei religionez i illa p^r f^ro. uñ tene tur agere ut ille redat ac religio nē s^r si aliq^o dispositum ad in trandū religionē retraxit aut in

pediuit ne intraret. z hoc non fe cit intentione consulendi prope utilitati sed sine fraude. Aut ex aliq^o rationabili causa. s^r fecit in temōne nocendi religiōi. Et tūc q^o interest inter habere z inter prope esse. ideo nō tenetur ad tā tam restitutionez religiōi ad q^o tā tenezetur si ille fuisset in reli gione accept^o actualiter. Tene tur tamen ad aliquam restitutio nem ut ad inductionem illius re tracti. ut adhuc ingrediatur ul^r ad inductionez aliqualem alicu ius alterius aliq^o l^r equalē ita tenetur restituere religioni iniu ste p^r eū damnificate. p^r sone nō iniuste p^r eum damnificate ut q^o retraxit extra religionem. Aut quam impediuit ne igrederezetur tenetur etiā ad restitutōnē. Te netur enim omī diligentia iduce re ad intrandū mōasteriū. q^o si nō p^r t^r efficere aut forte ille quez impediuit ne intraret posuit se ad statuz nunc impossibile f^rigi omī ut matzimoniū. tenetur sibi in suasionibus z in aliis spiritua libus boīs ad equivalentiā illoz bonoz in quibus eū dānificauit f^rtrahendo a religione. z ad que maiora profecisset i regiōe quaz in seculo Et hoc tenetur facere s^r modos supra positos de dam nificato in bonis anime quo ad uirtutes. aut secūdū alios melio res prout poterit.

Sequitur capitulum. Octauum

Quam uiui satisfacere possint pro defunctis. et pro morituris. et pro alijs uiuis. et illam negligendo grauer peccet. Idcirco adhuc de satisfactioe scz quomodo per suffragia possumus satisfacere p mortuis

a tria ondetur. Primo q aie iuuari possint p suffragia. Secdo quibus rebus iuuari possunt. Tercdo qui eas iuuare pnt. De primo notandum q sex sunt loca aiaz ut dicuntur in .iiij. circa. di. xx. et. xxj. et rbo. cum alijs theologis. uic. celum. infernus danator. limbo puerorū. libus patz. hic mundus et purgatorium. Et solū i purgatorio. et hic exntibus n̄ psunt suffragia q ad liberatōez pene. In p̄mis eniz locis exntibus n̄ psunt suffragia. s. existentibus i celo p̄mōz idigētie q ad p̄m̄ium essentialē. dicēte b̄to aug. Iniuriam fac martyri q orat pro martyre pdest tñ eis suffragium ad p̄m̄ium accidentale qz gaudiū ē i celis sup uno p̄ccōre penitentiam agente luce. xv. Orare eniz p talibus in celis infidelitatis esset.

b Est aut certū aliquē esse i celis q̄ntupliciter. Primo p bibliaz noui testamti de ap̄tis. dempto iuda. Secundo de patribus ueteris testamti p bibliaz veteris testamti. Tertio q̄ sustinuit mar

tyriū p fide etiā si ante peccauit ut de cipriano refert augu. quod sax mātyrij abstulit ueialia ab eo. Quarto si post baptismū statim decedat puulus. et tunc si ipso p̄nte celebratur missa: dici debet p oibus d̄functis uel p alijs si aut maior infante morit: tunc pot p eo celebrari cū b̄tus gre. iij. dialo. dicat danatum puez nec dum quiquēnē: si ē adultus statiz post baptismū morezetur orari pot p eo quia forte non penituit nisi pro mortalibus et tūc indiget pro uenialibus. Quinto si ē canonizatus in ecclia. In secundis locis nō psunt suffragia scz exntibus in danator inferno uñ aug. si patrem meum esse i inferno scire nō pot p eo quam p diabolo orarem. Et teste ecclia. In inferno nulla ē r̄dēptio sm lege om̄uez. qd̄ b̄z ppter. Traianū quē b̄tus gre. liberasse legitur d̄ inferno orando. Est aut̄ c̄tum esse in inferno hereticos primo. secundo iudeos. tercio paganos. de xp̄iāis aut̄ n̄ sic certuz ē quous eni p̄ccm̄ eoz manifestum sit non tamen pena. vñ pot p eis orari in secreto. et possunt suffragia fieri p illis qui seipos occiderunt. Qui in bello iniusto moti sūt. Qui duello interierunt: aut qui in torneamentis succubuerunt aut cum meretrice. Dicit augustinus. i. li. de cura pro mortuis

habenda p oib⁹ debet fieri ora
tio s3 nō debz fieri publice pp
ter scādālū. exemplū habes de
greg. iiii. dialo. q̄ p proprietario
orare diu distulit. similiter obz
fieri suffragium pro suspensis z
iuste damnatis z subito mor
tuis. q̄r etiam latro in cruce pei
tuit. si autem inueniatur subito
mortuus q̄ prius bone uite fuit
publice oratō debet fieri ((q̄r in
st⁹ si mōre preoccupatus fuerit
in refrigerio erit sapi. iiii. in ter
cio nō p̄sūt suffragia scilicet exi
stētibus i limbo puerorū. q̄r nō
sunt in statu disposito. sicut nec
isti i inferno quia non sunt de cō
mūitate fideliz z eniz una uni
v̄salis eccia in caritate iuncta
q̄ ē societas z amicitia spūalis
de q̄ i simbolo. scōp̄ ((omūionē
Et pars pticipē me fac de⁹ oim
timētium zc)) Ideo q̄cquid un⁹
lucratur p orationes penitētes
h̄ z i illa societate est oim. aut
quo ad gratulationē. aut q^o ad
subventionem. sed isti i inferno
dānatorum sunt d̄ societate dia
boli z uelut mēbra putrida. Et
q̄ limbo puerorū sūt a societate
sanctorū sunt exclusi ideo non p
sunt eis n̄ra suffragia. In q̄rto
nō p̄fuerūt scz existētibz i li
bo patrum non quo ad meritū.
q̄r nullū est post hanc uitā. nec
ad satisfaciendū quia nō habe
bant satisfacere nisi pro debito

humane nature totius q̄d sol⁹
xps p infinitū meritū tollē potu
it. In quinto loco existētibz d
scz in hoc mūdo suffragium pro
dest .s. tā illi q̄ facit q̄m isti aie
pro qua facit si ē in purgatorio.
Primo enim idez satisfaciēti p̄t
prodesse tripliciter. Uno modo
ad merēdū si sit i caritate. nihil
enim minus meretur de gaudio
celesti q̄ si p se fieret suffragiū
fm illus p̄s. ((oratio mea in sinū
meum ouertēt)) immo quibz pl⁹
meretur quis orādo ul' celebrā
do pro alio q̄ si pro se facerz q̄r
maiōi feruore caritatis succen
sus uidetur q̄ scitillas feruoris
mittit ad alios maxie ad iimi
cos. in cui⁹ euidentiam xpo orāte
pro inimicis latro conuersus est
ad penitentiā. z s3 aug. stepha
no orāte p inimicis. paulus tādē
ouertitur. Alio modo pdest fa
ciēti ad satisfaciēduz pro se idi
recte. quia si iste p quo suffragi
um fit non indiget: ut q̄r ē i celo
aut q̄r non est capax ut si est in
inferno q̄n tunc suffragium faci
ens ē talis intentionis habitu z
p se faceret si non crderet pdes
se illi tunc suffragium satisfac p
faciente si indiget. si aut nō indi
get dicit pe. pa. di. xlv. quarti
tunc i suffragio debet semp esse
iplicita intēcio faciētis ut alijs
p̄sit indigētibus hic. uel in pur
gatorio. si autem fuit suffragis

multa et specialia pro illo qui non indiget. ut quod est in gloria vel in inferno et superest. ut quod minus indiget tunc diuiditur indigentibus per deum. sic secundum augustinum. in regula dicitur. Cum datur uestis in monasterio vel aliud non indigenti: datur abbas illi qui indiget. et ideo dicit thomas. et probatur ex sermone quodam dani. de dor. Tertio modo indirecte potest fieri quo ad orationis subsidium quod iste cui suffragium prestatur siue sit in celo siue in purgatorio tenetur orare saltem cum liberatus fuerit pro faciente suffragium alias esset ingratus. unde matheus. x. ((Si quidem fuerit filius pacis: residet super illum pax vestra sin aut ad uos reuertetur.)) Quarto modo tamen non potest directe ad satisfaciendum. unde si tibi iniunctum est unum psalterium et defuncto iniunctum fuit aliud psalterium. si dico pro defuncto unum psalterium: adhuc sum obligatus ad dicendum aliud pro me simile est in humanis debitis si debeo unum floribus iohanni et frater meus eidem etiam unum: dando unum pro fratre non me acquitavi. **I**n purgatorio autem existentes sunt in magnis debitis erga deum. que debita si nemo eis subuenit luere oportet penitus et sic satisfacere. **E**x premissis patet quod multis modis melius est orare pro mortuis fidelibus quam pro uiuis. **Q**uia mortuus autem est me ignorante in inferno et tunc

gradum glorie merui per opus bonum: si sum in caritate et satisfactio cedit mihi. si autem sum extra caritatem pro actum suffragij disposui me ad caritatem aliquid et opus ad minus feci pro meritum et si non meritum. aut est in purgatorio. et tunc licet si omnino nihil mihi mereri possit nec sibi tamen si multos pro me potest exaudibiliter orare sicut gere. ij. machabeorum. xvi. orauit exaudibiliter pro israel. **E**t si omnino ad minus orabit pro me cum uenerit ad celum. aut iam est in celo. uel ut iam dictum est erit ibi. tunc scient illos qui pro eis orauerunt et pro eis orabunt imo etiam si suffragantes propter peccata sua illi non profuerunt: adhuc pro eis orabunt. et ratio est quod amicitia in uirtuoso considerat affectum plus quam effectum. sunt autem tunc beati in caritate perfecta pro qua oratio eorum expressa auditur facillime. secus autem est de uiuo quando pro eo oro. quia forte ignorat quod pro eo oro et sic non orabit pro me. ite forte est peccator et sic modicum ualebit. **I**tem si est iustus non tamen in uoto semper exauditur. **I**n sexto existentibus loco scilicet in purgatorio profunt suffragia. tum quia caritatem habent que facit eos capaces. tum etiam quia de nostra fidelium sunt sollicitate ut tactum fuit de

existentib⁹ in limbo pueror⁹ de
 omnitōe ecclesie. De loco hui⁹
 purgatorij sex sūt uidenda. qui
 tradit tho. sup. iij. dl. xii. primo
 q̄ sic pbatur auctoritate scrip
 tur⁹ p illd. ij. mach. xij. sc̄a ergo
 z salubris est cogitatio pro de
 functis exora⁹ ut a peccatis sol
 uantur. Ergo purgantur. Item
 probat grego. iij. dialo. per exē
 pla plura. Et per illd. j. cori. iij.
 Si quis edificauerit super fun
 damētū hoc. id ē xpm auruz ar
 gentum z lapides preciosos. z
 sequitur. uidelicet lignuz. fenū.
 stipulaz. uniuscuiusq⁹ opus q̄le
 sit ignis pbabit. Itē dionysius
 ul. ca. celestis ierar. Commemo
 rat ritum p̄mitiue eccie orantes
 pro mortuis. Item auctoritate
 phoz socrates enim libro qui di
 citur fedrō platōis. Quēcunq⁹
 inquit anie puidebūt medioeri
 ter egisse uenient in locuz ubi p
 penas absoluentur. Et ponit ai
 mas bonas habere nullā penaz
 me diocriter bonas mediocrem
 habere penam. malas aut ma
 gnas. Ad idem est quicēna. ix.
 metha. sue. ca. ultimo. qui tam
 machomethista fuit. Ad idēz ē
 hermes termegistus ad escula
 piū. Rōne etiā sic. oprz satiffa
 ces quēcūq⁹ penitentē. sz aliqui
 moriūtur in caritate qui non sa
 tiffecerūt p peccis p̄teritis. ergo o
 portet in futuro alicubi satiffa

cere. Et h̄ ē purgatoriū exēplis
 probat grego. iij. dialo. **S**e
 cūdo notat q⁹ triplex est purga
 torium. unum in presenti uita p
 tribulatōes toleratas ut oz aliō
 in alia uita fm legē cōmunem.
 tam prope infernū damnatorū
 ut idem sit ignis qui damnatos
 cruciat. z qui electos purgat si
 cut sub eodez igne aurū purga
 tur z ferz crematur ut exempli
 ficat. Tertium purgatoriū ē fm
 dispensatōem. z sic quāq⁹ i diuer
 sis locis aliqui puniri leguntur
 uel ad uiuorum instructionem
 uel ad mortuor⁹ subuentionem
 ut uiuentib⁹ eoz p̄a inotescēs
 per suffragia ecclie mitigetur
 Tertio notat q⁹ duplex ē pena
 animaruz i purgatorio. una sen
 sus q̄ diuina iustitia p ignē p̄it
 Alia damni que cōsistit in puati
 one uisionis beatifice ad temp⁹
 Et de utraq⁹ dicit q⁹ mima p̄a
 purgatorii excedit maximaz pe
 nam huius uite unde augu. de
 uera z falsa penitentia. **H**ic
 ignis purgatōis. z si etern⁹ nō sit
 miro est mō grauis. excedit eni
 oēm penam q̄ unquam quis pas
 sus est in hac uita. Nunq⁹ in car
 ne tāta iuenta est pena. licz mi
 rabilia martyres passi sit tōmē
 ta z multi nequiter iniqui quan
 ta sepe sustinerunt supplicia.
Item aug. libro de igne purga
 torii dic aliq⁹ nō ad rem p̄tinet

qm̄ diu moras habeā tm̄ ut ad
uitā eternā pueniā. Nemo ḅ di
cat fatres lūmī .quia ille ignis
purgatorius durior erit qm̄ q̄c
qd̄ potestis ī seculo aut uidere
aut excogitare. Et statī subiun
git. 3ō totis uiribus unusquisq̄
laborat capitalia crimina ⁊ miu
ta pccā ita opib⁹ boīs redimeṛ
ut ex ip̄is nihil uideatur rema
neṛ q̄ ignis ille possit absumeṛ.
Exēplificat ibi. qm̄ duruz sit ḅ
digitū modicū ī igne tenē. Quā
to pl⁹ totaz aiām medullit⁹ dic
eē. cōis theologoz opinio quod
purgatorij pēa icōpabiliter est
maior penis mundi. de pena dā
ni probat : qz quanto aliq̄s ma
gis desiderat or. tāto eius absen
tia ē molestiō. Et qz affect⁹ quo
desideratur sūmū bonū post hāc
uitā ī aiabus sanctis itensior est
quia nō retardat affect⁹ molestia
corporis. ⁊ ē qz terminus fruē
dī tam summo bono aduenisset
nisi aliquid impediret. iō de tar
datione maxie affligūtuz de pe
na sensus pbat. quia cum dolor
non sit lesio sed lesionis sensus :
tanto aliquis magis dolet ḅ ali
quo lesiuo q̄nto magis ē sensiti
uum. vnde lesiones q̄ fiunt in lo
cis maxie sensibilibus ut in ocu
lo ⁊ ī sūibus mēbris maxiuꝝ do
lorē cauāt. Et qz tot⁹ sensus cō
poris ē ab aiā. iō si ī ip̄az aiāz a
liq̄d lesiuū agat ḅ nccitate oꝝ q̄

maxie affligatur. **¶ Quarto no b**
tat qz aīc uolūtariē ⁊ cū magna
pacia sustinent penā purgatorij
pꝛ qz hūit cor rectū ⁊ p̄ oīs cōfor
mant uolūtate suā dīne uolūta
ti ⁊ iustitie. itez oīs sapiens uult
illud sine qua nō pōt puenire ad
finē itētū. sꝫ sine illa pena si pōt
uenire ī celū. itē petūt suffragia
cū maxio desiderio sꝫ illud iob
xix. (miseremini mei miseremini
mei saltē uos aīc mei) ḅst. n.
aīc purgatorij q̄druplicē sciam
unā p̄ spēs īfluxat a dō sicut alie
sbe lepate. sꝫ p̄ ea q̄ ḅ didicērt
tertiā p̄ aiās illic aduenientes.
quartam p̄ āgelos bonos fūelā
tes. q̄ntaz p̄ malos scꝫ aliq̄ndo
eas fm̄ thō. deridentes. Q̄nto
notat. boī āgeli nō puniūt ani
mas ī purgatorio. qz eoz conci
nes sunt amicissimi. tm̄ possibile
ē qz eas ad loca pēaz deducāt
nec cruciāt misterio dmonū qz
aīc eoz uictores fuerūt. possibi
le tm̄ ē qz ip̄i demōes q̄d pccīs
hoīm lerantur aiās cōmittēt cū
ōducunt ab āgel scīs ⁊ assistāt
purgādis. tū ut eaz peis facien
tur. tū ut ī eaz exitu a corpe su
um aliq̄d fciptāt. in ḅ aut secu
lo qm̄ ad huc loc⁹ pugne est pu
niunt boies. ⁊ a mal⁹ angelis sic
ab hostibus ut pꝛ de iob ⁊ a bo
nis : sicut patet de iacob cuius
neruus femoris āgelo pcutiēte
emarcuit. Benef. xxxij. Sola

autez diuina iustitia aīas igne
 mediante purgat. sic aurifaber
 p ignem auz sic tribula gnum z
 cauterio medicus mōbū. quedā
 etiam ibi pccā leuia illuc de pō
 tata purgantur ut dicit gre. iiii.
 dialo. z aug. i li. d uera peniten
 tia. Dēs uero pene p pccis quan
 tuncūqz grauib⁹ debite. q̄l pccas
 non plene deleuit hec tritō ibi
 ignis purgabit. sic p̄z q̄ in pur
 gatorio sunt quadruplices pene
 Primo cācer loci mal⁹. q̄r i fra
 z prope ifernū. Scdo ignis uini
 formis s̄z fm dīnam iustitiaz dif
 formiter cruciās. Tertō dmonū
 assistētia cruciatiua. Quāto p̄
 uatio b̄titudis. Est autē triplex
 ignis purgatorius. Prim⁹ est in
 alio mundo in purgatorio q̄ erit
 acerbissim⁹. Cuius officū est tri
 plex uidelicet purgare a pccis ue
 ntalibus. A penis p mōtalib⁹ s̄
 tritis z pro uenialib⁹ p quib⁹ h̄
 non est satisfactum. z ab alijs
 scorijs aīe q̄ sunt habitus uicōsi
 errores z fomes. **S**ecundus
 ignis est citius purgatori⁹ q̄ erit
 in conflagratione mūdi. Tert⁹
 purgatorius ignis est tribulatō
 p̄ntis uite. Et ille multo pl⁹ pur
 gat. z citius quam ignis in loco
 purgatorij. quia meritū eterne
 p̄fite auget z modicus multuz d̄
 pccōz penis delet. z mortalem
 culpā z ueniale delef̄ p̄t quo ad
 penam. sed ignis purgatorii. pri

mi solum delet ueniale peccatū
 z pccas debitas p mortalibus cō
 tritis z uenialibus. nihil mere
 tur de gaudio z incomparabiliē
 tñ est maior tertō igne. **S**ex
 to notat quod una aīa citius pur
 gatur quam alia ut docet aplus
 i. cori. iij. exēplificans de ligno.
 feno z stipula. quia quedaz ueni
 alia sunt maioris adherentie. q̄z
 alia scdm quod affectos magis
 ad ea iclinantur z fortius in eis
 figitur. ideo talia tardius purgā
 tur. Que autem anime acerbius
 purgantur uel que tardi⁹. Sciē
 dum q̄ acerbitas pene proprie f̄
 spōdet quantitati culpe. s̄z diuē
 nitas: r̄ndent radicātōi culpe in
 subiecto. un̄ p̄t contingere q̄ ali
 quis in purgatorio diucius mor
 tnr. qui minus affligitur z econ
 uerso. Dia prefata sūt tho. vbi
 prius. Abbas Joachiz libro de
 semine scripturarū. dicit magis
 pccōres qui uere i fine uite peni
 tent. in purgatorio igne usqz
 ad nouissimaz diez tales crema
 ri oportere credendi sunt. Armi
 canus libro de questione arme
 norū li. xiii. dicit uerissimile est
 multos usque ad resurrectionem
 gloriosam oīz electorum in pur
 gatorio remansuros qui multa
 purgatione indigebunt.

Sequit. Capi. Nonū p̄ q̄ suffra
 gla aīme iuuari possūt etcetera

Quo ad fin principale p
 q̄ v3 aie d̄functor̄ iuuai
 possint? R. fm greg. iij.
 dial. Et doctōes in. iij.
 di. xlv. Primo ualz ieiunū. Se
 cundo plus elemosina. Tertio
 plus oratio. Quarto maxime sa
 crificiū altaris. semp̄ intelligēdo
 ceteris paribus. sub istis tñ quat
 tuor̄ plura alia cōphenduntur.
 sicut dictū ē supra tertio p̄cepto
 de satisfatione. Primo ualz ie
 iunū. vel vigilia abstinētia a
 delectabilibus cibis vel alijs so
 lacijs corporeis alias licitis s̄lz
 asperitas lecti z uestium flagel
 latio. genuflexio. z pegriatōes.
 cōtritō z huiusmōi. z hec aiab⁹
 applicata ualent p̄ vias iustitie
 z p̄ mōz solutōis pene vñ dr. xij.
 q. iij. aia. Ieiunia uiuentiū sūt
 auxiliū defunctor̄ sic q̄ d̄us ea
 acceptat. p̄ aiabus defunctor̄ tā
 quā p̄ ipas hoc factū esset. vnde
 b̄tus d̄nicus ferrea carbena tri
 plicem disciplinam omni nocte
 recepit vnam p̄ se. aliam pro d̄
 functis. tertiā p̄ peccatorib⁹ ui
 uis. nam si te in carcere existen
 te n̄ posses soluere statī. x. flore
 nos quos teneris. ego tot p̄ te dā
 do te liberarē: sic ē i p̄posito est
 de carcerē purgatorij. **E**x quo
 p3 q̄ d̄sultū ē uald̄ h̄ p̄ taliapur
 gari p̄serti p̄ infirmitates z alia
 patienter sustinendo dū viuim⁹
 quia tūc z sp̄ale meremur in pa

tria gaudiū z satisfacim⁹. qñ at
 nobis d̄functis quis nobis suffra
 gatur tunc meritum sibi manet
 s3 opus satisfactoriū iquū tale
 solū subuenit nobis. exēplū d̄ h̄
 purgando se p3 p̄ grego. in ome.
 vbi r̄fert q̄ emiliāus diues laps⁹
 in quoddā uiciū mōasteriū ira
 uit. se multipl̄ affixit. matutiās
 in monte extra monasteriū p̄ue
 nit. ubi abbas i medio noctis su
 per eum lumen uelut solē uidit
 z cū ab eodē dep̄hensus esset p⁹
 modū z interrogatus in mōaste
 rio qd̄ egissz. tarde cōfessus ē. q̄
 ēt i ipa luce audiuit dimissū est
 p̄m tuū: pauor ēt z timor mor
 tis quosdā purgat hic. vñ greg.
 .iij. dialo. dicit plerūq; de cl̄pis
 minimis ip̄e solus pauor egredi
 entes aīas iustoz purgat. sicut
 narzai d̄ quodā sancto uiro fre
 quenter qui ad morte3 ueniens
 uehementer timuit: s3 post mor
 tem discipulis in stola alba ap
 paruit. z quam p̄clare sic suscep
 tus indicauit hec ibi. z beatus
 aug. li. de uisitacione infirmorū
 loquens sacerdotibus d̄ homini
 bus morituris sic dicit. absoluē
 di sunt omnes absolutōez dūta
 xat rogantes. nec suspēdendi s̄
 a fideliz communione quibus
 mors timetur sine dilacione: z
 quos peccatorum amara recor
 datio uel eiecit in lachrymis ul
 metus mōtis ducit ad ueniā sic

scriptura testatur: et fructi purga
buntur. s. iob. xli. hec Augu.

Secundo ualet elemosina et p
uia iustitie et p mōm redemptio
nis p aiabus. et illud melius est
q̄ ieiuniū . qz bonū hūanū q̄nto
cōis. tanto melius . Elemosina
aut pluribus datur interdū. Et
sub isto cōphēdūt oīa opa mie
corpalia silt et spūalia ipēsa pxi
mo pp aīas d̄functorū . vñ datio
ouoz . cādelarū . panum . et huius
modi p ministris ecclesie v3 de
functis . hoc aut hic p se facta si
cut dictū ē d̄ ieiunio plus nobis
ualeant . Exēplū ponit greg . iiii
dialo . de pascasio diacono car
dinali maximo elemosinario et
litterato valde qui non ex mali
cia s3 ex ignorantia duobus i pa
patū electis . postea aīmo adhe
sit illi qui minus ius habuit . Pa
scasio igitur defuncto : sanct^o ger
manni ep̄s capuan^o d̄ cōsilio me
dicorū in terminis se lauare uo
lens eū seruiētē i seruenti aq̄ re
pit . a quo cum quesisset cāz tan
te seruitutis : r̄ndit qz pp adhesio
nē p̄dictā . Et si inquit p me ora
ueris . et reuersus non me h̄ inue
neris . liberatus sum . quod et fac
tum ē . Et dicit greg . q elemosi
nis pascasius meruit liberari ci
d cius et germani prece . **T**ertio
ualz pro aīalibus oīo . et plus ce
teris pib^o q̄ p̄cedētia et hoc p ui
am gr̄e et p intercessionē mem

broz xp̄i . melius enīz ē opus ca
ritatis qd̄ dirigitur i deū : ut oīo
qm̄ qd̄ dirigitur in se uel in pro
ximū . ut solū ieiuniū uel elemo
sina . unde dicit sco . suo qd̄li . q .
penul . Inē oīa meritoria oratō
magis habet rationem meriti .
Applicabilis alteri . qz ip̄a de ra
tōe sui ē placatia et recōciliati
ua deo et etiāz isti^o p q^o per ipsū
orantem offertur . hec ille . unde
sm̄ pe . pa . in . iiii . di . xlv . oratio
scōz in p̄ria ualet p aiabus qz
forte b̄ficijs prius adiute sunt
dū hic uiuerēt ualent etiā p̄ces
Prestim uiatorum iustorū . et p
oīibus orationibus b̄ri ansel .
uel aliorū ualet quo ad deuorō
nez oratō dominica scz p̄ n̄r qz
iudex noster fact^o ē aduocatus
noster cui esset obproprium uei
re cōtra suum moituz . et ifrigere
uel cassare qd̄ ibi docuit et for
mauit . un̄ i cimiterio : et alibi di
ci dz . Quia et est oratio spiritus
sancti . q̄ sm̄ apostolum postulat
p nobis gemitibus in enarrabili
bus id est nos postula^r facit ua
lent et plus qz n̄re oratōes . uigi
lie defunctorum ab ecclesia in
stitute . quia ex ope^r operato . i .
ex ordiatōe et intēōe eccie . Exē
plum de hoc refert vicencius i
speculo hystoricali d̄ sancto Jo
hanne elemosināio patriarcha
huic ei q̄tā diues d̄dit . viii . lib .
auri . petēs ut oraret pro salute

E

filii et fratres et nautarum: et nauis mo-
 ritur filius et circa eadem tempora
 nauis mergitur cum omnibus ceteris
 nisi quod homines profati euaserunt. su-
 per quo cum amaricaret diues. uident
 in somnis similes iohannis. eleosinario
 sibi dicentem. Cur turbaris: non
 ne pro salute petere iussisti: fili
 saluatus est. et si uixisset. inmundus
 fuisset. Alii in uita sunt tuiti. et ni-
 si oratio et elemosina intercessisset
 omnes cum nauis interisisset. expoge
 factus igitur diues optime contem-
 tus est. Quarto super omnia ualens di-
 gre. sacrificium altaris id est missae
 celebratio. et hoc ualet per uiam
 gratiae et iustitiae. quia melius est o-
 pus caritatis communis scilicet to-
 tius ecclesiae quam private et specialis per-
 sonae. et dicitur hic oblatio altaris
 indistincte ut dicit scilicet. ubi prius
 siue sit consecratio siue percep-
 tio eucharistiae. siue operatio alia
 sacerdotis celebrantis in persona
 ecclesiae. et non accipitur precise per
 contentum in eucharistiae quod etiam sic
 in pixide esset. haec autem oblatio
 ut si deo accepta. oportet quod of-
 feratur a persona uel a personis accep-
 tis deo. secundum illud. Genesim. iij. re-
 spexit deus ad abel scilicet pro et ad
 munera eius scilicet secundo. unde quoniam
 celebrat missam: oblatio fit. pri-
 mo a christo qui sacramentum illud
 sic instituit fieri secundum illud Iohannis.
 vi. panis quem ego dabo caro
 mea est pro mundi uita quod christus est

sumus sacerdos qui licet immediate
 nunc non offerat alias esset infini-
 tum meritum tamen mediate offert pro
 multis. Fit secundo a christi passione et
 ab ea habet efficaciam et quantum
 ibi specialior commemoratio christi pas-
 sionis habetur. uerbis. signis. et medita-
 tionibus secundum illud lucam. xxii. (Bla-
 cite in meam commemorationem) et. i.
 corinthios. xj. Tertio fit. et acceptatur
 ratione uoluntatis ecclesiae generalis mi-
 litantis. quod ille intelligitur facere cu-
 ius nomine uel uice fit. ut dicitur. Dio. c.
 xiii. cele. ierarchie. Quarto pro
 acceptabili fieri uel fructuosi
 sacrificium ratione personalis meriti
 offerentis puta sacerdotis offeren-
 tis. Quinto pro acceptabili fie-
 ri pro priuata persona. secundum quod duo-
 cius petit missam celebrari. primum
 ex dictis tam in bonis quam in ma-
 lis sacerdotibus habet locum et effi-
 catiam. Quartum est tamen in bonis. Quintum
 accidit. unde fit dicitur. et thomas. i. iij.
 di. xij. eucharistia in missa cele-
 bratione duos fructus principaliter ha-
 bet offerre unum in quantum eucharistia
 est sacramentum dat recipienti eam ob-
 uote. maiorem unionem ad christum si-
 dem. specie. caritate. et alia. plura
 in propria anima recipientis causat. ali-
 ud habet dare eucharistia ut non
 est tantum sacramentum. sed etiam
 am sacrificium quoddam deo acceptis-
 simum propter profatas tres cau-
 sas uel quattuor recitatas. Et
 sic habet uim satisfactionis.

ad tollendam penā debitā illi p
quo offertur missa a sacerdote
siue sit pro pccō mortali : siue
ueniali. in uiuis quaz ī mortuis.
Et si queris quantuz ergo de pe
na tollit eucaristie oblatō : rñ.
fm dur. ibidē non semp penam
totam tollit. qz effectus hodie
ne oblationis finitus est. Alias
omnes de purgatorio una missa
liberaret. s3 plus z minus tollit
fm q se extendit deuotio mini
stri offerentis. z uirtus sacrificij
deo soli nota ē. z reatus secūdū
bñplacitum dei z fm dispositōz
illius p q° offertur. Credit tamē
antiodorēb. quod nulla missa
celebretur p q nō pluř de pur
gatorio liberetur. Quod uerita
tez dic hñe pe. pa. ubi prius sup
iij. Quia qñq; multi sunt ī pur
gatiō sic dispositi ut cito liberē
tur. aut quia iam diu ibi steterūt
Aut quia pauca purganda ha
buerunt. Et notandū q qnto h
quattuor suffragia fiunt ex ma
iori caritate. tanto āplius pfici
unt fm pe. de thar. vbi p̄us.

Quantū ad sacm altaris p a
nimabus ualeat docet greg. iij
dialo. vbi primo refert de mona
cho noie iustus qui ī monaste
rio sancti greg. aliquādo eiusdē
medicus fuit. tres denarios oc
culte habuit quos inuenientes
monachi: in mandatis a beato
greg. acceperunt. ut morituro

iusto nullus adessz frater. z mō
tuus in sterquilino sepeliretur.
morit̄ igit̄. s3 penitens iustus in
sterquilino sepelit̄. xxx. aut̄ die
iussit greg. p eo quotidie per tri
ginta dies missam vnaz celebra
ri. z tricesima die iustus apparu
it uni de mōachis dicens. se aī
inchoatiōem missaz dictaz ma
le habuisse. s3 postea melius z
iam liberatus. Secundo refert
d̄ quodā apud hostes dt̄eto p q°
vror certis diebus sacrificiuz of
ferri pcurabat. longo autē post
t̄p̄e liberatus inotuit uxori. p̄di
ctis diebus a uiculis fuisse solu
tuz qñ sacrificiū altaris p eo fu
it oblatuz. Tercō refert de p̄sby
tero q̄ ī riuus id est t̄mis calidis
simis aliquoties se lauare s̄ue
uit. ubi frequenter reperit serui
torem sibi oīa exhibētem. q̄ bal
neatores s̄ueuerūt. tādē redi
ens ne ingratus esset. duas tor
tas id est panes in qbus poterat
s̄fici eucaristia fuitori obtulit.
Qui ingemiscēs ait hoc mādu
care non ualeo. s3 p me queso
cōsecrare digneris celebrando.
dominus enim fui loci huius z
p meis p̄cis h purgor: si rediens
me non iueneris liberatum cre
de per ebdomadaz ergo p̄sby
ter quotidie cerebravit. z redi
ens neminem iuenit. Quarto re
fert de agathone ep̄o cui nauī
ganti romam tempestas nauīuz

maxime quassavit naua autē ei⁹
 nauiculam in nauī pēdētē regē
 nolēs cuz nauicula fune fracto
 ī mare ferebatur. die t̄tio uenit
 ep̄s cum quassata nauī in isulā ho
 sticaz ubi celebrauit pro naua
 quē putauit submersū. reparata
 qz nauī tādem uenit ad romanū
 portum. ubi nauam ābulātē ui
 dens quassauit quō euassisset: r̄ndit
 ille. Cum nauicula repleta ēēt
 aqua ibi mansi. q̄ euerfa. carine
 sup̄fedi prout potui. Lūqz p̄ di
 es quinqz fame z labore fūdū
 d̄ficerem uidi quendā mibi pa
 nem porrigētē. ofortat⁹. uidi
 nauē trāseuntē. q̄ me huc adue
 xit. Quo intellexit ep̄s eādēz di
 em fuisse sue celebrationis.

g Quo ad tertium principale. an
 suffragia facta p̄ p̄ccōres ualle
 ant defūctis. Notandū p̄mo fm
 tho. ubi p̄us qz tria sunt que faci
 ūt opa uiuoz uelut cāne quedā
 ad aīas defūctoz puenire. Pri
 mum est caritatis unio. Scōz ē
 facientis seu satisfacionis iten
 tio. Tertiu⁹ est obsecrātis orō.
 De prio patet. qz caritas que est
 uiculū uniens mēbra eccīe n̄ so
 luz se ad uiuos extēdit: s̄z etiā
 ad defūctos. q̄ ī caritate deces
 seēt. qz caritae ē uita q̄ p̄ mortē
 corpōis nō finitur s̄z illd̄. i. cori.
 xiiij Caritas nunq̄n excidit. id
 circo etiā amicitia z societas
 diuina inter bonos ī caritate fit.

mata z fundata per mortem nō
 desinit. sed manet inter uiuos z
 mortuos in d̄no z similiter inter
 mortuos in d̄no. iter se bec cari
 tatis unio facit aliquo mō om̄ia
 om̄ia inē habētes eius societa
 tem. ita ut in p̄ria quilibet gau
 deat de bois alterius sigulis. Et
 in uia quilibet deuorus gaudet
 d̄ singulis uef bois proximi. Et
 in purgatorio quelibz aīa d̄ bois
 alterius d̄ quibus ponitur āricu
 lus. scōz om̄unionem. imo plus
 habens d̄ caritate d̄ bois certis
 alteri factis amplius gaudet z
 gratulatur scōm interiorem cō
 solatōez z delectationez q̄ gau
 deat alius qui minorem habet
 caritatem z cui illd̄ certū bonū
 inest. De secundo uidelicet d̄ sa
 tisfaciētis intentione patz qz mō
 tui in memoriis hominum uiuūt
 uñ sicut uiuus unus pro alio in
 societate ciuili satisfacē potest
 ut pater in debitoribus. sic in so
 cietate caritatis apud deū unus
 p̄ intentionem alteri p̄t dare bo
 na sua satisfactoria. in quantuz
 talia. siue sit uiu⁹ siue defūctus.
 De tertio uicē de obsecrantis af
 fectōe seu orōne p̄z qz per uiam
 orōnis aliquis alteri iterduz ipe
 trat primaz gr̄az. licet n̄ mēra
 peccatōes etiā de⁹ quāz audīt
 quī sez petunt aliquid de eo ac
 ceptum qz deus non solum iustis
 s̄z etiā peccatoribus bona sua.

puidit. ut p3 math. v. ((nō ex eo
rū meritis. sed ex sua clemētia))
Ideo sup illo Job. ix. dens pec
catores n̄ exaudit dic̄ glosa ((q̄
cecus loq̄tur ut non inunctus))
id ē ut adhuc non plene vident
ad ppositū ḡ dicēdum ad suffra
gialsiue fiant per peccatores et
seculares siue p iustos ualē pos
sunt defunctis. et si non p carita
tis vnionē. tamen p impetratōz
lz per iustos facta plus valeant
hanc uiam tho. expresse tenere
videtur super .ij. di. xl. q. iiii. vbi
oppositā opinionē recitans p̄tē
sic approbat. quia inq̄t efficacia
suffragioz mensurat̄ fm carita
tem eius pro quo fiunt cū tantū
ualeant. vnicuiqz q̄ntū meruit :
ut sibi ualerent ut aug. dicit.

Ideo ab alijs uerius dī q̄ et ip
sa opatio sine caritate ifacta ua
let ei pro quo fit uirtute carita
tis eius et nō operantis hec ibi.
nec in quarto oppositū uidet̄ te
nere. **C**ōcordat viii. i. rōnali di
uino. **E**t pe. d. pa. ubi prius poit
quattuor gradus valoris suffra
gioz et opm bonoz. Primus est
q̄ maxime hz suffragiū boni fa
ctum p bono quo oibus modis
tribus p̄dictis p̄t ualere. Secū
dus minus ualet. lz ualeat boni
p malo uiuo q̄r p modū frequē
tis ipetrationis. Tertius mali p
bono. Quartus mali ualet p ma
lo. quia deus peccatōes n̄ exau

dit id est sicut iustos. sz sicut pe
tentes id q̄ ē conforme diuine
uoluntati. Ex p̄dictis et p3 r̄sio
ad aliud dubiū quo querit̄ ut p
suffragia facta p multis oibus
psint equaliter: **R.** primo q̄ suf
fragiū factū p multis tm̄ ualet
quo ad gaudiū. cuilibet in pur
gatorio quantū si pro quolibet
fieret. et eadem rōne ualet et p
istis aiabus pro quibus non fit
p3 ex p̄mo mō. quia caritas secū
dum aplm̄ non querit q̄ sua sūt
.i. fm aug. nō ppria cōmunibus
ied cōmunia pprijs antepōit.
Unde sicut religiosus bñ disposi
tus plus gaudet de legato facto
cōmunitati q̄ de legato sibi i spā
li. sic ē in purgatorio quo ad cō
gratulatōez. Secdo dico q̄ suf
fragiū factū p multis n̄ tm̄ ualz
singulis quo ad liberatiōez a pe
na. quantum ualet si fieret pro
vno uel paucis ex intentione di
rigentis patz quia opus satiaffa
ctorium est finite efficacie in fa
ciendo. et quanto pluribus con
diuiditur. tanto minus singulis
cedit et est simile in policia hūa
na. si enim quinqz sunt in carce
re. quorum quilibet tenetur q̄n
qz floz. si ex parte omniuz soluo
quiqz florenos nō liberantur i
toto. sed solum in uno. quia ad
huc quilibet tenetur quattuor.
sed si quinqz florenos darē pro
uno ille plene liberaretur. sic

etiam est de incarcerationis in purgatorio. **D**ubatur adhuc utrum tantum valeat suffragia successiue continuata quantum sit facta ut xxx. misse per dies triginta decem. quantum xxx. j. die dicte. Et sic de elemosina cereus flore. per unam diem dato quantum si anniversarium percuraretur et sic de aliis. Rñ. pe. patatum uel pl^o ualent quo ad meritum instituentis. quia magis est ad honorem dei continuatio talium anniversariorum. Et hoc habet in ecclesia sic instituit anniversaria tricesimos et septuagesimos et huiusmodi sed quo ad cereiores liberationem a purgatorio. et citius uidentur deum. plus ualeat accelerata multiplicatio quia sacramentum in proposito habitum si est suffragium altaris. nunquam tantum ualeat ex opere operato sicut actu habitum. Et forte anima non erit tam diu in purgatorio quousque ultimum suffragium per anniversarium fiet. unde utrumque est laudabile. et potest ex fonte caritatis manare ita ut continuans suffragium diuine laudis continuationem querat. et simul facies citius uelut eum liberari ut statim deo furatur. et ne diu crucietur.

Sequitur preceptum. Octauum de falso testimonio.

Capitulum primum

Munc octauum preceptum sic ponitur exo. xx et deu. v. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. h^o secundum aug. noie falsi testimonii contra proximum datur intelligi prohiberi omne in gratia mandatum saltem pernitens. quod etiam inuit textus leui. xix. d. Non mecumini nec decipiat uniusquisque proximum suum. d^o quod etiam intelligitur illud sap. i. Quos quod mentitur occidit animam et. ps. pedes omnes qui loquuntur mendacium immo secundum thomam. 2. 2. q. cxxii. h^o prohibentur omnia peccata ad locutionem pertinentia. quibus saltem inferi nocumetur proximo ut mendacia pernitiosa. de tractiones blasphemie. et h^o modum de mendatio igitur tria principaliter sunt uidentur. primo quod sit et quod duplex mendacium sit et an omne mendacium sit peccatum. scilicet in speciali quod modis quibus peccat mentiendo. tertio quod sit mortale uel ueniale. **Q**uantum ad primum notandum quod ad mendacium secundum thomam. et doctores communiter in. iij. di. xxxviii. duo requirunt. primo falsa significatio scilicet intentio fallendi. et accipitur intentio fallendi per intentionem alius decipiendi aut sibi asserendi falsum quod dicitur propter mendacium iocosum ubi non semper est intentio decipiendi alium. et falsam sibi opinionem generandi prout quibusdam uidetur ex quo patet quod differentia.

est inter mentiri .z. iter dicē mē
datiū .ad hoc ei q̄ aliquis dicat
mendatiū duo p̄dicta requirunt
sed ad hoc q̄ quis mētiatur suf
ficit fm̄ .s. q̄ intendat decipere .
quia mentiri ē contra mēte iē
st at enim q̄ quis aliqd̄ vep̄ q̄ c̄
dit esse falsum .dicat cū intentō
ne aliū decipiendi . tunc dicit d̄
mēte .z. tamen non dicit mēda
tiū . cum sua assertio non sit fla.
Exēplū gratia posito q̄ princeps
non sit vienne .z. quis credēs eū
ibi esse dicat . volendo aliū deci
pere princeps non est vienne . tal
mentitur . quia loq̄tur d̄ mēte
z. tamen verū dicit . simile ē si q̄
dicit de re vendibili quā credit
malam q̄ sit bona . cuz in rei ve
ritate sit bona . Secundo patet
ex predictis q̄ om̄s qui dic̄ mē
datium mentitur : sed non econ
uerso . patet tertio q̄ dicens fm̄
q̄ credit esse verum . nec menti
nec loquitur mendatium : ut di
cit aug. Cum nō habeat duplex
cor nec decipere intēdat . exem
plum aug. si alicui gladius com
modetur z. dicat se redditur cū
ille qui cōmendat poposcerit . si
forte gladium repetat furēs ma
nifestum ē tunc non esse reddē
dum donec restituatur sanitas .
non enī in ista promissione du
plex cor habebatur in promittē
te . **S**ecundo notanduz q̄ mē
datiū fit non solū p̄ verba s̄z per

facta scripta . nutus z. signa . ut
p̄z de hypocrisis z. de religiosoz
falsis signis . vnde mendatiū i ge
nere sic diffinitur . Est falsa signi
ficatio cum intentione fallendi
siue ergo homo significet falsuz
voce . i scripto . manu . lingua . sig
vel veste . z. si hoc facit cuz inte
tione fallendi . aut falsum asserē
di . temp̄ ē mendatiuz uocale au
tem mendatiū diffinitur . Est fal
sa vocis significatio cum intētō
ne fallendi . **T**ertio notandū ^d
q̄ nullū mendatiū pōt fieri sine
peccato . p̄z eccl̄ . vii . (Nolli velle
menturioē mendatiū assiduitas
enim illius non ē bona . ad idez
ē aug. libro contra mendatiū di
cens) mēdatioz multa sunt ge
nera . sed ea vniuersalr̄ odisse d̄
bemus . nullū ei ē mendatiū q̄ n̄
sit contrarium ueritati . Nam si
cut lux z. tenebre . pietas z. ipie
tas . peccatum : z. recte factuz vi
ta z. mors inter se contraria s̄c̄ .
Ita inter se sunt ueritas z. men
datium contraria . Unde quan
to amamus illā tāto ista odisse
d̄bemus . vnde pla . in thimeo .
Voces iposite sunt ut p̄sto fiāt
volūtatis idicia . sed mentiēs d̄
riū fac̄ . Et pl̄s . iiii . etbi . dicit q̄
mendatiū fm̄ se malū ē z. fugiē
dum . Verū aut̄ bonū ē z. lauda
bile . Et rō ē quare oē mendati
um est peccatū . quia cad̄t sup
idebitā materiāz maxie uocale
E iiii

z includit actum z cōstantias
 ipsum actum necessario defor
 mantēs sic est de furto z adulte
 rio z ceteris h' mōi uolutis cū
 malicia ut dicit phs. ii. eth. uoces
 nanq; institute sunt ad signifi
 candum aliis mentis cōceptuz.
 unī in debirum ē z cōtra uocis in
 stitutionem q; quis significet qd
 non habet in mente. Scdo omne
 mendaciuz ex sua ratōe dicit in
 tentionē malā scz intentionē d
 cipiēdi. z h' mōi impossibile est
 esse bonum. **Q**uo ad fm pnci
 pale notanduz quod fm aug. li.
 de mendatio. viii. sunt gna men
 datōz. sco. tñ subdiuidit quintū
 in duo. Primum uocatur men
 datium in doctrina fligionis scz
 cum quis cum intentione fallen
 di significat aliquod falsum cō
 trarium his que fidei sūt. aut sa
 cre scripture. aut etiaz contrari
 um his que pertinent ad bonos
 z r. ianos mores. Scdm genus
 mendacii est quod fit solum ad
 nocēdum alteri iuste siue i cor
 pore sue i rebus siue i fama. siue
 etiam in aia. z uocatur menda
 tium q; nulli prodest z alicui no
 cet. Tertium ē qd fit in prefatis
 bonis ad nocumtū unī ppē uti
 litatem alterius. Et uocat men
 datium q; pdest unī z nocet al
 teri. Et hec triplicia mendatia
 comprehenduntur sub mendatō
 pncioso. Quartum uocatur mē

dosū qd fit ex sola libidine men
 tiendi. ut cū qs menti solū. quo
 niam placet sibi. z delectat atq;
 gaudet i menciendo. Quintū uo
 catur iocosū z ē duplex fm sco.
 Primū qd fit solum causa dlec
 tandi alios. sicut narrare fabu
 las d qb' etiaz audientes. sciunt
 q; non est verū nec decipiuntur
 audiētes ut plurimum cū etiā s
 mo pferentis non fit talis q; na
 tus fit credi ab audientibus ali
 ud quod fit causa ioci fm aug.
 ubi supra. ut cum quis iocando
 intendit aliū decipere. ita quod
 audientes uere decipiantur nō
 tamen in aliquo in quo sibi ma
 gnuz nocumētum inferatur. In
 quo iocantur illi qui sciunt eum
 decipi z finaliter potest etiā ipe
 de hoc iocari. quenadmodum
 dicit augu. fuisse de mendatio
 Joseph. qui ueraciter uoluit de
 cipere fratres suos in uerbis istis
 exploratores estis z ceteris simi
 libus positis Gen. xlii. Sextum
 est quod nulli obest id est nulli
 alteri a se. z tamē alicui prodest
 z hoc in temporalibus rebus.
 Exemp' ificat augu. uelut si quis
 piā alicui' pecuniā iuste auferē
 dā sciat ubi sit se nesciī mētia ē
 quocunq; interrogante. Septi
 mum est qd nulli obest sz alicui
 prodest in corpore quia per ip
 sum impeditur alicuius mora

aut alia lesio corporalis. Exēpluz
aug. uelut nolens hominem ad
mortem q̄situm pdere mentiat̄.

Octauum q̄ nulli obest z ali
cui prodest ad defēsiōē z custo
diam castitatis. p̄ma tria dicun
tur pernitiōsa mendacia. q̄ uic
nocent uel sunt nociua ex se cui
mentior uel de quo mētiōr. alia
tria iocosa que nulli p̄sunt nota
biliter nec obsunt. sed tria ultia
offitiōsa. quia utilitatis gratia
fiunt z profunt alicui z nulli ob
funt. Quantuz ad. iij. principale
notādum primo dictum aug. li.
de mēdatio ubi sic dicit. In his
viii. generibus tantomin⁹ quisq̄
peccat cuz mentitur. q̄nto mēci
endo accedit ad octauuz. z tan
to aupli⁹ q̄nto mēciendo acce
dit ad p̄mum hec ille. z tho. 2. 2.
q. cx. dicit. si quis diligenter con
sideret fm ordinem p̄dēe annu
merationis p̄ octenariuz sciet or
dinē ḡuitatis culpe q̄ est in istis
mēdacijs. naz bonū utile prefer
tur delectabili. z uita corporalis
p̄ferē pecunie. honestas etiam
īp̄i corporalis uite. unde sc̄do notā
duz s̄z eundem q̄ omne mendati
um d̄ quocunq̄z ḡne mendatioz
sit quod d̄ in dei iūriā z i hono
ratōem aut p̄temptuz. ē mōtale
ita q̄ pp̄ hoc dicitur non solum
ut q̄s decipiatur. s̄z ultra hoc di
citur ea intentione. z ad istum
finē ut deus per hoc in bono tuz

q̄ illud est directe contra dei ca
ritatē. Primum uero gen⁹ octo
mendacioz inf̄ cetera ē grauissi
mū. un̄ omne mendatium d̄ pri
mo ḡne est mortale p̄m. q̄ qd
libet tale contrariatur caritati
dei. nam uoluntarie falsū signifi
care cum itēōe fallendi aliquē
ēca res d̄inas. aut ēca materiā fi
dei ē cōtra caritatez dei eo q̄ p̄
tale mendaciū mētiens occultat
ōinam ueritatē aut cōrūpit. **U**n̄
aug. ubi prius. primum genus
ē capitale mēdaciū. secūdum
genus uiz q̄ nulli prodest z alicui
obest. grauius est quam tertiu
q̄ tertium minuit de grauitate
ex hoc qd̄ damno unius intēdi
tur utilitas alterius. tamē mēda
tia secundi z tertij genez in quī
bus uic̄z q̄s intēdit alteri noce
re in rebus corpe uel fama sunt
etiam mortalia pp̄ istum malū
finem intēduz. sūt enim contra
caritatē p̄xiimi q̄r sicut nocēt al
teri i aliquo illoz est cōtra p̄cep
ta dei z mortale p̄m. ut patuit
in. vij. p̄cepto. Ita etiam uel
se sibi nocere ul̄ mentiri propter
sibi nocere est mortale. Idē itel
ligitur de mendatio quo quis in
tēdit alteri nocere i aia ut p̄ mē
daciū inducere eū possit ad ali
quod mortale p̄m. aut ad erro
rem in fide aut uult eum p̄ h̄ im
pedire in acq̄sitione alicui⁹ sciē
tie utilis z bone. aut impedire

eum ult in emendatione morum
aut retrahit eum ab introitu r
ligionis bone. aut a conversione p
penitentiaz. et sic d alij. semper
est mortale. qz multo magis fit
danu hoi in hijs spualibus qz in
danificatone rez. aut bonorum
corpis. qz aia melior est corpore
et rebus. un sco. in. iij. dicit. men
datum pntiosuz sz q plus uel
minus nocet qd pensatur ex bo
no cuius est ablatiuu sz sz pef.
tur magis aut min⁹ graue men
datu et ultra omne tale mendati
um ex deliberatõe dictu e mor
tale pcm. cuiusqz enim phibe
simpliciter illo precepto. non di
ces tra primu tuu falsuz testi
monium. nec pñse e testimoniũ
quod datur in iudicõ sz quando
qs ex certa deliberatõe asserit
quod ignorat. uel cuius nouit
opposituz dic falsu testimoniũ
tra primu. utz aut indelibera
tio exeuset dicerur capi. sequen
ti de piurio. hec ille. Concordat
uill. in su. uicõz dicens q tres
prime species sũt pca mortalia
b si ex deliberatõe dicatur **S**e
cundo ergo et terco genere men
tiens non soluz peccat tra sz p
ceptum octauum. sed etiaz si da
num intulit sic pximo tenetur
sibi illõ recõpẽsare. de istis men
datijs intelligitur illõ. ps. perdes
omnes qui loquuntur mendati
um. Et sap. i. Os q mentitur oc

cidit aiam mēdatia v̄ero alioz
quiqz genez n̄ s̄ d se et d suo ge
nere mortalia peccata: sed solũ
venialia eo q nō fiunt pp sinez
aliquẽ. qui contrarietur carita
ti dei aut pximi ut pz de mendo
so. vbi iteditur propria delecta
tio et de iocoso. vbi intenditur .
aut alioz leuis delectatõ aut io
cus aliquis et de officioso in quo
intenditur aliqua utilitas pxio
rum. quãuis aut fm aug. vbi p
us huiusmodi quinqz mendatia
no i sint mortalia de se et ex suo
genere quando in eis non inten
ditur finis qui sit contra carita
tez pñt tñ sz thõ. ubi pus. et sco.
in. iij. fieri mortalia p accidens
rõe scandali. aut alicuius dani:
aut alterius talis nati sequi. ut
dũ qs suo mēdatio non intendit
malũ attamẽ e uerisimile q ex
mendatio suo oriaĩ scãdalũ eti
az pusilloz. aut notabile danũ
pxio. et tñ pp vitadũ huiusmõĩ
scãdalum aut pximi damnum
n̄ uult mēdaciũ obmittere. Itẽ
p̄t fieri mortale rõe nimie libidi
nis ut cũ homo suã aut alterius
delectatiõis quaz habz aut intẽ
dit i mendatõ preponit dilectiõĩ
dei aut mandato eius. Ita q añ
qz uelit ista d̄siderata delectatõ
ne in mendatõ carere par⁹ e po
tius facere tra dei mandatiuz
Et ita potest intelligi illud Au
gu. Nulluz peccatum est a deo

uèniãle quod non fiat mortale
 i si placet. **Q**uè quauis mēdatiū
 iocosum ⁊ offitiosum de se n̄ sint
 mortalia. nec uiris imperfectis
 nec etiam fm̄ tho. perfectis qui
 sūt i statu perfectionis acq̄rēde
 ut religiosi sunt nisi forte ratiōe
 scandali. tamē fm̄ sco. ubi prius
 sunt mortalia utraqz mendacia
 uiris existentibus in statu perfe
 ctionis exercēde. **I**n exercēdo a
 ctus q̄ sp̄etunt eis ratiōe tal' sta
 tus p̄fectionis puta docef. iudi
 caf. p̄dicaf. Rō ē q̄r per utraqz
 mendacia aufertur bonitas doc
 trine quā predicant. **I**n illd̄
 aug. in epistola fundamēti. si ad
 scripturas sacras admixta fue
 rint quantuncūqz iocosa mēda
 tia nihil f̄manet in eis solidita
 tis puta si prelati p̄dicet ⁊ mī
 sceat mēdatiū iocosum nihil re
 manz soliditatis i doctrina illa.
 p̄t ei quicunqz dubitare de quo
 cunqz dicto ab eo sic de alio uel
 q̄ rōne non assentire illi menda
 tio iocoso pari rōe nec alij. Et
 ita periret auctoritas doctorum
 ecclie i docendo. pirēt etiaz utili
 tates ppli audientes ⁊ similiē in
 iudicio solēni. ⁊ intelligo ita qd̄
 non percipiatur illud mēdatiū
 esse dictum seorsum ab actu do
 cendi uel iudicandi. dum ei ali
 qs̄ sedet ad iudicium p̄t aliquā.
 trufam admiscere que ex modo
 loquēdi scitur non esse d̄ iudicio

hec sco. Et sic patet quantuz pe
 riculum sit p̄latis ⁊ p̄fatis uiris
 i statu perfectionis exercēde. qm̄
 exercent act' tal' status perfectō
 nis ut sunt predicare iudicaf. do
 ces publice pro tunc mentiri io
 cose uel offitiose quia plures do
 ctiores ꝓcedunt q̄ sint mortalia
 ⁊ uidef idem tenef scūs tho. ubi
 pri'. Lum enim ut dic. ponatur
 in statu ueritatis seruande qz ve
 ritatem tenent ex suo offitō i iu
 ditio uel in doctrina. contra q̄ si
 menciant erit p̄m mortale. **I**n
 alijs autē non oportet. hec tho.
 dic. tñ petrus d̄ pa. super. iiii. di.
 xxvii. Mentiri in iudicio cōscien
 tie id ē i cōfessione sacramentali
 semp est mortale sic ⁊ periuriz.
 deliberatū. pp̄t dei irreuerētiā
 annexam. Non sic autem in fo
 ro exte riori simplex mēdatium
 ē p̄m mōtale nisi qm̄ ledit pri
 mum. ut si aduocatus ad uanā
 gl'am falso inducat legem ad ue
 rā cōclusōz. hec ille. **E**st autē le
 oñe mēdatium quicqz d̄ causis
 detestādū. Primo q̄r origo eius
 ē diabolica. unde gen. iiii. nequa
 quā moriemini. **J**oh. viii. duz lo
 quitur sez demon mēdatium ex
 propriis loquitur q̄ mendax est
 ⁊ pat' ei' ⁊ ibidem. uos ex patre
 diabolo estis ⁊ desideria patris
 nestri uultis facere. Secundo
 quia inquinat membrū quod ma
 iori decētia esset dignum sez os

prov. xij. abhominatio est dño
 labia mandata. Exēplū d̄ hūte
 os plenum muscis fetidis. Ter
 cō quia oīs mēdax quasi qdam
 pditor est. uult ei q̄ ille cui mē
 titur fidez sibi adhibeat. z tñ fi
 dez nō fuat ei. imo uult decipe
 ut patz in ratione mentiri. qd̄ ē
 cōtra mēre ire. quarto qz ualde
 nociuum ē toti eccie. facit enim
 ut vix alicui ildes adhibeatur.
 un̄ ppter mēdacia multiplicāt
 periuria. diffidentie. lites. z hu
 iulmōi vñ d̄ mēdacibus iere. ix.
 sagira uulnerans lingua eorum
 dolum locuta ē. Quinto qz ei⁹ ui
 tatio oratōez cito facit exaudi
 ri. exemplum i uitas p̄z. ubi fra
 tribus angelico misterio transla
 tis. p̄ fluuiū ad quedā heremitā
 ab eo querentibus de eius uita
 : Rñ. a tpe ouersōis nūq̄ d̄ ore
 meo mēdaciuz exiuit z qcqd̄ pe
 cija dño sine mora c̄seutus sū.

Sequitur capitulū secunduz

PRoinde uidenda sunt
 adhuc tria principaliter
 primo d̄ p̄cis oris in qui
 bus q̄s faciliē mentiū uel semper
 Scōo d̄ mendacio i ope uel ge
 stu. Tercio dubiuz d̄ pplexitate.
 a Quantum ad p̄mū pt̄ q̄s mēda
 cium icurreñ promisso. iactācia
 z adulatione lingue. primo pro
 missione. unde. f3 tho. 2. 2. q. cx.
 si ille qui aliqd̄ promittit nō ha
 beant animum faciēdi qd̄ pmit

tit mētū si uero hēat n̄ mentiū:
 qz n̄ loquitur c̄ id q̄ gerit i mē
 te: si uero non facit qd̄ promissit
 tunc uidet̄ infideliter agere p̄ h̄
 q̄ animum mutat p̄t tñ excusari
 ex dnob⁹ uno mō si p̄misit id q̄
 ē maifeste illicitum qz p̄mitten
 do peccauit mutando aut̄ p̄posi
 tū bñfacit. alio mō. si sint muta
 te c̄ditiones p̄sonarū z negotia
 ad h̄ enim q̄ hō teneat̄ facere q̄
 p̄misit dicit seneca li. de benefi
 cijs requiritur q̄ oia imutata p̄
 maneant. un̄ z ap̄lus n̄ ē mētū
 nō iplēs qd̄ p̄misit cū n̄ iuit cori.
 ij. coz. 1. z hoc propter impedim̄
 ta que superuener̄t hec tho. **Et**
 uident̄ in promisso simplici fm
 te c̄ditiones intelligi. sicut z fm
 hosti. in simplici iuramento. naz
 qñ iuro q̄ faciā itelligitur si deo
 placuerit. si pape ul̄ prelato pla
 cuerit uel non displicuerit. si res
 in eodē statu permanserit. un̄d si
 apud me deponis gladium z tibi
 promitto restituere si postea fu
 ris: r̄s i alio statu ē. Irē si mibi
 fidē suauēis. n̄ suanti enī fide n̄
 oportet fidē suari. u n̄ si n̄ facis
 mibi qd̄ p̄misisti n̄ tibi teneō ex
 tra d̄ iur̄ iurādo puenit. itē si su
 prior n̄ tradixerit. item si facul
 tas seu possibilitas se obtulerit
 un̄ excusat̄ necitas uel imposs
 bilitas tū n̄ potēs soluere pus dz
 bois ceder̄ l̄ cū alio p̄ posse cō
 dare uicz cum illo cui obligat̄

Secundo mentitur quis iactantia. de qua uide in tertia specie superbie p̄cepto prime ca. xiii. a Factator aut ut dicit p̄bus. iiii. et h. fingit de se maiora existentibus quibz nulli⁹ gr̄a. quandoq; autēz gr̄a gl̄ie uel honoris quibz autem gratia argenti. und̄ tho. 2. 2. q. cxii. dicit **I**actantia proprie importare uidetur q̄ hō uēbis se extollat. illa enim q̄ hō lōge uult iactare i altum eleuat. tunc aut quis proprie se extollit quādo de se supra se aliqd dicit. Qd̄ q̄dem contingit duplici^r q̄n qz enī loquitur d̄ se. non quidem supra illud quod in se ē s̄z supra illd̄ quod de eo homīes opināt. Quod apostolus refugiēs dicit ij. cori. xij. **P**recor ne quis existi met me supra. i. quod uidet i me aut audit ex me. alio mō q̄s per uerba sic extollit loquens de se aliquid supra illud qd̄ in se ē fm rei ueritatem. z utroq; modo d̄r iactātia. primo modo tamē magis proprie z opponitur iactantia ueritati. **Q**uando autem sit iactantia peccatū mortale. z q̄n nō. dicit ibidem. dupliciter iactantia cōsiderari p̄t uno modo fm se put ē mendacium qd̄dam z sic quandoq; est p̄c̄m mortale quandoq; ueniale. mōtale q̄dez quando q̄s iactantē de se profert qd̄ ē contra gl̄iam dei. sicut ex p̄sona thiri regis d̄r. Ezechielis

xviii. **E**leuatū est cor tuū z dixisti deus ego sum. uel est cōtra caritatez p̄xiimi sic cum aliquis iactando seip̄sum prorūpit i contumelias alioz. sicut habetur luce. xviii. d̄ phariseo q̄ dixit. **N**ō sum sic ceteri hoīm raptores ad ulteri. iniusti. uelut etiam h̄ publicanus. quandoq; uero ē p̄c̄m ueniale quando scz quis d̄ se iactat q̄ neq; sunt contra deum nec cōtra proximum alio mō p̄t considerari fm suam causam scz supbiā uel appetitum lucri aut inanis gl̄ie z sic si procedat ex supbia uel inani gloria que si sit peccatum mortale tunc ip̄a iactantia erit p̄c̄m mortale. alioquin erit p̄c̄m ueniale sed si quis prorūpit in iactantiā propter appetitum lucri. hoc uidetur iaz p̄tine re ad p̄xiimi deceptionem z dānum. z ideo talis iactantia magis est p̄c̄m mortale unde dicit p̄bus iiii. et h. quod turpior ē qui se iactat causa lucri. quaz qui se iactat causa gl̄ie uel honoris nō est tamen p̄c̄m mortale semper quia posset esse tale lucz ex quo alius non dānificaretur. **T**ercio quidam mentiunt̄ adulatione. est autem ut quidaz ait. adulationē peruersa laudatō. uñ nomē laudatiōis z adulationis eisdē l̄ris constat sed non eodē modo ordiatis. alex. de hal̄ in summa dicit. adulatio sic describitur

Est peccatū ex fmdē uane lau-
dis alteri exhibitum intentione
placendi. Dubitat qñ adulatio
sit p̄m mortale vel ñ. rñdet idē
ibidē. Quedā adulatio ē q̄ fit in
fouēdo p̄corē i p̄co. hec ē semp
mortale p̄c̄z. Quedā vero fit in
tentione ut p̄sit alicui z nulli ob-
sit. z hec ē ueniale p̄m. Quedā
vero ē que fit ex sola intentione
placendi. nō ut p̄sit uel obsit. z
hec aliqñdo ueniale p̄c̄m ē ali-
qñ mortale. Quando ei fit ex a-
nimi leuitate: ueniale ē. Quan-
do vero fit ex cōsuetudine ducē-
te in contemptū z libidīnē mor-
talē. tunc est mortale hec ille.
hoc viciū xp̄us maxime fugit.
vnde glo. sup illo mat̄. xxi. reli-
ctis illis abiit foras extra ciuita-
tē: qz paup̄ erat nulli adulatus
nullū in tanta ciuitate inuenit
hospitē. s̄z apud lazaz̄ receptus
ē z ap̄s. i. tes. ij. ((neqz aliqñ fui-
mus in sermone adulatōis. sicut
uos scitis. nec occasione auari-
cie deus testis ē)) Est aut̄ adula-
tōis viciū d̄restandū multiplici-
t̄. Primo qz adulatō nutrit̄ ē dia-
boli lactans diaboli filios lacte
adulatōis tren̄. iiii. ((lamie nu-
dauerunt m̄mas lactauerunt
catulos suos)) lamia enim dicit̄
quasi lania suis fetibus crudlior
quia eos laniat quos videtur la-
ctare sic adulator quez mulcet
laudando in peccato laniat ip̄

tiatia. Secūdo ē locusta q̄ esta-
te p̄speritatis canit z hyēne ad-
uersitatis. s. ec̄c̄ xiii ((dines locu-
tus ē z oēs tacuerunt: z v̄bū ei⁹
usqz ad nubes pducent paup̄ lo-
cutus ē z dicent. quis ē h̄)). Ter-
tio s̄ adultores syrene s̄m boe-
tium usqz ad exterminū dulces
uoce. s̄z obstructis auribus fugi-
ende. Quarto sunt lorores capi-
tum p̄ oleum p̄s. ((Corripiet me
iust⁹ i mia z increpabit me. oleū
aut̄ peccatoris non ipinguet ca-
put meum)) Quito sunt sacerdo-
tes diaboli hoies uiuos sepelien-
tes. vnde gre. sup illo mat̄. viij
((dimitte mortuos sepelire mor-
tuos suos)) Mōtūi mōtūos sepe-
liunt cū p̄cor p̄corē agere adu-
latōis p̄mit. propter illa xp̄s ait
luce. vi. ((ue uobis cum benedi-
xerint uobis homines.)) glo. ma-
gna ps̄ pene ē peccatori sua sce-
lera non argui. sed insuper qua-
si bene gesta laudari: z sup illd̄
p̄s. ((Deus i adiutoriū meū iten-
de)) dicit Aug. plus nocet ligua
adulatoris q̄ manus p̄secutōis
Isai. iij. ((popule meus qui te
beatum dicunt ip̄i te decipiūt))
Dubitat̄ur quale remedium
sit adhibendum adulationi: res-
ponder alex. ubi prius quod tri-
plex specialiter unum intra pro-
prie fragilitatis cōsideratio q̄ ho-
minē p̄fecte hūiliat. vii tren̄. iij.
((Ego v̄z uidēs paup̄tatē meā))

Et mihi. vi. (hūilitatio tua in me
dio tui) alia duo sūt extra. unuz
est ex parte iusti hoīs. 7 dicitur
fidelis 7 discreta correctō unde
super illud .ps. ((Oleuz aut p̄co
ris n̄ ipinguet caput meuz)) glo.
sustinet fidelis argui a uiro iusto
in misericordia 7 non laudari a
p̄core. aliud est ex parte pecca
toris scz detractio que est reme
dium non p̄ causaz s3 p̄ occasiōz
uñ greg. Sciendum q̄ ne immo
deratis laudibus eleuemuz ple
runq; miro rectoris n̄ri modera
mine detractationibus lacerari p̄
mittimr. ut quod uox laudātis
eleuat lingua detrahentis humi
liet. **Q**uo ad secundū principa
le scz de simulatione. Notand q̄
differūt simulatio 7 hypocrisis sic
superius 7 inferius. simulatio est
p̄pe mendatiū q̄ in exterioribus
signis factisq; consistit. ut dicit r̄ho.
2. 2. q. cxi. n̄ autem refert utrum
aliquis menciatur uerbo uel q̄
cumq; alio facto. Simulatio tñ
largius capitur sepe pro quacum
q; fictione. sed hypocrisis est nō
quecumq; simulatō. s3 solū illa q̄
quis simulat p̄sonam alterius. si
cut cum p̄cor assimulat p̄sonaz
iusti de hoc habes quedam pri
mo p̄cepto d̄ hypocrisis. d̄ simula
tione igitur dicit sco. in. iiii. dist.
xxxviii. aliquis p̄t simulat̄ per
argumenta probabilia astumen
do aliq̄ bona sibi inesse que non

insunt puta per genuflexiones 7
adorationes deuotōnē sibi iesse
q̄ non inest. 7 talis simulatio est
hypocrisis 7 peccatuz. aliq̄s etiā
p̄t simulare mala non inesse ul
ostendendo signa opposita his
q̄ consueuit uel opposita malis ul
non ostēdendo signa que cōmu
niē consueuerunt sequi illa mala 7
primuz istoꝝ uidetur prinere ad
hypocrisim puta si quis luxurio
sus audiens de mulieribus spuat
in signum castitatis excreans.
7 tñ hēat oppositum i corde. Se
cūdū non est maluz aliq̄d immo
si p̄t esse in malo est laudabile
quia uituperabile est publicare
eo mō quo dicitur de quibusdaz
q̄ peccatum suū publicauerūt 7
non tacuerūt 7 si malum sit i cor
d̄ interius tamē addē malum si
gnū exterius ē addē malū ma
lo. In differentibus aut aliquis
p̄t aliqua facere q̄ ex natura sui
sunt signa alicuius. aliquis eniz
p̄t facere alia que non sunt siḡ
ex natura sui sed scit ea recipi a
p̄tibus tanquam signa puta ex
natura rei sudare est signum fa
tigatōis uel alicui⁹ resolutōis
corporalis. spumare autē q̄ sali
na curzat p̄ barbāz non ē ex na
tura signum infanie mentis. p̄t
eniz cōpos mentis emit terre sa
liuā ut curzat p̄ barbā tamen a
circunstātibus p̄t aliq̄s scif̄ hoc
iudicandum sicut signum furie

puta quia illa cōsueuerūt signa
esse furiosoz in terra illa. vniūē
saliter ḡ d̄ simulationibus p̄ma
z s̄a dico q̄ sūt peccata z frequē
ter mōtalia. q̄a hypocris̄ z simu
latio. tertia dūmodo maluz non
concomittetur ē laudabilis ita
q̄ homo non ostendat vnuz ma
lum p̄ aliud malū. z i differenti
bus simulatō p̄ma: si esset in a
liq̄bus esset forte mala. s̄z nō ḡ
uiter puta si quis posset se face
re sudare. s̄z non laborass̄. quē
admodum quidam ioculatores
utūtur corporibus suis aliquos
motus significantes alias dispo
sitiōes q̄ non insunt eis nec p̄ces
serunt simulatio alia que ē secū
da in indifferentibus nec pecca
tū ē z talis fuit simulatio dauid
b .i. re. xxij. hec sco. **C**irca t̄riū
principale quid sit faciendū i ta
li casu z similibus aliquis queri
tur ad mortē quē abscondit per
fectus uix neniunt appitores. z
querunt ab abscondente: vbi sit
latitans. aut r̄ndet ubi. z tē erit
pditor. aut r̄ndz se nescire. z sic
mentitur. aut tacet z sic pdere
v̄r. ḡ ē pplexus: r̄ndet alit̄ modo
rem debet deludere apparitōes
sicut dicebat p̄positinus sic dic ē
do. **C**reditis q̄ si ip̄e esset h̄:
ego dicerē uobis vel dz responō
re sicut r̄ndit ille sanctus ep̄us.
de quo exēplū ponit beat⁹ ang.
li. d̄ mendaciū qui abscondit quē

dā miser qui quebatur ad mō
tē. z dū ab ip̄o ep̄o q̄rerent appi
tores ubi ille esset: v̄r. nec posū
mentiri nec possum esse pditor.

Caplm̄ tertium.

De falsitate hactenus dictū
ē s̄z mō d̄ testificatōe vidē
da sunt tria. Primo i q̄bus
casibus quis tenetur testificari.
Secundo an falsum testimoniū
semp̄ sit mōtale peccatū. Tertō
quō quis testificando vel alias
asserēdo possit iurare: z q̄ scire
debeat qui iurat testificando.

Quo ad .j. notat tho. 2. 2. q. lxx. i
testimonio ferendo distinguēdū
ē. q̄z aliq̄n̄ requiritur testimoniū ali
cui⁹ aliq̄n̄ n̄ requiritur. si requiritur
testimoniū subditi auctoritate su
perioris cui in his q̄ ad iustitiaz
p̄tinent obedire tenetur. z tunc
non ē dubiū qui testimoniū te
neatur fer̄ i his i q̄b⁹ s̄z ordiez
iuris testimoniū ab eo exigitur
puta i manifestis: z in his d̄ q̄b⁹
ifamia p̄cessit. si at̄ exigatur ab
eo testimoniū i alijs puta in oc
cultis. z de quibus infamia n̄ p̄
cessit n̄ tenetur ad testificandū
si v̄o requiratur eius testimoniū
non auctoritate superioris cui obe
dire tenetur tūc distinguēdū ē.
Quia si testimoniū requiratur ad li
berandū hoīem ab iniusta mor
te seu pena q̄cūq̄z uel falsa etiā
ifamia vel ēt ab iniusto dāto tē
tenetur homo ad testificandū

Sed si eius testimoniuz non re-
quiratur tenetur facere qd in se
est ut ueritatem denunciet alicui
q ad h possit pdesse. dicit enim
.ps. ((eripite pauperem e genuum
d manu pcoris liberate)) et puer.
xxiii. ((Erue eos q ducuntur ad
mortē)) et ro. j. ((digni sūt morte
non soluz q faciūt .s. z q cōfenci
ūt faciētib⁹.)) ubi glo. cōsentire
est tacere cuz possit redarguere
Sup his uero que p̄tinent ad
damnatōz alicuius non tenetur
quis ferre testimoniuz nisi cū a
supiore compellitur s̄m ordinez
iuris. qz si circa hoc ueritas oc-
cultetur nulli ex hoc spēale dā-
nuz nascitur. uel si imminet pe-
riculū accusatori: nō ē curādū:
qz ipse se in hoc piculum sponte
ingessit. alia aut rō est de eo cui
piculum imminet eo nolēte hec
b **tho** Sed dubitat an testimo-
nium possit licite ferri de his q
alicui sub secreto sūt commissa.
pro cuius solutōe notandū q tri-
plex ē secretum. unum qd s̄m si
gillo cōfessionis cadit aliō q sub
figillo secreti tegitur. Et fit du-
pliciter. vno modo quando com-
mittens exprimat se dicere sub
figillo secreti. alio mō q non ex-
primat: s̄z tamen natura sermo-
nis uel rei illd exposcat. v. z q te-
neat sub figillo secreti. d̄ his iri
b⁹ dicit pe. d̄ pa. sup q̄rto di. xxi.
q̄uis frāgēs q̄libz istoz v. z p̄mo

modo et s̄o mō dictorum figilloz
peccet mortalr. tñ. grauius fran-
gens figillū cōfessionis nec soluz
est fractor figilli et p̄ditōr cui ē
aliquid exp̄se cōmissū. ut archa-
num. sed et ex natura facti si uī-
deatur tale qud̄ reuelatio noce-
ret minus tamen ceteris parib⁹
quam si ad hoc se obligasset.

Nā faus auscultans a casu ul
a p̄posito secretuz qd̄ tractatur
in curia dñi sui et postea id reue-
lat forinsecus: cōmittit crimen
cōtra dominū suū et curiā ei⁹ uñ
talis faus s̄m ius ciuile graui⁹
puniretur. sacramentuz autē pe-
nitentie seu cōfessionis ē quddam
secretum qd̄ secrete tractatur in
curia sūmi regis quia tractatur
coram illo q̄ rep̄tat p̄sōam ei⁹
Quilibet uero homo fu⁹ dei est
ergo ille qui audiret a confessor̄
peccata cōfessa. teneret ea celāe
hec pe. Et eadē ratio uidei de il-
lo qui cōfitentis alicui⁹ peccata
audisset a casu uel a p̄posito.
alij doctores addunt. qui dolo
se audit cōfitentem mortalit̄ pec-
cat sed nō q̄ a casu. ambo tamen
tenentur celāe. Rō p̄mi qz cōtra
legem natur̄ facit et contra cari-
tatē proxī. imo cōtra dei sacra-
mentum. Et addit pe. d̄ pa. penitens
etiā si ex reuelatōne iniunctōis
penitentie probabiliter crederz
cōfessorem ledi tenet celare ali-
qd̄n esset maledictus sicut cham

§

q̄ discoopui r uel non operuit s̄
 derisit uernda p̄ris. si enim ex
 hoc sequeretur uel derisio sipli
 cis uel off. fio. quia prohibuit lo
 q̄ cum p̄sona suspecta non debet
 dicē tal̄ s̄ mibi iniunxit. q̄r̄ fore
 c ille interficeret euz. hec ille. Ad
 p̄positum dubiuz r̄ndit tho. ubi
 pus sic de ill̄ q̄. hoī om̄issa s̄nt in
 secreto p̄ confessionez: nullo modo
 debet testimoniū ferre. quia hu
 iusmōi nō scit ut homo s̄ tanq̄
 dei minister. Et maius ē uiculu
 sacramenti quolibet hominis p̄
 cepto. Circa ea uero que aliter
 homini sub secreto om̄ittuntur
 distinguendum ē quandoq̄ enim
 sunt talia que statim cum ad no
 ticiam homis ueniunt homo ea
 manifestare tenetur. puta si p̄ti
 nent ad corruptionez multitudi
 nis spiritualem uel corporalem
 uel in graue damnuz alicuius p̄
 sone. uel si quid aliud h̄mōi est
 propalare tenetur uel testifican
 do uel denunciando r̄ extra hoc
 debitum obligari non potest p̄
 secretum cōmissum. quia in hoc
 frangerz fidez quā alteri debet.
 Quādoq̄ uero s̄nt talia que quis
 proderē non tenetur unō potest
 obligari ex s̄ quod sibi sub secre
 to committuntur. Et tunc nullo
 modo tenetur ea aliquis proderē
 etiam ex precepto superioris. q̄r̄ s̄
 uare fidem est de iure naturali.
 nihil autēz p̄t p̄cipi hoī cōtra id.

q̄d ē d̄ iure naturali. hec tho. sed
 dices q̄m diu tenetur celare q̄
 aliqd̄ in confessione audiuit: R̄n̄.
 semp̄ r̄ pro semp̄. Itēz q̄reres q̄
 penam icidit q̄ archana alicui
 prodit illicite: R̄n̄. si q̄s publice
 r̄uelat aliqd̄ secretum crimē im
 ponitur sibi aliq̄ pena scz̄ isaiā.
 impositō enī criminis cuiuscūq̄
 q̄ probare non p̄t pro calumnia
 toze h̄etur. Extra de calumnia.
 r̄ talis est ille q̄ reuelat q̄cūq̄ se
 cretū crimē q̄d p̄bare nō potest.
Dubitat cōsequēt̄ ā q̄s tenea
 tur accusare proximum: R̄n̄. tho.
 2.2. q̄. lxxviii. d̄ra ē inter denūcia
 tōz r̄ accusationē. i p̄mo attendi
 tur emendatō fr̄is i secundo pui
 tō criminis pene autē p̄ris uite
 nō per se expetūt q̄r̄ nō ē hic ul
 timū retributōis tēpus. Sed in
 quantum sunt mendicinales cōse
 rentes uel ad emendatōez p̄sōe
 peccātis uel ad bonum reipubli
 ce cuius q̄s p̄curatur p̄ puitōē
 peccātū. quoz p̄mū intenditur
 in denunciatioē. Secūdū āt p̄pe
 p̄tinet ad accusatiōem. r̄ ideo si
 crimen fuerit tale q̄d v̄gat in de
 trimentuz reipu. tenet̄ hō ad accu
 satōz dūmō suff. ciēt̄ possit pro
 bare q̄d p̄tinet ad officiuꝝ accu
 satōis. puta euz p̄c̄m alicuius v̄
 git i multitudinis cōruptelā cor
 palē siue sp̄ualē. si aut̄ nō fuerit
 tale p̄c̄m q̄d i multitudinē redū
 det uel etiā si suff. ciēt̄ p̄batōez.

non possit adhibere. nō tenetur ad accusanduz qz ad hoc null^o tenetur qd nō potest debito modo p̄ficere. S3 extra non licet reuelare q̄ quis in secreto recepit qz hoc est infideliter agere. sed stat solum i secreto que scire p̄ ximi malū ergo zc. rñdz reuelare secretum i malū p̄sone infidelitas est. non aut si reuelet p̄p̄ bonū cōmune qd semp p̄ferendū est puato bono. Et ideo extra bonum cōmune. nulluz licz secretū recipere nec tñ est om̄ino secretuz qd per sufficientes testes p̄t p̄bari hec tho. Sed naqd subditi p̄nt accusare suos prelatos? Rñ. ibid. subditi prelatos suos accusare p̄hibentur q̄ non affectione caritatis s3 sua prauitate uitaz eorum diffamare rēphendere querūt. uel si subditi accusare uolentes fuerint criminosi ut hētur. 2. q. vij. alioquin si fuerint alias idonei ad accusandū lz subditis ex caritate suos prelatos accusare. Quo ad secundum p̄cipale utz falsum testimonium sit semp p̄c̄m mortale? Rñ. tho. 2. 2. q. lxx. falsum testimonium triplicez h3 deformitatem. uno^o de p̄iurio quia testes non admittūtur nisi iurati. z ex hoc semp est p̄c̄m mortale alio mō ex uiolatione iustitie: z hoc mō est mortale p̄c̄m in suo genere: sicut z quelibet iniustitia. Et

iō in precepto decalogi sub hac forma interdicitur flm testimoniū. cum dr. Exo. xxi. non loquaris d̄ primum tuuz falsum testimonium. nō ei cōtra aliquem feci qui eū ab iniuria faciēda impedit. sed solum qui ei suam iustitiam tollit. Tertio modo ex ipa falsitate flm q̄ omne mendaciū ē p̄c̄m: z ex hoc non h3 falsū testimonium q̄ sit semp mortale peccatū. Dubitatur utrum iuramentū obliget flm intentōem recipientis? R. tho. super. iij. dist. xxxix. 2. 2. q. lxxxix. az. vij. Iuramentū p̄missorium obligat d̄ necessitate ut culpa euiterur. vnde obligat ad illud esse faciendum. quo n̄ facto incurritur culpa distinguēdū ē q̄ in eo qui iurat aut enim simpliciter: aut dolo se iurat si iurat dolose ex duabus partibus p̄t culpa sequi. scilicet ex fractione iuramenti z ex dolo. Quāuis ergo ex ipa rōne iuramenti in q̄ntū iuramentū nō obligetur ad suandum ip̄um nisi flm suam intētōez ad obligatōem eni uolūtas req̄ritur sic etiā ad uotum. tñ ex necessitate iuramenti i q̄ntū dolo sū fuit obligatur ad suādū tali ē q̄ ex dolo eius alius non ledať z h̄ ē q̄n̄ s3 intentōem recipientis: iuramentū implet. unde debet suari s3 sanū intellectum ei^o cui iuramentuz p̄statur. unde Jñs. Quacuqz

§ 2

arte uerborum quis iuret deus tamen q̄ cōscientie testis ē h̄ ita accipit sicut ille cui iuratur itel ligit ⁊ quod illa uerba intelligā tur de iuramento doloso patet per ea que subdit dupliciter. ⁊e us sit qui ⁊ nomen dei in uanuz assuit: ⁊ proximus dolo capit. si autem simplicitē .i. absqz dolo iurat tunc obligatur i foro conscientōso solum scdm̄ intentōez iurantis nō recipientis. unde gr̄ go. xxvii. mox ((humane aures talia uerba nostra iudicant qua lia foris sonant: diuina uero iudī tia talia foris audiunt qualia ex intimis proferuntur)). Sed talis sine dolo iurans in foro cōtentio so ubi intentio ignoratur obliga tur s̄z quod uerba communiter accipi solent: hec ille. Et addit. iuramētum non debet adhiber̄ nisi de aliqua re de qua aliq̄s fir miter certus est. ⁊ non ē nisi cuz magna cautela adhibendū. no tandum tñ qd̄ in quibusdam ca sibus possunt aliqui iurare q̄bus de re nō constat nisi p̄ fidem seu credulitatem. un̄ maḡ i. iiii. di. xxviii. di. qd̄ si mulier causatur fri giditatem mariti ipsa ⁊ ipse iurabit de eo q̄ nunq̄ commixti sint. ⁊ sine fraude cum septima manu propinquorum. sacramen tales enim tunc iurabunt q̄ cre dūt ecclesia uera iurasse: idē iuris est si sepentur p̄p̄t̄ artitudinē.

mulieris sicut etiam in li. v. de purga. capi. xiiij. Jurare papa mandat pro purgatione cuiusdā decani infamati. similia habes i sco. ut post dicitur. s̄z dubitatur quomodo habent uerba obligā rium intelligi: Rñdet. sco. q. pe nultima quodli. sui ad istud du bium habetur responsio. extra d̄ spon. ex litteris: ubi dicit sic si al ter non intellexit quod alter pro posuit ad cōmunem uerbi itelli gentiam recurratur. ⁊ cogatur uterq̄ v̄ba prolata i sensu isto retinere quem solent r̄cte itelli gentibus generāe. ⁊ glosa addu cit illd̄. ff. de suppl. le. l. labeo: nō ex opinionibus singulorum s̄z ex cōmuni usu loquētium uerba sunt intelligēda. addunt alij qñ do uerba sunt duplitia ⁊ intrans intēdit in uno sensu ⁊ recipiēs in alio tunc uerba multiplitia aut plus pretendunt unam isto rū sensuū fm̄ cōmūem usuz. aut equaliter p̄tendunt utrūq̄. si pri mum tunc illius intētdi standuz est qui illum sensum intellexit. Si secūdam: tunc stadū est iudi cio bonoz uirorum qui pensatis cōiecturis ⁊ ratōnibus cōdescen dere debent saniori ⁊ puriori in tentioni. s̄z quid si q̄s falsuz testi moniū ferret ex igrantia facti: Rñ. Tho. ibidē i testimonio fe rendo n̄ debet hō p̄ certo asserē q̄n̄ sciens illud de quo cert⁹ non.

est. sed dubiū debz sub dubio' p
ferre. et ad id de quo certus ē, p
certo asserere. sed quia contigit
ex labilitate hūane memorie q
reputat se hō qnqz certum ēē d
eo q falsum ē ut si aliquis cum
debita sollicitudine recogitans
effiat se certū ēē de eo q testat
illud testimoniū non est falsuz
nec peccat mortaliter: hoc asse
rens: quia non dicit falsuz testi
monium p se et ex itentioe: sed p
accidens d illud q intendit .

Dubitatur adhuc. an indelibe
ratio in piurio: et similiter i men
datio excuset a peccato morta
li: rñdz sco. sup. iij. circa finē pi
riū q ē ex pleno cōsensu ē cōtra
pceptū pme tabule. et p cōns im
mediate auertens a fine vltimo
et ita nihil sibi deficit de rōe pec
cati mortalis siue periuuriū fiat
ex habitu: siue non siue semel: si
ue consuetudinarie. si aut fiat p
iuriū indeliberate quātūcūqz
fiat frequenter. cum actus meri
torius requirat q fit plene hūa
nus: et ita ex deliberatiōe plena
et dmeritorius nō minus reqrat.
idē n̄ ei deus ē pñior ad punien
dum qz ad pmiandū: pōt dei q
illō piuriū ideliberatū etiā quo
tientiūqz iteratū n̄ ē p̄m mōta
le. Notādū tñ q vtuosus breuez
h3 deliberatōez. q nō v̄r dlibera
tio: quia habet prudentiam ma
gnam et promptus est ad delibe

randuz quasi in t̄pre imceptibili
li. Ita posset aliquis ex habitu
opposito prudentie acquirere fa
cultatē deliberādi p̄mpte de op
posito quasi in t̄pre ipceptibili .
et illa deliberatio sequēs habitū
esset sufficiens ad rōnez peccati
sicut consimilis deliberatio i bo
no esset sufficiens ad rōem meri
ti non ergo distingo quantum
ad rōez peccati mortalis. quātū
ad raritatē et frequētiā piurij: s3
inter deliberatōez et indelibera
tionem ita q dliberatō cōcurrēs
reddit p̄c̄m mortale. et hoc siue
vnica siue ex cōsuetudine. et inde
liberatio excusat siue semel siue
quotienscūqz hec sco. **I**dem te
net d̄ mendatio ad hoc q fit mō
tale vel ueniale. vide ēt de hoc
supra secundo p̄cepto p totum. **g**

Quantū ad tertiu p̄ncipale q
ritur. utrū adducens deū i testē
ut sit in iuramēto assertorio ad
aliquid q talis credit esse uep .
licet non sit verū sed ad aliqd d̄
quo aliquā h3 opinionē et tñ ma
gis assentit opposito peccet mor
taliter: **R.** sco. vbi prius sup ter
tio dicens dico q ille cui iurā
aut accipit ex lege positua: aut
ex cōsuetudine iuramantū. tāqz
simpliciter assertiuū iurati. aut
nō tāqz simplr assertiuū sed pba
biliter inductū ad credēdū iura
mēto. Primo mō dico q iurās
quocunqz dubium hoc ē q non

est simpliciter certū et deliberate peccat mortaliter. quod ad confirmandum id quod asserit simpliciter esse certū et uerū deū testem inducit cum non sit simpliciter certū. et hoc modo debent intelligi omnia iuramenta illorum qui aliquid iurant in iudicio pro quo sententia aliqua consuevit fieri quod sententia omnino non deberet fieri nisi illud asseritū esset simpliciter certum ubi gratia. Sententia mortis non debet fieri nisi pro crimine certo ergo iurans istū esse criminis cum non sit certus quantuncumque tamen probabiliter coniecturet eū esse talem et hoc iurans in tali foro ubi ex lege positua uel consuetudine sequitur damnatio ad mortem peccat mortaliter consimiliter in foro quocumque ubi ex hoc quod aliquis conuictus punitur rātes uel iuramenta adēnat tāquam reus simpliciter ubi non tamen fit irreuerentia nōi dei contra p. p. me tabule sed est punitus quod nocuū

b proximo. Et si dicas est utile rei publicae. alioquin mali nimis multiplicarētur. R. dñs deu. xvj. Iuste quod iustum est exequis sunt enim quaedam mala quae non sunt puniēda per homines sed relinquēda iurisdicōi diuine puta omnia in quibus homo ut homo non potest sufficere docere ueritatem eo modo quo debet doceri ad hoc ut iuste ferretur sententia debita positua nec in istis sunt soli testes culpabiles sed etiam iudex si tamē

ipse sciat quod ex consuetudine testes non testificantur sub iuramento sed sub credulitate. tunc ei non debet iste ferre sententiam qualis esset ferenda si culpa esset simpliciter probata coram eo. scit enim ex consuetudine culpam non esse sufficienter probatam coram eo ut tali pena puniatur si autem ex lege positua habeatur uel consuetudine quod iurat non tenetur deponere de certitudine sed de credulitate tunc etiam iurans non peccat. dummodo ex signis probabilibus coniecturet propter illam magis quam aliam sic habet de scrutinio in ordine faciendo ca. unico. In promotionibus quae talibus siue ad quoscumque dignitates per electiones aut ad ordines aut etiam in alijs collegijs puta uniuersitatibus ad collegium in religionibus ad prelatos uel actus alios si consuetudo approbata habet per rōnes rōdētū sub iuramento prebito uel sub fide data uel sub obedientia pmissa non debent intelligi nisi de credulitate quantum potest humana fragilitas nosse. et quod rōdens non nouit indignitatem in eo debent omnes tales responsiones intelligi secundum consuetudinem communem. nec respondentes peccant in aliquo quia consuetudo est uel lex positua quod talis testificatio de credulitate sufficit et ita fit in fauoralibus. Uniuersaliter autem siue in fauoralibus siue in odiosis iurans de

illo cuius oppositum magis creditur quā aliud iurans etiam dicitur illo quo simpliciter est dubius. id est non magis assentit vni parti quā alteri peccat mortaliter quia adducit deū tanquā in testes istius quod neutro modo est sibi certū quod debet esse certū. potest enim plurimum esse absque mendaciis. puta si aliquis simpliciter dubitans iurat primum. de quo dubitat quā forte dicendo non mentiretur: quod non habet oppositū in mente. aut saltem in aliquo casu: ubi iurans tenetur esse certus peierat si non est ibi certus. et tamen si illud assereret sine iuramento credens illud plus quā oppositū non mentiretur periculosū. est ergo frequenter habere iuramenta in ore. quod in multis sermonibus sine iuramento: nec peccaret quis vbi addito iuramento peccat quis et grauius si fiat ex deliberatione propter quod est utile illud consiliū matthei. v. sic sermo vester est. non non. hec dicitur Sico.

Sequitur nonum preceptum.
Non concupisces uxorem proximi tui.

Preceptū nonū. Non concupisces uxorem proximi tui. exo. xx. et du. v. B. mandato: et sequenti homo in seipso ordinatur in affectibus. **S**ed quod scientia seu noticia precedit affectū et carētia

scientie necessariorum: que vocatur ignorantia. causa est multorum peccatorum. Idcirco primo dicenda sunt de ignorantia tria principalia. primo quid sit et quid sciri tenemur et quotuplex est. secundo quomodo est peccatum quomodo auget vel diminuit peccatum.

Tertio quomodo periculosa sit ignorantia. **Q**uantum ad primum notandum quod necessarium est de ignorantia tractare. quia ignorantia est quilibet peccatum mortale. et scire est per consequens in precepto patris per illud matthei. xv. (Esuriui et non dedistis mihi manducare.) Et statim dicent heredi. vbi vidi matrem. Esurientem quasi dicerent. Ignorauimus te pasceri in pauperibus sex christus dicit. quod diu non fecistis vni de minoribus istis: nec mihi fecistis: et iteque discedite a me maledicti in ignem eternum.

Idem per. i. corin. xiiij. (Ignorans ignorabitur: sed qui ignoratur a deo est priuatus signo caritatis: et damnatur cum fatui: virginibus quibus christus claudit iam ianuam dicens nescio vos) Idcirco orat. ps. (Olieta iuuentutis mee et ignorantias meas ne memineris) **S**ecundo notandum quod ignorantia que est peccatum est priuatio scientie debite quam quis potest habere et scire tenetur. dicitur quod potest habere quia si est impossibile excusat: quia municibilis. dicitur debite quia si non cadit sub obliuio: non est peccatum. **T**ertio notandum

§ iiij

q̄ ex debito tenē diuersi diuer
 sa scire. sunt aut̄ septem q̄ quilibet
 adultus scire tenetur aut opam
 dare ad talia addiscendā. P̄ria
 tria poit̄ tho. circa d̄ decē p̄cep
 tis. P̄rio quilibet tenē scire cō
 denda que in simbolo tenent̄ ⁊
 docentur d̄ quibus primo p̄cep
 dictum est. ca. ij. Secundo desi
 derāda que de orōne dñica etiā
 in primo p̄cepto dicta sūt. Tē
 tio opanda que docent homines
 leges. est enīz homo sub triplici
 lege. scz sub lege nature. diuina
 ⁊ sub positiaua. Lex nature nihil
 aliud est quam lumē intellect⁹
 nobis infusum a deo p̄ q̄ cogno
 scimus quid uitare. q̄due agere
 debeamus. Et hanc dedit nobis
 de⁹ i creatione a q̄ multi p̄ igno
 rantiam se excusari purāt. unde
 ps̄. Multi dicunt quis ostendit
 nobis bona. R̄ndit dauid. s. si
 gnatum est super nos lum̄ uultus
 tui dñe hec lex in oibus est. In
 deis paganis ⁊ xpianis. Et incli
 nat ad talia ⁊ similia que uultis
 suple. fm̄ rationē rectā ut faciāt
 uobis suple. ex debito homines
 eadem facite eis. ⁊ que non uul
 tis suple. fm̄ rationē rectā uobis
 fieri suple. indebite aliis ne faci
 atis. om̄ne bonum ē faciēd̄ nullū
 malum ē faciēd̄ ⁊ silia d̄ qb̄ 20.
 ij. gētes q̄ legem sup̄ scriptam n̄
 hnt̄ naturalit̄ ea que legis sunt
 faciunt h̄ modi legem nō hnt̄es

ipi sibi sunt lex q̄ oñdunt op⁹ le
 gis scriptuz i cordibus suis testi
 moniuz reddente illis conscientia
 ipoz. Sc̄do est quilibz sub lege
 dina q̄ traditur in scripturis sa
 cris. noui testamenti precipue iē
 q̄ sūme nec̄arium est scire d̄cē p̄
 cepta ad que scienda ut dicit cā
 cellarius in triptito tenetur qui
 libet p̄ se uel p̄ alium talem dili
 gentiam apponere pro cōsuatōe
 uite spūalis quam pro cōsuetōe
 pal̄ sustentatione poneret ⁊ eo
 maiōem q̄ imortalis aīa ē p̄stā
 tiō corpe. ratio est q̄ sine p̄cep
 toz notitia nullus conueniēter
 p̄ca uitare p̄t aut ab eis resurge
 re. horum enim ignorantia ex d̄
 siderio pueniens non excusat. s̄z
 accusat ⁊ cōdemnat. Tēro quili
 bz homo ē ēt sub lege positiaua
 ecclie. un̄ tho. i. iiii. di. xl. ar. ult⁹
 di. Ecclie p̄ceptū habet eadē uiz
 obligādi sic dñū p̄ceptuz. unde
 luce. x. qui uos audit me audit
 ⁊ qui uos spernit me spernit. Ta
 lis lex pronunciat̄ in parochi
 is die dñico. d̄ ieiunando. festi
 uādo ⁊ excōicatos uitādo. Itē
 in die palmarū quando iudicat̄
 quis non debeat communicare.
Dubitat̄ur hic utrum leges d
 hūane iponant hōi necessitatē
 q̄ntum ad for̄ d̄scie siue sint iu
 ste siue iniuste. R̄ndet tho. j. ij
 q. xcvi. ar. iiii. leges imposit̄e hu
 manit̄ uel sunt iuste uel iniuste

si quidem iuste sint habent vim obligandi in foro conscientie a lege eterna aqua deriuantur. un̄ p̄v. viiij. (per me reges regnant et lege conditores iusta decernunt.) Dicuntur autem leges iuste et ex fine quoniam scilicet ordinantur ad bonum commune et ex auctoritate quoniam scilicet lex data non excedit potestatem ferentis et ex forma quoniam secundum equalitatem proportionis imponunt subditis onera ad bonum communitatis. Cum enim homo sit pars multitudinis quilibet homo hoc ipsum quod est et quod habet est multitudinis sicut et quilibet pars est id quod est totius. unde et natura aliquod detrimetur infert parti ut soluet totum. Et sic hoc lege huiusmodi onera proportionabiliter ferenda imponentes iuste sunt et obligant in foro conscientie et sunt leges legales. In iuste autem sunt leges dupliciter uno modo per contrarietatem ad bonum humanum. contrarietas predictis scilicet uel ex fine. sicut cum aliquis presumens leges imponit onerosas subditis non pertinentes ad utilitatem communem. scilicet magis ad propriam cupiditatem aut gloriam. uel etiam ex auctoritate sic cum aliquis legem fert ultra commissam sibi auctoritatem siue potestatem. uel etiam ex forma. puta cum inaequaliter onera multitudinis dispensant etiam si ordinantur ad bonum commune. Et huiusmodi sunt magis inuoluntarie quam

leges. Tales non obligant in foro conscientie nisi forte propter uitam dum scandalum uel turbationem propter quod etiam homo iuri suo cedere debet secundum illud. matth. v. (Qui te angariauerit mille passus uade cum eo alia duo et quod abstulit tibi tunicam. da ei et pallium.) Alio modo leges possunt esse iniuste per contrarietatem ad bonum diuinum. sicut leges tyrannorum inducentes ad idolatriam. uel quodlibet aliud quod est contra legem diuinam. Et tales nullo modo licet obseruare. Quia sic dicitur. actu. iiii. (obedire oportet deo magis quam hominibus.) h. tho. **S**ed qualiter peccant leges iniuste statuentes? R. Ray. in summa Qui condunt leges iniquas uel statuta contra legem dei uel contra libertatem ecclesiasticam ut solent facere plerique principes et ciuitates circa usuras soluendas uel non repetendas coram iudice ecclesiastico. et multa alia equipolentia ipso iure non ualent leges sue contra maiorem scilicet deum. Facientes igitur et conscientes peccant mortaliter et heredes eorum nisi destruant. nulla consuetudine obstante imo nisi amoveri nisi tales leges obmiserint: excorcati sunt. Item quod damnificati sunt occasione talium legum tenentur statuentes et heredes eorum ad restitutionem. Tenentur etiam in solido: quod iduxerit principem ad condendum tales

leges. Item oēs obseruātes pec-
cāt mortaliter ⁊ tenēt ad f̄stitu-
tōem oīm eorū q̄ taliuz legū oc-
casiōe lucrati sūt. hec d̄ sū. ioh̄.

g l. ij. Quarto scire tenentur sin-
guli hoīes di. tho. j. ij. q. lxxvij
ar. ij. ea q̄ ad eorū statum perti-
nēt uel officiū. ut religiosus ea
q̄ sūt f̄ligionis sacerdos .eps. iu-
dex. Rabinus .artifex .mechāi-
cus. ⁊ filēs ea q̄ ad eorū offici-
um p̄tinēt sine quorūz sciētia n̄
p̄t q̄q̄ debitum actūz exercere.

h Quinto quilibz scire tenetur ali-
quid tpe quo uult eucaristiā re-
cipe. an sit sine p̄ccō mortali ul̄
non q̄a alias indigne māducās
sibi iudiciūz manducat ⁊ bibit.
d̄ qua sciētia loquitur apostol⁹
j. cori. xj. (Probet autem seipz
hō. ⁊ sic d̄ pane illo edat) id est
examinet p̄ discussionē conscien-
tiāz suāz que. q̄liter fieri opteat
habes supra. iij. p̄cepto de cōmu-
nionē. Et ut cancellarius dicit
tractatu de pollutōe nocturna.
sufficit talis certitudo qualem
in materia morali consueuimus
expetere q̄ certitudo uocatur mo-
ralis siue civilis. Et ad hāc cer-
titudinē. moralē sufficit ut plu-
rimuz q̄ si hō accedēs ad missā
celebrādā discussit consciētiaz
suā sic fecisset p̄ magna re lu-
cranda. aut incommodo graui
euitando. Et q̄ non sit sibi cōsci-
us post hāc discussionē de p̄ccō

mortali. aut de p̄posito peccan-
di mortali. Qd̄ insup nō noscat
se aliquō impedimentum legiti-
mū p̄ excōmunicatiōē aut irre-
gularitatē h̄re. hec ille. ad idēz
tradit idem tres regulas in suo
triprito quas habes supra de sa-
cramento penitentiē. **Sexto**
quolibz tenetur scire b̄nficia māi-
festa sibi a b̄nifactorē suo ipta
q̄ alias uiciūz ingratiūdinis f̄-
currit. ubi p̄mo notandū q̄ opō-
tet p̄ virtutē gratitudinis b̄nifa-
cienti aliqd̄ retribuere. quō fieri
neq̄t nisi b̄nficiū agnoscat. ut
p̄bat tho. in. iij. di. xxij. Et. 2. 2.
q. cvi. ⁊ sequēti. q̄ quis iste qui
donat liberaliter : non intendat
debitorē constituere illuz cui q̄-
tis donat debito civili seu lega-
li. uidelicz ut pacto firmetur qd̄
tū p̄ tanto tribuatur. tū cōstituit
eum debitorem debito morali
seu honestatis qui ad virtutē q̄-
titudinis pertinz retributiō q̄ fit
ex solo debito honestatis quam
scz aliquis s̄ponte fac̄ rē. **Secūdo**
notandum q̄ tres sūt gradus nō
dico spēs gratitudinis. **Prim⁹** ē
q̄ hō b̄nficiū acceptū r̄cogno-
scat. **Secundus** q̄ laudz ⁊ gr̄as
agat. **Tercius** q̄ retribuat p̄ lo-
co ⁊ tpe s̄m suā facultatem.
Sed dubitatur utz quis plus
teneat ad grates reddendas dō
penitens q̄ innocēs? **Rii. tho. i**
.iij. di. xxij. 2. 2. 2. vbi p̄us. gr̄az

actio respicit ⁊ quantitatem doni ⁊ modum gratuite dationis. Et ex utroq; mensuram recipit qz tam maiori dono quam magis gratie dato maior gratiarum actio debetur. Considerando ergo quantitatem doni. sic innocens magis tenetur. Tamquam magis donum ei datur videlicet innocentia quam sit restitutio iustitie. Tum etiam quia magis continuatur gratia in eo ne cadat ceteris paribus. absolute loquendo de primo dicit. Aug. ij. confes. **Q**uis hominum cogitans suam infirmitatem audet uiribus suis attribuere castitatem atque innocentiam suam ut minus amet te. quasi minus fuerit ei necessaria misericordia tua donans peccata conuersis ad te. ⁊ subdit. Et ideo tantummodo imo amplius te diligat: quia per quem meridet tantis peccatorum meorum languoribus exiui per eum si uideret tantis peccatorum languoribus non implicari de seculo dicit ibidem gratie tue deputo: ⁊ mie tue quod peccata mea tamquam glacies soluisi gratie tue deputo ⁊ quecumque non feci mala. Quid enim non facere potui ⁊ omnia mihi dimissa esse fateor: ⁊ que mea sponte feci mala. ⁊ que te duce non feci. Alio modo potest dici maior gratia quam magis datur gratis. ⁊ secundum hoc magis tenetur ad gratiarum actiones penitens quam innocens. quam magis gratie datur id quod ei datur a

deo. Cum enim dignus esset pena: datur ei gratia. ⁊ sic licet illud donum quod datur innocenti sit absolute consideratum maius tamen donum quod datur peccatori est maius in operatione ad ipsum. si cut etiam paruum donum pauperi datum ei est maius quam diuiti magnam. Et quia actio circa singularia sunt in his que agenda sunt magis consideratur quod hic est uel nunc tale. quam quod est simpliciter tale: ut dicit philosophus. iij. eth. de uoluntario ⁊ inuoluntario. Unum luc. vij. **C**ui plus dimittitur plus diligit. Tertio notandum quod multis tenemur gratie esse. Aliqua predebetur retributione. Primo deo. Secundo parentibus. Tertio plaris spiritualis. Quarto prelati temporalibus. Quinto alijs qui nobis bene fecerunt. Et in prefatos quattuor adhuc sunt noue genera hominum quibus possunt uideri quod beneficia eis essent totaliter subtrahenda ⁊ tamen sunt eis comunicanda in parte uel in toto. Prime qui dant cum contumelia ⁊ tarditate uel cum tristitia. nam boni animi est ut magis attendat quod ad bonum quam ad malum. Et ideo si aliquis beneficium dedit non eo modo quod debuit non omnino debet recipiens a gratiarum actione cessare. minus tamen quam si modo debito prestitisset. quia ut seneca dicit li. ij. de beneficijs. Multa celeritas. fecit multum abstulit mora. Secundo de istis qui

aliq̄ bñficiā dant pp̄ suaz utili
tatem de q̄bus dicit sene. li. vj. de
beneficijs mltuz interest utz ali
q̄s beneficiū nobis det sua cā. an
sua z nra. ille qui totus ad se spe
ctat z nobis pdest qz aliter sibi
pdesse n̄ p̄t eo loco mihi hñdus
uideť q̄ q̄ pccōri suo pabuluz p
spicit. si me in cōfortiuz admisit
si duos cogitauit. ingratus suz z
iniustus nisi gaudeo hoc illi p
fuisse qđ pderat mihi. sūme ma
lignitatis est nō uocare benefici
um nisi qđ dātē aliquo icōmodo
afficit. Tercō de istis q̄bus nō ē
necessariū ut eis aliqđ detur ut
diuitibus? Rñ. fm sene. li. ij. de
beneficijs. Quod q̄ntūcūqz q̄s fe
lix sit tñ p̄t sibi fieri recompēsa
tio beneficij p̄ exhibitōem reue
rentie z hōris. unde di. p̄hs. viii
et̄hi. Quod super excellenti debet
fieri hōris r̄tributō indigenti au
tem retribu tō lucri. z. v̄li. di. se
ne. Reddere possumus felicib⁹
fidele cōsiliū. assiduā cōuersatio
nē. smonē cōez z sine adulatōne
iocūdū ēť qđ gratus beneficiū ac
cipit. ut dicit libro. ij. Primam
eius pensionem soluit quaz gra
te autem ad nos beneficia pue
nerint iudicemus effusis affecti
bus q̄ non ip̄o tñ audiente. sed
ubiqz testemur. hec ille. Quāto
de peccatoribus. Naz si iste qui
beneficiū dedit in peius muta
tus est. debet tamen sibi fieri

r̄compēsatio s̄z statū isti⁹ ut scz
ad v̄tutē r̄ducatur. si sit possibi
le si aut sit insanabilis pp̄ mali
ciam. tūc alter ē effectus qz pri
us erat. z iō non debet ei r̄cōpē
satio beneficij: sicut prius. At tñ
q̄ntūcūqz fieri pōt salua hōesta
te mēoria dz h̄ri p̄stini beneficij
ut patet per p̄hm. ix. et̄hi. Sex
to de seruis respectu dñorum?
Rñ. sene. li. iiij. de bñficijs. quā
diu suus p̄stat q̄ a seruo exigē
solet. ministerium est. ubi plus
qz a suo n̄cē est: bñficiū ē. z iō
seruis ultra d̄bituz faciētib⁹ gra
tie sunt habēde. Septimo de i
gratis ubi distinguēdū ē. **N**a
in ingrato duo pēsanda sūt. Pri
mo qđē quod dign⁹ sit ip̄e pati z
sic c̄tum ē q̄ mereť bñficiū subf
ctōem. Alio mō cōsiderādū ē qđ
oporteat. s. bñficiū facē. Prio
nāqz nō dz esse facilis ad īgritu
dinem iudicādaz. qz frequēť ali
q̄s ut di. sene. q̄ non reddit: n̄ sp
īgrus est. qz forte non occurit ei
facultas. Aut debita oportuni
tas reddendi. Secundo debz tē
dere ad hoc quod d̄ īgro gruz fa
ciat. qđ si nō p̄t primo bñficō fa
cere. forte faciet secundo. unde
luce. vj. ((Altissimus benignus ē
sup ingratos z malos)) Si uero
ex bñficijs multiplicatis in gra
titudinem augeat z peior fiat
debet a beneficiorum exhibitio
ne cessare. Octauo de isto cui

beneficium impensum inutile fore
aut nocuum si sibi fieret: **R**ndē
Recōpensatio beneficii precipue
pendet ex affectu. Et ideo eo modo
debet fieri recōpensatō. q̄ magis
sit utilis. si tñ postea p̄ eius incu-
riam i dānum ip̄i v̄ratur nō ipu-
tatur recompensanti. **S**z qd si
quis iuuat aliuz peccando tenet
ne gratus esse: **R**n̄. th̄o. gratitu-
do respicit beneficium. Ille autē q̄
alicui auxiliatur ad peccanduz
nō confert beneficium sz magis no-
cumentum. z iō non d̄betur ei ḡ-
tiaz actio nisi forte p̄pter uolū-
tatem si sit deceptus dum credi-
dit adiuuare ad bonum z adiu-
uit ad peccādum. sz tūc n̄ debet
recōpensatio tal ut adiuuet ad
peccādum: q̄ hoc nō esset recō-
pensare bonū sed malū qd contrari-
atur gratitudini. Nono an sibi
quis debeat beneficium p̄stare:
R. q̄ respectu sui non est prop̄e
beneficiū sz methaphorice. In q̄n-
tum v̄z fm̄. p̄hm̄. v. et̄h̄. accipi-
untur diuerse partes hoīs sic di-
uerse persone (uñ miserē aime-
ne placēs deo) **Ec̄c̄. xxx.** **Q**uā-
to notādum q̄ multi sūt ḡdus in
gratitudis. Primus in eo q̄ n̄ f̄-
tribuit beneficium acceptū ope
aliquali. Secundus in eo qui
retribuit benefico mala. Terti⁹
in eo qui dissimulat quasi nō de-
monstrans se beneficiuz accepisse
ut uerbo non ḡtes referens nec

laudans. Quartus i eo q̄ benefi-
cium uitupat. Quintus in eo q̄
non recognoscit siue per obliuio-
nē siue quocūq; alio mō. **I**stelli-
ge nō quidez d̄ obliuione que p̄-
uenit ex naturali d̄fectu quia il-
la nō est p̄cm̄ quia non subiacz
uoluntate. sed de illa q̄ ex negli-
gentia prouenit. De q̄ sene. iti. d̄
beneficiis apparet. Ilum non se-
pe d̄ reddendo cogitasse. cui ob-
texit obliuio. hic quintus grad⁹
respectu precedentium est ḡuil-
simus. **S**extus est in eo qui b̄n-
ficiū q̄si maleficiū reputat.
primi duo oponuntur. Terti⁹ ḡ-
dui gratitudinis supra recitato
medii duo. secūdo z ultimi duo
primo. **E**st alius modus ingra-
titudinis improprie dicte quan-
do quis beneficium recipit z ig-
rat quis dedit. non enim tal̄ pec-
cat nec ingratus ē sibi beneficiū nō
recōpensat. dūmodo sit patus b̄n-
ficiū recompensare si noscat.
Est autēz laudabile quūq; ut ille
cui datur beneficium ignoret q̄
prester. **T**um propter inanis glie
uitationem. sicut beat⁹ nicola⁹
aurū in domum uicini sui furtiz
proiciēs qz uitā noluit hūanū
fauorem. **T**ū etiāz qz in b̄ ip̄o ā-
pl̄⁹ beneficium sc̄it qz cōsultit uere-
cūdie ei⁹ q̄ beneficium accipit. **J**ō-
señ. ii. de beneficiis interdum qui
iuuatur fallendus ē ut habeat
nec a quo cepit sciat. **Q**uinto

notandū q̄ ingratitudo aliq̄n ē
p̄m mortale. vii. ij. thi. iij. (pen
tibus nō obediētes ingrati scele
sti) ē et aliq̄n veniale. nā ut tho.
v̄ supra .d. q. cvij. Ingratus d̄r
aliq̄s dupl̄r vno° p̄ solā omisiōz
puta qz n̄ recoḡscit vel n̄ laudat
l̄ n̄ retribuit vices p̄ b̄nficio ac
cepto. z hoc n̄ ē semp̄ mōtale qz
debitū ḡtitudinis ē ut supra d̄z
ē ut hō et liberałr tribuat ad qd̄
n̄ tenet. z iō si illud p̄termittit n̄
peccat mortaliter. ē tñ peccatū
ueniale : qz hoc puenit ex negli
genia qdā aut ex aliq̄ dispositō
ne hois ad virtutē pōt tñ ctinge
re q̄ et talis ingratitudo sit p̄z
mortale l̄ pp̄ interiorē cōtēptum
vel et pp̄ cōditōez eius q̄ subtra
bitur b̄nfico q̄ ex necessitate ei
debetur : siue simpliciter : siue in
aliquo necessitatif cāu. Alio mo
do dicitur aliquis ingratus .q̄a
non solum pretermittit implere
gratitudinis debitum. sed etiaz
contrarium eius agit. z hoc etiā
sm̄ conditionem eius q̄ agitur.
quandoqz ē peccatum mortale
quāqz veniale. sciendū tamen qd̄
ingratitudo que puenit ex pec
cato mortali habet p̄fectaz inḡ
titudinis rōez. Illa vō q̄ puenit
ex p̄co veniali ip̄fectā. Nec oia
ab initio illius materie de grati
tudine s̄ d̄ mente tho. vbi pus.

Capitulum secundum.

Septio d̄z q̄libz scire ali
q̄bz suas infirmitates z
misias. qz al̄ superbirz
vñ Ber. sermōe. xxxvii
sup̄ cā. Nemo absqz sui cognitō
ne saluāi pōt d̄ q̄ nimiz m̄ salu
tis humilitas oritur z timor dñi
qui z ip̄e sicut iniciū ē sapie. ita
z salutis. nēo dico absqz illa co
gnitōe saluāi .qui tñ eratē h̄z : z
facultatē cognoscendi qz p̄pter
parulos loquor. z pp̄ fatuos qz
ruz alia ē ratio. Quid si ignoras
deuz poterit ne spes esse salutis
nec hoc quidē nec ei eū potes a
mare quē nescias aut habē quē
non amaueris . Noueris proin
de te ut deuz timeas noueris ip̄
suz ut eque ip̄m diligas. In alte
ro initiaris ad sapientiam . In
altero z cōsumaris. quia iniciū
sapie timor dñi z plēitudo legis
ē caritas. Taz ergo utraqz igno
rantia cauenda est tibi quoni
am sine timore z amore dei sal
uus esse non potes. Et quemad
modum ex noticia tui veniet in
te timor dei. Atqz ex dei noticia
dei itidē amor .sic econtrario de
ignorantia tui supbia .z de dei
igrantia desperatio. tui ḡ igran
tia : z dei maxime fugienda ē h̄
de ber. **A**d cognoscenduz aut
se notāda sunt tria p̄ncipaliter.
Primo quanti sint defectus no
stri. Secūdo cur taz difficile sit
būiliare se. Tertō quō sub oibz

nos debemus hūiliare. Quātū ad primum notāda sūt tria. Pri-
mo de antecedentib⁹ peccati actua-
lis malitiam. Secūdo d̄ ipso pec-
cato. Tertio de cōsequētib⁹ ma-
l. De primo aduerte q̄ p̄mū n̄z
fūdatūm est nibilitas ⁊ ua-
nitas ex pte n̄a. Quia sicut cor-
pus nostrū habet p̄m. ⁊ m̄m
Sic ⁊ aīa similiter p̄m ⁊ ma-
trem quodammodo habet. In aīa
enim duo sunt uicē ea q̄ sūt bōa
⁊ perfectōis ⁊ illa a solo deo p̄e
emanauerunt. Et ea que sunt ī
perfectōis ⁊ illa a m̄e nostra
q̄ est nibilitas pueniūt de utro
q; d̄r ioh̄. j. ((Oīa p̄ ipsum facta
sunt. ⁊ sine ipso factum ē nihil))
Primum ē dei. non nostri nisi ī
q̄ntum deus dedit secūdū illd̄ ta-
cobi. j. ((Omne datum optimū ⁊
oīne donū p̄fectum d̄ sursum ē d̄
scēdēs a p̄e luminum uolūtarie
enim genuit nos uerbo neritatis
ut simus incium aliquid creatu-
re eius.)) uñ viii. parisi. li.º. suo
de aīa. Et m̄gr li.º. de caus. Et
alber. super eodē probāt imo de
mōstrant q̄ cū deus sit solus un⁹
⁊ unicus fons essendi bonitatis
scie potētie ⁊ similituz perfecti-
onū. Idcirco nullibi alias inue-
nitur in q̄cūq; creatura esse bo-
num. uirtus. scīa ⁊ talia h̄ modū
nisi a p̄mo fonte habeat. uñ di-
cit saluator. ((nemo bon⁹ nisi so-
lus deus.)) uñ creature oīnes sūt

solum carnalia q̄daz p̄ q̄ ad nos
fluunt dina dōa. Exemplū d̄ uni-
co fōre mundi ex̄it e. nullus tūc
a q̄m hēret nisi de isto fonte. ali-
u. i. exemplum ē de sole q̄ ē fōs lu-
minis. Aer igit̄ non illuminat ⁊z
lumen defert. Aliud exemplum
de unico diuite oibus existētib⁹
miseris pro tunc nullus diuitias
haberet nisi ab eo q̄ per nuntios
dona dirigeret. unde apo. i. thi.
i. ((egi seculorū immortalī inuisi-
bili soli deo honō gloria)) Exem-
plum similē de unico sapiēte po-
tes applicare. s̄m uidelicēz nihil
ē p̄cise n̄m cum omnibus ip̄fec-
tionibus nihilum sequentibus.
Et ē s̄m tho. p̄mū fundamētum
oīm n̄az opatōnum in q̄ntū sūt
ip̄fecte ⁊ deficientes ⁊ mōstruo-
se ut probat dñs alber. in li.º. suo
de causis hoc. p̄s. uidit cum ait
((Ego autem tanquam nihilum a
te te uerūtū uniuersa uaitas om-
nis hō uiuens)) s̄ expt⁹ est sapiē-
tissim⁹ salomō cui⁹ p̄mū uerbuz
li. eccl̄as. ē illd̄ ((Vanitas uaita-
rum ⁊ oīa uaitas.)) sup̄p̄. sūt ecce-
m̄ ⁊z quid de bonis a deo sēserit
occludit in ultri⁹ v̄bo eiusdē libri
((s̄nem loquēdi oītes parit̄ audi-
am⁹. Deū time. ⁊ mandata eius
obserua. hoc est omnis hō. Cun-
cta que fiunt. adducet in iudi-
cium p̄ oīni errato siue bonū sit
siue malum)) ¶ Ubi noranduz ē
q̄ ubicunq; nos inspicim⁹. tūc

reperimus nos nihil esse. In no-
 bis. n. quicquid considerare possumus
 v3 fieri. esse. cogitare. uelle. 2 o-
 perari. cum perficere. Quorum
 nullum est ex nobis in quantum aliquid
 boni ibi est: sed in quantum defectuo-
 si ibi aliquid est. de fieri. p3 pmo 20.
 .viij. (uanitati creatura subiec-
 ta est). unde creare diffinitur p a-
 liquid de nihilo facere de secun-
 do v3. esse. gall. vi. (qui se existi-
 mat aliquid esse cum nihil sit ip-
 se se seducit) Et sicut greg. Omnis
 creatura in quolibet instanti in
 nihilum decideret nisi manu dei
 subsisteret Isa. xl. (omnes gentes
 quasi non sint sic sunt coram deo 2. q.
 nihilum. 2 inane reputate sunt ei
 )) de tertio v3 cogitare. ij. corin.
 .iij. (non sumus sufficientes cogi-
 tare aliquid a nobis quasi ex nobis.
 )) de quarto 2 quinto. s. uelle 2 pfi-
 cere phili. ij. d' op'at' i nobis uelle
 2 p'ficere. isa. xxvi. (omnia ei opera nostra
 operatus es domine) Et si uelle ha-
 bemus tamen 20. vij. dicitur. (uel-
 le adiacet mihi perficere aut bo-
 num non inuenio)) de facere p3 io. xv
 ((sine me nihil potestis facere))
 Ex quo p3. Primum quod pro nihilo no-
 stri saluamur. ps. lv. (pro nihilo
 saluos facies illos) nec desperare de-
 bemus. q2. ij. cori. iij. fiduciam ta-
 lem habemus per christum ad deum
 non quod sufficientes simus cogita-
 re aliquid a nobis. quasi ex nobis.
 sed sufficientia nostra ex deo est.

(Et plena est scriptura quod in deo
 spe ponamus unde Osee. xiiij.))
 perditio tua israhel ex te tantum
 modo in me auxilius tuum. Ad
 idem christus Joh. xv. (ego sum vi-
 tis uera. 2 pro meo agricola est.)
 2 post pauca. uos palmites. qui
 manet in me 2 ego in eo hic fert
 fructum multum: quia sine me
 nihil potestis facere. (Si quis
 in me non manserit. mittetur for-
 ras sicut palmes 2 arefcet)) hec
 duo v3 cognitio tui 2 dei se cau-
 se uere deuotionis secundum tho-
 mam. Iterum uere humilitatis
 hec quicunque frequenter cogita-
 ret de nihilo nostri omnia uicia
 faciliter uitaret. quid enim sup-
 biret qui nihil habet nisi nihil.
 Quid auare cuperet cuius om-
 nia bona sunt dei. quid uolupta-
 ti operam daret. qui se per pec-
 cata in nihilum tendere crede-
 ret secundum augustinum. quando ira
 sceritur. qui deus iuste permitte-
 re omnia credit. 2 se reum cog-
 scit. quid denique torpebit qui se
 omnibus bonis priuatus credit.
 Sed norandum est ualde quod modi-
 cum proficit talia solo intellectu
 cognoscere uidelicet imperfectio-
 nes 2 mala nostra nisi etiam uo-
 luntatem moueamus ad con-
 temptum nostri. 2 ad deum per gratiam 2 adiu-
 torio recurramus cum gratia tua. 2 ad
 humilitatis signum 2 opera operum domini.

Secundo humiliari 2 scire debemus d

*qd huiusmodi dicitur de confusione dei huiusmodi cogitatio non potest proficere et in ista dicitur p' hanc dicitur
 q' si dicitur nos ipse operari in alio operari in huiusmodi cogitatio non potest proficere dicitur deus o ipse o filius o pater o spiritus
 in ad se referre deo q' q' ad hanc deo in se in se*

q̄ totaliter in peccato originali
 i utero aiati fuimus ⁊ nati. Est
 aut̄ peccatū originale carentiā
 originalis iustitiē cū debito ha
 bendi eā uel equiualens v̄z gra
 tiā quo p̄co originali sic ificimur.
 nā adā ⁊ eua in paradiso positi a
 dō receperūt donū originalis iu
 stitiē pro se ⁊ suis posteris iure
 hereditario. sub tali pacto ut si
 obedientes dō essent in suis mā
 datis ēt posteri idē donuz habe
 rent. Si non. tunc ip̄i ⁊ heredes
 dono originalis iustitiē priuati
 essent p̄petuo nisi dei filius recā
 peraret. Quia iustitia originali
 primi parentes ⁊ nos fuissēmus
 immunes a culpa. uirtutibus de
 corati deo lete seruientes. sine
 fame ⁊ siti ⁊ bruta nobis obedif
 sent. nihil nobis nocuissent. ⁊ tā
 dem sine mortis pena in celuz.
 trāslati fuissēmus. S̄z heu h̄ do
 num ip̄i pdiderunt p̄thoplasti.
 ⁊ nos eorū filii nati eodez dono
 caremus. Et idcirco s̄m aplm̄.
 Oēs nascimur filii ire ⁊ miserie
 ⁊ sic aiāmur nōduz nati. Tertio
 humiliari debemus pp̄ fomitez
 d̄ctum p̄ originale p̄c̄m. q̄ fomes
 ē quedāz adhuc relicta infectio
 oīa mēbra corp̄is ⁊ aīe iclinās
 ad uicia ⁊ a uirtutibus retrahēs
 non tā ē fomes iste peccatuz q̄
 originale p̄c̄m per bap̄tismi sa
 mentū xp̄i passione coopante d̄
 lectum ē. sed ē quedam debilitas

relicta in hoīe. boīe ēt iam sana
 to. sicut reliquie febris febre ces
 sante manent in artubus. ab ex
 pedito motu retrahentes ⁊ inez
 tiam quandā inclinantes corp̄
 sanatum hoc xp̄s in p̄bola tan
 git luce. x. vbi dicitur. ((Domo q̄
 dam descēdebat ab hierusalē i
 ierico)). i. de paradiso in terraz
 iumentorum. qui incidit i latro
 nes id est suafu d̄monū. qui spo
 liauerunt eum sup̄. gratuitis v̄z
 iustitia originali que quattuor
 aīe potentias p̄fecit uoluntatez
 iustitia intellectū prudentia. irā
 scibilem fortudine. ⁊ concupisci
 bilem temperantiam. ⁊ plagis i
 positis sup̄. naturalib̄ donis vul
 neratis abiecerunt semiuiuo re
 licto. vbi s̄m bedam. ⁊ tho. i. 2.
 .q. lxxxv. quattuor p̄ncipalia
 uulnera q̄libet aīa in originali
 p̄co mō contrahit. s. maliciā in
 uoluntate. Ignorantiā in itelle
 ctu. Infirmitatē in irascibili.
 ⁊ intempantiam i cōcupiscibili
 Per iustitiā enīz originalē p̄fec
 te rō iserioris aīe vires contine
 bat ⁊ ip̄a rō a deo perficiebatur
 ei subiecta. hec autē originalis
 iustitia subtracta ē per p̄c̄m pri
 mi hominis. Primo sibi. deinde
 hominibus ade filijs. ⁊ idō oēs
 vires aīe manent quodāmō p̄po
 ordine destitute. quo crdinātur
 naturaliter ad uirtutes p̄fa
 ctas ⁊ ad alias. Ipsa autem
 b

destitutio nature vulneratō dr.
 e. De secundo u3 de ipō pco in se
 z i ppiquis effectib⁹ sciēdū pmo
 qd peccare uel pcm habere est
 de se malum z turpe z ido a rōe
 recta nullo mō elligibile uelle e
 ni peccare fm āsel. cur d⁹ hō ē i
 finite fugibile cuilibet creatur
 rōnali. sed ad hūc sensum qz īfi
 nitum malū p qntiscūqz bōis cō
 sequendis uel malis effugiendis
 nunqz dz eligi uel acceptari nec
 rōnabiliter pt fieri ul' omitti tā
 imensa aut fugibilitas pci sur
 git ex eo tum qz malū d se tū ex
 imēsa ihonorabilitate di in z p
 oib⁹ fbus hōrādi. tū etiā ex idif
 pensabili dōbito nro et obligatio
 ne ad eius hōrē pcm siqdē ē de
 ihōratō. et r̄spectu tal' īfinite fu
 gibilitatis oia pca sunt eq fugi
 bilia. n̄ tñ oia pca sunt eque ma
 la seu graua: qz mortale ē q̄ui⁹
 ueniali. maliciam ei pci atrēdit
 penes hitū itēsiorez uolūtatis z
 crept⁹ dlcationemqz ul' difficul
 tatem. et laborem qm hēm⁹ in
 operibus qb⁹ deus ihōrat. Quia
 fz h spoliāmur donis affigimur
 pēis et i natuālib⁹ uulneramur
 et ledimur. fo malicia pci pz ex
 eo qz illud deus sapientissimus
 maxime odit imo nec diaboluz
 nec peccatorē odit. nisi pp pcm
 yñ sa. ii. (nihil odisti eoz q̄ feci
 sti) et qz āplius ē dūs nullū tam
 bonū bz am: cū. qn si peccet cffi

ci⁹ sibi ad mortē inimic⁹ ut pz
 angelis peccatibus q̄ i naturali
 bus erāt pulcherria pars mūdi
 et in petro eū negāte. et qz maxi
 mū v̄r ut pcm occideret deus fi
 liū suū uoluit occidi Ysa. liii. (p
 pp scelus ppli mei q̄ pcussi eū.)
 deū igit peccatū q̄si iratū cōstitu
 it et furibūdū fz illd. p̄r. (dñe ne
 in furore tuo arguas me) tertio
 patet pci malicia i eo qz nihil p̄
 nocet hōi nisi pcm fm illd qz ca
 nit ecclia nulla nocebit aduersi
 tas si nllā dñeē imqtas 20. viii.
 (scim⁹ qn diligētib⁹ deū oia co
 opāt i bonū) diabol⁹ ei si n̄ pec
 cam⁹ temprādo nobis fm bez.
 Coronas efnas fabricat homo
 inimicus psequendo nos purgat
 et aduersa cūcta v̄ritub⁹ roboāt
 De. iii. ulcz d̄ nocuūtis et effecti
 bus pci nō. q. xii. mala infert. q̄
 mala dūs ē maḡ boitate et cari
 tate erga nos ordinauit ut uis
 tot malis ad euz r̄deam⁹. Exem
 pli grā. Yste p̄ maxime duicef
 tur siltum diligere. qui pcurat
 ut ab eo fugientes filiū null⁹ bñ
 sed qlibet male tractat ad finē
 illum ut ad p̄em rediz. primū
 malū ē qz aia pz⁹ pulchrima oi
 um creaturaz ifra āgelū macu
 las tot p peccatū cōrabit quot
 peccata omittit ut declarat fm
 Thomam. i. 2. questione octua
 gesimasepta. Sicut enim in cor
 poralib⁹ macula dicitur quādo

aliquod corpus nitidum vel pul
chrū perdit nitorez ex contactu
alterius cōporis. sicut uestis. au
rū. argētū z similia . Sic in spi
ritualibus ē fit macula. quia a
nima duplicem nitore hz vnum
ex refulgentia luminis natural
rōnalis p quā dirigitur i suis ac
tibus. Aliū ex refulgētia diuini
luminis. s. sapientie et gratie p
quā hō pficitur ad bñ et decen
ter agendū. ē aut quidam cōtac
tus inherere aliqbus reb^o p amo
rem. Tum igitur hō peccat ihe
ret aliqbus rebus s lumen rōis
z dñe legis. vñ ipsum detrimētū
nitoris ex tali contactu pueniēs
macula aie methaphorice dici
tur. vñ ē de salomone dicitur ((
dedisti maculā in gloriā tuaz))
z ep̄. v. ((Viri diligite uxores
vras sicut xps dilexit eccliam z
semetipm tradidit pro ea ut illā
sanctificaret mundans eā laua
cro aque in vbo uite ut exhibet
sibi gloriosam ecclesiam nō hñ
tem maculam. neqz rugam))
Sunt aut triplices macule p̄ca
concomitantes. Et quelibz ista
rū multiplex. prima macula ē p̄
uatio nitoris aie. secūda disposi
tionis relicte p p̄ca. tertia vero
ē cōsuetudo peccandi inducta.
Secundū malū p̄ci ē q tollit
uitā aie. s. deū et gratiā et denu
dat uestibus uirtutum infusarū
s. vii. donis sp̄s sancti. Tribus

uirtutibus theologis et infusis
cardinalibus z moralibus cara
cteres aie vacuos facit z uirtu
tam acquisitaz habitus palliat
vñ apoc. xvi. ((beatus qui custo
dit vestimēta sua ne nudus am
bulet)) . Mat. xxii. s ueste nup
tiali ibidē. Tertius effectus p̄ci
ē q̄reatū quis incurrit id ē obli
gationē ad penā. una ē essentia
liter p̄cm sequens. v3 remorsus
scie h uel in morte z postea de
qua aug. i. cōfes. ((Iussisti dñe
z ita factū ē ut pena sit sibi oīs
animus iordinatus)) Et itez vte
z reuerte oia in latus z in tergū
z omnia inquierudo tu solus re
quies. Alia pena est aut eterna
in inferno. aut purgatorii pena
acerbissima. aut hic penitēs vi
ta p opera dura. z sic sunt qua
druplices pene. et carceres in q̄
bus p̄cm punitur. v3 scia. mōs.
infernus z purgatoriū. nam fm
p̄m culpe reordinatur p penas
Quartus effectus est q̄ p̄ca mi
nuunt inclinadē ad virtutes.
z promptificāt ad uicia similia
z alia. Et quattuor uulnera aie
per originale p̄cz contracta am
pliat. z dilatat actuale p̄cz. iqn
tū v3 rō p p̄cm ebetatur. p̄cipue
in agendis. z uoluntas indura
tur ad bonum z difficultas be
ne agendi accrescit quo ad ira
scibilem et concupiscentia ma
gis exardescit in concupiscibili
S ii

un̄ fm gre. p̄c̄m q̄d p̄ penitētiam
nō diluitur mox suo p̄ndē i aliō
trahit. exemplū in dauid q̄ uisu
primo peccauit. secūdo uolūta
te. tertio ope adulteriuz p̄petra
uit. quarto hoicidium cōmittēdo
z p̄ illō diuersis modis. pallian
do. **¶** **Re. xi.** s̄l̄r de fr̄ib⁹ Iosep
geñ. xxxvii. sicut enim quis alis
agguatis p̄ lapidem uel aliud cō
tinue ad imma descendit z d̄bi
litatur. sic z aia peccato ḡuata.
Quintus effectus p̄c̄i est q̄ alia
dimissa redire facit talitē quod
pp̄t̄ ingititudinē semp sequens
p̄c̄m grauius ē utz math. xviii.

¶ In sermo cui debitum dimissuz
reuocatum est non intelligas q̄
ead numero peccata redāt s̄z sp̄e
ut d̄c̄m est. **¶** Sextus effectus
est q̄ facit fūuz diaboli cuius
mancipiuz ē quodlibz peccatū.
un̄ ioh. viii. (omnis qui facit p̄c̄z
seruus est peccati) Et sic tollit
libertatem q̄ filii dei sum⁹ fm il
lud ioh. j. ((Dedit eis pt̄atem fili
os dei fieri)) Naz fm v̄ba xp̄i io
his. viii. (cuz filios nos liberaue
rit. i. libertauit ueŕ lib̄ei sum⁹)
qz fm ap̄lm̄ (empti sumus p̄cio
magno) Et. ii. pe. ii. ((a q̄ q̄s su
pat⁹ est eius seru⁹ ē)) sed a d̄mōe
uincimur p̄ p̄c̄m ḡ. zc̄. Septim⁹
effectus est q̄ p̄c̄m faciēti maxi
ma gaudia aufert z premia. **¶** Vi
delicet celuz z b̄ritudinem ange
lozuz z sc̄ōrū societatem z s̄l̄tia.

un̄d math. xxv. ((Venite b̄ndicti
patris mei possidete pat̄ū uobis
regnum a cōstitōe mūdi)) Et ecō
uerso ((discedite a me maledicti
in ignez eternuz q̄ patus est dia
bolo z angelis ei⁹)) q̄r qz dimise
runt bona faceŕ ptz ibidē quid
ergo de maleficientibus erit.

¶ Octauus effectus p̄ p̄c̄m me
ritū z augmentum futuroz b̄ōo
ruz minuitur. qz i eo q̄ uenialit̄
uel mortalit̄ peccam⁹ nihil meŕ
mur. s̄z demeremur penas. Non⁹
effectus q̄ nocent corpi qz pp̄t̄
p̄c̄a multi corp̄aliter ifirmatur.
j. cor. xi. ((Ideo inē uos multi in
firmi. z imbellices z dormiunt
multi)) qz sc̄z irreuerēē cōmūca
bant. z ioh. v. d̄r infirmo. xxxviii
annos z iacētī z c̄ca pisciā cura
to ((ecce san⁹ sc̄us es iā noli pec
care ne aliqd̄ tibi d̄teri⁹ cōtigat))
uicz i signum q̄ ifirmus sc̄us. fu
it pp̄t̄ p̄c̄z. un̄ extra d̄ p̄ei. z r̄mis.
d̄z. Districte p̄cipius medicis cor
pum. ut cum eos ad ifirmos uo
cari cōtingerit. ipos aī oīa moue
āt z inducant ut medicos aduo
cent aīaz ut postq̄z fuerit ifirmo
de sp̄uali salute prouisum ad cō
pis medicie r̄mediuz salubrius
procedatur ut cā cessante cessz.
effectus ubi dicit glo. hostien.
Ex quo dicit p̄cipimus necessita
tem importat z transgressō pec
cat mortaliter. **¶** Decimus est
quod ecclesiaz suffragiis spoliat.

que faceret interim q̄ peccat e
 aias silr z peccatē priuat bono
 opere. oēs ei aie hīc z in purga
 torio cū. p̄s. orare debēt. dicente
 ((p̄cipē me fac deus oīz tūm̄tū
 te et custodiētū mandata tua))
 Undecimus p̄m bestiis assimi
 lat qz. p̄s. ((bō cū in honore essz
 n̄ intellexit cōpatus ē iumentis
 insipientibus zc.)) peccator enī
 rōe n̄ recte utitur discrete bonū
 eligendo ad terrā inclinā terre
 na amando. ad celū non erigī
 diuina contēplando. impetu ire
 fertur z carnali cōcupiscētia.
 Duodecimus aīam q̄z deus c̄ra
 uit z dotaui pulchritudine z sa
 nissimaz fecit atqz post angelū
 oīm creaturaz p̄fectissimā. p̄m
 deturbat. infirmat z in periculo
 sissimo statu oīquaqz punit. unō
 aīa peccatrix. deplngi z imagia
 ri pōt velut uirgo vel feia q̄ essz
 inflata p̄ supbiam. vulnerata p̄
 auariciā. idropica p̄ luxuriāz. fe
 tida p̄ gulā. febricitans p̄ iram.
 intoxicata p̄ iuidiā. oībus m̄bris
 fracta per accidam. hec ceca
 ē p̄ ignorantiaz. surda p̄ indeuo
 tionem. mata p̄ recte locutionis
 carentiā. nuda p̄ v̄tutū carentiā
 hec sedet super vacuo z nihilo
 in cuius dorso fert corpus q̄ cor
 rūpitur et eā aggrauat. sub eius
 pedibus infernus ī quē pōt cad
 re quam circundant hostes inu
 erabiles. Intus uicia et cōcu

piscētie. extra demonia. et cir
 cunquaqz mundus. Que uidēs
 apostolus ad ro. vii. exclamauit
 di. ((Infelix ego homo quis me
 liberauit de corpore mortis hu
 ius gratia dei per ih̄m xp̄m dñz
 nostrum)) **Q**uo ad secunduz la
 cur tam difficile sit ad humilita
 tem peruenire. cuz tamen tota
 nostra natura ad illud inclinare
 videat̄ d̄ quo v̄eturin⁹ tractatu
 d̄ hūilitate tres cās assignat. p̄
 mo illud cōtigit ex ppria ardui
 tate. Quia uirtus q̄nto ē magis
 ardua et p̄fecta. tāto ceteris. pa
 ribus ē iaccessibiliō n̄fis virib⁹
 et tāto oz cū maiori conatu af
 surgere ad eā. secundo ex forti ī
 pulsu et m̄lta appetibilitate sui
 contrarii uehementer conradi
 cata ī natura rationali que n̄ ē
 plena sed uacua deo et per con
 sequēs ē inflata et plena uento
 sa estimatiōe sui ip̄ius. alitudo
 ei pōtaris et p̄sidentie et singla
 ris p̄cellētie et nulli subesse n̄l
 liusqz legibus cōarari. sz ī oīb⁹
 ppriā uolūtātē seq̄. hec se exhi
 bent mentali. ur quoddā diuinū
 ēē et posse et ut q̄daz q̄n gloria
 di et iō ē diff. cilimū radices sup
 bie ī tali medullit⁹ ibibitas a se
 eradicare. **T**ertio ex eo q̄ cōtē
 pt⁹ sui p̄fert q̄ndā imaginē ineffa
 bilis mortis ānichilardis et ānu
 lationis et ideo grandem sui cō
 temptuz horret homo sicut sus

annihilationem. nisi enim se sentit homo esse et uiuere in cordibus aliorum quantum sentit se apreciari ab eis et sicut in se sentit homo uiuere sibi quantum sibi occurrit ut gloriofus ut et res magna et alicuius ualoris. Quantum autem homini appetitatio et fama tollitur aut miuitur et a quot cordibus in et a tot cordibus sentit se homo mori et annihilari. Contemptus etiam addit ultra contemptus contumeliosus et detectionis et tanquam abhominabilis et hoc est quodammodo per se esse quod nihil hec est causa tante difficultatis ad tolerandum amandam gratiam contemptum sui uel infamiam. et ideo perfecta humiliatio est summum genus martyrii et holocausti apud deum. **Q**uo ad tertium dubitatur quot modis homo uacillat se posuit reputare omnibus hominibus inferiorem et uiliorem? R. ibidem quod quintupliciter primo comparando id quod est tibi proprium ad alia secundum quod sunt opera dei tibi enim proprium est esse. id est nihil et tendere in nihilum quantum in te est. et ea sunt tibi propria id quod dictum est circa principium huius capituli. Ea enim que habent rationem entis et boni sunt a deo et ab ipso deo participantia. si ergo hoc modum operas te illis inuenies te in infinitum uiliorem illis. hanc uiam docet anselmus. secundam uiam ponit beatus augustinus. super .i. philippicum. **U**el superius

ores inuicem arbitantes dicit si hoc debemus estimare. ut estimare fingamus. sed uerum estimemus posse aliquid occultum esse in alio quod nobis lupum sit. et si bonum nostrum quo ipso uidemur superiores non sit occultum. Dicit enim ambrosius. li. de uirginitate. Quod quidam plerumque habet multa bona exteriora sed itus minor. Quidam uero habet pauca exteriora sed habent multa occulta interiora que preualent omnibus istis utpote aliquis coniugatus habet habitum martyrii et uirtutes sufficientem ad sufficiens martyrium quare aliquando uirgo aliqua non habet aut tamen quantum alius. **3**o gre. super illud iob. **(**si simplex fuero. hoc ipsum ignorabit anima mea) dicit. **3**o minus debet homo estimare dona sua quam dona alteri. **T**ertio fit hoc per sortem affectum et gustum suorum defectuum. sic ei patiens dolorem dentium estimat se pre alio patri. non quod per rationem uideat dolorem suum esse maiorem sed quod intus et fortiter dolorem suum sentit quam aliorum. sic etiam in proposito dicitur esse hoc modo paulus doctor gentium et uas electionis. i. thomas. dicit se primum et maximum omnium peccatorum. Quarto potest fieri comparando illud quod tu reddis deo respectu gratiarum quas deus tibi fecit ad illud quod alii reddit respectu eorum que a deo accipit. aut ad illud que redderet.

si tanta et talia sicut ipse a deo f
cepisset hoc modo beatus franciscus
dicebat se maximam precor omnino quod
estimabat non esse ribaldum qui
non esset gratus deo. si tanta benefi
cia gratia a deo accepisset sicut
ipse acceperat. Quid modo fit ex
consideratione dinorum iudiciorum et
nostrae uariabilitatis. quia secundum
gre. xxv. modum. super illud iob. xxxiiij
(Steret multos et innumerabiles
et alios stare faciet pro eis dicitur)
Sepe contingit ut quod videtur sta
re humano iudicio iam in conspectu di
uini iudicij iaceat et quod coram ho
minibus iacet iam in conspectu diui
ni iudicij steterit. et exemplificat de iu
da et eius apostolatu. et de latro
ne in cruce et adducit illud apostoli. iij
(Tene quod habes ut nemo acci
piat coronam tuam.) et illud. i. cori.
.x. (Qui se existimat stare uiu
at ne cadat) et quia fortasse illi
quos despiciamus: tarde poterit inci
pere. et uitam nostram seruientibus
studijs preire ut ibi est tangit.

Capitulum tertium.

Secundum principale de ig
norantia declarandum fuit
quod ignorantia sit peccatum
quod excuset a peccato et quod non. Pro
intellectu huius notandum scilicet theo.
et du. in. ij. dist. xxii. et tho. in. 2. 2.
quod. lxxvi. et secundum alios tam theo
logos quam iuristas ac philosophos quod

quintuplex est ignorantia. Prima est
ignorantia electiois. et hec quo
dammodo affectum peccati consequitur
ut quando ex concupiscentia peccati quod uo
luntas non reprimatur abso:betur
iudicium rationis in particulari opa
bili secundum quod dicitur. vi. eth. quod delecta
tio corrumpit existimationem pru
dentis. et secundum hanc ignorantiam
omnis malus seu peccatus dicitur ignorans
Secunda dicitur ignorantia concomitans et
hec se habet ad actum concomitantiue
ut quando quod ignorans aliquid facit et ni
hilominus faceret si non ignoraret
et hec se habet per accidens ad deum. Non
nec excusat peccatum nec alleuiat
nec aggravat signum autem quod quis
tale ignorantiam habuit est cum quod non
penitet uel dolet postquam actum perfe
cit aliquem ut si quis inueniret flo
renum quem putaret suum fuisse quod
non fuit suus et reseruaret eum. et
nihilominus seruaret eum et si non
putaret eum suum fuisse. similiter si a
liquis credens accedere ad unam
mulierem. accederet ad alteram ad
quam tamen accederet si eam non ignoras
set. Tertia est ignorantia inuincibilis
bilis uel eorum quod non potest quod scire et
quod studio uinci non potest. talis est in
omnibus qui non possunt uti ratio
ne ad tempus uel ad semper ut
in pueris. amentibus. Furiosis.
demoniacis. ebrijs et qui igno
ranter priuantur ratione ex com
mestione cicute uel iusquiani.
Ignorantia igitur inuincibilis si

scdm se et fm suam cam fuerit i
 uincibilis excusat in toto. p3 q3
 no e uoluntaria aliqo mo. Et ibo
 no est nec fuit in prate alicuius
 eam repellere ut in pueris mino
 rennibus. sed quid de habetib9
 ignoratiam inuicibilem. que i p
 te aufert usum rationis: Rñ. q
 i talibus excusat in rato ut i pue
 ris q fm pte sut doli capaces et
 pcepti diuini. Et in furiosis hñri
 bus lucida interualla. Et dr no
 tantez si scdm se et fm sua cam
 fuerit inuicibilis pp ebum ex
 ebrietate peccante cur ignorã
 tia inuicibilis est fm se. qz tuc
 no pt iudicare quid agenduz sit
 uel non agendum. tamen n e iuin
 cibilis scdm suam causam. quia
 potuit se non inebriare z ita no
 ignorare. Et ideo non est omni
 no excusatus a toto secudu tho.
 et multos sed a tanto. si in ebrie
 tate aliu occidit uel sile facit. si
 aut quis incidit in ignorãtia iui
 cibilem. puta in puationem us9
 zois p opus licitum. ut per nigi
 lias z abstinẽtias aliqs insanus
 factus est uel ex debilitate con
 plexionis uel ex sumptione cibi
 que non tenebat scire priuatur
 usu zois. tunc iterum excusatur
 a toto. si etiã q3 incidit i ignorã
 tia inuicibile p opus p q ueia
 liter peccauit. et excusatur a to
 to. ut si feruoris excessus pecca
 tu ueniale fuit in uigilãdo absti

nendo. z i h9 mdi. si at q3 incidit i
 igrãtiam inuicibile ex culpa sua
 mortali adhuc excusatur scdm
 multos a toto si saltem nullu h3
 usuz zois qñ actũ fecit. qui alias
 esset peccatũ. puta si occidit. Et
 hec opinio probabilior z ueriaz
 Aug. z ambro. Ray. esse uide
 tur oibus tamen talib9 si libera
 ti fuerint est pnia imponenda sz
 leuiaz quam si sani talia comissis
 set ut patz. xv. q. i. si q3 z hoc fit
 ad cautelam. z ne disciplina ec
 clesie despiciatur. Cui zsoat phs
 ii. eth. ubi dicit q ebreus mereĩ
 duplices maledictiones. z. iiii.
 politi. iubet tales ebrios plus
 aliis puniri. non quod p3 sit gñi
 us. sed qz talia fiunt frequẽt9 z
 pronius tho. excipe uidĩ ebriuz
 ubi supra i. 2. q. lxxvi. Et forte si
 cut de ebrio dictuz e qo ad clpa
 simile esset o isto q ex culpa sua
 graui efficeretur dmoniacus ut
 furibundus ut fit interdum per
 maledictiones z iras quod tlea
 in isania aliquid facientes alias
 illicitum non in toto. sed excusa
 rentur in tanto. dicit tamẽ tho.
 i. 2. q. lxxvi. arti. iiii. si esset talis
 ignorantia que totaliter exclud
 ret usum rationis. omnino a pec
 cato excusaret sicut patet in fu
 riosis z amentibus hec ibi. per
 talem etiam ignorãtiam inuic
 bilem excusat secudum vtricuz
 Iste qui in aliquo agedo dubia

magis peritos consuluit. de quo nullā auctoritatem exp̄ssam habet utrum ita sit ul' n̄ dummodo formet ibi bonam conscientiam postq̄ magis pitos cōsulerit. et si res aliter se habz quā ipse sentit excusatur quia fecit quod potuit de' aut̄ nihil impossibile requirit ab hoīe dic̄ etiam viih. su p̄ ray. q̄ in habētibz usuz rōis quo ad ea sine quibus nō est salus nulla est ignorātia inuicibilis simpliciter et oīno. qz si n̄ iuenirz hominē a quo doceret̄ unctio doceret eum. n̄ staret p̄ ipz.

Quarta ē ignorantia uniuersal' fm̄ phos. et fm̄ iuristas dic̄ ignorantia iuris. uiciz eoz que quis scire tenetur ut patuit ēca p̄ncipium precedētis capli i. vii. sciēdis. unus enī scire tenetur q̄ aliter nō ut ibidem dictū ē. qn̄ talium ignorātia directē et per se ē uolūtaria seu affectata. ut si q̄s aliquid sua sponte nesciat ut liberius peccet. hec ignorantia ī nullo excusat. sed ē sp̄ale p̄c̄m et actuz aggrauat. quia auget uoluntarium et p̄ cōis p̄c̄m. Ex intēfione enī uoluntaris ad peccandum puēit q̄ aliquis uult subīr̄ ignorantie dānū pp̄ libertatem peccandi. distinguunt uerū n̄ ibi aliqui de ignorantia affectata q̄ p̄t̄ haberi dupliciter. **P**rimo cum ignorantia tentōis. ut cum quis tenetur ad aliquid. sed ne

scit an teneatur uel non. Et hec excusat aliquat̄ licet modicuz et illa fuit in paulo. i. thi. i. ((miseri cordiā cōsecut' sū qz ignorāns feci in incredulitate ut de se dic̄)) Alio' pōt̄ haberi cū cōscia tentōis. et hec in nullo excusat sed damnat. vii. p̄f. ((Nolluit intelligere ut bene ageret.)) Qn̄ uero talium ignorantia q̄ ē causa peccati. non est directe uoluntaria seu affectata. sed indirecte uel p̄ cōis que dicitur simplex ignorātia. puta cum q̄s p̄pter laborem ul' p̄pter alias occupationes negligit illud addiscere. per quod a p̄c̄o retrahatur. talis enim negligentia facit ipsam ignorantiam esse uoluntariam et p̄z dum mō sit eoz q̄ quis scire tenetur et p̄t̄. Talis ignorantia non totalit̄ excusat a p̄c̄o. similiter cum aliquis non uult laborā in studio uel negligit discere uel querere uel sermonem audire. **E**x quo seqū eum ignorare. uel tuz aliq̄s uult bibere uinum immoderate. Ex quo sequitur eum inebriari et discretōne carere. talis ignorantia diminuit uoluntarium scdm̄ tho. et p̄sequens p̄c̄m et sic nō excusat a toto sed a tanto. cū eī aliquid nō cognoscitur esse peccatum non p̄t̄ dici quod uolūtas directe et p̄ se feratur in p̄c̄m sed p̄ accidens unde ē ibi minor cōtempus et p̄ consequens minus

a p̄m. **Q**uidam autē de ignorā
 tia iuris quo ad leuitatē et gra
 uitatē ponūt gradus tales. Pri
 mo sunt q̄dā qui h̄nt ignorātiā
 simplicē talē q̄ ignorāt q̄ tenēt
 scire s̄z laborant ut sciant. Et h̄
 habetur aut sine transgressione
 iuris. et tunc ē pena peccati tñi
 Aut cū transgressione. et hec nō
 excusat a toto. s̄z ut multū quia
 inuincibilis ē ut nūc licet nō sim
 pliciter. et sic sunt duo gradus.
 Alii sunt h̄ntes ignorantia cras
 sam uel supinā q̄ ignorāt et ne
 gligunt scire cū possint s̄z s̄ idif
 ferentes ad utrūlibet et hec mi
 nus excusat. Exēplū istoz triū
 d̄ illo q̄ nescit clādestinū mat̄rio
 niū esse phibitū. uel nō esse du
 cēdā in m̄rimoniū quā polluit p̄
 adulteriū. Alii sūt q̄ h̄nt ignorā
 tiā affectatā sine scia tentiōis.
 ut paulus et hec minus excusat
 quā tertia. Alij vō h̄nt affecta
 ta cum conscientia tentiōis et
 illa in nullo excusat sed om̄ino
 dānat. Et sic sunt quinqz ḡdus.
Quinta ē ignorantia particu
 laris d̄ca a ph̄is. sed a iuristis d̄z
 facti q̄ ē ignorātia p̄ticulariū cir
 cūstātiarū i actu. Exēpli gratia
 in illo silogismo. nullus p̄r ē per
 cutiēd̄. Iste p̄r ē igitur et̄. ig
 ranria maioris est̄ ignorātia iu
 ris siue uniuersalis. s̄z ignorātia
 m̄ioris est̄ ignorātia facti siue
 p̄ticularis silr̄ ignorātia p̄ricula

ris siue facti ē. ut si nescis h̄c rē
 quā tollis esse alienaz ul' nescis
 h̄c mulierē tuā. h̄ distinguēdū ē
 q̄ i aut ibi ē adhibita et p̄missa
 debita diligentia et datur opa r̄i
 licite. tūc ignorātia facti oio ex
 cusat. q̄ i talis ignorātia ē cā fac
 ti taliter q̄ si sciret h̄c circūstā
 tiam in p̄m trahentē nō faceret
 actū. cuius signū ē q̄ postea do
 let q̄n̄ intelligit p̄z hec iquā ex
 cusat a toto. ut iacob qui cogno
 uit lyam. eā putās rachel i quā
 solū cōsenserat. si autē nō ē adhibita
 debita diligentia licet aliq̄
 lis adhibita sit. uel n̄ datur opa
 rei licite. hec n̄ excusat a toto s̄z
 a tanto. p̄t tñ plus et minus al
 leuiare. si nō fuerit directe affec
 tata vñ n̄ excusat i toto lamech
 qui occidit Layn putans se fe
 ram occidere. Si autē nulla ad
 hibita est diligentia. tunc i nul
 lo excusat de ignorantia ponit
 Lancellarius. vij. regulas i flo
 ribus regularum moralium.
 Prima ea que tibi precepit de
 cogita semper. Ratio quia q̄ i
 libet obligatur scire illud absq̄
 cuius noticia nō p̄t euitā p̄z.
 Secūda culpabilis ignorantia
 iuris diuini nō cadit in faciētē
 illud q̄ i se ē. Rō ē quia spirit̄
 sanctus talē hoīem de necessari
 is ad salutem q̄ vires suas exce
 dūt docere im̄mediate paratus ē.
 Tertia ignorantia inuincibilis

excusat in eis p̄sertim que sūt fa-
 cti. non autem crassa l̄ supia q̄
 prouenit ex negligētia sciēdi ul̄
 faciēdi q̄ in se est. Dicitur autē
 inuincibilis. non qui posset uici.
 Aut quod ex ea necesse sit tunc
 opari. sed qz operans sufficiēti
 fin casus euentuum diligētiā
 apposuit sciēdi illud qd̄ nescit.
 Quarta ignorantia iuris huma-
 ni sufficiēt p̄mulgati. non libe-
 rat subditos a pena in foro exte-
 riori. licet frequenter q̄ ad deū
 excuset a culpa quosdam igno-
 rates. Quinta n̄ q̄libz tenet sc̄i
 de quolibet p̄co mortali an sit
 tale licet expediat illud inq̄rē
 et scire iuxta uniuscuiusqz uisū
 et statum. et plus ecclesiasticos
 q̄m laycos. Et inter ecclesiasti-
 cos prelati ex officio tenentur qz
 sint pati omni poscēti reddere rō-
 nez de ea que in eis ē fide z spe.
 Sexta nulli facienti qd̄ i se est.
 H̄ est bñ utenti doīs dī iā bitis. d̄
 us talem hoīem pat̄ ē doceē in
 necessariis ad salutem siue sint
 illa credenda siue operanda.
 Septima nemo utēs ratōe diu
 ab ignorantia principiornz mo-
 raliū excusatur. qz forte mōu-
 lam ad cōsiderandum appone-
 f phas habz hec cancell. **D**ubi-
 tat h̄ primo de cr̄ite rē aliquam
 furtiuam ul̄ raptā ul̄ pditaz q̄m
 ignorat esse talem. uel alias
 uiciosam similiter; rñ. ray. q̄sci.

ebāt uel probabiliter credebāt
 esse de iusto simpliciter nō tenē-
 tur ad restitutionē in aliquo du-
 rante scz bona fīd̄ q̄ntuz ad illos
 qui credebāt. Qui uero temere
 credebant uel ignorabant igno-
 rantia crassa uel supina uel ex
 negligentia uel pp̄ fatuā simpli-
 citatem nihil super hoc cogita-
 bant tenētur ad restitutōez. Di-
 citur autē ignorātia crassa ul̄ su-
 pina per merbaphorā hoīs cras-
 si l̄ supini. q̄ n̄ uidet ēt ea q̄ corā
 eo sunt quia nullā diligētiā fa-
 cere uult. sic qui publica z māi-
 festa se dicit ignorare ei etiam
 n̄ facile creditur. xvi. di. qz dicitur
 tis. Exēpli gr̄a ignorātia crassa
 et supinā habez. qui emeret rē
 spoliatam ab eo qui spoliavit i
 bello iniusto totalit̄ qz audiuit
 oēs uicinos uel pro maiori pte
 uel etiam pauciores s̄ sapiētio-
 res audiuerat dicere illd̄ belluz
 esse iniustū et contra dū ul̄ fōre qz
 ecclia prohibebat ul̄ excomū-
 cabat publice auctores et parti-
 cipes illi⁹ belli. talis tenez ad
 f̄stitutionem. qui enim de tali l̄-
 sili furto uel rapina emerint. in
 iudicio aie nō excusātur siue di-
 cant se habuisse igrantiaz iuris
 siue facti siue ignorantiam cras-
 sam. si uero scit uenditorē iuste
 uel ex iusto bello habuisse. lici-
 te potest emere nec tenet ad re-
 stitutionem si etiā nesciebat de

iusto bello esse. sed credebatur p
babiliter. nā oēs vicini sui l ma
ior pars vel ad minus sapientes
ita credebant. prout ipi vendito
ri videbatur ipse n̄ tenetur resti
tuere durante hac bona fide.

Sed si postea sciat rē esse d̄ ra
pina. debet restituere et in foro
penitentiali tenebitur sibi uēdi
tor ad interesse. s̄nia ē Ray. Si
uero emit bona fide. s. volunta
te restituendi. tunc et postq̄ con
pit rē fuisse viciosam. pōt retine
re expensas q̄s ex̄ns in bona fidē
fecit circa rē conseruādā ul me
liorādā. et non tenetur d̄ fructib⁹
t̄p̄e bone fidei. pceptis. Tenēt
t̄n de fructibus illis. qui nō esset
adhuc consumpti si extarent ex
quo incipit habere malā fidez.
Concordat hosti. vlr. et Uibel.
Et si durante bōa fide res p̄ijt n̄
teneat qz n̄ erat i mora. s̄l̄t si alie
nauit eam. quia non dolo desit
possidere. s̄z nunquid ille q̄ emit
bona fide scilicet credens rē nō
esse furtiuam. si postea inueniat
rē esse alienā pōt petere a dño p̄
cium: R. Dar. pyfanus in sum
ma certe non. L. de furtis. l. i. ci
uilem. sed agat contra vendito
rem. **D**ubitatur utrū ignorā
tes excusentur p̄ ignorantiaz a
statutis ordinariorū: R. q̄ igno
rantes n̄ excusantur cōter loq̄n
do a statutis et obseruātia leguz
nisi sicut dictum ē supra distin

guendo de ignorātia iuris et sc̄i
s̄z t̄n a s̄nijs platis p̄ statuta or
dinariorū excusantur ignorātes
qz n̄ ligātur illis nisi eoz ignorā
tia fuerit crassa vl supina li. vi.
de cōsti. ut aiarū. Quo ad tertiā
p̄ncipale notādū q̄ q̄uis peccā
tes ex ignorantia n̄ sp̄ q̄uisime
peccēt. t̄n piculose ualde peccāt
quia q̄ nescit morbū n̄ q̄rit r̄me
diū. iō sup isto Ro. ij. ((Ignoras
qm̄ benignitas dei ad p̄niam te
adducit)) dicit glossa. et ē ambr.
grauiissime peccas id ē periculo
sissime si ignoras. sed dubitat. i.
vnde ueiat quis in ignorantia?
R. q̄ cause eius sūt plures. una
ē naturalis ebetudo intellectus.
sed illa ē pena n̄ culpa talē igno
rantia h̄nt minorēnes et pueri d̄
quibus dñs ait ad Bonam. No
ne ultimo ((tu doles sup edera i
qua non laborasti neqz fecisti.
ut cresceret q̄ sub una nocte na
ta ē. et sub una nocte periit. Et
ego nō parca niniue ciuitati ma
gne in qua sunt plus quā. Lxx.
milia hoīz qui nesciunt quid sit
inter dextrā et sinistrā suā et iun̄
ta multa)). Alia ē inconsideratō
et negligentia discēdi Isai. xxvi
((Impius nō discet facere iusti
tiam. In terra sanctorū im̄q̄ ges
sit et n̄ videbit gl̄iā dñi.)) Tertia
ē passionum sensibilibum pertur
batio. vnde secundum p̄bum. i.
Ethicorū. iuuenes et passionum

insecutores non sunt bōi sciētie
moralis auditores. Quarta ē af-
fectio ⁊ cura nimia d̄ bonis trā-
sitoris extra q̄ math. xv. ((p̄mū q̄
rite regnum dei ⁊ iustitiaz ei⁹))
Quinta ē cura carnis in deside-
riis p̄ crapulam ⁊ ebrietatē cōt̄
apostolum qz talia imaginatiue
⁊ fāstice obdurant ⁊ obnubi-
lant ut in nabal patuit ebreo q̄
fuisse legitur uir maliciosus du-
rus ⁊ pessimus. ⁊ fm̄ nomen suū
stultus ⁊ ē stulticia sua cum eo
est. ait uxor sua abigail pruden-
tissima. j. re. xv. **D**ubitatur se-
cundo. An obmissio sciendi sit
p̄m̄ peccat ne semp̄ homo quā-
diu ignorat id ad q̄ scienduz te-
netur. Et si nō semp̄. qñ ḡ ⁊ quā-
do non peccat ignorās. B. tbo.
preceptū affirmatiuū cui obmis-
sio opponitur obligat semp̄. s̄
non p̄ semp̄. ⁊ iō omis illa obmis-
sio p̄ illo t̄p̄re ē p̄m̄ in actu in
quo q̄s p̄ p̄ceptū obligatur ⁊ q̄.
uens illud t̄p̄s reiteratur toties
p̄m̄ multiplicatur. Ex quo p̄z
q̄ ille qui percipit se ignorasse i
cōfessione debz dicere diuturni-
tatē ip̄s p̄ q̄ in ignorantia ste-
tit. **D**ubitatur tertio quō quis
possit delere ignorantia p̄ peni-
tentiam cum ignoret se ignora-
re. B. q̄ postq̄ quis fecit dilige-
tiam discutiendo cōsciam. suaz
modis supradictis precepto. iii.
.c. de contritione. debet etiam

in generali dolere de ignorantia
si aliq̄ h̄ret peccata ignorantie
quia. ps̄. dicit. ((Delicta quis itel-
ligit ab occultis meis. etc.)) et
tunc ignorantia inquātū ē pec-
catū p̄ p̄niaz quo ad reatū dele-
tur. manet in ignorantia acta. qz
quando desinit esse voluntaria
desinit esse p̄z. non tamen desi-
nit esse simplr de hoc habes. iij
precepto capi. de contritione.

Dubitatur quibus modis quis
possit igrantie uiciū exire. Rñ.
fm̄ cri. super math. ome. xxxix. p̄
quattuor. Qui enim posse suum
faceret ad sciendum d̄raz virtutuz
⁊ uicioz h̄ primo deum pro. isto
orare unde iac. i. ((Si quis idigz
sapientia postulet a deo qui dat
omnibus affluenter ⁊ nō impro-
perat ⁊ dabit ei)) Secūdo libēs
legeret uel audiret v̄ba diuina
de necariis docencia iō. ii. tbi.
ii. ((Intellige id ē int⁹ lege q̄ d̄i-
co dabit enim tibi d̄ns in oibus
intellectuz)) tertio q̄ scit esse bōa
faceret ⁊ mala dimitteret ⁊ mō-
talia qz fm̄ gregori. Non est di-
gn⁹ dandis q̄ nō ē grat⁹ d̄ datis
sz illud. ps̄. ((Initiuz sapiētie ti-
mor d̄ni)) Et si mortaliter pecca-
ret statim deberet penitē quod
q̄rtum p̄r esse requisitū. un̄ fm̄ eū-
dem greg. p̄m̄ qz p̄ penitentiam
non deletur mox i aliud suo pō-
dere trahit. p̄m̄ eniz cecat ⁊ ob-
durationem meretur. unde. ps̄.

((Intellectū tibi dabo et iſtruā
 te in uia hac q̄ gradieris)) **Frē**
 fu^o tu^o sū ego. da mihi itellectū
 ut discā mādata tua)) Quarto ī
 dubiis bonoz ⁊ malozū sibi non
 consideret s; dei sacerdotes pru
 dētes et timoratos quereret exē
 plo xpi luc. ii. q̄ ē sedēs ī medio
 doctozū p̄mo īn̄rogabat. et pau
 li q̄ ananiā accessit et cōnclii pe
 trū de hac materia hēs supra p̄
 m cep. iij. c. viii. f. g. **D**ubitatū
 .iiii. cum negligentia sit cā igno
 rantie qm̄ negligentia sit p̄z mō
 tale et qm̄ n̄. **Rn.** fm̄ tho. 2. 2. q.
 .liii. az. iii. Negligentia puenit
 ex quadam remissione volunta
 tis per quā contingit q̄ rō nō so
 licitatur ut proficiat ea que ōbe
 ret. vel eo mō quo deberet. pōt
 āt dupl; cōtingere q̄ negligentia
 sit p̄z mortale. vno^o ex parte ei^o
 q̄ p̄mittitur p negligentia q̄
 qdem si sit de necessitate salutis
 siue sit actus siue circūstātia ē
 p̄m mortale. alio^o ex parte cāe
 si enim uoluntas in tantuz sit re
 missa circa ea que sūt dei. ut to
 taliter a caritate dei deficiat
 talis negligentia ē peccatū mor
 tale. et hoc precipue cōtingit qm̄
 negligentia seq̄tur ex cōtemptu
 vñ puer. xix. ((Qui negligit uitā
 suā mortificabit)) alioquin si ne
 gligentia cōsistat ī p̄missione
 elicuius actus vel circūstantie
 q̄ n̄ sit de necessitate salutis nec

hoc fiat ex cōtēptu s; ex aliquo
 alio defectu feruoris q̄ ipeditur
 interdum per aliq̄d ueniale pec
 catū tūc negligentia n̄ ē peccatū
 mortale sed ueniale. hec tho.

Quā mala sit tepiditas et negli
 gētia etiā q̄ ē ueniale p̄c̄m ostē
 dit **Bez.** in sermone de ascensio
 ne dñi dicens p̄nciosa nimis et
 molesta tepiditas. inferno enim
 p̄xima et umbra mortis iure cē
 setur sane ē uidere hoies pusilla
 nimes et remissos d̄ficiētes sub
 onere uirga et calcaribus īndi
 gentes. quozū breuis et rara cō
 punctio. aialis. cogitatō. tepida
 cōuersatio. obedientia sine d̄uo
 tione sermo sine circūspectiōe.
 oratio sine cordis intentione. lo
 cutio sine edificatione. quos de
 niq; ut uidimus uix gehēne me
 tus inhibet. uix pudor cohibet.
 uix frenat rō. uix disciplina co
 hercet. et huiusmodi si diu ita p
 manserit. aut opprimūt sub one
 re et succūbūt. aut iā qdāmō ī
 ferno sē ut nūq; ad plenuz respi
 cezent in lumie miserationū dñi
 n̄ ī libertate sp̄s q̄ sola facit iu
 gū suaue et on^o leue. ide āt per
 nicioſa tepiditas manat. qz uolū
 tas eoz nōdū purgata ē nec bo
 nū sibi uolunt nec uoneūt a pro
 pria concupiscentia abstracti ⁊
 illecti amant ēī cū cāne sua ter
 renas solaciūculas in v̄bo siḡ
 uel facto. et si hec interrūpunt

aliqui. n̄ tñ penitus rūpūt hic est q̄ raro affectiones suas dirigūt in deum. z eoz cōpūctio n̄ cōtinua s̄ hōaria ē. Impleri autē miseratiōib⁹ dñi aīa h⁹mōi n̄ p̄t z q̄nto magis ill' euacuabit̄ tanto magis istis ipebitur ul' si fōte magis p̄bas. nunq̄ iste illis misereri poterint n̄ enī spūs z caro ignis z tepiditas in uno domicilio cōmorant̄. prestim cum tepiditas domino soleat uomituz prouocare bec. *Heri.*

Sequitur capi. liii.

Istis igitur de ignorantia premissis. declarandum ē p̄ceptum nonū. non concupisces uxores proximi tui. z suo mō ē intelligendū q̄ nec seīa concupiscat uix alienum. Et ponitur exo. xx. et deu. v. Circa que tria principaliter sunt uidenda. p̄mo intellectus huius mādati. secundo ad quot actus extēdat ambitus huius mandati. tertio q̄ piculosum delectabilibus immorari. **Q**uantū ad p̄mū intellectum notād primo q̄ p̄c̄m iterius in uoluntate d̄r p̄c̄m cordis. et p̄c̄m exterius d̄r p̄c̄m operis. et q̄n̄ ista sc̄z p̄c̄a cordis et op̄is d̄iuguntur tunc sunt sicut unum p̄c̄m ut determinatur. ii. sen. di. xlii. tunc etiam uno p̄cepto phibeñt ut dicunt doctores. iii. sen.

circa di. vi. Cum aut peccāt i cōde solum n̄ p̄ueniēdo ad actū exteriorē pp̄t aliq̄ ipediētū forte. tunc p̄c̄m cordis seperatur a p̄c̄o op̄is z recipit sp̄ealē prohibitiōem ad p̄posituz igit̄ concupia mulieris aliene ad uenerea potest dupl̄z cōsiderari. uno⁹ ex ea catur. z oritur exteriorē act⁹ mechādī. z tunc phibeñt ead phibitiōe cum exteriori actu. sexto mādato. n̄ mechaberis. alio mō cōsiderat̄ i q̄ntuz ex ip̄a concupia n̄ se q̄ur actus exteriorē quia forte impeditur. z ne q̄s putar̄z s̄ desiderium n̄ esse p̄c̄z. debuit sp̄eale p̄ceptum uic̄z nonū dari. un̄ sic p̄ceptum sextū non mechaberis prohibetur ois usus illicitus mēbroz exteriorum ad uenēra sic per istud nonum non concupisces uxorem proximi tui phibeñt ois illicita cōcupiscentia uenereoz turpium q̄z cōp̄tū ē ex uehemēti imaginatione uenereoz sine actu exteriori. ut dicit aug. semen defluxisse in uigilia quod ē cōtra naturam peccare. z p̄c̄m mutuz uulgariter. Secundo notādum s̄m tho. j. 2. q. xxx. q̄ concupiscentia pp̄rie loquendo est passio q̄ daz appetitus sensitui. **E**st ei in sensu appetitio q̄ tenius dlectabilis sensualis absentis z quātum ad propositū suff̄ ē h⁹modi concupiscentia est duplex. una cānis sc̄z appetitio delectabiliz

fm tactū ut sunt ueneria alia o
culoz v3 appetitio temporaliz
bonoz quantū ad possessionem
e usuz utilitatis eoz. secunda p
tinent ad ultimū preceptū. pma
d ad pñs. **T**ertio notandum q
prima recompensatio dicitur cō
cupiscentia carnis. **T**riplici
ter accipitur fm tres eius mot⁹
principales in genere. Quidam
nullum sunt pēm. alii sunt ueia
le. terciū sunt mortale. Nam pri
mo aliqui dicuntur primi mot⁹
istius concupiscentie carnis z sūt
talet q consistunt infra limites na
ture v3 sensualitatis sic q nullo
mō dependēt a uoluntate z tūc
nulluz pēm sūt. exēpli grā fiunt
enim. aliqui mot⁹ qdā naturales
in carne sequētes. qdōz natu
raliū qualitātū quos frequenter
nec sēsus apprehēdit nec hō ad
uertit nec delectat. z tales nul
lo mō sūt pēa. sed aliqui seq̄la pēi
fm rtho. ut cū quis ordiate ome
dit z calefactus mouet sūm ima
giatiōe alicuius ueneri. fit ēt a
liqñ ex fomite motus quidaz tu
tillationis in carne ad libidinez
.i. ad carnalem cōcupiscentiaz
quā titillatiōem apphēdit sens⁹
z dī motus ille ppe titillatiōis
fm Henricū de gandauo qdli.
.vi. Et est talis motus ipa sensi
tiua apphēnsio delectabilis. v3
delectatio in apphēnsio. Et si il
le motus totaliter pueniat volū

tatē ita q voluntas non delecta
tur in eo nec manz nec ratio ad
uertit eū. z sic secundū bonauē.
v3 veniale. s3 s3 aliquos ad huc
nullū ē pēm quia nihil ē pēm
nisi inquantū ē aliquo mō volū
tariū fm aug. z fm eūdem nō ē i
pōtate nra quib⁹ visis tāgamur
s3 ē in potestate nra ea libere re
spuere vel acceptare. similiē cō
tingit aliqñ hōiem inspiciere mu
lierē audire vel tangere eam v3
d ea cogitare z sine culpa. atrñ
ad huiusmodi aspectū audituz;
tactū. vel cogitatōem. mox seq̄t
z naturaliter in appetitu eius sē
sitiuo cōcupia. qdam z delecta
tio vel motus dīderi ad psc̄qn
dum illud ope respectu eiusdez
mulieris q cōcupia dr ppassio z
pmus motus. z talis cuz sic tota
liter puenit rōnis actū nō ē pēm
mōtale rōe p̄dicta quia nō ē i po
testate nra q afficiamur l nō sen
sualiter. z oēs p̄fati cōcupie mo
tus dicūtur pmi. vnde aug. li. ii.
de nuptiis z cōcupiscentis cōcu
piscētia nō ē pēm qñ ad illicita o
pa nō cōsentit. q intelligēdū ē qñ
voluntas nullatenus consentit.
Secūdo sunt aliqui motus cōcu
piscētie carnis qui pēa venialia
fiunt ut p3 i p̄ori exēplo. postq̄
hō h⁹ mōi cōcupiaz iaz in aio or
taz p̄cipit aliquali ratione z uo
lūtas mouetur motu delectatō
nis delectatō appetitui sēsitio

aut si mouetur motu in delectationem. aut quā mouetur desiderio consensus surrepticijs ad prosequendum illud in opus. licet in nullū horū dīctorū deliberate et plene consentiat. sed permittit concupisciam in aīo ortaz morari cū qdā morosa delectatione. sūi tñ consensu voluntatis dīliberato et pleno in opus aut in delectationē. In istis fit p̄m ueiale. nī si q̄s cōsentiret interpretatiue. de hoc statim dicitur. q̄a iputatur negligentie uoluntatis q̄ non p̄hibet nec excludit prefata. sed negligenter p̄mittit in aīo morari h̄mōi cōcupiam ad mortale p̄m iclinatē. Tertio s̄ alii motus qui dicūtur concupia carnis et tūc accipitur concupia carnis p̄ uoluntatis deliberato cōsensu. Quā ei cōsequitur in uolūtate deliberatiuus cōsensus in opus uenerenz p̄hibitum. sexto precepto lz nū q̄ egrediatur in opus uel etiam quā cōsentit in p̄fati opis delectationē uere uel interpretatiue q̄ consensus dī cōsensus in morosā delectationē. tunc ille cōsensus ē p̄z mortale. Et ista p̄hibetur p̄prie isto nono precepto. **U**bi notandū s̄m tho. q. de ueritate. q. xv. Et bonauen. super. ij. di. xiiij. q̄ anteq̄ quis p̄grediatur in opus uenerēū sexto p̄cepto prohibito. s. non mechaberis: uel anteq̄ consentiat in opus tale

pōt quis peccare mortaliter triplici consensu cōtra hoc nonū p̄ceptum cōsentendo in uenerēa morose. s̄m cōsensus uocatur interpretatiuus. alter exp̄sus uerus in delectationē. Tertius in opus nephariū si possz. que d̄ clarat bonauētura ubi p̄us sic et sumitur ab aug. originaliter li. .xij. d̄ trinitate. Et a mḡro distinctione p̄fata. vñ p̄gressus tēptatōis et delectatōis dicit bonauē. talis ē s̄ primo enim delectabile offertur siue percipitur. Secundo uero delectatio aduertitur. Tertio in id ad q̄ trahit delectatio consentitur uel dissentitur. Delectabile percipere ē. sensualitatis delectationē aduertere. ē inferioris partis rōis q̄ interiores motus et affectus habz diiudicare et cognoscere. hoc ei n̄ ē potentie sensitiue: distīnere aut an hoc sit amplectendū an respuendū ē superioris partis rōis in qua residet autoritas iudicarie pōtatis. scōtingit aut delectari ad apprehensionē delectabilis ante aduersionem delectatōis. et hoc ē sensualitatis. et absqz dubio ē ueniale p̄m. contingit itē delectari p̄ apprehensionem delectabilis et post delectationis perceptionē ante plenum consensum et deliberationē et hoc est inferioris partis rōis. et ē aliquā mortale aliquādo ueniale. et tunc dicit

D

comedere sola mulier. Contrigit
 itez tertio delectari post apben
 sion delectabilis et aduersioz dele
 ctationis et post plenum consensu
 deliberationis et tunc dicitur comedere
 uiz. et tunc est mortale peccatum. In
 his generibus peccatorum quorum actus
 sunt in prohibitione propter plenum consensu
 su et discordiam suam cum temptatio
 ichoat a sensualitate planum est
 esse ueiale scum consumat in superio
 ri parte rationis planum est esse mortale
 peccatum scum uero sola mulier comedit
 potest esse mortale uel ue
 nale. scilicet difficile est discernere quomodo
 sit mortale uel ueiale. propter tamen hoc
 modo discernitur quod cum precipue delecta
 tio. aut statim repellitur aut retinetur: si
 statim repellitur tunc leue est peccatum si
 uero retinetur hoc potest esse triplex. uel
 quod placet ipsa delectatio et operis con
 sumatio ita quod adest uoluntas fa
 ciendi in cogitatione et etiam in o
 pe si facultas adest. et tunc est
 ibi plenus consensus et peccatum mor
 tale. simul concurrente uiri et mu
 lieris comestione: uel quia placet
 delectatio sed tamen displicet peccati consum
 matio. et tunc est consensus semi
 plenus et dicitur manducare mulier
 nihilominus. tamen peccat morta
 liter. cum in istam delectationem consentit.
 uel quod utrumque displicet scilicet ipsa
 interior delectatio et operis consum
 matio. tunc autem aduertit periculum aut
 non aduertit. si non aduertit periculum
 delectationis. nec repellit eam. pec

cat scilicet non mortaliter quous tamen pec
 cat quous si statim mulier repellit
 set si autem aduertit periculum et dele
 ctationem istam non repellit scilicet men
 tem in talibus cogitationibus re
 uolui sinit. Et tunc dicunt magistri
 quod peccat mortaliter. quod quous
 etiam ibi non sit consensus uerum est
 tamen ibi consensus interpretatiuus
 et comedit sola mulier nihilominus
 tamen illud peccatum imputatur
 uiro quod cum eam comesset debu
 issit et teneretur. non tamen comessit
 cuit. hoc tamen quod nunc ultio di
 ctum est non est usque quous cer
 tum. Negant enim aliqui esse mor
 tale negligentia frimendi ubi
 est displicentia quous quous periculum
 aduertat sed tamen securior uia te
 nenda est. quous sit si ueritas
 Et si alicui hoc contingat sanum est
 consilium quod de ipso ut dicitur mortale pe
 nitent. In dubiis enim securior
 uia eligenda est. et nota quod non dicitur
 quous dicitur loquimur utpote dicitur
 ipsa quous delectatur cogitatio de
 pulchritudine mulieris scilicet dicitur ista
 quous surgit ex delectatione illius ope
 ris nepharii. hec bona uel factus
 tibi. questionibus dicitur ueritate ubi p
 us etiam sic dicitur simpliciter ceditur
 consensus in delectationem fornicationis
 uel alterius peccati mortalis esse peccatum
 mortale. ex quo etiam sequitur quod quous
 quid homo agit ex consensu talis de
 lectationis ad hoc ut homo dicitur delecta
 tionem nutriat uel teneat sic sunt.

turpes tactus. aut et libidinosa oscula. vel aliqđ huiusmodi. totū ē mortale p̄c̄m. Idē dicit. i. 2. .q. lxxiii. ar. viii. Et iterū ubi prius de veritate declarans qđ sit cōsensus interpretatiuus sic dicit anteq̄m rō delectatōem p̄pendat aut nocumentum ip̄ius non h̄z interpretatiuū cōsensū ēt si non resistat. sed qm̄ iā p̄pendit rō de delectatōe insurgēte ⁊ de nocumento cōte utpote cū p̄cipit hō totaliter se p̄ huiusmōi delectationē in p̄c̄m inclinari ⁊ in p̄ceptu ruere. nisi expresse resistat. v̄r̄ d̄ sentire. ⁊ tunc p̄c̄m ad rōnē trāsfertur. ut per actuz eius. quia a gere ⁊ non agere cū quis agere d̄z. ad genus actuz reducuntur s̄m q̄ peccatum omissionis ad peccatuz cōmissionis reduci h̄z ibi. Cancellarius nouus dat q̄t tuor regulas d̄ talibus ⁊ aliis similibus. pria ē nullū ē p̄c̄m mortale actuale absq̄ cōsensu. libero rationis uero ul' interpretatiuo Interpretatiuū consensum t̄c̄ esse dicimus dum habuit rō t̄ps sufficiens deliberandi ⁊ refugiēdi ea circa que uitanda esse p̄uigil tenebatur qualiter dicit lex forens̄. Qui tacet consentire v̄r̄: dum v̄z repugnare deberet. Secunda consensus in delectatōez luxurie circa obiectum sibi prohibitum ē mortale p̄c̄m. siue sit in cogitatiōe siue in uerbis aut

in uisu aut in tactu aut nutib⁹ aut in operatione. Quāobrem familiaritas magna boiz carnalium p̄sertim ad nudā quātūcūq̄ sint eiusdē generis aut sexus diuerse etatis. piculo p̄xima ē iōq̄ uitanda ē. Tertia hō qui tenetur reprimere illecebrā anteq̄m quā sit mortalis primo quo obmisit rep̄mere ⁊ euitare ei ip̄tatur ad culpā mortale i p̄mo i stanti n̄ esse gr̄e ⁊ esse p̄c̄i mortalis ⁊ ante nunq̄m fuit uerū dicere iste mortaliter obmisit. Quāta nullū desiderū rei illicite factum t̄mō sub cōditōe actuali vel habitualiter adhibita est de se mortale delictuz. per accidētia t̄m p̄ appetit⁹ sensualis cōmotio nem nimā qua scienter dimittitur inualefcere ex talis d̄siderij continuatōe libera pōt ip̄z inter mortalia deputari. Quia quis amat periculū peribit i illo. Dubitatur circa dicta. primo per bonauen. ubi prius. an sola mora de ueniali faciat p̄c̄m mortale. Et r̄idet. mora t̄pris quātum ē de se non facit. ut q̄ prius erat ueniale fiat mōtale. sed solū occasionaliter. v̄z quia inducit cōsensū uez uel interpretatiuū. Tūc at̄ inducit cōsensū uerū qm̄ ex diurnitate delectatiōis crefcit libido adeo ut hō uelit oīo in interiori delectatione p̄sistere ⁊ morari. **T**unc uero inducit

3° r̄p̄o

4° r̄p̄o

Dubitate

R^o

D 2

p̄ regulas

consensu interpretatiuum. quoniam homo ad
 tentes periculum delectationis fratre ne
 gligit eam reprimere huius autem non fit
 abique contemptu salutis prope pro eo
 quod discrimini se committit et ex
 ponit illa ei delectatio subitrat
 sicut serpens et uenena diffundit per
 quam rationalis spiritus incurrit mor
 tem culpe. sicut igitur salutem
 corpalem negligeret. quam serpentes
 iuxta se scienter collocaret: sic
 qui in tali delectatione aduersus pi
 culum et debet aduersus uoluntarie
 uersatur. exponit se discrimini
 quando negligit repellere. et pro
 tato dicit magister ubi supra. ip
 sum peccare mortaliter huius autem
 non facit modum de se sed fit ratione
 consensus uel contemptus hec bona
 uentum. Sed dubitatur pro eundem
 u. Quanta modum hoc facit scilicet quod
 fiat de ueniali mortale: Respondeo. in
 generali determinatur huius in qua in
 quibus a deo crescit delectatio et libi
 do quod superuenit contemptus et consen
 sus uel a deo est repellendi ne
 gligentia uel prope salutis in curia
 quod superuenit contemptus et consen
 sus interpretatiuum si autem in spea
 li queratur quanta sit illa modum
 ut per unius hore uel dimidie uel
 amplioris spatij. non potest responsio
 dari. quia aliquando est maior. aliquando
 minor secundum diuersos status et con
 ditiones personarum unum huius non deter
 minat scientia uel lectio sed potius
 conscientia recta et unctio. unde quoniam

aduersus conscientia recta se non mo
 dicum ledi ex morosa delectatione
 consensus superuenit uel contemptus
 quod si non aduertat. aliquando prope tene
 bras et inuolutiones affectionum
 nostrarum. securiorem partem debet eli
 gere et confiteri pure sic. et dolo
 re quasi mortaliter peccasset per
 quod apparet etiam consilio quod faci
 edum sit quoniam quis dubitat an ueia
 liter uel mortaliter peccauerit. et
 qualiter ei sit consulendum **Dubita**
 tur ito pro eundem scilicet bonauen.
 utrum in aliis generibus peccatorum etiam
 ita sit periculosum et durum sic iam de
 peccato carnis dicitur. **Exempli**
 gratia de homicidio et homicidio. qua
 liter sit ei consulendum: Respondeo. idem in omnibus
 peccatis delectatio morosa uigilan
 ter et strenue uitanda est. atramē
 uerba Augustini posita libro. xii. de tri
 nitate ponuntur. **Et dicitur. xliii.** ubi
 dicit. sic in illo coniugio primo
 rum hominum et cetera precipue uidentur
 intelligi in peccato carnis quod
 habet ex carnis incentiuo delectationem
 sibi magis coniunctam
 ad quam homo facillime incur
 uat. Et ideo cum magna diligē
 tia est uitanda. et non solum autem huius sed
 et omne peccatum. multa enim frequenter
 creduntur esse uenialia quod sunt
 mortalia et difficile tamen est in
 his discernere. **Et ideo** quasi a facie
 colubri habet homo qui uult saluari
 peccatum fugere hec ille. scilicet
 sanctus theobaldus. i. ubi prius uideat.

Alia dubitatio

*310
Dubita*

diffinire dubium p̄fatu q̄ in a
 liis morosis delectationibus. in
 his v3 peccatis immorādo que
 fm se sunt peccata mōtalia. pos
 sit quis peccare mortalr. sed di
 stinguat. vñ sic dicit d̄ fornicatio
 ne cogitans de duobus pōt d̄lec
 tari. vno mō de ip̄a cogitatione.
 alio° de ip̄a fornicatione cogita
 ta. Et sic semper sunt due delec
 tationes una de cogitatione.
 Alia de fornicatione cogitata
 delectatio d̄ cogitatōe ip̄a sequi
 tur inclinādoem affectus in cogi
 tatōez ip̄am. Cogitatio aut̄ ip̄a
 fm se non ē p̄c̄m mortale. imo
 qñq; ē ueniale tm̄ sicut cū aliq̄s
 inutiliter cogitat. Qñq; aut̄ sine
 p̄co puta cū aliquis utiliter d̄ ea
 cogitat. sicut cū uult de ea p̄di
 care vel disputare. z iō per cōse
 quens affectio z delectatio que
 sic ē de cogitatione fornicatōis
 non ē de genere p̄ci mortalis. s3
 quandoq; ē peccatū ueniale. z
 qñq; nullū. unde nec cōsensus ī
 talē delectatōnē ē p̄z mortale.
 Quod aut̄ aliquis cogitans d̄ fō
 nicatione delectetur de ip̄o ac
 tu cogitato hoc cōtingit ex hoc
 q̄ affectus eius ē inclinatus ad
 hunc actū. vnde cum aliquis cō
 sentiat in talē delectatōez. hoc
 nihil aliud ē q̄ q̄ ip̄e consentiat
 in hoc q̄ affectus suus sit incli
 tus in fornicatōem nullus enim
 delectatur nisi in eo q̄ est cōfor

me appetitui eius. Quō aut̄ ali
 quis ex deliberatōne eligit q̄ af
 fectus suus cōformetur his q̄ se
 cūdū se sunt peccata mortalia ē
 peccatū mortale. vñ tal̄ cōsensus
 in delectationem mortalis est
 p̄c̄m mōtale ad quintū argum̄tū
 dicit. Consensus ī delectatōnē
 q̄ p̄cedit ex complacentia ipsius
 actus homicidij cogitati ē pec
 catū mortale. n̄ aut̄ cōsensus in
 delectatōez q̄ p̄cedit ex cōplacē
 tia cogitatōis d̄ hōicidīo z ī scri
 pto. z dicit d̄. xxiii. sicut ī forni
 catōe si q̄s cōsentiat ī delectatō
 nē q̄ appetitū cōcupiscibil̄ respe
 ctu fornicatōis sequitur erit pec
 catū mortale ita ē z multo am
 plius si cōsentiat ī delectatōez q̄
 appetitū irascibilis respectu ho
 micidij seq̄tur erit peccatū mor
 tale. vñ p̄h̄a. x. eth. vult q̄ idē iu
 diciū ē de opatōe z d̄lectatōe.
 hec ibi. **D**ubitatur quarto q̄d
 si quis imaginetur delectationē
 ueneream cū aliqua quā uellet
 esse uxorem suaz nulla lege sibi
 copulari prohibitā. z in hoc de
 lectetur nolens tamen cum ea
 corporaliter delectari nisi esset
 uxor sua. pōt ne peccatū morta
 le ibi cōmitti cōsentiēdo ī moro
 sā d̄lectatōem? R. s3 pe. d̄ pa. s̄
 .ii. di. q̄ pus. qñ n̄ ē acru uxor. rē
 licet eam castitate coniugali
 simplici animo desiderare uxo
 rem nisi aliunde sit prohibitum

Alex dabo

No:-

Jacob enim fuit prachel q̄
diligebat. Genes. xxix. et sic non
esset mortale sed an̄qm̄ sit uxor
i eam exardescē ut i cogitādo
d ea uelit hō delcari. uidet̄ mor
tale. posset enim esse libido taz
uehemens q̄ semē emitteretur.
quod nemo dubitat esse mōtale
et ad crimen molliciei prinēs. n̄
min⁹ absorbens rōz q̄m si exte
ri⁹ extra naturā pcuraret. Dubi
tatur q̄nto qd si q̄s imagiet̄ de
lcatōez. uenerēā eū aliq̄ q̄ actu
est uxō sua. sicut ei actu eā cog
noscere n̄ ē mōtale. sic nec eā
cupiscere. In oppositū ē piculū
pollutionis: Rñ. pe. de pa. sicut
nō licet cognoscere uxōrē extra
ōdiarie ita nec appetē ad sic co
gnoscēdum. sicut n̄ licet morose
delectari i appetitu cuiuscūq̄ se
mine ex quo talis turpitudine cō
tra naturam seq̄ p̄t fm̄ aug. q̄m
uis enim marit⁹ uxōrē illā n̄ ap
petat nisi fm̄ naturā et licite et li
cet non sit illicitum ex pte obie
cti. est tñ illicitum ex pte medii.
lz. modi. et subiecti. Ex premissis
apparet q̄ cupie carnalis et a
lioz p̄coz sunt. x. gradus uel. xi.
q̄bus itur ad mortē aie. sic etiā
i infirmis ratibus corpis. una ē i
firmitas mortis p̄p̄inquoꝝ quā a
lia. Nā ē p̄mus ubi nullū ē p̄cz.
Secūdo ubi est ueiale. Tertius est
sensus interpretatiuus et moros⁹
in delectationem uenerorum.

Et fm̄ aliquos est mortale pec
catum. In hoc sequēti mortua
est aia uel agonizat ul̄ moritur
uel est mortis p̄p̄issima. Quar
tus est sensus uerus expressus
seu morosus in delectatōe et ille
etiā scdm̄ theologos communi
ter est p̄cm̄ mortale. Quinto est
consensus in opus nepharium
quod fieri si oportunitas habe
ret. et fm̄ omnes illud est morta
le peccatum. et certum ē q̄. ix. p̄
cepto prohibetur. sequentes ue
ro sunt contra sextum p̄cep
tum. uñ hic aia ē mortua. Sex
t⁹ est opis intēti perpetratio ex
terio ubi facultas adest h̄ extra
ad monumētum portat. Septi
m⁹ est cōsuetudo q̄ causatur ex
frequentia actus h̄ fetet. Octa
u⁹ ē desperatio d̄ n̄ posse dimit
terē h̄ p̄cm̄ h̄ sepelitur clausa du
ro lapide. Nonus ē obstinatio et
obduratio in p̄co tali. quia p̄coꝝ
cū i p̄fūdū p̄coꝝ uenerit conten
nit ut p̄z in pharaone. hec a me
moriam hoim̄ quorūdam scōp̄ la
bit. Decim⁹ ē finalis i p̄nia in qui
busdam h̄ p̄plici morte mortis cō
pis et aie et infernalium demonū
p̄p̄a efficit. Undecimus est inḡs
sus actualis post mortē i ifernū
p̄fati ḡdus sic se h̄nt quod semp̄
sequens p̄t esse peior priore. hū
sūt gradus q̄b⁹ itur ad ifernū ḡ
principiis obsta. sero medicina
paratur. qui mult̄ p̄fata predicat̄.

Aluud dubium

No.

vulgo cautus sit in multis ne cō
scias ledat iordinate timoratas
bene ergo dclaret aut litteratio
ribus talia cōmōmittat. De fo
principalī ad q̄ se extendat p̄hi
bitio noni p̄cepti. Notandū q̄ i
hoc mādato p̄hibetur. p̄mo ois
voluntarius cōsensus volūtatis
in quodcunqz opus venereum.
sexto mandato p̄hibitū. ubi vo
luntas nō exit in actū exteriorē
quia volūtas tunc p̄ facio f̄pu
tatur. Ex quo patz q̄ sūt multa
p̄ca venerea intus i corde z tot
quot fuerunt enumerate spēs z
mōi exteriores venerei in sexto
mandato. quia respectu cuiuslī
bet pōt haberi voluntas delibe
rata illud faciendi si non timer
tur infamia uel aliud h̄mōi z
aduertēdū cōter q̄ sicut sunt ḡ
dus in grauitate p̄cox luxurie.
quo ad act⁹ exteriores sexto mā
dato p̄bitos q̄a exterius adul
teriū grauius p̄m ē q̄ simplex
fornicatio z sic de alijs ut in sex
to mandato dictū ē. z similiter i
cestus tāto ē grauior quāto fit i
ter personas gradu consanguini
tatis p̄pinq̄iores. z ita de alijs
Ita ēc sunt gradus in grauitate
peccati luxurie quo ad actus in
teriores hic p̄bitos. vnde voli
tio adulterii grauior ē q̄ voli
tio simplicis fornicatōis quāuis
utraqz sit mortale p̄m. z sic itel
legendū ē de alijs. **S**cō b̄ n̄

solū p̄hibetur uolūtarius cōsen
sus in opus uenereū i sexto mā
dato p̄hibitū. sed prohibetur ēt
voluntarius cōsensus in delecta
tionē ad tale opus de per se in
clinantē. cōtingit ei q̄ bō nollet
extrinsecū opus aliquo mō p̄pe
trare. attū deliberate uult illaz
delectatōez libidinosā p̄ quā af
fectus suus ē de p̄ se ad h̄mōi
opus p̄hibitū inclinatus. ut si q̄s
nollet fornicari forte p̄ timorē
aut uerecūdiā aut p̄ aliaz talē
cām. uult tamen cogitare de fō
nicatione aut de alijs libidinos
ad eam incitantibus. ut de oscu
lis z tactibus et alijs huiusmōi
impudicis et ipudice scilicet p̄
delectari in obiecto cogitato.
Iste consensus ē peccatum mō
tale fm Tho. et Augu. xii. li. de
trini. Ideo ēc ille consensus ē h̄
p̄bitus. **T**ertio non solū h̄ m
p̄hibetur cōsensus in opus et i
delectationem sed om̄s modi et
gestus mali q̄bus una persona a
liā sibi non matrimonialiter cō
iunctā trahit et sollicitat aut so
licitare nititur ad luxurias siue
hoc fiat p̄ internuntiū siue p̄ mis
sionē litterarū. siue per minas
p̄missiones. munera. mendatia
adulatōes aut p̄ superfluū aut
luxuriū uestimentorū ornatū si
ue p̄ fucatū et mēdacē faciei co
lorē. q̄ ei talia fecerit potissime
tali itentōe. ut p̄ hoc aliā p̄sonā

non matrimonialit̄ sibi diſtā ar
trahat in ſui cōcupiaz phibitaz
peccat mortaliter ⁊ ōi ſi nonuz
mandatum agit etiā ſi nunq̄ ſi
at pgreſſus in aliquod extrinſe
cum phibitū op̄. un̄ criſ. ſuper
illo math. v. (Qui uiderit muli
erē ad cōcupiſcendū eā iam me
chatus ē eā in corde ſuo) ſi mu
lier aliqua ornādo ſe ornatu ſal
tē ſupfluo aut impudicō ut ocu
los hominū ad ſe attrahat ⁊ ui
rorū aspectibus placeat ad con
cupiſcēdū etiā ſi nulli plagā ī
tulerit penam paciēt̄ extremā.
uenenū enim ꝓfecit. ⁊ ſi null⁹ in
uērus ſit qui bibat. ſimilit̄ itelli
ge d̄ uiris reſpectu mulieruz.

*de muliere
ſi ornata.*

*oscula
Aspectus.
Amplexus.
Affatus.*

¶ Quarto etiā ſi phibentur oscu
la aspectus amplexus. affatus.
tractus ⁊ ſilia impudica. actum
carnalis copule ꝓcedentia. ⁊ ad
eum alliciētia. qz talia ſunt pec
cata mortalia cum int̄ perſonas
n̄ cōiunctas matrimonialiter ſiūt
libidioſe ⁊ tali intentōe ut una
eaz aliam per h̄mōi icituz ī ſui
ꝓcupiam aut ad illicituz aut ꝓ
hibitum uenerēū actū. aut ut ī
ſe ꝓuocet delēatōē ad h̄mōi
actum inclināntē de q̄ etiā dic
tuz eſt ſexto mandato. **¶** Quin
to non ſoluz hic phibentur ex
teriora talia libidioſa. ſcz oscu
la tactus ⁊ ſilia. ſz etiā prohi
bet̄ uoluntas talia faciendi ſi
ue uoluntari⁹ ꝓſenſus ī ea quia

ſicut ex teriora illa oscula. tact⁹
⁊ h̄mōi ſunt ḡua ꝓca ut dēm
ē ⁊ hoc mandato prohibita ita
etiā uolitō deliberata talia fa
ciēdi ē graue ꝓc̄m ⁊ h̄ phibituz
etiā ſi effectus nuuq̄ ſeq̄retur
exteri⁹. **¶** Quo ad. iiii. principa
le qm̄ piculoſum ſit delēabilib⁹
malis immorari ꝓſertim luxurio
ſ. Illud ꝓmo poteſt ꝓ ea q̄ tacta
ſiūt ī primo mēbro ꝓncipali. Se
cundo patet ex eo q̄a uoluntas
ualde faciliſter curuat̄ ad peccā
dū ⁊ ratiōis iudiciū cecatur per
delectabilia. un̄ phs. ii. eth. ca
pi. ultimo. Inter r̄gulas ꝓo n̄
tutibus acq̄rendis ⁊ uiciis uitā
dis ponit. iiii. regulas. Prima ē
ut quis magis fugiat illud uiciuz
q̄ plus uirtuti cerre contrariat̄.
ut ſpantie plus ꝓtrariatur int̄
pantiam qm̄ inſenſibilitas. ⁊ ꝓ
libeālitati r̄pugnat ſeu mie aua
ricia q̄ ꝓrodigalitas. rō eſt qz ta
le uicium ꝓl⁹ inſicit̄ v̄tutē. Exē
plū eſt de uolēte ſanari q̄ ꝓl⁹ no
cuiū magis habz nitare. Scda
ē ut q̄a ꝓſideret ad q̄ malū plus
ſit iclinatus a natura l̄ ꝓſuetudi
ne ⁊ ꝓtra illud plus conē rō eſt
qz ad q̄ ꝓplexio inclinat̄ uel cō
ſuetudo. facilius trahit ad tranſ
greſſionez mediū v̄tutis ad quid
aut q̄ ſit plus incliat⁹ patere ꝓt
ex delectatione uel triſticia q̄z
q̄s ēca n̄ciū certū hz. Iſta ſecū
da uia efficaciffima ē ꝓt uiciuz

sed uia stoycoruz at tullius nar
 rat fuit minus efficac. qua doce
 bāt lēre a uiciis cessare debere.
 q̄ pprie ē tepidoꝝ. oportet eniz
 fm̄ theologos simul oīa morta
 lia uicia dimittere. sed non opō
 tet oīa p̄fectionis opera statim
 opari exēplū d̄ uolentib⁹ bestias
 aliqua docere opōret quod cum
 magno conatu opantur cōtra na
 turalem icliatōē. ut q̄ uult canē
 docerē ambulare duob⁹ pedib⁹.
Tertia regula ē inter oīa maxi
 me est delectatō z delēabile qd̄
 cūq̄ cauēduz ratō ē q̄ naturali
 ter ad delectabilia iclinamur z
 talia appetitui proposita statiz
 placēt z sic concupiscentia si p̄
 sentatur mala statim mouetur
 uoluntas curuatur z ratō ceca
 tur. sic etiam exēpli gr̄a p̄ exte
 riora mūera iudicia iustoz̄ per
 uertūtur. Ita etiaz p̄ delēatōē q̄
 habet spēm interioris muneris
 similiē fieri p̄t facilliter z differt
 illa regula a secunda. quia secū
 da sumitur penes id q̄ ē ppriuz
 unicuiq̄. Sed ista tertia penes
 id q̄ oīb⁹ uenit. **Q**uarta regu
 la ē ut quis consideret superabū
 dantiā z defectum que opponū
 tur uirtuti. z perpendat qualia
 sint z quā mala sūt peccata. z sic
 facilius medium uirtutis diliget
 z medium inueniet uirtutis.
Tertio q̄ fugienda sint delecta
 bilia mundi docet locus in quo

sum⁹ uallis miserie z lachryma
 rū. nō ei s̄z aug. d̄us eiecit hoīez
 de paradiso ut hic paradisu habeat
 sed ut laboremus. z i sudor̄ uul
 tus cum adaz uescamur pane t̄
 cum eua erūnas paciamur ut h̄
 mereamur eternum gaudiuz. h̄
 enim mixta sunt meror̄ z gaudi
 um. in celo solum ē gaudium s̄z
 in inferno tantum pena. Quāto
 idem docet temp⁹. Nā fm̄ bez.
 uniuersum tempus est peniten
 tie z uigila q̄dam solemnitatis
 magis sabbati i celo uigila aut̄
 exigit ieiunium z tribulationē.
 Quinto idem docet exēplū xp̄i. q̄
 p̄ omnia elegit fm̄ bern̄. penosa
 opa z uirtuosa ut par̄z i ei⁹ pau
 ptate multiplici quā habuit na
 scēdo uersādo moriēdo. Ego i
 q̄t. p̄l. ((Mēdicus sū z paup̄)) qd̄
 fm̄ glo. ibi ad litterā de xp̄i per
 sona dixit. hoc inquit glo. xp̄s di
 cit de se in persona sui. Sexto
 idē docēt exempla scōꝝ ueteris
 z noui testamēti mltiplicia he
 xi. ((Circuierūt i melotis i pelli
 bus caprinis egētes angustiati
 afflicti quibus dignus non erat
 mūdus)) Septimo docēt idē no
 cūnta q̄ hominibus ex uolupta
 tibus puenerūt ut ptz i eua. cca
 esū phibituz de salomōe qui in
 famis mortuus est de dauid z
 sampsonē z de multiu aliis. oc
 tauo idēz docent penuire cōfra
 trū xp̄ianoz̄ quot eniz sūt iudae

.x.   .p.   .c.   .i.

tribulate. pauperes egentes de uoti tēptati. laboribus p̄ssi. cap ti. et similes q̄bus compati d̄be remus n̄ inaniter v̄o gaudere. vñ ber. n̄ decet xp̄ianū delicias querere cū sciat xp̄m in tot mēbris suis necessitatē h̄re. Nono docet illud uoluptatū breuitas labor. et p̄ tria mixtio. vñ boe. de cōso. Quātis amaritudinibus hūana felicitas resp̄sa ē uerū q̄a nemo sine cōsolatiōe diu p̄seuerare p̄t. conari ḡ debem⁹ ut d̄lectemur de spe celestis patrie d̄ d̄i p̄petatibus v̄z b̄ditate mia. et h̄mōi. d̄ xp̄i p̄fectōib⁹ de suis b̄n̄ficiis d̄ v̄tutib⁹ et aliis fz illd̄. p̄s. Delectare ī d̄no et dabit tibi petitōes cordis tui. et fm illud apl̄i phil. iiii. ((gaudete in d̄no sēp̄ iterū dico gaudete modestia ur̄a nota sit. zc.))

Decimū preceptū.

Non cōcupiscea rem proximi tui. n̄ donū n̄ agrū nō seruū. n̄ ancillā. non bouē. non asinū. nō uniuersa q̄ illius sunt exo. xx. Et de u. Illd̄ ē decimū mādatū de quo tria p̄cipalr̄ sunt uidēdā. p̄mo quō d̄z intelligi. s̄o de mandatis. dubia q̄dā soluetur. Tertio uidebitur de pena transgrediētū mādata. Pro itellec tu p̄mi notādū p̄mo sicut dictū

ē p̄cepto precedēti ita suo mōd̄ ē q̄ p̄mi mot⁹ d̄cupie rei aliene put̄ consistūt infra limites sensuallitatis. siue ut p̄ueniūt totalr̄ de liberatōem rōis. et nullo a uolūtate depēdēt n̄ phibēt aliq̄ mādato nec illo s̄c̄ p̄ca. s̄z uolūtatis deliberatiuus cōsensus ī dānificatōem pximi p̄ illicitā usurpatōem t̄p̄raliū bonoz eius prohibēt ultimo isto mandato. **Se b** cundo notandū q̄ sic aliene mulieris cōcupia ad actū uenereū p̄t dupliciter considerari. ut p̄cedēti mādato ē tactū ē. ita s̄c̄ d̄cupia rei aliene a proximo p̄t duplr̄ d̄siderari. uno p̄t ex ea oritur et causatur x̄terio actus illicite sibi usurpandi rem proximi sui siue rē alienā. et illa d̄cupiscentia prohibēt eadē prohibitiōe q̄ phibetur actus eius exterior. v̄z septio p̄cepto n̄ furtū facies. alio iterior uolūtatis d̄cupiscentia deliberata cōsiderat̄ ī quātū ex ea n̄ sequitur actus exterior usurpandi sibi rē alienā quia forte timet uerecūdaū aut non habet oportunitatē. Et ne quis illā d̄cupiam iteriorē solaz sine exteriori actu eā cōmittēs crederet n̄ esse p̄c̄m. ip̄am d̄ns sp̄ali p̄cepto prohibuit. s̄. x. non cōcupisces rem proximi tui. Cum igitur in septimo p̄cepto sint mlti modi iniuste hoiem dānificādū p̄ exteriorē t̄p̄raliū illicitā

.x. .p. .e. .i.
vsurpationem suoz ut ibi dictū
fuit. patz etiam quot z qm mul
tiplicia sint pēa qbus cōt hoc.
Decimū mādatuz trāsgredimuz
qz sunt oīs deliberata uolūtō fuz
ti uel rapine z similibus. ubi tñ
nō sequitur exterior furādi aut
rapiendi actus. Et sic etiam in
telligatur de multiplicibus aliis
b^o mōi cōcupiscentiis uolūtatis
z deliberatiuis ei^o cōsensibus in
tales iniustas proximi damni
ficationes. q̄ tñ nō implent opere
exteriori. Tertio notādum q̄ pñ
cipalitē h̄ auaricia interior p̄hi
betur. que est inordinatus amō
h̄ndi temporalia. de q̄ h̄etur circa
pñcipium septimi mandati. si q̄s
aut uideret bona exteriora i cu
ria alicuius diuitis. z talia hui^o
modi. z noller ea habere extra dī
mādatū. nec cōtra pximi bonū
sed desiderarē ea non inōdiare
z seruide non propter h̄ oportet
ret eū contra h̄ mandatū egisse
sed tñ affectiones tales sunt in
utiles interdum z ociose. d̄ qb^o
Sen. dic. Lum oīa edificaueris
z uacu^o remanebis. **Q**uo ad se
cūdam pñcipale primo dubitat
ēca decalogum. utz ueniale pec
catum possit fieri mōtale. Rñ.
fm tho. i. z. q. lxxxviii. primo no
tādo d̄ram p̄ci mortāl a ueniali
z quomō fit aliq̄ mōtale tripl̄.
sic q̄dem dr̄it ueniale z mōtale
p̄ci. nam qñ uolūtās ferī in ali

q̄d q̄d fm se repugnat caritati.
p̄ q̄d hō ordinatur in ultimū finē
peccatū ex sua specie. gñe. seu
obieto. habet quod sit mōtale
siue sit extra dilectōz dī. sic blas
phemia. piuriū z hui^o modi siue
contra dilectōz pximi. sic adul
terium z similia. Quicunqz uero
uoluntas peccātis fertur i illud
q̄d in se continet quādam inordi
nationem. nō tñ contrariatur dī
lectōni dei z pximi sic uerbum
ociosum. risus superflu^o. z alia
h^o modi talia sunt peccata uēi
alia ex suo genere sed qz actus
morales recipiunt rōnem malī
z boni nō solum ex obieto sed
etiam ex aliqua dispositōe agē
tis. contingit qñqz q̄ illud quod
est p̄ci ueniale ex generē rōne
sui obiecti fit mortale ex parte
agētis uel qz i eo cōstituit finem
ultimum uel ordinat ipsum ad
aliquod quo est p̄ci mortale
ex genere. pura cum q̄s ordinat
v̄bum iocosum ad adulteriu^o z
mittēdum. similiē etiam ex par
te agentis contingit q̄ aliquod
peccatū q̄ ex suo gñe ē mōtale
fit ueniale. ppter hoc q̄ act^o est
imperfectus id est n̄ deliberatus
rōne. q̄ est pñcipiu^o p̄ciū malī
actus. Sc̄do notat q̄ p̄ci ueni
ale posse fieri mortale tripl̄ p̄t
contingere. Primo quod unus
z idem actus numero primo sit
peccatū ueniale postea mōtale

sed hoc esse n̄ p̄t. quia p̄cipa
liter p̄m̄ cōstitit i actu volūtatis
sicut et quilibet actus moralis.
vñ nō d̄r unus actus moraliter
si uoluntas mutetur. q̄uis ē ac
tio fm̄ nām sit cōtinua. **S**i aut̄
voluntas nō mutetur n̄ p̄t esse
q̄ de ueniali fiat mōtale. s̄o mō
p̄t intelligi ut id q̄ ē ueniale ex
genere. fiat mortale. et hoc q̄dē
possibile ē in q̄ntū in eo cōstitui
tur finis uel in q̄ntū refertur ad
mortale p̄m̄ sicut ad finē. ut di
ctū ē. Tertio mō p̄t intelligi ita
q̄ multa p̄ca. uenialia cōstituāt
unū p̄m̄ mortale q̄ duplici p̄
intelligi. primo q̄ ex multis pec
catis uenialibus itegraliter con
stituatur unū p̄m̄ mortale. et il
lud fl̄z ē. q̄ oīa p̄ca ueialia mū
di nō p̄it h̄re tñ de reatu. de pe
na dāni. nec sensus. quātū unuz
mortale h̄z reatus enīz p̄i mor
talis ē eternus. uenialis uero tē
porane. mortale meretur carē
tiam diuine uisionis p̄petuā. ni
si at̄ sic ueiale mōtale ēt mēi v̄
men cōscientie p̄petuū nō uenia
le inter que oīa nulla ē p̄portō.
alio mō p̄t intelligi q̄ multa pec
cata uenialia faciunt unū mōta
le dispositiue. et sic uerū ē. quia
qui peccat uenialr̄ ex genere p̄
ēmittit aliquē ordinē. et ex hoc
q̄ cōsueuit uolūtate suā i miori
bus debito ordini n̄ subicē. dis
pōitur ad hoc q̄ ēt uolūtate suā

nō subiciat ordini ultimi finis.
eligendo id q̄ ē p̄m̄ mortale ex
genere. et sic libido peccādi itro
ducitur per actus ueniales ut p̄
rūpat facilius i mortale. ex q̄b̄
et aliis supra prio et q̄rto p̄cep.
positis. et i nono p̄z q̄ ex uenia
li p̄t fieri mortale quitupliciē.
prio q̄n̄ i ueniali constituerē fi
nis. Sc̄do q̄n̄ ueniale ordinareē
i mortale actū. Tertio q̄n̄ uenia
le sit v̄ sciam diffinitiuē iudicā
tem aliqd̄ esse mortale. uel v̄ cō
sciaz uehēnter dictantē uel du
bitantē et plura argumenta h̄n̄
tē q̄ sit mortale q̄z q̄ sit ueiale.
q̄ro q̄n̄ ueniale disponit ad mor
tale siue fiat p̄ gressu in morosa
dlectatōz siue ex dispositōe ma
loz hituū. Quarto q̄n̄ fit ex cōtēp
tu graui d̄ his intelligi aug. d. n̄
lū p̄m̄ ē a deo ueniale q̄n̄ dum
placeat sup. uno ex. v. mōz fiat
mortale. **D**ubitatur. ij. quor̄
mala faciat p̄m̄ ueniale. **R.** q̄
.xi. p̄ ad penā obligat aut etnā
si q̄s cuz eo dānat fm̄ Tho. aut
purgatoriā si h̄ nō satisfacit aut
t̄pralē h̄ faciēdā. Sc̄do maculā
quādā causat i aīa ut tactū ē su
pra p̄. ix. ca. ij. f. q̄z ēt purgatori
um fm̄ Tho. h̄z delere. Tertio
feruorē caritatis minuit sicut a
qua igni iniecta licet non extin
guat tñ feruorē minuit. q̄rto pe
nas aīe lassat in bonis operibus
sicut q̄n̄ ponitur onus sup equū

min^o pmp^{te} ambulat. Quito a gloria retardat. opōtet enim ut minimus quadrans pccī uenial^r soluatur hic uel in purgatorio l^r per indulgentias. **Sexto** bona patrie celestis diminuit nonquidem ea q̄ ibi habemus reposita ex merito. s̄ que deberētur op^ribus que uelialia faciēdo obnūsimus. uenialit^r nāq; peccādo n̄ deo seruiamus nec meremur s̄ d̄ meremur. **Septimo** occasiōes sunt ad mortalia p̄ca faciēda. Octauo q̄etem mētis i deuz tollunt z spūalem dulcedinem ac d̄um a nobis alienant aliqualitē. Quia i mūdo p̄ uenialia delēamur. Nono gratiam sācti spūit̄ iterdum fugāt q̄ dedisset si non uenialib^o p̄cis n̄re uoluptati satisfecissemus. **Decio** scādaltzāt proximum. Undecimo i d̄meritum accūtale iactant aiazuz ut q̄ docuit ioca uelialia priceps. **¶** at alterius p̄ci. Quo ad tertium p̄ncipale mirātur qdā z murmurāt. Tur deus misericordissim^o pro uni^o trāsgressiōe mandati n̄ deleta p̄ peitētiam puniat perpetua dānatōne s̄z Jacobi apostoli sententiam cū tñ qdā p̄ca tam cito fiant z breui^r: Rñ. qd̄ dei de hoc rōnabilissia sn̄ia aparet iusta ex nouem considera tionibus sumptis ex nā p̄coruz. dicit enim b̄s Aug. xxi. li. d̄ ci. dei. nullus existit gentiliū legis

latoz q̄ censeret tā cito nocētū finieda esse tormenta q̄ cito factum ē homicidiū uel adulteriū uel sacrilegiū uel qd̄libz aliud scelus n̄ t̄p̄is longitudine. s̄z iniquitatis z impietatis magnitudine mentiēdū ē. hec ibi. z plura ibi de hoc poit̄ z cōcludit. q̄ nihil irrōnabile pōt occurrere hoī si d̄us cui^o ineffabilis ē iustitia p̄ p̄co breui t̄p̄e cōmissio derlōge duratōnis supplitiā aut etiā eternam infligat penam. talia enim egreferentes nō cōsiderant maliciā z nocumētū peccati mortalis. q̄ fm uill^o. parisi enī. in lib. d̄ fide z legib^o mltis f̄bus op̄at. **¶** Primo est uulneratō spūalis aie ideo. ps̄ (libera me d̄ sanguinib^o z c̄) sicut enim nemo miratur quod ex breui uulneratione corpali quis perpetue corpali uita p̄ mortem priuatur sic nec miratur q̄ per mortale crimen quis eternaliter coram d̄o maneat mortuus. **¶** Secūdo p̄c̄ mortale est qd̄dam casus in p̄fundum uoluntarius d̄ quo x̄ps ait Math. xvi. (Lecus autē si cecoducatū p̄stat. ambo in foueā cadunt). sed ictu oculi q̄s se precipitare p̄t i foueam q̄m p̄prio conatu nuq; exire p̄t. **¶** Tertio peccatū mortale est trāsgressiō precepti sub morte iterdēa fm illud math. xix. (si uis ad uitam iḡrdi sua mandata) sed nullus mirat̄

q̄ p̄ transgressione hūanaruz le
 gū t̄p̄anee factaz. fur latro z a
 lij malefactores reipū .eternalr
 p̄niūtur suspēdio uel tormen
 to simuli. Unde fm̄ aug. ubi pri
 us. octo p̄eas s̄z tuliū leges ma
 lefactoribus infligunt v̄z dānuz
 vincula. v̄bera taliōum. ignomi
 niā exiliū. seruitutē z mortez. z
 tū quālibet istaruz penaz cōtin
 git p̄ hoies iuste p̄petuo infligi
 p̄ t̄p̄raliter om̄isso. cur ḡ n̄ s̄lt̄ p̄
 p̄cō mortali fieret. Quarto p̄c̄m
 mortale ē cōtractus quidā z ēp
 tio infernaliū tormentorū nez n̄
 z uenditō qua precio breuis vo
 luptatis seipm̄ tā in aīa q̄ i cor
 pore vēdit insanīa peccatoris.
 vñ tales venundati sunt ut face
 rent malū. sicut. iij. re. xxi. di. he
 lias ad achab. ((venundatus es
 ut faceres malū)) nulli at̄ dubi
 um quin ex vēditōe z ēptōe q̄n
 tūcūq̄ breui t̄p̄e fiant ius p̄pe
 tum rei empte acq̄itur ēptori.
 Quinto p̄c̄i mortalis p̄petratio
 ē luminis ḡre extictio z lucerne
 q̄ lucet cognitōe z ardet amore
 Qu aut̄ nemo possit de se ista ac
 cedere p̄petue nisi x̄ps fm̄ illud
 Job. i. erat lux uera q̄ illuminat
 oēm hoiez uenientē i hūc mōz.
 idcirco ad illud periculū se p̄ii
 ciens merito puniret̄ p̄petuo.
 Sexto quicūq̄ addit sup̄ p̄c̄m
 suū ip̄niāz seu cōrumatiā. addit
 de iure etiam z penam. z iustis

fime q̄ntū durat in unoquoq̄ dī
 iniuria t̄m̄ durare in eo dz z pe
 na sed exiēs in iferno sup̄ p̄cō
 suo addunt ip̄niā z cōrumatiā
 p̄petuo. ergo non solū iuste p̄pe
 tuo puniūtur extensīue sed etiā
 intensīue deus penā eorū auge
 re possit. Septimo fm̄ aug. de
 ci. dei li. xvi. Dignus ē pena et̄
 na qui in se perimit bōa eterna
 sed peccatuz mortale ē h̄mōi.
 quia peccator ad p̄petuū suiciū
 ḡraz actōis tenet̄ deo exhibēd̄.
 d̄ quolibet m̄bro vel dono tā cō
 poris q̄ aīe q̄ sibi deus gratiose
 ctulit hec at̄ oīa diabolo p̄ pec
 catū tradit z deo recipit. ḡ p̄pe
 tuo puniri dz. si enī i hūana poli
 cia q̄ furatur cappā. meret̄ cer
 tā penā. q̄ furat̄ centū flor. ma
 iorē meretur. ergo qui p̄petuū cē
 sum deo recipit quē h̄z in m̄bris
 aīe z corporis z quē i peitencia
 lete deo reddere deberemus d̄
 m̄broz obseq̄is sp̄ puniri dz. De
 tauo. qui peccat in simplici p̄ri
 mū eū ledēdo alapa meret̄ aliq̄
 penā q̄ in p̄ncipē meret̄ maiorē
 ut dr. v. et̄. ergo qui in infinitū
 bonū peccat. infinitā q̄dā mō me
 retur penā q̄libet. n. peccator ē
 d̄ q̄bus dr̄ in. ps. ((sup̄ dorsū meū
 sab̄ cauerit peccatores plōz auer
 rūt iniquitatē suā ḡ d̄ns iustus cō
 cidet ceruices peccatoz)) s̄p̄.
 Nono q̄ pdit ex sua negligentia
 aliq̄d donū ut exempli ḡra flore

nuz dñi sui meretur certā penā q̄ vō pdit decem florenos plus demeret q̄ q̄ pdit infinitum bonum i infinitū pūiri debet ut p̄cō facit. de^o enim infinitū bonū ē. z n̄m est p̄ grām z gloriā fm̄ illud genesis. xv. ubi deus ait ad abrahā ((Ego ero merces tua magna nimis)) quam mercedez nobis tribuat qui solus cunctis bonis sup̄abundat.

Capitulum. Secūdū.

Nunc secundo p̄ncipalit̄ d̄ penis transgrediētūz decalogū tractatus est de penis inferni scz q̄s incurrunt trāsgressores preceptorum. ubi tria p̄ncipalit̄ tractabūt primo d̄ penis exterioribus damnatoz sensilibus. Secdo de penis interioribus eoz. Tertio d̄ penis q̄s habent respectu sup̄ioz. Quantuz ad p̄mū notandum q̄ dānatoz hoim ab authenticis doctoribus ponūtur. xiiii. pene. fm̄ q̄ ad v̄sis creaturis exteri^o puniūt d̄ v̄simod. ut in. iiii. elem̄tis p̄mo a terra quo ad locū inferni. Secdo ab aere quo ad tenebras. tertio ab igne. quarto ab aq̄. q̄nto ab omnib^o mūdi z elem̄toz fetulētiis. deinde. q^o ad. v. sensus. sexto puniuntur visu quintupliciter scz quo ad fletū. fumū. objecta damnatoz hoim z d̄monū. z priuatoz oim̄ delectabiliū luminū. Septimo auditu q^o ad cla-

moris p̄ceptionem z blasphemias. octauo gustu quo ad p̄natio nem oim̄ comestibiliū z potabiliū. Nonno olfactu quo ad p̄sentia sulphureorū corporū. Decio tactu quadrupliciter. s. ignis. z diuine potestatis. ac d̄moniacē et stridore dentiū. Undecimo p̄ opposita gloriosis dotibus. duo decimo p̄ opposita aureolarū. Tertio d̄cio p̄ societate pessimoz. Decio q̄rto p̄uatiōe humanitatis xpi. P̄ria p̄ca ē locus infernalis. b ē aut̄ duplex infernus fm̄ greg. .iiiiij. dialogoz. Primus ē uniuersal. et ē in media concavitate terre latissimus et p̄fundissimus. orbicularis. et ignobilissimus. ac p̄petue duraturus. q̄ infernus sit. p̄bat̄ scriptura. p̄hia. z poetria. Scriptura per illud math. xxv. ((ite maledicti in ignē eternū)). z i simbolo attana sui. Qui uero mala egeēt in ignē eternum z. p̄s. ((Qui eripuit aīaz meā ex inferno inferiori)). P̄hia idē dicit. nam socrates in li. q̄ d̄ fedrō platōis. postquaz noīauit grandes p̄cores. sic concludit. hos p̄petēs equidem p̄ta iacit itartaz. un̄ nūquam eribūt. poete similiter ut uirgilius in eneidos vi. libro. z plūrs alii q̄ ponūt ibi fluuios infernales. z horrendas hic infern^o cum suo igne a p̄ncipio mūdi paratus est a deo. uis Math. xxv. ((Ite maledicti in

ignē eternū q̄ pat̄ ē. rē. r. Isa.
xxx. ((pata ē haberi tophet a re
ge pata ē)) gl. haberi id ē ab ini
cio tophet id ē uallis gehēne s̄z
quare deus infernū fecit: R. de
us palaciū h̄z ac regnū vniuersi
In quo q̄z mlti sunt malefacto
res. congruentissimū fuit. vt iustis
simus carcerē haberet p̄ talib⁹
vz ifernū. Sc̄do q̄ritur q̄re ē sub
terza: R. prio q̄a iustū ē ut pesti
mi maxime distet ab optis i pa
tria. vz a b̄tis. sed hoc fit p̄ medi
um intra terrā. Sc̄do cōgruū ē
eadē rōe pp̄ ignobilitatē loci vz
ut ignobilissimus locus a nobi
lissimo vz celo maxie distet.

Tertio rōe affectus. ut q̄ h̄ terr̄
na p̄ dō coluerit p̄petue in terra
claudat. ps. ((adhesit i terra ven
ter n̄r)) alius ifernus ē particula
ris quorū dā añ diē iudicij. q̄ p̄
mōz i inferiōrē ifernū detrudēt. s̄z
enī super terrā quedā loca patē
tiā. vbi dānatorū aīe luunt p̄as
ut ethna. r. olle vulcāi. i. s̄z isid.
li. xii. ethimo. sunt montes ardē
res pleni sulphureis flāmis r. hō
ribilibus. q̄z in talib⁹ fm̄ poetas
dicebatur habitare deus. quem
uocabant vulcanū. sed re uera
diabolus ibi habitat cū suis. de
istis p̄ncularibus infernis nar
rat Greg. etiam. iiii. dial. prio q̄
heremita sanctus in insula lip
paris vidit animam theoderici
regis in ollā ulcāni ibidē p̄iectā

p̄ deuotos. vz Johānem papam
r. simachū patritiū. quas p̄fatus
rex prius iuste occiderat. Sed
do narrat de quodam romano i
extremis laborātī cui apparuit
nauis pata qua ip̄e r. quadaz vi
cinus suus deducendi erāt in si
ciliam. vnde greg. ibi addit cām
borū locorū. d. q̄ vero ille mori
ens se ad siciliā ducēdū testat⁹
ē. quid aliud senitri p̄t. nisi q̄ p̄
ceteris locis i cuius terre isulis
eructuātī igne tormentorū olle
patuerunt. q̄ ut solent narrare q̄
nouerunt. laxatis quotidie funi
bus excrescunt ut mūdi terminio
appropinquāre. q̄ certū ē illuc
amplius exurēdos colligi. quan
to r. eadē tormētoz loca ampli
us videātur apperiri. q̄ oipotēs
deus ad correctionē uiuentiū i
hoc mūdo uoluit ostendi. ut mē
tes infidelīū qui inferni tormen
ta esse n̄ credunt. tormētorū lo
ca uideāt. qui audita credere f
cufant. Eandē cām ass. gr̄. vi. h̄.
p̄sien. d. uniuerso. pre. i. ca. xlvij
vbi ēt dicit q̄ in p̄fata insula
sicilie ignis p̄nominatus viuoꝝ
intollerabiliter cruciat aīas ap
propinquātium sibi. r. tamen cō
pora non ledit. **S**ecūda pena
sunt tenebre extēiores. vnde
math. xxij. ((ligatis manibus r.
pedibus picite eū i tenebras ex
teriores)) vbi notādum fm̄ tho.
in. iiii. di. vl. q̄ triplici de causa

erāt z sūt in inferno tenebre un
 sic dic dispositio iferni exit talis
 prout maxime miserie dānatorū
 ouenit uel competit. un fm hoc
 sunt ibi lux z tēbre. put maxime
 spectat ad miseriam damnatoꝝ
 Ipsa autem uisio fm se delecta
 bilis est. pmo enim methaphisi
 ce dicitur. q̄ sensus oculorūz est
 maxime diligibilis. eo q̄ p ipsuz
 plura cognoscimus. Sed per ac
 cidens ɔtingit uisionem eē afflic
 tiuā i q̄ntū uidem⁹ aliq̄ nobis no
 ciua uel nre uoluntati repugnā
 tia. Ideo in inferno hoc mō dz
 esse locus dispositus ad uidendū
 fm lucem z tenebras q̄ nihil ibi
 pspicue uideatur. s̄z solūmō sub
 quadaz umbrositate uideatur il
 la q̄ afflictionem cordi igerere
 p̄nt. Idcirco beatus gre. in mo
 rali. li. ix. sup illo uerbo. In infē
 no nullus ordo. sed sempiternis
 horror inhabitat. dicit. quāuis
 ignis ille ad consolationem non
 luceat. tamen ut magis torque
 at ad aliquid lucet. nam seq̄ces
 quos secuz traxerunt de mundo
 reprobī. flamma illucēte uisuri
 sunt. **E**t similic̄ super illud. p̄s.
 uox dñi intercedentis flammaz
 ignis dic̄. Basilius. q̄ uirtute di
 seperabitur claritas ignis ab ei⁹
 uirtute adustiua. z ceder in gau
 dium sanctoruz. z uisium ignis
 in tormentum damnatoruz. unō
 simpliciter locus ē tenebrosus s̄z

tñ ex diuina dispositōne ē ibi ali
 q̄d lumis q̄ntū sufficit ad uidendū
 illa. q̄ animam torque p̄nt. z ad
 h̄ satisfacit naturalis sit⁹ loci q̄r
 in terre medio ubi infern⁹ ponit
 tur non p̄t esse ignis nisi fetulen
 tus z turbid⁹. z q̄si fumosus. q̄dā
 tamen tenebrarū harum causaz
 assignat ex ɔmassatione z ɔp̄sio
 ne corpū damnatorum. q̄ ppter
 multitudinem. ita r̄pleuēt locū
 inferni. q̄ nihil ibi de aere rema
 nebit. z sic n̄ erit ibi aliq̄d d̄ di a
 phaneitate. q̄d possit esse subiec
 tum lucis. nisi oculi dānatorū q̄
 erant obtenebrati. hec tho. Lūi
 ɔcordat. p̄s. ((sic oues i inferno
 positi sūt. mors ɔpascz eos)) **T**er
 tia pena est calor summus per
 ignem un̄ math. xxv. ((Ite male
 dicti in ignez eternum. zc)) deu.
 xxxii. dic̄ moyses ((Ignis succen
 sus ē i furore meo. id ē a princi
 pio mūdi pmo ɔf demōel. z arde
 bit usq̄ ad inferni nouissima de
 uorabitq̄ terram id ē terrenos
 cū germie suo z fūdamenta mō
 cium id ē supboꝝ ɔburz)) h̄ ignis
 ut dic̄ alber. sup p̄s. vl. li. d̄ muli
 eē forti uret iteri⁹ aīaz. z exteri⁹
 corpus. Qui ignis i imensum
 est calidior n̄fo igne. h̄ ignis ut
 in secunda pena d̄m est calidif
 sim⁹ est tenebrosus simpliciter
 fm quid lucidus. q̄si fumosus. z
 uirtute dina z naturali actiuissi
 mus. z tho. in. iiii. di. xliiii. dicit

Y

Ignis inferni corpus ē. ut probat. gr. iiii. dia. et maxime actiu⁹ est eiusdem quodē spēi cuz nro igne. sed h3 proprietates multas dantes a nro. tū quia succēssioe n̄ indiget. nec lignis nutrit. tum qz de⁹ eum r̄git. unde isa. xxx. ((Flatus dñi sicut torrens sulphure⁹ succedēs eā)). i. a deo accens⁹ q̄ naturam ei⁹ instituit. nō ab homine. ignis etiā ibi erit fortissime caliditatis. qz calor eius erit undiqz congregatus pp̄ frigus terre undiqz ipsum cōstās. hec d. tho. Quarta p̄a est frigus per aqz de q̄ et precedēti p̄a dr̄ iob xxxiii. ((trāsibunt ab aqz niuium ad caldē nimitū)) et in. ps. ((ignis sulphur et spūs procellarum p̄ calicis eoz)) et tho. p̄ intellectu hoz dicit ubi pri⁹. di. vl. dānari trāsibūt ex uehementissimo calore ad uehementissimum frigus. si ne h̄ q̄ in eis sit aliquid frigiditū. et qz eoz passio ab exterioribus n̄ erit p̄ species sēsibiles eomō quo h̄ s3 p̄ actiones spūales imp̄ment formas leuias. und̄ sequit̄ etiam. sic in febricitantib⁹ stridor dētiū d̄ q^o lu. xiii. et ut alber. ubi p̄us dic̄ frigus intus et extra dānatos p̄seq̄tur. Quinta pena q̄ paciāt̄ ab oibus elem̄torū fetulentis. un̄ tho. vbi prius fm̄ inq̄t basilū in ultima mūdi purgatione fiet q̄dam sepatio in elementis quodq̄ ē purz et nobile

remaneat sapius ad gl̄iam beatorū. quodq̄ vō est ignibile et fetulentū in infernū p̄ciat̄ ad penam damnatorz. ut sic ois catura dī ē beatis materia gaudii. ira dānatis ex omnib⁹ caturis tōm̄tū ac crescat. fm̄ illud sap. v. ((pugbit cū illo orbis terraz d̄ infestatof h̄ ei diuine iustitie opetit ut sic ab uno recedentes per p̄m in rebus materialibus q̄ sūt multa et uaria finem suū cōstituerit ita etiam materialit̄ affigāt̄ ex mltis. **Sexto** puniētur quo ad uisū e multipliciter fletu. primo un̄ lu. xiii. ligatis pedibus et c. q̄lis aut̄ flet⁹ in dānatis esse possit. docet alber. sup̄ eodē in fletu inq̄t p^o ē cōstricō cordis ex tristitia et sēsu pene scdm̄ est cōstricō paniculoz cerebri proueniēs ex cōdī cōstricōne. qz paniculi cerebri p̄ telas. neruos. et uenas concuruātur ad cor. et cū cō extrēitates suoz uētriculoz constringit. tūc d̄r̄ abuntur p̄nicli cerebri. et alia m̄bra i q̄ p̄nicli. nerui. et uene diffūdūt. ex q^o tertio seq̄t̄ inordinata distractio figur̄ et situs in facie. hec tria sunt in fletu infernali. q̄rtū aut̄ nō. uicē effusio lacrymaz q̄ h̄ solū h3 locū. et tho. ubi p̄us sic dic̄ i fletu corpali duo inueniūt. quoz unū ē lacrymaz resolu⁹ et q̄ntū ad h̄. fletus corpali in dānatis esse n̄ p̄t. qz post diez iudicii q̄scēta

motu primi mobilis. nō erit ali
qua generatio uel corruptio uel
corpalis alteratio. in lacryma
rū aut generatiōe oz illius hūo
ris ēē generatōz q̄ p lacrymas
distillat. vñ quātū ad hoc i dā
natis corpalis fletus esse n̄ pōt.
aliud q̄ inuenitur in corpali fle
tu. ē q̄dā cōmotio z turbatō ca
pitis z oculorū. z quātū ad hoc
fletus esse poterit in dānatis p̄
resurrectionē. Corpora. n. dam
natoz nō solū ab exteriori affli
gentur. s̄z et ab interiori. s̄z q̄
corpus imutatur ad passionem
aīe in bonū et malū. et quātū
ad hoc fletus carnis resurrectō
nē indicat et rīdet dlectationi
culpe q̄ fuit in anima et corpe.
oculi et puniētur fumo. ut in fa
pena tactū ē d̄ obiecto quo cor
pora dānatoz multū p̄niētur.
quia turpia est colore et turba
tione faciei. et stridore dentiuz
p̄uabūt et luie sol. lune. stellaz
diei. et alioz. Septimo puniē
tur auditu p̄ clamores punitoz
lacrymabilissimos et blasphe
mias eorū. vñ dicit Tho. 2. 2. q.
xiii. Credibile ē q̄ post resurrec
tionē i dānatis erit uocalis blas
phemia. sicut i factis uocal' di
laus. et de iteriori blasphemia.
nllī dubiū. vñ d̄ utraqz d̄z apo.
xvi. ((Estuauēst hoies estu ma
gno. et blasphemauēst nom̄ di
bitris p̄oratē sup has plagas)).

z tho. vbi pri' idē oīdit. ad rōez
inq̄t blasphemie p̄tinet detestā
tio diuine bonitatis. Illi at̄ q̄ s̄t
in inferno retinebāt p̄uersā vo
lūtātē auersā a dei iustitia in h̄
q̄ diligunt ea in q̄bus puniūt. z
vellent eis uti si possēt. et odiūt
penas q̄ p̄ h' mōi p̄cis iūligūt.
Talis igitur detestatio diuine iu
sticie ē interior in eis blasphemā
cordis. ex q̄ exterior blasphemā
seq̄ p̄. ¶ Octauo puniūtur gu
stu quo ad priuatiōem omnū d̄
lectabiliū potuū et ciboꝝ. vñ lu
ce. xvi. Diues in inferno ait. ((
mitte lazarus ut intingat extre
mū digiti sui in aquā. ut refrige
ret liguā meā)). sed nemo hēbit
cū eodē q̄ desiderat. ex quo s̄z
greg. elicit q̄ i illis mēbris p̄co
res plus in inferno puniēt. in
quib' pl' peccauēst ut chorizā
tes in pedibus tāgentes luxurio
sa ibidē. luxuriosi in genitalib'
zē. Nono puniūtur in olfatu ne
risimilius enī patatur a doctōi
bus ut tactū i quinta pena p̄tiz
post udiū infernus replēdus
ē imundicijs. spurcicijs sterqui
liniis. z ceteris penosis abhoia
tionib'. quas p̄cm fecit ex elem̄
tis generari. Idcirco ut hoies
qui in hac uita floribus elem̄to
rū in optimis effectib' et fructi
bus abusi fuerunt. uilissimis eo
rū fecib' et sterquiliniis puniēt
Quis igitur estimare possit di.

henricus de bassia sup gen. ab
 hoiatōem ifernaliū flāmaz. sul
 phureū. ac fetozē eaz. que si exi
 zēt infernū corrūperēt totū ele
 mentazē globū. n̄ ḡ nunc exhibit
 nec post. s̄z reflectit̄ ex toto con
 cauo iferni z terre. declarat illū
 alber. i li. de muli. forti. allegās
 illud iob. xvii. ((putredīni dixi
 pater meus es. m̄r mea z soror
 mea v̄mibus)) nō inquit fiet fetō
 ex alatōe alicuius putredinis .
 quia n̄ putrescunt ibi corpa. sed
 ignobilitas illa ibi cōgregata d̄r
 putredo z pūcture penaz v̄mes.
 v̄nō sap. v. ((pugnabit cū illo or
 bis terrarū cōtra insensatos)). i.
 q̄tuor elemēta. terra artando.
 ignis urendo. aer obscurando. z
 aqua infrigidādo. quicquid enī
 ignobile ē i elementis ifern^o de
 glutiet. Decimo puniētur tactu
 ignis acerbissimi. z a diuina iu
 stitia intra z extra medulas cre
 mante. a demonibus torquenti
 bus. a cōdēnatis cōprimētibz ut
 tactū ē ptim fa pena. v̄n̄ cris. di
 cit. de repatōe lapsi ad amāticū
 q̄ acerbitatē huius ignis nulla
 lingua explicare ualet. ¶ Unō
 cimo puniētur per opposita do
 tibus b̄oz. corpa enim eoruz
 erunt quadrupliciter misera. p^o
 d̄formia. ē aut̄ fm tho. i. iiii. di.
 .xl.iii. duplex d̄formitas una ex
 defectu alicuius mēbri. z talis i
 nullo dānatoz erit. ut nulli du

biū ē q̄ omnes itegris m̄bris re
 surgēt. alia est deformitas ex in
 d̄bita p̄ciū dispositōe i qualitati
 b^o q̄dem ut febre ul' podogra z
 h^o modi. nec talis deformitas in
 dānatis erit. sed corpa eoz erūt
 sensibilissima z uiuacia q̄r ut sic
 tūc min^o sentirent mala pene i
 inferno sicut. ēt si mutilati f̄ma
 nerent. q̄ n̄ cedit̄. Sunt igr de
 formes d̄fectibus illis qui ex na
 turalibus p̄ncipiis in hūano cor
 pe naturaliter cōsequūt. ut ē pō
 derositas tarditas. passibilitas
 z opacitas. paladitas z h^o modi
 unde. q. ul. dicit. quod corpōa
 dānatoz erunt turpissima. Se
 cundo ḡ cōpa dānatoz erunt
 passibilia ualde. tum fm tho. u
 bi p^o q̄r integra mēbris. tum q̄r
 carētia ip̄ceptilibz mōbis. tuz
 q̄r dina iustitia reget in eis ma
 teriam ignis. tū etiā q̄a natura
 eoz ē incōruptibil' passibilia ei
 est corpa eoz. s̄z incōruptibilia
 z spēs caloris q̄ materialit̄ sunt
 in igne recipientur spūaliē i dā
 nato cōpe z sic ignis assilabit si
 bi ea nec t̄n̄ cōsumet ea p̄pt̄ que
 apo. ix. d̄r ((i dieb^o ill' q̄rēt homi
 nes mortē z n̄ inueiēt eā. z desid̄
 rabunt mori z fugiet mors ab
 eis.)) Tertio est pondrosa z tar
 da. sep̄ q̄rit̄ utz ne aliqui iam dā
 nati infernum exire possit h̄ boi
 b^o apparendoz. s̄z. tho. i. iiii.
 di. xl. v. dānati exire p̄nt̄ propa

inferni receptacula fm dispositio-
 nes diuine pudentie. z aspec-
 tibus hoim apparere. n̄ tñ illud
 p̄it ppria libertate. sed diuina
 pudentia ad euiditōem hoim z
 terrorē. similiter qui sunt i pur-
 gatorio eadē rōe. z ut suffragia
 petāt. sed qui i celo sunt p̄it pro-
 pria libertate glie. dānati tñ se-
 cū misia fert. Itē ibidē addit.
 Quis aut aie dānatorū pricipa-
 liter assint vbi apparēt. n̄ tñ cre-
 dendū ē hoc semp accideze. ali-
 qñ. n. .b. mōi appetōes fiūt uel i
 dormiēdo. l̄ in uigilādo opatōe
 bonorū spirituū uel maloz. ad i-
 structionē l̄ deceptōem viuētū
 sicut ēt viui hoies aliqñ aliis ap-
 parent. z eis multa dicūt i sōni-
 is. cū tñ cōstet eos n̄ esse p̄ites.
 sicut aug. p̄ multa exēpla pbat
 li. de cura p̄ mortuis agenda.

Quarto dānati erunt grossi z n̄
 subtiles. z sicut oues morbide i
 inferno posite quas mors depa-
 scet. **Duodecima** pena ē d̄fō-
 mitas queddam opposita auree
 z aureolis. vnde quidā antiqu⁹
 doctor super. iiii. mouet hanc q̄-
 sti. cū rōe actūū excellentiū de-
 beatur aureola ad decorez cor-
 poris et aie. vtrū etiā p̄ actibus
 excellenter malis et turpibus d̄-
 beatur ip̄is malis p̄ pena aliq̄d
 p̄ modū deformitatis z turpitu-
 dinis q̄ r̄ideat aureole in bōis
 et uerius dicatur luteola. r̄ide

ri pōt. q̄ sic ut quidam caracte-
 res siue q̄dā deformitates r̄ide-
 ant in quibusdā dānatis respec-
 tu aureolaz i bonis. viciū .n. si-
 ue p̄m opponit virtuti. et sicut
 aureola h̄etur pp virtutē. Ita
 lutea pp viciū habebitur. q̄ sta-
 tui nō principaliter opponitur.
 sed illa uicia ubi nō solū virtus
 corūp̄itur. sed ēt status cui d̄be-
 batur aureola. talia uicia deme-
 rentur luteolā. vnde uerbi gra-
 tia. in ip̄is corruptoribus virgi-
 nū. Et similiter in ip̄is hereticis
 qui fidē corūp̄unt in aliis. et si-
 militer in his qui p̄ defensione
 sui erroris paciūtur morte. Et
 ponūtur ille deformitates nō so-
 lum quia se aureol̄ priuauerūt
 male opādo. s̄ q̄a ēt i alios pec-
 cauerunt. quātū in se fuit eos.
 v̄z corumpendo. vnde sicut bo-
 ni habebūt in celo accidētale
 p̄miū. Ita ecōuerso mali aī iu-
 diciū accidētale d̄meritū. et p̄
 luteolā. De accidentalī demeri-
 to dicit ambro. q̄ pena arrij nō
 ē adhuc finita q̄ nescitur quor-
 p̄ eum uer̄. **Tertiadecima.** p̄a
 ē perpetua societas pessimorū
 oīum d̄monū et hoim. S̄z du-
 bitat̄ utrū ne i inferno sit d̄f̄ia lo-
 corū i situ fm maioritatē p̄az
 et minoritatē. Pro. q̄ sic. vñ Jo-
 hā. xiiii. ((In domo patris mei
 mansiōes multe sunt)) ergo a fi-
 mili in inferno. dicit etiāz tho.

i. iiii. di. xlv. Exiēs inquit in inferno. fm diuinitatē culpe diuisas forciuntur et penam. et etiam fz qd grauiorib⁹ p̄cis irreciūt dam nati. fm hoc obscuriorem et p̄fū diorē locū obtinēt in inferno unī et supiores in qb⁹ minimū erat d rōne culpe sup̄mum et minus te nebrosum locū hñt oibus puniē dia. hec ille. Dubitatur. ii. utruz eterna sapientia i locis penarū infernalium hoies siles h i uiciis ad silia loca in inferno p̄uēdos transmittat? Rñ. fm greg. iiii. dial. qd sic. unde math. xiii. tunc id ē i die iudicij dicet messorib⁹ ¶ Colligite zizāia et ligate ea in fasciculos ad oburēdum) sup qd gre. iiii. dya. quid est zizania in fasciculos ligare. nisi opares paribus i tōmētis silib⁹ sociat ut supbos cū supbis. luxuriosos cū luxurios. auaros cum auaris. fallaces cum fallacib⁹. infideles cū infidelibus et cū ḡ siles i culpa ad tormenta silia angeli in locis p̄alibus d̄putant. q̄ zizaniarū fasciculos ad oburēdum ligāt. hec ille. et sic erunt tot p̄ciales i inferno māsiōnes quor p̄ncipalia uicia mortalia. nec obstat illud iob. xi. ubi d̄r ((i inferno nullus ordo sed sempitern⁹ horrō i bitat)) qd fm grego. ibid. intelligitur d̄ inrētione directione et r̄cā opatione quoz neutz ibi exit. et tñ sap. viii. d̄r ((sapientia attingit a

fine usqz ad finēz fōitē et dispōit oia suauiter)) Deciaq̄rta p̄ca ē p̄uatio sensationis xp̄i fm hūmā tatem. cui⁹ pulchritudo ē sola q̄e tatiua uisus. cuius uox sola q̄e tat audituz odor olfēz. sapor gustum. et iunctio tactū. unī in qd libz. v. sensuum dānati tā itērioz q̄ exterioroz f̄manebit perpe tua sitis q̄daz natural. qd in xp̄i humanitate n̄e humanitatē es sential q̄dam b̄tudo consistit. cū igit quinqz s̄nt sensus quoz q̄libet humanitate xp̄i p̄nabitur et quintuples sitis p̄ cōis i q̄nqz potētis sensuum est decē p̄ciales pene sub h̄ membro p̄ncipali op̄ hēse. et erūt p̄dce pene tanto qd dāmō grauides. q̄nto xp̄i hūanitas omnia sensibilia excedit in amenitate. Capitulum tertium

Quo ad. ii. principale de interioribus penis dānatorū notādum. qd. v. principales penas damnati hēbūt et iā p̄rim hñt. q̄ sūt. p̄rio oim q̄nqz interioroz sensuū puniō qb⁹ d̄lca bilia subtrahūtuz. et trista p̄nta buntuz qd ad d̄cupiscibilez. secūdo quo ad irascibile erit odiū et d̄restatio. tertio intellectus ob cecatio. q̄rto uermis d̄scie f̄mor. sus. quinto. p̄ci. et interioris blas phemie d̄tuarō. P̄ria p̄ca itēri or erit. d̄ interioribus sēsibus q̄ sunt sensus cōis. imaginata fantasia estiatua et meōria sēsitia.

Naz p oculos ingredientur ad
 sensu cōem ea que dicta sunt. i
 pena sexta z sic p auditū que i
 septima dicta sunt. z sic de aliis
 sensibus et cōgregabūtur in sen
 su cōi. eū maxime cruciantia .
 ad imagiatuā que hic infecta
 fuit pulchritudine mulierū uēi
 ent amarissime eedē imagines
 et penitētie ut dicat utinā uidi
 sem p muliere serpentē. utināz
 pro ebrietate gustassem cinerē
 p cantilenis audiaissem sermo
 nem. et sic de aliis ad fantasiaz
 uenient horribiles uisiones ad
 estimatiuā idicibiles timores .
 puta cuz uiderit aliquē torque
 ri p dmonē. statim timebit sibi af
 futurū eūdē dolorē. sicut fit cir
 ca rotandos successiue. memo
 ria sensitua cogitabit de malis
 male. et de celestibus infernali
 ter. hec oia pbantur p dictū .s.
 tho. in. iiii. di. vi. dicētis sic pp p
 fectā bēitudinē scōz nihil erit i
 eis q n sit gaudii materia. Ita
 nihil erit in dānatis q nō sit eis
 materia et causa tristitie. nec a
 liquid q ad tristitiaz pertinere
 possit. dicit ut sit eoz miseria z
 b sūmata. Scda pena interior q
 ad irascibrlē erit odiū oim dmo
 num. hoim tā uiuorū q mōtuo
 rū. angeloz et sanctoz aiarnz.
 vnde super illud Isaie. xlii. ((
 surrexerunt de solis omnes pri
 cipes)) dicit glo. solatium ē ma

lorū multos hēe socios penaz.
 Iō sanctus tho. ubi prius di. sic
 in beatis in patria erit perfectis
 sima caritas. ita in dānatis erit
 perfectissimū odiuz. vnde sicut
 sancti gaudebunt de oibus bōis
 ita mali de oibus malis gaude
 bunt. et d oibus bonis dolebūt
 vñ et felicitas sanctoz cōsūdra
 ta eos maxime affliget. vñ isa.
 xxvi. uideant et cōfundant zelā
 tes ppli. et ignis hostes tuos de
 uoret. vnde uellent oēs bōs eē
 dānatos. tāta ēt erit in dānatis
 inuidia. q ppinquorū glorie iui
 debuut. cū ipi sint in sūma mise
 ria. z hoc ēt bene i hac uita ac
 cidit crescēte inuidia. sed tñ mi
 nus inuidēt ppinquis q aliis et
 maior esset eorū pena. si oīs p
 pinqui dānarētur. z alii saluarē
 tur. quā si aliqui de suis ppinqs
 saluarētur. z alii dānarētur. Et
 inde fuit q diues petiit fratres
 suos a dānatione eripi. sciebat
 enim q aliqui eriperentur ma
 lisset tamen fratres suos cum
 aliis omnibus damnari. quāuis
 gūt ex dānatorū multitudie pe
 na singuloz augeatur. tñ tñ su
 perexcreciscit odiū z inuidia. qd
 magis eligent torquez cū mul
 tis. qz mius soli. Sed quid erit
 de affcū dānatoz ad eos. quos
 hic carnaliter dilexerunt. nam
 affectōes inordinate in inferno
 a dānatis non auferent. sed
 ¶ iiii

damnati h̄ aliquos carnalē di-
lexerunt. ergo uidetur q̄ etiam
illic: R̄n̄. dilectio q̄ non funda-
tur super honestum facile f̄scin-
ditur ⁊ precipue i malis hominī-
bus. ut p̄hs dicit. ix. Ethicorū un-
de damnati non conseruabunt
amicitiā ad eos quos iordia
te dilexerunt. sed in hoc uolun-
tas eorum remanebit peruersa
quod causaz iuordinate dilectō-
nis adhuc diligunt. Odiunt eti-
am deum secundum illd̄ psal. ((
superbia eorū qui te oderūt ascē-
dit semper)) potest enī deus du-
pliciter uideri. uno modo i se ⁊
sic a nullo clare uisus potest o-
diri. alio modo in effectu. Et q̄r
quidam effectus dei puta puni-
tio repugnat aliquib⁹. ideo deū
odiunt in operibus iustitie sue.
hec omnia Tho. unō alber. sup
prouer. ul. de mulier̄ forti. dicit
damnati nullo affectu penit⁹ se
diligunt. unde iob. xl. corpus ei⁹
id est leuiatham. qui significat
diabolum quasi scuta fusilia cō-
pacta squamis sese prementib⁹.
Corpus diaboli sunt omnes dā-
nati. ⁊ scuta fusilia in que amor
diuinus intrare nequeat unī ⁊ se
se inuicem deridere dicūt. ⁊ cui-
ciari. nec obstat q̄ diues sollici-
tabatur de fr̄ib⁹. q̄r hoc fecit nō
amore. sed ut ip̄e minus arderet
si fr̄es a criminibus ad q̄ ip̄e eos i-
duxerat absoluerentur. ul' ut nō

sustieret iuicia ip̄orū impropetā-
tinn̄ sibi. uel uerius ut dic̄ aug.
opulsus fuit hoc dicere p̄pter e-
xemplū uiuentiū. ut magis cre-
dant scripture. q̄ etiam mōtuis
resurgentib⁹. **T**ertia p̄ca sūt e
tenebre interiores que sūt tripli-
ces uicē puatio scie. hūane. cele-
stis ⁊ diuine. De priuarōne pria-
scz de humanis tenebris dubita-
tur utz damnati possint uti noti-
cia q̄ in h̄ mundo habuerūt. R̄.
tho. ubi prius di. xl. damnati me-
morabūt aliquorū q̄ h̄ sciuerāt.
unī lu. xvi. abraham diuiti ait ((
cordare qz recipisti bōa in uita
tua)) Consideratio enī aliquorū sci-
torū q̄ntum ad aliqd̄ iducit gau-
dium. uel ex pte coḡscibiliū in
q̄ntū diligūtur. uel ex pte ip̄ius
cognitōis. in quantuz ē conueni-
ens ⁊ perfecta potest etiaz tristi-
tie ratio eē ⁊ ex parte cognosci-
bilitium. que nata sunt contrista-
re ⁊ ex parte ip̄ius cognitōis. p̄
ut eius imperfectio considerat. ut
pote cum aliquis considerat se d̄fi-
cere in cognitione alicui⁹ rei cu-
ius perfectionem appeteret. sic
ergo i damnatis erit actualis co-
sideratio eorū q̄ prius sciuerant.
ut materia tristitie. nō aut̄ nt de-
lectationis causā considerabūt. con-
siderabūt enim mala q̄ gesserūt ex
q̄bus dānati sunt. ⁊ bōa dilec̄a q̄
h̄ amiserunt. ⁊ ex utroqz torq̄bū-
tur. similiter etiam torquebūnt̄

de hoc q̄ considerabunt noticiā
 quam d̄ reb⁹ speculabilibus ha
 buerūt impfectā esse ⁊ amississe
 summam eius p̄fectionem quaz
 poterant adipisci. deniq; etiam
 ea q̄ h̄ aguntur oñdētur eis quo
 ad ea que in eis tristitiaz auge
 re p̄nt. nec damnati peis acēbis
 simis torti abstrahentur. sicut h̄
 fit a cōsideratione tristabilium.
 quia in futuro nō abstrahet aia
 a corpe sicut h̄ fit. s; q̄ntūcunq;
 corpus affligetur tñ aia. semper
 cōsiderabit lucidissime illa que
 p̄nt esse ei causa merōis. nec ob
 liuio esse poterit ex quantacūq;
 q̄ diuturnitate t̄p̄is post iudiciū
 hec ille. Sc̄do tenebris q̄ sunt
 priuatio celestis uisionis affigē
 tur. unde fm̄ tho. ubi prius di. ul
 tima ⁊ idem h̄ēt ibi in l̄ra a brō
 greg. damnati añ diem iudicii
 uidebunt bonos in gl̄a. und̄ luc.
 xvi. Diues uidit lazarum in siu
 abrahe. non hoc modo q̄ gloriā
 eoz q̄lis sit cōgnoscat. sed solum
 mō cognoscent eos esse in gl̄a
 q̄dam inestimabili. ⁊ ex h̄ turba
 buntur. tum propter inuidiā. do
 lentes de bouoz felicitate. tum
 p̄pter s; q̄ ip̄i talē gloriā ami
 serūt. unde d̄r sap. v. de impiis ui
 dentes turbabuntur timore hor
 ribili. sed post diem iudicii om̄i
 no uisione beatoz p̄uabuntur.
 nec tamē ex s; eoz pena minue
 tur. sed augebit. quia in memo

ria habebunt gloriā btōz. quaz
 in iudicio uel añ iudiciū uidefr.
 ⁊ hoc ē eis tormentum. sed ulte
 rius affligētur in hoc q̄ uidebūt
 se indignos reputari. etiam uidē
 ⁊e gloriā quam sancti merētur
 h̄re. hec ille. tertō affligentur te
 nebris. circa dinaz noticiā. Que d
 rit̄ igit̄ an damnati cogitabunt
 aliquid d̄ deo? Rñ. tho. ubi p̄us
 quod sic. s; notāduz inq̄t. q̄ d̄ p̄t
 dupliciter cōsiderari. uno modo
 fm̄ se. ⁊ fm̄ illud ē propriū ei
 scz esse tocus bonitatis p̄ncipiū
 Et sic nullo mō considerari p̄t si
 ne delectatione. uñ sic nullo mō
 a damnatis cogitabat. alio mō
 fm̄ aliquid quod est ei quasi ac
 cidētale i effectibus suis utpote
 punire uel aliqd̄ h̄ mōi. et fm̄ h̄
 cōsideratio de dō pōt tristitiā in
 ducere. Et hoc mō dānati d̄ eo
 cogitabunt. Sp̄i ei deū odio ha
 bent. et d̄ eo n̄ cogitabūt nisi rō
 ne punitōis et phibitōis eius. q̄
 male eoz uolūtati cōsonat. uñ
 nō cōsiderabūt eū nisi ut punitō
 rē et phibitorē. quarta pena dā
 natorum interior est continua
 p̄coz multiplicatio ⁊ perpetua
 i odio dei. p̄xi. d̄monum. scōz ⁊
 āgeloz. ⁊ in blasphemia cōtinua
 tio ⁊ de q̄bus d̄cm̄ ē. Et sic cōtra
 deū p̄petue p̄uersam uolūtatez
 h̄ebūt. non tñ proprie d̄merētur
 p̄prie loquendo. qz i termino n̄
 in uia sunt ibi solum est meritū

pprie et demeritū. vñ tho. vbi pri^o
 Non pp hoc damnati excusan^t
 a demerito. qz necessitatē peccā
 di hñt. sed qz ad sūmū puenerūt
 maloz. demones tñ ante iudici
 um peccant. et demerentur alios
 ad peccata trahentes. sed ad dā
 natorū hoiz officiū n̄ ptier alios
 ad dānatorēz p̄rabere. sicut per
 tinet ad officiū demonū. rōe cu
 ius demerentur quantū ad secū

e daria penam. hec ille. **Q**uarta
 pena dānatorū interior sunt ver
 mes d̄scie. vñ Isa. vltio. ((Ignis
 eoz nō extinguetur. et uermis eo
 rū n̄ morietur)) super quo aug. d
 ci. dei li. xxi. plures expositiones
 recitans cōcludit. In penis iqt
 malorū inextinguibilis ignis et i
 manissimus uermis. alij p̄pe ad
 corpus ignē exposuerunt. tropi
 ce vero ad aiām uermē q̄ esse p
 babilius uidetur. vñ fm Tho.
 vbi prius distinctione vltima.

Et bonauē. **I**pa translatio ver
 mis ad dolore spūalē māifestat
 in quibus et quō fit uermis. si at
 tendatur ratio transferēdi. In
 uerme enī naturali cōsideratur
 origo. et inordinatio. oritur inq̄
 ex putrefactiōe et mordet illud
 ex quo oritur. sic in spūali dolo
 re n̄ quibet dolor ē uermis. sed q̄
 nascitur ex putrefactiōe pecca
 ti. sic tūc p̄z d̄: putridū qñ ani
 ma i eo req̄escit finalr. Rursus
 o3 q̄ sit in dolore remorsio. hoc

aūt ē ex cōcursu duorū sibi inuis
 cē obuiantia et resistentiā. Ista
 duo mouentia sunt i hoie volū
 tas naturalis et d̄liberatiua. ista
 cōcurrunt p̄ d̄sciam dictantem
 aliqd factū esse indebitū. et tē
 obuiant. qñ volūtas naturalis
 detestatur idebituz et d̄liberati
 ue voluntati placet. Tunc aūt
 resistunt qñ vtraqz in suo actu
 uiget. Ex his patet cur in q̄bus
 dam viuētibus sit uermis d̄scie
 modicus aut magnus. In dam
 natis ēt patet s̄l̄r. q̄ ibi erit p̄ci
 putrefactio. ex hoc q̄ p̄c̄m fina
 liter remansit in aiā eoruz. Ibi
 erit concursus propter peccato
 rum apertissimā uisionem. Ibi
 erit obuatio pp voluntatis deli
 beratiue obstinationē perpetu
 am. et sinderisis remurmuratio
 Ibi erit resistentia. quia ipa de
 lectatio peccati erit ablata per
 pene acerbitatē. et ex hoc ipius
 sinderisis fortificata actio. et ex
 hoc v̄mis mirabiliter rodens et
 puniens uerba sunt bonauen.

Est autem quintuplex uermis
 fm omnes doctores. primus de
 p̄cō cōmissio a se nō quia p̄c̄m.
 sed quia cā de meritorio respec
 tu pene dāni. Secūdu uermis
 ē fm sco. tristitia d̄ obstinatiōe
 sua in p̄cō q̄ est priuatio boni
 honesti siue gratie p̄ culpā uel
 saltem tristatur de peccato. qd̄
 cōmisit in uita sua in quo nunc

sine remissione dimissus est et de relictis non quidem tristatur sed hoc. uel hoc secundum se. quia talis est puritas boni moralis. sed quod dicitur merito respectu pene damni. Tertius uermis est secundum alber. super missas de bono a seipso obmissio. quod si fecisset. minora mala sustineret Et secundum alber. ibidem. hi tres uermes nunquam perpetue crescent nec decrescunt. quia sunt de preterito. et de necessario. Quartus uermis est secundum eundem de malo cui ipse potuit esse causa ut fieret in alio et ille uermis crescit et mitigabitur Si enim per malum suum causa est mali in alio. totiens crescit uermis quotiens crescit et dilatat malum illud in alios quos inuoluit. et in hoc sensu dicit ambrosius. quod ignoratur pena arrii. quia nescit quod errore eius sint subvertendi. si autem causa fuit ut bonum fieret. totiens decrescit uermis quotiens bonum illud multiplicabitur. hoc secundum alber. Quintus uermis ut dicit rhodanus ubi prius est corpus quodammodo preterit etiam inquit dicitur. quod per uermem spiritus lem caro affligetur. secundum quod passiones anime frudant in corpus. et hoc et in futuro. unde ecclesiasticus. vii. (uindicta carnis impii ignis et uermis.)

Capitulum. Quartum
de pena damnatorum

De tertio principali uide

licet de pena damnatorum respectu superiorum. Notandum quod talis in genere triplex est. prima est subtractio celestis solacii hominum beatorum. et angelorum et alligatio ad carcerem inferni in societatem peccatorum et demonum. Secunda puritudo trium dorum anime et adeptio ipsis oppositorum. Tertia est certitudo de interminabilitate omnium prefatarum penarum. et de frustatione de speratio. Prima inquam pena est septuplex. Prima est quod pallatio amensissimi celi priuabuntur quod est patria omni rationali creatura desiderabilissima. sic centrum terre quibus. ita anime centrum est celum. Secunda est quod infernali loco igneo perpetue detentado alligabuntur. unde marcus. xxv. (Ite maledicti in ignem eternum) Tertia est priuatio naturalis societatis ad beatos homines a quibus tot gaudia deberent recipere quot sunt beati homines. Quarta est adeptio societatis damnatorum hominum. de quibus tanto plura tristitia recipient. quanto plures damnati existunt. Quinta est priuatio societatis angelice nature. que propinqua est nostre anime de quorum angelorum societate gaudere possent. sicut hominum de societate Sexta est introitus ad societatem demonum infinitorum quodammodo a quibus etiam tot mala recipiunt quot sunt deformissimi demones

Septima est societas pessimi demonis et turpissimi luciferi. que oia notat ibi in vrbis xpi. q̄ pat^o est diabolo et angelis eius.

b Secda pena ē puatio triū dotū aīe. et addeptio oppositorū ei^o. aīa. n. beatorū habebit p̄mo uisioez dī clarā q̄ decorat intellectus in munus fidei h̄ habite. fo p̄pensionē dī q̄ pficiet mēoria ī munus spei. tertio fructuē dī delectabilissimā. q̄ quietabit uoluntas in munus caritatis vie. ut docet Tho. in. iiii. di. xlix. sic aīa dānati ⁊ penas ediuerso habebit. quaz q̄libet q̄dāmō ī in finitū excedet cēz p̄nominatas penas gehēne. ut dicit cris. d̄ re patōe lapsi. sicut creatō excedit creaturā. qz obiecta triū dotum sunt. In finitū uez. ens ⁊ bonuz ergo opposita sūt salissimū miserimū. ⁊ pessimū. sicut igitur dus delectabilissimū ⁊ sūmū bonuz obiectū ē beatīs. ita diabol^o. s. sathan ē sūmū ⁊ terribilissimuz obiectū dānatis. **Q**ui^o ei obiectū est optimum eius opposituz ē pessimum. prima igitur pena est priuatio uisionis beatifice. ⁊ omniū ibi factibilium. que uidisset si nō in mortali defūct^o esset. **R**ōe huius priuatiōis intellectus p̄petuā siti naturalem paciētur. aīa dānata q̄a s̄z phz. .i. metha. Omis hō naturaliter scire desiderat. ⁊ prout cōmēta

tor aueris exponit. nō quieta tur intellectus nisi sūmū ueruz fuerit adeptus. ac siti aīa nō cōpus diuitis in inferno siciebat cum ait. ((Mitte lazarū ut intīgat extremū digitū. ⁊c.)) Secūda pena corrūdens ingratiūdi ni fidei ē uisio perpetua oīum d̄monū et animarū turpissimarū p̄serti pessimi demonis de quo math. xxv. ((qui patus ē diabolo et angelis eius)) et sic puniat intellectus acēbissime. qualis at sit pessimi demonis facies hāc describit iob. xl. sub similitudie dicens ((sternutatio eius splendor ignis. et oculi eius. sicut palpebre diluculi. de ore eius lampades p̄cedunt sicut tede ignis accense. de naribus eius p̄cedit fum^o. sicut olle succēse atqz feruentix. anhelitus eius prunas ardere facit. et flāma de eius ore egreditur. In collo eius morabitur formido. ⁊ faciem eius p̄cedit egestas)) sup quo alber. vbi supra. sternutatio diaboli ē pessimus conatus malignandi. splendor ignis d̄r non a claritate s̄z a terribilitate ⁊ crematione. oculi eius tremebūdi. vbi intelligitur furia demonis sicut ī iratis. Os aut̄ quo loq̄tur ad aīam emit lampades. quia incendit animas ⁊ cogitatōes in maluz. de naribus eius. id ē a capite. vñ p̄cedere d̄z discretio p̄cedit

fumus dementis occupie. et furor
 irrationalis alius iniqua uolunta
 tis prunas ardere facit id est im
 pios igne infernali succesos. Col
 lum eius est ceruicosa superbia
 ipsi. i. q. est formido. q. pl. audz
 supba temeritas quam possit ex
 plere et egestas ois boni precedz
 faciem ei. tertia pena e puato su
 me pfectionis dne. et etiam ami
 cicie qua tñ ois aia desiderat na
 turaliter. q. a deo primo pcessit
 und pmo eis. Oia bonum appe
 tut. ergo optimum maxie. et pri
 mo des. Augu. Secisti nos dne
 ad te et inqetum e cor nostrum
 donec reqescat in te. erunt enim
 in summa distantia a celo btis et
 deo quoz adeptom nuquaz ha
 bebunt. Quarta pena e adeptio
 sume miserie. intus et ext. supra
 et infra a dextris et a sinistris. an
 et retro. ut sicut diligentibus deu
 oia in bonuz cooperabuntur. Ita
 deu odiētibus oia cooperentur i
 malum corrndens spei. q. in cre
 aturas deo postergato posuerut
 et sic memoria damnatoruz erit
 miserima. Quinta pena loco fru
 itois delectabilis btōz erit in da
 natis tristitia et dolor omnia pre
 fata ois. **T**ertia principal pe
 na complens omnē miseriam est
 certitudo d perpetuitate penaz
 oim supradictaruz: xpo dicente.
Ite in ignem eternū. Et i simbo
 lo q uero mala egerunt. ibūt in

ignem eternū. Et hec e fides ca
 tholica quam nisi quisqz integre
 firmiter et inuolabiliter credide
 rit. salus esse non poterit. et sicut
 fm aug. nō esset pfe quis bea
 tus deum clare uidens et eo fru
 ens. nisi esset d perpetuitate isto
 rum certus. sic suo mō etiā certi
 tudo d nulla redemptione oplet
 miseriam damnatoruz. Et pt dici
 tristitia absōptina s. sco. Super
 iiii. carentia beatitudinis. quia
 ei desiderium maxie spēalit in
 est nature. et specialiter nature
 sibi sine freno iustitie derelictie.
 eiusdem eni beatitudinis ppetu
 a carentia percepta cōtristat to
 tum absorbēdo. hec ille. **D**ubi d
 tatur cca pmissa u. z cōsideratō
 penaz inferni pl. moueat ad di
 mittendum pēa et suāda manda
 ta quam cōsideratio gaudioz ce
 li: Rū. s. mgēm Dēri. d. hāssia
 super gene. distiguendo. sunt ei
 tria genera hominum. Quidaz
 carnales et mundani. alii sunt se
 suales et imperfecti terciū uero
 sunt spirituales et perfecti. de p
 mis g dicendum quod mūdanos
 et carnales fidem habētes plus
 mouent pene inferni q. gaudia
 celi. q. j. coz. ii. animalis hō nō
 sapit ea que dei sunt. imo talib.
 gustum isectum hntib. spūalia
 dsiunt usqz ad nau'eam. pmos
 etiam pl. mouz ominario pntis
 seculi qua futuri: q. pene pntis

seculi sūt omniū p̄ exp̄ientiam
note. similiter ⁊ bōa p̄sentia sūt
auide amata. De secundis dicē
dum. quod p̄missio bonoz t̄pali
um plus mouz ip̄scos q̄z p̄omis
sio celestium ⁊ sp̄ualiuz quā ob
causam in ueteri testamēto ubi
null⁹ celum itrauit. q̄n lex ip̄fca
fuit de⁹ p̄missit t̄palia. ⁊ cōmi
natus est p̄as ḡues transgresso
rib⁹ sed in nouo testamēto d̄riū
x̄ps fecit. laudando paup̄tatem
⁊ neminem occidēdo. qz lex ē ca
riritatis p̄fecte. t̄n sicut s̄m aug. in
ueteri testamento pauci erāt p̄
fecti ⁊ pro t̄ato ad nouū testamē
tum p̄tinebant q̄ ei⁹ legē in pau
p̄tate suauerunt. ita hodie i no
uo testamento multi sunt ad ue
tus testamētū p̄tinetes morib⁹
quos plus moueret ad dei suan
da m̄adata p̄missio p̄ntiā tem
p̄alium. q̄z futuroz ⁊ s̄lūt commi
natio penaz ciuiliū. sed hec x̄p⁹
nec dare h̄ nec p̄mittere uoluit
qz ob talem r̄spectū m̄adata in
plere. non esset salutar̄ multū. s̄z
tūc est salubre. q̄n ob dei bonita
tem p̄ncipaliē p̄cepta suamus.
De tertiis dicendum. qz ut pluri
mum salubri⁹ mouēt iustos ⁊ p̄
fectos meditatio gaudiorum celi
q̄z meditatio penaz iferni. licet
utraqz salubriē moueat. primuz
patz qz d̄sideratio b̄nificioruz ex
cellētium et p̄ncipaliū ē efficaci
or in causando amorē di intuitu

sue bonitatis p̄cise. q̄z sit confid
ratio b̄nificioz min⁹ p̄ncipaliuz.
sc̄dm patet qz d̄tēplatio penarū
iferni facit bonos ⁊ iustos ferri
in deum per dilectionē i q̄ntū sū
me iust⁹ ē sic meditatio gaudioz
celi facit ip̄m amari in quantuz
sūme pi⁹ ē liberal⁹ ⁊ bonus d̄z au
tē notāt ut plurimum. qz confid
ratio penaz p̄t etiā b̄fi cū mori
uo maxime di boitatis. ip̄e ei tā
q̄z piūssimus p̄r maxime nos dili
gēs p̄as iferni idēco instituit.
ut ab eo profugi ip̄is inspectis ⁊
undiqz male susceptis ad eum re
deamus. et sic h̄nt pene iferni
rōez maximi beneficii. et p̄ d̄ns
caritatiue mouere ad deum.

Capitulū. Quintum.

Postremo d̄ p̄mio suā
tiuz decalogū. Terti⁹
tractatus erit uicē de
gaudiis future beatitudinis de
q̄b⁹ tria etiā sūt uidēda. primo d̄
gaudiis exteriorib⁹. v. sensuum
Sec̄do de interiorib⁹. Terti⁹ d̄ su
p̄riorib⁹. Exteriora sunt in ḡne .
xiiii. s. celi collocatio. mundi re
nouatio. v. sensuum actuatio. do
tuz q̄ttuō corpis ⁊ tria aie colla
tio. aureolar̄ et fructuuz datio.
beatoz associatio. et x̄pi huma
nitatis sensatio. **P**rimū ē celi
collocatio. Est aut̄ celū i q̄o collo
cātur beati s̄m doctores in sc̄do

di. ii. dictū empireū ob sui lūo
siratē n̄ ob calorē ē capacitatis
quodānō infinite. ē et unīfōme
immobile et incorruptibile. inē
se splendidissimū. ad extra non
radiatiū ad n̄m uisū. lz scdm
tho. in sūma. i ista inferiora no
bilissime influat. Dubitat̄ utrū
diuerse māsiōes sint in celo em
pireo: B. tho. in. iiii. di. xlix. q̄
sic. Ubi tria s̄m eū notāda sūt
Primo q̄ diuersi sunt gradus i
b̄is quo ad eorū beatitudines.
fo quo ad māsiōes. Tertio pe
nes q̄d attrēdāt iste differētie.
Primo sunt gradus beatitudi
nis in b̄is. nō quo ad obiectuz
sed quo ad opatiōem. Beatitu
do. n. cōsistit s̄m p̄m. x. Et hi. i
duobus. Primo in nobilissima
opatiōe. s. i. uidēdo diligendo z
fruendo deū clare. Et unus cla
rius alio ista hz. Et sic b̄itudo
hz gradus. Cuius rō est q̄a pre
miū dz correspondere merito.
sed unus plus q̄ alius s̄ meruit
vñ. i. corin. xv. ((Stella differt a
stella i claritate sic erit z resur
rectio mortuoz.)) Secdo cōsistit
in obiecto nobilissimo. s. deo. z
sic b̄itudo n̄ hz gradus. quia d̄
us est unicus qui ab omnibus
vñ. vii. mat. xx. d̄. q̄ om̄is acce
perunt singulos d̄narios. fo no
tandum s̄m eundem ibidem q̄
sunt etiam gradus in celo quo
ad mansiōes anime z corpis.

ut docet autoritas Job. xiiii.
((In domo patris mei māsiōes
multe sunt)) et rō q̄a in qualibz
ciuitate z quolibet pallatio b̄n
ordinatis est māsiōnū distinctio.
sed celū est ordinatissima ciui
tas. s̄m q̄ apoc. xxi. d̄. Primo
ostēdetur s̄m Tho. māsiō aie
secundo corpis. p̄ intellectu pri
mi notāz. q̄ sic māsiō i corpora
libus est loc⁹ corpis in q̄ q̄ere
q̄a habitat post motū. sic i sp̄a
libus postq̄ hic q̄a motibus uir
tutum laborauit tādem in loco
suo uidelicz dō q̄erez dulcissime
uelut in domo p̄pa. dicente brō
aug. i. cōfess. Secisti nos domine
ad te. et inq̄erū est cor n̄m do
nec req̄escat in te. Et math. xi.
x̄ps ait ((Venite ad me om̄s qui
laboratis et onerati estis et ego
reficiam uos)) Jun̄ assequatō uli
mi finis appetitiui motus n̄r: d̄
mansio. Et iō diuersi modi asse
quendi finez ultimū dicūt diuē
māsiōes. Et tñ cū deus adept⁹
est unica est oīz māsiō et dom⁹
ut unitas domus r̄ndeat unita
ti beatitudinis que ex parte ob
iecti. et pluralitas mansiōnū r̄n
deat differentie q̄ est in beatitu
dine ex p̄te brōz. Sic ēt uide
mus in rebus naturalib⁹. q̄ idē
est loc⁹ sursum om̄iū leuiū ad quē
tendūt s̄ unum q̄d q̄ pringit p̄
pinquius s̄m q̄ est leuius. et ita
b̄n diuersas mansiōes s̄ d̄rias

leuitatis. et hec quidē dicta sunt
 c de loco spūali aie. **S**z de loco
 corpis dicit tho. in. iij. di. xliij.
 Locus congruus vnicuiq; corpi
 glorioso dputatus s; gradū sue
 dignitatis ptinet ad pmiuz acci
 dētale. Nō tñ oz q; diminuatur
 aliqd de pmo quātūcūq; sit ex
 tra illū locū. quia locus ille n̄ p
 tinet ad pmiū fm q; actu. utinz
 corpus locatū. cū nihil influat i
 corpus gloriosū. s; magis recipi
 at splēdorē de ipso. fm q; debi
 tus ē p meritis. vnde gaudiū d
 tali loco māet ēt ei q; ē extra lo
 d cū illū. hec tho. **T**ertio notā
 dū q; quo ad pmiū essentiāle ille
 simplr in celo. dō ppinquorem
 habebit māsiōnē. q; h̄ plus habu
 it d caritate. cuius rō ē fm tho.
 ibidē. q; tota rō merēdi i actu a
 liquo r picipiū merēdi ē cāitas
 Et iō fm eius diuersitatē. pmiā
 distinguēt. quāuis ēt ex ipō gñe
 actus possit aliqs gradus i me
 rēdo cōsiderari. nō quidē respec
 tu pmiij essentialis. q; ē gaudiū
 de dō. s; respectu alicuius pmiij
 accidētalis q; ē gaudiū de aliq;
 bono creato vñ q; h̄ plus h; d ca
 ritate. illius cor aia r oculi aie
 i p̄tia erūt aptiores ad recipien
 dū maiore hitū luis glie. r q; cla
 rius videt. plus diliget. r q; plus
 diliget plus gaudebit. r deo p
 pinquior erit. hec. d. tho. i sūma
 Ex qbus pz prio q; maritata p

pinquius deo i p̄tia siūget. r sim
 pliciter maius gaudiū habebit
 q; vgo. minoris caritatis. Diffici
 le tñ ē māitātā maiore caritatē
 h̄re q; vginē. q; fm aplz. i. cori.
 vii. **(**mulier cogitat ea que uirt
 snnt**)** vñ alibi di. **(**De virginib;
 pceptū dñi n̄ hēo cōsiliū at do.**)**
 Pz 2° q; i domo celi ēpirrei cor
 paliter unus plus appropiquat
 hūanitati xp̄i. fm q; pl^o meruit
 h̄ ut pbabile videt. Et si ppiq̄ta
 ti aie ad deū cōrūdet ppiquitas
 ad xp̄i hūanitatē. tūc maritata
 ēt sic. pōt plus hūanitati xp̄i ap
 propiquare q; tepida vgo. Un̄
 xp̄s marie magdalene familiariz
 or fuit. **Pz** 3° q; aliquo alio res
 pectu vginēs sunt ppiquissime.
 quo ad accidētale pmiū. v; au
 reolā. de q; videbit d aureolis po
 stea. q; apo. xiiij. sequūt agnum
 quocūq; ierit. dñd vidue. r po
 stea cūgate. r demū alij cōtinē
 tes. r postremo pueri. p isto vid
 tur facere q; xp̄us i cena iobāni
 ppinqor sibi familiāitatē maio
 re ifessione oñdit q; petro xp̄i vi
 cario. **S**cōm principale extri
 secū gaudiū ē mūdi uisibilis pur
 gatio r inouatio. De quo notat
 tho. in. iij. di. xlvii. vbi cām pur
 gatōis mūdi inferioris assiēt sic
 quia mūdn̄. aliquo^o propter ho
 minē fact^o ē. oz q; quādo homo
 glorificatur. fm corpus. etiā opō
 tet quod elemēta huius mundi

.x. .p. .v.
ad statū meliorē mutetur. ut sic
locus sit cōuenientior. et aspectus
delectabilior. ad hoc autē quod glo-
riā corpis hō cōsequatur. oportet pri-
us rēmoueri ea. que glorie oppo-
nuntur. que sunt duo. scilicet corruptio
et infectio culpe. quia ut dicitur i. co-
rin. xv. ((corruptio incorruptelā
nō possidebit)) et ((a ciuitate glo-
rie oēs imūdi foris erunt)) apo-
stolus. Et similiter oportet mundū a con-
trariis dispositionibus antequam in
nouitatē glorie adducantur. p-
portionari et quod de hoīe dictus
est. Quāuis autē res corporalis su-
biectū infectionis culpe esse nō
possit. tamen ex culpa quedā in-
cōgruitas in rebus corporeis rē-
linquitur ad hoc quod spūalibus dī-
dicentur. Quōd videmus quod ioca in
quibus aliqui crimina sunt cōmis-
sa nō deputantur ad aliqua facra
in eis exercēda. nisi purgatiōe quā
dā pmissa. et sicut hoc ex peccatis
hoīum quādā inuidēitatez ad glo-
rie insceptiōem pars mūdi reci-
pit. quā in usum nōm cedit. Unde
quātū ad hoc mūdātōe inuidēz.
Et sicut circa mediū locū propter ele-
mentorum tractū multe sunt cor-
ruptiōes. et generatiōes et altera-
tiōes. que puritati eorum dīrogant.
Et idē ab his oportet elemēta purga-
ri. sed dices. Per quid purgabi-
tur? Respondeo. sicut augustinus. x. de ci. dei. et hē-
tur in glo. i. corin. vii. figura hō-
mūdi p̄terit. dicit glossa. Dulchra

tudo huius mōdi mundanorum
ignū cōflagratōe p̄bit quod decla-
rat tho. ubi prius. dicens. Illa
mundi purgatiō ut dictum est re-
mouebit a mundo infectionez
ex culpa relictā. et impuritātē
cōmixtionis. et erit dispositio ad
glorie p̄fectionē. et idē quantū ad
hec tria cōuenientissime fiet p-
ignē. Primo quod cū ignis sit nobi-
lissimū elementorum hinc naturales
pprietates siles pprietatibz glo-
rie. ut maxime p̄ de luce. Secū-
cūdo quia ignis nō ita recipit cō-
mixtionē extranei propter efficaciaz
virtutis actiue. sicut alia elemē-
ta. Tertio quia sphaera ignis re-
mota est a nōra habitatiōe. nequā
ita cōis est nobis vsus ignis sicut
terre. aque. et aeris. Unde non
ita insicitur. et propter hoc hinc magnā
efficaciā ad purgandū. et ad idē
subtiliādū. Etiam circa finē mū-
di regnabit uiciū cupiditatis.
Mando itā quasi senescēte. quod
ut dicitur math. xxiiii. ((Tunc refri-
gescet caritas multorum)) Unde
tunc est purgatiō cōuenienter fi-
et p̄ ignē. Sed dices usque quod
ignis attingit? Respondeo. sicut dicitur. ii. pe-
iii. Tantū ascendit iudicii ignis
quātum aque diluuii. scilicet. xv. cubi-
tis. sup oēs montes. Per ignez
enim poterunt consumi impuri-
tates elementorum. que ex eorum
cōmixtiōe pueniunt. Huiusmodi
autē impuritates precipue sunt

circā terrā usq; ad mediū aeris
interstitium. un̄ usq; ad illū spa
cium ignis ultie conflagratōis
elemēta purgabit. Tm̄ ē aque
diluuii ascenderunt q; pbabilif
estimari p̄t ex altitudine montiū
quos determinata m̄sura trāscē
dēt. Sed dices. Quot loca pur
gatōne idigēt. R. Infēn̄ n̄ pur
gabit. q; totum q; ē fedū i elem̄
tis per ignem ad locuz dānatoꝝ
ogregabit. Un̄ ad ifernū purga
menta aducent. Celum v̄o pur
gatōe n̄ indiget. q; licet diaboli
ibi peccauerunt. tñ cum statim
diaboli inde eiecti fuer̄t. non fu
it locus peccādi. Eadē rōne nec
paradisus. nec spera ignis. nec
g superior regio aeris. **S**ed dice
res. Q̄o ordie erit purgatio per
ignem ⁊ iudicis aduētus. R. fm̄
eūdē ibidē. primo o flagitio ignis
que mundum purgabit. iudicē
precedet. Un̄ psal. ((Ignis ante
ipsum precedet)) Secūdo ut di
citur di. xlviij. q̄rti p̄ totū. tā ma
lorum q̄ bonoꝝ hominū corpo
ra tunc uiuentiū incinerabit s;
differenter. Quia in mortali. p
tunc manentes penose cremabū
tur in uenialibus existētes. pur
gabuntur penose et utiliter. sed
mundi resoluentur sine dolore
Tertio omnium maloꝝ quā bo
noꝝ resurrectio mortuoruz fiet
⁊ resurrectio bonoꝝ et eoz cor
poruz glorificatō simul erit. un̄

j. cori. xv ((Seminaē in ignobili
tate. et resurget in glia)) Simul
aut cū corpa scōꝝ glorificabun
tur. etiam tota creatura suo mō
r̄nouabit ut patet ro. viii ((Ipa
c̄atura liberabitur a seruitute
corruptionis in libertatem glie
filioꝝ dei)) Quarto boni in ictu
oculi rapienē p̄p̄a v̄tute agilita
tis dote obuiā xpo in aera. i. te.
iiii. Et p̄ tunc xps iudex ueniet
et ignis fm̄ illud. ps. ((Inflāma
bit in circuitu inimicos ei. s. xpi
)) Quinto post iudicis sententiā
ignis inuoluet malos uirtute di
uina. un̄ dan. vii ((Fluui⁹ igne⁹ ⁊ a
pidusq; egredietur a facie ei⁹))
Glo. ut p̄cores trahāt in gehem
nam. Et loq̄t eadē glo. d̄ igne d̄
quo nō ē mētio. ut patz p̄ quan
dam glosam q̄ ibi dic̄. ut bonos
purget. et malos puniat. Un̄ q̄c
qd̄ grosū est in igne et feduz.
sepabitur a puro igne. et retru
det in infernum. q̄cqd̄ autē pul
chruz ē et nobile et subtile et lu
cidū in superioribus resuabit ad
gloriaz scōꝝ. ut dicit glo. basilii
super illo. ps. Vox dñi interciōn
tis flammam ignis. Un̄ lu. iiii ((
Luius supple iudicis uentilabrū
in manu sua et purgabit aream
suā et ogregabit triticū suuz. i.
electōis in horzeū paleas autē
id ē r̄probos oburet igne inexti
guibili)) s; dices. Quō inonabū h
tur alto corpora pro tē ex q̄o nō

purgabūtur oīa: **R.** s̄m t̄ho. ⁊ a
lios super materia dī .xlviij. in
.iiii. Quedā corpora purgabū
ut elementa ⁊ corpa beatorum
Un̄ terra erit tūc. ut cristallus.
⁊ planabitur. **A.**er erit clazior.
nec habebit obscuritatē uērus
nec ipsiōdes alias. nec siliā. **A.**q̄
⁊ ignis fient puriora. ⁊ māebūt
s̄m substātiās ⁊ q̄litates pp̄as
q̄ sensus sāctoz mulcebūt luce
pspicuitate. ⁊ p̄mis q̄litatibus.
n̄ at̄ nocebūt. **A.**lia aut̄ corpa in
nouabūtur super. quia sol sta
bit in oriente. luna i occidentale.
⁊ motus oīm celoz cessabit ip̄is
quietētibz. ⁊ oīa āpliori luce
illustrabuntur. ⁊ sic a motu ⁊ a
minori luce liberabūt. Un̄ isa.
(Ecce ego c̄fo celū nouū ⁊ ter
rā nouā. ⁊ nō erūt i memōia p̄o
ra) **E.**t apo. xxi. Uidi celū nouū
⁊ terraz nouā. vñ isa. xxx. (erit
lux lune. sicut lux solis. ⁊ lux so
lis erit septēplīciā. sicut lux .vii.
dierū in die q̄ alligauerit dñs
vultus ppl̄i sui) **U.**bi gl. itez li.
Post iudiciū ⁊ celū erit nouū ⁊
terra noua. Oīa ei pp̄ hoīez fac
ta. in eius lapsu peiorata sūt. ⁊
sol ⁊ luna suo luie miorata. hec
ibi. vñ sup. iiii. dicit to. di. xlviii
q̄ q̄dā illā minozatōez ad l̄am
pbabilr̄ intelligunt. s̄z alii p̄ba
bilis ut dicit. dicūt q̄ minora
tio illa f̄ca sit quo ad vsū hoīs.
n̄ in ip̄is celis. sic q̄ bō post p̄ez

ñ tñs cōmodū s̄sequit̄. **E.** ad eis
sicut añ. **P.**er quē mōm̄ ēt gen̄.
tu. terra. maledicta d̄f i ope ad
ut sic sit minoratio in rebus n̄
s̄m substātiā. s̄z s̄m effectū. vñ
hō ante p̄c̄m tñ cōmodū habu
it ex luie lune. sicut nūc ex luie
solis. s̄z post resurrectōez lux lu
nō augmentabit̄ s̄z rei ueritatē
E.t ut dr̄. tūc lūa lucebit tñ q̄n
tū nūc sol lucet. sol aut̄ i sepu
plū plus q̄ modo luceat. **Q.**uā
titas aut̄ melioratiōis ⁊ modus
illi soli cognita ē qui erit melio
ratōis actor. **O.**mnia sunt t̄ho.
O.mnia ēt p̄fata tangit ap̄lus
ro. viii. di. (Scimus q̄n creatu
ra ingemiscit ⁊ pturit usqz ad
huc). i. ad modū ingemiscētis
⁊ pturientis se habet motu. ge
neratōe corruptōe. ⁊ multis ali
is. **S.**equitur ibi. (Nō solū aut̄
illa. sed nos ip̄i primicias sp̄s
h̄ntes. et ip̄i intra nos gemimus
expectantes redēptiōem corpis
nostri. **S.**pe enī salui facti sum⁹
) **L.**ū igitur tāta innouatio fiet
bene xp̄us ait lu. xxi. (Celū ⁊ t̄
ra transibūt) **S.**upple q̄ ad sp̄m
quā nūc habent. nō quo ad sub
stantiā. **E.**t. i. cori. vii. (Preterit
figura huius mūdi) **D.**ubitat̄
cur ista inouatō fiet. **R.** s̄z t̄ho.
ibidem. **P.**rimo ut habitatiōes
cōuenientes gl̄ificatis corpibus
dedicēt. **S.**c̄do ut p̄ labore quo
hoī inssu dī fuierūt remunerēt

K 2

Tertio ut beati deū in iuouatis
tāq̄ in speculo mundiori specu
lentur. **D**ubitat ut anima
lia plante et merialia maneāt s̄z
subaz post iuditiū: Rñ. idē q̄ n̄
s̄z tñ bti naturas eoz cognoscēt
optime ut i textō dicē gaudio.

Rō q̄re n̄ manēt. P̄ria qz illa q̄
manēt d̄bet d̄ sui natura eē ppe
tua ut hoī tūc assimilē s̄z p̄fata
non sunt h̄mōi. s̄z tātū hō celi. ā
geli et elem̄ta. Sc̄da. p̄fata cōru
ptibilia solū sūt cāta pp̄ homiē
ut eum in hoc exilio iuuent ad
p̄riam fm̄ illō. p̄f. oīa subiecisti
sub pedib⁹ ei⁹ zc. et ro. i. ((Inui
sibilia dei a catura mūdi p̄ ea q̄
facta sūt intellecta aspiciūt.)) s̄z
post iudiciūz om̄s erit i termino
seu p̄ria inferni v̄ celi. Ad qd̄ ḡ
ualerēt cum null⁹ eis egeat. Te
tia causa et f̄dit i sc̄dam qz ideo
nūc sunt p̄fata corruptibilia ut
hō iuuet ad c̄structōz dom⁹ pa
trie. sed finito mundo cōruptibi
li q̄libz ē in domo celesti. ḡ d̄po
ni debent scale q̄ sūt h̄ corrupti
biles creature sic̄ fit i p̄paratōe
turris et pallacii terreni.

Capitulū. sextū.

Tertiu p̄ncipale gaudiūz
extrinsecuz erit uisio cor
poralis d̄lectabilissima.
Ubi notandum primo fm̄ t̄ho.
in. iiii di. xliiii. quō oēs. v. sensus

est in actu i p̄ria. Rō qz ibi erit
i maiōi p̄fectōe q̄ h̄. s̄z h̄ sunt in
actu ergo ibi. **T**rez uicinus se
hz sensus ad aīaz q̄ corpus. sed
corp⁹ p̄miabiū per dotes fluētes
ab aīa. ḡ sensus. Item socius la
boris d̄z esse socius solationis
s̄z quinqz sensus h̄ f̄uierit laborā
do aīe. ḡ ipsa solata. s̄. anima
īpi. i. s̄sus premiari debent. Se
cundo notand⁹ qz q̄libz sensus in
p̄ria coḡcet aliq̄ singularia. uel
saltem aliq̄ singlarē. et precipue
magis excellēs d̄ qualibz specie
r̄z s̄sibiliū. Probat h̄ mgr̄ ioh̄s
d̄ tanbacoii li. d̄ s̄sibilib⁹ d̄licii d̄
padisi. qz fm̄ doctores cōiter in
p̄ria pl⁹ restituetur q̄ i padiso a
dam p̄didit. sed in padiso f̄uisset
coḡtio rez s̄sibilium. igitur. zc
Tertio notandum qz q̄uis post **b**
hāc uitam nō sint qd̄a s̄sibilia
puta aīalia. plante zc. tamē p̄ in
fluxas sp̄s sensibus a deo. medi
āte intellēu. p̄nt uerisimiliter i p̄ria
uideri s̄sibilia p̄terita n̄ ex̄ntia
p̄z qz aīa sepata fm̄ t̄ho. in. iiii.
intelligit intelligibilia p̄ sp̄s in
fluxas. ḡ et sensus p̄cipit s̄sibili
lia p̄ sp̄s influxas. Alias sensus
n̄ p̄portioaretur itellēu pro tūc
in p̄sibilitate qz in̄struosū forz.
Et hanc s̄satiōz nec situl nec di
stantia nec absentia s̄sibilis in
pediz nec in̄positō p̄z qz s̄z t̄ho.
d̄ns v̄t⁹ b̄tis ad nutū i oib⁹ sub
ueniet. et aderit et assistz i oib⁹ q̄

Volunt. Cum hoc tñ om̄s quicqz
sensus sentient i p̄ia sua ppria
objecta p̄ sp̄s receptas a sensi
bilibus. p̄tunc existentib⁹. Pro
batur ēt ex dictis s̄cti tho. i. iiii
di. vltia. q. vl. dicētis. A b̄is ni
hil abstrahi dz. q. ad p̄fectōez
beatitudinis p̄tinet. s̄z sentire p̄
sp̄s influxas nō solū p̄ceptas
c ē huiusmodi. Dis suppositis vid
bit oculus beati. quicqz in gene
re rōe quoz gaudiū sūmū habe
bit. Primo n̄ existentia post iu
diciū. ut flores. aialia pisciclos
aues z similia. videbit verisiml
per sp̄s sensibus a deo influxas
Patet quia illa vidisset in sta
tu innocentie. sed in patria plus
videbit. Secūdo videbunt s̄cti
mūdū p̄ tunc sensibilē in. iiii.
elementis tunc purgatū z celo
rū spezis. stellis z planetis inno
uatū ut supra dictū ē. Tertio
videbūt corpa beatorū tunc pul
cherzima. vñ ansel. li. d̄ similitu
dinibus. Pulchritudo quā p̄fec
te hic nullus habet. naturaliter
ab hoīe appetitur. In illa vero
beatitudine pulchritudo iustoz
solis excellēt pulchritudinē. qui
septēpliciter q̄s mō sit splendidi
or erit. ((Sulgebunt inq̄t iusti si
cut sol in regno zc)) Corpus qui
dē dñi p̄lucef soli nullus abigit
sanus. cui cū similes erimus. te
ste apostolo ((reformabit corpus
humilitatis n̄re cōfiguratū cor

pi claritatis sue)) Dec de ansel.
Quarto videbūt dānatos in ifer
no. ut pbat tho. di. vl. iiii. Nam
isa. vlti. dr. ((Egrediētur z ride
būt cadauera viroz. qui p̄uari
cati sunt i me)) Glo. Electi egre
diētur itellectiua vel manifesta
visiōe. ut ad laudē dei magis ac
cendātur. Probat ēt rōe qz a
b̄is nihil abstrahi debet. q. ad
p̄fectionē beatitudinis p̄tineat.
Unūq̄qz aut ex opatiōe cōtra
riū magis cognoscitur. quia cō
traria iuxta se posita magis elu
cescūt. Et iō ut beatitudo scōz
eis magis oplaceat. z d̄ ea ube
riores gratias agant. datur eis
ut penas impiorū p̄fecte intueā
tur. Et quāuis corpa dānatoz
fiāt turpissima. tñ visio b̄forū. si
cut z dei p̄ hoc n̄ ledetur. nec p̄
tūc beati cōpatiētur dānatis. qz
sūme se oformāt dīne volūtati.
q̄ punit dānatos. s̄z de penis eoz
gaudebūt. n̄ inq̄ntū penā h̄nt dā
nati. s̄z inq̄ntū in pena dānatoz
cōsiderāt ordinē dīnine iusticie
z suā liberatōez. vñ i. ps. ((Leta
bitur iustus cū viderit iudictā))
Quinto videbūt xp̄i humani
tatē in iudicō. et semp. Un̄ luce
x̄i. ((Tūc videbūt filiū hoīs ve
nientē cū p̄ate magna et maie
state)) que ad gloriā p̄tinēt. In
primo ei aduentu semp humili
ter uenit. Sed in secundo cum
potestate et maiestate ueniet.

ut gl'iam p'rie cōdat. et p'latem
 damnatis. ueniet cū cicatricib⁹
 et signo crucis. q̄ bris d'lectabilis
 d' sima erūt ad uidēdum. Est etiā
 h' s'z Joh. de tabaco nōndū. ubi
 supra q' i quolibz s'esu m'itudo
 d'lectationis catur i prima ex sex
 uic'z ex r'stitutione cōmodi na
 turalis. ex melioratione obiec
 tor. ex acumine potentie sensiti
 ue. ex diuersitate uisibilū. ex cō
 iectura deitatis per sensibilia. et
 ex hoc q' nec distantia impedit
 obiecta nec situs nec iterstitiuz
 et h' uic'z ē q' ad spēs influxas s'z r'
 cepta spēs sensus adhuc ualde
 a remotis s'm t'ho. p'cipiet. unde
 v'ius. Cōmodū. obicm. acuit. di
 uersa distātia. d'. Exēpli g'ra i p'
 posito de uisu sex faciet ad ei⁹ d'
 lectabilissimam ut p'f'issimā d'icā
 tōem. P'rio restitūō cōmodi na
 turalis. q' in paradiso habuisset
 tñ cōmodū de lumie lūe sic nūc
 de lumie solis. ut allegatur fuit su
 pra. sup isa. xxx. s'z status gl'e per
 fectiora restituet p'dita in para
 diso. Secundo ad magnitudiez
 d'lectationis i uisu faciet melio
 ratio obiectoz in ordie ad uisū
 siue sit elementa. celi. stelle. siue
 etiam corpa scōz. et etiāz alia q̄
 p'cipiē⁹ p' spēs influxas ut p'z per
 glo. isa. xxx. dicētem oia melio
 rari hoie resurgente. sic d'reritōa
 ra sunt ipō cadente. Cōstitit au
 tem melioratō i q̄tuō v'z in aug

mētatione lucis. in clarificatōe
 coloris. i uenientia mēbroz et i
 corpali pulchritudine brōz. qui
 colorati erūt candido et rubicū
 do purissimis coloribus. s'm op
 tume cōplexionis uenientiaz. et
 p'p'ionie decētiāz. Erūtq' ēz
 corpora eorum terfa et polita et
 p'p'icua. decēssime quantitatis
 licet un⁹ alio maior sit quantita
 te. s'm q' hic p'ueisset. natura nō
 errante. Licatrices ēz p'p' susce
 pte. sic et christi erunt decentissi
 me. Nam pulc'itudo mimi sci ad
 min⁹ erit qnq'gesies l' fere tanta
 q̄nta ē mō pulc'itudo natural' cu
 iuscūq' corpis ēz celestia. et pul
 c'itudo maioris sci i dup⁹ maioris
 meriti fere cēties tāta et sic dein
 cepi s'z mai⁹ meritū. rō ē q' ex lu
 p'dcis mīm⁹ scūs erit p'te septies
 excedens pulchritudinē solis p
 tūc. que erit sic lux septiē diez. i
 sa. xxx. sed septies septem faciūt
 xlix. g. rē. Tertio ad magnitudi
 nē d'lectationis in uisu faciet a
 cumen uisus. et claritas oculoz
 que maior et minor erit secūduz
 merita uite. Nec oculi quocunq'
 lumine offendēt. q' oia luia tūc
 mulcebūt non ledent sicut et dī
 scipuli christū uideēt corruptibi
 libus oculis cū maximo gaudio
 i transfiguratōe dicēte pet⁹ d'ne
 bonū ē nos h' ēē. rē. Et s'm io. de
 tabaco ubi prius notādū q' s'
 bō si equaliter meruit scōz uisū

·7·   ·8·   ·9·   ·10·
vel fm auditū. ⁊ sic de aliis sen-
sibus. fm hoc magis uel minus
meliorabūtur obiecta illius uel
alterius sensus. saltē fm effectū
-s. cōmodi uel dlectatōis. Quā-
to cōfert ad multitudinem dlec-
tatōis in uisū: diuersitas uisibili-
um. qz uidebimus p spēs recep-
tas oēs speras celoz oēs stellas
oīa elemēta. omnia scōz infini-
ta quodāmō corpa ⁊ dānatoruz
Et p spēs influxas de q̄libet spē
aialiū. plātax. lapidū. rosax. uio-
larū. ⁊ mineraliū. uidebimus ali-
q̄ uel d̄ qualibet spē. ⁊ de singu-
lis spēbus excellentissimū illius
spēi. quia talia in statu innocē-
tie habuissēmus. Quinto auge-
bit delectationem uisus uisio d̄i
tatis in qualibz creatura p̄tuc
ex̄nte. Uñ q̄uis oculus corpal
directe. ⁊ sicut uisibile p se non
possit uidre deū. cū n̄ sit colora-
tus. nec lucidus corporaliter. n̄
ut dicit Tho. in. iiii. di. xlix. uide-
bit oculus deitātē sicut uisibile
p accidens. cū ex una pte uisus
corpal tātā gl̄iam dei inspiciet
in corporibus p̄cipue gloriosis.
⁊ maxime in corpe xp̄i. ⁊ ex pte
alia intellectus tā clare uidebit
deū q̄ in rebus corpalibus uisus
deus p̄cipietur. sicut i locutōe p
cipitur uita. vnde aug. de ci. d̄i
dicit. Valde credibile ē. sic nos
uisuros tunc mūdāna corpa ce-
li noui ⁊ terre noue. ut deū ubi

q̄ p̄tē ⁊ uniuersa cōporalia gu-
bernātez p̄spicuitate clarissima
uideamus. nō sicut uisibilia d̄i
p ea q̄ facta sunt itellecta cōspi-
ciūtur. s̄z sicut hoies mox ut al-
picimus. nō credimus uiuere s̄z
uidemus. hec aug. ⁊ Tho. Sex-
tū augēs multitudinem gaudiū
in uisu supra tactū ē satis. quia
nec distantia intersticiū. nec
situs uisum impiediet. **Quartū**
p̄ncipale gaudiū extrinsecū erit
p auditū. qui erit in actu uel in
cātu. pbat tho. in. iiii. di. xliiii.
p aug. di. sup illud. ps. ((Exulta-
tōes dei in gutture eorū.)) Lor-
da ⁊ lingue eorum non desinent
laudare deum. **Idem habet p**
glo. sup illo osee. iiii. **In cātico**
⁊ cibal. imo i p̄ria erit risus. ut
dicit Tho. q̄dli. xi. q. vi. fm illud
Job. viii. ((Ipleatur os tuū risu
⁊ labia tua iubilo)). Nō solū at
ut pbat mgr̄ Job. de tambaco
ubi prius. in p̄ria modus audiē-
di erit p immutatōez soni realē
sed ēt p spēs influxas diuinitus
auditiū fm q̄s hēbit iocūditatē
cantus philomene. ⁊ aliarum a-
uiuz. quia in statu innocētie hō
ita etiam habuisset. Ad magni-
tudinem etiam delectationis in
auditu faciāt sex q̄dē d̄ uisu tac-
ta sūt. Primo f̄stitutio cōmodi
natural. Qz ei ad hoies p̄ez oīa
deteriorata sunt. homo in statu
innocētie tantam delectationem

habuisset ad uocem cicas sicut
mō ad uocem philomene. s3 p^o f^o
surrectōem restituet. 2 amplius
dabitur auditui. Scdo ad gau
diuz audit^o faciet melioratō ob
iectoz audibilia. q̄ melioatio
consistet in vboz significatōe. in
organoz emūdatione. in exteri
oz impedimtorum amotōe. 2 in
ipaz uocuz claritas super natu
ral pfectōe. Nā quo ad pmū q̄
to uox est maioris caritatis ex p̄
sua. tāto delectabilior est. Con
fert etiam q̄nto cōsonātia magis
ōbita fm noticiam artis musice
q̄ exercebūt aliqñ actu. ut potē
tia educatur i actū. et d^o glificē
tur. Un car^o h quozcūq; musico
rū i opatōe ad celestes musicā ē
uelut rugitus rusticoz h. respēu
naturalium h cātoz. Et. fm ḡs
faz estimatōnem erit i quozūdā
scōz uocibus suauitas q̄nq̄gesi
es tanta q̄nta nūc ē naturalis 2
artificialis uocum 2 sonoz sua
uitas. in q̄busdaz cencies tanta
et sic ascendendo. sic de pulchri
tudine coloris dcm est. Tertio.
gaudium auditus augebit maiō
pfectio auditui organi quo ad
ablatōem eoz. q̄ auditū impedi
re possēt. **Q**uarto multitudo
2 uarietas audibilia fm spēz
et numerum. q̄ maiora est s̄l v̄l
succesliue q̄ h. Quinto q̄ per ac
cidēs in uocib^o 2 sonis audiem^o
dū i oib^o. **S**exto nec distātia

interficium. nec sit^o sonum ipe
diēt. Quintum principale extri
secū gaudiuz erit p olficiū sen
sū odoratus. Un di. tho. di. xliiit
q̄ odor erit i p̄ma. cū ecclia cā
tet. q̄ odor suauissimus erūt cō
pa scōz. Nā odor i uia n̄ soluz ē
fuma^l euaporatio. s3 ēt spūalis
q̄dā ad odoratum multiplicatō
s3 i corpibus gloriosis erit odor
in sua ultia pfectōe. nullo^o p hu
midū suppressus. 2 tñ imutabit
spūali imutatōe. sic odō fuma
lis. Et sensus odoratus i scis q̄a
nllā humiditate ipediēt coḡscz
n̄ soluz excellērias odoz sic i no
bis nūc oringit ppter cerebri ni
iaz humiditatē. sed ēt minimas
odoz drās. hec tho. Et nō soluz
odorabimus p imutationem ab
obiectis sanctoz corporum. sed
etiam per species influxas odo
rabilia odorabimus balsamū
cinamomū. 2 c. ad magnitudiez
aūt delcatōis in odoratu sex fa
ciēt. **P**rio r̄patō natural^o cōmo
di. q̄ in paradiso si māsissem^o ad
odorem rute tñ comodū habu
issemus sic mō i tota apot heca.
s3 in pria pl^o saltem i eq̄pollēti f
stiuetur. Scdo melioratō obie
ctoz. ut grosa estimatione. cor
pis gliosi minoris meriti q̄nq̄ge
sies tanta sit. q̄nta ē nūc q̄cunq;
suauitas. 2 centies in duplo san
ctioris. Unde imaginandum. ē
corpus beati quasi quoddā cor

p^o cōpositum ex rosis liliis ⁊ sili-
milib^o optime redolētib^o nutri-
tum cinamomo ⁊ summe odori-
feris ⁊ punctum balsamo. ⁊ op-
timis unguentis. Tale erit ob-
iectum olfactus. Tertio confert
sic p̄us dictum ē de aliis. sic etiā
g de quarto. v. ⁊ vi. **S**extum
p̄ncipale extrinsecū gaudiū erit
gust^o vñ s̄z. tho. vbi supra gust^o
h̄z ⁊ hēbit in p̄ria medij con-
iunctū ⁊ erit i actu. nō tñ fm qd
ē sensus alimenti. s̄z erit s̄z q̄ ē
iudicium saporū. ita tñ q̄ imuta-
bit ab aliq^o cibo ul potu sump-
to nisi forte dicat. q̄ ibi gustus
erit in actu p̄ immutatōem lin-
gue ab aliq̄ humiditate adiun-
cta. Et qz sc̄us tho. non dubitat
quin in actu fiat gustus. s̄z mo-
dum sub dubio f̄liq̄. tradit ma-
gister Johan. vbi supra mod̄ di-
cēs q̄ i prima gust^o erit in actu
p̄ immutationem sp̄ualē seu itē-
rōnalem absqz s̄p̄tōe. p̄ mod̄ cī-
bi ⁊ masticatione sc̄a a corpore
brōz mediante tñ sapore eis for-
maliter inherēte q̄ corpa si ma-
sticata fuissent añ gl̄ificatōnez
nata fuissent mediāte suo sapo-
re gustum immutare. Unde in
patria beati dupliciter gustare
possunt. Uno modo p̄ intētiona-
lem imutatōem lingue a sapore
sc̄is inherēte. Alio^o p̄ influxum
sp̄ez a deo. sicut de aliis sensib^o
dcm ē. Ad magnitudinez ēt gu-

statiui gaudiū facient sex. **P**rimo
restitutio modi naturalis. qz a-
dam in statu innocentie d̄ ome-
stione alicuius fructus uel aque
tātū delectatus est. sicut mo^o q̄
delectatur i gustu clareti ul zu-
chari plus aut i patria restitue-
tur q̄ per adam pditum ē. Se-
cūdo offert melioratio obiectoz
in ordine ad gustum. Nam cete-
ris paribus q̄ntum pulchritudo
corp̄m gloriosorum excedet om-
nem pulchritudinē cōp̄m nūc
existētium tātū ad min^o excedz
suauitas saporis corp̄m glorio-
sorum in statu futuro om̄em na-
turalē suauitatē saporis totius
mundi. ita ut corp^o minimi sanc-
ti sit q̄nq̄gesies suauius quā sa-
por mellis zuchari uel cuiuscū-
qz alterius rei saporose in p̄nti.
Nō tñ dentibus masticabim^o l̄
oretemus s̄z deo influēte p̄cipie-
mus intentionaliter. De f̄iduis
quattuor dcm ē proportōnabili-
ter sicut de uisu. **S**eptimum h
p̄ncipale extrinsecū gaudiū ē ac-
tuatio tactus. Unde ⁊ x̄po glori-
ficat^o tactus est. et Job. xx. ait
(Noli me tāgere) Et b̄ea agnes
ait. Quem cuz tetigero castasū
Medium autem tactus sicut ⁊
gust^o coniunctū ē. Modus aut
tangendi fm tho. vbi p̄us talis
ē. q̄ erit imutatio sp̄ual^o a q̄lita-
tibus tangibilibus. sicut etiā in
corpe ade fuit. q̄ nec ignis urē

nec gladius scindere potuisset.
 et tñ horz sensum habuisset. Im
 passibilitatis ei dos excludit na
 turalē imutadōem. ergo spūalis
 erit. Itē erit sine oī imutatione
 q̄p̄ subiectū p se faciat. s; p spēs
 erit ipi tactui a deo influxas.

Ex quo sequitur q̄ nec tactus i
 pediet distātia nec situ nec iter
 positōe. Hūc sensū ēt sūū influxis
 spēsbus oēs pñt hēre. sicut et uisū
 ut dicit Tho. erūt ēt i p̄ria āple
 xus et oscula ad pētes. cogros.
 amicos. et natos ut di. ioh. epus
 i smone de oibus scīs. et bez. i f
 mo. d. oibus sanctis. s; tactus ta
 les et oscula erūt sine oī venezea
 dūcupia. sicut ēt i uia ex nāli pie
 tate mī filiuz pētes natos. et a
 lieni osculāt infantulos. ac ma
 ria elisaberh āplexata ē. Pore
 zūt ēt p spēs influxas fieri tact⁹
 mutui inter distātes. Ad tactus
 sūt gaudiū faciēt sex. P̄rio r̄sti
 tutio cōmodi nālis qz in patria
 erūt corpa terza. polita. et quali
 tates p̄zime ad mediu; reducte
 r̄patissime. ita ut minim⁹ sāctus
 in tāgendo hitur⁹ sit qnq̄ gesies
 rātā delectationē quātā nunc q̄
 cūq; h; de quocūq; tangibili.
 De r̄sūduis. v. dō. sic d̄ p̄cedētib⁹
 sēsib⁹. De gaudio āt qnq; sēsū
 p̄fertī tact⁹. dicit an̄. li. d̄ silitu
 dimb⁹. Uoluptas quā h̄ q̄rēf ni
 timur. n̄ nisi p anxietatē iuenit.
 Et cū ad id puenerit hoies quō

uoluptatē putāt. n̄ nisi odorādo
 eadē sūi valēt q̄ si n̄ fuerit ime
 diate frui. in anxietatē uertūt
 post hāc uero uitā aut in oīmo
 da uoluptate sūt. aut oīo reple
 bāt anxietate. Sicut enī ferrū
 ignitū qualibet sui pte continet
 ignē. sic in se boni. hāc uolupta
 tē quā nēo h̄ sensit. iō nec expla
 nari pōt p̄fecte a quoquā. hec
 ille. Exēplū ē de fauo mel l. q̄ i
 omni sui pte penetrat. et d̄ bucel
 la intincta uino optimo vndiq;
 panē penetratē. Sic uoluptas
 patrie oēs anime et corporis ve
 nas. ossam. edullas. artus. et
 plexionē penetrat. sicut de igne
 videmus in ferro ignito.

Capitulum septimum.

Octauū principale extri
 secū gaudiū ē dos ipas
 sibilitatis. Ubi notādū
 p̄rio fm Tho. in. iiii. di. xliiii. et
 xlix. q̄ dos ē p̄petuus ornatus a
 nime et corporis. i eterna beatitu
 dine iugitez p̄seuerans. Est ei i
 ter xpm hominē et animā quāli
 bet m̄imōiū spūale. teste ap̄lo
 eph. v. ((Sacramtū h̄ magnū ē
 dico aut in xpo et eccla)) Ex q̄
 hēf q̄ spūale m̄imōiū p cōpa
 le significat. Datur aut sponsis
 carnalibus tria. dos. donatio
 propter nuptias et parasernalia
 Dos et donatio facta sponse

ex parte p̄ris. ⁊ b̄ ad usum sp̄s̄i
 p̄p̄t onera m̄rimoniū. ⁊ dāt ad
 m̄rimoniū solatiū. t̄n̄ ad possēsi
 onem sp̄s̄e. Et sic dāt sp̄s̄e i p̄
 p̄tatem. licet sp̄s̄o det̄ ad dis
 p̄s̄atōem seu ulū. Et tradit̄ q̄n̄
 sponsa in domum sp̄s̄i traducit̄
 q̄muis ān̄ traductōnem p̄mitta
 tur. Et est dos non quōcūqz do
 num sponse. sed precipuū q̄si p̄ri
 moniū ei⁹ de quo uiuet̄ ⁊ sustē
 tari d̄beat. Et fm̄ multas leges
 sponsus non potest dotem inui
 ta uxore ab ea alienare. Sic in
 matrimonio spiritali q̄ est iē
 x̄pm̄ hominē ⁊ eccl̄iam seu q̄
 libet deuotā aiām uel hoīem to
 ta trinitas q̄ est p̄r̄ n̄r̄ eccl̄ie seu d̄
 uoto hominē dat̄ dōa aliq̄ i p̄p̄e
 tatem. ad uoluntatez iū ⁊ ad dis
 pensatōem x̄pi sponsi. q̄n̄ eccl̄ia
 uel anima in domū sp̄s̄i introdu
 citur. q̄d̄ fit in patria. quamuis a
 te traductōnez hic promittatur
 que dona dotes appellantur. Et
 sunt duplices dotes. quedaz aī
 me d̄ q̄b⁹ in iiii. p̄ncipale dicitur
 alie corpis quia tā anima q̄ cor
 pus christo in patria iungetur.
 Secundo notandū q̄ sic sponsis
 carnalibus tria dātur. dos uicqz
 de q̄ dictum ē. donatō p̄pter nu
 ptias que ē illud quod a sponso
 datur sponse. Et p̄s̄ernalia. q̄d̄
 est illud quod habet sponsa pre
 ter dotem. ut sunt munera ab ai
 cis data sponse. ⁊ similia. sic in

patria cuilibz homini seu duote
 anime dātur tria. dos. ut dē m̄ ē
 donatō p̄pter nuptias. q̄d̄ est in
 futuro gaudium quod habebit⁹
 respectu hūanitat̄ x̄pi. eaz cog
 scendo et uidendo. d̄ q̄b⁹ postea
 dicitur. et p̄s̄ernalia. q̄ erūt ali
 a dona postmodum declarāda.
 Tertio notandū q̄ corpus ⁊ q̄li
 bet potētia sensitua hoīs glori
 ficati q̄ttuor dotes hēbit. i. quat
 tuor qualitates supernāles nobi
 lissimas. que sunt impassibilitas
 subtilitas. agilitas. et claritas. q̄
 quattuor ponuntur in littera. et
 glo. i. cor. xv. ut in sequentib⁹ al
 legabitur. Sunt aut̄ quattuor ut
 refert tho. di. xlix. p̄pter q̄ttuor
 uirtutes cardinales q̄rū materia
 sunt bona corpalia. ut prudenti
 e corrideat claritas p̄p̄t cogni
 tōez. iustitie que ē p̄petua ⁊ im
 mortalis impassibilitas. fortitu
 dini. agilitas ex qua contingit.
 ut nihil corpori possit resistere.
 Uñ agilitas notatur. j. cor. xv. p̄
 hoc q̄ dicit (Surgz in uirtute)
 Tempantie uo que hic corpus
 attenuat. subtilitas. et sic quat
 tuor uirtutibus cardinalibus q̄tu
 or correspondent dotes corporis
 sicut tribus theologis uirtutib⁹
 correspōdēt tres dotes anime.
 ut postea dicit. Sunt autem q̄t
 tuor dotes corpis alia ratione
 quia sicut in presenti anima in
 corpus inluit quattuor. quibus

corpus caret ipsa absente. v3 qd
corpus dñi e coloratius. dura
bilis. virtuosius. z agilius. sic a
nima bñfica corpi in pñia pfdū
dantiā influet q̄tuor proportiōa
liter dotes. claritatē. ipassibilita
tē. subtilitatē. z agilitatē. ut his
mediātibus corpus pfectissime
anime subiciat. sic aiādo p suas
tres dotes. Sunt et̄ q̄tuō dotes
dotis. sicut in claritate radii so
laris. qui e clarissimus. subtilissi
mus. agilimus z impassibilis.

Pro tali enī claritate xp̄s post
cenaz. Jo. xvii. ((subleuatis oculo
lis in celuz dixit. i. orauit. p̄ ve
nit hora clarifica filiū tuū)) sup
ple. in resurrectione q̄tuor doti
bus corpis que tñ pprie in xp̄o
nō sortiūtur nomē dotis. cuz sit
sponsus. licet ip̄e quattuor hēat
excellētissime. Et seq̄tur ((ut fi
lius tu⁹ clarificet te)) sup. in mē
bris. vnde statim addit ((sic ddi
sti mihi potestatē omnis carnis
ut oē q̄ dedisti ei. det eis uitam
eternam. Nec autē uita eterna
ut cognoscant te solū uerū deū.
z quē misisti ih̄m xp̄m.)) Sūt at̄
fm̄ tho. iō q̄tuor dotes corpis.
quia ad hoc q̄ corpus sit perfec
te subiectum anime ne eam im
pediat in operibus glorie. quat
tuor requirūtur quorum duo p
tinent ad sensum. z duo ad mo
tum. Quo ad sensum requiritur
vñū. ut sit facile receptibile spe

tierum sensibiliuz. et ad hoc dis
ponit claritas. Alterū ut nō sit f
ceptibile passionū ignobiliū. ad
q̄ dispōit ipassibilitas. Quo ad
motum duo requiruntur. **U**nū
ē ut per contrariam inclinatioez
nō resistat suo motori. ad q̄ dis
ponit agilitas. aliud ē ut corpo
ra per que mouetur. nō resistāt
ei. ad q̄ disponit subtilitas. Est
igitur octauū gaudium z prima
dos impassibilitas. de qua dicit̄
i. corin. xv. ((Seminaur in cō
ruptōne resurget in incorruptio
ne)) z secundum tho. di. xliiit.

Resultat ex virtute anime suū
corpus potenter continentis. ita
ut a nullo exteriori agente uale
at immotari. Et quāuis cōpora
beatorum sint composita ex cō
trariis. tamen illa contrarietas
erit ad omnimodam equalitatē
z concordia reducta. Et differt
illa ipassibilitas ab ea quā adā
in statu inocentie habuit. z quā
puerī in originali decedētes ha
bebūt. quia impassibilitas sanc
torū erit non posse pati. i. nullo
modo. et nunquam posse pati.
sed ade impassibilitas fuit posse
non pati id est aliquo modo. et
interim. quod non peccaret di
uina potentia eam protegen
te exterius. **I**mpassibilitas
uero puerorum in limbo erit
nihil pati. si tamen in ignē pro
ferentur: paterentur. sed beati

etiā in inferno existētes non pa-
terentur. Et erit illd donū impas-
sibilitatis i uno magis quā in a-
lio qā cā eius ē maiō i uno q̄ in
alio. cā enim ei⁹ ē dñiū ante sup
corpus q̄ qdē causat ex hoc qd
fruit anima deo immobilit. unī i
eo qui perfectius fruitur ē ma-
ior impassibilitatis cā. Duic do-
ti associantur duo dōa corporis
q̄ ponit ansel. li. de similitudini
b⁹ uic⁹ sanitas ⁊ uite lōgeuitas
Et tertium addi potest u⁹ cica-
tricum formositas. Sanitate in-
quit perfecta hic caremus. a p̄i-
ma natiuitatis die esurimus. si-
timus ⁊c. hic unns claud⁹. altez
scabiosus ⁊c. quibusdam tamen
ōlinimur medicamētis. ne sūma
hic sit miseria in futuro aut sum-
mū sanitas erit. de q̄. ps. ((Salus
iustoz a dño)) Sed dicis undiq̄
sanus sum? Rñ. ansel. Quid di-
cis o homo. Tāgaris fuste ⁊ cla-
mabis. teq̄ deceptū q̄rulaberis.
Ibi ⁊ longeuitas uite erit q̄ hic
nullus p̄fēe h⁹ moriturus q̄ntūli
b⁹ uiuat diut⁹. somnū sibi esse
uide⁹ q̄ uixit cū moritur. hec d̄
ansel. **D**e cicatricibus dic̄ tho.
di. xliii. in. iiii. Cicatrices iquit
uulnez nō erūt in scis nec i xp̄o
fuerunt. inq̄ntū impōrāt aliq̄e
ōfectū. s⁹ iq̄ntū sūt siḡstantissi-
me uirtutis q̄ passi sunt sc̄i p̄ iu-
sticia ⁊ fide. ut ex hoc ⁊ ipsis ⁊
aliis gaudium crescat. Unī dicit

augu. libro xxii. de ciui. dei. Ne-
scio quomō sic afficimur amore
mātyz beatoz. ut uelimus in il-
lo regno in eoz corporibus uidē
uulnerū cicatrices q̄ pro xp̄i no-
mine ptulerūt. ⁊ fortasse uidebi-
mus. Non enī deformitas i eis
s⁹ digna ē qdā. q̄muis in corpoꝝ
nō corpis s⁹ uirtutis pulchritu-
do resulgeat. Nec tñ si aliq̄ mā-
tyrib⁹ āputata ⁊ ablata sunt mē-
bra sine ipsis menbris erūt in re-
surrectiōe mortuozum quibus
dcm ē ((capill⁹ capitis ei⁹ n̄ pibit
)) **N**onum extrinsecum gaudi-
ū ⁊ principale est secūda dos sub-
tilitatis. d̄ q̄. j. cor. xv. ((Semina-
tur corpus aiāle. surget corpus
spirituale)) .i. spiritui simile. ((h-
dos est q̄ aufert s⁹ tho. grossitiē
corporis. cātam ex compositōe
elementalium qlitatū. Est autē
duplex subtilitas. una ex rarita-
te ptium stantium non propinq̄
et ex tali subtilitate efficitur cō-
pus facile diuisibile. et hec nō e-
rit in corpibus gloriofus. Alia ē
ex p̄fēa uictōia forme super ma-
teriā. et h⁹ modi subtilitatis ē u-
nū. et sic celū est subtile. ⁊ cōpa-
btōz sic est subtilia. Est ei subti-
le in pposito qd ē facile penetra-
tiū alterius. unī corpibus btōz
cedent absq̄ ulla difficultate ⁊
resistentia qlibet corpora n̄ glo-
rificata. ut dicit vñ. de uniuers
so. li. i. e. quinquā. **P**rimo baue

doti correspondet apte fortitudo corporalis opposita ibecillitati. de quibus ansel. in li. de sil. sic di. Fortitudo nra h a bestiis supatur. s; in uita futura nihil f; sistere poterit. qui moueat. et si uoluerit euertat. nec in hoc pl^o laborabunt q; angelus mouedo sese. Lu ei angelis siles erimus neq; mioris fortitudinis eum^o s; fortassis qris ad qd illa fortitudo pderit. cu p tunc nihil sit in quo uires exercef; possimus. Qui h; dicit pauca nobiscu qd in h^o moi heat usus huan^o attēdit. Attēdat et uidebit. qz n; sp d; oibus q; hēm^o. s; nos hre speramus. n; paz gaudem^o et qsi actu utimur. Sic vbi gratia ipo visu potate aliqn; vrimur. n; in eaz p; sentia rez tm. et ita de multis in huc modū. sic et tuc d; hac q; nūc fortitudine agit erit. Scla nā q; ei^o possessio grata nobis erit. et exultatio grandis. licet in actu neq; sit necessāia nobis cunctis. ut dictū ē in suo statu ueniēter collocatis. hec eadē qd. si aut de uelocitate aut de aliq; beatitudinis parte mouet. hac solutōe si n; aptior soluat. sic igitur iust^o fortis erit. ut et si uellit terrā mouere possit. hec de ansel. Sed dubitat utz corp^o glōsū sit palpabile. R. tho. q; sic disti. xliiii. vñ ioh. xx. xps ait ((palpate et uidete)) cum resurrexiss;

Et tñ notādū q; palpabile dr ali qd corpus ex duobus. s. q; h; q; litates qbus natus ē imutari se sus tactus. calof. frigore. et. ut h; aer. ignis. et huiusmodi. et ex hoc q; resistit tangenti. sicut terra. aqua. et cōposita plura. S; tīgibile dr fm q; h; resistere tāgenti. Unde aer n; ē palpabilis qz n; resistit tāgēti. s; nec tīgibilis. Et nec corpora celestia sūt tangibilia nec palpabilia. Un; gre. di. Lorrūpi necesse ē omne q; palpabat. Corpus ergo glōsū h; ex sua natura qualitates suas. q; nate sunt immutare tactū. S; tñ quia cōpus ē omnino subiectū spiritui i pte ei^o ē ut fm eas immutet tactū uel n; immutet. Silr et cū fm nām competat sibi ut resistat cuiuslib; alteri corpori transeunti. ita qud non possit esse cum eo simul in eodē loco. s; miraculose hoc pē diuina uirtute cōtingere ad nutum ipius q; sit cum alio corpe in eodem loco. et sic nō resistit ei transeunti. Un; fm naturā suaz palpabile ē corp^o glōsū. s; ex uirtute sup naturali. h; emz ei o; petit ut cum nō uult. nō palpet a corpe non glorioso. Un; greg. dic; dñs palpādam cānē p; buit. qm clausis ianuis introdxit ut profecto onideret post resurrectionem corpus suum esse. et ei^o dem nature et alterius glorie

Qualitates tñ tangibiles in cor
pibus gloriosis licz nõ sit fduc
te ad medium rei f3 eque distã
tiam ab extremis acceptam. tñ
sunt reduce ad medium propõ
tõis f3 q optime competit cõple
xioni hũane in singul pñb^o. z iõ
ractus illoz corpñ e dilectabilis
simul. qz potentia semp delecta
tur in uenienti. z tristatur i ex
cessu. hec de tho. ¶ Decimus ex
trinsecum gaudiũ est tertia dos
uicz agilitas. de q apo. j. corin.
xv. (Semnatur in infirmitate
resurget in uirtute) glo. i. mobi
le z uiuuz. Est autem agilitatis
dos fm tho. dif. xliiii. perfectio
superadita corpi qua corp^o glo
riosum erit omnio subiectũ aie
glorificate non solum ut nihil i
eo sit q resistat uolũtati spiritus
qz etiã h fuit in corpe ade. f3 eti
am. ut sit in eo aliqua pfectõ ef
fluens aia glorificata in corpus
per quam abilitetur ad pñcã
subiectõez ut sic corpus sit expe
ditum z abile ad obediendum
spũ in oibus motibus z actioni
bus. Unde sic nũc dat natuã ue
lotioribus animalibus istrumta
diuerse dispositõis i figura z qñ
titate. ita deus dabit corporib^o
scõz aliquam dispositionem ali
am quam mõ habeant. ñ qdam
in figura z quantitate. f3 in ppe
tate glorie que dr agilitas. hec
tho. Dubitat. Primo utz bñ cõ

paliter aliqui moueantur: & ibi
dem q sic. Corpa inqt gloriosa
aliqui moueri est necessarium po
nẽ. qã z ipsum cõpus xpi est mo
tum in ascensione. z similiter cõ
pa scõz que de terra f surgẽt ad
celum empireum ascendẽt. sed
etiam postquaz celos ascendẽt
uerisimile e q aliqui moueãtur
pro libitu sue uoluntatis. ut illõ
quod habẽt in uirtute actu exer
centes diuinam sapiãz commen
dabile ostẽdãz. Virtus eni pce
dens in actus exercitiũ potẽtior
z perfectior apparet. quia act^o
manifestat potentiam. et ut eti
am uisus eorum f ficiãt pulchri
tudine creaturaz diuãz i qbus
sapia dei eminet f lucebit. Da
bitatur secundo utz aie glorifi
cate moueat corpora sua motu
ñ organico: Respondet. duran.
q non. sed motu pgressiuo. Nõ
enim mouebit totũ corp^o suuz si
mul. quẽadmoduz graue moue
tur totum simul deorsuz. et leue
totum simul sursum. Rõ e quia
scõm scõs in anima post f surec
tõem non erit aliqua noua strus
ad mouẽdum. pter illam q̃ ha
buit in corpe uiuẽs. ¶ Dubitatur
tertio. an in instanti aia pro tũc
moueat corpus glorificatum:
Rñ. tho. q non sed i tpe inceper
tibili. Uil. dicit ubi supra q glo
rificatus hõ pñt in actu oculi di
stantius moueri amplius quam

p mille milia milliariorū z probat ibidem. Unde aug. et dicit Protinus ubi uolet spūs erit z corpus. Simile ē iā d animo p imaginatōez q̄ roma imaginata in t̄pre inceptibili imagiari p̄t parisius. Veruntū melior aīa sic ut habebit corpus p̄fectius. Ita et moueri p̄t uelotius. S̄z mō cōpa n̄ra sunt tarda. tuz qz elementū terre in nobis mouet deorsum z leue sursum. z sic de alijs. tum etiaz quia appetit̄ mouendi in nobis sunt interdū cōtrarij. ut sensualitas mouet contra rōem. De hoc do. di. Ansel. li. de similitudinibus. Nunc p̄t agiles sumus. sed i hoc et a p̄feribus sup̄amur. sed tunc. sicut āgeli a celo ad terrā dicto celerius mouebimur. **U**ids. n. quāta celēitate p̄ angelū abacuch delatus sit danieli a iudea in caldeam. Paz erit uelocitas q̄bus p̄missa ē equalitas. si enī resurrectio in ictu oculi fiet: sic z nostra operatō fieri potest cū corruptibile induerit icorruptōnem. **S**icut enī uelocissime radius solaris ab oriente fertur in occidentem. z oculi uisus a terra i celum. sic animus cum corpore quo uoluerit. Nec ansel. Duic etiam doti appropriatur corporis libertas. de qua idem ibidē dicit. Liber ē qui cogi non p̄t ad ea q̄ nolit. nec ab eo q̄ uelit

sed hoc nullus integre hic h̄z: sed in futuro beatus. quicunqz certe āgelis similis efficitur. eorū libertatē habebit. z sicut i angelis non ē instrumentū q̄ obsistet. ac impediatur. aut cōstrigatur. pro uelle suo. cum omnia pene trent sicut z xp̄us clauso prodit it sepulchro. qui hostio clauso discipulis app̄uit. cui xp̄o siles erimus. In illa enim uita si bonus fuerit nihil patietur ab eo q̄ nolit. sed agere p̄mittetur. q̄cunqz uoluerit. hec ille. **U**ndē cimū extrisecum gaudium ē q̄rta dos dicta claritas. de q̄. i. corin. xv. ((Seminatur in ignobilitate surget in gloria)) quod ad claritatē pertinet. Et math. xiii. ((Sulgebūt iusti sicut sol in reḡpris mei)). Nec claritas erit in triseca corpori glorioso. et cābitur ex redundātia anime ad corpus. Et s̄m q̄ aīa fuerit maioris claritatis in lumine glorie et fruitōe beatifica. s̄m hoc pl̄ corpus eius clarificabitur. **I**ō. i. cori. xv. dr. ((Stella differt a stella in claritate. ita z r̄surrectio mōtuoꝝ)) z ita i corpore glorioso cognosceat gl̄ia anime. sic in vit̄ cognoscitur color corporis q̄ trinet in uase uitreo. ut dicit gre. s̄ illd̄ iob ((nō adequabit̄ ei aurū uel uitrum)). hec de tho. Etiaz p̄z q̄ corpora gloriosa erūt parua ut uitruz z clara ut aux

Sunt. n. nunc duo que causat i
nro cōpe obscuritatē. s. matie i
puritas. z luminis paucitas. s3
vrzūq; tolletur. z claritas dabit
p̄spicua z fulgida. Sed dubita
res prio. Erūt ne oēs partes cor
poris equales in claritate z co
lore: s. fm tho. di. xliiij. in. iij
q̄ nō. quia corpis gloria nō tol
let nām. sed p̄ficiet. **U**n color q̄
debetur corpi ex natura suaruz
ptium remanebit in eo. s3 super
addetur claritas ex glia aie.

Sicut ēr videm⁹ corpa colora
ta ex sui nā splēdoze solis resplē
dere. vel ex aliq̄ cā extrinseca l
intrinseca. Et sicut claritas glie
redandat ab aia. sup. p̄ cālitatē
i corpus. fm suū modū. z ē ibi a
lio mō q̄ sit in aia. ita i quālibz
partē corpis redundabit s3 suū
modū. vñ n̄ ē incōueniēs q̄ di
se ptes habeāt diuersimode cla
ritatē. s3 q̄ sunt diuersimod dis
posite ex sua nā ad ipam. Una
ei p̄ h3 maiorē dispositōem ad
claritatē q̄ alia. sicut oculi quā
manus z spūs q̄ ossa. z humoī s
m q̄ caro vel neruus. Dubitatur
ii. an claritas corpum glōforū
uisuz offendat. sicut h̄ radius so
lis: s. q̄ nō. Rō ē. qz sicut cor
pus glōfū n̄ p̄ pati aliq̄d passio
ne nature. s. passioē aie. i. recep
tōe ueniētis solū. ita ex pprie
tate glie n̄ ager nisi actioē aie.
s3 s3 h̄ magis dlectat. **O**ffēdit

aūt inq̄ntū agit actōe natuē i q̄
tnm agit calefaciēdo z dissoluē
do organum uisus z disgregādo
spiritus. z ideo claritas glōsi cō
poris licet excedat claritatem so
lis tñ de sui natura n̄ offēdit ul
sū. sed demulcet pp̄ q̄ claritas
illa opat claritati iaspidis. apo.
xx. Dubitatur. n̄. an in ptate cor
pis gloriosi sit uideri uel non. uī
deri: s. idem quod sic. qz clari
tas prouenit ex impio uolunta
tis. cui subdet. **U**n i ptate aie
glorificate erit. q̄ uideatur uel
non uideatur. sicut z q̄libet actō
corpis i aie ptate erit. alias non
eēt corpus gloriosuz istrumētū
summe obediens p̄ncipale agētī

Capitulum octauū.

Olodecimū gaudiuz ex
trinsecum est aureolarū
et fructuum datio que
se habēt circa animam z cōpōa
beata sicut parafernalia in ma
trimonio. **U**bi notandum se
cundum tho. z alios. in. iij. di.
xlix. q̄ differūt aurea. aureola
z fructus. Nam aurea ē gaudiū
q̄ de deo imediate habet aia i
superioribus viribus scilicet de
uisione dei clara. de fruitione.
z certitudine tētionis. que tria
sequuntur gaudium anime. z il
lud ē aurea. Aureā hanc mere
mur hic per quodcūq; certam
2

cuiuscūq; temperatōis. quam ex
 caritate uincim^o. fm illd apo. ((
 Non coronat. nisi q̄ legitime cer
 tauerit)). Aureola v̄o ē aīe gau
 dium de opib^o a se f̄cis. q̄ h̄nt ra
 tōnez uictorie excellentis x̄pi f̄o
 mi f̄cā. Uel sic. Et p̄miū de o
 pibus p̄fectōis. quibus hō maxi
 me x̄o cōformatur fm p̄f̄am uic
 toriaz. Et h̄c aureolā m̄f̄mur
 aut martyrio. aut doctrina. aut
 v̄ginitate. Fruct^o autē ē gaudi
 uz et delectatō de sp̄ali exerci
 tō in sp̄ite delectatōes p̄fertim ue
 ner̄as. Et h̄c meremur aut cōti
 nentia cōgali. aut uiduali. aut
 v̄ginali. Ex q̄bus p̄z q̄ tā aurea
 aureola sunt p̄nciplr in aīa. S̄z
 sicut ex gaudio ēēntialis p̄mii
 q̄d ē aurea d̄ deo inmediate h̄ri
 redundat. fluit. et cātur. in corp^o
 h̄ri q̄dam decor qui est gl̄ia cor
 pis seu dos corporis q̄druplex.
 de q̄bus dictum est. sic etiam ex
 gaudio aureole resultat aliquis
 decor in corpus representatiu^o
 sp̄ialis triumphī. de quo gau
 det anima ut predicatoris in o
 re. uirginis in illa parte. marty
 ris in cicatrice. uel in alia parte
 corporis. s̄z genus martyrii. ita ut
 statim ex aspectu corporis scia
 tur. qualisquisq; fuit m̄tyr. aut
 uirgo aut doctō. seu predicatō.
 Ex quibus patet. quod aurea ē
 gaudium de deo. aureola de tri
 umpho excellēti et fructus ē gau

diū et bl̄catō d̄ exercitio sp̄ali.
 P̄z etiam q̄ sic aurea ē p̄nciplr
 i aīa. et secundario i corpe per f̄
 dūdātiam. et sic due sūt quodā
 mō auree. sic etiam due sunt au
 reole de eadem uictoria. una in
 aīa alia in corpe p̄ redūdātiam.
 Patz etiā tertio. q̄ qz op^o meri
 toriuz duo h̄z bōa. unū qz ex ca
 ritate fit. aliud quia excellentez
 et uictoriose. puta martyriuz. et c.
 idcirco etiam duplex p̄miiū h̄
 bit auream p̄pter p̄mū et aureo
 lam p̄pter scdm. Tñ p̄mū cor̄is
 merito rōe caritatis q̄ntūcūq;
 sit paruū. ē mains quolibet pre
 mio r̄sidente actui rōne sui gene
 ris. et ideo aureola diminutiue
 d̄r respectu auree. D̄r autēz aur
 ola diminutiue ab aurea. Patz
 essentialē p̄miiū d̄r aurea siue
 corona. tum quia datur uictori
 bus. et uictorie debetur coronaz
 unū Job. vii. ((Militia ē uita ho
 minis super terram)) tum etiam
 qz per ipsum hō efficitur parū
 cept d̄mitatis. et per cōs̄ regie po
 restatis fm illud apoc. v. ((Feci
 sti nos deo nostro regnū et saē
 dotes)) Dubitatur p̄o unū habe
 atur q̄ tres sunt aureole. Rñ.
 ex glo. ordinariis et sanctorū di
 ctis. De v̄ginum p̄z. s̄z illud isa.
 lxvi. ((hec dicit de^o eunuchis et c.
 Dabo eis nomen melius a filiis
 et filiabus)) glo. meli^o nom̄ pp̄az
 gloriā excellētēq; significat. s̄z

per eunuchos qui se castraverunt
 pp regnū celorū v̄gines designan-
 tur. Et super exo. xxv. ((Sacies
 alterā coronā aureolam)) glo.
 Corona pertinet virginibus. Ad
 hanc et coronā pertinet canticū
 novū q̄ uirgines tm̄ corā agno-
 cōcīnūt. et q̄ sequūtur agnū quo
 cumq̄ ierit. De aureola marty-
 ruz p̄z p̄ aug. li. d̄ scā virginitate
 di. Nemo quātū puto ausus fu-
 it p̄ferri uirginitatē martyrio. s̄z
 v̄ginitati detur. ḡ martyrio. De
 aureola doctorū p̄z q̄r sup̄ illud
 eph. i. ((Sciatis q̄ sit sup̄eminēs
 magnitudo v̄tutis eis)) dicit glo:
 Tremētū habebūt doctores s̄c̄i.
 ultra id q̄ alii cōiter hēbūt.
 Dubitatur secūdo. cur tm̄ tres
 sunt aureole v̄z martyriū. v̄ginū
 et doctorū: R̄. primo quia tātūz
 tria sunt opa excellentissima tri-
 um potētiarū. Nā excellentissi-
 mū opus rōis ē veritatis p̄dica-
 tio. occupabilis observatio vir-
 ginitatis. et irascibilis p̄pessio mō-
 ris. Secūdo q̄z tm̄ tres sunt ho-
 stes. quos excellentissime vince-
 re possumus. v̄z mūdo. caro. de-
 monia. Martyres vincūt mun-
 dū. uirgines. carnē. et predica-
 tores demones in cordibus suis et
 aliorū. Tertio q̄z xp̄o i opib̄ tri-
 bus p̄fectissima et formamur. in
 p̄dicatōe. i puritate. et martyrio
 Dubitat̄ tertio q̄ aureolarū sit
 p̄fectior: r̄u. tho. di. xlix. Siplr

inter tres aureolas martyriū ē
 potior. quia pugna martyrii est
 fortior s̄m seip̄am et uehemētior
 attingens. Et s̄m pe. de pa. ibidē
 post hoc aureola doctorū. ut p̄z
 i cathalogo scōrū. quia et eccle-
 sia in letaniis p̄fert martyres
 doctoribus et doctores v̄ginib̄.
 pat̄ et tho. allegat. Tm̄ quantū
 ad aliquid tres aureole habent
 se sicut excedentes et exesse.
 Preminet ei s̄m aliqd aureola
 virginū alius. inq̄ntū pugna car-
 nis ē periculosior et e vicino sed
 nō sic ē de martyrio et de doctri-
 na. Premiū ē aureolarū docto-
 rū alius. quia pugna doctorū v̄sa-
 tur circa intelligibilia. d̄ q̄ apls
 eph. vi. ((nō ē nobis colluctatō
 aduersus carnē et sanguinē. sed
 aduersus potestatem. et c.)) Alie
 uero sunt circa passiones sensi-
 biles. Dubitatur. iiii. an d̄fia
 sit inter aureolā et palmā: R̄. q̄
 sic. quia aureola ē premiū acci-
 dentale. nō q̄dlibet. sed premiū
 corruēdens pugne uel uictorie p̄-
 cellenti. Sed palma ē p̄niū ac-
 cidētale q̄ nec radici v̄z carita-
 ti. nec opi p̄cellenti debetur.
 sed voluntati. Quā palmā mar-
 tyrii martinus h̄z et d̄nicus. qui
 autē desiderauerūt martyriū
 nec tm̄ actū martyrii habuerūt.
 Dubitat̄. v. in sp̄ali d̄ aureola
 martyriū. que exigāt ad h̄ q̄ ali-
 quis aureolarū martyrum p̄prie

L 2

L2

dēaz hēat: rñ. s3 tho. z pe. d pa.
 q̄ tria necessaria sunt. u3 pena.
 causa. z uoluntas. p̄ exigitur tñ
 caritas in oīni hñte aureolam.
 Primuz ḡ ē pena n̄ q̄cūq3 s3 mō
 tis ut optet recepta. Ex quo p3
 p̄mo q̄ nō debetur aureola mā
 tyz obediētibus solū. licz in eis
 usq3 etiaz ad mortē mactetur p
 p̄a uoluntas. Scdo qd̄ nec pau
 peribus solū q̄uis moriāt m̄do.
 Tertio q̄ nec peitentib⁹. licz cā
 nē suam crucifigāt. Quarto nec
 martyriū solam sicutib⁹ ut māti
 no z dñico. Quinto nec iohāni
 euangeliste licet in olei dolium
 feruentis missus sit. non mortu
 us. **S**exto nec pueris in cami
 no ignis qz illesi exiuerunt. Nec
 septimo siluestro z athanasio li
 cet magnaz p̄secutōnē sit passi.
 Sed tñ q̄libz xp̄ian⁹ q̄ i caritate
 moritur p̄ obediām uel uolunta
 tem h3 moriēdi p̄ x⁹. l̄ q̄dcunq3
 aliū op⁹ facit bonum. de tali hē
 bit in celo sp̄ale p̄m̄ium et gau
 dium. s3 n̄ oīne t̄le merei dici au
 reola. Exempla ḡa. p̄fecti pau
 peres uoluntarii hēbunt iudicia
 riam ptātē. z sic carnis maceza⁹
 aliū sp̄ale gaudium. z sic itelli
 ge de aliis s̄le etiā itellige de a
 liis opibus. s̄m tho. imo iterduz
 plus de surea quis mereri p̄t in
 talibus. ut p⁹ dicei. Nec octauo
 uo lucretia. q̄ seip̄am interfecit
 pagana. Nec nono seneca qui

pp̄ se ut tolerabiliorē mortem
 hēret aptōnē uenarū in balneo
 elegit. pp̄ q̄ factul⁹ ut r̄fert ḡf
 go. iiii. dial. occidēd⁹ optōe sibi d̄
 morte eligenda data nullam eli
 gere uoluit. sed illaz dixit se tol
 leraturum. quam deus p̄miterz.
 quem tñ deus a morte eripuit s3
 martyrii aureolam hñt p̄ q̄daz
 q̄ se ne corrūperēt feie submer
 serunt. qz sp̄ali instictu sp̄iritus
 sancti hoc fecerūt. ut libro p̄mo
 de ciui. dei refert augu. Simili
 ter sampson eadē de causa. Itē
 bt̄us petr⁹ qui sibi mortē elegit
 euersis pedibus crucifigi. non
 p̄pter se s3 propter xp̄i honorē.
 Nec refert utz mors statim an
 postea seq̄tur. adū tñ prop̄ illud
 causetur uel acceleset. und̄ mor
 tui in carcere z i stabulis ut mā
 cellus papa. item mortui in exi
 lio martyres sunt. quia huiusmo
 di mortem in eis accelerasse pre
 sumuntur. Secundum quod e
 ad martyriū requiritur ē cau
 sa. Quia eniz martyr testis est i
 causa fidei pro ecclia. uel p̄ quo
 cunq3 articulo fidei. uel iure ec
 clesie. aut pro q̄cūq3 uirtute ifu
 sa. quia uirtutibus desponsatur
 ecclesia christo. quicunq3 sic
 moritur martyr est. Unde iohā
 nes baptista pro ueritate pre
 dicationis. **A**gnes pro uirtu
 te castitatis. z Thomas cantu
 ariensis pro iuribus ecclesie.

occisi. taliter martyres sūt. Sicut
 tā mī q̄z filius in utero ei⁹. si ab
 infideli in utero ledere in odiū
 fidei q̄n utrūq; uel alterū mori
 contingeret. Sicut qui vuln⁹ nō
 letale susciperet. et p̄ negligētiā
 q̄ n̄ esset mortale p̄m morere in
 uulnere neglecto. **S**icut q̄ po
 tius uellet occidi quā mendati
 um dicere quocunq; peccādo.
 Sicut qui cruce signati in bello
 hostiū xp̄i pp̄ xp̄m suscepto. pu
 gnādo peunt martyres sunt. qz
 nō se sed xp̄z defendunt. et eccle
 siam. et sic moriūtur. vñ morte
 non fugiunt sed eligunt. **S**icut
 si quis pp̄ bonū cōe non relatu
 ad xp̄m sustineret mortē. aureo
 lam non mereret. sed si hoc r̄fe
 rat ad xp̄m. aureolā merebitur
 et martyr erit. utpote. si r̄e publ
 icā defendat. ab hostiū ipugna
 tōe. qui fidē xp̄i corzūpere moli
 nuntur. et in tali defensione mor
 tē sustinent. **T**ertio requiritur
 uoluntas. Unde qui dormiēdo
 occideret. uunq; prius volunta
 te ad martyriū habita. inuit⁹ oc
 cideretur. aut fugiens. aut se d̄
 fendēs inuitus occideretur: mā
 tyr nō esset. nisi fieret. ut prius
 dictū ē d̄ cruce signatis. **P**rop̄
 q̄ mauriti⁹ cū sociis suis arma
 picit. ut fieret martyr. **I**nnoce
 tes ē n̄ p̄fectā rōez aureole h̄nt
 nisi ut q̄dā tenēt usus rōis i eis
 miraculose fuerit preuentus. sic

et de iohāne baptista in utero p
 babile ē. Dubitatur sexto q̄b⁹
 debeat aureola virginū? **R**.
 fm̄ tho. ubi prius. q̄ h̄ntib⁹ tria
 Primo i xp̄ientia h̄ntibus ue
 neree uoluptatis. uolūtarie hoc
 eligentibus. et finaliter in sili p
 posito pseuerantibus. Semp̄ tñ
 presuppoitur caritas. que ē au
 ree meritoria. vñ p̄z q̄ decē sūt
 genera hoiuz virginū. aureola
 carentiū. s̄z tho. in. iiii. **P**rimo
 frigidi et eunuchi. qui uolūtate
 h̄nt ducendi iuges. si possent.
 Unde aug. li. de sancta virgini
 tate. Quibus ipsū uirile mēbrū
 d̄bilitat. ut generare n̄ possint.
 ut sunt eunuchi. sufficit tñ quō
 christiani fuerint. et dei precep
 ta custodiunt. eo tñ p̄posito sūt
 ut iuges si possent haberent.
 iugatis fidelib⁹ adequari d̄bēt
 Secūdo qui solū ad tempus q̄
 intrabunt matrimoniū cōtinē
 p̄ponūt. et sic decedūt n̄ mutato
 p̄posito. Tertio q̄ priō p̄ponūt
 p̄petue cōtinere. attam̄ postea
 mutātur in proposito. et sic d̄ce
 dunt. Quarto qui i ueteri testō
 uirginitatē fuauerūt adulti. si
 ne sp̄ali instinctu sp̄s sancti.
 Quinto uolenter oppressa. et
 sentiens deliberate stati. Sex
 to in exp̄tes uenerēe uoluptatis
 cū p̄posito p̄petue castitatis in
 mortali d̄cedentes q̄ sūt uere fa
 tue ygies. Septimo infidelis l' fidel'

nihil cogitans de v̄ginitate uel
 coniugio uel incōtinētia ⁊ sic d̄ce
 dens. Octano baptizati infantes
 añ usum rationis decedētes. No
 no isātes añ baptimū d̄cedētes.
g Sed quereres nūqd incorrupti
 aureolam n̄ merētes et in carita
 te decedentes spēale gaudiū hē
 bunt de innocentia icorruptōis?
 Rñ. tho. in. iiii. q̄ sic ⁊ si non p
 posuerunt p̄petuo fuare. sic ⁊ in
 nocentes qui peccare n̄ potuerūt
 de innocentia spēalī gaudēbūt
b s̄ illud gaudiū n̄ est aurōla. De
 cio q̄ morosis d̄cātōibus pleno
 cōsensu et deliberato immorātes
 sine tactu uirili p̄prio motu ai. l̄
 ē corpis in uigilia ad pollutōz
 uel ad filēm expiētīā uēree uo
 luptatis p̄grediūt etiam saluis si
 gnaculis corpe itēḡtatis. de quo
i. habes p̄ce. ix. Sūt etiā sex ḡna
 hoīm q̄ uerā aureolā v̄ginū pos
 sidebūt. Primo btissima maria
 v̄go v̄ginū. q̄ ut tho. dicit. q̄nis n̄
 habuit pugnam p̄ temptatōnez
 q̄ fit a carne. habuit tñ pugnam
 q̄ fit p̄ temptationem ab hoste.
 q̄ nec ēt ipsum christū fueritus
 temptare fuit. ut p̄z math. iiii.
 Secundo in expte uenerēz uo
 luptatem i uigilia. cū p̄posito p̄
 petue cōtinendi. Ter° ic̄xpte ue
 nerēā uoluptatem cū p̄posito it̄
 rupto cōtinendo d̄ quo finaliter
 penituerunt. Quarto q̄ i ueteri
 testam̄to diuino instinctu uirgī

nitatem seruauerunt. sic d̄d̄ de
 icre. ezechiele. et helya. quoruz
 coniugia n̄ legūt. Quito ui opp̄sse
 que in ueneream uoluptatez nū
 qm̄ confēserunt d̄liberate. quia
 c° p̄ncipium est totalit̄ ext̄. n̄ ē d̄
 dinabile rōe. uñ d̄clātō q̄ est cū
 seminis emissiōe v̄ginitatē n̄ tol
 lit in somno sca. Similis ratō ē
 de mulieribus q̄ dormiētes aut i
 ebrietate. aut aistēs a uiriz cog
 scūt. nisi forte hac itentione dor
 mitum ierit. ut a uiro cognoscā
 tur. Et eadē rōe ille. q̄ uigilatēs
 p̄ uiolētiam cōrūpūt siue ab ho
 mine. siue a demōe i cubo. si q̄n
 tum p̄it renitatur ut cōseruent
 corp° a corruptōe aie uel saltez
 mentem consensu. et siue pro fi
 de. siue p̄ q̄cūq̄ alia causa uio
 lēter cōrūpātur. v̄ginitatem n̄
 pdūt. Sed si p̄ h̄d̄ hoc q̄s sustie
 at. erit meritorium. et ad genus
 martyrii. ptinebit. Und̄ lucia di
 xit. Si me inuitā uiolat̄ feceris
 mihi castitas duplicabitur ad
 coronam. non q̄ habeat duas v̄
 ginitatis aurōlas. sed q̄ d̄nplex
 premium reportabit. unum pro
 uirginitate custodita. aliud pro
 iniuria quam passa est. Dato ēt
 quod talis uiolēter oppressa cō
 ciptat. nec ex hoc meritū uirgi
 nitatis pdit. nec tamen m̄fi xpi
 equabitur. in q̄ fuit cū itēḡrita
 te mentis. etiam integritas car
 nis. Omnia sunt Tho. uerba.

Sexto frigidi z eunuchi volun-
tate hñtes incorruptoz pperuā
feraandi. et si facultas adesset
coeundi. faciūt. n. de necessitate
lz virtutē. **D**ubitatuz septimo q̄
bus aureola doct. debeat. **Rn.**
fm tho. z pe. de pa. vbi prius q̄
hñtibz tria. P̄mo qui actu do-
cuerūt. Secdo q̄ ex offō docue-
runt uel missi. Tertio q̄ docue-
runt publice. z recta intentōe p̄nen-
tia ad salutē. p̄ que diabolus a
cordibus hoiuz expugnat. sic q̄
busdā spūalibus armis. d̄ q̄ous.
.ii. cori. x. ((Arma militie n̄re n̄
sunt cānalia lz spūalia))necessa-
rio tñ caritas p̄exigit. ex q̄ p̄ce-
dat doctrina. Propter p̄mu pla-
ti q̄ntūcūq̄ magni n̄ hēbunt au-
reolā. q̄ nūq̄ actu docuerūt. licz
habitu l̄ratissimi fuerint. Nō ei
habitu lz actui debet aureola
doctoz. S̄i n̄ hēbunt plati. q̄
bus ex officio doctoris p̄peteret
p̄dicare. q̄ n̄ p̄dicauerūt. q̄ pug-
ti debet fm illud .i. thi. ii. ((non
coronabituz nisi q̄ legitime cer-
tauerūt)). Similit̄ nec plati nec
alij qui solū in priuato. non pu-
blice docuerunt actu aureolam
habebūt. Propter carētiā secū-
di. mulieres nō hēbunt. nec vizi
qui nō sūt missi legitime ad do-
cendū. nec fraterne correctiōi p̄-
uate debent. Propter tertiu ca-
rentiam non habebunt aduoca-
ti aduocantes. nec medici. nec

p̄bi suas artes docētes. imo nec
theologis p̄biāz docētibus. nisi
utantur ad declaratiōem theolo-
gie. ut paulus infdū fecit. z hie-
ronymus z alii. Nec theologus
ex officio p̄dicans sine indebito
sp̄. s. pp̄ vanā gl̄iam. vl̄ qui v̄bū
des pp̄ lucrū tpale adulterās re-
cipit mercedē suā. nūq̄ habebit
doctoz aureolā. Et si i caritate
decedat. Nō ei p̄nia p̄t recuparē
aureolā. quia p̄nia nō viuificat
mōtua opa que nūq̄ viua fue-
runt. Dicunt aut̄ mortua nō so-
lū sine caritate scā. sed et sine i-
tentōe recta. z quecunq̄ nō fue-
runt a principio meritoria. Vir-
go tñ mente solum corrupta. pe-
nitendo recuperare p̄t aureolā
quia mortificata opa p̄ p̄niam r̄-
uiuiscunt. id est que uiua fuerūt.
z p̄ mortale fuerūt mortificata.
Sed uirginitas illius que men-
te cōrupta est quo ad integra-
tē carnis. z quo ad p̄positū con-
tinendi uiua fuit. licet postmōm
p̄ oppositū coeūdi potuerit mō-
tificari. Nō penitentia reuiuifce-
re p̄t. Sed sic n̄ ē d̄ p̄dicāte sp̄
ex inani gloria uel ex auaritia.
quia nūq̄ suus actus bonus fu-
it. Sed doctoruz aureolam ha-
bebunt p̄dicantes z docētes tri-
bus modis supra dictis. siue fue-
rint magistri. siue simplices sa-
cerdotes. siue prelati. siue non
prelati siue docuerunt scripto.

z iiii

siue uerbo siue legendo. siue p
dicando. Scripta ei sponē qdā
mod^o docendi ē. Et notādū q^d do
cē ē op^o caritatis et mie magnū.
Dubitatur. viii. utz i eadem spē
una aureola preemineat alteri
et utz unius uirgīs aureola sit
nobilior qm aureola vginis alte
rius. et sic de martyrii z doctora
r^o aureol^o. Rñ. q^d sic. una ei fm
excellentiā act^o p qz hic puguit
nobilitō erit. ut exēpli g. q^d acbi^o
martyriū. aut q^d puriore vgitatē
uitādo occasiōes hūit aut q^d ples
saluauit pdicando. l^o freqntius p
dicauit. nobiliorem hēbit aureo
lā. Et rō ē qz auōla supzaponit
auree. s3 aurea ē i uno maior et
nobilior qz in alio. ut de dotib^o
pauit. z patebit ēgo z aureola
m S3 no. fm tho. q^d qmuis aliquis
possit peruenire ad alti^o l^o inferi
us ul^o eqle meritū pmii. s. ēēntia
lia p radicem caritatis. habēdo
solā uolūtātē ad mātyriū. qz mā
tyr in actu mereat p mātyriū. tñ
ñ martyrizat^o ñ ueiet ad aureo
lā nisi pus mātyrizeē. z sic ēt est
d^o aliis duab^o aureol^o piformiter
fm tho. Sciendum fm eundem
q^d meritū aureole p^o itēdi duplr
uno^o ex pte radice s3 caritatis
alio ex parte op^o. Lōtingit enī
aliquos duos quoz unus ex mi
nōi caritate mai^o toriūtum mar
tyrii h3. uel mag^o pdicatōi instat
aut etiam magis se a delcātioni

bus carnis elongat. Intensiōi g
meriti q attenditur penes radi
cem. nō rñdet intēsiō auōle. s3
itēsiō auree. s3 itēsiōi meriti q ē
ex genere actus rñdet intensio
aureole. unde p^o esse qd aliquis
minus in martyrio mereē qntuz
ad essentialē premiuz qui hēbit
pro martyrio maiorez aureolā .

Capitulum nonum

Nunc dōm ē qui sūt fru^o
ctus debiti beatis quib^o
dā uel oib^o. De q^o notat
tho. in. liii. di. xlix. q^d fructus de
quo loquitur xp̄i. mat. xiii. z lu.
viii. quē diuidit i tricesimū sexa
gesimum z cētisimū ē qdā pre
miū q^d debetur hoī ex b^o q^d de cā
nali nita in spūalem trāsit. z rñ
det illi uirtuti fructus p̄cipue. q^d
hominem p̄cipue subiectōe car
nis libeāt. Hoc aut^o fac^o cōtinētia
sola. qz p^o eam r̄pmūtuz delcātio
nes. que maxime gustū spūalis
dulcedis impediunt. quē fruct^o
suo noīe importat. Nā p^o delcāti
ones uenefas aīa p̄cipue corpi
subdr adeo ut in actu carnali s3
hier. nec spūs pphie cōda pphe
taz tangit. nec in illa delcātōe
ē possibile aliqd itelligē. ut p̄huf
dicit. vii. eth. Et iō cōtinētie ma
gis corriidet fructus quaz alteri
uirtuti. **Q**uius autē fruct^o si b
militudo sic accipitur. Fructus

enim ex semine cōsurgit. Fructus autē fm h̄ pōt prodire ex semine qz uis semētia est efficax ad cōuertendū hūores t̄re i suam naturam. Et q̄nto hec v̄r̄ ē efficacitō z tera ad h̄ patior. t̄nto fructus seq̄tur uberior. Spirituale autē semē q̄ in nobis semiat ē v̄bum dei. unde quanto aliq̄s magis in spiritualitatem conuertit. a carne recedens; tanto in eo est maior fructus uerbi dei. fm hoc. igitur fructus differt ab aureola. quia aurōla consistit in gaudio quod habetur de opis p̄fectōe. Sed fructus in gaudio quod habetur de ip̄a dispositōe op̄atis fm gradum sp̄ualitatis in quē p̄ficit ex semine uerbi d̄i un̄ sic aureola n̄ debetur cuilibet uictorie sed excellenti. z cuz hoc in materia excellenti. Ita fructus suo mō qui importat delc̄ationē debitā pro continentia a uehemētī delc̄atiōe Ideo dabitur illi uirtuti n̄ que spreuit minores delc̄atiōes. sicut gustus. puta abstinentie sz dabitur illi q̄ spreuit maiores. s. uenereas sicut continentie et castitati. Alb. li. de q̄tuor coequis dicit. Quod sicut uidemus in officiis agriculture q̄ d̄ne quod fructus fert terra est sz t̄n̄ cultor gustat. et p̄cipit ip̄m fructū. Sic etiam t̄ra corpis n̄ri l̄ aie fert fructum sz aia gustat ipsum seu spiritus. Et autē fructus proprie q̄ ḡn̄atur

ex grano cadente in terrā ad q̄ uiuificādū et fouēdum et nutriēdū h̄z t̄ra uirtntem. sic dicitur ē ei a principio germinet. terra h̄e bā uirētem et facientem semen. iuxta genus suum. Continentia autē est fm delc̄atiōes carnis cōtinēdo illd̄. ad quod p̄t̄rē accepat p̄m̄ homo. et etiā accidēs cōtinētie q̄ est uirginitas nascitur nobiscū in agro corpis n̄ri. ut facilius excolatur. un̄ qz fōrtitudo q̄ est circa cultum extrinsecuz. ul̄ resistentiam passionum. z parci monia circa uictū. z iustitia circa extrinsecos actus que omnia minorem laborem exigunt n̄ ē fructus de quo nunc loqm̄ur. sz circa uenefa que magno idigēt cultu. **S**ed quereses sunt gradus fructuum: Respō. luc. viii. et math. xiii. q̄ tres uidelicet tricesimus sexagesimus. et centesimus qui dantur in patria quos triplex gradus continendi meruit in uia. Cui⁹ rō est. qz p̄ cōtinētiā cui fructus r̄ndet hō in q̄sdaz sp̄ualitatem adducit carnalitate abiecta. Et iō sc̄dm diuersum modum sp̄ualitatis quā cōtinētia facit diuersi fructus distinguntur. Est enim q̄dam sp̄ualitatis necessaria ad salutē. Et q̄dam sup̄habundās. necessaria q̄dam sp̄ualitatis est in hoc. qz r̄tudo sp̄us ex delectatione cānis non peruertatur. quod fit cum

aliquis fm rectū ordinē rōis uti
tur delectabilib⁹ carnis. z hec ē
spūalitas cōiugatoꝝ. Spūalitas
uero supabūdans ē. p quā hō ab
huiusmōi delectatōibus. carnis
spū suffocantibus oio se abstra
hit. sed hoc dtingit dupl^r vel f^r
pectu solū pūtis z futuri tēporis
z hec ē spūalitas viduarū vel f^r
pectu cuiuslibz temporis pū. pū
tis z futuri. z hec ē vginū suan
tibus g^o dtingentiā dūgalē datur
in patria fruct⁹ tricesim⁹. vidua
lem sexagesim⁹. vginalē cente
sim⁹. Cuius rō f3 rtho. z alber.
vbi supra assignari pē ex ipa nā
numeroꝝ. Tricenari⁹. n. nume
rus ex ductu ternarij i denariū
surgit. Est at ternari⁹ numerus
oīs rei pfectō. ut d^r p^o celi. Et h3
in se pfectionē quādā oib⁹ cōem
s. pncipij. medij. z finis. vñ que
niēter cōiugatis assignatur tna
rius. in qbus supra obseruatiā
decalogi qui p denariū designa
tur. nō additur pfectio nisi cōis
sine qua nō ē salus. seruāt ei bo
ni cōiugati denariū dcalogi. z d
tinēt se a tribus malis circūstā
tiis v3 a tpre indebito. a psona i
debita. z a circūstantia idebita
Iō stipes cōtinentie eoz ramo
triplici dilatatus merito hēbit.
d fructū tricesimū. zc. **S**exage
narius aut numer⁹ ex ductu se
narij in denariū surgit seu causa
tur. Et habet se ad tricenarium

in dupla pportione. Idcirco si
gnat fructū uidualis dtingentie.
Quia hec cōtinet. pmo respectu
oim psonarū. Secundo cōtinet
respectu oīs futuri tēporis. Et sic
dupl^r excedit cōiugalem. iō du
plū fructū h3 respectu cōiugato
rū. v3 sexagesimū. vel ēt viduis
datur sexagesim⁹. qz. lx. cōponū
tur ex denario z senario. vidue
aut uere seruant denariū pcep
torū. z cū hoc senariū operū mi
sericordie. Eo q nec maritū fu
turū. nec natos in futurū hnt p
uidere. Et sic stipes decalogi in
duplici ramo arborē cōiugū ex
cedit. iō sexagesimū fructuz ha
bebūt. **C**ētenarius aut cōue
nienter rñdet virginitati. quia d
narius ex cuius ductu cētenari
us surgit. ē limes z tmin⁹ nume
roꝝ. s. l^r vgitas tenet spūalitates
limitē seu apicē. qz ad eā nihil
d spūalitate addi pōt. Cōtinet eī
vgo ab oib⁹ a qb⁹ dūgati vidue
z cū h cōtinet triplici tpe pfecte.
v3 p^o. pūti. z futuro. Iō nō age
narius vginibus debet. s3 qz sup
hoc uotū emittūt dtingentie vgia
lis. v^l saltē firmū ppositū addūt
sup terra tpa. idcirco cētenari⁹
eis merito debet. qru stipes est
obfuatio dcalogi z rami dcupli
ces. **D**ubitat h. p^o utz aliq⁹ f
d fructibus debeāt infantibus
p^o baptisimū mōris. R. alber.
ubi prius. quod non proprie.

Fructus enim proprie debet laborati. Et autem istud fructus muneris potius quam usus laboris. Sic si ager profert aliquid quod sponte nascitur ex beneficio solis terrae. Sol enim iustitiae pro pauperibus laboravit quibus ut supra factum est eorum innocentia et integritas aliquod gaudium in patria dabit. **D**ubita- tur secundo utrum binubis id est quod secundo nupterunt debeatur fructus sexagesimus pro quantum continetur altero coniugum motuo: Rñ. quod non proprie sed aliter. et per. d. pa. ubi prius continentia uidualis a secundis nuptiis abstinet. Dubi- tatur. iii. utrum isti qui nunquam in matrimonio fuerunt. nec uigilantem suauerit an fructum aliquem habeant: Rñ. quod sic unum per. pa. dis. xxxix. sicut ad aureolam non sufficit uotum seu propositum sine effectu sic nec ad fructum. unum si quis continentem in morte peniteat cum proposito continendi. auream quod habet. sed non fructum. Qui uero corruptus pro penitentem uixit sanus. cum proposito solum continendi matrimoniali. fructum habebit tricesimum. sed cum proposito continendi simpliciter habebit fructum sexagesimum. Centesimum autem habet non pro. sic nec aureolam. quod corde et corpore corruptus est. Ad idem est thomae. eadem dis. d. Fructus non omnibus conuenit ut saluandis. sic per de his qui in fine penitent. et continentem uixerunt. Eis ei non fructus sed essentialis premium

debet. nec cuilibet uidetur. sed ei solum. qui proponit suam uiduitatem. et qui fuerit sexagesimus deus fructus. Notat in thomae. ubi prius quod fructus tripliciter accipitur. Uno modo ut dictum est hactenus. Secundo modo fructus spiritualis sumitur ad modum et similitudinem corporalis fructus. In quantum copialis fructus est quoddam commodum: quod ex labore agriculture expectatur. et sic fructus dicitur illud premium. quod homo consequitur ex labore quo in hac uita laborat. Et sic omnem premium quod in futuro habebitur ex nostris laboribus fructus dicitur. Et sic accipitur. Ro. vi. (habetis fructum uerum in sanctificatione. finem uero uitae eternae) Tertio modo sumitur fructus spiritualis pro eo quod reficit terram. quauis non sit ultimus finis. Et sic uirtutes fructus dicuntur in quantum inter sinceram delectationem reficiunt. ut ambr. dicit et sic accipitur gall. v. fructus autem spiritus sunt caritas. gaudium. et ubi ponuntur duodecim. quos thomae. exponit ibidem. di. quod fructus spiritus sunt qui in hac uita in anima surgunt ex seminatione gratiae. Et ponit apostolus primo proficientes in anima iterius quod quod. Secundo septem proficientes in anima exterius. Primo enim interior proficitur anima in corde pro amore quod premium principium motuum uerum interiorum est inclinatio ad bonum que dicitur amor siue caritas

Secundo perficitur per gaudium amorem. quia ultimus terminus quo perficimur interiorius est gaudium. quod procedit ex presentia rei per caritatem amate. quod non habet caritatem. habet quod amat. et sic surgit gaudium. Tertio perficitur pace. tunc enim amans pacem habet. quoniam rem amatam sufficienter possidet et res amata sufficiens est amanti pro sua perfectione. Quarto perficitur pacia. sunt enim quae pacem turbant aduersa. quaedam. et quae perficit paciam. quae facit aduersa patienter tollere. unde lucus. xxi. In pacia vestra possidebitis animas vestras. Quinto perficitur longanimitate. quia dilatio boni amati. et impedit gaudium. unde quae dilationem perficit longanitas. quae expectatione non fragitur. unde matthaeus. xxiii. Qui perseuerauerit usque in finem. hic saluus erit. Sexto perficitur bonitate que ad sequentia extrinseca perficiuntur. quae sunt. aut iuxta nos ut proximus. aut supra ut deus. aut infra ut sensitiva et corpus. primum ergo in corde in ordine ad proximum perficitur bonitas per rectam et bonam uoluntatem. Est enim bonitas rectitudo et dulcedo animi quae omnibus aliis quibus bene utitur. quod lucus. vi. (Non potest arbor bona fructum malos facere) Septimo benignitas perficitur in ordine ad proximum. ut quod ei bona sua largitur. unde bene uoluntas dicitur quod si bona igneitas. quasi faciens hominem fluere ad proximum. id est repleat largitas. unde. ii. corinthios. ix.

(Hilariter datur diligit deus) unde col. iiii. (Induite benignitatem etc.) Octavo perficitur mansuetudine quae quies patienter sustinet pro molestias. unde quod matthaeus. xi. (Discite a me. quia mitis sum et humilis corde.) Nono fide perficimur ad deum super nos. Fides enim est haec cognitio que datur inuisibilem cum certitudine quaedam sed illud generum. xv. (Credidit abraha deo. et reputatum est ei ad iustitiam) Decimo modestia. ad id quod infra nos est. id est corpus perficiens est exterioribus actibus. nam modestia actibus seu dictis modum imponit. Undecimo quo ad appetitum sensibilem interiorum perficitur continentia. quae est a licitis abstinere. Duodecimo castitas quae licitis recte utitur. hec. d. thomae. Gal. v.

Capitulum decimum

Tertiūdecimū gaudium ex a trinsecū corpis erit de societate iocundissima beatorum. et segregatio a consortio malorum. Dec duo principalia gaudia erunt. et utrumque nobis multitudie innumerabili. Primum gaudebunt tot gaudiis quot sunt consodales beati angeli et homines. secundum tot gaudiis quot dānatorum demonum et hominum euaserunt sodales. de primo dicitur. anfr. psologion ca. penult. In terroga itia tua. si cape possint gaudium suum de tanta beatitudine sua

sed certe si quis alius qm oino si
cut teipm diligeres. eandem bri
tudinez hret. duplicaretur gau
diu tuum qr non minus gaudis
p eo quam p teipso. si uero duo
uel tres uel multo plures idipz
heret. tantum p singul qntum
pro teipso gauderes. si singulos
sicut teipsum amares. Ergo in il
la perfecta caritate innumerabi
lium angelorum broz r hoim u
bi nullus minus diliget alium.
quam seipm. n aliq gaudebit qz
qz p singulis aliis. qm p seipso.
si g cor hominis d raro suo bono
uix capi r gaudium suum. quod
capax erit tot r tantorum gau
diorz hec ansel. ¶ **U**n tbo. i. iiii
di. xlix. dic. Illud gaudiu quod
unus spualiter uidetur hre inter
oines homines beatos. illud qd
amo omnes bri silr hnt. In qua
tu scz p caritatem pfectam un
qsqz bonum alteri bonu suu re
putat. non tñ h gaudiu qd unus
alteri gaudet de aureola quaz
in eo uidet. potest in no hnt au
reolam uocari aureola. qz n da
tur in pmium uictorie ei. sz ma
gis respicit uictoriam alienam.
Corona uero ipsis uictorib r d
ditur. non uictorie gaudetib.
ppf illoz gaudiorum multitudi
nem. dz math. xxv. fidei seruo
Euge serue bone r fidel. r c. In
tra in gaudiaz dñi tui n dz gau
diaz te intrabit. quia etiã extri

secu gaudiaz uix ho cape pt hu
maã cõiectura. Duic. xiii. gau
dio associari pnt tria bõa beati
tudinis q põit. Ansel. li. de simi.
uidelicz amicitia. concordia. r ho
nozem. De. pmo enim dicit pfect
ta amicitia e. q in inimicitia
ti non pt. hic enim si qst tãtã ami
citiã habet uelut. p ad filiã
uerti tamen potest in inimicitia
sed in patzia quantum se qsqz
tatum et tam diu diliget alteru
nec uido quomõ possit aliq esse
pserim cum oins unu corp^o xpi
sint. et xpus qui est pat oium sit
caput. ¶ **D**e. ii. scz concordia di. c
Concordiam nec ad nosipos hic
plerunqz habemus. cu corp^o et
anima dissideat. sz hec cessabunt
cum corp^o r anima in du tedet.
Ibi enim erit tanta concordia.
ut quemadmodu ad qm locu o
culus dexter uelit ad eãdez et si
ne labore et sinister. Ecãia una
erim^o et christi corpus. et spõs.
sed dicis. si ergo uolo que uolue
ro. et idem mecum oins uolunt. g
maior petro esse potero. si uolu
ero. Rñ. ibecillitati tue. te ma
iorem petro uelle non potes. qã
hoc uelle est se nihil uelle. eã. il
li eniz esse in gla eqle uelle n po
teris. cui^o meriti ipar es. pulchẽ
rimu eniz illud corp^o p nullo
modo uiolare uis. In huano ete
nim corpore nec pes manus es
se appetit. nec oclis auris. sic et

in illa dei ciuitate admirabili .
 Quisq; eniz pro modulo suo sa-
 tiabitur ut nec amplius velle pos-
 sit. tho. i. iiii. di. xlix. assignat rō-
 nē sic dic. In beatis erit pfecta
 caritas. vñ quilibet ibi plus dili-
 get deū q̄ seipum. Et tō magis
 volet id q̄ ē cōueniēs deo. q̄ id
 q̄ esse ei utilius. et tō magis vo-
 let diuinā iustitiā saluari i hoc.
 q̄ ipse minus habeat. q̄ ē deo
 uenientius q̄ in hoc q̄ plus ha-
 beat. q̄ esset sibi vtilius. De ter-
 tio vñ honore. sic di. anfr. Dono-
 rari aut hō appetit ab hoib⁹. ut
 eoz v̄bis aut factis collaudet.
 v̄bis ut eū collaudet. factis ut
 eū sibi pponant. Sed cū hono-
 re huiusmodi appetit. tale ē ac-
 si vnus querat ab aliis laudari.
 eisq; in regimine pponi. hūc tñ
 honorē nullus ad plenuz h̄ h̄re
 pōt. cū nec impatō ab oī cogno-
 scatur. aut oibus pponatur. In
 futuro aut ab oibus beatis ho-
 norabitur. Quisqmōi aut honō
 sit futuris exemplis declarem⁹.
 Ecce ponitur pauper omni sola-
 tio destitutus. vulnerū et aliaz
 infirmitatū corruptus. et omni
 quo uel a frigoris asperitate de-
 fendatur tegmine nudus. hūc
 talē tali mō iacentē. et in nullo
 semet iuuare ualentē. si rex ali-
 quis potentissimus transiens vi-
 deret. misertus uulneribus med-
 ri iuberet. curatūq; suis regali

b⁹ indumentis seu ornamentis idu-
 tum p̄itari p̄ciperet. et in filiū a-
 doptaret adductū: ac deinde p-
 cipiet. ut in regno suo filius su⁹
 haberetur a cunctis. atq; in nul-
 lo q̄ iparet a quoq; diceretur.
 herede suū filiq; sui p̄p̄rii cohe-
 redē conititueret. et eū suo noīe
 uocari ueller. nōne diceret hūc
 magnifice et iopinate honoratū
 et certe nobis deus hec oīa fact-
 et. nati enī de putredine carnis
 replemur multis miseris. oīm
 solatio destituti. oīm passionū i-
 firmitate obnoxii. ac p̄corū vul-
 neribus pleni a deo recipimur.
 curat. sanat restituit. ornato. fac-
 icorruptibiles. adoptatos cohe-
 redes. et ¶ Ego inquit dixi dii e-
 stis. Omniq; creature iubebit.
 ut nobis obediat. vocamur dii
 nomine suo. Ipse deus deificas
 ē. tu vero deus deificatus. sed
 hec rō fortassis in aplis et excel-
 lentibus locum h̄z. sed quid de
 me. qui longe disto. attende q̄
 uniuersalr ait. ego dixi dei estis
 et filii excelsi oēs. ut nullum ab
 ista deitate excipiendū deus oī
 deret. hec anfr. et ponit statim exē-
 plū d̄ lig⁹. plūbo. et ferro. i ignē
 positus. quoz unū altero magis
 ignitū fit. cū ignis totū penetra-
 uerit. sicut ei ibi nullū fit ignis.
 s; q̄libet fit ignitū. et vnum pl⁹
 alio ignescit. sic i patria unusq; q̄
 deificatus erit. ex dei unī

one. Attamen unus alio beatiō
 nullusq; uere dicitur deus p̄ essentiā
 s; participatiōe. ut sic cuiq; p̄ mo
 dūo sue uniois p̄pinq̄oris ad
 deū deitatis nomen et honor cui
 e q; impendatur. Decimūq̄rtū ex
 trinsecum gaudiū hēbitur respe
 ctu xpi humanitatis. Pro cui⁹
 intellcū notanduz s; mgfz. Jo.
 de tanbaco tractatu de deliciis
 sensibilib⁹ paradisi. Qd̄ bñ du
 plex gaudium hēbāt unā ēēnti
 ale. q; hēbūt d̄ creatore uiso. et a
 mato. aliud accidentale de crea
 tura cōgnita et amata. Sed cuz i
 hoīe sit corpus et aīa. quorum u
 trūq; beatificetur essenti. liter
 et accidentali. Idcirco ēēntiale
 gaudium adhuc est duplex. fm̄
 q; in xpo duo repiuntur. unuz ē
 aīe et erit uisio et fructū diuine es
 sentie in se et p̄ se. de q̄bus dicet
 in tertio principali. Et quia d̄
 in se non p̄t cōgnosci a corporeis
 sensibus. Idcirco ut isti sensus
 deo beatificēt. est aliud gaudiū
 ēēntiale corporis qd̄ hēbim⁹ de
 xpi humanitate p̄cepta qz ibi ē
 terminus et finis et sūmū a sensi
 bus humanis desiderabilissimū
 hec distinctio notatur. Jo. xvii.
 ubi xps ait describendo b̄titudi
 nem. d. hec est uita eterna id ē
 b̄titudō ēēntialis. ut cōgnoscant
 te solū deum uerū. ecce p̄mituz el
 sentiale aīe. et quem misisti ih̄z
 xpm. ecce ēēntiale premium cō

poris. **U**nde in xpi hūanitate f
 sola oēs sensus n̄ri quietabunt.
 ut optare nequeant gaudia ma
 iora triplici de cā. Primo qz xpi
 hūanitas erit p̄fectissie d̄corata
 premis. q; in aliis dicūt tres au
 reole. iiii. dotibus corpis. et deco
 ratōne sūma oim sensuū suoz. q;
 oīa i x̄o uidebi⁹. et n̄ris fruemur
 sensibus. Scdo qz n̄ra aīa i aīa
 xpi utdebit summas p̄fectionie
 in ēēntia ei⁹ i virtutib⁹ uariis. In
 actib⁹ trium dotū aīe i his etiā
 q; i nobis dicūt aureole et filib⁹.
 Et sic summe gaudēbit de his
 aīa n̄ra. Tertio qz in xpi huma
 nitate p̄ accūs uidebim⁹ dū. ut
 expositū ē supra. Et tāto pl⁹ quā
 in aliis rebus: q̄nto de⁹ magis ē
 unū humanitati xpi quaz aliis
 reb⁹ sit unū. Erat igit̄ xpi hūani
 tas iocundissimū obiectum. qn̄
 qz n̄roz sensuū s; illd̄ iob. xix.
 ((Credo q; redemptor meus ui
 uit. et c. Et in carne mea uidebo
 deū saluatore meū)) Et eadē rō
 ne audiet. odorabit. gustabit et
 tanget. quia uisus ponitur pro
 noticia alioz sensuū. p̄rio quia
 in p̄ria erit xps uisui obiectum
 pulcherrimuz qz h̄etiā fuit pul
 chrimus hoim fm̄ illd̄. ps. speci
 osus forma p̄re filiis hoīz. Lica
 trices eū n̄ deformāt. s; ul̄ om
 ne qd̄ deus gēmis et coronis co
 girari pōt decorabunt. Ita ut
 deus pater oibus dicat. aiabus

illud cañ.iii. ¶ Egre dimini filie
 sion. et uidete regē in diadema
 re. quo coronauit eum mat̄ sua
 .s. sinagoga. in die solemnitatis
 et letitie. sp̄. Regredimini et uide
 te. ¶ Sed quereres quō ḡ x̄ps
 uidere poterit suā pulcherrimā
 ppriā faciem. ¶ Sicut quō alii s̄c̄
 ti pp̄as. ¶ X. mgr̄ ioh̄. q̄ p̄ sp̄as in
 fluxas hoc p̄nt ubiq̄ et semp. et
 et p̄nt uidere ppriās facies per
 sp̄as a se receptas et reflexas p̄nt
 eī uti corpibus gl̄osis aliorū. v̄l
 et manibus ppriis leuādo eas
 aī oculos. tāq̄ specul̄ mundissi
 mis. ¶ Cuius rō ē. q̄ fm gre. cor
 pora gloriosa sūt trāsparentia.
 polita et sunt. et anie b̄oꝝ p̄nt
 uti corpibus suis. et sp̄ibus sen
 sibilibus ad placitū. sicut et x̄ps
 in resurrectione. v̄n̄ subtrahen
 do l̄ imutādo p̄nt cōpa sua face
 re terminata. et p̄ oīs optia sp̄e
 zū receptacula. et sic uidere eis
 situ opposita. Sc̄do i patria x̄ps
 erit auditui n̄ro obiectū iocun
 dissimū. ita ut verbū unū amo
 rose alteri amicablem allocu
 tū p̄ dulcedine mortalis hō suf
 ficere n̄ possz. q̄n cor eius p̄ dul
 cedine liq̄factum deficeret. nisi
 miraculose de⁹ aliquē uellet cō
 suar. x̄ps itaq̄ sil̄ loq̄ p̄t. et cāta
 re optimis regulis artis musice
 et alta hēbit in sūmo. q̄ creatur̄
 b̄e hēbūt p̄cipat̄ie solū ab eo
 d̄ gustu. tactu. olfatu. et cōtemplā

sicut supra dictuz ē de aliis. d̄i
 mō nobilissime x̄o attribuas. am
 plexus et castissimos x̄ps i p̄ria
 nemini negabit. q̄ h̄ dulcitez a d̄
 uotis pmisit se tāgi et quosdā ē
 āplexatus. ut p̄z i die resurrectō
 nis. d̄ mulieribus accedentibus
 q̄ pedes eius tenuerit. et mar. ix.
 dr. ¶ Ihs accipiens puez quem
 cū cōplex⁹ essz ait ill. q̄tq̄s unū
 ex his pueris r̄cepit. me r̄cipit
 et mar. x. ait. sinite puulos ueni
 re ad me. et cōplexans eos ben
 dicat eos. hec oia de io. de tam
 baco ubi supra.

Capitulum vndecimum.

Quo ad fin principale d̄
 iterioribus b̄oꝝ gaudi
 is. Notādū q̄ taliū repi
 untur q̄nq̄ p̄ oppositū ad q̄nq̄ i
 teriores penas dānatoꝝ recita
 tas supra .c. iiii. Primū gaudiū
 interius erit in sensū interiorū
 et exteriorū multiplici meliora
 tōe. Sc̄dz ē in irascibilis et cōcu
 piscibilis q̄etātōe. Tertiū est in
 tellectus respectu oim scibiliū
 p̄fectōe. Quātū i omniū p̄erito
 rū ḡtissima cōtemplātōe. Quātū
 in oiz opatōnū ad d̄i volūtatez
 cōformatōe. Quātū ad .j. nōnd
 fz. No. d̄ tābaco ubi pri⁹. q̄. xii.
 sē q̄ in p̄ria faciūt sensibiliū inte
 rioꝝ et extēioꝝ maximā d̄lecta
 tōez. et q̄libet inter illa .xii. hz

valde multa sub se. p̄mum ē de
bita spirituum quantitas ul' ad
minus spirituum maior puritas
supposita qd̄ in p̄ria foret delectā
tio cum oi dilatōe. Secūdu ē
plexionis bonitas. cui' signum
ē qd̄ melācolici non sunt apti ad
delectōes sicut sanguinei. In pa
tria antez sci optias hēbūt com
plexiones fm cuiuslibet merita.
Tertius est iuuenilis etas. qd̄ fz
p̄m. vii. eth. ¶ In sensib' min'
ē de delectatione q̄ in ieiuniis
In etate aut xpi resurgem' fm
apl'm. vnde aptitudinē maximā
habebimus ad gaudendū. sicut
ēt sulphur maiorē hz aptitudiez
ad igniendū q̄ signū fumigans.
Quartū ē p̄fectō tā sensuū q̄ ope
rationū. quia q̄nto potentia est
p̄fectior. tanto operatio ē delec
tabilior. fm p̄m. iiii. ethi. Siet
aut ptunc resuuentia ab aia in
corpus. ut in suis operationibus
p̄ficiātur sensus. put dicit aug.
in ep̄la ad dioscorū. Quintū est
qd̄ opabimur attentius q̄ in uia
qd̄ ptunc n̄ erunt impedimenta
que nunc. ¶ Vnde surgeret maxi
ma delectatō. Sextū ē qd̄ sine le
sione organoz actuabūt oēs
sensus n̄ri. Septimū ē qd̄ nō ue
xabimur in organis mēbroz. z
sensuū tedio vel laboz. Octauū
ē ip̄mixtio delectationis cū tri
stitia. Nonū ē qd̄ n̄ minus delec
tabimur in p̄cessu delectatiōis
q̄ in principio. Decimū ē qd̄ ma
gis a longinquo possumus vide
re corpa sanctorū gl'iosa. audir

odorare. z sic de aliis sensibus
q̄ non gloriosa qd̄ delectabilis
ē qd̄ a longinquo uidēdo audiē
do: plura videmus z audimus.
Undecimū ē qd̄ lz n̄ p̄ se tñ p̄ ac
cidens intellectus z affectus. sē
tiendo recreabūt p̄ p̄sentia di
i oibus rebus ex̄ntē. maxie i r°.
sicut cōcludimus in uia aliquez
viuere ex locutōe. Duodecimū
ē maius meritū fm sensū quo in
bra h̄ z potentie coopate sūt ad
meritū pp̄ q̄ in p̄ria magis gauō
bimus fm sensus. nō solū abso
lute. sed ē in op̄atiōe unius sen
sus ad aliū. z unius mēbri ad a
liud. Quia si aliquid fm certuz
sensem hic plus meruit priuati
ue vel positiue. quā fm aliū. fm
hoc ēt amplius p̄miabitur. ut o
culus a uanis visibilibus absti
nendo. vel eucharistia duote vi
dendo. et sic de auribus et de a
liis. fm talē ptē plus p̄miabitur
vnde diues in inferno fm greg.
ubi plus peccauit. ibi amplius.
.s. in lingua tortns ē. sic eadem
rōe lazarus. ubi plus meruit.
ibi plus p̄miabitur. ¶ Secūdu c
principale interius gaudiū erit
de irascibilis z cupiscibilis qe
tatione. Quia cōcupiscibil' am
plius de sensibilibus delicis. n̄
poterit optare. cuz sit apice per
fecta. nec irascibil' alicui habe
bit tristi repugnare. aut aliquid
tāq̄ difficile z arduū considera
re. ibi etiaz erit amicitia uera i
ter xpm z eius m̄fz ex una pte
z nos ex alia. de qua ansel. li°. 21

de fili. dic sic. Cōtemplā xpm. p quem tibi oia gaudia eueiēt. 2 pcipes q̄ ille plus quam tu te ipm 2 q̄ omnes alii icōparabili ter amet te. 2 tu super teipsuz 2 sup omnes alios ineffabili q̄daz suauitate illuz amabis. hec ille. **U**bi ēt amicitia pfcā erit itē te 2 omnes electos hoies. **U**bi ēt aicitia erit iter te 2 oēs āgelicos spiritus. **U**bi etiam gauōbim⁹ de euasione oim odioz q̄ hñt damnati. de amicitia cōcordia. 2 hōr habes precedenti ca. de pñti ēt materia hñe potes plura q̄ dcā sūt d̄ penis iterioribus dānatoz scdo membro pncipali. ibidem.

d Tertiu3 pncipale interi⁹ gaudium erit. d̄ itellcūs ī spectu oium scibilium pfcōne. **U**bi notād. qd̄ intellectus aie bñe quodā mō sci et innumerabilia p̄ q̄nq; iflux⁹.

Primo cōgnoscer per spēs influas sic alie sbe sepate naturalit̄ plura. **S**ecūdo p̄ spēs acq̄sitas. **I**n uia. **T**ertio p̄ spēs fceptas per sensus corpis glorificati. ut dēm ē d̄ actuatōe q̄nq; sensuuz. **Q**uarto p̄ illūinōne aie xpi: et bñe uirginis. et alioz supiorū brōz. un̄ dic̄ tho. in. iiii. di. xlix.

Nñ gloria hoim et angeloruz erit penitus cōsūata oēs bñi sciēt oia q̄ de⁹ scia uisionis nouit. id ē oia q̄ unquaz sūt p̄terita oia p̄ sentia simplr. 2 omnia q̄ unquā sūt futura. ita tñ q̄ non oia beati uideant in cēntia dina. **S**3 anima xpi ibi plene uidebit oia sicut et nanc uidz. alii aut̄ ibi uio

bunt plura uel pauitiora fm gra dum q̄ deū cōgoscant. et sic aia xpi d̄ his q̄ p̄ alius uidz ī uerbo. omēs alios illuminabit. unō dr̄ apoc. xxi. qd̄ claritas dei illuiat ciuitatem brōz. 2 lucna eius est agnus. et similiter alii supiorū illuminabūt iferiores. nō quide3 noua illuminatione. ut sciētia ī feriorum p̄ h̄ augeatur. sed q̄dā cōtinuatōe illuminatōnis. sicut si intelligat̄ quod sol quiescens il illuminat aerem. et ideo dicitur dan. xii. q̄ qui ad iustitiam erudiunt multos. fulgebunt quasi stelle in perpetuas eternitates. prelatio autem ordinis dicitur cessatura quantum ad ea q̄ nūc circa nos per angelorum ordina ministeria exēcentur. hec thomas.

Quinto in dei essentia uel spētali dei influentia cōgnoscēt omnia etiam indiuidua. **U**nde anselmus. libro. de similitudi. dicit sic. **B**eatitudinis pars est sapiētia qua hic se carere estimat. si quid non agnouerit quod alterū scire putauerit. **S**ed q̄ eius sapia q̄ seipm̄ ignorat. **Q**uis enim p̄fēe cōgnoscer̄ ualeat cuiusmodi res sit corpus ei⁹ interius. q̄le posteri⁹ 2 interi⁹. **I**n futuro autem btūs nihil eorū q̄ scire uoluerit ignorabit. qz sūma sapiētia rotius cōratū bonitatem uioibit. quā in dō melius q̄ in seip̄a relucere constat. **I**bi singuli omnes. ibi ad om̄ibus singuli cōgnoscentur. nec quenq̄ omnino latebit. q̄ p̄ria quā gē

te qua stirpe quis editus fuerit. vel quid est in vita sua fecerit.

e Sed diceres nūquid scelera mea que erubescenda cunctis confessio deleuerat. ibi cunctis in agro cōtuenda tradūtur ī cordis mei libro. sed tu cui tanta dimissa sūt nūquid ingratus eris. certe ut in illius laudibus eternaliter iocū dus. semp de quanta miseria sis erur^o. ut puto curā habebis. cū ḡ singulorū cōscie singulis pateant. fateri audio curata crimina sine cōfusione ad magnā misericordiā dei eiusq; gratificatiōem tuāq; cōgratulatiōez cunctis parere. n. n. pro peccatis maior cōde angustia pmet. scelexue tuorū magis pudebit. q̄ aliquē magnis vulneribus sauciātū. nūcq; ex oī parte sanatū aboliti lāguoris molestia. nūquid eoz q̄ in cunis positus infans egerit verēda pudet. tunc quippe cū integri sanitas pfecta. mundicia plena remissio omniū secura offensionū ipūitas. certe tibi arriserit cognitio uel recordatio peccatorum tuorum in nullo tibi horrore ul confusione esse potest. verum super agnitis delictis velut enormi ac fedā infirmitate tua pietas. v̄tus. sapientia medici. q̄ te sanauit sublimi^o a cūctis admirabitur. laudabitur. magificabitur. laus autem talis dei etiam tua gloria est.

f Sed dicis gloriam dei ibi intuendam uideo. sed quomodo inter tot innocentes in me sanata intuentes non

me iudicēt. nō intelligo de quo agis frater. intelligz te nequaquā se. s; deū in quē peccasti offēdiste. quē tu videris penitus ignouisse. nec in cor innocētis ascendere pōt. ut te iudicet cū sic deū offēderet. s; magis clemētiā admirabitur. nō solū in te. s; et in se. qui ne hoc medicamento idigeret custoditus fuit. si ipi et ā geli te indignū societate sua iudicare vellēt dscētes. Tu hō de puluē factus cōpceptū te in cenā pccī dimersisti. nūquid nobis filis esse vis. quos nūquā extra dī pceptū ire audisti? rīdebis si de puluere ut dicitur factus sū. non mirū. si uero tēptatiōis impulsus sū cadēs. verū agnita xpi grā pro eo oīa reliq. eius volūtate cōatus sū implere. vide tribulatiōes in fame ī siti. q̄ ad eius honorē sustinui. vos aut nūquā horū minū tulistis. s; hec rōcinatiō ad ultos tū respicit. qui uim sibi fecerunt. vnde alii dicere pōt. Quōd in regno dei v̄ram q̄rimus equalitatē dono et grē xpi ascribim^o cuius sanguis bonis cūctis p̄pōderat. hec ansel.

Quartū in g
trīsecum gaudium principale consistit in omniū peccatorū gratissima cōtēplatiōe. nā tūc distinctissime videbūt. tā in p̄p̄is opib^o q̄ in alienis. quō diligētibus deum s; apo. Dīa coopātur in bonā. celū. terra. mūdus. infernus. bōi. et mali. p̄s̄pa. et aduersa. de mō. et bon^o āgelus. Tūc vidē poterūt iudicia dei. que sūt h̄ abis

sus. multa ubi p̄s. mirabitur. d. zelauī super iniquos. pacē p̄coꝝ uidens. non ē resp̄cūs morti eoz ꝛc. Et seq̄rur donec it̄rē ī sc̄uāri um dei et itelligaz ī nouissimis eoz) id ē post hāc uitā. et Jere. xii (Quare uia impioꝝ prosp̄erati. bñ ē oibus q̄ opāt iniquitateꝝ ꝛc) (Sed p̄cedit iustꝝ q̄dē es dñe si disputem tecū ꝛc) h̄ erunt tor gaudia. quod de cognitis. uti p̄cedenti mēbro dictum ē notabilia beati cōsiderant dona eis h̄ ī uia collocata. h̄ etiam maxima gaudia h̄nt. q̄d enaserunt om̄is uermes cōscie. quos h̄nt damna ti ī inferno. ¶ Quintū intrinsecū gaudium cōstitit ī oīm opationū ad dei uolūtatem cōformatiōe. sic enim dānati p̄petue peccant Ita isti perpetue deū honozāt. Et sic damnati pro quolibz suo malo actu eēntialem penā h̄nt id est inseperabilem dōrdinatu onem. sc̄dm illud aug. libro cōfessi. Iussisti dñe. ꝛ ita factum est. ut pena sit sibi om̄is ani mus inordinatus. Ita saluati in quolibet suo actu q̄ddam in sepabile ꝛ continuū p̄mūz h̄nt. et cōplacētiam de bonis actibꝝ. quos deuz in eis uidēt opari ꝛc.

Capitulum Duodecimum.

Gaudia superiora anime beate in patria nunc vl. sunt declaranda q̄ cōsistunt in dotibꝝ aie tribus. Ubi priō no tādum qd sit dos de h̄ dēz ē su

pra. vii. ca. Sc̄do notat tho. in iiii. di. xlix. proprie inquit dotes aie sunt immediata p̄ncipia illi us opationis in q̄ beatitudo cōsistit. p̄ quā aima christo coniugit. Et sunt tres dotes tanquaz tria suprema dona animam sūme ordinantia ꝛ disponentia ad beatitudinem. Prima est uisio. id est habitus luminis glorie seu sapientie. Secunda est dilectō. id est cōsummata ꝛ p̄fecta caritas patrie. ¶ Tertia est cōprehensio id est tenio dei infiniti boni. q̄ se tradit sua unione ipsius anime essētie. intellectu. uolūtati. ꝛ memorie. Et h̄ donum tertiuꝝ ē deus ip̄e quo maius intelligi nequit. Ex his tribus supremis donis p̄manentibꝝ aia elicit tres p̄fectissimas opatōes. ex primo uisionem dei claram. ex sc̄do dilectōnē di sūmā. ꝛ ex tertio certitudinem d̄ non amissibilitate sup̄mā q̄ tria seq̄t̄ inexplicabilis aie delectatio. fructio. ꝛ letificatio. uñ sicut ad dulcēt ꝛ d̄lectabilē. uidēt dum aliqd. puta rosam. tria p̄cipalit̄ req̄rūt. Primo ut oculus sit transparentis ꝛ mundus p̄ huiusmodi glaciāle. Secūdo ut lumē corporale adueniat oculo. ꝛ medio. quod facit mediūz transparentis in actu. ut possit moueri a colore. Et tertio similitudo q̄dā decisa a rosa. que similitudo rosam ī oculo r̄p̄ntet q̄ rosa n̄ est in oculo sꝫ eiꝝ similitudo in spē coloris. Sic et ad uidēdū deum b̄tifice. p̄mo requiritur aliquod

lumen in ipso oculo anime q̄ ē
intellectus. ita ut fiat potēs ad
deum intelligendum n̄ p̄ q̄ sed
sub q̄ potētiō fiat. sic potentia
p̄ habitum fit fortior sc̄dm̄ illud
mat̄h. v. ((B̄i mundo cor̄d̄)) Se-
cundo habitus caritatis p̄fect⁹
affectuz mulcēs. ut delectabilis
sime uideatur. tertio deus ipse
loco similitudis i cōpalib⁹. sic se
uniet memorie ut sit principium
quo deum uidendi. z n̄ unit se p̄
b similitudinem. **S**z querit̄ cur
sint tres dotēs aie: R̄n̄. fm̄ tho.
z alios triplici de cā primo ut sic
facietur tota imago aie que cō-
sistit in intellectu uoluntate: z
memoria uelut in aie tribus su-
premijs potentijs. nā sapia seu
lumē glorie p̄ficit summe intel-
lectum caritatis cōsumata affc̄m̄.
z cōprehēsiō dei appropate me-
moriā. secūdo ut sūme remune-
rētur tres nobilissime uirtutes
uie. fides. caritas. z spēs. nam si
des meretur lumen glorie. spes
tētōz z caritas sūmā dilectōnē
fides tñ z spes non manebunt
eēncialit̄ in p̄ria s̄z fidi succedit
lumē gl̄ie z spei tērio. Caritas
uero manebit. s̄z p̄ficiēt̄ ibi. fm̄
illud apli. j. cor. xiii. nūc manēt
fides. spes z caritas. maior aut̄
horū ē caritas. Tertō ut trib⁹ p̄-
sonis d̄inis optime cōsōmemur
nā p̄ lumē gl̄ie seu habitū sapie
cōformabimur filio. q̄ ē sapia. p̄
caritatem spiritui sancto q̄ ē ca-
ritas. z p̄ tētōz p̄ quam oīa pos-
c sumus. p̄is potētie. **E**st itaqz

p̄ma dos aie lumē gl̄ie. quod q̄
dam dicūt eē ip̄z gr̄az cōsumatā
alii bitum sapie ctū tñ ē. q̄ est q̄
dā bit⁹. z decō aie. ut determina-
uit eccl̄ia extra d̄ hēticis i cleiñ.
ad n̄m. ubi dr̄ sic. q̄ aia rōnal̄is
potest eē beata p̄ naturam q̄qz
non indigeamus lumine glorie
eleuante ad deum uidendum
et beate fruendum error. **C**uius
rationem assignat sanctus tho.
p̄ma pte. q. xii. d. qz omne qd̄ e-
leuatur ad aliqd̄ q̄ excedit suaz
naturam. oportet q̄ dispōat̄ ali-
q̄ dispositōe ad talem fōmā. Lū
igit̄ v̄t⁹ natural̄ intellectus crea-
ti non sufficiat ad dei eēntiā ui-
dēdū. s̄z illd̄. Ro. vi. ((Gr̄a di ui-
ta eterna)) oportet q̄ ex diuina
gr̄a supacc̄scat̄ ei v̄tus itelligē-
di. Et s̄ augmentum uirtutis in-
tellectiue uocam⁹ lumē glorie.
Et ē illud d̄ quo dr̄ apoc. xxi. ((q̄
claritas dei illūinabit eā. sc̄z soci-
etatem b̄tōz deū uidētiū. Et in
ps.)) In lumine tuo uidēbi⁹ lumē.
Et fm̄ s̄ lumē effc̄imur deifor-
mes id est d̄o siles. fm̄ illd̄. i. io.
ii. i. ((Lū apparuerit siles ei ezi⁹))
h̄ u⁹ etiam luminis z doni ma-
gnitudo facit q̄ q̄s i patria pln̄
ra in deo uidet q̄m alius. z qud̄
plus diligit z gaudz. unō ubi su-
pra di. tho. uidētiū dū un⁹ alio
p̄ficius uidet. et hoc erit p̄ s̄ q̄ in-
tellectus uni⁹ hēbit maiorem v̄tu-
tez uidēdi deū. Facultas aut̄ ui-
dēdi deuz nō cōperit̄ intellcūi p̄
naturaz. s̄z p̄ lumē glorie quod i-
tellectm̄ in quādaz deiformitatē

Constituit. Unde intellectus plus p
 ricipās d̄ luie glorie pfectius d̄ uidebit. plus aut̄ picipat d̄ luie
 gl̄ie q̄ plus h̄z de caritate quā h̄
 meruit. et ad p̄iaz attulit. Quia
 vbi ē maior caritas ē maior d̄si
 deriū. Et d̄sidriū quodāmō fac̄ d̄
 siderantē apertū et patulū ad su
 scepiōem desiderati. vñ qui plus
 habebit de caritate pfectius eū
 d̄ videbit. et beatior erit. **Sed** q̄
 reres videbit. ne minimus b̄fus
 oēs sp̄s et genera rez. et rōes ea
 rū. **R.** ibidē q̄ sic. Quia natura
 le desideriū rationalis creature
 ē ad sciendum omnia. que perti
 nent ad perfectionem intellect̄
 creati. Et hec sūt sp̄s et genera
 rez. et rōes eaz. que vidbit ī deo
 quilibet uidens essentiaz dinā.
 Cognoscere aut̄ aliqua singula
 ria et cogitatus. et facta eoz nō
 ē de perfectione intellectus cr̄a
 ti. nec ad hoc naturale desideri
 um tendit. tñ ut supra habitum
 ē in autoritate an̄f. talia ēt cog
 scemus. vñ videbit vnusquisq̄
 cogitatōis alterius. pur ip̄e vult
 dicente greg. vnus cuiusq̄ mētē
 ab alterius oculis corpulentia
 nequaq̄ absconder. dato etiam
 vt dicit tho. q̄ tunc solus deus
 videretur. qui ē fons et p̄icipiū
 totius esse. et v̄itatis ita replet
 desideriū naturale sciēdi. q̄ nihil
 aliud q̄reretur. et b̄fus esset. vñ
 dicit b̄fus augu. v. p̄fes. Infelix
 h̄o qui scit oia ista. s. creaturas.
 te aut̄ nescit. B̄s aut̄ qui te scit
 etiaz si ista nesciat. Qui uero te

et ista nouit. nō propter ista bea
 tior. sed propter te. solum bea
 tior. hec ille. **Sed** quereres vide
 bit ne unus ī essentia diuina plu
 ra. quam alius de his que deus
 facere potest. **R.** ibidem horuz
 que deus facit uel facere p̄t. tā
 to aliquis intellectus plura cog
 scit. quanto pfectius deū uider.
In p̄ia ergo uidebimus deū in
 se. et deū in nobis. et nos in deo et
 deū in creaturis. et creaturas in
 deo. Cognoscere aut̄ deū in sua
 essentia ē uisio meridiana. Cog
 scere uero creaturas in v̄bo. i. ī
 diuina essentia. ē uisio matutina.
 sed cognoscere creaturas in se b̄
 ē in p̄prio genere ē cognitio ves
 pertina. **In** uia aut̄ quintuplex me
 diū ē in̄ nos et deū. Primū p̄cc̄i
 isa. lxx. p̄cc̄a v̄ra diuiserūt inter
 nos. et deū. hec impediunt ne d̄
 us videat. et cognoscatur. delec
 tabilit. et ē mediū impioz. **Sed**
 dū mediū sunt creature **Ro.** i.
 ((Inuisibilia dei a creatura mū
 di p̄ ea q̄ facta sunt intellecta et
 spiciūtur. sempiterna quoq̄ v̄tus
 eius. ac diuinitatis. et ē mediūz
 phoz. Tertiū figure. illud medi
 um fuit patriarchaz et pharū.
 vñ. i. corin. x. ((Dia in figura cō
 tingebant illis)) Quartū scriptu
 re. De quo. ps. ((Declaratō fmo
 nū tuorū illuminat. et intellectū
 dat puul)) Et hoc ē mediū theo
 logorū. Quintū ē fidei. vñ apo.
 ii. ((Esto fidelis usq̄ ad mortē. et
 dabo tibi coronam vite)). Et il
 lud ē mediū omniū fidelīū ī spe

culo et in enigmate. sed in p̄ia sine omni medio sp̄e ⁊ similitudine deus agnosceat seip̄o. q̄r imersus toti anime supplebit uicē similitudinis. et erit q̄r met uicē. et q̄r uidem⁹. ut sic uniat̄ur deus toti anime. sicut iā lux oculo. mel fauo. et uinum pani intrincto. uñ .i. corin. xiiii. (uidemus nunc per speculū. et in enigmate. tunc autem facie ad faciem.) Secūda dos est dilectio id ē caritatis h̄i tus pro tunc in summa sui p̄fecti one consistens. et maior et minō secundū q̄r in uia quis meruit. h̄ caritas sola est de q̄. i. cor. xiiii. caritas nunquā excedit. h̄ caritas amplectabit̄ infinitū bonum sine medio imp̄dibilit̄. q̄r i uia p̄ media et insegura deus dilexit. d̄ q̄ caritate ansel. li. profolō. capi. xxiiii. sic dicit. Excitā nūc aīa mea et erige totum intell̄m tuum ⁊ cogita quātum potes q̄le ⁊ q̄ntū sit illud bonū. si enīz similit̄ bona delēcabilia sūt cogitamento quā dēcābile sit illd̄ bonū q̄r continet iocūditatem oīm bonorum et n̄ qualē in rebus c̄atis sumus exp̄ri. sed tāto differentem q̄nto differt a creatore c̄atura si enim bōa est uita c̄ata. q̄r bōa ē uita creatrix. Et capitu. xxv.

f Qui hoc bono fruetur. quid illi erit. et quid illi n̄ erit. ceterē q̄cqd̄ uolet erit. et quicquid nolet nō erit. Ibi quippe ērt bona cōporis ⁊ anime qualia. nec oculus uidit. nec auris audiuit. nec in cor uois ascēderunt. Cur ergo

per multa uagaris homūtio. q̄ rendo bona aīe tue et cōpis tui Ama unū bonū. in q̄r s̄t oīa bōa ⁊ suff̄c. si d̄leat pulchritudo fulgebunt iusti sicut sol. si uelocitas. aut fortitudo aut libertas cōpis cui nihil obistē possit ērt similes āgelis dei. Quia seminat̄ur corp⁹ animale et surgz cōp⁹ sp̄uale. pt̄ate utiqz nō natura. si lōga et salubris uita. ibi sana ē eternitas. et eterna sanitas. q̄r iusti imperpetuuz uiuent. et salus iustorū a d̄no. Si facietas. faciabimur cū apparuerit gl̄ia d̄i. si ebrietas iebriabūt aq̄ ubērate domus eius. si melēdia. ibi āgelorum chori c̄cinunt sine f̄do. si q̄libet non immūda s̄z mūda uoluptas torrēte uoluptatis sue potabit eos deus. si sapiētia ipsa dei sapia ostendet seipsaz. si amicitia diligent deum plus q̄m teip̄os. et inuicem rāqz seip̄os. et deus illos plus q̄r illi seip̄os. si concordia oīibus illis erit una uolūtas. q̄r nulla erit ibi nisi dei uoluntas. si potestas oīi potentes erunt sue uoluntatis. ut de⁹ sue. nam sic poteris deus qd̄ uolet p̄ seip̄sum. Ita poterūt illi q̄ uolunt p̄ illuz. Quia sicut illi non aliud uolent q̄m q̄ ille. Ita ille nolet quicquid illi nolent. et q̄ ille uolet non poterit non esse. si honor et diuitie. d̄us seruos bonos et fideles supra bona multa constituet. immo filii dei et dii uocabūt et erunt. et ubi erit fili⁹ eius. ibi erunt et illi.

heredes quidē dei. coheredes autē
xpi. si vā securitas. certi ita erūt
ut nullatenus ista v̄l potius illō
bonū sibi defuturū sciāt. Inter
roga itima tua. si cape p̄nt rātuz
gaudiū suū d̄ tāta b̄titudine sua.

g Tertia dos aie ē itentio seu
p̄hensio put opponit̄ insecutiōi
vie. spes. n. ē i uia expectatō fu
ture b̄titudinis. Et spes q̄ differ
tur affugit aiam. d̄ qua. i. cori.
.ix. Nescitis q̄ hi qui in stadio
currūt. oēs quidē currūt. s̄ vn̄
accipit brauiū. sic currite. ut cō
p̄hendatis. sed in patria spes d̄si
net. z certitudo z securitas de se
licitate p̄petua dabitur. p̄ dei i
mediatā essentiā. que aie illabe
tur de hac dote. di. an̄s. li. de sili
rudinibus. securitas oēs alias p̄
res b̄titudinis cōfirmat. nec ha
beri p̄nt p̄fecte sine illa. In hac
autē uita nihil securū exstat tota
litez. sub eodē ei t̄p̄re paup̄ ex di
uite. mōtūus ex uiuo p̄t̄ existe
re. In futuro autē bon̄ q̄cqd̄ vo
luēt hēbit. z nihil ex eo se amif
surū timebit. hec ille. Dia p̄dic
ta gaudia z singla videbit se ha
bere b̄ta aia. z ex istis quo ad in
finitū quodāmō surgz in ea gau
diū d̄ quo an̄s. ibidē sic di. Quid
q̄so mar̄ gaudiū cogitari possit
quā existis op̄actū p̄tactis. Gau
diū. n. erit ei intus. z extra gau
diū surfuz atq̄ d̄orsū gaudiū cir
cūcirca. z ubiq̄z gaudium ple
num. hec de an̄s. v̄nd̄ ibidē li. p̄
sol. capi. vlti. oratione sic cōclu
dit. deus meus z d̄us meus spes

mea. z gaudiū corō mei. dic a se
mee. si hoc ē gaudiū d̄ quo no
bis dicis p̄ filiū tuū. petite et ac
cipietis. ut gaudiū vest̄z sit ple
nū. Inueni nāq̄z gaudiū q̄ddam
plenū. z plus quā plenū. Plēo q̄
dē corde. plena mente. plēa aia
pleno toto homine. n̄ ergo totuz
illud gaudiū intrabit in gaudē
tes. sed toti gaudentes intrabūt
in gaudiū. utiq̄z t̄m̄ gaudebunt
quātū amabūt. t̄m̄ amabunt q̄n
tū cognoscēt. q̄ntū te cognoscēt
d̄ne tunc. z quātū te amabunt.
Lerte nec oculus vidit: nec au
ris audiuit: nec in cor hois ascē
dit in hac uita. q̄ntū te coḡscēt
z amabunt in alia uita. **P**ro d̄
us cognoscā te. amē te. ut gaud̄
am de te. z si nō possum in hac
uita ad plenū. vel p̄ficiū in dies
vsq̄z dū ueniat illud ad plenū.
D̄ne p̄ filiū tuū iubes. imo cōsu
lis petere. z p̄mittis accipe. ut
gaudiū n̄m̄ sit plenū. peto d̄ne
q̄ cōsulis p̄ admirabile cōsiliari
um n̄m̄. Accipias q̄ p̄mittis p̄
ueritatē tuā. ut gaudiū meū ple
nū sit. mediretur interi ind̄ mēs
mea loq̄tur inde lingua mea a
met illud cor meuz. sermocinet̄
os meū. esuriat illud aia mea. si
ciat caro mea. d̄sideret tota suo
stātia mea. donec irē i gaudiū
d̄ni. Qui es trinus z unus deus
benedictus in secula.

A M E N

Est fr̄uz s̄. Marci d̄. h̄. l̄. o. f. r̄. d̄.

Avorsus cause que sit .v.
p.ca.pri. §. circa medi
uz. Et quale peccm sit ui
de i mulier z in homicidiuz.

Abrenciatō omū tpaliū quā
utilis sit z ad qd ordinantur. iiii.
p. iiii. ca. c. post me.

Absolutio sacramentalis effcūs q̄
les efficiat. iiii. p. ca. ix. a. p. totū.

Absolutio. Sacramentalis an fi
cte cōfidenti impendi debeat. iiii.
p. ca. ix. p. fi.

Absolutio. Effectum cōseq̄ uo
lens qualiter debeat eē disposit⁹
. iiii. p. ca. ix. p. q.

Absolutio. Infirmantib⁹ quō sit
danda. viii. p. ca. ix. b. fi.

Abstinentia qd sit. vi. p. ca. v. a.
in me z quō z quibus modis ser
uanda sit. Ibid. c.

Abstinentia. Laudata z appro
batur scōrum z phoz exemplis
vi. p. ca. viii. §.

Abstinētia. Sextuplex ē z una
sola ē uirtuosa. vi. p. ca. ultimos
. c.

Abstinentia uirtus quid mode
ret in cibis z potibus vi. p. ca. v.
. d. post prin.

Abstinentia. Fit uitiosa tribus
modis. vi. p. c. viij. g.

Abstinentia. multa ē in hoīe. s̄
solo exercitio elucescit. vi. p. ca.
viii. f. prin.

Accidia p̄hibetur. p. p. c. p.
l. 2. in fine.

Accidia. Quid sit. i. pre. capitu.
xx. a.

Accidia. Quare ē peccm. p. p. c.
. xx. c. prin.

Accidia. Quō z quā sit p̄mus mo
tus z quā peccm veniale z quā mor
tale peccatū. p. p. cap. xx. c. ante
medium. d. e.

Accidia. Quotuplex sit. p. p. c.
xx. a. post me.

Accidie Propriū qd sit. p. p. c.
xx. prin.

Accidia. Peccatur viginti mōis
p. p. c. xx. §.

Accidia. Quib⁹ z qualiter ī me
dinetur. p. p. ca. xx. o.

Actus meritorius an req̄rat ac
tualē tēdentia i deū. p. p. c. iij.
. p. prin. De hoc ē vid i meritū.

Actus f̄di quid sit z quō diuida
tur. p. p. c. ii. B. prin.

Actus spei q̄s sit z quō egrediat̄
p. p. c. iij. a.

Actus dilectōis dei quō sit opti
rimus. p. p. c. iij. g. fi.

Actus dilectōis quō obbeat foue
ri ut crescat. p. p. c. iij. g. ante fi
nem. Et per que occasionaliter
inflāmetur. Ibidem. J. fi.

Actus. Nobilissimus in ecclesia
quis sit. iij. p. ca. v. b. prin.

Actus. Justoruz per filios secu
li qualiter exprobrentur. p. p. c.
. xxi. n.

Actus meritorius a quo originē
ordinatōnē z terminatōez capē
debeat. p. p. c. iij. q. prin.

Accusare platos an subditi pos
sint. viij. p. ca. iij. d. fi.

Accusare an q̄s teneat primum

suuz z cñ qño z ibidem .d.

Adiurare quid sit pmo pce. ca. xj. lxl. p^o prin. ii. pcepto. c. iiii. E prin.

Adiurare hominem an liceat pmo. precepto ca. xi. m. qño. ii. precep. ca. iiii. e.

Adiurare irrationales creaturas an liceat primo precepto capitulo. xi. ll.

Adiurare demones an z qño liceat. ii. p. ca. iiii. f.

Adorare quid sit. p. pcep. capitulo. viii. b. post prin.

Adorationis tres sunt spēs. que dā latia quedam dulia quedaz yperdulia. Et quibus conueniēt primo pcepto ca. vi. c. post prin.

Adoratio quedam interior. que dam exterior z in quo consistāt pmo. pcep. capi. vi. a. b.

Adorationis signa ubi z quando z qbus modis debēt exerceri. p. pcep. ca. vi. b. ante me.

Adoratio quare fit ad orientem z ponuntur quinqz cause primo pce. ca. viii. f.

Adulatio quid sit z quando sit mortale peccatum ul' non. viii. pcepto ca. ii. d.

Adulatio quam detestabilis sit z adulatō cui assimilatur. viii. precepto capitulo. ii. e.

Adulationis remedia que sint ibidem. f.

Adulteriuz quid sit. vi. p. ca. p. a. pri. ca. ii. c. in prin. z est semp mortale pccm ibidē.

Adulterium quam magnā peccatum sit ex septez ostendit. vi. pcepto capitulo. ii. d.

Adulterio an uir aut mlier magis peccet. vi. pcepto ca. primo a. circa. medium.

Aduocatus causaz iniustam defendēs aut causam bonā aduersarii grauās quomō peccz. vii. pcep. ca. iiii. b. in. prin.

Affectio diligendi deū ā excessum habeat primo pcep. ca. v. l. circa prin.

Agens orā conscientiaz edificat ad iehennam quomodo hoc intelligatur primo pcepto ca. v. f. in decima regula.

Agilitas qualis erit in corporibus glorificatis. x. pcep. ca. vii. y. prin. z qño agilitate corpora beatorū moueantur uide in corpora beatorum.

Alcibiā opari an sit peccatum capitulo. xvi. b. fi.

Ambiguitate stante cui partistandum sit. viii. pcepto capitulo. tertio. e. post me.

Amicitiē quā sunt propria. v. pcepto capi. vi. a. pñ.

Amor carnalis. Per que signa cognoscatur. iiii. pcep. ca. ii. m. post principium.

Anathema est dñm Jesū non amare p. pce. c. iiii. c. fi.

Anathema est dicere deum mādasse quod hō non possit iplere pmo pce. ca. pmo. d. fi.

Aia humana qñte capacitatis.

fit et quod satiari possit. vii. prece.
capi. primo. i. prin.

Anima fidelis tribus azris a deo
est desponsata. primo precepto
capitulo. v. 3. in me.

Anime beatorum in quo celo col-
locentur. x. pre. ca. v. b. prin.

Anime in purgatorio an aliqua
habeant scienciam. vii. precep.
capi. viii. b. fi.

Anime in purgatorio an pacien-
ter sustineant penam. vii. pre-
capi. viii. b. prin.

Anime damnatorum an quando
quod infernum exeant et an tunc pe-
nas secum portent pri. pre. c. xi.
.i. ad fi. x. p. c. ii. b. post mediu.

Animas pro proximo ponere quod
modo liceat et quando cadit sub pre-
.iiii. pre. c. iii. e. post pn.

Animarum sex sunt loca. vii. p.
cep. ca. viii. A. prin.

Animas in purgatorio quis pu-
niat an angeli boni uel mali. vii.
precep. ca. viii. 3. prin.

Animalia uera utrum demones
formare possint compulsi per in-
cantationem primo pre. ca. xi. l.
et modus per quem fit deo pmit-
tente ponitur ibidem. l. et qua de
causa demones faciunt illa ibi-
dem dicitur. Et que res opificio
demonum transmutari possunt et
qui non ibidem. m. fin.

Ars notatoria quid sit primo
precep. capi. xi. 33.

Ars saluatorum que sit et an lici-
ta sit primo precep. ca. xi. 99.

Arte notatoria an licitum sit sci-
entia acquirere et an possibile
sit p. p. ca. xi. 33.

Artifices quibus conditiones sua-
re tenentur ut eorum opera sit li-
cita. iii. prece. ca. xlii. b.

Artificia superfluoꝝ ornamēto-
rum factiua an sine peccato pos-
sit exerceri. p. p. capitulo. xviii.
.g. prin.

Articuli fidei quot sunt et quo-
modo distigantur primo. pre.
ca. ii. A. in medio usque ad finem
Articulorum ordinata distinctio
an cuiuslibet fidei ad sciendum sit
necessaria primo precep. capitu-
.ii. b. prin.

Articulos fidei de quibus publi-
ce festiuat ecclesia quilibet fide-
iis tenetur in specie cognoscere.
et eos explicite credere primo p.
cepto capitulo. ii. b. circa medi-
um. c. prin.

Aspiciendi aspectu an lici-
te futura cognosci possit et
que et quomodo et quotupliciter.
p. p. ca. xi. tt.

Astrologorum de futuris uera
relatio ex quibus causis proue-
niat p. p. ca. xi. vv. per totum.

Auaria a quo primo adist-
ta sit primo prece. ca.
xvi. e. post pn.

Auaricia deo fidem retrahit.
spem minuit caritatez falsificat
vii. ca. pmo. 3. per totum.

Auaritia quoruplex sit et quomodo
diffiniatur. vii. p. c. j. a. in pn.

Auaritia est uicium habundantie in malo dupliciter ibidem. d. in medio.

Auaritia in quibus reperitur vij. prece. c. p. b. per. to.

Auaritia quoniam et quomodo sit mortale peccatum. vij. p. ca. p. c. p. totum.

Auaritia detestatur per naturam et per scripturam ibidem. f. p. totum.

Auaritia septem de causis est ualde destabilis. vij. prece. ca. p. d. per totum.

Auaritia omnium infirmitatum spirituum aliam est periculosissima nouem de causis. vij. p. ca. p. h. p. to.

Auditus in premissis quibus perficitur et quomodo ratione sui obiecti premiabitur gaudio. x. p. ca. vj. e. per totum.

Augures auruspices auspices quomodo differant. p. p. ca. xi. xx. in principio.

Auia garritu uel animalium motu an licitum sit futura cōteturare et quomodo p. p. ca. xi. xx. per totum.

Aurea aureola fructus quod sint et quomodo differant et quomodo mereantur x. p. ca. viij. a. per totum.

Aureola et palma quomodo differant. x. p. ca. viij. c. ad finem.

Aureole quot sint et quas tantum tres. x. prece. ca. viij. b. totum et que illarum sit perfectio ibidem. l. in principio.

Aureola martyrum quot requiritur ut mereatur. x. pre. ca. viij. d. in principio.

Aureola martiris ad que opera

datur et ad quam non ibidem. d. post principium.

Aureola doctorum quibus datur et quibus non. x. p. ce. c. viij. l. per totum.

Aureola uirginum quibus datur et quibus non. x. p. ce. ca. viij. f. g. h. j. per totum.

Aureola unius in eadem specie utrum sit fulgidior alterius ibidem l. p. totum et an aureole meritum possit intendi ibidem. m. in me.

Autoritas dei super nos unde surgat et quomodo propterea deus sit reuerendus honorandus et sibi obediendum. j. p. ca. p. b. in prin.

Autōitate propria contra iuramentum incautum uenire nulli licet sed ad superiorem suum recurrere tenentur. ii. p. ca. iij. c. post medium.

Auxilium in tempore necessitatis a quibus et quomodo homo petere debeat. p. p. ca. ix. e. in principio.

Baptismi quot fructus esse rat. iij. p. c. iij. d. p. to.

Baptismi materia que esse debeat ibidem. d. post medium

Baptismi forma que fit et an mutari possit. iij. precepto ca. iij. e. in principio

Baptismi formam qui teneant scire ibidem. e. in medio.

Baptizare necessitatis tempore quibus liceat ibidem. e. post medium.

Baptisari necessitatis tempore debet hec pars que extra matrem appet sine sit pes siue manus etc. ibidem. e. in fine.

Baptifando ablutio in aqua ⁊
vborum prolatō an simul fieri d̄
beant. iij. pre. ca. iij. f. in prin.

Baptifatus an semp mēorari te
neatur promissionis deo in bap
tismo facte ibidē. f. in fi.

Beatitudo in quo consistat.
.x. p. cap. xii. d. post me.

Beati inter se an diuersos gra
dus habeant ⁊ quō se excellent
.x. p. ca. v. b. post prin.

Beati quō ppriam eoz pulchri
tudinē ualeant cognoscere. x. p.
c. x. g. in principio.

Beati an se inuicē iudicabūt d̄
preteritis excessibus contra de
um factis d̄cimo precepto capi
tulo. xi. f. per totum.

Benedicere infirmos per carmi
na scripta uel uerba sacra secū
deferre an licitum sit pri. p. cap.
xi. gg. per totum.

Benedictiones vetularū sup in
firmos vnde ortum habeant. p.
pre. cap. xi. hb. per totum.

Bene uel male nasci. bene uel
male fortunari bene gubernari
bene custodiri. vnde hec proue
niant ⁊ an ueritatem habeāt p.
pre. cap. xi. rr. per totum.

Beneficiorū dei ingratus quō
peccet ⁊ que sint d̄i circa nos be
neficia primo precepto ca. prio
.d. post medium.

Beneficiorū dei memoria quō
p̄ oculis nostri cordis fit haben
da pri. pre. ca. v. lz. post mediū.

Bellum iustum quot requirit

conditiones ⁊ que sint p. p. ca.
xxij. E. post principiu.

Bellum iniustum ex obedientia
ingrediens an excusetur a pec
cato ibidem. E. in .princi.

Bigamiam quis primo iue
nit primo p̄cepto ca. xvj. e.
post principium.

Bigami an possit mereri. lx. fru
ctum altero eorum defuncto. x.
p. ca. xi. g. per totum.

Blaspemare quid sit. ij. p.
ca. iiii. a. per totam.

Blaspemie quot sint spēs. ii.
p. b. per totum.

Blaspemie quot sit gradus ibi
dem. c. circa medium.

Blaspemia an ex generē sit mō
talis ibidem. c. in prin.

Blaspemia absq̄ deliberatio
ne emissa an semper sit mōtalis
ibidem. L. in fine.

Blaspemie p̄ccm propter quī
q̄ mala est maxie uitandum. ii.
p. ca. iiii. d. per totum.

Blaspemat qui animam suam
diabolo deuouet. ij. p. ca. iiii. d.
post principium

Blaspemia quomō sit in dāna
tis. x. pre. ca. ii. f. in medio.

Bonuz in deo qd̄ sit p. p. ca.
i. iiii. b. post prin.

Bona omnia an a deo descēdāt
⁊ quō pri. pre. c. xii. post. b. me
dium. ⁊. lz. ante medium.

Bona i genere sunt triplicia. p.
pre. cap. xii. g. circa medium. v.
pre. ca. xiii. b. in principio.

Bona hominis que sint & q̄ sibi quantum est de se non obsūt p̄t mo p̄.ca.iiii.g.in fine.

Bona hominis sunt quintuplici a & s̄tra hec militant quinq; uitia.v.pre.ca.xiiii.a.circa principuz.iiii.pre.ca.pri.c.in p̄nci. Bona proximis impendeuda in quoruplici sint differentia.iiii, p̄.ca.iiii.f.per totum

Bona necessaria secunduz que attendantur.vii.precep.capitulo.iii.lz.l.per totum.

Bona tpalia in duplici sunt differentia.vii.precepto capit.iii.b.circa principium.

Bona superflua que sint & fin que sumantur.vii.prece.ca.iii.d.e.f.g.per to.b.in princi.

Bona superflua habēa ā teneatur subuenire h̄iti necessitatez solum in honestate uite & non extremam paciēti necessitatez vii.p̄.ca.iii.b.per totū.

Bona temporalia an quis tribuere teneantur tyranno ut salua maneant bona natur̄.vii.p̄.ca.iiii.o.ad finem.

Bona temporalia quō merito rie sint ordinanda.vii.precep.ca.vi.r.post principium.

Bonoꝝ opm̄ proximi l̄ maloꝝ ā participes fieri possimus & quot modis.vii.p̄.ca.vii.c.per totuz

Bona op̄ea an sint dimittenda ne scandalum oriatur.v.prece.ca.xiii.b.ꝑ.lz.l.m.per totū.

Bona fama proximorum trib?

modis utiliter potest in noticia alioꝝ p̄ferri p̄.p̄.ca.xiiii.E.p̄ totum.f.in me.& quō intentio in tali fama sit regulanda ibidē.g. ante finem.

Caracter quid sit.iii.precepto.ca.v.d.post medium

Caracterem indebilem q̄ sacra in̄ta imprimāt.iii.p̄cepto ca.v.d.ibidem.

Caracteral̄ distinctio i ecclesia militante triplex est ibidem.d.circa finem.

Caritas quid sit primo p̄cepto ca.iiii.q.ante medium.

Caritas q̄ deus diligitur septeꝝ preclaros fructus opatur.p̄.pre.ca.iiii.d.e.f.per totū

Caritas i proximis quō dī gloriā opat̄.v.pre.ca.viii.e.añ me.

Caritas dina an maneant in̄t̄ ut uos aut mortuos.vii.prece.ca.ir.g.post princi.

Caritas beatorum in p̄ria q̄lis erit.x.pre.ca.xii.e.in me.

Caritatis minimus gradus ē de um.sup oia diligere & legem ei⁹ sup aurum & topasion custodire p̄.pre.ca.ii.lz.in medio.

Caritate nō habita an aliq̄ op̄a tō sit meritoria p̄.prece.ca.iiii.c.in.princi.q.circa.mediū.

Castratio aut mēbri aut cuius mutilatō aut abscisio ā sit alicui licita.v.pre.ca.p̄.ꝑ.totū.

Causalitas omnium rerū quō a deo descendat.ix.precepto.ca.ii.b.post principium.

Quod est empiricum quomodo fit dispositum .x. p. ca. v. b. in prin. et an habeat diuersas mansiones .b. in medio. et quid sit mansio in celo ibidem ad finem.

Census tributa redditus : et sic de aliis dominis secularibus subtrahentes an peccent et quam grauius .iiii. p. ca. vii. g. circa medium et furtum committunt. vii. p. ca. iiii. .y. in principio.

Census seu contributiones et similia iniuste imposita an liceat sine peccato retinere. vii. p. ca. iiii. o. p. to.

Certitudo quotuplex fit et que sufficiat ut euitetur mortale peccatum. p. p. ca. v. f. ante medium. in sexta regula.

Certitudo moralis tribus viis acquiritur ibidem in septima regula
Certitudo coniecturatiua ut quis fit sine peccato mortali per que haberi potest uide in diectura .

Certitudo an aliquis sit in statu salutis quomodo sumi debeat. iij. p. ca. viij. q. per totum.

Certitudo quod aliquis in celo per que haberi potest. viij. p. c. viii. i. prin.

Certitudo de quibusdam quod sunt in inferno quomodo sumatur. viij. p. ca. .viij. c. in prin.

Quibus et potibus quomodo per temperantiam utendum sit : et aliis nature refectionibus utpote sereno labore spatio .et c. vi. p. capi. .v. b. per to.

Libis in consuetis periodus na

turalis vite abbreviatur .vi. p. capitulo. v. E. ante finem.

Quicquid in corporibus gloriosum an manebunt in patria uide in vulnus.

Circumstantie que sunt consuetudine. iij. p. ca. ix. b. y. per to.

Claritas in corporibus gloriosis qualis et quomodo erit. x. precep. ca. vij. l. p. totum.

Claritas corporum gloriosorum an visum offendant ibidem. m. i. princi.

Clausura sacerdotalis quotuplicem effectum habeat. iij. p. capitulo .v. b. in fine.

Clerici an preciosis uestibus possint uti primo precepto capitulo decimo septimo .f. post principium.

Cogitatio de fornicatione an semper sit mortalis .ix. p. cepto capitulo .iij. b. circa medium.

Cogitatio peccatoris ut conuertatur qualis esse debeat uide in peccatoris meditatio.

Cognatio spiritualis unde contrahatur .iii. prece. capi. iij. b. ante me.

Cognitio diuine uoluntatis quotupliciter haberi potest pa. p. ca. .xix. l. in prin.

Cognitio summi quod utilis sit. ix. p. ca. ij. a. per totum.

Cognitio summi per que et quomodo modo habeatur .ix. pre. c. ij. b. .c. d. e. f. per totum.

Cognitio sui ipsius ex quinque potissime habetur. ix. prece. ca. ii. L. in principio.

Cognitio preteritorum in presentia habebitur et quomodo. x. p. ca. ix. g. per totum.

Quod hora quam periculosus ludus sit propter septem. vi. ca. iii. a. in principio. b. c. d. p. totum.

Quod hora unde habeat originem. vi. p. ca. iii. a. per totum.

Quod hora ex quibus causis et conditionibus putatur fore licita. vi. p. ca. iii. f. in medio.

Quod hora ex tribus causis sit nitida et illicita. vi. p. ca. iii. f. i. principio.

Quod horisare utrum sit peccatum et quando. ibidem. f. g. per totum.

Quod colendus in quibus sit deus. p. ca. ii. g. in principio.

Quod colentis deum quis sit fructus. p. p. ca. ix. e. ante medium.

Quod colendi deum ante leuē de calogio multi fuerunt modi superstitio si primo precepto capitulo primo. l. post medium.

Quod concordia beatorum quanta erit in prima. x. p. ca. x. c. per totum.

Quod concupiscentia quod sit et quotuplex. ix. p. ca. iii. c. per totum.

Quod concupiscentia carnis quomodo sit mortalitas quomodo uenialis et quomodo nullum peccatum. ibidem. d. e. per totum.

Quod conditiones in promissis in uotis in iuramentis sub audiende et iclusae que sint. viii. precepto. capitulo secundo. b. per totum.

Quod confessio generalis que sit quo

tuplex sit et ad quid ualeat. iii. p. ca. ix. d. per totum.

Confessio super contritionem quod addat et quantum potest. iii. p. ca. x. a. ad finem.

Confessio ubi et cui facienda sit. iii. p. ca. x. l. per totum. et in quibus casibus potest quis non suo sacerdoti confiteri. iii. p. ca. ix. O. ante medium.

Confessio quomodo sit facienda sub precepto. ibidem. R. per totum.

Confessio de ignorantia quomodo fieri debeat. ix. p. c. iii. F. in fine.

Confessio in quibus casibus sit iteranda. iii. p. ca. ix. f. per totum.

Confessio a possit fieri layco. iii. p. ca. ix. n. in principio.

Confessionis et sacramentalis absolutionis sunt nouem preclari effectus. iii. p. ca. ix. a. b. per totum.

Confessiones alicuius audiens dolose quomodo peccet et an teneatur zelare. viii. precepto. ca. iii. b. post medium.

Confiteri uolens quantum diligentiam debeat habere ad recognoscendum omnia peccata mortalia. iii. p. ca. ix. f. post principio.

Confiteri quis teneatur et muti et ignorantes ideom quomodo confiteri teneatur tertio precepto. c. ix. d. p. totum.

Confiteri absenti per litteram an sit licitum. iii. p. ca. capitulo ix. e. in principio.

Confiteri an teneatur quod nullum habet mortale peccatum. ibidem. e. i. fine.

Confiteri que teneamur et quot
ibidem. f. in principio. b. 3. l. 2. p.
torum.

Confitens ut effectum absolu
tōis consequatū quō debeat eē di
spositus uide in absolutō.

Confirmatio an sit sacramētuz
necitatis et quā et quibus. iii. p. c.
iii. b. d. per totum.

Confirmatio quod fructus cōse
rat. iii. p. ca. iiii. a. p. totū.

Confirmatio quibus sit danda.
iii. p. ca. iiii. c. in fine.

Cōfirmat⁹ quomodo d3 custo
di ne crismati irreuerentia exhi
beatur ibidem. c. post me.

Confirmati officium quod sit. iii. p.
ca. iiii. a. cca medium p. totum.

Confirmandus qualiter debeat
eē dispositus tertio pce. capitu
lo. iiii. c. in. princi.

Confirmanduz tenēs quilibet debeat
esse dispositus ibidē. c. in me.

Cōiectura quod quis sit sine pec
cato mortali per que pōt haberi
iii. p. ca. xii. g. in pnci.

Cōmunicatio quotidiana an sit
licita et expediens uide in euca
ristia.

Cōmutatio quotuplex sit et quā u
naqueq3 requirit quod sit iusta. vii.
p. ca. v. c. in pnci. d. e. f. g. h. 3.
l. 2. per totum.

Cōnscia an semper obligat ad
faciendum p. p. ca. v. f. ante finē
in regula undecima.

Conscia erōnea quomodo. ligat
pri. pre. ca. v. f. post principuz.

Conscia pplexa quō sit regēda. p.
p. ca. v. f. in. xiii. regula.

Conscia quā sit emundanda. iiii.
pre. ca. ii. a. añ. medium.

Conscie bone signuz quod sit v.
p. ca. iiii. d. circa. finem.

Conscientie beatoruz in patria
quomodo sibi inuicez patebunt.
x. p. ca. xi. e.

Cōsensus iterptatiu⁹ quā sit. ix. p.
ca. iiii. f. post. medium.

Consensus mortalis quotupli
ci fieri potest. ix. pce. capitulo.
iiii. f. per totum.

Consensus deliberatiu⁹ in delca
tionem peccati mortalis an sit
spāle pēz inōtale in ueneris. vi.
p. ca. ii. b. in medio. ix. p. ca. iiii.
f. post medium.

Cōstans ab inconstāti quō dif
fert. p. p. c. xxi. g. circa medium.

Consuetudo que possit excusaf
a pccō et que non. vii. pce. ca. v.
p. ante finem.

Consuetudo an excuset a nō sol
uendo decimas. Uide in decimas

Cōtempt⁹ quid sit p. p. ca. xxi.
g. in pnci.

Cōtemptus quā sit mortale pec
catum et quā non ibidem. g. post
principium. b. per totum.

Cōtemptus magnitudo ul puitaf
uñ surgat ibidem. h. ad finē

Cōtemptus et negligentia quō
dīant. p. p. ca. xxi. h. in fine.

Cōntritiō quid sit tertō precep.
ca. viii. a. in pncipio.

Contritiō ut fiat sufficiens. vii.

requirit condiciones. iiii. precep.
capulo. viij. b. c. d. e. f. g. h. i. l. z.
l. m. per totum.

Contritio quō r qñ r uirtute cu
ius formatur caritate. iiii. prece
pto ca. viii. o. in prin.

Contritio dolorē sensitiuū an re
quirat. iiii. p. ca. viij. l. i. fine.

Contritio de unoquoq; peccato
mortali r de circumstantijs in
aliud genus pccī trahētibus an
singulatim sit habenda. iiii. pre
cep. ca. viij. b. circa. mediu. L.
per totum. d. post mediu.

Contritio p uenialibus quomō
r qualis sit habenda. iiii. p. ca.
viii. r. per totum.

Contritio de oblitis quo fieri
debeat. iiii. p. ca. viii. E.
d. per totum.

Contritio de ignorantis quō fi
eri debeat. iiii. p. ca. viii. f. per to
tum. J. per totum.

Contritio inutilis r falsa que sit
iii. p. ca. viii. N. p. totum.

Contritionis preambula quot r
que esse debeant. iiii. p. ca. viii.
a. circa mediu.

Contritionis dolor qz magnus
esse debeat r qz diu durare de
beat. iiii. prece. capi. viii. a. post
prin. l. per totum.

Contritionis dolor p peccato q
tiens debeat haberi vid i dolor.

Contritionis uel attritionis bōe qñ
qz sunt effectus. iiii. precep. cap.
viii. o. post mediu.

Contriti uoluntas. qualis esse

debeat. p. p. ca. ii. i. circa mediu
.iii. p. ca. viii. l. circa mediu.

Conuerti ad dñm celeriter mo
uemur pp quinq; p. p. ca. xx. b.
per totum. iiii. prece. ca. xi. d. e.
.f. per totum.

Corpora beatorū qualia erunt
i patria. x. precep. ca. vi. f. in fi.
r an erunt palpabilia capi. vii.
.d. per totum.

Corpora glorificata : an in sua
potestate habeant uideri uel n̄
uideri. x. p. ca. vii. m. in fi.

Corpora beatorum an aliquan
do corpora moueantur. x. p. ca.
vii. J. post mediu.

Corpora beatorū an ab aīab^o
moueātur motu non organico
.l. in principio ibidem.

Corpora btōz an i instāti moue
antur ibidem. l. post principiu
r quomodo ibidem.

Corpora dānatorū qualia erūt
r quō punientur. x. p. ca. ii. b. p
to. ca. iii. b. ante finem.

Correctio quotuplex sit. v. p. c.
xii. a. per totum.

Correctio fr̄na uide in frater.

Corrupti extra matrimoniū ā
aliquē fructum possint mereri r
quem. x. pre. ca. ix. b. p to.

Creature irrationales an
sint diligend̄ qto. p. ca. iii.
g. in fine.

Creature irrōnales an post dī
em iudici; manebūt. x. pre. ca.
v. b. per totum.

Credet̄ oēs articu. fi. explicite

an quilibet xpianus teneatur z
quomō pri. p. ca. ii. a. in pncipio.
b. in principio.

Quisiana in disciplina i q^o cōsi
stat. vii. p. ca. ii. c. circa pnci.

Lustodire q̄ teneatur hō z quō
v. p. ca. ii. f. circa pnci.

Damnati in inferno quot
exterioribus peis punian
tur. x. pre. c. ii. A. per totuz: z us
q̄ ad finem capituli.

Damnati an aliquid cogitabūt
de deo. x. p. ca. iii. d. in prin.

Damnati an possint infernuz ex
ire z hominibus apparere. x. p.
ca. ii. b. post medium.

Damnati an habeāt noticiā eo
rum q̄ in mundo habebāt z ā ui
deant sanctos in gloria. x. p. ca.
iii. c. per totum.

Damnati an odient quos hic in
malo dixerunt. x. p. cepto ca. iii.
b. post medium.

Damnatorum pene interiores q̄
sunt z quō eis puniuntur. x. pre.
ca. iii. per totum capitulū.

Damnatoz pena resp̄cu superio
ruz quotuplex erit z quā magis
x. p. ca. iii. p. totū capitulū

Damnatoz pene quō erunt op
posite dotibus felicis anime z q̄
erāt ille ibidem. b. p. totū.

Damnatis p actibus excellenē
mal an dabitur luteola sic excel
lenter bonis dabitur aureola. x.
p. ce. ca. ii. J. p. totum.

Dānificari homo in q̄ possit z
quomodo debz fieri fm h̄ f̄stitu

tio. Vide in restitutio.

Dammum proximo illatū an ob
ligat ad restitacionez z quomō.
vii p. ca. iii. e. p^o me.

Dāni recompensatio in qb^o spe
ciebus furti fieri debet. vii. p. ce.
ca. iii. d. usq̄. r. p. totū

Decalogus quantum se extē
dit z quid contineat pri. p.
ca. pmo. J. in pnci.

Decime de iure naturali z diui
no sunt institute pri. precep. ca.
vii. g. post principium.

Decime quare sint institute p. p.
cep. ca. vii. g. post mediā.

Decime cui dnt dari. iii. p. cap.
vi. e. an medium primo precep.
ca. vii. g. post pnci.

Decime d quibus reb^o solui dnt
p. pre. ca. vii. f. i pnci. z utz con
suetudo a non soluendo dēimas
excusat ibidem. f. in fine.

Decimas male exponēs. quomō
peccet. pri. pre. ca. vii. g. in fi.

Decimas an pauper dnti sacer
doti soluere teneantur p. p. ca.
vij. g. in principio

Defectus primorum quotupli
ces sint z quō f̄medientur. vii. p.
cep. ca. ii. a. circa pnci.

Delectatio i quo fit habenda.
ix. p. c. iii. J. in fine.

Delectatio quam multiplex sit
z quomodo ex ea generetur pec
catum. nono precepto ca. iii. f.
post pncipium.

Delectatio d cogitatōe fornica
tōis an sit semper mortalis. ix. p.

cap. iij. b. in medio.
Delectatio morosa an in omni
genere peccati sit vitanda uide in
morosa delectatō.
Delectatiōes morosas habē cir
ca actū uenerium d' aliq' legiti
me hūda in uxore ul' de iam hū
ta an sit mortale peccm. ix. pcc.
ca. iij. f. per totum.
Delectationibus mal' imorāi q̄s
malū sit. ix. p. ca. iij. o. in prin.
z quō delectabilia sint fugiēda
p' mltā docetur ibidē. p. in fine.
Demōes qua potestate possunt
cogi z ā etiāz aliq' naturali vtu
te. ij. p. ca. iij. g. in princi.
Demōes an licituz sit ad iurare
z q' modi sint seruandi p. p. ca.
xi. l. l. per totum. ij. precep. ca.
quarto. f. f. per totum.
Demones adiurare utruz laycis
sit licitum primo precep. ca. xi.
. N. per totum.
Demōes quomodo futura sciāt
z ex quibus causis primo p. ca.
ix. g. per totum.
Demones an hominem inuituz
de loco ad locum possint porta
re. p. p. ca. xi. r. in prin.
Demones incubi : z succubi an
sint. p. p. ca. xi. cc. p totum.
Demonibus an sit credendū ēt
ueritatem dicentibus. ii. p. c. iiii
. f. in fine.
Demonibus an debeat maledi
ci. v. p. c. iiii. b. post medium.
Demoniaci vtrum p' herbarū z
lapidū appositioez possint iuuāi

p. p. ca. xi. N. per totum.
Demoniacis an eucaristia sit dā
da. iij. p. ca. xij. c. in fine.
Derisio ēca que fieri habeat. v.
p. ca. xiiij. a. circa mediuz.
Derisio quale peccatū sit et quō
ab alijs destinguatur ibidez. b.
p totum z quā sit mortale pecca
tū ibidem. c. d. p totum.
Derisio tribus d' causis est dete
stabilis z derisores quibus assi
milentur ibidem. E. p totum.
Derisorum pene que z quales ī
scripturis reperiantur ibidē. f.
p totum.
Desperatio quā sit peccm in spū
sanctuz z quā simplex mortale z
quō opponitur spei p. p. ca. iij.
e. per totū. Et ratō quare sit pec
catum ibidem in fine.
Detractio quid sit. quinto p. c.
x. a. circa pncipi.
Detractio detestanda est prop
ter septem quinto precep. capi
tulo. x. g. b. i. l. l. per totum.
Detractō de directa fit quadru
pliciter. v. p. ca. x. b. in princi.
Detractio indirecta fit duplici
ter ibidem. b. ad finem.
Detractio ppria q̄ sit z an semp
sit mortalis. v. p. ca. x. c. circa
principium. f. circa medium.
Detractor quibus assimiletur
ibidem. h. per totum z quot no
ceat ibidem. f. in pncipium.
Detractor uno flatu tres inter
ficat. v. p. ca. x. m. in. fine.
Detractori quō sit resistendum

v. p̄ce. ca. x. n. per totum
De tractorem audire an sit licitū
z quomodo z quō nō. v. p̄. ca. x.
L. per totum.

Detractorum audientes tribus
de causis sunt reprehensibiles
ibidem. m. per totum

Detractorum tres sunt gradus.
v. p̄. ca. x. d. e. per totum

Detractorum tres sunt modi ibi
dem. f. circa principium

De uotio unde causetur. iij. p̄.
.c. duodecimo. 3. m. fine.

De uotio quibus gestis excitei
melius. p̄. p̄. ca. vj. c. i. fine.

De uotionis uere z humilitatis
que sint cause. ix. p̄cep. c. ij. L.
post medium.

Deus s̄m animam s̄z corpus z
rebus possessis diuersimode est
colendus z adorandus. p̄. p̄. c. pri
mo. lz. circa medium.

De^o quomō spernatur. p̄. p̄cep.
ca. v. d. per totum.

Deus quare per corpus n̄m est
uenerandus z quot de causis. p̄.
p̄. ca. vi. d. i. principio quando z
quibus diebus ibidez usq; ad fi
nem.

Deus pro peccatis quomodo z p̄
quid sit placandus tertio. p̄. ca.
pitulo. tertō. c. ante mediuz ca.
viiij. p̄. per totum.

De^o an p̄ccōres exaudiat. vii. p̄.
capi. ix. g. post mediuz.

Dilectio quotuplex sit. p̄. p̄.
ca. iiii. h. in princi.

Dilectio dei quam stricte nobis

mandetur p̄. p̄ce. c. quarto. a. in
principio. b. c. p̄ totū.

Dilectio dei tripliciter cadit sub
p̄cepto scilicet ut diligatur fauo
rabiliter ordinabilē z appetia
bilitē primo precepto ca. quāto
g. in princi.

Dilectio dei actualis an semper
fieri debeat z qñ est obligatoria
z quādo nō p̄. p̄. ca. v. g. p̄ totum
iii. p̄. ca. p̄. l. p̄ totum.

Dilectio dei rōabilis ē pp̄. vij.
p̄. p̄cep. ca. v. lz. p̄ totum. z ponū
tur ibidem multe parabole² qui
bus mens incitari debet ad rōa
bilitē diligenduz deū.

Dilectio dei in patria quomō fi
et p̄. p̄. c. v. h.

Dilectio sui ipsius quare non ita
explicite est mandata sicut dile
ctio pximi. iiii. p̄. ca. p̄. e. p̄ to.

Dilectio sui ipsius s̄m q̄ sumi de
beat ut sit bōa z licita. iiii. p̄. c.
p̄. c. p̄ totū. v. p̄ce. ca. vj. f. circa
mediū per totum.

Dilectio sui ipsius ut sit iusta z li
cita quattuor requirit. iiii. p̄. c.
p̄. d. per totuz.

Dilectō pximi quō necessaria sit
z quō alia mandata i ipsa cōplen
tur. iiii. p̄. ca. p̄. a. p̄ totū.

Dilectio pximi que inse conti
nere debeat. iiii. p̄cep. ca. ij. c.
.d. e. f. p̄ totum

Dilectio pximi per q̄ttuor so
phisticatur ut non fiat merito
ria. iiii. p̄. ca. ij. L. in prin. m. per
totum.

Dilectio proximi nouem habet gradus quarto precepto capitulo quarto tres extensiuē a. b. per totum .tres intensiuē c. d. e. per totum. Tres effectiuē .f. g. per totum. Et secundum illos attenditur eius perfectio uel imperfectio.

Dilectio inimici quomodo implenda sit . iiii. p. ca. iiii. ff. post principiu z q ipa sit summa ca. iiii. b. circa medium.

Dilectionis dei mandatum an in uia possit impleri pmo precepto. ca. v. b. per totum.

Dilectionis ordo qui sit seruandus. iiii. precepto capitulo . iiii. c. d. e. f. per totum.

Dilectionez proximi mouentia z induentia que z quot sunt. quarto precepto capitulo secundo. f. l. per totum.

Diligere deū z seruire deo quomodo inter se ordinatur primo precepto. ca. iiii. f. in pnci.

Diligere quid sit primo precepto. ca. iiii. g. post medium.

Diligere deuz super omnia quid sit pri. precepto capitulo . iiii. . D. ante medium et quo amore diligendus sit deus ibidem.

Diligere seipsum quid sit quarto precepto. ca. p. b. in fi.

Diliges dominum deum tuū ex tota mente quomodo hoc fiet exponitur in primo precepto capitulo . iiii. m. n. z ostenditur perius naturale et ciuile q omnia

in deum sunt referenda ibidem. N. post medium.

Diligendus quomodo sit 8º ap precia bilitez primo precepto . c. quinto. L. per totum.

Diligendus an sit deus propter uitam eternam p. precepto. ca. iiii. f. in principio.

Diligendus an sit deus propter beneficia que dedit z quomodo p. precepto. ca. quarto. f. a medio usq ad finem. l. in pnci. v. capitulo. f. in pnci.

Diligendo deum quis debet esse respectus z quot de causis sit diligendus p. precepto. capi. quarto. g. in medio.

Diligentia quanta esse debeat in preceptorum custodia p. p. ca. iiii. b. post principiu . diligentibus deum omnia cooperari in bonuz quo hoc fiet z. p. p. ce. ca. iiii. f. per totum

Diligibilia que deus mandauit quod sunt primo precepto capi. pri. D. in fine.

Dispensatores uotorum z aliorum dispensabiliuz qui z quot sunt. ii. precepto. ca. v. x. in medio.

Diuiciuz appetitº ex quot causis proueniat. vii. precepto. ca. p. l. per totum

Diuiciuz appetitus quare sciari non potest. vii. precepto. ca. pri. f. per totum.

Diuinationis quot sint species z quomodo defferentez fiunt p. p. ca. xi. b. per totum.

Divites cui assimilētur. vii. p.
cepto ca. p. l2. in fine.

Doctores uerbū dei p̄p̄t de
um p̄dicantes an pl̄meren
tur dantib⁹ elemosinam corpālē
vii. p. ca. iii. s. in. p̄nci.

Delere de peccato quotiens hō
tenetur ⁊ quid prodest dolef̄ d̄
peccato. iii. p̄cepto capi. x. f. in
p̄ncipio.

Dominica dies multis prerogā
tiuis est sublimata. iii. p̄cepto.
ca. p. c. in medio.

Domin⁹ secularis quis sit. iiii.
prece. ca. vii. a. in p̄ncipio.

Dominis secularibus a subdi
tū quinq; debent honorari. p̄
ce. ca. vii. d. per totum

Dominis secularibus quot modis i
honorant̄ ibidem. g. per totum

Dominis sp̄alibus ex quinq; causis
tenemur obedire. iiii. prece. ca.
vii. a. in fine. b. c. per totum

Dominis secularibus an subdi
ti in omnibus teneantur obedir̄
Et i quibus non. iiii. p̄cep. ca.
vii. e. f. per totum.

Dominis secularibus an ultra
censum debitum liceat subueni
re ⁊ in quibus casibus. vii. p.
ca. iiii. m. per totum.

Dos anime qd̄ sit. x. precep. ca
pitulo. vii. a. b. ⁊ quorūplex ē
dos. b. in fine. c. d. e. i. p̄nci.

Dotes anime beate quot ⁊ que
erunt. x. precepto capitulo. i. ii. b
in p̄ncipio capi. xii. a. circa p̄n
cipium ⁊ quare sunt tres do

tes ibidem. b. p̄r totū.

Dotes corporis gloriificati quot
⁊ que erunt. x. precepto ca. vii.
d. circa medium ⁊ quare tot. d.
in fine.

Dubietas in q̄bus casibus a
peccato excusat p̄ obediē
tiam. p̄. pre. ca. xxii. e. per totum
Dubia i p̄tem meliorez cca p̄xi
mos sunt interpretanda. p̄. p̄. ca.
xiii. d. post medium. Sed circa
nos in peiorem p̄tem. Ibidē da
tur ratio.

Dubio stante q̄o recta consci
entia debeat formari p̄. pre. ca.
xxii. f. per totum. v. pre. c. xiii. l.
circa principium.

Dubio stante de aliquo agibi
li cautum est abstinere usq; c̄ti
tudo habeat̄ p̄. pre. ca. ii. f. cca
medium ca. v. f. post principiu
in quinta regula ⁊ undecima f̄
gula per totum ix. pre. ca. iiii. f.
in medio.

Dubius in fide an sit infidelis
p̄. pre. ca. ii. m. per totum.

Duellum quid sit ⁊ an sit licitū
duellare p̄. pre. ca. x. f. per to.
g. in principio.

Duelluz quod modis sit p̄. p̄. c.
xix. g. ante medium.

Ebrietas quot modis
capitur ⁊ quot modis
ortigat ⁊ quādo sit p̄c̄z
mōrale uel ueiale ul' nulluz. vi.
pre. ca. vi. d. en̄ mediū p̄ to.

Elcie sententias publice pro
mulgatas an q̄libet etiaz si p̄lex

credere et suare testeatur primo
p̄ce. capitulo. ij. f. per totum.

Ecclesie p̄stitutiōes quō obligēt
Uide in p̄ceptum ecclesie.

Ecclesie quare sint adiuēte. iij.
p̄. ca. xij. c. per totum.

Ecclesie quot de causis sunt visi
tande. iij. p̄. c. xij. b. p̄ totum. et
que in eis licite possint fieri ibi
dem. d. per totum.

Ecclesie defensione petens p̄
fugium in eam an priuari ea de
beat et in quibus casibus. iij. p̄.
ca. xij. b. in medio.

Ecclesiarum et aliorum sanctorum loco
rum immunitas p̄ que seruetur et quō
infringatur. iij. p̄. ca. xij. f. g. h.
per totum.

Lectio p̄ sorte an fieri pos
sit et quā. p̄. p̄. ca. ix. b. circa
principium.

Elemosina quid sit. vij. p̄. ca. ij.
b. in principio.

Elemosina quos effectus habeat.
et quot. vij. p̄. c. ij. B. c. d. p̄ totum
E. in medio.

Elemosina an sit maior pars sa
tisfactionis ibidem. b. circa prin.

Elemosina an in se contineat ie
iuuium et orationem. et quot de cau
sis. b. circa prin. ibidem.

Elemosina an sit medium dispo
situum resurgendi a peccato. c.
per totum.

Elemosina unius dñazij in vita
quare plus ualet elemosina om
nium diuiciarum post mortem
data. vij. p̄. ca. ii. f. post prin.

g. per totum. ca. ix. b. in principio.

Elemosina de quibus danda est.
vij. p̄cepto capitulo tercio.

L. per totum et quid sit superfluum.
Uide in superfluum.

Elemosina quibus sit danda. vij.
p̄. ca. iii. D. per totum. et an p̄p̄

quis. D. per totum. et cui magis
sit benefaciendum. Q. per totum

et an patientibus necessitatem
in sola uite honestate. B. p̄ to.

Elemosina spiritalis quotuplex
sit. vij. p̄. ca. iii. r. in principi. et an
sit melior corporali. r. per medi
um.

Elemosina corporalis an et quā
dō spiritali sit preferenda. vij.
p̄. ca. iii. s. in fine.

Elemosina quomodo et ex qua
radice sit danda. vij. p̄cepto ca
pitulo. iii. t. per totum. iiii. pre.

.ca. iii. b. per totum.

Elemosine largitio quando sit
sub p̄cepto. vij. p̄. ca. iii. a. p̄o

tur unius casus. b. in principi. p̄o
tur secundus casus.

Elemosine efficacitiam in quo con
sistit. vij. p̄cepto capi. ii. de. in
fine. E. in prin.

Elemosinam dare quā sit filiuz
et ii. p̄. ca. ii. f. in principio.

Elemosinam multi dari possunt
et que sint meliores. vij. p̄cep.

ca. iii. l. in principio.

Elemosinam dare an et quando
sit peccatum. vij. p̄. ca. iii. l. per
totum. L. in medio.

Elemosinam qui possunt dare et

qui non ibidem. m. per totū et in quibus casibus n̄or sine cōsensu uiri potest dare elemosinam ibidem. n. per totum.

Elemosinam in magna quantitate dans an plus mereatur q̄m qui modicus dat ex magna caritate. vii. p. ca. .ij. d. per totum.

Emptores rerum furatarum uel alias uiciosarū an propter ignorantiam excusetur. ix. p. capitulo. .iiij. f. per totum. de alijs emptoribus uide in uenditores.

Ep̄scopa uirtus circa p̄cepta legislatorū quomodo sit seruanda vi. p. ca. vii. d. circa medium.

Rubescētia sequēdi christū prohibetur p̄. prece. ca. xxxi. a. in principio.

Rubescibilia p̄ca p̄ ceteris que sit p̄. p. ca. xxi. b. post me.

Stigmatio circa deum quotu plex fieri p̄t p̄. p. ca. .iiij. e. in fi.

Eucaristia in missa oblata quotuplicem effectum habeat. vii. p̄cepto capitulo. .ix. e. post medium.

Eucaristia oblata in missa quam tollat de pena. vii. p̄cep. c. .ix. e. post medium.

Eucaristia quibus dari debeat. .iiij. p̄ce. ca. xii. p. totum ca.

Eucaristia an cuz actuali deuotione sit sumenda et deuotio. vii. causetur. .iiij. p. c. xii. i. post me.

Eucaristia deuote suscepta septem notabiles fructus confert. .iiij. p̄cep. ca. xii. l. per totum.

Eucaristia miraculose permutata in alias species puta in massam carnis digiti etcetera. an sit sumenda ab aliquo. .iiij. p̄. ca. xij. .3. post principium.

Eucaristia an post cibum aut potum debeat sumi et in quibus casibus. .iiij. p̄cep. capitulo xij. d. e. per totum.

Eucaristiam quotidie percipere an liceat. .iiij. p̄. ca. xii. l. per totum.

Eucaristiam percipere uolens quod scire teneatur ca. p. h. p. to.

Eucaristiam percipere uolens quantum decim debet habere conditōes. .iiij. p̄. ca. xii. p. totum ca.

Eucaristiam uolens percipere quomodo certus esse debeat quod sit sine mortali peccato et que diligens conscientie examinatio excuset a peccato et que nō. .iiij. p̄. ca. xii. .f. p. to. et signa bone dispositiōis uide in certitudo.

Excellētia petere quando sit peccatum. et quā nō p̄. p. cap. .xii. l. in fine.

Excommunicatio a iure ferri solū pro mortali primo p̄cep. capi. .ix. d. in fine.

Exercitatio modus ad uirtutes acquirendas quis sit. ix. p̄. c. .ii. l. in fi.

Exorcismi cū caracteribus an uideantur habere in demones. .ii. p̄. ca. .iiij. g. post medium.

Exorcismi per prelatos ecclesie sunt examinandi. .ii. p̄cepto. c. .iiij. f. in fi.

Expositio parabole de homine
descendente ab iherusalem in
iberico ualde pulchra .ix. p̄ce.
ca. ii. d. post medium.

Facies anime id est supre
ma portio anime ad quot
potest conuerti primo p̄.
ca. v. a. per totum.

Facies demonis qualis sit. x. p̄
ce. ca. iiii. b. circa medium.

Rama bona quo conseruatur.
v. p̄ce. ca. viii. f. post princi.

Sama propria an sit p̄tegēda ⁊
a qb̄. v. p̄. ca. viii. r. s. p̄ to.

Sama hominis quattuor modis
potest ledi. vii. p̄. ca. vii. l. m. n.
o. per totum.

Sama pximi in fraterna correc
tione an dbeat ledi. v. p̄ce. capi
tulo. xi. l. z. circa medium.

Sama pximi in confessione an
debeat conseruari. iiii. p̄ce. ca.
ix. n. añ. mediu. o. per totum.

Sama ablatio quot nocumēta
inferat. v. p̄. ca. x. e. circa me.

Elicitas naturalis in lu
mine naturali tñ v̄tuti
b̄ moralibus acquiriur
i. p̄. ca. p̄. g. post medium.

Festa eccia in nouo testamen
ad similitudinem ueteris testa
mēti habēt quodamō distinctōez
iii. p̄ce. ca. p̄. b. per totum.

Festa eccie sūt i triplici d̄sa. iiii
p̄ce. ca. p̄. e. per totum.

Festa eccie principalia quo elu
cident misterium articulorum
fidei p̄ p̄ce. ca. ii. c. post princi.

Festiuitas sabbati quinqz d̄ cau
sis in diem d̄nicum est translata.
iii. p̄ce. ca. p̄. c. per totum.

Festiuitas sanctificatur nouem
modis. iiii. p̄. ca. ii. a. b. p̄ to.

Festiuo die quid homo facere
teneatur q̄ sit i statu salutis. iiii.
p̄. ca. viii. p. q. per totum.

Festiuo die an homo semper ⁊
per totā diē teneat fore recollec
tus ad exercitationem i nouem
modis scificationis diei festi. iiii.
p̄. ca. ii. l. per totum.

Festiuo die mortaliter peccans
an magis peccet quam opus cō
porale faciens alias licitum. iiii.
p̄. ca. p̄. g. circa medium.

Retores tocins mundi ⁊ omnes
fetulērie ubi manebunt p̄ diez
iudicii. x. p̄. ca. ii. g. p̄ prin.

Festiuo q̄ sit mendacium ⁊ q̄
nō. p̄. p̄. ca. xv. d. i prin.

Fides sub primo p̄ce. cadit. p̄.
p̄. ca. ii. in principio.

Fides profitenda est corde pri
mo p̄cepto capitulo. ii. g. i pri
ci. Ore. h. per totum. Ope. l. z. in
fine ⁊ quomō ibidem.

Fides qñ ore sit publice profitē
da ⁊ qñ nō ibidē. h. totum.

Fides simpliciū ā qñqz sit meri
torior fide dectoꝝ ⁊ magnoruz
p̄. p̄. ca. ii. g. circa medium.

Fidei act̄ q̄s sit. Uide in actus
fidei articulos an liceat scrutari
p̄. p̄. ca. ii. m. in fine.

Fidei p̄. quot hoīz genera trās
grediūt. p̄. p̄. ca. ii. l. m. n. o. p̄ to.

*fomes q' d' op' fomes p' d' dicitur. N. l. q' d' q' r' o' n'
q' non q' cupiscit q' d' f' d' p' r' l. 7 d' q' o' l' y' q' 2' 4.
q' p' r' origina' e' fomes p' r' q' d' cupiscit ibid' d' q'*

Sidē corde tenens et ore negās
an mortaliter peccet p. pce. ca.
ii. n. in principio.

Aletus quomō i dānatis repia
tur et quomō eo punientur. x p
ce. ca. ii. e. per totum.

Ames peccati originalis
qd sit et an post baptismuz
maneat. ix. p. ca. ii. d. añ. me.

Forma baptismi que sit uide
baptismus.

Hornicatio simplex que sit et ā
sit semper mortalis. vi. pcepto
capitulo. ii. a. per totum.

Fortuna unde dicatur et quid
de ea tenendum sit et an aliqui
homines sint a natura bene uel
male fortunati et respectu cui
sit fortuna primo precep. ca. ix.
qq. per totum et utrū homo uni
uersaliter possit esse bene fortu
natus ibidem. ff. p. to.

Fraterna correctō qd sit
et ad quos pertieat et eā
obmitens sine causa rationabi
li quam periculose faciant quin
to precepto capitulo ix. a. per
totum.

Fraterna correctō sextuplicem
fructuz affert. v. precep. ca. x. c.
d. per totum.

Fraterna cōrectio quomodo sit
fienda et quibus circumstantiis
. v. p. ca. xi. 3. per totum.

Fraterna correctō quibus com
petat. v. p. ca. xii. g. in prin.

Fraterna correctio an pro veia
libus peccatis fieri debeat. v. p

ce. ca. xi. b. per totum.

Fraterna correctio i quibus ca
libus non obligat. v. precep. ca.
. xii. g. per totum.

Fraterne correctionis obmissio
quibus noceat quinto precepto
ca. xi. b. per totuz et quando ei
obmissio sit licita et meritoria ibi
dem. e. per totum : et quando sit
mortalis. f. per totum et quando
uentialis. g. per totum.

Fraterne correctōis ordo et mo
dus quis sit. v. precep. ca. xii. b.
c. d. e. f. per totum.

Fraterne corre. tioni quare do
minus iubet testimonium adhi
beri ibidem. e. in prin.

Frater iniuriatus an tenetur q̄
rere reconciliat ionem iniurian
tis ipō non petente. v. precep. c.
. xii. m. in medio.

Frater offendens et a leso ueni
am petens et si lesus dimitte nō
uult quid faciet. v. pce. ca. viii.
D. per totum.

Frater offendens in secreto an
in publico teneatur satisfacere
et econuersio. v. pre. c. viii. n. in
principio et an teneatur dicere
se mentitum fuisse ibidem. n. in
medio.

Fratris reconciliatio quib⁹ mo
dis fieri dbeat. v. p. ca. viii. B.
per totum. e. post. mediū.

Fratris reconciliatio añ oblatō
nem muneris et quomodo fieri d
beat. v. precepto ca. viii, B. cir
ca medium.

Fratri offensio quot modis fieri possit et quomodo secundum hoc debet fieri reconciliatio. v. precepto ca. viii. c. d. e. f. per totum.

Fratri reconciliatio quam cito fieri debet quito precepto ca. octauo. i. circa medium.

Fratri offendenti et non petenti ueniam nec satisfaciendi a quo dimittente teneatur ibidem. l. 2. p. to.

Fratre sine causa irascente an quod ab eo ueniam petere teneat et quomodo ibidem. d. p. totum.

Fratum reconciliatione habitata an rancoris signa liceat retinere. ibidem. m. per totum.

Fructus quid sit. x. precepto ca. p. ix. a. per totum et quare fructus dicatur. b. p. to. i. l. 2. p. to.

Fructus spiritus quot et qui sunt. x. precepto ca. ix. l. 2. per to.

Fructus oris quot sunt primo precepto. xx. g. circa principium.

Fructuum gradus quot et qui sunt. x. precepto. c. ix. c. d. e. p. to.

Auzari res exiles utpote penaz acum aut simile an sit mortale. vii. ca. iiii. c. per totum.

Furtum quid sit. vii. precepto ca. iiii. a. per totum.

Furtum an sit peccatum mortale septimo precepto capitulo. q. 2. to. b. per totum.

Furtus quod modis committatur et ponuntur. xxi. modi. vii. precepto capitulo quarto. d. per totum usque. R. Et quomodo et in quibus modis recopensandum ibidem.

Furtum uelatum quomodo fieri et dantur due regule ibidem.

Prima regula. R. in principio.

Secunda regula. t. per totum.

Furtum uelatum per primam regulam qui committant ibidem. r. f. per totum.

Furtum uelatum per secundam regulam qui committant ibidem. v. per totum.

Furtum ex circumstantia transit in alias species peccati aut aggravatur ibidem. b. in medio.

Furtum an committat qui aliam rem occulte et iniuste se cum retinet ibidem. a. in fine.

Furtum an committat qui suam rem apud alium iniuste et occulte detentam furtim et occulte assumit septimo precepto capitulo iiii. e. in principio.

Furtum an committat qui res proximi destruit occulte uel manifeste et ex eis nihil retinet ibidem. e. in medio.

Furtus an committat creditor si pignore sibi obligato utatur ibidem. e. in fine.

Gaudium beatorum de christi humanitate quale erit decimo precepto capitulo decimo. e. f. g. per totum.

Gaudium beatorum de societate iocundissima quam magnum erit decimo precepto capitulo decimo. A. b. per totum.

Gaudia beatorum exteriora quot

erūt. x. p. a. in principio.
Gaudia brōz. iteridā quot erūt.
T. p. ce. ca. xi. a. per totum ca
pitulum.

Gaudioruz multitudo z magni
tudo qualiter erit in patria. x. p.
ca. xi. f. g. per totum.

Gloria quid significet in hoc
noie inanis gloria p. pre.
ca. xiiii. d. in principio.

Gloria quotuplex sit ibidem. f.
per totum.

Gloria uana quot modis sit ibi
dem. g. per totum.

Gloria diabolica que sit ibidem.
b. per totum.

Glōriam appetere an liceat pri.
p. ca. xiiii. d. usqz. b. p. totū.

Gracie augmentum an quis
alteri possit mereri. vii. p.
.c. ii. f. circa medium.

Gradus peccati mortal' sūt un
decim. ix. pre. ca. iiii. l. p. to.

Gratus esse deo an plus teneat
penitens q̄z inocens aut econuē
so. ix. pre. c. i. l. p. per totum.

Grati eē dō d̄ qb' tenemur. U
de in dilectio dei rōnabilis ē

Grati esse deo quō tenemur. ix.
p. ce. ca. p. 3. in medio

Grati esse quib' tenemur ibidē.
l. in principio.

Grati esse de bñfitio p recōpen
sationem an teneamur apparēē

Gindignis z qui sunt. ix. prece.
ca. p. l. m. per totum

Grati esse an debeamus hīs q̄
ad peccandum nos iuuant ibi

dem. m. post medium.

Gratitudinis tres sunt gradus.
ix. p. ca. p. 3. in fine.

Gula quotuplex sit z quomo
do diffiniatur. vi. p. ca. qn
to. d. per totum.

Gula quando sit pccm. mortale
vi. p. ca. v. f. per totum.

Gula corpori z aīe infert multa
mala ibidem. e. in medio.

Gula. viii. remediis curat. vi. p.
cepto ca. vi. f. per totum.

Gule species que sint z quot sit
eius filie ibidem. e. p. totū.

Gustus i p̄ria quib' pficietur z
quō inmensio gaudio ratōne sui
obiecti premiabitur. x. p. ce. ca.
vi. g. per totum.

Habentes alimenta z q̄
bus tegamur his contē
ti quō intelligatur illud
vii. p. ca. iiii. g. in fine.

Heretici z eorum fautores
quomodo sit excomunica
ti p. pre. ca. secundo. o. p. totū.

Herbis lapidibus z nerbis ā
z quo sit licitum uti pri. p. ca. ix
e. ante finem.

Herbe an cum orationibus pos
sint colligi ibidez. E.

Homicidium incurritur quī
decim modis quinto prece
pto ca. p. c. d. e. f. g. p. totū

Homicidii cause que sint ibidz.
a. i. in principio. ca. secundo a. per
totū. b. in principio.

Homicidio n̄ sequēte te adhuc
multis mōis transgredif p. non

occides. v. p. ca. p. b. i. p. to.
Homines siluestres an sint z i
quotuplici differētia sint p. pre.
ca. xi. l. z. per totum.

Domines pmittente deo an a d
monib⁹ possint ledi pmo precep
to capitulo. xi. T. per totum.

Domines opatōe demonum an
in bestias possint transformari
p. pre. ca. xi. m. in princi.

Domines an possint i lupos trās
formari ibidē. n. cir. me.

Domines a tribus celestib⁹ cau
sis diriguntur fm tria q̄ i eis sūt
pri. precep. ca. xi. qq. circa me.
Uide de hoc in influxus.

Domines sub triplici lege posi
ti sunt quibus regi dñt. ix. prec.
ca. p. circa medium.

Honestas persone fm que sumi
dbeat z qui sint honorādi. vii.
pre. ca. iij. e. per totum.

Honor dei quō sit querēdus p.
pre. ca. iiii. m. per totū capitulo
vi. a. b. per totum.

Honor beatorum qualis z quā
magnus erit in patria. x. prece.
ca. decimo. d. per totum.

Hora prandii ieiunialis diei q̄
sit. vi. p. ca. vii. e. circa me.

Hora secūda post meridiē fm
aliquos doctores xps mortu⁹ ē
in cruce ibidē. e. aii. medium.

Humiliare se z ueraciter uiola
re se reputare quot modis orin
gat. ix. p. ca. ii. l. per totum.

Humilis cōditō i aduersis que
sit. v. pre. ca. ii. e. circa medium

Humilitas quare ita difficulter
acquiratur cum tamen natura
ad hanc inclinat. ix. prece. capi
tulo. ii. l. z. in princi.

Humilitatis uer⁹ que sint cause
z radices. nono precepto ca. secū
do. c. post medinm.

Iactantia unde oria⁹ ui
de in hypocrisis z cui op
ponatur. viii. precepto
ca. secundo. c. ante mediū.

Iactantia quot modis commit
tatur. vii. precepto ca. secundo c.
circa principium.

Iactantia quando sit peccatuz
mortale z quando non ibidē. c.
circa medium per totum.

Ieiuniuz quid sit sexto pre. ca.
spetimo. a. in princi.

Ieiunium quotuplex sit ibidē.
a. circa medium.

Ieiunium cadit sub precepto le
gis: nature legis diuine z legis
ecclesiastice z quomō diuersi
mode. vi. prece. ca. vii. L. d. per
totum. Et sub consuetudine loci
cadit ibidem. f. m. prin.

Ieiunium impignat caro mun
dus z diabolis. sexto precep. ca.
vij. c. circa medium

Ieiunium. xij. preclaras habet
utilitates ibidem. b. per totum

Ieiunium quibus circumstan
ciis fieri debeat. sexto precepto
capitulo septimo. E. circa me
dium.

Ieiunium a q̄s soluere possit au
toritate sua z quis possit in eo.

dispensare. vi. p. ca. viii. a per totum. et in quibus causis sit dispensandum ibidem. b. c. d. e. p. totum.

Jeunium sine causa legitima transgrediens an peccet mortaliter vi. p. ca. vii. d. ante medium.

Jeunium tripliciter transgredi potest ibidem. E. in principio.

Jeunium an potu solvatur ibidem E. post medium.

Jeunium an redimi possit per pecuniam. vi. p. ca. viii. b. p. totum.

Jeunium proprie terre an in alienis locis sit seruandum. vi. p. cepto ca. vii. f. ante medium.

Jeunium quot modis sit utiosum vi. p. ca. viii. g. p. to.

Jeuniali die plus quam semel comedens an peccet mortaliter societas quotiens comedat. vi. p. ca. vii. e. circa. principi. ii. p. capitulo. v. g. ante finem.

Jeuniali tempore quibus cibis sit utendum ibidem. e. circa medium et an de castore licitum sit edere ibidem. e. post medium.

Jeuniali tempore an electuaria et defectores possint sumi et quomodo. e. post medium.

Ignis inferni quam magnus sit et quomodo differt ab igne nostro. x. p. ca. ii. d. i. principi.

Ignis purgatorius quotuplex sit et quomodo diuersimode purgat. vii. p. ca. viii. F. ad finem.

Ignis quo mundus renouabitur ante diem iudicii quousque pringet. x. p. ca. v. f. circa medium.

Ignorantia articuloz fidei an quibusdam sit excusabilis et quibusdam de causis p. p. ca. ii. d. p. principi. cum declaratio usque ad. f. et f. in fine. l. post medium.

Ignorantia quid sit. ix. precept. ca. primo. b. in fine

Ignorantia quotuplex sit et que excusat et que non. ix. p. capitulo. ii. a. b. c. d. e. per totum.

Ignorantia an sit peccatum et quomodo. ix. p. ca. p. b. per totum.

Ignorantia que magis super omnes est fugienda. ix. p. cepto. ca. secundo. a. ad finem.

Ignorantia quomodo potest euadi et per que remediari. x. p. ca. iij. l. per totum. iij. p. ca. viii. g. b. p. to.

Ignorantia legis nature an aliquem excusat. ix. pre. ca. p. l. circa medium

Ignorantia an excuset a statutis ordinacionum. ix. precept. ca. iij. g. in principio.

Ignorantia durante an homo semper peccat interius quod ignorat ibidem. F. per totum.

Ignorantia ignorata quomodo per penitentiam possit deleri. ix. p. cepto. ca. iiii. l. per totum.

Ignorantie que sint cause. ix. pre. ca. iiii. b. p. totum. m. in principi.

Illuduntur ope demonum que se angaria opinantur et dicunt raptos et restituri sensibus mira dicuntur primo precept. capitulo. xi. O. p. totum.

Illusio hominum per demones quot
iiii

mōis fiat p̄. p̄. ca. xi. e. p̄ totum.
Impfectōnis oīm rerū causa z
mater q̄ sit. ix. p̄. ca. ii. b. circa
principium.
Inanisglōia quid pretēdat
p̄. p̄. ca. xiiii. d. p̄ to.
Inanisglōia cui assimiletur ibi
dē. b. post medium.
Inanisgloria ī oī loco. hominē
iuadit ibidē. b. ad finem.
Inanisgloria multis de causis
est ualde periculosa ibidē. b. p̄
princi. z oibus opib⁹ se inflectit
ibidem. b. post me.
Inanisgloria qñ sit p̄m morta
le uel n̄ p̄. p̄cepto. ca. xiiii. f. l. z.
per totum.
Inanisglorie peccatū quō sit o
dei caritatem ibidem. l. m. n. p̄
totum.
Inanisglorie quot sint remedia
ibidem. c. per totum.
Incātatores qui dicātur z quō
sunt prohibiti. p̄. p̄. ca. xi. gg. cir
ca principium.
Incestus quid sit z quam dete
stabile uicium sit texto precep.
ca. ii. e. per totum.
Inclinatōnes ā nec essitēt ho
minē ad eligendum p̄. p̄. ca. xi.
gg. post me. 33. circa medium.
Indeuetio unde cētur. p̄. pre.
ca. xx. l. per totum.
Infirmetas ā excuset a ieiunio
vi. pre. ca. viii. b. in fine.
Infirmetas homis quotuplex
sit. iii. p̄. ca. vi. a. cir. medium.
Influxus celi angelus z deus
quō diuersimod̄ istuunt ī hoiez

p̄. p̄. ca. x. d. circa finem.
Ingratitudo sub primis duab⁹
sp̄eb⁹ supbie cōtinet. p̄. pre. ca.
xii. l. in principio.
Ingratitudo qñ sit p̄m morta
le aut ueniale. ix. p̄cepto. ca. p̄.
D. per totum.
Ingratitudinis quot sint grad⁹
ix. pre. ca. p̄. n. p̄ totū.
Inimicus quis sit. v. p̄. ca. vii
d. in princi.
Inimici quot mōis pugnātur o
nos. v. p̄. ca. vii. a. in me.
Inimici ī necessitatis t̄pre ā ac
tualiter sint diligendi quinto p̄.
ca. vii. g. in fine.
Inimici etiā ore tripliciter sunt
diligendi. v. p̄. ca. viii. a. in prin
cipio. D. per totum.
Inimicōz dilectio an sit nobis
possibilis. quinto p̄. capi. vii. b.
c. per totum.
Inimicos an corde teneamur
diligere z quō ibidē. e. f. per to
tū. Et quō tenemur eis bñfaceī
iiii. p̄. ca. iii. f. post princi.
Inimicos diligendo an requira
tur specialis actuatō mentis z
an semp̄ debeant diligi. v. p̄. ca.
vii. g. per totum.
Inimicis an tenemur ex p̄cep.
bñficia ipendere. v. p̄cepto. ca.
ix. l. per totum.
Inimicis bñfaceī an sit magis
meritorium q̄ amicis ibidez. c.
per totum.
Innouatō mūdi quā fiat. x. p̄.
ca. v. g. in fine.
Innouatio mandi quomō fiat.

Uide in mundi purgatio.
Innouatio elemetoru solis. lu
ne. stellaru. z aliaz rez quo fiet
x. p. ca. v. b. per totum.

Impassibilitas quo erit in ani
ma beata z quo differt ab ea q
fuit in adam in statu innocētie
z que est in pueris decedentib^o
in originali. x. p. ca. vii. E. in p^{ri}
cipio.

Intellec^o b^{ri} i p^{ri}a quo perf
cietur. x. p. ca. xii. d. p. totum.

Intētio i bona fama d^o proprio
bono facta ql^o esse deat p. p. ca.
xiii. g. an finē z. n. p. totum.

Intētiois dispositō i actib^o v^ouo
lis cū tēdētia i deū ql^o esse dbeat
p. p. ca. iiii. p. cur. me.

Inuēte res an sint fruade l^o cui
restituende. vii. p. ca. iii. x. y. z.
per totum.

Inuentores nouitatum multa
rū que fuerunt z quomō a deo
plagati fuerunt. p^{ri}mo p. ca. xvi.
E. per totum.

Inuidētia fraterne grē quo
sit quartus gradus inuidie. v. p.
ca. v. g. in medio

Inuidētia fraterne gratie ut
est peccatum in spiritum sanctū
q^o sit ibidem. g.

Inuidia quid sit. v. p. cepto.
ca. v. a. per to.

Inuidia unde nascatur ibidem
b. per to. E. in medio.

Inuidia quibus communiter
inberet. v. p. cepto capi. v. E.
post me. f. g. to.

Inuidia q^o habeat filias. v. p.
ca. vi. a. p. to.

Inuidia quando sit primus mo
tus. v. p. ca. v. f. cir. finem z quā
do ueniale uel mortale p^{ri}nc^o. g.
cir. p^{ri}nci. z medium.

Inuidia. ira odiū. quo differat
v. p. ca. vi. b. per totum.

Inuidia quo z p^{ri} que remediet.
v. p. ca. v. J. p. totum.

Inuidia ē signū filioz diaboli.
v. p. ca. v. b. post medium.

Inuidia ql^ois z quo erit i dāna
tis. x. p. ca. iij. b. p. to.

Inuidie quot sint gradus. v. p.
ca. v. E. g. in p^{ri}nci.

Ira quā magnum z quaz
malum uicium sit. v. p. cept.
ca. ii. b. c. d. per totum.

Ira quare sit capitale uiciū. v.
p. ce. ca. iii. a. z quā z quomodo
sit omnium uiciorum ianua ibi
dem. a. ad finem.

Ira quotupliciter deum offen
dat. v. p. cepto. ca. secundo. b.
circa medium. c. in p^{ri}nci.

Ira quotupliciter animam de
format z uilib^o rebus assimilat
ibidem. c. post p^{ri}nci.

Ira corpus quotupliciter ledat
ibidem. L. post mediuz. usq^o ad
finem.

Ira quas utilitates z quot dia
bolo aufferit ibidem. d. per to.

Ira quot modis sit peccatum
quinto p^{ri}cepto capitulo secū
do. h. per totum.

Ira quā sit peccatuz aut si ibidē

E.f.g. et quoniam mortale aut uenia
le. b. 3. per totum.

Ira quomodo naturaliter nascatur
ibidem. e. post medium.

Ira an sit licita et an ea utendum
sit et quomodo. v. p. ca. iiii. i. per totum
et quando sit meritoria. g. b. per
totum.

Ire passio quare data sit homini
v. p. ca. iiii. b. circa medium.

Ire quot sint species. v. p. capitulo
iii. d. e. per totum et quoniam ille
sunt mortales uel non. f. p. to.

Ire que et quot sint filie. v. pre.
ca. ii. b. p. to. ca. iiii. b. c. p. to.

Ire quot sint gradus. v. p. ca. c.
ai. e. f. g. p. totum.

Iram remissibile et habentes quam
mali sint. v. p. ca. ix. e. in prin.

Iram propriam quot sint remedia
tia. v. p. ca. iiii. d. e. per totum.

Iram alienam quot remediunt
ibidem. g. per totum.

Iudex amore odio aut ti
more false iudicans aut p
pter ignorantiam ad iudicandum
insufficiens et sine peccatorum con
silio iudicans quomodo peccet. vii
p. ca. iiii. g. in principio.

Iudices an sine probata in iudi
cio iudicare debeant. viii. p. c.
iii. b. per totum.

Iudicium quotuplex sit p. pre.
ca. xiii. d. post prin.

Iudicium temerarium de mali
cia primorum quale peccatum sit
ibidem. d. post prin.

Iuramentum quid sit. ij. p. cep
to ca. p. E. in prin.

Iuramentum quare sit introdu
ctum secundo precepto capitu
lo p. d. circa medium.

Iuramentum in genere quotuplex
sit et modi quibus sit. ij. p. cep.
ca. p. f. per totum.

Iuramentum licitum quid sit. ij.
p. ca. p. E. circa prin. E. ponun
tur ibidem plures illiciti modi
iurandi. E. per totum.

Iuramentum ut sit licitum tria
requirit. ii. p. c. p. b. per totum.
et ut sit discretum quinque requi
rit ibidem. b. circa prin.

Iuramentum licitum suis com
mittibus regulatum est cultus
larie. ii. p. ca. p. b. in fine.

Iuramentum per deum absolute
et iuramentum per deum cum solennitate
in uel extra iudicium an sit idem. ii.
pre. ca. p. f. post medium.

Iuramentum incautum quot modis
sit et qui incaute iuret. ii. pre.
ca. iii. a. b. c. d. e. p. totum.

Iuramentum an propria autori
tate liceat soluere. Uide i auto
ritate propria et an liceat in iurame
tis dispensare et per quos. ii. p.
ca. iii. f. per totum.

Iurans lapsu lingue et aduer
sus se falsum iurare. an sit pius?
ii. pre. ca. ii. d. in prin.

Iurans in ioco falsum affirmam
do an pius sit ibidem. e. in prin.

Iurans falsum quod credit uerum an
pius sit ibidem. f. post medium.

Jurans p̄ deū super aliquo cui⁹
oppōsitum magis cōdit aut d̄ utra
qz pte ē eā dubius an mortalit̄
peccet. viii. p̄. ca. iii. J. p̄ to.

Jurans incaute per metum an
teneatur iuramento. ii. p̄. ca. iii.
d. p̄ totum.

Jurans ex impetu an teneatur
iuramento ii. p̄cep. capi. iii. a.
cir. p̄nci.

Jurans aliqd̄ qd̄ est maioris bōi
impeditū an seruare teneatur.
ii. p̄. ca. iii. c. p̄ totum.

Jurans contra v̄siliū euāgelicuz
an seruare tenetur ibidem. b.
in medio.

Jurantes an possint habere di
lationez l̄ absolutōne a iuramē
to ibidem. g. p̄ to.

Iurare ā sit licitum. ii. p̄. ca. p̄.
d. p̄ totum et quādo sit licitū ibi
dem in medio.

Jurare ⁊ adiurare quō differūt
⁊ quottuplex sit adiurandi mo
dos. primuz. p̄ce. ca. xi. lxx. post
principium.

Jurare p̄ creaturas ā sit licituz
ii. p̄. ca. iiii. J. p̄ totū.

Jurare cū solēnitate sup̄ cruce
euangelio aut corpe xp̄i. q̄re sta
tuit ecc̄ia. ii. p̄. ca. pri. f. ad fi.

Jurare faciens aliqm̄ quē p̄ba
biliter credit periurā an peccet
iuramentum ab eo f̄cipiēs. ii. p̄.
.ca. iii. e. p̄ totum.

Jurā aliquem false. sciēs ⁊ au
diens an teneat b̄ manifestare
ibidem. b. p̄ totum.

Jurare uolens quomodo debet

esse certus super re d̄ qua iurat
secūdo precepto capitulo tertio
a. post p̄nci.

Jurare incaute quot modis cō
tingat ibidem. b. c. p̄ totū.

Jurare uolens ad testificanduz
q̄ scire debeat. Uide in testis
Jurare false deum in testem su
mendo quam periculosum sit o
stenditur per uaria exempla. ii.
p̄. ca. p̄. g. per totum.

Ius positium quousqz se extē
dat. tertio precepto capitulo no
no. O. in medio.

Iusticia dei an debeat peccatū
mortale eternaliter punire. x. p̄.
ca. p̄. e. per totum.

Iustificatō impiū quō ⁊ per que
habeat fieri. iiii. precepto capi.
viii. p̄. per totum.

Labor utrum cadat sub
precepto ⁊ quō. iiii. p̄ce.
ca. xiii. b. p̄ totum.

quod de causis nēcariuz sit l̄ ex
pediat laborare ibidem. c. p̄ to.

Labor sp̄ualis an ⁊ quare pena
lior sit corporali. tertio p̄. capi.
xiiii. d. per totum.

Laboratores infideles quomo
do peccēt septimo precepto ca.
iiii. f. in principio.

Laboris manualis excusatōem
an aliqui homines possit habe
re ⁊ uti elemosinis tertio prece.
ca. xiiii. f. per totum.

Latria quid sit primo precepto
ca. vi. c. post principium.

Latria an soli deo sit exhiben
da ibidez. a. in principio.

Latria adoratione in quibus si-
gnis dñs coletur p̄. p̄. ca. viii. d.
circa medium.

Leges humane utz impo-
nent hoi necessitate i foro
cōsciētie. ix. p̄. ca. p̄. d. e. p̄. totū.
Leges humane quot mōis pos-
sūt esse iniuste z quō eis sit obe-
diendum ibidem. E. per totuz.
Leges iniquas statuentes quō
peccent z cui pene subiiciunt d̄
facto ibidem. f. per totuz.

Letanie minores quare sint isti-
tute p̄. p̄. ca. xi. n. añ finē.

Leuantes de sōre quot esse dñt
z an cognatio trāsit ad homines
z an ad leuantes inter se. iii. p̄.
ca. iiii. b. circa finem
Leuantes de fonte qui esse pos-
sunt. iii. p̄. cep. ca. iii. g. per to. ca.
iiii. b. in fine.

Lex quotuplex sit pri. pre. c. p̄.
.b. per totum. Et quomodo ab
vna prima lege omnes alie de-
scendunt ibidem. g. in fi.

Lex nature quid sit z ad que in-
clinat nono precepto capitulo p̄
mo. c. circa principium.

Lex nature que sit z quomodo
naturaliter ad virtutes inclinat
z uicia respuit. p̄. p̄. ca. p̄. mo. g.
circa medium.

Libez arbitriū quid sit pri-
mo p̄. ca. xi. t. in medio.

Libez arbitriū an necessiteē p̄ i
fluxū astroz. p̄. p̄. capi. x. d. ante
medium.

Liberū arbitrium an subiacet i
clinationi astrorum pri. pre. ca.

xi. t. post medium.

Loca sacra p̄ que z quomo-
do violāt. iiii. p̄. ca. xiii. g. p̄
totum.

Locoꝝ distinctio an sit in infer-
no z qui ad illa perueniūt. x. p̄.
ca. ii. l. per totum.

Locū ppinquire seu mansiōez
in celo quis habebit deo. x. p̄. c.
.v. d. in principio.

Locū ppinquire hūanitati xp̄i
in celo qui habebūt. x. p̄. ca. v.
.d. in medio.

Ludo q̄ se possūt ad vliquid
obligare septimo p̄. ca. vi.
p. ante medium.

Ludo quō omnia mandata p̄nt
transgredi. vii. p̄. cepto. ca. vi. v.
post. medium.

Ludo. xiiii. p̄. ca. p̄nt cōtingi vii.
p̄. ca. vi. v. in princi.

Ludo acquisita an possint tene-
ri vii. p̄. ca. vi. s. p. to. q. in me.

Ludo perdita an possint repeti
vii. p̄. ca. vi. t. p̄. totū

Ludo lucrata ad quos usus diste-
suerti z p̄ que ibidē. r. p. to.

Ludus quale p̄cēm sit. vii. p̄. c.
vi. q. post principium.

Ludus tribus de causis est mul-
tum detestabilis. vii. p̄. ca. vi.
v. per totum.

Ludus quomodo sit contra cari-
tatem. quinto precepto capitu-
lo. xiiii. d. in fine.

Ludus p̄ recreatōe an z quomō
sit licit⁹. vii. p̄. c. vi. p. añ mediū

Lusores an obligare se possint
ad sortē ueniēdaz spe lucri. vii.

precepto capitulo .vi. p. post me-
dium. q. in principio.

Lusoz stulticia p. quinqz osten-
ditur ibidē. v. post medium.

Umē glorie quid sit. x. pcep.
ca. xii. c. principio.

Lupi quidā hominib⁹ crudell-
ter sunt infesti. vii. de causis p.
p. ca. xi. n. per totum.

Luxuria ē abhoiabil⁹ ppter ei⁹
effect⁹. vi. p. ca. p. e. in me.

Luxuria quō totā hois rōnē i of-
b⁹ actib⁹ suis dōrdinat. vi. p. ca.
p. f. circa principū.

Luxuria in uoluntate hois du-
plicē deordinatōem inducit ibi-
dem. §. ad finem.

Luxuria quot habet filias .vi.
p. ca. p. f. in principio.

Luxuria an sit uincibilis z pro-
batuz q⁹ sic auctoritate. ratiōe.
z similitudine. sexto precepto.
ca. pmo. l. m. per totuz.

Luxuria septez modis remedia-
tur sexto precepto capitulo pzi-
mo. g. h. §. l. z. per totuz.

Luxurie uicium ppter quinqz
abominabile. vi. pcep. capi. p.
mo. L. per totum.

Luxurie uicium quintupliciter
est nociuum ibidem. d. per totū

E. in principio z quomodo noce-
at. f. circa principium.

Luxurie species z gradus q⁹ sit
sexto pcep. ca. ii. a. b. c. d. e. f. g.
per totum.

Luxurie species an singule sint
peccata mortalia ibidem, A. in
fine.

Luxuriam fomentātes z nutri-
entes que sint z an talia sint pec-
cata mortalia quō z quō non.
vi. p. ca. ii. b. per totum. ix. pre-
ce. ca. liii. m. n. per totū. Et gra-
uitas illorum fm que attēdatur
vi. p. ca. ii. b. in fine.

Luxoriosus quō dōribatur. vi.
p. ca. p. c. in fine.

Mala alteri uelle ā z quō
sit licitum. v. p. ca. vii. d.
post medium.

Maledictōes uitā per exempla
sacre scriptur docemur. v. p. ca.
iiij. c. per totum.

Maledicens alteri primo se ma-
ledicit. vi. precepto capitulo. iiij.
c. in fine.

Maledicere quid sit z an sit pec-
catuz mortale. v. pcepto ca. liii.
a. per totum.

Maledicere sub ratōe boni an
sit licitum z quot modis contin-
gat ibidem. b. in princi.

Maledicere creaturis irratio-
nalibus an sit peccatum z qua-
le ibidem. b. circa medium.

Maleficia sacris temporibus
quare fiunt primo precepto capi-
tulo. xi. aa. per totum.

Maleficia p remediatiōez an
sint tollenda z quō p. prece. ca.
undecimo. x. per totum.

Malefice an possint lac uacuis
auferre z quale remedium sit
adhibēdum primo precepto ca.
xi. oo. per totum.

Malefici utruz suis maleficiis
possint hoies ueraciter ledere z

quibus modis et quibus rebus p.
pre. ca. xi. v. p. totum.

Malefici alii q̄r pre ceteris di
catur icarates p. precepto. ca. xi
v. in principio.

Maleficiis suis an demones le
dere possint homines i caritate
existentes ut eos ad uicia perdu
ceret. p. pre. ca. xi. y. p. totu

Martyr sine more quot moīs fie
ri possit p. pre. ca. ii. 3. in fi.

Martyrio se offerentes quales
esse debeant primo precepto ca.
ii. l. in principio.

Martyriū se offerē absqz specia
li diuino motu icautuz ē hoī i p
fecto ibidem. l. post medium.

Martyrio quō cadit sub precep
to p. pre. ca. ii. 3. in principio

Martyrium quot exigat ut sit
meritoriuz aureole. x. pre. capi.
viii. d. in principio. e. p. totū.

Matres quare plus diligunt fili
os q̄ patres. iiii. p. ca. quinto. l.
post medium.

Matrimonialis b̄ndictō. ad q̄ sit
util. iii. p. ca. vii. e. p. totū.

Matrimonial act^o i qb^o casib^o
sit ueniale p̄cm. vi. p. capitu.
iiii. d. per totum.

Matrimonialis actus in quib^o
casibus cōmuniter sit mortalis
ibidem. e. circa p̄ncipiū.

Matrimonialis act^o in qb^o casib^o
ut dubius an uenialis ul^o mō
talis sit ibidē. e. in princi.

Matrimonialis act^o in quibus ca
sibus sit meritorius et in quibus.
licit^o tantuz. vi. p̄cepto capi. iiii.

a. in principio.

Matrimonialis debiti redditio
quō cadit sub p̄cep. ibidez. a. in
me. et quō nō. b. c. p. totū

Matrimonialis act^o peticio an
die dominico sit fienda. iiii. p. ca.
pitulo. ii. l. in fine.

Matrimoniu in quo consistit.
iii. p. ca. vii. in princi.

Matrimoniu quō contrahētes
conformat passioni xp̄i et quō b̄
fiet. iiii. p̄cep. ca. septio. A. circa
medium.

Matrimoniu contrahētes quas
conditionis obseruare debent ut c̄
sequant^{ur} utilitates matrimonii.
in p̄cep. ca. vii. l. d. per totum.

Matrimoniu causa libidinis
solum contractum an sit ueuz
ibidem. d. in principio.

Matrimoniu an quis contra
here tenetur ut dote patrem nu
triat. iiii. pre. ca. v. r. p. totū.

Matrimoniu cānale et spiritua
le quō adiuicē cōgenē. x. p. ca.
vii. a. b. c. p. totum.

Matrimoniu contrahentes
et consumantes. an post continē
tie uorum debitu petere possit
et quomodo. vi. precepto ca. iiii.
.e. ad finem.

Matrimonii bona quot et que
sint. iiii. precepto ca. septimo. b.
post principium.

Matrimonii effectus et utilita
tes quot et qui sint. iiii. precepto. c.
.vii. a. b. per totum.

Medici circa infirmos quomo
do agei d̄nt. ix. p. c. ii. i. an me.

Mediū uirtutis quō sit in mediū
 vii. p. ca. iii. ¶ in principio.
 Mendaciū in generē quod sit. viii.
 p. ca. p. c. in medio. et quot in se
 includat ibidē. b. in princi.
 Mendacium quinqz de causis
 est detestandum. septimo pcep.
 ca. p. l. per totum.
 Mendaciuz an pō fieri sine pec
 cato. viii. p. ca. p. d. p totum.
 Mendaciū per que fieri potest
 ibidem. c. in princi.
 Mendacium per os quot mōis
 incurritur. viii. pcepto capitulo
 ii. a. in princi.
 Mendacium an ppō idelibera
 tōez possit excusari ut nō sit mō
 tale. viii. p. ca. iii. f. p to.
 Mendacia iocosa et officiosa ā
 uiris pfectis sint mortalia. viii.
 p. ca. p. ¶ per totum.
 Mēdacia iocosa in predicatōi
 bus dicere an sit semp mortale
 ibidem. ¶ post medium.
 Mendaciorum quot sint gene
 ra. viii. p. ca. primo. e. per totuz
 et quomō omnia reducuntur ad
 tria. E in fine.
 Mendaciorū generibus quomō
 differenter peccatur et quando
 mortaliter. viii. pcepto ca. p.
 f. g. h. per totum.
Mentiri et mēdaciū dicere quo
 modo differant ibidem. b. post
 principium.
 Mentiri in confessōe an sit sē
 per mortale ibidem. ¶ in fine.
Mercari quō et quot de causis
 sit pculosum, vii. p. ca. capitulo

quinto. o. per totum.
Mercatores saluari uolētes quō
 mō se hñe debeāt ibidē. p. p to.
 Mercatores uectores et artifi
 ces eis ī nccitate laborantes an
 excusātur a uiolatōe sabbati et
 quō nō. iii. p. ca. ii. f. g. p to.
 Mercatorū pprietates quō pō in
 uenit. viii. p. ca. v. b. in prin.
Mercenarios damnificantes eo
 quod non statim soluunt an peccēt
 et quomō et an teneantur recom
 pensare damnum. vii. pcepto
 ca. iii. ¶ per totam.
Meritoriuū. an sit magis deo as
 sentire et adherere quam cogno
 scere seu apprehendere. p. p. c.
 .ii. g. circa medium.
 Meritum ex ope ā augeatur. p
 actualē tendētā ī deuz p. p. ca.
 iii. p. circa medium. x. p. ca. v.
 d. in princi.
 Meritum in nostris bonis acti
 bus ex quattuō augetur. v. p. c.
 ix. c. in fine. d. p totū.
 Meritum ī nris bonis actib⁹ scōz
 quod extendatur et quō hñ fiet pri.
 p. ca. iii. d. an me. usqz. in fi. vii
 p. ca. ii. d. in fine. e. ī pnci.
 Meritū quē iactum exigat. vii.
 p. ca. ii. g. in principio.
 Meritum ex datōe spiritualis
 elemosine an maius sit quaz ex
 datione elemosine corporalis
 septimo pcepto capitulo. iii.
 S. in principio.
 Meritū ex alienis bonis an no
 bis accrescat et quot mōis. vii. p.
 ca. viii. c. circa pnci.

Metus quotuplex sit p. p. ca. xxi. g. circa medium.

Metus que effectum habeat ibidem. h. in fine.

Metus cadens in constanter uirum que sit ibidem. h. circa medium.

Metus cadens in constanter uirum quotuplex sit ibidem. h. in pnci.

Miracula sanctorum diaboli atque antixpi quomodo differenter fiat p. p. ca. xi. l. i. fine.

Misericordia dei quanta sit p. p. ca. iiii. f. ante medium.

Misericordie quod sit. vij. p. ca. ii. a. in principio.

Misericordie quid opponatur ibidem in principio.

Missa tota reuerenter et deuote a quolibet fidelis die dominico ex precepto sit audienda. p. p. ca. vi. d. post medium per totum. iiii. ca. p. l. in principio.

Missa neglecto in die celebri an per aliud opus equaliter deus suppleri et quomodo p. p. ca. v. g. ad finem.

Misse sacrificium quot die causis sit deo acceptum. vij. p. ca. ix. e. post principium.

Misse sacrificium quod genera hominum participat. p. p. ca. vii. b. in fi.

Modestia virtus circa que consistat. p. p. ca. xvii. a. i. p. r.

Monetam meliorem eligere et in amentum resolvere ut carius uideatur an licitum sit. vij. p. ca. iiii. q. per totum.

Monetam malam exponentes sicut ad eos puenit an peccent. vij. p. cep. ca. iiii. p. per totum.

Mons ueneris an in ueritate sit

et quid de eo sentiendum sit primo. p. ca. xi. g. per totum.

Mons bernardus an sit et quomodo per boies illudatur ibidem. h. per totum.

Mora sola an de uentili peccato faciat mortale. ix. p. ca. iiii. f. ante finem: et quam magna mora hoc faciat ibidem. g.

Morientes requirere ut reuelent statum suum post mortem an liceat et quomodo liceat. p. p. ca. xix. e. ante medium.

Mortem fugere an liceat in christiana persecutio et quomodo et quomodo. p. p. ca. xix. g. ante finem.

Morosa delectatio an in omni genere peccati sit uitanda et quare. ix. pre. ca. iiii. b. per totum.

Mulier ornata in corea quomodo sit sagena diaboli. sexto precepto capitulo. iiii. b. in fine.

Mulier an elemosinas dare possit. vij. p. ca. iiii. n. per totum.

Mulier expressam uiri prohibentem dans elemosinam quomodo peccet. vij. p. ca. iiii. l. in pnci.

Mulieres a peccatis debeant uestiri p. p. ca. xvi. d. circa medium.

Mulieres quomodo se ornare debeant ad complacendum propriis uiris et ut ne sint aliis causa ruine. p. p. ca. xviii. l. per totum.

Mulieres uires non habentes nec habere uolentes nihilominus ornantes se superflue quomodo peccent mortaliter uel uenialiter p. precepto. ca. xviii. a. circa medium.

Mulieres quare plus repiantur superstitiose quam uiri primo precepto ca. xi. bb. per totum.

Mulieres imp̄gnate quomō p̄
uidere debeant ne homicidiū cō
mittant. v. p̄. ca. pri. f. per totū.
Mulieres pregnantēs ul' nutri
entes an et quō ieiunare tenen
tur. vi. pre. ca. viii. b. in fi.

Mulierū ornatus qualis esse d̄
debeat p̄. p̄. ca. xviii. a. p̄ totuz.
Mulierū religiosarū ornat⁹ qñ
sit mortalis ibidē. b. in prin.

Mulierū amore capti icantati
alias philocapti an necessitenē
ad opera mala et an abstinere
non ualeant ⁊ quomodo pri. p̄.
ca. xi. f. in medio.

Mulieribus an licitum sit se co
lorare pp̄ decorē ⁊ an membra
difformia liceat decorare. p̄. p̄.
ca. xviii. g. per totum.

Mundi purgatio ante finale iu
diciū quare fiat ⁊ quō fiat ⁊ p̄
quid fiat. x. pre. ca. v. e. p̄ totum
. f. in prin. Et que loca non pur
gabuntur. f. ad finem.

Mūdi purgatio quo ordine fiat
. x. pre. ca. v. g. per totum.

Mutuans alteri pecuniam qua
sub certo dāno p̄ se egeret an li
ceat eum exigere indemnitates
suā q̄ retentis pecuniis ppriis e
mitaret. vii. p̄. c. vi. d. circa me.

Mutuatō quotuplex sit ⁊ quid
sit ⁊ unde dicatur. vii. p̄. ca. vi.
. b. circa p̄ncipiuz.

Mutuatio in quibus rebus fie
ri habeat ibidem. f. per totū.

Mutuatio an transferat dñiū
ibidem. f. ad finem.

Mutuū quō debeat dāi. vii. p̄.

ca. vi. b. cir. me. c. p̄ totum. Et q̄
sit causa quod p̄ mutui datione
nihil iuste p̄r. ca. ibidem. c. i me
dio. d. in principio

Mutuū dātes quot mōis pos
sint peccare ibidez. o. in medio.
Mutui daco qñ cadit sub p̄cep
to ⁊ qñ sub consilio. vii. pre. ca.
vi. E. per totum.

Mutuo dato in quibusdā casib⁹
licitū est ultra ualorē rei mutua
te recipere non pro mutuacione s̄
alia de causa. vii. p̄. ca. sexto. b.
per totum.

Mutuo dato an exigi possint q̄
pecunia nequeunt mensurari ut
fauor honō beniuolētia ⁊ huius
mōi ibidē. d. post principium.

Negligentia quō sit uicio
sa ⁊ qñ mortale peccatū
⁊ qñ ueniale. ix. p̄. ca. iiii
. m. per totum.

Negligentia ⁊ tepiditas etiam
ueial q̄ mala sit ibidē. n. p̄ to.

Negotiatio nunc temporis quō
sit licita septimo p̄cepto capitu
lo. v. b. ad finem.

Nomē dei licite assūi potest
multis modis. ii. p̄cepto
ca. p̄. c. in principio.

Nomen di quaz ualde honorifi
ce sit tractandum ibidem. L. ad
finem.

Nominis di uana assūptio quot
modis fiat ibidem. c. post prin
cipium.

Non assume s nomen dei tui in
uanū d̄ quo noie hoc intelligat
ii. p̄. ca. p̄. b. per totum. i

Noue adinuētōes quō sint iudi
cande an sint supsticiose uel nō
p. pre. ca. xi. dd. p. totum.

Novitatū iuentio quotuplex sit
z q̄ sit licita z q̄ nō p. p. ca. xvi.
b. p. to. ibidē. d. p. to.

Novitatū iuentio q̄ sit mortalis
Novitatū iuentō q̄ generibus
hoim se magis implicat ibidem
c. per totum.

Novitatum iuentō quot z qui
bus de causis sit. ualde piculosa
ibidem. E. per totum.

Obedientia in dubiis an
z quō exculat a peccato
p. p. capi. xxii. e. p. totū.

Obediētia quotuplex sit p. pre.
ca. xxii. c. p. to. z in obediētia q̄
le pctz sit ibidē. Z. p. totum.

Obediētū i q̄bus sit deo z in q̄
bus hominibus. p. pre. ca. xxii. b.
post. principium.

Obediēt subditō prelatō a i oib⁹
teneat p. pre. ca. xxii. a. in prin.

Obediēt clericis i q̄b⁹ laici teneā
tur z i ibidē. b. in fine.

Obediēt dñis secularib⁹ i q̄b⁹ te
neat subditi z i q̄b⁹ nō. ini. pre.
ca. vii. e. f. p. totum.

Obduratō quid sit. vii. p. ca. ii.
a in principio.

Oblatio q̄ sit i p̄cepto. p. p. ca.
vii. c. in principio.

Oblatō q̄lis esse obeat p. p. ca.
vii. e. i. princi. dē. e. i. fine

Oblatō quot modis uicietur ibi
Oblatio spūalis q̄ sit z quō sit of
ferenda. v. p. ca. viii. b. cir. prin

cipium per totum.

Oblatōis q̄ntitas quāta esse obeat
at p. p. ca. vii. c. in fine.

Oblatōes n̄ reddētes a q̄b⁹ z quō
obeat puniri ibidē. c. an fi.

Oblatōnes sine pximi caritate
an sint deo accepte. v. precepto
ca. viii. b. circa medium.

Oblatōes p sacerdotēz quō dñt
dispēsari p. p. ca. vii. d. in fi.

Oblatōib⁹ q̄ dñt uti ibidē. d. in
principio.

Obligatiū vba quō sint itelligē
da uide in uerba ambigua.

Observatio diez mensū z tpm
an sit licita p. p. ca. xi. c. p. to.

Occasōe uel sollicitatōne ali
quē ad peccādū inducēs ad qd
teneat. vii. p. ca. vii. q. p. to.

Ociari quā malū sit. vi. p. ca. p.
Z. per totum.

Ocium quot mala faciat. iii. p.
ca. xiiii. e. p. to. z q̄ sint istitentes

ocio uiciolo ibidē. g. p. totū.

Occidere cui liceat. v. p. c. p. c.
in medio.

Occidere seipsū quot mōis oti
gat z q̄ magnū sit pctz. v. p. ca.
p. g. per totum.

Occidere pctōre an sit ḡui⁹ quā
occidere iustū ibidē. n. in fine.

Occidēs aliq̄z q̄z possēt euadere
fugiēdo an sit hoicida ibidē. c. i
fine. ca. p. b. in prin.

Occisio quotuplex sit. v. prece.
Occisio iusta quōt req̄rit obf. a

da ibidem. b. in princi.

Occisio iniusta quot modis fiat
ibidem. b. post medium.

Occisionis mandato quid.

phibeat ibidē. h. in princi.
Occisione mādatū non occides
quideci modis transgreditur .v.
p. ca. p. c. d. e. f. g. per totum.
Occisōes ⁊ alias lesōes iniustas
uulta fugere nos docent ibidez
l. n. n. per totum.
Occisor an sit q̄ in extrema ne
cessitate proximo non subuenit
ibidem. e. in medio.
Oculi beatorū quomodo p̄mia
buntur. Uide in uisio.
Odi deus utz ab aliquo possit
v. pre. ca. vi. c. p totum.
Odire deū qđ sit ⁊ quō sit gra
uissimū pcc̄z p. p. ca. iiii. l. per to
tū. v. p. ca. vi. d. p totū.
Odire qđ possimus ⁊ debeam?
v. p. ca. vi. E. per totum.
Odium in damnatis quō erit. x.
p. ca. ii. b. per totum.
Offensio primi quō fiet ⁊ quō
recōpēsetur quere in fr̄is offēlio
Olfactus in p̄ria quō pficiet ⁊
quibus in gaudio p̄miabit. x. p.
ca. vi. f. per totum.
Omen quid sit ⁊ an ipso possit
futura cognosci. p. p. cep. ca. xi.
yy. per totum.
Opera misericordie quot sint
vij. p. ca. ij. a. cir. medium.
Opa suilia quibus soluit sabba
tum q̄ sint. iij. p. ca. p. a. l. per to.
Opa exteriora quomodo ab inte
riorib⁹ originari ⁊ regulari de
bent. v. o. ca. viii. b. añ me.
Opa misericordie tpre necessita
tis tam inimicis quam amicis

sub obligatōne sūt impendenda
v. pre. ca. iii. b. per totum.
Opera bona uiuoz p q̄ ⁊ quō d̄
scendat ad defunctos in purga
torium. vii. pre. ca. ix. g. cir. p̄n.
Operis seruilis necessitas quot
modis fiet ⁊ quō a pcc̄o exculet
ui. pre. ca. ii. c. d. e. f. p to.
Opus uirtuoluz quot mereatur
⁊ ecōuēso de malo. v. pre. capi.
iiii. b. circa medium.
Opus satisfactorium quot debe
at habere cōditiones. iii. pre. ca
pitulo. x. c. d. per totum.
Op⁹ māuale ut sit licitum quot
reqrat cōditiones uide ī artificis
Opus bonum duo in se cōtinz scz
meritū ⁊ satisfactioez. vii. pre.
ca. ix. E. post medium.
Oratio qđ sit. iii. pre. ca. xiii. L.
post principuz ⁊ unde efficacā
habeat ibidem. e. circa finē.
Oratio qñ ⁊ quibus est in p̄cepto
p. p. ca. iii. c. d. p totum.
Oratio in eccl̄ia an sit utilior ⁊
fructuosior qm̄ extra ⁊ quot de
causis iii. p. ca. xiii. e. p totum.
Oratio dñica quō contineat sep
tem a quolibet fideli speranda
⁊ petenda p. i. precep. capitulo.
iii. b. post principium p totū.
Orō sup infirmuz p sacerdotem
uel alium probate uite an licite
possit fūdi. p. i. precepto capit .
xi. bb. in fine.
Oratio quibus aiabus profit. vii.
p. ca. viii. a. circa medium.
Orationis sp̄tialia loca quare
ii

sint iuenta .iii. p. ca. xiii. c. p. to.
Oras deū nec aiām suā pparās
dimitte do p̄rio l' ad deuotōem
se nō disponēs an meāt exaudi
ri a deo p. p. ca. xix. b. cir. me.

Oratōem dñicā z simbolū apo
stoloruz discere negligētes quō
peccēt s̄ primū p̄ceptū p. p. ca.
iii. g. in fine.

Orare. q̄libet fidelis an pro per
sequētibus teneat z quō. v. p.
ca. viii. t. per totum.

Orare q̄libet fidelis pro prela
tis ecclie an teneatur. iiii. p̄ce .
ca. sexto. c. in principio.

Orare p̄ defunctis an sit meli⁹
quam pro uiuis. vii. p̄cepto ca.
viii. e. per totum.

Orare publice ā liceat p̄ his q̄
subitance mortui sunt. vii. p̄cep
to ca. viii. c. ante medium.

Orare ā liceat pro his qui i ma
nifestis p̄ccis decesserunt. vii. p.
ca. viii. c. in p̄inci.

Orare pro sanctis an licitum
sit ibidem. a. in fine

Ordo recte tēdētie i deū i opa
tōnibus humanis ad uitaz eter
nam promerendam quis sit p.
p. ca. iiii. o. per totum.

Ordo in dilectione seruāndus q̄s
sit. iiii. p. ca. ii. c. post prin.

Ordo suandus i emissioe uoti
quis sit. ii. p. ca. v. c. in prin.

Ordines ecclesie quot sint. iiii. p.
cepto ca. v. b. i medio z quis sit
excellētiōz ibidem.

Originale p̄ccm quid sit. ix. pre

cep. ca. ii. d. in principio z quō
spoliavit hoiez oibus v̄tutibus
z gr̄iis ibidē. d. post me.

Paciētia irrōnabilis q̄ mala
sit. v. p̄cep. ca. iiii. g. circa
medium.

Pacta quō sint suanda. septio
p. ca. vi. r. post medium.

Parentes sacerdotum an fiant
pticipes bonozum opum per eos
factorz sp̄ialiōri mō q̄s alii. iiii. p.
ca. v. d. post medium.

Parētes honorare docemur ex
septez rōnibus. iiii. p. ca. v. b. c.
d. e. f. g. p. totum.

Parentes quō z in quo sint ho
norandi ibidē. h. per totum.

Parentes uota filioz suoꝝ ā si
ne p̄ccō z q̄n possit reuocare. iiii
p. ca. v. l. circa me.

Parentes quot mōis inhonorē
tur. iiii. p. ca. v. n. per totum.

Parentib⁹ filii ā ad oia obedir̄
teneant. iiii. p. c. v. m. per totū.

Parentibus inuitis an fili⁹ reli
gionem poterit intrare. iiii. pre.
ca. v. q. per totum.

Parentibus uotum filioꝝum ir
ritantibus an filios liceat obedi
re. iiii. p. ca. v. l. per totum.

Pater quare dicatur deus p. p̄
cepto ca. iiii. b. post prin.

Pater sp̄ualis quis sit. iiii. pre
cepto ca. vi. a. in p̄inci.

Pater an sit magis diligendus
matre. iiii. p. ca. v. J. l. p. to

Pater carnalis ā p̄ri spiritali
sit plus diligendus. iiii. p̄cept.

capitulo.iii.g.in medio.

Pater an possit compellere filium ad matrimonium contrahendum. iiii. p. ca. v. p. p. totum.

Patres quos honorare debemus quotuplices sint. iiii. precep. ca. v. a. per totum.

Pater familias in quot tenetur subditis puidere. v. p. c. p. l. i. fi.

Patrim quos tenet filius ex fonte susceptis. p. p. c. c. secundo. l. in principio.

Passio dñi ihu quo iram cope sciat. v. p. ca. iiii. e. in prin.

Paupertas que et qua magna et qua excuset a ieiunio. vi. p. c. viij. c. per totum.

Peccas in unum preceptum ois fit reus quo hoc intelligatur. p. p. c. i. c. post medium.

Peccans in die festivo mortaliter vno peccato dupliciter mortaliter peccat. iii. pre. ca. p. b. in prin.

Peccare ex ignorantia quomodo sit gravissimum. ix. p. c. iii. b. i. me.

Peccata dimissa quo redire intelligantur. ix. precepto ca. secundo. g. in fine.

Peccata in nocte quo generentur. ix. p. ca. iiii. f. per totum.

Peccata quo et propter que sunt turpia et erubescibilia. p. p. ca. xxi. c. d. per totum.

Peccata clamantia in celum quot et que sint. quinto. p. c. p. m. per totum.

Peccata aliena que et quot sint. vii. precepto capitulo septimo. b. c. circa principium.

Peccata iniquorum an semper sint euellenda et an aliquibus causis sint tolleranda. v. precep. c. xiii. n. o. per totum.

Peccata verborum ex intentione dicentis sunt iudicanda. v. pre. ca. x. e. in principio.

Peccata uenialia multa an faciunt unum mortale decimo precepto. c. p. c. in medio.

Peccata peccatum deum ulcisci in filiis usque ad quartam generationem quo intelligatur primo precepto. ca. iiii. a. in medio.

Peccati detestatio quid sit. iiii. pre. c. viii. c. circa principium.

Peccati malicia et magnitudo penes que attendatur nono. p. ca. ii. e. ante medium.

Peccati gradus qui et quot sint. Vide in gradus.

Peccatoris meditatio qualis esse debeat sexto precepto. capi. iii. d. circa medium.

Peccatores an deus exaudiat. vii. pre. ca. ix. g. post medium.

Peccatores an sint diligendi. iiii. pre. ca. iii. j. per to.

Peccatores an se odiant quito precepto ca. vi. f. Et utrum se diligant ibidem.

Peccatorum reliquie que sint. iiii. precepto ca. vi. a. circa medium.

Peccatum mortale ad que et ad quot mala obliget primo precepto capitulo. iii. b. circa finem.

Peccatum duodecim mala operum in homine. ix. pre. c. ii. f. g. h. i. per to.

Peccatum mortale ex nouem causis 3

iuste eternaliter punitur. x. pre.
cepto ca. p. e. per totum.

Peccatum in quo consistat p. p.
ca. xvii. l. in fine.

Peccatum cordis et operis quomodo differant et quomodo sunt unum peccatum et quomodo duo. ix. p. ca. iiii. b. in principi.

Peccatum proprium ad quod teneant manifestare primo pre. ca. xv. e. circa medium. b. post principi.

Peccatum quot modis dicatur occultum. v. pre. ca. xii. f. post me.

Peccatum mortale quot modis dicatur. vi. p. ca. ii. b. cir. me.

Peccatum ueniale an per moram sit mortale. Vide in mora.

Peccatum ueniale an possit fieri mortale. x. p. ca. p. c. per totum. Et quot modis ibidem. in fine.

Peccatum ueniale undecim mala infert. x. pre. ca. p. d. p totum.

Peccatum contra naturam quomodo sit et quot sint eius modi et gradus et quomodo ipso sit predicandum. vi. pre. ca. ii. g. in principio.

Peccatum contra naturam inter peccata carnis tribus de causis est gravissimum ibidem. g. post medium.

Peccatum omne super omnia fuger debet omnia rationalis creatura. ix. pre. ca. ii. e. in principi.

Pena utentium superstitionibus quomodo sit secundum leges pri. pre. capitulo. ix. b. post principium.

Pena legalis facierium. tempestates quomodo sit pri. pre. ca. xi. pp. in fine.

Pena damnatorum. Vide in damnatorum pena.

Penam inferni consideratio an pl?

moueat ad dimittendum peccata quomodo consideratio gaudiorum celestium. x. pre. ca. iiii. d. p totum.

Penas infligere qui possit et quomodo diuersimode. v. p. ca. p. l. p to.

Penitentia quid sit. iii. pre. ca. viii. l. circa principium.

Penitentia quot habeat partes iii. p. ca. viii. in principi.

Penitentia sex de causis non est peccata stinanda p. pre. ca. iiii. g. p me. ca. xx. b. per totum. iii. p. ca. xi. d. e. f. per totum.

Penitentia sera quomodo sit periculosa. iii. pre. ca. xi. d. g. p totum.

Penitentia uera quomodo debeat esse circumstantionata. iii. pre. ca. xi. e. in principio.

Penitentia quomodo sit iungenda. iii. pre. ca. x. b. cir. me. g. p totum.

Penitentia secundum canones imponenda quomodo sit iis utentibus superstitionibus p. pre. ca. ix. b. cir. mediu.

Percussiones uulnerationes mutilationes prohibentur. v. p. capitulo. p. h. 3. p totum.

Perfectus in dei dilectione quomodo possit toti terre prodesse primo p. cep. ca. iiii. a. in fine.

Peregini an tenentur ieiunare et quomodo. vi. pre. ca. viii. d. cir. principium. usque ad finem.

Periurium quid sit. ii. pre. capitulo. ii. a. per totum.

Periurium quot modis committatur secundo. pre. capitulo. ii. c. d. e. f. g. per totum.

Periurium proprium semper est mortale. peccatum. ii. p. ca. ii. b. in fine.

Periuriū q̄ graue peccm̄ sit z ex
quot cognoscitur. ii. p̄cepto ca.
.ii. b. per totum.

Periuriū an possit excusari pp̄ i
deliberationē q̄ non sit mortale
.viii. p̄cep. ca. iii. f. p̄ totum.

Periuriū quatuor de causis est
multuz detestabile. ii. p̄cepto
capitulo. ii. 3. per totum.

Periurus quis sit proprie fo p̄
cep. ca. ii. b. in principio.

Periuri penitentia que sit secū
do prece. ca. ii. b. ad finem.

Periurare aliquē scienter p̄mit
tens quō penitere debeat. ii. p̄.
ca. iii. E. circa finem.

Periurius quō sit infamis z nō
pōt testificare secundo p̄cep. c.
.ii. b. in fine.

Periurandi consuetudo quō sit
medianda. ii. p̄ce. ca. ii. l. p̄ to.

Perplexiōe stante quō sit euitā
duz peccatū. viii. p̄cep. ca. secū
do. b. per totum.

Phisonomia quid sit pri. pre. c.
.xi. 33. circa principium.

Phisonomie iudicio an d̄ mori
bus hoim̄ possit iudicari. p̄. p̄. c.
xi. 33. post principium. Et a qui
bus sumatur iudiciū cōiectura
tionis z quō sit iudicāduz ibidē

Phisonomie iudiciū ex trib⁹ red
ditur falsum. 33. ad finem.

Piaz mentiū ē ibi agnoscere cl̄
pam̄ vbi culpa non ē quō hoc d̄
beat intelligi pri. pre. ca. v. f. in
tertia regula.

Pollutio quotuplex sit z que i

pediat sumptionē eucaristie z q̄
non z quō. iii. p̄. ca. xii. b. p̄ to.

Potentie anime quō z p̄ que i
patria perficiatur pri. pre. c. iiii.
.b. circa medium.

Potus temperantiā quinqz exē
pla nobis suadent. vi. pre. ca. vi.
.b. per totum.

Pot⁹ excessus quō plus noceat
q̄ excessus cibi sexto. p̄. c. vi. a.
circa medium.

Preceptorū dei sciētia q̄ sū
me sit hoī necessaria. ix. p̄.
c. pri. L. circa medium.

Preceptorū obseruatiā quā stric
te a deo sit mandata pri. pre. c.
pri. A. per totum.

Preceptorū obseruatores quo
tuplex sequatur utilitas pri. p̄.
.c. i. c. per totum.

Preceptorū transgressores quot
mala sequatur ibidē. d. p̄ to.

Precepta quot d̄ causis sit dili
genter seruanda pri. pre. c. p̄. b.
per totum vsqz. E.

Precepta quō fz dictamen rec
te rōnis naturalis sint hoī data
z iō naturaliter incliatur ad eo
rum implectionē ibidē. b. in fi.
E. circa medium.

Precepta quō perfectissime d̄ di
nant hoīem ad deū ad pximū z
ad seipm̄. pri. pre. ca. p̄. b. p̄ totū
Et ibidez colligitur rō quare s̄
decem precepta.

Precepta ex quot allenātur. p̄.
pre. ca. p̄. E. per totum.

Precepta quotuplicia sint : z

quomō dīuersimode ligent̄ pri.
p̄.ca. p̄mo. J. circa mediū.

Precepta iuris positiui quātuz
se extendat. iiii. precep. capitulo
.ix. D. in medio.

Precepta ecclesie quomodo li
gent. ix. p̄ce. ca. p̄. L. in fine.

Precepta primie tabule an pos
sint dispensatiue laxari. secūdo
p̄. ca. ii. b. in medio.

Precepto de p̄ntum hōratōe q̄
re additur premii p̄missio quar
to. p̄. ca. v. D. per totum.

Precepto non mechaberis que
prohibentur. sexto precepto ca
pitulo. primo. b. in p̄nci.

Precepto non furtum facies q̄
phibeantur. vii. c. p̄. p̄. in p̄nci.

Precepto quinto q̄ phibeantur
v. p̄. ca. p̄. b. J. per totū.

Precepto. viii. quid prohibeāt
. viii. p̄. ca. p̄. a. per totum.

Precepto. ix. que prohibeantur
ix. pre. ca. iiii. a. in p̄nci. b. post
mediū z ad q̄ extendatur pro
hibitio. l. m. n. per totum.

Precepto. x. quid prohibeatur
x. precepto ca. p̄. a. in fine. b. per
totum z quare hoc preceptum
ponatur ibidem.

Preceptis eccie quomō sit obedi
ēdum. vi. p̄. ca. vii. d. cca. me.

Preceptum primum ponitur li
teraliter primo p̄ce. ca. p̄mo. l. z.
in p̄ncipio. Et que z quot in eo
precipiuntur.

Preceptuz scdm p̄paratōem ai
quid sit p̄. p̄. ca. ii. J. circa. pri.

Preceptum de honoratōe p̄ntis
quod modis transgrediatur. iiii.
p̄ce. ca. quinto. n. per totū.

Preceptum non furtum facies
xxi. modis transgredi potest. vii
p̄. ca. iiii. d. p̄ totū. usqz. q.

Predicadores quomō se habere
debeant ne scandalizent. v. p̄.
ca. xiii. N. per totum.

Prelati qui z quot sint. tertio p̄.
ca. ix. l. i. medio.

Prelati a subditis an possint ac
cusari. Uide in accusare.

Prelati subditos iniuste leden
tes aut corrigendo offendentes
an ueniam ab eis petere tenean
tur z reconciliationez. v. pre. ca.
octauo. P. per totum.

Prelati ecclie in quibus sit ho
norādi z quomodo. iiii. pre. ca.
sexto. L. d. e. per totum. iiii. p̄ce
ca. sexto. E. in fine.

Prelati ecclie quomodo dhono
rentur. iiii. p̄. ca. vi. S. p̄ totū.

Prelatorū status quomō licite
z moderate debet esse honestus
vii. pre. ca. iii. b. circa mediū.

Prelatis ecclesie quare sit obe
diendum. quarto precepto capi
tulo sexto. a. per totum.

Prelatis ecclesie in quibus te
nentur layci obediē quarto pre.
c. sexto. b. per totum.

Premium quotuplex erit in pa
tria. p̄. p̄. ca. iiii. d. ad finem.

Presumptio quotuplex sit pri
mo pre. ca. xvi. a. per totum.

Presumptio quare sit peccatū z

quā sit peccatum in spiritum sanctum
et quā nō. p. p. ca. iii. f. p. totū.

Prestigium quod sit primo precep-
to ca. xi. c. in medio.

Prestigium in genere quot modis
fiat ibidem. d. p. totum.

Princeps subditis quot puidē
tenetur p. p. ca. p. h. i. princi.

Princeps quō debeat eē hūmā-
nō in gloria et p. veteris fidē astru-
ere p. p. ca. ii. n. in medio.

Principi in quot tenetur subditi
obedire. p. p. ca. p. h. an me.

Proficere quid sit. pri. p. capi.
tulo. xx. b. in fine.

Promittēs temporalia ex metu
cadēte in constantem. uix ā tenea-
tur soluere p. p. ca. xxi. p. to.

Promittens aliqd facere quod
intendit et tñ nō facit an metuat
viii. p. ca. ii. a. i. princi.

Propositū bonum an aliqui obli-
get et quomō. secundo precepto
ca. v. m. per totum.

Proxim⁹ noster quis sit et quot
sint nobis proximi. iiii. pre. ca.
secundo. b. per totum.

Pueri an in cunabulis opere d-
monuz possint pmutari p. p. ca.
pitulo. xi. q. per totum.

Pueri quotēnes eucaristia p-
cipere possint. iiii. p. ca. capitulo
xii. b. in fine.

Pueri iurare in iudicio quē nō ad-
mittuntur ii. p. ca. pri. b. cir. me.

Pueris post baptismum moriē-
tibus an debeat fructus. x. p.
ca. x. f. per totum.

Puerpere quē plus ceteris pso-
nis infirmis mirabilibus appari-
tionibus et fatasiis uexari uidēt

p. pre. ca. xi. ff. per totum.

Purgatorium ā sit et quō onda-
tur scriptura phia et exemplis
vii. pre. ca. viii. f. circa princi.

Purgatōium quotuplex sit ibi-
dem. g. in principio.

Purgatorium an unaz aiām et
cuius purget altera et unde. B sit
p. pre. ca. viii. l. 2. per totum.

Purgatorii pena quam magna
sit et quotuplex sit ibidez. g. post
principium usqz ad finem. J.
circa medium.

Purgatorii ignis quotuplex sit
et quomodo differēter purg3 vii
p. ca. viii. J. ad finem.

Rationis humane quot sit
actus. vii. pre. ca. primo. f.
circa medium

Rationis actus quō p luxuria d-
ordināt et puertūt ibidem.

Rancorosi et iram dimittere no-
lentes quam mali sint et cui assi-
milentur. v. precepto capi. ix. e.
in principio.

Rancō quō sit peccatum et quō per
multa docemur rancorez expel-
lere ibidem. e. per totum.

Rapina quō sit mortale peccatum
vii. p. ca. iiii. b. in princi.

Raptor ultra restitutōez rei ab-
late an teneat recōpensare dā-
num quod iniuste intulit vii. p.
ca. iiii. l. in principio.

Recidiuatio i peccata quomō

remediatur. iii. p̄cep. ca. xi. A.
.b. c. per totum.

Reconciliatio proximo vel fra-
tri fienda quere in frater.

Redditus cum ocio habere an
liceat. iii. p̄. c. xlii. c. in fi.

Regula z directoriū oiz huma-
norū actiuuz que sit pri. pre. ca.
iii. b. post me. vide i ordo rect^o

Regula ad cognoscendū quan-
do q̄s mortalr peccat ñ dilectio
nē primi. iiii. p̄. c. ii. g. b. p totū.

Regula una ad cognoscenduz
peccata mōtalia a uenialib^o p̄.
precep. c. xlii. b. per totum.

Regula una p temperantia ser-
uāda. vi. p̄. c. v. b. in princi.

Regule doctoz ad cognoscēdū
p̄ca mortalia a uenialibus p̄. p̄.
ca. v. b. p totum. E. p totum. f.
per totum.

Regule doctorū dirigentes ani-
mum fluctuātē in uiaz regiā ad
mādatorū dei obseruantia z sūt
in nūero. xlii. p̄. p̄. c. v. f. post p̄n-
cipiam.

Regule quibus mensurari dñt
opa hois ne supbiat sunt. iiii. p̄.
p̄. ca. xii. E. p totum.

Religio quid sit. p̄. p̄. c. xi. dd.

Religionis ingressum ipediens
an peccet z quid teneatur face-
re. vii. p̄. ca. vii. r. per totum.

Religionuz institutio q̄ fuit cā-
p̄. p̄. ca. v. f. circa medium i sep-
tima regula ad finem.

Religiosi quomō samā bonā z
seruare debeant. v. p̄. capi. xii.

.b. post medium.

Religiosi gratia regule z religi-
onis elemosinas capientes z n̄
fm regulā non uiuētes s̄ cōtra
deū z regulā quō peccēt. vii. p̄. c.
.iiii. r. post medium.

Religiosus habitum religionis
portans z a statu p̄fectiōis defi-
ciens an sit hypocrīta primo. p̄.
.c. xv. D. per totum idem de cle-
rico quocunqz.

Religiosus ā teneatur prelato
suo in omnibus obedire. p̄. p̄. c.
.xlii. per totum.

Religiosus an teneatur obedi-
re prelato in his que sunt cōtra
regulā ibidem. d. per totum.

Reliquie sanctoruz quō z quot
de causa obent uenerari. pri. p̄.
ca. viii. e. per totum.

Remedia cōtra supbiā z inanē
gloriam primo precepto ca. xlii
.lz. per totum.

Remedia contra recidiuā pec-
cati. Uide in recidiuatio.

Remedia. vii. vicioz capitaliū
Uide in dictionibus viciozū.

Restitutio cui debeat fieri. vii.
p̄cepto c. vii. E. per totum. Et p
cuius manus fieri debeat. ibidē
.f. per totum.

Restitutō quando fieri debeat
ibidem. g. per totum.

Restitutio de quo fieri debeat.
vi. pre. ca. vii. r. p totum.

Restitutō rei ablata in quibus
casibus possit differri. vii. pre. c.
vii. g. ante mediū. b. p totum.

Restitutio in bonis corporis quō sit fienda. vii. p. ca. vii. i. p. to.

Restitutio in mutilatōib⁹ ⁊ aliis lesionibus quō sit facienda ibidem. l. 2. per totum.

Restitutio in bonis aīe ablatiis scz moribus quō sit fienda. vii. p. ca. vii. p. q. r. per totum.

Restitutio bone fame ī pte uel ī toto ablata quō sit fienda. vii. p. ca. vii. l. m. n. o. per totū

Restitutio quō ⁊ qual cōrztio nem pcedere. debeat. vii. p. ca. vii. A. in principio.

Restituere qui tenetur ibidem .b. per totum.

Restituere debens ⁊ nō habēs quid facere debeat p salute sua conseruanda. septimo precepto ca. vii. b. in me.

Restituere famaz. an teneat q nō cte nec publice. sed icare ⁊ idiscrete murmurantur dicē d ali quo audiuisse cmē. q omisisset vii. p. ca. vii. m. per totum.

Restituere quid teneatur q ali quem a religione retraxit ibidē . 3. per totum.

Reuerentia dei exterior ī qb⁹ s̄ s̄st̄ p. pre. ca. vii. in princi.

Reuerentiam deo aufert qui eucaristiam indigne manducat p̄i. pre. capitulo sexto. E.

Ridere an sit peccatū ⁊ quorū plex sit. v. p. ca. xiiii. g. p to.

Sabbati pceptum. transgredientes quam grauitē peccent ⁊ quo de causis. tertio pre.

capitulo p. f. per totum.

Sabbati pceptum quot modis uioletur. iii. p. ca. p. g. h. 3. l. l. m. per totum.

Sabbati pceptum quō p mortale peccatū uioletur. iii. pcepto ca. p. g. circa medium.

Sabbati dies quot de causis sit beate v̄gini ī speciales hōrē dputata. iii. pre. ca. p. d. per totum.

Sabbatum in antiqua lege an fuit strictius. mandatum quam nunc dies dñicus. iii. pcept. capitulo p. l. post principium.

Sabbatum quot modis scificet̄ iii. p. ca. ii. a. per totum.

Sabbatum uiolant q absq̄ legitima causa missam audire negligunt. iii. pre. ca. p. l. i. p n.

Idem de sermone audiendo ibidem. m. cum sequentibus.

Sabbatum soluendi necitatis tempore quis p̄t dare licentiam. iii. pre. ca. ii. h. per totum.

Sacerdos septem de causis ē multum honorandus. iii. pcepto ca. v. a. b. c. d. per totum.

Sacerdos utilissimus est ecclie iii. pre. ca. v. L. in medio.

Sacerdos siue bonus siue mal⁹ maximo honore est tenendus ibidem. d. post principium.

Sacerdos in pane ⁊ aqua ieiunans ⁊ illo die celebrans. an uti ablutionem sumere debeat. iii. pre. ca. v. u. per totum.

Sacerdotis officium cui assimiletur ⁊ in quibus ibidem. iii.

p. ca. v. d. circa principium.
Sacerdotes raro celebrantes
aut indigne q̄ grauit̄ peccent
ibidē. d. ante medium.
Sacerdotes occasionaliter pec
candum inducentes quā graui
ter peccēt ibidē. d. in medio.
Sacerdotibus detrahentes q̄
grauit̄ peccēt ibidē. d. p̄ me.
Sacerdos leprosus an celebra
re possit z quomodo. iii. p̄cep.
ca. xi. b. ante finem.
Sacra scriptura quō legi dbeat
p̄. p. ca. v. f. cir. me. m. vii. regu
la secundo membro in fine.
Sacramenta ecclesie quare sūt
septē. iii. p. ca. iii. b. per totum.
Sacramēta un̄ habeant effica
ciam ibidē. c. per totum.
Sacramenta quare sint institu
ta. iii. p. ca. iii. a. per totum.
Sacramētorū ueneratō. iii. mā
dato p̄cipitur. iii. pre. capitulo
tertio in principio.
Sacramētorū susceptio q̄ uti
lis sit. iii. pre. ca. iii. c. in fine.
Sacramētis eccie malefici sua
instrumenta quare tāgi permit
tāt. p. pre. ca. xi. z. p. totum.
Sacrificium deo offerēdū quō
lex nature dictat p̄. pre. ca. vii.
b. p. totū. z. quotuplex sit sacrifi
cium ibidem. b. Et quō sacrifici
um misse sit dign⁹ alius ibidē.
Sacrificium altaris ex quibus
causis sit deo acceptum. vii. p.
ca. ix. E. post princi.
Sacrificium altaris quō super

oia ualet p̄ satisfaciēdo p̄ aiab⁹
in purgatorio. vii. p. ca. ix. e. in
principio.

Sacrificium altaris quantū tol
lat de penta ibidē. e. post me.

Sacrificium altaris quāte effi
cacie sit ibidem. f. p. totum.

Sacrilegiū qd sit z q̄ hoc omie
tant. vi. precepto ca. ii. f. in prin
cipio.

Sacrilegiū quō graue z grāde
pc̄m sit p̄pter quinqz. vi. p̄cep
to ca. ii. f. in me.

Sanatio animaz a deo quota
plex sit. iii. p̄cepto cap. viii. a. cir
ca principium.

Sancti quibus reuerentiis sint
honorandi p̄. p̄cepto ca. vi. c. in
principio. ca. viii. b. post mediū
z in quibus signis honorentur
dulta ueneratione p̄. pre. ca.
viii. d. in fine.

Sancti n̄ canonizati ā possint
uenerari p̄. p. ca. vj. c. in me.

Satisfactio p̄ peccatis quare et
quō debet fieri. iii. precept. ca. x
A. per totum.

Satisfactio de quibus rebus z
ptibus hominis fieri debeat ibi
dem. g. per totum.

Satisfactio p̄ que op̄a fieri pos
sūt ibidem. f. g. per totum.

Satisfactio quāto t̄pre z p̄ quot
op̄a fieri possit. iii. p̄cep. ca. x. b.
per totum.

Satisfactio per que op̄a magis
fieri possit. iii. precepto. c. xi. m.
per totum.

Satisfactio pro animab⁹ i purgatorio p quot z q fieri possit . vii. p. ca. ix. a. b. c. d. e. p to. z p fe. tū maiorē capiant secunduz maiorem caritatem ibidem. e. i fine.

Satisfactio proximo de iniuria sibi illata p q fieri possit. v. p. ca. ca. viii. b. per totum.

Satisfacere .p se in nita quare meli⁹ sit q⁹ p aliū post mortē. vii. p. ca. ix. b. in princi.

Satisfacere an q⁹ possit q est i pctō mōtali cōstitut⁹. iii. pre. ca. x. b. per totum.

Satisfacere uiu⁹ p uiuo pfore an possit z quot mōis. iii. pre. ca. xi. b. p totuz. l. in medio . Et qñ non possit. j. p totum.

Satisfacere pro alio uolēs quō dbeat esse disposit⁹. iii. pre. ca. xi. l. per totum.

Satisfaciēs pro alio an sibi me reat. iii. pre. ca. x. l. p totum.

Satisfactorinm op⁹ qle esse de beat uide in opus satisfactoriū.

S Scādaluz qd sit. v. p. cap. xiii. a. i prin. z quot modis possit q⁹ scandalizari ibidem.

Scandalū quotuplex sit. v. pre. ca. xiii. c. circa princi.

Scandalū an sit generale ul speciale pctm. v. p. ca. xiii. e. per to.

Scandalū qñ sit pctm mōtale z quando ueniale z qñ non. v. pre. cepto ca. xiii. d. e. f. g. p totum.

Scandalum in fama pximorū quō sit cauēdū septimo pre. ca. vii. m. circa medium.

Scandalū ne oriatur utz bonz sint dimitte da . v. pre. ca. xiii. h. j. l. m. p totum.

Scādalū in quot generib⁹ hoiz oriri possit ibidē. b. in me.

Scādali pctm q⁹ detestabile sit v. pre. ca. xiii. b. in prici.

Scādali suspitio quō faciliē nō sit habēda bidē. l. in princi.

Scādalizantis quot sint pene . v. p. ca. xiii. b. añ mediū. De scādalo uitando datur. iii. regule. v. p. ca. xiii. p. per totum.

Scientia acq⁹sita qualē merce dē habebit in gloria p. p. capitulo. iiii. e. in principio.

Scit⁹ quilibet q tene⁹. ix. p. ca. p. c. i principio. h. i. p totuz. ca. ii. a. in principio.

Scrupul⁹ qd sit p. p. ca. v. f. post mediuz i octaua regula. Et qui scrupuli sint abiciēdi z quomō ibidē in. xii. regula.

Secretum quotuplex sit zc . ui de in sigillum.

Sensus hois quō in p⁹ia p⁹mia bitur. x. p. ca. vi. a per totum . z quō fiet sensatio p sensus in patria ibidem. b. z quotuplex sit sē tire ibidē.

Sensus hois quō ab humanitate christi tāquā a iocundissimo obiecto faciabūtur. x. p. capitulo. x. f. per totum . g post principium per totum.

Sensibiliuz maximā delectationē que z quot causabunt in patria. x. precep. ca. xi. b. p totum.

Serpentes p dinū vbu ā liceat

arcere. p. pre. ca. xi. gg. in fine.
Seruire deo propter uitā etnāz
an licitū sit z nō ppretea eū dili
gē sed ppf se p. p. ca. iiii. o. pto
tum. Uide in diligere.

Seruire opus die dñico factum
an excusari possit aliqñ et per q̄
iii. pre. ca. ii. c. 3. l. per totuz
Seruire opus ex nccitate fieri
quot modis contingat quō z qñ
excusat a uiolatione sabbati. iiii.
pre. ca. ii. d. e. f. p totū.

Seruire opus die festiuo factū
an pietas z modicitas excusent
iii. pre. ca. ii. 3. l. p totum

Seruitus quoduplex sit. iiii. p
cep. ca. p. 3. l. p totum.

Seruitus que deo fit quō in no
stram cedz utilitatē p. p. ca. xi.
l. in medio.

Sigilluz secreti z confessio
nis an semper ligat et quō
viii. pre. ca. iii. b. c. p totum.

Sigilla hoiez. ad tacendum az
tantia quot sint. iiii. precepto. c.
.ix. m. per totum.

Signū aliqd a dō peti. ā sit li
citū p. pre. ca. xix. d. i. princi.

Signum magne fidei quod sit.
p. p. ca. ii. g. post medium.

Signum f̄probationis quod sit.
Uide in superbia.

Signa exteriora in v̄bis gestis
z factis cui debeant correspōdē
p. p. ca. xv. c. cir. princi. de hoc
uide in uestis.

Simulatio qd sit. p. p. capi xv.
b. circa prin.

Simulatō quoduplex sit z que

mortalis z que nō. viii. p. ca. .ij.
g. post principium per totum
Simulatio quare sit p̄c̄m pri
mo p. ca. xv. L. in princi. z qñ sit
p̄c̄m. d. ad finem.

Simulatio aliqua an sit licita
p. p. ca. xv. 3. p totū.

Simlatō z hypocrisis quō diffe
rant. viii. precepto capitulo. ii.
B. in principio.

Simulata equitas quomodo sit
duplex iniquitas primo precep.
ca. xv. e. in fine.

Sobrietas quid sit. vi. p. ca.
vi. a. in princi.

Societas bona quō z qñ sit que
renda p. p. ca. xx. o. in me.

Societas mala q̄ periculosa sit
z quomō societas popularis fuit
beato petro occasio dñm negan
di p. p. ca. p. f. ante finem.

Sol z luna quō stabunt p̄ diez
iudicii. x. precepto ca. v. b. post
medium.

Somnia an et quō sint signa fu
turoz p. p. ca. x. c. p totum.

Somnioz q̄ diuerse sint cause
p. p. ca. x. b. in principio et quo
mō caute secūdū ea possit iudi
cari ibidem. ad finem.

Sorte uti quid sit pri. pre. ca. x.
E. per totum.

Sortibus licite uti in quot casi
bus contingat pri. pre. ca. ix. b.
per totum.

Sortibus male uti in quot casi
bus contingat ibidem. f. in prin.

Species rerum possint per
mutari primo precep. cap.

xi. m. in principio.

Speranda et desideranda quomodo sunt a deo petenda. p. p. ca. iii. b.

Sperare in sanctos et sanctas privilegatas quomodo liceat. p. pre. c. iii. g.

Spes quid sit. p. p. ca. iii. a in principio.

Spes quomodo cadit sub. p. p. p. pre. ca. iii. in principio.

Spes super misericordiam dei et in propriis meritis quomodo fundari debeat ibidem a post medium.

Stat^{us} honestas que sit. vii. p. ca. iii. g. in principio.

Status decentia quomodo sit consuetudina. vii. p. ca. iii. g. per totum.

Strepitus nocturnales et cetera istolentie in quibusdam domibus contingentes a quo et opere cuius fiant. p. p. ca. xi. f. per totum.

Stuprum quomodo sit et stuprum committens quomodo teneat in foro conscientie. vi. pre. ca. ii. b. in principio.

Stupro quomodo mala eveniant. vi. pre. ca. ii. b. per totum.

Subditi an prelatos deant accusare uide in accusare

Subrilitas in corporibus gloriosissimam quomodo erit in patria. x. p. ca. vii. g. per totum.

Suffragia quibus profint et quibus non. vii. pre. ca. viii. a per totum. c. in medio. d. in principio. f. in principio.

Suffragia que intentione debeant recte regulari. vii. p. ca. viii. d. in medio.

Suffragia per alio facta an etiam profint facienti ad satisfaciendum pro se. vii. pre. capitu. viii.

d. ad finem.

Suffragia facta per peccatores an ualeant iustis. vii. pre. ca. xi. g. per totum.

Suffragia facta pro multis an ualeant equaliter omnibus. ibidem. f. per totum.

Suffragia coniuata successiue an plus ualeant simul factis. ibidem l. p. totum.

Suffragiorum ualor per quattuor gradus distinguitur. vii. p. ca. ix. b. per totum.

Superbia quomodo sit et quomodo per eam peccetur. p. p. ca. xii. b. b. in principio.

Superbia essentialiter in quo sit. p. p. ca. xii. b. in principio.

Superbia et inanis gloria differunt quadrupliciter. p. p. ca. xii. c. per totum. ca. xiii. c. ante medium. ca. xiiii. b. in principio.

Superbia quomodo duabus uirtutibus contrariatur. p. pre. ca. xii. c. in principio.

Superbia. p. pre. prohibet pri. p. ca. xii. l. circa finem. ca. xii. a. in principio.

Superbia quam magnam malum sit. pri. p. ca. xii.

Superbia quomodo sit reproborum euidentissimum signum. p. p. ca. xiii. g. circa principio.

Superbia quibus operibus se immiscet primo precepto. ca. xiii. e. per totum.

Superbia quomodo multis nocet et quibus. ibidem. f. per totum.

Superbia quando sit mortale peccatum et quando non. primo precepto. capitulo tredecimo.

g. per totum.

z dantur de hoc conclusiones il
latine ex regul' datis d. cognitio
ne peccatorum uenialium uel
mortalium ibidem. i. p. to.

Superbia in uestitum dñatu ge
nerat ex se multa uicia primo
p. ca. xviii. b. per totum.

Superbia in uestitu per multa
sanctoruz exempla dissuadetur
.p. p. ca. xviii. 3. p. totum.

Superbia in uestitu exteriori ē
quintuplex stulticia ibidem. lz.
p. totum.

Superbie radices quotuplices
sunt pri. pre. ca. xii. d. p. to.

Superbie quot z que sint cau
se eam atecedentes primo pre
cepto capitulo duodecimo. g. in
princi.

Superbie que z quot sūt con
comitantia capitulo tredecimo
e. circa princi.

Superbie quot sunt species p̄
mo precepto capitulo duodeci
mo. h. prima species que sit ibi
dem. h. post principium. z quot
sunt eius signa ibidem. i. per to
tum. secunda species que sit z
quomodo multipliciter errat q̄
hac specie peccat ibidem. lz. l.
per totum. tertia species q̄ sit tre
decimo capitulo. a. per totum.
quarta species que sit z quomo
do per eam peccatur. ibidē capi
tulo tredecimo. c. per totum. z
que ad eam. reducantur. c. post
me. d. per totum.

Superfluum quid sit z quali
ter z secundum que debet sumi
z attendi. vii. p. ca. iii. d. e. f. g. p.
totum.

Supersticio. qd sit p̄mo precep
to. capitulo undecimo. a. in p̄n
cipio. d. d. circa principium. Et
quot sunt superstitionis genera
ibidem. a. circa princi.

Superstitiones quomodo cog
scatur. primo precepto. cap. xi.
.dd. Et ponantur multa supstitō
num exempla ibidem.

Supstitōes qm graua sint p̄ca
p. p. ca. ix. c. i. p̄nci. z quomodo
z qb' mod' sint peccata morta
lia ibidem. ca. ix. d. per totum.

Supstitionum quot sint species
p̄ncipales. p. p. ca. ix. b. p. to.

Supstitionum maleficia un' for
ciatur effectuz ibidem. f. p. totū.
Supstitionibus utens aposto. fi
dei quo declaratur p. p. ca. ix. b.
ante finem.

Suspicias d̄ p̄ximo suo mortale
p̄cm ex leuibz z insuff. ciētibus
signis z firmis ex hinc credens
an mortaliter peccat. p. pre. ca.
xiiij. d. post princi.

Suspicio quid importat. p. p. c.
xiiij. d. post princi.

Suspicio ex quib' arigat ibidē
d. post princi.

Suspitionis quot sint gradus.
ibidem. d. ante me.

Maciturnitas i quibus sit ba
bēda uide in sigillum.

Mactus in p̄ria quo proficietur
et qbus rōe sui obiecti maximo

gaudio p̄miabst. x. pre. ca. vi. b.
per totum.

Medium uite vñ oriatur z qñ sit
p̄m. pri. pre. ca. xx. n. i. prin.

Tēptare deuz qd sit. pri. p̄. ca.
xix. a. p̄ to. cū declaratione eius
b. c. d. p̄ totum.

Tēptare deum an semp sit p̄m
ibidem. a. in fine.

Mempratio dei quotuples sit. p̄.
p̄. ca. xix. b. in prin.

Temptatio dei p̄ quot gñā hōi
num sit ibidem. e. in prin.

Tēptationis progressus quō sit
et quō ex ea p̄ca fluunt. ix. p̄. c.
iii. f. post prin.

Temptationū uie que sit z quō
sint obstruende. vi. p̄. ca. p̄. 3. i.
princi.

Tēptatiū deū q̄druplex ē ḡdus
p̄. p̄. ca. xix. b. per totū.

Temptatio hois in mortis arti
culo quā quō z quot d̄ caus̄ sit
grauissima. iii. p̄. ca. vi. a. p̄ prin.

Tempestas an liceat uerbis sa
cris cāpanarum pulsatiōib⁹ z si
milibus repellef. p̄. p̄. ca. xi. p̄ p̄.
per totuz.

Mepiditas quam mala sit uis̄ in
negligentia.

Tepiditas quō diabolo prestat
fiduciam temptandi. p̄. p̄. ca. xx.
f. circa. medium.

Testificari an q̄s teneat aliqb⁹
casibus. viii. p̄. c. iii. a. p̄ to.

Mestis testificando uel alias af
ferendo iurare uolēs q̄lem sciaz
habeē d̄beat sup̄ze ip̄a d̄ q̄ iura
re debeat. viii. pre. ca. iii. g. b. i.

per totum.

Testimonium an licitē p̄t fieri
de his que alicui i secreto sūt cō
missa. viii. p̄. ca. iii. b. c. p̄ to.

Testimonium falsū an semp sit
mortale peccatum.

Melauzi inuenti an sint retinēdi
z quō vii. p̄. ca. iiii. y. p̄ to.

Timor in genere an excuset a
peccato. p̄. p̄. ca. xxi. l. p̄ to.

Tumor qñ sit mortale p̄m ibidē
l. p̄ totum.

Iustitia quotuplex sit. p̄. p̄. ca.
ca. xx. a. circa prin.

Iustitia de alieno bono quotu
plex sit. v. p̄. ca. v. c. d. p̄ to.

Iustitia de bono dino qñ sit p̄i
mus mor⁹ qñ ueiale p̄m. z quō
mōtale. p̄. p̄. ca. xx. d. e. p̄ to.

Iustitie quot sint radices z cau
se ibidem. b. p̄ totum.

Murpia z inhōesta q̄ sint z quō
sint occultanda. pri. p̄. c. xxi. b.
in medio.

Venditio et ēptio quot f̄
quirāt cōditōes ut fiat li
cite. vii. p̄. cap. v. c. circa
mediū. e. p̄. totū. f. in prin.

Venditio et emptiō quomodo se
cundum naturalem et dinaz le
gem requirāt equalitatē et secū
dum que iustum pretium in ip̄is
sit sumendus. vii. pre. ca. v. g. b.

l. per to. et que estimatio sit se
quenda. l. ante me.

Venditōis et emptōis q̄s d̄beat
esse finis intentus. vii. pre. ca. v.
l. p̄ totum.

Venditor an teneatur dicere d̄

Ω

fectum uel uitium si uedende ibi
dem p totum.

Uenditione et emptioe quotupli
citez possit fieri fraudatio ibi. d.
in prin.

Uedere rem carius qm sit empta
an liceat et i quibus casib. vii p.
ca. v. f. ante me.

Uedetes quo diuersu lucruz de
bent capere. vii. p. ca. v. p. circa
medium.

Ueniale pcm uide i pcm.

Uerba contumeliosa proferre. qm
sit pcm mortale aut ueniale aut
nullu v. p. ca. iiii. c. i. prin.

Uerba obprobriosa qm mali effe
tus sint generatiua. v. pre. ca. ii.
g. post medium.

Uerba ambigua quo sint itelli
genda. viii. p. ca. iiii. e. p. me.

Uerba uel facta occasionez sca
dali inducencia quot modis fient
p. v. ca. xiii. c. p. prin.

Uerbu detractoriu quando sit ue
niale aut motale. v. pre. ca. x. f.
post prin.

Uerbum dei quante efficacite sit
p. pre. ca. xi. g. g. an finem.

Uerecundia quotuplex sit. p. p.
.c. xxi. f. in fine

Uerecundia qm sit et qb. de cau
sis laudabilis. p. p. ca. xxi. e. per
to. et p oppositum inuerecundia
quot de causis sit uituperabilis
ibidem. f. in principio.

Uerecundia qm sit mortale pcz
aut ueniale. p. p. ca. xxi. m. p. to.

Uer. cundia bona quid sit. ibi.
b. p. totum.

Uerecundia bona i qbus rpiat
ibidem. b. f. in priu.

Uerecundia mala quid sit. p. p.
precepto. capitulo uicesimo pri
mo. g. in princi.

Uerecundia mala in quibus re
periatur primo p. ca. xxi. o. per
totum.

Uerecundia mala quot habeat
radices ibidem. p. in fine.

Uerecundia quot rmediis expel
letur ibide. b. p. totum.

Uermis conscientie quid sit et quo
sit in uiuentibus et in damnatis
.x. p. ca. iiii. e. p. totu.

Uermis conscientie quotuplex sit
ibidem. f. p. totum.

Uestes preciosas deferre an sit
peccatuz primo p. ca. xvii. c. per
totum.

Uestes uane et turpes uel super
flua ornamenta an propter con
suetudinem sine graui peccato
possint deferri primo pre. ca. de
cimo octauo. g. circa. medium

Ueste muliebri an uir possit uti
et econuerso. pri. pre. capitulo. x.
viii. d. per totum.

Uestis exterior quomodo inte
rioris animi debet esse iudituz.
pri. prece. capitulo. xvii. b. circa
medium.

Uestiri pretiose an possint costi
tuti in dignitatibus. p. p. ca. xvii.
d. p. totu.

Uestium hūiliū delatio an sit v
tuosa operatio. p. p. ca. xviii. l. et
quibus psonis et qb. modis. n. p.
totum.

Vestitiā preciositās quot generi
bus hoim z quō s̄z magis z mi
nus admittitur pri. pre. ca. xvii
.f. per totum.

Vestitiū curiositas quō humano
studio sit excogitata. z quantuz
nunc distat a prima vestitiū insti
tutōe. p̄. p̄. c. xvii. b. in prin.

Vestitiū textarū primus inuētor
quis fuit primo p̄cepto capitulo
.xvii. b. post prin.

Vestitu exteriori. z an quō v̄tu
tes acquiruntur. p̄. p̄. c. xvii. b. i
fine.

Vestitu p̄ excessū aut defectuz
cōtingit. xii. modis peccāi. p̄. p̄.
.c. xvii. g. b. per totum.

Vestitu humilē quō quidaz im
pugnant et rōes eorū soluantur
.p̄. p̄. ca. xviii. m. per totum.

Vestitus superbia cui assimile
tur vide in supbia.

Via ad patriā celestēz que
sit. p̄. p̄. c. iii. b. post me.

Via regia in mandatis dei obs̄
uanda que sit primo precep. c.
.v. f. post prin.

Via viciorū. durior ē ēt natura
liter mandatorū obseruantia pp̄
quinqz ca. p̄. p̄. f. in prin.

Vicia capitalia quā aliqua di
cātur. vii. p̄. ca. p̄. d. cir. me.

Vicia quare sensualibus hoib⁹
appareāt virtutibus dulciora z
ex quot et quibus causis. p̄. p̄. c.
.p̄. f. a medio usqz ad finē.

Vicia reprimere quō possum⁹.
z p̄ que media. ix. p̄cep. ca. ii. c.
post medium.

Viciū negans q̄ quis in se t̄ am̄
habet an z quō peccet. p̄. p̄. ca.
.xiii. b. in prin.

Vini potatōem quō multa rep̄
hēribilia cōmittātur. vi. p̄ce.
ca. vi. d. in prin.

Vinū abusione sūptuz. vii. mala
inducit ibidem. c. per totum.

Virginē opprimens l̄ seducēs
quid teneatur i foro cōscie. vi.
.p̄. c. ii. b. in prin.

Virgines an p̄ciosis sint ornan
de. p̄. p̄. ca. xvii. e. p̄ totum.

Virgines i p̄ria. an et quō huma
nitati xp̄i erunt pp̄inquoies. x.
.p̄. c. v. d. ad finem.

Virtuosi actoris q̄ sunt cōditio
nes. p̄. p̄. c. ii. l. post mediū.

Virtutes. quibus modis sint ac
quirēde. ix. p̄. c. iii. o. post prin.
per totum.

Virtutes quō differenter sint i
aia et in actibus exteioribus.
.p̄. p̄. c. xvii. b. in princi.

Virtutis mediū. quō sit sumēdū
.vii. p̄. c. iii. y. in prin.

Virtutem h̄ns p̄fectā et habens
uirtutem ip̄fectam ul̄ carēs v̄tu
te quō differenter possint eūdez
actum agere pri. pre. capi. ii. l.
post principium.

Vis irascibilis et concupiscibil̄
in p̄ria quō perficientur. x. pre.
ca. xi. c. p̄ totum.

Visio dei quotplex sit z q̄ sint
ille uisiones. x. pre. capi. xii. E. c.
ca principium.

Visio dei quot mōis habeat. x.
p̄. ca. iii. b. post mediū.

Uisio in gloria quō sequatur ad
maiores amorem in uia p. p. c.
ca. iiii. e. per totum.

Uisio uie per quā impediatur quā nō
sit perfecta. x. p. cep. ca. xii. e. post
principium.

Uisio hūanitatē xpī quale gau
dium affert beatif. x. p. ce. ca. se
cundo. l. per totum.

Uisio brōp quō et ex quib⁹ erit
maxime gaudiosa. x. p. ca. vi. L.
d. per totum.

Uisiones nocturnales spirituum
quot modis contingēt possint p.
p. ca. xi. ¶ per totum.

Uisiones in speculis malefico
ruz quō illusorie sint p. p. ca. xi.
f. per totum.

Uisiones sortilicice quomodo
sint false p. pre. ca. x. a. p. totuz.
ca. xi. m. circa. princi.

Unctio sacra an sit sacramē
tum necessitatis. iii. p. ce.
ca. vi. c. per totum.

Unctio quibus sit danda. iii. p.
ca. vi. b. in medio et quā sit dan
da ibidem. b. ad finē

Unctio an sit iterāda etiā in ea
dm egritudine ibidē. b. post me.

Unctionis extreme quot sint ef
fectus et utilitates. iii. p. ce. capi
tulo. vi. a. p. totum.

Unctionis sacramētū quō sit isti
tutum. iii. p. ca. vi. in pnci.

Unctionē negligens uolunta
rie et quomodo peccet. iii. p. ca.
sexto. e. ad finem.

Unctendus quō debeat esse dis
positus ibidem. b. per totū.

Unctio an debeat quō rōnis usus p̄di
dit ibidē. a. cir. me. b. cir. finez

Voluntas uiri iusti quālis esse d̄z
pri. pre. ca. ii. ¶ circa me.

Vota an irritari aut dispensari
aut commitari possint et p̄ quos
ii. pre. v. x. p. totum.

Voti fractō propria auctoritate
absq̄ rōabili causa a semper sit
mortale p̄m. ii. pre. ca. v. g. in
medio.

Voti liciti et cōpleti quot sint
cōditiones ii. p. ca. v. a. b. c. p. to.

Voto aliquid faciēs quā aliunde
non faceret an ex hoc mereat. ii.
p. ca. v. f. p. totū.

Votū an requirat deliberatōez
ii. p. ca. v. b. circa princi.

Votum quid sit secūdo. p. ca. v.
a. in principio.

Voti cōditōes. uide in cōditio.

Votū cui pprie fieri d̄bet. ii. p.
ca. v. b. ad finem.

Votum an magis obliget iura
mēto ii. p. ca. v. h. p. totum.

Votum an semp obliget ad ob
fuatiā ibidez. ¶ p. totū.

Votū sub cōditōe emissuz a ob
ligz uouentem ibidē. n. p. totū.

Votuz sub cōditōe ihonesta fa
ctū an sit obligatōium stante
cōditōe ibidem. r. p. totū

Votū sub cōditōe factum et cōdi
tōne ppter culpam uouentis nō
impleta an sit obligatorium ibi
dem. D. p. per totum.

Votū subitanēū an et quō obli
get. ii. pre. ca. v. l. p. totum.

Votuz quomodo obligat ad rē

possibile solū. ibidē. g. in prin.
Uotū de abstinentiā carniū an
ad medici mandatum laxari de
beat. ii. p. c. v. s. per to.

Uotū indeliberatū relaxans p
pria auctoritate an mortāl' pec
cet ibidem. x. in fine.

Uouens castitatem et fornicās
quomō dupliciter peccet ibidez
.a. post medium.

Uouere an sit expediēs . li. p.
.c. v. d. per totum.

Uouere quomodo sit actus la
trie. ij. p. ca. v. e. in prin.

Uouere an liceat q̄ omne uotū
uouendū uelit uoce ul' scripto ex
primere. ii. p. ca. v. s. per totum.

Uoto aliquid facere. an sit me
lius q̄ sine uoto. ii. p. c. v. e. p to.

Usura cir. q̄ cōmittatur . vii. p.
.c. vi. b. cir. prin.

Usurariū quō multis modis pec
cent. vii. p. ca. vi. J. l. l. m. n. o.
per totum.

Usurari' ad que tenetur ibidē.
.b. in principio.

Usurandi quō multi sint modi
ibidem. i. per totum usqz. o.

Tulnēza in sanctis in patria an
apparebūt et quare et quō gl'osa
apparebunt . x. p. c. vii. f. p totū
ca. vii. a. in medio.

Txorē an quis plus diligere te
neatur quā pntes. iiii. precep. c.
iii. g. post medium.

Xpī hūanitas quō erit cā ex
cellenrissimi gaudii b'forū
et saturitas obiciua oim sensuuz

b'forū. x. p. c. x. e. f. g. per totum .

Ymago aie peccatrici quō de
pigi debeat. ix. p. ca. ii. i. an fi.

Ymaginez quot de cāis inuente
sūt. p. p. ca. viii. d. in prin.

Ymaginū usus quare admittat
in eccia cum i ueteri testa. repe
riatur ueritus. p. p. capitu. viii.
.b. in fine. c. per totum.

Ypocri' una gl'a et iactantia q̄
mō differenter ex eadez radice
oriāt. p. p. c. xv. a. fere p totum.

Ypocri' quot modis accipiat
ibidem. b. in pri.

Ypocri' cōiter dicta et simulatō
quō idē sint. Uide i simulatio.

Ypocri' proprie dicta quid sit
.p. p. ca. xv. e. in medio.

Ypocri' q̄ includat in se ibidez
.e. ante finem.

Ypocri' ppia i quot et q̄b' psonis
repiat. p. p. ca. xv. f. per totū.

Ypocri' ppe dicta an semp sit
pēm ibidē. e. post me. et quō co
gnoscat an sit pēm mortale uel

uentale ibidē. l. z. per to. l. in pri.

Ypocri' quō sit p'culosa et ual
de nociua. p. p. c. xv. l. post pn.
usqz ad finem.

Ypocrita quid sit ibidē . e. i me. et
quō cognoscatuz. g. p to.

Yronia quid sit et an sit pēm. p.
.p. ca. xv. m. p totum.

Qelus domus dei quō et i q̄
dz haberi. v. p. c. xi. p. p to.

Sizania quot d' cāis n' sit euellē
da. v. p. ca. xiii. n. o. p to.

Et sic ē finis.

Q 3

Sequitur aliud registorum siue
contenta capitulorum cuiuslibet
precepti.

Primū capitulū primi p̄
cepti tractat quaz stric
te deus uelit p̄cepta serua

ri.

Secundum tractat de fide.

Textium tractat de spe

Quartum de dilectione

Quintū de errore multiptici cir
ca dilectiōez. et quō possunt co
gnosci peccata mortalia.

Sextū de seruitute dei et uene
ratione sanctorum

Septimum de sacrificiis obla
tionibus et decimis.

Octauum d̄ ueneratione imagi
nū z reliquiis sancturo.

Nonum de speciebus superstitō
num et de grauitate p̄ci huius.

Decimum de falsa translatione
hoiū et somniis z d̄ sortib⁹ z c̄.

Undecimuz recapitulat sp̄s su
perstitionum de lupis.

Duodecimum tractat de super
bia et eius speciebus.

Decimum tertium de iactantiā
et remediis superbie.

Decimuz quartum de inani glo
ria et remediis eius.

Decimūquitū d̄ hypocrisi qd̄ sit
z qualif̄ omittitur z simulatōe.

Decimū sextū d̄ p̄sūptōne noui.

Decimum septimū d̄ uestib⁹ t̄m

Decimuz octauum an mulieres
peccent mortaliter se ornantes

Decimum nonū de tēptatōe di.
Vicesimum de accidia z sp̄tie
bus eius z remediis.

Vicesimum primū de erubescē
tia xp̄z sequendi et remediis.

Vicesimū secundū d̄ contēptu
et inobedientia.

Capitula secundi p̄cepti.

Primum cap. tractat de assum
ptiōe nois dei et iuram̄to.

Secū d̄ piuzio et qñ sit mōtale.

Tertium quō iuramentum sit
multipliciter.

Quartuz de blasphemijs iuran
tibus illicite p̄ creaturas. Et ad
iurantibus illicite.

Quintum de uotis eius fractōe
et dispensatione.

Capitula Tertii. p̄cepti.

Primū .c. tractat festa quālitez
sūt celebrāda quare instituta sūt
et de transgressoribus.

Secundum qñli festa scificā

Tertium de sacramentis et pri
mo d̄ baptis̄mo.

Quartum de confirmatōe.

Quintum d̄ sacramēto ordinis.

Sextum de extrema unctione

Septimum de m̄rimonio.

Octauum de penitentia et prio
de contritione.

Nonum de confessione.

Decimum de satisfactōe.

Undecimū d̄ r̄mediis r̄cidiuatōis

et pericul' procrastinantib' et an
unus potest satisfacere. et. Duo
decim de sacramēto eucaristie.
Decimum tertium de scificatōe
locor. s. ecclie altaris et cimiterii
Decimum quartū d labore et o
cio. Et de mechanicia

Capitula quarti pcepti.

Primū de dilectione dei.
Secūm de dilectōe primi.
Tertium de numero et gradu di
ligendorum.
Quartū d dilectōe proximi put
cadi sub consilio.
Quintum quomodo filii debēt
pntes honorare
Sextum de honoratione patris
spiritualis.
Septimum de prelato seculari
honorando.

Capitula quinti pcepti.

Primum de homicidio et lesiōe
peccata clamantia.
Secundum de causis homicidij
scz ira et inuidia.
Tertius quomodo ira fit capita
le uitium et de filiabus eius.
Quartum de maledictione d re
mediis ire.
Quintū d inuidia et ei' remediis
Sextum de filiabus inuidie. Et
primo de odio.
Septimum quomō inimici sunt

diligendi uel odiendi.

Octauum d recōciliatione calā
nia et oratōne.
Nonum de dilectōne inimicorū
et rancore.
Decimū de tractōne fugienda et
nocumento.
Undecimuz de correctōe frna.
Duodecimuz de ordine correc
tionis.
Decimū tertium d scādalo et q̄
sint ppter scandalum uitanda.
Decimū quartum de irrisiōe.

Capitula sexti pcepti.

Primum capitulum tractat de
mechia et luxuria.
Secunduz de spetiebus luxurie
scilicet cantu. osculis.
Tertium de chorea et quādo sit
peccatum mortale.
Quartum de actu coniugali lici
to fragili et cetera.
Quintum de gula temperantia
et spetiebus eius.
Sextum de sobrietate et ebrie
tate et filiabus gule.
Septimum de abstinentia et ie
iunio.
Octauum qui tenentur ieiunā
et quis potest dispensare.

Capitula septimi pcepti.

Primum capitulum d avaritia
et appetitu.
Secundum de obduracione et

elemosina ꝛc.
Tertium qñ homo teneatur ad
elemosinaz et quando non.
Quartum de furto ꝛ f̄b^o inuētis.
Quintum de emptōe et uēditōe.
Sextū de contractib^o usurariis
et ludis. ꝛc.
Septimum de restitutione.
Octaum de suffragiis mortuo
rum.
Nonum per que anime defūcto
rum iuuari possunt.

Capitula octauī p̄cepti.

Primum capitulum d̄ m̄datio
et quando sit mortale.
Secundum de peccatis oris p
missione iactantia ꝛc.
Tertium de falso testimonio.

Capitula noni p̄cepti.

Primum capitulum de ignorā
tia quotuplex ꝛ quā periculosa.
Secundum de cognitione pro
pria et defectu.
Tertium de ignorantia qñ excu
sat et quotuplex ignorantia.
Quartum de ꝛcupiscentia.

Capitula decimi p̄cepti.

Primū de cōcupiscentia aliēa
rum mulierum.
Secundū de penis trāsgrediēti
um decalogum de inferno tene
bris igne frigore ꝛc.

Tertium de penis interioribus
damnatorum.
Quartum de pena damnatoruz
respectu superiorum.
Quintum d̄ p̄mio seruatiū deca
logum. Et primo de gaudiis qñ
q̄ sensuum.
Sextum de uisione corporali d̄
lectabilissima et aliorum sensu
um perfectione.
Septimum de dotibus corpis.
Octaum de aurea et aureola
et fructu.
Nonum de fructibus beatoruz.
Decimum de societate iocundis
sima. Amicitia. concordia ꝛ ho
nore.
Undecimum de interiorib^o gau
diis irascibilis ꝛcupisibil^o que
tatōe intellectus rōne scibiliuz.
Duodecimuz de dotib^o anie scz
uisione dilectōe ꝛ ꝓprehensiōe.

Et sic ē finis.

a Incipit
pccm
docet
z evē
b ad irā
z ut
quia
est nisi
c ubi
z dñi
deus
cur
d super
tam
legitur
ut per
e modis
Janus
nāliter
quod
f adipisci
de ppo
nūq
quid
g nec
qr oia
supfluis
si gliafē
b sermo
ad del
ad sam
ex su
i duellū
quis
ō sumo
custodit
l sanctorū
quis
bonorū
quia
l homici

caplm
pro
aliquō
m'ordinat
uori
cōsulti
dubitat
n dabit
z ma
romana
dimica
o tantum
retrac
stritōez
cum
p reuela
potest
caplm
spiritus
q sed
ō tbañ .
zeuzen
domuz
r studen
nos
est qñ
prima
f diuini^o
sed
youētel
p'termit
t uigilias
sunt
de quo
sanguis
u eo qd
primū
macha
Sed
r quia
bēmus

aliis
potest
7 Sic est
plenuz
z sic
ego
3 culum
quod
fi ant
z h'mōi
z i luxurie
Quātū
ignosce
per
5 z recon
nisi
sanus
dicitur
7 Quarto
soluat
eccliaz
aliud
A elemo
sciēduz
non
scdm
B Et pro
bona
ad cōe
uel al
L pcedē
si inqt
pius
tacita
D licita
tenere
debet
ut quō
E scripta
ad tol
puidit

est inter
S sed si
non
est sed
illo
H q total
aliquō
que
si tanta
D aut si
turpes
diffinē
uulgo
T erunt
motu
inferni
Nam
R ad sta
purga
uolunt
uel
L Sunt
per
occisi
sexto
M ualde
te qua
aborfus
sit
baptisā
celū
(q) fidē
erunt
dispēlat
mulieres
phibea
caplm
piuriuz
gaudio
uestiuz
possibi

1. m. A

g. a. m. f. m. s. a. l. i. s.

luc. m. m.

